A MAGYAR BÉLYEGEK MONOGRÁFIÁJA

IV

A MAGYAR BÉLYEGEK MONOGRÁFIÁJA

A MAGYAR BÉLYEGEK MONOGRÁFIÁJA IV.

A POSTAI BÉRMENTESÍTÉS 1900—1944

Irta

HAMZA IMRE, KOSTYÁN ÁKOS, MAKKAI LÁSZLÓ DR.,
STEINER LÁSZLÓ DR., SURÁNYI LÁSZLÓ,
VARJASI BÉLA DR.,

KÖZLEKEDÉSI DOKUMENTÁCIÓS VÁLLALAT
1971

Szerkesztő bizottság

NÉVI PÁL
STEINER LÁSZLÓ
SURÁNYI LÁSZLÓ DR.

Szerkesztési munkatárs

KADOCSA GYULA DR.

Borítót tervezte

LENGYEL LAJOS
Kossuth-díjas könyvművész

A rajzokat készítette

FÜLÖP KATALIN

© A Magyar Bélyegek Monográfiája, IV.
Kiadja a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége
A kiadói munkát a Közlekedési Dokumentációs Vállalat végezte
Igazgató: Szöllősi Ernő
Műszaki szerkesztő: Habermann József
Alak: B/5 Terjedelem: 63 (A/5) ív. Ábrák száma: 624. Példányszám: 10 000
Munkaszám: 2534

69.8360/4. — Zrínyi Nyomda. Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató

ELŐSZÓ

A Magyar Bélyegek Monográfiájának IV. kötete a postai bérmentesítést dolgozza fel az 1900 és 1945 közötti időszakra, tehát a postabélyegek mellett a díjjegyes postai nyomtatványokat és a készpénzbérmentesítést is. A helykeletbélyegzéseket és a kezelési bélyegzéseket 1867-től napjainkig külön kötet fogja tartalmazni.

A *postai bérmentesítés* története ebben a közel félévszázadnyi időszakban — mint azt már az I. kötet megfelelő helyén körvonalaztuk — két szakaszra oszlik. 1900 és 1920 között éri el csúcspontját a felragasztott bélyeg használata, visszaszorítva a korábban erősen teret hódító díjjegyes nyomtatványokat, 1920 után viszont egyre inkább osztozkodnia kell a bélyegzéses készpénzbérmentesítéssel és a gépbélyeggel.

Azok a filatelisták, akik csak bélyeget gyűjtenek, a bérmentesítési technikának ebből az átalakulásából elsősorban azt veszik észre, hogy 1900 után a korábban egységes forgalmi bélyegek mellett egész sor újtípusú, speciális célokat szolgáló bélyeg jelenik meg. 1903-ban adták ki az első magyar portóbélyegeket, s ezzel eltűnt a készpénzbérmentesítés utolsó maradványa is. Ezután, 1920-ig csak kivételes esetekben, átmeneti bélyeghiány miatt folyamodtak készpénzbérmentesítéshez. A portóbélyeg azonban megtörte az 1888. évi nagy reform alapelvét, amelynek értelmében a szervezetileg összevont levélposta, kocsiposta és távírda egyaránt az egységes forgalmi bélyegeket alkalmazta bérmentesítésre, egyedüli kivételként az újságbélyeget hagyva meg különleges használatra. A fordulat következménye a postabélyeg specializálódása lett. A portóbélyeg és a hírlapbélyeg mellé 1906-ban — igaz, csak néhány hónapos kísérleti időre — az AUT-lyukasztású 10 filléres ajánlási bélyeg is felsorakozott, majd a korlátozott használatú bélyegek számát szaporította 1916-ban a sürgős- és a takarékbélyeg, 1918-ban a repülőposta-bélyeg, 1921-ben pedig a hivatalos bélyeg. De az általános használatú bélyegek közt is feltűnnek új fajták, 1913-ban az árvízbélyeggel a feláras, 1916-ban pedig a koronázási kiadással az alkalmi bélyeg, mely azután uralkodó szerepre jutott a bélyegkiadásban s átalakította a filatéliát is, alapot adva a tematikus vagy motívum gyűjtésnek és külön filatéliai ágazattá szorítva vissza az ország vagy klasszikus gyűjtést.

A teljes postai küldeményeket gyűjtő filatélista ennél is többet lát a történtekből. Felfedezi, hogy a bélyeg csak egyik formája egy sajátos bérmentesítési technikának, a ragjegynek. A bélyeg egyeduralomra jutása a készpénzbérmentesítéssel és a díjjegyes postai nyomtatvánnyal szemben 1800 után

együttjárt a különféle ragjegyek elszaporodásával: már 1890-ben megnyitotta a sort az ajánlási ragjegy, ezt hamarosan követte az utánvételi és az express ragjegy, majd a különböző kézírásos vagy bélyegzős kézbesítési jelzéseknek (nem fogadta el, elköltözött stb.) ragjeggyel való helyettesítése. A különféle ragjegyek és bélyegek színes együttese teszi olyan jellegzetessé a XX. század első két évtizedének postai küldeményeit.

1920-ban újabb, ellenkező irányú fordulat állt be. A háborús években gyakori bélyeghiány feleleventette, a közületi és vállalati levelezés felduzzadása pedig állandósította a készpénzbérmentesítést. Ezt előbb bélyegzéssel, majd a (már 1907 óta rendszeresített, de akkor még csak hely-kelet-bélyegzésre és értéktelenítésre használt) Krag-féle bélyegzőgépek e célra készült betéteivel, 1927-től pedig a Standard, Francotyp stb. típusú gépek változó értékszámú gépbélyegeivel alkalmazták a küldeményekre. A készpénzbérmentesítés felújulásával párhuzamosan gyors ütemben kezdtek fogyni a korlátolt használatú bélyegfajták. Megszűnt a hírlap-, sürgős-, takarék- és hivatalos bélyeg. 1931-től kezdve a légiposta egyszerű motívummá vált, mert bélyegeit azóta mindenféle küldeményre lehet használni. Egyedül a portóbélyeg őrzi a speciális rendeltetésű bélyeg valaha népes csoportjának emlékét.

Bár technikailag fejlettebb, modernebb formája a bérmentesítésnek, a gép bélyeg mégsem tudta kiszorítani a felragasztott bélyeget. Ennek oka részben technikai. Nem bérelhet mindenki magának bélyegzőgépet a postától, s nem szívesen fáradunk el a postahivatalba egy-két levéllel, hogy ott pénzbedobásos automatával vagy az ablaknál — rövidebb-hosszabb várakozás után — készpénzbérmentesítéssel adjuk fel azokat, mikor bélyeg felragasztásával a közeli postaládába is bedobhatjuk. A bérmentesítés teljes automatizálásához még sokat kell tökéletesednie a technikának, de a bélyeg fennmaradását ez sem fogja veszélyeztetni. Nemcsak azért, mert a gyűjtők milliói megkedvelték, hanem azért sem, mert időközben pusztán bérmentesítési hivatásához egyéb, esztétikai és propagatív funkciók is társultak.

A postabélyegben rejlő propagandisztikus lehetőségekkel kezdettől fogva számoltak. Ezért kerültek uralkodók képmásai, címerek, nemzeti szimbólumok a korai bélyegekre. Igazában azonban *az alkalmi bélyeg szolgálja a propagandát*, úgy is mint megemlékezés, úgy is mint ismeretterjesztés, természetesen mindig bizonyos társadalmi osztályok, politikai rendszerek célkitűzéseinek szolgálatában. Teljes tudatossággal először a Tanácsköztársaság élt nálunk ezzel a lehetőséggel, mikor arcképes bélyegsorozatával a nemzetközi és a hazai forradalmak úttörőinek állított emléket. Az ellenforradalmi rendszer csak átvette, s egyben — reakciós jellegének megfelelően — vissza is fordította ezt a haladó gondolatot.

Nincs itt helye a két világháború közötti Magyarország társadalmi-politikai arculatát részletesen megvilágítani. Nem is szükséges, hiszen mindenki jól ismeri, ha nem tapasztalatból, hát iskolai tanulmányaiból. A kor szereplőinek és történeti eszményképeinek helyes értékelését — amennyiben ábrázolásaik bélyegeken is láthatók — e kötetben is megtalálja az olvasó. Szükséges azonban néhány szót szólni a bélyegkiadások eszmei hátteréről. A sovinizmust az ellenforradalom a dualizmuskori múltból örökölte, de az osztrák–magyar monarchia utódállamai közt rendezetlenül maradt kérdések által fertőzött nemzetközi légkörben ez is tovább torzult. A szomszédnépek elleni gyűlölködést

azért is szították, hogy ezzel a belső társadalmi nehézségekről a figyelmet eltereljék. A bélyegeken a sovinizmus többé-kevésbé nyílt szimbólumai éppen eléggé szembeötlenek ahhoz, hogy mellőzhessük felsorolásukat s ezúttal csak egy példára utaljunk, rámutatva, hogyan ütközött ez a propaganda a normális postaforgalom érdekeivel. Az 1933. évi magyar repülőbélyegkiadás „Giustizia per l'Ungheria" (Igazságot Magyarországnak) feliratú 20 és 40 filléres értékeit a csehszlovák posta nem ismerte el s az ezekkel bérmentesített küldeményeket nem kézbesítette. A magyar posta megtorlásul 1934-ben két politikailag „ártatlan" csehszlovák bélyeget, a forgalmi sor 25 és 30 h. értékeit Magyarország területéről kitiltotta s az ezekkel bérmentesített küldeményeket „non admis" jelzéssel visszairányította (PRT 122.116/4. és 118.557/4.). A „bélyegháború", ha nem is robbant ki mindig ilyen éles formában, állandóan folyt Magyarország és szomszédai között, széles körben terjesztve és fenntartva a soviniszta indulatokat.

Voltak azonban az ellenforradalmi korszak bélyegkiadásainak olyan ideológiai sajátosságai is, amelyek hiányoztak a dualizmuskori bélyeges propagandából s nyilvánvalóan a polgári demokratikus és a szocialista forradalom eszmei hagyatéka elleni harcot szolgálták. A tömegektől, a dolgozó emberektől való félelem mutatkozik meg abban, hogy 1920 és 1944 között egyetlen magyar bélyegen sem található munkaábrázolás, míg az I. világháború előtti egyik forgalmi sorunk, az „aratós" legalább tudomásul vette, hogy Magyarországon nemcsak urak élnek. A fizikai munka teljes mellőzésével a bélyegekre csak a szellemi alkotó munka hősei kerültek, azok is a királyokhoz, hadvezérekhez és politikusokhoz képest szerény arányszámban, főleg pedig gondosan ügyelve arra, hogy az általuk képviselt eszmék összeütközésbe ne kerüljenek az „úri Magyarország" gondolkozásával. A bélyegeken sűrűn szereplő vallási szimbólumok fennen hirdetik az ellenforradalmi kor klerikalizmusát, azt a jellegzetes vonását, amellyel túltett a dualizmus korának ilyen szimbólumokat bélyegekre nem vivő konzervativizmusán is. Különösen szembeötlő a bélyegeken is túltengő Szent István-kultusz (négy önálló Szent István-sorozat); nem véletlenül, mert a maga idején történelmi haladást jelentő feudalizmus győzelmének utat nyitó nagy király személye egyaránt alkalmas volt a „szentistváni Magyarország" régi határait visszakövetelő sovinizmus és a feudális maradványokat konzerváló klerikalizmus népszerűsítésére. Ha még megemlítjük a Horthyt és családját sűrűn szerepeltető, továbbá a háborús propagandát szolgáló bélyegeket, elmondhatjuk, hogy az ellenforradalmi korszak félreismerhetetlen arcképet adott önmagáról bélyegkiadásain.

Bármennyire is retrográd volt társadalmi és politikai tekintetben, az „úri Magyarország" sem zárkózhatott el teljesen a haladástól, legalább a postai technika tekintetében. Láttuk, hogyan tört utat magának – ha nehezen is – a postai kezelés gépesítése. A bélyegek előállításának *nyomdai technikájában* is történt előrehaladás. Ezt sokáig akadályozta az idejétmúlt magasnyomás alkalmazása, amellyel csak 1928-ban szakítottak, hogy átmenetileg visszatérjenek a legigényesebb, de egyben költséges réznyomáshoz (1924–1931) s kísérletezzenek az offset-nyomás új eljárásával (1923–1930), míg azután 1932-ben bevezették a modern bélyegkiadáshoz leginkább alkalmazható raszteres mélynyomást. Azóta bélyegeink túlnyomó része ezzel a technikával készül, néha azonban alkalmazásra kerül a réz- és offsetnyomás, sőt kétféle nyomás kombi-

nációja is. A raszteres mélynyomás – mint arról a monográfia I. kötetében beszámoltunk – egységesebb s viszonylag hibátlanabb kivitelezést biztosított, ami együttjárt azzal, hogy a magas- és réznyomásnál a lemezösszeállítás során keletkezett típusbeli különbségek eltűntek s így a modern bélyegek már „klaszszikus" módszerrel nem osztályozhatók és nem gyűjthetők. Nyomási hibák persze keletkeztek az újabb eljárásoknál is, de más típusúak, mint a régieknél s így az ilyeneket gyűjtőnek jól kell ismernie az alkalmazott technikát, hogy megítélhesse, mi az, ami lényeges, ismétlődő s így gyűjtésre érdemes, szemben az egyszeri, véletlenszerű hibásodásokkal. E tekintetben monográfiánk még nem mondta ki az utolsó szót és tág tere nyílik a további kutatómunkának.

Egyrészt a tökéletesebb technika, másrészt a gondosabb ellenőrzés következtében egyre kevesebb tévnyomat került postai forgalomba (eltekintve persze a szándékosan kicsempészett nyomdai selejtektől), leginkább még a magasnyomás idejében. Ezek közé tartoznak a korszak „nagy bélyegei" közül az aratós 600/800 filléres (1924), a turulos 50 filléres színében nyomott 35 filléres (1913), különösen pedig a kétmenetes nyomás során létrejött fordított középrészű 15 és 50 filléres piros számú portóbélyeg (1915), a 20 filléres hivatalos és a gyűjteményekben előkelő helyet elfoglaló 5000 koronás „fordított Madonna" (1925).

Szélesebb tér nyílt a tévnyomatok forgalomba kerülésére a felülnyomás bevezetésével (először 1913-ban az árvízbélyegeken, utóbb egyre sűrűbben a politikai változásokkal kapcsolatos provizóriumokon). Az elcsúszott, néha fordított felülnyomás gyakori jelenség, egyedülálló azonban a felülnyomás elmaradása az 1938. évi barna/zöld 70 filléres koronás rajzú bélyeg egy ívén. Ez a becses ún. „Nagymánya".

Ugyancsak a technika javulásával függ össze az egységesebb *fogazás* és *vízjel* is. Ugyanazon bélyeg fogazat- és vízjelkülönbsége még gyakori az I. világháború előtt, s nehány ritkaságunk (a fogazatlan fázisoktól itt most eltekintve) szintén így keletkezett: az 1900. évi turulos 2, 3 és 5 koronás, az 1903. évi portó 50 filléres értéke 11 $^1/_2$-es sorfogazással, valamint a magyar bélyeggyűjtők szíve vágya, az 1914. évi állókeresztes vízjelű 20 filléres fekete számú zöldportó.

Olyan bélyeg, amely nem nyomdai hibának vagy átmeneti szükségmegoldásnak köszönheti ritkaságát, csak kétféle van: a már említett 1906. évi AUT lyukasztású turulos tízfilléres (ez azonban csak teljes ajánlott küldeményen kétségtelen hitelű!), továbbá a turulos bélyegfüzetek és bélyegtekercsek, amelyek ennek a speciális gyűjtői ágazatnak külföldön is nagyrabecsült darabjai.

Ennek a korszaknak termékei viszont a posta kárára készült teljes hamisítványok: az 1926. évi pengő-filléres forgalmi sor 8, 16, 32 és 40 filléres értékeinek, továbbá az 1931–32. évi kisegítő kiadás felülnyomott 6/8, 20/25 és 2/6/8 filléres értékeinek leleplezett, de előzőleg részben már forgalomba került utánzatai.

Nem kétséges, hogy gyűjtői szempontból mindeddig sajnálatosan elhanyagolt díjjegyes postai nyomtatványaink tanulmányozása, főleg „futott" példányaiknak számontartása eddig nem ismert ritkaságok felfedezésére fog vezetni. Máris megemlíthetjük itt a postai forgalomból 1917. végével kivont turulos bélyegek 3 filléres értékének az adóintéseken kiegészítésként továbbra

is hivatalosan előírt használatát, de maguknak a díjjegyes postai nyomtatványoknak, ill. a rájuk nyomott díjjegyeknek, valamint vízjeleiknek közelebbi megismerése is rejtegethet még meglepetéseket.

Részben a technikai színvonal emelkedésével, részben a propagandisztikus célkitűzésekkel függ össze *a bélyegek esztétikai igényességének növekedése*. Ennek első jelei már a világháború alatt megmutatkoztak, mikor neves művészek először kaptak bélyegtervezési megbízást, de az elhatározó lépést ezen a téren is a Tanácsköztársaság tette meg, arcképes sorozatával merészen áttörve nemcsak az akkori méretstandardot, hanem a színezési és stilizálási megkötöttségeket is. Tulajdonképpen azóta beszélhetünk nálunk művészi értelemben sajátos bélyegstílus kialakítására irányuló tudatos törekvésről, s az ellenforradalmi korszak ideológiai korlátozottságai sem zárhatták el a lehetőségét annak, hogy tehetséges művészek szép bélyegeket alkossanak. Ezekre a jó hagyományokra napjaink magyar bélyegművészete is vissza-visszanyúl, miközben új vonásait kibontakoztatja.

Külön fel kell hívnunk olvasóink figyelmét azokra a széleskörű gyűjtési lehetőségekre, amelyeket ennek a korszaknak bérmentesítési sajátosságai kínálnak. A sokféle, hosszabb-rövidebb és egymást keresztező forgalmi idejű kiadás a vegyes bérmentesítések és az első-utolsónapi bélyegzések változatos kombinációira adott lehetőséget. A provizóriumok rövid forgalmi ideje miatt egyesek közülük (mint pl. a Tanácsköztársaság felülnyomott bélyegei) „futott" leveleken igen ritkák. A tarifaváltozások, elsősorban az 1920 és 1926 közt végbement infláció emelkedő díjtételei is érdekes gyűjtési ágazat tárgyai lehetnek. Mindez lehetővé teszi, hogy túlságosan uniformizált gyűjtői profilunkat differenciáljuk, gazdagítsuk, új értékeket, ritkaságokat emeljünk ki és mentsünk meg a leáztatásra és kötegelésre ítélt anyagból, talán az utolsó órában. Ez különösen akkor válik majd lehetségessé, ha olvasóink – remélhetőleg rövid időn belül – a bélyegzések feldolgozását is kezükbe vehetik, mert a bélyeg és a bélyegzés kombinációja újabb változatokkal színesíti gyűjteményeinket.

Reméljük, hogy monográfiánknak ez az újabb kötete mind a gyűjtési specializálódást, mind a további kutató munkát serkenteni fogja s a magyar postabélyeg közelgő százéves jubileuma a magyar filatélia megújulásával fog egybeesni.

I. Fejezet

A KÉSZPÉNZBÉRMENTESÍTÉS 1903–1967

A készpénzbérmentesítés első korszakát a portóbélyeg forgalombabocsátásával, 1903-mal zártuk. Ez az év határkövet jelent ennél a kezelési ágazatnál. Ugyanis 1888-ban a bélyeges bérmentesítés felső határát 20 Ft-ban szabták meg (19021/1888.sz.r.14. pont; Sz. Gy. 121. folyószám), amelynek a koronaértékre való áttérés után, 1900-tól 40 korona felelt meg. Gyakorlatilag ez azt jelentette, hogy a készpénzbérmentesítés már csak a portó kezelés területén őrizte meg hegemóniáját. A portóbélyegek megjelenése azonban ennek is véget vetett. A második korszak tehát 1903-mal kezdődött és még napjainkban is tart. Ismertetésünk záróévének az 1967-es évet azért választottuk, mert így a III. és IV. kötetben a magyar postaigazgatás kerek évszázadának tehettük közzé a készpénzbérmentesítésre vonatkozó anyagát.

A készpénzbérmentesítésnek azonban sem folyamatos, sem egyenletes fejlődéséről ebben a korban nem beszélhetünk. Sőt még azt sem állíthatjuk, hogy alkalmazási lehetőségének bővítését, tehát az így bérmentesített küldemények számának növekedését mindig postaforgalmi szempontok idézték volna elő. Kétség kívül elterjedési körének szélesítésében ezek is szerepet játszottak, de nem kizárólagosan és nem elsődlegesen. Sokkal döntőbb befolyást gyakorolt a két világháború utáni infláció. Nem is szólva a Felszabadulást követő újjáépítéssel megindult fejlődésről, amely az ország politikai, társadalmi és gazdasági struktúrájának gyökeres megváltozásához vezetett. Mindhárom, de különösen a gazdasági változás folyamatából fakadó tényezők a készpénzbérmentesítés alakulására is hatottak. A korszak, amely 64 évet ölel fel – az említett tényezők hatáseredményei alapján – öt, egymástól élesen elkülöníthető periódusra tagolható.

Az első szakasz 1903-tól 1920-ig tart. Az első világháború második évéig a készpénzbérmentesítés területén minden változatlan. Az 1916 október 1-vel életbelépő háborús postatarifával azonban megindul egy, most még lassú folyamat, amely a készpénzbérmentesítéssel feladható küldemények számának fokozatos emelkedését okozza. A postai díjaknak a háború alatt még két ízben való emelése a megindult folyamatot meggyorsítja, majd a polgári forradalommal és a proletárdiktatúrát megbuktató ellenforradalommal kezdődő infláció állandó fokozódása annak rohamos emelkedéséhez vezet. Az említett okok eredményeként, főképpen a táviratoknál, valamint az értékleveleknél és a különböző csomagoknál mind több és több küldemény postai díja lépi túl a 40 koronás értékhatárt és kerül készpénzbérmentesítéssel feladásra. Az időszak végéig az így felvett postaküldemények száma mintegy ötszöröse volt az utolsó

békeév általános szintjének. A kezelés során a felsorolt küldeményfajtákon mindössze az a változás történt, hogy azokra a díjszabás alakulásának megfelelően mind nagyobb és nagyobb számértékű összeget jegyeztek fel. Így az első szakasznak végeredményben gyűjtői vonatkozása nincsen.

A második, a korszak leghosszabb, negyedszázados *szakasza* az 1920-tól a második világháború végéig, 1945-ig terjedő időt öleli fel. Mind a készpénzbérmentesítés fejlődését és állandó jellegű terebélyesedését, mind az ezek eredményeként keletkező gyűjtési objektumokat széleskörű változatosság jellemzi. A bélyeges bérmentesítés több évtizedes bástyáin az első rést a nagy tömegben feladott nyomtatvány készpénzzel való bérmentesítésére irányuló kísérlet üti. Az 1920 március 18-án kelt 5307 számú — (PTRT. 1920. március 23-i 22. száma) — és „Tömegesen feladott nyomtatványküldemények bérmentesítési díjának készpénzben való lerovása" tárgyú rendelet egyelőre kísérletként a Budapest 62 és 72 hivatalnál megengedi a legalább 100 db azonos szövegű nyomtatvány készpénzbérmentesítéssel való felvételét. Azzal a kikötéssel, hogy az 1000 db-ot meghaladó mennyiség csak a Budapest 72 hivatalnál adható fel. A feladáshoz indigóval két példányban kiállított kísérő jegyzéket kellett a feladónak készítenie. A hivatalok az első példányra feljegyezték a fizetendő összeget, az átvett darabszámot, amelyet hk-bélyegzőjük lenyomatával igazolták és visszaadták a feladónak. A másodpéldány a hivatal számadási okmányát képezte, amelyre — a befizetett bérmentesítési díj egyszerűbb ellenőrzésének biztosítására — a díjösszegnek megfelelő értékű bélyeget kellett a felvevő kezelőnek ragasztania. Erre a célra mindig a legnagyobb címletű bélyeget kellett négyes tömbben használnia. Az ellenőrzésen kívül így megtakarították ezeknek a díjaknak külön könyveléséből adódó munkafolyamatot. A felvett küldemények jobb felső sarkába a munkahely hk-bélyegzőjének lenyomata, míg a bal alsó sarokba kétsorban *„Készpénzzel/bérmentesítve fekete színű nyomtatott szöveg"* került. (A kiemelés szószerinti rendeletidézet). Nyilvánvaló a rendelet téves szövegezése, mert hiszen annak kihirdetésével egyidőben mindkét hivatalt ellátták, az említett szöveggel készített bélyegzővel. Döbbenetes hasonlóság és a múlt ismétlődése. Éppen 100 éve vette használatba Nagykanizsa postahivatala a készpénzbérmentesítés feltüntetését célzó első jelzőbélyegzőnket. El kell ismernünk azonban azt is, hogy célszerűbb alakban, mert az a „Franco" jelzésen kívül a hivatal nevét is tartalmazta. Így az akkori küldeményeket nem kellett a kezelőnek kétszer kézbevennie, mint most s azokat két különböző bélyegző lenyomatával ellátnia. A százévvel későbbi utódok mentségére írhatjuk azonban, hogy választott megoldásuk korszerűtlenségét hamarosan felismerték. Már a következő hónapban meg is rendelték a két érdekelt hivatal részére az első egyetemes készpénzbérmentesítő hk-bélyegzőt. Nyugodtan használhatjuk az egyetemes kifejezést, mert ezek mind a kezelési jelzést, mind a hivatalnevet, mind a változtatható keltezést magukba foglalták. Létjogosultságukat és célszerű megoldásukat mi sem bizonyítja jobban, mint az a körülmény, hogy még a ma gyártottak is ugyanezzel az elrendezéssel kerülnek kivitelre. A bélyegzőgyártól a megrendelt bélyegzőket május 20-án a posta át is vette és azok a hó végén használatba is kerültek. A nyomtatványoknak ily módon való feladása nagyon gyorsan széleskörű elterjedésre tehetett szert. Legalább is erre következtethetünk a posta június elejei sürgős rendeléséből, amely e két hivatal Krag rendszerű bélyegzőgépébe egyszerre három olyan

henger szállításával bízta meg a bélyegzőgyárat, amelyek „KÉSZPÉNZZEL/ BÉRMENTESÍTVE" szöveggel kerültek gyártásra. Az első alkalom, amikor bélyegzőgépekhez szöveges hengereket használtak. A hengerek bélyegzőfeje a Kx típuscsoportba tartozó hk-bélyegzőkből állt. Júniusban már ezek is használatba kerültek.

Időközben azonban más rendelkezések is napvilágot láttak. A készpénzbérmentesítéssel felvehető táviratok, könyvelt — és értékküldemények mennyiségének rohamos emelkedésének megállítására és a régi szintre való visszaszorítására már április elején sor került. A bélyeges bérmentesítés eddigi 40 koronás értékhatárát az 1920. április 12-én kelt 4718. sz. rendelettel (PTRT. 1920. április 17-i 32. száma) 200 koronára, majd egy évvel később az 1921. április 28-án kelt 13.917 sz. rendelettel, (PTRT. 1921. évi május 25-i 41. száma) 500 koronára emelték. A postai díjak mind gyakoribb és mindig nagyobb mértékű emelése törvényszerűen magával vonta a nagyfokú bélyegfelhasználást. Ez az úgyszintén állandó emelkedésű folyamat radikálisabb intézkedésre késztette a postát. Az utóbb említett rendeletet néhány héttel megelőzte egy olyan intézkedés, amelynek kimondott célja a bélyegfelhasználás csökkentése volt, de végső fokon a készpénzbérmentesítés szélesebb alapokra való fektetését eredményezte. Az 1921. március 18-án kelt 1071. számú és „A távírási és távbeszélgetési díjaknak készpénzben való elszámolása" tárgyú rendelet (PTRT. 1921. március 22-i 18. száma) április 1-vel megszünteti a táviratok bélyeges bérmentesítését. Bélyeggel előre bérmentesített táviratokat ettől az időponttól a postahivatalok nem fogadhattak el, kivéve a zárt táviratlapokat és a postára levélben beküldött táviratokat. A rendelet azonban megjegyzi, hogy ez a két szolgáltatás egyelőre szünetel. Nem vitatható, hogy ennek a rendeletnek indítóokát az inflációban kell keresnünk, de hatálytalanítására a stabilizáció után sem került már sor. A táviratok készpénzbérmentesítése tehát 1921. április elsején lépett életbe és azóta is változatlanul mind a mai napig megmaradt.

Még ugyanennek az évnek nyarán ismét szaporodik a készpénzbérmentesített küldemények fajtája. A magánfelek csekkfizetési utalványait 1919-ben rendszeresítették. Ezek közvetítési díját eddig bélyegben rótták le. Az 1921. július 1-én kelt 6699 sz. rendelettel (PTRT. 1921. július 8-i 50. száma) július 31-i hatállyal a kincstári-, majd egy év múltán az 1922 július 1-én kelt 15.331 sz. rendelettel (PTRT. 1922. évi július 6-i 46. száma) július 15-i hatállyal az összes nem kincstári postahivatalnál megszüntették a magánfelek csekkfizetési utalványainak bélyeges bérmentesítését.

A kísérletképpen bevezetett készpénzzel bérmentesített nyomtatvány felvétel a két budapesti postahivatalnál eredményességben messze túlszárnyalta a hozzáfűzött reményeket. Így azután már 1921 őszén sor került ennek a kezelési eljárásnak az összes kincstári felvevő postahivatalra való kiterjesztésére. A döntés azonban már jóval előbb megszülethetett, mert a Klassohn cég a kpb-hk-bélyegzők szállítását már 1920 őszén megkezdte s az először érintett hivatalok részére 1921 novemberében be is fejezte. A kiterjesztést az 1921 szeptember 19-én kelt 16.074 sz. rendeletben hirdették ki (PTRT. 1921 szeptember 27-i 77. száma). Az itt közölt kezelési szabályok általában megegyeznek a kísérlet elrendelésénél ismertetett rendeletbe foglaltakkal. A lényeges eltérés, hogy már természetesen nem beszélnek a kétféle bélyegző használatáról, hanem csak a kpb-hk-bélyegzőről. A hivataloknak ezeket a bélyegzőket a többitől elkülö-

nítve és zárva kell tartaniuk. Használatukról olyan előjegyzést kell vezetniük, amelyből bármikor megállapítható, hogy a bélyegzőt melyik kezelő és mikor használta. Az 1000-nél több darabot tartalmazó mennyiséget ott ahol több kincstári postahivatal működik, mindig a pályaudvaron elhelyezettnél lehetett csak feladni.

Az 1922-es gazdag rendelettermésből még egy nagyon érdekes rendelettel kell bővebben megismerkednünk. Az ebben foglalt intézkedések is az infláció szülöttei. Céljuk itt is a bélyegfelhasználás csökkentése. A kezelésnél a rendelet azonban egy olyan eddig még nem alkalmazott eljárást vezet be, ami ugyan később egy másik küldeményfajtánál nyer alkalmazást és a harmadik periódus egyik jellegzetes gyűjtési területét alkotja. Az említett és 1922 június 1-én kelt 31.247 sz. rendelet (PTRT. 1922. június 6-i 38. száma) június 16-tól az összes külföldre címzett csomagküldemény készpénzbérmentesítését írja elő. A hivataloknak azonban engedélyezi, hogy július 15-ig a szállítólevelek és az előre felragasztott bélyegek névértékét a benyújtóknak teljes egészében készpénzben visszafizessék. Nagyon érdekesek a kezelési előírások. A felvevőnek a díjösszeg elé a „Taxe perçue" szöveget kellett jól olvashatóan és feltűnően feljegyeznie. Az ellenőrzés során pedig az ellenőrnek a bélyeg helyére a hivatal utalványszámjelző-bélyegzőjét kellett ütnie. Az ellenőrzést az utalvány ellenjegyzéssel megbízott tisztviselő, ahol ilyen nem működött ott a hivatalvezető végezte. A postaügynökségeknél és postagyűjtőhelyeknél felvett külföldi csomagok szállítóleveleinek ellenőrzése és az utalványszámjelző-bélyegzők alkalmazása az említett postahelyek ellenőrzőhivatalaira hárult.

A készpénzbérmentesítés előretörése azonban ezzel még korántsem fejeződött be. 1923. szeptember 25-i keltezéssel (PTRT. 1923. szeptember 26-i 69. száma) még két döntő fontosságú rendelet látott napvilágot. A 29.013 számú október 1-től a nem hivatalos bélyeggel bérmentesített *postautalványok* díjainak írja elő készpénzlerovását. Az előbbieket továbbra is hivatalos bélyegekkel kellett az érintett hivataloknak bérmentesíteniük. A postautalványok bélyeges bérmentesítése ezzel végérvényesen megszűnt, mert ez a rendelkezés mai napig is érvényben maradt. A 29.015 számú rendelet pedig, ugyancsak október 1-től megszüntette az *értéklevél*, *értékdoboz*, a *sommás-*, *betét-* és *kézicsomag* bélyeges bérmentesítését. Az ilyen címen befolyt összeget azonban naponta a felvevő napló utolsó tétele alatt a kezelőnek postabélyegben kellett felragasztania (hivatkozott rendelet 11. pontja). Ez a rendelkezés 1925 február 28-ig maradt érvényben, amikor is készpénzben való elszámolásukat vezették be. (PTRT. 1925. február 10-i számában közzétett 5,439 sz. r. 2. pontja). Három, igaz ideiglenes jellegű kivételt is tettek. A hivatalos bélyegek használatára jogosult hatóságok a felsorolt küldeményfajtákat továbbra is hivatalos bélyegben rótták le. A készpénzbérmentesítés ezeknél a hivatalos bélyegek megszüntetésével, 1924 június 30-ával lépett életbe. (A PTRT. 1924 június 16-i 44. számában közzétett 14.880 sz. rendelet 2. §-a). A postai alkalmazottak díjkedvezményes csomagjainak szállítási díját továbbra is bélyegben kellett leróni. Végül valamennyi küldeményfajtának, ha azt a feladók előre felbélyegezve hozták október 7-ig engedélyezték a felvételét. Ettől kezdve ilyen esetekben is a teljes szállítási díjat készpénzben kellett kifizetni, a felragasztott bélyegeket a hivatalok nemcsak, hogy nem számíthatták be a postai díjakba, de azokat be sem cserélhették, illetve értéküket pénzben sem téríthették vissza.

A készpénzbérmentesítésnek ezzel a két rendelettel zárult is az a küzdelme, amelyet 1920 óta vívott a bélyeg *egyeduralma ellen*. Sikere döntő jelentőségű, mert régi területeinek nemcsak, hogy nagy részét sikerült visszahódítania, hanem azok zömét a stabilizáció, az új pénznem bevezetése után is megtartotta. A bélyeges bérmentesítés területe tehát mindössze a levélpostaküldeményekre — közönséges és rovatolt — valamint a díjkedvezményes csomagokra terjedt ki.

Kerek két esztendővel az új fizetési eszközre való rátérés előtt újra szabályozták a postautalványok kezelési rendjét. A vonatkozó és 1924. augusztus 4-én kelt 20.542 sz. rendelet (PTRT. 1924. augusztus 19-i 59. száma) a készpénzbérmentesítés szemszögéből vizsgálva, az eddigi helyzettel szemben említésreméltó változást nem hozott. Azonban mind ez, mind az előbb már tárgyalt 1923-évi 29.013. sz. rendelet egy nagyon érdekes intézkedést tartalmaz. A készpénzbérmentesítéssel ugyan semmi összefüggésben sem áll, mert a kézírásos érvénytelenítésre vonatkozik. Gyűjtői érdekessége miatt itt tartottuk célszerűnek megemlíteni. A rendeletnek az a része, amely valamennyi pénzutalványnál előírja a készpénzbérmentesítést, egyben megjegyzi, hogy „...kivéve a kifizetési értesítésért járó díjat, melyet ezután is bélyegben kell leróni." Megtiltja azonban az értesítésekre ragasztott bélyegek lebélyegzését. A felvevő kötelezettségévé teszi, hogy a belföldre szólók bélyegeit „Kifizetési értesítő", a külföldre címzettekét pedig „Avis de payement" szavakkal olvashatóan, lehetőleg tintával, esetleg tintaironnal írják át. Az értesítőt a címzettnek kézbesítették, tehát a kézírással érvénytelenített bélyegek így mind bel-, mind külföldön gyűjtőkézbe is kerülhettek.

Az 1925-ben kötött osztrák—magyar postaügyi egyezmény 1. cikkéhez kiadott „Foganatosító Szabályzat" — 1925. január 14-én kelt 1130. sz. rendelettel tették közzé (PRT. január 23-i 4. száma) — a készpénzbérmentesítéssel felvett küldemények forgalmát, mint az első külföldi országra —, természetesen kölcsönösségi alapon — Ausztriára is kiterjesztette.

A 100 db-os nyomtatványfelvételt az 1925. február 20-án kelt 5439. sz. rendelettel (PRT. 1925. február 25-i 10. száma) tovább egyszerűsítik. A befolyt díjakat ettől kezdve elszámolni is készpénzben kell, tehát a kísérőjegyzék másodpéldánya feleslegessé válik, mert nem kell arra a bélyegeket felragasztani. Természetesen most már a kísérő jegyzéket csak egy példányban kell kiállítani. A készpénzbérmentesített nyomtatványok kezelési eljárása ezzel felöltötte végleges formáját.

A stabilizációval szinte egyidejűleg 1925. októberében adják ki az új Posta Üzleti Szabályzatot (P.Ü.SZ.). A készpénzbérmentesítés területeit, valamint a felvételre és kézbesítésre vonatkozó előírásokat általában az eddig ismertetett és még érvényben levő rendeletek szellemében tartalmazza. Az előírások között azonban találunk néhány új és gyűjtői szempontból fontos rendelkezést is. A 17. §. 1. pontja kimondja, hogy „a belföldi címekre legalább 100 darab, azonos díjtétel alá eső küldemény egyszerre való feladásánál mind az ajánlott, mind közönséges levélpostai küldeménynél a bérmentesítési díjat készpénzben is le lehet róni". Ugyanitt írják elő az utalványszámjelző bélyegzőknek a készpénzbérmentesítés keretében való használatának esetét, illetve feltételeit. Eszerint a kpb-hk-bélyegzővel nem rendelkező hivataloknál — tehát a nem kincstári postahivataloknál — a felvevőnek minden egyes küldemény jobb felső

sarkába fel kellett jegyeznie a bérmentesítési díj összegét és annak lefizetését utalványszámjelző bélyegzőjének lenyomatával igazolnia. Ezen kívül minden küldeményt még a hivatal, illetve a munkahely hk-bélyegzőjével is le kellett bélyegeznie. Talán erre a körülményes és hosszadalmas kezelési eljárásra vezethetjük vissza, hogy a nem kincstári postahivatalok nem éltek a kpb küldemények felvételi jogával. Legalább is ezt a következtetést vonhatjuk le abból a körülményből, hogy ebből az időszakból, egészen 1945-ig alig ismerünk utalványszámjelző bélyegzővel ellátott kpb küldeményt. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a készpénzzel bérmentesítve hk-bélyegzővel el nem látott hivatalok közül csak azok jogosultak a leírt módon készpénzbérmentesítés mellett küldeményfelvételre, amelyek illetékes postaigazgatóságuktól erre külön engedélyt kaptak.

Az új pénznemre, a pengőre való áttérés után még néhány olyan rendelet került kiadásra, amelyeknek intézkedései gyűjtői érdeklődésre tartanak számot. Közülük a legfontosabb és sorrendben is az első az 1927. január 22-én kelt 1247. sz. rendelet (PRT. 1927. január 22-i 3. száma). Bevezető soraiból kitűnik, hogy a kpb-sel felvett levélposta küldemények közül sokat a kézbesítő hivatalok tévedésből ugyan, de megportóztak. A mind gyakoribb és jogos panasz alapján és azért, hogy a téves portózást kiküszöbölják, az ilyen küldemények feltűnő megjelölését határozták el. A rendelet azonnali hatállyal előírja a kpb küldemények kezelésénél a vörös festékpárna használatát. Bár a vörös bélyegzőfestéket központilag szerzik be és az érdekelt hivatalokat azóta is központilag látják el vele, a festék színe nemcsak árnyalati eltéréseket, de időnként komoly színváltozást is mutat. A külföldről beszerzett, valamint a jóminőségű belföldi festék színe *élénkvörös* (v). A használat kezdeti éveiben hazai festéknél gyakori a *sárgásvörös* (sv), a második világháború vége felé a *barnásvörös* (bv) szín is.

A *P.Ü.SZ.*-nak a készpénzbérmentesítésre vonatkozó részeit két ízben is módosítják. Mindkét intézkedés általában a bélyeges bérmentesítés javára billenti a mérleget. 1927. április 1-től a bárhová szóló értékleveleket, értékdobozokat s valamennyi csomag küldeményfajtát — sommás-, betét- és kézicsomagot — készpénz helyett ismét bélyeggel kell bérmentesíteni (1927. március 9-én kelt 8264. sz. rendelet; PRT. 1927. március 23-i 11. száma). Közbevetve itt jegyezzük meg, hogy a következő, 1928-as év döntő fordulópont a bérmentesítés területén. Ennek eddigi két hagyományos fajtája egy újjal, a gépi bérmentesítéssel háromra bővül. Ekkor engedélyezik az első kétféle, a Frankotyp és Midget rendszerű bérmentesítőgép használatát. A bérmentesítő gépekkel, valamint az ezekkel felvett, illetve feladott — talán szabatosabb kifejezéssel élve: kezelt — küldeményekkel a VI. kötet VII. Részében foglalkozunk. Ezzel eljutottunk a második szakasz utolsó rendelkezéséhez, amely most már véglegesen kialakította ennek a periódusnak a készpénzbérmentesítés területeit és kezelési előírásait. Az 1930. június 18-án kelt 73.694. sz. rendelet (PRT. 1930. 28-i 30. száma) öt év után ismét szűkíti a levélposta területén a készpénzbérmentesítés korlátait. Július 31-től készpénzbérmentesítéssel belföldön csak egyszerre, legalább 100 db azonos díj alá eső *közönséges* nyomtatványt, árumintát, üzleti papírt és egybecsomagolt küldeményt — (mint amilyen pl. a címzetlen nyomtatvány) — lehet csak feladni. Külföldre pedig ezek közül is kizárólag csak nyomtatványt lehet így felvenni. Itt nyilván postaüzleti érdekek is közrejátszottak. Ugyanis a nagytömegű levélposta küldemény eddigi készpénzbérmen-

tesítésénél engedélyezett díjelőleges rendszert is megszüntették. A postaalkalmazottaknak az ezt eddig igénybevevőknek fel kellett hívniuk figyelmét a bérmentesítőgépek használatára. (Azok után ugyanis bérleti díjat kellett az igénylőknek fizetniük). A bélyeges bérmentesítés újabb területhódításáért mintegy kárpótlásul a rendelet a csomag bérmentesítésnél az egy szállítójegyzéken szereplő csomagoknál a bélyeges bérmentesítés díjhatárát 50 Pengőben szabta meg. A szakasz végét a második világháború zárja. Az addig terjedő 15 év azonban a készpénzbérmentesítés területén már semmilyen változást sem hozott.

A harmadik szakasz 1945—46-ban alig másféléves időt foglal magába. Időben a legrövidebb, de gyűjtői vonatkozásában a legváltozatosabb időszak. A bérmentesítő gépeknek (gépbélyegek) 1928-cal kezdődő s állandóan növekvő elterjedése sem szorította azonban eddig háttérbe a hagyományos, bélyeges bérmentesítést. A Felszabadulás ezen a téren is döntő változást hozott. A harmadik szakasz jellemzője a készpénzbérmentesítés oly nagy mértékű elterjedése, amely a bélyeg megjelenése óta példa nélküli. A bélyeges bérmentesítés nemegyszer alul maradt a versenyfutásban. Az előretörés azonban korántsem a postakezelés gépesítésének, hanem elsősorban a háborús behatások, majd pedig az infláció következtében fellépő bélyeghiánynak az eredménye. Ugyancsak erre az okra vezethetjük vissza az utalványszámjelző bélyegzőknek (Ujb) a készpénzzel bérmentesített küldeményeken való széleskörű alkalmazását is. Jóllehet, hogy ezek használatát az előző szakaszban a készpénzbérmentesítés két területén is szabályozták, az azóta közel negyedszázad ellenére is alig ismerünk ilyen bélyegzéseket. Az ok kézenfekvő. A külföldre címzett csomagok szállítólevelei, amelyeken ezek elsősorban fordultak elő, az érintett külföldi postaigazgatás birtokában maradtak, tehát nem kerülhettek — legfeljebb minimális valószínűséggel — gyűjtői kézbe. A másik területen pedig a kpb-hk-bélyegzőkkel nem rendelkező hivataloknál az akkor még legalább száz darabos így feladható küldeménynek ilyen módon való kezelése lényegesen több időbe telt és jóval több munkát igényelt, mint a bélyeges bérmentesítés. Most viszont nem volt bélyeg; amiért is a darabszámtól függetlenül, minden küldeményfajta készpénzbérmentesítés melletti felvételét engedélyezték. Ez viszont magával vonta az utalványszámjelző bélyegzők említett nagymértékű használatát.

Az első és a „postabélyeghiány esetére vonatkozó átmeneti rendelkezés" csak 1945 második félévében jelent meg. Végső fokon 1945. július 23-án kelt 109.680/A.4. sz. rendelet (PRT. 1945. augusztus 1-i 12. száma) tulajdonképpen csak szentesítette az eddig kialakult gyakorlatot. Az egyes postahivataloknál ugyanis már közvetlenül felszabadulásuk után is fellépett a bélyeghiány — (kiürítés, háborús behatások, stb.) —, aminek következtében ezek a hivatalok akarva, nem akarva mind több küldeményfajtánál rátértek a készpénzbérmentesítésre. Július 2-án lépett életbe azután az új díjszabás, amely már magán viselte a kezdődő infláció bélyegét. Az említett rendelettel augusztus 31-ig engedélyezik az összes levélposta küldemény díjának készpénzben való beszedését és elszámolását arra az esetre, ha a hivatalnak nincsen bélyege, vagy ha a nagyobb díjtételek a kis névértékű rendelkezésre álló bélyegből nem állíthatók össze. A bélyegellátás terén azonban már csak a fokozódó infláció miatt sem állhatott be eddig számottevő javulás. Legalább is erre utal a november 10-én kelt 135.123/A.4. sz. rendelet (PRT. 1945. november 14-i 40. száma), amely nemcsak a határidőt hosszabbítja meg december 31-ig, hanem a kész-

pénzbérmentesítést a csomag küldeményekre és a postai igazolójegyek kiállítási díjaira is kiterjeszti. Az utóbbiaknál ez az intézkedés általában szintén a gyakorlat utólagos jóváhagyása.

A stabilizációval egyidőben, augusztus 1-gyel lépett életbe az új, forintértékű postai díjszabás, amelyet az 1946. július 25-én kelt I. ad 238.200/4. sz. rendelettel (PRT. 1946. július 29-i 46. száma) hirdettek ki. Az új díjszabás keretében szabályozták a készpénzbérmentesítés alkalmazhatóságát is, amely ettől kezdve a tömeges nyomtatványokra, az értéklevelekre, értékdobozokra és a külföldi csomagokra terjedt ki.

A negyedik szakasz a stabilizációval kezdődött s körülbelül 1960-ig tartott. Kezdeti heteiben — feltehetően a megszokottságra vezethetjük vissza — még lépten-nyomon feltűnnek a legkülönbözőbb küldeményfajták kpb-sel felvett darabjai. Ez késztette a postát az 1946. szeptember 7-én kelt 247.079/4. sz. rendelet (PRT. 1946. szeptember 14-i 55. száma) kibocsátására. A készpénzbérmentesítést, mint nem célszerű bérmentesítési formát szeptember 10-i hatállyal szigorúan megtiltják, kivéve a tömeges nyomtatványok, értékküldemények és a külföldre címzett csomagok felvételénél. Nem sokkal később azonban értékleveleknél, értékdobozoknál és külföldi csomagoknál is elrendelik a hagyományos, bélyeges bérmentesítést. Az intézkedést az 1947. április 30-án kelt 224.178/4. sz. rendelet (PRT. 1947. május 10-i 23. száma) tartalmazza, amely azt május 15-vel lépteti életbe. A bélyeges- és készpénzbérmentesítés viszonya ezzel a régi, az 1920—45 időszak egyensúlyi helyzetébe billent vissza. A kezelés területén is észlelhetünk némi változást. Bérmentesítő géppel nem rendelkező közhivatalok és vállalatok részére ismét engedélyezik levélposta küldemények készpénzbérmentesítéssel való feladását. Mind ezeknél, mind az egyéb készpénzbérmentesítéssel felvehető küldeménynél a feladható mennyiség alsó határát százról ötvenre szállították le, felső határt pedig nem szabtak. Mindössze azt írták elő, hogy a küldeményeket az összmennyiségnek megfelelően 50, 100, 500 vagy 1000 darabos kötegekben kell feladni. A készpénzzel bérmentesített küldemények felvételére feljogosított, de kpb-hk-bélyegzővel nem rendelkező hivataloknál a kezelés mindössze annyit módosul, hogy a belföldi küldeményekre nem kell feljegyezni a bérmentesítési díj összegét, csupán csak a „Kp. bérm." jelzést. A külföldre címzetteknél azonban a díjösszeget „Taxe perçue... Ft", vagy „Port payé... Ft", formában kell felírni. Ezen kívül érvényben maradt a feljegyzés mellett a hivatal hk- és ellenőrzőszám bélyegzőjének kötelező ráütése.

A kpb bélyegzőkhöz használt festék színét, mivel az a harmadik és negyedik szakaszban nem határolható el, itt tartottuk célszerűnek ismertetni. A festék hiány miatt már 1945-ben átmenetileg engedélyezik a fekete festék használatát. Az engedély visszavonására 1947-ben kerül sor. A vörös szín is több változáson megy át. Az eddigi rendellenes barnásvörös és sárgásvörös mellett gyakran előfordul a *vörösbarna* (vb), *vörösibolya* (vi) és az *ibolyavörös* (iv) is.

Az ötödik, utolsó *szakasz* 1960-nal kezdődik és még napjainkban is tart. Főjellemzőjét a postakezelés komplex gépesítésére való törekvésben jelölhetjük meg. Ennek eredője pedig elsősorban a bérmentesítőgépekkel végzett széleskörű kísérletsorozat, majd ezt követően ezek mind tömegesebb munkábaállítása. Velük szinte párhuzamosan halad a bélyegzőgépek, főképpen az egyetemesek számának rohamos emelkedése is. A bélyegző- és egyetemes gépek készpénz-

bérmentesítő betétjei lehetőséget biztosítanak a növekvő számú kpb küldemény gyors feldolgozására. A bérmentesítőgépek alkalmazása pedig a levélposta kezelés keretében hódít el a bélyeges bérmentesítéstől mind nagyobb és nagyobb területet. E kettős hatás következményeként már szemmel látható a készpénz- és gépi bérmentesítés előretörése és a bélyeges bérmentesítés bár még lassú ütemű, de már észlelhető és fokozódó tendenciájú csökkenése.

* * *

A készpénzbérmentesítés vázolt történelmi fejlődése alapján most már könnyen áttekinthetjük a tárgyalt korszakban a kezelésnél használt bélyegzőfajtákat, illetve elvégezhetjük azok csoportosítását. Időrendben ugyan nem az első, de mind nagyságrendjét, mind általános használatát tekintve a legjelentősebb csoportot a készpénzbérmentesítésnél használt helykelet- bélyegzők alkotják. Röviden ezeket *kpb-hk-bélyegzőknek* nevezzük. Típusjelükben azonban az egyszerűség kedvéért csupán a Kpb jelzést tüntetjük fel. Használati idejük 1920-ban való rendszeresítésükkel kezdődik s megszakítás nélkül nemcsak, hogy napjainkban is tart, de számuk állandóan növekszik.

A Kpb-hk-bélyegzők használatbavétele után néhány hónappal kezdi meg pályafutását a *gépi készpénzbérmentesítés*. Az ennek keretében munkába állított gépek száma — hisz mindössze néhány gépről van csak szó — meg sem közelíti a kézi bélyegzőkét. Bélyegzéseiknek változatos tömege azonban jóformán felülmúlja azokét. Az ok kézenfekvő. A bélyegzőgépek részére a hengereseknél 1920-tól 1947-ig készpénzbérmentesítő bélyegzőfejek — Kpb.Bf — és készpénzbérmentesítő hengerek — Kpb.H — készülnek. A 1947-ben átalakított Krag, majd az 1959-ben rendszeresített hengeres Heinrich gépekhez már készpénzbérmentesítő betétpárokat — Kpb.Bp — gyártatnak. Az egyetemes gépekhez 1930-tól készpénzbérmentesítő betéteket — Kpb.B. — készítenek. A hengeres gépeknél az igényeknek megfelelően évente több hirdető, vagy alkalmi hirdetőhengert is készítettek. Ezeket — tekintettel a hirdető cél elérésére — a nagy tömegben felvett kpb küldemény bélyegzéséhez úgy használták, hogy ezekbe a hengerekbe a kpb. bélyegzőfejeket szerelték be. A nagyszámú és változatos bélyegzés fajtát a felsorolt hengerek, betétek és bélyegzőfejek kombinatív használatából adódó variációs lehetőségek eredményezik. Mind az alkalmi hirdető, mind a hirdető hengereket és betéteket, illetve azok bélyegzéseit amennyiben azokat kpb bélyegzőfejekkel használták a hirdető bélyegzések csoportjából kiemeltük és a gépi készpénzbérmentesítés bélyegzési közé soroltuk. Ugyanígy jártunk el azokkal — az 1924—26 között használt — bélyegzőrátétekkel, amelyeket kph-hk-bélyegzőkre szerelve használtak. Bélyegzéseiket természetesen a kézi bélyegzők Lx típuscsoportjába osztottuk be.

Mind a kézi bélyegzők, mind a kpb. hengerek elkészültéig — tekintettel, hogy a kpb küldemények felvételének kezdete ezeket megelőzte — szükségszerűen magával vonta a *kiseglítő készpénzbérmentesítő bélyegzők* — Kpb. Ks használatát. A Budapest 62 és 72 hivatal részére négy darab készült. Alkalmazásuk mindössze néhány hónapra korlátozódott. A harmadik szakaszban a már vázolt okok következtében széleskörű használatukra került sor.

A kézi kpb-hk-bélyegzők számának szaporodása következtében már a harmincas évek elején sor kerül — a javításba adott bélyegzők időleges helyette-

sítésére – a *készpénzbérmentesítő pótkelelbélyegzők* – Kpb. Pt. – rendszeresítésére. A növekvő igényt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy 1932-ben veszik használatba az elsőt; s ma viszont már több darab áll mindegyik postaigazgatóság kezelésében.

Az utalványszámjelző bélyegzőknek – Ujb – a kpb küldemények kezelésénél való használata 1922-vel kezdődik. Nyolc évvel később ezek nevét *ellenőrzőszám bélyegző*-re változtatják. (1930 december 2-án kelt 94.291 sz. rendelet, kihirdették a PRT. 1930. december 6-i 57. számában). Mint már rámutattunk, tömeges használatukra csak a harmadik szakaszban került sor. Éppen ezért a kpb kezelésben előfordulókat már új nevükön iktatjuk be; jelölésükre pedig a Kpb. Eszb. rövidítést használjuk.

A korszak kpb. bélyegzéseit a fenti csoportosításban tárgyaljuk. A bélyegzések felsorolása előtt itt röviden ismertetünk néhány általános érvényű és az azok leírásánál egységesen figyelembevehető szempontot. Azokra a jelölési, vagy leíró módozatokra, amelyek csak egyes csoportoknál alkalmazhatók, a megfelelő helyen térünk ki. Mind a típusképzésnél, mind az egyéb jelöléseknél azonban csak azokkal foglalkozunk, amelyek a hk-bélyegzőknél használtaktól eltérnek. Az azokkal egyezőket, értelmezésüket, valamint az egyes vonatkozó fogalmak magyarázatát az I. kötet „Postabélyegző" című részében, illetve a VI. kötet I. Rész I. és II. fejezetében találjuk meg.

A számozott hivataloknál a típusszámot gondolatjellel választjuk el a hivatalszámtól.

A bélyegzések *színe* 1920–27-ig kizárólag fekete, 1927–45-ig kizárólag vörös, 1945–47-ig fekete, vagy vörös, végül 1947-től ismét vörös. A harmadik szakaszban tehát nem törvényszerű a fekete festéknek minden hivatalnál való használata. Ugyanez a megállapítás vonatkozik a vörös szín eltérő változataira is. Az egyes bélyegzőknél a *fekete* és *vörös* szín használatát időrendi sorrendben adjuk meg. Pl. egy 1926-tól használt bélyegzőnél „*f és v*", míg mondjuk egy 1935–48-ig használtnál „*v és f*" formában. A vörös változatait csak a ténylegesen ismert bélyegzéseknél közöljük. Eltekintettünk tehát a valószínűsítési elv alkalmazásától. A felsorolt változatok tehát nem zárják ki más változat, vagy más bélyegzőnél való változat előfordulását. Használt színjelzéseink:

f .....fekete	v .....vörös
bv .....barnásvörös	vb .....vörösbarna
iv .....ibolyavörös	vi .....vörösibolya
sv .....sárgásvörös	

A második világháborúban a háborús behatások következtében megsemmisült bélyegzőket a használati idő záróévszáma után írott „*Háb*" rövidítéssel érzékeltetjük. Az 1947. évi békeszerződéssel a más országokhoz került helységek postahivatalainak kpb-hk-bélyegzői használati idejének záróévszámát egységesen „1944-gyel adjuk meg.

1. *A postahivatalok állandó jellegű Kpb-hk-bélyegzői 1920–67*

A Kpb. bélyegzők típusképzését a hivatalok hk-bélyegzőinél rögzített elvek — (L! VI. kötet I. Rész II. Fejezet) — értelemszerű alkalmazásával végezzük. A bélyegzők szövegelrendezése egységesen „KPB JELZÉS/HIVATALNÉV". Alakfajta általában Z_3, az 1950-es évektől kezdve Z_2 és Z_6. A típusjelben csak a két utóbbit tüntetjük fel, a Z_3-at a típusszámba beépítettnek tekintjük. A hivatalnév írásmódja alapján képzett típusokat a szokásos típusmutatótáblázatokba foglaltuk össze. A 6, 7 és 796-os típusnál — figyelemmel az alsó gyűrűrészbe vésett helynévre — az ellenőrzőbetű (Eb), illetve a hivatalszám (Hisz) sorrendje a jelképben a hk-bélyegzők fordítottja. Tehát „Eb/HELYNÉV", vagy Hisz/HELYNÉV". A hivatalszámot általában antikva, a kezdeti évtizedekben ritkán, 1950-től mind gyakrabban groteszk számjegyekkel vésik. Ezeknek a bélyegzőknek a típusszáma után írt *a* betű kizárólag a hivatalszám antikva típusára utal. A számozott hivatalok ellenőrzőbetűs bélyegzői mindig t_7 típusváltozatok. Mind az *a*, mind a t_7 jelzést, akár külön-külön, akár együttesen fordulnak elő, a típusszámmal összeírjuk (Pl. 6a, $63t_7$, $630at_7$). A 612-es típus a nagybudapesti kétnevű bélyegzők típusa. A rövidített „BPEST" helynevet az alsó körszeletbe vésték.

A Kpb jelzést összetétele és írásmódja alapján, valamint a hivatalnévhez viszonyított helyzete szerint, mint típusváltóelemet kezeljük. Uralkodó előfordulási alakja a „KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESÍTVE/HIVATALNÉV". Ezt tehát nem jelöljük, a típusszám magába foglalja. Ezen kívül eddig hat változatot alkalmaztak

t_0 KÉSZPÉNZZELBÉRMENTESÍTVE/HIVATALNÉV
t_1 KÉSZPÉNZZEL-BÉRMENTESÍTVE/HIVATALNÉV
t_2 KÉSZPÉNZZEL-BÉRMENTESÍTVE/ОПЛАЧЕНО ГОТОВКОЮ//HIVATALVÉNY
t_3 KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESÍTVE/TAXE PERÇUE//HIVATALNÉV
t_4 KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESÍTVE/T P/HIVATALNÉV
t_5 KÉSZPÉNZZEL-BÉRMENTESÍTVE T.P./HIVATALNÉV
(a t_4 és t_5 változatnál a Taxe Perçue „T P" rövidítését a felső körszeletbe vésték).

Szöveghatárolójellel csupán néhány esetben — de mindig az s_8-cal — találkozunk. A megkülönböztető jelzésnek csak az m_1 változata fordul elő. Itt említjük meg, mint érdekességet, hogy a Pécs 1 hivatal második kpb-hk-bélyegzőjét nem ellenőrzőbetűvel, hanem „II" ellenőrzőszámmal vésték. A A gyűjtők hosszú ideig ezt éppen ezért elveszett bélyegző helyett gyártott másodbélyegzőnek tekintették. Ez, mint később kiderült tévedés volt, mert 1931-től — ekkor készült a „II" bélyegző — 1952-ig mindkettőt használták. Szó szerinti típusszáma tehát 77 lenne, de mivel ez nem megkülönböztető jelzés, hanem ellenőrzőszám, ezért az ellenőrzőbetűnek megfelelő $630at_7$ típusszám mellett döntöttünk.

Azoknak a típusváltozatoknak a típusjelét, amelyek valamely más típusból a bélyegző átvésése következtében keletkeztek, a szokásos *v* betűvel toldjuk meg. Amennyiben a típuscsoport változott, akkor a csoportjelnél — pl. Pxv —, típusváltozáskor a típusszámnál — pl. 6v —, változat keletkezésénél pedig a típusváltóelemjelnél — pl. t_{3v} — alkalmazzuk.

Az utánvéssel javított bélyegzők bélyegzéseit a típusszám után írt *u* betűvel – pl. 7u – különböztetjük meg.

Az 1946/47-es korona-eltávolításkor, valamint számozott hivatallá, vagy ebből egyszerű hivatalnévvé történő névváltoztatáskor a koronás és vonalkázott bélyegzők fődiszítőelemeinek, valamint a hivatalszámnak, esetleg ellenőrzőbetűnek eltávolításánál az alábbi változatok fordulnak elő:

F_0. . .korona helye üres maradt
FV_0. . a teljes felső körszelet üres
F_0V_1. a felső körszeletben a korona, az alsóban az eltávolított ellenőrzőbetű, vagy hivatalszám helye üres.
F_rF_0. . .roncsolt korona, amely több évi használat után annyira megkopott, hogy helye üressé vált
F_rV_r. . korona és a felső vonalkázás roncsolt
V_1. . .az alsó körszeletben a kivésett ellenőrzőbetű, vagy hivatalszám helye üres

Abban az esetben ha az eltávolított korona helyét vonalkázással pótolták – ritkán fordul elő – külön jelzést nem használunk. Az Lxv csoportjelzés ezt különben ki is fejezi. A vonalkázás nélküli koronás bélyegzők korona eltávolításánál a felső körszelet üres maradt. Csak egyféle eltérés fordulhat elő: a roncsolt korona.

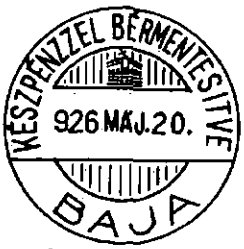
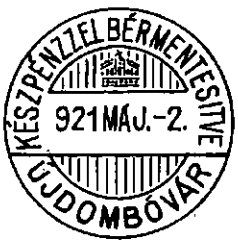
Kpb-Ly. Típuscsoport 1920–26.

Kr6 rendszerű, koronás vonalkázott pántos körbélyegzők. Alakfajta kizárólag Z_3. Az 1947-es korona-kivésés után csoportjelük Lxv. Néhány kopott, de különben még használható bélyegzőt utánvéssel javítottak, amikor is a vonalkázást mindkét körszeletből eltávolították. Ezek így az Ox típuscsoportba kerültek. Csoportjelük azonban a korona kivésés következtében Oxv. Ismertetésükre ott kerül sor, de itt is utalunk ezekre. Bélyegzőrátéteket csak ennél a típuscsoportnál találunk. Ennek megfelelően a bélyegzőket hármas taglalásban – használatba került, használatba nem került és bélyegzőrátéttel használt – soroljuk fel. Ezt megelőzően még meg kell emlékeznünk a Budapest 72 hivatal ellenőrzőbetűiről. A bevezetésben már említettük, hogy az első hk-bélyegző után a hivatal két Krag rendszerű bélyegzőgépe is kapott egy-egy Kpb hengert, amelyek keletbélyegzőrészére *A* és *B* ellenőrzőbetű került. A következő évben, 1921-ben ismét két kézi bélyegzőt kapott, az egyiket ellenőrzőbetű nélkül, a másikat *C* ellenőrzőbetűvel. A *D*, majd az *E* ellenőrzőbetűs kézi bélyegző kiadása után került sor az első két olyan Kpb henger elkészítésére, amelynél a Kpb jelzést a bélyegzőfejre vésték. Az ezzel feltehetően egy időben készített két következő kézi bélyegző kapta azután az *A* és *B* ellenőrzőbetűt.

a) *Használatba került bélyegzők*

BAJA 1 f és v 1922–47 (22. VI. 30.)
és Lxv-1 F_0 v 1947–
BALASSAGYARMAT[1] 1 f és v 1921–39 (20. IX. 23.)
és Lxv–1v F_0V_1 v 1947–
([2]-ből átvésve)
BALASSAGYARMAT 1[2] – 6av v és f 1939–47 ([1]-ből átvésve)
BARCS 1 – 630a f és v 1922–47 (22. I. 21.)
és Lxv–630a F_0V_r 1947–64 ub
BÉKÉSCSABA 1. – 63a f és v 1921–47 (21.V. 20.)
és Lxv–63a F_rF_0 1947–58
és Lxv–63a v 1958–
BÉKÉSCSABA 2. – 63a f és v 1922U–47
és Lxv–63a F_0V 1947–
BERZENCZE 1 f és v 1922U–47
és Lxv–1 F_0 v 1947–
BONYHÁD 1 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–

	Típusmutató-táblázat I.	Kpb
	Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői	
Ly	Ly. Típuscsoport	
	Kr6 rendszerű koronás vonalkázott pántos körbélyegzők	

		
1	1 t_o	6 av
		
63a	630	630a
		
630a V_1	635a	636a
		
	630at7	

Lxv

Lxv. Típuscsoport (korona kivésve)

Kr6 rendszerű korona nélküli vonalkázott pántos körbélyegzők

1v F_0

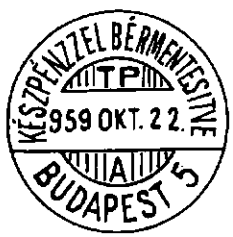
1v F_0V_1

1 $F_r - V_r$

63a

630at$_7$ t_1

630at$_7$ F_0

BUDAFOK 1 – 630a f és v 1921–47 (20. IX. 23).
és Lxv–630a v 1947–

BUDAPEST 1 – 630a f és v 1921–47 (21. IX. 4.)
és Lxv–630a v 1947–

BUDAPEST 2 – 630a f és v 1921–47 (21. XI. 4.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–56

BUDAPEST 3 – 630a f és v 1921–47 (21. (XI. 4.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–

BUDAPEST 4 – 630a f és v 1921–28 ub (21. XI. 4.)

BUDAPEST 4A – 630at$_7$ f és v 1922–36 ub

BUDAPEST 4B – 630at$_7$ f és v 1923U–47
és Lxv–630 at$_6$ F_0 v 1947–49

BUDAPEST 4C – 630at$_7$ f és v 1923U–47
és Lxv–630at$_7$ F_0 v 1947–49

BUDAPEST 5 – 630a f és v 1921–75U (21. XI. 4.)
hivatalszám keskeny (2,5 mm)
és 63au v 1935U–42 ub
hivatalszám széles (3 mm)

BUDAPEST 5A – 630at$_7$ f és v 1922U–47
és Lxv–630at$_7$ F_0 v és vb 1947–57U
és Lxv – 630 at$_7$ t_{4r} v 1957U–

BUDAPEST 7 – 630a f 1921–22 (21. XI. 4.)

BUDAPEST 8 – 630 f és v 1924–47
hivatalszám széles (2,5 mm)
és Lxv–630u v 1947–
hivatalszám keskeny (1,5 mm)

BUDAPEST 9 – 630a f és v 1921–31U (21. XI. 4.)
hivatalszám belső fejszélessége 0,75 mm
és 630au v 1931U–47 ub
hivatalszám belső fejszélessége 1,25 mm

BUDAPEST 10 – 630a f és v 1911–47 (21.XI. 4.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–

BUDAPEST 23 – 630a f és v 1921–34E (21. XI. 4.)
széles korona (5 mm), hivatalszám: keskeny (5 mm)
és 630au v 1934E–47
keskeny korona (4 mm), hivatalszám: széles (6,5 mm)
és Lxv–630au F_0 v 1947–52 ub

BUDAPEST 51 – 630a f, v és vb 1921–47 (21. XI. 4.)
és Lxv–630a F_0 v és vb 1947–
BUDAPEST 53 – 630a f és v 1922U–47
és Lxv–630a F_0 v 1947–
BUDAPEST 53A – 630at$_7$ f és v 1926E–47
és Lxv–630at$_7$ F_0 v 1947–55 ub
BUDAPEST 56 – 630a f és v 1921–53Eub (21. XI. 4.)
BUDAPEST 57 – 630a f és v 1921–47 (21. XI. 4.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–
BUDAPEST 61 – 630a f és v 1921–35 ub (21. XI. 4.)
BUDAPEST 62 – 630a f és v 1920–32E (20. V. 20.)
hivatalszám magassága 2,8 mm
és 630au v 1932–47
hivatalszám magassága 3,5 mm
és Lxv–630au F_0 1947–
BUDAPEST 62A – 630at$_7$ f és v 1922U–35 ub
BUDAPEST 62B – 630at$_7$ f és v 1923U–44 ub
BUDAPEST 72 – 630a f és v 1920– ? (20. V. 20.)
630a V_1 f és v 1921– ? (21. IV. 20.)
BUDAPEST 72A – 630at$_7$ és v 1926E–41 ub
BUDAPEST 72B – 630at$_7$ f és v 1926R–46 ub
BUDAPEST 72C – 630at$_7$ f és v 1921–41 ub (21. VIII. 27.)
BUDAPEST 72D – 630at$_7$ f és v 1922U–46 ub
BUDAPEST 72E – 630at$_7$ f és v 1923U–47
és Lxv–630at$_7$ F_0 v 1947–49 ub
BUDAPEST 78 – 630a f és v 1923U–
BUDAPEST 79 – 630a f és v 9124–47
és Lxv–630a F_0 v 1947–65 ub
BUDAPEST 82 – 630a f és v 1921–47 (21. XI. 4.)
és Lxv–630a F_0v 1947–50 ub
BUDAPEST 82A – 630at$_7$ f és v 1922U–27U
BUDAPEST 82B – 630at$_7$ f és v 1923U–34E ub
BUDAPEST 90 – 630a f, v és vb 1921–44 ub (21. XI. 4.)
BUDAPEST 112 – 630a f és v 1921–47 (21. IX. 4.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–57 ub
BUDAPEST 114 – 630a f és v 1926–47
és Lxv–630a F_0 v 1947–
BUDAPEST 510 – 630a f és v 1926E–33
BUDAPEST 705 – 630a f és v 1926E–32
CZEGLÉD 1–630a f és v 1921–47 (20. IX. 23.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–58E
és CEGLÉD 1–630av L! Oxv típuscsoport
DEBRECZEN 1 – 630a f és v 1921–47 (20. XI. 2.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–
DEBRECZEN 2 – 630a f és v 1921–47 (20. XI. 2.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–
DOMBÓVÁR 1 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
DUNAFÖLDVÁR 1 f és v 1921–44 ub (21. V. 2.) Háb.
EGER 1 – 630a f és v 1921–47 (20. IX. 23.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–51 ub
ESZTERGOM 1 f és v 1921–40 (20. IX. 23.)
GYÖNGYÖS 1 f és v 1921– (20. IX. 23.)
GYŐR 1 – 630a f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
és Lxv–630a f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
GYŐR 2 – 630a f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
és Lxv–630a F_0 v és vb 1947–62 ub
GYULA 1 f és v 1921–47 (21. V. 18.)
és Lxv–1 F_0 1947–
HATVAN 1 – 630a f és v 1921–44 ub (20. IX. 22.) Háb
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY 1. – 630a f és v 1921–45 ub (20. VI. 23.) Háb
JÁSZBERÉNY 1 f és v 1922–47 (22. VI. 12.)
és Lxv–1 F_0 v 1946–55[1]
JÁSZBERÉNY 1 – [1]-ből átvésve L! Oxv típuscsoport
KALOCSA 1 f és v 1921–47 (20. IX. 23.)
és Lxv–1 v 1947–
KAPOSVÁR 1 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–51 ub
KARCZAG 1 f és v 1921–47 (20. IX. 23.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
KECSKEMÉT 1 f és v 1921–47 (20. IX. 27.)
és Lxv–1 F_0 v 1847–58
KESZTHELY 1 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
KISKUNFÉLEGYHÁZA 1 f és v 1921–47 (20. IX. 23.)
és Lxv–1 F_0 1947–
KISÚJSZÁLLÁS 1 f és v 1921–47 (20. IX. 23.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
KISVÁRDA 1 f és v 1921–47 (20. XII. 16.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
KÖRMEND 1 f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
és Lxv–1 F_0 1947–
KŐSZEG 1 f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
MAGYARÓVÁR 1 f és v 1921–40 (21. VIII. 17.)
MAKÓ 1 f és v 1921–47 (21. V. 18.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
MARCZALI 1 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
és Lxv–1 F_0 1947–
MEZŐTÚR 1 f és v 1921–47 (20. IX. 23.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
MISKOLCZ 1 – 630a 1921–44E (21. VI. 10.)
63au v 1944E–47
és Lxv–63au F_0 v 1947–54E ub
MISKOLCZ 2 – 630a f és v 1921–47 (21. VI. 10.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–
MOHÁCS 1. – 63a f és v 1922–47 (22. I. 21.)
és Lxv–63a F_0 v 1947–
MOSON 1 f és v 1921–40 (21. VII. 17.)

NAGYKANIZSA 1. – 63a t_0 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
és Lxv–63a t_0 F_0 v 1947–
NAGYKANIZSA 2. – 636a t_0 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
és Lxv–63a t_0 F_0v 1947–
NAGYKŐRÖS 1 f és v 1921–47 (20. IX. 23).
és Lxv–1 F_0 v 1947–
NYÍREGYHÁZA 1 – 630a f és v 1921–47 (20. XII. 16.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–64 ub
NYÍREGYHÁZA 2 – 630a f és v 1921–47 (20. XI. 2.)
és Lxv–630a v 1947–
OROSHÁZA 1 t_0 f és v 1926E–47
és Lxv–1 t_0 F_r v 1947–
PAKS 1 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
PÁPA 1 f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
PÉCS 1. – 63a f és v 1922–48 (22. I. 21.)
és Lxv–63a F_rF_0 v 1948–13
PÉCS 2. – 63a f és v 1922–47 (22. I. 21.)
és Lxv–63a F_0 1947–
PESTERZSÉBET 1 – 630a f és v 1924–33
POLGÁRDI 1 f és v 1922U–47
és Lxv–1 F_0 1947–
PÜSPÖKLADÁNY 1 f és v 1921–47 (20. XI. 2).
és Lxv–1 F_0 v 1947–55
SALGÓTARTJÁN 1 f és v 1921–47 (20. IX. 22.)
és Lxv–1 F_r–V_r v 1947–60
SÁTORALJAÚJHELY 1 f és v 1921–47 (21 VI. 10.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
SOPRON 1 – 630a f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–55 ub
SOPRON 2 – 630a f és v 1921–45 (21. VIII. 17.) Háb
SZARVAS 1 f és v 1921–47 (21. V. 18.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
SZEGED 1. – 63a f és v 1921–47 (21. V. 18.)
és Lxv–63a F_0 v 1947–53 ub
SZEGED 2. – 635a f és v 1921–47 (21. V. 18.)
és Lxv–635a F_0 v 1947–
SZÉKESFEHÉRVÁR 1 – 630a f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
és Lxv–630a F v 1947–59 ub
SZÉKESFEHÉRVÁR 2 – 630a f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
és Lxv–630a F_r v 1947–
SZEKSZÁRD 1 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
SZENTES 1 f és v 1921–47 (20. IX. 23.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
SZERENCS 1 f és v 1921–47 (21. VI. 10.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–54
SZIGETVÁR 1 t_0 f és v 1922–47 (22. I. 21.)
és Lxv–1 t_0 F_0 v 1947–
SZOLNOK 1 – 630a f és v 1921–47 (20. IX. 23.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–58E
és 630av L! Oxv típuscsoport
SZOLNOK 2 – 630a f és v 1922–47 (22. II. 19.) és Lxv–630a F_0 v 1947–
SZOMBATHELY 1 – 630a f és v 1921–34E ub (21. VIII. 17.)
SZOMBATHELY 2 – 630a f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–
TAPOLCZA 1 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
TATA 1 t_0 f 1921–22 (21. VIII. 17.)
1 f és v 1922–39 (22. I. 19.)
TOKAJ 1 t_0 f és v 1921–47 (21. VI. 10.)
és Lxv–1 t_0 F_0 1947–59
UJDOMBOVÁR 1 t_0 f és v 1921–47 (21. V. 2.)
ÚJPEST 1 – 630a f és v 1921–34E ub (20. IX. 27.)
UJPEST 1A – 630at, f és v 1926–37 ub
VÁC Lxv–1v F_0 1949–
(a következő bélyegzőből átvésve)
VÁCZ 1 f, v és vb 1926E–48
VESZPRÉM 1 – 630a f és v 1921–47 (21. VIII. 17.)
és Lxv–630a F_0 v 1947–55U
és 630av L! Oxv típuscsoportban
VILLÁNY 1 f és v 1922–47 (22. I. 22.)
és Lxv–1 F_0 v 1947–
ZALAEGERSZEG 1 f, v és vb 1921–48 (21. V. 2.)
és Lxv–1 F_r 1948–56

b) *Használatba nem került bélyegzők*

KISMARTON (21. VIII. 7.) MAGYARKANIZSA (21. V. 18.)

c) *Bélyegzőrátétek a készpénzbérmentesítő hk-bélyegzőkhöz. Kpb + Brt 1924–26.*

A bélyegzőrátétek gyártási idejüknek megfelően a kpb-hk-bélyegzők Ly típuscsoportjánál kerültek alkalmazásra. A háromféle rátétből itt az *alkalmi hirdetőrátétek* – Ah-Brt – és a *hirdetőrátétek* – H-Brt – fordulnak elő. A rátéteket szövegváltozataik alapján, használati idejük sorrendjében 1-től kezdve sorszámmal különböztetjük meg egymástól. (L! VI. Kötet III. Rész III–V.

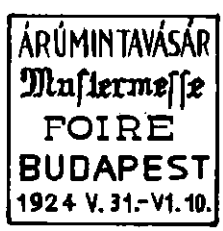
Kpb	Típusmutató-táblázat
	Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői
	Bélyegzőrátétek
	A teljes bélyegzés és tagoltsága

a rátét bélyegzése	Kpb-hk-bélyegzés

Ah-	Bélyegzőrátétek
	alkalmi hirdető szöveggel

1.	2.	7.

H-	Bélyegzőrátétek
	hirdető szöveggel

	1.	

Fejezet). Itt természetesen csak azokat a sorszámú rátéteket ismertetjük, amelyek a Kpb-hk-bélyegzőkre szerelve kerültek használatba. A rátétbélyegzések teljes típusjelét azzal a Kpb-hk-bélyegző típusjelével kezdjük, amelyhez a rátétet használták. Ehhez „+" jellel a rátét fajtajelzését és sorszámát kapcsol-

juk. Például ha a Budapest 2 hivatal Kpb-hk-bélyegzőjéhez a 2. alkalmi hirdető rátétet használta, akkor bélyegzésének teljes típusjele:

Kpb – Ly – 630a + Ah – Brt – 2

Az egyes rátétek szövegleírása után megadjuk használati idejüket. Majd pedig hivatalonként felsoroljuk, hogy melyik hivatal, melyik bélyegzőjéhez és melyik rátétet használta. A rövidség kedvéért azonban itt csak a Kpb bélyegző típusszámát és a rátétjelzést alkalmazzuk.

α) Alkalmi hirdető bélyegzőrátétek. Ah – Brt.

Brt – 1. „ÁRÚMINTAVÁSÁR/Mustermesse/FOIRE/BUDAPEST/1924 V. 31. – VI. 10. (második sor gót betűkkel) 1924. IV. 1. – VI. 10.

Brt – 2. NEMZETKÖZI VÁSÁR/MESSE/FOIRE/INTERNATIONALE/ BUDAPEST/ 1925 $\frac{\text{APR}}{\text{ÁVR}}$ 18 – 27. – 1925. I. 10. – IV. 27.

Brt – 7. mint a Brt – 2, de a 6. sor változó szöveggel „1926 $\frac{\text{APR.}}{\text{AVR.}}$ 17 – 26." – 1926. I. 15 – IV. 26.

Ismert bélyegzések: BUDAPEST 2 – 630a + Brt – 1 * 630a + Brt – 2 * 630a + Brt – 3 * BUDAPEST 4 – 630a + Brt – 1 * 630a + Brt – 2 * 630a + Brt – 3 * BUDAPEST 4A – 630at$_7$ + Brt – 2 * BUDAPEST 62 – 630a + Brt – 1 * 630a + Brt – 2 * 630a + Brt – 3 * BUDAPEST 72 – 630a + Brt – 1 * 630a + Brt – 3 * BUDAPEST 72C – 630at$_7$ + Brt – 2.

β) Hirdető bélyegzőrátétek. H – Brt.

Brt – 1. HASZNÁLJUNK/SPORT/BÉLYEGET – 1925. V. 1 – XII. 31.

Ismert bélyegzések: BUDAPEST 2 – 630a + Brt – 1 * BUDAPEST 4 – 630a + Brt – 1 * BUDAPEST 62 – 630a + Brt – 1 * BUDAPEST 72 – 630a + Brt – 1.

Kpb – Oy. Típuscsoport. 1927.

A Kpb kezelésnél 1927-ben alkalmazzák először a vonalkázás nélküli koronás, Kr6 rendszerű hk-bélyegzőket. A következő évben már sor kerül az

	Típusmutató-táblázat	Kpb
	Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői	
Oy	Oy. Típuscsoport	
	Kr6 rendszerű koronás vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	

63at$_7$	630at$_7$	

órajelzéses, Kr8 rendszerű bélyegzőknek a kpb kezelésnél való bevezetésére. Így a típuscsoportba mindössze négy bélyegző készült. A bélyegzők elrendezése és szövege — a vonalkázás elmaradásától és az átmérőjének 23 mm-re való csökkentésétől eltekintve — megegyezik a Ly típuscsoporttal.

BUDAPEST 2A – 630at$_7$ v 1927–
BUDAPEST 8.A – 63at$_7$ v 1927–45
BUDAPEST 10A – 630at$_7$ v 1927–32 ub [27. X. 27.]
BUDAPEST 82A – 630at$_7$ v 1927–47 és Oxv–630at$_7$ v 1947–67E

Kpb–Ny. Típuscsoport 1928–37.

Kr8 rendszerű, vonalkázás nélküli, koronás, pántos körbélyegzők. Az előző bélyegzők egységes kpb jelzését nagy ritkán bontotta meg a t_0 változat. Igaz, hogy az Ny típuscsoportnál ezzel nem találkozunk, de a harmincas évek elejétől mind gyakoribb a t_1 változat. A gyártási időszak végén már csak ez fordul elő. A csoport bélyegzőinek különben még egységes kivitelét 1936-ban Pestszentlőrinc 1 hivatal kpb-hk-bélyegzője töri meg, amelyet minden eddigi szokástól eltérően a Z_3 alakfajta helyett Z_6-tal készítettek. A csoport 14 bélyegzőjének gyártási adatait nem ismerjük, csak azt tudjuk, hogy 1928 március és 1934 május közötti időszakban készültek. Használati idejüket *1928/34–47* alakban adjuk meg. A második világháborút túlélt bélyegzők a korona kivésése után a Nxv csoportba kerültek. Bélyegzéseiket azonban a szokásos módon, eredeti bélyegzésük leírásához csatlakozva adjuk meg. Itt is megemlítjüka Kr8-as rendszer egy késői, 1948-as felbukkanását. Az N típuscsoportba sorolt bélyegzőket ekkor már több, mint egy évtizede óta nem gyártottak. Természetesen ez korona nélküli, tehát Nx csoportba tartozó. Az időrendnek megfelelően tehát a Px és Ox csoportok közé iktattuk.

BUDAPEST 2. – 63a t_1 v 1935–47 (35. IX. 17.) és Nxv–63a t_0 1947–56
BUDAPEST 4 – 630a v 1928 (33. XI. 27.)
BUDAPEST 4.A – 63at$_7$ t_1 v 1936–47 (36. X. 27.)
és Nxv–63at$_7$ t_1 v 1947–49
BUDAPEST 10A – 630at$_7$ v 1932–47 [32. X. 26.]
és Nxv–630at$_7$ v 1947–
BUDAPEST 11. – Nxv–63av v 1956– (BUDAPEST 2 Nxv–63a t_1 bélyegzőből átvésve.)
BUDAPEST 13–630a v 1928/34–47
és Nxv–630a v 1947–
BUDAPEST 13.B – Nxv–63at$_7$ v és vb 1956– (? Nxv–63at$_7$ bélyegzőből átvésve.)
BUDAPEST 53.B – 63at$_7$ t_1, v és bv 1936–47 (36. IV. 2.)
és Nxv–63at$_7$ t_1 v 1947–55ub
BUDAPEST 61. – 63a t_0 v 1935–47 (35. V. 8.)
és Nxv–63a v 1947–55E
BUDAPEST 61.A – 63at$_7$ t_1 v 1935–47 (35. VII. 19.)
és Nxv–63at$_7$ t_1 v 1947–
BUDAPEST 62.A – 63at$_7$ 1934–47 [34. XII. 7.]
és Nxv–63at$_7$ v és vb 1947–
BUDAPEST 72F – 630at$_7$ v 1928/34–47
és Nxv–630at$_7$ v 1947–
BUDAPEST 72G – 630at$_7$ v és bv 1928/34–47 ub
BUDAPEST 78A – 630at$_7$ v és bv 1928––47 [28. II. 29]
és Nxv–630at$_7$ v 1947–
BUDAPEST 78B – 630at$_7$ v 1934–47 [34. XI. 8.]
és Nxv–630at$_7$ v 1947–
BUDAPEST 81. – Nxv–63av v 1955– (? Nxv–63a bélyegzőből átvésve.)
BUDAPEST 82.B – 63at$_7$ v és vi 1928/34–47
és Nxv–63at$_7$ v–[illegible]
CELLDÖMÖLK 1 t_1 v 1936–47 (36. XI. 28.)
és Nxv–1 t_1 v 1947–61E
CSEPEL 1. – 63a t_1 v 1935–47 [35. VIII. 29.]
és Nxv–63a t_1 v 1947–
DEBRECEN 1A – 630at$_7$ v 1928/34–47
és Nxv–630at$_7$ v és iv 1947–
DEBRECEN 1.B – 63at$_7$ t_1 v 1935–47 (35. XII. 8.)
és Nxv–63at$_7$ t_1 v 1947–

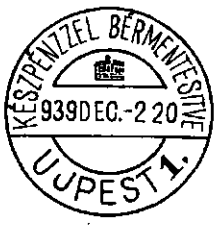
Ny	Típusmutató-táblázat I. Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői Ny. Típuscsoport Kr8 rendszerű koronás vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	Kpb

1

$1t_1$

63a

$63a\ t_1$

630a

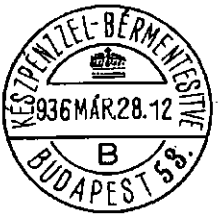
$6a\ t_1$ Z_6

7

$63at_7$

$63at_7\ t_1$

$630at_7$

$630at_{7a}$

	Típusmutató-táblázat II.	Kpb
	Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői	
Nxv	Nxv. Típuscsoport (korona kivésve)	
	Kr8 rendszerű korona és vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	

1

$1\ t_1$

63a

$63a\ t_1$

630a

7

$63at_7$

$63at_7\ t_1$

$630at_7$

$630at_{7a}$

GYOMA 1 t_1 v és f 1936–47
és Nxv–1 t_1 f és v 1947–
GYÖNGYÖS A 7 v 1932–47 (32. XI. 22.)
és Nxv–7 v 1947–
KAPUVÁR 1 t_1 1936–47 (36. VII. 28.)
és Nxv–1 t_1 1947–
KISKUNHALAS 1 v 1928/34–47
és Nxv–1 v 1947–
KISPEST 1 – 630a v 1928/34–47
és Nxv–630a v 1947–
KOMÁROM 4 – 630a v 1928/34–47
PÉCS 1 II – 630at$_{7a}$ v és vb 1928/34–47
és Nxv–630at$_{7a}$ F_r v 1947–
PESTSZENTLŐRINC 1 – 6at$_1$ Z_6 v 1936–(36. III. 26.)
RÁKOSPALOTA 1 – 630a v 1928/34–47
és Nxv–630a v 1947–
RÉPCELAK 1 v 1928/34–47
és Nxv–1 v 1947–
SÁROSPATAK 1 t_1 v 1937–47 (37. VI. 28.)
és Nxv–1 t_1 v 1947–
SZEGED 1A – 630at$_7$ v 1928/34–47
és Nxv–630at$_7$ v 1947–
SZOMBATHELY 1 – 630a v 1928/34–47
és Nxv–630a F_r v 1947–58E
és Nxv–630au v és sv 1958E–
ÚJPEST 1. – 63a v és sv 1928/34–47
és Nxv–63A v 1947–
UJPEST 1.A – 63at$_7$ t_1 v 1937–47 (37. IX. 7.)
és Nxv–63at$_7$ t_1 v 1947–

Kpb–Py. Típuscsoport. 1938–45.

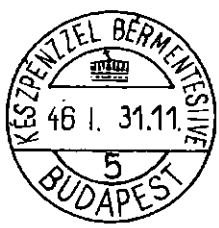
Kr7 rendszerű, vonalkázás nélküli, koronás, pántos körbélyegzők. A bélyegzők elrendezésének egységessége, ha kis mértékben is, de ismét lazul. A hivatalszám két bélyegzőnél kerül az alsó gyűrűrészből az alsó körszeletbe. A típusváltóelem t_1 egységét Huszt kétnyelvű, t_2-es váltóeleme bontja meg.

ADA 1 t_1 v 1941–44 (41. V. 19.)
APATIN 1 t_1 v 1941–44 (41. V. 19.)
BÁNFFYHUNYAD 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
BEREGSZÁSZ 1 t_1 v 1939–44 (39. I. 18.)
BESZTERCE 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
BUDAPEST 5 – 6 Z_5 v 1941–47 (41. VII. 10.)
és Pxv–6 Z_3 v, sv és vb 1947–65 ub
BUDAPEST 7. – 63 a t_1 Ø 26,5 1939–43 (39. IX. 31.)
és Pxv–63a t_1 v, sv és vi 1947–
BUDAPEST 7 – 630a t_1 Ø 27,8 1943–47 (43. III. 26.)
és Pxv–630a t_1 Z_3 q_{10} v és sv 1947–
BUDAPEST 8 – 630a t_1 v 1943–47 (43. VIII. 12.)
és Pxv–630a t_1 és sv 1947–
BUDAPEST 12.A – 63at$_7$ t_1 v 1939–47 (39. IV. 14.)
és Pxv–63at$_7$ t_1 1947–
BUDAPEST 38 – 630a t_1 v 1942–47 (42. XII. 5.)
és Pxv–630a t_1 v 1947–
BUDAPEST 62B – 630at$_7$ t_1 v 1944–47 (44. V. 26.)
és Pxv–630at$_7$ t_1 v 1947–
BUDAPEST 72A – 630at$_7$ t_1 v 1941–47 (41. X. 15.)
és Pxv–630at$_7$ t_1 F_r v és vb 1947–
BUDAPEST 72C – 630at$_7$ v 1941–47 (41. VII. 24.)
és Pxv–630at$_7$ F_r v, sv, vb és iv 1947–
BUDAPEST 90 – 630a t_1 v 1944 (44. IX. 27.)
és Pxv–630a t_1 v 1947–
BUDAPEST 114.A – 63at$_7$ t_1 v 1949–47 (39. IV. 14.)
és Pxv–63at$_7$ t_1 1947–
CSÁKTORNYA 1 t_1 v 1941–44 (41. V. 19.)
CSIKSZEREDA 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
DÉS 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
DUNASZERDAHELY 1 t_1 v 1939–44 (39. I. 18.)
ÉRSEKÚJVÁR 1. – 63a t_1 v 1939–44 (39. I. 18.)
ESZTERGOM A Pxv–7v t_1 v 1949–(ESZTERGOM 1.A Pxv–63at$_7$ t_1 bélyegzőből átvésve)
ESZTERGOM 1.A – 63at$_7$ t_1 v 1940–47 (40. I. 22.)
és Pxv–63at$_7$ t_1 v 1947–49
GYERGYÓSZENTMIKLÓS 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
HATVAN 1 – 630a t_1 v 1945–47 (45. XII. 14.)
és Pxv–630a t_1 F_r v 1947–
HUSZT – XYCTb 871 t_2 v 1939–44 (39. X. 30.)
IPOLYSÁG 1 t_1 v 1940–44 (39. XII. 29.)
JÁNOSHALMA 1 t_1 v 1945–47 (45. XI. 5.)
és Pxv–1 t_1 v 1947–53 ub
KASSA 1. – 63a t_1 v 1939–44 (38. XII. 3.)
KASSA 2. – 63a t_1 v 1939–44 (39. I. 18.)
KÉZDIVÁSÁRHELY 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
KOLOZSVÁR 1. – 63a t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
KOLOZSVÁR 2. – 63a t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)

	Típusmutató-táblázat I.	Kpb
	Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői	
Py	Py. Típuscsoport	
	Kr7 rendszerű koronás vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	

1 t_1

6 Z_3

63a t_1

630a t_1

63at_7

63at_7 t_1

630at_7 t_1

871 t_2

KOMÁROM 1. – 63a t_1 v 1939–44 (39. I. 18.)
KULA 1 t_1 v 1941–44 (41. V. 19.)
LÉVA 1 t_1 v 1939–44 (39. I. 18.)
LOSONC 1 t_1 v 1939–44 (39. I. 18.)
MAGYARKANIZSA 1 t_1 v 1941–44 (41. IX. 12.)
MÁRAMAROSSZIGET 1. – 63a t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
MÁRAMAROSSZIGET 2. – 63a t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
MAROSHÉVÍZ 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
MAROSVÁSÁRHELY 1. – 63a t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
MOSONMAGYARÓVÁR 1. – 63a t_1 v 1940–47 (40. X. 10.)
és Pxv–63a t_1 v 1947–

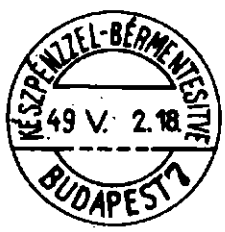
	Típusmutató-táblázat II.	Kpb
	Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői	
Pxv	Pxv. Típuscsoport (korona kivésve)	
	Kr7 rendszerű koronás vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	

6 Z_3

63a t_1

630a t_1 Z_3 q_{10}

7v t_1

63at_7 t_1

630at_7 t_1

Megjegyzés: A korona kivésésével képződő olyan típusokat amelyek a korona nélkül vésett bélyegzőknél is előfordulnak, a táblázat nem tartalmazza. Ezeket a típusokat a következő – Px – típuscsoport típusmutató táblázataiban találjuk meg.

MOSONMAGYARÓVÁR 2. – 63a t_1 v 1940–47 (40. X. 18.)
és Pxv–63a t_1 v 1947)
MUNKÁCS 1 t_1 v 1939–44 (39. I. 18.)
MURASZOMBAT 1 t_1 v 1941–44 (41. VIII. 18.)
NAGYBÁNYA 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 10.)
NAGYKÁROLY 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 18.)
NAGYSZALONTA 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 18.)
NAGYSZŐLŐS 1 t_1 v 1944 (44. IX. 14.)
NAGYVÁRAD 1. – 63a t_1v 1940–44 (40. X. 10.)
NAGYVÁRAD 2. – 63a t_1 v 1940–44 (40. X. 18.)
NAGYVÁRAD 3. – 63a t_1 v 1940–44 (40. X. 18.)
NASZÓD 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 18.)
ÓBECSE 1 t_1 v 1941–44 (41. V. 19.)
PALÁNKA 1 t_1 v 1941–44 (41. V. 19.)
PÁRKÁNY 1 t_1 v 1944 (44. II. 8.)
RIMASZOMBAT 1 t_1 v 1939–44 (39. I. 18..
ROZSNYÓ 1 t_1 v 1939–44 (39. I. 18.)
SEPSISZENTGYÖRGY 1 t_1 v 1940–44 (40) X. 18.)
SZABADKA 1. – 63a t_1 v 1941–44 (41. V. 13.)
SZABADKA 2. – 63 a t_1 v 1941–44 (41. V. 13.)
SZAMOSUJVÁR 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 18.)
SZÁSZRÉGEN 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 18.)
SZATMÁRÉMETI 1 – 630a t_1 v 1940–44 (40. X. 18.)
SZATMÁRNÉMETI 2 – 630a t_1 v 1940—44 (40. X. 18.)
SZÉKELYUDVARHELY 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 18.)
SZILÁGYSOMLYÓ 1 t_1 v 1940–44 (40. X. 18.)

TATA 1. – 63a t_1 v 1939–47 (39. XII. 1.)
és Pxv – 63a t_1 v 1947–
UJVERBÁSZ 1 t_1 v 1941–44 (41. V. 19.)
UJVIDÉK 1. – 63a t_1 v 1941–44 (41. V. 19.)
UNGVÁR 1. – 63a t_1 v 1939–44 (39. V. 18.)
VÁC 1. – 63a t_1 v 1945–47 (45. VIII. 23.)
és Pxv – 63a t_1 v 1947–49
ZENTA 1 t_1 v 1941–44 (41. V. 19.)
ZILAH 1 t_1 v 1940–44 (40. V. 18.)
ZOMBOR 1 t_1 v 1941–44 (41. V. 19.)

Kpb–Px. Típuscsoport. 1946-tól.

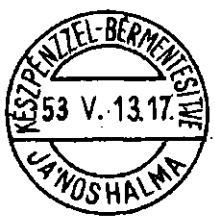
Kr7 rendszerű, korona- és vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők. A legváltozatosabb típuscsoport. A Z_3 uralkodó alakfajta mellett feltűnik a Z_2 és Z_6 is. A kezelési jelzés kötőjellel, kötőjel nélkül, sőt gyakran egybeírva is előfordul. A magyar–rutén kétnyelvű kpb jelzés helyét a magyar–francia váltja fel; aminek már eddig is három változatát ismerjük. A hivatal, illetve postaszerv nevének összetételében, illetve írásmódjában is olyan változás következik be, amelyet típusszám-rendszerünkbe nem illeszthetünk be. Ugyanis 1962-ben az egyik postaigazgatóság is kap kph-hk-bélyegzőt. Az ilyen, vagy hasonló összetételű postaszervnév újabb használatának is fennáll a lehetősége. Ezek tipizálására ismét a típusváltóelem kombinált használatára kényszerülünk; sorszámozását t_{10}-zel kezdjük. Újabb változatok felbukkanásakor azután már csak a sort kell folytatnunk. Jelképe:

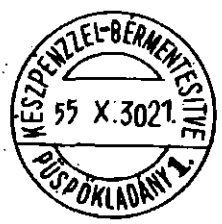
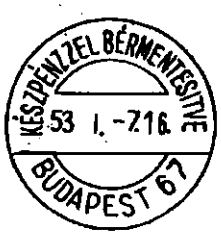
t_{10}..... POSTAIG. HELYNÉV

Használatba került bélyegzők és bélyegzések 1967. december 31-ig bezárólag:

ÁCS 1 t_9 s_8 v 1953– (53. II. 13.)
AJKA 1. – 63 v 1962– (62. VIII. 27.)
ALGYŐ 1 v 1954– (54. VI. 12.)
ALSÓZSOLCA 1 t_9 v 1964– (64. IX. 10.)
ASZÓD 1 t_9 v 1955– (55. XII. 24.)
BÁBOLNA 1 v 1959– (59. VIII. 4.)
BÁBOLNAPUSZTA 1 t_1 v 1955–59 (55 XI. 30.)
BALATONBOGLÁR 1 t_1 v 1953– (53. VI. 15.)
BALATONFÖLDVÁR 1 t_1 v 1957– (57. (VI. 30.)
BALATONFÜRED 1 v 1953–56 (53. VII.21.)
BALATONFÜRED 1. – 63a v 1956– (56. VI. 10.)
BARCS 1–630a v 1964– (64. X. 2.)
BÁTASZÉK 1 t_1 v 1953– (53. VI. 16.)
BÉKÉS 1 t_1 v 1954– (54. IV. 26.)
BEREMEND 1 t_1 v 1955– (55. VIII. 21.)
BERETTYÓÚJFALU 1 v 1950 – (50. IX. 7.)
BICSKE 1 t_1 v 1956. (56. IV. 30.)
1 t_1 v 1956– (56. XI. 18.)
BORSODNÁDASDILEMEZGYÁR I v 1953– (53. VI. 10.)
BPEST/PESTERZSÉBET 1 – 612 a t_1 v 1961E– (bélyegzőből átvésve)
BUDAPEST-FILATELIA 23 v 1950–58
BUDAPEST FŐPOSTA B 796 t_3 v 1949–53 (49. VII. 9.)
BUDAPEST FŐPOSTA A 796 t_3 v 1949–53 (49. VII. 9.)
BUDAPEST KELETIPOSTA A 230t_7 v 1950–53 (50. II. 6.)
BUDAPEST KELETIPOSTA B 230t_7 v 1949–53 (49. IX. 28.)
BUDAPEST 4A – 630t_7 t_1 v 1953–
4 B – 630t_7 t_1 v 1953–
BUDAPEST 5 – 630 t_1 v 1965– (65. (VII. 1.)
BUDAPEST 9. – 63a t_1 v 1947–58E (47. XI. 8.)
638a v 1958E–
BUDAPEST 23 – 6 Z_2 v 1952– (52. X. 4.)
BUDAPEST 35 – 630a v 1952–55 (52. VII. 10.)
BUDAPEST 40 – 630a v 1949–55 (49. VIII. 9.)
BUDAPEST 43 – 630 v 1953–55 (53. XII. 14.)
BUDAPEST 53A – 630at_7 t_9 v és vb 1955– (55. I. 19.)
53B – 630at_7 v 1955– (55. I. 19.)
53C – 630t_7 v és sv 1959– (59. X. 30.)
BUDAPEST 56 – 630a t_9 v 1953E–55
BUDAPEST 61. – 63a t_1 v és sv 1955E–
BUDAPEST 62C – 630at_7 v és vb 1950– (50. IV. 13.)
BUDAPEST 63. – 63a v 1954– (54. I. 17.)

Típusmutatótáblázat I.	Kpb
Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői	
Px Px. Típuscsoport	
Kr7 rendszerű korona és vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	

		
1	1 t_o	1 t_o s_8
		
1 t_1	1 t_1 s_8 Z_2	1 t_{10}
		
23	23 t_o	23 t_1
		
023 t_1	230	400

		
6 Z_2	6 t_1 Z_3	6a Z_3
		
6a Z_6	6a t_o Z_3	612a t_1
		
63	63a	63a t_1
		
630	630 t_o	630 t_1

	Típusmutató-táblázat III.	Kpb
	Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői	
Px	Px. Típuscsoport	
	Kr7 rendszerű korona és vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	

630a

630a t_0

630a t_1

638a

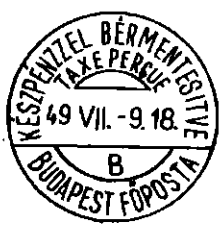
7

7 t_1

230t_7

796 t_3

63at_7

630t_7

630t_7 t_1

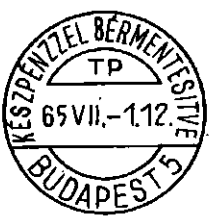

630at_7 t_0

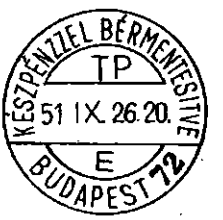
	Típusmutató-táblázat IV.	Kpb
	Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői	
Px	Px. Típuscsoport	
	Kr7 rendszerű korona és vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	

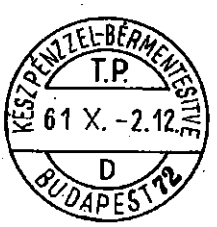
630at$_7$ t$_1$

630 t$_4$

630at$_7$ t$_{4v}$

630at$_7$ t$_{5v}$

773 m$_1$ t$_1$

BUDAPEST 64 – 630 t$_1$ v 1953–
(53. I. 7.)
BUDAPEST 65. – 63 v 1957–
(58. IX. 11.)
BUDAPEST 66. – 63 t$_1$ v 1953–
(53. V. 11.)
BUDAPEST 67 – 630 v 1953–55 (53. I. 7.)
BUDAPEST 68 – 630a t$_1$ v 1946–55
(46. V. 24.)
BUDAPEST 71 – 630 v 1953– (53. I. 7.)
BUDAPEST 72B – 630t$_7$ t$_1$ v és vb 1946–
(46. IX. 28.)
72D – 630t$_7$ v 1946–61E (46. IX. 28.)
és 630t$_7$ t$_{5v}$v 1961E–
72E – 630at$_7$ v 1949–51E (49. VIII. 17.)
és 630at$_7$ t$_{4v}$ v, sv és vb 1951E–
72G – 630at$_7$ t$_1$ v 1946–51E– (46. IX. 26.)
és 630at$_7$ t$_1$ t$_{5v}$ 1951E–
BUDAPEST 73 – 6a Z$_6$ v 1952–62E
(52. XII. 3.)
73A – 630at$_7$ t$_1$ v 1953–62E
73B – 630at$_7$ t$_1$ v 1953–62E
73C – 630at$_7$ t$_1$ v 1953–62E

BUDAPEST 74 – 630a t$_0$ v 1953–?
(53. VI. 29.)
BUDAPEST 75 – 630a v 1953–55
(53. X. 24.)
BUDAPEST 80 – 630a v, iv és sv 1951–
(51. III. 14.)
BUDAPEST 82 – 630a v 1951–66 (50. I. 6.)
630a v 1966– (66. IV. 25.)
BUDAPEST 82A – 630at$_7$ t$_1$ v és sv
1967E–
BUDAPEST 95 – 630a v 1950 –
(50. VIII. 24.)
BUDAPEST 112 – 630a v 1958E–
BUDAPEST 113 – 630a v 1955–57
(55. III. 31.)
BUDAPEST 115 – 630a v 1953 –
(53. II. 13.)
BUDAPEST 126 – 630 v 1955 –
BUDAPEST 180 – 630a v 1950–
(50. V. 18.)
BUDAPEST 501 – 630a v, sv és i 1951–
(51. VIII. 17.)

BUDAPEST 502 – 630a t_0 v 1953–(53. VII. 26.)
502B – 630at_7 v 1966– (66. XI. 14.)
BUDAPEST 703 – 630a v 1951–55 (51. III. 21.)
BUDAPEST 706 – 630a v 1953–55 (53. VII. 21.)
CELLDÖMÖLK 1 v 1961E–
CINKOTA 1 v 1953– (53. X. 5.)
CSONGRÁD 1 – 630a t_0 v 1953– (53. XI. 11.)
CSORNA 1 v 1952– (52. I. 9.)
CSORVÁS 1 v 1955– (55. I. 19.)
DEBRECEN 3 – 630a v 1953– (53. VIII. 5.)
DEBRECEN 13 – 630a v 1953– (53. IX. 30.)
DEVECSER 1 v 1964– (64. V. 7.)
DOMBÓVÁR 1 – 630at_1 v 1947– (47. X. 6.)
DOMBÓVÁR 2. – 63a v 1948– (47. XII. 20.)
DOROG 1 t_1 v 1955– (55. 4VII. 11.)
DUNAFÖLDVÁR 773 m_1 t_1 v 1946–57 (46. VIII. 5.)
1 v 1957– (57. IV. 30.)
DUNAPENTELE 2 – 630a v 1951. X. 10–XI. 7. (51. X. 4.)
DUNAÚJVÁROS 1 – 630 t_1 v 1962– (62. VI. 29.)
EDELÉNY 1 v 1955– (55. VI. 30.)
EGER 1 – 630a v 1951– (51. VII. 17.)
1A – 630t_7 v 1956– (56. V. 31.)
ERCSI-CUKORGYÁR 23 t_0 v 1962– (62. IV. 26.)
ÉRD 1 – 630a v 1966– (66. III. 3.)
FONYÓD FÜRDŐTELEP 230 v 1953– (53. I. 7.)
FÜZESABONY 1 t_1 v 1955– (55. IV. 22.)
GÖDÖLLŐ 1 – 630a v 1959– (59.VIII. 3.)
GYŐR 3. – 63a v 1963– (62. XII. 30.)
HAJDÚBÖSZÖRMÉNY 1 v 1950– (50. III. 16.)
HAJDÚNÁNÁS 1 t_1 v 1951– (51. IV. 28.)
HEVES 1 t_1 v 1955– (55. IV. 1.)
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY 1 – 630a t_1 v 1946– (46. VI. 12.)
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY 2 – 6a Z_3 v 1952– (52. IV. 14.)
HORTOBÁGY 1 v 1955– (55. I. 29.)
INOTA 2 – 630a v 1955–61 (55. I. 30.)
630a v 1955–61 (55. IX. 30.)
JÁNOSHALMA 1 t_1 v 1953– (53. V. 13.)
JÁSZAPÁTI 1 v 1957– (57. IV. 11.)
KAPOSVÁR 1 – 630a ∅28 v, av és iv 1951–58 (51. V. 15.)
630 ∅26,5 v 1958– (58. IX. 30.)
KAPOSVÁR 3 – 630a v 1952–59 (52. II. 11.)
630 t_0 v 1959– (59. VI. 15.)
KAZINCBARCIKA 1. – 63a v 1956– (56. X. 3.)
KAZINCBARCIKA 4. – 63 v 1963– (63. V. 27.)
KECSKEMÉT 1.A – 63at_7 v 1958– (58. I. 3.)
KECSKEMÉT 2 – 630a v 1961– (61. II. 28.)
KISKŐRÖS 1 v 1953– (53. VII. 21.)
KISKUNMAJSA 1 t_1 v 1955– (55. XI. 21.)
KISTELEK 1 v 1956– (56. IV. 25.)
KISVÁRDA A – 7 t_1 v 1946– (46. V. 31.)
KOMLÓ 1. – 63 v 1954– (54. IV. 30.)
KUNHEGYES 1 v 1955– (55. I. 19.)
KUNSZENTMÁRTON 1 v 1953– (53. VIII. 5.)
LÁBATLAN 1 – 6a Z_6 v 1952– (52. XII. 1.)
LENTI 1 v 1954– (54. I. 27.)
LEPSÉNY 1 v 1965– (65. VII. 1.)
MÁLYI 1 t_1 v 1955– (55. VII. 31.)
MÁTÉSZALKA 1 v 1950–51 (50. X. 24.)
MÁTÉSZALKA 1 – 630a v 1951– (51. VII. 31.)
MÁTÉSZALKA 2 – 630a v 1955– (55. III. 31.)
MÁTRAVIDÉKI-ERŐMŰ 023 t_1 ∅ 28 v 1954–55 (54. IV. 26.)
023 t_1 ∅ 25,5 v 1955– (55. VII. 31.)
MEDGYESEGYHÁZA 1 v 1955– (55. I. 15.)
MEZŐHEGYES 1 v 1951– (51. III. 24.)
MEZŐKOVÁCSHÁZA 1 v 1955– (55. I. 15.)
MISKOLC 1 – 630a v 1953E–59
636a v 1959– (59. VII. 4.)
MISKOLC 3 – 630a v és vb 1950– (50. VIII. 5.)
MISKOLC 10 – 630a v 1950– (50. (III. 31.)
MONOR 1 v 1951– (51. VII. 31.)
MÓR 1 v 1966– (66. X. 14.)
NAGYATÁD 1 v 1951– (51. VII. 21.)
NAGYHALÁSZ 1 v 1954– (54. III. 29.)
NAGYKÁLLÓ 1 v 1951– (51. VIII. 17.)
NYÉKLÁDHÁZA 1 v 1953– (53. X. 24.)
NYIRBÁTOR 1 v 1950– (50. X. 18.)
NYIREGYHÁZA 1 – 630 v 1964– (64. V. 7.)
OROSZLÁNY 1 – 630a v 1958– (58. II. 12.)
ÓZD 1 – 630a v 1950– (50. II. 27.)
PÁPA 2. – 63a t_1 v 1955– (55. VII. 30.)
PÁSZTÓ 1 v 1959– (59. I. 30.)
PÉCS 1 – 630a v 1953–60 (53. X. 31.)
63 v 1960– (60. IX. 11.)
PÉCSVÁRAD 1 t_1 v 1955– (55. VII. 31.)
PÉTERVÁSÁRA 1 t_1 v 1955– (55. II. 22.)
PETŐFIBÁNYATELEP 1 v 1956– (56. X. 15.)
PILISVÖRÖSVÁR 1 v 1967– (67. III. 6.)
POLGÁR 1 v 1952– (52. II. 18.)

PUSZTASZABOLCS PU. 400 v 1966– (66. XI. 14.)
PUTNOK 1 v 1959– (59. VIII. 4.)
PÜSPÖKLADÁNY 1. – 63a t_1 v 1955– (55. X. 30.)
RÁCKEVE 1 v 1963– (63. III. 15.)
RÁKOSLIGET 1 v 1952– (52. XII. 3.)
RUDABÁNYA 1 v 1964– (64. IX. 1.)
SAJÓSZENTPÉTER 1 v 1959– (59. IX. 7.)
SALGÓTARTJÁN 1 – 630a v 1960– (60. IV. 12.)
SARKAD 1 t_1 v 1954– (54. IV. 26.)
SÁRVÁR 1 v 1953– (53. VIII. 9.)
SASHALOM 1 v 1954– (54. III. 30.)
SELYP 1 v 1951– (51. III. 21.)
SIÓFOK 1 v 1952–59 (52. VII. 2.)
SIÓFOK 1 – 1959–
SOPRON 1 t_{10} v 1962– (62. IV. 26.)
SOPRON 1. – 63a 1955– !! (VI. 30.)
SOROKSÁR 1 v 1960– (60. I. 13.)
SZÁZHALOMBATTA 1. – 63 v 1966– (66. XI. 14.)
SZEGED 1 – 6a t_0 Z_3 v 1953– (53. IV. 22.)
SZEGHALOM 1 v 1955– (55. V. 26.)
SZÉKESFEHÉRVÁR 1. – 63a v (59. XI. 30.)
SZÉKESFEHÉRVÁR 3. – 63 v 1967– (67. III. 6.)
SZEKSZÁRD A 7 v 1952– (62. V. 10.)
SZENTENDRE 1 v 1951– (51. VIII. 17.)
SZERENCS 1 v 1954– (54. X. 31.)
SZIGETHALOM 1 v 1955– (55. VI. 20.)
SZOLNOK 4 – 630a v 1951– (51. IV. 18.)
SZOLNOK 5 – 630a v 1955– (55. I. 19.)
SZOMBATHELY 2A – 630at_7 v 1953– (53. XI. 11.)
SZÖNY 1 t_1 v 1955– (55. XI. 30.)
SZTÁLINVÁROS 1 – 630a v 1953–56 és 57–62 (53. VII. 31.)
SZTÁLINVÁROS 2 – 6 t_1 Z_3 v és f 1951–56 és 57–62 (51. XI. 1.)
TAB 1 t_0 v 1953– (53. IV. 22.)
TARCAL 1 t_1 v 1955– (55. IV. 30.)
TATA 2 – 630a v 1952– (52. I. 17.)
TATABÁNYA 1 – 630a v és sv 1950 (50. VI. 18.)
TATABÁNYA 3 – 630 v és iv 1951– (51. IX. 16.)
TATABÁNYA 5. – 63 a v 1954– (54. X. 31.)
TISZAFÜRED 1 v 1954– (54. VI. 12.)
TISZALÖK 1 v 1966– (66. XI. 10.)
TISZAPALKONYA-ERŐMŰ 23 t_1 v 1955–65 (55. X. 12.)
TOKAJ 1 – 630a v 1959– (59. X. 29.)
TOLNA 1 v 1952– (52. XII. 3.)
TÖRÖKBÁLINT 1 v ∅ 27 x = 19,5 1954– (54. I. 12.)
1 v ∅ 26,5 x = 18,5 1954– (54.VI. 12.)
VÁRPALOTA 1 – 630 v 1964– (64. IX. 30.)
VÁSÁROSNAMÉNY 1 v 1953– (53. VI. 13.)
ZAGYVAPÁLFALVA 1 t_1 v 1953–63U (53. VI. 16.)
ZÁHONY 1 v 1967– (67. II. 13.)
ZALAEGERSZEG 1 – 630a t_1 v 1956– (56. III. 11.)
ZALAEGERSZEG 2. – 63a v 1954– (54. X. 31.)
ZIRC – 1 t_1 s_3 Z_2 v 1953– (53. I. 2.)

Kpb – Ox.(és Oxv.) Típuscsoport 1954-től.

A kr6 rendszerű – 0. Típuscsoport – gyártása már 1938 óta szünetel. 1954-től azonban időnként mindig feltűnik egy-egy újabb darab (eddig 7-ről tudunk). Közülük négy átvésésnek köszönheti létét. Az Ly típuscsoportnál már utaltunk arra, hogy a csoport néhány bélyegzőjét 1955–58 között részben átvésték – helynév írásmódváltozása – részben utánvéséssel javították. Ezzel egyidejűleg mindegyikből eltávolították a vonalkázást, illetve a kopottaknál annak maradványát. Így ezek bélyegzései az Lxv csoportból az Oxv csoportba kerültek át. A másik három új gyártás, de természetesen korona nélkül, tehát Ox csoportba tartozók. Közülük kettőnél még más eltérést is észlelünk. Tiszaföldvár 1 hivatal bélyegzőjének keltje a Kr6 rendszernél szokásos (y_3) helyett (rx_3). Még ennél is érdekesebb Tiszaszederkény 1 postahivatal bélyegzője, amelyen a hivatalszámot 1892 óta első ízben ismét római számmal vésték. A 66. típus hatvankét évi szünet után így ismét felbukkant. Az Ox és Oxv alcsoportbeli bélyegzéseket csoportba vonva soroljuk fel. A típusszám előtt azonban az utóbbi alcsoport-jelét – az Oxv-t – feltüntetjük

	Típusmutató-táblázat	Kpb
	Készpénzzel bérmentesített küldemények kezelési bélyegzői	
Ox	Ox. Típuscsoport	
	Kr6 rendszerű korona és vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	

1

630 (rx3)

66

Oxv	Oxv. Típuscsoport	Nx	Nx. Típuscsoport
	Kr6 rendsz. korona kivésve		Kr8 rendsz. korona nélküli b.

630av

630a

a) *Használatba került bélyegzők és bélyegzéseik*

CEGLÉD 1 – Oxv–630av v 1958E– (CEGLÉD 1 Lxv–1 F_0 bélyegzőjéből átvésve.)

JÁSZBERÉNY 1 – Oxv–630av v 1955– (JÁSZBERÉNY Lxv–630a F_0 bélyegzőjéből átvésve.)

SZOLNOK 1 – Oxv–630av v 1958E– (SZOLNOK 1 Lxv–630a F_0 bélyegzőjéből átvésve.)

TISZAFÖLDVÁR 1 – 630a(rx_3) v 1965– (65. XII. 3.)

TISZASZEDERKÉNY I. – 66 v 1965– (65. III. 21.)

VESZPRÉM 1 – Oxv–630av v 1955U– (VESZPRÉM 1 Lxv–630a F_0 bélyegzőjéből átvésve.)

b) *Használatba nem került bélyegző.*

TATABÁNYA 1 (54. I. 30.)

Kpb–Nx. Típuscsoport. 1948.

A Kr8 rendszerű bélyegzőknek egy, hasonlóan a Kr6 rendszerűekhez – tízéves késői utóda. Különben minden csoportmeghatározó eleme szabályos.

KOMÁROM 1 – 630a v 1948– (48. VI. 29.)

2. *A postahivatalok készpénzbérmentesítő pótbélyegzői (Kpb—Pt.) 1932—67.*

A készpénzbérmentesítő pótkeletbélyegzők általános ismertetését, történetét és elterjedésének mértékét az I. kötet „Postabélyegző" részének V. fejezete — (635. oldal) — tartalmazza. Az ott mondottakhoz itt csupán néhány kiegészítő megjegyzést fűzünk. Részletesen foglalkozunk azonban a pótbélyegzések típusképzésével.

Az első hat darab bélyegző hét év alatt került használatba. A hk-bélyegzők pótbélyegzőihez hasonlóan sorszámmal látták ezeket is el, de az azoktól való fokozottabb megkülönböztetés érdekében ezt római számokkal vésték. Ugyancsak az I. kötet — (479. oldal) — ismerteti azt a rendeletet, amellyel a hk-bélyegzők pótkeletbélyegzőit 1945. november 15-től a postaigazgatóságok között sorszám szerint osztja szét. Ezzel egyidejűleg a többi pótkeletbélyegzőt nagybetűvel, több darabnál nagybetűvel kezdődő betűpárral jelölték meg. Az igazgatóságok közötti szétosztást pedig a nagybetűk alapján végezték. A rendelet szerkesztői feltehetően a mozgóposta pótbélyegzőkre gondolhattak, amelyek sorszám helyett ellenőrzőbetűvel készültek. A Kpb pótbélyegzőkről úgy látszik megfeledkeztek. A mulasztást az első igény jelentkezése után úgy pótolták, hogy elrendelték — (1946-ban) — az igazgatósági jelzőszámnak a bélyegzőkre való vésését. Azoknál a postaigazgatóságoknál pedig, ahol több pótbélyegző szükségessége merült fel, ezen kívül még előírták az ellenőrző betűk használatát is. Időközben azonban elkészült és használatba került két darab ellenőrzőbetűs — a D és E — bélyegző. A következők elkészülte után ezeket bevonták és az igazgatósági jelzőszámot az ellenőrzőbetűtől két oldalra vésték (páros jelzőszám bélyegzők). Az említett két következő bélyegző az *F* és *G* ellenőrzőbetűs. Ezekhez az 1939-ben gyártott — Py — és az1946-ban készített — Px típuscsoportbeli — V-ös bélyegzőpárt használták fel. Az ellenőrzőbetűket a jelzőszámtól jobbra vésték. Átvétel után a posta azonban ezeket visszaadta a gyárnak, ahol a részarányosság biztosítására a jelzőszámtól balra is bevésték az ellenőrzőbetűket (páros ellenőrzőbetűs bélyegzők). A későbbiek során ilyen elrendezéssel új bélyegzők is készültek.

A kpb. pótbélyegzők általános szövegelrendezése: „KPB. JELZÉS/ POSTA JELZÉS/ sorszám, vagy ellenőrzőbetű, vagy igazgatósági számjelzés és ellenőrzőbetű". Ez utóbbiakat általában az alsó körszeletben, 1955-ben az alsó gyűrűrészben helyezték el. A jelzések helye és egymáshoz való viszonya, valamint összetétele annyi változatot eredményez, hogy a legkevesebb típusszám felhasználásának biztosítására itt is a típusváltóelemek kombinatív alkalmazásához kellett folyamodnunk.

A típusszámot a postajelzés összetétele és írásmódja alapján úgy állapítottuk meg, hogy azt a típusszámot választottuk, amely a hasonló írásmódú helyneveknek felel meg. Így mindössze öt típusszám szükséges.

01 Postajelzés nélkül	116v M. POSTA (KIR. szó kivésve)
10 MAGYAR POSTA	117 M. KIR. POSTA
116 M. POSTA	

Az alsó körszeletbe vésett jelzéseket t_{70}-től, az alsó gyűrűrészbe elhelyezetteket t_{81}-től számozzuk. Természetesen, ha valamelyik egy, már alkalmazott

Kpb	Tipusmutató-táblázat I.	Pt
	A készpénzbérmentesités pótkeletbélyegzői	
	N. Tipuscsoport	Nxv
Ny	Kr8 rendszerü vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	
	Ny. Alcsop. koronával	Nxv. Alcsop. korona kivésve

117 t_1 t_{71}

116v t_1 t_{71}

	P. Tipuscsoport	Pxv
Py	Kr7 rendszerü vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	
	Py. koronával	Pxv. Alcsop. korona kivésve

117 t_1 t_{71}

116v t_1 t_{71}

116v t_1 t_{77v}

Px	Px. Tipuscsoport	
	Kr7 rendszerü korona és vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	

01 t_1 t_{81}

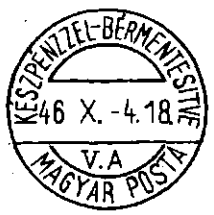

10 t_{73}

10 t_1 t_{70}

Kpb	Típusmutató-táblázat II.	Pt
	A készpénzbérmentesítés pótkeletbélyegzői	
Px	Px. Típuscsoport	
	Kr7 rendszerű korona és vonalkázás nélküli pántos körbélyegzők	

10 t_1 t_{74}

10 t_1 t_{78v}

116 t_1 t_{72}

116 t_1 t_{74}

116 t_1 t_{75}

116 t_1 t_{76v}

jelzés átvéséséből jön létre, azt a szokásos módon „v"-vel indexeljük. Eddig ismert változatok:

t_{70} sorszám római számmal. (pl: V.)
t_{71} sorszám római számmal (pl: V)
t_{72} ellenőrzőbetű (pl: D)
t_{73} igazgatósági jelzőszám és kis ellenőrzőbetű (pl: IIb)
t_{74} igazgatósági jelzőszám és nagy ellenőrzőbetű (pl.: II. A.)
t_{75} mint a t_{73}, de tört alakban (pl: IV/b.)
t_{76} páros igazgatósági jelzőszám és ellenőrzőbetű (pl: VDV)
t_{77} igazgatósági jelzőszám és páros ellenőrzőbetű (pl: GVG)
t_{78} mint 77, de az igazgatósági jelzőszám után pont (pl. FV. F)
t_{81} mint a t_{77}, de pontokkal (pl. A. I. A.)

A bélyegzések színe, mint az állandó jellegű kpb-hk-bélyegzőknél. A felsorolást a típuscsoportokon belül sorszám, ellenőrzőbetű, igazgatósági jelzőszám és ezen belül ismét ellenőrzőbetű szerinti sorrendben állítottuk össze.

Kpb. Pt—Ny. Típuscsoport. 1932.

Kr8 rendszerű, koronás pántos körbélyegző. Kivésett koronával Nxv alcsoport. Alakfajta Z_3.

I — 117 t_1 t_{71} v 1932—47/32.
és Nxv—116v t_1 t_{71} v 1947—

Kpb. Pt—Py. Típuscsoport. 1939.

Kr7 rendszerű, koronás, pántos körbélyegzők. Kivésett koronával Pxv. alcsoport. Alakfajta Z_3.

II – 117 t_1 t_{71} v 1939–47 (39. VI. 5.)
és Pxv–116v t_1 t_{71} v 1947–
III–117 t_1 t_{71} v 1939–47 (39. VII. 6.)
és Pxv–116v t_1 t_{71} v 1947–
IV – 117 t_1 t_{71} v 1939–47 (39.)
és Pxv–116v t_1 t_{71} v 1947–
V – 117 t_1 t_{71} v 1939–46 (39. VI. 30.)
és Pxv–116v t_1 t_{71} v 1946–48 (46. VI. 10.)
G V G – Pxv–116v t_1 t_{71} v 1948– (48. II. 3.)
VI – 117 t_1 t_{71} v 1939–47 (39.)
és Pxv–116v t_1 t_{71} v 1947–

Kpb. Pt—Px. Típuscsoport. 1946-tól.

D – 116 t_1 t_{72} v 1947–48 (47. VIII. 30.)*
E – 116 t_1 t_{72} v 1947–48 (47. VIII. 30.)**
A.I.A. – 01 t_1 t_{81} v 1955– (55. IV. 30.)
B.I.B. – 01 t_1 t_{81} v 1955– (55. IV. 30.)
II.A – 116 t_1 t_{74} v 1947– (47. VIII. 5.)
II b – 10 t_{73} v 1959– (59. VII. 3.)
II c – 10 t_{73} v 1959– (59. VII. 3.)
IV/a – 116 t_1 t_{75} v 1947– (47. VIII. 13.)
IV/b – 116 t_1 t_{75} v 1947– (47. VIII. 16.)
V. – 10 t_1 t_{70} v 1946–48 (46. X. 4.)***
V.A. – 10 t_1 t_{74} v 1946– (46. X. 4.)
V.B. – 10 t_1 t_{74} v 1946– (46. X. 4.)
V.C. – 116 t_1 t_{74} v 1947– (47. VIII. 30.)
V D V – 116 t_1 t_{76v} v 1948– (48. II. 3.)
(* bélyegzőből átvésve)
V E V. – 116 t_1 t_{76v} v 1948– (48. II. 3.)
(** bélyegzőből átvésve)
F V. F – 10 t_1 t_{76v} v 1948– (48. II. 3.)
(*** bélyegzőből átvésve)

3. *Kisegítő készpénzbérmentesítő bélyegzők (Kpb.Ks.) 1920 és 1945–46*

A készpénzbérmentesítő kisegítő bélyegzők használatára két ízben került sor. Először a Kpb kezelés 1920. évi kiterjesztésénél. Amikor is az akkor rendszeresített kpb-hk-bélyegzők elkészültéig a Budapest 62 és 72 hivatal kapott 4 darab Kpb. Ks. bélyegzőt. Az ezekkel kezelt küldemények jellegzetes ismertetőjele, hogy a jobb felső sarokban a munkahely hk-bélyegzését, míg a bal alsóban a Ks. bélyegzést találjuk. (I. kötet 632. oldal 854. ábra). Címszalaggal feladott küldeménynél a rendelkezésre álló helynek megfelelően más részen is előfordulhat. A végleges bélyegzők elkészülte után ezeket a használatból kivonták és az Anyagszertárnak beszolgáltatták.

A másodízben használatba vettek kizárólag a második világháborút követő évek tomboló inflációjának szülöttei. Az 1945/46-os évekből eredő kpb. levélposta küldeményekre a felvevő a bérmentesítési összeget a küldeményre feljegyezte, a kifizetés megtörténtét aláírásával, a feljegyzés hitelességét pedig hk-bélyegzőjének lenyomatával igazolta. Egyes postaalkalmazottak – a munka gyorsítására és könnyítése érdekében a kisegítő kpb. bélyegzők használatához folyamodtak. E célra részben egyéb régi jelzőbélyegzőiket használták, részben gumiból, vagy fémből megfelelő bélyegzőt készítettek; sőt akadnak egy, vagy többsoros, kézinyomda gumibetűkből kiszedett szövegű bélyegzők is. Az eljárás nemcsak döbbenetesen hasonló a bélyeg megjelenése előtti korszakban alkalmazotthoz, hanem annak jóformán teljes egészű megismétlése. Függetlenül attól, hogy a felhasznált bélyegzőknek mi volt az eredeti rendeltetése, vagy attól, hogy mikor készültek – nem egy a múlt század második feléből eredőt is találunk közöttük – valamennyiüket Kpb. Ks. bélyegzőnek minősítjük és bélyegzéseiket egységes rendszerbe foglaljuk.

Alakjuk és elrendezésük szerint sorbélyegzők, négyszögletes-, és egy-

gyűrűs körbélyegzők. Egy Kr6 rendszerűtől eltekintve mind keletnélküli, tehát h-bélyegző. Igaz, hogy a helynév is csak néhány darabon fordul elő, a „h" jelzést a típuscsoport egységes jelölhetősége miatt megtartjuk. A helynév hiányát a típusszámmal fejezzük ki (01 típus). Az eddig ismert helybélyegzők típusszáma: 1,14 és 64. A körbélyegzőkbe vízszintesen vésett helynevet „H"-val, a négyszögletes bélyegzők ívelt helynevét „q"-val, érzékeltetjük (Pl. 1H, 1q, stb.).

A véset betűtípus változatának — (L! — II. kötet 237. oldal) — száma is eggyel növekszik.

m = írott/antikva

A betűtípusjelzést a típusváltóelem indexszámával mindig összeírjuk.

Az említett alakfajták és keltezés figyelembevételével a Kpb. Ks. bélyegzéseket a hA, hB, hD és BO típuscsoportokba soroljuk.

A készpénzbérmentesítésre utaló szövegrészeket, mint típusváltóelemeket, tartalmuk szerint csoportosítjuk és ezeken belül folytatólagosan sorszámozzuk. Eddig ismert változatok:

t_{11} BÉRMENT
t_{12} BÉRMENTVE
t_{15} BÉRM. DÍJ ELSZÁMOLVA
t_{21} FIZETVE
t_{32Q} KÉSZPÉNZBEN/Bérmentesitve/ (sorválasztó vonallal)
t_{33} készpénzben bérmentesitve .....P elszámolva .....t.a.
t_{34} készpénzben/KIFIZETTE
t_{40} Készpénzzel/bérmentesitve Vh: $Z=ZZ$
t_{41} Készpénzzel bérm.
t_{42} KÉSZPÉNZZEL/BÉRMENTESÍTETT
t_{43} KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESÍTETT
t_{44} KÉSZPÉNNZEL/BÉRMENTESÍTVE
t_{45} KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESÍTVE
t_{46} Készpénzzel/Bérmentve
t_{47} készpénzzel Bérmentve X fill keltezés
t_{48} készpénzzel/bérmentve
t_{49} KESZPENZELBERM
t_{51} KÉSZP-BERM.
t_{52} KP. BÉRMENT.
t_{53} KP. BÉRMENTVE
t_{54} KP. BÉRMENTVE/....OOOOADOP
t_{55} Kp.bérment
t_{61} KIFIZETTETETT
t_{62} KIFIZETVE

A hivatalnevet, kpb jelzést és esetlegesen a postajelzést is magába foglaló szövegű kisegítőbélyegzők típusváltóelemeit, mint összetett különleges váltóelemeket foglaljuk össze. Váltóelemjelük „tw".

t_{w1} Hivatalnév. posta/-készpénzzel bérmentesítve
t_{w2} Készpénzzel Bérmentve/.....POSTAHIvaTaL/Hivatalnév.
t_{w3} M. Kir. Posta Hivatalnév/bérmentve.....fill.

Említettük már, hogy a ks bélyegzők zöme a hivatalnevet általában nem tartalmazza. A felsorolásban ezeket — 01 típusok — ugyancsak a használó hivatalok nevének betűrendjében iktatjuk be. A hivatalnevet azonban zárójelbe foglaljuk és így érzékeltetjük azt, hogy a bélyegzés szövegében nem szerepel. A használt festék színe általában fekete, ezt tehát meg sem adjuk. A ritkán előforduló ibolya valamint a kivételesen használt vörös és kék színt azonban a szokásos módon közöljük.

A gondolatát is el kell hárítanunk annak a feltételezésnek, hogy a ks bélyegzések ismertetése kimerítette volna az anyagot. Véleményünk szerint, a teljességre való törekvés ellenére azt meg sem közelítettük. A gyűjtőkre ezen a területen még széles körű és nagyszabású kutatómunka vár. Eddigi ismereteink

Kpb	Típusmutató-táblázat A készpénzbérmentesítés kisegítőbélyegzői	Ks
hA	hA. Típuscsoport sorbélyegzők	

BÉRMENTVE	BERM. DÍJ ELSZÁMOLVA	FIZETVE
01 t_{12a}	01 t_{15}	01 t_{21}

KÉSZPÉNZBEN Bérmentesítve.	*készpénzben* KIFIZETTE	Készpénzel bérmentve
01 t_{32Q}	01 t_{34m}	01 t_{40}

Készpénzzel bérm.	Készpénzzel Bérmentve.	készpénzzel bérmentve
01 t_{41}	01 t_{46a}	01 t_{48a}

K P. BÉRMENTV	KP. BÉRMENTVE 0 000 ADOP
01 t_{53}	01 t_{54}

Készpénzzel Bérmentve
POSTAHIVATAL
Okány,

14 t_{w2}

M. kir. Posta Szeghalom bérmentve ..... fill.	Hódmezővásárhely 1. posta Készpénzzel bérmentesítve
14 t_{w3}	64 t_{w1}

Kpb	Tipusmutató-táblázat	Ks
	A készpénzbérmentesítés kisegítőbélyegzői	
hB	hB. Tipuscsoport	
	Négyszögletes bélyegzők	

01 t_{11}

01 t_{11a}

01 t_{42}

01 t_{43}

01 t_{44}

01 t_{44} z_4

01 t_{51}

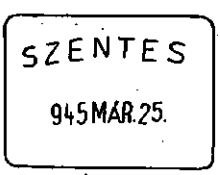
01 t_{61}

hD	hD. Tipuscsoport
	Egygyürüs körbélyegzők

1H

BO	BO. Tipuscsoport
	Kr6 rendsz. négyszögletes hk-bélyegző

KP. BÉRMENT.

1vq + Brt - t_{52a}

Kpb	Típusmutatótáblázat A külföldi forgalomban használt készpénzbérmentesítő bélyegzők				
Jb	Jelzőbélyegzők hB típuscsop.	hB	Ks	Kisegítőbélyegző hE típuscsop.	hE
					
01 t_{71}			01 t_{72}		

alapján a Kpb kisegítő bélyegzőket és bélyegzéseiket az alábbiakban foglaljuk össze.

Kpb.Ks—hA. Típuscsoport. 1920. és 1945—46.

Sorbélyegzők. Általában egy, néha két, vagy három sorba vésett (szedett) szöveggel. A használati időt az 1920-ban alkalmazott bélyegzőknél adjuk meg. Ahol tehát időszakot nem közlünk, azokat a bélyegzőket 1945—46-ban használták.

(Battonya) 01 t_{62}
(Bácsalmás) 01 t_{21} i
(Békés) 01 t_{53}
(Budapest 62) 01 t_{32Q} 1920
(Budapest 72) 01 t_{40} f és i 1920
(Csongrád) 01 t_{63}
(Debrecen 5) 01 t_{33}
(Elek) 01 t_{46a} i
(Gyula) 01 t_{47}
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY 1. — 64 tw_1 v
KELEBIA 1 t_{w4}
(Magyarbánhegyes) 01 t_{21} i
(Mezőhegyes) 01 t_{12a}
(Mezőtúr) 01 t_{34m} i
Okány 14 tw_2 i
(Pápa) 01 t_{54}
(Rakamaz) 01 t_{49}
(Sarkadi cukorgyár) 01 t_{48a}
(Solt) 01 t_{16}
Szeghalom 14 t_{w3}
(Szegvár) 01 t_{55a}
(Szigetszentmiklós) 01 t_{21} k
(Törökbálint) 01 t_{61}
Vésztő 14 t_{w3}

Kpb.Ks—hB. Típuscsoport. 1920, és 1945—46.

Fekvő téglalap alakú bélyegzők. Uralkodó alakfajta a Z_3, nem jelöljük. Néha előfordul a Z_4 is. Használati időszak jelölése, mint az előző típuscsoportnál.

(Bátaszék) 01 t_{61}
(Bódvaszilas) 01 t_{61}
(Bucsuszentlászló) 01 t_{61}
(Budapest 72) 01 t_{43} Z_4 1920
01 t_{42} Z_4 1920
(Csanádpalota) 01 t_{61}
(Csenger) 01 t_{11a} v
(Dévaványa) 01 t_{44} k
(Gara) 01 t_{61}
(Kevermes) 01 t_{61}
(KISKUNFÉLEGYHÁZA) 01 t_{61}
(Kőröshegy) 01 t_{61}
(Makó) 01 t_{61}
(Szentes) 01 t_{61}
(Mohács 2) 01 t_{01}
(Nagyatád) 01 t_{61}
(Nagybánhegyes) 01 t_{61}
(Nyírbátor) 01 t_{61}

(Pusztaföldvár) 01 t_{01}
(Szarvas) 01 t_{44} Z_4
(SZENTES) 01 t_{01}

(Tápióbicske) 01 t_{11a}
(Tápiósáp) 01 t_{11}
(Tiszaszőllős) 01 t_{01}

Kpb.Ks—hD. Típuscsoport. 1945.

Gumiból készült körbélyegzők. A kpb jelzés a gyűrűben, a kpb—hk-bélyegzők uralkodó megjelenési formájában. Helynév a belső körmezőben, vízszintes helyzetben elhelyezve.

SZENTES 1H i 1945—46 SASHALOM 1H v 1945

Kpb.Ks—BO. Típuscsoport. 1945.

Szentes használaton kívüli Pusz. bélyegzőjéhez háromféle bélyegzőrátétet készítettek (L! VI. kötet III. Rész II. Fejezet). A harmadik rátét kpb jelzéssel készült a készpénzbérmentesítéshez.

SZENTES 1_{vi} + Brt — t_{52} 1945—46

4. *Készpénzbérmentesítésnél használt ellenőrzőszám bélyegzők (Kpb. Eszb) 1922—67*

A készpénzbérmentesítésnél használt eszb-k bélyegzései téves minősítésének elkerülésére fel kell hívnunk a figyelmet az ajánlott levélposta-küldemények kezelésénél alkalmazott hasonló és ugyancsak az A.2.Szabályzatban — Postakezelési Utasítás — rögzített eljárásra. Egyes hivatalok, ha nem rendelkeztek ajánlási ragjeggyel, a helynevet és a rovatolási számot, rendszerint rajzolt keretbe a küldemény bal alsó részére, vagy más helyére feljegyezték. Ilyenkor, továbbá a helynév nélküli — ún. bianko — ragjegyek használatakor a helynév beírása helyett az ellenőrzőszám bélyegzőjüket ütötték a feljegyzés mellé, illetve a ragjegyre. Ezek az eszb. bélyegzések tehát *nem* kpb., hanem ajánlási kezelési jelzőbélyegzések. Részletes ismertetésükre a VI. kötetben térünk vissza.

Az 1922-től 45-ig terjedő, valamint az infláció utáni időből, a bevezetésben már kifejtett okok eredményeként mindössze egy-egy Kpb.Esz. bélyegzést ismerünk.

Tömeges használatukra az 1945/46-os infláció okozta bélyeghiány következtében kerül sor. A stabilizáció s a vele együttjáró forint-filléres forgalmi sorozat megjelenése ismét véget vetett az eszb-k ilyen alkalmazásának. Legalább is erre mutat az a körülmény, hogy 1947-től alig ismerjük bélyegzéseiknek a kpb. küldeményeken való előfordulását. A levélposta-küldeményeknek — 1945 júliusától 1946 augusztus 1-ig terjedő időben — készpénzbérmentesítés melletti felvételnek engedélyezése következtében elvileg valamennyi szb-t fel kellene sorolnunk. Figyelemmel azonban arra a körülményre, hogy sem a teljes, sem az egyes címletekre korlátozott bélyeghiány — a kpb kezelésnek ez pedig alapfeltétele — hivatalonként ma már nem állapítható meg, kényszerített bennünket arra, hogy csak a ténylegesen ismert — tehát gyűjtői kézben levő — ilyen bélyegzéseket ismertessünk. Döntésünknél azonban s nem utolsó sorban közrejátszott az a vitathatatlan tény is, hogy nagyon sok, főképpen kisebb postahely bár készpénzbérmentesítéssel dolgozott, de nem tartotta be az ellenőrzőszám bélyegzők ilyen esetben előírt kötelező használatát. A felsorolásban tehát csak azoknak a hivataloknak biztosítottunk helyet, ahol

ellenőrzőszám bélyegzőknek a kpb. küldemények kezlésénél való használata vitán felüli. Például az olyan hivatalokat, amelyeknél csak az ajánlási kezelés állapítható meg, még akkor is, ha a szóban forgó levelet készpénzbérmentesítéssel vették fel, — legalább is addig, amíg onnan eredő szabályosan kezelt küldeményt nem találunk — a felsorolásból kizártuk.

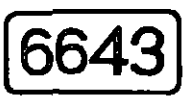
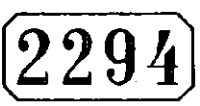
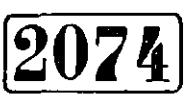
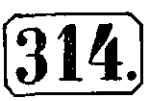
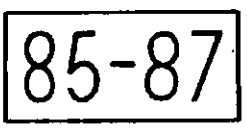
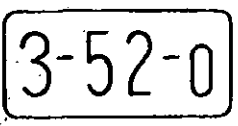
Az ellenőrzőszámoknak a hivatalok közötti szétosztását postaigazgatóságonként, használati időnként csoportosítva táblázatba foglaltuk. Az ezres számcsoportot természetesen egy igazgatóság sem merítette ki. Zárójelben minden számcsoportnál megadjuk a legmagasabb felhasznált számot. A bélyegzők valóságos száma azonban még ennél is kisebb. Ugyanis a hivatalokat a számok szétosztásánál különféle szempontból csoportosították s azért, hogy egy később megnyíló hivatal a megfelelő helyre legyen sorolható, egyes számokat szabadon hagytak.

Postaigazgatóság	Ellenőrzőszám	Használati idő
Budapest	1 — 999 (895)	1920 — 51
	1000 — 1999 (1942)	1951 —
Budapest vidéki	5000 — 5999 (5913)	1951 —
Debrecen	2000 — 2999 (2830)	1920 — 51
	3000 — 3999 (3851)	1951 —
Kassa	3000 — 3999 (3505)	1938 — 44
Kolozsvár	7000 — 7999 (7506)	1940 — 44
Miskolc	4000 — 4999 (4872)	1951 —
Nagyvárad	1000 — 1999 (1306)	1940 — 44
Pécs	5000 — 5999 (5735)	1920 — 51
	2000 — 2999 (2893)	1951 —
Sopron	6000 — 6999 (6892)	1920 —
Szeged	4000 — 4999 (4393)	1920 — 51
	8000 — 8999 (8941)	1951 —

A kpb küldemények kezelésénél használt ellenőrzőszám bélyegzők szempontjából ugyan érdektelen, de a teljesség kedvéért megjegyezzük, hogy az 1 — 999-ig terjedő számokat 1951-től az MNB és SZTK utalványok kezeléséhez, míg a 7 ezreseket a központi postaszervek részére tartották fenn.

Az Esz. bélyegzéseket számsorrendben ismertetjük. A szám után kötőjellel elválasztva megadjuk a típusszámot és a bélyegzés színét, ha az a feketétől eltér. Ezt követi a használó hivatal neve. A felszabadítási harcok során több ellenőrző számbélyegző is megsemmisült. Azok részére az illetékes postaigazgatóságok, vagy a még fel nem használt számok bélyegzőit adták ki, vagy pedig azokat, amelyeket a kiürített területekről távozó posták személyzete hozott magával. A még nem használt bélyegzőknél a helynév után zárójelben megadjuk a hivatalnak a második világháborúban elveszett bélyegzőjének a sorszámát, a következő alakban: (A Háb. 6152 helyett)". Ha kiürített hivatal bélyegzőjét vették igénybe, akkor először annak nevét tüntetjük fel. Pl: 807 — 1a Inota" (Hontvarsány a Háb. 538. helyett)". Ez azt jelenti, hogy Inota 538 számú ellenőrzőbélyegzője a háborúban megsemmisült, 1945-ben a Hontvarsányból visszahozott 807 számú bélyegzőt használja. Az 1920-as általános Eszb. cserénél a régi bélyegzőket feltehetően nem kellett a hivataloknak be-

szolgáltatni. Feltevésünket arra alapozzuk, hogy az 1945–46-os időszakban több hivatal a régi nyolcezres sorszámú bélyegzőjét – eddig 6 félét ismerünk – használta. Az ilyen sorszámmal gyártott bélyegzőket csak az első világháború előtti korszakban használták, 1920 után 6892, illetve 1940 után a 7506 volt a legmagasabb kiadott szám.

<table>
<tr><td>Kpb</td><td colspan="3">Tipusmutató-táblázat
A készpénzbérmentesitésnél használt ellenőrzőszám bélyegzők</td><td>Eszb</td></tr>
<tr><td>hB</td><td colspan="3">hB. Tipuscsoport
Négyszögletes számbélyegzők</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">1 Z_3</td><td>1a</td><td colspan="2">1a Z_3</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">106a</td><td>11 Z_4</td><td colspan="2">111 Z_3</td></tr>
</table>

A felsorolásban szereplő bélyegzések száma a valóságban feltétlenül jóval több. Felkutatásuk halasztást nem tűrő feladat, mert már most is számolnunk kell a még gyűjtői kézben nem levő anyag teljes elkallódásával. Most térünk ki a soproni postaigazgatóság területén követett gyakorlatra. Itt feltehetően több Esz bélyegző veszett el, mint amit az előzőekben tárgyalt két forrásból pótolhattak. A kérdést úgy oldották meg, hogy az elveszett bélyegzőket az eredeti számmal újra elkészítették. Jellemző tulajdonságuk a Z_3 alakfajta és a groteszk típusú számjegyek. Az eredeti bélyegzők alakfajtája kivétel nélkül Z_1. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a hosszú használati idő következtében a rövidre vágott sarkú bélyegzők keretvonala néhány bélyegzőnél annyira eltorzult, hogy kerekített sarok benyomását kelti.

Az Esz bélyegzők típusszámát – a hk-bélyegzők helynév írásmódjának analógiájára – a számjegy írásmódja és típusa alapján határozzuk meg. A leggyakoribb az 1a, ezt követi a ponttal vésett 106a a ritkábban előforduló 1, 11 és 111 típus.

A bélyegzések színe általában fekete, ritkán azonban a kék és ibolya is felbukkan.

A gyűjtői kézen levő bélyegzések majdnem kivétel nélkül az 1945–46-os időszakból erednek. A használati időt tehát az egyes bélyegzéseknél külön nem adjuk meg.

91 – 1a Pásztó
100 – 1a Gyón
102 – 1a Alag
125 – 1a Budapest 32
146 – 1a Budapest 97
155 – 1a Budapest 115
158 – 1a Budapest 502
175 – 1a Budapest 43
199 – 1a Dunakeszi
210 – 1a Szécsény
214 – 1a Székesfehérvár 3
220 – 1a Gödöllő
223 – 1a Gyömrő
230 – 1a Tokod 2
238 – 1a Kiskunlacháza
242 – 1a Kistarcsa
260 – 1a Kisterenye
280 – 1a Mór
314. – 106a Rákospalota 2
325 – 1a Szentendre
327 – 1a Budapest 61
347. – 106a Székesfehérvár
349 – 1a Törökbálint
374 – 1a Vámosmikola
379 – 1a Vecsés
402 – 1a Alcsút
451 – 1a Kóka
482 – 1a Süttő
512 – 1a Boldog
517 – 1a Cserhátszentiván
521 – 1a Domony
532 – 1a Göd
584 – 1a Szigetmonostor
624 – 1a Tápiósáp
626 – 1a Zsámbok
768 – 1a Ismeretlen hivatal (Még nem használt)
775 – 1a Hasznos
807 – 1a Inota (Hontvarsány a Háb. 538 helyett)
825 – 1a Tatárszentgyörgy
828 – 1a Bia
837 – 1a Jobbágyi
895 – 1a Dunakisvarsány (A Háb. 411 helyett)
1016 – 1a Encs (A Háb. 3028 helyett)
1095 – 1a Poroszló (A Háb. 3086 helyett)
2047 – 1a Debrecen 3
2048 – 1a Debrecen 5
2055 – 1a Dévaványa
2072 – 1a Balmazújváros
2074 – 1a Biharugra
2078 – 1a Ismeretlen hivatal (Eddig még nem használt)
2080 – 1a Komádi (A Háb. 2114 helyett)
2131 – 1a Fehérgyarmat
2133 – 1a Kőrösnagyharsány (A Háb. 2454 helyett)
2138 – 1a Kunmadaras
2166 – 1a Nyíradony
2187 – 1a Hajdúszoboszló
2200 – 1a Vaja
2211 – 1a Törökszentmiklós
2215 – 1a Hajdúböszörmény (Bátyú, a Háb. 2182 helyett)
2253 – 1a Nagykálló (Fancsika, a Háb. 2151 helyett)
2261 – 1a Bakonszeg (Holubina, a Háb. 2454 helyett)
2263 – 1a Hajdúnánás (Alsóhunkóc, a Háb. 2185 helyett)
2294 – 1a Sarkadi cukorgyár
2358 – 1a Panyola postaügynökség
2434 – 1a Auguszta-szanatórium Debrecen
2585 – 1a Ismeretlen hivatal (Alsóverecke, a Háb. ? helyett)
3038 – 1a Heves
3073 – 1a Verpelét (Nagygéres, a Háb. 3120 helyett)
3097 – 1a Sajószentpéter
3114 – 1a Tokaj
3286 – 1a Diósgyőri vasgyár (Bóly, a Háb. 3021 helyett)
3316 – 1a Felsődobsza
3363 – 1a Abaujkér (Kisgéres, a Háb. 3252 helyett)
3408 – 1a Pálháza
3425 – 1a Sarud
3–52–o – 111 Soroksár 1962-ből
4000 – 1a Baja 1
4041 – 1a Abony
4050 – Soltvadkert (Újvidék 2, a Háb. 4110 helyett)
4061 – 1a Bácsalmás
4068 – 1a Békés
4093 – 1a Dunavecse
4099 – 1a Solt
4112 – 1a Füzesgyarmat
4133 – 1a Izsák
4140 – 1a Kiskőrös
4154 – 1a Kunszentmárton
4155 – 1a Ismeretlen hivatal (A Háb. ? helyett)
4168 – 1a Magyarbánhegyes
4174 – 1a Mezőberény
4177 – 1a Mindszent
4217 – 1a Pusztaföldvár
4287 – 1a Csátalja
4447 – 1a f és i Vásárhelykutas (Sajkáslak, a Háb. 4276 helyett)
4489 – 1a Békéscsaba 3
5042 – 1a Siófok
5067 – 1a Mohács 2
5068 – 1a Fadd
5077 – 1a Kadarkút
5084 – 1a Balatonfüred
5090 – 1a Németboly
5093 – 1a Nagyatád
5096 – 1a Türje
5098 – 1a Bátaszék

5106 – Ia Villány
5116 – Ia Kőröshegy
5120 – Ia Balatonkenese
5131 – Ia Fonyód
5132 – Ia Fonyódfürdőtelep
5143 – Ia Zalaszentgrót
5146 – Ia Csurgó
5147 – Ia Pécs 3
5226 – Ia Gelse
5231 – Ia Somogyszil
5256 – Ia f és k Simontornya (Darázs, a Háb. 5128 helyett)
5264 – Ia Alsósegesd postaügynökség
5439 – Ia Nagykapornok
5442 – Ia Nagykozár
5516 – Ia Muraszemenye
5530 – Ia Garabonc
5353 – Ia Várvölgy
5595 – Ia
5700 – Ia Zalaszentbalázs
5708 – Ia Üdvari
5721 – Ia Bucsuszentlászló
5726 – Ia Egerág
5751 – Ia Mihályfa (A Háb. 5401 helyett)
6042 – Ia Magyardiószeg
6057 – Ia Nagykanizsa 1 (Muraszombat, a Háb. 5020 helyett)
6082 – Ia Győr 3
6087 – Ia Beled
6097 – Ia Nagyigmánd
6108 – Ia Veszprém 1
6110 – Ia Veszprém 2
6113 – Ia Zirc
6135 – Ia Tata 2
6138 – Ia Celldömölk
6146 – Ia Pétfürdő (A Háb. 6152 helyett)
6219 – Ia Sür
6244 – Ia Győrvár
6308 – Ia Écs
6320 – Ia Egyed
6396 – Ia Győrszemere
6400 – Ia Herény
6411 – Káld
6455 – Ia Osli
6473 – Ia Páli
6635 – Rajka (Dunacsún, a Háb. 6157 helyett)
6643 – I Vát
6645 – Ia Vép
8164 – Aba (A Háb. 826 helyett)
8313 – Ia Esztergom 1 (A Háb. 245 helyett)
8316 – Ia i Magyarszombatfa (A Háb. 6366 helyett)
8321 – Ia k Rábafüzes (A Háb. 6513 helyett)
8323 – Ia Ismeretlen hivatal (A Háb. ? helyett)
8350 – Ia Győr 3

5. *Gépi készpénzbérmentesítés 1920–67*

A gépi készpénzbérmentesítés változatos és nem kevésbé érdekes anyagának ismertetése előtt elkerülhetetlennek tartjuk területének szabatos körülhatárolását. A kérdést ugyan már több ízben érintettük, de nem mellőzhetjük annak egyértelmű, tehát félre nem magyarázható rögzítését sem. A gépi készpénzbérmentesítés, hasonlóan a kézihez a küldeményen a bérmentesítési díj kifizetésének megtörténtét tünteti fel; ellentétben a gépi bérmentesítéssel, amely a díjösszeget juttatja a küldeményre. Ez a művelet kétféleképpen zajlik le: a gép egy bélyegrajzot utánzó keretben a díjösszegnek megfelelő értékszámot vagy közvetlenül a küldeményre, vagy egy enyvezett szalagra nyomja, amelyet azután a küldeményre ragasztanak.

A régi típusú hengeres bélyegzőgépeknél a kpb. szöveget, vagy a két bélyegzőfejre vésik, vagy kpb. szöveges hengert, az új típusúaknál betétpárt készítenek. A bérmentesítő gépeknél ezek helyett a gépbélyegfejet találjuk. Az egyetemes gépeknél a gépbélyegfejet kpb. szövegű fejjel cserélik ki.

Az elmondottakból a bélyegzések csoportosításának feltételeit most már minden további nélkül meghatározhatjuk.

A bélyegzőgépek kpb szövegű bélyegzései — akár a fejen akár a hengeren, vagy esetleg mindkettőn fordulnak is elő — kivétel nélkül a *gépi készpénzbérmentesítés* körébe tartoznak.

A bérmentesítő gépek bélyegzéseit mind a *gépi bérmentesítés* csoportjába sorolhatjuk. *(Gépbélyegek)*

Az egyetemes gépek kpb fejtől eredő bélyegzéseit az előző, a gépbélyegfejtől származókat pedig csakis az utóbbi csoportba oszthatjuk be.

A gépi készpénzbérmentesítés bélyegzéseinek általános elrendezése megegyezik a gépbélyegzésekével. Mivel a kpb. kezeléshez a bélyegzőgépek közül eddig kizárólag a hengeres gépeket használták így ezek kpb bélyegzése is ismétlődve végigfut a küldeményen. Egy teljes bélyegzés tehát két keletbélyegzés — és két kitöltőrészből áll. A kpb kezeléshez a kezdeti időszakban olyan hengereket használtak, amelyekre a kitöltővonalkázás helyett a kpb jelzést vésték. A bélyegzőfejek a gép éppen akkor használt bélyegzőfejpárjai maradtak, lenyomatuk tehát mindig *hk-bélyegzés*. Az 1920—27 közötti időszakban a Krag gépekhez kizárólag készpénzbérmentesítő hengerek — (Kpbh) — készültek. A kpb mellett feladott küldemények száma ebben az időpontban már oly nagy mennyiséget ért el, hogy célszerűnek látszott az 1921 óta alkalmazott hirdető- és alkalmi hirdető szövegű hengereknek a nagy tömegű kpb küldemény bélyegzéséhez való felhasználása is. Mivel azonban mindkét szöveg eddig a hengerek azonos részén nyert elhelyezést, az utóbbiak használatának lehetővételére minden nagyforgalmú hivatal Krag gépéhez készpénzbérmentesítő bélyegzőfejpárt készítettek. Az ezektől eredő bélyegzések keletbélyegzőrésze tehát *kpb-hk-bélyegzés*. A kpb-bélyegzőfejpárok rendszerítése a vörös festék kötelező használatának elrendelését néhány hónappal követte. Bélyegzéseik tehát mindig vörösek. Ennek megfelelően a hk-bélyegzések a kpb-hengereknél használatba vételüktől kezdődően feketék s csak az említett néhány hónapból eredők vörösek. Ez utóbbiak ma már ritkaságszámba mennek. A Krag gépek kpb-bélyegzéseinek megjelenési formái az eddig elmondottak alapján a következő változatos képet mutatják:

Kpb-henger hk-bélyegzőfejpárral 1920-tól 27-ig kizárólagos jelleggel, ettől kezdve 1943-ig ritkuló tendenciával.

Kpb-hk-bélyegzőfejpár hirdető-, vagy alkalmi hirdető hengerrel 1927-től 1943-ig általános jelleggel. Végül

Kpb-hk-bélyegzőfejpár kpb-hengerrel 1927-től 1943-ig időszakos, váltakozó jelleggel.

Az 1943-as záróévre esik a hengeres bélyegzőgépek — (L! VI. kötet II. Rész V. fejezet) — valamint az egyetemes gépek — (L! VI. kötet VII. Rész). — átalakítása. Ettől kezdve, kiselejtezésükig (1964-ig) a Krag gépek kizárólag hk-bélyegzőfejpárokkal és kpb-hengerbetétpárokkal működtek. A hengerbetétpárok alkalmazása újabb variációs lehetőséget eredményezett. Abban az esetben ugyanis, ha hirdető-, vagy alkalmi hirdető szövegű hengerbetétpárt is használtak, a hengereket úgy szerelték, hogy a hirdető szövegű és a kpb jelzésű betétpár egy-egy betétjét párosították. A teljes bélyegzés így *hk-bélyegzésrész, hirdetőszöveg, hk-bélyegzésrész, készpénzbérmentesítő jelzés* alakot öltötte fel. A legérdekesebb kpb-bélyegzéseink. Mindössze néhány ilyen alkalmazási esetet ismerünk.

A kpb. küldemények gépi kezeléséhez 1930-tól az egyetemes gépeket is igénybe vették. A sort az első Universal gép nyitja meg. A Standard gépekkel ellentétben, amelyek 1927 óta, mint bérmentesítőgépek már üzemeltek, az első Universal gép működését, mint kpb-bélyegzőgép kezdte meg. Bélyegzése — de csak a kipróbálási idő alatt — az egyetemes gépek bélyegzésének hármas tagozódásától eltérően csak két részből áll. A bélyegzés kpb-hk-bélyegzőrésszel

kezdődik és kitöltő vonalozással folytatódik. A hk-bélyegzőfej egygyűrűs körbélyegző, alakfajta jele tehát D. A háromsoros keltezés az eredeti — idegen — elrendezésnek megfelelően „órajelzés*/nap. hónapjelzés/évjelzés." A római számos hónapjelzés kivételével valamennyi keletjelzés arab számjegyekkel. Évjelzés négy jegyű. A fordított keletsorrendet a rendszerjelben „f"-el érzékeltetjük. A bélyegző rendszerjelzése tehát Kr9/3ó(rx$_4$)f; a bélyegző típuscsoportjele pedig DPx. A kipróbálást követő rendszeresítés után az Universal típusú gépek bélyegzőszerkezetének összetétele, valamint ennek eredőjeként bélyegzéseinknek elrendezése megegyezik a Standard típusú gépekével (L! VI. Kötet VII. Rész.) Ettől kezdve az egyetemes gépeknek a készpénzbérmentesítésnél való alkalmazása, a géptípustól függetlenül egységes megoldású. A gépbélyegfejet ebben az esetben kpb-jelzőfejre cserélik ki. A jelzőfej közel négyzetalakú egyvonalas keretben elhelyezett kpb-jelzés. Ennek elrendezése 1930-tól 1947-ig négysoros magyar nyelvű, majd 1947-től a forgalomból való 1954 utáni kivonásukig ötsoros, magyar/francia nyelvű.

Az egyetemes gépekhez az 1930-as kísérleti géptől eltekintve kpb-hk-bélyegzőfejek nem készültek. A bélyegzés kitöltő részét a gép tulipánrajzos — V6R1 — betétje nyomja a küldeményre. E helyett a hengeres gépek hirdető- és alkalmi hirdető hengereinek megfelelően ezeknél hirdető- és alkalmi hirdető betéteket használnak.

Az 1959 óta használt Heinrich típusú hengeres betétpáros gépeknél a magyar–francia nyelvő kpb-jelző szöveget, fekvő téglalap alakú keretben betétpárokra vésik. Az 1965-ben rendszeresített betétes Secap típusú gépeket a kpb küldemények kezeléséhez — legalább is tudomásunk szerint — még nem használják.

A gépi készpénzbérmentesítés 1920-tól 1967-ig terjedő ikőszaka kpb-bélyegzéseinek ismertetése előtt még össze kell foglalnunk a leírásuknál alkalmazott jelzéseket és jelölési módokat, valamint röviden át kell tekintenünk a felsorolásuknál alkalmazott elveket.

A hengeres gépek bélyegzéseken előforduló hk-bélyegzőfejpárjainak ismertetésére nem térünk ki. Leírásukat és rendszeresítésüket a VI. kötet II. Rész V. fejezetében találjuk meg. Itt csupán emlékeztetőül táblázatba foglaltuk típusaikat és típusjelzéseiket. Az egyetemes gépek hasonló rendeltetésű bélyegzőfejeit a VI. kötet VII. Része ismerteti.

A kpb-hk-bélyegzőfejek általános elrendezése, a már részletesen tárgyalt egy kivételtől eltekintve megegyezik a korabeli kézi kpb bélyegzőkével. Az uralkodó kpb. jelzés a kötőjel nélkül vésett „KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESÍTVE". Az ettől eltérő egy változatot — a kézi bélyegzőknél ilyen nem volt — mint hetediket t_6 jelzéssel iktatjuk a sorba.

t_6..../KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESÍTVE/HIVATALNÉV

A Krag gépek bélyegzőfejpárjai az Oy, az Univerzál gépé a DPx típuscsoportba tartoznak. Használati idejük alatt a bélyegzőfejeket minden gépnél többször pótolták ujjal, illetve utánvéséssel javították. Egymástól való megkülönböztetésük — eltekintve az összehasonlításhoz rendelkezésre álló korlátolt mennyiségű anyagtól — nagyon körülményes és az eredmény a legtöbb esetben nem megnyugtató. A bélyegzések hosszirányban mindig torzulnak, tehát megbízható méréseredményt csak függőleges irányban kaphatunk.

Kpb	Típusmutató-táblázat	Gép
	Gépi készpénzbérmentesítés	
Kr	Hengeres bélyegzőgépek hk-bélyegzőfejei	
	Kr. Krag gépek	

Kx-76 Z_4

My-76 Z_4

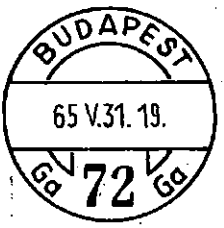

Ny-76 Z_4

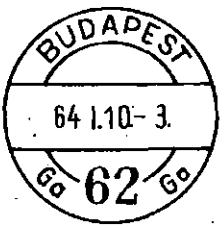
Kr	Kr.	He	He.
	Krag gépek		Heinrich gépek

Px-76 Z_4

Px-76 Z_4

Px-76 Z_4 qo

Kr	Hengeres és egyetemes gépek Kpb-hk-bélyegzőfejei		U
	Kr. Krag gépek	U. Universal gép	
Kpb	Oy. Típuscsoport	Oy	PDx. Típuscsoport	PDx
	Kr6 rendszerű koronás pántos bélyegzők		Kr9/36 (rx4) f	

$630at_7$ Z_4

$630at_7$ Z_{11}

630 t_6

A keletbélyegző részeknél e célra csak egy elméleti vonal, a bélyegzés függőleges tengelye jöhet számításba. Egy mérés pedig döntő adatot nem reedményezhet. A változatok ismertetésétől ezért eltekinteni kényszerülünk. Csupán csak a rátekintéssel megkülönböztethetőket soroljuk fel; változó ellenőrzőbetű, alakfajta, stb. Mind a bélyegzőfejeknél, mind a kpb gépbélyegezések egyéb részeinek felsorolásánál a hivatalneveket ábécé rendben nagybetűvel szedve közöljük. A hivatalnév alatt mindig bekezdéssel szedve az ellenőrzőbetűk rendjében gépenként iktatjuk be a bélyegzőfejeket. A típusjeltől való jobb megkülönböztetés biztosítására a gépnevet és ellenőrzőbetűt dűlt betűkkel szedettük. Az alakfajtát a típusjel után minden esetben feltüntetjük. Használt kpb-bélyegzőfejek és bélyegzéseik:

BUDAPEST 62

Krag Hh Kpb–Oy–630at$_7$ Z_9 1928–43
Krag Hk Kpb–Oy–630at$_7$ Z_{11} 1927–28
Kpb–Oy–630at$_7$ Z_9 1928–36

BUDAPEST 72

Universal Kpb–PDx–630 t_8 1930–?
Krag A Kpb–Oy–630at$_7$ Z_9 1927–43
Krag B Kpb–Oy–630at$_7$ Z_9 1928–43
Krag Ha Kpb–Oy–630at$_7$ Z_{11} 1927
Krag Hb Kpb–Oy–630at$_7$ Z_{11} 1927

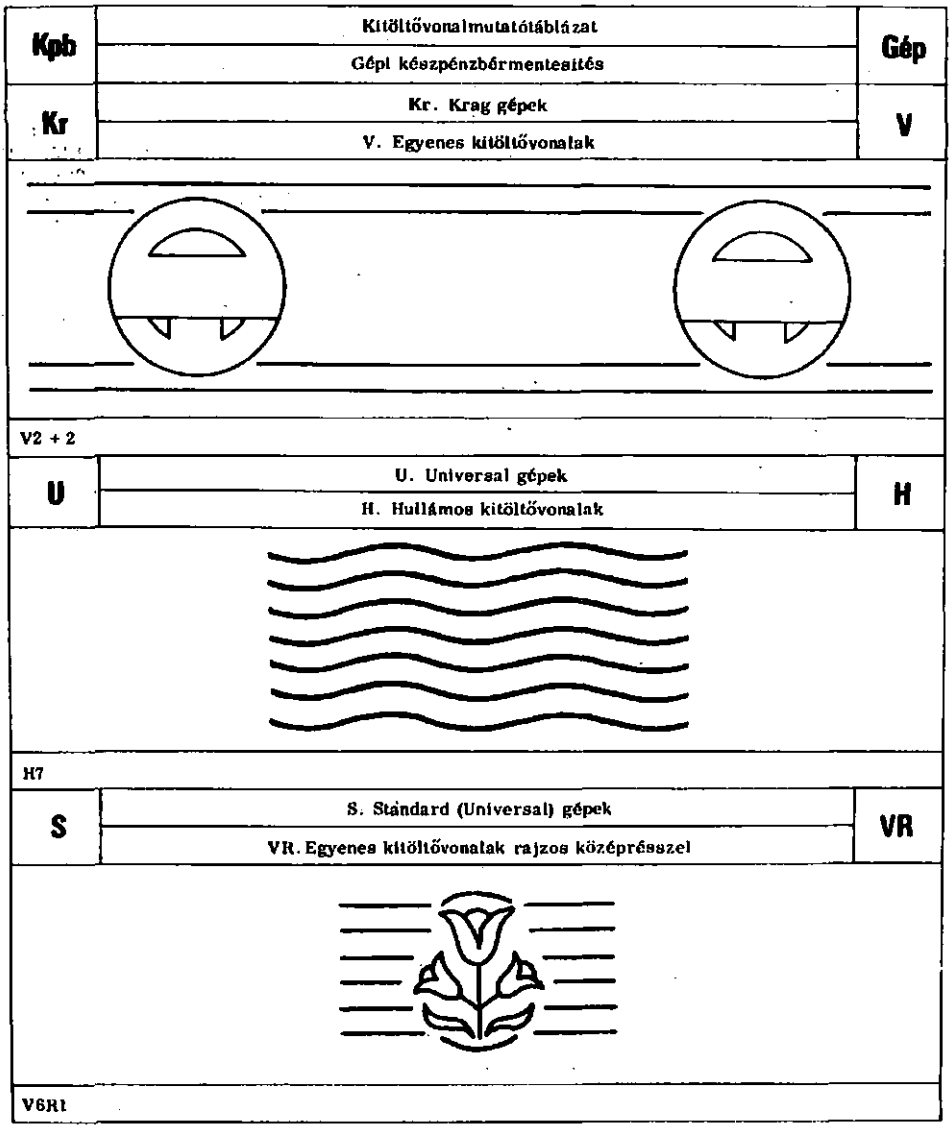
A bélyegzések kitöltő részének – hengeres gépeknél a keletbélyegzőrészek közötti, betétes gépeknél a keletbélyegzőrész és a gépbélyeg helyett alkalmazott készpénzbérmentesítő jelzés közötti szöveges, esetleg rajzos résznek – a hengerek, betétpárok, illetve betétek vésete felel meg.

A kpb-fejjel szerelt egyetemes gépeknél ha nem használtak hirdető szöveget a kitöltővonalozása mindig V6R1. Az 1943-ban hengerbetétesre átalakított Krag gépek hengerének kitöltővonalozása V2+2. A kísérleti Universal gépé H7.

A szöveges hengerek, betétpárok és betétek szövegmezőjét, vagy zárt idomokba foglalják, vagy felül és alul egyenes, vagy hullámvonalakkal, néha díszítményes lécekkel határolják el. A zárt idomokat mértani alakjuknak megfelelően az alakfőfajta betűjelével és az alakfajta *Z* változat jelével határozzuk meg. Például egy álló téglalapalakú, éles sarkú keretvonal jele BZ_{10}. A határolóvonalak közül a hullámosokat *H*-val, az egyeneseket *V*-vel jelöljük. Fajtáikat azonban a kitöltővonalozástól való megkülönböztetésül indexben írt arab számokkal jelöljük. A határolóvonal nélküli szövegmezőket egységesen V_0-lal határozzuk meg. Változataikat a *H* és *V* jelű *Határolóvonal mutató táblázat*-ban foglaltuk össze. Egy-egy változat sohasem a teljes bélyegzésre, hanem a hengeres gépek, *x*, vagy *y* részére, a hengerbetétpároknál pedig az egyes *betétekre* vonatkozik.

A gépbélyegzéseken az eddig tárgyalt részeken kívül gyakran találunk mind függőleges, mind vízszintes irányú összefüggő, vagy csak töredékeiben felismerhető bélyegzésrészeket. A hengeres gépek bélyegzéseinél gyakori az alsó és felső szélektől 6–10 milliméter távolságban húzódó 4–6 milliméter szélességben elhelyezkedő 5–9 sorba rendezett pontokból álló csík lenyomata. A hengerszélek, feltehetően a küldemények továbbfutását elősegítő tapadás biztosítására pontozottak. Ha ez a rész festéket kap és a gép beállításakor szűk a haladórés, vagy különböző vastagságú küldemény kerül egymás után bélyegzésre; az említett csíkok a küldeményre nyomódnak. Gyakori a szövegrészek két oldalán húzódó összefüggő, vagy csak részeiben látható, függőleges irányú vonalak előfordulása is. Néha vízszintesen haladókat is láthatunk. Ere-

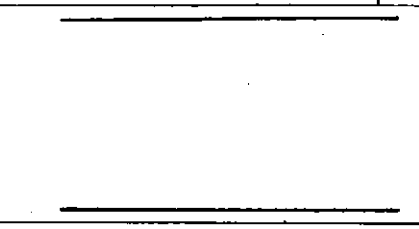
detüket a hengerek, hengerbetétek, betétek és bélyegzőfejek nem pontos összeszerelésénél keletkező éleknek köszönhetik. Ebben az esetben ugyanis a szerelt henger felülete nem sima, hanem abból a nem pontosan illesztett betétek szélei a hengerfelület szintjéből kiemelkednek, vagy az alá süllyednek. Az így képződő élek lenyomatai is rákerülnek a bélyegzésekre. Egyik féle bélyegzés képződményt sem tekintjük a bélyegzés szerves részének. Rendszeres ismétlődésük még ugyanannál a hengernél sem törvényszerű.

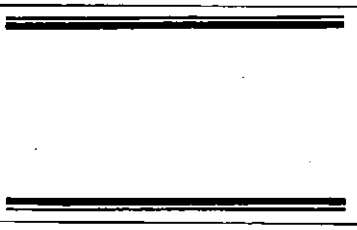
Gép	Határolóvonal-mutatótáblázat I. Gépi készpénzbérmentesítés. Egyenes határolóvonalak	V

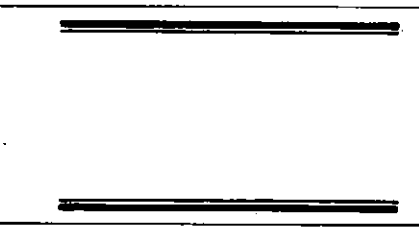
V_{10}

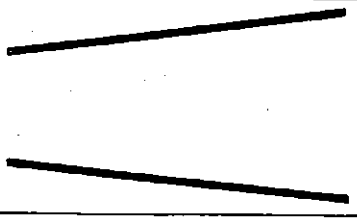
V_{11}

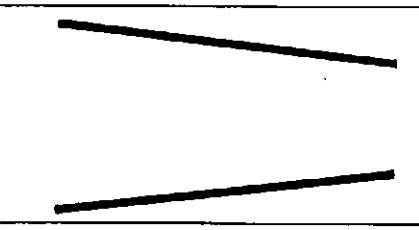
V_{12}

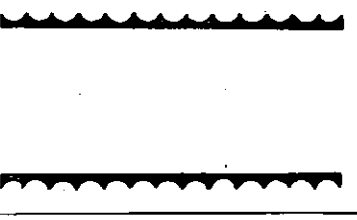
V_{13}

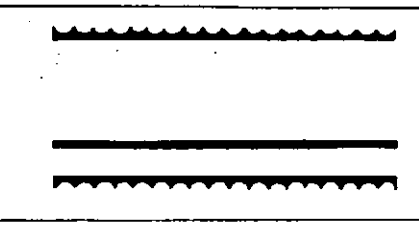
V_{15}

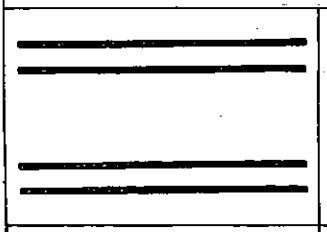
V_{16}

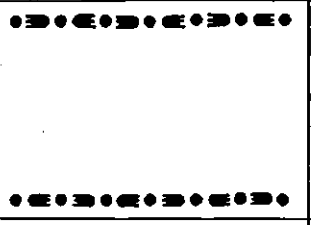
V_{18}

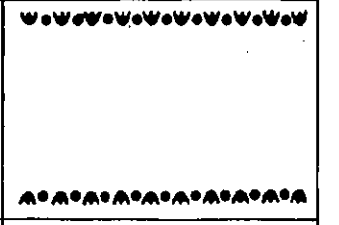
V_{19}

V_{22}

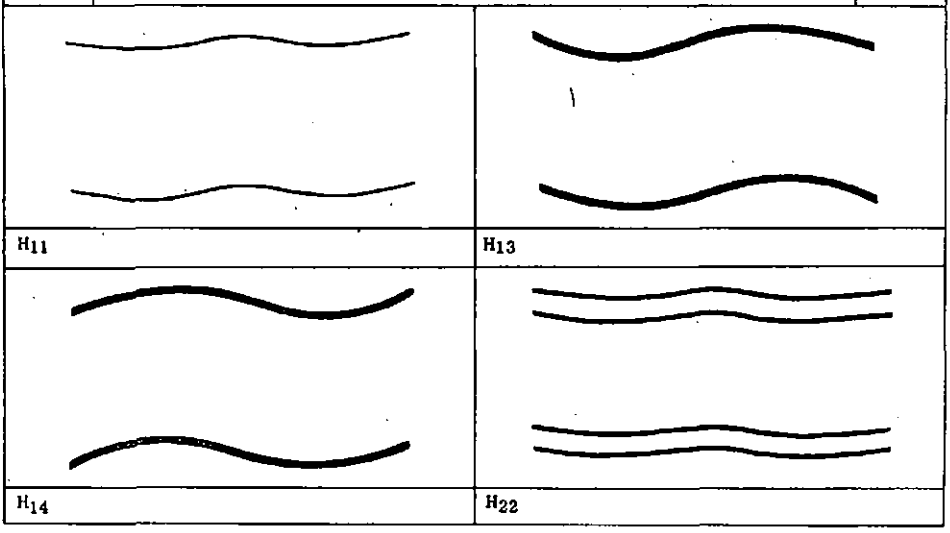

V_{31}

V_{32}

Gép	Határolóvonal-mutatótáblázat II. Gépi készpénzbérmentesítés. Hullámos határvonalak	H

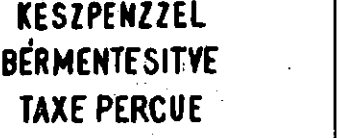
A készpénzbérmentesítő hengerek, betétpárok és betétek szövegváltozatait, a kézi bélyegzők mintájára *t*-vel jelöljük, de az azoktól való elhatárolás miatt *T*-vel írjuk. A Krag gépek kpb-hengereit T_1-től, az átalakítottak hengerbetétjeit T_{11}-től, a Heinrich gépek betétpárjait T_{21}-től, az egyetemes gépek kpb-fejeit T_{31}-től, betétjeit pedig T_{41}-től számozva folytatólagosan indexeljük. A tönkrement hengerek, betétpárok és betétek helyett az azonos kivitelben, de minden esetben meghatározható eltéréssel készített újakat altípusoknak fogjuk fel. Ezeket a legjellemzőbb eltérések leírásával határozzuk meg, de a későbbi hivatkozások egyszerűbbé tétele miatt az ábécé zárójelbe foglalt kisbetűivel még külön meg is jelöljük. A többsoros bélyegzéseknél, ha a különbség a betűnagysággal határozható meg nem az egyes betűket, hanem a teljes sormagasságot mérjük. És pedig a felső sor fejvonalának és az alsó sor talpvonalának távolságát. A leírásban ezt a méretet *Sm*-mel jelöljük. A napjainkig használt változatok jelképes leírása:

T_1... KÉSZPÉNZZEL/BÉRMENTESITVE V_{28}
T_{11}.. KÉSZPÉNZZEL/BÉRMENTESITVE V_{11}
T_{12}.. KÉSZPÉNZZEL/BÉRMENTESITVE/TAXE PERCUE V_0
T_{21}.. KÉSZPÉNZZEL/BÉRMENTESITVE/TAXE PERÇUE BZ_4
T_{31}.. KÉSZPÉNZ-/ZEL/BÉRMEN-/TESITVE BZ_{10}
T_{32}.. KÉSZ-/PÉNZZEL/BÉR-/MENTESIT VE/TAXE PERCUE BZ_{10}
T_{33}.. KÉSE-/PÉNZZEL/BÉR-/MENTESÍTVE/TAXE PERÇUE BZ_{10}
T_{41}.. KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESITVE/TAXE PERCUE BZ_{4w}
T_{42}.. KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESITVE/TAXE PERCUE V_{11}

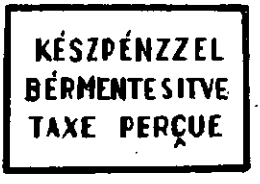
Érdekességként megemlítjük, hogy a francia szöveg csak a T_{21} és T_{33} változatnál fordul elő helyes írásmóddal.

A gépi készpénzbérmentesítés bélyegzéseit jellegzetes szövegelemeik és az

Kpb	Típusmutatótáblázat Gépi készpénzbérmentesítés	T
Kr	Hengeres bélyegzőgépek Készpénzbérmentesítő hengerbetétek átalakított Krag gépekhez	

	
T_{11}	T_{12}

Kr	készpénzbérmentesítő hengerek Krag gépekhez	kpb. betétpárok Heinrich gépekhez	He

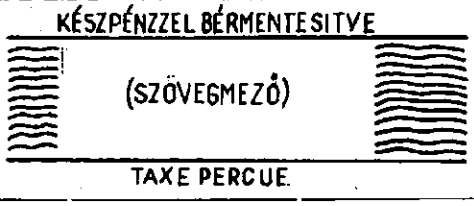
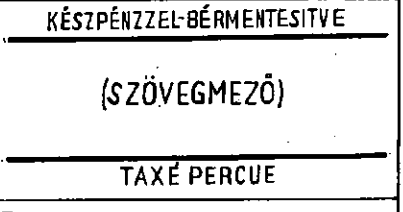
	
T_1	T_{21}

Egyetemes gépek

készpénzbérmentesítő jelzőfejek Standard és Universal gépekhez

		
T_{31}	T_{32}	T_{33}

készpénzbérmentesítő betétek Universal gépekhez

	
T_{41}	T_{42}

esetenként alkalmazott kisegítő megoldások alapján négy, egymástól élesen elhatárolható csoportra osztva tárgyaljuk.

a) *A bélyegző- és egyetemes gépek készpénzbérmentesítő bélyegzései. 1920-tól.*

Elöljáróban néhány szóval ki kell térnünk a Budapest 72 hivatal két Heinrich. rendszerű gépére — (hengereik Ga és Gb ellenőrzőbetűsek) —, amelyekhez egy darab tartalékhenger is készült. Bár ennek is Ga az ellenőrzőbetűje, de az eredeti hengertől alakfajtája könnyen megkülönbözteti. A tartalék henger Z_4, míg az eredeti Z_{4q0} alakfajtával készült. A T_{21}-es kpb-betétpárt tudomásunk szerint eddig kizárólag a tartalékhengerhez szerelték. Az állandó és tartalékhenger használati módja azonban nem zárja ki a Ga és Gb hengerek — (természetesen a Z_{4q0} alakfajtával) — T_{21}-es betétpárral való használatát sem. Azért, mert ezeket még nem láttuk, annak ellenére, hogy valószínű előfordulási lehetőségük fennáll, felvételüket bélyegzéseik előkerüléséig mellőztük.

(Az első kötet egy sajnálatos tévedését itt tartjuk célszerűnek helyesbíteni. A 639. oldal első bekezdésében leírt bélyegzés nem a Krag gépek új hengerétől ered — ezek zömét ekkor már nem is használták —, hanem az új Heinrich gépektől. A szóbanforgó bekezdéshez tartozó 887. ábra keletbélyegzőrésze rajzolási hiba miatt téves, mert annak alakfajtája a valóságban nem Z_5, hanem Z_4).

Az 1930-as kísérleti Universal gép bélyegzése csak két részből áll. A kpb-hk-bélyegzésből és a H7-es kitöltővonalkázásból. A gépbélyegfejet eleve kiszerelték, mert kpb bélyegzésnél arra nem volt szükség. Viszont a T_{31}-es jelzőfejet nem építették be, mert a kpb jelzés már szerepel a hk-bélyegzőben. Ez utóbbi elmaradását itt is T_0-val jelöljük.

A kpb-bélyegzőfejek felsorolásánál mondottak értelemszerűen vonatkoznak a kpb-hengerek- és betétekre is.

BUDAPEST/FOPOSTA *Vh: O=Ő*
Universal GA FNx–717v T_{32} V6R1 v 1948–53
(A Bp. 4 ph. FNx–76 tip. bélyegzőfeje átvésve)

BUDAPEST 4
Universal D FOx–76 T_{31} V6R1 v 1942–44
Universal GA FNx–76 T_{31} V6R1 v 1943–47
és T_{32} V6R1 v 1947–48
Standard HL Oy–76 Z_4 T_{31} V6R1
(a) bélyegző ∅ 21,5 keskeny *H* 1,5 T_{31}-nél Bm: 3 v 1927–39
(b) bélyegző ∅ 22, széles *H* 2,2 T_{31}-nél Bm: 4 v 1939–44

BUDAPEST 62
Heinrich Ga Px–76 Z_{4q0} T_{21} v 1959–
Universal Hb FOx–76 T_{31} V6R1 v 1941–47
és T_{33} V6R1 v 1947–59
Krag Hh Kx–76 Z_4 T_1 (a) Sm: 8,5 f 1920–23
My–76 Z_4 T_1 (a) f 1923–25
és T_1 (b) Sm: 9,5 f és v 1925– ?

BUDAPEST 72
Universal Kpb–PDx–630 t_6 H7 T_0 v 1930–31U
Px–6 z_5 T_{11} V2+2 v 1947–53U
Krag A Kx–76 Z_4 T_1 (a) Sm: 8 f 1920–23
My–76 Z_4 T_1 (b) Sm: 9 f 1923–25
és T_1 (c) Sm: 10 f és v 1926–43E
Kpb–Oy–630a T_1 (c) v 1929–43 időnként
Krag B Kx–76 Z_4 T_1 (a) f 1920–23
My–76 Z_4 T_1 (d) Sm: 9,5 f 1923–25
és T_1 (b) f és v 1925–26
és T_1 (c) v 1926–43 időnként
Heinrich Ga Px–76 Z_4 T_{21} v 1959–
Krag GB Pxv–76 Z_4 T_{11} V2+2 v 1946–50
Px–76 Z_4 T_{11} V2+2 v 1950–54
és T_{12} V2+2 v 1954–63
Universal GC FNx–76 T_{32} V6R1 v 1947–54U

b) *A gépi készpénzbérmentesítés alkalmi hirdetőhengerei betétjei és bélyegzéseik. 1927–42.*

A bélyegző- és egyetemes gépekhez készített alkalmi hirdetőhengerek és betétek nem mind kerültek a gépi készpénzbérmentesítésénél használ-

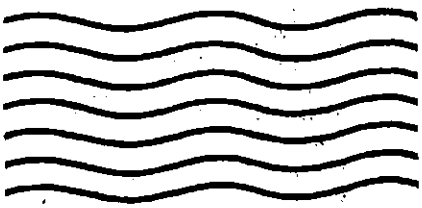
Kpb	Alakmutatótáblázat I.	Gép
	Gépi készpénzbérmentesítés	
	Hengeres gépek négyrészes (teljes) bélyegzése	

(x) = (y)		(x) = (y)		(x) + (y)	
HK - (1)	Kpb-jelzés (x)	HK - (2)	Kpb-jelzés (y)	Kpb-hk-(1)	Hirdetőszöveg (x)
Kpb-hk-(1)	Kpb-jelzés (x)	Kpb-hk-(2)	Kpb-jelzés (y)	Kpb-hk-(2)	Hirdetőszöveg (y)

Kpb	Alakmutatótáblázat II.	
	Gépi készpénzbérmentesítés	Gép
	Egyetemes gépek	

teljes kétrészes és csonka kétrészes bélyegzései

Kpb-hkb rész	Betét – H7 – kitöltővonalkázással

Hkb rész	Szöveges betét	T_0 kpb-jelzőfej nélkül

teljes háromrészes bélyegzései

Hkb rész	Betét – V6R1 – k. vonalkázás	Kpb-jelzőfej

Hkb rész	Szöveges betét	Kpb-jelzőfej

latba. Egy esemény, vagy alkalom hirdetésére több, rendszerint azonos szövegű, legfeljebb méreteiben eltérő henger és betét készült. A könnyebb áttekinthetőség biztosítására — függetlenül attól, hogy a szóban forgó hengereket és betéteket a gépi bélyegzéshez, vagy a gépi készpénzbérmentesítéshez használták-e — az alkalmi hirdető szövegváltozatokat 1-től sorszámmal láttuk el. Külön-külön számoztuk az alkalmi hirdetőhengereket — pl. *Ahh—5* — és az alkalmi hirdetőbetéteket — (pl. *Ahb—3.*). A számozást, mivel az alkalmi szövegből a használati idő — az év mindig pontosan — megállapítható, időrendben végeztük. A majd következő felsorolásban itt csak azokat vettük fel, amelyeket a gépi készpénzbérmentesítésnél használtak. Az alkalmi henger (betét) jelzését dűlt betűvel szedettük. Ezt követi az alkalmi szöveg szószerinti és eredeti írásmódjának megfelelő idézete.

Az évente ismétlődő vásárok előző évi hengereit (betétjeit) a megfelelő szövegrész átvésésével szokták újra használni. Ezek leírásánál természetesen nem idézzük a teljes szöveget, hanem csak a változott (átvésett) szövegrészt. Az első leírásoknál azt a szövegsort, amely később változik, dűlt betűkkel szedettük. A későbbi változatnál az eredetire hivatkozva adjuk meg az új szövegsort; pl: „mint a 6., szv. 5:" Ez azt jelenti, hogy a szóbanforgó szöveg megegyezik a 6. sorszám alattival, de az ötödik sor szövegét átvésték. A „:" után idézőjelbe foglalva az új szöveget írjuk.

A kitöltőrész esetleges rajzát néhány jellemző szóval leírjuk. A leírást mindig *R:* — (rajz) — rövidítéssel kezdjük.

Az alkalmi hirdetőhengerek két része — az x + y — rendszerint azonos szöveggel, rajzzal és elrendezéssel készül. Vésésük természetesen egymáshoz képest kisebb-nagyobb eltérést mutat, még ugyanannál a hengernél is. A különbségek leírására nem térünk ki, mert egy *x*, vagy *y részt* teljes bélyegzéssel összehasonlítva, az eltérések könnyen megállapíthatók. Abban az esetben azonban, ha a két rész szövege, rajza, vagy elrendezése nem azonos, akkor mindkét részt leírjuk. Ilyenkor a szövegidézetek elé zárójelbe foglalva megadjuk a részjelzést, — (x), (y) — s a két részidézetet (leírást) „+"-tel kapcsoljuk össze.

A rajz leírása után, ha ez nincs akkor a szövegidézet után a határolóvonalak jelzései következnek. Az ezek nélkül vésetteknél mindig megadjuk a V_0 jelzést. Végül a sort a henger (betét) használati idejével zárjuk. A kelethatárokon belül rendszerint nem ismerjük a használatbavétel napját; ezt „?'-lel érzékeltetjük.

Az egyes alkalmakhoz rendszerint azonos szövegű és elrendezésű hengerek és betétek készültek. Nem ritka azonban csak a hengerek, vagy csak a betétek használata sem. Az azonos elrendezésű hengereket és betéteket összevonva, pl. *Ahh—14 (és Ahb—1)* formában iktattuk be.

A gépi készpénzbérmentesítés alkalmi hirdetőbélyegzéseinek színe mindig vörös.

Röviden még fel kell hívnunk a figyelmet egy nagyon fontos körülményre. A hengerek és betétek kiadásakor azok használati módját nem kötötték meg. Az érdekelt postahivatalon múlott, hogy pl. ha két Krag géppel rendelkezett és két azonos szövegű alkalmi hirdetőhengert kapott, hogy azokat az A és B ellenőrzőbetűs hk-bélyegzőfejekkel, vagy ugyanilyen ellenőrzőbetűs kpb-hk-bélyegzőfejekkel szerelve használja-e? Hosszabb használati időszak esetében

általában a nagyobb tömegű küldeményfajta döntött. Ebből következne az a megállapítás, hogy minden henger előfordulhat bélyegzésnél és gépi kpb-kezelésnél, tehát mindegyiknek mind fekete, mind vörös bélyegzése is volt. Ez azonban csak lehetséges, de éppen az említett eljárás miatt nem mindig biztos. Ugyanez a helyzet az egyetemes gépeknél is azzal az eltéréssel azonban, hogy itt még egy harmadik eset is előfordulhat. A betétet gépbélyegfejjel, kpb-jelzőfejjel, vagy nullára állított – értékjelzés nélküli – gépbélyegfejjel használják. Ez utóbbinál a gépet csak mint bélyegzőgépet alkalmazzák, tehát ilyenkor a bélyegzése fekete. Bennünket most természetesen csak a kpb-jelzőfejjel készült bélyegzések érdekelnek. Az egyes betéteknél a használati időtől függően mindhárom, kétféle, esetleg csak az egyik használati módra kerülhet sor. Az elmondottakból következnék, hogy mind a hengereknél, mind a betéteknél csak az előkerült (felkutatott) bélyegzések alapján határozhatjuk meg a korabeli alkalmazási módokat és ezek segítségével a lehetséges bélyegzésváltozatokat. Nem lett volna tehát helyes az az eljárás, ha egy bizonyos időpontban használatra kiadott henger és betét kpb-bélyegzését valamennyi akkor használatban álló bélyegzőfejjel felsoroltuk volna. Viszont az sem adott volna tiszta képet, ha csak az általunk felkutatott, tehát ismert bélyegzéseket sorolnánk fel. Az előző esetnél óhatatlanul olyan bélyegzéseket is ismertetnénk, amelyek nem léteznek; a másodiknál pedig esetleg meglevő bélyegzéseket zárnánk ki a felsorolásból. Ezeknek a nem kívánatos lehetőségeknek az elkerülésére választottuk a bélyegzések táblázatos felsorolási módját. Az alkalmi hirdetőhengerek és betétek leírása után közölt táblázat függőleges rovatai – hivatalnév, azon belül ellenőrzőbetű sorrendjében – az 1927–42 közötti időszak bélyegzőfejeit tartalmazzák; a vízszintes rovatok pedig az alkalmi hirdetőhengerek- és betéteknek az előző felsorolásban megadott jelzését. A kötet megjelenéséig ismert bélyegzéseket a hengeres gépeknél – (bélyegzőgépek) – a megfelelő sor és oszlop metszőrovatában „x+y"-nal, betétes gépeknél – (egyetemes gépek) – pedig a használt kpb-jelzőfej „*T*" változatjelével tüntetjük fel. A még nem ismert, de előfordulható bélyegzéseknek megfelelő rovatot üresen hagytuk. Végül a nem létezhető bélyegzések rovatát kereszttel töltöttük ki.

Ahh–6. NEMZETKÖZI VÁSÁR/MESSES FOIRE/INTERNATIONALE/BUDAPEST/ *1927. ÁPR. 30. MÁJ. 9.* – R:BNV monogramon szárnyas Mercur – V_0 (27. II. ?–V. 9.)

Ahh–7. ORSZÁGOS/TAKARÉKOSSÁGI NAP/OKTÓBER 31./SZEREZZ/TAKARÉKBETÉTKÖNYVET – (27–29 és 31–38. X. 12, vagy 13–31.)

Ahh–8. mint a 6., szv. 5: „1928. ÁPR. 28. MÁJ. 7." – V_0 – (28. II. ?–V. 7.)

Ahh–9. AUG. / 5 / BALATONI / KULTURNAP – R:BZ_4 balatonpart sátrakkal és vitorláshajó – (28. VII. ?–VIII. 5.)

Ahh–10. SZENT ISTVÁN/HÉT+ST. STEPHEN'S/WEEK//BUDAPEST VIII. 17–25//ST. STEPHANS/FESTWOCHE +SEMAINE DE ST./ETIENNE – R: középen körben I. István király koronás balra néző feje – (28. VII. ?–25)

Ahh–11. (x) MAGYAR HÉT/*1928. nov. 3–11.* V_{31} + (y) MAGYAR/HÉT/*1928. nov. 3–11.* V_{32} – (28. X. ?–XI. 11.)

Ahh–12. mint a 6., szv. 5: *„1929 MÁJ. 4–13."* – (29. I. ?–V. 13.)

Ahh–13. mint a 6., szv. 5: „1930 MÁJ. 3–12" – (30. I. ?–V. 12.)

Ahh–14. (*és Ahh–1.*) Szöveg, mint 13-nál. R: a szövegtől balra függőleges vesszőnyalábban jubileumi évszám: „1906/25/1930", szv. 5:„1930–MÁJ. 3–12.", az *Ahb–1*-nél: „1930 MÁJ. 3–12." – V_0 (30. II. ?–V. 12.)

Ahh–15. mint 11., (x) szv. 2:, (y) szv. 3: „1930 OKT. 18–26" – (30. VIII. ?–X. 26.)

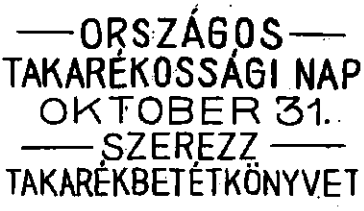
Ahh–16. mint 6., szv 5.: „1931 MÁJ. 9–18." – (31. II. ?–V. 18.)

Ahh–17. (*és Ahb–2*). mint 14. (*és Ahb–1.*) szv. a vesszőnyalábban: „1906/26/1931", szv. 5: „1931–MÁJ. 9–18.", az *Ahb–2*-nél: „1931 MÁJ. 9–18." – (31. I. ?–V. 18.)

Kpb	Típusmutató-táblázat I.	Gép
	Gépi készpénzbérmentesítés	
Ahh-	alkalmi hirdetőhengerei	(Ahb)
	(alkalmi hirdetőbetétjei)	

x=y

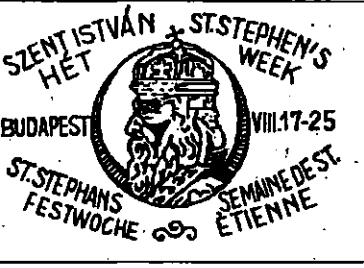
x=y

6. [8./5; 12./5; 13./5; 16./5; 18./5]

7.

x=y

x=y

9.

10.

11. [15./(x)2; (y)3]

x+y

x=y

x=y

(Ahb-5)

14. [17./R és 5; 19./R és 5]

20.

Kpb	Típusmutató-táblázat II.	Gép
	Gépi készpénzbérmentesítés	
Ahh-	alkalmi hirdetőhengerei	(Ahh-)
	(alkalmi hirdetőbetétjei)	

RÁDIÓ HÉT ÉS KIÁLLITÁS DEC. 2-10. KOSSUTH LAJOS-U. 9. x=y	NEMZETKÖZI VÁSÁR MESSE-FOIRE BUDAPEST 1934.MÁJ. 4-14. x=y
21.	22. [23./4; 27/4; 29/4]
VI.FŐISKOLAI VILÁGBAJNOKSÁG BUDAPEST 1935.VIII. 10-18. VI.JEUX UNIVERSITAIRES INTERNATIONAUX 	RÁDIÓKIÁLLITÁS =BUDAPESTEN= SZEPTEMBER 12-22
24.	25.
	A MAGYAR EGÉSZSÉG HETE. 1935. OKT. 19-28 50%VASÚTI KEDVEZMÉNY.
26.	x+y
RÁDIÓKIÁLLITÁS — AZ ŐSZI — LAKBERENDEZÉSIVÁSÁRON SZEPTEMBER 3-13.	NEMZETKÖZI VÁSÁR MESSE=FOIRE BUDAPEST 1938 ÁPR. 29-MÁJ. 9 [Ahh-15] [Ahh-16] [Ahh-17] [Ahh-18] [Ahh-14]
28.	30. [32./4; 33./4; 34/4; 35/4]

Kpb	Típusmutató-táblázat III.	Gép
	Gépi készpénzbérmentesítés	
Ahh-	alkalmi hirdetőhengerei	

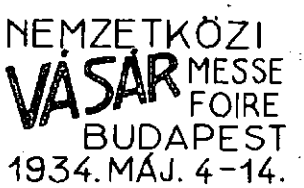

x = y

31.

Ahh-	Gépi készpénz bérmentesítés alkalmi hirdetőbetétjei	

1. [2./R és 5; 3/R és 5]	6. [8./5; 10./5; 12./5]

Ahh–18. mint 6., szv. 5: „1932 MÁJ. 7–16." – (32. II. ?–16. V.)

Ahh–19. (*és Ahb–3.*) mint 14. (és Ahb–1.) szv. a vesszőnyalábban: „1906/26/1932", szv. 5: „1932–MÁJ. 7–16.", az *Ahb–3*-nál: „1932 MÁJ. 7–16." – (32. II. ?–V. 16.)

Ahh–20. (*és Ahb–5.*) NEMZETKÖZI VÁSÁR/MESSE-FOIRE/BUDAPEST/ „1933 MÁJ. 6–16." – R: vonalkázott körben galamb olajággal V_0 – (33. I. ?–V. 15.)

Ahh–21. RÁDIÓ HÉT/ÉS/KIÁLLÍTÁS /DEC. 2–10/KOSSUTH LAJOS – U. 9. – V_0 (33. XI. ?–XII. 10.)

Ahh–22. mint a 20., szv. 4: „*1934. MÁJ. 4–14.*" – R: kivésve – (34. II. ?–V. 14.)

Ahb–6. NEMZETKÖZI/VÁSÁR MESSE /FOIRE/BUDAPEST/*1934. MÁJ. 4–14.* V_0 – (34. II. ?–V. 14.)

Ahh–23. mint 22., szv. 4: „1935. MÁJ. 3–13." – (35. I. ?–V. 13.)

Ahb–8. mint *Ahb–6.*, szv. 5: „1935. MÁJ. 3–13." – (35. I. ?–V. 13.)

Ahh–24. VI. FŐISKOLAI/VILÁGBAJNOKSÁG/BUDAPEST/1935. VIII. 10.–18. /VI. JEUX/UNIVERSITAIRES/INTERNATIONAUX – R: szövegtől jobbra, futó atléta – V_0 – (35. VI. ?–VIII. 18.)

Ahh–25. RÁDIÓKIÁLLÍTÁS/BUDAPESTEN/SZEPTEMBER 12–22 – (35. VII. ?– IX. 22. (VIII. 19.) – (A kiállítás elhalasztása miatt a hengereket aug. 19-én a használatból kivonták.)

Ahh–26. (x) A MAGYAR EGÉSZSÉG/ HETE./1935. OKT. 19–28/50% VASUTI/ KEDVEZMÉNY. V_0 + (y) R: kiterjesztett szárnyú turul, alatta: TURUL/SZÖVETSÉG – V_0 (35. IX. ?–X. 28.)

Ahh–27. mint a 22., szv. 4: „1936. MÁJ. 8–10" – (36. II. 1–V. 18.)

A GÉPI KÉSZPÉNZBÉRMENTESÍTÉS ALKALMI HIRDETŐHENGERES ÉS ALKALMI HIRDETŐBETÉTES BÉLYEGZÉSEI

Hivatalnév		Bp. 4	Budapest 62			Budapest 72			
Géptípus		Standard	Kreg			Kreg			
Ellenőrzőbetű		HL	Hh	Hk	Hk	A	B	Ha	Hb
Típus		Oy-76	Kpb-Oy-630at$_7$			Kpb-Oy-630at$_7$			
Alakfajta		Z_4	Z_3	Z_3	Z_{11}	Z_3	Z_3	Z_{11}	Z_{11}
Ahh- 6.					x=y				x=y
- 7.			x=y			x=y	x=y	x=y	
- 8.					x=y	x=y			
- 9.				x=y		x=y	x=y		
-10.							x=y		
-11.							x=y		
-12.			x=y	x=y			x=y		
-13.			x=y			x=y			
-14.	Ahh- 1.		x=y				x=y		
-15.			x+y						
-16.				x=y					
-17.	- 2.					x=y			
-18.				x=y					
-19.	- 3.						x=y		
-20.	- 5.			x=y		x=y	x=y		
-21.							x=y		
-22.				x=y			x=y		
	- 6.	T_{31}							
-23.				x=y		x=y	x=y		
	- 6.	T_{31}							
-24.						x=y			
-25.						x=y			
-26.			x+y			x+y			
-27.				x=y		x=y	x=y		
	-10.	T_{31}							
-28.			x=y			x=y	x=y		
-29.									
	-12.	T_{31}							
-30.	-14.	T_{31}	x=y				x=y		
-31.							x=y		
-32.	-15.	T_{31}	x=y				x=y		
-33.	-16.	T_{31}					x=y		
-34.	-17.	T_{31}	x=y			x=y	x=y		
-35.	-18.	T_{31}				x=y			

Ahb–10. mint Ahb–6., szv. 5: „1936. MÁJ. 8. 18." (36. II. 1–V. 18.)

Ahh–28. RÁDIÓKIÁLLÍTÁS/AZ ŐSZI/LAKBERENDEZÉSI VÁSÁRON/SZEPTEMBER 3–13. – V_{10} (36. VIII. ?–IX. 13.)

Ahh–29. mint a 22., szv. 4: „1937. ÁPR. 30–MÁJ. 10." – (37. II. ?–V. 10.)

Ahb–12. mint Ahb–6., szv. 5: „1937. ÁPR. 30–MÁJ. 10." – (37. II. ?–V. 10.)

Ahh–30. (*és Ahb–14.*) NEMZETKÖZI VÁSÁR/MESSE FOIRE/BUDAPEST/*1938 ÁPR. 29–MÁJ. 9* – V_9 (38. III. ?–V. 9.)

Ahh–31. AZ EMBERSZERETET CSODÁI/A NEMZETKÖZI/KARITÁSZ KIÁLLÍTÁSON – V_{18} – (38. V. 3–VIII. 28.)

Ahh–32. (*és Ahb–15.*) mint a 30. (és Ahb–14.), szv. 4: „1939 ÁPR. 28–MÁJ. 8." – (39. II. ?–V. 8.)

Ahh–33. (*és Ahb–16*) mint a 30. (és Ahb–14.), szv. 4: „1940. ÁPR. 26–MÁJ. 6 – (40. II.17.–V. 6.)

Ahh–34. (*és Ahb–17*) mint a 30. (és Ahb–14.), szv. 4: „1941. MÁJ. 2–MÁJ. 12.", az Ahb–17-nél: „1941 MÁJ. 2.–MÁJ. 12." – (41. III. 5–V. 12.)

Ahh–35. (*és Ahb–18.*) mint a 30 (és Ahb–14), szv. 4: „1942. AUG. 14–AUG. 24", az *Ahb–18*-nál: „1942. AUG. 14.–AUG. 24. – (42. VII. 15–VIII. 24.)

c) *A gépi készpénzbérmentesítés hirdetőhengerei, hengerbetétei, betétjei és bélyegzéseik. 1927–59.*

A hirdetőszövegű kpb-bélyegzések ismertetésére és felsorolására értelemszerűen vonatkoznak az alkalmi hirdetőszövegű bélyegzéseknél mondottak. A hengerek, hengerbetétek és betétek felsorolásánál azonban szakítanunk kellett az időbeli sorrenddel. A bélyegzések szövege ugyanis időpontot nem tartalmaz. Használati idejük pedig – az általános érvényű mondanivalójuk miatt – nem kötött. A több éves használati idő mellett éppenúgy nem ritka a néhány hetes, de a több évtizedes sem. A keletbélyegző alapján az időrendi kikeresés szinte lehetetlen lenne. Azért döntöttünk ezek felsorolásánál a szöveg ábécérendje mellett. A jövőben használatba kerülő hirdetőszövegű betétpárok és betétek bélyegzéseinek besorolásával az így fel épített összeállításunk állandóan változna. Ennek – legalább is részleges – elkerülésére a tárgyalt időszakot két részre osztottuk. Az első rész záróévének 1959-ben való megadásánál röviden utalunk az ezt indokló körülményekre. A Krag gépek 1943-as átalakításával megszűnt a szöveges hengerek gyártása. Az 1962- körüli kiseljtezésükig ezek ugyan betétpárokkal működtek, amelyeket az 1959-ben rendszeresített Heinrich gépek betétpáros hengereitől – (hbp) – való megkülönböztetésül *hengerbetétnek* – (hb) – nevezzük. Hirdetőszövegű hengerbetét legkésőbbi ismert bélyegzése 1954-ből ered. Az egyetemes gépek utolsó darabjai az ötvenes évek során szintén selejtezésre kerültek. Ezzel az 1927 óta gyártott hirdetőhengerek, hengerbetétek és betétek használata tudomásunk szerint 1954-ben megszűnt. A Heinrich gépek rendszeresítéséig a még üzemelő régi gépeknél előfordulhatott a meglevő hirdetőszövegű hengerbetétek használata. Az 1959 óta üzembehelyezett gépek mind más rendszerűek az eddigieknél. Végül pedig a gépi készpénzbérmentesítésnél való használatukkor eddig még nem alkalmaztak szöveges betétpáros hengereket. A felsoroltakra való tekintettel tehát az 1927–59-es időszak gépeinek kpb-bélyegzéseit zárt területnek tekinthetjük.

Külön meg kell emlékeznünk a *Hhb–16*-os hirdetőhengerbetétről, amelynek 1948-ban olyan használatával találkozunk, amilyent sem az előtt, sem azóta nem alkalmaztak. A Budapest 72 hivatal átalakított Krag gépének GB ellenőrzőbetűs V2+2 hengerébe a Hhb–16-os hirdetőhenger betétpárjának és a T_{11}-es kpb-jelzőbetétpárnak egy-egy betétjét szerelték be.

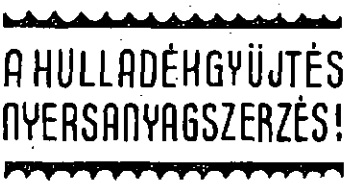
Említésre méltó rendellenességet figyelhetünk meg az egyetemes gépek-

Kpb	Típusmutató-táblázat I.	Gép
	Gépi készpénzbérmentesítés	
Hh-	hirdetőhengerei (hirdetőhenger betétjei Hhb)	(Hb-)
	(hirdetőbetétjei)	

x+y

1.

x=y

2.

3. [4./V_{12}+V_{13}]

x+y

V_{13}+V_{13}

5.

x+y

x=y

(Hb-5.)

6.

x=y

9.

Kpb	Tipusmutató-táblázat II.	Gép
	Gépi készpénzbérmentesítés	
Hh-	hirdetőhengerek (hirdető hengerbetétjei)	(Hb-)
	(hirdetőbetétjei)	

7. x + y

x = y (Hb-16.)

10.

x = y

11.

x = y

14. (Hhb-16./V_0)

x = y (Hb-23.)

17.

x = y

18.

x = y (Hb-26.)

19.

Kpb	Típusmutató-táblázat III.	Gép
	Gépi készpénzbérmentesítés	
Hb-	hirdetőbetétjel	

A NÉPFRONT BÉKE, JÓLÉT, SZABADSÁG!	
3.	4.
	BÉLYEGET A CÍMOLDAL FELSŐ JOBB SARKÁBA RAGASSZUK
7.	8.
BOLDOG ERŐS FÜGGETLEN MAGYARORSZÁGÉRT AZ 5 ÉVES TERVVEL	GYŰJTSD A FÉMHULLADÉKOT!
9.	11.
GYŰJTSD A VASHULLADÉKOT!	
14.	15.

Kpb	Típusmutatótáblázat IV. Gépi készpénzbérmentesítés	Gép
Hb-	hirdetőbetétjei	

HASZNÁLJA A HADIGONDOZÁSI BÉLYGEKET!	=LÉGY JÓ= AZ ÁLLATOKHOZ!
18. Vb	20.
Lépjen be a RÁDIÓELŐFIZETŐK TÁBORÁBA! NÉPRÁDIÓcsak380Ft	OLCSÓN SZORAKOZHATIK HA ELŐFIZET A RÁDIÓRA
21. (22./V_O) T_{41}	24.
OLCSÓN SZÓRAKOZHATIK HA ELŐFIZET A RÁDIÓRA	OLCSÓN SZÓRAKOZHAT HA ELŐFIZET A RÁDIÓRA
$24v_1$	$24v_2$
A RÁDIÓ TANIT, SZÓRAKOZTAT ÉS MULATTAT	
27 T_{42}	

nek a háború utolsó éveiből eredő bélyegzéseinél. A gépekből a kpb-bélyegzésekhez való előkészítés során kiszerelték a gépbélyegfejet, de helyette nem szerelték be a kpb-jelzőfejet. Bélyegzéseik tehát csak két részből — keletbélyegzésrész + hirdetőszöveg — állnak; a készpénzbérmentesítés ténye így a szövegből nem tűnik ki. Arra csak a bélyegzés vörös színéből következtethetünk. Tekintettel ritka előfordulásukra, gyűjtői értéket csak teljes küldeményen képviselnek. Kivágáson ugyanis a harmadik rész — (gépbélyeg, vagy kpb-jelzőrész) — egyszerű levágásával a gyakori háromrészes bélyegzőből minden további nélkül hamisítható. Az ismert bélyegzéseket a táblázatos összefoglalásban T_0-lal tüntetjük fel.

Hh–1. ADAKOZZUNK/SZILVESZTERKOR/A MENTŐKNEK – (x) H_{13} + (y) H_{14} – (35. XII. 20–36. I. 15.) – [35. XII. 16.]

Hh–2. A HULLADÉKGYŰJTÉS/NYERSANYAGSZERZÉS – V_{13} – (42. XII. 1–44.)

Hb–3. A NÉPFRONT/BÉKE, JÓLÉT/SZABADSÁG – (49. V. 9–14.)

Hb–4. A RÁDIÓ/JÓ/BARÁT – R:rádiócső – V_0 – (35. ?–41. ?)

Hh–3. (x) A RÁDIÓ/NAPI 8 FILLÉRÉRT/OKTAT,/SZORAKOZTAT – R: tölcséres hangszóró – V_{13} – *Vh:O=Ó* + (y) HALLÓ! HALLÓ/NAPI 8 fill. A RÁDIÓ/MIÉRT NEM FIZET ELŐ? – R:páros fülhallgató – V_{13} (28. ?–34E.)

Hh–4. mint Hh–3, de (x) V_{12} + (y) V_{13} – (34E–?)

Hh–5. (x) A RÁDIÓ/NAPI 8 FILLÉRÉRT /OKTAT,/ SZORAKOZTAT. – R: tölcséres hangszóró – V_{13} – *Vh:O=Ó* + (y) HALLÓ ITT RÁDIÓ/NAPI 8 FILLÉRÉRT/KELLEMESEN/SZORAKOZHATIK – R:kifeszített antenna és tölcséres hangszóró – V_0 – *Vh:O=Ó* (27. ?–33. ?)

Hb–6. (és Hb–5.) A TAKARÉKOSSÁG/ORSZÁGÉPÍTÉS! – V_{13} – (43. VI. 15–48 ?)

Hb–7. A TELEFON/MA MÁR/NÉLKÜLÖZHETETLEN – R:távirópózna és vezeték – V_0 – (35. ? –44. ?)

Hh–7. (x) A TELEFON/MA MÁR/NÉLKÜLÖZHETETLEN – V_{13} – + (y) A RÁDIÓ JÓBARÁT – V_{15} – (35. ?– ?)

Hb–8. BÉLYEGET A CIMOLDAL/FELSŐ JOBB SARKÁBA/RAGASSZUK – V_0 – (48. ?–54E)

Hb–9. BOLDOG ERŐS FÜGGETLEN/MAGYARORSZÁGÉRT AZ/ 5 ÉVES TERVVEL (49. V. 9–14.)

Hb–11. GYŰJTSD (q) /A/FÉMHULLADÉKOT – V_{13} – (42. XII. 1–44 ?)

Hh–9. GYŰJTSD(q)/A/PAPÍRHULLADÉKOT – V_{13} – (42. XII. 1–44. ?)

Hb–14. GYŰJTSD(q)/A/VASHULLADÉKOT – V_{13} – (42. XII. 1–44. ?)

Hb–15. HALLÓ ITT RÁDIÓ/NAPI 8 FILLÉRÉRT/KELLEMESEN/SZÓRAKOZHATIK – R:téglalap keretben antenna és hangszóró (33. ?– ?)

Hh–10. (és Hb–16.) HASZNÁLJA/A HADIGONDOZÁSI/BÉLYEGEKET – V_{13} – (43. IV. 1–44. VI. 30.)

Hb–18. mint a Hb–16., de szv. 3: „BÉLYGEKET" Vh! – (43. IV. 1–30E.)

Hh–11. HASZNÁLJA/A LÉGI POSTÁT – H_{11} – (28. V. ?–38. ?)

Hh–14. KÜLDEMÉNYEK CIMÉBEN/UTCÁT HÁZSZÁMOT/IRJUK KI. – H_{11} – (22. ?–47 ?)

Hhb–16., mint a *Hh–14*, de V_0 – (47 ?–62U)

Hb–20. LÉGY JÓ/AZ ÁLLATOKHOZ – V_{13} – (42. III. 1–44 ?)

Hb–21. Lépjen be a /RÁDIÓELŐFIZETŐK/TÁBORÁBA/NÉPRÁDIÓ csak 380 Ft (q) T_{41} – (50. VI. 23–XII. 31.)

Hb–22. mint a *Hb–21*, de V_0 – (50. VI. 23–XII. 31.)

Hh–17. (és Hb–23.) NE KÁROMKODJ! – V_{13} – (42. III. 1–44. ?)

Hb–24. OLCSÓN SZORAKOZHAT*IK*/HA ELŐFIZET A RÁDIÓRA – V_0 – *Vh:O=Ó* – (48. II.)

Hb–24v$_1$. Vh javítva „Ő"-re – (48. III–49. IV. ?)

Hb–24v$_2$. „IK" kivésve – (49.V.U – 50.XII.)

Hh–18. ÖNVÉDELEMRE/OKTAT A/LÉGOLTALMI LIGA – V_{13} – (37. XI. ?–44, ?)

Hh–19. (és Hb–26.) VÉDEKEZZÜNK/a tuberkulózis/ellen! – V_{13} – (42.II.15–21., 43.II.21–27. és 44.II.20–26.)

Hb–27. A RÁDIÓ TANIT,/SZÓRAKOZTAT ÉS MULATTAT – T_{42} – (51.?–52.II.U.)

d) *A gépi készpénzbérmentesítés kisegítőbélyegzései. (Ks–Gép–Kpb) 1942.*

A gépi kisegítőbélyegzések keletkezését a VI. kötet II. Rész V. fejezetének „Kisegítőbélyegzések" alcíme részletesen leírja. Az ismétlések elke-

A GÉPI KÉSZPÉNZBÉRMENTESITÉS HIRDETŐHENGERES ÉS HENGERBETÉTES BÉLYEGZÉSEI

Hivatalnév		Budapest 62			Budapest 72					
Géptípus		Krag			Krag					
Ellenőrzőbetű		Hh	Hk	Hk	A	B	GB	GB	Ha	Hb
Típus		Kpb-Oy-630at$_7$			Kpb-Oy-639at$_7$		Pxv-76	Px-76	Kpb-Oy-630at$_7$	
Alakfajta		Z_3	Z_3	Z_{11}	Z_3	Z_3	Z_4	Z_4	Z_{11}	Z_{11}
Hh- 1.						x+y				
- 2.					x=y					
- 3.		x+y	x+y							
- 4.		x+y	x+y							
- 5.					x+y	x+y				
- 6.										
- 7.		x+y	x+y		x+y					
- 8.										
- 9.					x=y					
-10.		x=y			x=y					
-11.		x=y	x=y			x=y				
	Hhb-13.									
-14.		x=y		x=y	x=y	x=y				
	-16.						$x+T_{11}$	$x+T_{11}$		
-17.					x=y					
-18.					$x=y^+$	$x=y^+$				
-19.					x=y					
-20.										

Megjegyzés: A +-gal jelölt bélyegzések az A és B ellenőrzőbetűs bélyegzőfejek eredeti és u típusával is előfordulnak.

A GÉPI KÉSZPÉNZBÉRMENTESÍTÉS HIRDETŐBETÉTES BÉLYEGZÉSEI

Hivatalnév	Bp. Főp.	Budapest 4				Bp. 62	Budapest 72		
Géptípus	Universal			Standard		Universal			Standard
Ellenőrzőbetű	GA	D	GA	HL	HL	HL	GA	GC	GD
Típus	FNx-717v	FOx-76	FNx-76	Oy-76		FOx-76	FNx-76		Pxv-76
Alakfajta	F	F	F	Z_4	Z_4	F	F	F	Z_4
Hb- 3.									
- 4.				T_{31}	T_{31}				
- 5.									
- 7.				T_{31}	T_{31}				
- 8.								T_{32}	
- 9.									
-13.									
-14.							T_0		
-15.				T_{31}					
-16.									
-18.									
-19.									
-20.					T_{31}				
-21.	T_{41}								
-22.								T_{32}	
-23.									
-24.			T_{32}						
-24.v_1			T_{32}						
-24.v_2	$T^{x)}_{32}$		$T^{xx)}_{32}$						
-26.									
-27.	T_{42}								
Rövidítések:		Altípus		(a)	(b)	Megjegyzés:			

Hivatalnév rovatban: Bp. Főp = Budapest Főposta
Bp. 62 = Budapest 62

x) 1949. XII-től
xx) 1949. XII-ig

rülése végett itt csak az ismert bélyegzések felsorolására szorítkoztunk. A Budapest 62 hivatal Hb ellenőrzőbetűs Universal gépéhez készített Hb – 11 és Hb – 23-as betétjénél fordul elő. A kisegítő hk-bélyegzőként a Kpb-Ny – 63-at$_7$ típusú *A* ellenőrzőbetűs bélyegzőt használták.

BUDAPEST 62
(Universal) Ks – Gép – Kpb – Hb – 11 + Kpb – Ny – 63at$_7$ v 1942
Ks – Gtp – Kpb – Hb – 23 + Kpb – Ny – 63at$_7$ v 1942

* * *

A III. és IV. kötetnek a magyar postaigazgatás 1867-től 1967-ig terjedő 100 évének készpénzbérmentesítésével foglalkozó fejezeteiben megkíséreltük ennek a változatos és még a legkisebb részletében is érdekes kezelési ágazatnak hű és minden kérdésre kiterjedő keresztmetszetét felvázolni. Tökéltesen tisztában vagyunk azonban azzal, hogy minden igyekezetünk ellenére sem sikerült a minden szempontból kívánatos teljességet elérnünk. Mégis a megelégedettség érzésével tesszük le a tollat, mert meggyőződésünk, hogy ha a teljességre vonatkozó gyűjtői igényeket nem is elégíthettük ki, de sikerült pontosan körülhatárolnunk azokat a területeket, amelyeken a gyűjtőkre még gondos és fontos kutatómunka vár.

II. Fejezet

AZ 1900–1915. ÉVI BÉLYEGKIBOCSÁTÁSOK

A KORONAÉRTÉK BEVEZETÉSÉNEK POSTAI ÉS GYŰJTŐI VONATKOZÁSAI

A 20. század első tizenöt évében a posta 20 sorozatot bocsátott forgalomba. Ezek közül 5 forgalmi sor, 5 újságbélyeg, 3 jótékonysági- és 7 belkezelési-sorozat. A forgalmi sorokat filléres címleteik egyik jelképes díszítőeleme után röviden *„Turulosok"*-nak nevezik. A forgalmi sorozathoz tartozó, pontosabban az ezekkel egyidejűleg kiadott kísérő bélyegeknek, az újságbélyegeknek elnevezését a posta *„Hírlapjegy"*-re változtatta. Az esetleges félreértések elkerülésére a továbbiakban az eddigi, a gyűjtői köztudatban is elterjedt *újságbélyeg* kifejezést használjuk. E korszak valamennyi kibocstásának nyomdai előállítása és filatéliai vonatkozású eltérése, valamint különlegessége általában azonos. Ezért tartottuk célszerűnek az összes idevágó ismeretnek a forgalmi sorok keretében való kimerítő tárgyalását, továbbá néhány – évtizedek óta vita tárgyát képező – kérdés beható elemzését és tisztázását. A többi kibocsátásnál csak jellemző tulajdonságaikat kellett taglalnunk; egyéb eltéréseiknél pedig megelégedhettünk csupán azok adatszerű felsorolásával. Véleményünk szerint ezzel a módszerrel megkönnyítettük ennek a nagy, gyűjtési szempontból rendkívül érdekes, de sajnos eddig meglehetősen mostohán kezelt anyagnak áttekintését. A részletek ismertetése előtt azonban elengedhetetlen néhány fogalom tisztázása és a feldolgozásra vonatkozó néhány irányelv rögzítése.

Elsőnek röviden két hasonló fogalom meghatározásával kell foglalkoznunk. A gyűjtők általában egy-egy bélyegsorozatról, mint kiadásról emlékeznek meg, ami egy zárt példányszámú alkalmi vagy emléksorozatnál nem is okoz zavart. Ezeket rendszerint – legalább is egyes címleteit – egyszerre nyomják, a posta egyszerre veszi át és egyszerre bocsátja forgalomba. Más azonban a helyzet a forgalmi soroknál, amelyeket több évig használnak s az egyes címleteket, a szükségletnek megfelelően többször, sőt rendszerint sokszor nyomják, tehát nem egyszerre készülnek. A különböző időpontokban nyomtatott bélyegívek között már lényeges, legtöbbször még az általános gyűjtő által is könnyen megkülönböztethető különbségeket észlelhetünk: más fogazás, más papírfajta, eltérő színárnyalatok, hogy csak egynéhányat említsünk. Nem is beszélve az új nyomólemezek időközbeni készítéséről, amelyek még egy egész sor nyomáseltérést is okozhatnak. Ezért merült fel a szükségessége a forgalmi soroknál e fogalom kettéosztásának. Mintának a német „Ausgabe" és „Auflage" szavakat vettük, de nyelvünknek – pontosabban az általános hivatalos közhasználatnak – megfelelően más, talán fordított értelmezésben. Az egyes sorozatokra vonatkozó postai rendeletek a sorozatot, vagy annak egyes címleteit forgalomba bocsátják. Épp ezért az egyes forgalmi sorozatokat „kibocsátás"-

nak nevezzük. Például az 1900. január 1-ével forgalomba hozott és 1904-ig folyamatosan nyomott első korona – fillér értékű sorozatot *„1900 évi kibocsátás"*-nak jelöljük. A sorozat egyes címleteiből minden egyes nyomásmennyiséget pedig *„kiadás"*-nak említünk. Az első kiadás a következőktől általában meg-, sokszor élesen megkülönböztethető. A későbbieknél az egymás közötti megkülönböztetésről ezt nem mindig mondhatjuk el. Ilyen esetben *„a többi"*, vagy például az *„1910. évi kiadások"* megkülönböztető elnevezést használjuk.

Itt merül fel a szükségessége annak – (a későbbiek során majd élesen kirajzolódik, hogy miért) –, hogy a bélyeg útját elkészülésétől a felhasználásáig végig tekintsük. A fogazás utáni utolsó ellenőrzés megtörténtekor a fogazási ívpárokat végleges alakjukra, a kezelési ívekre, vagy rövidebben bélyegívekre vágják szét. Mindkét kifejezésről meg kell jegyeznünk, hogy ezeket a gyűjtők használják, hivatalos elnevezésük *postai lap*. Egy-egy címlet kinyomása után a kész ívek – ez az a mennyiség amit az előzőek alapján *„egy kiadásnak"* nevezünk – az államnyomda készletraktárába kerülnek. A készletraktár valamennyi postai értékcikkből, a gyakorlatban kialakult mutatók figyelembevételével, négyhavi szükségletnek megfelelő mennyiséget tárol. Minden postahivatal – osztálybasorolásának és forgalmának megfelelően – minden értékcikkből meghatározott mennyiségű ellátmányt kap. A felhasznált értékcikkek pótlására igénylését meghatározott időpontban a területileg illetékes posta- és távirdaigazgatóság értékcikkraktárához terjeszti fel. A postahelyeket értékcikkel – az igénylések alapján – igazgatósági értékcikkraktárak látják el, amelyek szintén négyhavi készletet tárolnak. Ezek az értékcikkek kiadása után – szintén megszabott időpontokban – a lecsökkent készletek kiegészítésére az államnyomda készletraktárából annyi értékcikket rendelnek, mint amennyi a négyhavi szükséglet eléréséhez szükséges. Az államnyomda az igazgatósági értékcikkraktárakat készletraktárából elégíti ki. A további nyomást mindig úgy tervezik és végzik, hogy a készletraktár a négyhavi tartalékmennyiségre mielőbb feltölthető legyen. Ismételten hangsúlyozzuk, hogy *kiadáson* nem azt a bélyegmennyiséget értjük, amelyet az államnyomda az értékcikkraktáraknak egy adott alkalommal kiszállított, hanem *azt a mennyiséget, amelyet egy szóban forgó címletből egyszerre nyomott.*

Az egyes kibocsátások – tehát a teljes sorozatok számának –, és azon belül az egyes címletek példányszámának ismerete nemcsak száraz történelmi, vagy még inkább statisztikai adat, hanem gyűjtői szempontból is elsőrendű fontosságú. Ma e korszak egyes bélyegeinek példányszám és maradványkészletének megállapításához 2 kútfő és 3 forrásmunka áll rendelkezésünkre.

Megnyugtató tényadatokat kizárólag a kútfőkből meríthetnénk. A vonatkozó iratanyag – tudomásunk szerint – a Nemzeti Múzeumban, illetve az Országos Levéltárban az akkori pénzügyminisztérium okmánycsoportjában található. Feldolgozásuk azonban még sokévi munkát igényel; így a sajnos nem hibamentes forrásmunkákra kényszerülünk támaszkodni.

Kútfőnek tekintjük az 1867. évi XXXV. t. c. 6. §-a alapján készült államnyomdai és postavezérigazgatósági éves jelentéseket. Az államnyomda jelentéseiben a bélyegekre vonatkozóan kétféle statisztika készült. Az egyik értékcikkenként és azon belül címletenként tartalmazza az elkészült, tehát az ellenőrzés által átvett ívek darabszámát. Ezen túlmenően 1875–1910-ig azt is megadja, hogy melyik értéket hányszor nyomták, tehát a kiadásszámot is.

A jelentések e részének fontos tulajdonsága, hogy a portóbélyegeket kivétel nélkül, míg a levél- és újságbélyegeket 1911 és 1913 között 200-as ívpárban, különben pedig 100-as kezelési ívben adja meg. Az utolsó ellenőrzés a fogazás után történt, tehát az átvételt fogazási ívpárokban foganatosították.

A másik statisztikai összeállítás a készletraktár adatai alapján készült és azt tartalmazta, hogy a tárgyévben — az előzőhöz hasonló bontásban — a postának mennyi értékcikket szállítottak. Ezekben a mennyiségeket mindig 100-as kezelési ívdarabszámmal találjuk.

A postavezérigazgatóság éves jelentésének a postaforgalommal foglalkozó része, amely a tárgyévről értékcikkenként és címletenként tartalmazza az eladási darabszámot és az azért befolyt pénzösszeget.

A példányszám megállapításánál a kútfők adatainak összevetésével kaphatunk pontos eredményt. A már kifejtett okok miatt mi a rendelkezésre álló 3 forrásmunkát vettük alapul. Ezek időrendi sorrendben:

dr. Vajda Károly statisztikai adatai 1875—1913 (Payer Béla Monográfiájában teljes egészében közli); Czakó Elemér kézirata és Bán Willy Adattára.

Azoknál a kibocsátásoknál, ahol dr. Vajda adatai rendelkezésre állanak az övét fogadtuk el, mert a kútfők alapján készültek. Bán a kútfőkre ugyan hivatkozik, de elköveti azt a súlyos hibát, hogy ahol a jelentések a 200-as ívek — ívpárok — darabszámát adják meg, a példányszámot ezek 100-zal való szorzatával tünteti fel. Például a fekete értékszámú portóbélyegek tényleges példányszáma a valóságban kétszerese Bán adatainak.

Mind az államnyomdai, mind a postai jelentéseknek, illetve az azokban foglalt statisztikai adatoknak van egy közös jellegzetessége, amely a legtöbb esetben kizárja az egyes címleteknek kiadásonkénti pontos példányszám meghatározását. Sem a nyomda, sem a posta nem tekintette új kibocsátásnak azokat a bélyegeket, amelyeknek rajza nem, csak vízjele változott. Például az 1913-ban nyomott 5 filléres bélyegek ívszáma egy tételben szerepel, függetlenül attól, hogy az nagykoronás, vagy állókeresztes vízjelű papíroson készült-e. Sajnos, hogy ez a körülmény majdnem minden kibocsátás legtöbb értékénél megismétlődik. Az átmeneti években tehát csak úgy járhattunk el, hogy az egy tételben megadott ívszámot a példányszám és kiadás arányában a vízjelváltozás időpontjához viszonyítva bontottuk. Ez a kibocsátásokon belül néhány 100 ív eltérést ugyan okozhat a közölt és a tényleges — de másképp meg nem közelíthető — példányszámnál. A több százmilliós mennyiségnél ennek a hibának semmi jelentősége sincs, már csak azért sem, mert az öt kibocsátás végösszegénél az eltérés nem jelentkezik. Az egymást váltó kibocsátásoknál ugyanis „+"-ban és „—"-ban kiegyenlítik egymást, tehát a végösszeg megegyezik a tényszámmal.

Az elmondottak figyelembevételével megállapított példányszámot azért, hogy ahhoz az egyes címleteket ne kelljen újra felsorolnunk — hiszen több mint 200 féle bélyegről van szó —, az egyes értékek színváltozatainak leírása után adjuk meg, *darabban*. Ahol a kiadások száma is ismert, azt a példányszám után zárójelben közöljük.

A bélyeg előállításának — vagy ha úgy tetszik gyártásának — minden részletével az I. kötet ugyan kimerítően foglalkozott, egy fogalomcsoportot azonban közelebbről kell szemügyre vennünk, mert annak eltérő a nyomdai és a gyűjtői értelmezése.

A nyomda a bélyeg készítésének technológiai folyamatát 3 fázisra bontja. Az *első fázis* felöleli a bélyegkép kialakítását, az eredeti vésetek, anyalemezek, nyomólemezek (nyomódúcok) elkészítését és a kísérleti nyomást. A *második fázis* a bélyegek nyomása. A *harmadik fázis* gyűjtőnevének nyomdai szakkifejezése: *kikészítés*. Ide sorolják a még hátralevő összes munkafolyamatot, a készletraktárnak való átadásig. Tehát az enyvezést, a fogazást, a postai ívméretre vágást és az ellenőrzést. A készletraktárban még egy — utolsó — ellenőrzést végeznek, majd 100 kezelési ívenkét — 10 000 db — csomagolják a most már kiadásra kész bélyegeket.

A több színnel nyomott bélyegek egyes nyomásfolyamatait *menet*nek nevezik. Ez az elnevezés nyomdai és gyűjtői szempontból is egy fogalmat jelent. Például a turulos vagy portóbélyegek értékszám nyomása a *második fázis második menete*. Az olyan bélyegíveket, amelyek a második fázisban csak egy bizonyos menetig, vagy a harmadik fázisban valamely, a méretvágást megelőző műveletig készültek el — függetlenül a még hátralevő munka %-os arányától —, *félkész gyártmány*nak nevezik.

Gyűjtői szempontból a *fázis* fogalma egészen mást jelent. Itt az *első fázis* a kinyomott, a *második fázis* az enyvezett és a *harmadik fázis* a fogazott ív. Például egy II. hadisegélysorbeli 12 filléres bélyegnél, ha már benyomták az értékszámot, az *első fázis harmadik menetéről* beszélünk. A harmadik fázis és a bélyegív között a különbség mindössze annyi, hogy a harmadik fázis ívei még nem méretrevágottak.

A színváltozatok leírásánál azért, hogy az egyes bélyegek színét egyértelműen határozhassuk meg, szükséges a *piros és vörös*, valamint a *lila és ibolya* színpárok problémájának tisztázása. A fizikai színskála piros színt nem ismer, csak vöröset. A vörös szín különböző árnyalatai, illetve változatai között nem szerepel a piros. Nyelvünk sajátossága, hogy egy főszín megnevezéséhez két szót is használ. Lehet, hogy valaha a kettő között volt árnyalati különbség, ma azonban de facto nincs. Ennek tisztázása különben is nyelvészeti kérdés. Az egységes jelölés érdekében kizárólag a *„vörös"* megnevezést használjuk. Kivételt csak akkor teszünk, ha a forgalomba bocsátó rendelet a törzsszínt — tehát a hivatalosan kijelölt színt — pirosnak nevezi. A törzsszín megjelölésére ebben az esetben a vöröset használjuk ugyan, de a hivatalosan használt kifejezést is — *„vörös* (piros)" alakban is feltüntetjük. Majdnem hasonló a helyzet az ibolya esetében is, azzal az eltéréssel, hogy a „lila" idegen eredetű szó. Tehát itt az „ibolyá"-t használjuk, ha szükséges akkor *„ibolya* (lila)" alakban.

A fejezet elején említett 20 sorozatot a levélbélyegek kibocsátási sorrendjében tárgyaljuk úgy, hogy minden kibocsátás után a hozzátartozó újságbélyeget, majd a portósort ismertetjük. Az utolsó — 1913 évi — kibocsátás végeztével a három jótékonysági bélyegkibocsátás következik, s végül a sort a kisegítő portóbélyegek zárják be. Időrendi alapon még ide tartoznának az 1915. évi kibocsátású nemzetiszínű portóbélyegek is, de mert ezek az 1916. évi kibocsátású forgalmi sorozat — (aratós-országházas) — kísérői, hovatartozandóságuk alapján oda osztottuk be s így ezek a következő fejezetben szerepelnek.

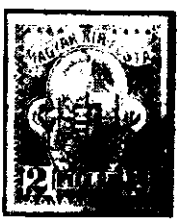
A koronaértékben való értékszámítást az 1892. évi XVIII. t. c. írta elő. Kimondta, hogy az osztrák értékű forint helyett az aranyértékű korona lép. A koronaérték kötelező bevezetését azonban jóval későbbre, 1900-ra irányozták elő. Az említett törvény rendelkezései természetesen magukkal vonták az új – korona, fillér – értékszámításnak megfelelő postabélyegek és értékcikkek kiadásának szükségességét is. Az új bélyegek és értékcikkek elkészítésére közel nyolc év állott rendelkezésre. A kereskedelemügyi miniszter azonban már 1892-ben, az 52.574 sz. rendeletével felhívta az államnyomdát, hogy ötféle tervezetet készítsen és terjesszen fel a filléres és koronás levélbélyegek, az újságbélyegek, valamint az értékjegyes postai nyomtatványok részére. Az államnyomda az öt rajzot bár különböző alakban és kivitelben, de visszatérő motívumként az egyesített nagycímerrel el is készítette és rövid időn belül fel is terjesztette. A tervezetekből a miniszter kivitelezésre négyet fogadott el és felhívta az államnyomdát a kísérleti nyomatok elkészítésére. A kivitelezésre vonatkozólag előírták a kevésbé élénk pasztellszínek és vízjeles papír használatát, tipográfiai nyomással. A filléres értékeknél követelmény volt az egyszínű, a koronás értékeknél a kétszínű nyomás. A hamisítások nehezebbé tétele érdekében mindkét értékfajtát finom alapnyomással kellett ellátni. A papírra megszabták, hogy azt a fiumei Smith és Meynier papírgyárból kell beszerezni, de kikötötték, hogy a gyártáshoz kizárólag hazai nyersanyagot használhatnak.

1. ábra

2. ábra

3. ábra

Az első kísérleti nyomatokat, az 1881-es „Kr" vízjeles papíron az anyamintákkal készítették, mert hiszen a nyomólemezek még nem készültek el. A *kísérleti nyomáson* a gyűjtői nyelvhasználatban a jobban elterjedt *próbanyomást* értjük. Az előzőt magyarosabbnak véljük, ezért általában azt használjuk. Az ötféle rajzról az alábbi kísérleti nyomatokat ismerjük.

1. Filléres értékek (1. ábra.) A bélyegkép mérete 18,5×22 mm. A felsorolásban a második szín mindig az alapnyomásé.

2 fillér fekete/világos szürke
4 fillér ibolyaszkék/világos ibolya,
6 fillér hamuszürke/feketés szürke,
10 fillér vörös/lazacvörös
20 fillér halványkék/világoskék
30 fillér bordóvörös/indigó
40 fillér szürke/lazacvörös
48 fillér barna/kékes ibolya
60 fillér szalmasárga/krómsárga.

2. Koronás értékek. (2. ábra). A kétszínű nyomás miatt természetesen ezek részére két anyaminta – külön keret (4. ábra) és külön középrész (5. ábra) –

készült. Az első anyamintát értékjelzés nélkül metszették, s azután a keretről, a középrészről, majd a két fázisban külön elkészített teljes bélyeg (6. ábra) kísérleti nyomása után metszették a már értékjelzéssel ellátott anyamintákat. A bélyegkép mérete 22×18,5 mm. A felsorolásban az első szín a keret, a második a címer, a harmadik az alapnyomás.

4. ábra

5. ábra

6. ábra

1 korona ibolya/barna/vörös
2 korona szürke/kék/vörös
4 korona zöld/vörös/sárga

3. *Újságbélyeg (Hírlapjegy)* (3. ábra) A bélyegkép mérete 18,5×22 mm. Alapnyomást nem alkalmaztak.

2 fillér narancs

4. *A díjjegyes postai nyomtatványok* bélyegképét és próbanyomatait a X. fejezet tárgyalja.

A kísérleti nyomat sorozat címleteit az utolsó krajcáros-forintos sorozat egyes értékeinek a váltószámmal — jelen esetben kettő — való beszorzásával nyerték. Így lett az 1 kr-ból 2 fill, stb. Kivételt képezett a 8, 12 krajcáros és a 3 forintos érték, amelyeknek megfelelő filléres, illetve koronás értéke nem készült. Új címletnek számít a 4 koronás. Ennek forintos elődje nem volt.

A kísérleti nyomatok felterjesztése és a minisztériumban való elbírálása után a kereskedelemügyi miniszter a 28.609/1894. H. sz. rendeletével az alábbi színváltoztatásokat rendelte el.

Valamennyi színt, de különösen a sötét árnylatú 4, 20, 30, 48 és 60 filléres értékeket világosabb árnyalattal kell nyomni. A rendelethez mintának 8 féle belga bélyeget (Senf 27—34.) csatoltak. A fekete színű 2 filléresnél, mivel azon a hely- és keletbélyegzés nem érvényesülne jól, a szalmasárga színt írták elő. Mintának ugyancsak belga bélyeget (Senf 51) csatoltak. A 6 filléresnél a levélborítékos 3 krajcáros világoszöld színének, míg a 2 koronás kereténél a vörös szín alkalmazását kívánták meg. A második kísérleti nyomás elkészítése után a miniszter a 75. 431/1894. H. sz. rendeletével újabb változatások figyelembevételével a harmadik kísérleti nyomat elkészítésére adott utasítást. Eszerint a 60 fillérest az eddigi szalmasárga/krómsárga helyett fehér alapon bronzvörössel, a bordóvörös 30 fillérest — mert ez a szín mesterséges világításnál könnyen összetéveszthető az 5 filléres ibolyakék színével — rozsdavörös, az 1 koronást vörös/zöld, a 4 koronást pedig ibolya/barna színnel kell kivitelezni. A harmadik kísérletnyomatot a levél- és újságbélyeg 13 értékéről, az előírt színváltoztatások figyelembevételével kartonlapon készítették. A két év alatt kialakított rajzok és színek ellenére ez a sorozat még sem látott napvilágot. A kísérleti nyomatokat

irattározták, az acélba vésett anyamintákat, az anyalemezeket és a nyomólemezeket pedig a Közlekedési Múzeumban helyezték el. A kedvezőtlen döntés valószínű oka — amiben minden bizonnyal közrejátszott a közös pénzügyminisztérium véleményezése — nem utolsósorban a bélyegek rajzában domináló címerünk volt.

A millenniumi ünnepségekre és kiállításra (1896) való felkészülés a koronafillér sor kiadásának előkészítő munkáit is háttérbe szorította. A koronaérték kötelező tervezett bevezetési időpontja — 1900. január 1. — előtt két évvel 1897 végén került a kérdés ismét napirendre. A bélyegkép kialakítására vonatkozó tárgyalásokon, az 1892—1894-es tervezeteknél szerzett tapasztalatok alapján az a nézet alakult ki, hogy a tervek művészieségére nagyobb súlyt kell helyezni. Ezért úgy döntöttek, hogy a kultuszminiszter útján az Országos Képzőművészeti Tanács bevonásával az új bélyegképek tervezésére nyilvános pályázatot hirdetnek. (Kereskedelemügyi miniszter 1897. évi 66.790. számú ügyirata). A pályázat 1898. január 1-én jelent meg.

A hirdetmény 7. pontjában megadott határidőre 56 művész 166 pályaműve érkezett be. Háry Gyula festőművész 167-iknek beérkezett pályaművét már nem vették figyelembe, mert a határidő lejárta után nyújtotta be.

A határidőt követő napon már össze is ült a bíráló bizottság, a pályázat 9. pontjában előírt összetételben. A képzőművészeti tanácsot Benczúr Gyula, Fadrusz János, Feszty Árpád, Lotz Károly és Ráth György, a kereskedelemügyi minisztert Oberhäuser Lajos postatanácsos, míg az államnyomdát Zárday József igazgatóhelyettes képviselte. A bizottság Ráth György elnökletével sorozatos üléseken két heti megfeszített munkával hozta meg döntését. A pályaművekből 26 rajzot választottak ki és a március 30-án hozott határozatukkal, illetve javaslatukkal terjesztették elő végleges döntésre a miniszternek. A „Magyar Képzőművészet" című folyóirat 1898. évfolyamának 198—199. és 216—218. oldalán részletes tanulmányt közöl a pályázat eredményéről és a kiválasztott 26 pályaművet képekben is bemutatja. A rajzokat 1-től 26-ig sorszámozva közli. Arra való figyelemmel, hogy a sorszámozás eleje megegyezik az odaítélt pályadíjjal, illetve a megvételre javasolt művek sorrendjével, joggal tételezhetjük fel, hogy a kiválasztott művek sorszámai megegyeznek a bíráló bizottság rangsorolásával.

A bíráló bizottság előzőleg említett döntése az első 200 forintos díjat Abt Sándor — 1. számú — (7. ábra), a második 100 forintos díjat Obendorf Gusztáv — 2. számú (8. ábra) pályaművének ítélte oda. Ezenkívül Törzs Ernő — 3. számú — (9. ábra) pályaművét, mert azt a második díjjal jutalmazott tervvel majdnem egyenértékűnek találta 100 forint, továbbá Pap Henrik — 4. számú — (10. ábra), Böhm János — 5. számú — (11. ábra), végül Csizik Gyula — 6. számú — (12. ábra) egy-egy tervét 50—50 forint tiszteletdíjért a miniszternek megvételre ajánlja.

A pályadíjnyertes művek azonban sokat ígérő rajzalakjuk ellenére még sem kerülhettek kivitelre. A klisírozás után derült csak ki, hogy azok finom rajza az eredeti véset készítése közben, nem utolsósorban a kicsinyítés következményeként majdnem teljesen tönkrement, elmosódott és így a bélyegrajz művészi reprodukciója eleve lehetetlenné vált. Több mint valószínű, hogy ezekkel az anyamintákkal közvetlenül végeztek kísérleti nyomásokat, mert a kereskedelemügyi miniszter nyilván ezek alapján adta ki az államnyomdának az

50.161/1898. K.M.sz. rendelkezését, amely szerint ne a pályadíjas és ne a megvásárolt tervekből, hanem a többi 20 pályaműből válasszák ki azokat a rajzokat, amelyeknek klisírozása és sokszorosítása megoldható. Az említett anyaminták különben a mai napig sem kerültek elő.

Az államnyomda a fenti utasításnak megfelelő három olyan rajzot talált, amelyeket — bár kisebb-nagyobb változtatásokkal — kivitelezésre alkalmasnak minősített.

1. A sorozat filléres értékei részére a 24. számú rajzot, (13. ábra) Böhm János tervét fogadták el. Az államnyomda ezt eredetileg a hírlapjegyek részére szánta. A módosított rajz ezzel a szöveggel is készült (14. ábra), amit a „MAGYAR KIR. POSTA" eddigi helyére, a bélyegkép alsó szövegmezejébe helyeztek el. A bélyegkép eddigi három részre osztott felső részét osztatlanra rajzolták át, s ide került a „FIL...LÉR" értékjelzés helyett a „MAGYAR KIR. POSTA" szöveg. Mivel azonban a módosított rajzot véglegesen a filléres levélbélyegek számára jelölték ki, azon ismételten változtatniok kellett. Némileg módosult a korona mögötti háttér, megváltozott az értékszám elhelyezésére szolgáló mező, míg a „HÍRLAPJEGY" szöveg helyére a „FILLÉR" értékjelzés került. Az elfogadott bélyegkép (17. ábra) mérete — némileg eltér a pályázati hirdetmény 1. pontjában megadottól — 19×22,6 mm.

2. A koronás értékekhez a 18. számú rajzot (15. ábra), Tull Ödön festő-

7. ábra

8. ábra

9. ábra

10. ábra

11. ábra

12. ábra

13. ábra

14. ábra

15. ábra

16. ábra

17. ábra

18. ábra

művész tervét használták fel. Az államnyomda ezt a filléresek részére javasolta. A módosított rajz (16. ábra) ennek megfelelően készült. Az eredeti műből tulajdonképpen csak a keret, a bélyeg alsó része és a balra néző Patrona Hungariae koronás fejét övező babérral befont félkör maradt meg. A Patrona Hungariae helyére a király jobbra néző koronás mellképe került. A két felső sarokból elhagyott értékszám és értékjelzés elhelyezésére a mellkép és a „MAGYAR KIR. POSTA" szöveg közé egy fekvő L alakú keretvonalas mezőt képeztek ki. A módosított rajzon, amikor azt a koronás értékek részére jelölték ki, az értékjelzés megváltoztatásán kívül a mellkép hátterének módosítását is előírták. Elmaradt a babérleveles háttér és a babérral befont félkör díszítés is. Helyükre apró, változó hosszúságú vonalkákból álló, finom alaprajz került. Az elfogadott (18. ábra) bélyegkép ugyancsak eltér a pályázat nagyságától. Mérete 18,6× ×22,5 milliméter.

3. A levelezőlapokra és borítékokra nyomott értékjegy rajzokhoz, a 23. számú tervet (586. ábra), Dörre Tivadar művét változtatás nélkül használták fel.

4. Az újságbélyeg részére így azután már nem maradt megfelelő rajz. Ezért az 1892-es tervek 1894-ben irattározott kísérleti nyomatai közül emeltek ki egyet, mint a legjobbat s ezt használták fel a hírlapjegy végleges rajzának kialakításához. (3. és 40. ábra)

A nyomás

A véglegesnek elfogadott tervek alapján egyképes eredeti véseteket metszettek acélba. A metszést a Magyar Betűöntöde Részvénytársaság — név szerint nem ismert vésnöke — végezte. Később ezeket, minden valószínűség szerint ugyanitt rézbe metszették. Az államnyomda az anyalemezeket és nyomólemezeket galvanoplasztikai úton állította elő. Elkészülésük után 1898-ban megkezdte a kísérleti nyomást. Ekkor már rendelkezésre állott az új vízjelnyomóhengerrel Fiumében 1898. április 15-re gyártott 1898-as vízjelű papiros. A kísérleti nyomáshoz már ezt használták. A sokszorosítás könyvnyomással történt. Azonos nyomólemezzel nyomták — természetesen két menetben változó színnel — a bélyegképet és külön nyomólemezzel a fekete értékszámot. A nyomdai ív általában négy darab 100-as bélyegívből állott. A kinyomtatott íveket kétfelé vágták s így fogazták. A nyomást négy részre, kísérleti nyomatok-, színek-, ívszéljelzések- és lemezhibákra bontva tárgyaljuk. Az ívszéljelzések ismeretében a nyomólemezekre még visszatérünk.

Kísérleti nyomatok

Az államnyomda nagyszámú és változatos színű kísérleti nyomatot készített. Nagy részükhöz a már elkészített nyomólemezeket használták. Kisebbik részüket minden valószínűség szerint még a nyomólemezek elkészülte előtt az anyaminták felhasználásával nyomták. Az ismertetésre kerülő kísérleti nyomatok részben az államnyomda felterjesztéseiből, valamint a Bélyegmúzeum anyagából, részben pedig magángyűjteményekből ismertek. Eredetük szerint négy csoportba oszthatók.

1. Az államnyomda 4662/1898. számú felterjesztéséhez a színek kiválasztására, illetve jóváhagyására a kiadni tervezett 13 értékhez 20 különböző

próbanyomatot mellékelt. Ezek vízjeles papíron, fogazatlanul, közönséges és vegyérzékeny színekkel készültek, részben értékjelzés nélkül, részben értékjelzéssel, egy- és kétszínű nyomással.

a) Egyszínű nyomás, értékjelzés nélkül. Felsorolás „bélyegkép/papírosszín" sorrendben. A filléres címletek rajzával ismert:

fekete/fehér, fekete/rózsaszín és rózsaszín/fehér.

A koronás értékek rajzával:

fekete/szürke, és vörösbarna/szürke.

b) Egyszínű nyomás, a filléres címletek rajzával és értékjelzéssel, fehér papíron:

4 fillér ibolya — 10 fillér rózsaszín

c) Kétszínű nyomás, színes értékszámmal. Színsorrend „bélyegkép/értékszám"; papír fehér:

2 fillér sárga/vörös, sárga/kék, sárga/barna és sötétsárga/sötétvörös,
3 fillér narancs/kék és narancs/zöld,
5 fillér zöld/vörös,
10 fillér rózsa/fekete és rózsa/kék
25 fillér kék/vörös és kék/fekete
30 fillér sötétnarancs/zöld és sötétnarancs/fekete

2. Ebbe a csoportba azokat a kísérleti nyomatokat soroljuk, amelyek az előzőekkel egyidejűleg készültek, de felterjesztésre nem kerültek. Létezésükről 1902-től tudunk. A *kurzív számokkal és betűkkel szedettek* a Bélyegmúzeum gyűjteményeiben nem szerepelnek. Ezeket dr. Viktor Weinert gyűjteményéből ismerjük. Az persze más kérdés, hogy honnan és hogyan kerültek magánkézbe. Vízjeles papíron, kétszínű nyomással készültek, fogazottak. Színsorrend: „bélyegkép/értékszám".

a) Vízjel fekvő korona, fogazat 12. A filléres értékek rajzával:

2 fillér narancs/zöld
3 fillér szürkésfekete/fekete
5 fillér zöld/vörös
6 fillér olajbarna/fekete
10 fillér rózsaszín/kék és fekete/vörös
25 fillér kék/vörös és kék/fekete
30 fillér sötétnarancs/kék, kék/vörös és kék/fekete.

A koronás értékek rajzával:

1 korona fekete/vörös, hamuszürke/fekete és hamuszürke/vörös.

b) Vízjel álló korona, fogazat 11 1/2. A filléres értékek rajzával:

1 fillér barna/fekete, barnás olajzöld/fekete,
2 fillér barnás ibolya/fekete, barnássárga/fekete,
3 fillér vörös/fekete, olajzöld/fekete,
4 fillér halvány ibolya/fekete,
5 fillér fűzöld/fekete, szürkészöld/fekete,
6 fillér szürke/fekete, kékesszürke/fekete,
10 fillér rózsaszín/fekete,
25 fillér kék/fekete, szürkéskék/fekete,
30 fillér narancsbarna/fekete, sárgásbarna/fekete,
50 fillér ibolyavörös/fekete, barnásvörös/fekete,
60 fillér szürkészöld/fekete, halványzöld/fekete,

A koronás értékek rajzával

1 korona rózsaszín/fekete, borvörös/fekete
3 korona kékeszöld/fekete.

3. Ebbe a csoportba azok a szintén fel nem terjesztett és az anyamintákkal készített kísérleti nyomatok tartoznak, amelyek 1910—1911-ben ismertté váltak, illetve két államnyomdai tisztviselő hagyatékából kerültek gyűjtői

kézbe. A nyomáshoz vízjel nélküli fehér és rózsaszínű kartonpapírt használtak. Fogazatlanok. Egyes értékek széles szegéllyel készültek. A csak fehér papiron nyomottakat külön nem jelöljük.

a) A filléres értékek rajzával, értékszám nélküli egyszínű nyomás: szürke, vörös és vörösbarna.

b) Kétszínű nyomás a filléres értékek rajzával:

4 fillér ibolya/fekete
10 fillér vörös/fekete
25 fillér vörös/fekete
20 fillér fekete/kék
50 fillér ibolyavörös/fekete; fehér és rózsaszín papíron,
60 fillér vörösbarna/fekete és olajzöld/fekete; ez utóbbi fehér és rózsaszín papíron.

A koronás értékek rajzával:

1 korona fekete/fekete és barnásvörös/fekete, ez utóbbi fehér és rózsaszín papíron.

4. Hivatalosan államnyomdai kísérleti nyomatok, amelyek feltehetően lopott anyagból kerültek gyűjtői kézbe.

a) Vízjeles papíros, fogazatlan, ragasztó nélküli nyomatok. A filléres értékek rajzával, értékszám nélkül: szürke, vörösbarna, vörös és kék.

b) Vízjeles papíros, fogazatlan, ragasztó nélküli nyomatok fekete értékszámmal, amely négyféle típusú számjeggyel készült. Éspedig az elfogadott groteszk (a), ugyanilyen félkövér (b), kövér (c) és kis írógép-típusúval (d).

A filléres értékek rajzával:

4 fillér ibolya (a) és (d)
10 fillér (a), (b), és (d)
60 fillér zöldessárga (b) és (c).

A koronás értékek rajzával:

1 korona barnásvörös (a)
3 korona kékeszöld (a)

c) Anyamintákkal készült egyes nyomatok, nagy szegéllyel vízjel nélküli fehér papíron. Fogazás nélkül. Kétszínű nyomás. A filléres értékek rajzával:

5 fillér kék/vörös
25 fillér zöld/vörös
30 fillér ibolya/vörös
100 fillér fekete/vörös.

A korona értékek rajzával:

1 korona kék/vörös.

Az eddig ismertetett kísérleti nyomatok mind 1898-ban készültek és az 1900. január 1-re kiadni tervezett 13 érték végleges formájának kialakítását célozták. A később kiadásra kerülő címletek kísérleti nyomatait mindig az érintett sorozatnál ismertetjük.

A színek

A postavezérigazgató felhívására az államnyomda már 1897 óta kísérletezett a festékkeverésre, valamint a kémiai behatásokra érzékenyebb festékek, illetve színek előállításával. Követelmény volt olyan érzékenységű festékek felkutatása, amelyek nem fakulnak, könnyen nem oldhatók s a bélyegzőfesték róluk ne legyen könnyen eltávolítható. A célnak megfelelő bélyegzőfestéket is

az államnyomda kísérletezte ki. Az így előállított nehezen oldódó; vegyérzékeny festékeknek megfelelően a papírgyár vegyileg úgy készítette ki a papírt, hogy azon minden más nyomdafesték színe megváltozzék. Ezzel vették elejét a posta kárára esetleg elkövetendő hamisításoknak. Mind a nyomáshoz használt festék összeállítása, mind a papír vegyi kikészítésének módszere államtitkot képezett. A papír vegyi kikészítését 1908-ig alkalmazták.

A festékérzékenység gyűjtői szempontból érdekes következménnyel járt. Nevezetesen innen ered a turulos bélyegek sok színárnyalata és változata.

Az egyes kibocsátások címleteinek tárgyalásánál azok színét az alábbi elvek szerint adjuk meg. Minden értéknél a főszínárnyalatok sorrendjében színskálát képezünk. A kevert színeknél az uralkodó keverékszínnek megfelelő színárnyalatot vörösbe, kékbe, zöldbe, ibolyába, sárgába stb. hajlónak nevezzük és kékes zöldes stb. jelöljük meg. A szín- és főszínárnyalatokon belül, mint mellékárnyalatokat világosat, sötétet, halványat és élénket különböztetünk meg. A megadott színek, az előzőekben tárgyalt okok miatt általában használatlan és le nem áztatott bélyegekre vonatkoznak. Ez utóbbiaknál a színes papírosokra ragasztott bélyegeknél — figyelmmel a kétféle szín kölcsönhatására — a legtöbb színárnyalat pontosan nem különböztethető meg. A leáztatott bélyegeknél a festék vízben oldhatósági érzékenysége szabja meg, hogy mely értéknél vehetjük figyelembe a változat meghatározását. A színskálában azt a színt, amelyiket a forgalombabocsátási rendelet említ, törzsszínnek nevezzük és *kurzív szedéssel* emeljük ki.

Végül meg kell emlékeznünk azokról, az irodalomban gyakran felbukkanó színeltérésekről, amelyeket szakíróink Rédeytől Bánig, kevés kivételtől eltekintve *téves színnyomásnak* minősítettek. A legtöbbet szereplők közül megemlítjük az 1900. évi kibocsátás olajzöld 5 filléresét és a sárgásbarna 30 filléresét; az 1904. évi kibocsátás világosbarna 3 filléresét, az 1909 évi kibocsátás világos vörösbarna 20 filléresét, valamint az 1913 évi kibocsátás világossárga 3 filléresét. A vonatkozó irodalom szerint ezek akkor keletkeztek, amikor a nyomásnál az egyik színről a másikra tértek rá s ilyenkor eltévesztették az egyszerű színeknél a felhasználandót, az összetetteknél a keverési arányt. Ezt a magyarázatot egy — nyilvánosságra is hozott — államnyomdai vizsgálat eredménye igazolni is látszott. A soproni iparkamara 1909-ben olyan 20 filléres bélyegekre hívta fel az államnyomda figyelmét, amelyek színe a szokásostól erősen eltért. A bejelentést az államnyomda kivizsgálta és arra az alábbi írásbeli választ adta:

„Az ide visszazárt négy (4) darab 20 (húsz) filléres frankójegy téves elnézésből innen kikerült selejtes ívekből való. E selejtek a nyomtatásnál az egyik színből a másikra való átmenetnél állanak elő, amelyekből ezúttal ezek az ívek az átvizsgálásnál az ezt teljesítő közegek figyelmét elkerülték s így forgalomba kerültek. Ez az elnézés a festékek különben gondos kezelése és a frankójegyek figyelmes átvizsgálása ellenére csak úgy állhatott elő, hogy az átvizsgálás a sürgős frankójegy-szükséglet miatt esti világításnál is történt, amikor a földbarna és vörösbarna rokonszínek közötti eltérés kevésbé volt észlelhető."

Ilyen és ehhez hasonló színeltéréseknek a leírt módon való keletkezését nem vonjuk ugyan kétségbe, de véleményünk szerint ezeket az ellenőrzés során minden esetben selejtezték. Feltehető, hogy az előzőekben tárgyalt 20 filléres bélyegek is eltulajdonított nyomdai selejtből származtak.

Az 1913. évi kibocsátás világossárga 3 filléresét Rédey valódinak ismeri el,

mert a Reich Péter Kornél gyűjteményben egy teljes eredeti ívet látott, amelyen a legkisebb nyomát sem észlelték a külső beavatkozásnak. Bíró Marcel 1931-ben kísérletet folytatott egy negyedív használatlan narancssárga színű 3 filléressel, amelyet 4 hónapon keresztül nyári napfényhatásnak tett ki. Anélkül, hogy ennek nyomát akár a papíron, akár az enyvezésen látni lehetett volna, a szín élénk citromsárgára változott. Kísérletével bebizonyította a fényre érzékeny színek elváltoztathatási lehetőségét. Weinert dr. még tovább ment, amikor a felsorolt színeltéréseknek kétségbevonta nyomdai eredetét és azokat művi úton — vegyszeres — létrehozott színhamisításoknak minősítette. Kettőjüknek volt igazuk. Azóta már megállapítást nyert, hogy az *úgynevezett turulos színtévnyomatok* dr. Reich Péter Kornél és dr. Vigadi Virgil gyűjtéséből eredő mesterséges színváltoztatások. Dr. Vigadi Virgil az eltérő színű és gyűjtői forgalomban levő bélyegeink összegyűjtésén kívül széles körű kísérletsorozatot végzett a színváltoztatások művi úton való előidézsére. Ennek keretében a fényhatáson kívül lúgos és savas oldatokkal való kezelés mellett kikísérletezte a különböző gázokkal (klór, ammóniák stb.) — való festékbontásokat. Ez utóbbi eljárás teljes egészében biztosította az enyvezés sértetlenségét, tehát az így megváltoztatott színű bélyeg a postai eredet látszatát keltette. Kitartó munkájával mind a gyűjtők körében, mind az irodalomban színtévnyomásként ismert, illetve nyilvántartott valamennyi bélyegünket használatlan darabokban és tömbökben, pontosan egyező színnel sikerült előállítania. Kísérleteinek eredményéről tanulmányt készített, amelyet 1927-ben előadás keretében hozott nyilvánosságra.

A színváltozatokra vonatkozó véleményünket az államnyomda vizsgálatainak alapján összeállított korabeli közleményeire, valamint dr. Vigadi Virgil tanulmányára támaszkodva alakítottuk ki. Leszögezzük azonban, hogy megállapításaink a színárnyalati különbségekre nem vonatkoznak, mert azok a leggondosabb festékkeverés mellett is előfordulnak. Létrejöttükben a különböző szándékossági okok teljesen kizártak; ezért sem hivatalos eredetüket, sem gyűjtői értéküket nem vitatjuk. Más a helyzet azonban azoknál a bélyegeknél, amelyeknek színe a hivatalosan megállapítottól teljesen — tehát nem csak árnyalatban — eltér. Ne feledkezzünk meg azonban arról a körülményről sem, hogy a bélyegek színe nemcsak mesterséges úton változtatható, hanem közülük egyesek színűket önmaguktól is megváltoztatják. Különösen azok, amelyeknek festékanyaga a napfénnyel, savas-, vagy lúgos közegekkel szemben túlérzékeny. Ezek például a levegőben mindig jelenlevő minimális szénsavmennyiségre, vagy a levegőben természetellenes viszonyok között előforduló ammóniákra színüket megváltoztatják. Az így és hasonló módon a levegőbe kerülő vegyi anyagok ugyanúgy hatnak a bélyegek színére, illetve a nyomásuknál használt festékre, mintha mesterséges úton tennék ki kész vegyszerek hatásának. Végeredményben tahát azt a színváltozást, amelyet mesterségesen előidézhetünk, bizonyos kedvező feltételek mellett rövidebb-hosszabb idő alatt a természet is elvégzi. Az előzőek — a művi úton létrehozottak — nyilvánvalóan hamisítványok. Az utóbbiak — bár nem szándékos beavatkozás szülöttei — sem minősíthetőek azonban színtévnyomásoknak, mert jóval a nyomás után jöttek létre. Filatéliai létjogosultságukat csupán az a körülmény szabja meg, hogy postai forgalomba kerültek-e vagy sem. A forgalmi idő után, sokszor több évtized elteltével, természetes vegyihatás — oxidáció stb.

– következtében keletkező színváltoztatásoknak nem tulajdoníthatunk sem jelentőséget, sem többletértéket. A felvázoltak alapján legszögezhetjük, *hogy turulos bélyegeinknek színtévnyomatai sohasem voltak.* A természetes színváltoztatásúak közül pedig egyetlen egyet – az 1904. évi kibocsátású borvörös 50 fillérest – ismerhetünk el tényleges színváltozatnak, mert ez még a forgalmi időben, aránylag nagyon rövid oxidációs folyamat következtében és maradandó jelleggel jött létre.

Az ívszegély

A turulosok az első olyan bélyegeink, amelyeket ívszegéllyel hoztak forgalomba. Ennek előzményei hosszú évekre nyúlnak vissza. Ugyanis mind gyakrabban merült fel panasz az ívek szélső soraiban levő bélyegek kezelés közbeni sérüléséről. Ezek eleinte a hivatalok felvevő helyeinek dolgozóitól eredtek, majd az egyre szaporodó és fejlődő cégek, bankok – amelyek levelezésük lebonyolításához nagy tételekben vásároltak bélyeget – léptek a panaszosok sorába. Nem sokkal a turulosok forgalomba hozatala előtt, 1899-ben a pozsonyi Kereskedelmi- és Iparkamara részletesen indokolt beadvánnyal fordult a postavezérigazgatósághoz. Ebben kifejti, hogy a fenti hiányosságok miatt az ív szélső bélyegei sokszor oly erősen rongálódnak, hogy – a súlyos sérülések miatt – küldeményekre ragasztva a posta már nem fogadja el bérmentesítésre. Így a felhasználókat károsodás éri. Végre a posta is megállapította, hogy kisebb-nagyobb mértékű rongálódás már a csomagolásnál sem kerülhető el. Ez a hivatali kezelés során, hasonlóan az előzőekhez még csak fokozódik, aminek következtében állandóan növekszik a hivatalok által beszolgáltatott, sérüléseik miatt fel nem használható bélyegek száma. Ennek eredményeként született meg az a döntés, hogy nyomás, illetve fogazás után az ívszéleket nem távolítják el, hanem azokat részben – védőszegélyként – meghagyják. Az ívszegélyek azonban nem maradtak üresen. Ide nyomták, illetve itt helyezték el az értékösszegezést, valamint a gyűjtői szempontból sokkal érdekesebb nyomdatechnikai jelzéseket.

Az értékösszegjelzések rendeltetését, elrendelését és valamennyi jellegzetes megjelenési formáját az I. kötet megfelelő része már kimerítően ismertette. A nyomdatechnikai jelzéseknek csupán rendeltetését ismerteti – az alsó és felső fogazási ívpárok együttartásának biztosítása – nem tér azonban ki változataikra és rendszerezésükre. Mielőtt azonban ezt pótolnánk, meg kell említenünk, hogy a turulos bélyegek bel- és külföldi irodalma ezekkel a jelzésekkel foglalkozott a legtöbbet és a legrészletesebben. Mindegyik szakíró a jelzések elhelyezéséből és előfordulásából különféle következtetéseket vont le és ezek alapján állította fel saját elméletét azek alkalmazására. Így alakult ki a Bán-, Lehnert-, Rossenthal-, Szalay- és Visnya-féle elmélet. Feleslegesnek tartjuk ezek részletes taglalását. Mégis megemlítjük Rédey feltevését, amely szerint a nyomdai ívek szétvágási helyének megjelölésére szolgáltak. Bíró megállapításaiból kiindulva határozta meg Visnya ezek rendeltetését az I. kötetben ismertetett és a fent említett módon. Minden bizonnyal ez a valóságnak megfelelő meghatározás – a fogazási ívpárok együttartásának biztosítása – a helyes.

Végkövetkeztetésünket a nyomdatechnikai jelzések használatára vonatko-

zó *egyedüli* hivatalos közléssel támasztjuk alá. A gyűjtőknek már az új bélyegek használatbavételének első éveiben feltűnt az ívszegélyen előforduló félhold alakú jelzés. Bíró Marcel az 1899-es vízjellel és az említett jelzéssel kapcsolatban írásbeli beadvánnyal fordult az államnyomdához. Az államnyomda, Zámbó akkori igazgató aláírásával 171.II/1903. sz. levelében válaszolt. A levél ötödik bekezdését szószerint idézzük:

„A postadíjjegyek egyes lapjainak szélzetén észlelt holdjelzés arra való, hogy a 400 db díjjegyes kinyomott íveknek félívekben való lyukasztása alkalmával a lyukasztógépet kezelő, tudhassa azt, hogy az ívnek mely oldali félívének állítsa be a lyukasztóbetétet."

A nyomdatechnikai jeleket mindig a második menetben, tehát az értékjelzéssel és értékösszegjelzéssel együtt nyomták; így színük mindig fekete. Eleinte nyomdai ívenként egy jelzést alkalmaztak a *C* és *D* bélyegívek közötti — most még közös ívszegély alsó, vagy az *A* és *B* közötti ív felső részén. Ennél az alkalmazási módnál a jeltelen és a jelzett ívpárokat kellett együtt fogazni. Gyakoribb és 1909-től állandó a jelpár együttes használata; helyük mint előbb, de a közös ívszegély alsó és felső részén. A teljes tévedésmentesség biztosítására a jelpár mindig két különböző jelből áll. A fogazást a kezelési ívek méretrevágása követi. Ennél a műveletnél a kezdővágásnak megfelelően a nyomdatechnikai jel teljes egészében vagy a bal postai ív jobb-, vagy a jobb postai ív bal szegélyére kerül. A gyakoribb eset azonban az, hogy a vágás a jelen át halad s így annak kisebb-nagyobb része mindkét ívszegélyen előfordul. A nyomdai íveken a jelzések egy-, illetve kétszer való alkalmazásának eredménye, hogy előfordulásuk általában sokkal ritkább, mint a nagyon kedvelt és keresett számvízjeleké.

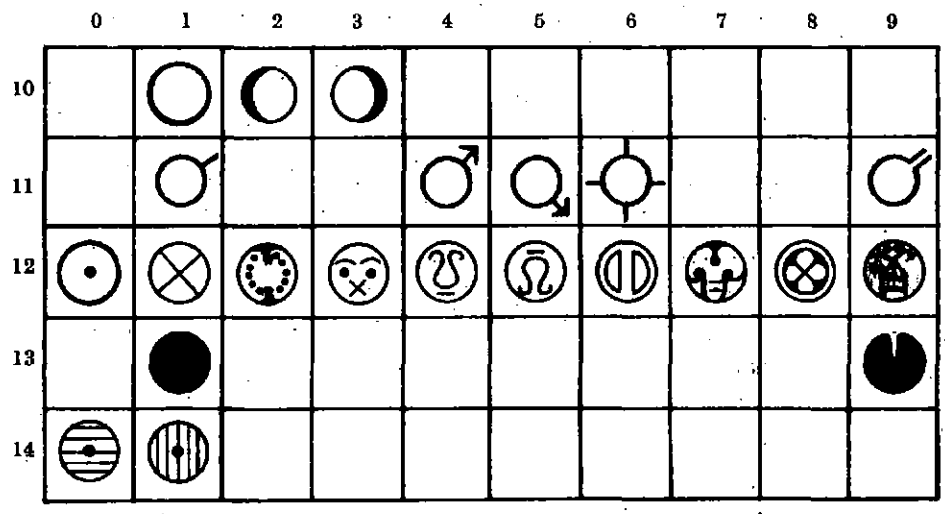
A jelzéseket mindig az A. I. 10. és C. X. 10. bélyegmezőt követő a B. I. 1. és a D. X. 1. bélyegmezőt megelőző ívszegélyre vésték. A nyomdatechnikai jelzéseket ez az állandó megjelenési helyük teszi alkalmassá a lemezhibák nyomdai íven belüli ívelőfordulásának — A, B, C vagy D bélyegív — meghatározására. Ezt a módszert nemcsak a kutatógyűjtők használják, hanem az észrevett hibák nyomólemezeken való megkeresésének megkönnyítésére az államinyomda is igénybe vette.

Rédey művének 1925-ben megjelent részében 12 féle jelzést ismertet. Rossehthal 1926-ban a Die Postmarke-ben 34-et, Visnya pedig a Filatéliai Szemlében 1955-ben már 49-et ír le. Számuk azóta 66-ra emelkedett. Mindhárom szerző a jeleket felfedezési sorrendjükben számozta és csak saját kutatását vette figyelembe, tehát az azonos számokhoz más-más jelzések tartoznak. Az egyértelmű meghatározás érdekében szükségesnek tartottuk újabb rendszerezésüket úgy, hogy a jelzések számozását felépítésük logikai sorrendjében adjuk. A választott számcsportok nem folytatólagosak azért, hogy újabb jelzések felbukkanása esetén azokat a megfelelő helyre sorolhassuk.

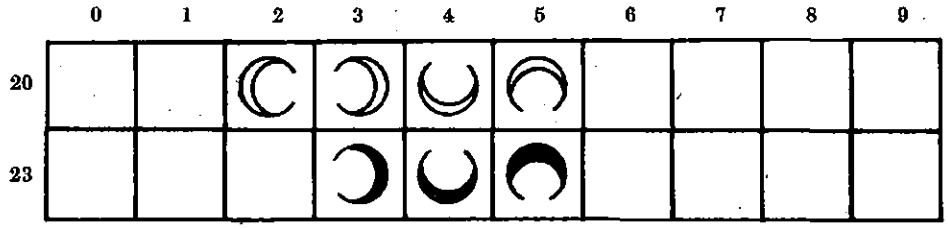
Egy-egy jelzést háromjegyű számcsoporttal adunk meg. Az első számjegy a nyomdatechnikai jel alakját, a második jellegét határozza meg. Az első számjegyet a rendszeren belül csoportszámnak, a másodikkal együtt törzsszámnak nevezzük. A harmadik számjegy pedig a jelnek a törzsön belüli sorszáma. Alakjuk szerint az eddig ismerteket a következő 8 csoportba osztjuk:

1. *csoport. Köralakú jelzések.* Jellegüknek megfelelően az üres jelzések törzsszáma 10, a külső rajzrészekkel nyomottaké 11, a belső rajzrészekkel ké-

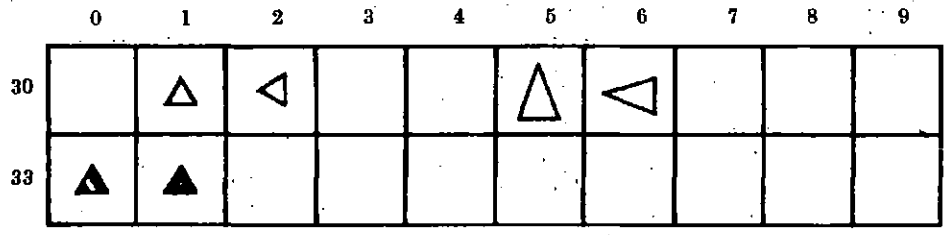
szülteké 12, a teljesen kitöltötteké 13, végül a belső rajzrészt tartalmazó és vonalkázottaké 14. A csoportba 22 jelzés tartozik.

2. *csoport. Félköralakú jelzések.* Az 1. csoport mintájára a 20 az üres, a 23 a teljesen kitöltött jelzések törzsszáma. 7 féle jelzést ismerünk.

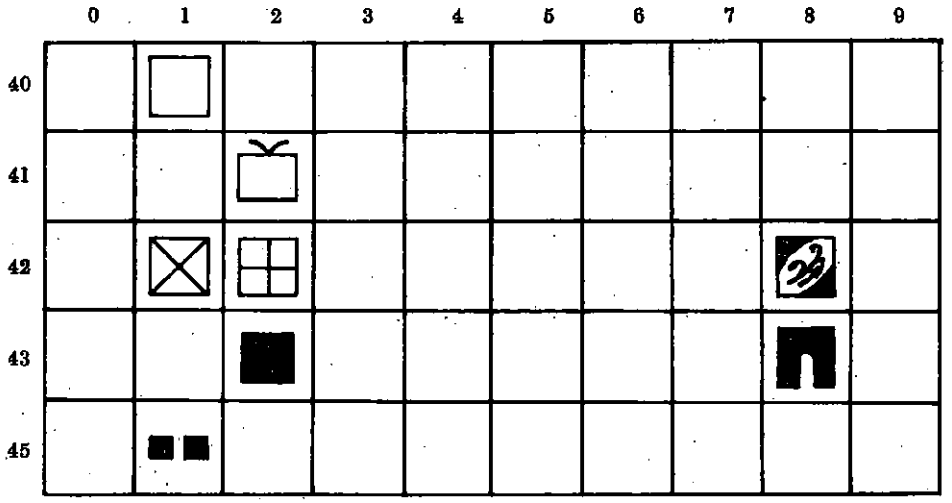

3. *csoport. Háromszögalakú jelzések.* A 30 üres a 33 a teljesen, vagy nagyrészt kitöltött törzsszáma. 6 féle jelzést ismerünk.

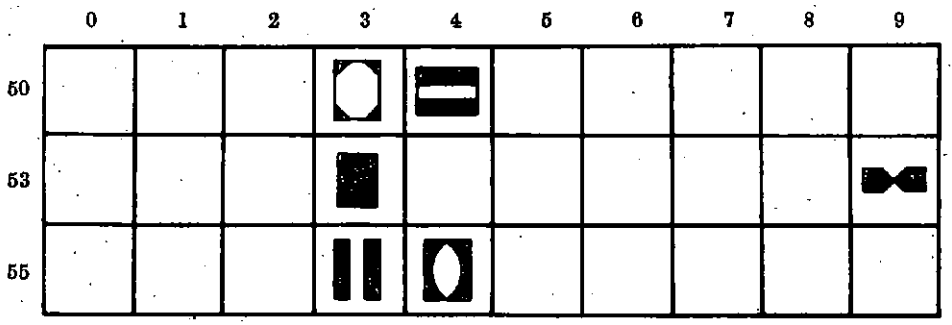

4. *csoport. Négyzetalakú jelzések.* Ide soroljuk a közel négyzetalakúakat is. A 40 az üres, a 41 a külső-, a 42 a belső rajzrészekkel vésett, a 43 a teljesen

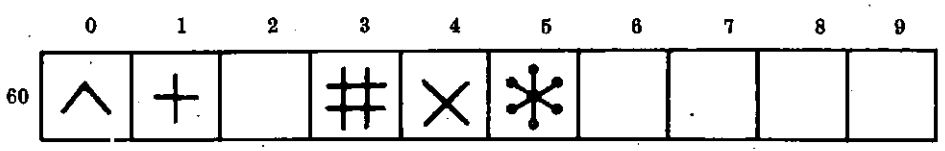
kitöltött és végül az új 45 a két különálló részből álló jelzések törzsszáma. Eddig 8 félét ismerünk.

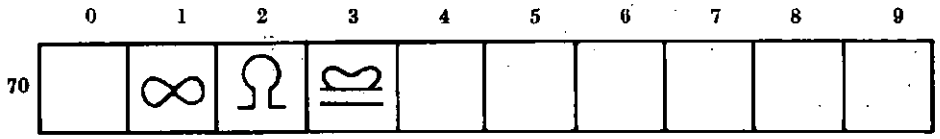
5. *csoport. Téglalapalakú jelzések.* Törzsszámok: 50 az üres, 53 a teljesen kitöltött és 55 a kétrészes jelzéseké. Az ismert jelzések száma 6.

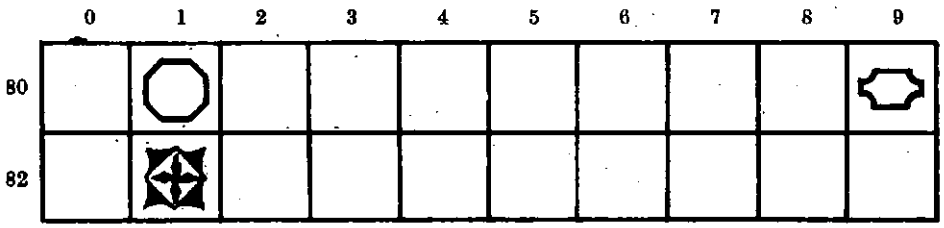
6. *csoport. Egyszerű vonalas jelzések.* Törzsszám: 60 az üres jelzéseké. Eddig 5 féle jelzést ismerünk.

7. *csoport. Egyszerű ívelt és összetett jelzések.* Törzsszám 70. Ismert jelzések száma 3.

8. *csoport. Nyolcszögletes jelzések.* Törzsszámok: 80 az üres és 82 a belső rajzrésszel vésett jelzéseké. Ismert számuk 3.

A táblázatokban közölt rajzok az eredetieknek háromszoros nagyításai.

Az egyes kibocsátásoknál, azért hogy a címleteket ne kelljen újra felsorolnunk, a példányszám után tüntetjük fel az ismert nyomdatechnikai jelzéseket, például: „Nj: 412a, 504f, 703af" alakban. Az „*Nj*" a nyomdatechnikai jelzés rövidítése. Az „*alul*" előfordulókat a sorszám után „a"-val, a „felül" előfordulókat „b"-vel, az „alul és felül" is ismerteket „af"-fel jelöljük.

Nyomáseltérések

A turulosok nyomását villamoserőre berendezett tipográfiai síknyomógépekkel végezték. A könnyen kopó és törő galvánnyomólemezek használata, valamint az értékszámok külön való benyomása kisebb-nagyobb hibák egész tömegét eredményezte. Nehéz határvonalat húzni, hogy ezek gyűjtésénél milyen mélységig menjünk el. Irányelvül a „legjellegzetesebbek" mellett foglalunk állást. Figyelemmel azonban nagytömegű előfordulásukra elsősorban kíséreljük meg rendszerbe foglalásukat. Ezt megelőzően azonban térjünk még vissza a nyomólemezekhez. Két kérdést kell tisztáznunk: a nyomdai ív bélyegívszámát és a 100-as ív összetételét.

A nyomáshoz használt papír különböző ívméreteit és azok használatbavételi időpontját ismerjük. (L! a későbbi *Papír* alcím alatt). A koronaértékű bélyegek nyomásának megkezdésekor az akkor és azután folyamatosan használt nyomdai ív méretéből szinte önként adódott az az általános megállapítás, hogy e bélyegeink nyomdai íve 4 db 100-as bélyegívből állott. Ez a — s már most szögezzük le, hogy téves — megállapítás teljesen átment a köztudatba. A vonatkozó bel- és külföldi irodalom e korszak valamelyik kibocsátásának tárgyalásánál — ha egyáltalában sor kerül rá — csak azt jegyzi meg, hogy „...4×100-as íveken nyomták". Vonatkozik ez a mind Turulos, mind az újság- és portóbélyegekre. Visnya Sándornak a nyomdatechnikai jelzésekre vonatkozó tanulmánya, s az ahhoz kapcsolódó kutatómunkája azóta ezt a kérdést teljesen tisztázta. Figyelemmel arra, hogy megállapításait a

rendelkezésre álló múzeumi ívanyag és az egyedüli hivatalos — már ismertetett államnyomdai — közlés is alátámasztja, azokat minden további fenntartás nélkül elfogadjuk s ezek alapján mint általános érvényű szabályt rögzítjük.

A nyomdatechnikai jelzéssel készült ívek mindig 4×100-as, míg az anélküliek általában 2×100-as bélyegívből állanak. Különben ez a meghatározás logikus következménye az államnyomdának fogazás és ívszéljelzés összefüggésére vonatkozó közlésének. Ugyanis a fogazási ívpárok összeillesztésére csak akkor kell figyelmet fordítani, ha azok nem egyformák. Ez az eset pedig csak a 4×100-as íveknél fordul elő, amelyeket fogazáshoz szét kell vágni. Viszont az eleve 2×100-as nyomási ívek elrendezése mindig egyforma, tehát tökéletesen mindegy, hogy melyik ívet melyikkel fogazzák együtt. Épp ezért vált feleslegessé ezek külön megjelölése. A kérdésnek az a része pedig, hogy mit nyomnak teljes íven és mit félíven — tehát mikor használnak 4, illetve 2 nyomólemezt — már kézenfekvő. A nagy mennyiségekben készülő címletekhez 4×100, míg a kis mennyiségűekhez a 2×100-as nyomdai ívet (félívet) használják. Az egyes kibocsátásokat tehát a következőkép nyomták:

1. A levélbélyeg sorok filléres értékeit 4×100-as, a koronás értékeit 2×100-as;
2. a portóbélyegeket 2×100-as s végül
3. a hírlapjegyeket 4×100-as íveken.

Az egy bélyegív — tehát 100 bélyeg — nyomólemezeinek készítését, illetve összetételét dr. Vasvári Ernő így foglalja össze: „A Posta Bélyegmúzeumában levő maradék bélyegívek négyestömb hibái azonos kombinációkban ismétlődnek ugyanígy, de több más bélyegívben is. Ez a rendszeresség arra mutat, hogy a turulosok nyomólemezei jórészben 4—4 dúcot tartalmazó klisék összerakásával készültek." Visnya Sándor hasonló megállapítást tesz, de a négyestömbös összeállítást kizárólagosnak veszi. A pontos ívösszeállítás ismerete elengedhetetlenül szükséges egyes nyomáshibák, illetve lemezhibák helyének pontos rögzítéséhez és előfordulási lehetőségeik meghatározásához. Az államnyomdában készített nyomólemezek számadatai 1874—1910-ig rendelkezésünkre állanak. Ezek segítségével a nyomólemezek készítése minden további nélkül rekonstruálható.

Miért — miért nem — ma már nehezen lenne megállapítható — de a galvanoplasztikai úton előállított nyomólemezek készítésénél a koronaértékű bélyegek kibocsátásának elhatározása idejében az államnyomda szakított eddigi negyedszázados gyakorlatával s az 1×100 és 2×100-as anyalemezek helyett a 4, 16, 25, 36-os és csak kivételesen 100-as anyalemezek előállítására tért át. Ez annál inkább is érdekes, mert a levél- és újságbélyegek kísérleti nyomásához 1898. februárjában még 10 db 100-as nyomólemezet készítettek, 100-as anyalemezekről. Az anyalemezekhez a 3 féle rajzról — (filléres, koronás értékek és újságbélyeg) — 23 db eredeti vésetet állítottak elő. Az első turulos sorozat első kiadásához 4-es, 16-os és 25-ös anyalemezek készültek. A nyomólemezekhez ezekről állították elő galvanoplasztikai úton a 4, 16 és 25 bélyegképből álló nyomólemezrészeket éspedig 852, 46 és 167 darabot. A betűfémmel való felöntéssel nyert nyomódúcokat azután 100-as nyomólemezekké forrasztották össze. A 4-es tömbökből 25 db-ot — 5×5-ös elrendezésben —, a 25-ös tömbökből 4 db-ot — 2×2-es elrendezésben — míg a 16-os tömbökből 4 db-ot 9 négyestömb felhasználásával illesztettek össze. Az utóbbi nyomólemez fel-

tehetően úgy készült, hogy a 16-os tömbök közé mind vízszintes, mind függőleges irányban 4—4 és az ívközépen 1 négyestömböt helyeztek el. Az elkészült tömbök számának figyelembevételével, néhány tartaléktömb megmaradásával, 82 nyomólemeznek felel meg. A nyomott ívek számával összevetve ebből a filléres értékekhez feltehetően 19 db 4×100-as, a koronásokhoz 3 db 2×100-as nyomólemezt állítottak össze. Véleményünk szerint azonban a 16-os tömböket, a már ekkor tervbevett bélyegfüzetekhez használták fel. (Lásd „Bélyegfüzetek" cím alatt). Ha ez a feltevésünk helytálló lenne, akkor az előbbi nyomólemez mennyiség 68 darabra módosul, amelyből 15—16 db 4×100-as és 2—1 db 2×100-as nyomóív készülhetett.

Itt azonnal ki kell térnünk dr. Vasvárynak egy másik megállapítására is, amely szerint „...az ismétlődő lemezhibák alapján megállapítható, valamint az is, hogy 1906 végén általános és radikális, az 1914 év végén pedig csak a filléres értékekre terjedő lemezkicserélés történt". Az 1906 évi lemezcserével nem érthetünk egyet, mert a rendelkezésre álló adatok alapján 1900-ban 39; 1901-ben 36; 1902-ben 28; 1903-ban 22; 1904-ben 34; 1905-ben 15; 1906-ban 28; 1907-ben 77; 1908-ban 69 és 1910-ben 24 db 100-as nyomólemeznek megfelelő 4-es és 25-ös tömb készült. Ez utóbbiakból 1906-ban állították elő az utolsó 4 db-ot; azóta csak 4-es tömböket készítettek. A lemezmennyiség 1904-től a portóbélyegek részére gyártottakat is magába foglalja. A számsoron végigtekintve elsősorban azt állapíthatjuk meg, hogy a nyomólemezcsere folyamatosan történt, de az is tény, hogy ezek száma 1907 és 1908-ban közel háromszorosára ugrott, ami tényleg nagyobb arányú lemezcserére vall. De ez az időpont semmi szín alatt sem lehet 1906 vége, mert az akkori 28 darab jóval a 10 év 37 darabos átlaga alatt marad. Az 1914-es cserével kapcsolatban adatok hiányában nem tudunk állást foglalni.

1906-ban 5 db 36-os nyomólemezrész is készült. Ezt feltevésünk szerint az 5 és 10 filléres bélyegfüzetek nyomólemezeinek felújításához állították elő.

A nyomólemezek vázolt készítési módjánál azonban az az érdekesség, hogy az újságbélyegeknél megtartották a régi eljárást és 100-as anyalemezekről vették az ugyancsak 100-as nyomólemezeket. Részükre 1899-től 1910-ig bezárólag 312 db 100-as lemez készült, ami 78 db 4×100-as nyomólemeznek felel meg. A nyomólemezek után térjünk vissza a nyomáseltérésekre.

A lemezhibák. Amikor a nyomólemez valamelyik része — rajz, szám, betű — hibás és ez a hiba a tárgybeli kiadás, vagy az azt követő kiadásokon, esetleg kibocsátásokon is rendszeresen és jellegzetesen ismétlődik; lemezhibáról beszélünk. A bélyegképen elfoglalt helyzete szerint a lemezhiba a rajznál vonaltörés, különben betű- és számtörés, amely egyes esetekben betűk, vagy számok teljes hiányában is előfordulhat. A lemezhiba, keletkezése szerint kétféle lehet.

a) Az anyalemez sérülése, vagy a vésés hiányosságából adódó hibák minden galvánnyomólemezre átkerülnek és ennek következtében minden kibocsátásánál ismétlődnek mindaddig, amíg a sérült, illetve hibás anyalemez használatban áll. Tudni illik, hogy a galvánmásolatok készítésénél az anyalemez is romlik, s időnként ezek helyett is újakat készítenek.

b) A nyomólemez hibák a lemezek gyártása, gondatlan tárolása, vagy a nyomás közben keletkezett kopások és törések következtében lépnek fel. A kibocsátás egy vagy több kiadásánál fordulhatnak elő mindaddig, amíg a

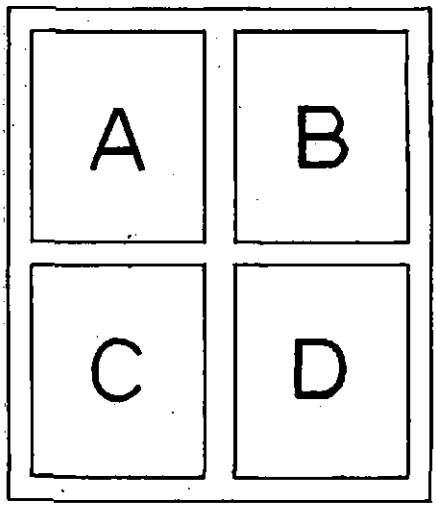
hibát észre nem véve azt nem javítják, vagy új nyomólemezt nem készítenek.

A lemezen visszamaradt festékszemcsék, papiroshulladék, vagy a tisztítóeszközökből eredő rostok, sőt nagyobb porszemek is okozhatnak kisebb-nagyobb színfoltokat és elkenődéseket, amelyek szintén lemezhibának minősíthetők. Ezeket azonban, ha a nyomás után — gyakran már nyomás közben is — észreveszik, a lemez gondos tisztításával kiküszöbölhetők. Az ilyen hibás példányok még az egyes kiadásokra sem jellemzőek, mert hiszen rendszerint csak egy vagy néhány íven fordulnak elő.

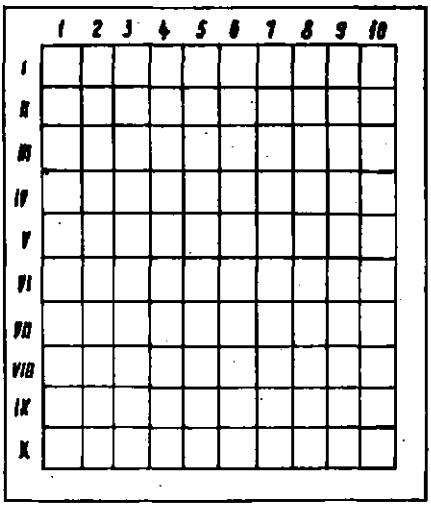
Itt kell kitérnünk — a múltban sok vitára okot adó — a turulos bélyegek mester- és vésnökjel problémájára. Szécsi Artur vonatkozó megfigyelését és az azokból levont következtetéseit a Bélyeggyűjtő 1904. évi 4. számában hozta nyilvánosságra s az általa felfedezett és vitán felül ismétlődő pontszerű eltéréseket vésnökjeleknek minősítette. Megállapításai már akkor vitát váltottak ki. A vita egyenes folyományának tekinthetjük Reiner Ferencnek az „Allgemeine Anzeiger für Philateli" 1910. évi 13. számában közzétett tanulmányát, amelyben szintén a vésnökjel mellett tör pálcát. Rédey az 1914-ben megjelent Monográfiájában a kérdésről így ír: „Klisérongálódás ez az állítólagos mesterjel — semmi más, ami ugyan gyakori a typográfiai sokszorosításhoz használt galvánlemezeken."

Végkövetkeztetése helyes, ha indoklása nem is egészen helytálló. A mesterjelet ugyanis, mint köztudott a vésnök az anyamintába metszi. Ennek következtében az eredeti metszetről a galvanoplasztika segítségével készített anyalemez valamennyi bélyegén s az anyalemezről hasonló eljárással készült nyomólemezeknek szintén valamennyi ívhelyén a vésnökjelnek elő kell fordulnia. Márpedig a vitatott pontok nem szerepelnek valamennyi turulos bélyegen, még az első kibocsátásnál sem. Tehát ezek vésnökjelnek való minősítése nem állja meg helyét.

A jellegzetes, tehát ismétlődő lemezhibák pontos és szakszerű megállapításáról akkor beszélhetünk, ha azoknak ismerjük az ívhelyét. Mind a turulos, mind az ezt követő különböző kibocsátású sorozatoknál az ismert lemezhibákat — feltéve ha már sikerült megállapítanunk — ívhelyenként meghatározva adjuk meg. Valamennyi lemezhibának az ideális meghatározásához még nagyon sok, s talán nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy még mindig több évtizedes kutatómunka szükséges. Az ívhely meghatározásához, az egyértelműség biztosítására az alábbi jelölési módot alkalmazzuk. A nyomdai íven, a négy bélyegívet A, B, C és D betűvel (19. ábra), a bélyegívek vízszintes sorait római, a függőlegeseket arab számokkal jelöljük. (20. ábra) Például ha egy lemezhibánál a „C. VII.10. jelzést alkalmazzuk, az azt jelenti, hogy az ezzel előforduló bélyeg a nyomdai ív bal oldali alsó — tehát a harmadik — 100-as bélyegívnek hetedik sor utolsó bélyege, azaz a bélyegív 70. bélyeghelye. Megjegyezzük, hogy azért választottuk ezt a módszert, mert ez azonos Szalay rendszerével és így nem okozhat zavart azok között a gyűjtők között, akik gyűjteményeik feldolgozásánál Szalay művét használták fel. Abban az esetben, ha a nyomólemez 100-as ívét még nem ismerjük, az előző példa alapján csupán a „VII. 10". jelzést használjuk, mivel csupán azt határoztuk meg, hogy egyes — egész általánosan minden negyedik — postaívnek a hetedik sor 10. bélyegéről van szó. Végül — (levélbélyegeinknél még meglehetősen kétséges, de például az Árvíz- és Hadisegélybélyegeknél

19. ábra

20. ábra

már megoldott kérdés) — a több kiadásban, illetőleg több nyomólemezről készült bélyegeinknél megadjuk — szintén római számmal — a nyomólemez számát is. Ezt azért tartjuk fontosnak, mert új nyomólemez készítésénél az eddigi lemezhibák jórészt megszűntek, viszont újak is keletkezhettek. Az előző példát folytatva, ebben az esetben ívhelyjelzésünk a „III. C. VII. 10-re" módosul. Azaz a megadott lemezhiba a harmadik nyomólemezzel való gyártás időszakából ered és a harmadik 100-as ív 70. bélyeghelyén fordul elő. Még meg kell jegyeznünk, hogy azoknál a bélyegeknél, amelyeket nem 400-as, hanem 200-as nyomdai íven készítettek, hasonlóképp járunk el, de ott csak „A. és B." ívjelzést alkalmazunk.

Értékszám eltolódások és eltérések. Az előbbieknél az értékszám eredeti helyzetéhez viszonyítva jobbra felfelé, balra lefelé, jobbra fel, jobbra le, balra fel és balra lefelé tolódott alakot ölthet. Nagyságrendben pedig az egyes csoportokban néhány tized mm-től majdnem 2 mm-ig szinte végtelen lépcsőzést alkothatnak. Gyakoriságuk és nagy számuk miatt valamennyi eltérés gyűjtése és feldolgozása meddő kísérlet lenne. Meg kell elégednünk a határhelyzeteket minél inkább megközelítő példányok megszerzésével.

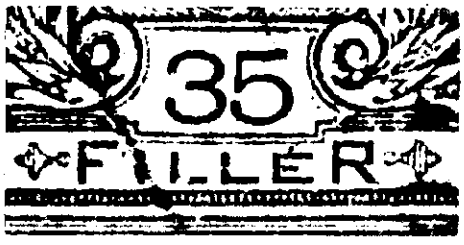
Az utóbbiak legjellegzetesebb fajtái: a számtávolság különbség, a vastag szám és az értékszám típusok. Mindhárom körül már a múltban is sok vita zajlott le.

Valamennyi közül a legegyszerűbb és aránylag a legkönnyebben megállapítható a számtávolság eltérés. Ezt ismerjük legrégebbről. 1924-ben dr. Vasvári Ernő temesvári gyűjtő határozta meg először előfordulásának rendszerét. Adataira és megállapításaira legtöbbször nyugodtan támaszkodhatunk, mert kutatásaihoz a bélyegek ma már szinte elképzelhetetlen tömegét vizsgálta meg.

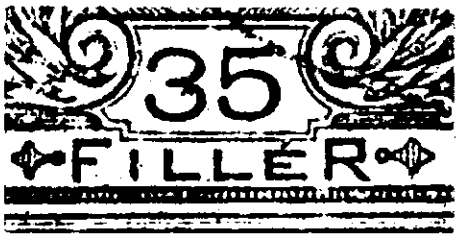
A kétjegyű értékszámoknak két típusát különböztetjük meg. Az *I. típus* számjegyköze 0,1 mm (21. ábra), a *II. típusé* 0,3 mm (22. ábra). — Az ábrák mintegy négyszeres nagyításban készültek. — Keletkezésük gyökerét a szedési

eljárásban találjuk meg. Az értékszámok nyomólemezeit *számtartóducok*-ból állították össze. A szedő az ezekbe helyezett számokat *fél quirt*-tel — kizárás — ékelte ki. A fél quirtet vagy a két számjegy közé, vagy azoktól balra, illetve jobbra helyezték el. Az első esetben a II., a másodikban az I. típus jött létre. A kétféle szedési mód alkalmazása kizárólag a szedőn múlt. Ennek az eljárásnak, továbbá annak a körülménynek, hogy egy adott lemezt ugyanaz a szedő szedett, az eredménye a bélyegívek — egy kivételével — azonos számtávolság típusú összetétele. Az említett kivételes eset úgy jöhetett létre, hogy a szóbanforgó lemez megkopott, vagy kilazult számjegyeit a másik módszerrel dolgozó szedő cserélte, illetve javította.

A kétféle típus előfordulása nagyon érdekes. Kizárólag az I. típussal készült valamennyi kibocsátás 25, 30, 50 és a 60 filléres címlete, valamint az utolsó (1913/16) kibocsátás rózsaszín alapnyomású 60 filléresé. A II. típussal valamennyi kibocsátás 10 filléres címlete, az 1909. és 1913. évi kibocsátás 16 fillérese és az utolsó kibocsátásban forgalomba hozott 70 és 80 filléres.

21. ábra

22. ábra

Sokkal érdekesebb azonban a fennmaradó 3 címlet, a 12, 20 és 35 filléres. A 12 filléres II. típussal készült az 1900., az 1904., az 1908. és az 1909. évi kibocsátásnál. Ez utóbbi későbbi kiadásainál, az 1904., az 1908. és az 1909. évi kibocsátásnál már csak I. típussal fordul elő. A 20 filléres hasonlóképp a II. típussal kezdődik. Az 1904. évi kibocsátás 15-ös fogazású kiadásainál (1906-tól) bukkan fel az I. típus és tart egész végig. Az 1906-os kiadásnál fordul elő az a rendkívüli és ritka eset, hogy az I. és II. típus összefüggő bélyegen is ismert. A legváltozóbb képet a 35 filléres mutatja. Az 1900. és 1904-es kibocsátás — ez utóbbinál a 15-ös fogazású kiadások elejéig — II-es, a többi 15-ös fogazásnál, az 1908. valamint az 1909. évi kibocsátások, ez utóbbinál az 1910. évi kiadásokig bezárólag az I-es — majd ettől kezdve végig ismét a II. típussal készült.

A második számeltérést — a vékony és vastag számok „használatát" — Schiller Dénes kutatta és dolgozta fel. Előljáróban szögezzük le, hogy a vékony és vastag számjegyek vegyesen sohasem fordulnak elő, egy ív számjegyei mindig azonos vonalvastagságúak. Továbbá rögzítenünk kell még azt a körülményt is, hogy nemcsak ez a kétféle vonalvastagság ismert. Az egész vékony vonaltól, majdnem a kétszeres vastagságig, széles skáláját állíthatjuk össze a különféle vastagságú számjegyeknek. Az évtizedes vita „eredményeként" kialakult *nyomáshiba*, illetve *típusváltozat* megállapításokat nyugodtan elvethetjük. A számjegyek megvastagodása kizárólag a szedett számokkal való magasnyomás sajátosságának következménye. Mértéke a nyomáserősség — amit a

beállítás befolyásol — a papírminőség és a festék anyagának függvénye. *Gyűjtői szempontból érdektelenek.* A vékony és vastag számjegyek közötti különbséget, négyszeres nagyításban a 23. és 24. ábra szemlélteti.

23. ábra

24. ábra

A számjegyeltérések utolsó csoportjában a számjegy változatokat soroltuk. Ezeket még az első világháború előtt Bíró Marcel dolgozta fel és rendszerezte. Az értékszámok nyomásához használt nyomdai számok közül egyes számjegyeknek többféle változatát határozta meg. Ezek mind az egy, mind a két számjegyből álló értékeknél előfordulnak. A filléres értékeknél kétféle egyes, kétféle hármas, háromféle ötös, a koronás értéknél négyféle egyes számjegy ismeretes.

Papír és vízjel

A papírfajták — különösen a haditermelés időszakában — állandó változás képét mutatják. A papír minősége fokozatosan romlik s így mind több- és több válfaja tűnik fel. Ezek részletes ismertetésére csak az egyes kibocsátásoknál térünk ki, mert sok az olyan papírfajta, amelyik csak egy-egy kibocsátásnál fordul elő.

A vízjellel, ami különben a papírral szorosan összefügg, ugyancsak ott foglalkozunk. Itt mindössze annyit jegyzünk meg, hogy a posta új kibocsátásnak csak azokat a bélyegeket tekinti, amelyek új, vagy legalábbis változott rajzzal készülnek. A vízjelváltozás tehát postai szempontból nem jelent új sorozatot. Ennek az álláspontnak természetes velejárója, hogy csak vízjelváltozás esetében az előző vízjeles papíron készült bélyegeket nem vonják ki a forgalomból. Sőt ide vezethetjük vissza azt a körülményt is, hogy egyes vízjelváltozásoknak a rendeletekben nyomát sem találjuk.

Gyűjtői szempontból minden, változott vízjellel készített kibocsátását új, önálló sorozatnak tekintünk.

Részletesebben kell azonban foglalkoznunk a nyomáshoz használt papír nagyságával. Ennek keretében rövid összefoglalást adunk a bélyeg papírjának útjáról a vízjel benyomásától a nyomdába való szállításig. Elöljáróban azonban meg kell emlékeznünk dr. Hollaender—Kölbig kutató munkájáról, amelyet „Okmánybélyeg Katalógus"-uk megírása előtt folytattak. Leírásunkat az ő ismeretanyaguk alapulvételével állítottuk össze. Tudnunk kell még azt is, hogy az összes állami értékpapírok és értékjegyek — a pénzjegyektől a váltóűrlapon, postabélyegen keresztül egészen az okmánybélyegekig — papírminőségének,

vízjelének meghatározása, továbbá gyártása a pénzügyminiszter hatáskörébe tartozott. Az egyes papírfajták mennyiségi megrendelése és átvétele viszont az érdekelt nyomdák — államnyomda és pénzjegynyomda — feladatát képezte. Az állami bélyegek — tehát mind a posta-, mind az okmánybélyegek vízjelváltozásait a pénzügyminiszter minden egyes esetben rendeletileg közölte. Ezt azért fontos tudnunk, mert a posta a vízjelváltozást nem tekintette külön kibocsátásnak — szemben a gyűjtői álláspontlal — s így az új vízjel használatbavételének közlésétől nem egyszer eltekintett. Viszont a korszak posta- és okmánybélyegei azonos papíron készültek s az utóbbiak megjelenése rendszerint fél-egy évvel megelőzte a postabélyegeket. Az említett esetekben a használatbavétel időpontjának meghatározásához a pénzügyminiszteri rendeletekre támaszkodhatunk.

Az állami bélyegek papírját, valószínűleg 1899-től 2000 mm szélességben gyártották és darabolás nélkül tekercselték. Egy tekercs 2000 méter papírt tartalmazott. A gyártásnál alkalmazott vízjelnyomóhenger hossza 2200 mm volt. Palástját fémszita szövet fedte, amelyre 1870 mm szélességben erősítették fel a vízjelnek fémszálakból kialakított rajzait. A tekercspapír kétoldali 65—65 mm széles vízjeltelen része a darabolásnál, mint gyártási hulladék — 6,5% — veszendőbe ment, illetve újra bezúzták. A papírgyár az igényeknek megfelelő nagyságban, a vízjeles részből vágta ki a nyomdai íveket, amelyeket 100-as csomagokban szállított a nyomdának.

Négyféle nyomdai ívnagyságot ismerünk. Ezeket a későbbi — többször lesz rá szükségünk — hivatkozások megkönnyítésére arab számokkal jelöljük meg.

1-es ívnagyság 490×570 mm, a levél-, újság- és portóbélyegek;

2-es ívnagyság 490×730 mm, az Árvíz-, I. Hadisegély- és Országházas bélyegek;

3-as ívnagyság 330×405 mm, a réznyomású- és végül a

4-es ívnagyság 660×405 mm, a könyvnyomású okmánybélyegek részére készült.

A két utóbbival tovább nem foglalkozunk — csak a teljesség kedvéért említettük meg — csupán még azt jegyezzük meg, hogy az 1, 3 és 4 nagyságot 1899-től, míg a 2-est az előzőkkel együtt 1913-tól használták.

Az 1-es és 2-es nagyságra a felsorolt bélyegekből 4 bélyeg ívet nyomtak, négyestömb elrendezésben. Nyomás után a fogazáshoz, az íveket vízszintes irányban félbevágták. Ezeket nevezzük fogazási félíveknek, vagy fogazási ívpároknak. A kisebb mennyiségben szükséges címleteknél nem fizetődött ki a 400-as nyomólemezek alkalmazása. Ezért ezeket 200-as ívekben nyomták. Ehhez mind az 1-es, mind a 2-es nyomdai ívet még a nyomás előtt félbevágták. Ezeket nevezzük nyomdai félíveknek. Méretük a jelölések sorrendjében:

1-es nyomdai félív: 490×285 mm,

2-es nyomdai félív: 490×365 mm.

A félívre való darabolást tehát nem a papírgyár, hanem a felhasználó nyomda végezte. A méreteknek a fentiekben való s talán túlzottan részletezett összefoglalása azonban korántsem felesleges, mert a későbbiekben sok nyitott kérdésnek itt találjuk meg a kulcsát.

Vízjeleltérések

Az egyes kibocsátásoknál a felkutatott vízjelállásokon kívül kitérünk a jellegzetes vízjeltörések és vonalvízjelek ismertetésére is. Típusaikat – az előzőeket *V*-vel, az utóbbiakat *Vv*-vel jelölve – táblázatokba foglaljuk össze. *Vonalvízjelen* a présfonál vízjelszerű benyomódását értjük (L! I. kötet 357. és 358. oldal). A gyűjtői nyelvhasználatban a *vonalvízjel* megnevezés terjedt el; ezért mi is ezt a kifejezést alkalmazzuk. Véleményünk szerint különben ezek a *vízjelgyűjtés* legérdekesebb területeinek egyikét képezik. A kiskoronás és a kétféle nagykoronás vízjelnél fordul elő. Vonatkozó ismereteinket öt hazai és egy külföldi lelkes gyűjtőnek – Ernst Nitsch, Fekete Győző, Kiss Ervin, dr. Kiss István, Örvös János és Schönhofer Lajos – köszönhetjük, akik kutatásaikat az 1930-as évek elején egymástól függetlenül végezték. Eredményeik nyilvánosságra hozatala után egyeztették adataikat, aminek alapján a vonalvízjelek rendszerezését Schönhofer végezte el. A vonalvízjelek *ritkasági fokát* az általuk átnézett anyag mennyisége és a talált darabok viszonyszáma alapján 1 : 1500-ban szabhatjuk meg.

Mind a vízjeltörés-, mind a vonalvízjel típusokat a III. vízjelnél a B1, a IV–VI. vízjelnél az A1 vízjelállásban adjuk meg.

Az enyvezés

Néhány szóval még ki kell térnünk az enyvezésre, amely a krajcáros kibocsátásokhoz képest nagyon leegyszerűsödik. Az első két kibocsátásnál még gyakori az eddig is használt, sárgás színű ragasztóanyag alkalmazása. Jellemzője, hogy mind a papirost, mind a festéket megtámadja. Az előzőnél különösen hosszabb állás után sárgás színeződést okoz, amely oly nagy mértékű is lehet, hogy a papíros kifejezetten halvány sárga színt ölt. A különböző színek pedig sárgás beütést kapnak. A fordulópontot az 1907. év jelenti. Ettől kezdve az államnyomda részére tiszta, állati csontból gyártott, minden szennyeződéstől mentes enyv készül. Teljesen kifogástalan, színtelen és szagtalan. Az ívek enyvezését gépi erővel végezték. Ehhez az enyvet hideg vízben áztatták, majd glicerinnel keverve felfőzték. Szűrés után az enyv forró állapotban kerül az elosztó- és kenőgépbe, amely a felkenést az enyvező henger segítségével gyorsan és egyenletesen végzi. Az enyves hengerről lefutó ívek görgősorból álló szárítókészülékbe kerültek. A száradó papiros a görgők között 25–30-szori átfutás után tökéletesen száraz és mázas, (glazuros) enyvezéssel kerül le.

AZ 1900/04 ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ LEVÉLBÉLYEG
(AZ 1. TURULOS SOR)

Az első kiadás

A kísérleti nyomás ismertetésénél már említettük, hogy az Államnyomda az első kiadás 13 értékéhez 20 féle kísérleti nyomatot terjesztett fel a kereskedelemügyi miniszterhez. Ezek gondos elbírálása után a miniszter döntött a végleges színekről, s a nyomásnak az azokkal való megkezdésére 1899. szeptember 26-án kelt 59.322/Korm.M.sz. rendeletével utasította az Államnyomdát. Ez a következő színeket írja elő: 1 fillér szürke, 2 fillér sárga, 3 fillér

narancssárga, 4 fillér ibolya, 5 fillér zöld, 6 fillér vörösbarna, 10 fillér vörös, (piros), 25 fillér kék, 30 fillér téglavörös (téglapiros), 50 fillér bronzvörös, 60 fillér zöldessárga, 1 korona bronzvörös, 3 korona kékeszöld és a hírlapjegy okker. A felsorolt színek, kettő kivételével az egyes címletek törzsszínei is; a forgalombabocsátó rendelet is ezeket adja meg azzal az eltéréssel, hogy a 60 filléres színét sárgászöldben, a hírlapjegyét pedig narancssárgában jelöli meg. Az első kiadáshoz megrendelt mennyiséget a nyomdának úgy kellett elkészítenie, hogy az összes postaigazgatóság részére igényelt mennyiséget legkésőbb 1899. december 20-ig megkapja. Az igazgatósági értékcikkraktárak pedig az igazgatásuk alatt álló valamennyi posta- és (távirda) hivatalt az új bélyegek első készletével december 28-ig bezárólag voltak kötelesek ellátni.

A koronaértékben való kötelező számítás bevezetését a posta részéről is alaposan megfontolt, átgondolt és kifogástalanul előkészített intézkedések előzték meg.

„A koronaértékben való közkötelező számítás behozataláról az általános éremforgalom rendezéséről és a koronaértéknek a jogviszonyokra való alkalmazásáról" az 1899. évi XXXVI.t.c. intézkedett, amely 1900. év január 1-én lépett életbe. Végrehajtásával a törvény a minisztériumot hatalmazta fel. — (Közbevetve meg kell jegyeznünk, hogy a törvénycikkben szereplő *minisztérium* kifejezésen mai értelemben a kormányt, illetve a minisztertanácsot kell értenünk) — A végrehajtásnak a postára eső részét a kereskedelemügyi miniszter 1899. november 26-án kelt 76.879 sz. rendeletével (Budapesti Közlöny 1899. évi 277. sz.) szabályozta. Az új bélyegek forgalomba bocsátásával szükségessé váló számadási és egyéb kezelési nyomtatványokat az Államnyomda még 1898 őszén kinyomtatta és leszállította az Országos Posta- és Távirdagazdászati Hivatalnak. Az egyes postahivatalok a szükséges nyomtatványokat zárt csomagban, az 1898. november 24-én kelt 79.651 sz. rendelettel (PTRT. 1898. december 5-i 38. sz.) meg is kapták azzal az utasítással, hogy azokat csak újabb rendelkezésre bonthatják fel. A már említett és a Budapesti Közlönyben kihirdetett kereskedelemügyi miniszteri rendeletet csakhamar követte a posta intézkedése, amely az áttérést most már minden vonatkozásban pontosan szabályozza. A rendelet — amely 1899. december 13-án kelt és 84.096 sz. alatt (PTRT. 1899. december 18-i 48. sz.) jelent meg — bevezetőben intézkedik a már tárgyalt nyomtatványcsomag felbontására s a benne levő 26 féle nyomtatvány 1900. január 1-én való használatba vételére. Majd így folytatódik:

„3. 1900. év január hó 1-től kezdve új posta- és távirda értékjegyeket és új értékjegyes nyomtatványokat bocsátok forgalomba.

Az új értékjegyek 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 25, 30, 50 és 60 filléresek, 1 és 3 koronások, az új hírlapjegy pedig 2 filléres.

Az új értékjegyek színnyomata 20 mm széles és 23 mm magas és megfelelő rajzdíszben a következő képeket foglalja magában, u. m.: a filléres jegyeknél a magyar szent koronát talapzaton, a háttérben a magyar Alföldet, repülő turulmadárral, a koronás jegyeknél Ő Felsége a király mellképét a magyar szent koronával". A hírlapjegy (lásd ott) leírása után: „A „Magyar kir Posta" felirat a filléres jegyeknél a színnyomat felső részében, ellenben a koronás jegyeknél annak alsó részében, a „Fillér" és „Korona" szó pedig valamennyi jegynél a színnyomat alsó részében van elhelyezve.

A fekete értékszámok a filléres jegyeknél a koronát tartó talpazat fehér színű előoldalán, a koronásoknál pedig a „Korona" szó előtt képzett szintén fehér színű négyszögben vannak.

Úgy a fillér, mint a korona értékű jegyek vékony, fehér vízjeles papiroson typográfiai úton állíttattnak elő".

Ezt követi az egyes címletek színének – a fejezet elején már tárgyalt – felsorolása. Továbbá:

„Az értékjegyek a m. kir. államnyomdában félív nagyságú papírlapokon készülnek úgy, hogy egy lap 10 vízszintes és 10 függélyes sorban összesen 100 darab jegyet tartalmaz. Az egyes lapok mind a négy oldalán enyvezett keskeny papírszéllel s minden vízszintes, illetve függélyes sor végén értékszámmal vannak ellátva."

A bélyegek ismertetése után az értékjegyes új nyomtatványok – az egyszerű, zárt és válaszos levelezőlapfajták, a zárt táviratlapok, a levélborítékok, a postatakaréklapok, végül a szállítólevelek – felsorolása és leírása következett. A rendelet többi része a régi értékcikkek felhasználásáról, elszámolásáról, valamint az értékszámítással kapcsolatos kérdésekről intézkedik.

Ilyen gondos előkészítés után 1900. január 1-én forgalomba került az első turulos sor I. kiadása. A következő többi kiadástól könnyen megkülönböztethető a nagyon vékony, jóformán hártyaszerű papirosával, nagyon finom nyomásával s a színek feltűnő halványságával.

A kiegészítő értékek és színváltoztatások

Többször kitértünk már arra a gondos és évekig tartó előkészítésre, amely az első korona-filléres értékű bélyegek megjelenését megelőzte. De úgy látszik azért egy egész kis hiba mégiscsak becsúszhatott. Az értéksorból hiányzott néhány címlet, amelyre szükség lett volna. Így az első néhány hónapos forgalmi tapasztalat után, már 1900 tavaszán az Államnyomda megkapta az utasítást a még szükséges négy új címlet kísérleti nyomatainak elkészítésére. A kísérleti nyomatokat a 2., 3. és 4. csoportba sorolhatjuk. A kész próbák felterjesztésére, valamint a nyomás elrendelésére adatokat nem találtunk. Csupán a forgalomba bocsátási rendelet ismert.

a) *2. Csoportbeli kísérleti nyomatok.* Az 1899. évi vízjeles papíron, kétszínű nyomással, kétféle vízjelállással és kétféle fogazással készültek. A felsorolásban a második szín az értékszámé.

1. Fekvő vízjel, fogazás 12
20 fillér világosbarna/vörös,
35 fillér vörösibolya/zöld és vöröslila/fekete,
2 korona kékeszöld/fekete,
5 korona kékesibolya/fekete.

2. Álló vízjel, fogazás 11 1/2
20 fillér szürke/fekete, cinóbervörös/fekete,
35 fillér szürke/fekete,
2 korona világoszöld/fekete,
5 korona világoszöld/fekete.

b) *3. Csoportbeli kísérleti nyomatok.* Fehér és rózsaszín karton papíron vízjel és fogazás nélkül, széles bélyegszegéllyel készültek.

5 korona barnásibolya/fekete.

c) *4. Csoportbeli kísérleti nyomatok.*

1. Vízjeles papíron, vágott, enyvezés nélküli kövér értékszámmal.

6 fillér olajzöld.

2. Vízjel nélküli fehér papíron, fogazatlan. Egyes nyomatok széles bélyegszegéllyel.

20 fillér sárgásbarna/vörös és hamuszürke/vörös.

Az új címletek nyomásával az Államnyomda az év végére elkészült s december 5-i keltezéssel kiadták a 86.516 sz. forgalombabocsátási rendeletet (PTRT. 1900. évi december 13-i 67. sz.), amely szerint:

„A korona pénzértékének megfelelő tagozatokban eddig kibocsátott posta- távirdai értékjegyeken kívül még húsz (20) és harminczöt (35) filléres továbbá két (2) és öt (5) koronás értékjegyek forgalomba hozatalát rendeltem el.

Ezek közül az 5 koronás értékjegyek, melyek főkép a magasabb díj alá eső csomag- és pénzküldemények bérmentesítésére szolgálnak — csakis kincstári hivataloknak adatnak ki."

Az értéktagozat kiegészítését, illetve bizonyos kisebb módosítását a díjszabás egyes tételei tették szükségessé. Jóllehet forint—krajcár értékszámításról az áttérés a kettes szorzószámmal történt s így a díjszabásban — eltekintve az 1 filléres kiegészítésektől — tulajdonképpen említésre méltó változás nem történt. Az új értéktagozatokban hiányzott azonban a 10 krajcárnak megfelelő 20 filléres és az 1 forintnak megfelelő 2 koronás értékfokozat. A 35 filléres érték kibocsátását a külföldi ajánlottlevél díjtétele, az 5 koronást pedig a rendeletben is említett okok indokolták.

A 3 koronás értéknek forintos elődje nem volt, de a 2 és 5 koronás érték rendszeresítése szükségességét feleslegessé is tette s ezért azt a fenti rendelet a forgalomból ki is vonta, illetve érvényességét 1901. március 31-el megszüntette. A közönség részéről megvásárolt, de a kivonás napjáig fel nem használt bélyegeket, amennyiben valódiak, épek és kétséget kizárólag használatlanok voltak, a posta- és távirdahivatalok 1901. június 30-ig kötelesek voltak becserélni. A beszolgáltatott maradvány készleteket, az igazgatósági értékcikkraktárak készleteivel együtt 1901. március 31. után a posta belkezelésben használta fel. Kisebb részben a kincstári postahivataloknál a szállítólevelekre, nagyobb részt azonban azoknál az ugyancsak kincstári postahivataloknál, amelyeknél a távirati díjakat bélyegben kellett leróni, a táviratokra ragasztották fel. Ez az intézkedés gyűjtői körökben annak idején nagy visszatetszést szült, mert ennek következtében az I. kiadás záró értékének nemzetközi ára és kereslete — természetesen a használt példányoknál — erősen lecsökkent.

Az új címleteket forgalombabocsátó rendelet a bélyegek színét az eddigi és az ez után következő szokástól eltérően — nem közli, ezért törzsszínüknek az Államnyomda első színközléseit fogadjuk el. A 20 filléres világosbarna, a 35 filléres vörösibolya, a 2 koronás szürkéskék, az 5 koronás pedig barnásibolya.

A 6 filléres vörösbarna színe, különösen azoknál a hivataloknál, amelyek esti világításnál is szolgálatot tartottak zavart, illetve összetévesztést okozhatott a rokonszínű, nagyobb névértékű címletekkel. Ez késztethette a postát a 6 filléres vörösbarna színének megváltoztatására. A szükséges kísérleti nyomatokat az államnyomda már 1901 márciusában elkészítette kétféle, fehér karton és rendes vízjeles papíron. A fehér kartonpapíron nyomottak vágottak és enyvezetlenek. Négyféle színben készültek: barnássárga, olajbarna, barnás-

zöld és olajsárga, fekete értékszámmal. A vízjeles papírra nyomottak színe barnássárga, fekete értékszámmal.

Nem sokkal később, 1901. május 21-i keltezéssel már meg is jelent a 30.157. számú (PTRT. 1901. június 1-i 31. sz.) forgalombabocsátási rendelet, amely szerint

„A 6 filléres frankójegy színének, a többi levéljegy színétől elütőbb s élénkebbé tétele czéljából a 6 filléres frankójegy színét az eddigi vörös-barnáról zöldes-barnára változtatom. Az új 6 filléres frankójegyek a jelenleg érvényben levő 6 filléres levéljegyekből még rendelkezésre álló készlet elfogyta után fognak forgalomba bocsáttatni. Az eddigi 6 filléres frankójegyek érvényességét folyó évi december hó 31-vel megszüntetem".

Végül – hasonlóan a 3 koronások kivonásához – még a megvásárolt és a forgalmi idő alatt fel nem használt bélyegek becserélésére intézkedik a rendelet, amelyet 1902. március 31-ben szab meg.

A rendeletben közölt zöldesbarna színű 6 filléres bélyeg azonban soha sem jelent meg. Helyette 1901 közepe táján kerültek forgalomba az olajsárga színű 6 filléresek. Rédey szerint itt nem a meghatározott színtől való tudatos eltérés, hanem hibás festékkeverés történt. Inkább hajlunk azonban Czakó Elemér megállapítása felé, amely szerint a színközlés és nyomás megkezdése előtt az államnyomda szóbeli utasítást kapott a zöldesbarna szín helyett az olajsárga használatára. Ezt a tényt az is alátámasztja, hogy ilyen kísérleti nyomat készült, míg az eredetileg előírtból nem.

Ezekben az első években még történt néhány jelentősebb színváltoztatás, amelyet azonban már rendeletileg nem közöltek. A jelentősebbeket külön meg is említjük. Ezeket részben az államnyomda korabeli levelezéséből, részben a Czakó-féle kéziratból ismerjük.

Az 1901-es kiadású olajsárga 6 filléres színét 1902 elején olajbarnára, majd 1903-ban olajzöldre, az 1900-as első kiadású világosbarna 20 fillérest 1901-ben vörösbarnára, 1902-ben földbarnára, az első kiadású 35 filléres vörösibolya színét 1901-ben feketeibolyára, végül az első kiadású barnásibolya színű 5 koronást 1901-ben borvörösre változtatták. Az eddig elmondottakkal azonban az első turulos sor még mindig nem öltötte fel végleges alakját. Még két változás történt.

Az egyiknek előzménye még 1901 végére nyúlik vissza, amikor egy kisebb díjszabásmódosítás keretében a képeslevelezőlapok díjtételét 4 fillérről 5 fillérre emelték. Ez a változtatás feleslegessé tette a 4 filléres címletek további fenntartását. A posta azonban úgy látszik nagy készletekkel rendelkezhetett – (összesen 515.440 ív készült) – mert annak ellenére, hogy nyomásukat 1902-ben megszüntették, a forgalomból való kivonásukra csak 1903 végén került sor. A vonatkozó és 1903. szeptember 24-én kelt 59.080. sz. rendelet (PTRT. 1903. október 1-i 38. szám) idevágó részét – mert az az eddigi szokástól eltérő új intézkedést is tartalmaz – szószerint idézzük:

„A koronapénzértékek megfelelő tagozatokban kibocsátott posta- és távirdai értékjegyek közül a 4 filléres értékjegy használatát 1903. évi deczember hó 31-ével megszüntetem. Ezen időn túl a közönség a 4 filléres jegyeket sem bérmentesítésre fel nem használhatja, sem a posta- és távírdahivataloknál megfelelő értékű frankójegyekre be nem cserélheti."

Az első eset, hogy a posta nem adott alkalmat a kivont bélyegek forgalmi idején túli becserélésére.

Körülbelül ezzel az intézkedéssel egyidőben készült el az Államnyomda a sorozat — már tervbevett — utolsó értékének a 12 filléresnek kísérleti nyomásával. Itt most már természetesen csak színpróbára volt szükség. A 6 filléreshez hasonlóan ezek is kétféle, vízjel nélküli fehér kartonpapíron és a rendes vízjeles papíron készültek. A kartonpapírra nyomottak barnásibolya és ibolya színűek. Az ibolya színűek értékszámmal és anélkül is ismertek. A vízjeles papíron csak fekete számos ibolyaszínű kísérleti nyomás készült. A döntés hamarosan meg is született és a 12 filléres érték első kiadását az év végére ki is nyomták. A forgalomba bocsátásra intézkedő rendelet 1903. december 3-i keltezéssel 79.605. sz. alatt (PTRT. 1903. december 23-i 49. sz.) jelent meg és annak időpontját 1904. január 1-ben, színének pedig a forgalomból kivont 4 filléres ibolya színét szabta meg. Ezzel azután az első kibocsátás, a második nyomásának megkezdése előtt alig több, mint fél évvel vált teljessé.

Színeltérések, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

Az egyes címletek színeltéréseinek felsorolásában a törzsszíneket *kurzív* betűkkel szedettük. Az első kiadás — amelyet 1899-ben nyomtak —, színjelzése után zárójelben római „I"-es számot írtunk, amit példányszáma követ. Azoknál a színváltozatoknál, amelyeknél a nyomás évét ismerjük, azt ugyancsak zárójelben tüntetjük fel. Az utolsó színváltozat utáni példányszám a teljes kibocsátásra vonatkozik, tehát az első kiadás mennyiségét is magában foglalja.

A törzsszínekkel kapcsolatosan itt kell rámutatnunk a forgalombabocsátó rendelet kettős tévedésére, amelyet akkor követtek el, amikor az 50 filléres és 1 koronás címlet színét egyformán bronzvörösben jelöli meg. E meghatározás részben téves azért, mert a két címlet színe nem azonos, részben pedig azért, mert a turulos bélyegeknél bronzvörös festéket nem használtak. A felsorolásban épp ezért a valóságnak megfelelő színelnevezéseket használjuk.

1 fillér Halványszürke (I) 2 260 000 db; *szürke*, ibolyaszürke, szürkésfekete és kékesfekete. Legritkább változat az ibolyaszürke. Példányszám 74 633 000 db (17). Nj: 102a, 103f, 128f, 601f, 821a.

2 fillér. Halvány világossárga (I) 3 880 000 db; *sárga*, citromsárga, olajsárga és barnássárga. Példányszám: 140 755 000 db (35). Nj: 103a, 401f.

3 fillér. Halvány világosnarancsárga (I) 1.680.000 db; *sötétnarancs* és vörössárga. Példányszám: 98.099.000 db (31). Nj: 428a, 432f, 605f, 611f.

4 fillér. Halvány ibolya, színtartó (I) 4 760 000 db; *Ibolya* világos és sötét árnyalattal, élénk kékesibolya (1901) oldódó. Példányszám: 51 544 000 db (10). N.: 130a, 600f.

5 fillér. Világos élénkzöld (I) 1 850 000 db; *zöld*, világos és sötét árnyalattal, sárgászöld és smaragdzöld. Példányszám: 172 976 000 db (40). Nj: 605f, 605f.

6 fillér. Halvány málna (I) 1 730 000 db; *vörösbarna*, ibolyabarna, csokoládébarna és borvörös (1901). Nj: 128a, 432f, 504a, 539a, 605a.

Olajsárga (1901), olajbarna és olajzöld (1903). A barna és zöld színcsoportnak csak együttes példányszámát ismerjük: 51 763 000 db (30). Nj. 101a, 102f, 536f.

10 fillér. Halvány rózsaszín (I) 10 130 000 db; *vörös* (piros), karminrózsa világos, sötét és élénk árnyalattal. Példányszám: 468 816 000 db (48) .Nj: 102a, 103f, 602f.

12 fillér. *Ibolya*, sötétibolya és kékesibolya, valamennyi oldódó. Példányszám: 868 000 db (4). Nj: 131a, 604f.

20 fillér. *Világosbarna*, barna és vörösbarna az 1900/01-es kiadásoknál, *földbarna*, sötét-

barna az 1902-es kiadásoknál, majd csokoládébarna és feketésbarna; általában oldódóak. Példányszám: 28 554 000 db (25). Nj: 102f.

25 fillér. Halvány homályoskék (I) 1 430 000 db; *kék*, világos és sötét árnyalattal, szürkéskék, ultramarin. Példányszám: 15 880 000 db (23). Nj: 102f, 131a.

30 fillér. Halvány narancs (I) 1 060 000 db; *sárgásbarna*, narancsbarna, gesztenyebarna, világosbarna és barnástéglavörös. Példányszám: 21 327 000 db (24). Nj: 127f, 553a.

35 fillér. Halvány vörösibolya, *vörösibolya*, ibolya, kékesibolya, mangánvörös és feketésibolya (1901), általában oldódóak. Példányszám: 24 403 000 db (24). Nj: 102f, 123a, 503f.

50 fillér. Halvány barnáskarmin (I), 760 000 db; *Barnáskarmin*, sötétvörös, barnásvörös, ibolyakarmin, bíborvörös, általában oldódóak; Példányszám: 9.488.800 db (5), Nj: 127f, 301a.

60 fillér. Halvány szürkészöld (I), 790 000 db; *sárgászöld*, olajzöld, kékeszköld, és zöldesszürke. Példányszám: 22 710 000 db (28). Nj: 130f, 131a, 602f, 605f.

1 korona. Halvány sárgástéglavörös (I), 350 000 db; *vörösbarna*, barnásvörös, ibolyásvörös, sötét vörösbarna; oldódóak. Példányszám : 4 461 000 db (21).

2 korona. *Szürkéskék.* Példányszám: 776 800 db (15).

3 korona. Kékeszöld, néha halvány kékeszöld (I), 377 600 db. Az első kiadás egyedüli egyede, amely az 1900 évi kiadásoktól alig tér el. Példányszám: 838.000 db (3).

5 korona. Barnásibolya, borvörös (1901). Példányszám: 455.400 db (14).

A sorozat névértéke 13 korona 63 fillér; 455.400 teljes sort nyomtak.

Nyomáseltérések

a) *Szétfolyó nyomás.* Maszatos, foltos, összefolyt festékes nyomás. Különösen összefolyt a rajz vonalkázása, a finomrajzú korona helyett pedig sokszor csak egy festékfolt tűnik elő. A maszatos nyomás néha olyan erős, hogy a bélyegkép alig vehető ki. Nagyon ritka. Ismert a 2, 3, 4, 6, 10 és 25 filléresnél.

b) *Ívszínátnyomás.* Az 1 koronás értéknél ismerjük — (L I. kötet 335. oldal 177. ábra); előfordulása aránylag gyakori.

c) *Kétoldali nyomás.* Az 1 koronásnál fordul elő (I. kötet 314. o. 130. ábra) hátoldali 35 filléressel. Valószínű, hogy egy nyomdai ív elkerülte az ellenőrzés figyelmét és így 400 db postai forgalomba is került. Nem zárkózhatunk azonban el annak feltételezésétől sem, hogy az eddig ismert egy példány nyomdai selejtből ered.

d) *Kettősnyomás.* A bélyegkép kettősnyomását az 1, 10 és 35 filléresnél ismerjük. Értékszám kettősnyomat az ibolyabarna és az olajbarna 6 filléresnél fordul elő. A 6 és 35 filléresnek nem kizárt a nyomdai selejtből való eredete.

e) *Lemezhibák.* Az ismert lemezhibákat mint típusokat folytatólagosan sorszámozzuk. Addig is, amíg kétséget kizárólag meg nem állapítható, illetőleg nem tisztázható, hogy melyek erednek az anyalemezről s melyek a nyomólemezről, addig két csoportot képezünk. „L"-el jelöljük azokat, amelyek csak egy kibocsátáson belül; „A"-val pedig azokat, amelyek több egymás utáni kibocsátásnál is előfordulnak. Helyzetük rögzítéséhez a bélyegképet részekre bontjuk és ezeket az egyszerűség kedvéért római számokkal határozzuk meg és hibamezőnek nevezzük. Egyelőre a filléres és koronás értékek részére öt hibamezőt állapítottunk meg. A további kutatások és azok eredményeként a lemezhibák típusainak újabb rendszerezése természetesen ezt a számot meg is növelheti. Az I. hibamező a „FILLÉR", a II-es a „KORONA" értékjelzésben, a III-as az értékszámban, a IV-es a „MAGYAR KIR. POSTA" feliratban és az V-ös a bélyeg rajzának egyéb helyein előforduló lemezhibákat, töréseket, stb. foglalja magába. A jellegzetes lemezhibákat leírásukon kívül minden ki-

bocsátásnál hibamezőnként, azon belül *L* és *A* csoportosításban sorszámaik rendjében foglaljuk össze. Megjelölésükre a hibamező számából, a csoport betűjéből és a sorszámból összetett jelcsoportot használunk, például: *II—A3.* alakban. Az 1900. évi kibocsátás lemezhibái az I. és V. hibamezőben fordulnak elő.

I. *A „FILLÉR" értékjelzésben előforduló lemezhibák.*

L1. Típus. Az „*I*" és az első „*L*" betű között a sor alján pont.

L2. Típus. Az „*E*" betű fejvonala letörött és helyette egy fekvőhelyzetű „k" alakú vonalhalmaz képződött.

A1. Típus. Az „*F*" betű nyelvvonala alatt kettőspont.

A2. Típus. Az „*F*" betű fejvonala az első harmadában átszakadt.

A3. Típus. Az „*F*" betű nyelvvonala hiányzik, aminek következtében fordított „L"-hez hasonlít.

A4. Típus. Az „*F*" betű előtt kettőspont.

A5. Típus. Az „*I*" betű fejétől jobbra pont.

A6. Típus. Az első „*L*" betű talpvonala az első harmadában kettétört.

A7. Típus. A két „*LL*" betűpár talpvonala folytatólagos összefüggő vonalat alkot.

A8. Típus. A második „*L*" betű szárától jobbra kettőspont.

A9. Típus. A második „*L*" betű szárától jobbra, körülbelül betűközépen, egy pont.

A 10. Típus. Az „*É*" betű ékezete helyett vízszintes vonal.

A 11. Típus. Az „*É*" betű nyelvvonala felett vesszőalakú vonaldarab.

A12. Típus. Az „*É*" betű talpvonala a szárcsatlakozásnál kitörött.

A13. Típus. Az „R" betű lába a fejcsatlakozásnál kitörött.

A14. Típus. Az „*R*" és „*É*" betű között, az „*R*" nyakvonalával egymagasságban pont.

V. *A bélyeg rajzában előforduló lemezhibák.*

A1. Típus. A koronás értékeknél a belső keretvonal, a „*POSTA*" „*S*" és „*T*" betűköz feletti részén, befelé pontszerűen kidudorodik. (Ez a lemezhiba a már említett és valaha sokat vitatott vésnökjel).

A2. Típus. A belső, három körívből álló keretvonalban a turul szárnya alatt, bal oldalon vaskos festékfolt.

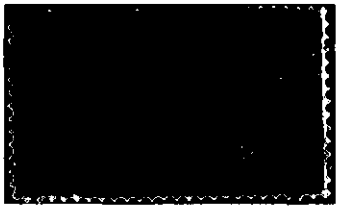
A3. Típus. A „FILLÉR" utáni záródísz felett színes udvarral körülvett erős rajzú pont.

Ismert előfordulások: *I—L1. típus:* 1, 2, 3, 5, 6, 10, 20, 25, 35 és 60 filléresnél + *I—L2. típus:* 1, 2, 3, 5, 10, 20 és 35 filléresnél + *I—A1. típus:* 5, 10 és 20 filléresnél + *I—A2. típus:* 10 és 20 filléresnél + *I—A3. típus:* 1 és 10 filléresnél + *I—A4. típus:* 5 és 25 filléresnél + *I—A5. típus:* 6 és 10 filléresnél + *I—A6. típus:* 5, 6 és 10 filléresnél + *I—A7. típus:* 1, 5 és 10 filléresnél + *I—A8. típus:* 3 és 10 filléresnél + I—A9. típus: 1 és 10 filléresnél + *I—A10. típus:* 1, 5, 10 és 20 filléresnél + *I—A11. típus:* 10 és 25 filléresnél + I—A12. típus: 1, 3, 5, 10 és 20 filléresnél + *I—A13. típus:* 5, 6, 10 és 20 filléresnél + *I—A14, típus:* 1 filléresnél + *V—A1. típus:* 1, 2, 3 és 5 koronásnál + *V—A2. típus:* 1, 2, 3, 5, 10, 20 és 35 filléresnél + *V—A3. típus:* 1, 3, 5, 10 és 20 filléresnél.

f) *Számjegyeltérések.* Értékszám eltolódások (25. ábra) elég gyakoriak. Értékszám nélkül ismert az olajbarna 6, a 10 és 35 filléres. Keletkezésük Bíró Marcel szerint vagy úgy történt, hogy egyes íveknél elmaradt a második menet nyomása, vagy egyes íveken egyes bélyegekről maradt el az értékjelzés. (27. ábra) Szerinte ez szintén kétféleképp jöhetett létre. Az első esetben valamelyik számjegy a nyomólemezen „nem működött", a másodikban papiros, vagy egyéb hulladék takarta el a számjegyet. Ez utóbbit kizártnak tartjuk, mert a „véletlen hulladék" az értékjelzés helyén festékfoltot hagyott volna. A „nem működő" számjegyeket sem tartjuk valószínűnek. A második fázis elmaradása elfogadható magyarázat, értékszám nélküli teljes ív esetében. (Ilyent kapott pl. a Pozsony 1. sz. postahivatal, ahol abból eladás útján 14 db felhasználásra

25. ábra

26. ábra

27. ábra

került). Egyes értékszámnélküli példányok esetén véleményünk szerint inkább az történhetett, hogy valamelyik számtartódúcba nem került értékszám, esetleg onnan ki is eshetett. Mikor észrevették, pótolták a hiányt, viszont a már kinyomott ívekből a hibával együtt néhány átcsúszhatott az ellenőrzésen. Ezeknek nyomdai selejtből való eredete sem kizárt.

Papír

A nyomási időszakban, az 1899. évi korona körben fekvő vízjellel (III. B.) négyféle papírt használtak. A papírfajták időrendben az alábbiak szerint következtek:

v) *Hártyapapíron.* Finom, nagyon vékony fehér papír, amelyen a bélyegkép és az értékszám jól áttetszik. A vízérzékeny festékeknél — általában a vörös színek — a használt bélyegek papírja gyakran a festék színének megfelelő halvány árnyalatú színeződést mutat. Az első kiadás és az ezt követő kiegészítő értékek első kiadásai — a 12 filléres kivételével — kizárólag ezen a papíron fordulnak elő.

x) *Üvegpapír.* Kemény, erős papír, amelynek hátoldalán a bélyegkép világosan kivehető. Könnyen felismerhető jellegzetes tulajdonságairól. A fogak

merevsége miatt tépésnél azok többé-kevésbé megsérülnek és a bélyegek szétválasztásánál jellemzően sercegő hang hallható. A krajcáros bélyegek 1899-es utolsó kiadásainál használt papírból maradt vissza. A turulosok legritkább papírfajtája. Csak az I. kiadásnál fordul elő; ismert értékei az 1, 4, 10 és 60 filléres, valamint az 1 koronás. Használtan csupán az 1 fillérest (Budapest 1900. február 4.) és a 10 fillérest (Kálkápolna 1900. május 6.) ismerjük.

y) *Sima papír.* Finom, sima, a *v*-nél vastagabb, fehér papír, amely már nem átlátszó, csupán áttetsző. Általában 1903-tól használták. A borvörös 6 filléres és a 3 koronás kivételével minden értéket nyomtak ezen a papíron.

z) *Kartonszerű papír.* Vastag, sima, fehér, nem áttetsző papírfajta. 1904-ben került használatba, tehát csak az utolsó kiadásoknál fordul elő. A 4 filléres, a barna színcsoportú 6 filléresek és a 3 koronás kivételével minden címletnél ismert.

Vízjel

A sorozat valamennyi értéke kivéve az ibolyabarna 6 fillérest, ismert az összes vízjelállással, tehát a III/B1, B2, B3, B4, Ba, Bb, Bc és Bd, valamint a III. gy. Az említett 6 filléres B3, B4, Bc és Bd vízjelállású darabjai még nem kerültek elő, pedig előfordulásuk ha nem is biztos, de valószínű. A B3, B4, különösen pedig a Bc és Bd állás előfordulása általában ritkább a másik négy állásnál; egyes értékeknél pedig nagy ritkaság.

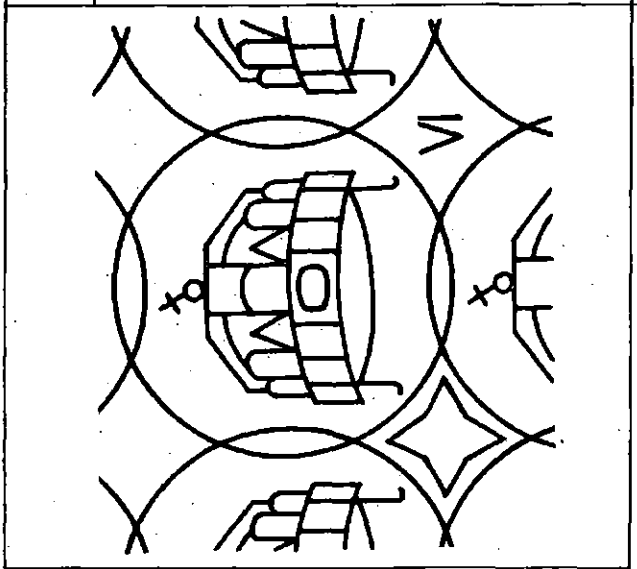
A vízjel eltérések közé soroljuk a vízjelnyomóhenger hibáiból — szitatörések — adódó és a vízjel rajzában mutatkozó rendellenességeket. Számuk és féleségük a henger használati idejének megfelelően mind több és több, míg a gyártás befejezésekor szinte vízjelábránként megtalálhatók. Ezek közül természetesen csak a legjellegzetesebbeket és így a könnyen megállapíthatóakat ismertetjük.

Az első kiadás vízjele mindig kifogástalan, rajztörések, alakváltozások még nincsenek. Az új vízjeles papiros gyártása 1899. április, május havára tehető, viszont az első kiadás értékeit ugyanez év végén már kinyomták, tehát a gyártáshoz még kifogástalan vízjelű papiros állott rendelkezésre. A további kiadásoknál azonban mind gyakoribbak a vízjelhibák. Ezek leírásánál felsoroljuk azokat az értékeket, amelyeket a hibás vízjelrészekkel ismerünk. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a többi címleten ezek nem fordulhatnak elő. Ugyanis a vízjelnyomóhenger méreteiből következik, hogy ugyanaz a vízjelhiba legalább minden második nyomdai íven előfordul, tehát szükségszerűen minden címletnél kell jelentkeznie.

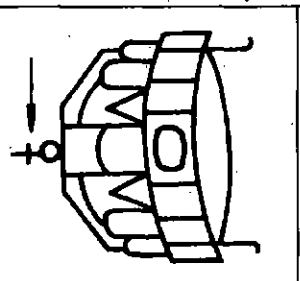
Tíz jellegzetes vízjelhibát ismerünk. A V5-ös vízjelhiba — a jóságfokozati jelzőszám hiánya — kétséget kizáró felismeréséhez legalább hatos —, a V8-ashoz legalább négyestömb szükséges. Ismert előfordulások:

V1: 2 és 10 filléresnél,
V2: a 2, 6, 10 és 12 filléresnél,
V3: az 5 és 10 filléresnél,
V4: a 10 filléresnél,
V6: az 1, 2, 5, 10, 20 és 25 filléresnél,
V6: az 5, 10 filléres és 2 koronásnál,
V7: a 2, 10 és 25 filléresnél,
V8: a 10 filléresnél
V9: a 2 filléresnél
V10: a 10 filléresnél

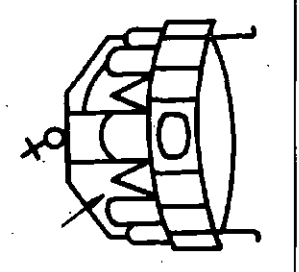
1899	III. Körben korona vizjel	I.
	B1 alaphelyzete	Vizjeltörés típusok

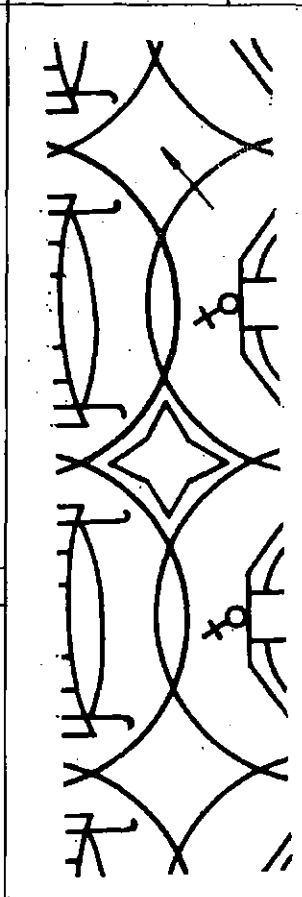
III/Ba szám- és Gy I. gyári vizjellel

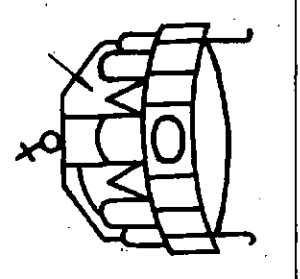
V1

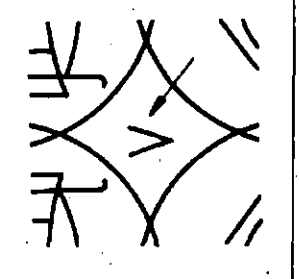
V2

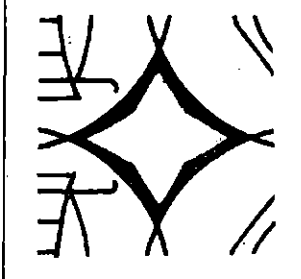
V5

V3

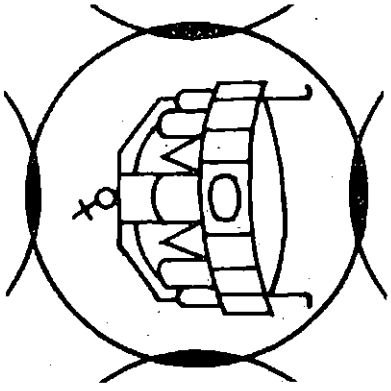

V4

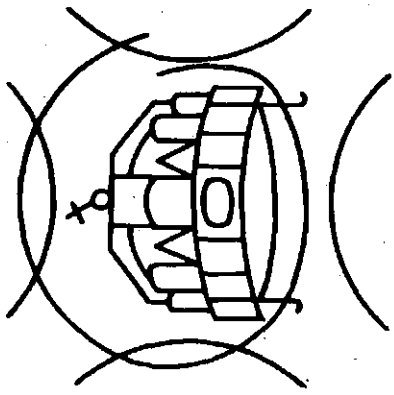

V7

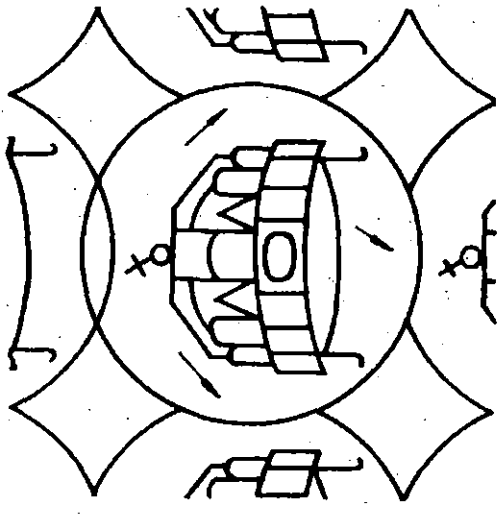
1899	III. Körben korona vízjel Vízjeltörés típusok	II.

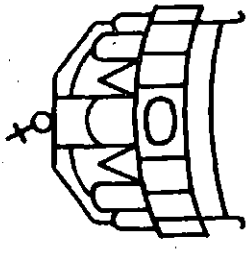
V6

V9

V8

V10

A fogazás

Az első kibocsátás általános fogazása a 12:11 3/4-es fésűsfogazás. Munkatorlódásnál, különösen ha az időben összeesett valamely fogazógép hibásodásával, kiegészítésképp használták a 11 1/2-es sorfogazógépet is. A 11 1/2-es fogazással nem ismerjük az ibolyabarna 6 fillérest. A 11 1/2-es sorfogazású használt bélyegek is ritkák, használatlanul a legtöbbjük még ritkább. Például a 3 koronásból mindössze két használt példányt ismerünk; mindkettőt Trencsén bélyegzéssel (Schäffiing és Szepes gyűjtemények).

A 12:11 3/4-es fésűs fogazásnál kétféle fogazattípust különböztetünk meg. Keletkezésüket a megkopott lyukasztószerkezetű gépek javítására vezethetjük vissza. A javítás úgy történik, hogy a lyukaztólap vágólyukait felfúrják s a fogazólécbe az új lyukátmérőnek megfelelő vastagabb lyukasztótűket helyeznek. Az eredeti tűkkel szerelt gépekből kerülnek ki a „*tompa*"-, az újonnan pótolt vastagabbakkal működőkből a „*hegyes-* vagy *tűfogazású*" ívek.

Az 1900-as kibocsátású sorozat fogazása eleinte kifogástalanul jó és gondos munkára vall. A tűk kopása következtében azonban a fogazás minősége állandóan romlik. A nyomási időszak végén — 1903/04-ben — már sűrűn előfordul a nem élesen határolt lyukak szétválasztásakor keletkező durva fogazat, leginkább a hegyes fogazatnál.

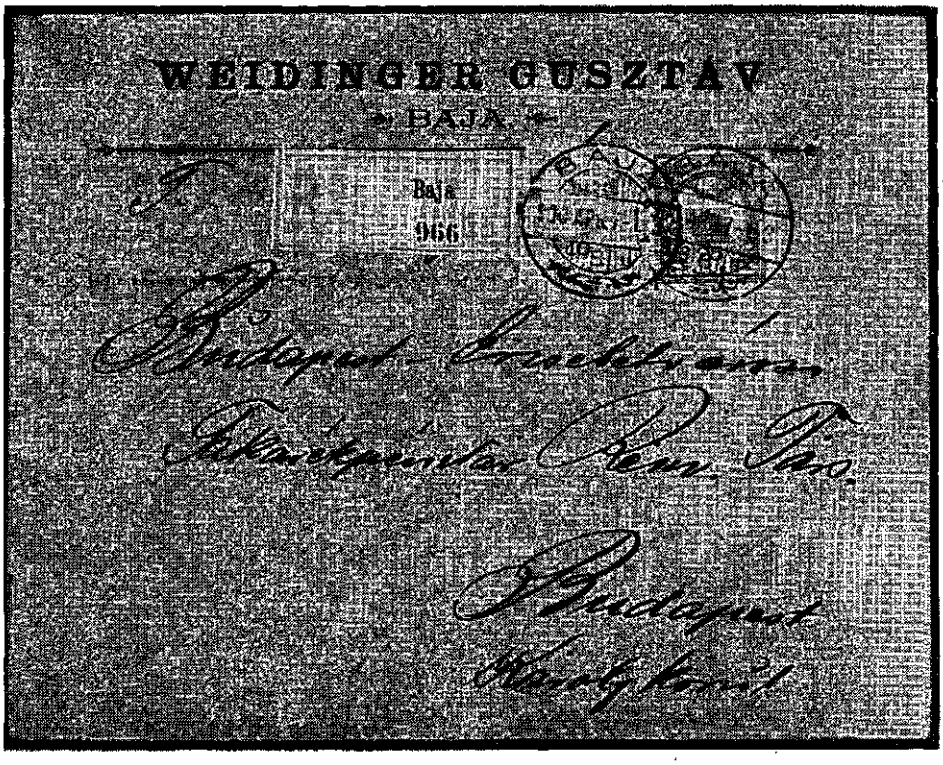
Fogazási eltérések

a) *Fogazatlan* példányok az összes értékből ismertek. Jakabffy pénzügyminisztériumi államtitkár és még négy, vagy öt személy (a kereskedelemügyi miniszter, a postavezérigazgató, az uralkodó egyik szárnysegédje, stb.) egy, korabeli protokolláris névsor alapján valamennyi értékből két-két négyestömböt kaptak. Évekkel, néha évtizedekkel később az örökösök ezeket eladták. Közülük postaküldeményen — minden bizonnyal filatéliai célzattal való feladással — ismert az 1, 2, 3, 5, az ibolyabarna 6, 10, 20 és 30 filléres, valamint az 1 és 3 koronás. Hivatalosan, legalább is eddigi ismereteink szerint, csupán a 25 filléres került postaforgalomba (28. ábra). Ebből legalább 200 db — egy fogazási ívpárnak megfelelő mennyiség — átcsúszott az ellenőrzésen és a temesvári posta- és távírdaigazgatóság területén került felhasználásra. Ezt bizonyítja az a körülmény, hogy valamennyi ismert használt példány zárt időszakon belül Bajáról ered és kizárólag rovatolt küldeményeken fordul elő. (Felhasználás belkezelésben.) Míg a többi, eredeti küldeményen ismert címlet mind más helyen és változó időpontban került „*feladás*"-ra.

b) *Középen fogazatlan párok.* A 12:11.5 (egész pontosan 12:11.7) fésűsfogazású 1, 2, 3 és 5 filléres címletek ismertek középen fogazatlan vízszintes párokban. (26. ábra) A használtak kivétel nélkül „*Sáromberke*" 1904. évből származó bélyegzésével fordulnak elő. Kohl és dr. Weinert katalógusukban megemlítik még a 10, 20 és 30 filléres, valamint a 2 koronás címlet előfordulását is. (Hivatkozással említjük ezeket, mert ilyeneket még nem láttunk.)

A középen fogazatlan párokról a magyar irodalomban, dr. Weinert katalógusára hivatkozva először Rédey emlékezik meg, de ő a 11,5-es sorfogazógéppel készült hibás ívekből származtatja ezeket. Mivel azonban e bélyegek fésűsfogazása nem vitatható, valószínűbb az a feltevés, hogy ezek olyan géppel

készültek, amelyből a 2., 4., 6., 8. és 10. függőleges tűsort előzőleg kiemelték. Így nem tekinthetők véletlen gyártmányoknak annak ellenére sem, hogy előállításukra nem találunk magyarázatot, sőt arra még kevésbé, hogy miért épp Sáromberkén kerültek forgalomba. A kérdést talán megoldhatná Visnya Sándor elmélete, amely szerint az így készített íveket a bélyegfüzetek gyártásához tervezték felhasználni. Erre azonban azért nem került sor, mert így a füzetek minden bélyegének egy oldala fogazatlan lett volna. Ez a feltevés az első pillanatban nagyon logikusnak látszik, de ellene szól az a körülmény, hogy a fü-

28. ábra

zetekben forgalomba hozni szándékozott címleteket az államnyomdával előre közölték, tehát ennek helytállósága esetén az 5, 10, 25 és 35 filléres bélyegeknél fordulhatna elő. (A 4 fillérest szándékosan nem említettük, mert az 1904-ben már nem volt forgalomba). A 25 és 35 fillérest még az irodalom sem ismeri; az ismert középen fogazatlan 1, 2 és 3 filléres ívek miért készültek volna, hiszen ilyen füzetek kiadását nem vették tervbe.

A középen fogazatlan bélyegpárok jól megőrzött példányai azt a látszatot keltik, mintha enyvezés nélkül kerültek volna bélyegzésre. Ennek viszont ellentmond a nyomdai technológia, mert a gyártás menetében az enyvezés mindig megelőzte a fogazást.

c) *Kettős fogazás.* Az irodalom három értéket említ, amely kettős fogazással fordulna elő.

A *10 filléres* Bán Adattára szerint jobb oldalán kettős fogazattal.

A *25 filléres* alul kettős fogazással. (Szintén Bán közlése).

Az *50 fillérest* kétszer fogazva először Rédey említi Bíró Marcel közlésére hivatkozva. Nem tisztázott azonban, hogy mit értenek a „kétszer fogazott" kifejezésen. Véleményünk szerint a 25 filléreshez hasonló lehet, vagy felül, vagy alul kettős fogazással.

d) *Alul, vagy felül fogazatlan bélyegek.* Keletkezésük a fésűs fogazógépeknél előfordulhat, ha az ívpár fogazásának befejezésekor az ív elugrik. Így az utolsó sor alsó szegélye fogazatlan marad. Az ellenőrzésnél az ilyen íveket kiemelik, javításukkal és annak következményeivel a következő pontban foglalkozunk. Néha előfordulhat, hogy ilyen ív forgalomba is kerülhetett. Az érdekesség az, hogy az eddig egyedül ismert így fogazatlanul maradt 10 filléresnél a felső szegély a fogazatlan. Rédey ezt a fésűsfogazó gép működésére vezeti vissza.

Rédey megállapítását azzal kell kiegészítenünk, hogy az említett 10 filléresnél ez a rendellenesség úgy jöhetett létre, hogy az ívet fordítva tették a fogazógépbe; azaz a bélyegképhez viszonyítva a fogazást alulról kezdték. Az ilyen ívek fogazását „*fordított fogazás*"-nak nevezzük. A rendes és a fordított fogazású ívek az ívszegélyből, illetve a sarokdarabokból állapíthatók meg. Itt jegyezzük meg, hogy a bal vagy jobb oldali kettős fogazás kizárólag, míg a fogazatlanul maradt kezdősor — a felső — *ívaláhajlás* következtében is létrejöhet.

e) *Alul, vagy felül 11 1/2-es fogazású bélyegek.* Az előző pontban említett és az ellenőrzés által kiemelt, alul vagy felül fogazatlanul maradt íveknél a a hiányzó fogazatsort a 11 1/2-es sorfogazógéppel pótolták. Ennek megfelelően kétféle vegyesfogazás keletkezett. Ismert előfordulásuk:

11 1/2:11 3/4:12:11 3/4 fogazással 10, 12 filléres és 5 koronás;

12:11 3/4:11 1/2 :11 3/4 fogazással az 5 koronás.

f) *Fantázia fogazások.* Végül itt említjük meg azokat a vegyesfogazású bélyegeket, amelyek ugyan nem hamisítványok, de bár az államnyomdában készültek — még sem hivatalos készítmények. Már a kísérleti nyomatoknál említést tettünk két volt államnyomdai tisztviselőről, akiknek halála után hagyatékukból nagyon sok kísérleti nyomat és fantázia-fogazás került gyűjtői forgalomba. Az itt tárgyalt vegyes fogazású bélyegek szintén egyikük hagyatékából került részben gyűjtők, részben kereskedők kezébe. Minden valószínűség szerint tényleges szolgálati idejében saját maga készítette ezeket az államnyomda fogazógépein, de olyan fogazásokat alkalmazott, amelyeket még a kísérleti nyomatoknál sem használtak. A következő összeállításban ismertek:

11 1/2:12 1/2 fogazás a 6, 10 és 12 filléresnél,

11 1/2:15 fogazás a 2, 3, 4, 6, 20, 25, 50, 60 filléres és 1 koronásnál,

13 1/2:11 1/2 fogazás a 6, 10 és 12 filléresnél s végül a

15:11 1/2 fogazás a 2, 3, 4, 6, 20, 25, 50, 60 filléres és 1 koronásnál.

Megszerzésük csak azoknak indokolt, akik gyűjtési területüket a hamisításokra is kiterjesztik.

A fogazási rendellenességek ismertetésénél még külön rá kell mutatnunk az irodalomban több helyen említett egy oldalon fogazatlan — ívszegély nélküli, különböző oldalon vágott — 4, 5, 10, 25 és 35 filléres bélyegekre. Ezek mind csonkított, bélyegfüzetekből eredő példányok. (Lásd egyező cím alatt).

Hamisítványok

Az első hamisítások a speciális gyűjtőknek való eladásra készültek. A kereskedelmi forgalomban, mint „színtévnyomat"-ok bukkantak fel. Sveici — (állítólag Fournier) — eredetűek. A kliséket fotocinkográfiai úton készítették. A bélyegeket magas- (könyv) nyomással állították elő. A hamisítások bélyegképe így tökéletesen megegyezik az eredetivel. Ismert értékek: 3 fillér citromsárga, 4 fillér narancssárga, 5 fillér vörös, 20 fillér kék, 50 fillér sárgászöld, 1 korona szürke és 5 korona világoskék. A színeken kívül a *fantázia vízjelű* papír (39. ábra) azonnal elárulja eredetüket. Nagyon szépen és pontosan fogazottak. A fogazás azonban mindkét irányban 1/4-del eltér; 11 3/4: 11 1/4.

Hasonló célzatúak a „számtévnyomat" hamisítványok is. Ezeket valódi bélyegekből készítették úgy, hogy az értékszámokat eltávolították és más típusú, de azonos számjegyekkel új értékszámot nyomtak. Ismert az 5 és 10 filléres.

A ferdén sávozott papírú 10 és 25 filléres szintén hamisítvány. A sávozást utólag készítették úgy, hogy a papírt megfelelő helyen és irányban elvékonyították. E célra csak bélyegzett bélyegeket használtak.

A használatlan bélyegeket gyakran hamisítják utánenyvezéssel. Az ehhez szükséges alapbélyegről előzőleg a bélyegzést vegyszeres úton eltávolították, vagy olyan leáztatott bélyeget használtak, amelyet a postai kezelés során tévedésből nem bélyegeztek le.

Végül gyakran hamisítják a 11 1/2-es sorfogazású bélyegeket, a 12:11 3/4-es fogazásúakból utánfogazással. Azért ezek megszerzésénél mindig nagy körültekintéssel járjunk el.

A bélyegfüzetek

Az 1900. évi kibocsátású turulos bélyegeknek kétségkívül legérdekesebb darabjai a bélyegfüzetekben is forgalomba hozott címletek közül kerültek ki. Eltekintve attól a körülménytől, hogy ennél a sorozatnál adott ki postánk először bélyegfüzeteket — bár azóta sem sokszor — az ezekből eredő bélyegek előkerülése sok vita forrása volt s bizony több évtized telt el, amíg valamennyi kérdés tisztázottnak mondható. Ebben szakirodalmunk is hibáztatható, mert bár aránylag gyakran foglalkozott e tárgykörrel, a közleményekben rendszerint hamis feltevéseket, vagy éppen utánjárás nélkül közölt téves adatokat találunk. Bélyegfüzeteink történetének összefoglalása és részletes ismertetése előtt épp ezért szükségesnek tartjuk a felmerülő kérdések és a legkirívóbb hibás állásfoglalások felsorolását és elemzését, hogy ezeket irodalmunkból egyszer s mindenkorra kiküszöbölhessük.

A gyűjtők részéről a kérdés mindig akkor merült fel, amikor olyan postaküldeményhez jutottak, amelyen csonkított fogazású, egy-, vagy két oldalán vágott turulos bélyeget találtak. A magyarázatok és e rendellenességek keletkezésére vonatkozó feltevések kialakítását még csak bonyolultabbá tette az a körülmény, hogy az ilyen bélyegek rendszerint az 1900-as kibocsátású bélyegek közül kerültek ki, jóval azok nyomásának megszüntetése után; általában az 1909—1915. évekből. Az első ilyen téves elmélet 1929-ben alakult ki, azzal a végkövetkeztetéssel, hogy ezek nem lehetnek mások, mint az államnyomdá-

ban visszamaradt selejtnyomatok, amelyeket az említett években takarékossági okból belkezelésben használtak fel. Az elméletet két eset is alátámasztotta. Az egyik, hogy az akkor felbukkant nagytömegű anyag mind szállítólevélről került elő. A másik pedig egy téves közleményen alapult, amit a külföldi példák még látszólag valószínűsítettek is. Felmerült tudniillik annak a gondolata, hogy az ilyen bélyegek bélyegfüzetekből eredhetnek. Ezt a feltevést azonban azzal vetették el, hogy a szóban forgó bélyegek egyike sem fordult elő ívszegéllyel, márpedig a külföldi bélyegfüzetek részére külön kis bélyegíveket nyomtak, amelyek körüskörül ívszegéllyel övezettek. Rédey is alátámasztja ezt a feltevést amikor Monográfiájának 1925-ben megjelent füzetében a magyar „jegyfüzet" bélyegeinek egyik nevezetességeként említi, hogy a védőszegély összegezéssel ellátva nincs..."

A bélyegfüzetekbe helyezett tömböknek ugyanis csak a keskenyebbik oldalai közül a bal oldalit látták el védőszegéllyel. Ez tette lehetővé a tömböknek, a bélyegek megrongálódása nélküli összefűzését. A fűzőszegélyen — egy kivételes esettől eltekintve — tényleg nem találunk összegezést. Ilyen és ehhez hasonló megállapítások és feltevések szaklapjainkban, rövidebb-hosszabb időközökben ismételten napvilágot láttak. Utoljára a Filatéliai Szemlében 1958-

29. ábra

MAGYAR KIRÁLYI POSTA-LEVÉLJEGYTÖMB

Kiadja a m. kir. posta-távirda vezérigazgatóság

Tartalma: 24 drb 10 filléres levéljegy. Ára: 2 P 42 f.

Levélposta díjszabási kivonat.

I. Levelek bérmentesítési díja:

1. Belföldre: 20 grammig 10, 20—250 grammig 20 fillér,
250—500 „ 30 fillér.
a helyi forgalomban: 20 grammig 6 fillér,
20—250 grammig 12 fillér.
250—500 „ 18 „

30 ábra.

ban került ismét feltevés alakjában a gyűjtők nyilvánossága elé. Most azonban némileg más köntösben, mint *„téves fogazat"*, illetve mint *„egy oldalon vágott példány"*. Reméljük utoljára.

Hiányosan tárgyalja a kérdést Bán: „Adattár"-a is, amennyiben a bélyegfüzetek kiadását csak az 1900 évi kibocsátásnál említi annak ellenére, hogy Rédey művének 1927-ben megjelent pótlásában e hiányosságot részben helyesbítette, Örvös János pedig, 1929-ben a kérdésnek ezt a részét tisztázta és azt nyilvánosságra is hozta.

Különben a posta külföldi mintára és célszerűségi okokra hivatkozva 1901. februárjában bocsátotta ki az első magyar bélyegfüzeteket, illetve amint a rendelet említi: „levéljegytömböket". A rendszeresítésre vonatkozó intézkedést a 6068 sz. rendelet (PTRT. 1901. évi február 4-i 9. sz.) tartalmazza. Eszerint:

„...azért, hogy a közönség hosszabb időtartamra beszerezni szokott értékjegykészletét különös gondozás nélkül is megőrizhesse: a bel- és külföldre szóló közönséges és ajánlott levelek bérmentesítésére leginkább használatos 10, 25 és 35 filléres levéljegyekből védőlappal ellátott füzetecskék (ún. értékjegytömbök) adatnak ki."

A füzetek mindegyike 4 darab 6 – 6 bélyeget tartalmazó lapból, tehát összesen 24 darab bélyegből áll. A bélyeglapok között pergamenszerű sárga színű hártyalapokat fűztek be s az egészet vastagabb borítólap védi. Ennek felirata: „MAGYAR KIRÁLYI POSTA-LEVÉLJEGYTÖMB/ – / Kiadja: a m. kir. posta-távírda vezérigazgatóság /Tartalma: 24 db ... filléres levéljegy. – Ára: ... K ... f."

A hatos tömbön belül a bélyegek párosával, három vízszintes sorban helyezkednek el. (29. ábra). A borítólap szövegéhez viszonyítva a bélyegek fekvő helyzetűek. A rendeletben említett és a fedőlap címoldalára nyomott szövegen kívül (30. ábra) a fedél még szabad részén, valamint a többi három oldalán a bel- és külföldi levélpostadíjszabás kivonatát találjuk (31 – 33. ábra).

A Horvátország területén forgalombahozott füzetek borítólapja alá két, azzal egyező nagyságú papiros került. A fenti háromsoros szöveg helyett négysoros horvát nyelvű felirattal: „BLOK KR. UG. POSTANSKIH LISTOVNIH BILJEGA/Izdeje: kr. ug. postansko i drzojavno generalno ravnatoljslvo./ Sadrinj 24 komada listonih biljega po 10 filira./Ciena ... K ... f". Majd folytatólagosan, horvát nyelven az említett levélpostadíjszabás következik (34. ábra).

A bélyegfüzetek eladási ára a 10 filléresé 2 K 42 f., a 25 filléresé 6 K 02 f. és a 35 filléresé 8 K 42 f. volt, tehát a névértéken kívül még 2 fillért számoltak fel.

A háromféle bélyegfüzetet csakhamar egy negyedik is követte ugyanennek az évnek április havában. Ez a 4 filléres bélyegekből – ami a levelezőlap bérmentesítési díja volt – készült. A postatávirda vezérigazgatóság 1901. március 13-án kelt 12.660 sz. rendelete szerint (PTRT. 1901. március 21-i 18. sz.) „...tekintettel a nyilvánult keresletre – a magánipar által előállított levelező-lapok bérmentesítésére alkalmas 4 filléres értékjegyeket tartalmazó füzetek kibocsátását is elrendelem." A füzet eladási ára 98 fillér. Ezzel azonban még mindig nem zárult le a bélyegfüzetek kiadása. Az 1901. év végén végrehajtott részleges díjszabásmódosítás egy újabb füzet forgalombahozatalát vonta magával. Az 1901. december 22-én kelt 85.500 sz. rendelet (PTRT. 1901. december 31-i 68. sz) vonatkozó része a következőket mondja „A belföldi forgalomra szánt postai levelezőlapok díjának újbóli szabályozása folytán a magánipar által előállított

2. Ausztriába és Lichtenstein fejedelemségbe, Bosznia s Hercegovinába és Németországba:
20 grammig 10, 20—250 grammig 20 fillér,
3. Szerbiába és Montenegroba: 10 grammonként 10 fillér.
4. Romániába: 15 grammonként 25 fillér súlykorlátozás nélkül.
A határszéli forgalomban (a magyar-román határtól a Maros folyóig, valamint Besztercze-Naszód és a volt Szörény vármegyékből): 15 grammonként 10 fillér.
5. Svájcba: 20 grammonként 25 fillér.
6. Az 1—5 alatt fel nem sorolt **többi országokba:** 15 grammonként 25 fillér.

B. **Levelezőlapok bérmentesítési díja:**
1. Belföldre, egyszerű: 4 fillér; válaszos: 8 fillér.

31. ábra

2. Ausztriába és Lichtenstein fejedelemségbe, Bosznia-Hercegovinába, Németországba, Szerbia és Montenegroba:
egyszerű: 8 fillér, válaszos: 16 fillér.
3. Az 1—2 alatt fel nem sorolt **többi országokba,** egyszerű: 10 fillér, válaszos: 20 fillér.

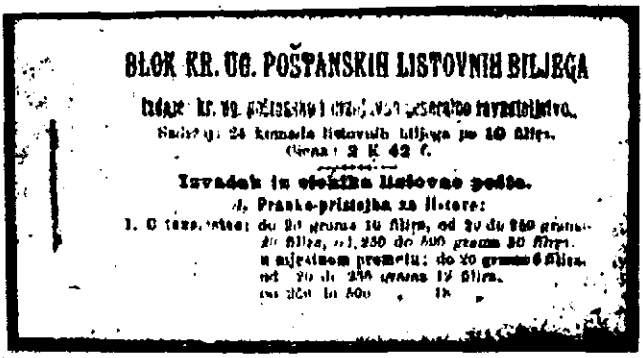
C. **Nyomtatványok bérmentesítési díja:**
1. Belföldre: 10 grammig 2, 10—50 grammig 4 fillér,
50—150 „ 5, 150—250 „ 10
250—500 „ 20, 500—1000 „ 30
2. Ausztriába és Lichtenstein fejedelemségbe, Bosznia-Hercegovinába és Németországba:
50 grammig 5, 50—100 grammig 6 fillér,
100—250 „ 10, 250—500 „ 20
500—1000 „ 30 fillér.

32. ábra

3. Az 1—2 alatt fel nem sorolt **többi országokba:** 50 grammonként 6 fillér, súlymaximum: 2000 gramm.

D. **Árumintáknak bérmentesítési díja:**
1. Belföldre: 50 grammig 3, 50—250 grammig 10 fillér,
250—350 „ 20 fillér.
2. Ausztriába és Lichtenstein fejedelemségbe, Bosznia-Hercegovinába és Németországba:
250 grammig 10, 250—350 grammig 20 fillér.
3. Az 1—2 alatt fel nem sorolt **többi országokba:** 50 grammonként 5, díjminimum: 10 fillér; súlymaximum: 350 gr.
E. **Ajánlási díj:** 25 fillér (belföldi forgalomban 10 fillér.)
F. **Tértivevény díja:** 25 fillér (belföldi forgalomban 10 fillér.)
G. **Tudakozvány díja:** 25 fillér.
H. **Expresskézbesítés díja:** 50 fillér.

33. ábra

34. ábra

levelezőlapok bérmentesítésére alkalmas ötfilléres értékjegyet tartalmazó füzetek (tömbök) kibocsátását rendelem el." A füzet eladási ára: 1 korona 22 fillér.

A fedőlap színe a 4 filléres füzetnél világoskék, az 5 filléresnél szürkésbarna, a 10 filléresé vörös, a 25 filléresé homoksárga és a 35 filléresé kékesszürke. A színeknél általában a forgalombabocsátó rendeletben előírtakat vettük figyelembe, kivéve a 25 fillérest, amelyiket a rendelet „fehéres (chamois)" és a 35-öst, amelyet „fűzöld" színnel jelölt meg.

A füzetek nyomdai előállításának módjára adatok nem állnak rendelkezésre. A kész füzetek gondos és minden részletre kiterjedő tanulmányozásával azonban olyan adatok birtokába jutunk, amelyek segítségével a gyártási eljárásra pontosan következtethetünk. A gyártás ily módon való rekonstruálása után mindössze egy nyitott kérdés marad: a nyomdai ívek nagyságának meghatározása. A rendelkezésre álló és a példányszámra vonatkozó korabeli statisztikai adatok segítségével azonban olyan feltevést alakíthatunk ki, amelyet az említett adatok ugyan nem bizonyíthatnak, de döntő mértékben valószínűsíthetnek. A kérdést véglegesen csak hosszú időt igénylő ívhelytanulmány döntheti el.

Nyomdai előállításuk rekonstruálására a bélyegfüzetek kész méreteiből indulhatunk ki. Ez a csekély eltérések figyelmen kívül hagyásával — 86×43 mm. Ha a hosszabbik oldalból levonjuk az összefűzéshez szükséges szegély 9 mm-es szélességét, a kapott 77×43 mm-es méret megegyezik egy álló hatos tömb nagyságával. A fűző szegély mindig a tömb rövidebb oldalán fekszik. Az egyes füzetekben azonban, hol a szélső bélyegpár felső, hol pedig az alsó oldala mellett helyezkedik el. Ebből következik, hogy az előzők egy kész ív felső három, az utóbbiak pedig alsó három sorából kerültek kivágásra. Így ha kinyitjuk a füzetet a fekvő helyzetű álló hatostömb balra, illetve jobbra fektetett. Az egymás után befűzött lapok többé-kevésbé megcsonkított szélső fogazat sorait vizsgálva azok olyan képet mutatnak, amelyből arra következtethetünk, hogy egy füzet lapjait egyszerre vágták. Az utolsó megfigyelés pedig az, hogy a fedél címoldala és hátoldala nem összefüggő, hanem két külön lapból áll. Az elmondottakból megállapíthatjuk, hogy valószínűleg takarékossági okból, a külföldi szokástól eltérően, a hat bélyegből álló lapokat nem nyomták külön szegéllyel ellátva, hanem a füzetek készítéséhez teljesen kész — fogazott és

enyvezett – íveket használtak fel úgy, hogy azokat hatos tömbökre vágták.

A fentiek alapján a füzetek gyártási sorrendje a következő:

1. Az ívnagyságnak megfelelő méretű kartonlapokra kinyomtatták a megfelelő számú füzet fedő- és hátlapjának szövegét.

2. A hát- és fedőlap közé négy kész bélyegívet helyeztek úgy, hogy mindegyik elé hártyavédőlapot tettek.

3. Az így most már füzetszerűen összerakott lapokat a felső és alsó szegélyen – ami a fedőlapok szövegszerinti bal oldalának felel meg – füzetenként egy-egy nagyméretű fűzőkapoccsal átfűzték.

4. Az összefűzött íveket ezután a darabolóban 1 hossz- és 12 keresztmetszéssel tíz bélyegfüzetre szétvágták (Abban az esetben ha a gyártáshoz mégis 100-as íveket használtak volna, a darabolás 2 hossz- és 12 keresztvágással történhetett).

Pontos összeállítás és vágás mellett a függőleges síkban mozgó vágókés a hatos tömböket határoló lyuksorok középvonalán haladt át. Természetes azonban, hogy az egyes ívek nem mindig központos fogazása, valamint a darabolókés beállítási pontosságának korlátozottsága odavezetett, hogy a tömbök széleinek fogazása rendszerint többé-kevésbé megsérült, vagy teljesen áldozatul esett a darabolásnak. Ennek következtében a tömbök szélfogazása ötféle alakot ölt:

1. A vágás lyukközépen fut, fogazás ép (35. és 36. ábra felső, illetve alsó lyuksor).

2. A vágás a lyukközéptől eltolódott. Ilyenkor az egyik tömbön a fogazás nyesett, a fogszárak rövidek (35. ábra bal oldala).

3. A csatlakozó – innen levágott – tömbön ugyanekkor a fogazás megnyúlt. A fogszárak hosszúak és végükön trapézalakú fej képződött. (35. ábra jobb oldala.)

4. A vágás a lyuksoron kívül történt, tehát a csatlakozó bélyeg szegélyén futott. Ilyenkor az egyik tömbön teljes lyuksor látható, egész keskeny szegélyel (36. ábra bal oldala és 37. ábra).

5. A csatlakozó tömb szegélye pedig vágott (36. ábra jobb oldala).

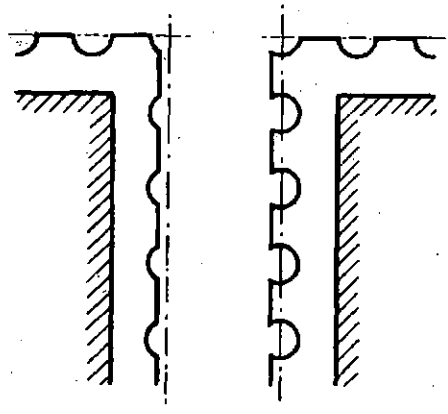
Természetesen az ötféle szegély közül, mint különlegesség a legérdekesebb a teljesen vágott szegély. A vágás elcsúszásának megfelelően ezeknek nyolc fajtája ismert: alul, felül, baloldalt, jobboldalt, alul és baloldalt, alul és jobboldalt, felül és baloldalt, valamint felül és jobboldalt vágott.

Gyűjtői szempontból nagyon fontos az 1901. május 11-én kelt 30.511 sz. rendelet (PTRT. 1901. évi május 22-i 30. sz.), mert a részben vágott, illetőleg csonkított fogazású bélyegek postai eredetét bizonyítja. Ennek valószínű előzménye, hogy egyes főleg vidéki hivatalok gyanúsnak találhatták ezeket az erősen csonkított bélyegeket. Bejelentésük és előterjesztésük eredménye a rendelet következő része: „A tömbökbe foglalt levéljegyeknél elháríthatatlan műszaki okok folytán előfordul, hogy egyik-másiknak recézete részben vagy egészben le van vágva. Figyelmeztetem a m. kir. posta- és távírdahivatalokat, hogy az ily hiányos recézetű levéljegyeket, ha valódiságukhoz egyébként kétség nem fér, a küldemények bérmentesítésére akadálytalanul fogadják el."

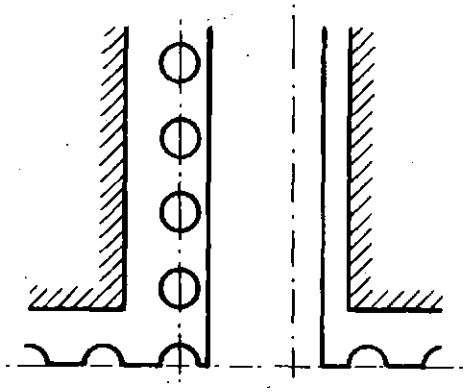
A füzetek bélyegeinek nyomásával kapcsolatosan Örvös János már 1929-ben megállapította – hivatkozva a postavezérigazgatóságtól kapott értesülé-

sekre — hogy a „...bélyegek nem egyenesen erre a célra készültek, hanem perforált íveket vágtak szét hatos tömbökre."

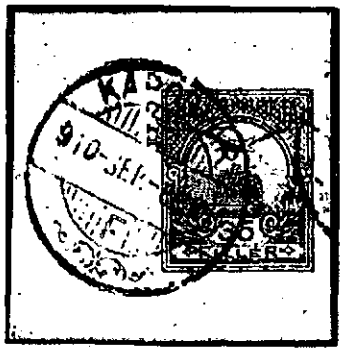
A százas ív darabolási vázlata (38. ábra), valamint a befűzésnél tárgyalt kétféle füzetelrendezés azt bizonyítaná, hogy öt füzet az ív felső három, öt pedig az alsó három sorából került ki. Mit csinált az államnyomda a középről kieső 4 sorral, azaz ívenként 40 darab bélyeggel. Azt, hogy ez nagyságrendileg

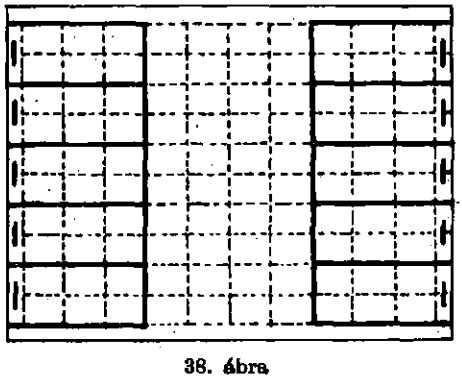
35. ábra

36. ábra

37. ábra

38. ábra

mit jelent vessünk egy pillantást az 1901—1903 évi rendelkezésünkre álló postaforgalmi statisztikai adatokra. Az említett 3 évben 238.200 darab füzetet adtak el. A gyártott mennyiség természetesen lényegesen több volt, mert hiszen még egy évtized elmúltával is használták ezeket. A feltételezett előállítási mód mellett, csak az értékesített füzeteket alapulvéve, gyártásuknál 3.811.200 darab bélyeg ment volna veszendőbe. Nem valószínű, hogyha takarékossági okokból nem nyomták külön szegéllyel ellátva a tömböket, hogy akkor a készítéshez felhasznált kész ívek 40%-át veszendőbe hagyják menni. Vessük ezt össze azzal

a ténnyel, hogy a befűzési oldal szegélyén nincs értékösszegezés. Az Örvös-féle idézetet elfogadva ez csak akkor lenne lehetséges, ha az értékszám nyomólemezeiről az értékösszegszámokat — hiszen ezeket mindig együtt nyomták — eltávolították volna. Ez nemcsak hogy nem valószínű, de nyomdatechnikai okokból is kizárt. Ugyanis ezeket a nyomólemezeket többé nem használhatták volna az ívekben forgalomba hozott bélyegek nyomásához. Így nyomdaműszaki szempontból az egyedüli megoldás az, hogy a füzetek előállításához üres ívszegéllyel — tehát ívszéljelzés nélküli — 60 darabos íveket nyomtak. Ezek nyomólemezköltsége eltörpül az előzőekben tárgyalt és feltételezett eljárás költségkihatása mellett.

A nyomdai ív összetételén már vitatkoznunk lehet. Minden esetre abból a tényből kell kiindulnunk, hogy a fogazás mindig ívpárokban készült. Ennek és a nyomdai ívnagyságnak megfelelően a nyomás vagy 4, vagy 6 hatvanas íven történt. Az előző ívrajz keretmérete 448×326, míg az utóbbié 448×498 mm. A rendelkezésre álló 493×570 mm-es papíron a 6×60-as ívelrendezés a 4×60-assal szemben 33% papírhulladék csökkenést mutat. Így joggal juthatunk arra a következtetésre, hogy a bélyegfüzetek bélyegeit 6×60-as nyomdai íven nyomhatták.

A 60-as ív alkalmazását az 1899 végén készült és már említett 16-os — (4×4 bélyegkép) — és az 1906-ban készített 36-os — (6×6 bélyegkép) — anyalemez és az ezekről levett 46, illetve 5 galván nyomólemezrész is alátámasztja. Két 16-os tömb között két és alattuk öt 4-es tömb, illetve egy 36-os tömb és két oldalára felforrasztott 3—3 összesen hat 4-es tömb pontosan kiadja a szükséges 60 bélyegképes nyomólemezt.

Részletesebben kell még foglalkoznunk a bélyegfüzetek kiadási példányszámával és forgalmi — pontosabban árusítási — idejükkel. Példányszámukat sem a Czakó-féle kézirat, sem Bán Adattára nem tartalmazza. Az államnyomdai jelentések 1909-ig szintén nem említik külön a füzeteket. Ellenben 1904—1913-ig külön kimutatják az előállított és 1911—13-ig a postának átadott bélyegfüzet mennyiséget. Ezek összevetésével az 1904-es kiadástól majdnem pontosan közölhetjük a készített füzetek számát. Az első 3 évről viszont ismerjük a postaforgalmi statisztikából az eladott füzet mennyiséget: így az első kibocsátás példányszáma, ha hozzávetőlegesen is, de megközelíthető. Ezen túlmenően nem lesz érdektelen az eladási statisztika ideiktatása. Forgalmi idejük első három évében a jegyfüzetekből eladott értékjegyek száma a következőképpen alakult:

	1901	1902	1903	Összesen
4 fillér darab	854 400	661 200	—	1.515 500
füzet	35 600	27 550	—	63 150
5 fillér darab	—	763 200	73 200	736 400
füzet	—	31 800	3 050	34 850
10 fillér darab	1 120 800	272 400	313 200	1.706 400
füzet	46 700	11 350	13 050	71 100
25 fillér darab	792 000	14 400	16 800	823 200
füzet	33 000	600	700	34 300
35 fillér darab	794 400	19 200	21 600	835 200
füzet	33 100	800	900	34 800

A 3 év alatt füzetben összesen 5.716.800 darab bélyeget értékesítettek.

A forgalmi idő kérdésében éles különbséget kell tennünk az árusítási és postai érvényességi idő között. Ez utóbbi mindig megegyezik a megfelelő címletű turulos bélyegével.

Az 5 filléres bélyegfüzeteket forgalombabocsátó rendelet (lásd ott) utasítja az értékcikkraktárakat és postahivatalokat, hogy 1902. április hó végéig feletes postaigazgatóságuknak jelentsék a készletükben levő 4 filléres levéljegytömböket, mert azok nyomását megszüntették. Kifogytukig azonban forgalomban maradnak. Hét hónappal később, az 1902. július 5-én kelt 38.432 sz. rendeletben (PTRT. 1902. július 17-i 25 sz.) újabb intézkedés jelent meg. Eszerint:

„... az 5 filléres levéljegytömbök forgalomba bocsátása folytán akként határoztam, hogy a 4 filléres jegyfüzetekből még meglevő készletét a m. kir. államnyomda hitelraktára, a budapesti posta- és távírdai értékcikkraktár, a a vidéki igazgatósági pénztárak az országos posta- és távírdagazdászati hivatalához szállítsák be, a posta- és távírdahivatalok az ily jegyfüzetek tartalmát négy (4) filléres frankójegyek gyanánt árusítsák el. A füzetek borítékát fejtsék le, s azok 2 fillér árát pedig annak csatolásával számolják el a roncsolt értékcikkek számadásában."

A négy filléres bélyegfüzetek árusítási ideje tehát 1901. márciusától 1902. július végéig tartott.

A 25 és 35 filléreseket a példányszám tárgyalásánál említett kereslet hiány következtében érte el végzetük. A vonatkozó és 1910. május 27-én kelt 9 617. v. sz. rendelet (PTRT. 1910. június 9-i sz.) bevezetésében utal az illetékes postaigazgatások útján már előre kiadott utasításba foglaltakra, majd közli, hogy

„a 25 és 35 filléres bélyegjegy tartalmú füzetek (tömbök) további gyártásának megszüntetését határoztam el... ezuttal is felhívom a posta- és távírdahivatalokat, hogy úgy a birtokukba levő, mint az igazgatóságok értékcikkraktárából ezután kapott ezen jegyfüzetek 25 és 35 filléres jegyeit a borítéklapok ára nélkül, az előírt módon árusítsák, illetve a feladáshoz kerülő táviratok és könyvelt küldemények bérmentesítésénél a belkezelésben használják fel."

A hivatkozott előzetes utasítás a fedőlap elszámolásra ugyanúgy intézkedik, mint a 4 filléresnél. A 25 és 35 filléres bélyeget tartalmazó füzetek árusítása tehát 1901. márciusától — 1910. júniusának elejéig tartott. Rédey művében itt téves adat szerepel, amely szerint „Végleg 1910. május havában szüntették csak be ezeket a jegyfüzeteket." Ebben az időpontban csak a két említett címlet gyártásának és ezzel egyidejűleg füzet alakban való árusítását szüntették meg. Az 5 és 10 filléresek árusítását nemcsak hogy nem szüntették meg, de még tovább is gyártották azokat.

Az 5 és 10 filléres bélyegeket tartalmazó jegyfüzetek gyártását feltehetően 1913-ban szüntették meg, mert állókeresztes vízjelű papíron már nem készültek. Árusításuk megszüntetésére az 1916. szeptember 27-én kelt 70.987 sz. (PTRT. 1916. szeptember 27-i 129. sz.) s az „Új postabélyegek és értékcikkek forgalombabocsátása s több bélyeg és értékcikk forgalomból való kivonása" tárgyú rendelet ad támpontot. Eszerint: „A postai értékcikkekben az 1916. évi október hó 1-vel életbelépő új postai díjszabás következtében az alábbi változások állnak be:

1. Megszűnnek 1916. évi december hó 31-ével:

c) Az 5 és 10 filléres levéljegyfüzetek (tömbök) majd a rendelet záró szakasza szerint:

„Azok a postahivatalok, amelyeknél levéljegyfüzetek vannak, a füzetekben levő bélyegeket szintén árusítsák el, a füzet 2 fillér árát pedig a boríték csatolásával számolják el roncsolt értékcikkek számadásában."

A fenti idézetekből az 5 filléres bélyeget tartalmazó jegyfüzetek árusítását 1902. januártól, a 10 filléresét pedig 1901. márciustól, 1916. szeptember végében állapíthatjuk meg.

A forgalmi idő

A turulos rajzú bélyegek forgalomból való kivonására intézkedő 70.987. sz. (PTRT. 1916. szeptember 27-i 129. sz.) és a 77.921 sz.) PTRT. 1916. szeptember 27-i 129. sz.) és a 77.921. sz. (PTRT. 1917. november 8-i 141. sz.) rendeletekben foglaltak szabják meg az egyes címletek kivonási időpontját.

Most már csak az 50 filléres bélyeg forgalmi idejét kell tisztáznunk. Az előzőekben említett 1916. szeptember 27-i rendelet közli, hogy 1916. december 31-ével a forgalomból kivonják az 1, 12, 16, 30, 35, 50 és 60 filléres, valamint az 5 koronás levélbélyeget. Viszont egy 1917. január 2-i keltezéssel napvilágot látott 94.879—1916. sz. rendelet (PTRT. 1917. évi január 4-i 2. sz.) az előbbi rendeletre hivatkozva kimondja, hogy „...amelyek a fentiben forgalomból kivonandóknak jeleztettek — az 50 filléres postabélyeg kivételével — további intézkedésig forgalomba maradnak. Az 50 filléres 1917. január 1-től bérmentesítésre *nem használható fel* — (kiemelés tőlünk) —, a közönség birtokában levőket a hivatalok csak január 15-ig cserélhetik be. A postahivatalok készletüket pénztárukban őrizzék." A turulos rajzú bélyegek végleges kivonására intézkedő 1917. november 8-i rendelet pedig az 50 filléresekre külön megjegyzi, hogy „...a 94.879 számú rendelettel a forgalomból kivont és a pénztárakban őrzött 50 filléres frankójegyeket is most kell beszolgáltatni az értékcikkraktáraknak." Ezzel az 50 filléres címletek forgalmi ideje is egyértelműleg tisztázódott.

Az 1900 évi kibocsátás értékei tehát időrendben a következő időszakokban állottak forgalomba:

a) 1900. január 1—1901. március 31-ig: 6 filléres (barna színcsoport) és a 3 koronás.

b) 1900. január 1—1903. december 31-ig: a 4 filléres.

c) 1900. január 1-től 1916. december 31-ig: az 50 filléres.

d) 1900. január 1—1917. december 31-ig: az 1, 2, 3, 5, 6 (olajzöld színcsoport), 10, 25, 30, 60 filléres és 1 koronás.

e) 1900. december 5—1917. december 31-ig: 20, 35 filléres, 2 és 5 koronás,

f) 1904. január 1—1917. december 31-ig: a 12 filléres.

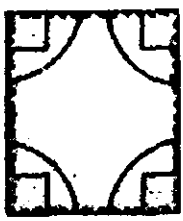
AZ 1900. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ ÚJSÁGBÉLYEG

A bélyegkép kialakítása és a kísérleti nyomás

A turulos bélyegek végleges rajzának eldöntése után került sor az első turulos forgalmi sorozathoz tartozó újságbélyeg végleges rajzának kialakítására. Ehhez az 1894. évi államnyomdai első terv rajzát vették alapul (3. ábra). A kivitelezésre elfogadott bélyegkép (40. ábra) leglényegesebb eltérése a tervezettől, hogy nincs értékjelzése és a címer rajza is valamivel kisebb. Az érték-

jelzés számjegyeit befogadó fehér négyszögek és ezek között az értékjelzés részére fenntartott keretvonalas mező elmaradt. Helyettük a „MAGYAR KIR. POSTA" szöveget tartalmazó, szalagszerűen elhelyezett szövegmező tükörképe került. Itt foglal helyet az újságbélyeg új elnevezése a „HIRLAPJEGY".

A hírlapjegyet Boross Rudolf tervezte, s minden bizonnyal ő végezte azokat a változtatásokat is, amelyekkel a végleges tervet kialakították. Az elfogadott és kivitelezett bélyegkép díszítményes kerettel övezett, félkörökben végződő hosszúkás, kétoldalt kisebb félkörrel kidomborodó fehér mezőben a magyar szentkorona országainak egyesített címere. A címert balról tölgy-, jobbról babérág övezi. A címermező felett és alatt szalagszerű, hullámos fehér szövegmező, a fent már említett felirattal. A bélyeg névértéke 2 fillér.

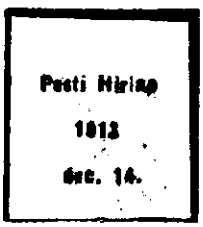
39. ábra

40. ábra

41. ábra

42. ábra

A végleges bélyegrajz kialakítása, az anyaminta, az anyalemez és az első nyomólemez elkészítése után különféle, vízjel nélküli papíron nyolcféle színpróbát készítettek. Ezek a kísérleti nyomatok mind vágottak és enyvezés nélküliek. Narancs színű kísérleti nyomás készült, fehér, barnás és sárgászöld papíron. Fehér karton papíron pedig a narancs, sárgásbarna, világoskék, vörösibolya és cinóbervörös színben végeztek kísérleti nyomást.

A hírlapjegyek kizárólag a hírlapok bérmentesítésére készültek. Érdekességük azonban, hogy előfordulnak olyan borítékokon, amelyekben nyomtatványokat küldtek és azokat nyitva adták fel. Az ilyen bérmentesítést úgy látszik, hogy a posta hallgatólagosan elfogadta, mert bár erre vonatkozó rendelkezésnek nem sikerült nyomára bukkannunk, ezeket a küldeményeket sohasem portózták meg, hanem ugyanúgy kezelték és kézbesítették, mint a hasonló, de levélbélyeggel bérmentesített küldeményeket. Az ilyen eredeti levelek ma már ritkaságszámba mennek.

Az első kiadás

Az 1900. január hó 1-én kibocsátott turulos sorral egyidőben jelent meg. Névérték 2 fillér.

A nyomás, egy fázisban történt. A nyomdai ív 4 darab 100-as ívből áll.

Az újságbélyeg első kiadása igen vékony papíron, finom nyomással, halvány narancssárga színnel készült.

Nyomáseltérések

Gépszínátnyomat. A majdnem mindegyik kibocsátásnál előforduló gépszínátnyomat következtében a bélyeg hátoldalán annak tükörképe teljes egészében kirajzolódik. Mértéke sok esetben oly erős, hogy a tükörkép élesebb és színe élénkebb árnyalatú, mint a képoldalé. Így nem egyszer előfordult, hogy a bélyegíveket a képoldalán enyvezték. Ezek a hátoldalukon bélyegzett újságbélyegek különösen eredeti küldeményeken ritkaságszámba mennek.

Színeltérések és példányszám

Az újságbélyegek színe hivatalos leírás szerint narancssárga. A turulosoknál ismertetett okok az újságbélyegeknél is széles színskálát eredményeztek. Valamennyi főszín sötét, világos, élénk és halvány árnyalatban fordul elő. Színváltozatok:

narancssárga, halvány narancssárga (I) 7 370 000 db; narancs és téglavörös. Példányszám: 430 000 000 db (25).

Papír és vízjel

Az első turulosok papirosa közül az újságbélyegnél csak a *v* (hártyapapír), az *y* (simapapír) és a *z* (kartonszerű papír) ismert.

A vízjel megegyezik a forgalmi sor vízjelével; valamennyi vízjelállással.

Vízjeleltérések

A III-as vízjel törései közül eddig a V1, V5 és V6 ismert.

Fogazás

Fogazás nélkül kerültek forgalomba. A néha előkerülő fogazott, vagy átütéssel ellátott példányok magáneredetűek. Eredeti küldeményeken ezek ma már keresett darabok.

Az előértéktelenítés

Az újságbélyegek sajátságos és többi bélyegeinkhez képest egyedülálló különlegessége, hogy felhasználásuk alkalmával értéktelenítésüket általában nem a posta, hanem nagyrészt a felhasználók végezték. Ennek az érdekes eljárásnak, vagy rendszernek az előzményei a XIX. század utolsó évtizedének derekára nyúlnak vissza. Ez volt az az időpont, amikor a hírlapelőfizetők számának gyors növekedése következtében a napilapok nagy tömegének gyors és pontos kézbesítéséből adódó követelmények túlhaladták, sőt mindinkább túlszárnyalták az akkori hírlapkezelési előírásokat. Ennek lényege az volt, hogy az egyes előfizetők újságpéldányait címszalaggal átkötve kellett feladni. A címszalagra ragasztották a szállítási díj lerovására szolgáló újságbélyeget, amelyet — eltérően a többi postaküldeménytől — nem a felvevő, hanem a kézbesítő postahivatalnak kellett értéktelenítenie, tehát lebélyegeznie. Ez az eljárás az említett okok következtében eredményezte azután azt, hogy a napilapok a vi-

déki előfizetőkhöz mind nagyobb és nagyobb késéssel érkeztek és még az akkori kezdetleges hírközlési eszközök mellett is elveszítették aktualitásukat.

Több budapesti napilap kiadója végül is 1897-ben közös beadvánnyal fordult a kereskedelmi és közlekedésügyi miniszterhez, aki az 57.717/1897. sz. rendeletével utasította a budapesti postaigazgatóságot a kérdés megnyugtató megoldására vonatkozó javaslat kidolgozására. A budapesti postaigazgatóság 13.148/1897. sz. alatt terjesztette fel javaslatát. E szerint a nagyobb vidéki városokban a kézbesítő postahivatalnak külön hírlapkézbesítőt kell alkalmaznia, akinek a fővárosból érkező összes napilapot a többi postaküldeménytől külön és azonnal kézbesítenie kell. Azért, hogy a kezelésből származó késedelmet is ki lehessen küszöbölni, az újságkiadók részére két feltételt szabott. Az egyik, hogy a címszalagokkal ellátott újságpéldányokat az újságkézbesítők működési körzetének megfelelően úgy kellett kötegelniük, hogy azok az igénybevett mozgóposták vég- és útközi állomásai szerint legyenek csomagolva. Így azután a hírlapkézbesítők a körzetük részére érkező napilapokat egy, esetleg több kötegben közvetlenül a mozgópostától vették át. A másik követelmény az volt, hogy az újságok bérmentesítésére a címszalagra felragasztott újságbélyeget az egyes kiadóhivataloknak a kötegelés előtt előre értékteleníténiük kellett, és így elmaradt a kézbesítő postahivataloknál az egyes példányok külön-külön való lebélyegzése.

A kereskedelemügyi miniszter kedvezően fogadta az előterjesztést és 1897. július hó 1-én a 18.693/1897. sz. rendeletében azzal a feltétellel fogadja el a javaslatot, ha a budapesti napilapok kiadói vállalják a rájuk háramló kötelezettségeket, illetve azok teljesítését. Egyidejűleg utasítja a budapesti postaigazgatóságot, hogy a kiadókkal tárgyalja meg a rendszer bevezetése esetére a javasolt és a kiadóhivatalokat érintő előírásokat. Kötelezően előírja, hogy minden egyes előfizetői újságpéldányt címszalaggal kell ellátniuk, a hírlapbélyegeket a címszalagra kell ragasztaniuk és saját, külön e célra készített helynevet, valamint év-, hó-, és napi keletet tartalmazó bélyegzővel kell azokat előre értékteleníténiük. Így lesz csak elkerülhető a rendeltetési postahivatalok hk-bélyegzőivel való kezelés elmaradása. A budapesti postaigazgatóság még abban az évben, december 24-én 66.250/1897. sz. felterjesztésében jelenti, hogy a kiadók nagy része vállalta a felsorolt előírások teljesítését. Ennek a felterjesztésnek alapján a kereskedelmi miniszter már 1898. elején az 50.165/1898. sz. rendeletével intézkedik egyes vidéki postahivataloknál kísérletként a külön újságkézbesítők alkalmaztatására. A kísérleti időszak jó eredménnyel zárulhatott, mert 78.5555/1899. sz. rendelettel sor kerül a külön újságkézbesítők alkalmaztatásának, munkakörüknek és szolgálati előírásaik pontos szabályozására is.

A bélyegek esetleges újabb felhasználásából adódó visszaélési lehetőséget teljesen kiküszöböli a rendeletnek az a része, amely előírja, hogy a kiadóhivatalok által az e célra használt bélyegzőinek a helynevet és a napi keletet tartalmaznia kell; továbbá, hogy a bélyegen szereplő előértéktelenítés keltének egyeznie kell a hírlap keltével. Tehát az előértéktelenített bélyegek mindig csak a tárgynapon voltak felhasználhatók. Ezek az intézkedések a már régebben engedélyezett ama eljárással együtt, amely szerint a szállításra kerülő hírlapkötegeket nem kellett a felvevő postahivatalokban feladni, hanem azokat a kiadóhivatalok közvetlenül a fővárosból induló mozgópostáknak adhatták át, teljes egészében kiküszöbölték a késedelmes kézbesítés eddigi okait.

A legkésőbbi előértéktelenítési bélyegzés, illetve felülnyomás amit ismerünk 1914. október 3. (Budapesti Hírlap — Dr. Reisd Ferenc gyűjteményében). Ehhez kapcsolódik a kereskedelemügyi miniszter 1914. október 2-án kelt 72.550 sz. rendelete (PTRT. 1914. évi október 3-i 93. szám.), amelyben kihirdetik azt a minisztertanácsi határozatot, amely a rendelet hatálybalépésének napján *politikai napilapnak* minősülő sajtótermék részére október 4-től díjmentes postai szállítást biztosít, amennyiben azokat az érintett napilapok kiadóhivatalai — az eddig szokásos módon — adják postára. Ezzel az intézkedéssel október 4-el megszűnt, a megjelenés napján — (illetve a megelőző éjjelen) — postára adott hírlapoknál az újságbélyegek használata s így természetesen az előértéktelenítés alkalmazása is. A legkésőbbi valódi előértéktelenítési kelet tehát 1914. október 3. lehet. Az eddig használt bélyegzőket természetesen a kiadóhivatalok nem dobták el, hanem a saját adminisztrációs osztályaikon tovább használták. Megfelelő ismeretséggel rendelkező gyűjtők így bármikor szerezhettek szívességi bélyegzéseket. Például a Pesti Hírlap pántos körbélyegzőjével 1916-ban lebélyegzett aratós bélyegek 4-es tömbben, 1918-ból ugyanez újságbélyeg négyestömbön, vagy a Világ egykörös körbélyegzőjével 1918 és 1919-ben lebélyegzett bélyegek, hogy csak egy néhányat említsünk. Ezeknek semmi köze az előértékelenítéshez, nem mások mint értéktelen, a gyűjtők becsapására készített csinálmányok.

Az előértéktelenítésre kétféle eljárást, a bélyegzést és a nyomdai úton való felülnyomást használták. Az előző az általánosabb.

Az engedélyező rendelet a helynév és keltezésen kívül a kiadók által használatba kerülő bélyegzőknek sem alakját, sem pontos szövegét nem írta elő. Így azután jóformán annyiféle bélyegzőt használtak, mint ahány napilap vállalta az előértéktelenítő rendszert. A bélyegzők használata szintén két eljárást követ: az ívértéktelenítést és a címszalagon való értéktelenítést. Az első esetben az aznap szükséges újságbélyeg mennyiséget ívenként lebélyegezték, majd feldarabolás után a bélyegeket a címszalagokra felragasztották. A használt bélyegző munkafelülete rendszerint nagyobb volt a bélyegeknél, így a bélyegzés két-három, esetleg még több bélyegre is került. Viszont a következő bélyegzésekből az előző bélyegekre is jutott. Ennek eredményeként gyakran találunk olyan bélyeget, amelyre két-három bélyegzésrész is esik. Ez az oka annak, hogy még a címszalagon felragasztott, tehát le sem áztatott bélyegeken is csak bélyegzésrészeket találunk. Elnevezésük: töredékbélyegzés. A másik módnál, hasonlóan a postai kezeléshez a már felragasztott bélyeget bélyegezték le. Így a bélyegzés részben a bélyegre, részben a címszalagra került. Eredeti küldeményeken tehát mindig teljes és csak a leáztatott bélyegeken találunk töredékbélyegzést, de mindig csak egyet. A második mód volt az általánosan elterjedt.

Két legnagyobb napilapunk a — Budapesti Hírlap és a Pesti Hírlap — a példányszám növekedése miatt 1900-ban, illetve 1913-ban rátért a nyomdai úton való előértéktelenítésre. A naponta szükséges újságbélyeg mennyiséget a lap nevével és a keltezéssel ívenként felülnyomták úgy, hogy a szöveg minden egyes bélyegre rákerült. A felülnyomott bélyegeket az ívek darabokra való szétválasztása után ragasztották a címszalagokra. Nem valószínű, hogy ezt a kiadók szempontjából egyszerűbb és lényegesen gyorsabb eljárást saját elhatározásuk alapján vezették volna be, az illetékes postaszervvel — budapesti postaigazga-

tóság — minden bizonnyal megtárgyalták, arra engedélyt kértek és kaptak, bár ennek semmi nyomát sem sikerült találnunk.

A könnyebb áttekinthetőség érdekében célszerűnek tartottuk az összes előértéktelenítő bélyegző és felülnyomás együttes ismertetését, függetlenül attól, hogy az 1900-as kibocsátású újságbélyeg nyomási ideje alatt már használatban állt-e, vagy sem. Az előértéktelenítéseket a fenti eljárásoknak megfelelően csoportosítva ismertetjük. Minden egyes bélyegzőt, illetve felülnyomásos szövegfajtát sorszámmal láttunk el azért, hogy az egyes kibocsátásoknál a sorszám feltüntetésével jelölhessük, melyik kibocsátású újságbélyegen milyen előértéktelenítő bélyegzés vagy felülnyomás fordul, vagy fordulhat elő. Abban az esetben, ha ugyanaz a bélyegzés többféle színnel is ismert, az egyes kibocsátásoknál a felsorolásban az előértéktelenítő bélyegző sorszáma után f = fekete, i = ibolya, k = kék, ki = kékesibolya és v = vörös rövidítésekkel megadjuk a színeket. A címszalagbélyegzésre használtakat külön nem jelöljük, az ívbélyegzéshez használtakat, tehát a töredékbélyegzéseket mindig megemlítjük.

Előértéktelenítő bélyegzők

Az előértéktelenítő hírlapkiadóhivatali bélyegzőket a postahivatalok hk-bélyegzőinek azokba a típuscsoportjába soroljuk, amelyekhez legjobban hasonlítanak. Kis számukra való tekintettel azonban típusokat nem képezünk, hanem az egyes bélyegzők leírásánál a szószerinti szövegidézettel megadjuk annak pontos elrendezését. A típuscsoportok legjellegzetesebb tagjainak felhasználásával típusmutatótáblázatot állítottunk össze. Az egyes bélyegzők ismertetésénél a szövegen kívüli egyéb adataik megadásához a hivatali bélyegzőknél alkalmazott rövidítéseket használjuk. A könnyebb áttekinthetőség biztosítására ezeket, a típuscsoportok ismertetésénél a vonatkozó helyen zárójelben feltüntetjük. A keltezés — függetlenül attól, hogy hány sorban helyezték el — mindig év-, hó- és napjelzésből áll. Az évszám egy kivételes esettől eltekintve négyjegyű a hónap betűkkel rövidített, tehát (y_4). Ezt épp ezért sohasem jelöljük. Az említett esetben az évszám háromjegyű (y_3).

A. típuscsoport. Sorbélyegzők. A szöveg két — (A2), vagy háromsoros (A3). Ez alatt foglal helyet az egy — (K1), vagy kétsoros (K2) keltezés. A szöveg és a keltezés betűtípusát, ha az groteszk, nem jelöljük. Az antikva, vagy a vegyes antikva/groteszk és groteszk/antikva véseteket a szokásos, a, b és c betűvel jelöljük, amelyet a típusjelhez csatlakozva — A2a, A3b, stb. — írunk. A keltezésben a hónap vésete mindig groteszk, ha azonban a számjegyek antikvák az előző analógiájára a K1a, illetve K2a jelzést használjuk.

B. típuscsoport. Négyszögletes bélyegzők. Általában fekvőtéglalap — (Z_1), ritkán négyzatalakúak (Z_2). Gyakori a kettős keretvonal (Z_2) alkalmazása, amelynél a külső vonal mindig vastag, a belső pedig vékony. Általános megfigyelésünk szerint azonban a kettős keretvonal hosszabb-rövidebb használat után a bélyegzésen egy nagyon vastag vonallá folyik össze. A szöveg mindig osztott és a kivétel nélkül egysoros keltezés felett és alatt foglal helyet. A szöveg és keltezés betűtípusait mind itt, mind a következő típuscsoportoknál az *A.* csoporthoz hasonlóan jelöljük. Ezeknél a bélyegzőknél szokásos a keltezést fekvőtéglalap alakú keretbe foglalni. A belső kerettel határolt bélyegzésrészt „keletmező"-nek nevezzük. A belső keret lehet egyenesvonalú (t_1), függőleges

oldalai kifelé domborodó, középen elhelyezett félkörökkel vésett (t_2), vagy diszítményes rajzzal lezárt (t_3 és t_4).

C. típuscsoport. Fekvő ellipszis alakú (Z_1) bélyegzők. Szöveg és kelet elrendezés, mint a *B* típuscsoportnál, keletmező nincs.

DF. típuscsoport. Kétkörös, egygyűrűs, körbélyegző háromsoros keltezés.

FL. típuscsoport. Egykörös körbélyegzők. A keretvonal gyakran kettős (Z_2). Keltezés egy, vízszintes sorban. Szöveg mindig osztott. A keltezés alatt és felett kétféle (z_1 és z_2) diszítés.

Az eddig ismert bélyegzőket a napilapok nevének ábécé rendjében foglaljuk össze:

1. *ALKOTMÁNY.* Lx Z_1. Szöveg: ALKOTMÁNY/BUDAPEST. Méret: ∅ 29 mm.
2. *AZ UJSÁG.*

Előr	Előértéktelenítés Napilapok előértéktelenitő bélyegzői	II.

C	C. Tipuscsoport Ellipszis alaku bélyegző	DF	DF. Tipuscsoport B3 rendsz. gyürüs körbélyegző

C	DF

FL	FL. Tipuscsoport Egykörös Kr 6 (y 4) rendszerü körbélyegzők

FL	FLa Z_2 z_1	FLa Z_2 z_2

Lx	Lx. Tipuscsoport Korona nélküli vonalkázott Kr-6 rendszerü pántos körbélyegzők

Lx Z_1	Lx Z_1 t_o	Lx Z_2

a) Lx Z_1. Szöveg: AZ UJSÁG/KIADÓHIVATALA. Méret: ∅ 29 mm. Szín: fekete. Címszalagbélyegzés: 1905 – 14, ívbélyegzés 1910. Kelethatárok: 1905. I. 5 – 1914. VIII. 22.

b) Lx Z_1. Szöveg: AZ UJSÁG/BUDAPEST. Méret ∅ 29 mm. Szín: fekete. Címszalagbélyegzés 1906 – 14, ívbélyegzés: 1906 – 10. Kelethatárok: 1906. IX. 2 – 1914. VII. 16.

3. *BUDAPESTER TAGBLATT.* A3a. K1c Szöveg: BUDAPESTER/TAGBLATT/kiadóhivatala. Méret: 20×16 mm. Szín: kékesibolya. Az 1899-es újságbélyegen is előfordul 1900. februári bélyegzéssel. Kelethatárok: 1900. II. – 1901. IX. 10.

4. *BUDAPESTI HIRLAP.*

a) DF K3. Szöveg: BUDAPESTI HIRLAP. Méret: ∅ 22,5 mm. Díszítés alul hatágú üres csillag. Szín: fekete. Kelethatárok 1900. III. 14 – IV. 26.

b) A2 K2b. Szöveg: Budapesti/Hirlap. Az első sor mérete: 13,5×3,5 mm, az év számjegymagassága: 2 mm. Szín: fekete. Kelethatárok: 1900. VI. 1 – 1901. II. 16.

c) A2 K2a. Sorméret: 13,5×3 mm, számjegymagasság: 2,5 mm. Szín: fekete. Kelethatárok: 1902. IX. 16 – 1905. XII. 17.

d) A2 K2. Sorméret: 13,5×2,5 mm, számjegymagasság: 3 mm. Szín: fekete és ibolya. Kelethatárok: 1908. IX. 11 – 1911... ?

A *b – d.* bélyegzők leírását d Weinert és Visnya adatai alapján állítottuk össze. Sajnos azok ellenőrzését a rendelkezésre álló nagyon korlátolt mennyiségű anyag nem tette lehetővé. Ezek bélyegzése ugyanis majdnem azonos a nyomdai felülnyomással készült előértéktelenítéssel. Így azokkal könnyen össze is téveszthető. Sőt annak a lehetősége is fennforog, hogy az említett szerzők esetleg, bár csak részben szintén tévedhettek. A bélyegzők használatára mindössze 3 igazoló adatot sikerült megállapítanunk. A bélyegzések, ellentétben a felülnyomással, a bélyegképhez viszonyítva erősen ferde helyzetűek. Dr. Weinert gyűjteményében volt egy címszalagkivágás, amelyen az „*a*" bélyegző bélyegzése nagyrészt a bélyegre és kisrészt a címszalagra esik. Végül a Visnya gyűjteményben szerepel a „*c*" bélyegzés ibolya színnel. Márpedig e két utóbbi eset nyomdai felülnyomásnál nem fordulhat elő.

5. *BUDAPESTI NAPLÓ.*

a) Ba Z_1 t_3. Szöveg: BUDAPESTI NAPLÓ/BUDAPEST. Méret: 45×23 mm, keletmező: 37×8 mm. Szín: ibolya. Kelethatárok: 1900. V. 5 – 1901. AUG...

b) B Z_2 t_4 K1a. Méret: 52×30 mm, keletmező: 44×8 mm. A keletmező oldaldíszítése a t_3-tól eltérő, de az ismert bélyegzésekből nem rekonstruálható. Az évszám a keletmező díszítményes oldalától 5 mm-re kezdődik. Szín: ibolya. Kelethatárok: 1903. IV. 2 – 1904... ?

c) B Z_3 t_4 K1a. Az évszám a keletmező díszítményes oldalától 1 mm-re kezdődik. Egyébként a b-vel megegyezik. Szín: ibolya. Kelethatárok: 1905. III... ? – 1909... ?

6. *EGYETÉRTÉS.* B Z_2 t_2 K1a. Szöveg: EGYETÉRTÉS/BUDAPEST. Méret: 45×29 mm, keletmező: 33×10,5 mm. Szín: kék és ibolya. Kelethatárok: 1900. III. 3 – 1909. IV. 4.

7. *FELSŐMAGYARORSZÁG.* A2b K1. Szöveg. KASSA/FELSŐMAGYARORSZÁG. Méret: 42×16 mm. Szín: ibolya. Ismert kelet 1905. V. 3.

8. *FRISS UJSÁG.* Bc Z_1. Szöveg: FRISS UJSÁG/BUDAPEST. Méret: 40×25 mm. Szín: fekete. Kelethatárok: 1902. I. 28 – III. 30.

9. *MAGYAR HIRLAP.* Bb Z_1 t_3. Szöveg: MAGYAR HIRLAP/BUDAPEST. Méret: 45×23 mm; keletmező: 28×8 mm és kettős keretvonalú. Szín: ibolya. Az 1899. évi kibocsátású újságbélyegen is ismerjük 1900. II. 3-i bélyegzéssel. Kelethatárok: 1900. I. 23 – 1902. IV. 8.

10. *MAGYAR NEMZET.* Lx Z_1. Szöveg: MAGYAR NEMZET/BUDAPEST. Méret: 30 mm. Szín: fekete. Kelethatárok: 1901. II. 6 – V. 2.

11. *NEUES PESTER JOURNAL.* B Z_2 K1. Szöveg: Neues Pester Journal/BUDAPEST. Méret: 37×23 mm. Szín: kék, fekete. Kelethatárok: 1900. III. 5 – 1911. VIII. 11.

12. *NEUES POLITISCHES VOLKSBLATT.* Bc Z_1 t_3. Szöveg: NEUES POLITISCHES VOLKSBLATT/BUDAPEST. Méret: 45×22 mm. Keletmező: 40×8 mm. Szín: a használati időszak kezdetén vörös, ibolya, majd fekete. Kelethatárok: 1900... ? – 14. VI. 26.

13. *PESTI HIRLAP.*

a) B Z_1 K1a. Szöveg: PESTI HIRLAP/BUDAPEST. Méret: 35×20 mm. Szín: fekete, eleinte néha sötétibolya. Kelethatárok: 1900. IV. 5 – 1908. VII. 7.

b) B Z_2 Kla. Méret: 42×24 mm. Szín: fekete. Kelethatárok: 1906. IX. 6–1907. III. 20.
c) B Z_1. Méret: 37×22 mm. Szín: fekete. Kelethatárok: 1910. X...–14. I. 20.
d) Lx (y_3) Z_2. Szöveg: PESTI HIRLAP/BUDAPEST. Méret: 32 mm. Szín: fekete. Kelethatárok: 1911. XI. 3–1912. VII.

14. *PESTI NAPLÓ.* C Kla. Szöveg: PESTI NAPLÓ/BUDAPEST. Méret: 37×25 mm. Szín: zöld, ibolya, fekete. Kelethatárok: 1900. II. 10–1911. III. 31.

15. *PESTER LLOYD.*
a) FLa Z_2 z_1. Szöveg: PESTER LLOYD/BUDAPEST. Méret 33 mm. Szín: ibolya. Kelethatárok: 1902. VI. 25–1909...?
b) FLa Z_2 z_2. Eltérés kizárólag a díszítésben. Szín: ibolya. Kelethatárok: 1911. V. 5–?

16. *PÉCSI NAPLÓ.* B Z, Z_3 t_1. Szöveg: PÉCSI NAPLÓ/PÉCS. Méret: 28×28 mm, keletmező: 23×10 mm. Szín: ibolya. Ismert kelet: 1907. IV. 30.

17. *POLITISCHES VOLKSBLATT.*
a) B Z_2 Kla. Szöveg: Politisches Volksblatt/BUDAPEST. Méret: 36×23 mm. Szín: fekete. Kelethatárok: 1900. V. 23–1903. VII.?
b) B Z_1. Szöveg: „Politisches Volksblatt"/BUDAPEST. Méret: 37×24 mm. Szín: fekete. Kelethatárok: 1905. XII. 7–1914. VI. 1.

18. *VILÁG.* FL. Szöveg: „VILÁG"/KIADÓHIVATALA. Méret: ∅ 30 mm. Szín: ibolya. Kelethatárok: 1910. X. 12–1912. III. 29.

Előértéktelenítő felülnyomások

4. BUDAPESTI HIRLAP (41. ábra).
e) Négysoros felülnyomás. Az első és második sorban osztott szöveg: „Budapesti/Hirlap", 14 pontos, félkövér groteszk, a harmadik és negyedik sorban keltezés „1910/Febr. 11." elrendezésben 9 pontos kövér antikva betűkkel, illetve számokkal. A hójelzés 3–5 betűvel rövidítve és nagy kezdőbetűvel szedve. 1912. júniusától a kezdőbetű is kisbetű. A felülnyomás színe fekete. Ezzel az előértéktelenítéssel készültek a már említett 1932. évi bécsi hamisítványok. Felismerésük könnyű, mert a hamisítvány színe szürke, szétfolyó nyomás. Kelethatárok: 1900. Jún. 29–1914. okt. 3.

13. PESTI HIRLAP (42. ábra).
e) Háromsoros felülnyomás. Az első sor „Pesti Hirlap" a második és harmadik a keltezés „1913/dec. 3." elrendezéssel, 7 pontos, félkövér groteszk betűkkel és számokkal szedve. A felülnyomás színe fekete. Kelethatáridő: 1913. okt. 28–1914. okt. 20.

Eddigi ismeretink szerint tehát 18 hírlap alkalmazta az előértéktelenítést, amelyhez 29 darab bélyegzőt használtak. Ezeknek a színes festékpárnák következtében 37 féle bélyegzését ismerjük. A felülnyomásos eljárás további 2 féle előértéktelenítést eredményezett.

Az 1900. évi kibocsátású újságbélyeg ismert előértéktelenítési bélyegzései: 3., 4a., 4b., 4c., 5a., 5b., 6., (i és k), 8., 9., 10., 11., 12. (v., i. és f.), 13a., 14. (z, f. és i.), 15a., (i és f) 17a., és felülnyomás: 4e.; összesen 23 féle.

A forgalmi idő

Az újságbélyeg forgalmi idejéről Rédey Monográfiájában nem emlékezik meg. A Filatéliai Vállalat Árjegyzéke helyesen hozza az 1922. április 30-i időpontot. Bán Willy „A Magyar Postabélyegek Adattárában" az újságbélyegeknél egész érthetetlen módszert alkalmaz. A turulos soroknál helyesen a posta

álláspontjára helyezkedik és az időközben megszűnt néhány címlet kivételével a forgalmi idő végét mind az öt kibocsátásnál 1917. december 31-el adja meg. Ez természetes is, mert sem a bélyegkép, sem a szín — néhány kivételtől eltekintve — nem változott, az eltérő vízjel pedig a felragasztott bélyegek egy részénél úgy sem állapítható meg. Ez a megállapítás az újságbélyegekre is vonatkozik. Mégis az első kibocsátás forgalmi idejét 1900. január 1. — 1905. június 30. kelethatárokkal adja meg. A kiskorona vízjelet rendszeresítő és 1904. szeptember 22-én kelt 63.873 sz. rendelet (PTRT. 1904. évi 38. szám) kifejezetten megmondja, hogy „A hírlapjegyek és posta-távírdai díjjegyek... a folyó évi november havától ismétlődő, kis alakú magyar koronákból álló vízjeggyel kerülnek forgalomba..." Tévedésének gyökerét valószínűleg kutatómunkájának abban a szakaszában kell keresnünk, amelyben a példányszám megállapításhoz gyűjtötte adatait. Előfordulhatott, hogy a kiskorona vízjeles újságbélyeget először 1905. június 30-án szállított az államnyomda a postának. S ennél a bélyegnél elkövette azt a hibát, hogy ezt a keltezést vette az első kiadás érvényességi határidejének. Különben teljesen hasonlóan, és így ugyancsak hibásan járt el az újságbélyegek további kibocsátásainál is.

Forgalmi idő: 1900. január 1 — 1922. április 30.

AZ 1903. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ PORTÓBÉLYEG
(AZ 1. PORTÓSOR)

Történelmi előzmények és a bélyegkép kialakítása

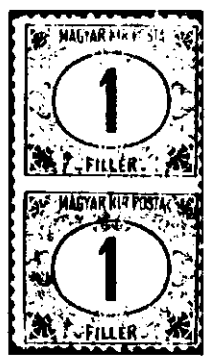
Portóbélyegeknek nevezzük azokat a posta belkezelésében használt különleges bélyegeket, amelyeket a részben- vagy teljesen bérmentetlen levélpostai küldemények díjhiányának és a pótdíjnak, valamint, egyéb, meghatározott díjak lerovására alkalmaznak. Az egyéb díjak fogalma alá az üzleti válaszlevelek és nyomtatványok, a „Hivatalból portóköteles" záradékkal ellátott hatósági küldemények, valamint a csomagok fekbérei tartaznak. A levélpostai portó kétszerese a hiányzó díjrésznek, amelynek azonban alsó határa volt és van. Az üzleti válaszleveleknél és nyomtatványoknál a díjszabásszerű díjon felül meghatározott pótdíjat is fizetett az azt kibocsátó cég, vállalat, stb. Valamennyi esetben a címzett fizette a portó összegét, tehát a kézbesítőhivatalnál szedték be. A koronaértékű bélyegek megjelenése előtt a posta portóbélyeget nem használt. A portózás tényére, valamint a beszedésre kerülő összegre vonatkozó jelzéseket a felvevő-, ha ez esetleg elmulasztotta úgy az irányító postahivatalok kék irónnal, majd tintával jegyezték a küldeményre; később pedig rátértek a jelzőbélyegzők használatára. Ezekkel az I. kötet megfelelő részében már foglalkoztunk.

A portóbélyegek rendszeresítésének történelmi előzményei még 1893-ra nyúlnak vissza. Szalay Mihály a posta- és távirda vezérigazgatóság főtitkára december 8-án kelt és 2196. szám alatt a kereskedelemügyi miniszterhez előterjesztett memorandumában többek között felveti és részletesen indokolja a portóbélyegek kiadásának szükségességét. Beadványának egyéb részleteire az árvízbélyegek tárgyalásánál még visszatérünk. A portóbélyegek kiadására vonatkozó javaslatának további sorsa ismeretlen. A közel 10 évvel később

kibocsátott portóbélyeg bevezetésének történetét Payer Bélának a Deutsche Briefmarken-Zeitung 1916. évi 20. számában megjelent cikkéből ismerjük. Eszerint Kunz Ferenc kereskedelmi tanácsos, az Első Hazai Bélyeggyűjtő Egyesület tagja 1902. december 1-én felkereste Láng Lajos akkori kereskedelemügyi minisztert s felhívta figyelmét a portóbélyegek hiányára. Azok szükségességét döntő érvekkel támaszthatta alá, amit az a körülmény igazol, hogy a másnap írásban is benyújtott javaslata alapján a miniszter utasította az államnyomdát a portóbélyegek tervezetének elkészítésére. Nem sokkal később, 1903. január 24-én az Államnyomda két tervet mutatott be. Mindkettő megegyezett nagyságra a levélbélyegekkel, csak az egyik fekvő helyzetű volt.

43. ábra

44. ábra

45. ábra

Véleményadásra az Iparművészeti Múzeum igazgatóját kérték fel, aki az utóbbit javasolta kivitelre, amelyet Herr Rezső államnyomdai főtiszt készített.

Az elfogadott bélyegkép, a forgalomba bocsátó rendelet 3. §-a — (1903. október 7-én kelt 58.246. sz. PTRT. 1903. évi 39. szám) — szerint: "A portójegyek 23 mm széles és 19,5 mm magas képe vonallal határolt, fekvő hosszúnégyszöget ábrázol, közepén tojásdad vonal által határolt fehér mezővel. A négyszög és tojásdad alakú mező közötti részt magyaros jellegű ékítmények és szalagdíszítmények töltik ki, melyekből a kép felső részén a „MAGYAR KIR. POSTA", alsó részén pedig a „FILLÉR" szavak fehér alapon, a kép zöld színében tűnnek elő. A tojásdadalakú mezőben az értékszámok testes arab számjegyekkel fekete színben vannak benyomva". (43. ábra)

Kísérleti nyomatok

A kereskedelemügyi miniszter az Államnyomdának küldött leiratában, az elfogadott tervezettel hat címletből — 1, 2, 5, 10, 20, és 50 fillér — kért kísérleti nyomatokat. A rendelkezés valamennyi címlethez azonos színt írt elő azzal a kikötéssel, hogy az térjen el a forgalomban levő levélbélyegektől; az értékszámokhoz pedig valamilyen sötétebb színt válasszanak. Az elfogadott azonos keretrajz és az előre meghatározott címletek lehetővé tették, hogy azonnal elkészítsék a keret eredeti vésetét, valamint a keret és értékszámok anya- és nyomólemezeit. Valamennyi értékből 9 féle színváltozattal, tehát

54 féle kísérleti nyomatot készítettek. A felsorolásban az első szín a kereté, a második az értékszámé.

a) barnássárga/vörös, ragasztó nélküli sárgás, vastag papíron,
b) fekete/kék, ragasztó nélküli barna, vastag papíron,
c) barna/vörös,
d) barna/kék,
e) fűzöld/rozsdabarna,
f) rózsaszín/sötétzöld az 1, 2 és 5 filléresnél, világoszöld a 10, 20 és 50 filléresnél,
g) sötétkék/citromsárga,
h) sötétkék/barna és
i) borvörös/feketéskék.

A *c*—*i* alattiak az eredeti vízjeles papíron készültek, de enyvezés nélkül. Valamennyi kísérleti nyomat fogazása a végleges, tehát 11 3/4:12 fésűsfogazat.

A miniszterhez az eredeti, vízjeles papírra nyomott színpróbákat terjesztették fel. Kivitelezésre azonban a keretre a fűzöld és az értékszámra a fekete színt rendelték el. Ezzel egyidejűleg az értékfokozat számot a 6, 12 és 100 filléres címlet beiktatásával 9-re emelték. A nyomás megkezdése előtt a most már végleges 9 értékből a megadott fűzöld/fekete színnel, eredeti vízjeles papíron még egy kísérleti nyomást végeztek. Ezek azonban fogazatlanok. A fázisnyomatoktól azonban könnyen megkülönböztethetők, mert az íveket oszloponként nagy lyukakkal perforálták. Végeredményben tehát 63 féle kísérleti nyomatot ismerünk.

A forgalomba bocsátás

A bélyegkép leírásánál hivatkozott rendelet a forgalomba bocsátás időpontját 1903. november 1-ben jelöli meg. Ugyancsak ez a rendelet tartalmazza a portókezelés új rendjét, amelyet figyelemmel a bélyegek használatával előállott változásokra, a lehető legaprólékosabban és részletesen szabályoz. Gyűjtői szempontból az a legérdekesebb rendelethely, amely kimondja, hogy „a portójegyek a postaküldemények bérmentesítésére fel nem használhatók és csupán a postai *belkezelésben*, a levélportó-összegek lerovására szolgálnak. Ezeket tehát a közönség részére *elárusítani*, vagy a közönségtől fizetésképpen, avagy becserélés végett *elfogadni nem szabad*". (Az idézetben előforduló összes kiemelés tőlünk). A portóbélyegek használatlanul való megszerzésére így semmi mód sem volt, ami gyűjtői körökben aggodalomra adott okot. Csakhamar mozgalom indult meg a rendelet e részének hatálytalanítása érdekében. Az egyesületek részéről beadvány, beadvány után érkezett a postához, a panaszok, kérelmek, javaslatok nem egyike a szaksajtóban is mind gyakrabban látott napvilágot. Mégis 11 év telt el, amíg a kereskedelemügyi miniszter az 1914. november 22-én kelt 14.265 v (PTRT. 1914. november 26-i szám) — számú rendeletében kimondja, hogy „A P. és T.R.T.1903. évi folyamának 39. számában ad 58.246. szám alatt közzétett rendelet 4-ik pontját oda módosítom, hogy a kincstári postahivatalok a portójegyeket ezentúl a közönség részére árusíthatják, azokat azonban a közönségtől fizetésképen vagy becserélés végett elfogadni ezentúl sem szabad.

A nem kincstári postahivatalok a portójegyek kiadása végett netán náluk jelentkező feleket értesítsék, hogy a kívánt portójegyeket a megfelelő ellenérték előleges megküldése mellett a legközelebbi kincstári postahivataltól szerezhetik meg". Ennek a 11 évi vásárlási korlátozásnak illetve tilalomnak eredménye, hogy fekete számos portóbélyegeink használatlanul miért olyan ritkák.

A nyomás

A portóbélyegeket 2×100-as nyomdai íveken, az ívszegélyen értékösszegezéssel, de nyomdatechnikai jelzések nélkül a levélbélyegekhez hasonló eljárással nyomták. Kivitelük azonban azokhoz képest sokkal szebb, finomabb és tisztább. Maszatos, vagy elmosódott nyomás még a későbbi kibocsátásoknál is alig fordul elő, ami nem utolsó sorban a jóval kisebb példányszámmal is magyarázható. Nyomásuk bár ugyancsak két menetben történt, mégis lényegesen különbözik a levélbélyegektől, ami azután nagyon érdekes következménnyel járt.

Az eltérést az a körülmény okozta, hogy az egyes címleteknek nem csak a rajza, hanem a színe is azonos volt. Így azt az eljárást követték, hogy az első menetben nagyobb mennyiségű keretet nyomtak. Ha valamelyik címlet kifogyott, akkor a nyomdában tartalékolt keretnyomatokat elővették és a szükséges, tehát a megrendelt ívmennyiségbe belenyomták az értékjelzést (második menet). Még azt is meg kell jegyeznünk, hogy a portóbélyegekből mindig csak a szükségletnek megfelelő mennyiséget készítették el, sőt az újabb kibocsátásokra is csak akkor és annál a címletnél került sor, amikor az előző készlet már elfogyott. Ezzel az eljárással magyarázhatjuk meg azt a körülményt, hogy egyes kiadásoknál (fogazatváltozás), sőt egyes kibocsátásoknál (vízjelváltozás) nem találjuk meg az összes címletet. Ugyancsak ez eredményezte az egyes levélbélyeg sorozatok s a hozzájuk tartozó portósorok forgalomba bocsátási időpontjának rendszerint eltérő s egyes címleteknél nem egyszer több éves eltolódását.

Színeltérések és példányszám

Az 1903. évi portóbélyeg nyomási ideje alatt két- esetleg három kiadást érhetett meg, így az első kibocsátásnál jelentősebb színeltérés nincs. Az első kiadás halvány árnyalatú fűzöld, a következők sötétebb, vagy élénkebb árnyalattal.

Bánnak és Payernek a példányszámra vonatkozó adatai nem egyeznek. Az utóbbi szerző adatai azonosak az államnyomda jelentésében szereplőkkel; így mi is ezt közöljük.

1 fillér	3 870 000 db	12 fillér	1 236 000 db
2 fillér	3 174 400 db	20 fillér	4 589 600 db
5 fillér	3 156 000 db	50 fillér	569 200 db
6 fillér	1 640 000 db	100 fillér	640 000 db
10 fillér	3 136 000 db		

Teljes sorozat 569.200 készült. Egy sor névértéke 2 korona 6 fillér.

Papír, vízjel és fogazás

Az *y* (sima papír) és *z* (kartonszerű) papírfajtákon fordul elő. Az utóbbi a ritkább.

A vízjel megegyezik a levélbélyegek vízjelével, de a fekvő alakú bélyegkép következtében kizárólag álló helyzetű. Valamennyi vízjelállás minden értéknél ismert, tehát III/Al–4, III/Aa–Ad és IIIgy.

Az általános fogazás szintén egyezik a forgalmi soréval, de a bélyeg alakja miatt 11 3/4:12 fésűsfogazat. A 100 filléres kivételével a többi címlet mind előfordul a 11 1/2 kisegítő sorfogazással.

Ismert a függőleges párban középen fogazatlan 1 filléres (44. ábra) és a bal oldali ívszegélyen (I/1., II/1., stb. X/1. ívhely) fogazatlan 20 filléres Az 1 filléres közepén fogazatlan bélyegeket 1913. decemberében a Dévényújfalu postahivatal használta.

Hamisítványok

Hamisított teljes bélyegekről nem tudunk. Előszeretettel hamisítják különben a ritka 11 1/2 — sorfogazást — különösen a 12, 20 és 50 filléreseket — a fésűsfogazású példányok utánfogazásával. A le nem bélyegzett bélyegek újraenyvezésével használatlan bélyegeket hamisítanak. Előfordul a bélyegzés eltávolítása utáni újraenyvezés is. Az effajta hamisítás kvarclámpával viszonylag könnyen kimutatható.

A forgalmi idő

A portóbélyegek forgalmi idejét, ebben az időszakban még nem korlátozták, hanem azok — a vonatkozó és már többször említett rendelet szerint — a készlet kifogytáig megkötés nélkül felhasználhatók voltak. Egyedüli kivételt a 100 filléressel tettek, amelyet az első kísegítő portóbélyeg kibocsátása előtt, 1915. március 31-el kivontak a forgalomból. (Részleteket L! ott). Erre az 1915. február 23-án kelt ad. 3057.v. számú rendelet intézkedik (PTRT. 1915. évi február 26-i 21. szám). A többi címlet érvényességét — az 1915-ig kibocsátott összes portóbélyegével együtt — az 1927. március 14-én kelt 8290. számú rendelettel (PTRT. 1927. évi március 22-i, 11. szám) 1927. március 31-el szüntették meg. Bán erre vonatkozó adata nem helytálló, amennyiben ő az egész sor forgalmi idejét 1915-el zárja le.

A tényleges forgalmi idő tehát az 1—50 filléresnél 1903. november 1 — 1927. március 31., a 100 filléresnél pedig 1915. március 31.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy e késői kivonó rendelet teljesen illuzórikus színezetű, mert hiszen az első infláció végén a kis hiánnyal bérmentesítve feladott küldemény portója is több száz koronát tett ki, tehát a filléres portóbélyegeket még ha volt is maradványkészlet az egyes hivataloknál, akkor sem tudták volna már felhasználni.

AZ 1904 ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ LEVÉLBÉLYEG
(A 2. TURULOS SOROZAT)

1. Vízjelváltozás

A turulos bélyegek vízjelének első megváltoztatását rendeletileg tették közzé. Erre vonatkozólag az 1904. szeptember 22-én kelt 63.870 számú rendelet (A PTRT. 1904. évi október 6-i 38. szám) a következőket mondja: „A hírlapjegyek és posta- távírdai díjjegyek vízjegye eddig a magyar koronát egymásba fonódó körökben ábrázolta s abból minden egyes levéljegyre a körszeletnek, vagy koronának csak elenyésző kis része esett: a folyó év november havától

ismétlődő, kis alakú magyar koronákból álló vízjeggyel kerülnek forgalomba úgy, hogy minden egyes levéljegyen, vagy az egész korona rajza, vagy ennek legalább jelentékenyebb része lesz látható."

A rendeletben közölteken kívül még két másik változás is történt. Az egyik, hogy elmaradt a gyári vízjel, a másik pedig, hogy a papír jóságfokozati száma a „IV" nyomdai ívenként ezentúl csak egyszer fordul elő. Ritkaságuknak ez a magyarázata.

Az új vízjelet 1904. november 1-től 1908. július 15-ig használták s az ezzel gyártott papírra nyomott bélyegek adják a 2. turulos sorozatot.

A kibocsátás két uralkodó fogazatfajtája időben élesen elválasztható egymástól. Ezért ezek kiadásait kölön-külön tárgyaljuk.

Papírfajták. A 2. turulos sorozathoz kétféle, egymástól könnyen megkülönböztethető papírt használtak.

x) *Sárgás papír.* Vékony, sima, áttetsző, törékeny sárgás árnyalatú papír; 1904 és 5-ben alkalmazták.

y) *Fehér papír.* Vastagabb, puha, hajlékony fehér papír; 1905-től használták.

2. A 12:11 3/4 fésűsfogazású kiadások

Címletenként változva 3—11 kiadásban készültek. Legkevesebbszer, háromszor a 12 fillérest, legtöbbször, tizenegyszer a 2 és 10 fillérest nyomták.

Színeltérések, példányszám (kiadás) és nyomdatechnikai jelzések

A sorozat bélyegeinek hivatalos színe természetesen azonos az 1. kibocsátásával. Színárnyalatot azonban már kevesebbet találunk, mint az előzőnél. A sötét borvörös színű 50 fillérest szándékosan soroltuk a színváltozatok és nem a színtévnyomatok közé, mert eredetét nem színtévesztésnek, hanem vegyi bomlásnak köszönheti. Annak ellenére, hogy — Rédey is, dr. Weinert is téves színnyomásnak — minősíti, — nem is beszélve a külföldi bélyegkatalógusokról — semmi okunk nincs, hogy az Államnyomda akkori vezető tisztviselőinek közlését kétségbe vonjuk. Más szempontból is példa nélkül álló ennek a bélyegünknek története, illetve pályafutása. Érdemes röviden áttekintenünk.

1905. januárjában, mint már eddig és azóta is annyiszor, a gyűjtők fedezték fel a *borvörös* színű 50 filléreseket. Téves nyomásra gyanakodva, példátlan spekuláció kezdődött ezekkel a bélyegekkel. Márciusban az Államnyomda kivizsgálta a bélyegek eredetét. Dréher aligazgató és Donászy Ferenc osztályvezető az államnyomdát az ebben az ügyben felkereső Kibédi Bicsini Domokosnak ismertette a vizsgálat eredményét és az azzal kapcsolatosan tett intézkedéseket. Kibédi ezt a közlést a Bélyeggyűjtő 1905. évi 5/6. számában közzé is tette. Az államnyomda részéről a közléssel kapcsolatban sem kiegészítés, sem helyesbítés nem jelent meg. Kibédi ismertetését tehát a hivatalos álláspontnak tekinthetjük.

A két főtisztviselő nyilatkozata szerint „1904. november havában elfogytak azok a festőanyagok, amelyeknek összeállítása adta az 50 filléres díjjegy ismert színét. Az új festékanyagokkal kevert színnel nyomták az 50 filléresek egyik kiadását, 4700 lapot, amelyek nedvesen és készre gyártva is ugyanazt

a színt mutatták és egyeztek a régi színnel. November 14-én 6 postaigazgatóság értékcikkraktára részére 2000 lapot kiadtak, a fennmaradó 2700 lap az Államnyomda készletraktárába került." A márciusi felülvizsgálásnál derült ki, illetve nyert megállapítást, hogy az eredetileg barnás színben a levegő hatására oxidációs folyamat ment végbe s úgy az sötét borvörösre változott. A postavezérigazgatóság az államnyomda javaslatára utasította az érdekelt postaigazgatóságokat a már kiadott ilyen bélyegek azonali bevonására és az értékcikkraktárak készleteivel együtt az államnyomdába való visszaküldésre. A nyilatkozat vége szerint ez megtörtént és a „maradványkészlet az államnyomdában megsemmisítésre vár." Bizony elég sokáig várt: 1931 elején került nyilvánosságra, hogy a Posta Bélyegirodája 1930-ig a maradványkészlet 10%-át már eladta. Nyilvános árlejtés útján pedig 1930 végén az összmaradványkészlet 80%-át egy bélyegkereskedő vette meg, 10%-a pedig továbbra is a Bélyegiroda birtokában maradt. Természetesen ennek a nagyon jó bélyegünknek az értéke ilyen nagytömegű használatlan bélyegnek a „piacra dobásával" teljesen lemorzsolódott. Az eredeti színű, tehát továbbra is forgalomban maradt bélyegek értéke az oxidált 50 filléresekének mintegy harminc—negyvenszerese. Vigaszul szolgálhat azonban az a körülmény, hogy ebből az anyagból kerültek ki e címlet eddig ismeretlen számvízjelei és egy fordított vízjelű ív. Feltételezhető, hogy a nyomdai ívnek megfelelően a másik 3 fordított vízjelű bélyegív is felhasználásra került, tehát használtan még előkerülhetnek. A fentiek előrebocsátása után térjünk vissza az egyes címletekre.

1 fillér. Szürke, szürkésfekete, kékesszürke. Példányszám: 10 026 000 db (6). Nj: 120f, 421f, 614a.

2 fillér. Világos*sárga*, barnássárga, olajsárga és zöldessárga. Példányszám: 105.162.000 db (11) Nj: 421af, 554a, 614f.

3 fillér. Narancssárga, vörösnarancs. Példányszám: 47 770 000 db (6). Nj: 438a, 614f.

5 fillér. Smaragdzöld, világos *zöld*, sárgászöld és méregzöld. Példányszám: 181 953 600 db (9), Nj: 421f, 614f.

6 fillér. Olajbarna, zöldesbarna és olajzöld. Példányszám: 42.677.200 db (8). Nj: 421a, 614f.

10 fillér. Világosrózsa, karminrózsa és *vörös* (piros). Példányszám: 252 534 600 db (11). Nj: 202a, 554a, 614af.

*12 fillér. Ibolya*világos és sötét árnyalatban, mély kékesibolya (oldódóak). Példányszám: 11 292 400 db (3). Nj: 554a, 614f.

20 fillér. Barna, *világosbarna*, szürkésbarna, ibolyabarna (oldódóak). Példányszám: 20 274 400 db (5). Nj: 554a.

25 fillér. Világos*kék*, ultramarin (oldódó) feketéskék. Példányszám: 15 601 600 db (3). Nj: még nem ismerünk.

30 fillér. Sárgásbarna, világossárgásbarna, barnásnarancs. Példányszám: 10 708 200 db (9). Nj: 120f, 614a.

35 fillér. Vörösibolya, ibolya, ibolyakarmin (oldódóak), ibolyakék. Példányszám: 18 517 600 db (4). Nj: még nem ismerünk.

50 fillér. Ibolyavörös, *barnáskarmin*, világos és sötét árnyalattal. Példányszám: 2 697 200 db (4). Nj: 554a, 614a.

Sötétborvörös. Példányszám: 470 000 (1). Nj: 120f és 614a.

60 fillér. Olajzöld, kékeszöld, *sárgászöld*, zöldesbarna. Példányszám: 23.689.800 db (7). Nj: még nem ismerünk.

1 Korona. Barnásvörös, ibolyavörös, téglavörös, *vörösbarna*, Példányszám: 6 837 800 db (8).

2 Korona. Szürkéskék, ibolyaszürke. Példányszám: 1 081 000 db (6).

5 Korona. Barnásibolya, borvörös. Példányszám: 166 200 db (5).

A sorozat névértéke 10 korona 59 fillér. Teljes sor 166.200 készült.

Nyomáseltérések

A lemezhibák közül azokat, amelyek az első kibocsátásnál nem fordultak elő, típusjelzésükben folytatólagosan számozzuk. A jellegzetes típusok az I., IV. és V. hibamezőben fordulnak elő.

I. A „Fillér" értékjelzés lemezhibái. Az I. hibamezőben *L* csoportbeli lemezhibát nem ismerünk. Az *A* csoportbeliek eddigi 14 típusa mellett még két új bukkan fel.

A15. típus. Az „I" betű szára az alsó negyedében átszakadt, így fordított „i-"nek látszik.

A16. típus. Az „I" betű fején egy balra nyúló vízszintes vonaldarabka képződött, aminek következtében fordított „L" benyomását kelti. Ugyanekkor a második „L" fejét balra lefelé szög alatt hajló ferde vonal zárja le.

IV. A „MAGYAR KIR. POSTA" első lemezhibája. Csak az 1904-es kiadásoknál találjuk meg a IV. hibamezőben.

LI. típus. A „G" betű szárán világos udvarral körülvett erős színes pont képződött.

Ismert előfordulások: *I—A1. típus:* 2, 5, 10, 20 filléresnél + *I—A2. típus:* 10 filléresnél + *I—A3. típus:* 10 filléresnél + *I—A4. típus:* 5, 10 filléresnél + *I—A6. típus:* 6, 10, 25 filléresnél + *I—A7. típus:* 5 filléresnél + *I—A8. típus:* 3, 10, 30 filléresnél + *I—A9. típus:* 1, 10, 20 filléresnél + *I—A10. típus:* 1, 5, 10, 20 filléresnél + *I—A11. típus:* 10 filléresnél + *I—A12. típus:* 1, 10, 20 filléresnél + *I—A13. típus:* 5, 10, 20 filléresnél + *I—A14. típus:* 5 filléresnél + *I—A15. típus:* 10, 25 filléresnél + *I—A16. típus:* 5, 10 filléresnél + *IV—L1. típus:* 1, 2, 3, 5, 10, 20, 30, 60 filléresnél + *V—A1. típus:* 1, 2 és 5 koronásnál + *V—A2. típus:* 2, 5, 10, 20, 30, 35 filléresnél + *V—A3. típus:* 1, 3, 5, 10, 20 filléresnél.

Papír és vízjel

Az x (sárgás papíron) a 12 filléres, az y (fehér) papíron a sötétborvörös színű 50 filléres kivételével valamennyi érték ismert.

Mind a nyolc vízjelállást — IV/A1—4 és Aa—d — a 12 és a sötétborvörös 50 filléres kivételével — valamennyi címletnél ismerjük. A 12 filléresnél még ismeretlen a IV/A3, A4 és az Ac, Ad, az említett színű 50 filléresnél a IV/A4 és az Ad vízjelállás.

Vízjeleltérések

Fekvő vízjelű vágott és fogazott példányok illegálisan kikerült nyomdaselejtek. Ismert vízjeltörések:

V1: 5, 10, 20 fill + *V2:* 2, 6, 10, 50 fill + *V3:* 5, 6, 10 fill + *V4:* 10 fill. + *V5:* 10 fill.

Vonalvízjel előfordulások. *Vv.—2.:* 2, 5, 10 és 60 fill.

Fogazás

A kisegítő 11 1/2-es sorfogazással már csak egy érték, a kétkoronás készült. Mindössze néhány ív készülhetett, mert használatlanul ez a bélyeg az összes turulos kibocsátások legritkább és így legértékesebb darabja. A 12:11 3/4-es fésűsfogazás minősége állandóan romlik. Mind gyakoribb a tökéletlen, durva fogazás, amelynek következtében a szétválasztásnál mind több és több bélyeg sérül meg. Az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesület előterjesztésére,

amelyben sűrűbb és finomabb fogazást javasol, az Államnyomda 1905. november 2-án új, 15-ös fésűs fogazógépet szerez be. Az év utolsó kiadásait már ezzel fogazzák. Néhány érték már 1905 decemberében, a többi pedig 1906 elején kerül forgalomba.

Fogazási eltérések. Fogazatlanul ismerjük a 2, 3, 5, 6, 10, 20, 30 fillérest és az 1 koronást. Illegálisan kikerült félkész darabok.

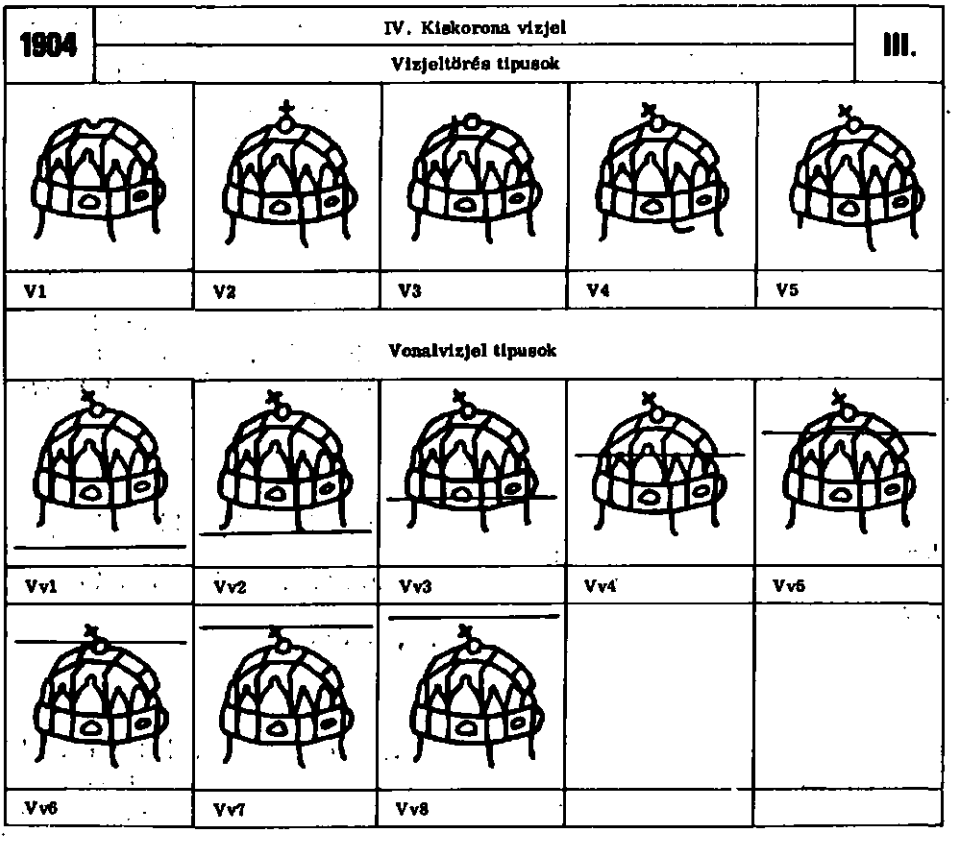
Hamisítványok

a) *Fantázia fogazások*.. Az első kibocsátáshoz részben hasonló, részben új kombinációkban ezeknél a kiadásoknál is előfordulnak:

11 1/2:15 2,3,5,6,20,50,60 filléres és 2 koronás,

12:15 5 filléres, 15:12 60 filléres

Utánfogazással hamisítva ismert a 11 1/2-es sorfogazású 2 koronás.

b) *Hamis gumizás*, majdnem minden értéknél ismert.

Forgalmi idő

Valamennyi érték 1904 novemberében került forgalomba. Az 50 fillérest 1916. december 31-el, a többit 1917. december 31-el vonták ki a forgalomból.

3. *A 12:11 3/4 fésűsfogazású bélyegfüzetek*

Az Államnyomda készletraktára állományának és az igazgatósági értékcikkraktárak igényléseinek megfelelően — annak ellenére, hogy előállításuk megszüntetésére rendeletileg csak 1910-ben intézkedtek — a 25 és 30 filléres füzeteket 1904-től már nem készítik. Csupán 5 és 10 filléres füzeteket nyomnak az 1904—5-ös időszakban. Horvátnyelvű füzetet nem ismerünk. A vízjeltől eltekintve egyébként megegyeznek az 1901-es kibocsátással. Az 5 filléresből 3250 db, a 10 filléresből 4250 db készült.

4. *A 15-ös fésűsfogazású kiadások*

Az új fogazógép beszerzését már említettük. Használatbavételét az érdekeltekkel a 79.120/1905. sz. szabályrendeletben közölték. A 15-ös fogazással — az 5 koronás kivételével, amelyből még kellő készlet állott rendelkezésre — valamennyi címlet forgalomba került. Értékenként 3—13 kiadásban készültek. Legkevesebbszer ismét a 12 fillérest — (háromszor) — legtöbbször pedig az 5 és 10 fillérest — (tizenháromszor) — nyomták.

Színeltérések, példányszám (kiadás) és nyomdatechnikai jelzések

Az előző kiadásokkal, egyes árnyalatoktól eltekintve, megegyező színeket találunk.

1 fillér. Szürke, szürkésfekete, kékesszürke. Példányszáma: 10 410 000 db (5) Nj: 131 140a, 601f.

2 fillér. Halvány*sárga*, barnássárga, zöldessárga. Példányszám: 17 652 000 (12). Nj: 131f, 233af, 234a, 301f, 305f, 601a, 602a, 604f.

3 fillér. Narancssárga, vörösnarancs. Példányszám: 41 338 000 db (10) Nj: 203a, 301a, 601f.

5 fillér. Smaragdzöld, *zöld*, sárgászöld, olajzöld. Példányszám: 168 635 000 db (13). Nj.: 140a, 330a, 601a, 604af.

6 fillér. Olajbarna, zöldesbarna, olajzöld. Példányszám: 35 618 000 db (10). Nj: 234a, 301f, 601af, 602a.

10. fillér. Halványrózsa, *vörös (piros)*, világoskarmin, téglavörös. Példányszám: 277 133 400 db (13). Nj: 120f, 604f.

12 fillér. Ibolya. Példányszám: 3 668 000 db (3) Nj: 601a, 604f.

20 fillér. Világosbarna, szürkésbarna, vörösbarna, ibolyabarna (oldódóak). Példányszám: 20 123 600 db (12). Nj: 234a, 604f.

25 fillér. Kék, ultramarin (oldódó) feketéskék. Példányszám: 17 304 400 db (10). Nj: 233a, 602a.

30 fillér. Világossárgásbarna, *sárgásbarna.* Példányszám: 14 768 000 db (10). Nj: 331a, 602a.

35 fillér. Ibolya, *vörösibolya*, ibolyakék, ibolyakarmin (oldódóak): Példányszám: 15 592 000 db (8). Nj: 234a.

50 fillér. Barnáskarmin. Példányszám: 2 748 000 db (6). Nj: 131f.

60 fillér. Kékeszöld, olajzöld, *sárgászöld.* Példányszám: 19 782 000 db (10). Nj: 233a, 301a, 604f.

1 korona. Vörösbarna, rózsabarna, világos barnásborvörös. Példányszám: 5 180 600 db (11).

2 korona. Ibolyaszürke, *szürkéskék*, fémes acélkék. Példányszám: 1 454 000 db (7).

A sorozat névértéke 5 korona 59 fillér. Teljes sor 1 454 000 készült.

Nyomáseltérések

a) *Kétoldali nyomás.* Egyedül a 10 filléresnél ismert. Először Bíró Marcel ismertette, bélyegmúzeumi példány alapján

b) *Lemezhibák.* A jellegzetes típusok itt is az I., IV. és V. hibamezőben fordulnak elő, de az előző kiadásokhoz képest némi eltéréssel.

I. *A „FILLÉR" értékjelzés lemezhibái.* Az „*L*" csoportban új típus az *L3*, az „*A*" csoport eddigi típusai ismétlődnek, kivéve az A14 és A15-öt, amelyek már nem fordulnak elő.

L3. Típus. Az „I" nélküli „FILLÉR" értékjelzés a turulosok legérdekesebb és legszebb lemezhibája. Kizárólag a 2. turulos sor 15-ös fogazású egyik kiadásában a X. 8. ívhelyen fordul elő, de hogy az A.,B.,C., vagy D. íven-e, az még tisztázatlan. Dr. Weinert szerint az 1900-as, dr. Erdődi szerint az 1908-as — katalógusának későbbi pótfüzeteiben ugyan helyesbíti — és Bán szerint az 1904-es és 1908-as kibocsátásokon is előfordul. Ezek a közlések mind tévesek. Az ismert értékek közül az 1 filléresről azonban meg kell jegyeznünk, hogy azt sem Rédey sem Bán nem említi művében; Bíró Marcel viszont igen. Igaz, hogy még mi sem láttuk, de miután Bíró adatai mindig megbízhatóknak bizonyultak, ezért mi is felvettük az előfordulók közé.

IV. *A „MAGYAR KIR. POSTA" lemezhibája.* Ugyanazon a helyen fekszik, mint az 1904-es kiadások L1 típusa. Tulajdonképen abból fejlődött ki, ezért „*a*"-val jelöljük és altípusnak nevezzük.

L1a. altípus. Az L1 típus szines pontja helyén — a környező udvar is eltűnt — a „*G*" betű szára átszakadt.

V. *A bélyeg rajzában előforduló lemezhibák.* Az eddigi három V—A1—A3 — lemezhiba már nem fordul elő. Helyettük azonban egy újabb keletkezett.

A4. típus. A korona felső része és a baloldali babérág benyúló levélpárja között erős színes folt.

Ismert előfordulások: *I—A1. típus.* 2,5,10 filléresnél + *I—A2. típus.* 10 filléresnél + *I—A3. típus.* 10 filléresnél + *I—A4. típus:* 5,10 filléresnél + *I—A5. típus:* 10 filléresnél + *I—A6. típus:* 5,10 filléresnél + *I—A7. típus:* 5 filléresnél + *I—A8. típus:* 10,30 filléresnél + *I—A9. típus:* 1,10,20 filléresnél + *I—A10. típus:* 1,5,10,20 filléresnél + *I—A11. típus:* 10 filléresnél + *I—A12. típus:* 1,10,20 filléresnél + *I—A13. típus:* 5,10 filléresnél + *I—A16. típus:* 5,10 filléresnél + *I—L3. típus:* 1,2,3,5,6,10,25,30,50,60 filléresnél + *IV—L1a. típus:* 2,3,5,10,20,30 filléresnél + *V—A4. típus:* 1,2,3,5,6,10,20,30,50,60 filléresnél.

Papír, vízjel

Kizárólag az y (fehér) papíron készült.

Mind a 8 vízjelállást — IV/A1—4 és Aa—d — ismerjük.

Kétféle vízjeltörést — V1 és V2 — ismerünk; mindkettő a 10 filléresnél. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy a többi címletnél is előfordulhat.

Ismert vonalvízjel típusok. *Vv—1.:* 5 és 10 fill. + *Vv—3.:* 10 fill. + *Vv—4.:* 1 és 35 fill. + *Vv—5.:* 10 fill. + *Vv—6.:* 5 fill. + *Vv—7.:* 10 és 25 fill. + *Vv—8.:* 6 és 60 fill.

Hamisítások

Az első turulos sorhoz hasonlóan itt is került kereskedelmi forgalomba úgynevezett „számtévnyomat". Ismert az 5 és 10 filléres.

Forgalmi idő Néhány érték 1905. decemberében, a többi 1906 elején került forgalomba. Az 50 fillérest 1916. december 31-el a többit 1917. december 31-el vonták ki a forgalomból.

5. *A 15-ös fésűsfogazású bélyegfüzetek*

A fogazásváltozás természetesen a bélyegfüzetek részére nyomott bélyegeket is érintette. A már említett okok miatt természetesen ezeknél a kiadásoknál is csak 5 és 10 filléres füzetek készültek. Horvát nyelvűeket itt sem ismerünk. Különben ezekből a kiadásokból készült a legkisebb mennyiség. Példányszám: 5 filléres 5896 db, 10 filléres 5683 db.

AZ 1904. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ ÚJSÁGBÉLYEG

Az 1904. évi vízjelváltozást az újságbélyeg sem kerülhette el. Rajza természetesen azonos az 1900. évivel. Fogazatlan

Színárnyalatok: míniumvörös, téglavörös, narancsvörös és *narancssárga.* Példányszám: 260 000 000 db (17).

Nyomáseltérések. Az x. papíron gyakori az áttetsző nyomás. Mindkét papírfajtán ismerünk hátoldali gépszínátnyomatot is.

Papír *x* (sárgás) és *y* (fehér).

A IV. vízjel valamennyi vízjelállása ismert: IV/A—A4 és Aa—Ad.

Vízjeltörések. Még csak a VI ismert. Vonalvízjel előfordulások: Vv—2. és Vv—5.

Előértéktelenítés. Ismert bélyegzések: 2a.,2b.,4c.,5c.,6.,7.,11.,12.,13a.,13b., 14 (f és i) 15a.,16.,17b.; felülnyomás: 4e., összesen 16 féle.

Forgalmi idő. A szakirodalom általában 1904 novemberével jelöli a kibocsátást; egyes külföldi katalógusok viszont 1905. évet írnak. A legkorábbi ismert bélyegzés „1904. nov. 13."; tehát úgy véljük nem tévedünk ha Bán közlését elfogadva a forgalmi időt 1904. november 1—1922. április 30-ban adjuk meg.

AZ 1905. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ PORTÓBÉLYEG
(A 2. PORTÓSOR)

A vízjelváltozás a portóbélyegeket csak egy évvel a levélbélyegek után érintette. A készletraktár az első kibocsátásból, amelyet kizárólag 1903-ban nyomtak, még kellő mennyiséggel rendelkezett. Ezt az a körülmény is igazolja, hogy 1904-ben portóbélyeget egyáltalában nem nyomtak. Az 1 filléres gyártása 1912-ig a 2 filléresé pedig 1906-ig szünetelt. A 100 filléresből 1905-ből készült ugyan 760 ív, de ez postai forgalomba nem került. Erre később még visszatérünk. A többi értékből is mindössze néhány ezer ívet nyomtak.

1. *Az első kiadás (11 3/4:12 fogazással)*

A portóbélyegek első kiadása a forgalmi sor y (fehér) papírján készült, természetesen fekvő helyzetű vízjellel. Az első kiadásban mindössze öt érték jelent meg. Tekintettel az egyszeri nyomásra, színárnyalatok nincsenek. Szín a szokásos fűzöld/fekete. Példányszám:

5 fillér	220 000 db	12 fillér	220 000 db
6 fillér	300 000 db	50 fillér	264 000 db
10 fillér	1 944 000 db		

Az első kiadású sorozat névértéke 83 fillér; készült 220 000 teljes sor.

A vízjelállások közül az 5 filléresnél még nem ismerjük a IV/B1 és B2-t, valamint a IV/Ba és Bb-t. A többi érték mind a nyolc vízjelállással előfordul.

Említésre méltó nyomásrendellenességeket nem ismerünk.

Forgalmi idő. A 6, 12 és 50 filléres 1905 folyamán az 5 és 10 filléres 1906 elején jelent meg. A forgalomból való kivonás időpontja: 1927. március 31.

2. *A 15 fésűsfogazású kiadások*

Az egyes címletek, amelyeknek sora az 1. kiadáshoz képest a 2 és 20 filléressel bővült, 1—4 kiadásban készültek. Egyszer nyomták az 50 fillérest és négyszer a 10 fillérest. Ezek is az y (fehér) papíron készültek. Nyomásuk már kezd romlani. A keret színe bár azonos, de sötét, világos és élénk árnyalat is előfordul. Példányszám:

2 fillér	1 240 800 db (2)	12 fillér	844 400 db (2)
5 fillér	1 716 400 db (2)	20 fillér	4 244 400 db (3)
6 fillér	1 106 000 db (3)	50 fillér	635 200 db (1)
10 fillér	3 816 000 db (4)		

A 15-ös fogazású sor névértéke 1 korona 5 fillér; 635 200 teljes sor készült.

Nyomáseltérések

A nagyon ritka fordított értékszám tévnyomat mellett már feltűnnek az első lemezhibák.

a) *Fordított értékszám.* A fordított értékszámmal nyomott 20 filléres (45. ábra) — az 1909-es kibocsátású hasonló 20 filléres tévnyomattal — portóbélyegeink legnagyobb ritkaságai. Rédey mindössze 3 ismert darabról tesz említést. Még 1928-ban is arról folyt a vita, hogy ez nem szedési hiba, — egy fordított klisé — hanem nyomási hiba, azaz a második menetben egy 2×100-as nyomdai ívet nyomtak fordított számjegyekkel. Annak a feltevésnek igazolására, hogy nyomdai ívenként egy számtartódúcba került fordított értékszám, az első támpontot a „Donaupost" 1927 decemberi száma szolgáltatja. A vonatkozó közlemény szövege magyar fordításban: „Három példány fordítottan benyomott számjegyű 20 filléres portóbélyeg ismeretes, s amint az egyik példány varasdi találója annak idején közölte, csak egy példány volt fordított számjegyű az íven. A másik példány egy prágai gyűjtő birtokában van, 1907. június 15-i varasdi bélyegzéssel. A harmadik példány használatlan, mint az

első és a Ferrari gyűjtemény árverésén 2100 Frankot fizettek érte." A kérdés az 1930-as évek derekán véglegesen tisztázódott, amikor külföldről előkerült egy teljes ív. (Schatz Tivadar gyűjtemény). A tévnyomat ívhelye ennek alapján II.10.; de hogy az A, vagy B íven fordult elő, az még tisztázatlan.

b) *Lemezhibák.* Az első két jellegzetes lemezhiba a IV. hibamezőben fordul elő.

IV. *A „MAGYAR KIR. POSTA" szöveg lemezhibái.* A már említett kétféle hiba *„A"* csoportbeli.

A1. típus. A *„KIR."* rövidítés után hiányzik a pont. Ívhely: V. 1.

A2. típus. A „KIR." rövidítés *„R"* betűjének a lába letörött s így az *„KIP"*-nek olvasható. Ívhely ismeretlen.

Ismert előfordulások: *IV—A1. típus:* 10, 20, 50 filléresnél + *IV—A2. típus:* 10, 20 filléresnél.

Valamennyi címletnél ismert, mind a nyolc vízjelállás.

Fogazási eltérések

Mindössze a 11 1/2-es kisegítőfogazást ismerjük, azonban ezt is csak egy értéknél.:

15:15:15:11 1/2 vegyesfogazás a 20 filléresnél (Matlárházi gyűjtemény).

Hamisítások

Minden kiadás használatlan példányai hamis enyvezéssel gyakoriak. Megszerzésüknél kellő gonddal járjunk el.

Forgalmi idő. A 2 és 12 filléres 1908-ban, a többi címlet 1906-ban került forgalomba. Kivonási idő, mint az első kiadásoknál.

AZ 1906. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ AJÁNLÁSI BÉLYEG

Az ajánlott küldemények kezelésével kapcsolatosan az I. kötet részletesen foglalkozott az ajánlott levél felvevő automatákkal. Az ott közöltekből most mindössze annyit elevenítünk fel, hogy a feladásra szánt küldeményre a díjszabásszerinti díjnál 10 fillérrel kevesebb bélyeget kellett felragasztani. Az automatát ugyanis 10 filléres pénzdarabbal lehetett működésbe helyezni. Ennek a 10 fillérnek megfelelő bérmentesítési díjat azután a rovatoló tisztviselő a külön e célra kibocsátott 10 filléres bélyeggel pótolta. A fent említett helyen megnevezett és részletesen ismertetett az automaták üzemeltetésére vonatkozó rendeletet is. Ennek 6. bekezdése közli az „AUT" lyukasztással ellátott bélyegek forgalombabocsátását azzal a kikötéssel, hogy azt csak az automatákból kikerült ajánlott levelekre lehet felragasztani. Más küldemény bérmentesítésére használni, vagy értékjegyként eladni szigorúan tilos volt. Így ezt a bélyeget *belkezelésben használt ajánlási bélyegnek* minősíthetjük azzal a megjegyzéssel, hogy erre is csak az automatákkal felszerelt két postahivatal — a Budapest 4 és 6 — volt jogosult.

Az ajánlási bélyeg készítéséhez a forgalmi sor, az 1905/06. évi kiadású kiskorona vízjeles 10 filléres bélyegét használták fel. Az „AUT" rövidítést víz-

szintesen elhelyezve a bélyegközépen lyukaszották. Lyukátmérő 0,5 mm, betűmagasság – (6 lyuk) – 7,2 mm, a lyukasztás teljes hossza 15 mm.

Gyártási mennyiség, a maradványkészlet sorsa, használatlan, valamint leáztatott használt bélyeg még mindig ismeretlen. Pedig forgalmi ideje alatt óvatos becsléssel is több tízezret használtak fel. A küldeményeken ismertek száma is oly kevés, hogy érdemes ennek a néhány darabnak jellemző adatait rögzítenünk. Felsorolásukat bélyegzéseik keletsorrendjében adjuk.

Feladás kelte:	Gép és ajánlási sorszám:	Hivatal és Eb:
1. 906 AUG.–3 N1	I–517	BUDAPEST 6 S
2. 906 AUG.–7 N1	I–311	BUDAPEST 4 L.F.k.
3.		
4. 907 FEB. 20. É7	I–544	BUDAPEST 4 L.F.L.
5. 907 FEB.–5 N11	I–378	BUDAPEST 4. L.L.k.

Forgalmi idő: 1906. május 1–1907. eleje.

AZ 1908. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ LEVÉLBÉLYEG
(A 3. TURULOS SOR)

A kibocsátás előzményei és a vízjelváltozás

Az állami bélyegek vízjelét a pénzügyminiszter 1908. február 1-től ismét megváltoztatta. Néhány hónappal később a postaigazgatás ennek megfelelően elrendelte a postabélyegek nyomásához is az új vízjelű papír használatbavételét. A vonatkozó és 1908. június 17-én kelt 51.941 számú rendelet – (PTRT. 1908. június 24-i 31. száma) – szerint:

„A hírlapjegyek, valamint a 10 filléres posta- és távirdai díjjegyek f. évi július hó első felétől új vízjeggyel gyártott papírra nyomva kerülnek forgalomba. Ezen új vízjegy a magyar szent korona keresztmetszet-rajzát tünteti fel olyképpen, hogy minden egyes levéljegyen az említett keresztmetszetrajz egészben, vagy legalább jelentékeny részében látható. A többi posta- és távirdai díjjegyek csak a meglévő készlet felhasználása után fognak fokozatosan az új vízjegyű papíroson előállíttatni."

A hat héttel később kiadott és 1908. július 17-én kelt 58.016 számú rendelet – (PTRT. 1907. július 30-i 35. szám) –, a következőket közli:

„A magyar szent korona képét keresztmetszetben ábrázoló vízjegyes papíron előállított s már közhasználatban lévő hírlapjegyek és 10 filléres frankójegyeken kívül (1. a. f. évi P. és T. R. Tára 31. számát) a többi posta- és távirdajegyek is a szóban lévő újfajta papíron fognak forgalomba kerülni, még pedig a 3, 5 és 6 filléresek folyó évi augusztus hóban, az 1, 2, 20, 30, 35 és 60 filléresek, valamint az 1 és 2 koronások szeptember hóban, a 25 és 50 filléresek október hóban, az 5 koronások 1909 január hóban a végre a 12 filléresek február hóban."

A rendeletben foglaltak teljes megvalósítására mégsem került sor. Ebből a kibocsátásból is kimaradt az 5 koronás címlet, mert a rendelkezésre álló készletek nagysága miatt ezek nyomása négy évig – 1906-tól 1909-ig bezárólag – szünetelt. S mikor 1910-ben ismét nyomták, akkor már az 1909-es vízjelű papírt használták.

Az 1908-as – V-ös – és az 1909-es – VI-os – vízjel közötti különbségeket az I. kötet nem ismertette. Mielőtt ezt pótolnánk röviden ki kell térnünk szakirodalmunk egyik legkevésbé találó kifejezésére, amelyet a külföldi szakirodalom és a katalógusok is szószerinti fordításban vettek át. A tárgyilagosság kedvéért azonban meg kell jegyeznünk, hogy a sérelmezett kifejezést – az 1908-as vízjelnek „korona keresztmetszetben" megnevezését – nem a gyűjtők találták ki, hanem először a használatára vonatkozó rendeletben fordul elő. Sem ez a körülmény, sem az az indok, hogy már teljesen átment a köztudatba – nem elégséges ahhoz, hogy továbbra is kitartsunk mellette és ne mellőzzük, mint helytelent, szakirodalmunkból. A kérdésnek ily módon való megoldását ellenző gyűjtők figyelmébe ajánljuk a „vízjel" megnevezés problémáját. A hivatalos rendeletek több, mint fél évszázadon keresztül – és így természetesen a gyűjtők és a szakirodalom is – a „vízjegy" helytelen kifejezést használta. Több évtizedes irodalmi csatározás után az 1950-es években mégis felülkerekedett a helyes „vízjel" kifejezés és ma már a vízjeggyel sehol sem találkozunk. Sajnos a Monográfia I. kötete elmulasztotta e kérdés rendezését. A Monográfia egységének biztosítására az eddigi korona vízjeles kibocsátásoknál éppen ezért mind a régi, mind a következőkben kifejtettek alapján helyesnek vélt megnevezéseket elkerültük s a vízjel meghatározására az I. kötetben rögzített római számos jelöléseket alkalmaztuk. A továbbiakban azonban, ha mégis a megnevezés használatára kényszerülnénk, kizárólag az új kifejezéseket használjuk.

A metszet nemcsak az ábrázolómértanban, de a köztudatban is olyan rajzot jelent, amely valamely tárgy körvonalait és belső részét mutatja. Ha a vitatott vízjel a koronát metszetben mutatná, annak keretvonalán kívül mást, mint a korona bélését nem láthatnánk, mert az belül üres. A helyes elnevezések megállapításához először vizsgáljuk meg mind az öt koronás vízjelünkön a korona ábrázolásának módját. Az első három vonalas rajzzal a korona látszati – perspektívikus – képét mutatja. A másik kettőn a koronának nem metszetét, hanem – derékszögű vetítésben – előnézetét látjuk. Vitán felüli azonban az is, hogy az ábrázolómértan szerinti helyes elnevezések bár egyértelműek, de túl körülményesek ahhoz, hogy közhasználhatóvá válhassanak. Az eddigi elnevezés helyt nem álló voltát azonban tökéletesen bizonyítják. Az öt koronás vízjel között nem a koronák nagyságrendi különbsége a döntő, hanem az a körülmény, hogy az elsők ellipszisbe, illetve körbe foglaltak, míg a következők minden keretrajztól mentesek. Ezek figyelembevétele után már lehet döntő a korona mérete is. A felsoroltak összevetése most már önként megadja a helyes elnevezéseket is.

Az 1898-as vízjel: *korona ellipszisben;* az 1904/06-os vízjel: *kiskorona* és
az 1899-es vízjel: *korona körben;* az 1908 és 1909-es vízjel: *nagykorona.*

Ezek a megnevezések az egyes koronafajtákat egyértelműen meghatározzák és mentesek minden geometriai abszurditástól.

Az 1908-as vízjelet a korona előnézeti rajza, gyári vízjel és a papírminőséget jelző számvízjel közösen alkotja. A vízjel vonalai vastagok és a korona felső keretvonalai legömbölyítettnek mondhatók; ellentétben a következő 1909-es vízjellel, ahol a vonalak vékonyak és a korona felső keretvonalai szögletesebbeknek tűnnek. A két vízjel között jelentős rajzbeli különbség is van.

Ti. a korona keresztje az 1908-as vízjelnél sokkal dőltebb (kb. 27°), mint az 1909-esnél (kb. 51°) és a homlokpánt két szélső rekesze egyforma szélességű az előbbi vízjelnél, míg a későbbinél ugyanezek közül a belsők jóval keskenyebbek, mint a külsők. A gyári vízjel és a minőségjelző számvízjel közösen szerepel — az 1908-as kibocsátás — 4×100-as nyomóíven egyszer; vízszintes hossztengellyel fekvő rombuszba foglalt római IV-es (helyes keresztállás mellett!) formájában. Tekintettel azonban, hogy ez a vízjelkombináció gyakran a nyomóív széleihez közel helyezkedik el — és ez a következménye annak, hogy a papírhenger ívekre való felvágásánál annak helyzetére nem voltak tekintettel, — gyakran nem bélyegen, hanem az ívszélen fordul elő; illetve még a kikészítés alkalmával, az ív méretrevágásakor leesik. Ez magyarázza meg egyúttal ritkaságát is. Dr. Vasvári Ernő adatai szerint a minőségjelző és gyári vízjeles példányok előfordulási példányszáma: 3:20.000; pontosabban 500 000 darab átnézése után 76 ilyen vízjeles példányt talált.

Ma már köztudott, de akkor még évtizedeken keresztül sok vitára adott okot az 1909-ben végrehajtott vízjelnyomóhenger csere. A vita akörül forgott, hogy a rombuszba foglalt számvízjel előfordulhat-e a 16 filléres és az 5 koronás címleteknél. Tudvalevő, hogy ezt az 1909-es vízjelnyomóhenger már nem tartalmazza. A vitát végül is nem a bélyeg-, hanem az okmánybélyeggyűjtők döntötték el. Néhányszor már hivatkoztunk dr. Hollaender-Kölbig-nek az okmánybélyegeinkre vonatkozó kutatómunkájukra. Ennek alapján derült fény az említett vízjelnyomóhenger cserére is. Leírásukból tudjuk, hogy a vízjelnyomóhengereket a gyártási időszakon kívül a központi állampénztár lemezraktárában zár alatt őrizték. Innen szállították szükség esetén a papírgyárba. 1909 elején egy ilyen szállítás alkalmával az 1908-as henger annyira megsérült, hogy a vízjeles papír gyártásához használhatatlanná vált. Ekkor készítették az 1909-es vízjelnyomóhengert.

Színeltérések, példányszám (kiadás) és nyomdatechnikai jelzések

A sorozat értékeit kilenc kiadásban nyomták. Legkevesebbszer az 50 filléres — egyszer —, legtöbbször az 5 és 10 filléres — kilencszer — került nyomásra.

A talált színárnyalatok száma kevés, azok zöme is csupán az élénk, sötét és világos árnyalatokra korlátozódik; amit a rövid gyártási idő teljes mértékben indokol is. Az 1909-es kibocsátás színeihez viszonyítva általában sötétebbe hajló árnyalatúak. A két kibocsátás megkülönböztetéséhez ez a körülmény is segítséget nyújt.

1 fillér. Szürkésfekete, sötét*szürke*. Példányszám: 6 371 200 db (4). Nj: 140a, 401f.

2 fillér. Olaj*sárga*, barnássárga. Példányszám: 67 720 400 db (5). Nj: 140f, 305f.

3 fillér. Narancssárga élénk és sötét árnyalattal. Példányszám: 16 118 000 db (6). Nj: még nem ismerünk.

5 fillér. Sötét*zöld*, olajzöld. Példányszám: 112 096 000 db (9). Nj: 120a.

6 fillér. Olajbarna élénk és sötét árnyalattal. Példányszám: 20 625 600 db (6). Nj: 120a, 124a, 140f, 401f.

10 fillér. Élénkrózsa, *vörös (piros)*, sötétrózsa. Példányszám: 168 768 000 db (9) Nj: 140a, 203f, 602f.

12 fillér. Sötét*ibolya* kékes árnyalattal, feketésibolya (oldódóak), ibolya (színtartó 1909). Példányszám: 4 050 000 db (3). Bán adattárában a 4 500 000 sajtóhiba. Nj: 140f.

20 fillér. Barna, sötét ibolyabarna, vörösbarna (oldódóak). Példányszám: 13 107 200 (5) db. Nj: 120a, 602f.

25 fillér. Feketéskék, *sötétkék.* Példányszám: 9 428 000 db (5). Nj: még nem ismerünk.

30 fillér. Narancsbarna, *sárgásbarna* élénk és sötét árnyalatban. Példányszám: 8 766 000 db (4). Nj: 124a, 305a.

35 fillér. Sötétibolya, karminibolya (oldódóak), ibolya, *vörösibolya*, mályva (színtartóak). Példányszám: 9 909 200 db (4). Nj: 602f.

50 fillér. Barnáskarmin. Példányszám: 1 764 000 db (1). Nj: még nem ismerünk.

60 fillér. Szürkészöld, *olajzöld* élénk és sötét árnyalattal. Példányszám: 11 580 000 db (5). Nj: 202f, 602f.

1 korona. Barnásvörös, *vörösbarna* (oldódóak). Példányszám: 2 561 000 db (4).

2 korona. Szürkéskék, acélkék. Példányszám: 652 200 db.

A sorozat névértéke 5 korona 59 fillér, teljes sorozat 652.200 készült.

Nyomáseltérések

Lemezhibák. Jellegzetes típusok már csak az I. és V. hibamezőben fordulnak elő, számuk azonban lényegesen kevesebb. Ez természetes is; gondoljunk csak a nyomólemezek állandó felújítására, valamint teljes kicserélésükre s ezt vessük össze a rövid nyomási — mindössze 10 hónap — idővel.

I. *A „FILLÉR" értékjelzés lemezhibái.* Új típus nincs, az eddigi 16 féléből már csak 11 fordul elő.

V. *A bélyeg rajzában előforduló lemezhibák.* Az „*A*" csoport 4. típusa mellett feltűnik egy új, 5. típus is.

A5. típus. A „FILLÉR" szó „*R*" betűje felett erős festékfolt.

Ismert előfordulások: I—A1. típus: 2.5.10, 20 filléresnél + *I—A2. típus:* 10 filléresnél + *I—A3. típus:* 10 filléresnél + *I—A4. típus:* 5 filléresnél + *I—A8. típus:* 10 filléresnél + *I—A9. típus:* 1, 10 filléresnél + *I—A12. típus:* 10, 20 filléresnél + *I—A13. típus:* 10 filléresnél + I—A14. típus: 5 filléresnél + *I—A15. típus:* 2, 3, 5, 6, 10, 30, 60 filléresnél + *I—A16. típus:* 5, 10 filléresnél + *V—A4. típus:* 2, 3, 5, 6, 20, 30, 50 filléresnél + *V—A5. típus:* 2, 6, 20, 25, 30 filléresnél.

Papír és vízjel

A kibocsátás egyféle, vastagabb, sima, egyenletes, fehér papíron készült, az V-ös vízjellel. Mind a nyolc vízjelállás — V/A1—A4 és Aa—Ad — valamennyi értéknél ismert. Az 1908 évi vízjelnyomóhenger használatbavételével egyidejűleg megszüntették a papír vegyi kikészítését.

Vízjeltörések. A vízjelnyomóhenger sérülései alakra megegyeznek az 1908. és 1909-es hengernél. Természetesen az előzőnél a rövid használati idő miatt a sérülések száma s így a bélyegeken található vízjelhiba kevesebb, mint a négy évig használt 1909. évi hengernél. A különféle tipikus törések zömét a korona csüngőinél találjuk, de ismertek a kereszt sérülései is.

V1: 10 fillér, 1 korona + *V2:* 10, 50, 60 fillér + *V3:* 6, 10, 12 fillér + *V4:* 35, 60 fillér + *V5:* 2, 12 fillér + *V6:* 1, 5, 10, 25 fillér *V7:* 20, 60 fillér + *V8:* 10 fillér.

Itt említjük meg, hogy a két utolsó koronás vízjelet és a függők vízjeltöréseit ma már mosolytkeltő, fellengős nevekkel ruházták fel. Magát a vízjelet „csingi-lingi vízjelnek", az elgörbült függőket „ballerina"-nak nevezték.

Vonalvízjel előfordulások. *Vv—1.:* 6 fill. + *Vv—2.:* 5 fill. + *Vv—3.:* 10 fill. + *Vv—4.:* 2 fill. + *Vv—5.:* 30 fill. + *Vv—6.:* 10 fill. + *Vv—7.:* 20, 25, 60 fill. + *Vv—8.:* 12 fill. + *Vv—9.:* 10, 60 fill. + *Vv—10.:* 10, 12, 30 fill., 1 kor. + *Vv—11.:* 2, 12 fill. + *Vv—12.:* 3, 20 fill. + *Vv—13.:* 10, 30 fill. + *Vv—14.:* 10, 30 és 60 fill.

Az 1908. évi bélyegfüzetek

Az irodalom — (Visnya Sándor cikke) — az 1908. évi vízjellel is ismer bélyegfüzetet mind 5, mind 10 filléres címletekkel. Részünkről ilyeneket nem láttunk, létezésüket azonban nem vonjuk kétségbe. Egy figyelemreméltó körülményt azonban nem téveszthetünk szem elől. Az államnyomda 1908-ban nem készített bélyegfüzetet. A következő évben ugyan ismét nyomtak 5 és 10 filléres, füzeteket. Amennyiben ezek gyártása januárban, esetleg február elején történt, akkor lehetséges az 1908-as vízjelű papír használata; ellenkező esetben azonban ez kizárt.

Forgalmi idő

A kibocsátás pontos időpontját csak a 10 filléresnél ismerjük. A többi értéknél csak a forgalomba bocsátást jelző rendeletben szereplő hónapra támaszkodhatunk. Eszerint a forgalmi idő:

10 filléres 1908. július hó 1-től, a
3, 5, és 6 filléres 1908. augusztustól, az
1, 2, 20, 30, 35, 60 filléres és az 1, 2, koronás 1908. szeptembertől, a
25 filléres 1908. októberétől, a
12 filléres 1909. februártól 1917. december 31-ig, míg az
50 filléres 1908. októberétől — 1916. december 31-ig.

Hamisítások

A 2 koronásnál stearin nyomattal hamisították a ritka gyári vízjelet. Nem veszélyes hamisítás, mert a stearint a benzin oldja. A vizsgálandó bélyeget benzinfürdőbe helyezzük, amikor is a hamisított vízjelrészek eltűnnek.

AZ 1908. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ ÚJSÁGBÉLYEG

Az 1908. évi vízjellel gyártott papíron a forgalmi sorozat fokozatos kiadására intézkedő rendeletet a turulos bélyegeknél részletesen ismertettük. Itt csak azt említjük meg, hogy a rendelet külön kiemeli „... a hírlapjegyek...," július elején való forgalomba bocsátását. Névérték változatlan. Színárnyalatok:

narancssárga, sötét és barnás árnyalattal. Példányszám: 112 840 000 db (5).

Nyomás kifogástalan.

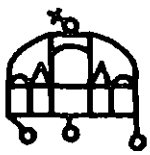
A papír egyféle, sima, fehér.

Az 1908. évi, V-ös vízjelnek mind a nyolc állását — V/A1—A4 és Aa—Ad — ismerjük. Vízjeltörés: V5. A legszebb vadvarrat vízjelek egyike is itt fordul elő.

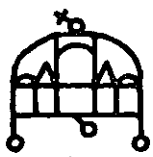
1908	V. Nagykorona vízjel	IV
	Vízjeltörés típusok	

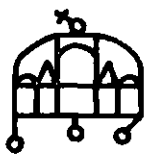
V1

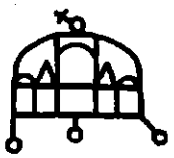
V2

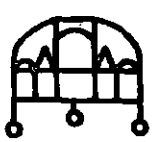
V3

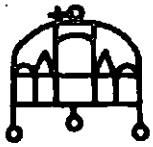
V4

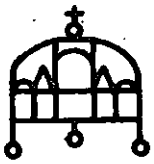
V5

V6

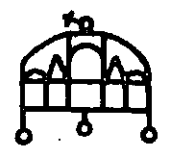

V7

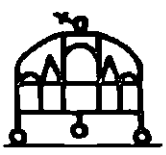

V8

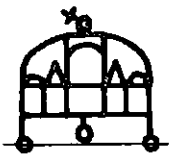
Vonalvízjel típusok

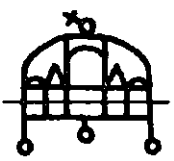
Vv1

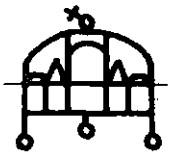
Vv2

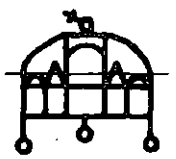
Vv3

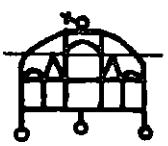
Vv4

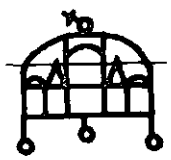
Vv5

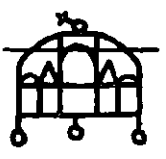
Vv6

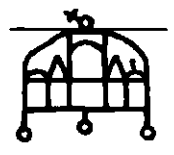
Vv7

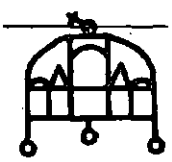
Vv8

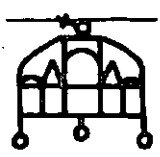
Vv9

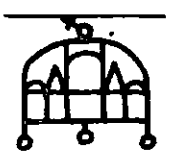
Vv10

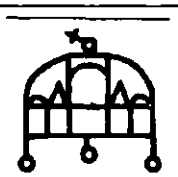
Vv11

Vv12

Vv13

Vv14

Ismert előértéktelenítési bélyegzések: 2a., 2b., 4d. (f és i), 5c., 6., 11., 12. (i és f), 14 (f és i), 15a., 17b; felülnyomás: 4e; összesen 14 féle.
Forgalmi idő: 1908. július 1 – 1922. április 30.

AZ 1908. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ PORTÓBÉLYEG

(A 3. PORTÓSOR)

A 3. portósor 6 értékből áll. Papír, vízjel, fogazás megegyezik a levélbélyegével. Színváltozatok még nincsenek. A szín különben a szokásos fűzöld/fekete. Példányszám:

2 fillér	100 400 db	10 fillér	788 000 db
5 fillér	277 600 db	12 fillér	148 400 db
6 fillér	130 000 db	20 fillér	1 216 000 db

A sorozat névértéke 55 fillér, készült 100 400 teljes sor.

Nyomáseltérések

a) *Fordított értékszám.* Az 1907. évi kiadásokhoz hasonlóan, ami a portóbélyegek már tárgyalt nyomáseljárásának következménye, itt is a 20 filléresnél fordul elő (45 ábra). Ezek, az ismert használt példányok alapján Szegeden kerültek forgalomba. Ívhely természetesen azonos – II. 10. – az 1907-es kiadásokéval. Rédey ezeket nem említi, viszont Payer, aki az 1907-eseket nem ismeri kettőről tud: egy használatlanról az azóta elárverezett Ferrary gyűjteményből és egy használtról – (bélyegzése Szeged 1 1909. november, napjelzés nem látszik jól, de valószínű a hó végéről való) – a Popovits Mirkó gyűjteményből. Ez utóbbi most a Bélyegmúzeum tulajdona. A harmadik ismert példányt 1928-ban Székely Móric szegedi gyűjtő találta meg, Szeged 1 1909. december 9-i bélyegzéssel.

b) *Lemezhiba.* A IV. hibamező A2. típusa ismétlődik a 10 és 20 filléresnél.

Forgalmi idő

Forgalombabocsátásukról még véletlenül sem jelent meg postai közlés. Payer forgalomba kerülésüket 1909. február végére teszi. Vessük ezt össze az államnyomda 1908. évi adataival, amelyek szerint ebben az évben csupán 6, 10 és 20 filléres portóbélyegeket nyomtak, akkor arra az eredményre jutunk, hogy Payernak majdnem igaza van. Az Államnyomda készletraktárába a 3 címletből 1908 végéig 15 880, 48 420, illetve 49 950 ív került; a postának ugyaneddig 13 830, 45 390, illetve 44 950 ívet adtak ki, tehát a maradványkészlet 2050, 3030, illetve 5000 ív volt. Ha ezt összehasonlítjuk az 1908-ban ugyanebből a 3 értékből nyomott mennyiséggel – 1060, 3940 és 6080 ív – akkor megállapíthatjuk, hogy a 10 filléresből 910, a 20 filléresből pedig 1080 ívet 1908-ban a posta értékcikkraktárai át is vettek, tehát minden valószínűség szerint forgalomba is kerültek. A forgalmi időt tehát a fentiek alapján a

10 és 20 filléresnél 1908. november, vagy december hótól, a

2, 5, 6 és 12 filléresét pedig 1909 február végétől 1927. március 31-ben határozhatjuk meg.

Hamisítványok. A portóbélyegekből ugyanolyan gyári vízjeles hamisítványokat ismerünk – stearinnyomás – mint a forgalmi sorozat 2 koronás címletéből.

AZ 1909. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ LEVÉLBÉLYEG
(A 4. TURULOS SOROZAT)

A kibocsátás előzményei, vízjelváltozás és kiegészítő érték

Az 1909. évi vízjelváltozás okáról, valamint az 1908. és 1909-es vízjel közötti különbségekről az előző kibocsátásnál már részletesen beszámoltunk. Postai közlés a kiegészítő értéktől eltekintve nem történt. A gyűjtők szerinti *új vízjelet* a posta sohasem tekintette vízjelváltozásnak.

A 4. turulos sor címleteit 1909-ben már a VI. vízjelű papíron nyomják. Kivételt képez az 5 koronás – amelynek nyomására csak 1910 végén kerül újra sor, mert az 1904-es kibocsátás 1905. évi kiadásai eddig fedezték a szükségletet – és a 16 filléres kiegészítő érték. A helyi ajánlott levelek egyszerűbb bérmentesítésének előmozdítására 1912. őszén határozták el a 16 filléres bélyeg kibocsátását. A kereskedelemügyi miniszter felhívta az államnyomdát az új címlet nyomásának előkészítésére, illetve egy olyan zöld szín felhasználásával kísérleti nyomatok készítésére, amely elütő a többi, zöld színű forgalmi bélyegétől. Az Államnyomda fehér papíron értékszámmal és anélkül, majd eredeti vízjeles papíron értékjelzés nélkül kékeszöld színnel készített kísérleti nyomatot; mind a 3 féle fogazatlan. A színpróba jóváhagyása után 1912. végéig 4000 ívet ki is nyomtak. A forgalomba bocsátási 24 212 v. számú rendelet 1912. december 21-én kelt – (PTRT. 1913. évi január 2-i 1. szám) – és a kibocsátás időpontját 1913. február 1-ben szabta meg. A 4 turulos sor így 1 értékkel, az előzőhöz viszonyítva kettővel – 5 koronás – bővülve alig egy hónappal előbb vált teljessé, mint ahogy az újabb vízjelváltozás miatt nyomását beszüntették.

Színváltozatok, példányszám (kiadás) és nyomdatechnikai jelzések

A nyomás csak 1909-ben kifogástalan, az a későbbi években állandóan romlik, ami észrevehetően a nyomólemezek kopásának következménye. A színárnyalatok száma is megnövekszik. Ezek közül legfeltűnőbb az utolsó kiadások élénk karmin színű 10 fillérese – az eddigi vörös helyett – és az 50 filléres rózsaszín változata a barnáskarmin helyett.

1 fillér. Kékesszürke, *szürke*, sötétszürke, szürkésfekete, ibolyaszürke. Példányszám: 17 140 400 db (26?). Nj: 101a, 103f, 120a, 124a, 125f, 140af, 141f, 203f, 204f, 205f, 301a, 401a, 402af, 602f.

2 fillér. Világos*sárga*, szalmasárga, barnássárga. Példányszám: 242 503 200 db (25?). Nj: 101f, 124f, 203f, 204a, 305f.

3 fillér. Sötétnarancs, *narancssárga*, téglavörös. Példányszám: 101 508 200 db (22?). Nj: 124a, 140f, 204f, 305f, 402a, 602a.

5 fillér. Smaragdzöld, *zöld*, sötétzöld, világoszöld, olajzöld. Példányszám: 199 760 800 db (30?). Nj: 101a, 124af, 205f, 233a, 402a, 602a.

6 fillér. Barnás*olajzöld*, zöldesbarna. Példányszám: 100 477 000 db (25?). Nj: 125f, 140a, 203f, 233a, 402af.

10 fillér. Karminrózsa, *vörös (piros)*, sötéttéglavörös, élénk karmin. Példányszám: 62 777 400 db (30?). Nj: 124f, 140a, 204f, 301a, 402a, 602f.

12 fillér. Világosibolya, *ibolya*, vörösibolya, orgona (1911) kékesibolya (1912) sötétibolya. Példányszám: 24.961.000 db (22?). Nj: 101f, 124af, 20a, 305f, 402a.

16 fillér. Szürkészöld, zöldeskék, *kékeszöld.* Példányszám: 4 400 000 db (3). Nj: 140a, 402a, 602f.

20 fillér. Világosbarna, *barna*, sárgásbarna, ibolyabarna, szürkésbarna (oldódóak). Példányszám: 48 929 600 db (26?). Nj: 124a, 402af.

25 fillér. Világoskék, *kék*, sötétkék. Példányszám: 37 855 600 db Nj: 233f.

30 fillér. Barnásnarancs, *sárgásbarn* , világos vörösbarna. Példányszám: 37 515 600 db (22?). Nj: 101a, 124a, 125f, 140af, 141f. 203f, 205f, 233a, 401a, 402f.

35 fillér. Vörösibolya. sötét vörösibolya, szürkésibolya. Példányszám: 41 554 800 db (23?). Nj: 140a.

50 fillér. Barnáskarmin világos és sötét árnyalattal, rózsaszín. Példányszám: 5 486 200 db (7). Nj: 204a, 205a, 602f.

60 fillér. Barnászöld, *sárgászöld*, olajzöld, szürkészöld. Példányszám: 54 503 000 db (24?). Nj: 101a, 124af, 125f, 141f, 202a, 203f, 204a, 235a, 301a, 402a, 602f.

1 korona. Barnásvörös, *vörösbarna*, sötét barnásvörös, ibolyás vörösbarna (oldódóak). Példányszám: 14 086 600 db (25?).

2 korona. Halványkék, szürkéskék, Példányszám: 3 442 600 db (24?).

5 korona. Barnásibolya, világos és sötét árnyalattal. Példányszám: 261 200 db (1).

A sorozat névértéke 10 korona 75 fillér; 261 200 teljes sor készült.

Nyomáseltérések. A nyomás tisztasága is bár fokozatosan, de állandóan romlik. Mind gyakoribb a durva nyomás, amely különösen az alföldi táj rajzában jelentkezik. Hígul a festék: eredményeként, feltűnik a rajzösszefolyás, elsősorban a filléres értékeknél a korona és párna bal oldalán. A lemezhibák is szaporodnak és megjelennek a számtörések. A lemezhibák hosszú sora fordul elő.

a) *Lemezhibák.* Az első olyan kibocsátás, ahol az I. és V. hibamező mellett, először fordul elő lemezhiba a III. hibamezőben; sőt egyszerre 3 is. Az I. hibamezőben az eddigi 16 típusból az „*A*" csoportban 12 ismétlődik, amelyek száma most 2-vel bővül. Az „*L*" csoportban új a 4. típus. Az V. hibamező két utolsó típusa ismétlődik és feltűnik az új 6. típus.

I. *A „FILLÉR" értékjelzés lemezhibái:*

A17. típus. A második „*L*" betű belső sarkából az „*É*" felső bal sark felé ferde vonaldarabka húzódik.

A18. típus. Az „*É*" betű nyelve kitörött.

L4. típus. Az „*I*" betű fele letörött.

III. Az értékszámok törései:

A1. típus. A filléres értékeknél az „*5*"-ös számjegy fejvonala félbetörött.

A2. típus. A koronás címleteknél az „*1*"-es számjegy talpvonala hiányzik.

A3. típus. A koronás címletnél az „*1*"-es számjegy fejvonala hiányzik.

V. *A bélyeg rajzának lemezhibái*

A6. típus. A felső szövegmező kockázott alapjánál az „M" betű és a baloldali keret vonal között hiányzik a második jobbra dűlő vonal. A balra dűlő második és harmadik vonalnak hiányzik az első és harmadik jobbra dűlő vonal közötti darabja, végül a keretvonalnak az ugyanezekkel határolt szakasza

Mind az ismétlődő, mind az új típusokból eddig a következő előfordulásokat ismerjük:

I—A1. típus: 2, 5, 10, 20 filléresnél + *I—A2. típus:* 10 filléresnél + *I—A3. típus:* 10 filléresnél + *I—A4. típus:* 5 filléresnél + *I—A5. típus:* 10 filléresnél + *I—A8. típus:* 10 filléresnél + *I—A9. típus:* 1,10 filléresnél + *I—A12.*

típus: 10, 20 filléresnél + *I—13. típus:* 10 filléresnél + *I—A14. típus:* 5 filléresnél + *I—A15. típus:* 10 filléresnél + *I—A16. típus:* 5, 10 filléresnél + *I—A17. típus:* 10 filléresnél + *I—A18. típus:* 10 filléresnél + *I—14. típus:* 2, 3, 5, 6, 26, 30, 50, 60 filléresnél + *III—A1. típus:* 5, 25, 35 filléresnél + *III—A2. típus:* 1 koronásnál + *III—A3. típus:* 1 koronásnál + *V—A4. típus:* 1, 2 ,3 , 5, 6, 10, 20, 30, 50 filléresnél + *V.—A5. típus:* 2, 3, 5, 6, 20, 25, 30, 35 filléresnél + *V—A6. típus:* 1, 5, 6, 20, 30, 35 filléresnél.

b) *Értékszámjegyhiány.* A sorozatnak hol egyik, hol másik értéke bukkan fel értékszám nélkül. Ezek kivétel nélkül illegális úton kikerült fázisnyomatok, vagy nyomdai selejtek.

Papír

A papírfajták száma is szaporodik, de még korántsem közelíti meg a következő kibocsátás papírváltozatainak széles skáláját.

x) A leggyakoribb papírfajta az 1900-as minőségnél valamivel vastagabb, sima, fehér papír, amely már nem átlátszó, csak áttetsző. A 16 filléres kivételével valamennyi értéknél ismert.

y) Sima, kemény, vastag, fehér papír. A vízjel jól látható. Valamennyi értéknél előfordul.

z) Vékony, tömött, fehér papír, amelyen a vízjel alig-alig látszik. Sokszor csak nyomaiban tűnik elő. A 16 filléres és 5 koronás kivételével minden értéknél előfordul.

A három jellegzetes papírfajta között még több közbeeső minőséget is találunk. Ezeket célszerű mindig a hozzájuk közelebb eső fajtához sorolnunk.

Vízjel

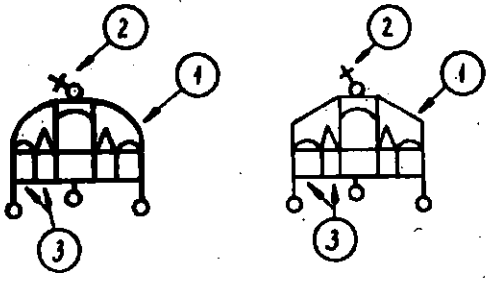
Az 1909. évi vízjel négyféle vízjelállása — a VI/A1—A4 — valamennyi értéknél ismert.

Vízjeleltérések. A vízjeltörésekből a következőket ismerjük:

V1: 1, 2, 6, 10, 12, 16, 25, 30, 35, 50, 60 filléresnél és az 1, 2 koronásnál + *V2:* 1, 5, 10, 20, 25, 30, 35, 50, 60 filléresnél + *V3:* 16, 20, 50 filléresnél + *V4:* 6, 10, 16, 50, 60 filléresnél + *V5:* 2, 5, 6, 10,12 20, 30, 60 filléresnél + *V6:* 2, 5, 6, 12, 20, 50 filléresnél és az 1 koronásnál + *V7:* 12, 60 filléresnél + *V8:* 16, 35 filléresnél + *V9:* 12 filléresnél + *V10:* 12 filléresnél + *V11:* 20 filléresnél + *V13:* 1, 5, 10, 20, 25, 35, 60 filléresnél és 1 koronásnál + *V14:* 2, 10, 25 filléresnél.

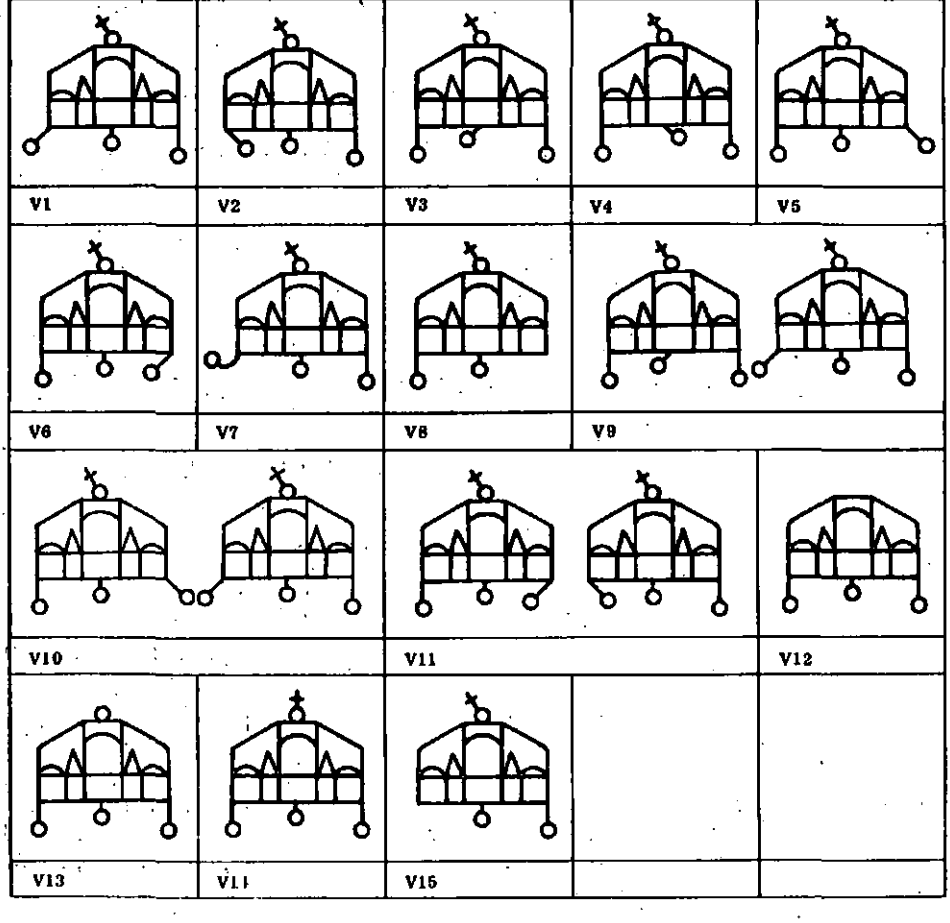
Vonalvízjel előfordulások. *Vv—1.:* 5, 30, 60 fill. + *Vv—2.:* 6 fill. + *Vv—3.:* 2, 12 fill. + *Vv—4.:* 2, 5, 6, 16, 20, 30, 60 fill. + *Vv—5.:* 60 fill. + *Vv—6.:* 12 fill. + *Vv—7.:* 2, 12, 35 fill. + *Vv—8.:* 35 fill., 2 kor. + *Vv—9.:* 6 fill. + *Vv—10.:* 12, 20 fill. + *Vv—11.:* 5 fill. + *Vv—12.:* 1 kor. + *Vv—13.:* 12 fill. + *Vv—14.:* 2, 30 fill. + *Vv—15.:* 2, 30 fiill. ,1 kor. + *Vv—16.:* 16, 35 fill. + *Vv—17.:* 3, 12, 16, 20 fill., 1 kor. + *Vv—18.:* 12, 25, 35 fiill., 2 kor. + *Vv—19.:* 25 fill. + *Vv—20.:* 2, 6 és 10 filléresnél.

Az V. és VI. nagykorona vízjel közötti különbségek		V.
az 1908-as vízjel	az 1909-es vízjel	

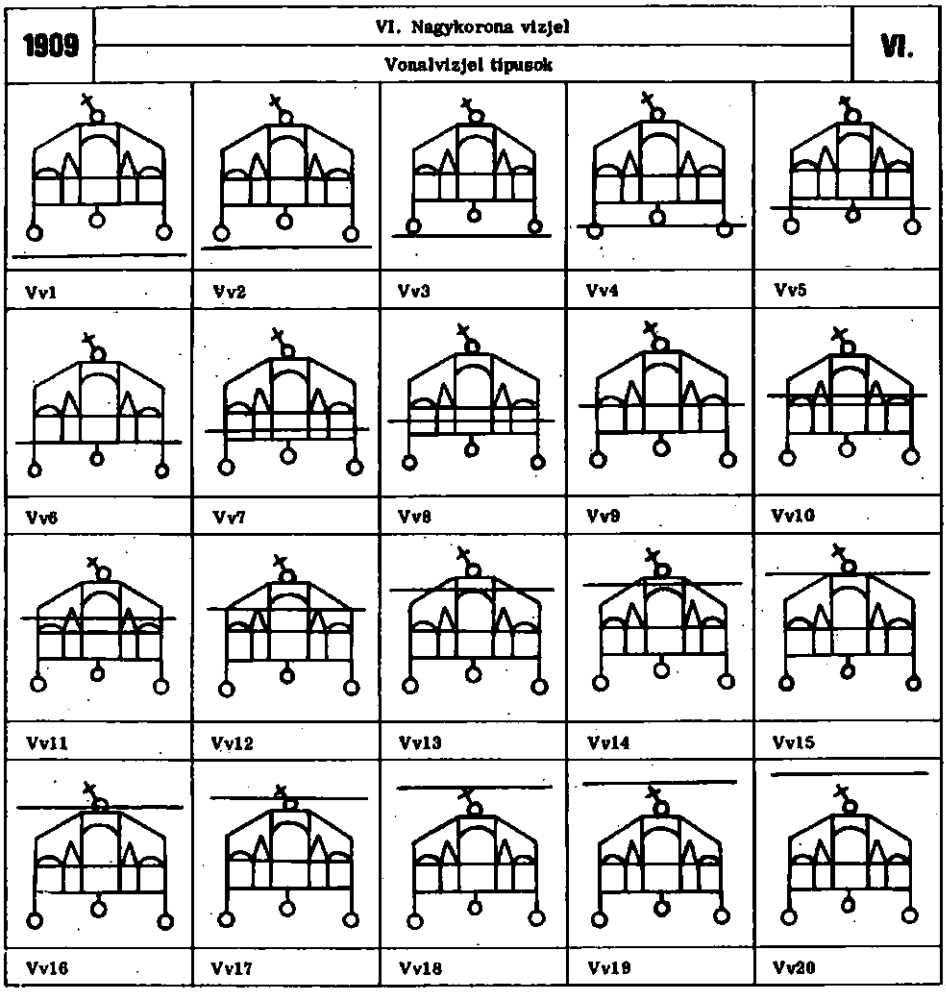

1909 — VI. Nagykorona vízjel

Vízjeltörés típusok

V1	V2	V3	V4	V5
V6	V7	V8	V9	
V10		V11		V12
V13	V14	V15		

Fogazás, 15-ös fésűs. A fogazógépek elhasználódása miatt már ennél a fogazásnál is észlelhető a tökéletlen munka. Mind gyakoribb a durva fogazat, amely sok esetben egészen átütés jellegű. (Durchstich). A fogazógép ugrása miatt gyakori egy, vagy két lyuk kimaradása is.

Fogazási eltérések

Fogazatlan példányok eleinte a 2, 10, 20, 25, 30 és 35 filléresnél, ma pedig már valamennyi értéknél ismertek. Használatlanul a fázisnyomat gyűjtők területébe tartoznak. Postai forgalomba kizárólag a 30 filléres került; minden bizonnyal 2 kezelési ív – egy fogazási ívpár – tehát 200 db. Az összes ismert

példány a posta által az 1920-as évek elején eladott kilós anyagból – szállítólevél – származik. Jellegzetességük, hogy a bélyegeket az ívből kitépve ragasztották fel, továbbá bélyegzésük „Temesvár 1/914. JAN. 12" .Joggal feltételezhetjük, hogy amikor a Temesvár 1 postahivatalban észrevették a fogazatlanul maradt ívet, vagy két ívet, nem csináltak különösebb ügyet belőle, hanem belkezelésben használták fel. Ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy mindig – legalább is tudtunkkal – csak szállítólevélen fordul elő.

b) *A 11 1/2-es kiegítő vegyesfogazás* ennél a kibocsátásnál a leggyakoribb. Mind alul, mind felül, tehát a fordított is előfordul. Az utóbbiak a ritkábbak. Ismert előfordulások:

11 1/2: 15:15:15 az 1, 10, 20, 25, 35 fillér 1 és 5 korona, 15:15: 11 1/2:15 az 5 koronásnál.

Bán Adattárában említést tesz bal oldalán fogazatlan 30 filléres bélyegekről is.

A bélyegfüzetek

Az 1908-as gyártási szünet után 1909 és 1910-ben ismét készítenek 5 és 10 filléres füzeteket. A nyomás 1911-ben újra szünetel, viszont több éves szünet után ezekből az értékcikkraktáraknak 14 125 darabot szállítanak. Ezután gyártásukra már csak két ízben – 1912-ben 5 filléres, 1913-ban 10 filléres – kerül sor. Végeredményben a nagykoronás 1909-es vízjellel 5896 db 5 filléres és 5683 10 filléres készült. Ezzel szemben az 1916-ban történt forgalomból való kivonásukig a posta az 5 filléresből 18 200, a 10 filléresből 19 500 db-ot vett át. Ez viszont csak úgy volt lehetséges, hogy az államnyomda az 1900 és 1904-es kibocsátásokból készletraktárában még tárolt füzeteket. Ezek késői felbukkanása vezette félre Payert és a Donaupost vonatkozó – valószínűleg a szerkesztőtől eredő – cikkének íróját is, amikor megállapítják, hogy „... nem voltak kelendőek, mert még 1913-ban is az 1900 évi vízjellel voltak a budapesti főpostán kaphatók." Innen ered azután az a tévedésük is, hogy az 5 és 10 filléresnek nem ismerik, illetve nem ismertetik 1904/06, és 1909-es kibocsátásait. A 10 filléres füzetnek van még egy egyedül álló érdekessége is. Ismerünk egy olyan füzetet – (Visnya gyűjtemény) – amelynek szegélyén értékösszegezést találunk. Ez csak úgy fordulhatott elő, hogy a füzetek céljára az egyik kiadásnál a kinyomott ívek ellenőrzése után nem maradt elég az előírt füzetmennyiség előállításához. Ekkor a szükségletnek megfelelő 100-as ívet használtak fel a hiány pótlására. Az értékösszegjelzést tartalmazó füzetek legkevesebb lehetséges mennyisége 10 db.

A bélyegtekercsek

A turulosok történetének egy érdekes epizódjához érkeztünk. Bár, amint majd látjuk, gyűjtői szempontból semmi jelentősége sincs, de a magyar bélyegtörténet egyik fontos kísérlete esik erre az időszakra: a nagy mennyiségben vásárolt egyes bélyegek tekercsben való forgalombahozatala. Bevezetőül idézzük az 1912. szeptember 2-án kelt, „Frankójegytekercsek forgalomba hozatala frankójegyfelragasztó automaták számára" tárgyú 12.946. v. számú rendeletet (PTRT. 1912. évi szeptember 16-i 50. szám):

„Több oldalról nyilvánított kívánság folytán a postai frankójegyfelragasztó automaták részére a 2, 3, 5, 6 és 10 filléres frankójegyeknek 1000—1000 dbrt. tartalmazó tekercsekben való forgalomba hozatalát határoztam el.

A tekercsek az azokba foglalt frankójegyek névértékének megfelelő árban adatnak el. Azokat a posta belkezelésében használni nem szabad s értékczikkmagánárusítóknak elárusításra azok nem adhatók ki.

Az állami nyomda a frankójegytekercseket az igazgatósági pénztáraknak, illetőleg Budapesten a 4. sz. postahivatal értékczikkraktárának szolgáltatja ki, esetről esetre tett megrendelésre.

A frankójegytekercsek kizárólag csak a kincstári posta- és távirdahivatalok által árusíthatók s oly városokban, ahol több kincstári hivatal van, mindig csak 1. számú hivatalnál, Budapesten pedig a 4. számú központi felvevőhivatalnál.

A frankójegytekercsekből az erre kijelölt hivatalok nem tarthatnak állandó készletet, hanem csak akkor rendelhetik meg a szükséges mennyiséget az illetékes igazgatósági pénztárnál, mikor valamely czég szükségletét nála bejelenti.

Kivételt képez azonban a Budapest 4. számú központi felvevőhivatal, amely előreláthatólag nagyobb mennyiséget fog forgalomba hozni, tehát a várható szükségletnek megfelelő állandó készletet tarthat."

Az Államnyomda az első 40 db tekercset már 1910-ben elkészíti, majd 1911 és 12-ben legyártja a szükségesnek ítélt mennyiséget. Ez a kísérlet sem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, mert 1913-tól már nem gyártották.

A tekercsekhez kész 100-as postai íveket használtak úgy, hogy a felső ívszegély kivételével eltávolították az ívszegélyt. Ezt követően az íveket 10-es oszlopokra tépték szét, majd az oszlop alsó bélyegét a csatlakozó oszlop felső bélyegén meghagyott szegélyre ragasztották. Az így nyert bélyegszalagot összetekercselték úgy, hogy a lehúzásnál a bélyeg a tekercsről fordított rajzzal jött le. Tehát ezek nem *tekercsbélyegek*, hanem csak *bélyegtekercsek*. A tekercsről való leválasztásuk után eredetük már nem állapítható meg. Rendeleti nyoma ugyan nincs, de a 10 filléresből 500-as tekercsek is kerültek forgalomba. A gyártási statisztikákban ezek nem szerepelnek, így valószínű, hogy a már elkészített 1000-es tekercs első felének áttekercselésével és két féltekercsre való szétválasztásával készültek. A gyártott mennyiség:

2 fillér	6000 db	6 fillér	6000 db
3 fillér	540 db	10 fillér	6865 db 1000-es
5 fillér	5700 db	10 fillér	250 db 500-as

tekercs. Bélyegre átszámítva közel 20 millió darab.

Hamisítványok

Az első turulos sor „számtévnyomat" hamisítványaihoz hasonló módon itt az 1 és 10 fillérest hozták kereskedelmi forgalomba.

Az 1920-as évek vége felé több külföldi aukción VI-os vízjelű eredeti nyomdai félívek kerültek árverésre. Sőt egy *fogazott* nyomdai negyedív is. Ezeket annak idején ismeretlen tettesek tulajdonították el az Államnyomdából és csempészték külföldre. Az eltulajdonított papír mennyisége ismeretlen. Egy részét az 1909-es kibocsátás bélyegeinek hamisításához használták fel. A hamis bélyegeket feltehetően egy klisével nyomták, mert összefüggő példányokat nem ismerünk. A bélyegkép rajza megtévesztően hasonlít az eredetihez, a nyomás azonban általában homályos és az értékszámok erősen elcsúszottak. Legtöbb-

jüket mint próbanyomatot, illetve mint téves nyomást kísérelték meg értékesíteni. Az eredeti bélyegpapírra nyomott ismert hamisítások:

Az eredetihez megközelítőleg hasonló színnel és kifogástalan értékszámmal, fogazott és fogazatlan sötétvörös 10 filléres.

Az eredetitől eltérő színek és eltolódott értékszámokkal (színpróbanyomat hamisítás) 1 fillér kék, 5 fillér vörös, 10 fillér barna és zöld, 25 fillér vörös, 30 fillér kék, 2 korona zöld. Az 5 filléres fogazott és fogazatlan, a 30 filléres fogazott, a többi fogazatlan.

Az eredeti színekkel megegyező színek, fantázia-értékszámokkal (számtévnyomat hamisítványok) 11 fillér vörös és zöld, 21 fillér vörös, 51 fillér vörös. Ez utóbbi fogazott és fogazatlan, a többi fogazatlan.

Értékszám nélküli fázisnyomathamisítványok, vörös, vörösbarna, barna, zöld és kék; valamennyi fogazva és fogazatlanul.

Kifogástalan színű 10 filléres, az értékszám helyén azonban nyolcágú fekete rosetta (próbanyomathamisítvány).

Forgalmi idő

A 16 filléres és 5 koronás kivételével az összes többi érték 1909 folyamán; az 5 koronás 1910-ben és végül a 16 filléres 1913. január végén került forgalomba. A belkezelési felhasználást is figyelembe véve 1917. december 31-ig állottak használatban; kivéve az 50 fillérest, amelyet 1916. december 31-el a forgalomból kivontak.

AZ 1909. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ ÚJSÁGBÉLYEG

Az 1909. évi vízjel használatba vételének, mint már többször rámutattunk, időpontját sem ismerjük, így ennek a kiadásnak forgalomba bocsátása napját sem tudhatjuk. Ezért meg kell elégednünk az 1909-es évszámmal. Névérték változatlan. Az előző kibocsátástól a vízjelen kívül, a világosabb és élénkebb színárnyalatok is megkülönböztetik.

Színárnyalatok: téglavörös, vörösnarancs, sötét narancs, *narancssárga* Példányszám: 394 865 500 db (14).

A rendes nyomáson kívül az áttetsző nyomás mellett ismét feltűnik az ívszínátnyomat. Ennek egyes, különösen erősnyomású íveinél újra előfordul a képoldali enyvezés.

Mind három – x, y és z – papírfajtát megtaláljuk.

Vízjel, mint az 1909. évi kibocsátású levélbélyegnél. Vízjelállások: VI/A1, A2, A3 és A4.

A vízjeleltérések. Vízjeltörés előfordulások: V1, V2, V5, V6, V7, V9, V10, V13 és V15.

Vonalvízjel előfordulások. Vv.–4.; Vv–14., Vv–17. és Vv–18.

Ismert előértéktelenítő bélyegzések: 1., 2a., 2b., 4d. (f és i), 6., 11., 12. (f és i), 13a, 14 (f és i), 15a., 15.b, 17b., 18., felülnyomások: 4e és 13f.

Forgalmi idő: 1909–1922. április 30.

AZ 1909. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ PORTÓBÉLYEG

(A 4. PORTÓSOR)

A 4. portósor már 8 értékből áll. A készletek fogytával 1912-ben megkezdik és 1913-ban folytatják az 1 és 5 filléres érték újbóli nyomását. Papír, vízjel, fogazás megegyezik a levélbélyegével. Az eddigi jóformán egységes szín is megszűnik és helyébe hat jellegzetes színárnyalat lép:

halvány sárgászöld, *fűzöld*, kékeszöld, haragoszöld, élénkzöld, és feketészöld. Értékszám változatlanul fekete. Példányszám:

1 fillér	790 000 db	10 fillér	8 694 400 db
2 fillér	4 455 600 db	12 fillér	9 210 000 db
5 fillér	5 430 000 db	20 fillér	5 146 600 db
6 fillér	2 848 400 db	50 fillér	230 000 db

A sorozat névértéke 1 korona 6 fillér; 230 000 teljes sor készült.

Nyomáseltérések

Mind gyakrabban fordulnak elő a többé-kevésbé eltolódott értékszámok.

A3. típus: A „*KIR.*" rövidítés „*I*" betűje alsó negyedében kettétört, így fordított „*i*"-nek látszik. Ívhely: III. 1.

Ismert előfordulások: IV–A1. típus: 1, 10, 20, 50 filléresnél + IV–A2. típus: 1, 5, 10 filléresnél IV–A3. típus: 1, 20, 50 filléresnél

Az 1909. évi VI. vízjel valamennyi vízjelállását – VI/B1–B4 – ismerjük. Vonalvízjel előfordulások. A 2 filléresnél Vv–4. és Vv–15.

Fogazási eltérések

Fogazatlanul az egész sor ismert; fázisnyomat.

Ritka és érdekes különlegesség viszont a kisegítő – 11 1/2 – sorfogazással készült vegyesfogazású bélyegek. Fordított fogazású íveknél még nem ismerjük, tehát mindig a bélyeg bal oldalán fordul elő.

15:15:15:11 1/2 fogazás: 20 fillér.

Forgalmi idő: a 2–20 filléres általában 1909 közepétől az év végéig, az 1 filléres 1913 elején s végül az 50 filléres 1914 végén került forgalomba. Érvényességük, a többi fekete értékszámú portóbélyegekhez hasonlóan 1927. március 31-ig tartott.

AZ 1913. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ LEVÉLBÉLYEG

(AZ 5. TURULOS SOR)

A kibocsátás előzményei és a vízjelváltozás

Az utolsó turulos sor vízjelváltozásáról sem megjelenése előtt, sem azután hivatalos közlés nem történt. A sorozat gyártásával kapcsolatban azonban gyűjtői szempontból számos érdekesség merült fel. Az adatokat részben következtetéssel, részben korabeli gyűjtők feljegyzéseinek felhasználásával állítottuk össze.

A posta- és távírdavezérigazgatóság 1913. január 24-én 1118/1913. sz. átiratában a bélyegek papírjával és vízjelével kapcsolatban a pénzügyminiszterhez fordult. Az előterjesztésnek a vízjelre vonatkozó lényege olyan vízjelkép kialakítása, amelynél mindegy, hogy a papír hogyan kerül a nyomógépbe; a bélyegképhez viszonyítva a vízjel mindig egyforma rajzot mutasson. Így születik meg azután az 1913-as vízjel, a pénzügyminiszter augusztus 20-án kelt 15.073/913. P. M. számú rendeletének leírása szerint: „az apostoli kettős keresztnek hármas halmon álló folytatólagos rajzával." A vízjel rajzából nemcsak a gyári vízjel, de még a papír jóságfokozati száma is elmaradt.

Néhány hónappal az új vízjelű sorozat forgalombakerülése után a szenzáció erejével hatott, amikor a gyűjtők felfedezték a fekvőkeresztes bélyegeket. A szaklapok minden számában ismertető cikkek jelentek meg, amelyek részben az egyes előkerült értékeket sorolták fel, részben a keletkezési lehetőségeket találgatták. A posta a hírnek először nem adott hitelt, de a sajtó visszhang és a szemmel látható „fekvőkeresztes" bizonyíték alapján vizsgálatot rendelt el. Ennek során megállapítást nyert, hogy az álló- és fekvővízjelű íveket, a papírgyár szállította így: ok a papírtakarékosság. A nyomdai íveknek álló vízjellel való kiszabása után ugyanis még olyan széles papírsáv maradt, amely kiadott egy fekvővízjel helyzetű ívsort. E megállapítás alapján az államnyomda igazgatósága azonnal átírt a papírgyárnak, hogy a bélyegívek kivágásánál nem szabad takarékoskodniuk. A leeső széleket, mint hulladékot inkább újra zúzzák be, de fekvő vízjeles papírt — és erre nyomatékosan felhívta a gyártómű figyelmét — többé nem vesznek át. Tény, hogy 1914-től többé nem fordult elő fekvő helyzetű vízjellel szállított papír.

A tények ilyen formában való rögzítése mellett azonban nem mehetünk el szótlanul. Közel 15 év alatt miért csak most merült fel az olyan nagymértékű hulladék, amely felvethette a takarékosság elvét? A kérdés tisztázásához vizsgáljuk meg és vessük össze a darabolási hulladék nagyságának változását és a forgalmi sorozat fekvővízjeles értékeinek feltűnési — végső fokon nyomási — időpontját. Tudnunk kell itt azonban még azt is, hogy a vízjel rajza úgy helyezkedik el a vízjelnyomóhengeren, hogy az álló helyzetet a tekercspapíron, annak 2000 mm-es szélességével párhuzamos helyzetben, tehát a kiterített szalagon kereszt irányban látjuk. Az 1899 óta használt 1-es nagyságú nyomdai ívet, az álló vízjel biztosítása mellett csak úgy tudták kivágni, ha annak hosszabbik — 570 mm-es — oldalát a tekercspapír szélességével párhuzamosan helyezték el. Így egymás felett a tekercsből 3, 570 mm magas ívsort vághattak ki. Ez az 1870 mm széles vízjeles sávból 1710 mm-t emésztett fel, tehát mindössze egy 160 mm-es csík esett le, mint darabolási hulladék. A nyomdai ívek tárgyalásánál már említett 6,5%-os gyártási hulladékkal együtt ez 14,5% hulladékot tesz ki. A vizsgálatnak az a megállapítása, hogy az állóvízjeles ívek kivágása után fennmaradó sáv kiad egy fekvővízjeles ívsort, csak akkor helytálló, ha a sávszélesség legalább 490 mm. A tárgyalt esetben ez nem áll fenn, tehát az okot máshol kell keresnünk.

A fekvő vízjeles bélyegeket a gyűjtők 1913 legvégén és 1914 elején fedezték fel. Ez az időpont alig későbbi, mint az Árvízbélyegek kibocsátása. A kérdés megoldása most már kézen fekvő s szinte érthetetlen, hogy több mint fél évszázadig senki sem gondolt rá. Az Árvízbélyegek rajzának kialakítása és elfogadása után — mikoris a bélyeg magassági méretének növelése magával

vonta mind a postai, mind a nyomdai ív magasságának növekedését – az államnyomda a papírgyárnál megrendelte a 2-es nagyságú nyomdai ívet. Már a darabolás előkészítésénél kiderült, hogy álló vízjellel ebből a méretből – a hosszabbik oldal 730 mm – két ívsáv vágható ki, amikor is egy 410 mm-es vízjeles papírsáv menne veszendőbe. A gyártási hulladékkal együtt ez 32%-os veszteséget jelentett. A gyártómű szempontjából így érthető és természetes, hogy a leggazdaságosabb kiszabási megoldáshoz folyamodtak. Tették ezt annál is inkább, mert a postának az egységes vízjelállásra való törekvését nem ismerhették. Azt az osztási módot választották, hogy álló helyzetű vízjellel kivágtak egy 1-es, majd egy 2-es ívsort (sorrend nem érdekes) és ezt követően fekvő helyzetű vízjellel egy 1-es nagyságú nyomdai ívet, amelynek kisebbik mérete 490 mm. A három ívsor 1790 mm-t tesz ki, tehát mindössze 80 mm-es hulladéksáv képződik, ami összhulladékban csak 10,5%-nak felel meg. Így jutottak el az eddigi leggazdaságosabb darabolási osztáshoz. Megállapításunk teljes egészében egyezik a vizsgálat eredményével. A *fekvő* helyzetű kettős keresztes *vízjelű levélbélyegeink létezésüket következésképpen egyedül az Árvízbélyegek kibocsátásának köszönhetik.*

Az új vízjeles – állókeresztes – papíron az Államnyomda először a 10 filléres nyomásával készült el, 1913. augusztus 22-én, az 1 és 2 koronásokkal pedig szeptember 16-án. Bár több idevágó nyomdai adattal még nem rendelkezünk, de a 10 filléres címlet után közvetlenül a fehérpapirosú 60 fillérest kellett elkészítenie, mert Rédey korabeli feljegyzése szerint ez a két – filléres – címlet Budapesten augusztus 26-án forgalomba is került.

Színváltozások és kísérleti nyomataik

A 60 filléres értékjegy fehér papíron augusztus végén való megjelenése érthetetlen. Ugyanis három, összetéveszthető színű bélyegnek a 12, 50 és 60 filléresnek megváltoztatása – és pedig a magyar bélyeg történetében teljes színes alapnyomással első ízben – már nem csak befejezett tény volt, hanem az Államnyomda a kísérleti nyomatokat is elkészítette. A 3 értékből 11 féle kísérleti nyomat készült, amelyeket kiválasztásra, illetve döntésre a kereskedelemügyi miniszterhez terjesztettek fel. Valamennyi fogazatlan és természetesen új vízjelű. Értékenként a következő változatokat ismerjük (a második szín az alapnyomás színe):

Értékjelzés és alapnyomás nélkül: olajzöld;

12 fillér: ibolya/kék, ibolya/rózsa és ibolya/világoszöld;

50 fillére: sötétcseresznyevörös/sárga; sötétcseresznyevörös/rózsa és sötét cseresznyevörös/világoszöld;

60 fillér: olajzöld/fehér; olajzöld/sárga; olajzöld/kék és olajzöld/világoszöld.

A választás címletenkénti sorrendben a sárga, a kék és rózsaszínre esett. Az első kettőnél azonban némi árnyalati változtatást írtak elő, mert ezeket aranysárgára, illetve égszínkékre változtatták, amint erről az október 15-én kelt 77.527/913. sz. rendeletből (PTRT. 1913. évi október 24-i 57. szám) értesülünk.

Kiegészítőértékek és kísérleti nyomataik

A kibocsátás két kiegészítő értéke — a 70 és 80 filléres — bélyegtörténeti szempontból tulajdonképpen nem is tartozik ebbe a sorozatba. Az aratós- országházas bélyegeknél részletesen foglalkozunk majd az 1909 évi bélyegtervpályázattal, amely az első lépés volt a többféle rajzból álló forgalmi sorozat megvalósításához. A fent említett két érték a velük egyidőben forgalomba bocsátott aratós rajzú két címlettel együtt ennek az új forgalmi sornak voltak az első tagjai. Ez a terv azonban részben tarifális, részben egyéb okok miatt megváltozott. A gyűjtők azonban az azonos rajz miatt ezeket az utolsó turulos sor kiegészítőértékeinek tekintik; holott ekkor a többi címletet részben már nem is nyomták, részben pedig az újrajzú sor értékei már nyomás alatt is állottak. Felfogásunkkal ugyan ellenkezik, de mert a közel félévszázados gyakorlatban kialakult és gyökeret vert rendszer megbontásával nem akarunk zavart kelteni, bár nehezen, de kiegészítőértéknek hagytuk ezt a két bélyeget.

Az 1916. október 1-re tervezett tarifaváltozás értékcikk igényeinek megfelelően az Államnyomda már augusztusban elkészítette az új bélyegek kísérleti nyomatait, köztük a régi rajzzal a szóbanforgó két értéket is. Négyféle kísérleti nyomatot ismerünk, fehér kartonpapíron, fogazatlanul.

70 fillér rézvörös, rézvörös/kék, sötétibolya/kék,

80 fillér sötétibolya.

Az előzőekben már kifejtett okok miatt a forgalomba bocsátást 1916. szeptember 27-én kelt 70.987. számú — (PTRT. 1916. szeptember 27-i 129 szám) — nagyon terjedelmes rendelet október 1-ben szabja meg. Terjedelmessége ellenére azonban nem közli a kiegészítőértékek színét, mindössze csak azt jegyzi meg, hogy „... az új 70 és 80 filléres postabélyegek is egyelőre még az eddigi rajzok felhasználásával készülnek."

Színváltozatok, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

Az 5. és egyben utolsó turulos sorozat színárnyalatai mutatják a legváltozatosabb képet. Természetesen ennek okát elsősorban a háborús anyagellátásban kell keresnünk. A festőanyagok minősége és színhatása fokozatosan romlik, illetve változik, amely körülmény főképp a kevert színek változatos árnyalatait eredményezi. Azoknál a színárnyalatoknál, amelyek csak a fekvővízjeles kiadásnál fordulnak elő, a színmegnevezés után zárójelben feltüntetjük a fekvővízjel — (VIIB) — jelzését. A példányszámnál a fekvő- és állóvízjellel nyomott mennyiséget külön-külön nem ismerjük. A nyomdatechnikai jelzések — Nj — felsorolásánál az állóvízjeles példányokat adjuk meg, majd ha ismerünk fekvővízjelest, amelyek ritkaságszámba mennek — ezek elé „VIIB-nél:" jelzést írtunk.

1 fillér. Kékesszürke, *szürke,* sötétszürke, ibolyaszürke, szürkésfekete, kékesfekete. Példányszám: 22 854 000 db. Nj: 161, 124f, 140f, 202a, 305f, 402af, 601f, 604af, 701a, 703f, 809a, VIIB-nél: 604a.

2 fillér. Halványsárga, *sárga,* olajsárga, fakósárga (w. papíron), citromsárga, barnássárga, sárgásokker. Példányszám: 191 492 600 db. Nj: 116a, 121a, 124a, 140f, 601a, 604f, 701a.

3. fillér. Világosnarancssárga, *narancssárga,* sötétnarancs, vörösnarancs, narancsbarna, lazacvörös (1916). Példányszám: 32 311 600 db. Nj: 111a, 121a, 202a, 305a, 601f, 604f, 703f.

5 fillér. Világoszöld, *zöld*, sötétzöld ,élénkzöld, fűzöld, sárgászöld (1915), szürkészöld, smaragdzöld. Példányszám: 242 506 100 db. Nj: q15a, 116a, 121a, 140f; VIIB-nél: 140f, 604a.

6 fillér. Barnásolajzöld, világosolaj arna, *olajbarna*, szürkésolaj (w. papíron), 1916, zöldesbarna. Példányszám: 42 778 300 db. Nj: 115a, 116a, 124f, 203f, 306f, 402af, 604am 701a, 703f.

10 fillér. Vörösrózsa, *vörös (piros)*, karminrózsa (1915), sárgásvörös. Példányszám: 181 663 300 db. Nj: 115a, 116a, 140f, 202a, 203f, 305f, 306f, 402a, 412a, 601af; VIIB-nél: 140f.

12 fillér. Sötétibolya, *ibolya*, kékesibolya, vörösibolya; alapnyomás: világossárga, *aranysárga*, szalmasárga, világoskénsárga, narancssárga, krómsárga, élénkkrómsárga. Példányszám: 12 053 800 db. Nj: 115a, 203f, 305a, 402af, 601a, 604f, 809a; VIIB-nél: 140f, 604a.

16 fillér. Szürkészöld, *kékeszöld*, sötétkékeszöld, acélzöld, sötétacélzöld, zöldeskék. Példányszám: 2 732 600 db. Nj: 116a, 402f, 601a.

20 fillér. Világosbarna, *barna*, szürkésbarna, sárgásbarna, földbarna, csokoládébarna, ibolyabarna. Példányszám: 33 573 300 db. Nj: 140f, 203f, 402f, 604f.

25 fillér. Világoskék, *kék*, sötétkék, szürkéskék, berlinikék, (w. papíron, 1916), ultramarinkék. Példányszám: 17 396 100 db. Nj: 115a, 116a, 121f, 140f, 203f, 402f, 412a, 604a.

30 fillér. Narancsbarna, *sárgásbarna*, gesztenyebarna, világos-vörösbarna, barnástéglavörös. Példányszám: 23 955 200 db. Nj: 115a, 305f, 306f, 604a, 703f.

35 fillér. Vörösibolya. ibolya (színtartó) bíboribolya (oldódó 1914), kékesibolya, szürkésibolya ,élénk ibolyakarmin. rózsaibolya (1916), mangánvörös. Példányszám: 24 406 300 db. Nj: 121f, 140f, 202a, 306f, 402f, 412a, 603a.

50 fillér. Barnáskarmin, sötétcseresznyevörös, borvörös, alapnyomás: világoskék, kék, *égszínkék*, sötétkék, szürkéskék, ibolyakék. Példányszám: 5 035 100 db. Nj: 121f, 202f, 215a, 402f, 601a, 604a, 809a.

60 fillér. Szürkés*olajzöld*, olajzöld, sárgászöld, barnászöld, szürkészöld. Alapnyomás: halványrózsaszín, *rózsaszín*, élénkrózsaszín, anilinrózsa, húsvörös, sárgásrózsa. Példányzzám: 23 387 200 db. Nj: 115a, 124f, 140f, 202a, 203f, 305f, 402af, 604af, 701a, 809a; VIIB-nél: 124a.

70 fillér. Olajbarna, *barna*, okkerbarna, gesztenyebarna, alapnyomás: *világoszöld*. Példányszám: ismeretlen. Nj: 111a, 305f.

80 fillér. Sötétibolya. Példányszám ismeretlen. Nj: 111a.

1 korona. Barnásvörös, világostéglavörös (csak VII B-nél). Példányszám: 7 206 800 db.

2 korona. Kék, *szürkéskék*, halványkék, acélkék. Példányszám: 2 024 600 db.

5 korona. Barnásvörösibolya, élénk*barnásibolya*. Példányszám: 650 000 db.

A sorozat névértéke 12 korona 25 fillér; 650.000 teljes sorozat készült.

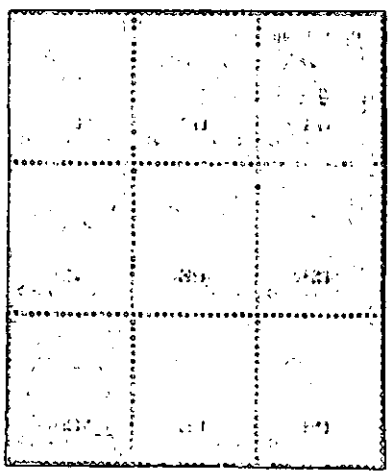
Nyomáseltérések

a) *Értékszámtévnyomat.* 1915 márciusában a Kolozsvár 1 postahivatalban vásárolt kék alapnyomású 50 filléres bélyegek között tévesen 35 filléresnek nyomott bélyeget fedeztek fel a gyűjtők. És pedig az ív második sorának 3. helyén. Az ívek X. sorának bal szegélyén található 801a jelzésű nyomdatechnikai jel segítségével a nyomdai íven belüli helyét is minden további nélkül meghatározhatjuk. Ennek alapján csak a 4. — D-vel jelölt — íven fordulhat elő; ívhelye tehát: D.II.3. (46. és 47. ábra)

A felfedezés hírére a postavezérigazgatóság gyorsan reagált. Március 18-án az 5112/915. sz. körrendeletével már utasította a posta- és távirdaigazgatóságokat, hogy hívják fel az alárendelt postahivatalokat mind a forgalmi-, mind a hadisegélybélyegek 50 filléres címleteinek gondos felülvizsgálatára. Amennyiben ezekben az ívekben tévesen 35 filléresnek nyomott bélyeget találnak, azt az ívből kitépve azonnal küldjék be az illetékes igazgatósági értékcikkraktárba, ahol azokat 50 filléres bélyegekre kicserélik. Az értékcikkraktárak ezeket, valamint a saját készletük átvizsgálásánál találtakat — ez utóbbiakat azonban a teljes 100-as ívekben bennhagyva — az eredeti államnyomdai csomagolásba szolgáltassák be a nyomda készletraktárának. A kolozsvári posta-

igazgatóság küldött vissza 140 eredeti ívet, így feltehetően 60 darab került felhasználásra, illetve gyűjtői kézbe.

Ennek a nagyon érdekes és ritka tévnyomat keletkezésének magyarázatára Payer leírását kell elfogadnunk, mert azt „értesüléseire" hivatkozva közli. Igaz, értesüléseinek forrását nem nevezi meg, de minden bizonnyal a legilletékesebb, tehát az Államnyomda lehetett. Eszerint az 50 filléres érték kérdéses kiadásának második fázisában, minden valószínűség szerint egy reggeli munkakezdéskor a gépmester beemeltette az értékszám nyomólemezeket és beállította a gépet. A nyomás folyamán a gépre ügyelő, illetve azt kiszolgáló dolgozó észlelte a hibás értékszámot. Az ennek javításához szükséges új értékszámtartódúcot előkészítette és abba belehelyezte a helyes „50"-es számot. A déli szünetben gépével leállt s ekkor kiemelte a „35"-ös számot tartalmazó értékszámtartót és behelyezte a hibátlant. A hiba észleléséről és annak javításáról jelentést nem tett. Lehetett ez gondatlanság is, de úgy vélhette, hogy a hibás íveket az ellenőrzés úgy is észreveszi. A szünet utáni indulástól már a gép helyesen nyomott. A beállítás figyelembevételével a leállásig a nyomógép legalább 3 órát

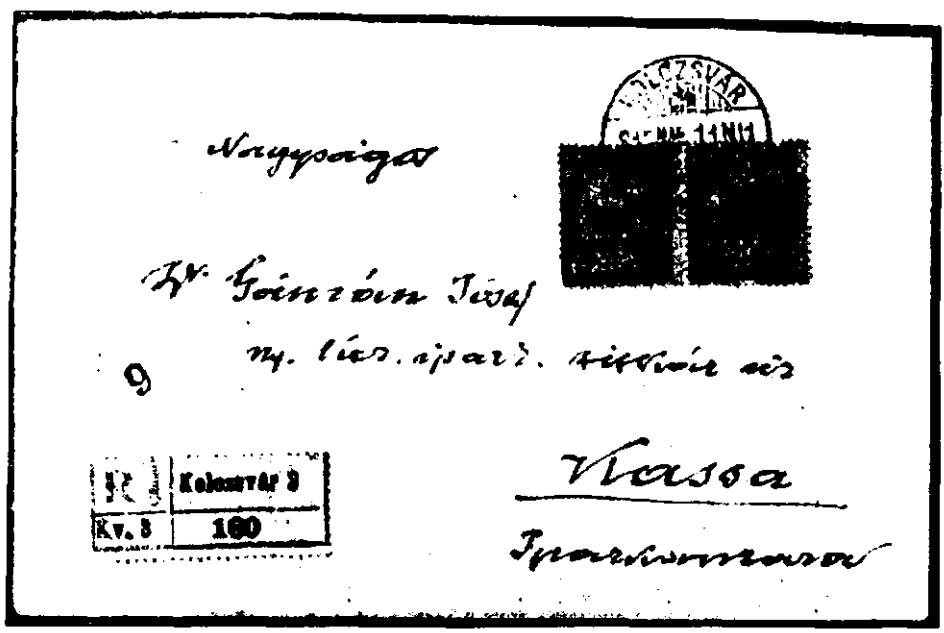

46. ábra

mehetett s ezalatt mintegy 200 téves ívet nyomhatott ki. A hibát az ellenőrzés nem vette észre. Ez a 200 bélyegív kerülhetett azután Kolozsvárra, amit a visszaszolgáltatott mennyiség is alátámaszt. Így dr. Weinert katalógusában említett 100 ív nyilván tévedés. Természetesen a postai kezelésben átment darabok az értékesebbek. Ilyet levélen és egy szállítólevélen ismerünk. A kereskedelemben felbukkant olyan levél is, amelyen a téves „35"-ös számot tintával „50"-re javították. Nincs kizárva, hogy ezt a küldeményt felvevő postatisztviselő csinálta, de sokkal valószínűbb, hogy egyszerű kereskedői mesterkedés, hogy még nagyobb ritkasággal szolgálhasson jóhiszemű vevőjének.

b) *Értékszámhiány.* Az irodalomban három címletről tudunk — 3, 70 fillér és 1 koronás — amelyeknél értékszám hiányzik. Rédey az értékszámok nyomástechnikája alapján ezt kizártnak tartja. Véleményünk szerint azonban

ilyen nyomási rendellenesség ép a turulosok értékszámainál fordul elő, ahol ezek nyomólemezeit számtartódúcokból állították össze. A 3 és 40 fillérest dr. Weinert ismerteti. A 3 filléresnél a Senfjournal 1917. évi 10/11-es számára hivatkozva megemlíti, hogy Újvidéken találtak 5 olyan ívet, amelyek II/2 ívhelyén az értékszám hiányzott. A bélyegeket azonban ő sem látta, sőt olyan gyűjtőt sem sikerült találnia, akinek lett volna ilyen bélyege. E tévnyomat létezését ha nem is vonja kétségbe, de azt csupán fenntartással közli. Ehhez mi is csatlakozunk. Az értékjelzés nélküli 70 filléres Fiumében került postai forgalomba. A Fiume I postahivatal feltehetően több olyan ívet kapott,amelyben ez a tévesnyomású bélyeg előfordult. Ezeket részben felhasználták – egy ismert használt példány bélyegzése „Fiume 1/1917. JUL. 19. (dr. Weinert gyűjteményben volt, további sorsát nem ismerjük) – részben használatlanul került gyűjtői kézbe. Korabeli híradás szerint egy ottani postaalkalmazott „nem több, mint 5 darabot adott el egy helybeli gyűjtőnek." Az 1 koronást Bán említi, de semmi közelebbi adatot nem közöl róla. Ha egyáltalá létezik, akkor is csak nyomdai selejtből származhat.

47. ábra

c) *Hátoldali alapnyomat.* A 70 filléres címlet olyan postai forgalomba került példányai ismertek, amelyeknél a zöld hálószerű alapnyomat a bélyegek hátoldalára került. A nyomáseljárás és az ellenőrzési rendszer alapján a forgalomba került ilyen bélyegek legkisebb darabszámát 400-ban állapíthatjuk meg.

d) *Homályos, összefolyt nyomás.* Kizárólag a *w* papírfajtán az utolsó kiadásukban a fakósárga 2 filléresnél, a szürkésolaj 6 filléresnél és a berlinikék 25

filléresnél fordul elő. A legerősebb, tehát a legfeltűnőbb s a maga nemében a turulosok között egyedülálló a 25 filléres, amelynek az összefolyt nyomásában nemcsak a papír és a háborús festékanyag, hanem az erősen kopott nyomólemez is közrejátszott. Az aratós 25 filléres nyomásával még nem készültek el, amikor nagyobb igény lépett fel ebből az értékből. Ekkor a 25 filléres utolsó kiadását már kiselejtezett, erősen kopott nyomólemezzel végezték el. Ezek az 1913-as kibocsátás legérdekesebb darabjai.

e) *Lemezhibák.*

I. *A „FILLÉR" értékjelzés lemezhibái.* Az „*L*" csoport új típusai:

L5. típus. Az „*F*" betű nyelve a szárról letörött, tehát a nyelv és szár között a fehér alap tűnik elő.

L6. típus. Az „*F*" betű nyelve alatt színes pont.

L7. típus. Az „*R*" betű után, valamivel a nyakvonal felett színes pont.

V. *A bélyegrajzának lemezhibái.*

A7. típus. A „*MAGYAR*" szövegrész „*M*" betűjének bal szára alatt, a kockázás vonalainak kitörésével fehér kereszt képződött.

Ismert előfordulások: I—A1. típus: 5, 10, 12, 20, 70 filléresnél + *I—A1. típus:* 5, 6, 10 filléresnél + *I—A7. típus:* 5 filléresnél + *I—A9. típus:* 1, 10, 20, 70 filléresnél + *I—A17. típus:* 10 filléresnél + *I—A18. típus:* 10 filléresnél + *I—L5. típus:* 1, 2, 3, 5, 10, 20, 30, 60 filléresnél + *I—L6. típus:* 70, 80 filléresnél + *I—L7. típus:* 1, 3, 10, 20, 25, 30, 60 filléresnél + *V—A7. típus:* 10 filléresnél.

Papír és vízjel

Az állókeresztes vízjelű papír a turulos bélyegeket messze túlélte. Az esetleges zavarok megelőzése érdekében úgy véltük, hogy akkor járunk el helyesen, ha ezt a vízjeles papírt elvonatkoztatjuk az 1913-évi kibocsátástól és teljes gyártási idejének — (1913—23) — megfelelően határozzuk meg válfajait. Minőségben és vastagságban egyetlen más vízjelű papírnak sincs annyi változata, mint ennek. Az eltérések áradatának legfőbb okát természetesen a háborús anyagellátásban kell keresnünk. A háború második évétől kezdve ahányszor papírt szállít a gyártómű, az jóformán mindig más s az előzőnél rendszerint gyengébb minőségű. A legjellegzetesebb s minden segédeszköz nélkül megállapítható eltérés alapján az állókeresztes vízjelű papírnak 8 főfajtáját állapítottuk meg. Természetesen ezek között jóval több az átmeneti minőségűek száma. Gyakorlatilag azonban akkor járunk el helyesen, ha nem szaporítjuk feleslegesen a változatok számát, hanem az átmeneteket mindig ahhoz a főfajtához soroljuk, amelyhez megjelenési formájukban közelebb állnak. Jelölésükre, eddigi gyakorlatunknak megfelelően az ábécé végének — tehát ebben az esetben a 8 utolsó — kisbetűjét használjuk. Az 1914 végéig gyártott első háromféle papírt gyűjtőnéven békebeli papírnak, a következő ötöt háborús papírnak is szokták nevezni. A harmadik fajta tulajdonképpen már az átmenetet képezi a békebeli és háborús papír között.

s) Középvékony, fehér, sima egyenletes szerkezetű papír, jól látható élesen kirajzolódó vízjellel (1913—1914).

t) Az s-nél vastagabb, sima, tömött fehér papír. A vízjelet még jól, de halványabb tónusban mutatja (1914).

u) Az s-nél valamivel vékonyabb, lazább szerkezetű fehér papír. Világosság felé tartva, rendszertelenül szétszórt világos pontocskák tűnnek elő rajta. A lazább elrendezésű rostokon itt jobban átszűrődik a fény és így képződnek a világító pontok (1914).

v) Nagyon vékony, fehér, laza papír. Átvilágításnál az előző, rendszertelenül jelentkező pontok itt egyenes sorokba rendeződtek. A sávozott papír benyomását kelti, de attól könnyen megkülönböztethető, mert a pontsorok elosztása és a soronkénti pontsűrűség nem egyenletes. A vízjel rendszerint elmosódott, nehezen kivehető; bár nagyon ritkán, de néha itt is szépen kirajzolódik (1914–16).

w) Az *s)* és *v)* közötti közepes vastagságú, fehér – (alig észlelhető szürkés árnyalattal) – sávozott papír. A világos – jobban átlátszó – és a sötét – kevéssé átlátszó – sávok a vízjel keresztjeire merőlegesen haladnak, és körülbelül 0,3 mm. sávszélességgel, váltakozva követik egymást. Az előzővel sokan összetévesztik, pedig a kétféle papírt a fenti eltérések egyértelműen és élesen megkülönböztetik egymástól. Előfordulása is sokkal ritkább. A vízjel aránylag jól látszik. (1916–17).

x) Vastag, sima, hajlékony, erős fehér papír. A vízjel jól látszik. Kis mennyiségben készült (1918).

y) Vastag, merev szürkés árnyalatú, szinte kartonszerű papír. Szintén kis mennyiségben készült s így mindössze néhány értéknél fordul elő (1918).

z) Vékony, sima, sávozás nélküli papír. A vízjel homályos, elmosódott. (1916–23).

Az egyes értékeknek a különféle papírfajtákon való előfordulását összekapcsoljuk a vízjelállások előfordulásával. Állóvízjellel – VIIA – a következő előfordulásokat ismerjük:

s) papírfajtán: 1, 2, 3, 5, 6, 10, 20, 25, 30, 35, 50, 60 filléres fehér és rózsaszín alapnyomással, valamint 1, 2, 5 koronás;

t) papírfajtán: 5, 10, 16, 60 filléres rózsaszín alapnyomással és 1 koronás;

u) papírfajtán: 1, 2, 3, 5, 6, 10, 12, 20, 25, 30, 35, 50, 60 filléres rózsaszín alapnyomással, 1, 2, és 5 koronás;

v) papírfajtán: 1, 2, 3, 5, 6, 10, 12, 25, 50, 60 filléres rózsaszín alapnyomással, 70, 80 filléres, 1 és 2 koronás;

w) papírfajtán: 2 (fakósárga), 3, 5, 6 (szürkésolaj), 10 és 25 (berlinikék) filléres.

A VIIB. vízjelállás kizárólag az s. papírfajtán fordul elő: 1, 2, 5, 6, 10, 12, 20, 30, 35, 50, 60 filléres fehér papíron és rózsaszín alapnyomással. 1 (téglavörös), és 2 koronás.

Fogazás eltérések

a) *Eltérő lyukszámú, 14 1/2:14 1/2 fésűsfogazat.* A turulosok legérdekesebb és nem is könnyen megszerezhető fogazatváltozata. Talán hihetetlen, de létezésüket ezek is az Árvízbélyegeknek köszönhetik. Ugyanis ezeknek az eddigi bélyegektől eltérő nagysága miatt új 14-es fogazógépet rendeltek. Ezzel egyidőben a már meglehetősen megkopott 15-ös gépekhez új tűket és lyukasztóbetéteket rendeltek. Mint később kiderült ezek azonban nem az eddigi 15-ös fogazást, hanem a lyukasztótűk átmérőjének és a lyukasztólap lyuksor osztá-

sának eltérő méretei miatt, valamivel ritkább, 14 1/2-es fésűsfogazatot lyukasztottak. Talán említenünk sem kellene, de ezt is a gyűjtők — Bíró és Haranghy — vették észre; mivel keletkezésére magyarázatot nem találtak, az Államnyomdához fordultak. Ekkor derült ki, a fennt leírt eltérés. Így néhány hónapi használat után kicseréltették a méretthibás alkatrészeket s ettől kezdve már ismét a szabályos 15-ös fésűsfogazás készült. A 16, 25, az alapnyomás nélküli 60, valamint a 2, 70 és a 80 filléres kivételével valamennyi címletnél ismert.

b) *Részben fogazatlan bélyegek.* Ezekről Rédey mindössze annyit ír, hogy az egyik oldalon fogazatlanul maradt példányok ritkák". Ehhez a megállapításhoz kapcsoljuk azt a tényt, hogy az előző kibocsátásoknál lépten nyomon feltűnik a 11 1/2-es kisegítőfogazás alkalmazása, amikor a fogazógép ugrása miatt az alsó — fordított fogazásnál a felső — ívszél fogazatlan maradt Az 1913-as kibocsátásnál ilyen kisegítőfogazást nem ismerünk, pedig a későbbi, a különböző aratós-országházas soroknál ismét előfordul. A háborús körülmények okozta minőségi romlás következtében feltétlenül itt is kellett fogazatlnul maradt alsó szegélynek keletkeznie. Sőt az említett okok miatt törvényszerűen többnek, mint eddig, mert kisegítő fogazást — legalábbis eddigi adataink szerint — nem alkalmaztak, az ellenőrzés is feltétlenül lazább volt, tehát minden körülmény között alul, vagy felül fogazatlan íveknek forgalomba kellett kerülniük. Tudomásunk szerint mindössze egy érték, az alul fogazatlan 12 filléres ismert. Bán említi a bal oldalán fogazatlan 10 fillérest.

c) *Fogazatlan bélyegek.* A sor valamennyi értéke ismert fogazatlanul; fázisnyomatok.

Hamisítványok

Leggyakoribbak a fekvőkeresztes használatlan bélyegek hamis enyvezésű példányai. Ezt követi az alapnyomás nélküli 60 filléres hamisítása — mindkét vízjelállásnál —, a rózsaszín alapnyomásnak vegyi úton való eltávolításával. Ez a művelet azonban sohasem sikerült tökéletesen: a papír mindig halvány rózsaszín árnyalatú maradt. Veszedelmes hamisítvány a 35 filléres értékszámtévnyomaté, amelynél a 35 filléres bélyeg papírját kékre festik. Ez a szín sokszor a megtévesztésig egyezik az 50 filléres égszínkék alapnyomásával; azonban mégis felismerhető, mert a 35 filléres vörösibolya és a többi színárnyalata mindig elüt az 50 filléres barnáskarmin színétől. A legveszélytelenebb hamisítás a fehér papirosú pontosabban alapnyomás nélküli 12 és 50 filléres, mert ilyen kivitelben ezek eleve sem készültek. A 60 filléresnél említett módon jártak ezeknél is el. Az alapnyomás mesterséges elhalványítása itt sem tökéletes. A papír mindig sárgás, illetve kékes árnyalatú.

Forgalmi idő

A 10 és alapnyomás nélküli 60 filléres 1913. augusztus 26-; az 1 és 2 koronás szeptember végétől-;, az 1, 2, 3, 5, 6, 12, 20, 25, 30, 35, 50, az alapnyomásos 60 filléres és 5 koronás októbertől-; a 16 filléres 1915. július közepétől-; végül a 70 és 80 filléres 1916. október 1-től 1917. december 31-ig állott forgalomba. Kivételt képez az 50 filléres, amelynek érvényességét 1916. december 31-gyel

szüntették meg, valamint a 3 filléres, amely *kizárólag adó- és illetékintő levelezőlapon* 1918 végéig, esetleg 1919 elejéig maradt forgalomban (L! X. fejezet).

AZ 1913. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ ÚJSÁGBÉLYEG

A forgalombahozatal napját a már több ízben említett okok miatt itt sem tudjuk. Bán Willy 1913. augusztus 22-ben állapítja meg. Ma már nem deríthető fel, hogy ezt az időpont meghatározást mire alapozta. Ugyanis az egyedüli biztos támpontunk is negatív értékű, mert csak annyit tudunk, hogy az államnyomda szeptember közepéig újságbélyeget nem nyomott, tehát október előtt forgalomba sem kerülhetett.

Az új rajzú — aratós-országházas — levélbélyegek 1916—17. évi forgalombahozatala alkalmával új újságbélyeg nem került kiadásra. Ez az oka annak, hogy az 1913. évi újságbélyeg változatokban a leggazdagabb. Mind a nyomás, mind a papír és vízjel az 1913. és 1916/17. évi levélbélyeg sorozatok, jóformán valamennyi eltérést felöleli. Névérték változatlan Színárnyalatok:

vörösnarancs, halvány narancs, *narancssárga*, sárga, zsemlyesárga (sötét és halvány), végül aranysárga. Példányszám: 896 262 000 db.

A nyomás eleinte tiszta, kifogástalan. A háború éveiben a nyomás tisztasága erősen csökken, ami nemcsak a festékanyag minőségi romlásának, hanem — s talán elsősorban — a különféle, s mind gyengébb minőségű háborús papírnak köszönhető. Mind gyakoribb a maszatos, olajos és összefolyt festékű nyomatok száma. Sűrűn előfordul az átütődő nyomás, amelynél a vízjelnek jóformán csak töredékei tűnnek elő.

A papír fajták közül az s, t, w, v, y és z változatokon fordul elő. Leggyakoribb az y papír.

Vízjel az 1913. évi kettőskereszt, VII. számú. Álló és fekvő helyzetben: VII.A. és VII.B. — Mind a dudoros, mind a simakarú kereszt ismert. A fekvő kettőskeresztes vízjelű újságbélyeg csak az „s" papíron fordul elő. Vízjel törések, bár ritkábban, de itt is előfordulnak, azonban a vízjel vonalvezetése miatt nem jellegzetesek.

Ismert bélyegzővel előértéktelenített bélyegek: 1, 2a, 2b., 12., 13c., 15b., 17b.; felülnyomással 4e és 13f; összesen 9 féle.

Forgalmi idő 1913. októbertől — 1922. április 30-ig.

AZ 1914. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ PORTÓBÉLYEG

(AZ 5. PORTÓSOR)

Az 5. portósorozat is késve, 1914 elején követte a levélbélyegsorozatot. A 100 filléres kivételével valamennyi érték megjelent a kettőskeresztes vízjelű papíron, de a bélyeg rajzának megfelelően a szabályos vízjelállás a fekvő kereszt. Állókeresztes vízjellel csak 5 érték — 2, 5, 6, 20 és 50 filléres — készült. Előfordulásuk ritka. A 20 filléres ezzel a vízjellel pedig a portóbélyegek legnagyobb ritkasága. Nem csoda, hogy hamisításukkal szinte állandóan kísérleteznek.

A színárnyalatok — bár a nyomási időszak alig 2 évre korlátozódott — nagyon változatosak. Az első kiadásoknál a sárgás árnyalatok az uralkodóak, amelyeket a sötét, majd haragoszöld színek váltanak fel, hogy az utolsó kiadá-

soknál ismét helyet adjanak a sárgászöld változatoknak. Jellegzetes színárnyalatok a halványzöld, sárgászöld, *fűzöld*, élénkzöld, sötétzöld, feketészöld, tengerzöld és a haragoszöld.

A VIIA. és VIIB. vízjelállás példányszáma külön-külön nem állapítható meg, így azt a levélbélyegekhez hasonlóan összevonva adjuk.

1 fillér	916 000 db	10 fillér	2 218 000 db
2 fillér	1 566 400 db	12 fillér	503 600 db
5 fillér	1 139 200 db	20 fillér	1 789 200 db
6 fillér	706 000 db	50 fillér	191 800 db

A sorozat névértéke 1 korona 6 fillér; 191 800 teljes sorozat készült.

Lemezhibák

IV—A1. Típus: 1, 2, 5, 6, 10, 12, 20 filléres + *IV—A2. Típus:* 5, 10 filléres + *IV—A3. Típus:* 1, 5, 6, 10, 20, 50 filléres.

Az általánosan használt papírfajta az *s*, ritkán előfordul az *u* is. Háborús papírfajtákon már nem nyomták.

Hamisítványok. Az állókeresztes 20 fillérest több ízben megkísérelték hamisítani. Az elsők 1926-ban tűntek fel; ezeknél a fekvőkeresztes 20 filléres papírját a hátoldalon ügyesen elvékonyították és ezeket a szinte lehelet vékonyságú bélyegeket olyan fekvőkeresztes levélbélyegekre ragasztották fel, amelyekről a papír felső rétegét a bélyegképpel együtt eltávolították. Könnyen felismerhetők. Nem sokkal jobban sikerültek azok a hamisítványok sem, amelyeket állókeresztes 5 és 50 — a két leggyakoribb érték — filléres felhasználásával úgy készítettek, hogy vegyi úton eltávolították az értékszámokat és helyettük befestették a „20"-as számot. Kvarclámpa tökéletesen leleplezi ezeket. Talán a legveszedelmesebbnek látszanak az 1950-es években felbukkant eredeti vízjeles papírra, egyes klisékkel nyomott hamisítványok. A rajz aránylag jól sikerült, de tartalmaz olyan kisebb-nagyobb eltéréseket, amelyeknek tüzetes vizsgálata és az eredetivel való összehasonlítása már elég támpontot nyújt a leleplezésre. Ennél azonban sokkal biztosabb a papír vizsgálata. Említettük, hogy ez eredeti vízjeles papír, amihez úgy jutottak, hogy a Szovjet fejes kibocsátás kereskedelmi forgalomba került széles ívszegélyű — az első ellátmányokat a sürgősség miatt nem vágták körbe ívnagyságra — bélyeganyag szegélyeit leválasztották és ezeket a papírcsíkokat használták a hamisítványokhoz. Ez az *s* papírfajtától eltérő, így ennek alapján a hamisítás ténye azonnal megállapítható.

Forgalmi idő. 1914 április elejétől — (egyes címletek 1-én kerültek postai forgalomba) — 1927. március 31-ig.

AZ 1913. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ ÁRVÍZBÉLYEG

Történelmi előzmények és a bélyegkép kialakítása

Krassó-Szörény vármegye területét 1913-ban, a szokatlanul sok és aránylag hosszú ideig tartó esőzés következtében nagy károkat okozó árvíz sújtotta. A vármegye egyike volt azoknak, ahol a lakosság zöme a legszegényebb néprétegekből tevődött össze és így az anyagi károk értéke a lakosság szemszögéből

nézve még hatványozódott. A kártalanítást, az újjáépítést és a veszendőbe ment javak pótlását a kormány kizárólag állami segélyből nem tudta megoldani. A károsultak önerőből való hozzájárulását ugyanis az említett okok miatt nem lehetett számításba venni. A november 2-i minisztertanács ezért oly értelmű határozatot hozott, hogy a károsultak részbeni felsegélyezésére felhasználja a forgalomban levő postabélyegeket úgy, hogy azok után darabonként 2 fillér felárat számíttat fel, illetve fizettet meg a bélyegvásárlókkal.

A minisztertanácsi határozatnak filatéliai érdekessége, hogy ennek alapján látott napvilágot az első feláras jótékonysági sorozatunk. A történelmi hűség kedvéért feltétlenül meg kell emlékeznünk Szalay Mihálynak, az első portó sorozatnál már említett 1893. évi memorandumáról, amelyben a portóbélyegeken

48. ábra

49. ábra

50. ábra

kívül a forgalmi sorozatok gyakoribb cseréjét, emlékbélyegek és jótékonysági bélyegek kiadását is javasolja. A javaslat közel 20 évvel később valósult meg, s így ma már nem valószínűsíthető, hogy az az árvízbélyegek kiadásának elhatározásában játszott-e még szerepet. Gyűjtői szempontból nem érdektelen az a megállapítás sem, amikor az összes javasolt sorozatnál hozzávetőlegesen azzal számol, hogy azokból a gyűjtők legalább 200 ezer sorozatot fognak megvásárolni, ami a postakincstár részére 400 000 korona becsült többletbevételt jelentene.

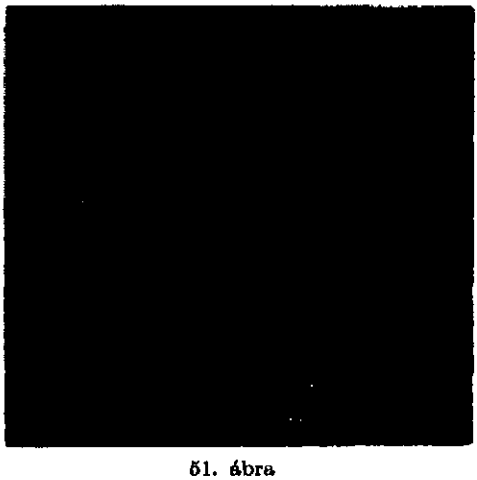
E kis történelmi kitérő után térjünk vissza az árvíz sorozathoz. A szóbanforgó minisztertanácsi határozat után a kereskedelemügyi miniszter utasította az Államnyomdát, hogy a nyomás előkészítését haladéktalanul kezdje meg. Az árusításra kijelölt postahivatalok első ellátmányát november 15-ig készítse el azért, hogy a bélyegeket még a tárgyhó 20-án forgalomba bocsáthassák. Természetes, hogy ilyen rövid határidő mellett új bélyegrajzról szó sem lehetett. A kérdést úgy oldották meg, hogy az 1913-ban kibocsátott levélbélyegsorozat — turulos és Ferenc József fejes rajzához alul egy kettős keretvonalú, fekvő téglalap alakú toldalékot helyeztek. Ebbe került a felár és annak rendeltetésére vonatkozó háromsoros szedett szöveg: „Árvízkárosultaknak /külön/ 2 fillér". Az első két sor betűtípusa antikva, a harmadiké groteszk, 3 pontos (negyedciceró), illetve 4 pontos (gyémánt) betűnagysággal. A bélyegkép magassága így a filléreseknél 6,4; a koronásoknál pedig 6,5 milliméterrel megnőtt és 19×29, illetve 18,6×29 milliméterre változott. (48. és 49. ábra)

A forgalomba bocsátó rendelet 1913. november 7-i keltezéssel (PTRT. 1913. november 14-i 61. szám) jelent meg. A rendelet közli, hogy az Államnyomda az igazgatósági értékcikkraktárának november 15-ig szállítja az első

készletet. Az értékcikkraktárak az árusításra kijelölt postahivataloknak az első ellátmányokat legkésőbb 19-éig kötelesek szétküldeni úgy, hogy a bélyegek az összes érdekelt postahivatalnál 20-án árusításra kerülhessenek. A továbbiakban pontosan megszabja a felárból befolyó összeg rendeltetését és elszámolását. A felárösszeg 90%-át az árvízkárosultak javára kellett fordítani. A fennmaradó 10% felhasználását az eladó szervek szerint háromféle célra kellett fordítani. Éspedig a kincstári postahivatalok által befizetett felárösszeg 10%-át az állami-, a nem kincstári postahivatalok által befizetett felárösszegnek ugyancsak 10%-át a szerződtetett alkalmazottak jóléti intézményeinek juttatták. Végül az értékcikkárusok — dohánytőzsdék, kiskereskedések stb. — felárbevételük 10%-át jutalék címén kapták meg.

Nyomóeszközök

A sorozat 17 értékének rajza, címlete és azok színe azonos az 1913. évi kibocsátású — állókereszt vízjelű — levélbélyegsorozatéval. Így az anyalemez előállításához az 1899-ben készített *anyamintákat* használták úgy, hogy az azokról levett kliséket soronként összeállították, s minden sor után beillesztették az említett függeléket. Az anyalemez ily módon való készítését két körülmény is igazolja. Az egyik az, hogy a függelék két rövidebb — tehát a függőleges — keretvonala nem mindig képezi a bélyeg keretvonalának folytatását, hanem attól egyes bélyegeknél balra vagy jobbra eltolódott. Az eltolódás mértéke szabad szemmel is jól látható, hiszen az nem egyszer több tized millimétert tesz ki (50. ábra). A másik körülmény az anyalemezek egyes klisékből való összeállítását igazolja. Ismerünk ugyanis olyan nyomólemezeket, amelyek ívhelyein a teljes bélyegkép több tized milliméterrel feljebb vagy lejjebb fekszik a sor többi bélyegénél (51. ábra), tehát az anyalemez szóbanforgó kliséje az összeállításnál — nyilván a rövid idő miatti gyors munka következtében felfelé vagy lefelé elcsúszott. Ebből a tényből még egy más következtetést is levonhatunk; nevezetesen azt, hogy több anyalemez készült. Az anyalemezről a

51. ábra

nyomólemezeket a szokásos galvanoplasztikai eljárással készítették. A nyomás két fázisban történt: külön nyomólemezzel nyomták a bélyegképet és külön az értékszámot. A kétféle rajz következtében külön nyomólemez készült a filléres és külön a koronás értékek részére. Elég egy pillantást vetni a kinyomott ívek számára — beleértve természetesen azt a félkész mennyiséget is, amelyet később az I. Hadisegély sorozathoz használtak fel — azonnal megállapíthatjuk, hogy ilyen tömeget — 1 867 082 ív filléres és 17 736 ív koronás érték — egy nyomólemezzel nem lehetett elkészíteni. Az eddigi kutatások eredményeként a koronás értékeknél két, a filléreseknél négy nyomólemezt ismerünk, bár az utóbbiaknál valószínű az ennél is több nyomólemez használata.

Az árvízbélyegeknek egy másik, még tisztázatlan kérdése a nyomdai ív összetétele. Sajnos szakirodalmunk ezt a kérdést mindig megkerülte. Rédey művében a turulosok tárgyalásánál megállapítja, hogy „A papiros ívnagysága is megváltozott. Akkora lett, hogy egy ívből négy darab százas bélyegív került ki." Azonban a nyomdai ív nagyságát nem adja meg. Pontosan így jár el Weinert Győző dr. katalógusaiban, amikor a turulosok nyomásánál megjegyzi, hogy azok 4×100-as nyomdai íveken készültek, de az árvízbélyegnél már nem foglalkozik a nyomással. Jászai katalógusában az 1904-es kibocsátásnál említi a 400-as nyomdai ívet, különben máshol ő sem. Szalay viszont Höhere Philatelie művében az ívhelyek meghatározására vonatkozó kutatásainak eredménye alapján megállaitja, hogy minden ív ugyanattól a négyes anyalemeztől származik, amiből azt következteti, hogy a nyomdatechnikai jelzéseket mind a négy egyes íven — tehát a postai íveken — jobbra fenn és lenn, balra fenn és lenn meg kell találnunk. Ha még sincsenek, akkor a széjjelvágásnál levágták azokat. Ha ezt elfogadjuk, akkor négyszázas íveken történt volna a nyomás. Kíséreljük meg a kérdés megközelítését Visnya Sándornak az ívszéljelzésekről kidolgozott tanulmánya alapján. Eszerint — mivel az ívek fogazása 2×100-as egymás melleti íven történt — a nyomdai ív félbevágása után a fogazáshoz a jelzések alapján rakták össze az íveket. A fogazógépbe egyszerre csak olyan ívek kerülhetnek, amelyeken az ívszéljelzés azonos helyen — alul vagy felül — feküdt. Továbbá megállapítja, hogy a kisebb példányszámú címleteket ebben az időszakban 2×100-as íveken nyomták. Ezeknél a fenti ok miatt nem volt szükség nyomdatechnikai jelzésre, tehát a koronás értékeknél ezért nem találunk ilyeneket. Ezen az alapon az árvízbélyegeket — legalábbis a filléres címleteket — 4×100-as íveken kellett volna nyomni, mert hisz ezeknél — ha nem is úgy, amint azt Szalay megállapította — kétféle nyomdatechnikai jelzést is ismerünk.

Még egy körülményt ne tévesszünk szem elől. A papírgyár — amint a nyomdai ívnagyság tárgyalásánál már megállapítottuk — a postabélyegek nyomásához 1899-től az 1-es ívnagyságot szállította. A 2-es ívnagyság szükségessége az árvízbélyegek kibocsátásakor merült fel. Nézzük csak meg közelebbről a kérdést: november 2-i minisztertanács dönt a kibocstásról; az államnyomda 3-án kapja az utasítást, hogy a posta- és távirdaigazgatóságok értékcikkraktárai részére az első ellátmányt 15-éig küldje meg, ami gyakorlatilag azt jelentette, hogy a távolabb fekvő igazgatósági székhelyekre már 13-án, a többiekre pedig 14-én útnak kellett a küldeményeket indítania. A nyomdára háramló munka szempontjából ezek a követelmények azt eredményezték, hogy az anyalemezek és a nyomólemezek elkészítésére, valamint a kísérleti nyomás elvégzé-

sére és az első ellátmány — ami ebben az esetben az 1. kiadásnak felel meg — készregyártására mindössze 11—12 nap állott rendelkezésre. Az új méretű — 2-es ívnagyságú — papírnak nyomáskezdetig való megérkezése — a rendelés elküldésének időpontjára nincsenek adataink — kizártnak látszott. Így minden bizonnyal az első kiadást a levélbélyegek 1-es ívnagyságú papírján nyomták, de 200-as nyomdai íveken. Természetesen ez a megoldás olyan nagy 33%-os — papírhulladék képződéssel járt, amit nem lehetett a további kiadásoknál is folytatni. Az említett ívhasználatot két tényadat is alátámasztja. Az első kiadás ismert félkészgyártmányai olyan 2×100-as ívek, amelyeken nincsenek nyomdatechnikai jelzések. Ezek hiánya viszont kizárja a 4×100-as íven való nyomást. A filléres értékek további kiadásain viszont már feltűnnek a nyomdatechnikai jelzések, amelyek perdöntően bizonyítják ezeknek a 4×100-as íveken való előállítását. Az pedig már természetes, hogy erre csak az új — 2-es ívnagyságú — papír beérkezése után kerülhetett sor. Az új ívnagyság elkészültét pedig a fekvővízjeles papír keletkezése bizonyítja, amellyel az 1913-as vízjel ismertetésénél már részletesen foglalkoztunk. Az elmondottak összegezésével végkövetkeztetésként megállapíthatjuk, hogy a sorozat valamennyi értékének első kiadását 2×100-as íveken — (de 1-es ívnagyságon) — a többi kiadások filléres értékeit 4×100-as — (2-es ívnagyságon) — a koronásokat pedig 2×100-as (2-es nyomdai félíven) — íveken nyomták.

Próbanyomatok

Az árvízbélyegek előállítására nagyon kevés ideje maradt a nyomdának és így aránylag kevés kísérleti nyomatot készítettek. Annak ellenére, hogy az árvízbélyegek tervezett és kivitelezett színe is megegyezett az azonos címletű turulos bélyegekkel, hat filléres és egy koronás címletből eltérő árnyalatú színpróbákat nyomtak. Ilyenek:

3 fillér sárgásnarancs
5 fillér olajzöld
6 fillér fakó szürkésolajbarna
10 fillér téglavörös
12 fillér kékesibolya sárga alapnyomással
50 fillér barnásvörös
1 korona ibolyásbarna.

Az 1 koronás kísérleti nyomásnak érdekessége, hogy ennél értékjelzőszám próba is készült. Az itt használt „1"-es szám mind a filléres, mind a koronás címletek véglges számjegyétől különbözik. Ennek a számjegynek szára hegyesen végződik s kampója is hosszabb.

A színpróbákon kívül valamennyi filléres értékből az első nyomólemezekkel százas íveken vastag, durva sárga papíron a végleges színekkel is készült kísérleti nyomás. Kivételt képeztek a színes alapnyomású 12, 50 és 60 filléresek, amelyeket a többi értékhez hasonlóan most még alapnyomás nélkül készítettek. A kísérleti ívnyomatok fogazatlanok és enyvezés nélküliek. Minden íven a papírgyár gyári vízjele — Gy II. (594. ábra) — egyszer fordul elő.

Színváltozatok, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

Az egyes címletek színe megegyezik az 1913. évi kibocsátású levélbélyegsor színeivel; az ismert színárnyalatok száma azonban lényegesen kevesebb azo-

kénál. Ami érthető is, hiszen nyomásuk még egy évig sem tartott. A példányszámnál sajnos megbízható adatokat nem közölhetünk. Bán darabszámai a legmagasabbak. Payer adatai a legkisebbek; sokszor tizedét sem teszik ki az előzőeknek. Bán adatait adjuk meg; zárójelben feltüntetjük Payer, adatait is.

1 fillér. Szürkésfekete, *szürke,* kékesfekete. Példányszám: 1 826 000 (110 200 db). Nj: 140f, 604a.

2 fillér. Olajsárga, *sárga,* citromsárga, okkersárga. Példányszám: 2 825 213 (100 000 db). Nj: 140f, 604a.

3 fillér. Sötétnarancs, *narancs,* világosnarancs. Példányszám: 1 765 200 (100 000 db). Nj: 140f, 604a.

5 fillér. Világoszöld, *zöld,* világos smaragdzöld, sötét smaragdzöld. Példányszám: 17 960 000 (10 970 200 db). Nj: 140f, 604a.

6 fillér Világos olajbarna, *olajbarna,* barnás olajzöld. Példányszám: 2 396 200 (10 200 db). Nj: 140f, 604a.

10 fillér. Halvány karminrózsa, *vörös,* élénk karmin. Példányszám: 27 020 000 (4 278 200 db). Nj: 140f, 604a.

12 fillér. Kékesibolya, *ibolya;* alapnyomás világos aranysárga, *aranysárga,* sötétsárga, narancs. Példányszám: 917 200 (40 000 db). Nj: 140f, 604a.

16 fillér. Világos kékeszöld, *kékeszöld,* sötét kékeszöld. Példányszám: 694 000 (66 200 db). Nj: 140f, 604a.

20 fillér. Szürkésbarna, *barna,* vörösbarna. Példányszám: 1 140 000 (90 200 db). Nj: 140f, 604a.

25 fillér. Világoskék, *kék,* sötétkék. Példányszám: 1 740 000 (70 200 db). Nj: 140f, 604a.

30 fillér. Narancsbarna, *világosbarna,* sötétbarna. Példányszám: 1 126 000 (76 200 db). Nj: 140f, 604a.

35 fillér. Világos ibolya, *vörösibolya,* sötétibolya. Példányszám: 1 248 000 (154 000 db). Nj: 140f, 604a.

50 fillér. Sötétvörös, *ibolyavörös;* alapnyomás világoskék, *kék,* sötétkék. Példányszám: 736.000 (32 600 db). Nj: 604a.

60 fillér. Tompazöld, *olajzöld,* szürkésolaj; alapnyomás világos rózsaszín, *rózsaszín,* sötét rózsa. Példányszám: 886 000 (62 600 db). Nj: 140f.

1 korona. Vörösbarna. Példányszám: 364 800 (12 700 db).

2 korona. Szürkéskék, acélkék. Példányszám: 130 000 (10 000 db).

5 korona. Barnásibolya. Példányszám: 131 600 (10 000 db).

A sorozat névértéke 11 korona 9 fillér, amelyből 34 fillér a felár; 130 000 (10 000) teljes sor készült.

Nyomáseltérések

Színátnyomás. Élesen kirajzolódó mind a bélyegképre, mind az érték számra kiterjedő, élénkszínű hátoldali gépszínátnyomás. Ismert érték 1 koronás.

Papír, vízjel és fogazás

A nyomáshoz az 1913. évi vízjeles papír *s* és *t* változatait használták. Az *s* fajtán valamennyi érték ismert, míg a *t*-én csupán az 1, 2, 3, 5, 6 és 10 filléres, valamint az 1 koronás. Ezek lényegesen ritkábbak is. Fekvőkeresztes vízjelű papírt nem használtak, de ez az ív méret miatt különben sem fordulhatott volna elő.

A bélyeg nagyságrendi változása a nyomdai ív méretnövekedésén kívül természetesen magával vonta új fogazógép használatbavételét is. Az új lyukasztólapok és tűk 14:14 1/2-es fésűsfogazást készítettek.

A forgalmi idő

Annak ellenére, hogy a kiadott rendeletekből az árvízbélyegeknek mind az árusítási, mind a forgalmi ideje pontosan meghatározható, a vonatkozó szakirodalom többféle — bár nem lényegesen — eltérő időpontokat említ. Jászai katalógusában 1913. november 15—1916. július 6-ig adja meg a forgalmi, Rédey Monográfiájában 1913. november 20—1915. január 1-ig közli a forgalmi-, 1915. március 31-ig a becserélési- és 1916. július 3-ig a belkezelésben való felhasználási időt. Bán Willy 1913. november 15—1916. július 31-ig, végül a Magyar Bélyegek Árjegyzéke 1913. november 20—1916. július 6-ig közli a forgalmi időt.

A forgalomba bocsátás napja könnyen tisztázható, mert a kibocsátásra intézkedő és a bevezetőrészben ismertetett rendelet világosan november 20-at jelöli meg. Jászai és Bán adatai azért nem helytállóak, mert ők ugyancsak ebből a rendeletből az államnyomda részére, az értékcikkraktárakhoz megszabott szállítási határidőt — ez pedig nem azonos a forgalomba bocsátással — vették alapul. A forgalmi idő végpontjának meghatározásához tekintsük röviden át a vonatkozó rendelkezéseket.

A kereskedelemügyi miniszter 1914. december 12-én kelt 81 240 sz. (PTRT. 1915. január 3-i I. szám.) rendeletével aként intézkedett, hogy az árvízbélyegek árusítását 1915. január 31-ével az arra kijelölt postahivatalok szüntessék be. A közönség a birtokában levő bélyegeket további intézkedésig felhasználhatja. A postahivatalok a birtokukban levő készleteket a felár felszámítása nélkül belkezelésben (távirat és csomagszállítólevél) használja fel. Készletük kimerülésekor az illetékes igazgatósági értékcikkraktárakból kötelesek ellátmányt rendelni, mindaddig, amíg annak készlete ki nem merül. Rédey tévedése onnan származott, hogy az árusítás beszüntetését veszi forgalmi idő végének. Becserélésről a rendelet nem tesz említést.

A jelzett további intézkedés több mint másfél évet váratott magára. 1916. július 3-án kelt a 10 459 v. sz. rendelet (PTRT. 1916. július 6-i 89. szám), amely az árvízbélyegek használatát a rendelet megjelenése napjával megszünteti. A hivatalokat utasítja, hogy a teljes íveket azonnal szolgáltassák be az illetékes értékcikkraktáraknak, míg a megkezdett íveket táviratoknál sürgősen használják el úgy, hogy a felhasználást legkésőbb 1916. július 31-ig fejezzék be. (A rendeletnek érdekes még az a része is; amely úgy intézkedik, hogy a beadott ívek helyett a beszolgáltató postahivataloknak ugyanolyan címletű és névértékű hadisegélybélyeget kell cserébe kiadni.) Rédey a rendelet keltével a belkezelési határidőt adja meg, a Magyar Bélyegek Árjegyzéke a rendeletet közlő PTRT. keltét tünteti fel a forgalmi idő végének, míg Bán — szerintünk helyesen — a rendeletben közölt belkezelési használási időt jelöli meg. Igaz, hogy a bélyegek érvényessége a rendelet megjelenése napján szűnt meg, de amíg az valamennyi vidéki postahivatalhoz el nem jutott szabályszerűen felvették az árvízbélyegekkel bérmentesített küldeményeket. Tehát azt a naptári napot, amelyen már e bélyegek nem voltak felhasználhatók, pontosan

meghatározni nem lehet. Ezért tartjuk helyesnek a forgalmi idő végpontjának a belkezelésben való felhasználhatóság határidejét megadni. Esetleg, ha nagyon pontosan akarunk eljárni, úgy fogalmazhatjuk, hogy az árvízbélyegek árusítási ideje 1913. november 20-tól 1915. január 31-ig, az általános postaforgalomban való felhasználásuk 1916 július elejéig, míg belfogalmuk 1916. július 31-ig tartott.

Használati rendellenesség

A belkezelésben való felhasználási határidő után egyes postahivataloknál az árvízbélyegek egyes címleteiből némi készlet még maradhatott. Ezek a hivatalok, mivel csak teljes íveket lehetett beszolgáltatni, úgy oldották meg a kérdést, hogy a függeléket ollóval levágták, néha egyszerűen letépték és így szelvény nélkül ragasztották fel a küldeményekre. Ma már az ilyen küldemények keresett darabok.

A HADISEGÉLYBÉLYEGEK

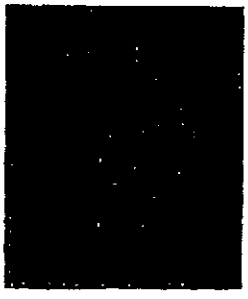
Történelmi előzmények és a bélyegkép kialakítása

A hadisegélybélyegek kibocsátásának elhatározására és a bélyegkép kialakítására vonatkozó irodalom sok ellentmondó adatot tartalmaz. Payer szerint a kibocsátásra vonatkozó első lépést a postavezérigazgatóság teszi meg 1914. november 1-én, de ezt a pénzügyminiszter elutasítja. Rédey szerint ugyanez október elején történt. Mindkettő csak tévedésen alapulhat, hiszen a forgalombabocsátó rendelet már október 7-én megjelent. A rendelkezésre álló – bár az időpontokra vonatkozóan helyenként hézagos – adatok alapján a kibocsátás előzményei a valóságnak megfelelően a következőkben rekonstruálhatók.

Az 1914-es világháború első heteinek nagy veszteségei hamarosan felvetették a hadiözvegyek és árvák segélyezésének szükségességét. Az elengedhetetlen pénzügyi fedezetnek legalábbis részbeni előteremtéséhez bizonnyal a honvédelmi minisztérium hadsegélyező hivatala részéről merülhetett fel az önkéntes társadalmi hozzájárulás gondolata. A posta az elsők között tette ezt magáévá, mert hiszen hasonló közreműködésben – árvízbélyegek – már kellő, bár őszintén megállapíthatjuk nem éppen kedvező tapasztalattal rendelkezett. A megoldás sürgős volt, tehát sok tervezgetésre nem állott idő rendelkezésre. Feltehetően már szeptember elején megkapta az Államnyomda a felhívást megfelelő és gyorsan megvalósítható terv előterjesztésére. A magyar postabélyeg történetében most fordult elő először, hogy az okirati illetékbélyegek felülnyomásával terveztek postabélyeget előállítani. Az 1914. évi kibocsátású okirati illetékbélyeg sorozat Szent Lászlót lóháton (*a*) és a koronát babérkoszorúban (*b*) ábrázoló két rajzának 5 féle kísérleti nyomatát használták fel e célra ugy, hogy azok keretrajzát, az *1914*-es évszámon áthaladó „Hadibélyeg" szövegű felülnyomással látták el. (52. és 53. ábra.) A felülnyomás színe megegyezik a középrész színével.

4 fillér okker /vörös (a)
4 fillér kékeszöld/vörös (a)
4 fillér szürke/téglavörös (a)
4 fillér kékesszürke/vörös (b)
72 fillér szürke/borvörös (a)

Az Államnyomda a kísérleti nyomatokat hamarosan megküldte a postavezérigazgatóságnak, amely azokat a kereskedelemügyi miniszter közbejöttével a pénzügyminiszternek terjesztette elő, mert az annak hatáskörébe tartozó, okirati illetékbélyegek felhasználásáról volt szó. A pénzügyminiszter a társtárca illetéktelensége miatt ehhez nem járult hozzá. Tehát nem a hadisegélybélyegek kibocsátásához, amint Rédey írja — ebbe viszont neki nem volt beleszólási joga —, hanem kizárólag az okmánybélyegek postai célra való felhasználásához nem adta beleegyezését. Az elutasításnak még szeptemberben meg kellett történnie, mert az Államnyomda szeptember második felében két új kísérleti nyomatot mutat be, a forgalmi sor 5 és 10 filléres értékén. A felül-

52. ábra

53. ábra

54. ábra

55. ábra

nyomás Ferencz József jobbranéző koronás mellképét ábrázolja (56. ábra), alatta „HADIBÉLYEG" szöveg. A felülnyomás színe az 5 filléresnél karminbarna, a 10 filléresnél piszkoszöld.

Cseppet sem csodálkozunk azon, hogy a kisgrafika elemi esztétikai követelményeit sem kielégítő kísérleti nyomatok nem nyerték meg a döntésre hivatottak tetszését és a gyors megoldás érdekében a kereskedelemügyi miniszter felhívta az Államnyomdát, tekintettel az árvízbélyegek 5 és 10 filléres címleteinek nagy maradványkészletére, hogy átmenetileg azok felhasználásával, felülnyomás útján állítsa elő az első hadisegélybélyegeket. A felülnyomás szövegét is közölte, azzal a kikötéssel, hogy azt úgy kell elhelyezni, hogy az árvízbélyegre utaló eddigi szöveget eltakarja. Az Államnyomda néhány nap múlva bemutatta az árvízbélyegek 5 és 10 filléreseinek átnyomott kísérleti példányait. A felülnyomás színe az 5 filléresnél mélykék és vörösbarna, a 10 filléresnél vöröskarmin és zöldesfekete. A szövegelrendezés megfelelt és így rövidesen megkezdték az 5 és 10 filléresek átnyomását a kijelölt karmin, illetve sötétzöld színnel. Ezzel egyidejűleg döntés született arra is, hogy ezek forgalombabocsátása után a teljes 1913. évi kibocsátású forgalmi sor is kiadásra kerül hasonló felülnyomással. Legalábbis erre következtethetünk az 1914. október 7-én kelt 73.103. számú rendeletben foglaltakból (PTRT. 1914. október 9-i 95. szám).

„A hadjáratban elesettek özvegyeinek és árváinak segélyzése céljából a jelenlegi frankójegyeken kívül „Hadisegély. Özvegyeknek és árváknak két (2) fillér" jelzéssel ellátott frankójegyek hozatnak legközelebb forgalomba, amelyek mindegyike után, az eladás alkalmával a frankójegy értékén kívül, a vevőtől még 2 fillért kell beszedni.

A „Hadisegélybélyegek" egyelőre a jelenlegi 5 és 10 filléres árvízbélyeg félgyártású felhasználása mellett és megfelelő felülnyomással bocsáttatnak forgalomba.

A felülnyomás az 5 filléres hadisegélybélyegeknél vörös színben, a 10 filléreseknél pedig sötétzöld színben alkalmaztatik.

A készletben levő félgyártású „Árvízbélyegek" felhasználása után a „Hadisegélybélyegek" a jelenleg forgalomban levő rendes frankójegyek egész sorozatából is forgalomba fognak hozatni.

Ezeken középütt, továbbá felül és a két oldalon szintén „Hadisegély. Özvegyeknek és árváknak két (2) fillér" felülnyomás fog alkalmaztatni.

A rendes frankójegyek átnyomásával kiadandó hadisegélybélyegekből a postahivatalok csupán az 5 és 10 filléres értékűeket fogják árusítani, míg a többi értékfajtákat csak az igazgatósági székhelyén levő s az igazgatóság által erre kijelölt egy-egy kincstári postahivatal árusíthatja."

A rendelet további része a bélyegek igénylésével, árusításával és a felár elszámolásával foglalkozik, amelyek teljesen megegyeznek az árvízbélyegekkel kapcsolatosan kiadott intézkedésekkel.

Néhány nappal a rendelet kiadása előtt utasították az Államnyomdát, hogy az árvízbélyegek előállításánál és az igazgatósági értékcikkraktárakhoz való kiszállításnál szerzett számszerű adatok alapján tegyen javaslatot a forgalmi sorból előállítandó hadisegélybélyegek mennyiségére. A miniszter ezzel egyidejűleg a postavezérigazgatóságot is felkérte a posta által átvett árvízbélyegek felhasználására, illetve maradványkészleteire vonatkozó részletes jelentésére. Mindkét beérkezett javaslat, illetve jelentés nagyon érdekes adatokat szolgáltatott, illetve gyűjtői szempontból is érdekes döntések alapját képezte.

Az Államnyomda október 11-én kelt javaslatában címletenként kimutatja az értékcikkraktáraknak 1913. szeptember 15-től 1914. szeptember 30-ig kiszállított bélyegmennyiséget. Ezekből az adatokból ugyancsak címletenként meghatározza 100-as ívekben az átlag havi igényt, s az így kapott ívszámot javasolja a forgalmi sor értékeinek felhasználásával „kigyártani". A javaslat szerint az 1 filléresből 9000, a 2 filléresből 27 000, a 3 filléresből 24 000, az 5 filléresből 50 000, a 6 filléresből 9700, a 10 filléresből 76 000, a 12 filléresből 3900, a 16 filléresből 2800, a 20 filléresből 6000, a 25 filléresből 5000, a 30 filléresből 4700, a 35 filléresből 6000, az 50 filléresből 2000, a 60 filléresből 5000, az 1 koronásból 1700, a 2 koronásból 150, s végül az 5 koronásból 200 postai ív lenne a kibocsátási mennyiség. A továbbiakban az Államnyomda kiköti, hogy a megadott ívszámból a kilenc postaigazgatóság külön-külön értékfokozatonként mennyit rendeljen meg. Utánrendelést kizárólag az 5 és 10 filléresből javasol a mindenkori szükséglet szerint. Végül a javasolt mennyiséget összehasonlítja a forgalmi sor egyes címleteinek havi szükségletével.

A javaslatból derült ki, hogy az árvízbélyegeknek milyen nagy a maradvány- s még ennél is több a félkészgyártmány készlete. Ez a megállapítás eredményezte azt a döntést, amely a forgalmi sor felülnyomását a következő évre halasztotta s ugyanakkor a teljes árvízbélyeg sor hadisegélybélyeggé való átnyomását rendelte el. Erről tanúskodik az 1914. november 1-én kelt 74.279/1914. számú rendelet — (PTRT. 1914. évi november 2-i 109. szám) —, amely közli:

„Értesítem a posta- és távirdahivatalokat, hogy az árvízbélyegek felhasználásával kiadott 5 és 10 filléres hadisegélybélyegeken kívül az árvízbélyegek többi értékfajait is mint hadisegélybélyeget forgalomba hozom. A felülnyomás színe vörös."

Az árusításra vonatkozó rendelkezések megegyeznek az előzőekben már ismertetett alaprendeletével. Külön ki kell emelnünk azonban a rendelet negyedik bekezdését, amely a gyűjtőknek a hadisegélybélyegekkel való ellátásáról gondoskodik.

„A kijelölt postahivatalok kötelessége a bélyeggyűjtők szükségletének kielégítése céljából a hadisegélybélyegek minden értékfajából egy-két összeállított sorozatot állandóan készen tartani."

A postavezérigazgatóság jelentéséből, annak kiértékelése után kiderült, hogy az értékcikkraktárak az Államnyomdától 11 hónap alatt összesen 175 490 ív árvízbélyeget vettek át. A postahivatalok 127 089 ívet kaptak, míg az értékcikkraktárakban 48 300 ív maradt. A hivatalok 43 435 ívet — (pontosan 4 343 515 darabot) adtak el, tehát a jótékony célra tisztán befolyt összeg 86 870 korona és 30 fillér volt. Végeredményben az államnyomdai félkész mennyiségen kívül a posta birtokában 131 955 ív, az Államnyomda hitelraktáránál pedig 78 082 ív maradt készletben. Az így feltárt adatok képezték az alapját a 81 240. számú rendelet intézkedéseinek, amellyel az árvízbélyegeknél már részletesen foglalkoztunk.

AZ 1914. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ HADISEGÉLYBÉLYEGEK

(AZ 1. HADISEGÉLY SOROZAT)

A bélyegkép

Az 5 és 10 filléres hadisegélybélyegeket már átvették az igazgatósági értékcikkraktárak, amikor a további értékek kiadására vonatkozó döntés megszületett. A többi filléres értékhez ugyanezt a szövegelrendezést használták; a koronás értékekhez azonban új elrendezést kellett keresni, mert a vonatkozó utasítás előírta, hogy az uralkodó mellképére szövegrész nem kerülhet.

A felülnyomás szövege a filléres címleteknél a turul és korona közötti sorban „Hadi segély", a függeléken az eredeti háromsoros szövegnek megfelelően szintén három sorban „Özvegyeknek és /árváknak/ két (2) fillér". A koronás értékeknél a változás mindössze annyi, hogy a „Hadi segély" sort a koronás fej felett ívelten, a belső keretvonallal közel párhuzamosan helyezték el. Betűtípus mindkét elrendezésnél a bélyegképre eső szövegsorban 6 pontos (nonparell) keskeny groteszk, a függelékben 5 pontos (gyöngy) groteszk. (54. és 55. ábra)

Próbanyomatok

A felülnyomás kísérleti számnyomatait, a későbbiekben pedig ezek végleges színét Madarásznak és dr. Rendnek az I. Hadisegélybélyegek újabbkori hamisítványai során indult bírósági eljáráson tett megállapításai alapján ismertetjük. Az említett hamisítványokra azok tárgyalásánál még visszatérünk. A felsorolásba a teljesség kedvéért az előzőekben már említett 5 és 10 filléres címleteket is felvettük. Ismert felülnyomási színpróbák:

téglavörös az 1, 2, 3, 5, 6, 10 és 12 filléresen,
mélykék az 5 filléresen,

vörösbarna az 5 filléresen,
vöröskarmin a 10 filléresen,
zöldesfekete a 10 filléresen,
karmin a 16, 20, 25, 30, 35, 50 és 60 filléresen, valamint az 1, 2 és 5 koronáson
ibolya az 1 koronáson,
vörös a 2 és 5 koronáson.

A karmin felülnyomással készült 1 koronás kísérleti nyomat „1"-es számjegye a sorozat nyomásánál használttól eltérő típusú. Ugyanolyan hegyes végződésű és hosszú kampójú, mint az Árvízbélyegek számpróbái. Az 1 koronás ibolyaszínű, valamint a 2 és 5 koronás vörös felülnyomású kísérleti íveit a bélyegközépen áthaladó nagyméretű függőleges lyuksorral perforálták. Ezek az első világháború után illegálisan kikerülve az Államnyomdából kereskedelmi forgalomba is kerültek.

A nyomás

A hadisegélybélyegek előállításához az árvízbélyegeknek kizárólag a gyártás beszüntetésekor fennmaradó félkészgyártmányait használták fel. Mind 2×100-as, mind 4×100-as nyomdai íveken voltak félkészgyártmányok. A 2×100-as ívek azonban nemcsak a koronás értékeknél — (ahol természetesen csak ilyenek voltak) — hanem a filléresek első gyártási időszakából is maradtak. Ennek megfelelően a felülnyomás szövegével a filléres értékfokozatokhoz 2×100-as és 4×100-as nyomólemezek készültek. A 2×100-as nyomdai íveken soha sincs nyomdatechnikai jelzés, a 4×100-ason viszont mindig alkalmazták. Ez fontos körülmény, mert az átnyomás lemezhibáinak nyomdai ívhelyét ezek segítségével állapíthattuk meg. A félkész árvízbélyegek a II. fázis 2. menetéig voltak befejezettek. Az átnyomás tehát, mint a 3. (az alapnyomással készülteknél a 4.) menet következett. Ezután került csak sor a III. fázis műveleteire (enyvezés, fogazás stb.). A rendelkezésre álló iratanyag, illetve a Bélyegmúzeum 100-as ívanyagának átvizsgálása után nyomát sem találtuk annak, hogy az árvízbélyegek maradványkészletét — tehát a készre gyártott, de el nem adott mennyiséget — is átnyomták volna, amint azt Rédey kizárólagosan állítja.

Színárnyalatok, példányszám és a nyomdatechnikai jelzések

A törzsszínek azonosak az árvízbélyegekével, a színárnyalatok nagy részét is megtaláljuk. A felülnyomás színe az 1, 2, 3, 5, 6, 16, 20, 25 és 30 filléresen *karminvörös*, a 2 és 35 filléresen *cseresznyevörös*, a 10 filléresen *sötétzöld*, az 50 filléresen *téglavörös*, az 1 koronáson *barnásvörös*, végül a 2 és 5 koronáson *élénkvörös*.

A példányszámról megemlítjük, hogy az Árvízbélyegeknél kifejtett indokaink alapján itt sem fogadjuk el véglegesnek Bán adatait. Ennél a kibocsátásnál azonban olyan összesített jelentés, mint az árvízbélyegeknél, nem áll rendelkezésünkre. Ezért a még szükséges, több éves kutatómunka elvégzéséig, amely egyedül hivatott a kérdés teljes tisztázására, a példányszámnál Bán adatait közöljük, de zárójelben megadjuk dr. Vajda Károlynak korabeli és Payer által közölt mennyiséget is.

A nyomdatechnikai jelzések törvényszerűen azonosak az árvízbélyegekével, bár mindegyik ott ismert fajta itt még nem került elő.

1 fillér. Szürkésfekete, *szürke,* kékesfekete. Példányszám: 1 069 200 db (372 000 db). Nj: 140f.

2 fillér. Olajsárga, *sárga,* okkersárga. Példányszám: 4 736 400 db (370 000 db). Nj: 140f.

3 fillér. Narancs, világos és sötét árnyalatban. Példányszám: 2 052 800 db (360 000 db). Nj: 140f, 604a.

5 fillér. Világoszöld, *zöld,* sötét smaragdzöld. Példányszám: 88 572 000 db (3 914 000 db) Nj: 140f, 604a.

6 fillér. Világos és sötét *olajbarna.* Példányszám: 2 048 000 db (146 000 db). Nj: 140f.

10 fillér. Karminrózsa, élénk és halvány árnyalattal. Példányszám: 59 210 000 db (17 662 000 db). Nj: 140f, 604a.

12 fillér. Ibolya, kékesibolya; alapnyomás: *aranysárga,* narancs. Példányszám: 1 463 200 db (84 000 db). Nj: 140f, 604a.

16 fillér. Kékeszöld. Példányszám: 1 444 000 db (36 000 db). Nj: 140f, 604a.

20 fillér. Szürkésbarna, *barna.* Példányszám: 145 000 db. (18 000 db). Nj: 140f, 604a.

25 fillér. Világoskék, *kék,* sötétkék. Példányszám: 5 730 000 db (18 200 db). Nj: 140f, 604a.

30 fillér. Narancsbarna, *világosbarna.* Példányszám: 1 589 600 db (36 000 db). Nj: 140f, 604a.

35 fillér. Sötét vörösibolya, *vörösibolya.* Példányszám: 1 438 000 db (74 000 db). Nj: 140f, 604a.

50 fillér. Sötétvörös, *ibolyavörös;* alapnyomás: világoskék, *kék.* Példányszám: 1 608 000 db (50 000 db). Nj: 140 f, 604a.

60 fillér. Tompa *olajzöld;* alapnyomás: *rózsaszín,* sötét rózsaszín. Példányszám: 1 996 800 db (38 000 db). Nj: 140f, 604a.

1 korona. Vörösbarna. Példányszám: 726 000 db (40 000 db).

2 korona. Acélkék, *szürkéskék.* Példányszám: 290 000 db (42 000 db).

5 korona. Barnásibolya. Példányszám: 131 200 db (41 800 db).

A sorozat névértéke 11 korona, 9 fillér; amelyből a felár 34 fillér; 131 200 (40 000) teljes sor készült.

A papír, vízjel és fogazás megegyezik az árvízbélyegekével.

Valamennyi érték ismert fogazatlanul. Fázisnyomatok, amelyek a forgalmi idő után több évtizeddel kerültek kereskedelmi forgalomba. A fázisnyomatok között előfordulnak fogazott példányok is, amelyekkel a hamisítványoknál foglalkozunk.

Hamisítványok

Az 1 koronás értékből ismerünk hamis felülnyomású példányokat, ami érthető is, hiszen a felülnyomott bélyeg hozzávetőlegesen négyszer ritkább az alapbélyegnél. E hamisítványok kvarclámpa segítségével kivétel nélkül felismerhetők.

Kibocsátásuk után több évtizeddel illegálisan kereskedelmi forgalomba kerültek, fogazottan és *teljes sorozatban* az I. Hadisegélybélyegek felülnyomási színpróbái. Az eredetiektől könnyen megkülönböztethetők, mert az 1 – 12 filléresig a felülnyomásának színe *téglavörös,* a 16 fillérestől az 5 koronásig *karmin.* Az 1 koronás külön ismertető jele még a hegyesen végződő hosszú kampós „1"-es értékjelzőszám.

Forgalmi idő

A forgalombabocsátás napját mind Bán, mind a Magyar Bélyegek Árjegyzéke az 5 és 10 filléres címletnél 1914. október 7-ben, a többi értéknél november 1-ben adja meg. Ez a két időpont azonban nem egyezik a tényleges használatbavétel idejével. Ezek a már hivatkozott forgalombabocsátási rendeletek kelte. E rendeletekre alapozott megállapításunk szerint az 5 és 10 filléres címlet 1914. október 10. után, a többi érték pedig november hó folyamán került forgalomba. A forgalomból való kivonásra az 1916. szeptember 27-én kelt 70 987. számú rendelet (PTRT. 1916. évi 27-i. szám) intézkedik, amikor többek között kimondja: „1. Megszűnnek 1916. évi deczember hó 31-ével:... d) az összes hadisegélybélyegek,..." Majd pedig „Az 1. alatt felsorolt összes bélyegek és értékcikkek csak bezárólag 1916. évi deczember hó 31-ig érvényesek, ezen határidőn túl azokat bérmentesítésre felhasználni, a közönségtől becserélésre elfogadni nem szabad. A postahivatalok ennélfogva kötelesek odahatni, hogy a készletükben levő s megszűnő postabélyegek, értékcikkek, hadisegélybélyegek, hadisegélylevelezőlapok a fent jelzett határidőig mind felhasználtassanak." A több, mint egy évvel később kiadott és 1917. november 6-án kelt 77 921 számú rendeletben (PTRT. 1917. évi november 8-i 141. szám) újra felbukkannak a hadisegélybélyegek: ... „A régi kiadású turulmadaras" összes postabélyegek s az ezek felhasználásával készült hadisegélybélyegek,... érvényességét 1917. évi deczember hó végével megszüntetem." A továbbiakban a kincstári hivataloknak a rendelet előírja, hogy mind a saját készletében levő, mind a többi postahivataltól beküldött forgalomból kivont bélyegeket — mindaddig amíg készletük tart — a távirati díjak lerovására használják fel. A két rendelet között más intézkedés nem látott napvilágot; tehát a hadisegélybélyegek forgalmi idejét az idézett rendeletek alapján pontosan az alábbiak szerint adhatjuk meg:

Postai árusításuk a bevezető sorokban tisztázott forgalombabocsátási idejüktől 1916. december 31-ig tartott. A kincstári postahivatalok azonban belkezelésben, kizárólag távirati díjak lerovására 1917. december 31-ig használták.

AZ 1915. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ HADISEGÉLYBÉLYEGEK
(A 2. HADISEGÉLY SOROZAT)

A bélyegkép és a próbanyomatok

Az Árvízbélyegek átnyomása még be sem fejeződött, amikor 1914 vége felé az I. Hadisegélybélyegek egyes címleteinek készlete már kifogyó félben volt. Az Államnyomda már ekkor elkészítette a forgalmi sor felhasználásával kibocsátani szándékolt II. Hadisegélysor felülnyomás szövegéhez szükséges lemezeket. Majd a nagyszámú színpróba után decemberben megkezdte e sorozat nyomását.

Az átnyomás szövege változatlan, csak a bélyegek alakja következtében elrendezése módosult. A filléres címleteknél bal oldalt nyert elhelyezést az „Özvegyeknek", felül „és árváknak", jobb oldalt „két (2) fillér" úgy, hogy azok balról-jobbra folyamatosan olvashatók. Mindhárom sor befelé forduló, tehát a sorok talpvonala a bélyegkép közepe felé esik. A turul és korona közé

pedig a vízszintesen nyomott „Hadi segély" szövegrész került. Az általánosan használt nyomólemez betűtípusa a körbefutó soroknál 5 pontos (gyöngy) félkövér antikva, a „Hadi segély"-nél 6 pontos (nonpareil) keskeny groteszk. (57. ábra) Ismeretlen és ma már kideríthetetlen okból készült egy másik nyomólemez is, amelyet kizárólag a 60 filléresek 1. kiadásánál használtak. A szöveg és annak elrendezése változatlan, csupán a szedéshez használt betűtípus 5 pontos (gyöngy) groteszk. (58. ábra)

A koronás értékeknél a „Hadi segély" szöveg az 1914. évi kibocsátáshoz hasonlóan a király feje felett ívelten nyert elhelyezést; a szöveg többi része a bélyeg keretvonalán, bal oldalt „Özvegyeknek"; alul „és árváknak"; jobb

56. ábra

57. ábra

58. ábra

59. ábra

oldalt „két" (2) fillér" úgy elhelyezve, hogy a sorok talpvonala két oldalon és alul kifelé, tehát a felső „Hadi segély" szöveget kivéve, három oldalon a bélyeg széle felé fordulva fekszik. Betűtípus, mint a 60 filléres 1. kiadásánál. (59. ábra)

A kísérleti nyomás színpróbája természetesen csak az átnyomásra terjedt ki. A 60 filléres kísérleti nyomása is a többi filléres nyomólemezével történt. A 17 értékfaj 43 féle kísérleti nyomatát ismerjük:

1 fillér vörös, kék, mélykék
2 fillér karmin, barnáskarmin,
3 fillér karmin, kék, kékesfekete,
5 fillér barna, vörösbarna, barnáskarmin, acélkék, fekete,
6 fillér élénkkarmin, kék, feketészöld.
10 fillér barna, barnásfekete, fekete, feketészöld, sötétkék,
12 fillér kék, sötétkék
16 fillér barnáskarmin, kék
20 fillér sötétbarna, barnásfekete, fekete,
25 fillér kékesfekete, fekete,
30 fillér kékesfekete, fekete,
35 fillér fekete
50 fillér fekete
60 fillér élénkvörös, kékeszöld,
1 korona mélykék, fekete,
2 korona barnáskarmin, fekete,
5 korona kék, mélykék

A kísérleti nyomatok alapján ennél a kibocsátásnál már csak két színt írtak elő: a 10 filléreshez sötétzöldet, az összes többi címlethez a vöröset.

A nyomás

Első sorban is egy tévhiedelmet kell eloszlatnunk. A 2. hadisegélysor nem a forgalmi sor felülnyomásával készült, mint pl. a kisegítőportó, vagy a köztársasági bélyegek, amelyeknél a kész postai íveket nyomták át. A hadisegélybélyegeket ezzel ellentétben három, az alapnyomásúakat négy menetben nyomták. Az első két, illetve három menet megegyezett a forgalmi sor nyomá-

sával. Ezután került sor a szöveg rányomására a harmadik, illetve negyedik menetben. Tehát ez is 4×100-as, a koronásoknál 2×100-as nyomdai íveken történt. Ezután került sor az enyvezésre és a fogazási félívrevágásra, a fogazásra, ellenőrzésre és a postai ívméretrevágásra.

Azoknál az értékfokozatoknál, amelyekből a szükséglet kevesebb, a két sor — forgalmi és hadisegély — szükséges összívszámot a második (harmadik) menetig bezárólag együtt nyomják. Ezután két részre osztják az íveket, a forgalmi sor ívei enyvezésre, míg a hadisegélysoré az utolsó menet nyomására kerülnek. Ennek a nyomási eljárásnak köszönhetjük, hogy az 50 filléres színében nyomott 35 filléres számtévnyomat itt is előfordul. Az említett ív szétválasztáskor néhány olyan nyomdai ív is a hadisegélybélyegek részére kiválasztott ívek közé került, amelyen ez a tévnyomat szerepelt. Létezésükről hosszú ideig nem is tudtunk. A harmincas években tűnt fel a kereskedelemben. Ismert számuk lényegesen kevesebb, mint a forgalmi sorozatnál.

Ugyancsak az alkalmazott nyomási eljárás eredménye, hogy a sorösszegezési számok csak a névértéket tartalmazzák, a felárat nem. A nyomdatechnikai jelzések megegyeznek a turulos bélyegek akkori kiadásainak jelzéseivel.

Színárnyalatok, példányszám és a nyomdatechnikai jelzések

A törzsszínek azonosak az 1914. évi kibocsátású bélyegekével, a színárnyalatok pedig megegyeznek ezek 1915—16. évi kiadásaival. A felülnyomás színe — legalább is árnyalatokban — eltér a már említett és előírt sötétzöld, illetve vörös színtől.

A 10 filléresnél *sötétzöld*, sötét kékeszöld és feketészöld,
a 60 filléresnél karmin*vörös* és cinóbervörös,
az 1 koronásnál kizárólag barnáskarmin,
míg a többi értéknél karmin*vörös*.

1 fillér. Sötétszürke, *szürke*, ibolyaszürke, szürkésfekete. Példányszám: 1.345 200 db. Nj: 115a, 121f, 203f, 401a, 601f, 809a.

2 fillér. Olajsárga, *sárga*, citromsárga barnássárga, sárgásokker. Példányszám: 2.720.000 db. Nj: 203f, 305f, 401a, 809a.

3 fillér. Sötétnarancs, *narancssárga*, narancsbarna. Példányszám: 3.410.000 db. Nj: 203f, 305f, 401a, 809a.

5 fillér. Világoszöld, *zöld*, élénkzöld, sárgászöld (1915. végén). Példányszám: 32 032 000 db. Nj: 114f, 115a, 116a, 121f, 202a, 203f, 305f, 401a, 809a.

6 fillér. Barnásolajzöld, *olajbarna*, zöldesbarna. Példányszám: 1 237 800 db. Nj: 203f, 305f, 401a, 809a.

10 fillér. Vörös, karminrózsa (1915), élénkkarmin (1916), sárgásvörös, halvány vörösrózsa. Példányszám: 62 659 800 db. Nj: 115a, 116a, 121f, 202a, 401f, 601a, 604f, 809a.

12 fillér. Kékesibolya, *ibolya*, vörösibolya; alapnyomás: *aranysárga*, szalmasárga, kénsárga, krómsárga. Példányszám: 1 241 200 db. Nj: 202a, 305f, 401a, 601f, 604f, 809a.

16 fillér. Szürkészöld, *kékeszöld*, acélzöld. Példányszám: 1 724 000 db. Nj: 115a, 121f, 305f, 401a, 601f, 809a.

20 fillér. Világosbarna, *barna*, sárgásbarna, ibolyabarna. Példányszám: 1 656 000 db. Nj: 202a, 203f, 401a, 604f.

25 fillér. Világoskék, *kék*, szürkéskék, ultramarin. Példányszám: 1 338 000 db. Nj: 203f, 305f, 305f, 401a, 601f, 809a.

30 fillér. Narancsbarna, *sárgásbarna*, világos vörösbarna. Példányszám: 1 779 600 db. Nj: 203f, 401a, 601f.

35 fillér. Vörösibolya, kékesibolya, szürkésibolya, rózsaibolya (1916). Példányszám: 2 444 000 db. Nj: 203f, 305f, 401a, 601f, 809a.

50 fillér. Ibolyavörös *barnáskarmin*, cseresznyevörös; alapnyomás: kék, *égszínkék*, sötétkék, ibolyakék. Példányszám: 1.224.000 db. Nj: 203f, 401af, 601f.

60 fillér. (I) Olajzöld/rózsaszín. Nj: 203f, 401a.

60 fillér. Olajzöld, sárgászöld, barnászöld; alapnyomás: *rózsaszín*, húsvörös, anilinrózsa, élénkrózsa. Példányszám: 1.478.000 db (mindkétféle 60 filléresből összesen). Nj: 202a, 401f, 601f 604a.

1 korona. Barnásvörös, vörösbarna, ibolyabarna. Példányszám: 876 000 db.

2 korona. kék, *szürkéskék*. Példányszám: 460 000 db.

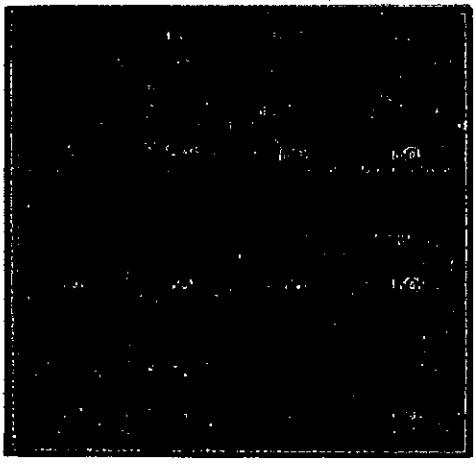
5 korona. Barnásibolya. Példányszám: 186 000 db.

A sorozat névértéke 10 korona 75 fillér + 34 fillér felár; 186 000 teljes sor készült.

Nyomáseltérések

a) *Számtévnyomat.* A 35 fillér az 50 filléres színében itt is előfordul, bár első darabjai csak az 1930-as években bukkannak fel a kereskedelmi forgalomban. (60. ábra) Eredeti postaküldeményeken ezeket még nem láttuk

b) *Hiányos felülnyomás.* Az 1 filléreseknél ismerünk olyan példányokat, amelyeken csak a „*Hadi segély*" szövegű vízszintes sort találjuk meg. Négyes tömbben is ismert. Keletkezésére nem találunk magyarázatot. Véleményünk szerint legalább egy teljes ilyen ívnek kellett léteznie, mert az ismert tömbök valószínűsítik a teljes hibás ív feltételezését. Kísérleti nyomás nem lehet, mert ilyen szöveggel az sem készült. Használt — postai utat tett — példányokról nem tudunk, ilyeneket az irodalom sem ismer.

60. ábra

Papír, vízjel, fogazás

Az első kiadások a békebeli, jóminőségű papíron (s), a következők már az átmeneti (u), majd az utolsó kiadások az első háborús papírral készültek. Az *s* papíron valamennyi érték előfordul, a 60 filléres groteszk betűs (1) átnyomatát csak ezen a papíron gyártották. Az *u* papír az említett 60 filléres (I) kivételével

minden címletnél ismert. A *v* papíron mindössze öt címletet — de ezeket is csak egy-egy színárnyalatukban — ismerünk: 10 fillér élénk karmin, 12 fillér ibolya/krómsárga, 16 fillér szürkészöld, 50 fillér cseresznyevörös/sötétkék, 60 fillér olajzöld/anilinrózsa.

A vízjel megegyezik az 1913. évi kibocsátású forgalmi sor állókeresztes vízjelével.

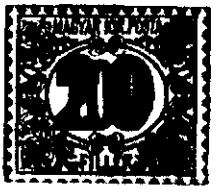
A fogazás kivétel nélkül 15-ös fésűs.

A forgalmi idő

Az 1. hadisegély sorból először a 6 filléres készlete merült ki, így a 2. sorozatot a 6 filléres nyitotta meg, amelyet korabeli feljegyzések szerint — 1915. január 10-én a Budapest 4. hivatal kezdte árusítani. A többi érték az év első negyedének végéig fokozatosan került forgalomba. Árusításuk 1916. december 31-ig tartott, belkezelésben az első sorral együttesen 1917. december 31-ig használták.

AZ 1915. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ KISEGÍTŐ PORTÓBÉLYEG

Gyűjtői körökből jóformán a portóbélyegek megjelenése óta állandóan felmerült a nemzetiszínű portóbélyegek kiadásának gondolata. A szaksajtó idevágó cikkei úgy látszik hivatalos helyen is visszhangra találtak. Legalábbis erre vall a kereskedelemügyi miniszter 1915. február 23-án kelt ad. 3057. v. számú rendelete (PTRT. 1915. évi február 26-i 21. szám), amelynek vonatkozó részeit ide iktatjuk.

61. ábra

„1. A 100 filléres portójegyeket folyó évi március hó végével a forgalomból kivonom." A két következő bekezdésben szabályozták a maradványkészletek beszolgáltatását. A hivataloknak a teljes postai íveket összehajtás nélkül gondosan csomagolva kellett az igazgatósági értékcikkraktárakhoz beküldeniük. A kezdett íveket, illetve egyes darabokat a portójegyszámadás hátoldalára felragasztva le kellett bélyegezniük. Az értékcikkraktáraknak a beérkezett íveket saját készletükkel együtt, lehetőleg az eredeti tasakok felhasználásával gondosan csomagolva az Államnyomdának kellett azonnal megküldeniük. A gondos csomagolásra való többszöri és nyomatékos utalás szükségessége a rendelet 4. pontjából derül ki:

„4. A m. kir. állami nyomda a beküldött 100 filléres portójegyeket vörös színű „20"-as számmal fogja felülnyomni s azokat mint 20 filléres portójegyeket újból kiszolgáltatja." (61. ábra)

„Az 1, 2, 5, 6, 10, 12, 20 és 50 filléres porójegyeket a m. kir. állami nyomda ezentúl szintén vörös színű értékjelző számmal fogja előállítani; a fekete számú

értékjelző számmal készült portójegyek azonban a készlet elfogytáig forgalomba maradnak s akadálytalanul felhasználhatók."

A rendelet ugyan nem említi, de nemcsak a beszolgáltatott íveket, hanem az Államnyomda hitelraktárában tárolt készlet egy részét is felülnyomták. Ekkor derült ki, hogy a 100 filléres az 1904-es kiskoronás vízjelű papíron is készült, de igényhiány miatt nem került a postának átadásra.

Az államnyomdai jelentésekből megállapítható, hogy a 100 filléres portóbélyegből 1903-ban 6400 ívet (1900-as vízjellel), 1905-ben pedig 760 ívet (1904-es vízjelű papíron) összesen tehát 7160 ívet nyomtak. Az értékcikkraktárak a gyártási idő alatt 3575 ívet — (1903-ban 2715, 1904-ben 10; 1909-ben 850 ívet) — vettek át, tehát a hitelraktárban 3585 ív maradt, ami fedezte volna azt az 1970 felülnyomott ívet, amelyet Bán szerint készítettek. Így nem csak a beszolgáltatott ívekre, de még az 1905-ben nyomott kiskoronás ívekre sem lett volna szükség. Payer-Vajda adatok szerint ezekből a bélyegekből 3940 ív készült. Ezt pedig a 3585 íves maradványkészlet nem fedezhette, csak abban az esetben ha a beszolgáltatott ívek egy részét is felhasználták. Példányszámnak így mi is a Payer adatot fogadjuk el: 394 000 darabbal.

Az 1903-as alapbélyeg felhasználásával készült kisegítő portóbélyegeknél mind a 9 vízjelállást ismerjük — III/B1—B4; Ba—Bd és III gy; az 1905-ösnél csak a két fordított helyzetű — IV/B3—4 és Bc—Bd — fordul elő.

Forgalmi idő 1915. május 10-től — 1927. március 31-ig.

* * *

IRODALOM

A Bélyegmúzeum vonatkozó gyűjteményrészein és iratanyagán kívül felhasznált forrásmunkákat szerzőik nevének ábécé rendjében adjuk. Örvendetes tényként könyvelhetjük el, hogy kevés kibocsátásunk rendelkezik olyan terjedelmes irodalommal, mint turulos bélyegeink. Korántsem ilyen kedvező azonban a kép ha a tanulmányok címeit átfutjuk — azt hisszük ehhez nem kell külön megjegyzést fűznünk.

Bán Willy: A magyar postabélyegek adattára.

Bíró Marcel: Abarten der Turulausgabe

— Absonderliche Wasserzeichen Ungarns

— Entwürfe und Probedrucke der ungarischen Frei-, Zeitungs- und Portamarken in Kronenwährung.

— Fehlerhaft gedruckete Marken Ungarns.

— Zähnungsfälschungen ungarischer Marken.

Jászai Emánuel János: A magyar bélyegek katalógusa. *Dr. Erdődi A. és Kner Endre.* A magyar postabélyegek árjelző kézikönyve. *Éliás Jenő:* Kettős keresztes vízjegyű magyar bélyegeink papírminőségéről. *Dr. Hollaender György—Kölbig Ferenc:* A magyar okmánybélyegek katalógusa. *Ing. Lehnert:* Die Bogenrandzeichen auf den Markenbogen Ungarns. *Payer Béla:* Die Briefmarken des Königreiche Ungarn. *Ing. K. Ptacovsky:* Die Kriegspapiere Ungarns. *Rédey Miklós:* A magyar postabélyegek 1870—1916. *Schönhofer Lajos:* Az 1904—09. évi magyar bélyegek vonalvízjelei.

Dr. Vasváry Ernő: Die Wertziffern der Turulausgaben.

— Magyarország Postabélyegei 1850—1914.

Dr. Viktor Weinert: Die Briefmarken des Königreiches Ungarn.

— Ungarische Aushilfszähnungen.

— Ungarische Vorausentwertungen.

Visnya Sándor: A magyar bélyegek ívszegélyének nyomdai jelei.

— A magyar bélyegfüzetek.

III. Fejezet

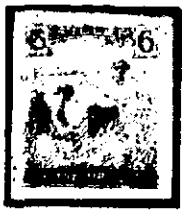
AZ 1916–19. ÉVI BÉLYEGKIBOCSÁTÁSOK

TÖRTÉNELMI ELŐZMÉNYEK ÉS A BÉLYEGKÉP KIALAKÍTÁSA

Még híre-hamva sem volt az első világháborúnak, 1909-et írtunk, amikor a kereskedelemügyi miniszter a 94 687/909 számú rendeletével nagyszabású bélyegterv pályázatot hirdetett. A kitűzött pályadíjak meglehetősen magas összegének következtében — 2000, 1500 és 1000 Korona — a pályázat óriási érdeklődést váltott ki. A benyújtott pályaművek hatalmas számát sem az előző sem az azóta kiírt bélyegterv pályázatok távolról sem közelítették meg. A pályázatra 119 művésztünk 1240 alkotása érkezett be, legalább is Payer Monográfiájában és Jászai katalógusában ennyit említ. Más forrás szerint — Bíró Marcell a magyar próbanyomatokról írt tanulmányában — 144 művész 580 művet nyújtott be. Ez is hatalmas szám. A bíráló bizottság 1910 március 23-án kihirdetett döntése szerint a 2000 koronás első díjat nem adták ki. A két 1500 koronás díjat az első és második, a két 1000 koronásat pedig a harmadik és negyedik helyezést elért pályaműnek ítélték. A fennmaradó kétezer koronából négy további művet jutalmaztak 500–500 koronával. Négy további pályaművet pedig megvásároltak. A végeredményben 12 díjnyertes, illetve megvásárolt pályamű a bíráló bizottság döntésének sorrendjében.

1. Tull Ödön festőművész: aratópár (62. ábra)
2. Helbing Ferenc iparművészeti főiskolai tanár: Árpádházi I. László király (63. ábra)
3. Tull Ödön: Hungária (65. ábra)
4. Brandmayer Vilmos államnyomdai rajzoló: Országház (64. ábra).
5. Sándor Béla iparművészeti főiskolai tanár: csikós lóháton (66. ábra).
6. Szentkuthy Jenő: Mátyás király lovasszobra 67. ábra).
7. Muhits Sándor: Mátyás király arcképe (68. ábra).
8. Ifj. Englerth Károly Ferenc: Patrona Hungariae (69. ábra).
9. Földes Imre festőművész: Árpádházi I. István király (70. ábra).
10. Nagy Sándor: jelenet a csodaszarvas legendájából (71. ábra).
11. Tary Lajos festőművész: I. Ferenc József koronázása (72. ábra).
12. Mihály István és Szántó György: díszítményes köralakú keretbe foglalt királyi korona (73. ábra).

A pályázat széleskörű propagálása, valamint eredményességének biztosítása érdekében kitűzött magas pályadíjak arra engednek következtetni, hogy a Posta végre engedett az évek óta tartó és a sajtóban mind gyakrabban felbukkanó kritikának. A bírálat elsősorban forgalmi sorozatunk egyhangúságára — mindössze kétféle rajz — és nem utolsósorban tetszetősnek sem nevezhető kivitelére vonatkozott. Most úgy látszott, hogy végre szakítanak az eddigi

62. ábra

63. ábra

64. ábra

65. ábra

66. ábra

67. ábra

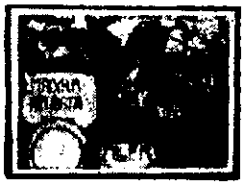
68. ábra

69. ábra

70. ábra

71. ábra

72. ábra

73. ábra

gyakorlattal és több féle rajzú, művészibb kivitelű bélyeget bocsátanak forgalomba. Még ma is ismeretlen okból erre azonban mégsem került sor, sőt ezt a tervet minden valószínűség szerint el is ejtették. Ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy Tull Ödön első díjas pályaművének középrészét az 1910. szeptember 3-tól 11-ig tartott nyíregyházi mezőgazdasági és ipari kiállítás rendezőségének átengedte. A rendezőség ennek felhasználásával bocsátotta ki a kiállítás propagandabélyegét. Bélyegeink történetében most fordult elő először — s nem sokkal később, de most már utoljára is, megismétlődött —, hogy magáncélra készült bélyeg rajza később postabélyegre került.

Az új bélyegek kibocsátásának elhúzódásában minden bizonnyal — bár jóval később — a világháború kitörése is közrejátszott. Tagadhatatlan tény viszont, hogy az 1916. október 1-vel életbeléptetett új és megemelt postai díjszabás, ami új címletű bélyegek forgalombahozatalát eredményezte, ugyancsak a háború következménye volt. Ekkor született a döntés az új forgalmi sorozat

fokozatos bevezetésére. Első lépésként 1916 szeptember elején a forgalmi bélyegek 17 értékfokozatából törölték az 1, 12, 16, 30 és 60 fillérest s helyettük három új értékfokozatot, a 15, 70 és 80 fillérest iktatták be. Mind az ekkori, mind az ezt követő intézkedésekből arra következtethetünk, hogy már ekkor elhatározták a többféle bélyegrajz alkalmazását. Erre vall az a körülmény is, hogy a 15 filléres új értékfokozathoz jelölték ki Tull Ödön elsődíjas tervét és úgy döntöttek, hogy a régi 10, 20 és 25 filléres címletek kifogytával azok is ezzel az új rajzzal készülnek. Az új 70 és 80 fillérest pedig a régi Turulos bélyegképpel rendelték meg. A megszüntetett értékfokozatok bélyegein kívül egyidejűleg elrendelték még a 35 és 50 filléres, valamint az 5 koronás bélyegek nyomásának abbahagyását is. Ezek képére azonban ekkor még nem született döntés. Tull eredeti rajzán (62. ábra) az értékszámot a bélyeg színében rajzolta. Tehát az a Turulosokhoz hasonló nyomási eljárással — két menetben — való sokszorosításra alkalmas volt. A kivitelezéshez azonban a rajzot úgy változtatták meg, hogy az értékszám a bélyeg színében nyomott mezőből fehéren tűnik elő. Ez szintén azt bizonyítja, hogy többféle rajzot szándékoztak felhasználni, mert ennél a megoldásnál — egy menetes nyomás — címletenként külön nyomólemezt kellett készítenünk. A háború kellős közepén nem valószínű, hogy olyan azonos rajzot válasszanak, amelynek előállítása többe kerüljön, mint az eddig használt bélyegeké. A többrajzú feltevésünket a későbbi események igazolták is.

Már november elején megtörtént a harmadik bélyegrajz kiválasztása is, amelyhez Brandmayer harmadik díjas országházas tervét használták fel. Ezzel egyidőben a néhány hónappal előbb életre hívott 70 filléres értékfokozatot is törölték, ugyanakkor négy új — 40, 75 fillér, 3 és 10 korona — értékfokozatot iktattak a sorba, ezzel az értékfokozatok száma 18-ra emelkedett. A végleges — legalábbis ekkor — értékfokozat sor 2, 3, 5, 6, 10, 15, 20, 25, 35, 40, 50, 75, 80 fillér, 1, 2, 3, 5 és 10 koronából tevődött össze. Az egyszerűbb előállítási követelmény azonban újra előtérbe került és így ismét elejtették a többrajzos kivitelt. Maradtak a régi módszernél, a kétféle rajz alkalmazásánál. A régi Turulos rajzot teljesen elejtették és az *aratós* rajzot a 2—40 filléres, az *országházast* pedig az 50 filléres—10 koronás értékfokozatok számára jelölték ki. A gyártás gazdaságosabbá tétele és gyorsítása érdekében a lényegesen nagyobb példányszám igényű aratós bélyegek egy részénél a kétmenetes nyomásra tértek át, tehát visszaállították az eredeti tervnek megfelelő — a fehér helyett színes — értékszámot. Eddig az időpontig fehér értékszámmal még csak két érték, a 10 és 15 filléres jelent meg. Természetesen a fentiek szerint kialakított sorban a továbbiakban ezek is színes értékszámmal készültek, aminek következtében — gyűjtői szempontból — már az új bélyegek indulásánál két aratós sorozat keletkezett. Itt kell egy látszólagos ellentmondást tisztáznunk. Ha ugyanis az aratós bélyegeknél a kétmenetes nyomás bizonyult előnyösebbnek, akkor az országházasoknál az eredeti színes értékszámot miért változtatták fehérre. Ne tévesszük szem elől, hogy részben esztétikai szempontból, részben a hamisítás megnehezítése érdekében az országházas bélyegeket kétszínű nyomással — keret és középrész — állították elő, tehát a nyomás már eleve két menetben készült. Színes értékszám esetében ez három menetre emelkedne, aminél természetesen — annak ellenére, hogy a fehér értékszámnál címletenként a keret nyomásához külön nyomólemez szükséges — ez mégis előnyösebb. Annál in-

kább is, mert ezeknek a címleteknek lényegesen kevesebb a nyomásmennyisége. Összehasonlításként megemlítjük, hogy a második kibocsátás aratós rajzú bélyegeiből 12 és fél millió, míg az országházasokból 1,1 millió százas ív készült.

A 18 értékfokozatú sorozat 1917 novemberében vált teljessé, a 10 koronás záróérték forgalombabocsátásával. A háborús terhek növekedése alig kilenc hónappal később a postát ismét valamennyi díjtételének emelésére kényszerítette. Ennek megfelelően 1918 nyarán újra sor került az értékfokozatok megváltoztatására. Most a 3, 35, 75 és 80 fillérest törölték, viszont öt újjal — 4, 45, 95 filléressel, valamint az 1,20 és 1,40 koronással — az értékfokozat számát 19-re emelték. Az uralkodó személyében időközben bekövetkezett változás, a kor szokásának megfelelően indokolta az új uralkodópár arcképének bélyegrevitelét is. Így született meg a terve a négyféle rajzú, 19 címletes forgalmi sorozatnak, amelynek keretében aratós rajzzal a 2, 4, 5 és 6 filléres, a király arcképével a 10, 15, 20 és 25 filléres, a királynéjával a 40, 45, 50 és 95 filléres, míg az országház rajzával az 1, 1,20, 1,40, 2, 3, 5 és 10 koronás készült volna. Most a történelem szólt közbe. Az új címletek közül a polgári forradalom kitöréséig még nem került forgalomba a 45, 95 filléres, valamint az 1,20 és 1,40 koronás. A változó rajzú bélyegek pedig — 10, 15, 20, 25, 40 és 50 filléres — mind a régi, mind az új sor rajzával forgalomban voltak.

A további években a forgalmi sorozatok rajzváltozását az államforma — Köztársaság, Tanácsköztársaság és a „király nélküli" királyság — az értékfokozat változását pedig a Proletárdiktatúra utáni és hónapról-hónapra növekvő infláció váltotta ki.

A tárgyalt korszak forgalmi sorozataiba az egyes címleteket a politikai helyzet szerinti rajzváltozások, valamint az infláció okozta tarifaváltozásoknak megfelelő értékfokozatok alapján soroltuk be. Az egyes forgalmi sorozatokat kibocsátási időpontjuk sorrendjében tárgyaljuk. Ezeket ismét időrendben a portó- jótékonysági-, emlék-, repülőposta- és sürgős bélyegek követik.

A felsorolt kibocsátások forgalmi idejére vonatkozó pontos adatokkal sajnos, általában nem rendelkezünk. Bár az irodalom — Bán Adattára, katalógusaink és árjegyzékeink zöme — jóformán kivétel nélkül, nem egyszer címletenként napra pontos forgalombabocsátási, illetve kivonási időpontot közöl. Az utóbbiaknál nem is merülhet fel kétely, mert az egyes sorozatok, több esetben egyes már elavult címletek postai érvényességének megszüntetésére a PTRT-ben közzétett rendeletek pontos, naphoz kötött időpontot közölnek. A forgalombabocsátásnál azonban csak a legritkább esetben bukkanunk hasonló adatra. Rendszerint pontosan csak a kibocsátásra vonatkozó rendelet — néha pedig csak a rendeletet tartalmazó PTRT vonatkozó számának — keltét ismerjük. A hivatkozott rendeletek a forgalomba bocsátás napja helyett általában „forgalomba jönnek", „új rajzokkal adatnak ki", „a meglevő készletek elfogytával ezek a postabélyegek is az új postabélyeg rajzával adatnak ki", „legközelebb ...értékű postabélyegek bocsáttatnak forgalomba", vagy „fokozatosan új .....filléres portójegy jön forgalomba" kifejezésekkel — vagy ezekhez hasonlóakkal — utal a forgalombabocsátásra. A megjelenés napjánál ezeknél a bélyegeknél, vagy sorozatoknál az irodalom általában a rendelet keltjét, sokszor pedig az azt követő hónap elsejét, vagy nem is egyszer — nem tudható, hogy milyen alapon választott — másik napját tünteti fel. Véleményünk szerint ez nem helyes. Anélkül azonban, hogy a valóság minél pontosabb

megközelítésére vonatkozó igényt feladnánk, az ilyen esetekben csupán a forgalombabocsátás évét és hónapját adjuk meg. Azonban a hónapot sem úgy, hogy valamilyen formula szerint a rendelet keltjéből kiindulva — (pl. az azt követő első, vagy valamely későbbi hónap) — határozzuk meg, hanem úgy, hogy az egyes bélyegek használatára utaló legkorábbi időpontból ismert bélyegzésének hónapját, mint a forgalombabocsátás feltehető helyes idejét vesszük figyelembe.

A forgalmi időre vonatkozó adatok közlésénél, ahol a megjelenés napját vagy esetleg még hónapját sem ismerjük, azt, illetve azokat ?-lel helyettesítjük. Több kibocsátás néhány értékénél azonban kivételt tettünk. És pedig azokkal, amelyeknél a korabeli sajtóközlemények — (rendszerint természetesen a szaksajtó) — nyilvánosságra hozták, hogy mely érték és melyik postahivatalnál mikor került először árusításra. Ezeket az adatokat azonban esetenként mindig külön meg is említjük.

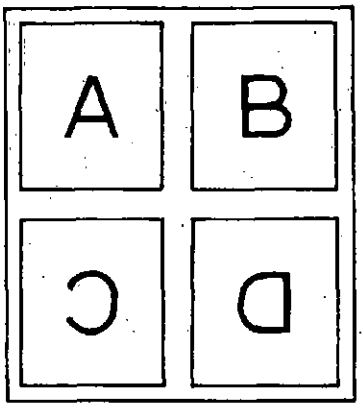
Az elmondottak megvilágítására *sürgős* bélyegeink téves forgalmi idejét, mint a legjellemzőbbek egyikét külön meg is említjük. Bán Adattára szerint az 1916. évi kibocsátású sürgős bélyeg forgalmi ideje 1916. október 7-től — 1917. december 31-ig, a köztársasággal felülnyomotté 1918. november 1-től 1920. december 31-ig, míg a Magyar Posta felírásúé 1919. október 18-tól — 1921. június 30-ig terjedt. A hat adat közül négy minden alapot nélkülöz. Katalógusaink azonban három téves adatot átvettek és azt a mai napig használják is. A köztársasági bélyeg forgalombabocsátását azonban — ugyancsak helytelenül — 1918. november 23-ra módosították. A kérdést a vonatkozó rendeletek alapján a következőkben tisztázhatjuk. A *sürgős nyomtatványok* kezelésére vonatkozó rendelet — amely különben a sürgős bélyeget is rendszeresíti — 1916. november 1-én lépett hatályba. Tehát a csak ehhez a küldeményfajtához használható bélyeg nem kerülhetett már október 7-én forgalomba. Az 1917. december 31-i forgalomból való kivonását viszont semmi sem indokolja. A sürgős nyomtatványok kezelésében 1918 közepén a háborús pótdíjak életbeléptetésekor mindössze annyi változás történt, hogy ettől kezdve Németországba és a német hadsereg által megszállt területekre ilyen küldeményeket nem lehetett küldeni. E bélyegek tehát még akkor is ténylegesen használatban állottak. A Köztársaság szóval való felülnyomásokra, majd Magyar Posta felírással való előállításukra vonatkozó rendelet 1918. október 15-én került kiadásra. Mindkettő forgalomba bocsátását a rendelet csak jövőben jelzi, ugyanakkor az 1916-os kibocsátásúakat nemcsak ,hogy nem vonja ki a forgalomból, hanem azok zavartalan felhasználását biztosítja is. A két utóbbi postai felhasználásának érvényességét a vonatkozó rendeletek pontosan megszabják. (A hat adat közül ez a kettő a helyes.) Az eredeti kibocsátás forgalomból való kivonására csak az első inflációs postadíjszabásból következtethetünk, amely már nem tartalmazza a sürgős nyomtatványokat, illetve azok pótdíját. A három kibocsátás forgalmi idejét a valóságos helyzetnek megfelelően, illetve azt legjobban megközelítve csak így határozhatjuk meg:

1916. évi kibocsátású sürgős bélyeg 1916. november 1—1921. ?? KÖZTÁRSASÁG felülnyomással 1919. ? ? —1920. december 31. és Magyar Posta felírással 1919. X. ?—1921. június 30.

A szóbanforgó bélyegek nyomása és kikészítése, néhány kibocsátástól eltekintve megegyezik az előző korszak Turulos bélyegeivel. Tehát mind az

említettekre, mind a gyűjtői szempontból fontos adataikra vonatkozó ismeretanyagra már nem térünk ki. Azokat az ott rögzített elveknek – (L! II. fejezet egyező címeiben) – megfelelően írjuk le, soroljuk fel s külön, csak az azoktól eltérő jelenségekkel foglalkozunk.

A nyomdatechnikai jelzéseknél a nyomdai íveknél két különböző jelzés – felül és alul – alkalmazásával teljesen szakítottak. Nyomdai ívenként mindig csak egy – gyakrabban felül, vagy ritkábban alul – jelzést vésték. Így a fogazási ívpárok vagy jelzéssel ellátottak, vagy jeltelenek. A jelzéseket az ívválasztó függőleges köznek általában a bal oldali íveihez – *A* vagy *C* ív –

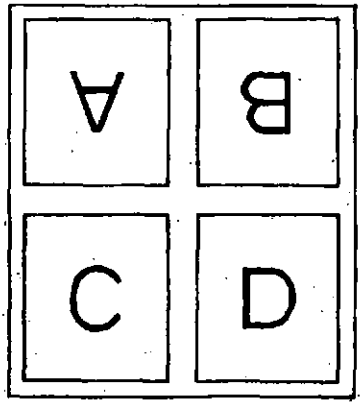
74. ábra

közelebb eső részére vésték, így azokat rendszerint az A, vagy C kezelési ívek jobb oldali ívszegélyén találjuk meg. Helyük az *A* íveken rendszerint a II/10. ívhely bélyegének szegélyén, ritkán az I/10. és II/10. bélyeghely között. A *C* íveken rendszerint a X/10. ívhely bélyegének szegélyén, ritkábban ez alatt, az alsó ívszegély magasságában. A ritkábban a *B* és *D* ívekre kerülő nyomdatechnikai jelzések mindig azok bal oldali szegélyén fordulnak elő. A *B* ívek I/1 k., vagy II/1., a *D* ívek X/1. bélyegének bal szegélyén. Nem tartjuk kizártnak a jelzések más helyen és más módon való vésését és a méretrevágás után ennek megfelelő más szegélyhelyen való előfordulását sem.

A turulos bélyegek korszakához képest a nyomdai íveknél még két érdekes eltérést találunk. Amíg azoknál a filléres értékjegyű levélbélyegeket mindig 4×100-as nyomdai íveken nyomták, addig az aratósok korában a nagy példányszámú címleteknél előfordul a kétféle – 4×100 és 2×100 – nyomdai ív használata. Ennek feltehető okát a gazdaságosságra való törekvésben találhatjuk meg. A negyedévi nyomásmennyiség ugyanis az állami nyomda készletraktárának negyedéves igényétől függött. Előfordulhatott, hogy még a nagy példányszámú címletek valamelyikéből egy-egy alkalommal kisebb mennyiség nyomásszükséglete merült fel. Ilyenkor célszerűbb volt a 2×100-as nyomólemez használata. A két lemez gépbeemelése, összeállítása, a gép beállítása s a minden új érték nyomásának megkezdését megelőző nyomáspróba munkaidő igénye lényegesen kevesebb volt mint a négy lemezből összeállított nyomólemezeknél.

Jól lehet, hogy a nyomásidő kétszeresére nőtt, de kis mennyiségnél a beállításnál megtakarított idő azt bőven fedezte.

A másik eltérés feltehetően egy kísérlet eredménye, amelyre 1917 októberében az aratós 35 és 40 filléres nyomásánál került sor. E két érték első kiadásának nyomásakor a 4×100-as nyomólemezt az eddigi szokástól eltérően úgy állították össze, hogy a két alsót — *C* és *D* ív lemezét — 180°-kal elforgatva, tehát az *A* és *B* lemezhez viszonyítva fordított helyzetben helyezték el. Jelképesen az eddigi $\frac{A+B}{C+D}$ helyett $\frac{A+B}{C+D}$ (74. ábra) elrendezésben. Megkülön-

75. ábra

böztetésül ezeket *4×100-as ellentétes nyomdai íveknek nevezzük*. Bár az így nyomott nyomdai ívek 4×100-asok, nyomdatechnikai jelzés nélküliek. Mint tudjuk a 4×100-as íveket a fogazást megelőzően vágták szét fogazási ívpárokra. Ha a szétvágás után a félíveket — természetesen mindig az együtt vágott teljes mennyiséget — elforgatás nélkül egymásra csúsztatták, biztosítottnak látszott a hibátlan fogazás feltétele. A fogazógép kezelőjének az egyszerre való fogazáshoz kézbevett ívmennyiség egyes ívein nem kellett az ívszéljelzés hiányát vagy jelenlétét ellenőriznie. Az alsó és felső ívpárok együttmaradásához csak azt kellett figyelnie, hogy az egyszerre kézbevett ívek képhelyzete egyforma — álló, vagy fordított — legyen.

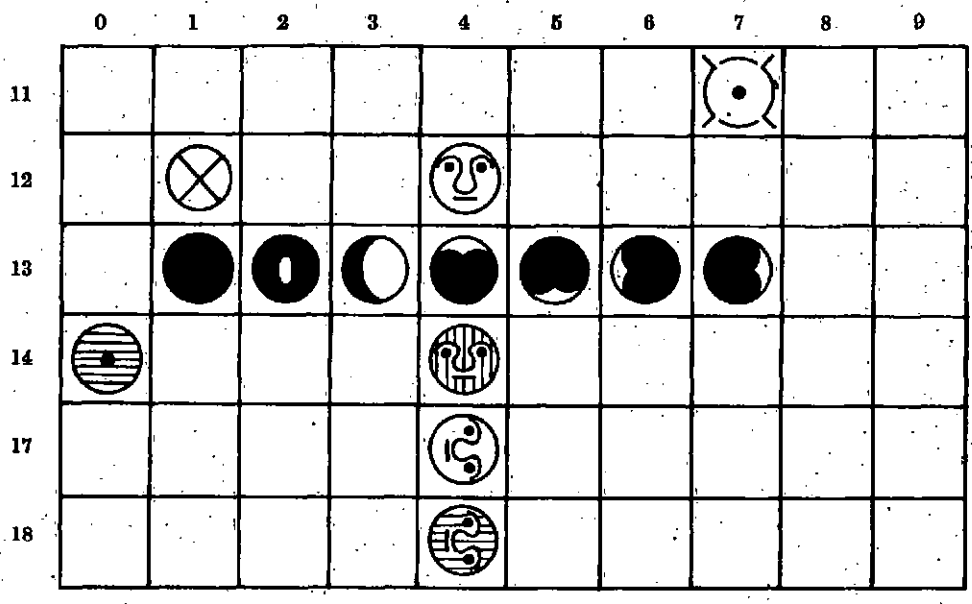
A III. hadisegélysor 40 filléres 4×100-as nyomólemezét hasonló elv szerint, de úgy állították össze, hogy az *A* és *B* ív került 180°-kal elforgatott, tehát fordított — míg a *C* és *D* ív maradt állóhelyzetbe. Ennek az ellentétes nyomdai ívnek jelképes elrendezése $\frac{A+B}{C+D}$. (75. ábra)

A kétféle elrendezésű 4×100-as ellentétes nyomdai ívet az egyszerűbb utalás érdekében E_1 és E_2-vel jelöljük. Az E_1 jelölésen az álló helyzetű $A+B$, míg az E_2-őn a fordított $\frac{A+B}{C+D}$ elrendezésűeket értjük. A kísérlet úgylátszik nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, mert alig több, mint egy év eltelte után alkalmazásával többé nem találkozunk. Utoljára ezzel az eljárással a „KÖZTÁRSASÁG" felülnyomású aratós 10, 20 és 40 filléres értékek nyomólemezei készültek. Az ellentétes nyomólemezek kísérleti jellegét, a rövid alkal-

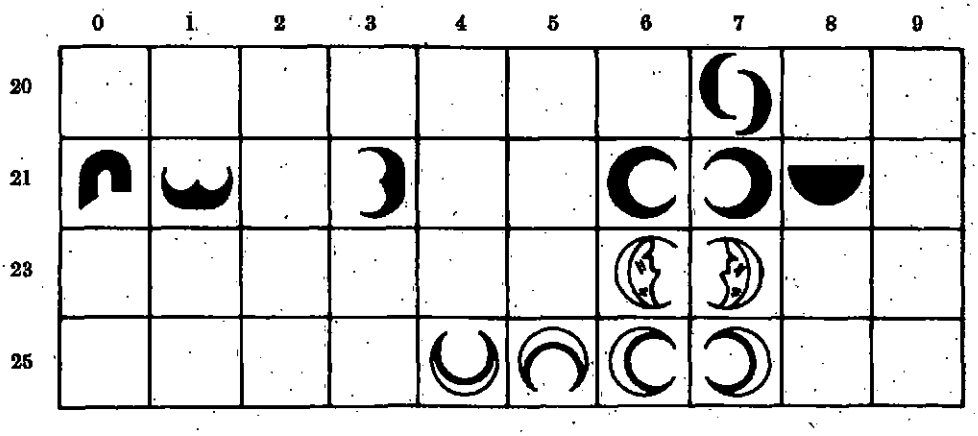
mazási időszaktól eltekintve az a körülmény is alátámasztja, hogy az 1917–18-ban a 4×100-as lemezekkel nyomott, 35 címlet közül *négyhez* használtak E_1 és *héthez* E_2 elrendezésű ilyen nyomólemezt.

Az aratósok korszakában alkalmazott nyomdatechnikai jelzéseket a Turulosoknál rögzített elvek szerint (L. II. fejezet 94 és 95 oldal) — táblázatokban foglaltuk össze. Természetesen az alakra egyformák ugyanazt a jelzésszámot kaptak.

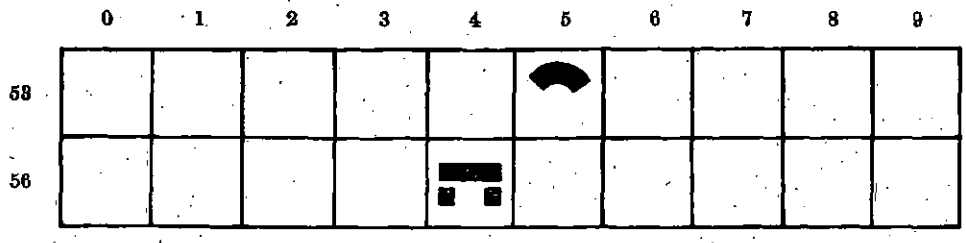
1. Csoport. Köralakú jelzések. Előfordulnak a 11, 12, 13, 14, 17 és 18 törzsszámúak. 14 féle jelzést ismerünk.

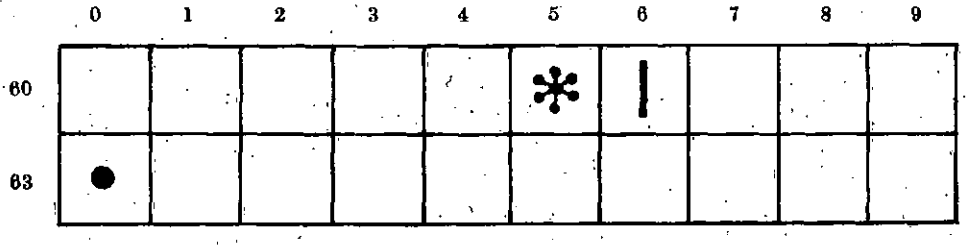
2. Csoport. Félköralakú jelzések. Az eddigi 20. és 23. törzsszámon kívül beiktattuk a külső rajzrészekkel vésett 21. és a kétrészes teljesen kitöltött 25. törzsszámú jelzést. 13 féle jelzést ismerünk.

5. Csoport. Téglalapalakú jelzések. A régiek közül egyik sem fordul elő. Ide soroltuk a háromrészes teljesen kitöltött rajzú jelzést. Törzsszáma 56.

6. Csoport. Egyszerű vonalas jelzések. A 10-es törzsszámúak közül eddig kétfélét ismerünk.

A jelek előfordulási helyét szokásos módon ba, bf, ja, jf-fel adjuk meg. Ahol a *b* a bal oldali-, a *j* a jobb oldali szegélyt, az *a* a szegély alsó-, míg az *f* a felső részét jelenti. Az inflációval egyidejűleg a portóbélyegek használata is megnövekedett, ami magával vonta a portóbélyegek 4×100-as íveken való nyomását. Ezeknek a nyomólemezeknek gyorsabb elhasználódását az a körülmény is elősegítette, hogy ugyanezekkel a lemezekkel nyomták a *hivatalos bélyegek* filléres címleteinek keretét is. A portólemezek nyomdatechnikai jelzései két szempontból térnek el a levélbélyegekétől. Itt nem az *értékszám-nyomólemezekre*, hanem a keret nyomólemezeire kerültek, tehát színük mindig a bélyeg színével megegyező. A bélyegek fekvő helyzete miatt a nyomdatechnikai jelzések az *alsó-*, vagy a *felső ívszegélyen* és pedig annak vagy a *bal-*, vagy a *jobb oldalán* foglalnak helyet. Helyzetüknek megfelelően ezeket tehát *ab*, *aj*, *fb*, vagy *fj* betűpárral jelöljük meg. Ugyancsak az 1920-as években néhány jelzést a levélbélyegeknél is az alsó, illetve a felső ívszegély közepére vésték. Ezeket a helyeket *ak* — alsó szegély közepe — illetőleg *fk* — felső szegély közepe — jelöljük.

Az aratósok 1916-tól 1919 elejéig terjedő első időszakában — már nem számítva a TANÁCSKÖZTÁRSASÁG bélyegkibocsátásait — 6 forgalmi-, 4 portó-, 3 jótékonysági-, 1 emlék-, 1 repülőposta-, 1 postatakarékpénztári- és 3 sürgős bélyegsorozatot bocsátottak forgalomba. Az összesen 19 sorozatból tizenegyet új rajzzal, nyolcat pedig felülnyomás útján állítottak elő. Az egyes sorozatok jellemző adatai közül sok teljesen azonos. Gondolunk itt elsősorban a nyomáseljárásra, a papirosra, a vízjel és vízjelállásra, az enyvezésre, a fogazásra, hogy csak a legfontosabbakat említsük meg. Az ezek ismertetéséből

adódó felesleges – és így óhatatlanul unalmassá váló – ismétlések elkerülésére célszerűnek tartottuk együttes összefoglalásukat. Az egyes sorozatoknál azután már csak azoktól eltérő adatokra kell kitérnünk.

A felülnyomással készített sorozatoknál – még elöljáróban – a gyűjtők széles rétegében elterjedt tévedést, pontosabban kifejezve talán félreértést kell eloszlatnunk. Az igazságnak tartozunk azonban azzal a megállapítással, hogy ebben a kérdésben nem a gyűjtők a hibásak. A felelősség elsősorban szakirodalmunkat terheli, amely felülnyomásos bélyegeinkről lépten-nyomon azt állítja, hogy azok az alapbélyegek maradványkészletének, sőt nem egyszer azok félkész fázisnyomatainak felhasználásával készültek. Az első megállapítás kis részben igaz. Ugyanis maradványkészleten állították elő a margitszigeti jótékonysági bélyeget, köztársasági felülnyomással pedig a Károly–Zita és a fekete értékszámú zöld portó sorokat, valamint az országházas rajzú bélyegek 3, 5 és 10 koronás címleteit. Az összes többi ilyen bélyegünket az alapbélyeggel egyidejűleg nyomták úgy, hogy a menetek számát eggyel szaporították. Például nézzük a színes egyjegyű értékszámos arató bélyegeket, amelyek *két menetben* – bélyegrajz/értékszám – készültek. Az aratós-köztársasági bélyegeket pedig *három menetben* – bélyegrajz/értékszám/felülnyomás – nyomták. A talán még többet emlegetett *félkész maradványkészletek* ilyen módon való felhasználása majdnem teljesen kizárt. Gondoljunk csak a bélyegnek a II. fejezetben leírt útjára, amelyet a készletraktárba kerüléséig megtesz és azt vessük össze a felülnyomással előállított bélyegek mennyiségével. Ez a hatalmas bélyegtömeg eleve kizárja, hogy az állami nyomda munkatermeiben ilyen mennyiségű félkész bélyeg halmozódhatott volna fel. A nyomdának félkész raktára nem volt – különben ellenőrzési okokból nem is lehetett – a nyomótermekben való tárolása pedig lehetetlenné tette volna a folyamatos és szigorú előírásokhoz kötött munkamenetet. *Végeredményben tehát leszögezhetjük, hogy az előzőekben fel nem sorolt felülnyomásos bélyegeinkhez az alapbélyeget nem raktárból vették, hanem azt közvetlenül a felhasználás előtt nyomták.* Álláspontunkat az eddigiekben elmondottakon kívül a nyomásterv is igazolja. Ugyancsak a II. fejezetre utalunk, ahol részletesen ismertettük a negyedéves nyomásmennyiséget, amely mindig attól a körülménytől függött, hogy a készletraktár az előző negyedévben milyen mennyiségű bélyeget adott ki az igazgatósági értékcikkraktáraknak. Több esetben előfordult, hogy valamilyen felülnyomásos bélyeg alapbélyegét már több előző negyedévben – az elégséges készlet miatt – nem is nyomták. Ezekből tehát félkész ívek nem is állhattak rendelkezésre. Ugyancsak álláspontunkat támasztja alá a nyomólemezek összetétele. Ragadjuk ki példának a III. Hadisegély 40 filléres címletét, amelynek 4×100-as nyomólemeze, E_2 ellentétes, míg a köztársasági felülnyomással készítetté normál elrendezésű. Vagy az aratós bélyegek közül a 10 és 20 fillérest, amelyet normál-, valamint a 40 fillérest, amelyet E_1 elrendezésű ellentétes lemezzel nyomtak; ugyanakkor mindhárom érték köztársasági felülnyomással E_2 elrendezésű ellentétes lemezzel készült.

Az említett 19 féle kibocsátás közös adatait a szokásos sorrendben a következőkben foglaljuk össze:

Képméret: az aratós és a velük egyező nagyságú bélyegeknél 19×23 mm, a fekvő helyzetűeknél 23×19 mm, az országházasoknál 29×19 mm.

Bélyegméret: az előző sorrendben 21×25, 25×21 és 31×21 mm.

Nyomták: az Állami Nyomdában könyvnyomással.

Nyomóeszközök: Az eredeti metszetet acélba metszették. Az anya- és nyomólemezeket galvanoplasztikai úton állították elő. Az anyalemez – elenyésző csekély kivételtől eltekintve – négyes tömbből állt. A százas nyomólemezeket ennek megfelelően 25 darab négyestömbből forrasztották össze.

A felülnyomás nyomólemezeit *szedéssel,* nyomdai betűkből állították össze, az alapbélyeg ívnagyságának megfelelően 100-as, 2×100-as és 4×100-as összetételben. Az utóbbiaknál normál és E_2 ellentétes elrendezéssel.

Összegezési számok. A bélyegelszámolás megkönnyítésére az 1900-ban rendszeresített és az ívszegélybe nyomott összegezési számoknak a rendeltetésüknek megfelelő elrendezésétől eltérő nyomását téves nyomásnak tekintjük. A turulos bélyegek időszakából ilyeneket nem ismerünk. Az aratósok időszakában előforduló háromféle tévesen nyomott változat eredő okát a háborús eseményekre vezethetjük vissza. Gyűjtői szempontból előnyük, hogy segítségükkel egyes nyomólemezek, pontosabban az azokkal nyomott bélyegek egyik kiadása pontosan meghatározható. Az összegezési számok elrendezésével az ív első – bal felső ívsarok – bélyegétől kiindulva, az óramutató járásával megegyező irányba körbehaladva állapítjuk meg úgy, hogy megadjuk az ív négy szegélyére nyomott számsor és számoszlop növekvő, illetve csökkenő jellegét. Ennek alapján a helyesen nyomott összegezési számokat a *növekvő/csökkenő/növekvő/csökkenő* formula határozza meg. (L! I. kötet 345. oldal első bekezdés). A tévnyomatokat *Öszt* rövidítéssel jelöljük és folytatólagosan római számokkal sorszámozzuk. Az ismert háromféle tévnyomat:

Öszt/I.; növekvő/növekvő/csökkenő/csökkenő. (L! I. kötet 345. oldal)

Öszt/II.: csökkenő/csökkenő/növekvő/csökkenő. (L! I. kötet 346. oldal)

Öszt/III.: csökkenő/növekvő/csökkenő/növekvő. (L! I. kötet 346. oldal)

Az összegezési számok teljes sorának, vagy oszlopának sorrendjére kiterjedő hibákon kívül előfordul egy, esetleg két összegezési szám téves nyomása is. Ezeket az előfordulásuknak megfelelő címleteknél külön és esetenként ismertetjük.

A példányszám. A tárgyalt korszak egyes bélyegeinek példányszáma megnyugtatóan és egyértelműen nem határozható meg. A példányszám meghatározáshoz három állami nyomdai jelentés áll rendelkezésünkre:

1. Az 1920. március 12-én kelt 5.603/1919. sz. jelentéshez csatolt kimutatás. Kibocsátásonként és címletenként tartalmazza az 1915/17. évi kibocsátású vörös értékszámú zöld portóbélyegektől kezdve 1920. március 10-ig bezárólag nyomott valamennyi bélyeg gyártási mennyiségét és a zárás napján még meglevő maradványkészletet.

2. Az 1929. május 17-én kelt 13.163/1928. sz. jelentés IV. sz. Kimutatása tartalmazza az 1916–1925-ig bezárólag nyomott aratós rajzú bélyegek előállítási mennyiségét címletenként nyomási évbontásban. Hátránya, hogy nem veszi figyelembe a kibocsátásokat. Például a 40 filléresnél megadott mennyiség magában foglalja a kétféle színű Magyar Kir. Posta felírású, a Köztársasággal felülnyomott, a kétféle színű Magyar Posta felírású – tehát ötféle – bélyeg összmennyiségét.

3. Az 1944. március 20-án kelt 3.350/1944. számú jelentés mellékletét képező kimutatás 1873–1924-ig bezárólag nyomott postabélyeg – néhány emlék és jótékonysági sorozat kivételével – gyártott mennyiségét. Hátránya,

hogy 1916-tól a kibocsátásokat ugyancsak összevonva tartalmazza. Az adatok pedig ezen túlmenően a teljes mennyiséget, tehát a postának át nem adottat is magukban foglalják.

Az érintett bélyegek mintegy felénél állapítható csak meg pontosan a példányszám.

Bán Adattárának a hivatkozott állami nyomdai jelentésektől eltérő példányszámait valószínűtlennek tartjuk, ezért azok közlésétől eltekintettünk.

Papír. A VII. vízjellel készült papír (L. 176. oldal) –

t... sima, tömött, vastagabb fehér, úgynevezett békebeli papír,
v... pontozott – sorokba rendezett – háborús papír,
w... sávozott háborús papír,
x... sima, vastag, erős, tömör fehér papír és
z... sávozás nélküli háborús papír – változatait használták.

Vízjelállás: az aratós rajzú és az egyező alakú bélyegeknél kizárólag, VIIA., a fekvő alakúaknál és az országházasoknál VIIB.

Fogazás: az aratós rajzú és egyező nagyságú bélyegeknél 15-ös, az országházasoknál 14-es fésűsfogazás. Fogazatlan (□) példányok utólagosan kereskedelmi forgalomba került II. fázisnyomatok.

1916. FEHÉR ÉRTÉKSZÁMÚ ARATÓS

Két értékből álló forgalmi sorozat.

A bélyegképet Tull Ödön tervezte.

Forgalomba bocsátották az 1916. szeptember 27-én kelt 70 987 sz. rendelettel (a PTRT. 1916. szeptember 27-i 129. száma) 1916 szeptemberében.

Forgalomból kivonták az 1922. augusztus 30-án kelt 24 418 sz. rendelettel (a PTRT. 1922. szeptember 9-i 70. száma) *1922. szeptember 15-i* hatállyal.

A bélyegkép. Az aratós rajzú bélyegek közül a 15 filléres került először használatba. A bélyegképet a forgalombabocsátó rendelet következőképpen írja le:

„A sötét ibolyaszínben nyomott 15 filléres bélyeg egyenes vonalakból álló négyszöget alkot. Felső részén fehér vonalakkal határolt ibolyaszínű mezőben „15 FILLÉR 15" fehéren tűnik elő.

A kép előterében a hullámzó kalászokat tipikus magyar viseletű férfi aratja marokra fogott kaszával, mögötte a learatott gabonát lehajló asszony kévékbe köti össze. A kép háttere bárányfelhős alföldi rónát ábrázol távolba vesző fákkal és gémeskúttal.

A kép alsó részében ibolyaszínű mezőben fehér színben „MAGYAR KIR. POSTA" felírás olvasható". (76. ábra.)

Nyomóeszközök. Az első kiadásokhoz 2×100-as, a későbbiekhez 4×100-as nyomólemezeket használtak. Az első kiadáshoz címletenként 1–1 darab 2×100-as, a későbbiekhez két ízben tehát 2–2 darab 4×100-as nyomólemez készült.

Próbanyomatok. Az eredeti metszettel fehér, vízjelnélküli, valamint kartonpapíron először fekete színben készítettek próbanyomatokat. Ezt követően az első nyomólemezzel ugyancsak fehér, vízjelnélküli papíron is készült próbanyomat.

15 fillér ibolya színnel.

A végleges színek kiválasztásához az eredeti vízjeles papíron – VII/B. vízjellel – 11 1/2-es sorfogazással, enyvezés nélküli *színpróbák* készültek:

10 fillér élénk rózsaszín, élénk vörös
15 fillér sötét ibolya, élénk ibolya, szürkés ibolya.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

10 fillér élénk vörös, halványvörös 18 094 000 db Nj: 202ja, 606
15 fillér sötét ibolya, élénk ibolya, feketés ibolya 20 800 000 db Nj: 202ja

Papír. Az első kiadásokat mindkét értéknél a háborús papír *w*, a további kiadásokat pedig a *z* változatára nyomták. A sávozott – *w* – papír aránylag ritka.

1916/18. ARATÓS–ORSZÁGHÁZAS(I)

Tizenkilenc értékből álló forgalmi sorozat.

A bélyegképet a 2–40 filléresnél Tull Ödön, az 50–80 filléresnél és az 1–10 koronásnál Brandmayer Vilmos tervezte.

Forgalomba bocsátották a 10, 15, 20 és 25 fillérest az 1916. szeptember 27-én kelt 70.987 sz. (a PTRT. 1916. szeptember 27-i 129. száma); a 2, 3, 4 és 6 fillérest az 1917. január 18-án kelt 451 952 (a PTRT. 1917. január 22-i 7. száma), az 50, 75, 80 fillérest, valamint az 1 és 2 koronást az 1917. március 14-én kelt 19 148 sz. (a PTRT. 1917. március 15-i 34. száma); végül a 35 és 40 fillérest, valamint a 3, 5 és 10 koronást az 1917. november 6-án kelt 77 921 sz. (a PTRT. 1917. november 8-i 141. száma); végül a 4 fillérest az 1918. augusztus 26-án kelt 74.384 sz. (a PTRT. 1917. augusztus 27-i száma) rendelettel.

A polgári forradalom győzelme után, amikor az új államformának megfelelően az 1918. november 15-én kelt ad. 105.100 sz. rendelettel (a PTRT. 1918. november 15-i 108. száma) a forgalmi sorozatokba tartozó bélyegeknek „KÖZTÁRSASÁG" szöveggel való felülnyomására intézkedtek, a postabélyegek feliratát egyidejűleg „Magyar Kir. Posta"-ról „Magyar Posta"-ra változtatták. A bélyegek gyártását ezzel gyakorlatilag beszüntették, de a forgalomból ezeket sem most, sem a tanácsköztársasági sorok kiadásakor sem vonták ki. A Proletárdiktatúra bukása után háromnegyed év elteltével az 1920. május 30-án kelt 13.089 sz. rendelet (A PTRT. 1920. június 5-i 46. száma) a postabélyegek felírásában visszaállítja a „Magyar Kir. Posta" szöveget. A korona ekkor azonban már megindult az infláció lejtőjén. Az alacsony címletekre már nem volt szükség; néhány kiegészítő érték, illetve színváltoztatással, a kezdeti igényeket azonban még ki tudták elégíteni úgy, hogy a régi nyomóeszközök felhasználásával a szükséges címletek gyártását újra megkezdték. A feleslegessé vált értékfokozatú bélyegeket – akár alacsony névértékük, akár a színváltoztatásuk tette is ezeket feleslegessé – a forgalomból azonban még most sem vonták ki. A két nyomási időszaknak megfelelően az első aratós-országházas sorozat bélyegeit két nagy csoportba soroljuk: a háború alatti (I.) és a háború utáni (II.) kiadások. Az első csoportba a sorozat valamennyi értékét megtaláljuk, míg a másodikban a 15, 20, 40, 50 és 75 filléres, valamint az összes koronás érték fordul elő. A kétféle kiadáscsoport részletes ismertetésére a későbbiek

során visszatérünk, mert mind a megszállási bélyegek, mind az 1921. évi kisegítő portóbélyegek hamisítványainak döntő fontosságú az alapbélyeg kiadáscsoportjának meghatározása.

Forgalomból kivonták az összes filléres címletet az 1922. augusztus 30-án kelt 24.418 sz. rendelettel (a PTRT. 1922. szeptember 9-i 70. száma) *szeptember 15-i;* az 1, 2 és 3 koronást az 1923. szeptember 14-én kelt 27.648 sz. rendelettel (a PTRT. 1923. szeptember 19-i 67. száma) *szeptember 30-i,* végül az 5 és 10 koronást az 1924. január 19-én kelt 316 sz. rendelettel (a PTRT. 1924. január 26-i 7. száma) *január 31-i* hatállyal. A bélyegek becserélési határideje, a fenti rendelet sorrendnek megfelelően a közönség részére 1922. szeptember 30., 1923. október 30., illetve 1924. február 15., míg a postahivatalok részére 1922. szeptember 15., 1923. november 15., illetve 1924. március 1.

A forgalmi időhöz még két megjegyzést kell fűznünk. A két utolsónak idézett rendelet pontosan megadja az utolsó érvényben levő napot. Az első azonban azonnali hatállyal intézkedik s napra csak a becserélési határidőt adja meg. A kihirdető PTRT. szeptember 9-én kelt s ha figyelembe vesszük annak nyomdai szállítását, valamint az érdekelt postaszervekhez való beérkezését, a kivonás napját optimálisan szeptember 15-ben szabhatjuk meg. Második megjegyzésünk szakirodalmunkra vonatkozik, amely Örvös János 1935. évi Magyarbélyeg Katalógusának kivételével elképesztő felületességgel 1922. szeptember 30 és 1927. február 28 között a legkülönbözőbb időpontokban adja meg. Holott a három fent idézett rendelet a kivonási határidőket egyértelműen és félreérthetetlenül rögzíti. Mostani megjegyzéseinket, valamint a bevezetésben a forgalomba bocsátásra tett észrevételünk miatt célszerűnek láttuk a *forgalmi időszak* címletenkénti rögzítését.

2 fillér 1917. II. ? – 1922. IX. 15.	40 fillér 1917. XII. ? – 1922. IX. 15.
3 fillér 1917. III. ? – 1922. IX. 15.	50 fillér 1917. III. 30. – 1922. IX. 15.
4 fillér 1918. X. ? – 1922. IX. 15.	75 fillér 1917. V. ? – 1922. IX. 15.
5 fillér 1917. II. ? – 1922. IX. 15.	80 fillér 1917. III. 30. – 1922. IX. 15.
6 fillér 1918. I. 1 – 1922. IX. 15.	1 korona 1917. VI. ? – 1923. IX. 30.
10 fillér 1917. II. ? – 1922. IX. 15.	2 korona 1917. V. ? – 1923. IX. 30.
15 fillér 1917. II. ? – 1922. IX. 15.	3 korona 1918. I. ? – 1923. IX. 30.
20 fillér 1916. XII. ? – 1922. IX. 15.	5 korona 1918. V. ? – 1924. I. 31.
25 fillér 1916. XII. ? – 1922. IX. 15.	10 korona 1918. VII. ? – 1924. I. 31.
35 fillér 1918. I. ? – 1922. IX. 15.	

A 2, 5, 10, 15, 20 és 25 filléres bélyegeket először a salgótarjáni postahivatal árusította. Az 50 és 80 filléres pedig először a Budapest 4 filatéliai ablakánál került eladásra.

A bélyegkép. Az aratós bélyegek képe megegyezik a fehér értékszámú aratós bélyegekével azzal az eltéréssel, hogy a rajz felső részén két oldalt elhelyezett értékmezőt vonalas keretbe foglalták, amelyből az értékszám a bélyeg színében tűnik elő (79. ábra).

Az országházas bélyegek rajzát a forgalombabocsátó rendelet az alábbiakban írja le:

„Az új postabélyegjegy rajza keretből és belső képből áll. A 19/29 mm alaknagyságú kép keretrajza vonalzott alapon magyar díszítményekkel kitöltött oldalléczekből álló téglalapalakú négyszöget ábrázol, felső részén ívalakban hajtott szalagdísszel, melynek sötét alapjából a „MAGYAR KIR. POSTA", az alsó lécz közepén levő táblácskának sötét alapú mezőjéből pedig a „FILLÉR", illetőleg „KORONA" szó fehéren tűnik elő.

76. ábra

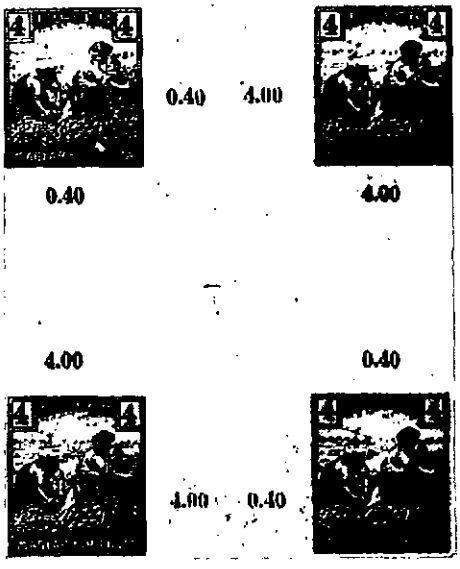
77. ábra

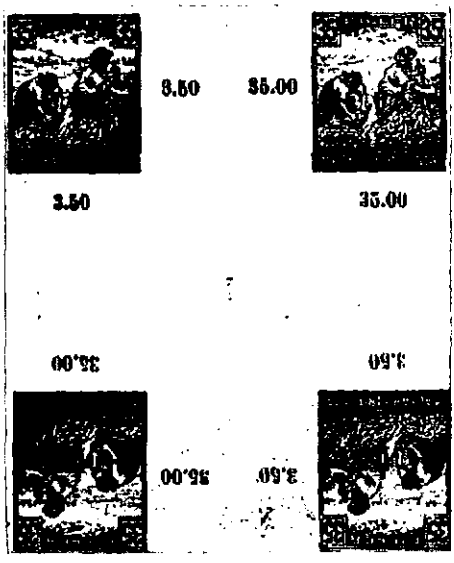
78. ábra

79. ábra

80. ábra

81. ábra

Az alsó bal- és jobbsarokban négyzetalakú táblácskáknak sötét mezején az „50 – 50, a 75 – 75, a 80 – 80" és az „1 – 1, a 2 – 2", a fillér, illetőleg a koronaértéket jelző arabs számjegyek fehéren láthatók.

A keretet betöltő kép az előtérben a Duna tükrét, háttérben az Országházat ábrázolja." (77. és 78. ábra).

Nyomóeszközök. A 3, 5, 15, 20, 25 filléres aratós címletek első kiadásai 2×100-as, későbbi kiadásaik, valamint a 2, 4, 6, 10, 35 és 40 filléres aratós értékek 4×100-as nyomólemezekkel készültek. A 2 – 25 filléresek 4×100-as nyomólemeze kizárólag normál (80. ábra), a 35 filléres E_1 elrendezésű (74. és 81. ábra). A 40 fillé-res első kiadásai E_1, míg a későbbiek normál elrendezésű lemezekkel készültek. Az országházas bélyegek nyomólemeze valamennyi címlet minden kiadásánál 2×100-as.

A nyomólemezek előzőekben vázolt általános elrendezésén kívül az egyes bélyegek eltérő nyomáseljárásának megfelelően még több nyomólemez fajtát ismerünk.

Az aratós rajzú bélyegek egyjegyű értékszámos címleteit két menetben nyomták. Első menet a bélyegkép, a második az értékszám. Ennek megfelelően a bélyegkép nyomásához a 3 és 5 filléres részére először egy 2×100-as, majd a 2, 3, 4, 5 és 6 filléres nyomásához egy 4×100-as nyomólemezt gyártottak. Az értékszám nyomólemezeit 10 pontos (garmond) kövér antikva számjegyekből szedéssel állították össze. A 3 és 5 filléres nyomásához először egy-egy 2×100-as, majd az öt értékhez egy-egy 4×100-as nyomólemezt készítettek.

A 10, 15, 20, 25, 35 és 40 fillérest egy menetben nyomták. Így minden címletnek külön-külön nyomólemezt — a 15, 20 és 25 filléreshez először 2×100-ast, majd valamennyihez 4×100-ast — készítettek. Természetesen a nagy példányszámú bélyegekhez, az elhasználódásnak megfelelően több nyomólemez is készült.

Az országházas rajzú bélyegeket ugyancsak két menetben — keret és középrész — nyomták. A kerethez, mivel az az értékszámot is magában foglalja címletenként készült egy-egy 2×100-as, míg a középrész nyomásához egy 2×100-as nyomólemez. A több nyomólemez készítésének szükségessége természetesen itt is felmerült, ami a középrész nyomólemezénél gyakrabban fordul elő. Ez természetes is, mert hiszen valamennyi érték középrészét a mindenkor éppen használatban álló lemezzel nyomták.

A használt nyomólemezek számának; valamint az ezeknek megfelelő százas bélyegívek eltéréseinek — (ívrekonstrukció) — meghatározása még sok éves kutatómunkát igényel.

Próbanyomatok. Mindkét rajzzal, a 4 filléres kivételével valamennyi címletből nagy mennyiségű próbanyomat készült. Az ezekhez használt nyomóeszköz alapján a próbanyomatokat két nagy csoportba oszthatjuk:

az eredeti metszetekkel és

a végleges nyomólemezekkel készített próbanyomatok.

Az eredeti metszettel nyomottak mindig fekete színűek és egyes darabok. A végleges nyomólemezekkel készítettek mindig színes nyomatok. Ívnagyságukat, pontosabban ívösszetételüket azonban ezeknek sem ismerjük. Ugyanis az Állami Nyomda jóváhagyásra mindig egyes darabokat terjesztett fel, továbbá a Bélyegmúzeumban és a magángyűjteményekben is — (Gily Eduárd, Ressler Ágoston) — csak egyes darabokat találunk; összefüggő példányokat nem. A százas nyomólemezekhez, mint már említettük általában négy kliséből álló tömböket készítettek, de ismerünk kilences, tízes, tizenhatos és huszonötös tömböket is. A színpróbákhoz — legalább is az eredeti papírra nyomott és fogazottakhoz — feltehetően 100-as nyomólemezt használtak. Nem kizárt azonban — különösen a színes papíron készült első próbáknál — a felsorolt tömbök valamelyikének alkalmazása sem.

Mindkét csoportban a próbanyomatok először értékszám nélkül, majd értékszámmal készültek.

Az eredeti metszetekkel végrehajtott fekete nyomással a metszetet, a végleges nyomólemezzel az első színes nyomatokkal részben az anyaminta, részben a nyomólemez helyességét ellenőrizték. Ezután került sor a színpróbára, amelyet már mindig az eredeti vízjeles papíron végeztek. Enyvezett próbanyomatok nem készültek. Az ismert kísérleti nyomatokat a vázolt csoportosításban soroljuk fel. A csoportokon belül az értékszám sorrendet vesszük alapul. Az egyes címleteknél a színeket a fizikai színskálának megfelelően iktatjuk sorba.

Meg kell még azonban említenünk, hogy a magángyűjteményekben levő próbanyomatok eredetére teljes egészében vonatkoznak azok a megállapításaink, amelyeket a turulos bélyegek próbalenyomatainál rögzítettünk.

A próbanyomáshoz használt vízjel nélküli papírfajtákat, illetve az azokon előforduló próbanyomatokat az alábbi betűjelzésekkel tüntetjük fel:

a... fehér, sima papír
b... fehér kartonpapír
c... sárgásbarna csomagolópapír
d... barnás papír
e... világoszöld papír
f... zöldesszürke közönséges papír és
g... világoskék papír

I. Az eredeti metszetekkel készült próbanyomatok

A) *Értékszám nélkül*

Fogazatlan (□).

aratós rajz: fekete a és b

országházas rajz: fekete a és b

B) *Értékszámmal*

Aratós rajz. Fogazatlan (□).

1 fillér fekete a
3 fillér fekete b
35 fillér fekete b és c
50 fillér fekete a

Fogazás: 15-ös fésűsfogazat.

35 fillér fekete a

Országházas rajz: Fogazatlan (□).

80 fillér, 1, 2, 3, 5 és 10 korona b, c, d, e, f és g

II. A végleges nyomólemezzel készült próbanyomatok

A) *Értékszám nélkül*

Eredeti – VII. – vízjeles papíron, 11 1/2-es sorfogazással. Vízjeláll ás VIIB. Enyvezés nélkül. Aratós rajzzal:

ibolyavörös
barna
szürkészöld
sötétkék
kékesibolya

Országházas rajzzal:

Az értékszám nélküli országházas bélyegek részben egyszínű, részben kétszínű nyomással készültek. Ez utóbbiak színét keret/belsőrész sorrendben adjuk meg. Az értékszámtartó mezők a keret színével kitöltöttek.

narancs
vörös
ibolyás vörös/világosbarna
vörösbarna
csokoládébarna
csokoládébarna/sárgásbarna
világoszöld
sötétkék/világos kék
kékesibolya/szürkés ibolya

B) *Értékszámmal*

1. Vízjel nélküli papírfajtákon. Fogazatlan (□) és 15-ös fésűsfogazással. Ez utóbbit a papírfajta jelzéssel egybeírott *A* betűvel – például: aA – jelöljük.

Aratós rajzzal:

2 fillér világoszöld a, b, c, d, f és g
ibolya b, c és aA
3 fillér ibolyavörös b
sárga b, c és aA
világoszöld a, b, c, d, f és g
5 fillér világoszöld a, b, c, d, f és g
zöld b, c, és aA
6 fillér borvörös b, c és aA
sárga b
világoszöld a, b, c, d, f és g
10 fillér vörös b
élénkvörös b
barna b, c, és aA
világoszöld a, b, c, d, f és g
ibolya b
15 fillér téglavörös b, c és aA
világoszöld a, b, c, d, f és g
20 fillér barna b
világoszöld a, b, c, d, f és g
kék b, c és aA
25 fillér világoszöld a, b, c, d, f és g
olajzöld b, c és aA
kék b
35 fillér világoszöld a, b, c, d, f és g
40 fillér zöldessárga b
világoszöld a, b, c, d, f és g
szürke b, c és aA
50 fillér kékeszöld b
türkiszkék b
75 fillér vörösibolya b

Országházas rajzzal:

50 fillér rózsaszín b, c és aA
világoszöld a, b, c, d, f és g
75 fillér cseresznyevörös b, c és aA
világoszöld a, b, c, d, f és g
80 fillér ezüstszürke b, c és aA
1 korona bíborvörös b
karminvörös b
barna b, c és aA
2 korona szépia b
barnásibolya b, c és aA
3 korona acélkék b, c és aA
5 korona narancssárga b, c és aA
10 korona szépia b, c és aA

2. Eredeti papíron – VII. vízjel A. és B. vízjelállással. – Enyvezés nélkül:

Aratós rajzzal:

2 fillér okkerbarna, sötét vörösibolya
3 fillér sötét narancs
5 fillér világoszöld, sötét zöld, olajzöld, sötét palaszürke
6 fillér olajzöld, barnásolajzöld, világoskék
10 fillér vörösrózsaszín, barnásvörös, világos kék, ibolyakék
15 fillér vörösibolya, barnásibolya, kékesibolya
20 fillér sárgásbarna
25 fillér kék
35 fillér vörös, sárgásvörös, ibolyabarna, sötétibolya
40 fillér fűzöld, olajzöld

Országházas rajzzal:

Az országházas bélyegek színpróbái általában kétszínűek. Készült azonban néhány egyszínű is. Sajnos a legszebb – háromszínű próbák közül egy sem került kivitelezésre. Ezeket három menetben nyomták. Először a keretet, utána a középrész alapszínét, majd a középrészt nyomták. A felsorolásban a színeket keret/középrész/középrész alapszín sorrendben adjuk meg.

50 fillér sötét ibolya/világosibolya
75 fillér kék/világoskék
80 fillér zöld/halvány zöld
1 korona barnásvörös/világosvörös
2 korona sárgásbarna/halványbarna

3 korona sötét barna/barnásszürke, feketészöld/sötétzöld, élénkibolya/palaszürke, sötét ibolyásszürke/sötét vörösibolya

5 korona vörös, vörösbarna/világosbarna, vörösbarna/ibolya, csokoládébarna/világos barna, csokoládébarna/olajzöld, őzbarna/világosbarna, barna/sárgásbarna.

10 korona halvány szürkésbarna, sötétbarna, barna/világos barna/rózsaszín, csokoládébarna/vörösibolya, ibolyabarna, ibolyabarna/ibolya, sárgásbarna/barna/sárga, világos zöld/palakék,barnásibolya/barna.

3. Külön csoportba soroltuk azt a tízféle kísérleti nyomatot, amely a VII. vízjeles papíron, az elfogadott, tehát a végleges színekkel készült; de enyvezés és fogazás nélkül. Nyomdai eredetükhöz szó sem férhet, mert annak a volt állami nyomdai mesternek a hagyatékából származnak, akiről már a Turulosoknál is megemlékeztünk. A nyomdai eredetre utal a bélyeg rajzán átfutó vastag, függőleges, színes vonal, amelyet az Állami Nyomda *érvénytelenítésre* alkalmazott. Ismertek aratós rajzzal a 10 és 20 filléres, országházas rajzzal az 50, 75, 80 filléres, az 1, 2, 3, 5 és 10 koronás.

A felterjesztett próbanyomatok alapján a kereskedelemügyi miniszter kijelölte a *végleges színeket*, amelyeket a forgalombabocsátó rendeletek tartalmaznak. Kivételt képez a 10, 20 és 25 filléres, amelyeknek színe megegyezik az előző turulos sorozat egyező címleteinek színével, továbbá a 4 filléres, amelynek színéről a rendelet a kiadásra nem került 1,20 és 1,40 koronással együtt azt közli, hogy „..... postabélyegek színe a hozzájuk szükséges nyersanyag beszerzése után fog megállapíttatni." A két, koronás címlet már csak az első Magyar Posta sorhoz jelent meg, azokkal majd ott foglalkozunk; a 4 filléres hivatalos színmegállapításáról nyilvános közleményt még a tényleges forgalombabocsátása után sem adtak ki. A sorozat többi tagjának kijelölt *hivatalos színe:*

2 fillér rozsdabarna; *3 fillér* vöröcsibolya; *5 fillér* sötét fűzöld; *6 fillér* türkiszkék; *10 fillér* élénkvörös(piros); *15 fillér* sötét ibolyaszín; *20 fillér* barna; *25 fillér* kék; *35 fillér* élénk vörösbarna; *40 fillér* sötét olajzöld; *50 fillér* sötét vöröses ibolya/világos vöröses ibolya; *75 fillér* sötét azúrkék/világos azúrkék; *80 fillér* sötét sárgászöld/világos sárgászöld; *1 korona* sötét cseresznyevörös (piros)/világos cseresznyevörös (piros); *2 korona* sötét őzbarna/világos őzbarna; *3 korona* feketésibolya/indigókék; *5 korona* csokoládébarna és *10 korona* ibolyavörös (lilavörös)/kékesibolya.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

A színeknél általában csak árnyalati eltéréseket ismerünk. A kis példányszámban kibocsátott értékeknél ezek is rendszerint a sötét és világos árnyalatra korlátozódnak. A nagy példányszámú bélyegeknél azonban már egyéb színbeütéses árnyalatok is előfordulnak. Igaz, hogy az alig több mint kétéves nyomási időszak még ezeket sem indokolja, de érthetővé teszi a háborús és a közvetlen háború utáni anyagellátás, amelynek káros következményeitől a nyomdafesték sem volt kivétel. A színeltérések a már említett okok miatt az I és II-es kiadásoknál döntően fontosak. A színárnyalatokat a két időszakban nyomott értékeknél (I) és (II)-vel választjuk szét. A két kiadáscsoport bélyegeinek részbeni megkülönböztetését 1921 február 21-től kezdve némileg megkönnyíti — különösen ív- és tömbanyagnál — az úgynevezett *hármas lyukasztás*. Ennek rendeltetésével és előfordulásával a kötet V. fejezete rész-

letesen foglalkozik. Itt csak annyit jegyzünk meg, hogy a II-es kiadáscsoport értékei közül ekkor már csak kétféle aratós és ötféle országházas értéket nyomtak. Hármas lyukasztással tehát csak ez a hét címlet fordul elő. A felsorolásban ezeket a nyomdatechnikai jelzések után *HL* rövidítéssel jelöljük meg. A példányszámot viszont csak összevonva adhatjuk meg, mert a két időszakra különkülön nem álltak adatok rendelkezésünkre.

2 fillér narancsbarna, barnássárga, okkersárga barnás árnyalattal, élénk narancsbarna, szürkésokker 77 526 400 db. Nj: 202jf, 204jf, 204bf és 124ja.

3 fillér vörösibolya, sötét és világos árnyalattal, rózsaibolya, szürkés vörösibolya. 75 740 000 db. Nj: 124jf, 124bf, 202jf és 212 jf.

4 fillér palaszürke, sötétszürke. 16.026.000 db. Nj: 124jf, 204jf, 204bf.

5 fillér világoszöld, fűzöld, sötét fűzöld, sárgászöld, szürkészöld, 223 400 000 db. Nj: 124jf, 204jf, 204bf és 232 jf.

6 fillér türkiszkék, zöldeskék sötét és világos árnyalattal. 5 545 000 db. Nj: 202jf, 202bf.

10 fillér vörös, halványvörös, élénkvörös, rózsavörös, halványrózsa, sárgásvörös, barnásvörös. 260.157.500 db. Nj: 131ja, 131ba, 140ja és 202ja.

15 fillér (I.) élénk ibolya, sötét ibolya, mélyibolya (II.) ibolya szürkés árnyalattal 250 125 200 db. Nj: 101jf, 121jf, 132jf, 202ja, 202ba, 203jf, 203bf és 203ba.

20 fillér (I.) sötétbarna, *barna*, zöldesbarna, szépia barna; (II.) szürkésbarna sötét és világos árnyalattal 151 324 100 db. Nj: 132jf, 133jf és 202ja. HL.

25 fillér világos kék, *kék*, sötétkék, szürkéskék, ultramarin. 60 849 300 db. Nj: 606 ja.

35 fillér vörösbarna, *élénk vörösbarna*, csokoládébarna. 9 444 000 db. Nj: nincsen (E_1 nyomdai ív).

40 fillér (I.) szürkészöld, olajzöld, *sötét olajzöld*, halvány olajzöld, (II). 19 390 000 db. Nj: 124jf, 202ja és 606 jf. HL.

50 fillér (I.) *sötét vörösibolya/világos vörösibolya*, barnás vörösibolya/világos vörösibolya, (II.) szürkés vörösibolya/világos ibolyabarna. 22.276.000 db.

75 fillér (I.) élénkkék/halványkék, *sötét azúrkék/világos azúrkék*, kék/halvány zöldeskék. (II.) kék/halvány kékeszöld 18 640 000 db.

80 fillér zöld/halványzöld, *sötét/sárgászöld/világos sárgászöld*, szürkészöld/halványzöld. 17 727 800 db.

1 korona (I.) vörös/halványvörös, sötétvörös/világosvörös, sötét barnásvörös/halványvörös (II.) 32.319.000 db. HL.

2 korona (I.) olajbarna/világos olajbarna, *sötétbarna/világos őzbarna*, olajbarna/világos sárgásbarna, őzbarna/sárgásbarna (II.) 10 964 000 db. HL.

3 korona (I.) sötétibolya/palaszürke, *feketésibolya/palaszürke*, feketésibolya/zöldesszürke, (II.) 3 678 800 db. HL.

5 korona (I.) barna/halványbarna, *csokoládébarna/halványbarna*, sötétbarna/sárgásbarna, barna/világos sárgásbarna, (II.) 5 058 400 db. HL.

10 korona (I.) *ibolyabarna/vörösibolya*, ibolyabarna/világos vörösibolya, sötét vörösbarna/vörösibolya, (II.) barnásibolya/ szürkés vörösibolya. 2 810 000 db. HL.

Névérték 24 korona 70 fillér. Készült 2 810 000 teljes sorozat.

Nyomáshibák

1. *Értékszám hiány*. Csak az aratós értékeknél fordulhat elő, mert azoknál nyomták az értékszámot a második menetben. Keletkezésükre és postai forgalomba, illetőleg gyűjtői kézbe kerülésükre a turulosok hasonló rendellenességeinél mondottak itt is érvényesek. Kétféle változatuk fordul elő:

a) *Mindkét értékszám hiány* a 3 filléresnél. Ezeket a korabeli irodalomból ismerjük; mi még nem láttuk. A 3 filléres első kiadásánál fordult elő a II. 2. ívhelyen. Az első kiadás 2×100-as nyomdai íven készült; nyomdai ívhelye tehát vagy *A*, vagy *B*. A korabeli közlés 5 darab postai árusításból kikerültről tudósít 1917 március hónapból.

b) *Bal oldali értékszám hiány* a 2 és 5 filléresnél. Dr. Weinert 1929-es katalógusában írja le s ezeket a legjobb magyar ritkaságok egyikének tartja. Ívhelyüket nem ismerjük.

2. *Elcsúszott nyomat.* A két menetben való nyomás jellegzetes nyomáshibája ami kizárólag a papír adagolás pontatlan beállításának eredménye. A második menetnek megfelelően az aratós rajzú 2—6 filléres bélyegeknél az értékszámok, az országházasoknál a középrész eltolódásában nyilvánul meg. A nagyobb mértékű elcsúszások ritkábbak s így gyűjtői szempontból is sokkal érdekesebbek. Az eddig ismert legnagyobb mértékű eltolódást a 80 filléresnél találtuk. Ennek középrésze 4 mm-t csúszott jobbra, aminek eredményeként a bal oldali keretvonal és az országház rajza között ugyanilyen széles függőleges üres sáv húzódik. Csomagszállítólevélen ismerjük egy példányban. Forgalomba 200 darabnak kellett kerülnie.

Papír

A kettős keresztes vízjelű papír négyféle fajtájának használata ismert. A leggyakoribb a *z* fajta — sávozás nélküli háborús papír — amelyen minden érték a 2 fillérestől a 10 koronásig előfordul. Gyakori még a *v* fajta is — pontozott — (sorokba rendezett) — háborús papír. Itt meg kell jegyeznünk, hogy amíg a pontosok az aratós értékeknél vízszintes irányban húzódnak, addig az országházasoknál függőleges helyzetűek. Ismert előfordulások: 2, 3, 4, 5, 6, 10, 15, 20, 25 és 40 fillér, valamint 1 koronás.

A másik két fajta, az *x* és *w* — különösen az utóbbi — jóformán ritkaságnak számít. Mindössze néhány értéknél való előfordulásukról tudunk, de ezek egy részét nem láttuk; csak az irodalomból ismerjük.

Az *x* fajtán — sima, vastag, erős, fehér papír — a 2, 15, 20 filléres és 1 koronás, míg *w*-én — sávozott háborús papír — a 2, 5 és 20 filléres fordul elő.

1915. VÖRÖS ÉRTÉKSZÁMÚ ZÖLD PORTÓ (I.)

Belkezelésben használt 11 értékből álló bélyegsorozat.

Forgalomba bocsátották az 1, 2, 5, 6, 10, 12, 20 és 50 fillérest az 1915. február 23-án kelt ad.3.057.v. (a PTRT. 1915. február 26-i 21. száma); a 15 és 30 fillérest az 1917. november 23-án kelt 87 375 (a PTRT. 1917. december 3-i 150. száma) s végül a 3 és 40 fillérest az 1918. augusztus 26-án kelt 74 384. sz. rendelettel (a PTRT. 1918. augusztus 27-i 80. száma).

A bevezető mondatban közölt értékfokozat szám, valamint a felsorolt forgalombabocsátási rendeletek adatai között ellentmondást találhatunk. Ez azonban csak látszólagos. Az első helyen említett rendelettel a II. fejezetben már részletesen foglalkoztunk. Itt csak annyit elevenítünk fel, hogy ez a rendelet szüntette meg a 100 filléres értékfokozatot és ezzel egyidejűleg hozta nyilvánosságra, hogy a portóbélyegeket ezentúl — rajzuk megváltoztatása nélkül — vörös értékjelzőszámmal nyomják. A portó bélyegek értékfokozata a második rendelet kibocsátásáig, tehát 1917 novemberéig 1, 2, 5, 6, 10, 12, 20 és 50 filléres címletekből állt. Most törlik az értékfokozat sorból az 1, 5, 6 és 12 fillért, de helyettük beiktatják a 15 és 30 fillért. Végül a harmadik rendelettel törlik a 15 és 30 fillért, a sort azonban a 3 és 40 fillérrel bővítik. Végeredményben így

12 féle portóbélyeg kibocsátását tervezték, de a 3 filléres már csak „Köztársaság" felülnyomással került kibocsátásra. A levélbélyegek kétféle kiadáscsoportját természetesen itt is megtaláljuk, de az értékfokozat változásnak megfelelően más formában. Nevezetesen a Köztársaság kikiáltásáig a fekete értékszámú 50 filléresek nagy készlete miatt még nem került sor a vörös értékszámúak nyomására, továbbá a forradalom előtt rendszeresített 40 filléres címlet sem került még forgalomba. Ezek, hasonlóan a már említett 3 filléressel együtt első ízben „Köztársaság" felülnyomással kerültek kibocsátásra. Így az I-es kiadáscsoportba — háború alatti kiadások — az 1, 2, 5, 6, 10, 12, 15, 20 és 30 filléres jelent meg. A II-es — háború utáni — kiadáscsoportba pedig a 10, 20, 40 és 50 filléres látott napvilágot.

Az egyes értékfokozatok megszüntetésénél a kérdéses bélyegeket azonban sohasem vonták ki a forgalomból, csak azok nyomását szüntették be. Az infláció alatt, 1923-ban egy esetben kivételt tettek. Az akkor megszüntetett értékfokozatoknak megfelelő címleteket a forgalomból ki is vonták.

Forgalomból kivonták a 10, 20, 40 és 50 fillérest az 1923. január 6-i 38 057/1922. sz. rendelettel (a PTRT. 1923. január 17-i 3. száma) március 31-i hatállyal. A postahivatalok maradványkészletüket *1923. április 15-ig* cserélhették be. A fel nem sorolt címleteket a forgalomból 1927. március 31-i hatállyal a március 14-én kelt 8 290 sz. rendelettel vonták ki (a PTRT. 1927. március 22-i 11. száma).

A forgalmi időt — a levélbélyegekhez hasonlóan — a rendelkezésre álló adatok alapján címletenként foglaljuk össze:

1 fillér 1915. ? ? — 1927. III. 31.
2 fillér 1915. ? ? — 1927. III. 31.
5 fillér 1915. ? ? — 1927. III. 31.
6 fillér 1916. II. ? — 1927. III. 31.
10 fillér 1915. XII. ? — 1923. III. 31.
12 fillér 1916. I. ? — 1927. III. 31.
15 fillér 1917. XII. ? — 1927. III. 31.
20 fillér 1916. VII. ? — 1923. III. 31.
30 fillér 1918. I. ? — 1927. III. 31.
40 fillér 1920. VII. ? — 1923. III. 31.
50 fillér 1920. XII. ? — 1923. III. 31.

A bélyegkép — mint már említettük — változatlan, vörös értékszámmal.

Nyomóeszközök. A vörös értékszámú portóbélyegek is, elődeikhez hasonlóan általában 2×100-as nyomólemezzel készültek. A háború utáni kiadásoknál — az infláció mind inkább jelentkező hatásának megfelelően — a növekvő igények kielégítésére a magasabb értékű filléres címletekből jóval többet kellett nyomni, az eddig szokásos mennyiségnél. Ekkor tértek rá — portóbélyegeinknél első ízben — a 4×100-as nyomólemezek használatára. Ezeken természetesen már megtaláljuk a nyomdatechnikai jelzéseket is. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a „*Hivatalos*" bélyegek filléres címleteinek keretrajza megegyezett a portóbélyegekével, tehát azok első menetéhez is ugyanazokat a nyomólemezeket használták. Ez a körülmény is indokolja a lemezek gyorsabb elhasználódását és újabb lemezek készítését. A 4×100-as nyomólemezek fontos és érdekes eltérése a levélbélyegek lemezeitől, hogy a nyomdatechnikai jelzéseket az első menet nyomólemezeire vésték, tehát azokból pontosan meghatározhatjuk a nyomólemezt. A 100-as lemezeket általában négyes tömbből álló klisékből forrasztották össze. Készültek azonban 9-es, 10-es és 16-os klisétömbök, valamint egyes klisék is. A kétmenetes nyomás is az eddigi gyakorlatnak megfelelően történt. Tehát mindig a várható negyedévi igénynek megfelelő keretet nyomtak; majd a ténylegesen kiadott értékenkénti mennyiségnek megfelelően nyom-

ták az értékszámokat. Az így gyártott bélyegmennyiséggel – ez felel meg egy kiadásnak – töltötték fel, illetőleg egészítették ki a készletraktárakat. Az 1915-től 1918-ig, valamint az összes – tehát az 1920 utáni kibocsátások – vörös értékszámú portóbélyegek 1920-tól 1923-ig terjedő nyomási ideje alatt a köztársasági bélyegek nyomásához használtakon kívül, három 2×100-as – (6 db 100-as lemez) – s négy 4×100-as – (16 db 100-as lemez) – készült. A 2×100-as lemezek közül az elsőt és a másodikat javították így ezekből, végül is öt nyomólemez változatot ismerünk. Végeredményben tehát a 2×100-as nyomólemezekhez 10 féle, míg a 4×100-asokhoz 16 féle, összesen 26 db 100-as lemez készült.

I. Nyomólemez. Az első lemezt 1915-ben készítették. Az ezzel nyomott postai – 100-as – ívek jelölése I. A. és I. B.

Ia. Nyomólemez. A portóbélyegek nyomólemezeinek – a gépbe való beállításuknak megfelelően – először azok a kliséi rongálódnak meg, amelyek a postai ívek 10. függőleges sorát nyomják. A lemez elhasználódás első jeleit ennek a függőleges sor bélyegeinek jobb oldali keretvonalán észlelhetjük. A keretvonal – belülről kifelé – szélesedik, a másik három keretvonalrésznél mind vastagabb lesz, külső széle egyenetlenné válik, eldurvul. Amikor a lemez rongálódása eléri ezt a fokot a lemezt javítják. Éspedig úgy, hogy levágják a 9. és 10. függőleges klisésort és azokat felcserélve forrasztják vissza. Az így javított – Ia-val jelölt – lemezzel nyomott íveket könnyen felismerhetjük, mert a jobb oldali durva, vastag keretvonalas bélyegek nem az ív szélén, hanem minden sor 9. helyén tűnnek fel. Ezt a lemezjavítást 1916 végén hajtották végre. Az ezzel nyomott postai íveket, *Ia.A* és *Ia.B*-vel jelöljük.

II. Nyomólemez. Teljesen új klisékből állították össze 1917-ben. Ívjelölése *II.A.* és *II.B.*

IIa. Nyomólemez. A II-es lemezt 1918 őszén alapos tisztításnak és kliséjavításnak vetették alá. Klisécsere nem történt, de a legtöbb eddig keletkezett lemezhiba megszűnt. Ívjelölése *IIa.A.* és *IIa.B.*

(A *III. és. IIIT nyomólemezt* a köztársasági bélyegek – [L! ott!] – nyomásához használták.)

IV. Nyomólemez. A „Magyar Posta" felirat 1920. évi megváltoztatásakor készült. A háború utáni kiadásoknak – II. kiadás csoport – ez az egyedüli nyomólemeze. Ívjelölés *III.A.* és *III.B.*

V. Nyomólemez. Az első 4×100-as lemez. Feltehetően 1920 végén, vagy 1921 elején vették használatba. Nyomdatechnikai jelzése Nj.: 117. Ívjelölése: IV.A., IV.B., IV.C. és IV.D.

VI., VII. és *VIII. Nyomólemez.* Elrendezésük és ívjelölésük, mint az V-ösnél. Nyomdatechnikai jelzések – a lemezek számsorrendjében – Nj.: 202., 231. és 233.

Próbanyomatok. Ennél a kibocsátásnál csak az értékszám színe változott, így a kísérleti nyomás kizárólag az értékszám színpróbáira korlátozódott. Ezekre a próbanyomásokra, két ízben került sor. Először – (1915-ben) – amikor a fekete értékszámról rátértek a színes értékszámra. Másodszor pedig akkor, amikor – (1920-ban) – a „Magyar Posta" feliratú ugyancsak fekete értékszámos bélyegek nyomásáról rátértek a „Magyar Kir. Posta" feliratra és a színes értékszámokra.

Az első próbanyomás kizárólag az 1 filléres értékkel készült, vízjel nélküli, vastag sárga papíron. Fogazatlan. Háromféle színpróbát ismerünk:

szürkészöld/vörösbarna; szürkészöld/cinóbervörös és szürkészöld/sárgásvörös.

A második próbanyomás az eredeti vízjeles papíron — vízjelállás VIIA. és VIIB — enyvezés nélkül, 11 1/2-es sorfogazással készült:

sötétkékeszöld/sötétkék 10, 20, 40, 50, 120 és 200 fillér
sötétkékeszöld/világos ibolyavörös 10, 20, 40, 50, 120 és 200 fillér.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések. Ennek a három adatcsoport felsorolásának eddigi gyakorlatától — a portóbélyegek néhány s most egyszerre szerephez jutó sajátossága, miatt — eltérni kényszerülünk. A kétféle — zöld és vörös — szín sok, de pontosan meghatározható változatának együttes előfordulása, illetőleg az ezen belüli kombinációs lehetőségek nagyszámú színeltérést eredményeznek. Azért nem tartottuk célszerűnek az értékenkénti felsorolást, mert az egy kiadáshoz tartozó címletek színe azonos, tehát egy-egy színváltozatot több ízben tíz-tizenegyszer kellett volna megismételnünk. Úgy döntöttünk tehát, hogy lemezsorrendben, azon belül kiadásonként csupán a színváltozatokat soroljuk fel s mindegyik után megadjuk azokat az értékeket, amelyeket a szóban forgó színváltozatból ismerünk.

A példányszámmal kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy a II. kiadáscsoportba tartozó címletek közül a 40 és 50 filléreseknél adatokkal egyáltalán nem rendelkezünk. A 10 és 20 filléres kiadási mennyiségéről pedig nincsen arra vonatkozó megnyugtató adatunk, hogy az mindkét kiadáscsoport darabszámát magában foglalja-e vagy sem. Aggályainkat a darabszámok utáni „?"-lel érzékeltetjük.

A nyomdatechnikai jelzések kérdése, kevés számuk ellenére is nagyon érdekes és megjelenési formájuk — természetesen csak az országházas bélyegek 4×100-as nyomólemezeinek feltűnéséig — egyedülálló jelenség. Okát a portóbélyegek fekvő alakjában találjuk meg. A 82. ábrán a 4×100-as nyomólemezek vázlatos rajzán a levél- és portóbélyegek 100-as lemezeinek elhelyezését foglaltuk össze. A portóbélyegek 4×100-as nyomdai ívein a 100-as kezelési ívek $\begin{matrix} C & A \\ D & B \end{matrix}$ sorrendben helyezkednek el. A fogazási ívpárokra való szétvágás után tehát az *A és B*, valamint a *C* és *D* ívpárok, nem úgy mint a levélbélyegeknél egymás mellé, hanem egymás alá kerülnek. A méretrevágás után pedig ennek megfelelően a jelzések helyét sem a bal- és jobb oldali, hanem az alsó és felső ívszegélyen találhatjuk meg. Az *A és C* íveken mindig alul és a *B és D* íveken mindig felül. Az eddig ismert jelzések az *A* ívek *X/10.* bélyege alatti, míg a *B* ívek I/10. bélyege feletti ívszegélyrészen találhatók. Nem kizárt a *C* és *D* íveken való előfordulásuk sem. Ekkor helyüket a X/1. bélyeg alatt, illetőleg az I/1. bélyeg felett kell keresnünk.

Az előre bocsátott megjegyzéseink után és ezek figyelembevételével először értékfokozatonként a példányszámot és a nyomdatechnikai jelzéseket, majd ezt követően a színváltozatokat foglaljuk össze.

1 fillér	1 802 000 db	6 fillér	1 854 600 db
2 fillér	7 264 000 db	10 fillér	15 805 600 db ?
5 fillér	4 553 600 db	12 fillér	1 564 000 db

15 fillér	2 120 600 db	40 fillér	? Nj: 117a
20 fillér	11 797 600 db ?	50 fillér	? Nj: 202a, 231a
30 fillér	2 554 600 db		és 233f.

A sorozat névértéke 1 korona 91 fillér; 1 564 000 teljes sorozat készült.

I. Nyomólemez
fényes sötétzöld/cinóbervörös 1, 5, 6 és 12 fillér
mély sötétzöld/sárgásvörös 1, 2, 5, 6, 10 és 20 fillér
Ia. Nyomólemez
sötét sárgászöld/élénk cinóbervörös 10 fillér
sötét sárgászöld/hidegcinóbervörös 2 fillér
feketészöld/cinóbervörös 5 fillér
feketészöld/világos cinóbervörös 10 fillér
tengerzöld/cinóbervörös 10, 20 fillér
sötét homályos kékeszöld/világos hidegcinóbervörös 2, 10, 15 és 20 fillér
homályos kékeszöld/cinóbervörös 10, 12, 15, 20 és 30 fillér
világos homályos kékeszöld/cinóbervörös 10, 12, 15, 20 és 30 fillér.
II. Nyomólemez
homályos sötétzöld/cinóbervörös 15 és 30 fillér
kékeszöld/cinóbervörös 15, 20 és 30 fillér
sárgászöld/élénk cinóbervörös 10, 15 és 20 fillér
sárgás olajzöld/élénk cinóbervörös 10, 15 és 20 fillér
IIa. Nyomólemez
szürkészöld/barnás sötétvörös 1, 2, 10 és 20 fillér
szürkészöld/téglavörös 5 és 20 fillér
kékes szürkészöld/barnás sötétvörös 2 és 10 fillér
sötétzöld/barnás sötétvörös 2, 10 és 20 fillér
kékes sötétzöld/barnás sötétvörös 2 és 10 fillér
éles olajzöld/barnás sötétvörös 2, 10 és 20 fillér
éles olajzöld/téglavörös 20 fillér
sötét olajzöld/barnás sötétvörös 10 és 20 fillér
világos olajzöld/barnás sötétvörös 2 és 20 fillér
világos olajzöld/téglavörös 20 fillér
olajzöld/fényes sötétvörös 1 és 10 fillér
sárgás olajzöld/fényes sötétvörös 2 és 6 fillér
sárgás olajzöld/téglavörös 20 fillér
zavaroszöld/barnás sötétvörös 2 és 10 fillér
feketészöld/téglavörös 20 és 30 fillér
feketészöld/vörösbarna 30 fillér
feketészöld/barnás sötétvörös 10 és 20 fillér
IV. Nyomólemez
kékes sötétzöld/barnás sötétvörös 10, 20, 40 és 50 fillér
kékes sötétzöld/élénk cinóbervörös 10 és 20 fillér
V., VI., VII. és VIII. Nyomólemez
kékes sötétzöld/sötétvörös 40 és 50 fillér

Nyomáshibák

Fordított (?) értékszámmal két értéket, a 15 és 50 fillérest ismerjük. Keletkezésükre és forgalomba kerülésükre vonatkozó pontos adatokat nem ismerünk. A korabeli és a későbbi szakirodalomban szereplő megállapítások — amelyek különben nagyjában egybevágóak — közül néhányat idézünk. Majd ezeket összevetjük e tévnyomatoknak az ívanyagából, illetve ezek segítségével a nyomólemezeikből megállapítható tényadatokkal. Az így leszűrt eredmény most már megbízható támpontot nyújt eredetük pontos meghatározására. Végső fokon tehát arra, hogy létük tévedésnek köszönhető-e, vagy pedig szán-

dékosan készültek-e értékesítési — (gyűjtői?) — célra. A jelzett idézetek:

Jászai az 1927-ben megjelent katalógusában az 1920-as vörös értékszámú portósornál — (ezt neveztük mi II. háború utáni) kiadáscsoportnak — azt közli, hogy „Az 50 filléres érték ellentétesen benyomott értékjellel is készült és forgalomba került." — Ezt megelőzően az 1919-es „Köztársaság" felülnyomású portósornál azt írja, hogy „... és a 472-es szám alatt — (ezzel utal az előbb idézett és egy évvel később forgalombabocsátott 50 filléresre) — ismertetett és eredetileg *ellentétes értékjellel* készült 50 filléres, tehát fordított számmal és átnyomattal került forgalomba."

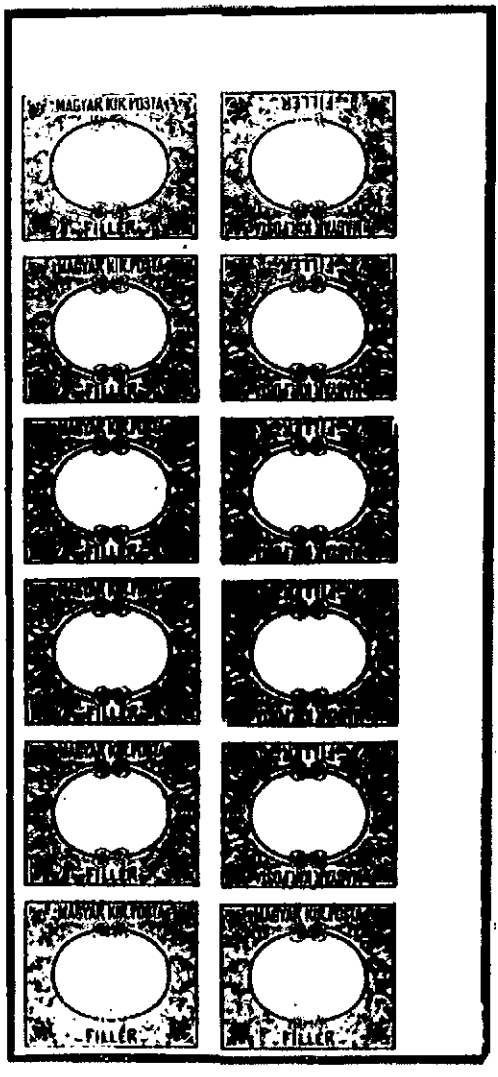
Bán Willy Adattárában viszont azt írja, hogy „Az 50 filléres bélyegív 10, 20, 30, 40 és 50-ik bélyege fordított értékszámjeggyel volt használatban a Budapest 4. sz. postahivatalnál. A 15 filléres fordított értékszámjegyű bélyeg forgalomban nem volt, azt csere céljára készítették."

Végül idézzük még a Magyar Bélyegek Árjegyzékét, amely szerint „A 15 f és 50 f fordított értékszámmal is létezik", a köztársasági felülnyomatos sornál pedig „Az 50 f fordított értékszám és felülnyomattal is létezik."

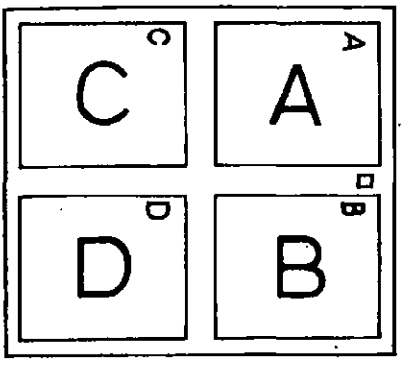
Most kissé előre kell nyúlnunk, a köztársasági portóbélyegekhez. Ugyanis az ott is ismert fordított értékszámú 50 filléres keletkezése szorosan összefügg, sőt el sem választható a felülnyomás nélküli hasonló tévesnyomású bélyegektől. Az előzményekből még elevenítsünk fel két adatot. A Köztársaság kikiáltásáig az elegendő fekete értékszámú készlet miatt a vörös értékszámú 50 fillérest még nyomni sem kezdték, a 15 filléres értékfokozat 1918 augusztusi törlése miatt pedig ennek nyomását már beszüntették.

A köztársasági portó sor nyomásához 1919 első napjaiban készítették el a III. nyomólemezt. Ma már pontosan meg nem állapítható időpontban és — feltehetően — lemezjavítás miatt — az *A* lemez I—V. sorának 10. kliséjét — tehát a tizedik függőleges sor felső öt kliséjét kivágták, majd fordított helyzetbe visszaforrasztották. Tehát az első öt vízszintes sor utolsó bélyegének kerete fordított helyzetű (83. ábra). Ezt a nyomólemezt IIIt-vel jelöljük. Az értékszámok nyomólemezeinek kliséi viszont mind rendes helyzetűek. Tehát a fordított értékszám nem úgy keletkezett, hogy a második menet nyomásakor a keretet már tartalmazó íveket fordított helyzetben tették a gépbe, hanem az említett 5 ívhelyen az ív többi bélyegéhez képest fordított helyzetű a keret. Végeredményben tehát az ezzel a nyomólemezzel nyomott bélyegek közül öt *fordított keretrajzú*, mert a teljes ívhez viszonyítva a keretet és nem az értékjelzést nyomták fordítva. Az irodalomnak tehát azt a megállapítását, hogy a 15 filléres — most már a helyes megnevezést használjuk — fordított keretrajzzal *gyűjtői célra* készült két okból is helytállónak fogadhatjuk el. A nyomólemezek leírt rendellenes összetétele nem *véletlenül*, hanem szándékosan jött létre. Nem is szólva arról a körülményről, hogy a 15 filléres értékfokozat megszüntetése óta legalább fél év telt el, így postai igény sem merülhetett fel ennek a címletnek újabb nyomására. A forgalomból való kivonásuk azonban nem történt meg, így postai használatuk is előfordulhat.

Az 50 filléres a II. kiadáscsoportban, 1920 elején látott napvilágot. A Budapest 42. Kézbesítő postahivatalnál fordított értékszámmal nyomott 50 filléresek kerültek forgalomba, amelyeket a Budapest 4. filatéliai ablak is árusított. Ezek azonban nem a IIIt nyomólemezzel, hanem az új IV-es lemezzel ké-

83. ábra

82. ábra

84. ábra

szültek. (84. ábra). A második menetben itt ténylegesen a keretrajzot tartal mazó ív vagy ívek kerültek fordított helyzetben a gépbe, majd az ellenőrzésen véletlenül átcsúszva forgalomba is. Téves nyomás jellegükhöz szó sem férhet. Példányszámukat nem ismerjük; a legkisebb nyomott mennyiség 200 db lehet. Postai árusításra legkevesebb 100 db kerülhetett. Bánnak idézett megjegyzése, hogy az I/10., II/10., III/10., IV/10. és V/10. ívhelyű bélyegek fordított értékszámmal kerültek forgalomba ezekre a bélyegekre *nem;* legfeljebb a *Köztársaság 50 filléres*-re vonatkozhat. (L. ott).

Papír. A VII-es vízjellel készült papír négyféle fajtája fordul elő:

t. Sima, tömött, vastagabb fehér — ún. békebeli-papíron 1, 2, 5, 6, 10, 12 és 20 fillér.

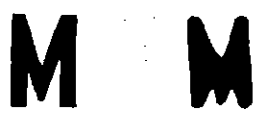
v. Pontozott — sorokba rendezett — háborús papír: 1, 2, 5, 6, 10, 12 és 20 fillér.

w. Sávozott háborús papír: 1, 2, 5, 6, 10, 12, 15, 20 és 30 fillér. Végül

z. Sávozás nélküli háborús papír: 1, 2, 5, 6, 10, 12, 20, 30, 40 és 50 fillér.

Hamisítványok. A fordított értékszámú 15 és 50 fillérest hamisították. Papirosuk valódi VII-es vízjelű. A hamisítvány bélyegképe 0,5 mm-rel szélesebb a valódinál. Bár fogazása 15-ös fésűsfogazás, de eltérő a valóditól. Egyenetlen, a lyukak nem kerekek, hanem szögletesek — (háromszög alakúak) — nem fekszenek egy vonalban, fel- és lefelé ugrálnak. A használtakat kivétel nélkül Budapest 1 A. F. ellenőrzőbetűs bélyegzővel érvénytelenítették. A bélyegző is hamis, ilyent Budapest 1. hivatal nem használt. A színt nagyon jól utánozták; szabad szemmel alig észrevehető az eltérés. Kvarclámpa alatt a valódi értékszám *vörösbarna*, míg a hamis *karminvörös* színt mutat.

A keretvonalat mindkét értéknél ugyanazzal a klisével nyomták. A rajzban nagyon sok eltérést találunk, amelyek segítségével a hamisítvány könnyen felismerhető. A két legjellegzetesebbet a *MAGYAR* szó *M* és a második *A* betűjénél találjuk. A *M* betű két lába, valamint a középrésze között két szabályos egybevágó derékszögű háromszög képződik, míg a hamisítványnál mind a háromszög csúcsai, mind a betű talpvonalai kerekítettek (85. ábra). Az *A* betű belső zárt része a valódiaknál háromszög, míg a hamisítványoknál köralakú (86. ábra).

85. ábra

86. ábra

1916. SÜRGŐS BÉLYEG. (I).

Egy címletből álló, belföldre, Ausztriába, Bosznia-Hercegovinába és Németországba szóló nyomtatványok soronkívüli szállításáért járó pótdíj lerovására szolgáló bélyegkiadás.

A bélyegképet Brandmayer Vilmos tervezte.

Forgalomba bocsátották az 1916. szeptember 27-én kelt 70 987. sz. rendelettel (a PTRT. 1916. szeptember 27-i 129. száma) 1916. november 1-vel.

Forgalomból való kivonására külön nem intézkedtek. Az első inflációs díjszabás azonban már nem tartalmazza a nyomtatványok soronkívüli kézbesítését, illetőleg az azért járó pótdíjat. Így forgalmi idejét 1916. november 1-től feltehetően 1921 közepéig terjedő időszakra tehetjük.

A kibocsátással kaposolatosan meg kell jegyeznünk, hogy az említett forgalomba bocsátó rendelet a *sürgősbélyeg* megjelenésének nem közli az időpontját. Viszont — ha közvetve is — ennek pontos keltjét mégis megállapíthatjuk. Nyolc nappal előbb hirdették ugyanis ki a szeptember 19-én kelt 60 029. sz. (a PTRT. 1916. szeptember 24-i 124. száma) és „A postai díjszabás

megváltoztatása" tárgyú rendeletet. A nyomtatványok díjszabását a 3. §. tartalmazza; amelynek (2)-e a belföldre, Ausztriába, Bosznia-Herczegovinába és Németországba szóló nyomtatványok új postai díját írja elő. A (3) pedig kimondja, hogy:

„Ugyanezen országokba, valamint a belföldön a nyomtatvány s ü r g ő s szállításáért a fenti díjon felül, tekintet nélkül a küldemény súlyára, 2 fillér pótdíj jár, amelyet külön e czélra forgalomba bocsátott és más küldemény bérmentesítésére fel nem használható „s ü r g ő s" feliratú bélyeggel kell lezárni."

A rendelet november 1-én lépett életbe. Sürgős nyomtatványok — ilyen formában, mint új postai szolgáltatás — ettől az időponttól kerülhettek feladásra. A sürgős bélyeg felhasználása így csakis ezen a napon kezdődhetett. Tehát forgalomba bocsátási napja után felül csak november 1-e lehet.

A bélyegképet a forgalomba bocsátó rendelet a következőkben írja le:

„A szürkés olajzöld színben nyomott 2 filléres „Sürgős" jelzésű bélyeg magyarosan stilizált virágdísszel kitöltött négyszöget ábrázol, melynek felső részén fehér mezőjű táblácskában „MAGYAR KIR. POSTA" felírás, alatta féltojásdad alakú fehér mezőben a magyar szent korona képe látható. A középen hosszú négyszögű fehér mezőben czinóbervörös színnel „SÜRGŐS" szó van benyomtatva. Ez alatt a középen kör alakú fehér mezőben az értéket jelző „2" arabszámjegy tűnik elő, alatta ív alakban hajlott „FILLÉR" szóval." (93. ábra).

Nyomóeszközök. A nyomólemezek 2×100-as — A és B — összetételűek.

Próbanyomatok. Az új díjszabás kidolgozásával egyidejűleg döntöttek a nyomtatványok sürgős kezelési rendjéről; feltehetőleg augusztus elején. Legalábbis ekkor kapta meg az Állami Nyomda a felhívást a kivitelezésre. Tekintettel a rendelkezésre álló rövid időre ott először — a gyors kivitelezés biztosítására — felülnyomásra gondoltak. A pótdíj végleges összege sem lehett ekkor még megállapított, mert a sürgősbélyeg felülnyomással való előállításához az 1913 évi kibocsátású Turulos sorozat 2, 3 és 6 filléres bélyegének felhasználásával készítették az első terveket, illetőleg próbanyomatokat. A felülnyomáshoz kétféle szöveget „NYOMTATVÁNYRA" és „SÜRGŐS" választottak. Mindkét felülnyomást átlósan és vízszintesen a koronán áthaladva alkalmazták, szedett nyomdai betűkből összeállítva. Minden tervezett szöveggel többféle felülnyomás-színpróbát készítettek, összesen 24 félét.

Az átlós irányban nyomott „NYOMTATVÁNYRA" jelzést 12 pontos (ciceró) verzál szerif nélküli keskeny *vonalas antikva* — (régi nevén *groteszk*) — betűkkel szedték. A próbanyomatok a 3 és 6 filléres bélyegeken (87. ábra) fekete, sötétzöld és vörösibolya színnel készültek.

A vízszintesen elhelyezett „NYOMTATVÁNYRA" jelzés betűtípusa 7 pontos (kolonel) verzál szerif nélküli vonalas antikva (88. ábra). A felülnyomás színpróbája, ugyancsak a 3 és 6 filléresen fekete, sötétzöld és vörösibolya.

A „SÜRGŐS" jelzést az átlós elhelyezésnél 12 pontos (ciceró) verzál, félkövér szerif nélküli *vonalas kurzív* — (régi nevén *dőlt groteszk* — (89. ábra) és ugyanilyen vonalas antikva betűkkel szedték. A koronán áthaladva, vízszintesen nyomott „SÜRGŐS" szó betűtípusa ugyancsak ez a kétféle (90. ábra). A színpróbákhoz a 2 filléres bélyeget használták. A felülnyomás színe mind a négyféle változatnál vörösibolya, sötétzöld, sötétkék és csokoládébarna.

A próbanyomatokat, Brandmayer Vilmos időközben elkészült tervének

az eredeti nagyságra kicsinyített fotokópiájával együtt kiválasztásra felterjesztették a miniszternek. A terv a véglegesen kivitelezett bélyegképtől annyiban tért el, hogy „3"-as értékjelzést és „NYOMTATVÁNYRA" feliratot tartalmazott. A választás ez utóbbira esett, amelyet azzal adtak vissza, hogy mint elfogadott rajzról 3 és 6 fillér értékjelzéssel sürgősen készítsék el a színpróbákat. (91. ábra)

87. ábra

88. ábra

89. ábra

90. ábra

91. ábra

92. ábra

93. ábra

Az elfogadott rajzzal egyszínű nyomással, az eredeti VIIB. vízjeles papíron, 11 1/2-es sorfogazással 10 féle próbanyomat készült, hátoldali enyvezéssel.

3 fillér sötétnarancs, olajzöld, sötétbarna, vörösibolya és sötét kékesibolya.
6 fillér okker, sárgásolajzöld, sötétbarna és sötétkék, olajzöld.

Végleges döntés azonban még most sem született, csak a bélyegkép végleges alakjára. Ennek kialakításánál a bélyeg rendeltetésének megfelelően — expressz kézbesítés pótdíjlerovása — az értékszámon kívül természetszerűen felmerült a pótdíjért járó postai ellenszolgáltatás tárgyi megjelölésének kérdése is. Ezért írták elő a tervezettől eltérően a „SÜRGŐS" jelzést és annak szembetűnőségének biztosítására a kétszínű nyomást. A pótdíj összege úgy látszik még mindig nem volt eldöntött, mert a színpróbákat 2 és 3 filléres értékszámokkal kérték. A próbanyomatoknak ebben az utolsó csoportjában, az előzővel egyező papírral, fogazással és enyvezéssel 8 féle 2 filléres és 6 féle 3 filléres készült. A felsorolásban a színeket, a menetsorrendnek megfelelően *bélyegkép/SÜRGŐS* alakban adjuk meg. A dűlt betűkkel szedett szín az elfogadott. (92. ábra)

2 fillér sárga/vörösibolya, kénsárga/vörösibolya, halvány olajzöld/cinóbervörös, *szürkés olajzöld/cinóbervörös*, sötét olajzöld/cinóbervörös és sötétkék/vörösibolya.

3 fillér okker/vörösibolya, olajzöld/téglavörös, zöldeskék/vörös, világoskék/téglavörös, ultramarin/téglavörös és sötét kékesibolya/téglavörös.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

A bélyegkép zöld színének négy főváltozatát ismerjük, amelyeken belül még árnyalati különbségekről — világos, sötét, halvány és élénk — is beszélhetünk. A második menet cinóbervörös színe a későbbi kiadásoknál karminvörösre változott. A 2×100-as nyomdai ívnek megfelelően nyomdatechnikai jelzések nincsenek.

Az *A* ív bal szegélyén, a teljes ívmagasságban, a bélyegkép színével egyező 4 mm széles vonal húzódik. A méretrevágás után ez részben vagy teljes szélességében az ívszegélyen látszik. Széldarabokból az *A* ív így mindig megkülönböztethető a *B*-től. A pikirpontpárnak a *B* ívre való kerülése esetében az *A* íven a szélvonal minden esetben megtalálható.

2 fillér szürkés olajzöld/cinóbervörös, szürkés olajzöld/karminvörös, barnás olajzöld/cinóbervörös, sárgásolajzöld/cinóbervörös, feketészöld/karminvörös. 5 958 000 db.

Papír. Az első kiadásokat a VII. vízjellel készített papír — (Ll. 176. oldal) — *w* (háborús középvastag, fehér, sávozott papír), a továbbiakat a *z* (háborús vékony, sima, sávozás nélküli papír) változatára nyomták. A sávozott papír a ritkább.

1916/17. HADISEGÉLY (III.)

Három értékből álló feláras jótékonysági bélyegsorozat.

A 10 és 15 filléres rajzát Divéky József, a 40 filléresét Haranghy Jenő tervezte.

Forgalomba bocsátották a 10 és 15 fillérest az 1916. szeptember 27-én kelt 70 987 sz. (a PTRT. 1916. szeptember 27-i 129. száma) a 40 fillérest az 1917. április 18-án kelt 24 813 sz. rendelettel (a PTRT. 1917. április 24-i 52. száma).

A forgalomba bocsátás napját egyik rendelet sem közli. A 10 és 15 filléresnél a rendelet bevezető mondatából — („A postai értékczikkekben az 1916. évi október hó 1-vel életbelépő új postai díjszabás következtében az alábbi változások állnak be:") — mindössze azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a legkorábbi megjelenési időpont az *október 1.* lehet. A második rendelet pedig mindössze annyit közöl, hogy

„A most forgalomban levő postai hadisegélybélyegeken kívül az ajánlott postaküldemények bérmentesítésére szolgáló 40., illetőleg 42 filléres postai hadisegélybélyegeket bocsátok forgalomba".

Korabeli sajtóközleményekből azonban tudjuk, hogy a 40+2 filléres címletet *először* 1917. május 3-án Budapest 4 hivatal filatéliai ablaka árusította.

Az 1918. évi új háborús postadíjszabás a hadisegélybélyegek értékfokozatát is érintette. A vonatkozó, 1918. augusztus 26-án kelt 74 384 sz. rendelettel az első aratós-országházas sorozatnál már részletesen foglalkoztunk. Itt most csak a hadisegélybélyegeket érintő részét idézzük:

„... a 15 és 40 filléres hadisegélybélyeg, a meglevő készletek felhasználása után fokozatosan megszűnik. Ezzel kapcsolatban azonban fokozatosan új 20 és 45 filléres hadisegélybélyeg jön forgalomba.

A 20 filléres hadisegélybélyeg az eddigi 15 filléres hadisegélybélyeg rajzával, azonban a rendes 20 filléres bélyeg színében, a 45 filléres hadisegélybélyeg az eddigi 40 filléres hadisegélybélyeg rajzával, azonban az újonnan rendszeresített 45 filléres rendes bélyeg színében készülnek."

Az új címleteknek még a nyomóeszközei sem készültek el a polgári forradalom kitöréséig. A köztársaság kikiáltását követően forgalomba bocsátott KÖZTÁRSASÁG felülnyomású sorozat is a régi értékfokozatokkal készült. Így azután már nem került sor a hadisegélybélyegek új — a barna 15 filléres és a narancssárga 45 filléres — értékfokozatainak forgalomba bocsátására.

Forgalomból kivonták az 1920. június 11-én kelt 11 630 sz. rendelettel — (a PTRT. 1920. június 21-i 49. száma) — *1920. december 31-i* hatállyal. A közönség birtokában maradt bélyegeket 1921. január 31-ig lehetett más forgalomban levő bélyegre becserélni. A készpénzzel való visszaváltást nem engedélyezték. A maradványkészleteket a becserélt bélyegekkel együtt a hivataloknak 1921. február hó 28-ig kellett az igazgatósági értékcikkraktárakhoz beszolgáltatniok.

Bélyegtervek

A forgalomba bocsátási rendelet megjelenése előtt mintegy két hónappal tették közzé a kereskedelemügyi miniszter pályázati felhívását az új hadisegélybélyegek tervezésére. A zsüri a beérkezett pályaművek közül hetet díjazott, illetőleg vásárolt meg. Döntését augusztus 30-án hozta meg. A díjnyertes pályaművek helyezési sorrendjükben:

1. Haranghy Jenő: Bajnócz vára (94. ábra)
2. Pesthy Gyula és Izsai Albert: Szántó ökrös fogat (95. ábra).
3. Kovács Erzsébet: A Hármashalmon kardon álló, kiterjesztett szárnyú sas; felül balról az Árpádházi, jobbról a magyar címer (96. ábra).

94. ábra

95. ábra

96. ábra

97. ábra

98. ábra

99. ábra

100. ábra

4. Tóth Gyula: Árpád fejedelem (97. ábra)
5. Haranghy Jenő: Mátyás király „Fekete serege" (98. ábra).
6. Fekete Oszkár és Szege Sándor: A Csodaszarvas legendája (99. ábra).
7. Földes Imre: Rohamozó honvéd, háttérben a Hármashalom a kettős kereszttel (100. ábra).

A díjnyertes művek érdekessége, hogy közülük csak eggyen szerepel a *HADISEGÉLY* szó, mint utalás a bélyegek rendeltetésére.

Az Állami Nyomda, mint eddig majdnem minden alkalommal, a rajzok átvétele után hamarosan közölte, hogy azok gyakorlati kivitelezésre alkalmatlanok. Helyettük Divéky József két különböző rajzú, de azonos koncepciójú nem díjazott művét javasolja kivitelezésre. Ezek kísérleti nyomatait, fehér, vízjeltelen kartonpapíron fel is terjeszti. Kétféle rajzzal 2—2, összesen négy fogazatlan próbanyomat készült.

101. ábra

102. ábra

103. ábra

104. ábra

105. ábra

106. ábra

107. ábra

5 fillér A 10 filléres végleges rajzával közel azonos bélyegkép. Fekete, zöld (101. ábra).
10 fillér A 15 filléres végleges rajzával közel azonos bélyegkép. Fekete, vörösibolya (102. ábra).

A kereskedelemügyi miniszter a javasolt két rajzot, kisebb módosításokkal elfogadja és az Állami Nyomdától most már a végleges rajzokkal színpróbákat kér. Az Állami Nyomda a két végleges rajzot egy harmadikkal is kiegészíti. Ehhez Haranghy Jenőnek egy ugyancsak nem díjazott művét használja fel. A színpróbákat ennek a három rajznak, valamint az 5, 10 és 15 filléres értékfokozat kombinálásával ötféle változatban készíti el (L| próbanyomatok alcímnél). A felterjesztett színpróbák alapján születik meg a döntés a 10 és 15 filléresek gyártására. A 40 filléres címlet kiadásának elhatározásakor, feltehetően 1917 januárjában a 40 filléres kivitelezéséhez az említett Haranghy-féle tervet választották. Erről azonban már próbanyomatokat nem készítettek, mert a rajzon mindössze az értékszámot kellett megváltoztatniuk. A szín kiválasztásához pedig a még 10 fillér értékjelzéssel készült színmintákat vették

alapul. Még csak azt jegyezzük meg, hogy a forgalomba bocsátási rendelet kiadásakor — 1916. szeptember 27-én — az Állami Nyomda a 10 és 15 filléres értékek első ellátmányával (első kiadása) már el is készült.

A háromféle bélyegkép leírását a forgalomba bocsátó rendeletből idézzük:

„Az élénkpiros színben nyomott 10 filléres hadisegélybélyeg álló négyszög. Felső részén a piros mezőből „MAGYAR KIR. POSTA" felírás fehéren tűnik elő. Ez alatt látható „1916" arabs jegyű évszám.

A kép közepét elfoglaló ékítményesen rajzolt fehér mezőben, gomolygó füstfellegek között, részút dőlt sánczkosár mellett puskáját czélzásra emelő huszár figyel az ellenségre. A mezőnek bal- és jobboldala magyarosan stilizált virágdísszel van kitöltve. Az alsó bal- és jobbsarokban fehér vonallal határolt köralakú piros mezőben az értéket jelző „10 — 10" arabszámjegy fehéren, s ezek között ékítményes táblácskának fehér mezejében „FILLÉR" szó piros színben látható, Legalul keskeny piros sávon „2 FILLÉR HADISEGÉLY" felírás olvasható" (105. ábra).

„A sötét ibolyaszínben nyomott 15 filléres hadisegélybélyeg a 10 filléres hadisegélybélyeggel azonos alakban és felírásokkal van kiállítva, s abban különbözik, hogy a kép közepét elfoglaló fehér mezőben a gomolygó füstfellegek között, fegyverét ütésre emelő gyalogos katona látható, magyaros virágdísze rajzban eltérő és az alsó bal és jobb sarkokban „15 — 15" értéketjelző számok olvashatók". (106. ábra).

„A sötét cseresznyepiros színű 40 filléres hadisegélybélyeg képe 19/22 1/2 mm alaknagyságú, kettős vonallal határolt léczkeretbe foglalt álló négyszöget alkot. A keret jobb- és baloldalát szalagokkal átfont babérfűzérdiszítmény tölti ki, a felső részen a bal és jobb sarokban négyzetalakú fehér táblában az értékjelző „40 — 40" arabszámjegyek, ezek között téglaalakú fehér mezőben a „FILLÉR" szó s alatta a „2 FILLÉR HADISEGÉLY", az alsó részén pedig szintén fehér mezőben a „MAGYAR KIR. POSTA" felírások olvashatók.

A belső négyszöget kitöltő kép az előtérben felmagasló hegyormon álló, fején koronát viselő turulmadarat ábrázol, amely emelt szárnyakkal vijjogására nyílt csőrrel, karmai között kardot szorít, a háttérben pedig gomolygó füstfellegek láthatók." (107. ábra).

Mind ebben, mind az előző fejezetben már több ízben utaltunk a korabeli kritikákra. Véleményünk szerint nem lesz érdektelen, ha minden megjegyzés nélkül idézzük a III. hadisegélybélyegekre vonatkozó néhány korabeli sajtókritikát.

„A III. Hadi középamerikás Seébeck rajzzal megjelent. Nincs sok megjegyezni való hozzá, csak csúnya, rossz, ízléstelen és nem mozdítja elő a jótékony célt egy ilyen elemi iskolai rajz." Vagy:

„Megjelent azonkívül két új hadibélyeg, a piros 10 filléres és a lila 15 filléres. Mindkettőnek rajza botrányosan primitív és teljesen elhibázott. Ez a benyomása a közönségnek is, hát még mi gyűjtők mit szóljunk hozzá! Szinte már halljuk a külföld megjegyzéseit, a barbár magyar ízlésről. No de nem is várhatunk szép alkotást a mi államnyomdánktól, hisz olyat még sose produkált. Mennyire büszkék lehetnénk, ha postánk is kezünkre járna s lehetővé tenné, hogy végre egyikmásik bélyegalkotását *dicsérhessük is!*"

Talán még az idézetteknél is élesebb hangot üt meg az 1917 januárjában megjelent és az új aratós rajzú — (a fehér értékszámú 15 filléres) — valamint a III. hadisegély 10 és 15 filléresére vonatkozó közös kritika.

„Lassan jöttek, elkésve érkeztek, ezzel szemben silányabbak a középamerikai bélyegújnyomatoknál. Mindent, csak magyar államiságot nem fejez ki az új rajz. Selejtes gondolat, elemi nívón álló kivitel, mintha a kis öcsénk firkálta volna egy darab papírra. Mellőzték a pályanyertes műveket. Minek nekik a pályázat és egyáltalán ki törődik a pályázattal, mire is jó az? Nézzük csak az érdemesek műveit, a legrosszabbja is megfelelőbb lett volna. De kár a drága papírt rontani e gyenge dologgal."

A kritika teremtette — véleményünk szerint jogosan — feszült helyzet azonban akkor robbant, amikor a lapok közölték a 23. közös gyalogezred hadi-

özvegyei, árvái és rokkantjai javára, az ezredparancsnokság hadsegélyző irodája által kiadott jótékonysági (magán) bélyeg képét. Ennek középrésze teljesen azonos a 15 filléres középrészével. A kritika most már csak két, de annál tömörebb tartalmú mondattal reagált:

„Már pedig ez a jótékonysági bélyeg 1915-ben, tehát jóval a hadibélyeg előtt készült. A konzequenciát az alkotó művésszel együtt levonhatjuk, akinek azt hisszük, végleg elvettük a kedvét ilyen enyhe utánnyomatoktól." Mind a történelmi hűségnek, mind a tervező festőművész emlékének azonban tartozunk azzal a megállapítással, hogy mindkét bélyegtervet ő alkotta. Tehát egy későbbi tervénél saját motívumát használta fel.

Az idézetek alapján felmerülhet a kritika elfogultságának gondolata. Pedig nem! A szép bélyeget akkor is elismerték. Nem a kritikusokon múlott, hogy erre csak 20—25 évenként került sor. Ennek alátámasztására iktassuk ide a 40 filléres hadisegélybélyeg kritikáját is.

„Igen szép bélyeg, csak az a kár, hogy hasonlít Salvador bélyegéhez. Ha tipográfikus előállítás helyett rézmetszetben készült volna, más, tehát jobb papíron, a legszebb bélyeg lett volna. A rajz kifogástalan, de még sem szeretnénk most az eredetijét más plaketten felfedezni, mint a 15 filléres hadibélyeg rajzát.

Nyomóeszközök. A rendelkezésünkre álló ívanyag alapján arra a megállapításra jutottunk, hogy a 10 és 15 filléres értékeket 2×100-as, a 40 filléreset pedig 4×100-as E_2 ellentétes nyomólemezekkel nyomták. Ennek következtében nyomdatechnikai jelzéseket nem alkalmaztak; ilyeneket nem is ismerünk. Ezt azért tartottuk szükségesnek kihangsúlyozni, mert a 10 és 15 filléresek nagy példányszáma az eddig ismertnél több nyomólemezt igényelt. Fennáll a lehetősége, hogy ezeknél is készült 4×100-as összetételű is. Ha ez a feltevésünk helytálló, akkor ez is csak E_1, vagy E_2 ellentétes nyomólemez lehetett, amit a nyomdatechnikai jelzések elmaradása igazol. Az eddig ismert, illetőleg meghatározott nyomólemez *A* és *B* lemeze az elcsúszott klisék alapján — ívanyag, vagy tömbök esetében — mindig meghatározható. Az elcsúszást a vízszintes sorokban a szomszédos bélyegképekhez viszonyítva úgy adjuk meg, hogy a felfelé csúszott, tehát a sorból kiemelkedő klisét *magasabban fekvőnek*; a lefelé csúszottat, pedig *alacsonyabban fekvőnek* nevezzük. Az oldal irányban elmozdult kliséket — tehát azokat, amelyek saját oszlopukban oldalt csúsztak — a felettük és alattuk helyesen fekvő klisékhez viszonyítva *balra fekvő*, illetőleg *jobbra fekvő*nek nevezzük.

A 10 filléres nyomásához 2 db 2×100-as nyomólemez készült. Lemezmeghatározás a klisécsúszás alapján:

IA. lemez:	Balra fekvő klisék: III/4., 5., 6., 9 és 10. Magasabban fekvő klisé: IX/3. Alacsonyabban fekvő klisé: V/2. és VIII/5.
IB. lemez:	Oldalt csúszott kliséi nincsenek. Magasabban fekvő klisé: I/3., II/3. és III/3. Alacsonyabban fekvő klisé: I/7. és IX/4.
IIA. lemez:	Balra fekvő klisé a teljes VII. sor. Magasabban fekvő klisé a 3. oszlop nyolc felső kliséje, tehát az I/3—VIII/3. Ennek a lemeznek a legérdekesebb kliséfekvése a VII/3., mert az balra és magasabban fekvő is. Alacsonyabban fekvő klisé ezen a lemezen nincs.

IIB. lemez: Csak alacsonyabban fekvő kliséket tartalmaz éspedig a II/7., III/7., IV/7., VI/7–X/7-ig, az V/9. és 10., valamint a VI/9. és 10. lemezhelyen.

A 15 filléres egy 2×100-as nyomólemezét ismerjük. Lemezfajták:

IA. lemez: Balra fekvő klisék: a III/9. és III/10. Magasabban fekvő klisék: az V/5., VI/5. és a 7. oszlop nyolc alsó kliséje, tehát a III/7–III/10.

IB. lemez: A teljes 9. oszlop – I/9–X/9. – Kliséje alacsonyabban fekszik.

A 40 filléres E_2 ellentétes 4×100-as nyomólemezének érdekessége, hogy a *C* és *D* lemez a felette fekvő fordított helyzetű *p* és *g* ívhez képest 8 mm-rel jobbra eltolódott. Lemezjelzés IA., IB., IC. és ID.

Próbanyomatok. A három elfogadott rajzzal készültek a színpróbák eredeti papíron, 11 1/2-es sorfogazással, enyvezés nélkül. Vízjelállás VIIA és B.

5 fillér a 15 filléres végleges rajzával. Sárgászöld. (103. ábra.)
10 fillér. A későbbi 40 filléres rajzával. Vörösnarancs, cseresznyevörös, barnás vörösibolya. A 10 filléres végleges rajzával. Élénk vörös. (104. ábra.)
15 fillér végleges rajzával. Kékesibolya.

A 40 filléres rajzával és 40-es értékszámmal kísérleti nyomatokat nem ismerünk. A színpróbák alapján a végleges színeket a következőkben szabták meg: *10 fillér* élénkvörös (piros), (105. ábra) *15 fillér* sötét ibolyaszín, (106. ábra), *40 fillér* sötét cseresznyevörös (piros)., (107. ábra)

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések. Értékenként változóan kettő-négyféle színárnyalatot ismerünk. Nyomdatechnikai jelzések — mint már említettük — nincsenek.

10+2 filléres élénk *sötétvörös*, fakóvörös, karminrózsa, ibolyavörös. 28 575 700 db.
15+2 fillér szürkésibolya, világos ibolya, *sötét ibolya* és bíboribolya. 18 727 700 db.
40+2 fillér sötét barnásvörös, sötét karmin. 7 716 000 db.

Névérték 65+6, összesen 71 fillér. Készült 7 716 000 teljes sorozat.

A papír. A VII. vízjelű papír négyféle változatán fordul elő. Leggyakoribb a *z*, ezt követi a *v*, míg jóval ritkább a *w* és a legritkább az *x*.

A *v* pontozott (sorokba rendezett) háborús, valamint a *z* sávozás nélküli háborús papíron mind a három értéket ismerjük. A *w* sávozott háborús papíron a 10 és 15 filléres, míg az *x* sima, vastag erős fehér papíron a *10* filléres fordul elő.

1916. KORONÁZÁSI BÉLYEG

Két címletből álló, IV. Károly király koronázása alkalmából kibocsátott emlékbélyeg sorozat. Postánk első emlékbélyeg kibocsátása.

Tervezte: Pethely Gyula.

Forgalomba bocsátották az 1916. december 25-én kelt 94.502 sz. (a PTRT. 1916. december 27-i 174. száma) rendelettel 1916. december 30-ával. Már szinte természetes, hogy ez a rendelet sem közli a forgalomba bocsátás napját, mindössze annyit mond, hogy „A forgalomban levő bélyegek mellett korlátolt mennyiségben — 500–500 ezer db — 10 és 15 filléres postabélyegeket bocsátok ki." (A bélyegek árusításánál még erre a rendeletre visszatérünk.) A rendelet különben jelzi, hogy

„Ezek a bélyegek, mihelyt a m. kir. állami nyomda elkészíti csak a: Budapest 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 és 57, továbbá a budapesti posta- és távírdaigazgatóság által esetleg még kijelölendő budapesti nagyobb posta- és távírdahivataloknál, valamint a vidéki posta- és távírdaigazgatóságok székhelyén levő hivataloknál bocsátatnak forgalomba." — Az egyidejűleg kihirdetett és a koronázási alkalmi bélyegzők használatára — december 29-i éjjel 12 órától, 30-án éjjel 12 óráig — vonatkozó rendelet pontosan december 30-át jelöli meg; továbbá a bélyegek szövegében is ez a keltezés szerepel; joggal tételezhetjük fel ezt a napot a kibocsátás napjának.

Forgalomból kivonták az 1917. évi november hó 6-án kelt 77.921/917. sz. rendelettel (a PTRT. 1917. november 8-i 141. száma) *1917. december 31-gyel.* A közönség birtokában levő bélyegek, egyenértékű forgalomban levő postabélyegekre való becserélésének határidejét 1918. január 31-ben szabták meg. Ugyanakkor elrendelték, hogy azok a kincstári postahivatalok, amelyek a távirati díjakat bélyegekben róják le, a beküldött, „(a nem kincstári postahivataloktól) valamint a készletükben levő forgalomból kivont postabélyegeket — mindaddig míg készletük tart — használják fel a távirati díjak lerovására, ...". Táviratlapokon tehát még 1917. december 31-e után is találhatunk használt koronázási bélyeget.

A bélyegkép kialakítása

I. Ferenc József halála és IV. Károly koronázása között mindössze 39 nap telt el. Nagyon rövid idő ahhoz képest, hogy a kibocsátás elhatározása után, amire december elején került sor, a bélyegeket meg is kellett terveztetni, kiválasztani a megfelelőt és azt ki is nyomatni. Mi tagadás a nagy sietség meg is látszik a bélyegeken. A sorozat kiadásának történetét a meglehetősen hézagos s nem egyszer egymásnak ellentmondó korabeli sajtóközlemények alapján a következőkben vázolhatjuk fel.

A bélyegek kiadásának gondolatát gr. Tisza István miniszterelnök vetette fel. December 5-én gr. Bánffy Miklós, a koronázási szertartások művészi rendezője a miniszterelnökségen értekezletet tartott Harkányi kereskedelemügyi miniszter, Dréhr államnyomdai igazgató, Follért postavezérigazgató és Hindy miniszteri tanácsos közreműködésével. A bizottság döntésének legérdekesebb pontjai:

a) A koronázásra a Posta 2 értékből álló sorozatot bocsát ki.

b) Az idő rövidsége miatt szűkebb körű pályázatra három művészt — Brandmayer Vilmost, Haranghy Jenőt és Pethely Gyulát — azzal kértek fel, hogy a bélyegek terveit 2 héten belül készítsék el.

c) A bélyegek réznyomásos úton készüljenek. (Ez sajnos nem valósult meg.)

d) A bélyegeket a koronázás napján, 1916. december 30-án kell forgalomba bocsátani.

e) A nagyon rövid idő miatt, arra az esetre, ha a pályaművek nem felelnének meg, az Állami Nyomdát utasították, hogy ez alatt a két hét alatt készítsen próbanyomatokat a bélyegeknek felülnyomás útján való készítésére.

Az értekezlet után két héttel, december 19-én felkért művészeket telefonon felhívták, hogy terveikkel *díszbe öltözve* azonnal jelenjenek meg az Állami

Nyomdában. Onnan Dréhr igazgatóval a közlekedésügyi minisztériumba mentek, ahol a zsüri azonnal elbírálta a műveket és Pethely tervei mellett döntött. A kivitelezésre az Állami Nyomdának így mindössze 10 napja maradt. A nyomóeszközök gyors előállításának érdekében az elfogadott rajzokon az Állami Nyomda változtatásokat hajt végre. Ezzel ugyan művészetileg agyonüti a terveket, de viszont időre elkészül a nyomással. A kritika — mint később majd látjuk — egyáltalán nem méltányolta az Állami Nyomda eljárását. A végleges bélyegkép:

108. ábra

109. ábra

110. ábra

111. ábra

10 filléres. Egy vastagabb színes és egy vékonyabb fehér vonalból képezett álló téglalap alakú keretbe foglalt fehér gyűrűben vízszintesen vonalkázott kör alakú mezőben Zita királyné balra néző mellképe, fején az Osztrák házikorona. A gyűrűt vonalas gyöngysor tölti ki. A keretvonal és a gyűrű között képződő háromszög alakú részeket fehér leveles díszek borítják. Az alsó sarokban két kisebb fehér gyűrűvel övezett mezőből a „10 – 10" értékszám fehéren, a kettő között elhelyezett fehér szalagon pedig ívelten és színesen a „FILLÉR" értékjelzés tűnik elő. Az értékjelzés felett, ugyancsak ívelten, fehér számokkal a koronázás napja: „1916. XII. 30.". Felül a bélyegkép keretvonalon belüli teljes szélességében, fehér betűkkel „MAGYAR KIR. POSTA" felírás olvasható. (108. ábra.)

15 filléres. A vonalkázott kör alakú mezőben IV. Károly király jobbra néző mellképe, fején a magyar koronával. Az értékszám mezőkben „15 – 15". A bélyegkép különben teljesen megegyezik a 10 filléresével. (109. ábra).

A koronázási bélyegek sajtóvisszhangja minden eddigi hasonló megnyilatkozást is felülmúlt. Nem csak a szaksajtó, hanem a napilapok is kivették részüket a „magyar bélyeg illetékesei" elleni támadásokból.

Az Est — (késő délután megjelenő napilap) — 1917. január 21-i számában például többek között ezt olvashatjuk:

„Hogy a m. kir. államnyoda — vagy aki a bélyegeket előállította — nem tudott méltóbbat kiállítani erre az ünnepélyes alkalomra, az valóságos skandalum. A rajz és a technikai kivitel valóságos arculcsapása a magas fejlettségű és oly sajátosan dolgozó magyar nyomdaiparnak. Nem hisszük, hogy Törökországon kívül valahol is hasonlóan előállított bélyegek lennének. Azok az urak, akik a rajz elfogadása mellett döntöttek, úgy látszik nem is tanulmányozták, hogy milyennek kell lennie a modern levélbélyegeknek." ... „A magyar koronázási ünnep történeti megörökítésére hozták forgalomba a koronázási bélyegeket, de valójában a magyar nyomdaipar és papíripar, nemkülönben a magyar művészet lealacsonyítását örökítették meg."

A szaksajtóból is nézzünk két szemelvényt. Az egyik:

„Meghalt az első filléres sor, éljen a második. Élt is vagy három hetet, ez is sok volt belőle s már is itt a koronázási sor, sőt Pethely mester elkészítette az új Károly sorozatot is. Ezt a kir.

Posta már el is fogadta és minden igyekezete arra fog irányulni, hogy azt is mesterien elrontsa, mint mindent hál' Istennek. Pethely művész sírva fakadt a koronázási terve láttán, melybe két heti fáradságos munkát pazarolt és a lelkét vitte belé. Tény az, hogy elrontani dolgot kevesen tudnak úgy, mint az államnyomdában." (Bélyegtőzsde Hírlap 1916. december 31-i 13. szám.)

A másik: „Amilyen *jó* bélyegek olyan csúnyák. Megjelenésükért a felelősség első sorban az államnyomda vezetőségét terheli. De hibát követett el és felelősséggel tartozik a koronázást előkészítő művészi (?) bizottság is, mert nem fordított nagyobb gondot a terv kivitelére, és a tervező művésznek nem hagyott elég időt terve alapos kidolgozására. Az államnyomdától megszoktuk, hogy nem tud szépet produkálni s amit a kezébe vesz elrontja. A koronázást előkészítő művészi bizottság is következetes maradt magához pedig tőle joggal elvárhattuk volna, hogy nagyobb körültekintéssel fog hozzálátni feladatai teljesítéséhez. Mindketten nagyon meg lehetnek magukkal elégedvel sikerült nekik a magyar kisgrafikát és nyomdaipart a külföld szemében nevettségessé tenni. Ha ez volt a céljuk, úgy ezt a legteljesebb mértékben sikerült elérniük; egyebet azonban semmit. Bennünket, magyar bélyeggyűjtőket s egyáltalán magyarokat tényleg nagyon boszszanthat a dolog. Most már megint van miért restelkednünk s ezt egyedül csak az illetékes körök hozzánemértésének és kontár munkájának köszönhetjük. (Bélyegtőzsde Hírlap 1917. március 10-i 4—5. szám).

Nyomóeszközök. A nyomólemezek 2×100-as összetételűek, azonban egyedülálló megoldással. Az *A* ívnek megfelelő 100-as nyomólemez a 15 filléres, a *B* ívé pedig a 10 filléres klisét tartalmazza (112. ábra). Itt felmerülhet az a gon-

112. ábra

dolat, hogy a két érték egyszerre való nyomása eredményezhette színeik felcserélését. A Postaunió elfogadott és értékhez kötött színelőírásai szerint a 10 filléres színének kellett volna vörösnek, míg a 15 filléresnek ibolyának lennie. Az egyszerre való nyomáshoz feltehetően az egyforma példányszám biztosítása miatt folyamodtak, amit osztott festékhenger alkalmazásával értek el. A festékhengereket nyilván érték és színsorrendben, tehát balról kezdve vörös és ibolya sorrendben helyezték el. A csökkenő értéksorrendben, — (15, 10 filléres) — tehát fordítva összeállított nyomólemez eredményezhette azután a két érték színfelcserélését. Igaz, ennek ellentmondanak a színpróbák, amelyekhez előre megadták az alkalmazható két színt — értékenként egy-egyet — s amelyek szintén felcserélt színnel készültek. Azonban itt is fennáll a véletlen tévedés lehetősége, amit a rövid idő okozta sietség még meg is indokol.

Próbanyomatok. A december 5-i határozatnak megfelelően az Állami Nyomda azonnal megkezdte a felülnyomással előállítható koronázási bélyegek próbanyomását. Ehhez a már forgalomban levő három aratósrajzú bélyeget használták fel. A fehér számú 10 és 15 fillérest, valamint a színes számú 25 fillérest látták el felülnyomással. Ez mindössze a koronázás keltjéből — „1916. XII. 30." — állt, amelyet 5 pontos (gyöngy) klasszicista antikva számjegyekkel szedtek. A felülnyomás helye a „FILLÉR" értékjelzést határoló mező alsó keretvonala alatt, azzal párhuzamosan tehát ívelt elhelyezésben (110. és 111. ábra).

A sebtében elkészített végleges tervrajzról az eredeti metszet elkészítése után mindkét értékből egy-egy bélyeget tartalmazó nyomódúcot készítettek. Kísérleti nyomatokat az előre megadott, majd véglegesnek elfogadott színekkel készítették, amelyekhez 123×147 mm nagyságú, eredeti VIIA. vízjeles papírt használtak. Minden lap közepére egy-egy bélyegkép került, a 10 filléresnél vörösibolya és vörös, a 15 filléresnél vörös színben. A színpróba jóváhagyásáig befejezték az első nyomólemezek összeállítását, amelyekkel a nyomást meg is kezdték.

A nyomás. A koronázás napjára a kiadásra tervezett mennyiséggel azonban az Állami Nyomda nem készült el. A példányszámról — feltehetően a spekuláció részéről — terjesztett hírek eredményeként az árusításra kijelölt hivatalok első ellátmánya a legtöbbnél a forgalomba bocsátás napján elfogyott. Igaz, hogy a kibocsátást kihirdető rendelet korlátozott példányszámot említett, de sem az árusítási, sem a forgalmi időt nem korlátozták, sőt előre meg sem határozták. Az Állami Nyomda, természetesen míg a megrendelt mennyiséggel nem készült el, a nyomást folytatta. A kijelölt hivatalok így folyamatosan kapták a bélyegeket. A hosszabb nyomásidő azonban óhatatlanul magával vonta a színárnyalatok keletkezését. Igaz, hogy ezek csupán árnyalatbeli eltérések, de felismerhetők. Feltehetően ezek az okok játszhattak közre a külföldi szakirodalomban — mind ekkor, de még jóval egy évtizeddel később is — annak a helytelen két megállapításnak elterjedésében, hogy a kereslet miatt a sorozatból újnyomat *(Neudruck)*, illetőleg második kibocsátás *(zweite Auflage)* készült.

A bélyegeket az Állami Nyomda ugyanazzal a nyomólemezzel, megállapíthatóan három részletben nyomta. A három kiadás bélyegeit egymástól pontosan megkülönböztethetjük.

I. Kiadás. Nyomása éles, a rajz tiszta. Szín: vörösibolya és vörös.

II. Kiadás. Sötét, elmosódott nyomás, erős festékezés. Az arc, főképp a szem elmosódott. Szín: sötét vörösibolya, sötétvörös.

III. Kiadás. Foltos, halványabb, maszatos nyomás. Szín: vörösibolya szürkés árnyalattal, vörös sárgás árnyalattal.

A bélyegeket a rendeletben megnevezett budapesti hivatalon kívül a budapesti postaigazgatóság által kijelölt még további öt budapesti, valamint a Kassa 1, Kolozsvár 1, Nagyvárad 1, Pécs 1, Pozsony 1, Sopron 1, Temesvár 1, és Zágráb 1, összesen 24 kincstári postahivatal árusította. Az I. kiadásból kapott ellátmányt valamennyi hivatal még december 30-án el is adta. A budapesti hivataloknál 180 000 sorozat fogyott el. A II. kiadás bélyegei, ugyancsak a felsorolt hivataloknál 1917. január 8-án kerültek árusításra. A III. kiadás forgalombabocsátására, valamint a két utóbbi példányszámára nincsenek ada-

taink. Mindössze annyit tudunk, hogy 1917. január 24-én a Budapest 4 hivatal néhány ezer sorozatot kapott a vidéki hivatalok el nem adott maradványkészletéből. Ez a mennyiség is azonban még aznap vevőre talált.

Szín és példányszám. A színárnyalatokról az egyes kiadásoknál már megemlékeztünk. A szokásos módon való felsorolásuktól, a teljesség kedvéért azonban itt sem mondunk le. A példányszámra néhány szóval azonban ki kell térnünk. A forgalombabocsátási rendelet 500—500 ezer darabot említ. A szaksajtó 1917 elején már egymilliós példányszámot közöl. Az Állami Nyomda 1920 márciusi jelentése viszont 11—11 000 százas lap gyártását és a postának való kiadását tartalmazza. Mi is ezt tekintjük az elfogadható hivatalos adatnak.

10 fillér, vörösibolya, sötét vörösibolya, vörösibolya szürkés árnyalattal. 1 100 000 **db.**
15 fillér, vörös, sötétvörös, vörös sárgás árnyalattal. 1 100 000 db.

Névérték 25 fillér, készült 1 100 000 teljes sor.

A koronázási sorozat különben az első olyan bélyegünk, amelynek forgalomba bocsátási napján a Posta alkalmi bélyegzőt használt. A koronázási alkalmi bélyegzőket kilenc budapesti hivatal használta éspedig 51 darab kézibélyegzőt és 5 darab alkalmi hengert a Krag bélyegzőgépekbe. A bélyegzők, illetőleg bélyegzéseik részletes felsorolását a VI. kötet II. Rész V. fejezetében és a III. Rész III. fejezetében találjuk meg. A bélyegzők rövid történetét, valamint 1917-ben engedélyezett utólagos bélyegzéseiket az I. kötet 490—92 oldala ismerteti részletesen.

A bélyegeket nem, de a bélyegzéseket a nagy kereslet és a spekuláció által elképesztően felvert árak miatt hamisították. A sorozattal bérmentesített és az angyalos rajzú bélyegzővel ellátott levélért 80 koronát is fizettek. Háromféle hamisítványt ismerünk. Az első — még aránylag könnyen felismerhető — már 1916. december 30-án gyűjtői forgalomba került. Egy élelmes nyomdász darabonként 20 fillérért vállalta a koronázási bélyegzés megszerzését. Gyűjtőktől és érdeklődőktől 500 felragasztott sorozatot vett át, amelyet a nyomdában kőnyomatos úton látott el Budapest 2B ellenőrzőbetűs „*bélyegzéssel*." A bélyegzés színe nem fekete, hanem szürkés színű, a keretvonal alsó félköre kétoldalt benyomódott. 1917 január első napjaiban került kereskedői forgalomba a Budapest 62K és 72B ellenőrzőbetűs bélyegzéshamisítvány. Ezekhez már hamis bélyegzőket készítettek. Az utóbbi primitív vésetéről rátekintéssel felismerhető (I. kötet 491. oldal 329. ábra). A 62K tüzetesebb vizsgálatot igényel. A 2-es számjegy talpvonala vastag, egyenes véggel, erősen eltér az eredeti antikva típusú kettes talpvonalától. A keretvonal pedig helyenként kettős rajzolatú. Ugyancsak 1917 elején látott napvilágot a legnehezebben felismerhető hamisítvány a Budapest 1 angyalos rajzú és az 1B ellenőrzőbetűs bélyegzés. Ezek bélyegzőit úgy készítették, hogy a lefényképezett eredeti bélyegzéseket fotóúton vitték fémlapra és azt lemaratták. Így a valódival közel azonos vésetet állítottak elő.

1917. HADIKIÁLLÍTÁS
(Margitszigeti bélyeg)

Két értékből álló, feláras jótékonysági bélyegsorozat.

Felülnyomás útján állították elő.

Forgalomba bocsátották 1917. szeptember 5-én kelt 15.133. v. sz. rendelettel (a PTRT. 1917. szeptember 5-i 115. száma).

A rendeletnek, nemcsak postai, hanem nagyon sok gyűjtői vonatkozása, sőt a bélyegeknek 1918-ban minden újabb rendelkezés nélkül való újbóli forgalombabocsátása indokolja teljes szövegidézését. (Megjegyezzük, hogy hat nappal később a rendeletnek a bélyegkép leírására vonatkozó részét módosították. Mi a már módosított szöveget közöljük.)

„József főherczeg vezérezredes úr által Budapest—Margitszigeten rendezendő hadikiállítás területén e hó folyamán „Budapest—Szentmargitsziget" elnevezéssel időszaki postahivatal nyílik meg, a mely csakis közönséges és ajánlott levélpostai küldemények felvételével lesz megbízva.

A kiállítás czéljaira és tartamára 500—500 000 darab 10 és 15 filléres rendes postabélyeget „József főherczeg vezérezredes hadikiállítása 1 korona" felülnyomással bocsátok forgalomba.

E postabélyegeket csakis a fentnevezett időszaki postahivatal fogja a névértéken s azon felül a kiállítás czéljaira beszedendő 1 K, vagyis 1 K 10 f és 1 K 15 f áron árusítani. A küldemények bérmentesítési díjába csupán a postabélyegek névértékét kell beszámítani. Az időszaki hivatal csak e bélyegekkel ellátott levélpostai küldeményeket betűzhet le. E hivatalnak tehát rendes postabélyegeket, vagy az azokkal ellátott küldeményeket lebetűzni nem szabad.

A közönség a felülnyomott bélyegekből a postahivatal készletének keretén belül korlátlan mennyiségben vásárolhat ugyan, azonban a feltűnő nagy mennyiségben kért bélyegeket a hivatalnak csak akkor lehet kiadni, ha erre a posta-távirdaigazgatóság előzetes engedélyét megkapta.

A postahivatal köteles az e bélyegekkel ellátott postaküldeményeket, tekintet nélkül azok mennyiségére; bélyegzőjével tisztán és olvashatóan lebetűzni.

Filatelista czélokra szolgáló, tehát oly bélyegeket, amelyek nem postaküldeményre ragasztva mutatnak be, a postahivatal egy fél részére egy alkalommal legfeljebb 10 darabig terjedő mennyiségben betűzhet le."

A kiállítási bélyeggel kapcsolatosan több — kihirdetett — postai rendelkezés nem látott napvilágot. A gyűjtői szempontból még érdekes és fontos s az egyetlen rendeletből meg nem állapítható adatokat kizárólag a korabeli sajtóközleményekből gyűjthetjük össze. A jótékonysági bélyegek körében ekkor világrekord felállításával *„dicsekedhető"* sorozatunk — a felár a névérték nyoloszorosa — pályafutását az említett sajtóközlemények alapján a következőkben vázoljuk.

A kiállítást szeptember 15-én délután 5 órakor nyitották meg s azt az eredetileg tervezett szeptember 30 helyett, a nagy érdeklődés miatt október 21-én zárták be. A nagy mennyiségű bélyegrendelést az aránylag kis létszámú alkalmi postahivatal azonban eddig nem tudta lebonyolítani, így azt csak október 24-én zárták be. A rendeléseket az alkalmi hivatal postán továbbította. Leveleinek bérmentesítésére természetesen csak a kiállítási bélyegeket használhatta. Így e bélyegek 1917. évi forgalmi ideje *szeptember 15-től október 24-ig* terjedt.

Az új bélyegek átütő sikert arattak. A megnyitás napján — délután 5-től este 8 óráig — 28 000 sorozat fogyott el. Igaz, hogy ebből a mennyiségből az 1. hadsereg főszállásmestere a hadsereg részére 25 000 sorozatot vásárolt. A ki-

állítás első 12 napján — szeptember 27-ig 250 000 sorozatot adtak el. A rekord vásárló különben egy magyar orvos volt, — nevét nem jegyezte fel az egykorú krónikás — aki 44 250 sorozatot vásárolt meg. A gyűjtők nagy reményt fűztek a sorozathoz, de a bélyegek minden várakozást felülmúló sikere aggodalommal töltötte őket el, hogy a posta a sikereken felbuzdulva bizonyára utólag felemeli a példányszámot. Mintegy két héttel a kiállítás berekesztése előtt Follért Károly postavezérigazgató, a gyűjtői kedélyek megnyugtatására jónak látta a mende-mondák eloszlatását célzó sajtónyilatkozatának közzétételét:

„Én örömmel és készséggel bocsájtottam a József királyi herczeg úr hadikiállításának rendelkezésére ötszázezer darab 10 és 15 filléres bélyeget s egy postahivatalt a Margitszigeten, hogy a kiállítás hazafias törekvését támogassam és czéljai elérését biztosítsam és gyorsítsam. Ötszázezer bélyeget engedélyeztem, ezt annak idején publikáltam és ettől a mennyiségtől el nem térek. Semmi szín alatt sem adok többet, ha megtenném, rovására lenne a magyar posta hitelének, amelyet sok esztendővel sikerült világszerte megteremtenünk." Eddig a nyilatkozat.

Köztudomású viszont, hogy a kiállítást 1918. május 1-én újra megnyitották és véglegesen csak október 30-án zárták be. A bélyegek maradványkészletét az alkalmi postahivatal az 1917. évi feltételekhez hasonlóan újra árusította és csak ezekkel bérmentesített levélposta küldeményeket vett fel. Ehhez végeredményben nem is volt szükség új intézkedésre, hiszen az idézett rendelet világosan kimondta, hogy a bélyegeket a *„kiállítás céljaira és tartamára"* bocsátják forgalomba. A példányszámról többé nem esett szó, csak az Állami Nyomda 1920 márciusi jelentéséből derült ki, hogy nem 500 ezer, hanem 560 ezer sorozatot nyomtak s ennyit a postának át is adtak.

Szóljunk még néhány szót az alkalmi postahivatal bélyegzőiről, mert ezek használata nem választható el a bélyegek történetétől. A kiállítás 1917. évi szakaszában, 1918-ban pedig augusztus 29-ig négy darab Kr9 rendszerű — K típuscsoport — alkalmi hk-bélyegzőt használtak. Ezeket 1918. augusztus 29-én ugyanilyen rendszerű, de ellipszis alakú — DK. típuscsoport — cserélték ki. (1 4775. v. számú rendelet, kihirdették a PTRT. 1918. évi szeptember 2-i 83. számában). Mindkét évben a kiállítás területén működött a Tábori főposta kirendeltsége — 620/IV. tábori számmal — amely a működő hadseregheż címzett küldeményeket továbbította. Ugyancsak ez a hivatal árulta a közös tábori postabélyegeket is. Bélyegzőjével csak a tábori postabélyegeket volt jogosult lebélyegezni. A tábori postakirendeltségnek tehát akár a kiállítási, akár egyéb forgalomban levő postabélyegen előforduló bélyegzése éppen úgy szívességi bélyegzés, mint a kiállítási bélyegeknek egyéb postahivataltól eredő, vagy egyéb postabélyegnek az alkalmi postahivatal bélyegzőitől származó bélyegzése. Az alkalmi hivatal a megnyitás napján ellenőrzőszám nélküli bélyegzőjéhez *vörös* festékpárnát használt. Rendeleti nyomát azonban sehol sem találjuk. Nem is szólva arról a körülményről, hogy jóval több első napról eredő fekete bélyegzést ismerünk, mint vöröset. Véleményünk szerint — s azt hisszük, nem is tévedünk, hogy ilyen rendelkezés nem is volt. A *vörös bélyegzések* tehát úgyszintén *szívességi* eredetűek.

A bélyegek történetéhez tartozik még annak megemlítése is, hogy az 1918-as forgalmi idejük alatt nemcsak a kiállítás alkalmi postahivatala, hanem a Budapest 4. postahivatal filatéliai ablaka is árulta a bélyegeket. Az elmondottak alapján forgalmi idejüket tehát végérvényesen 1917. szeptember 15 — október 24. és 1918. május 1 — október 30. között rögzíthetjük.

A próbanyomás. A kiállítás rendezősége eredetileg a közös tábori postabélyegek — (K. u. K. Feldpost) — 10 és 15 filléres értékeit akarta magyar szöveggel felülnyomatni. A posta azonban érthető okokból a tervtől mereven elzárkózott. Az Állami Nyomdától a kereskedelemügyi miniszter a szöveg egyidejű közlésével forgalomban levő postabélyegeken kért próbanyomatokat. Követelménynek szabta a legtetszetősebb szövegelrendezés és a legmegfelelőbb szín kiválasztásának lehetőségét. Az Állami Nyomda tízféle szövegelrendezésű felülnyomás próbanyomatot készített. A domború ívelt sorokat *qd*-vel, a homorú ívelt sorokat *qh*-val jelöljük a szövegidézetben.

a) A bélyegkép négy keretvonalával párhuzamosan elhelyezett körbefutó szöveg: „József főherceg/vezérezredes/hadi kiállítása/1 korona" (113. ábra)

b) Négysoros szöveg: „József főherceg (qd) /vezérezredes/ hadi kiállítása (qh) /1 korona" (114. ábra)

c) Háromsoros szöveg: „József főherczeg v. e. (qd) /1 korona/ hadi kiállítása (qh)" (115. ábra)

d) Négy vízszintes sorból álló szöveg: „József főherczeg/vezérezredes/hadi kiállítása/ részére 1 korona" (116. ábra)

e) Hat vízszintes sorból álló szöveg: „József/főherczeg/vezérezredes/hadi kiállítása/részére/1 korona"

f) Hat vízszintes sorból álló szöveg: „József/főherczeg/vezérezredes/hadi kiállítása/részére/1K" (117. ábra)

113. ábra

114. ábra

115. ábra

116. ábra

117. ábra

118. ábra

119. ábra

120. ábra

121. ábra

122. ábra

g) Öt vízszintes sorból álló szöveg; a 4. sor két oldalán fekvő «» „József főherceg/vezérezredes/hadi kiállítása/ «» részére «» /1 KORONA" (118. ábra)

h) Hasonló az f-hez, de öt soros verzál szedéssel, a fekvő «» -ok helyett 6—6 ponttal „JÓZSEF FŐHERCZEG/VEZÉREZREDES/HADI KIÁLLÍTÁSA/ ::: RÉSZÉRE :::/ 1 KORONA" (119. ábra)

i) Szöveg, mind d-nél, de jobbra dülő ferde sorokban. (120. ábra)

k) Szöveg, mind d-nél, de balra dülő ferde sorokban. (121. és 122. ábra)

A tízféle szöveggel, a fehér értékszámú aratós 10 és 15 filléresen, valamint a III. hadisegély 10 és 15 filléresen ibolyakék, vörösibolya, zöld és fekete szinnel *68* féle felülnyomáspróba készült.

A választás a *b)* alatti szövegelrendezésre, a fehér értékszámú aratós bélyegekre és a bordóvörös színre esett. (114. ábra)

A felülnyomás. A felülnyomáshoz az Állami Nyomda készletraktárának 100-as postai íveit használták fel. A felülnyomást könyvnyomdai úton, 100-as szedett nyomólemezekkel készítették. A szedéshez 7 pontos (colonel) félkövér szerif nélküli antikva (régi nevén groteszk) betűket használtak.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

Az alapbélyegek valamennyi ismert színárnyalata — a 10 filléres két-, a 15 filléres háromféle — előfordul. A nyomdatechnikai jelzések azonossága is törvényszerű.

10 fillér élénkvörös/bordóvörös, halványvörös/bordóvörös. 560 000 db. Nj: 202ba.
15 fillér sötét ibolya/bordóvörös, élénk ibolya/bordóvörös és feketés ibolya/bordóvörös. 560.000 db. Nj: 202ba..

Papír. Kétféle háborús, a *w* sávozott és a *z* sávozás nélküli papíron fordul elő. Az utóbbi a gyakoribb.

AZ 1918. ÉVI SZÜKSÉGPORTÓBÉLYEGEK

A szükségportóbélyegek használatát a bel- és külföldi irodalom — beleértve a katalógusokat is — néhány kivételtől eltekintve egyszerűen *portóbélyeg hiány*-nyal indokolja. Ez az általános jellegű magyarázat azonban nemcsak hogy nem felel meg a valóságnak, hanem egyben nagyon alkalmas a jóhiszemű gyűjtők megtévesztésére. Ugyanis az irodalomban részben felsorolt, részben fel sem sorolt különböző kibocsátások különböző címleteit, amelyeket hivatalosan sohasem használtak portóbélyeg helyett, ennek ürügyén hoznak kereskedelmi forgalomba. Előljáróban szögezzük le, hogy az érintett időszakban *nem volt általános portóbélyeg hiány*. Az egyszerűnek azonban még sem mondható kérdés tisztázásához röviden néhány rendelkezést kell felelevenítenünk.

A belföldi, valamint a központi hatalmak területére címzett postaküldeményekre 1918. június 1-től háborús pótdíjat vetettek ki. A vonatkozó rendeletet a X. fejezet részletesen ismerteti. Bennünket közelebbről a közönséges levélpostaküldemények pótdíja érdekel. Levelezőlapoknál ezt 2, zárt levelezőlapoknál és leveleknél 5 fillérben szabták meg. Figyelemmel a rendelet későbbi kiadására — május 29-én hirdették ki — a pótdíj nélkül feladott küldemények megportózására 30 nap türelmi időt engedélyeztek. Ez alatt az idő alatt a hiányzó pótdíjat egyszeres összegben szedték be; s azt a kézbesítő hivatalok portóbélyegben ragasztották a küldeményekre. Ugyanígy jártak el

lol. 565, o.

a központi hatalmak országaiból, az ott megállapított pótdíj nélkül érkező küldeményekkel.

Tudnunk kell még, hogy a portóbélyegek értékfokozatai közül 1917. november végén többek között az 5 fillért is törölték s az ily címletű portóbélyegek nyomását beszüntették (L! III. fejezet 219. oldal). Az említett türelmi idő alatt a hivatalok legnagyobb részének már nem volt 5 filléres portóbélyege. A nyomás megszüntetése miatt az Államnyomda hitelraktára és az igazgatósági értékcikkraktárak sem tudtak már ilyeneket kiadni. A 2 filléres portóbélyeg ugyan forgalomban volt, de felhasználási igényük természetszerűleg alaposan megnövekedett. A türelmi idő lejárta után a kérdés részben megoldódott. Azért csak részben, mert a hiányzó 5 filléres pótdíj kétszeres összegének beszedéséhez ugyan rendelkezésre állt a 10 filléres portóbélyeg, de ugyanakkor 4 filléres értékfokozat nem lévén, a 2 filléres portóbélyegekből továbbra is kétszeres mennyiségre volt szükség.

A felsorolt okok késztették a postát annak a rendelkezésnek kiadására — (amelynek számát és tartalmát sajnos csak a korabeli sajtóközleményekből és a szaklapokból ismerjük, mert a PTRT-ben nem hirdették ki) —, hogy átmenetileg engedélyezte az említett portó összegeknek részben vagy egészben levélbélyegekben való beszedését. Előírták azonban, hogy az így felhasznált levélbélyeget a küldeményre való felragasztás után a kézbesítő hivatal bármelyik portójelzőbélyegzőjével le kellett bélyegezni, a küldeményre pedig rá kellett ütnie valamelyik hk-bélyegzőjét.

Szükségportóbélyegként általában a 2 és 5 filléres levélbélyeget használták. Gyakori a vegyes, 2 filléres portó- és 3 filléres levélbélyeg együttes használata: 5 filléres helyett. Az 5 filléres levélbélyeg hiánya, vagy korlátozott mennyisége esetében a 2 és 3 filléres levélbélyeg együttes használata is előfordul. Használatlan bélyegek portójelzőbélyegzővel lebélyegezve, kivétel nélkül szívességi eredetűek; ezek *nem szükségportóbélyegek*. Értéket nem képviselő színes papírdarabkák.

Általában csak *az 1918 júniusától november közepéig terjedő időszakból eredő teljes, egyszerű levélposta küldeményen levő aratós 2, 3 és 5 filléres bélyeget ismerünk el szükségportóbélyegnek*, amennyiben portójelzőbélyegzővel lebélyegezettek; s a küldeményen mind a felvevő hivatal mind a kézbesítőhivatal hk-bélyegzése szerepel.

A használt portójelzőbélyegzők keretezett vagy keret nélküli „P", „T" betű, „Porto" jelzés, vagy az értéket jelző arab szám. (L! I. kötet 708—710. ábra, továbbá a III. kötet 12—15. oldal „Típusmutatótáblázat I—III"-ban a Kpb-Jb-E-0la t_{11}, t_{12}, 630c t_{15c}, a Kpb-Po-E-0la t_1 típusokat). Minden más — pl. 2—3 mm vastag P és T betű stb. — *állítólagos* portójelzőbélyegző *a gyűjtők becsapására készített hamisítvány*.

Tény az is, hogy az engedélyezett időszakban nagy ritkán egy-egy hivatal más — magasabb értékfokozatú — levélbélyeget is használt az ismertetett módon portóbélyeg helyett. Gondos — főleg a felvételi és érkezési bélyegzésre kiterjedő — vizsgálat azonban az ilyen küldemények szívességi eredetét bizonyítják. Az 1918. november 15. utáni „szükségportós küldemények" kivétel nélkül hamisítványok, vagy szívességi eredetűek — rossz magyar kifejezéssel élve „gyűjtői, vagy kereskedői csinálmányok" — s mint ilyeneknek a szükségportóbélyegek között nincs helyük. Ugyanígy bíráljuk el — még az engedélye-

zési időszakon belüli bélyegzésű — felezett portóbélyeges küldeményeket is. Ezeken rendszerint két darab teljes és egy félbevágott 2 filléres portóbélyeget találunk. Eltekintve a minden jogalap nélküli ilyen használattól, az nem is lehetett indokolt, mert ha a szóban forgó hivatalnak 2 filléres portóbélyege volt, akkor 2, 3 és 5 filléres levélbélyegének is feltétlenül kellett lennie. Ezek kivétel nélkül ismeretség révén „gyártott" értéktelen *felhasználási hamisítványok.*

1918. REPÜLŐPOSTA

Két értékből álló kisegítő légiposta sorozat. (123. és 124. ábra)
Felülnyomás útján állították elő.

Forgalomba bocsátották az 1918. július 1-én kelt 59.622. sz. rendelettel (a PTRT. 1918. július 2-i 63. száma) *1918. július 4-i* hatállyal.

Az első magyar légiposta járat — korabeli nevén *repülő posta* — és a küldemények részbeni bérmentesítésére kibocsátott első légiposta bélyegünk világviszonylatban az előkelő *negyedik* helyet foglalja el. Éppen ezért joggal

123. ábra

124. ábra

tarthat igényt arra, hogy mind történetét, mind a gyűjtés tárgyát képező objektumait átfogóan és részletesen ismertessük. A külön légiposta bélyeg kiadásával összekapcsolt postarepülés történetében a sort Olaszország nyitotta meg az 1917. május 22-i Torinó—Róma és a június 27-i Nápoly—Palermo kísérleti járattal. Ezt követte Ausztria az 1918. március 31-én megnyitott Wien—Krakko—Lemberg—Kiev közötti rendszeres járatával. Harmadiknak az Amerikai Egyesült Államok Washington—New York—Philadelphia légiposta vonala nyílt meg, 1918. május 15-én.

Néhány hónappal az olasz kísérleti járatok megindulása után 1917. augusztusában terjedt el a hír, hogy az aszódi repülőgépgyár igazgatósága már meg is szerezte a koncessziót a Budapest—Wien közötti légiforgalom megindítására. A híresztelésre először a magyar bélyeggyűjtők reagáltak. A korabeli — 1917 szeptember — szaksajtó cikkeiből néhány részletet ideiktatunk.

„Komoly magyar bélyeggyűjtő körökben felmerült az az eszme, hogy illetékes helyen interveniáljanak abban a kérdésben, hogy a legelső rendes repülő postajárat Magyarországon legyen megvalósítva, természetesen az első magyar repülőpostának különálló jellegzetes tipikusan magyar bélyegei legyenek, mint ilyenek az egész világon egyedül állanak. A m. kir. posta rendes üzemébe lenne beállítva az egész újszerű postaszolgálat és elsősorban praktikusság és olcsóság szempontjából lenne keresztülviendő és nem azzal a czélzattal, hogy valamilyen filatéliai manőver lenne keresztülvive a gyűjtők ellen."

„Ha a m. kir. posta nem siet megvalósítani a felvetett ideát, az minden kiszámíthatatlan jövedelmezőségével olyan kezekbe kerülhet, amelyektől sem a nagyközönség, sem a magyar filatélia nem várhat önzetlen szolgálatot."

Néhány nappal a cikk megjelenése után a Magyar Bank és Kereskedelmi Rt. a napilapokban bejelentette, hogy magyar és osztrák vállalkozókból érdekeltséget alakított, amely az illetékes kormányszervekkel megkezdte a tárgyalásokat a légi személy- és postaközlekedés megvalósítására. Ismét a bélyeggyűjtők emelték fel szavukat:

„Mi e helyről, mint a magyar filatélista társadalom legelterjedtebb orgánuma, nyomatékosan felhívjuk a magyar kir. posta vezérigazgatójának figyelmét, hogy ne engedje, hogy a magyar kir. posta kezéből kisiklojon a légiposta ellátása, annál is inkább, mert elsősorban a nagyközönség vallaná kárát, a melynek igényeit a magyar kir. posta oly mintaszerűen látja el, de másodsorban a magyar filatélia is megmérhetetlen erkölcsi kárt vallana azáltal, ha magánkezekbe jutna a légi posta bélyegeink kibocsátási joga."

Az aggasztóan elhúzódó háború arcvonalainak nagy kiterjedése és távolsága megkövetelte a hadvezetőség és a különböző szintű parancsnokságok közötti gyors összeköttetést. Ezt esetenként futárgépekkel érték el. A rendszeres futárjáratokat 1918 március 20-tól a megszállt Ukrajnába naponta induló postarepülőgépekkel tartották fenn. Eleinte csak hivatalos, diplomáciai, katonai és közigazgatási levelezést közvetítettek. A postajárat beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Ezért nem sokkal később, 1918. március 31-én a nagyközönség részére is megnyitották a Wien—Krakko—Lemberg—Proskurov—Kiew-i járatot, amely ettől kezdve tábori- és magánpostát is szállított.

Szterényi József magyar közlekedésügyi miniszter felismerte a repülőpostaösszeköttetésben rejlő lehetőségeket. Szerződést kötött a közös hadvezetőséggel a Wien—Budapest közötti önálló magyar repülőpostajárat üzembeállítására. A szerződés szerint a háború befejezéséig a postajáratokat a hadvezetőség gépei és katonai repülőszemélyzete szolgálja ki. A járatot fokozatosan Újvidék—Crajova—Bukarest—Braila-n keresztül Odesszáig tervezték meghosszabbítani.

Ezek után az előzmények után jelent meg a már hivatkozott forgalomba bocsátási rendelet, amely mai szemmel nézve mind a légi posta díjszabást, mind a küldemények kezelési rendjét meglehetős bonyolult formában szabályozza. A rendelet nemcsak a légi posta története, hanem nagyon sok gyűjtői szempontból nélkülözhetetlen adata miatt is széles érdeklődésre tarthat számot. Éppen ezért nem lehet érdektelen, ha teljes egészének helyet biztosítunk tanulmányunkban.

„Repülő postajáratok berendezése.

A cs. és kir. hadvezetőség Budapest és Bécs között naponta rendszeresen közlekedő repülőjáratokat rendez be, a melyeket a magyar posta folyó évi július hó 4-től kezdve magánlevelek közvetítésére használ fel.

1. Ezen szállítás tárgyai: bérmentesített közönséges és ajánlott levelek és levelező-lapok. Portómentes levelek csak akkor fogadhatók el, ha a feladó a 2. (b—d) pontokban kiszabott szállítási díjakat megfizeti.

Ezenkívül fenntartja magának a posta azt a jogot, hogy oly esetekben, a midőn a feladott táviratok bármi okból gyorsabban érkezhetnek rendeltetési helyükre, ezen repülőjáratokkal, mint a rendes távirati úton, a táviratokat is a repülőjárattal továbbítsa.

2. A szállítási díjak a következők:

a) A hasonló fajú és súlyú postaküldemények rendes szállítási díja;

b) a repülőjárat szállítási díja és pedig a küldemény minden 20 g-ja, vagy ezen súlynak töredéke és minden egyes vonalszakasz után külön 1K 50 fillér. A Budapest—Bécs közötti út egy vonalszakasz;

c) közvetítési illeték a feladási helytől a repülőjárat kikötőhelyéig: Mátyásföldig, gépkocsival való szállításért — tekintet nélkül a súlyra — 1 K;

d) express kézbesítési díj, a melyet szintén a feladáskor kell lefizetni, 60 fillér.

E szerint egy 30 g súlyú Bécsbe szóló ajánlott levélért a következő díjakat kell fizetni:

a) A rendes bérmentesítési díj	K	—.50
b) A repülő járat szállítási díja	K	3.—
c) Közvetítési illeték	K	1.—
d) Express díj	K	—.60
Összesen:	K	5.10

A repülőjárat közvetítése mellett Budapestről egyes ausztriai és egyéb külföldi városokba szóló levelek és levelezőlapok is szállíthatók, a melyek Bécsen túl vagy a rendes postamenetekkel, vagy tovább is repülőjárat útján nyernek továbbítást.

a) Bécsből a rendes posta útján mennek tovább: Brünn, Czernowitz, Graz, Innsbruck, Klagenfurt, Laibach, Linz, Prag, Salzburg, Triest, Troppau, Zara,

b) Bécsen túl is repülőjárat útján szállíttatnak Krakkóba, Lembergbe és Kiewbe szóló küldemények.

Az *a)* alatti városokba címzett levélpostai küldemények díjai azonosak a 2. *a)—d)* pont alattiakkal, ellenben a *b)* alattihelyekre szólóknál a Bécs—Krakkó, továbbá Krakkó—Lemberg, végül a Lemberg—Kiew közötti út egy-egy vonalszakaszt képez s így a 2. *b)* pont alatti 1K 50 fillér légi szállítási díjat a posta külön-külön számítja fel, úgy, hogy egyéb díjakon (2. *a, c, d*) kívül a budapest—krakkói levélért 3K, a budapest—lembergi levélért 4K 50 fillér, a budapest—kiewi levélért azonban szintén csak 4K 50 fillér szállítási díj jár 20 g-kint, mert ez utóbbi viszonylatban a budapest—bécsi vonalszakasz után a repülőjárat szállítási díja nem számítandó fel. A Krakkóba, Lembergbe és Kievbe szóló levél — Bécsen túl, úgy mint a 3. *a)* pont alatti helyeknél, rendes postai úton is továbbítható és ez esetben mind a három viszonylatban a légi szállítási díjat csak a budapest—bécsi vonalszakasz után kell fizetni.

Viszont Bécsben Budapesten kívül a következő magyarországi városokba szóló leveleket lehet a bécs—budapesti repülőjárat közvetítésével, s azon túl rendes postai úton szállítani: Arad Brassó, Debreczen, Eger, Gyöngyös, Kaposvár, Kecskemét, Lugos, Máramarossziget, Miskolcz Nagyszeben, Nagyvárad, Nyíregyháza, Pécs, Sátoraljaújhely, Szabadka, Szeged, Temesvár, Újvidék, Versecz, Zemun, Zombor.

4. A repülőjárat további intézkedésig Budapestről naponta du. 4—5 között indul s Budapestre a mátyásföldi kikötőhelyre naponta reggel 7—8 óra között érkezik. Ezen menetrendnek megfelelően a posta csak a du. ½ 4 óráig feladott levélküldemények aznapi elszállítását vállalja el. A Budapestre a repülőjárattal érkező küldeményeket a posta az anyag elkészítése után azonnal kézbesíti.

5. A levelek felszerelése a következő: A címoldal közepén szembetűlően fel kell írni: „Repülő postával" szavakat. Ez alá jön közepén a címzett neve, a jobb sarokban a rendeltetési hely, a címzett közelebbi lakáscímének pontos megjelölésével. A hátoldalon, a levelezőlapoknál az első oldalon „Repülő postával" szavak alá, fel kell írni a feladó nevét és lakását.

6. A küldemények kizárólag a budapesti 4. sz. postahivatalnál (Főposta) adhatók fel az e czélra kijelölt helyiségben, a mely „Repülő posta" felírással lesz ellátva.

7. A 2. *b)* pontban említett díjakat a feladó készpénzben a felvevő tisztviselő kezeihez fizeti le, a ki a küldeményt megfelelő értékű s kizárólag erre a czélra szolgáló postabélyegekkel látja el.

8. A posta semminemű szavatosságot vagy kártérítési kötelezettséget nem vállal a repülőjáratokkal szállított közönséges és ajánlott küldeményekért, ezeket tehát a feladó saját veszélyére adja fel.

A repülőjárat menetrendszerű közlekedéséért nem szavatol sem a hadvezetőség, sem a posta, ha azonban a feladott küldemény nem a repülőjárattal nyer továbbítást, vagy, ha a szállítás a feladási és leadási kikötőhely közt 12 óránál több időt vett igénybe, a repülőjárat szállítási díját (2. *b)*) a posta a feladónak, vagy ennek engedménye alapján a czímzettnek egy fél év alatt, beadandó kérelmére visszafizeti.

Ha a küldemény nem a repülőjárat kezelése alatt, hanem ezen kívül postai kezelés alatt vész el, feladó igényt tarthat a 2. pont szerint fizetett összes díjak visszatérítésére."

A rendelethez mindössze még néhány apróbb megjegyzést fűzünk. A magyarországi városok közül, ahová a bécs—budapesti repülőjárattal leveleket

lehetett küldeni, feltételezhetően tévedésből Zagreb kimaradt. Mind a korabeli, mind a későbbi irodalom a felsorolásban Zagrebet is mindig megemlíti.

A rendelet 7. pontja, amely a repülőjárat szállítási díjának — (a mai értelemben vett légiposta pótdíj) — lerovására intézkedett, félreértésre adhatott okot, mert az 1918. július 16-án kelt 12.299. sz. rendelettel (a PTRT. 1918. július 17-i 67. száma) kiegészítő intézkedést adtak ki. Eszerint:

„... a repülő postajárat szállítási díjának lerovására szolgáló és a forgalomban levő 75 filléres és 2 koronás postabélyegek felhasználásával „repülőposta 1 K 50 f.", illetőleg „Repülőposta 4 K 50 f." felülnyomással ellátott postabélyegeket rendes postai küldemények bérmentesítésére nem lehet felhasználni. A mennyiben ilyen mégis felhasználtatna, e bélyeget érvénytelennek kell tekinteni s azt nem szabad lebélyegezni."

Első légiposta bélyegeinket tehát *kizárólag a repülőjárat szállítási díjának* lerovására használták. Tehát a rendeletben példának említett 40 grammos ajánlott levél 5 korona 10 fillér összes bérmentesítési díjából 2 korona 10 fillért forgalmi postabélyegben, 3 koronát pedig repülőpostabélyegben ragasztottak a küldeményre.

Forgalomból kivonták 1918. július 23-án. Erre rendeleti intézkedést nem adtak ki. Az irodalomból viszont közismert, hogy Budapestről 23-án indítottak utoljára repülő postazárlatot, illetőleg akkor indult az utolsó járat. Más kérdés azonban a bélyegek árusítása. Ugyancsak a korabeli irodalomból tudjuk, hogy az első napokban a rendeletben foglaltaknak megfelelően a Budapest 4. postahivatal, kijelölt felvevőhelyén a repülő posta bélyegeket nem árusították. Azokat a felvevő tisztviselők ragasztották a küldeményekre. Később, a járat beszüntetése után a gyűjtők részére lehetővé tették a vásárlást is, de egy-egy vevőnek legfeljebb öt sorozatot adtak. Az árusítást a járat beszüntetése után még néhány hétig folytatták. Az árusítás megszüntetésének pontos idejét sem ismerjük.

A felülnyomás kétsoros. Az első ívelt sor a középrész felső részén foglal helyet és közel párhuzamosan fut a felső szövegmező alsó ívelt keretvonalával. Szövege 8 pontos (petit) szerif nélküli antikva típusú betűkkel, verzál szedéssel: REPÜLŐ POSTA. A második sor vízszintes helyzetben a középrész alsó részén helyezkedik el és az új értékjelzést — 1 K 50 f, illetve 4 K 50 f — tartalmazza, amelyet 10 pontos (garmond) kövér antikva betűkkel és számokkal szedtek. Alapbélyegnek az országházas 75 fillérest és a 2 koronást használták.

Nyomóeszközök. A felülnyomáshoz a kétféle értékjelzésnek megfelelően egy-egy 2×100-as nyomólemezt készítettek.

A nyomás. Három menetben — keret/középrész/felülnyomás — végezték. A felülnyomás színe az 1 K 50 filléresnél kezdetben karmin, majd téglavörös, a 4 K 50 filléresé sötétkék.

Szín, példányszám

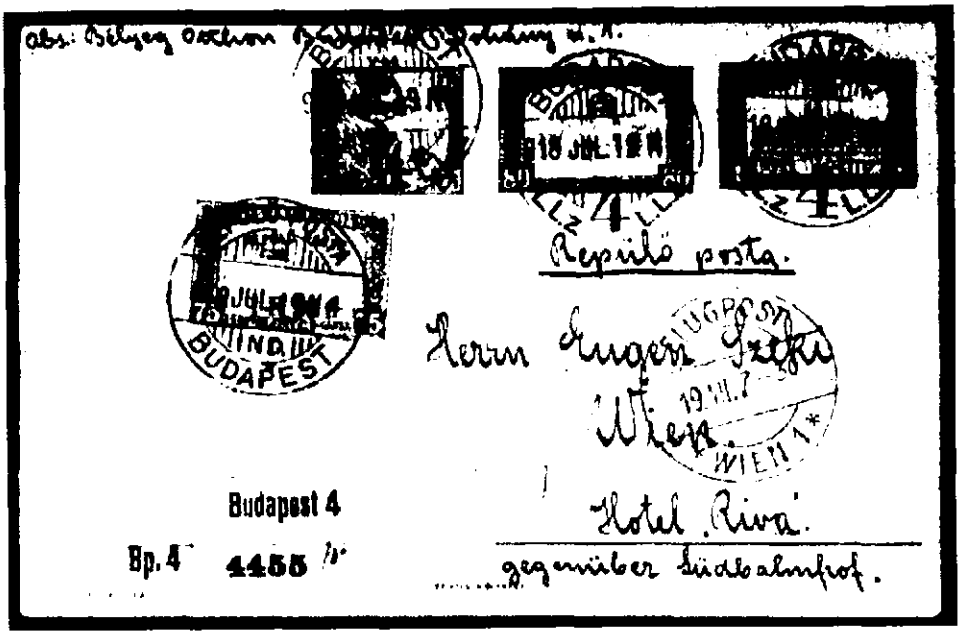
1 K 50 f a 75 filléren élénk kék/halvány kék/karmin, élénk kék/halvány kék/téglavörös. 70.000 db.

4 K 50 f a 2 koronán sötétbarna/világosbarna/sötét kék 70.000 db.

Nyomáshibák. Fordított felülnyomással egy százas ív 1 K 50 filléres átcsúszott az ellenőrzésen és kereskedői, illetőleg gyűjtői kézbe került. A felülnyomásban kisebb nyomáshibák, pontok, betűtörések stb. is előfordulnak.

A repülőjárat küldeményei és postai kezelésük

A repülőpostára feladott küldemények bélyegeinek lebélyegzéséhez a Budapest 4. hivatal az LLz, LTl és LTn ellenőrzőbetűs bélyegzőit használta. Éspedig július 4-én az LTl-t, 5-én az LTn-t és 6-tól 23-ig az LLz-t. Július 16-án vette használatba a *REPÜLŐ POSTA/BUDAPEST/IND.* — (az indítás rövidítése) — szövegű Kr9 rendszerű légiposta kezelési bélyegzőjét. Ezzel azon-

125. ábra

ban csak a küldemények *repülőposta bélyegeit* bélyegezték le, míg az egyéb díjak lerovására felragasztott rendes levélbélyegeket továbbra is a felsorolt hk-bélyegzőkkel érvénytelenítették (125. ábra). A kétféle bélyegzőt tehát július 16-tól 23-ig használták. Wien a járattal érkezett küldeményeket *FLUGPOST/WIEN 1* szövegű érkezési bélyegzéssel látta el. A bécsi járattal érkező zárlatot a Budapest 42. hivatal, mint kézbesítőhivatal vette át. Érkezési bélyegzőnek július 5-től 15-ig valamelyik hk-bélyegzőjét, míg 16-tól 24-ig — a bécsi járat ekkor érkezett utoljára — a Budapest 4. indítási bélyegzőjéhez hasonló, de *ÉRK.* rövidítéssel vésett hk-bélyegzőt használt.

A Budapest—Wien járatra feladott és a repülőpostával Wienbe, Krakkóba és Lembergbe szállított küldeményfajtákat és mennyiségüket táblázatba foglaljuk.

A zárlat keltje		közönséges	ajánlott	táviratok	közönséges	ajánlott	közönséges	ajánlott
		küldemény darab						
		Wienbe			Krakkóba		Lembergbe	
július	4.	520	—	1300	—	—	—	—
	5.	651	431	—	—	—	—	—
	6.	109	169	550	—	1	—	5
	7.	68	61	—	—	—	—	—
	8.	428	206	—	—	2	—	2
	9.	461	249	400	—	1	1	4
	10.	436	191	500	306	4	—	5
	11.	181	125	750	70	—	44	—
	12.	118	124	—	—	—	26	3
	13.	36	97	500	—	—	—	—
	14.	95	34	340	1	—	—	—
	15.	120	100	—	1	—	73	1
	16.	36	59	900	4	1	—	1
	17.	306	95	1400	—	10	13	2
	18.	37	60	690	—	—	—	1
	19.	43	217	1260	—	—	—	3
	20.	88	65	1327	—	1	—	2
	21.	11	—	—	—	—	—	—
	22.	12	66	—	1	—	—	6
	23.	39	103	—	—	—	—	—
Összesen:		3795	2452	9917	383	20	157	35

Az első járat pilótája Vargha Emil honvéd főhadnagy, kísérője pedig dr. August Raft-Marwil ulánus kapitány volt. Mindkettő tábori pilóta; dr. August Raft-Marwil pedig a Monarchia polgári légiposta szolgálatának technikai szervezője volt.

A július 13-i járat gépe 36 közönséges, 97 ajánlott levelet és 500 táviratot tartalmazó zárlatával Mosonmagyaróvár után, az osztrák határ közelében lezuhant. Vargha Emil honvéd repülő főhadnagy kísérőjével Winger Richard repülőhadnaggyal együtt életét vesztette. A gép lezuhanásakor nem gyulladt ki, s így a kísérő ülése alatt elhelyezett posta — bár egy része a becsapódás következtében erősen megsérült — nem semmisült meg. Az összeszedett postát vonattal Wienbe továbbították, ahová július 15-én érkezett.

A július 21-én, vasárnap délután a Wienbe induló, menetrendszerű postagép a start után, még a mátyásföldi repülőtéren mintegy 150 méter magasságból lezuhant. Pilótája, Németh Ferenc honvéd repülőőrmester azonnal, kísérője Tomasek Károly repülőfőhadnagy másnap a kórházban meghalt. Ez a gép sem gyulladt ki. A roncsai közül kiemelt, alig sérült postazsákot, egy órai késéssel egy másik gép vitte Wienbe.

A gyors egymásután bekövetkezett két szerencsétlenség, amely négy kiváló hadirepülő halálát okozta és a napi sajtóban ennek nyomán megjelent cikkek a hadvezetőséget arra késztették, hogy a Wien—Budapest repülőpostajáratot beszüntesse. Az utolsó gép Budapestről Wienbe július 23-án, Wienből Budapestre 24-én indult.

A táblázat adataiból néhány érdekes következtetést vonhatunk le. A továbbított küldemények darabszáma, valamint a 20 g-nál nehezebb levelek feltételezett száma alapján arra az eredményre jutunk, hogy az 1 K 50 filléres bélyegből legfeljebb 6500—7000 darabot, míg a 4 K 50 filléresből legfeljebb 1000 darabot — vagy talán még ennyit sem — használtak fel. Az ajánlott küldemények nagy része — a lembergi és krakkói zárlatokban mind — hivatalos küldemény, így ezekből alig-alig kerülhetett gyűjtői kézbe. Nem hisszük, hogy nagyot tévedünk akkor, amikor a ma még meglevő repült levelek számát 3000 darab körül becsüljük.

Szembetűnő a repülőjáraton szállított táviratok nagy száma. Ezek kezeléséről — beleértve a felvételt, a díjlerovást és továbbítást — édes keveset tudunk. Igaz a táviratok zöme is hivatalos — állami — távirat volt, így nagyon kicsi annak a valószínűsége, hogy gyűjtői kézbe kerüljenek.

Hamisítványok. Az alacsony példányszám következtében a repülőpostabélyegeket, mind rendes, mind fordított felülnyomással, valamint a valóban repült leveleket nagy keresletük miatt előszeretettel és nagy mennyiségben hamisították. A levélhamisítványokat általában két csoportba sorolhatjuk. Az elsőhöz valódi bélyegeket használtak. Ezeken a budapesti felvételi és indító, valamint a wieni érkezési bélyegzést hamisították. A másodikba azokat soroljuk, amelyeknél csak az alapbélyeg valódi; ezeknél tehát mind a felülnyomást, mind a bélyegzést hamisították. Véleményünk szerint nem járunk messze az igazságtól azzal a megállapításunkkal, hogy a vételre ajánlott használatlan bélyegek zöme, a repült levelek pedig csekély kivételtől eltekintve hamisítványok.

1918. KÁROLY — ZITA

Hat értékből álló forgalmi sorozat.

Tervezte: Földes Imre.

Forgalomba bocsátották az 1918. augusztus 26-án kelt 74 384. sz. rendelettel (a PTRT. 1918. augusztus 27-i 80. száma).

A forgalombabocsátó rendelettel a fejezet bevezető részében már részletesen foglalkoztunk. Ott azt is kifejtettük, hogy ez a hat bélyegből álló kibocsátás csak egy részét képezte volna a tervezett forgalmi sorozatnak. Az ismert történelmi események miatt erre azonban már nem került sor, sőt a rendeletben említett Zita-rajzos 45 és 90 filléres címlet kibocsátására sem.

A kibocsátás napját a szakirodalom általában 1918. augusztus 30., vagy

31-ében adja meg. Erre vonatkozó megnyugtató adatunk azonban nincs. A forgalombabocsátó rendelet az azonos címletű aratós-országházas bélyegről azt mondja, hogy „... a meglevő készletek felhasználása után fokozatosan megszűnnek." Az új Károly–Zita fejes bélyegekről pedig még augusztus 27-én is jövő időben beszél. Mint például: „...fokozatosan új rendes postabélyeg jön forgalomba", vagy „... a Király arczképével forgalomba bocsátandó, valamint a Királyné arczképével forgalomba hozandó...". Véleményünk szerint a sorozat legkorábban 1918 szeptemberben jelenhetett meg.

Forgalomból kivonták az 1920. június 11-én kelt 11 630. sz. rendelettel (a PTRT. 1920. június 21-i 49. száma). *1920. december 31-i* hatállyal. A közönség birtokában levő bélyegeket azonos értékű érvényben levő postai értékcikkre 1921. január 31-ig cserélték be. A készpénzért való visszaváltást nem engedélyezték. A postahivatalok maradványkészleteiket az igazgatósági értékcikkraktáraknál 1921. február 28-ig cserélhették be.

Jászai 1927-es katalógusában a forgalomból való kivonás időpontját tévesen 1918. november 23-ban adja meg. Szakirodalmunk ezt a téves közlést nemcsak, hogy átvette, hanem mind a mai napig használja is. Ehhez a naphoz pedig semmi más nem fűződik, mint annak a rendeletnek a kihirdetése, amelyik közli, hogy a Károly–Zita bélyegek maradványkészletét „KÖZTÁRSASÁG" felülnyomással kell ellátni. Továbbá még közli, hogy a közeljövőben a többi forgalomban levő postai értékcikk is hasonló felülnyomással jelenik meg. Az igazgatóságok értékcikkraktárainak kiadott, valamint a postahivatalok birtokában levő bélyegeket azonban, nemcsak, hogy nem kellett beszolgáltatniuk, hanem azokat zavartalanul tovább is használhatták. Mint ahogy használták is. Kivonásukra csupán 1920-ban, a már idézett rendelettel került sor. A Károly–Zita bélyegek *tényleges forgalmi ideje tehát 1918 szeptembertől 1920. december 31-ig tartott.*

A bélyegkép kialakítása. Az a sok támadás, ami a postát érte az utóbbi bélyegkiadásokkal kapcsolatosan, már 1917 elején meghozta gyümölcsét. A kereskedelemügyi miniszter ekkor határozta el az aratós rajzú bélyegeknek – igaz, egyelőre csak négy, a 10, 15, 20 és 25 filléres címletének – az uralkodópár képével készült bélyegekkel való felcserélését. A pályázati hirdetmény a Budapesti Közlöny 1917. április 12-i számában jelent meg.

A pályázatra 33 művész 84 pályatervet nyújtott be. A bíráló bizottság a pályatervek közül

az *egyik* 2000 koronás *első* díjra a „Helikon" jeligés királynéképet,

a *másik* 2000 koronás *első* díjra az „Állam" jeligés királyképet,

az *egyik* 1000 koronás *második* díjra az „Állam" jeligés királyképet hozta javaslatba. Mindhárom kép szerzője *Földes Imre* budapesti festőművész.

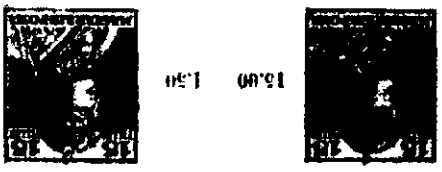
A *másik* 1000 koronás *második* díjat a bíráló bizottság kettéosztotta. Ezekre 500–500 koronás díjjal az „Üdv" és a „Kárpát" jeligés királyképeket javasolta. Az első szerzője ugyancsak Földes Imre, a másodiké Graegg Lajos zborói hadnagy. A díjakon kívül – (amelyekből végeredményben Földes Imre 5500 koronát kapott) – a bizottság Tary Lajos budapesti festőművész „Újkor" és Szép Lajos budapesti festőművész „Napsugár" jeligés királynéképes műveit 200–200 koronáért megvételre javasolta.

A pályaműveket – hasonlóan az 1908. évi pályázathoz – az Iparművészeti Múzeumban július 4 és 12. között rendezett kiállítás keretében mutat-

ták be az érdeklődőknek; a postavezérigazgatóság képviselőjének nyilatkozata szerint „Az új bélyegek a tél elején fognak megjelenni. 10, 15, 20, 25 filléres értékekből fog állni az új sorozat és fel fogja váltani az ezen értékű jelenforgalmú aratós sorozat megfelelő bélyegeit." A kibocsátásra azonban, mint már láttuk, csak több mint egy év múlva és két értékkel bővített formában került sor. Az eredetileg tervbevett négy érték a király, a két új érték — a 40 és 50 filléres — a királyné képével jelent meg. A bélyegképek leírását a forgalombabocsátó rendeletből idézzük:

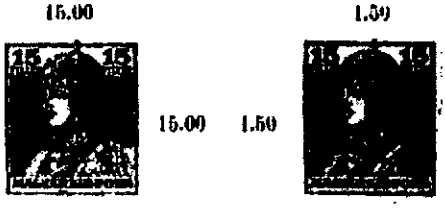
A 10, 15, 20 és 25 filléres „postabélyegjegyek kettős gyöngyös vonalakból álló négyszöget ábrázolnak. Felső részükön a széles léczalakú fehér mezőnek úgy a jobbsarkában, mint a balsarkában az értéket jelző arabszámok és azok alatt a „FILLÉR" szó van nyomva. Az alsó rész keskeny léczalakú fehér mezőjében „MAGYAR KIR. POSTA" felírás olvasható. A négyszög közepén színes mezőből a Király Ő Felsége mellképe balranéző helyzetben tűnik elő, fején a magyar szent koronával, vállán Szent István palástjával. A színes mező baloldalán „IV. Károly" felírás olvasható." (126. ábra).

A 40 és 50 filléres „értékben forgalomba kerülő új postabélyegjegyek képe vékony egyenes vonalakkal határolt négyszögű mezőben van ábrázolva. Felső részén fehér alapú léczalakú mezőben „MAGYAR KIR. POSTA" felírás olvasható. Alsó részének jobb- és balsarkában kettős vonalakkal határolt négyzetalakú mezőben az értéket jelző arabszámjegyek láthatók. A számjegyek

126. ábra

127. ábra

128. ábra

között a kép alsó részén a „FILLÉR" szó olvasható. A kép közepén a királyné Ő Felségének dicsfénysugarakkal körülvett jobbratekintő mellképe látható, fején a házikoronával, hátára alácomló lenge fátyollal, nyakán gyöngysorral s ékítményes magyarhímzésű derékban. A koronától jobbra és balra és a kép jobb- és baloldalának a szélén ékítményesrajzú díszek vannak elhelyezve. A kép jobboldalán fehér alapon a „ZITA" név olvasható." (128. ábra).

A rendelet az egyes értékek színét a következőkben adja meg: *10 fillér* élénkvörös (piros), *15 fillér* sötétkékesibolya, *20 fillér* őzbarna, *25 fillér* azúrkék, *40 fillér* sötétolajzöld és az *50 filléres* vörösbarna. Az 50 filléres címletet — hason-

lóan a koronázási 15 filléreshez — eredetileg ezzel a Ferencz József fejes 5-koronáséhoz hasonló színnel szándékoztak kiadni. Az Állami Nyomda a szükséges festéket azonban most sem tudta beszerezni és a valóságban így került sor az élénk ibolya színre.

Nyomóeszközök. Az első nyomólemezek a 10, 20, 25 filléreshez 2×100-as, a 15 filléreshez 4×100-as E_2, (127. ábra), a 40 és 50 filléreshez 4×100-as E_1 elrendezésben készültek. Az összesen használt nyomólemezek számára három tényezőből következtethetünk. A gyűjtői kézben levő ívanyagban eddig — értékenként taglalva — *kilencféle* 10 filléres; *hatféle* 15 filléres, *nyolcféle* 20 filléres, *háromféle* 25 filléres, *négyféle* 40 filléres és *hatféle* 50 filléres százas ívet ismerünk. Nyomdatechnikai jelzést egy-egy félét ismerünk a 10, 15 és 50 filléresnél, valamint *kétfélét* a 20 filléresnél. Rögzítsük még a gyártott mennyiséget — a köztársasági felülnyomásosokkal együtt — 4×100-as nyomdai ívekre átszámolva. A 10 filléresből kereken 161,9; a 15 filléresből 47,5 a 20 filléresből 145,6, a 25 filléresből 28,8 a 40 filléresből 15,2 s végül az 50 filléresből 20,9 ezer 4×100-as nyomdai ívet készítettek. A három adatcsoport összevetésével a nyomólemezek számát és sorrendjét az alábbiakban foglalhatjuk össze:

10 fillér I. nyomólemez 2×100-as.
II. nyomólemez 4×100-as 131-es nyomdatechnikai jelzéssel.

A példányszám figyelembevételével még legalább 4 nyomólemez került használatba — III?—VI? — 4×100-as E_1, vagy E_2 elrendezésben.

15 fillér I. nyomólemez 4×100-as E_2 elrendezésben.
II. nyomólemez 4×100-as 202-es nyomdatechnikai jelzéssel.

20 fillér I. nyomólemez 2×100-as
II. nyomólemez 4×100-as 232-es nyomdatechnikai jelzéssel.
III. nyomólemez 4×100-as 212-es nyomdatechnikai jelzéssel.

A példányszám figyelembevételével még legalább 2 nyomólemez készült — IV? és V? — 4×100-as E_2 vagy E_1 elrendezésben.

25 fillér I. nyomólemez 2×100-as

Feltehetően még egy — II. — nyomólemez készült 2×100-as, esetleg 4×100-as, E_1, vagy E_2 elrendezésben.

40 fillér I. nyomólemez 4×100-as E_1 elrendezésben.

50 fillér I. nyomólemez 4×100-as E_1 elrendezésben.
II. nyomólemez 4×100-as 202-es nyomdatechnikai jelzéssel.

Próbanyomatok. A korszak szokásának megfelelően feltétlenül kellett próbanyomatoknak —, feltehetően 1918 nyarán — készülnie. A Bélyegmúzeum anyagában nem találjuk meg, mi sem ismerünk ilyet. Az irodalom azonban nyilvántart egy 40 filléres próbanyomatot, közönséges és fehér karton papíron, 11 1/2-es sorfogazattal, enyvezés nélkül, kékeszöld színnel. Minden bizonnyal valamennyi értékről készült hasonló, továbbá vízjeles papíron is próbanyomás és színpróba.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

A példányszámnál merül fel egy tisztázásra szoruló kérdés. Bán szerint 25 500 db, az Állami Nyomda 1920 márciusi jelentése szerint pedig 5500 db 100-as ív készült a 15 filléresből. Véleményünk szerint — a sorozatnak ez a legritkább értéke, jóval kevesebbet ismerünk belőle, mint a ritkasági sorrend

második tagjából az 50 filléresből. Már pedig, ha Bán adata helytálló, akkor az 50 filléres lenne a sorozat legritkább tagja. Véleményünk szerint pedig nem az. Éppen ezért az Állami Nyomda adatát fogadjuk el.

10 fillér halványvörös, *élénkvörös*, sötétvörös, élénkvörös sárgás árnyalattal, élénkvörös barnás árnyalattal. 48 945 600 db., Nj: 131ba.
15 fillér kékesibolya, *sötét kékesibolya*, szürkés kékesibolya. 550 000 db. Nj: 202ba.
20 fillér barna, sötétbarna, *ózbarna*, sötét szürkésbarna, barnavöröses árnyalattal, 46 370 000 db. Nj: 212ba és 232ba.
25 fillér halványkék, *azurkék*, sötétkék. 3 530 000 db.
40 fillér sötét olajzöld, szürkésolajzöld, zöldesszürke. 5 280 100 db.
50 fillér élénk vörösibolya, sötét vörösibolya, szürkés-vörösibolya. 1 940 000 db. Nj: 202ba
Papír. Kizárólag a *z*, sávozás nélküli háborús papírra nyomták.

AZ 1918. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ KÖZTÁRSASÁGI SOROZATOK
TÖRTÉNELMI ELŐZMÉNYEK ÉS A BÉLYEGKÉP KIALAKÍTÁSA

Az öthónapos II. Köztársaság gazdag filatéliai anyagot hagyott ránk. A pergő történelmi események a postát is magával ragadták. Alighogy a Károly – Zita sorozat eljutott a postákra és így valamennyi érték általános forgalomba került a belpolitikai feszültség elérte tetőfokát. 1918 október végét írták. Már megalakult a Nemzeti Tanács. Már napok óta a levegőben vibrált a kibontakozás egyedüli útja. Október 30-ról 31-ére megtörtént a fordulat: győzött a polgári forradalom. A Nemzeti Tanács ezen a napon kiáltványban jelentette be, hogy „Magyarország népe, katonái, munkássága és polgársága kezébe vette Magyarország hatalmát." Alig két héttel később, november 16-án kikiáltották a Köztársaságot és köztársasági elnöknek gróf Károlyi Mihályt választották meg.

A posta már a Köztársaság kikiáltásának napjáról is méltó módon megemlékezett. Nem minden célzatosság nélkül ugyanazt a kilenc budapesti hivatalt, — Budapest 1, 2, 4, 9, 10, 56, 62, 67 és 100 — amelyek annak idején a koronázási bélyegzőket használták –, „MAGYAR KÖZTÁRSASÁG/1918/november 16." szövegű emlékbélyegzővel látták el. Ezen a napon 59 db emlékbélyegző széles körű használatára került sor. Amíg a koronázási bélyegzőket csak közönséges levélpostaküldeményekhez, addig a köztársasági bélyegzőket valamennyi, tehát a rovatolt küldemények kezeléséhez is használták. A Budapest 4. hivatal egyik munkahelye, a H ellenőrzőbetűs bélyegzőjéhez egy ideig vörös festékpárnát használt. Vitán felüli, hogy ezek a vörös bélyegzések szabály ellenes módon keletkeztek, de figyelemmel az akkori lelkes közhangulatra, a bélyegzőt használó postaalkalmazott spontán elhatározására s nem utolsó sorban a vörös színnek már ekkor előremutató szimbólumára, ezt a bélyegzést *nem tekintjük szívességi eredetűnek.*

A budapesti hivatalokon kívül Debrecen 1. postahivatal is használt két darab emlékbélyegzőt. Történetük nagyon érdekes. Mind ez a körülmény, mind történelmi vonatkozásuk megkövetelik, hogy részletesen foglalkozzunk velük.

A debreceni Nemzeti Tanács indítványára a Debrecen 1. postahivatal még november 14-én táviratilag kérte a nagyváradi postaigazgatóságot, hogy a kereskedelemügyi Minisztérium engedélyét szerezze meg arra, hogy a Köztársaság kikiáltásának napján a hivatal köztársasági emlékbélyegzőt használhasson.

November 15-én a nagyváradi postaigazgatóság táviratilag közli a 67 921 sz. rendeletét. Engedélyezi az emlékbélyegző használatát levélpostaküldemények, továbbá bármely forgalomban levő postabélyeg lebélyegzésére azzal a kikötéssel, hogy függetlenül a bélyegek névértékétől, minden bélyegzett bélyeg után 2 korona különdíjat kell befizetni. A különdíj fizetése alól mentesek a postaalkalmazottak és a hivatalos személyiségek. Az utóbbi kategóriának határait azonban nem írja elő. Az így befolyó összeget a rászoruló postás hadiözvegyek és hadiárvák segélyezésére kell fordítani.

Az idő rövidsége miatt 2 db gumibélyegzőt rendelnek „MAGYAR KÖZTÁRSASÁG/DEBRECZEN/1918. NOV. 16." szöveggel. A bélyegzőket 16-án déli 11 órakor veszik használatba és este 9 óráig használják. Délig — 11-től 1 óráig — vörös, majd ettől kezdve fekete festékpárnát használtak. Mindkét bélyegzőt még aznap este, 9 óra után bizottságilag megsemmisítették. A bélyegzési pótdíjból 5900 korona folyt be, amelyet másnap az említetteknek szét is osztottak. A bélyegzések tényleges számát az említett adatok figyelembevételével mintegy *három és fél-négyezerre* tehetjük, amely mennyiségnek körülbelül 10%-a lehet vörös színű. Mint érdekességet még meg kell említenünk, hogy két-két kezelési ív 10 és 15 filléres koronázási bélyeget négyestömbönként köztársasági bélyegzéssel láttak el. Összesen 50—50 db ilyen négyestömb-bélyegzés készült. Történelmi vonatkozása ezeknek a bélyegzéseknek kétségkívüli: a bélyegeken a koronázás, a bélyegzéseken a Köztársaság kikiáltásának napja szerepel. Kérdéses azonban, hogy a postai szabályoknak megfelelő-e a lebélyegzésük. Végeredményben ezeket az előző év végével a postai forgalomból kivonták. Ne feledjük azonban, hogy azok a hivatalok, amelyeknél a távirati díjakat bélyegben rótták le, ilyen célra a koronázási bélyegeket is kötelesek voltak felhasználni. Debrecen 1. pedig ilyen hivatal volt. A szóban forgó bélyegek tehát előírásosan voltak még készletben. (Itt megjegyezzük azt is, hogyha ezeknél a nagy hivataloknál a belkezelésben felhasználható bélyegeik elfogytak, illetékes postaigazgatóságuk értékcikkraktárából mindaddig kaptak e célra újabb és újabb ellátmányt, amíg az értékcikkraktár készlete felhasználást nem nyert.) Így történelmi jelentőségükön túlmenően is *különleges* — mind bélyeg, mind bélyegzés — gyűjteményünkbe részükre feltétlenül helyet kell biztosítanunk.

A Köztársaság kikiáltása előtti napon, november 15-én kelt és a PTRT. aznapi 108. számában ki is hirdetett ad. 105 100. sz. rendelet tartalmazza a II. Köztársaság alatt megjelent valamennyi bélyegkiadásunk forgalomba bocsátására vonatkozó előírásokat. Végső fokon nyolc sorozat kibocsátása gyökeredzik ebben a rendeletben, így nem érdektelen, ha a rendeletet teljes egészében ide iktatjuk:

„Értesítem a hivatalokat, hogy a király arcképével készült 10, 15, 20, 25 filléres, továbbá a királyné arcképével készült 40 és 50 filléres postabélyegeknek az államnyomdánál levő félgyártmányai addig, a míg a készlet tart, a „KÖZTÁRSASÁG" felülnyomással bocsáttatnak forgalomba.

E bélyegek készletének elfogytával úgy az aratósokat, mint a parlamentet ábrázoló rajzzal készült postabélyegek hasonlóképpen „Köztársaság" felülnyomással fognak egyelőre készülni és forgalomba bocsáttatni.

Értesítem továbbá, hogy az összes postabélyegek és értékcikkek jövőben a magyar korona nélkül a „Magyar posta" felírással készülnek, a készletben levő postabélyegek és értékcikkek azonban egyelőre akadály nélkül felhasználandók.

A Köztársaság kikiáltásának napjának emlékére a budapesti 1., 2., 4., 9., 10., 57., 62., 72. számú postahivatalokat „Magyar Köztársaság" köríratú bélyegzőkkel fogom ellátni s e postahivatalok a feladandó levélpostai küldeményeket e bélyegzővel bélyegezzék le."

Az Állami Nyomda nagy lelkesedéssel fogott a munkához. Aminek eredményeként már november 23-án — *nyolc* nappal a rendelet megjelenése után — forgalomba került KÖZTÁRSASÁG felülnyomással a Károly—Zita sorozat. Majd december 15-től fokozatosan került forgalomba az aratós-országházas levélbélyegsor, a III. hadisegély, a sürgősbélyeg és a vörös értékszámú zöld portóbélyeg sor, köztársasági felülnyomással. Érdekes a három utolsó sorozat forgalombabocsátása, mert ezekre a rendelet *nem* tartalmazott intézkedést. Ugyancsak fokozatosan — az egyes címleteknél jelentkező igénynek megfelelően 1919 februártól — került forgalomba a jelzett Magyar Posta felírású aratós-országházas forgalmi sorozat. A sürgősbélyeg és az újra fekete értékszámmal nyomott Magyar Posta feliratú zöldportók kibocsátására már csak a Proletárdiktatúra bukása után került sor. A történelmi hűség kedvéért azonban meg kell jegyezünk, hogy a Magyar Posta portóbélyegek egyes értékfokozatainak nyomásával a Proletárdiktatúra kikiáltásáig elkészültek. Ezeket azonban *Tanácsköztársaság* felülnyomású portóbélyegek előállításához használták fel, amelyek azonban a Proletárdiktatúra bukása következtében már ugyancsak nem kerültek forgalomba.

A II. Köztársaság bélyegkibocsátásainak forgalmi idejéről, szakirodalmunkban közölt és még ma is használt adatok így zömmel nem fedik a tényleges helyzetet. A korabeli szakirodalom alapján mindössze három fontos, forgalombabocsátási adattal rendelkezünk. A Károly—Zita sor köztársaság felülnyomással *1918. november 23-án*, a többi felülnyomásos sorozat *december 15-től* fokozatosan, a Magyar Posta szövegű kibocsátások pedig ugyancsak fokozatosan *1919. február elejétől* kerültek forgalomba. Az egyes értékek tényleges forgalomba kerülési időpontjának megközelítő meghatározása az ismert legkorábbi keltezéssel előforduló bélyegzések felkutatásával és összegyűjtésével még a kutató gyűjtőkre váró feladat. A forgalomból való kivonásuk tisztázása a vonatkozó rendeletek ismeretében már nem okoz problémát. Erre az egyes sorozatok leírásánál külön-külön térünk majd ki.

Az 1918 nyarán életbeléptetett új postai díjszabás — amely még most is érvényben volt — alapján az értékfokozat sort, amint azt már a fejezet elején kifejtettük, 2, 4, 5, 6, 10, 15, 20, 25, 40, 45, 50, 95 fillér, valamint 1, 1.20, 1.40, 2, 3, 5 és 10 koronában szabták meg. A II. Köztársaság bélyegeit ebből a szempontból vizsgálva, érdekes megállapításokat tehetünk. A felülnyomásos soroknál természetesen a még hiányzó értékfokozatú címleteket — 45, 95 fillér, 1.20 és 1.40 korona — még nem iktathatták be. A Magyar Posta sor megjelenéséig az elsőnek kiadott Károly—Zita felülnyomásos bélyegek közül a meglevő készlet a 15, 25 és 50 filléresből fedezte a szükségleteket, tehát emiatt nem került felülnyomásra a 15 és 25 filléres aratós, valamint az 50 filléres országházas rajzú bélyeg. A 10, 20 és 40 filléres Károly—Zita bélyegek készlete kevésnek bizonyult, ami természetesen magával vonta az egyező értékfokozatú aratós bélyegek felülnyomását, illetőleg az ehhez szükséges alapbélyegek újranyomását. Érdekes a megszüntetett értékfokozatok — 3, 35, 75 és 80 fillér helyzete is. A három utolsót tényleg nem nyomták többé. A 3 fillérest — ma már nem tisztázható ok miatt — azonban a köztársasági forgalmi sorozathoz újranyomták.

A Magyar Posta sor az említett *19* értékfokozattal került forgalomba. A Proletárdiktatúra alatt kibocsátott és a Magyar Posta sor felülnyomásával készített Magyar Tanácsköztársaság sorban azonban a 3 filléres érték ismét helyet kapott. Néhány ezer ívét azonban már nem nyomták felül. A háború után ez a címlet ugyan kereskedelmi forgalomba került és így a teljes Magyar Posta sor is végeredményben *20* értékből álló; *postai forgalomba* a 3 filléres azonban sohasem jutott.

Az Állami Nyomda alig hogy elkészült a Magyar Posta bélyegek próbanyomataival és elkezdte azok nyomását, döntés született új rajzú köztársasági bélyegek kibocsátására. A köztársasági kormány kereskedelemügyi minisztere 1919. február 1-én, nyilvános pályázás kiírásának mellőzésével Bíró Mihály és Kozma Lajos grafikusművészeket bízta meg az új köztársasági sorozat bélyegeinek tervezésével. Három rajzot kellett készítenitük; egyet-egyet a levél-, a sürgős- és az újságbélyeg részére. A tervek el is készültek. A levélbélyeg rajza az eddigi szokásos formától merőben eltért. Kerete ellipszis alakot öltött. Ebbe nyert elhelyezést felül körbefutóan, a „MAGYAR KÖZTÁRSASÁG" felirat, alul pedig az értékszám és értékjelzés. A középrész mindössze egy búzakalászt ábrázolt. A sürgősbélyeg tervéről annyit tudunk, hogy annál megtartották a bélyegkép eddigi négyszögalakját. Felirata megegyezett a levélbélyegével. Az újságbélyeg tervéről pedig mindössze annyit tudunk, hogy az is ellipszis alakú kerettel készült. A sorozat kiadására azonban már nem került sor, mert a Proletárdiktatúra kikiáltása, illetőleg a tanácsköztársasági sorozatok kibocsátása azt feleslegessé tették. A tervek további sorsát homály fedi. Felkutatásuk, már csak történelmi vonatkozásuk miatt is elsőrendű fontosságú lenne.

A felülnyomással előállított sorozatoknál célszerűnek véltük a felülnyomásnak, illetőleg nyomólemezeinek együttes ismertetését, mert így elkerülhetjük a különben óhatatlan ismétléseket.

A felülnyomást nyomdai betűkből szedett nyomólemezekkel könyvnyomással végezték. A KÖZTÁRSASÁG szó szedéséhez félkövér, egész keskeny, 10 pontos (garmond) szerif nélküli vonalas antikva — (régi nevén groteszk) — típusú, verzál — (csak nagybetű) — betűket használtak. A felülnyomás hossza 17 milliméter, amely +0,1 és −0,2 milliméter tűréshatárok között változik. Ezt a háromtized milliméter hosszváltozást a betűtörzsek vastagsági tűréséből adódó méreteltérés, illetőleg a különböző intenzitású festékszétterülés okozza.

A felülnyomásra került bélyegek alakjának megfelelően a nyomólemezek *három* fajtáját különböztetjük meg. Ismertetésük előtt azonban néhány alapfogalmat kell tisztáznunk.

A felülnyomás *hajlásszögén* a ferdén nyomott KÖZTÁRSASÁG szónak a vízszintessel bezárt szögét értjük. Ez azonban nem mindig azonos az alapbélyeg vízszintes vonalaival bezárt szöggel. Ugyanis a nyomásnál az íveknek a gépbe való behelyezése sohasem történhet teljesen azonos módon. Az egymás után behelyezett ívek beállítása egymáshoz képest mindig több-kevesebb eltérést mutat, aminek következtében a felülnyomás helyzete a bélyegképhez viszonyítva jóformán minden egyes ívnél eltérő. Különösen vonatkozik ez a maradványkészletek felülnyomásánál, ahol teljesen kész, enyvezett, fogazott és méretrevágott — ívek kerülnek a gépbe. A bélyegképhez viszonyított szögmérés

sokszor egy teljes fokot is meghaladó mértéket ölthet. A hajlásszöget tehát pontosan úgy mérhetjük, hogy az egy vízszintes sorban fekvő bélyegek felülnyomásának a kezdő *K* betűk bal szárának bal sarkait összekötő elméleti egyenest vesszük vízszintesnek. A hajlásszög másik szára pedig a KÖZTÁRSASÁG szó betűinek talpvonala

A felülnyomás sortávolságán az egymás mellett fekvő bélyegek, *oszloptávolságán* pedig az egymás felett fekvő bélyegek KÖZTÁRSASÁG szava talpvonalainak merőlegesen mért távolságát értjük.

Az *aratós lemezek* — (ezeket használták a Károly—Zita-fejes, a III. hadisegély és a Sürgős-bélyegekhez is) — felülnyomásának hajlásszöge 45°, sortávolsága 14 milliméter, oszloptávolsága 19 milliméter.

A portós lemezek hajlásszöge ugyancsak 45°, sortávolsága 17 milliméter, oszloptávolsága 16 milliméter.

Az *országházas lemezek* hajlásszöge 15°, sortávolsága 7,5 milliméter, oszloptávolsága 21 milliméter.

A maradványkészletek felülnyomásához mindhárom lemezfajtából 100-as nyomólemezek készültek. A felülnyomáshoz újragyártott értékekhez mindhárom lemezfajtából 2×100-as, míg az aratós lemezekből még 4×100-as rendes és 4×100-as ellentétes elrendezésű E_2 nyomólemezeket is használtak.

A felülnyomás színe egységesen fekete.

Próbanyomatokat nem ismerünk. Az eddigi kibocsátásokhoz hasonló próbanyomatok készítésére megfelelő idő sem állt rendelkezésre. Ne feledjük, hogy a Károly—Zita-fejes bélyegek a rendelet kiadását követő nyolcadik napon már forgalomba is kerültek. Az Állami Nyomdának a szedésre és nyomásra így a legoptimálisabb esetben is 5—6 napja volt. Feltehetően úgy jártak el, hogy a betűtípus és nagyság kiválasztása után a felülnyomáshoz használt gépek számának megfelelően kiszedték a 100-as nyomólemezeket. Beállításuk után elvégezték az ilyenkor különben is szükséges próbanyomást, majd azonnal elkezdték a nyomást. Mivel a választott betűtípus és a szedés elrendezése megfelelt, a többi sorozathoz már eleve feleslegessé vált még külön próbanyomatok készítése.

Nyomáshibák

Fordított felülnyomás. A fordított — ellentétes — felülnyomású köztársasági bélyegeink keletkezésére, az egyes értékeknél való előfordulására, valamint postai forgalomba való kerülésére vonatkozó szakirodalom — beleértve mind a korabeli és mai, mind a bel- és külföldit — álláspontja sok esetben eltérő, sőt nem is egyszer egymásnak ellentmondó. Általános alaphangjuk — egy-két értéktől eltekintve — azt az álláspontot képviseli, hogy csak üzérkedési célzattal készültek. Nem értünk egyet ezzel a felfogással. Az először kibocsátásra kerülő Károly—Zita bélyegeknél a hihetetlenül rövid nyomásidő — 5-6 nap — természetes velejárója volt, hogy egyes 100-as íveket fordítva tették a gépbe. Ugyancsak az idő rövidsége vonta magával a gyorsabb, tehát felületesebb ellenőrzést is. Ezeknél tehát feltétlenül fent állt az ellenőrzésen való átcsúszás és így a postai forgalomba kerülés lehetősége. A további kibo-

csátásoknál feltétlenül hibaforrás volt az alapbélyegek nyomdai íveinek különféle — normál és E_2-es ellentétes — elrendezése. Természetesen így készültek a felülnyomás lemezei is. Könnyen előfordulhatott, hogy amikor egyik címletről áttértek a másik átnyomására elkerülte figyelmüket az ívösszetétel változás — hiszen ez nem volt minden esetben törvényszerű — aminek eredményeként a nyomdai ív 4 db százas íve közül kettőre már fordított felülnyomás került. Előbb-utóbb ezt feltétlenül észrevették és végrehajtották a nyomólemez cserét. A fordított felülnyomású ívek egy része pedig feltétlenül átcsúszhatott az ellenőrzésen. Igaz, hogy a bélyeghiány okozta sürgős munka és így a gyorsabb ellenőrzés lehetősége nem volt állandó jellegű, de ne feledjük, hogy a forradalmi eseményeket követő konszolidáció már sokkal lassúbb folyamat volt és az így fellépő lazaságnak felszámolása hosszabb időt vett igénybe. *A szándékosság feltételezése* különösen annak *határozott kijelentése tehát nem indokolt.* Az is természetes viszont, hogy ma már nehezen állapítható meg, hogy mely értékek kerültek postai árusításra a sorozatok forgalmi ideje, illetőleg mely értékek kerültek csupán kereskedelmi, illetőleg gyűjtői kézbe az utólagos értékesítés alkalmával. Mi mindenesetre mindegyik sornál megadjuk, hogy mely értékeik ismertek fordított felülnyomással, továbbá korabeli irodalomra, valamint a legismertebb gyűjteményekre támaszkodva külön kiemeljük azokat a címleteket, amelyek postai forgalomba kerültek; függetlenül attól, hogy azokat eredeti küldeményeken ismerjük-e vagy sem.

Hátoldali felülnyomás. Sarokfelhajlás következtében keletkezett. A behajtott papírfelület nagyságától függően a takaró és takart bélyegképekről a felülnyomás részben vagy teljes egészében elmarad, viszont a takaró bélyegek hátoldalára ennek megfelelően rákerül. Több értéknél előfordul.

1918. KÖZTÁRSASÁG FELÜLNYOMÁSÚ KÁROLY–ZITA

Hat értékből álló általános forgalmú kisegítő levélbélyeg sorozat. (129. és 130. ábra).

Forgalomba került 1918. november 23.

Forgalomból kivonták 1920. június 11-én kelt 11 630. sz. rendelettel (a PTRT. 1920. június 21-i 49. száma) 1920. december 31-i hatállyal. A postahivatalok a közönség birtokában maradt bélyegeket 1921 január végéig cserélhették be forgalomban levő értékeikkekre. A postahivatalok maradványkészleteit az igazgatósági értékeikkraktárak 1921. február 28-ig vették át.

Felülnyomás. A bevezetésben hivatkozott rendelet ugyan a félkészgyártmányokról is beszél. Feltehetően nagyobb mennyiségű félkészgyártmány nem

129. ábra

130. ábra

állhatott rendelkezésre és ezért a minél rövidebb nyomási idő elérésére az Állami Nyomda valószínűleg a következő eljárást választotta. A gyorsan kiszedett 100-as nyomólemezekkel először a már készregyártott és a nyomda készletraktárában tárolt mennyiséget nyomták felül. Ezzel a félkészállomány gyártását befejezték. Ezeknél ugyanis esetleg az enyvezés és legfeljebb a fogazás, valamint a méretrevágás lehetett még hátra. Befejezésül ezeknek a most már 100-as íveknek az átnyomása következett. A felülnyomás ily módon való végrehajtását bizonyítja az a körülmény is, hogy nyomdai íveken — 4×100-as — nem ismerünk, illetve nincsenek fázisnyomatok.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

A színárnyalatok megegyeznek az alapbélyegekével, mert hiszen a maradványkészletet nyomták felül. Természetesen számuk valamivel kevesebb. Nyomdatechnikai jelzéseket még nem ismerünk. A maradványkészletben feltehetően ilyen ívek is előfordultak; tehát még előkerülhetnek.

10 fillér élénkvörös, élénkvörös sárgás árnyalattal, sötétvörös. 15 813 200 db.
15 fillér kékesibolya, *sötét kékesibolya*, 18 442 200 db.
20 fillér barna, *ózbarna*, sötét szürkésbarna. 11 868 100 db.
25 fillér azúrkék, sötétkék. 7 991 600 db.
40 fillér zöldesszürke, *sötét olajzöld* 792 000 db.
50 fillér élénk vörösibolya, sötét vörösibolya. 6 437 800 db.

Nyomáseltérések

Elcsúszott felülnyomás. Több bélyegre terjedő eltolódással: 40 fillér (I. Kötet 320. oldal 144. ábra).

Fordított felülnyomás. (131. és 132. ábra). Mind a hat értéknél ismert. Jászai katalógusa szerint a 40 filléres; dr. Weinert 1919-es adatai szerint a 15, 25 és 40 filléres került postai forgalomba.

Hátoldali felülnyomás. Bal alsó ívsarokban a X/1. bélyegen: 10 fillér (I. Kötet 321. oldal 145. ábra).

131. ábra

132. ábra

Tizenhárom értékből álló általános forgalmú kisegítő levélbélyeg sorozat. (133. és 135. ábra)

Forgalomba került 1918. december 15-től fokozatosan.

Forgalomból kivonták 1920. december 31-i hatállyal a felülnyomásos Károly—Zita bélyegeket kivonó rendelettel (L. ott).

Nyomás és felülnyomás. Nyomóeszközök

Csak felülnyomással az Országházas 3, 5 és 10 koronás bélyegek készültek. A szükségletnek megfelelő mennyiséget a készletraktár kiadásra váró íveire nyomták. Ezek nyomólemeze 1×100-as. Az összes többi címletet — alapbélyeg és felülnyomás — egyszerre nyomták. Éspedig az aratós rajzúakat kétféle nyomólemezzel.

A 2, 3, 4, 5, és 6 filléreseket 4×100-as normál elrendezésű nyomólemezekkel három menetben: bélyegkép/értékszám/felülnyomás.

A 10, 20 és 40 filléresekhez három új E_2 elrendezésű ellentétes 4×100-as olyan nyomólemez készült, amely az értékszámot is tartalmazta. Ezek nyomása tehát két menetben történt: teljes bélyegkép/felülnyomás.

Az országházas 1 és 2 koronást 2×100-as nyomólemezekkel három menetben nyomták: keret és értékszám/középrész/felülnyomás.

A nyomólemezek összetételének megfelelően nyomdatechnikai jelzések csak az alacsony névértékű — 2—6 fillér — aratós bélyegek ívein fordulnak elő.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

A színek a csak felülnyomott címleteknél — 3, 5 és 10 koronás — természetszerűleg megegyeznek az alapbélyegek színeivel. Az újra gyártott többi értéknél árnyalati eltéréseket találunk. Itt jegyezzük meg, hogy az aratós 25 filléresből 5298 db, az országházas 50 filléresből 2940 db 100-as ívet szintén felülnyomtak. A nyomda ezeket azonban nem adta át a postának s az Állami Nyomda még 1920. márciusában is, mint maradványkészletet kezelte. További sorsukat nem ismerjük hasonlóan ahhoz a 6063 ív aratós 3 filléres és 28 354 ív 4 filléres felülnyomott ívhez, amelyet szintén nem adtak át a postának.

2 fillér, sárgásbarna, narancsbarna, okkersárga, szürkésokker 11 118 000 db. Nj: 204fj.

3 fillér sötét vörösibolya, vörösibolya, rózsaibolya, fényesibolya 9 426 400 db. Nj: 124fb, 124 fj, 202fj.

4 fillér palaszürke világos és sötét árnyalattal. 4 323 700 db. Nj: 204 fj.

5 fillér zöld, sötétzöld, zöld sárgás árnyalattal, zöld kékes árnyalattal. 19 683 600 db. Nj: 204fb, 204fj.

6 fillér zöldeskék 546 000 db. Nj: 124fj, 202fj.

10 fillér vörös, halványvörös, sárgásvörös, karminrózsa. 1 875 600 db.

20 fillér barna, sötétbarna, szürkésbarna világos és sötét árnyalattal. 1 875 900 db.

40 fillér olajzöld sötét és világos árnyalattal, szürkésolaj 7 605 600 db.

1 korona cseresznyevörös/halvány vörös, szamócavörös/vörös, barnásvörös/sötétvörös. 3 926 300 db.

2 korona sárgásbarna/sárgásolajbarna. 2 581 600 db.

3 korona sötét kékesibolya/sötét palaszürke. 980 000 db.
5 korona sötétbarna/barna sötét és világos árnyalattal 136 000 db.
10 korona ibolyabarna/ibolya sötét és világos árnyalattal 679 600 db.

Névérték 21 korona 90 fillér, készült 136 000 teljes sorozat.

Nyomáshibák

Fordított felülnyomás (134. ábra) valamennyi aratós rajzú címletnél. Jászai szerint az országházasoknál is előfordul. Ezeknél nem ismerjük és az irodalomban sem találták máshol nyomukat. Dr. Weinert 1919-es adatai szerint az 5 és 6 filléres Jászai katalógusa szerint még a 2 és 3 filléres is postai forgalomba került.

133. ábra

134. ábra

135. ábra

d) *Gépszínátnyomat.* A 3 filléresnél ismert.

Hamisítványok. A legkisebb példányszámú 5 koronást, valamint az összes fordított felülnyomású bélyeget (2 – 40 fillér) hamisítják.

1919. FEKETE ÉRTÉKSZÁMÚ ZÖLD PORTÓ, KÖZTÁRSASÁG FELÜLNYOMÁSSAL

Egy címletből álló, belkezelésben használt kisegítő portóbélyegsorozat. Felülnyomás útján állították elő.

Forgalomba bocsátották az 1918. november 15-én kelt ad. 105.100. sz. rendelettel (a PTRT. 1918. november 15-i 108. száma). Ténylegesen azonban csak 1919. elején került forgalomba.

Forgalomból kivonták az 1920. június 11-én kelt 11.630 sz. rendelettel (a PTRT. 1920. június 21-i 49. száma), *1920. december 31-i* hatállyal. A postahivatalok maradványkészletüket 1921. február 28-ig cserélhették be az igazgatósági értécikkraktáraknál.

A Köztársaság kikiáltásakor a portóbélyeg értékfokozatai közül vörös értékjelzéssel az 50 filléres még nem jelent meg. Az Állami Nyomda készletraktárában az 1913-as kibocsátású fekete értékszámú 50 filléresből egy kisebb

mennyiséget még tárolt. A felülnyomással készülő köztársasági portóbélyegekhez elsősorban a fekete értékszámú 50 filléres maradványkészletét használták fel. A felülnyomáshoz, mivel már kész kezelési ívek átnyomásáról volt szó százas nyomólemezt készítettek.

50 fillér sötétzöld/fekete. 6 900 db.

1919. VÖRÖS ÉRTÉKSZÁMÚ ZÖLD PORTÓ, KÖZTÁRSASÁG FELÜLNYOMÁSSAL

Hat címletből álló belkezelésben használt kisegítő portóbélyegsorozat. (136. ábra).

Felülnyomás útján állították elő.

Forgalomba bocsátására és a forgalomból való kivonására ugyanazok a rendeletek intézkednek, mint az előző, fekete értékszámú köztársasági zöld portóbélyegre. Forgalmi ideje tehát 1919. február ? – 1920. december 31.

Nyomás és felülnyomás. A 2 filléres címlet előállításához az Állami Nyomda készletraktárában tárolt 100-as kezelési íveit használták. A felülnyomáshoz a fekete értékszámú zöld portó 50 filléres 100-as nyomólemezét használták. A sorozat többi értékét három menetben – keret/értékszám/felülnyomás – nyomták. A kerethez egy 2×100-as új nyomólemezt – a III-t – az új értékfokozatokhoz, a 3 és 40 filléreshez egy-egy új 2×100-as értékszámnyomó lemezt, végül a felülnyomáshoz egy 2×100-as nyomólemezt készítettek. A 10, 20 és 50 filléres címletek nyomásához feltehetően az eredeti értékszámnyomó lemezeket használták.

A proletárdiktatúra kikiáltása utáni időben készült el az Állami Nyomda a forgalomba bocsátási rendeletben előírt MAGYAR posta felírású portóbélyegekkel. Időközben azonban már megjelent a MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG felülnyomással kiadásra kerülő bélyegekre vonatkozó rendelet. Az 50 filléres címletnél fellépő igény kielégítésére, mert a Tanácsköztársaság-i portóbélyeg még nem készült el, az 50 filléres köztársasági bélyeget újranyomták. A keret már használaton kívül álló nyomólemeze feltehetően megsérülhetett, amit az első öt vízszintes sor utolsó – I/10, II/10, III/10, IV/10 és V/10

136. ábra

klisséjének cseréjével hajtottak végre. Az öt új klisét először oszloposan összeforrasztották és így illesztették be a kivágott sérült klisék helyére. Ez a javított nyomólemez – IIIt. – az a lemez, amelyről már a vörös értékszámú 15 filléres zöld portónál megemlékeztünk. Ahhoz hasonlóan a nyomdai 2×100-as íveken tehát ötször előforduló olyan bélyeget, amelyen az értékszám és a KÖZTÁRSASÁG felülnyomás is fordított helyzetű, itt is *fordított keretűnek* nevezzük.

Szín, példányszám

2 fillér (IIa. lemez) sárgászöld/sötétvörös, szürkészöld/barnásvörös, kékessötétzöld/barnásvörös. 1 506 000 db.
3 fillér (III. lemez) szürkészöld/barnásvörös, kékes sötétzöld/barnásvörös. 2 843 600 db.
10 fillér (III. lemez) szürkészöld/barnásvörös, kékes sötétzöld/barnásvörös. 5 303 600 db.
20 fillér (III. lemez) szürkészöld/barnásvörös, kékes sötétzöld/barnásvörös. 2 183 000 db.
40 fillér (III. lemez) szürkészöld/barnásvörös, szürkessötétzöld/barnásvörös 1830 800
50 fillér (III. lemez) szürkészöld/barnásvörös, kékessötétzöld/barnásvörös, szürkészöld/karminvörös, (IIIt. lemez) zavaroszöld/barnás sötétvörös. 3 290 800 db.

Névérték 1 korona 25 fillér, 1 506 000 teljes sorozat készült.

Az Állami Nyomda 1920. márciusi jelentése szerint 7 500 százas ív 30 filléres is készült, amely 1920. március 10-én mint a maradvány készlet szerepelt hitelraktárának leltárában. További sorsuk ismeretlen.

Nyomáshibák

a) *Fordított felülnyomás* ismert a 40 filléresnél. Postai forgalomba is került. (137. ábra).

b) *Fordított értékszám* és felülnyomás. A III. lemezzel nyomott 50 filléresnél fordul elő. Feltehetően 2 db. 100-as ív csúszhatott át az ellenőrzésen (138. ábra).

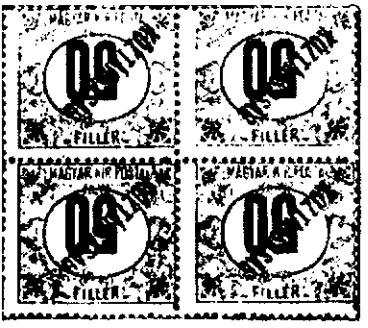
c) *Fordított keret.* A IIIt. lemezzel nyomott zavaroszöld 50 filléres ismert. Ívhely: IIItA – I/10., II/10., III/10., IV/10. és V/10.

Papír. Kizárólag a *z*, sávozás nélküli háborús papír.

Hamisítványok. A fordított felülnyomású 40 és 50 filléreseket hamisítják

137. ábra

138. ábra

1918/19. KÖZTÁRSASÁG FELÜLNYOMÁSÚ III. HADISEGÉLY

Három címletből álló kisegítő jótékonysági sorozat. (139–141. ábra). Felülnyomással állították elő.

Forgalomba bocsátási – tényleges megjelenési – ideje még tisztázatlan.

Forgalomból kivonták 1920. december 31-vel az aratós-országházas köztársasági bélyegekre vonatkozó feltételekkel és ugyanazzal a rendelettel (L! ott).

139. ábra

140. ábra

141. ábra

Nyomóeszközök. A felülnyomáshoz az alapbélyegeket is újranyomták. A 10 és 15 filléres 4×100-as E_2 elrendezésű ellentétes, a 40 fillérest 4×100-as normál nyomólemezekkel. A felülnyomás nyomólemezei ennek megfelelően szintén kétféle elrendezésűek.

Nyomás. Mindhárom értéket két menetben, bélyegkép/felülnyomás nyomták.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

Az alapbélyegekhez képest a színeknél árnyalati eltérést találunk. A 40+2 filléresből 50 767 százas ív készült, de a postának csak 13 100 ívet adtak át. Az Állami Nyomda hitelraktárában 1920. márciusában még 37 667 százas ívet tartottak nyilván, mint maradványkészletet. További sorsuk ismeretlen. Nyomdatechnikai jelzést a 10 és 15 filléresnél nem alkalmaztak, ami az E_2 ívösszetétel természetes következménye. A 40 filléresnél pedig a más értéknél még nem alkalmazott 630-as – a fogazási ívpár szétvágási és együttartási – jelzést alkalmazták. Ez az *A* és *B* ívek alsó míg a *C* és *D* ívek felső szegélyén fordul elő, az *A* és *C* ívek bal-, míg a *B* és *D* ívek szegélyének jobb végén. Természetesen minden nyomdai íven négyszer.

10+2 fillér élénkvörös sárgás árnyalattal fekete, halványvörös/fekete. 803 700 db.
15+2 fillér ibolya sötét és világos árnyalattal/fekete. 809 700 db.
40+2 fillér barnásvörös/fekete, sötét barnásvörös/fekete. 1 310 000 db. Nj: 630ab, aj., fb és fj.

142. ábra

143. ábra

Névérték 65+6 fillér. 803 700 db. teljes sorozatot nyomtak.

Nyomáshibák. Mindhárom érték ismert *fordított felülnyomással.* (142. ábra) Jászai szerint postai forgalomba — szavai szerint *elvétve* — kerültek.

1919. KÖZTÁRSASÁG FELÜLNYOMÁSÚ KISEGÍTŐ SÜRGŐSBÉLYEG (II.)

Egy címletből álló, nyomtatványok soron kívüli kézbesítése pótdíjának lerovására szolgáló korlátozott forgalmú sorozat. (143. ábra)

Felülnyomás útján állították elő.

Forgalomba bocsátották az aratós-országházas sorozatnál ismertetett rendelettel. Tényleges forgalomba kerülési ideje még nem tisztázott. A korabeli irodalom szerint 1919. októberében jelent meg. Sőt Jászai szerint két nappal később, mint a Magyar Posta felírású sürgős bélyeg.

Forgalomból kivonták 1920. december 31-el. A már több ízben idézett 1920. június 11-én kelt 11 630-as rendelet nem említi. Mivel azonban az összes többi köztársaság felülnyomású bélyeg kivonására ez a rendelet intézkedik, előírásai — feltehetően — a köztársasági sürgős bélyegre is vonatkoztak. Forgalmi idejét így nyugodtan 1919. október ? és 1920. december 31-e között szabhatjuk meg.

Nyomás és nyomóeszközök. Az alapbélyeget a felülnyomással egyidejűleg nyomták 2×100-as nyomólemezekkel. A nyomás tehát három menetben — bélyegkép/SÜRGŐS szó/felülnyomás — történt.

A bélyeg színe az eredeti kibocsátásához képest sötétebb árnyalatú.

2 fillér sötét olajzöld/vörös/fekete. 341 500 db.

1919. MAGYAR POSTA ARATÓS-ORSZÁGHÁZAS (I.)

Tizenkilenc értékből álló általános forgalmi sorozat.

Az 1916. évi kibocsátás bélyegképét némileg, valamint a bélyeg szövegét a II. Köztársaság bélyegkibocsátási rendeletének megfelelően — (L. 256. oldal) az Állami Nyomda módosította.

Forgalomba bocsátották az előző bekezdésben említett rendelettel. Tényleges forgalomba 1919. februártól fokozatosan került. .

Forgalomból kivonták 1921. június 30-án. A nyomásukat azonban már jóval korábban beszüntették. Az 1920. május 30-án kelt 13 089. sz. rendelet (a PTRT. 1920. június 5-i 46. száma) közli a forgalmi sorozat 5 és 10 filléres címlete színének megváltoztatását, a közel jövőben kibocsátásra kerülő 120 filléres portóbélyeg bejelentését. Majd utolsó bekezdése szerint:

„Úgy a postabélyegek, mint a portóbélyegek ezután újból „A Magyar kir. Posta" felírással készülnek, a portójegyek értékjelzése pedig vörös (piros) színű lesz."

A rendelet kihirdetése után tért rá az Állami Nyomda az 1916-os kibocsátású aratós-országházas sorozat egyes címleteinek — (a sorozat úgynevezett háborús kiadásai; lásd előző fejezetben) — újranyomására. Ennek természetes következményeként pedig megszüntette a Magyar Posta felírású bélyegek nyomását. A nagy készletek miatt azonban továbbra is forgalomba maradtak. Kivonásukra az 1921. január 12-én kelt ad. 23.475/1920. sz. rendelet (a PTRT. 1921. január 20-i 3. száma) intézkedik. Eszerint: a Magyar Posta felírású összes

postabélyeget és portójegyet *1921. június hó végével* a forgalomból kivonják. A díjmentes becserélésük határideje pedig 1921. július 31.

A bélyegkép leírásánál csak az Állami Nyomdában végrehajtott módosításra térünk ki.

Aratós rajz 2—45 fillérig. A két értékszám mező belső keretvonala elmaradt. Az alsó szövegmező színes alapjából fehér betűkkel MAGYAR POSTA felírás tűnik elő. (145. ábra).

Országházas rajz 50 fillérestől — 10 koronáig. A két értékszám mező eddigi színes alapja elmaradt. A fehér értékszám helyére — az aratósokhoz hasonlóan — színes értékszám került. A felső ívelt színes szövegmezőben fehér betűkkel ugyancsak a MAGYAR POSTA felírás olvasható. (144. és 146. ábra).

144. ábra

145. ábra

146. ábra

Nyomóeszközök. A módosított rajznak megfelelően az aratós bélyegeket két menetben — bélyegkép/értékszám — az országházasokat három menetben — keret/középrész/értékszám — nyomták. Az aratósokat 4×100-as normál elrendezésű, az országházasokat 2×100-as nyomólemezzel készítették. A sorösszegező számokat mindig az értékszámmal együtt, tehát a második, illetőleg a harmadik menetben nyomták. Színük, pontosabban színárnyalatuk mindig azonos az értékszámmal. Azért hangsúlyozzuk ezt a körülményt mert a többmenetes nyomás eredményeként és a háború utáni változó minőségű festék következtében nagyon gyakori a bélyegkép és értékszám közötti árnyalatai, sőt sokszor színeltérés is. Az országházasoknál ez a különbség mind a három részre — keret, középrész, értékszám — is kiterjedhet. Az aratósok néhány nagyon eltérő színváltozatát példaként meg is említjük. A 25 filléresnél előfordul, a szürkéskobaldkék bélyegképénél, ultramarin értékszám, a 40 filléresnél világos olajzöld bélyegképnél feketésolajzöld értékszám.

Az aratós rajzú bélyegek nyomólemezeinél még egy érdekességet ismerünk. A nyomdatechnikai jelzéseket nem az értékszám nyomólemezeire, hanem a bélyegkép nyomólemezére vésték. Színük így mindig a bélyegképével azonos. Az eddigi kutatások alapján az aratós bélyegkép nyomásához három nyomólemezt használták. (A nyomásmennyiség alapján többnek a használata sem kizárt).

I. Nyomólemez. Nyomdatechnikai jelzése 131, helye a *C* ív X/1. bélyege előtt. Ezzel nyomták az 5, 10 és 20 filléres értékek első kiadását.

II. Nyomólemez. Nyomdatechnikai jelzése 124, helye az *A* ív II/10. bélyege után. Valamennyi címlet nyomásához használták. Természetesen kivétel a 3 filléres.

III. Nyomólemez. Nyomdatechnikai jelzése 605, helye az *A* ív I/10. bélyege után. Az 5 és 6 filléres nyomásához használták.

(Itt is mégjegyezzük, hogy a felülnyomásos tanácsköztársasági sorozat aratós bélyegei közül a II. nyomólemezzel az 5, 6, 10, 20, 25, 40 és 45 filléres, a III. nyomólemezzel pedig a 2, 3, 4 és 15 filléres értéket nyomták. A 3 filléresnek különben ez volt az első nyomása. A kinyomott 14.575 százas ívből a tanácsköztársasági felülnyomáshoz csak 9 615 ívet használtak fel. A felülnyomás nélküli 4 960 százas ív 3 filléres azonban sohasem került postai forgalomba. Kizárólag gyűjtői célokra a posta Bélyegértékesítő Irodája árusította, bérmentesítési érvénye nem volt.)

Az értékszámok és sorösszegezési számok nyomásához címletenként egy-egy 4×100-as nyomólemez készült. Az egyjegyű értékszámok típusa félkövér antikva, a kétjegyűeké különleges keskeny groteszk. A különleges jelzőt azért használtuk, mert ezek a számjegyek ugyanúgy, mint a groteszk típusúak ugyan szerif nélküliek, de fej és lábrészük — (antikva szerűen) — vastagított.

Az országházas bélyegek keretéhez „FILLÉR" felírással és „KORONA" felírással egy-egy, a középrészhez egy és értékfokozatonként egy-egy 2×100-as értékszám nyomólemez készült.

A próbanyomás. A próbanyomásnál, színpróbára nem volt szükség, mert továbbra is az egyes értékek eddigi színét használták. Az új értékfokozatok — 45,90 fillér, 1.20 és 1.40 korona — 1918-as rendszeresítésekor már eleve leszögezték, hogy a beszerezhető festéknek megfelelő színnel kerülnek kibocsátásra. A négyféle festék beszerzése időközben megtörtént. Az új értékfokozatokhoz közülük egyet-egyet kijelöltek. A próbanyomást valamennyi értéknél így a végleges színnel végeztek. A próbanyomatok — legalább is az első MAGYAR Posta sornál — kivétel nélkül az eredeti vízjeles papíron, enyvezés nélkül készültek. A vízjelállás az aratósoknál itt is VIIA, az országházasoknál VIIB. Valamennyi érték próbanyomata ismert fogazatlanul, az aratós rajzúak a 3, 4 és 15 filléres kivételével 15-ös, az országházasok 14-es fésűsfogazással. A fogazatlan próbanyomatokat függőleges irányú, vastag, színes, elkent úgynevezett *megsemmisítő* vonalakkal látták el.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

A színárnyalatoknál a bélyegkép és értékszám árnyalati eltérésére külön nem térünk ki. A keret és középrész színeltérését mindig, az árnyalati eltéréseknek pedig csak jellemző változatait említjük meg.

2 fillér narancsbarna sötét és világos árnyalattal, sötétokker, szürkésokker. 11 699 600 db. Nj: 124jf.

4 fillér palaszürke, sötétszürke, halványszürke. 700 000 db. Nj: 124jf.

5 fillér világos zöld, zöld, sötétzöld, szürkészöld, sárgászöld, homályos zöld. 30 852 000 db. Nj: 124jf, 135bf, és 605jf.

6 fillér zöldeskék sötét és világos árnyalattal. 5 385 600 db. Nj: 124 jf és 605 jf.

10fillér élénkvörös, halványvörös, sárgásvörös, homályos vörös, sötétrózsaszín. 44 083 200 db. Nj: 124jf, 135bf.

15 fillér sötétibolya, világos kékesibolya, szürkésibolya, feketésibolya. 2 010 000 db. Nj: 124jf.

20 fillér sötétbarna, világosbarna, szürkésbarna, barna vöröses árnyalattal. 27 368 400 db. Nj: 124jf és 135bf.

25 fillér sötétkék, kobaldkék, szürkéskobaldkék, ultramarin, homályos kék. 2 650 000 db. Nj: 124jf.
40 fillér olajzöld, sötét és világos árnyalattal, szürkésolajzöld, feketésolajzöld, 9 548 400 db. Nj: 124jf.
46 fillér sárgásnarancs sötétnarancs, homályosnarancs. 7 293 600 db. Nj: 124jf.
50 fillér barnásibolya/világosibolya 3 591 600 db.
95 fillér élénk kék/világoskék, sötétkék/világoskék, sötétkék/kobaldkék. 4 393 600 db.
1 korona barnásvörös, barnásvörös/sötétvörös, sötét barnásvörös. 5 595 600 db.
1.20 korona sötétzöld, sötétzöld/halványzöld. 1 785 600 db.
1.40 korona sárgászöld, sárgászöld/világos sárgászöld. 1 929 600 db.
2 korona olajbarna, sárgásbarna/világosbarna. 2 107 600 db.
3 korona sötét ibolya/palakék, feketésibolya/szürkéskék. 2 934 600 db.
5 korona barna, barna/világosbarna, őzbarna/barna 3 008 000 db.
10 korona ibolyabarna/világosibolya. 944 000 db.

Névérték 26 korona, 77 fillér, készült 700 000 teljes sorozat.
Forgalomba nem került *3 fillér* vörösibolya. 496 000 db. Nj.: 124 fj.

Nyomáshibák

Elcsúszott nyomás. A két-, illetőleg három menetben történt nyomásnál, a hibás papírbeállítás miatt keletkezett. Valamennyi értéknél az értékszám-eltolódásban, az országházas rajzúaknál a középrész eltolódásában is jelentkezik. Érdekességük, az eltolódás mértékének függvénye. Az eltolódott értékszámok érinthetik vagy keresztezhetik a keretvonalakat, sőt a koronás címleteknél felével a keretvonalra nyomottat is ismerünk. A középrész eltolódás eddig ismert legnagyobb mértéke 7 milliméter.

Az országházas rajzú bélyegeknek — szintén az elcsúszott nyomás következtében létrejött — legérdekesebb nyomáshibája az úgynevezett *vizes szám.* A középrésznek felfelé vagy lefelé és valamelyik oldalirányban történő elcsúszása következtében a Duna vízét ábrázoló hullámvonalak az értékszám mezőbe nyúlnak. Az előző esetben a mezők felső belső sarkaiba jelentkeznek a hullámvonalak. A középrész lefelé és balra való eltolódásánál a bal mező hullámvonalakkal fedett része növekszik, ugyanakkor a jobb mező csökken. 2 milliméternél nagyobb eltolódáskor a jobb mező már teljesen üres, míg a bal mező hullámvonalakkal fedett része az eltolódás mértékétől függően többé-kevésbé az értékszámokra is ráterjed. Ezt nevezzük *vizes számnak.* Jobbratolódás esetén a jelenség tükörképét észlelhetjük. Valamennyi értéknél előfordul.

Fekvő értékszám. Nemcsak a Magyar Posta sorozatnál, hanem valamennyi kibocsátásunknak kétségkívül legérdekesebb darabja a fekvő értékszámú 3 koronás bélyeg. Jobb oldali értékszáma balra fektetett. Létrejöttét úgy magyarázhatjuk, hogy a 3 koronás e bélyegénél a 3-as számjegyet 90°-kal elforgatott helyzetbe tették a számtartó dúcba. A hibát nyomás közben feltétlenül észrevették és javították. Néhány ív azonban az ellenőrzésen átcsúszott és az postai forgalomba is került. Az ismert darabot — négyes oszlopban, amelynek felülről a második bélyege készült ezzel a téves nyomással — csomagszállítólevél szelvényén találták 1929. júniusában. A csomagot Debrecen 3. postahivatal vette fel és szállítólevelét, illetőleg a szóbanforgó bélyegcsíkot B ellenőrzőbetűs bélyegzőjével 1920. június 10-én délelőtt 10 órakor bélyegezte le. Ívhelyét még nem ismerjük.

Sorösszegezési számtévnyomatok. Ugyancsak a Magyar Posta sorozatnál

— legalább is tudomásunk szerint — fordul elő először tévesen nyomott sorösszegezési szám. Két értéknél találtunk eddig ilyent.

Az 5 filléres III. nyomólemezzel készített egyik kiadásának *A* ívén a jobb ívszegély II. és III. sorának összegszámát felszerelték. Így két tévesnyomás képződött. Éspedig a II/10. bélyeg után *4,00* a 4,50 helyett, a III/10. bélyeg után *4.50* a 4,00 helyett.

A 95 filléres egyik kiadásánál az egyik ív alsó ívszegélyén a 8. és 9. oszlop alá a 8. oszlop összegszáma került. Így a 9. oszlop száma a tévesnyomású, ahol a X/9. bélyeg alatt *28,50* szerepel a 19 00 helyett.

A nyomáshoz kizárólag a z, vonalkázás nélküli háborús papírt használták.

1920. FEKETE ÉRTÉKSZÁMÚ MAGYAR POSTA ZÖLD PORTÓ

Belkezelésben használt 5 értékből álló bélyegsorozat.

Forgalomba bocsátották az 1918. november 15-én kelt 105 100 sz. rendelettel (a PTRT. aznapi 108. száma). A Magyar Posta portóbélyegeknek mind forgalomba bocsátásukról, mind nyomási idejéről és példányszámáról az irodalomban sok ellentmondást találhatunk. Éppen ezért célszerűnek láttuk mind gyártásuk, mind postai használatuk időrendi összefoglalását. A hivatkozott rendelet nem kifejezetten ezekre a portóbélyegekre vonatkozik (L! 256. oldal), hanem valamennyi postai értékcikkre, s egyetemesen írja elő a felírás „MAGYAR POSTA"-ra való változtatását. Ebből következik, hogy az ilyen portóbélyegek forgalombabocsátására vonatkozó külön intézkedésre már nem volt szükség. (A szakirodalom ugyanis ezt hiányolja). Ebben az időpontban a portóbélyegek értékfokozata 6 címletből — 2, 3, 10, 20, 40 és 50 fillér — állt. A forgalmi sor első kiadásainak kinyomása után — feltehetően 1919 márciusában — az Állami Nyomda elkészítette a Magyar Posta portóbélyegek nyomólemezeit. Éspedig a keret nyomásához egy 2×100-as, valamint minden értékfokozat értékjegyéhez egy-egy 2×100-as nyomólemezt. Amikor mind a hat címlet első kiadásának nyomását befejezték, akkor látott napvilágot a felülnyomásos „Tanácsköztársaság"-i bélyegek kibocsátására vonatkozó intézkedés (L! IV. fejezet).

A portóbélyegeket ennek eredményeként nem adták át a postának, hanem a forgalmi sor felülnyomása után megkezdték a portóbélyegek felülnyomását is. Ezek első kiadása 750—750 ívvel — à 100—100 db — készült. A Proletárdiktatúra bukása következtében azonban már ezek átadására sem került sor. Eddig az időpontig a nyomás számszerű eredményét, százas ívekben foglaljuk össze:

	2 fill.	3 fill.	10 fill.	20 fill.	40 fill.	50 fill.
Elkészült 1919. közepéig	3660	3530	6280	7260	2480	7800
Felülnyomáshoz felhasználva	871	861	861	861	861	861
Maradvány 1919. VII. 31.	2789	2669	5419	6399	1619	6939

A Proletárdiktatúra bukása után feltehetően 1919. decemberétől a szükségletnek megfelelően folytatták nyomásukat. A „MAGYAR KIR. POSTA" felírást 1920. május 30-án állítják vissza (L! a forgalmi sorozatnál, 267. oldal). Nyomásuk tehát legfeljebb eddig az időpontig tarthatott. Az Állami Nyomda jelentése viszont 1920. március 10-ig bezárólag tartalmazza a nyomási adatokat, amely szerint

	2 fill.	3 fill.	20 fill.	40 fill.
1919. XII–1920. III. 10-ig	15 020	12 080	9300	12 560 ív
készült, amelyekből ekkor	8 982	12 080	2242	1 620 ív

a készletraktárban tárolt. Ne tévesszük szem elől azt a körülményt sem, hogy a vörös értékszámú portóbélyegeket a forgalomból nem vonták ki. Az igazgatósági értékcikkraktárak, illetve a postahivatalok készlete annyi lehetett, hogy 10 filléres címletet még nem igényeltek, ezért nem került sor ezek kiadására, illetve az igényfelmerüléskor — 1920. június 24. után — már újra a vörös értékszámú 10 filléreseket nyomták.

147. ábra

148. ábra

149. ábra

Az Állami Nyomda készletében szereplő 5419 ív 10 fillérest a posta nem is vette át. Valószínű, hogy az Állami Nyomdában ezt a mennyiséget később megsemmisítették. A 2 és 3 filléresek március 10-i készlet-mennyiségéből arra következtethetünk, hogy a március 10-től május 31-ig terjedő nyomásidőben ezekből már nem nyomtak. Tehát az eddigi példányszámot véglegesnek tekinthetjük. A 20 és 40 filléresből esetleg, az 50 filléresből pedig még feltétlenül készülhetett egy kisebb mennyiség. Az utóbbiból annál is inkább, mert ezt a címletet első — 1919. július előtti — nyomásától nem készítették. Ezt igazolja az 50 filléres világos kékeszöld színváltozata is, amely a többi címletnél nem fordul elő. Minden valószínűség szerint ez az utolsó keretnyomás színe, tehát joggal feltételezhetjük, hogy ebben az időszakban már a 20 és 40 filléres sem készült. Az elmondottakból két megállapítást tehetünk. A forgalombakerülésük legkorábbi időpontja 1920. januárja lehet. A tényleges példányszámot az 1919. VII. 31-i maradvány és az 1920. III. 10-ig készített ívek összegezésével nyerjük azzal a megjegyzéssel, hogy az 50 filléresnél az csak a sötét kékeszöld színűekre vonatkozik.

Forgalomból kivonták az 1921. január 12-én kelt ad. 23.475/1920. sz. rendelettel (a PTRT. január 20-i 3. száma), *1921. június 30-i* hatállyal. A postahivatalok maradványkészleteiket 1921. július 31-ig szolgáltathatták be.

A bélyegkép a felírástól eltekintve — amely „MAGYAR POSTA" — megegyezik az 1915. évi vörös értékszámú portóbélyegével, az értékszám azonban fekete. (147. ábra)

Nyomóeszközök. A már említett egy db 2×100-as nyomólemez 1919 elején készült hatféle értékszám nyomólemezzel. A százas ívek jelölése A. és B.

Szín és példányszám

2 fillér	sötét kékeszöld/fekete	1 780 900 db
3 fillér	sötét kékeszöld/fekete	1 475 900 db
20 fillér	sötét kékeszöld/fekete	1 5 9 900 db
40 fillér	sötét kékeszöld/fekete	1 417 900 db
50 fillér	sötét kékeszöld/fekete	93 900 db

a) világos kékeszöld/fekete példányszám nem állapítható meg.

Nyomáshibák.

Fordított értékszám. A 2 filléres ismert fordított értékszámmal (149. ábra). Bécsben találták 150 db bélyegcsomagban, amely különböző magyar bélyegeket tartalmazott. A 150 csomagból összesen 17 db került elő. A kétmenetes nyomás eredményeként jött létre, tehát egy 2×100-as nyomdai ív készülhetett. Küldeményen nem láttuk.

Papír. A VIIA. vízjelű papír *z* változatán készült.

1919. MAGYAR POSTA SÜRGŐSBÉLYEG (III.)

Egy bélyegből álló és a soron kívül kézbesítésre kerülő nyomtatványok pótdíjának lerovására szolgáló korlátolt forgalmú sorozat.

Az 1916. évi kibocsátású bélyeg rajzát az Állami Nyomda módosította.

Forgalomba bocsátották az 1918. november 15-én kelt ad. 105.100 sz. rendelettel (a PTRT. 1918. november 15-i 108. száma). Tényleges forgalomba azonban csak a Proletárdiktatúra bukása után 1919. október hónapba került.

Forgalomból kivonták ugyanazzal a rendelettel és előírásokkal, mint az aratós-országházas Magyar Posta bélyegeket, 1921. június 30-val.

A módosított bélyegkép. A felső szövegmezőbe MAGYAR POSTA felírás került a MAGYAR KIR. POSTA helyére. A SÜRGŐS szó feletti félkör alakú mezőből elhagyták a korona rajzát és helyét a bélyegkép díszítőelemeihez stílusban illő virág- és levéldísszel töltötték ki (148. ábra).

2 fillér sötét olajzöld/vörös. 1.793.000 db.

Nyomóeszközök. 2×100-as nyomólemezekkel nyomták, amelyet egyes klisékből állítottak össze. Mind vízszintes, mind függőleges irányban a klisék egymáshoz viszonyított helyzete egyenetlen. A legtöbb klisé felfelé, vagy lefelé, jobbra, vagy balra eltolódott. Az egy sorban fekvők felfelé, vagy lefelé való, az egy oszlopban fekvők oldalirányú eltolódása helyenként több milliméter eltérést mutat. Ez a pontatlan lemezösszeállítás az oka, hogy szépen fogazott példányt alig találunk ennél a bélyegnél. Mind a függőleges, mind a vízszintes lyuksor – általában azonban vagylagosan – belevág a bélyegkép keretvonalába. Nem a fogazók hibája.

Kizárólag a *z* sávozás nélküli háborús papírra nyomták.

IV. Fejezet

A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG BÉLYEGKIBOCSÁTÁSAI

A Magyar Tanácsköztársaság alig féléves fennállása számos objektummal gyarapította a magyar filatélia gyűjtési területét. Természetesen nemcsak a bélyegkibocsátásokra, hanem az azoktól el nem választható bélyegzésekre is gondolunk. Ennek megfelelően az emlékbélyegnek minősülő arcképes Tanács-, valamint a felülnyomásos forgalmi sorozaton kívül röviden ismertetjük a forgalomba már nem bocsátott Tanács portóbélyegeket. Ezt követően összefoglaljuk a Tanácsköztársaság bélyegzéseit. Tanulmányunk nem lenne teljes, ha nem tartalmazná a Vörös Hadsereg győzedelmes harcainak emlékét őrző tábori posta gyűjtői vonatkozású küldeményeit.

A bélyegeket kibocsátásuk sorrendjében tárgyaljuk. Az említett – és forgalomba már nem került – portóbélyeg ismertetését azért tartottuk szükségesnek, mert nyomásuk részben a Proletárdiktatúra alatt történt, részben pedig ez volt az alapbélyege az 1920-ban kibocsátott, úgynevezett *b ú z a k a l á s z o s* portóbélyegnek. Itt említjük meg, hogy értékjegyes postai nyomtatványok kibocsátását is tervbe vették, de a Proletárdiktatúra korai bukása miatt erre már nem került sor.

1. AZ 1919. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ ARCKÉPES EMLÉKBÉLYEGEK

Történelmi előzmények és a bélyegkép kialakítása

Alig öt hónappal a polgári demokratikus forradalom kitörése után, békés úton vívta ki győzelmét az első magyar proletárállam, a Magyar Tanácsköztársaság.

A polgári demokratikus kormány, amely 1918. október hó 31-én jutott uralomra, azonnal belső válsággal küzdött. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom eredményeit már ismerő magyar proletariátus nem elégedett meg részletmegoldásokkal, hanem a forradalom következetes továbbvitelét sürgette. 1918. november hó 20-án megalakult a Kommunisták Magyarországi Pártja, amely élére állt a proletárdiktatúráért folyó harcnak.

A háború pusztításának következtében társadalmilag és gazdaságilag szétzüllesztett ország gondjainak megoldása mind több nehézség elé állította a koalíciós kormányt. A nehézségek megoldása helyett reakciós intézkedésekhez folyamodtak, amelyekkel a különben is elégedetlen tömegeket maguk ellen hangolták. Növekedett a munkások és parasztok gyár- és földfoglaló mozgalma, amellyel szemben a Kormány katonai terror-intézkedést is igénybe vett. A

mindjobban balra tolódó tömegeket a Kommunista Párt vezetőinek február hó 21-i letartóztatása végsőkig ingerelte.

Egymást érték a hatalmas tömeggyűlések és tüntetések, amelyeken követelték a kommunista vezetők szabadonbocsátását, az „orosz példa" megvalósítását, a proletárdiktatúra kikiáltását.

A belpolitikai válsággal párhuzamosan csődöt mondott a Kormány entente-barát külpolitikája is. A nagyhatalmak által megállapított demarkációs vonalat állandóan beljebb vonták, de a nagyhatalmak még ezzel sem elégedtek meg. 1919. március hó 20-án átnyújtották az úgynevezett *Vyx*-jegyzéket, amelyben újabb magyarlakta területek kiürítését követelték. Debrecen, Orosháza, Hódmezővásárhely, Makó, Szeged elvesztésének felelősségét a liberális polgári kormány nem vállalta. A Szociáldemokrata Párt is képtelennek bizonyult a felelősség vállalására, de a jegyzék visszautasítására is. Így került sor arra, hogy a tömegek támogatását élvező bebörtönzött kommunista vezetőkkel a Gyűjtőfogházban a szociáldemokraták megállapodtak a két munkáspárt egyesítésében és a hatalom átvételében.

Március 21-én Károlyi Mihály lemondott és az egyesült Magyarországi Szocialista Párt létrehozta Garbai Sándor elnökletével a Forradalmi Kormányzó Tanácsot. A Kormányzó Tanács tagjait népbiztosoknak nevezték. A külügyi népbiztos — a forradalom tulajdonképpeni vezetője — Kun Béla.

A forradalom győzelmével a magyar nép legjobbjainak évszázados vágya vált valóra. Nem véletlen, hogy a Tanácsköztársaság bélyegei Dózsa György, Martinovics Ignác, Petőfi Sándor emlékét idézik, Marx Károly és Engels Frigyes képei mellett, akiknek kidolgozott elmélete jelentette a fegyvert a forradalom győzelmes kivívásához. Ezen a helyen nem foglalkozhatunk a Tanácsköztársaság eredményeivel, terveivel, de a bélyeg kibocsátása is bizonyíték erre, hogy világtörténelmi jelentőségű művet alkotott; a világon először jelent meg bélyegen Marx és Engels arcképe és olyan magyar forradalmároké, akiknek követőire eddig börtön várt.

Az új államnak, a Magyar Tanácsköztársaságnak szervezeti alapját a tanácsok alkották. Az államszervezet működési alapelveit az április 2-án elfogadott ideiglenes alkotmányban rögzítették. Ennek előírásai szerint tartották meg Magyarországon, már április hó 7-én az első szabad választást. Az előző választásokon a lakosságnak csak 8%-a rendelkezett szavazati joggal. Most több mint 50%! A magyar történelemben először járulhattak urnához a nők és a 18. életévüket betöltött fiatalok. A választások eredményeként június hó 14-ére hívták össze a Tanácsok Országos Gyűlését. Ez a történelmi jelentőségű országgyűlés adta az ünnepélyes alkalmat bélyegsorozat kibocsátására.

Váradi András lelkes filatelista, a Bélyeghírek c. szaklap szerkesztője — a közben megalakult Magyar Bélyegkereskedők Szervezete direktóriumának tagja — már közvetlenül a proletárforradalom győzelme után foglalkozott bélyegsorozat kibocsátására vonatkozó javaslattal. Felismerte azt a nagy propaganda lehetőséget, amelyet világszerte jelenthet a proletárdiktatúra számára a tartalmában és külsőségeiben is szokatlan bélyegsorozat. Nem hanyagolta el annak a gondolatát sem, hogy a valutáris nehézségekkel küzdő új államnak mit jelenthet egy nagy feltűnést keltő bélyegsorozat. Befolyásos körökkel folytatott tárgyalások után írta meg beadványát Robitschek Pálhoz, a Postavezérigazgatóság politikai biztosához. (A beadvány fotokópiája a 150. ábrán).

Kuszinszky

I

PÓSTAMEGBIZOTT ELVTÁRSI

Rákosi Mátyás szocializálási népbiztos és Székely Béla pénzügyi népbiztos elvtársakkal történt tárgyalások és a nekik bemutatott tervezetek folytonossága képpen ezuttal póstamegbizotti elvtársaimnak is előterjesztem javaslatomat a magyar Tanácsköztársaság által kibocsátandó ugynevezett kommün-bélyegsor tárgyában.

Az uj bélyegek kibocsájtását szükségszerüvé teszi első sorban az a körülmény, hogy régi készleteink elfogytak, másodsor, hogy az uj magyar szovjetköztársaság egy egészen uj történelmileg korszakalkotó szociális forradalom szülötte, vele egészen uj osztály, a proletáriátus kerül uralomba. Ezen történelmi mélységes világátalakulásnak kifejezésre kell jutni minden megnyilatkozásában az állami életnek. Igy elsősorban ezen átalakulás a bélyegeken is láthatóvá kell, hogy váljék. De indokolt az uj bélyegek kibocsátása valutáris szempontból is. Ugyanis jól tudom mekkora nehézségekkel küzd ezen a téren fiatal magyar szovjet. Az uj bélyegek a háttérbe részletezett javaslataink szerint késziilnének el, egy csapásra a világ által legkeresettebb gyüjtői objektumok közé tartoznának.

Mi ugyanis azt javasoljuk, hogy az uj bélyegek jellegzetesen kifejezésre juttassák uj világunk forradalmunk eszményeit. A kommün bélyegsor kis értékei Marx Károly, Engels, Liebknecht, Luxemburg Rózsa, Jaurès, Lenin, Petőfi stb. nagy tudósaink, harcosaink és költőink arcképeit hozzák. A nagy értékek pedig eseményi kifejezői legyenek az óriási átalakulásnak.

Egy ilyen ugynevezett kommün bélyegsor kibocsájtása

150. ábra

szinte internacionális szükségszerűség a magyar szovjet részére. Világraszóló propagandaív célokat is szolgál.

Amidőn általánosságban előadtam javaslatom, most szakszerű észrevételeimet teszem meg

I.

A bélyegek elkészítésének akadályai nincsenek. A magyar államvonalon kívüli megbízhatók az elkészítéssel a Kunosi, Zétl és Boutsch, Pöschner-féle nyomdák.

A bélyegek fogazás helyett vágva is készíthetők.

Papír van bőségesen erre a célra, szakkörökből információk szerint, mint egy másfél waggon bélyegek készítésére van még Budapesten.

A bélyegek fényképek után készíthetők, illetve megtervezhetők. Az egyénnyi képek megrajzolására legnagyobb művészeink legnagyobb készséggel vállalkoznak, 24 órán keresztül elkészítik.

Hogy az egyes bélyegekből hány példány készüljön, azt annak megállapítása a posta feladata. Véleményünk szerint legcélszerűbb volna egy millió példányban 21 millió példányban 21-22 korona névértékű zárt sorokat készíteni.

II.

A bélyegek értékesítése főleg külföldön történne, bélyegkereskedők útján, akik erre készséggel vállalkoznak részben szolgálatjára legyenek a tanácsköztársaságnak, a valuta nehézségeiben, részben, hogy így egzisztenciájukat is biztosíthassák. Erre a célra egy filatéliai osztály tervezendő a magyar posta mellé, amely a cirkát 21-22 millió koronát a kitevő összegű bélyegsor együtt értékesítené a magyar postának cca. 14 millió bélyegkészlettel és ugyancsak ez az osztály értékesítené a pénzügyi népbiztosság megbízásából a sajtóügyi népbiztosság által lefoglalt nagy gyűjtemények és publikációs készletekének anyagát.

150/a ábra

Elsősorban természetesen a korszűk bélyegsor kibocsátása a legsürgősebb, mert abból várható azonnali valuta megszerezhetőségének lehetősége. Nagyon természetes, hogy a bélyegeknek a semlegos és ellenséges külföldre való kivitele a mai viszonyok mellett igen nagy nehézségekkel jár, amelyek azonban a magyar bélyegkereskedőknek kitűnő külföldi összeköttetései és kiviteli ügyessége révén legyőzhető.

Szerény javaslatom elfogadása esetén, természetesen legnagyobb készséggel és odaadással állanék szolgálatára a magyar szovjetnek, hogy a legkisebb részletekre kitérően is megtorontsuk a lehetőségeket arra, hogy minélőbb szükséges valutát bélyegek révén főleg az ujjonan kibocsájtó bélyeg külföldre juttatás által megszerezhessük.

Budapest, 1919. április 24.

Elvtársi tisztelettel:

Váradi András s.k.
a Bélyegkirek szerkesztője
magyar bélyegkereskedők egyesületének direktóriumi tagja
/Lakás cim I., Budakeszi-ut 21/b./

150/b ábra

Robitschek Pál politikai biztos -- a szakmailag is kiválóan alátámasztott javaslatot elfogadta és példamutató gyorsasággal kiviteleztette. Az előkészületek megtételére a Közoktatásügyi Népbiztosság művészeti ügyek politikai megbízottját kérte fel, aki 77.603/1919-es számú átiratában Kozma Lajost utasítja a bélyegek megterveztetésére.

Kozma Lajos a művészeti ügyek politikai megbízottjának helyettese Bokros Ferenc, Cselényi Elemér, Erebics Jenő, Ékes Lajos, Fekete Oszkár és Örkényi István grafikus művészeket kérte fel a bélyegek megtervezésére.

A művészeket a Közoktatásügyi Népbiztosság és az Állami Nyomda munkatársai tájékoztatták a pályaművek eszmei mondanivalójáról és a kivitelezés technikai előfeltételeiről. Az Állami Nyomda képviselője a kivitelezésre mintának az olasz király (Victor Emmanuel) arcképét ábrázoló 10 Centesimi-s bélyegét jelölte meg. (152. ábra).

A megbízott művészek nagy lelkesedéssel fogtak a tervezéshez. A pályaművek felülvizsgálására már május hó 7-én össze is ült a zsüri. Elnöke Mikola Árpád, a posta politikai megbízottjának helyettese. Tagjai: Holzmann Károly

postai osztályvezető, Horváth József ugyanott előadó, Wolszky László állami nyomdai aligazgató és Kozma Lajos. Rajtuk kívül még szakértőként meghívták Kner Imre gyomai nyomdászt, valamint a szervezett bélyeggyűjtők részéről Váradi Andrást és Pompéry Elemért.

151. ábra

152. ábra

153. ábra

A zsüri első ülése megállapította, hogy a művészek nem értették meg eléggé a kapott utasításokat és ezért újabb, szélesebb körű pályázatot hirdettek. Mindenesetre a beadott művek közül kiválasztotta a kivitelezhetőket. Az elmondottakról a május hó 7-én készült jegyzőkönyv a következőképpen tanúskodik:

„Jegyzőkönyv

Felvétetett a Posta-távirda Vezérigazgatóság 2. Ügyosztályában 1919. évi május hó 7-én.

Tárgy: A soc. népbiztosság által kiírt kommunista postabélyegek készítésére érkezett pályamunkák odaítélése.

Jelen voltak: a pt. vezérigazgatóság részéről: Mikola Árpád, a posta pol. megbízottja helyettese, Holzmann Károly osztályvezető, Horváth József előadó.

Az Állami Nyomda részéről: Wolszky László aligazgató.

A Közoktatásügyi Népbiztosság részéről: a művészeti pol. megbízott helyettese, Kozma Lajos.

Az érdekelt iparművészek közül: Bokros Ferenc, Cselényi Elemér, Erbics Jenő, Ékes Lajos, Fekete Oszkár, azonkívül

Váradi András bélyegkereskedő.

Mindenek előtt tisztáztatott az, hogy a kiírás Kozma Lajos műv. megbízott intenciói ellenére történt. Kozma ennélfogva azt indítványozta, hogy új pályázat írassék ki, az ezúttal bemutatott művek pedig, mint el nem fogadottak a megállapított 500 K. munkadíjjal díjaztassanak.

Mikola Árpád szintén új pályázat kiírása mellett van, amelyen a most bemutatott rajzokkal az érdekeltek újra pályázhatnak.

Az Állami Nyomda képviselője megvizsgálandónak tartja, hogy a most bemutatott rajzok egyáltalán alkalmasak-e a kivitelezésre.

Kozma javaslatára a bizottság megvizsgálja a bemutatott rajzokat s úgy határoz, hogy azok a művek, amelyek kivitelre alkalmasak, már most fogadtassanak el és díjaztassanak. Azok pedig, amelyek nem alkalmasak, részesüljenek a megállapított munkadíjban. Egyben intézkedni fog aziránt, hogy a rajzok tervezésére új nyilvános pályázat írassék ki s ez ügyben teendő lépésekkel Bokros Ferenc iparművészt bízza meg, aki a megbízást vállalja.

A bemutatott művek megvizsgálása során megállapíttatott, hogy 1. Bokros Ferenc 4, Cselényi Elemér 1, Erbics Jenő 2, Ékes Lajos 2, Fekete Oszkár 4, Örkény István 1 művel vett részt.

A művek közül Bokros által bemutatott rajzok közül kettőt talált kivitelre alkalmasnak. Az egyik rajz Martinovicsot, a másik Engelst ábrázolja. Kivitelre alkalmasnak találta továbbá Fekete által bemutatott 4 rajz közül Petőfit ábrázoló rajzot is.

Úgy Bokros, mint Fekete által tervezett ezek a rajzok azonban művészi szempontokból

még némi korrekcióra szorulnak, amelyeket a művészek Kozma megbízott utasítása szerint végre fognak hajtani.

A többi művek művészi szempontból nem alkalmasak a kivitelre. A bizottság ennélfogva úgy határozott, hogy Bokros és Fekete által tervezett és elfogadott 1 – 1 művet 5 000 K-val, díjaz, azonkívül Bokros egyik kivitelre alkalmas rajzát 500 K munkadíjjal jutalmazza. A többi művészek minden rajzát pedig 500 – 500 K munkadíjban részesíti.

A jutalmat és a munkadíjat a pt. vezérigazgatóság akkor utalványozza, ha a szóbanforgó művek fentemlített művészi megbízott által hitelesítve bemutattatnak.

Kiosztásra kerülne ennél fogva:

Bokros részére	egy 5000 K	és egy 500 K díj
Fekete részére	egy 5000 K	—
Cselényi részére	—	500 K
Ékes részére	—	két 500 K
Erbics részére	—	két 500 K
Örkényi részére	—	500 K

Összesen két 5000 K-ás és hét 500 K-ás díj.

Az eredeti megállapodáshoz képest rendelkezésre áll még
három 5000 K-ás és
tizenhárom 500 K-ás díj, amely a folytatólagos pályázaton kerül kiosztásra.

Egyéb tárgy nem lévén a jegyzőkönyv lezáratott.

Kmft.

Pecsét: A Szociális Termelés Népbiztossága
A Posta-távíró és távbeszélő politikai biztosa

Aláírások: Horváth József, Wolszky László, Mikola Árpád, Holzmann Károly, Kozma Lajos."

A jegyzőkönyv készítését követő napon már meg is született a művészeti direktórium döntése:

„Határozat

Az 1919. május hó 7.-én megejtett bélyegpályázat zsürijének alkalmával az alant jelzett bélyegtervek lettek művészi direktórium által kivitelre, illetőleg megvásárlásra ajánlva:

Bokros Ferenctől	1 db (Martinovics fej) kiviteli díj	5000 K
Fekete Oszkártól	1 db (Petőfi fej) kiviteli díj	5000 K
Bokros Ferenctől	1 db (Engels fej) megvásárlási díj	500 K
Erbits Jenőtől	2 db (Engels és Marx fej) megvásárlási díj	500 K
Örkényi Istvántól	1 db (Dózsa fej) megvásárlási díj	500 K
Cselényi Elemértől	1 db (Martinovics fej) megvásárlási díj	500 K
Ékes Lajostól	2 db (Petőfi és Martinovics fej) megvásárlási díj	500 – 500 K

A Művészeti Direktórium fenntartja magának a kivitelre kerülő tervek kiegészítő megváltoztatását, mely a díjak kiutalását nem hátráltatja.

Budapest, 1919. május 8-án.

Pecsét:
MŰVÉSZETI ÉS MÚZEUMÜGYI POLITIKAI MEGBÍZOTT
Aláírás: Kozma Lajos"

E határozat is bizonyítja azt a nagy gondosságot, amellyel a proletárdiktatúra a sürgető idő ellenére is foglalkozott a bélyegkiadásnak nemcsak technikai, hanem művészi kivitelezésével is.

A május hó 7-i döntésnek megfelelően Bokros Ferenc az iparművészek szakszervezetének megbízásából további művészeket kért fel újabb pályaművek elkészítésére. A pályázaton résztvevő művészek Helbing Ferenc képzőművészeti főiskolai tanár köré tömörült fiatal grafikusokból kerültek ki, akik volt tanáruk elnökletével a Magyar Iparművészek Szakszervezetének grafikai osztályát is létrehozták. Az ügy melletti lelkesedésüket hűen bizonyítja, hogy

felkérésük után még egy hét sem telt el, amikor a szakszervezet referenseként Bokros Ferenc újabb 55 művet terjeszthetett a május 13-án összeült zsüri elé. Ez alkalommal a kivitelezésre alkalmas valamennyi művet kiválasztották.

A zsüri üléséről a jegyzőkönyv a következőképpen számol be:

„Folytatólagos jegyzőkönyv

felvétetett ugyanott 1919. május hó 13-án, ugyanabban a tárgyban és ugyanazok jelenlétében.

Bokros Ferenc az iparművészek szakszervezetének kiküldöttje bemutatja a pályázatra készült rajzokat. Számszerint 55 művet.

A rajzok megtekintése után Kozma Lajos művészi szempontokból megvizsgálva a beérkezett műveket, megállapítja, hogy az 5000 K-ás díjra csupán Gara és Gróf művészek által közösen készített Martinovicsot és Dózsát ábrázoló rajzok méltók. Eszerint a két rajz után a művészeknek 10 000 korona díj járna.

Minthogy azonban az eredeti megállapodások szerint oly művész, aki első díjat már nyert, nem igényelheti második műve után is e díjat, a bizottság Kozma javaslatára akként módosítja ezt a megállapodást, hogy azt a díjat a két művész között megosztja akként, hogy

Gara Arnold	az arcképek rajzolója kap	7 000 K díjat
Gróf József	a keretek tervezője kap	3 000 K díjat.

A fentmaradó 5000 korona díjból 2000 koronával díjazza Bokros Ferencnek előző pályázaton 500 K munkadíjjal jutalmazott Engels arcképét; 3000 koronát pedig a jelen pályázat alkalmával bemutatott rajzoknak munkadíjazására fordít. Ilyenformán ezúttal 19 mű lesz 500 – 500 K munkadíjjal jutalmazható.

Kozma ezek után kijelöli azokat a pályamunkákat, amelyek a fenti munkadíjban részesítendők, amely kijelölésnél azonban nem csupán a művek művészi értéke, hanem az azokra fordított munka jutalmazása volt az irányadó.

E célre kijelöltettek: (a nevek után szerepel a művészek lakáscíme)

Pálla Jenő	1 pályaműve	Töttössy Edit	1 pályaműve
Örkényi István	3 pályaműve	Pogány Imre	1 pályaműve
Ékes Lajos	1 pályaműve	Horn Ilona	1 pályaműve
Tábor István	2 pályaműve	Kardos Brunó	1 pályaműve
Dankó Ödön	2 pályaműve	Nyáry Kálmán	1 pályaműve
Haranghy Jenő	1 pályaműve	Pintér Horvát	1 pályaműve
F. Szűcs Emmy	1 pályaműve	Fekete Oszkár	1 pályaműve
	Tari Lajos	1 pályaműve	

Összesen: 19 mű.

Ehhez a bizottság hozzájárult.

Kozma Lajos ezek után a díjazott pályaművek tervezőit megbízza a kivitelre alkalmas rajzok elkészítésével, a részletek kidolgozásával, amely szerint

1. Gara és Gróf elkészítik az általuk bemutatott Martinovics és Dózsa rajzot;
2. Bokros átalakítja az átala tervezett Engels-rajzot és Gróffal együtt újból elkészíti az általa tervezett és nem díjazott Marx rajzot.
3. Fekete elkészíti, illetve módosítja az általa tervezett és díjazott Petőfi rajzot. A rajzokat a művészek f. hó 16-án kötelesek itt bemutatni.

Egyéb tárgy nem lévén a jegyzőkönyv lezáratott.

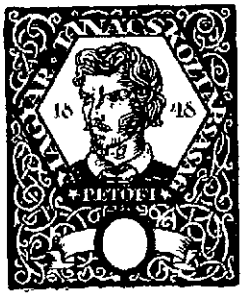
Kmft.

Pecsét, aláírások ugyanaz mint előbb"

A fentiek szerint a pályázaton 18 művész vett részt 64 művel. Ezek közül 29 a bélyegmúzeum, 1 Szurányi László, s 1 a Legújabbkori Történeti Múzeum tulajdona. Reánk hárul még az a feladat, hogy a kallódó műveket az utókor számára felkutassuk és megmentsük.

A pályázaton résztvett művészek közül tizenháromnak *19 művét* bélyegméretre kicsinyítve – a tervezők nevének ábécé rendjében – bemutatunk:

Bokros Ferenc eredeti Marx fej (151. ábra) és Engels fej (153. ábra) vázlata.

154. ábra

155. ábra

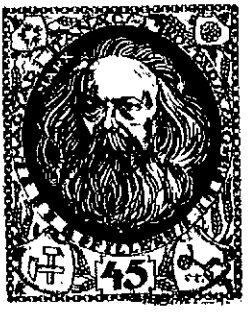
156. ábra

157. ábra

158. ábra

159. ábra

160. ábra

161. ábra

162. ábra

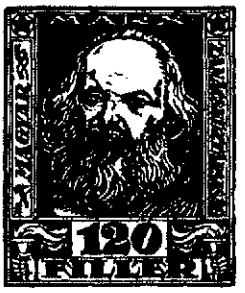
Csabai Ékes Lajos Petőfi fej (154. ábra) és Engels fej (155. ábra) tervrajza.
Csellényi Elemér Martinovics fej tervrajza (156. ábra).
Dankó Ödön Engels fej tervrajza (157. ábra).
Erbits Jenő Marx fej tervrajza (159. ábra).
Fekete Oszkár Petőfi fej tervrajzai; 50 K-ás (158. ábra), 3 K-ás (160. ábra), 5 K-ás (161. ábra) és 30 K-ás (162. ábra).

163. ábra

164. ábra

165. ábra

166. ábra

167. ábra

168. ábra

169. ábra

170. ábra

Haranghy Jenő Dósa fej tervrajza (164. ábra).
Örkényi István Engels fej (163. ábra) és Marx fej (165. ábra) tervrajza.
Pintér – Horváth Martinovics fej tervrajza (166. ábra).
Tary Lajos Marx fej tervrajza (167. ábra).
Tábor István Engels fej tervrajza (168. ábra).
Tötössy Edith Engels fej tervrajza (169. ábra).
Művész neve nélküli Dósa fej tervrajz (170. ábra).

Figyelemre és követésre méltó az eddig ismertetett előkészületek mellett az a pontosság és gyorsaság, amellyel a nyomda a bélyegeket elkészítette.

Korabeli feljegyzések és hivatalos irások tanulsága szerint az Állami Nyomda a megrendelést június 2-án kapta a postától, június 11-i szállítási határidővel. Amint tudjuk, a nyomdászok teljesítették a kérést és a sorozat június 12-én a Magyarországi Tanácsok Első Országos Ülésére forgalomba is került.

A nyomdai munka a legnagyobb ellenőrzés mellett folyt. Se a műterembe, se a nyomóterembe „illetéktelen" nem léphetett be. Még a művészeti ellenőrzést végző Bokros is csak a rendelkezésre bocsátott helyiségben láthatta meg a próbanyomatokat. Ennek eredményeként, a szokástól eltérően sokkal kevesebb próbanyomat vagy nyomdai hulladék (makulatúra) került gyűjtői kézbe.

A tervező művészek is csak 1—1 ív próbanyomatot kaphattak. Ezekről viszont a nyomda és a postavezérigazgatóság pontos elszámolást készített. Ezek az ívek kerültek azután a nem-bélyeggyűjtő, de anyagilag érdekelt grafikusoktól részben spekulánsok, részben a nagy gyűjtők kezébe.

Bokros Ferenc például elmondta, hogy amikor a posta vezérigazgatóságtól a kísérleti nyomatokat megkapta, Rampacher Pál — akire később még visszatérünk — a kapu alatt várta, hogy az ív ne másnak, hanem neki jusson. Így került vissza több ív például a Popovics-gyűjteményből a posta, illetve a Bélyegmúzeum tulajdonába.

A bélyegek értékjelzését az akkori leggyakoribb bel- és külföldi bérmentesítési díjtételeknek megfelelően a 13.273/1919. számú postavezérigazgatósági ügyiraton található feljegyzés szerint Mikola Árpád állapította meg.

A sorozat forgalombabocsátására az 1919. június hó 13-án kelt 13.828 sz. rendelet — (a PTTHL. 1919. június 14-i 45. száma) — intézkedik (171. ábra).

„Kommunista postabélyegek forgalombabocsátása."

A magyar tanácsok első országos ülésének napján új postabélyegek kerültek forgalomba egyelőre 20, 45, 60, 75 és 80 fillér értékjelzéssel.

Ezek a postabélyegek vékony, fehér, régi, tehát a kettős apostoli keresztnek a hármas országhalmon álló folytatólagos rajzát ábrázoló vízjellel gyártott papíroson, enyvezett hátoldallal, fogazva, kőnyomdai nyomással készültek 30×36 mm nagyságban és a 20 filléres keretje rózsaszínű, négy sarkán vonal hálózatba beállított körben fehér „20" számmal. Köriratban „MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG 1919" olvasható fehér betűkkel. Az ovális kör alsó ívén két ötágú csillag között dőlt fehér betűkben „FILLÉR" szó. A keretben foglal helyet Marx arcképe sötétbarna színben. Jobb oldalán „Marx" olvasható fehér betűkkel (172. ábra).

A 45 filléres keretje okkerbarna színű, négy sarkán ugyanolyan színű „45" számmal. Bal oldalán „MAGYAR", felső részén „TANÁCS", jobb oldalán „KÖZTÁRSASÁG", alsó részén „FILLÉR" szó olvasható fehér betűkkel. A keret sötét selyemzöld színben nyomva Petőfi arcképét foglalja körül. Jobb oldalán „PETŐFI" olvasható fehér betűkkel (173. ábra).

A 60 filléres kékesszürke színben nyomott négyszögletű keretben, jobb oldalán: „MAGYAR", felső részén két ötágú csillag között: „TANÁCS" szó, jobb oldalán: „KÖZTÁRSASÁG", alul két fehér „60" szám között: „FILLÉR" szó olvasható. A keret Martinovicsnak sötétbarna színben nyomott arcképét foglalja be. Bal oldalán „MARTINOVICS" olvasható fehér betűkkel (174. ábra).

A 75 filléres halvány bordóvörös színben nyomott keret felső jobb és bal sarkában ötágú csillag, alsó jobb és bal sarkán fehér „75" szám. Ovális körben „MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG" fehér felírással.

Az ovális alsó köríven „FILLÉR" szó fehér betűkkel. A keret sötétibolya színben Dózsa arcképét foglalja be. Bal oldalán „Dózsa" olvasható fehér betűkkel (175. ábra).

A 80 filléres halvány olajzöld színben nyomott keret felső — jobb és bal — sarkán ötágú csillag, alsó jobb és bal sarkán „80" szám a keret színében. A keret bal oldalán „MAGYAR", felső részén „TANÁCS", jobb oldalán „KÖZTÁRSASÁG", alsó részén „FILLÉR" szavak olvashatók fehér betűkkel. A keret sötétbarna színben Engels arcképét foglalja be. Jobb oldalán „ENGELS" olvasható az arckép színében (176. ábra).

Ezeket a postabélyegeket csakis a postahivatalok árusíthatják, azonban belkezelésben elsősorban a régi kiadású postabélyegeket kell felhasználni.

MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG.

A POSTA, TÁVÍRÓ ÉS TÁVBESZÉLŐ

HIVATALOS LAPJA

KIADJA A SZOCIÁLIS TERMELÉS NÉPBIZTOSSÁGA.

Budapest. *45. szám* *1919. június 14.*

TARTALOM:

Kommunista postabélyegek forgalombahozatása.

A kerületi munkásbiztosító pénztáraknál bejelentett alkalmazottak belépési és kilépési nyilvántartása és a tagjárulékok elszámolása.

Értéklevelekre magasabb által való feladása és ezek díjainak felemelése.

Bopronban a csomagok házhozkézbesítése ideiglenesen megszűnik.

„Baranya 1919." felülnyomású postabélyegek forgalombahozatala.

Kommunista postabélyegek forgalombahozatása.

19.828.

A magyar tanácsok első országos gyűlésének napján új postabélyegek kerültek forgalomba egyelőre 20, 45, 60, 75 és 80 fillér értékjelzéssel.

Ezek a postabélyegek vékony, fehér, rézi, tehát átlátszó apostoli keresztnek a hármas országhalmon álló folytatólagos rajzát ábrázoló vízjeggyel gyártott papiroson, enyvezett hátoldallal, fogazva, könyomdai nyomással készültek 30×30 milliméter nagyságban és a 20 filléres keretje rózsaszínű, négy sarkán vonalhálózatba beállított körben fehér „20" számmal. Köriratában „MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG 1919" olvasható fehér betűkkel. Az ovális kör alsó ívén két ötágú csillag között dőlt fehér betűkben „FILLÉR" szó. A keretben foglalt helyet Marx arcképe sötétbarna színben. Jobboldalán „Marx" olvasható fehér betűkkel.

A 45 filléres keretje okkerbarna színű, négy sarkán ugyanolyan színű „45" számmal. Baloldalán „MAGYAR", felső részen „TANÁCS", jobboldalán „KÖZTÁRSASÁG", alul két fehér „60" szám között „FILLÉR" szó olvasható. A keret sötétselyemzöld színben nyomva Petőfi arcképét foglalja körül. Jobboldalán „PETŐFI" olvasható fehér betűkkel.

A 60 filléres békességkék színben nyomott negyszögletű keretben jobboldalon: „MAGYAR" felső részen két ötágú csillag között: „TANÁCS" szó, jobboldalán: „KÖZTÁRSASÁG", alul két fehér „60" szám között „FILLÉR" szó olvasható. A keret Martinovicsnak sötétbarna színben nyomott arcképét foglalja be. Baloldalán „MARTINOVICS" olvasható fehér betűkkel.

A 75 filléres halványbordóvörös színben nyomott keret felső jobb- és bal sarkában ötágú csillag, alsó jobb- és bal sarkán fehér „75" szám. Ovális körben „MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG" fehér feliratnál. Az ovális alsó körívén „FILLÉR" szó fehér betűkkel. A keret sötétibolya színben Dózsa arcképét foglalja be. Baloldalán „Dózsa" olvasható fehér betűkkel.

A 80 filléres, halvány olajzöld színben nyomott keret felső-, jobb- és bal sarkán ötágú csillag, alsó jobb- és bal sarkán „80" szám a keret színében. A keret baloldalán „MAGYAR", felső részén „TANÁCS", jobboldalán „KÖZTÁRSASÁG" alsó részén „FILLÉR" szavak olvashatók fehér betűkkel. A keret sötétbarna színben Engels arcképét foglalja be. Jobboldalán „ENGELS" olvasható az arckép színében.

Ezeket a postabélyegeket csakis a postahivatalok árusíthatják, azonban belkezelésben első sorban a régi kiadású postabélyegeket kell felhasználni.

A kincstári postahivatalokat az igazgatóság értékcikkraktárak fogják a készlet arányában ellátni, a nemkincstáriak pedig a szükségletet a szokott módon rendeljék meg.

Az eddig használt összes postabélyegek továbbra is érvényesek.

Budapest, 1919 június hó 18-án.

A kerületi munkásbiztosító pénztáraknál bejelentett alkalmazottak belépési és kilépési nyilvántartása és a tagjárulékok elszámolása.

13.446.

A munkásbiztosítási tagbejelentés tárgyában f. évi április hó 14-én 9761/919. sz. a. kelt körrendeletem és a „P. T. és T. H. Lapja" 1919. évi 42. számában közzétett 13.116. sz. rendelet kapcsán értesí-

171. ábra

172. ábra

173. ábra

174. ábra

175. ábra

176. ábra

A kincstári postahivatalokat az igazgatósági értékeikk raktárak fogják a készlet arányában ellátni, a nem kincstáriak pedig a szükségletet a szokott módon rendelják meg. Az eddig használt összes postabélyegek továbbra is érvényesek."

A Posta — amint már említettük — az új bélyegek adta üzleti lehetőségen kívül a propaganda lehetőségét külföldön is ki akarta használni. Ezt a célt tűzték maguk elé, amikor ötnyelvű tájékoztatót adtak ki és küldtek szét világszerte a bélyegek forgalomba bocsátásáról. Ugyanezt a tájékoztatót a magyar sajtónak is kiadták.

Az elmondottakból megállapítható, hogy a sorozatnak — új értékek későbbi kibocsátásával — forgalmi sorrá váló kiszélesítését tervezték. Sajnos, erre már nem kerülhetett sor a Tanácsköztársaság korai bukása miatt.

A külföldi szaksajtó elismeréssel fogadta az újszerű bélyegeket.

Az Illustriertes Briefmarken Journal 1919. augusztus hó 2-i, 15. számába így ír:

„Most jelentek meg a Tanácsköztársaság bélyegei. A bélyegeket látva kitűnik, hogy itt a bélyegművészet egészen új és eredeti eredményeiről van szó. Az eddig megjelent öt érték realista ábrázolásban mutatja be Marx, Petőfi, Martinovics, Dózsa és Engels népi hősök képeit, akiket a Tanácsköztársaság mint a forradalom előharcosait dicsőíti."

Majd az 1919. november hó 22-i számában azt írja, hogy:

„A Tanácsköztársaság gyors vége által ezek az érdekes bélyegek is igen rövid életűek lettek; a gyűjtő azonban mindig kiemelkedő helyet fog albumában számukra biztosítani."

A bélyeg belföldön is hatalmas sikert aratott. Forgalomba bocsátása után intézkedést hoztak, hogy egy vásárlónak mindössze csak öt sort lehet kiadni. A bélyegvásárlók hosszú sora állt a postahivatalok előtt. A spekuláció működésbe lépett és nem volt ritka látvány, hogy egy-egy „lelkes" gyűjtő egész rokonságát vonultatta fel a bélyegek beszerzésére.

A fentiek láttán a legnagyobb postahivatalok vezetői azt javasolták, hogy szüntessék be a bélyegek árusítását.

Ilyen tartalmú például a budapesti postaigazgatóság vezetőjének a vezérigazgatósághoz 1919. június hó 26-án kelt 252—d/1919. számú szolgálati távirata is (177. ábra).

Ez a javaslat keresztezte azoknak az ellenforradalmat támogató elemeknek a gondolatát is, akik arra törekedtek, hogy minél kevesebb bélyeg kerüljön forgalomba. Ennek a gondolatnak a jegyében terjesztették aláírásra Mikola Árpád elé a postavezérigazgatóság 14.627/1919 sz. ügyirata szerint a következő javaslatot:

„A budapesti postaigazgatóság azt jelenti, hogy a forgalomba bocsátott kommunista bélyegeket spekulánsok vásárolják össze s, hogy tulajdonképpeni céljára így (küldemények bérmentesítése) nem marad.

Ennélfogva tervezzük:

A posta-távíró vezérigazgatóságának, illetve kirendeltségének 1. Budapest 2. Kassa 3. Kaposvár 4. Sopron.

A f.é. június hó 13-án kelt 13 828 számú rendelet azon pontját, mely szerint a forgalomba bocsátott kommunista postabélyegekből egy-egy félnek 5—5 drb. szolgáltatható ki, odamódosítom, hogy ezekből a bélyegekből ezt a mennyiséget is csak olyan feleknek lehet kiszolgáltatni, aki azokat bérmentesítésre kívánja felhasználni. Ily esetben a bélyegeket, az esedékes bérmentesítési díjnak megfelelő összegben a felvevő köteles a küldményre felragasztani, lebetűzni és a küldeményeket továbbítás végett átvenni.

Olyanoknak, akikről köztudomású, hogy a bélyegeket üzérkedés céljaira vásárolják, e bélyegek egyáltalán ki nem szolgáltathatók.

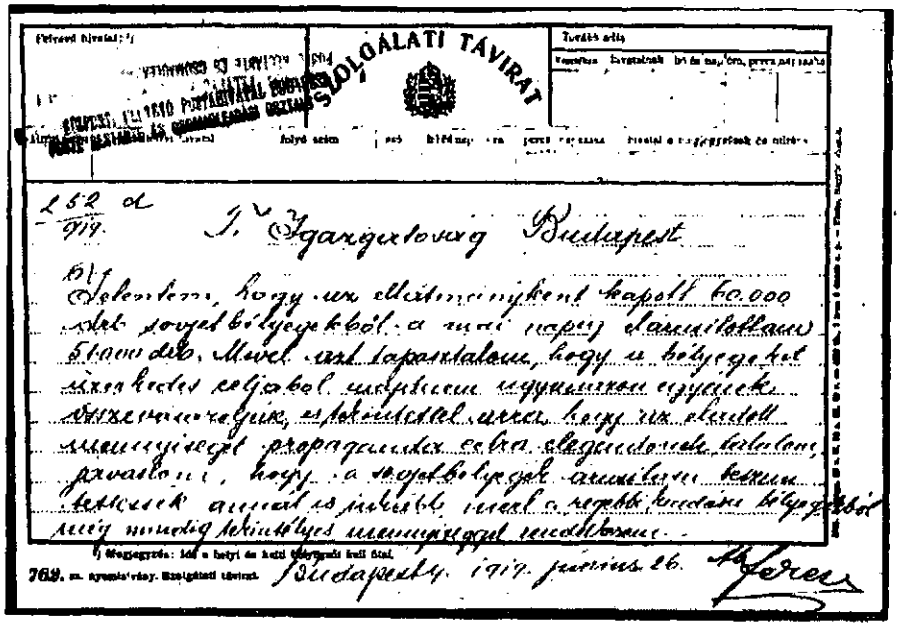
Budapest, 1919. június 26.

Horváth
1. Holzmann 1919. VI. 26. Kiad. Hollós
1919. VI/26."

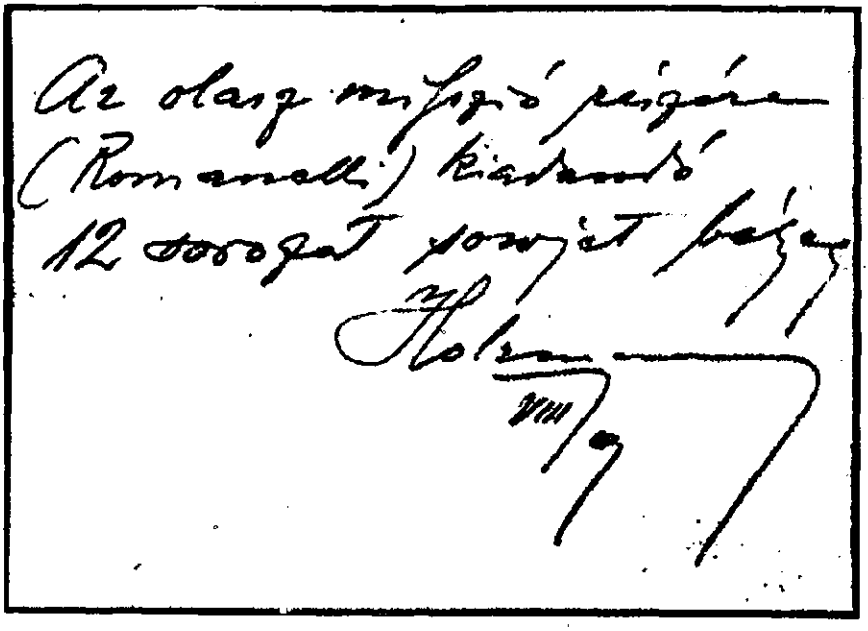
Ezek az intézkedések tovább csökkentették a bélyegek vásárlási lehetőségét, kiváltképpen, ha azt vesszük tekintetbe, hogy a postahivatalok inkább saját céljaikra tartották meg a jó befektetésnek ígérkező bélyegeket. Bérmentesítésre a még forgalomban levő, főleg arató-parlamentes stb. bélyegeket használtak.

Erről tanuskodik az a néhány fegyelmi vétséget vizsgáló jegyzőkönyv is, amelyet a „Kommunista bélyegekkel való spekuláció" miatti ügyekben készítettek a proletárdiktatúra bukása után.

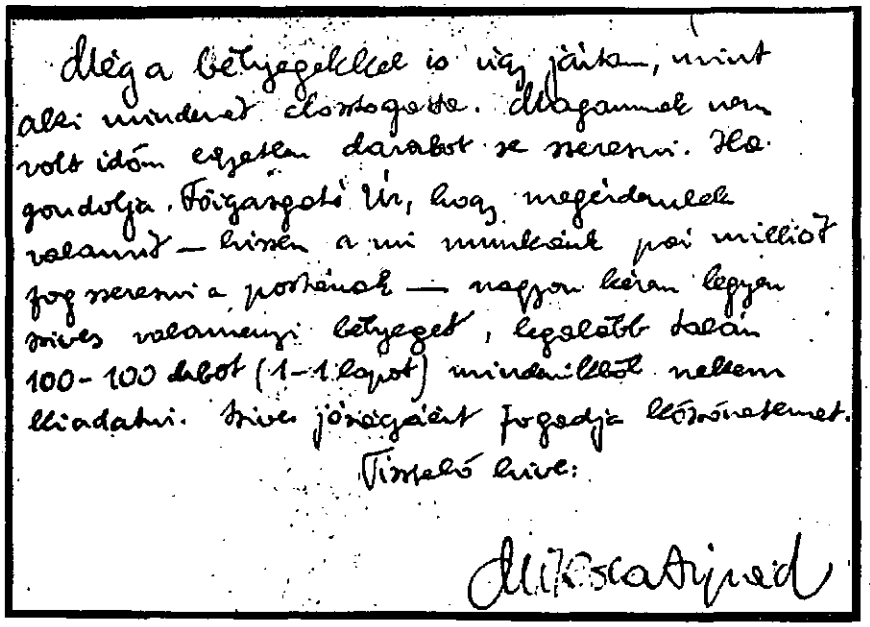
A Bélyegmúzeum irattárában őrzött okmányok alapján állíthatjuk, hogy a kommunista bélyegek jó üzletnek bizonyultak. Az olasz katonai misszió *utalványát* a 178. ábrán mutatjuk be. Mikola Árpád, akinek „nem volt ideje egyetlen darabot sem szerezni" könyörgő levélben kért az új főigazgatóságtól legalább 1 ívet. (179. ábra). A következő kis jegyzetből megállapítható, hogy Bandholz amerikai tábornok sem vetette meg a kommunista bélyegajándékot. (180. ábra).

SZOLGÁLATI TÁVIRAT

177. ábra

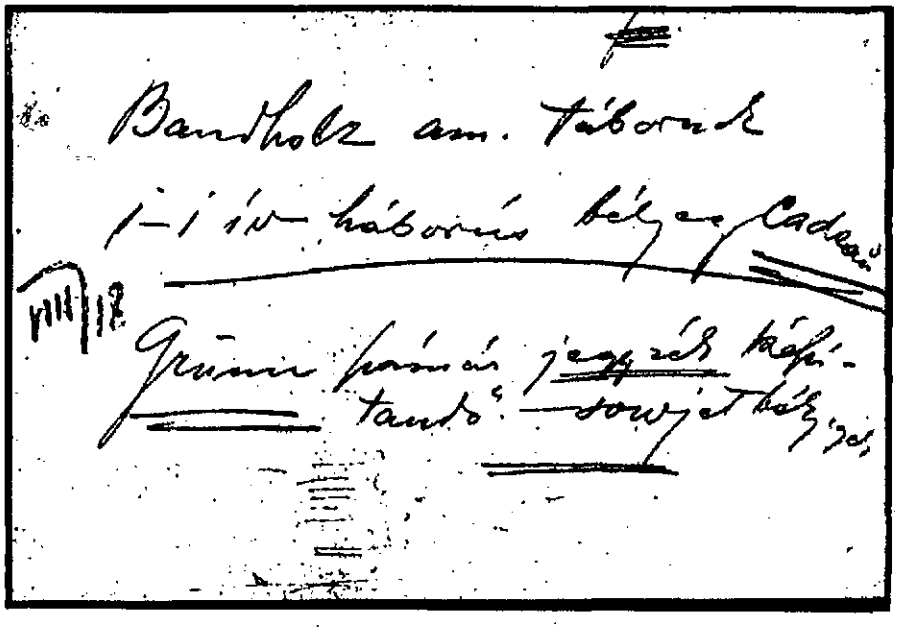
178. ábra

Dléga bélyegekkel is úgy járt, mint aki mindenből dzsungelt. Dlágának nem volt idő egyetlen darabot se nézni. Ha gondolja, fölgazsoló úr, hogy megérdemelek valamit — hiszen a mi munkánk pár milliót fog nézni a postának — nagyon kérem legyen szíves valamennyi bélyeget, legalább talán 100-100 darabot (1-1 lapot) mindenikből nekem elindatni. Szíves jóságáért fogadja előzőnapjelemet.

Tisztelő hive:

Mikszáthné

179. ábra

Bánhoz am. Táborok

1-i ív háborús bélyegsorai

VIII/12.

Grúziai francia jegyzék bélyegtartalmú — szovjet bélyegek

180. ábra

1167./1620. sz.

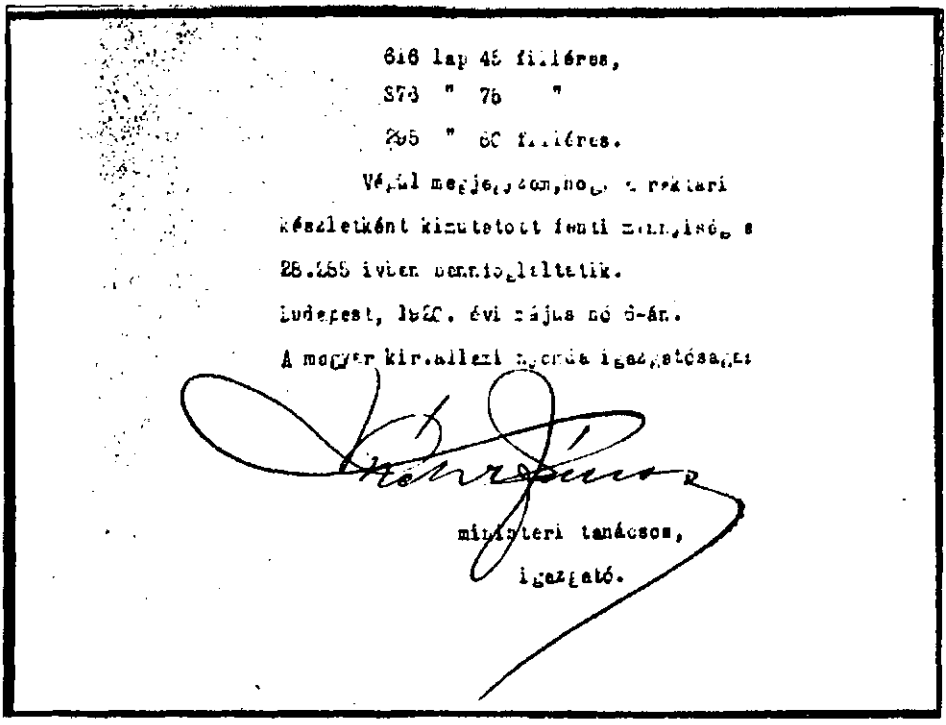
NAGYMÉLTÓSÁGU MINISTERIUMI

A folyó évi március hó 5-ón kelt 1322/16.számu leiratara a 28.285 iv kommunista postabélyeg kiszolgáltatását igazoló 17 drb. bizonylatot visszakérőleg ide mellékelve azzal a tisztelettelje megjegyzéssel terjesztem fel, hogy a budapesti magyar kir.posta-és távirdaigazgatósági bélyegkikraktár által a mult évi junius hó 14-én átvett 784 lap 60 filléresből 634 lap, az 1000 lap 75 filléresből 900 lap és a 871 lap 80 filléresből 771 lap /az ide csatolt 1 drb. ellenbizonylat tanusága szerint/vissza vétetett,mely mennyiségek az állami nyomda kiadóraktára által az 1919. évi junius hó 18-án 2v2. napló tétel alatt bevételeztettek.

A kommunista postabélyegekből itt a következő készletek vannak még raktáron:

694 lap 20 filléres,

181. ábra

618 lap 45 filléres,
573 " 75 "
295 " 60 filléres.
Végül megjegyzem, hogy a raktári
készletként kimutatott fenti mennyiség a
28.455 íven bemutatlattatik.
Budapest, 1920. évi május hó 6-án.
A magyar kir. állami nyomda igazgatósága:
miniszteri tanácsos,
igazgató.

181a ábra

Nem rendelkezünk arra vonatkozó adattal, hogy a prolelárdiktatúra alatt milyen mennyiséget szállítottak ki külföldre export céllal. De tény, hogy elsősorban Holzmann cselszövésének köszönhetően a vevők nem teljesítették fizetési kötelezettségüket csak a proletárdiktatúra bukása után. Erre vall Mikolának a fent idézett levele is, amikor néhány millió szerzéséről ír.

A posta, illetve az Állami Nyomda raktárában a kiadott mennyiségnek csak kis része maradt meg. Erről tanúskodik az Állami Nyomdának a minisztériumhoz címzett 1920. május hó 6-i átirata is, amelynek fotokópiáját 181. ábrán mutatjuk be.

Az átiratban szereplő számok azt bizonyítják, hogy a Nyomda raktárán teljes sorozatok egyáltalán nem maradtak, a posta birtokában levőket pedig tényleg legnagyobb részt külföldre szállították, mert a Horthy-fasiszta postakormányzatnak inkább a valutabevétel volt érdeke, mint a kommunista bélyegekkel itthon tovább felidézni a proletárdiktatúra emlékét.

A proletárdiktatúra bukása után állami rendeletre igazoló bizottságok vizsgálták az állampolgárok részvételét a kommünben.

A Pannonia Bélyegegyesület is felállította igazoló bizottságát és ezzel kiterjesztette a fasiszta fehérterrort még a bélyeggyűjtés területére is. Így jutottak el Váradi András személyéhez, akinek jelentőségét már fentebb ismertettük a tárgyalt bélyegek kiadásánál.

Budapest, 1920. október 19.-én.-

A nagyméltóságu m. kir. Belügyminiszter Ur rendeletére a fenti egyesület is megalakította a saját kebelében működő és a tagjainak a kommün uralom alatti működéseit kivizsgáló " Igazoló bizottságát ", -

P. hó 15.-én tartott igazoló bizottsági ülésen tárgyalta a Szovjet bélyegsorozaton szereplők eredeti tervezőjét, illetve kutatta azt az illetőt, aki Petőfy korsorus költőnket ily ferde megvilágitásba helyezve, azt Marx és Társai közé felvenni ajánlotta s ily módon a világhirü szabadságharcunk és költőnk emlékét gyalázatos módon sárba tiporva megcsúfolta.-

Rendelkezésünkre álló filatéliai ujságokból, valamint a megtartott rövid tanukihallgatásokból megállapitotta az Igazoló Bizottság, hogy a kommün alatt Kranth Árpád, Blau Jenő és Váradi András egy beadványt nyujtottak be az akkori szoc. term. népbiztossághoz, melyben ezen propaganda bélyegek tervezetét ajánlották.-

Tisztelettel kérem a tek. Vezérigazgatóságot, hogy ezen beadvány másolatát az ügy fontosságára való tekintettel az igazoló bizottságunk hivatalosan megkülönni - vagy az ebbe való betekintés, esetleg annak addig való rövid időre az aktát átengedni szíveskedjék.-

Midőn már megjegyezni bátorkodunk, hogy a megindult vizsgálat ügyében beterjesztése iránt kivánatos, kérem kiváló és hazafias

pártolását és maradok

a tekintetes Vezérigazgatóságnak

megkülönböztetett tisztelettel

Pannonia bélyegegyesület
Igazoló bizottsága
elnöke

Pannonia bélyegegyesület
fétitkára.-

182. ábra

A Pannonia bélyeggyűjtőegyesület azt kéri, küldjük oda annak a napát, a hi Petőfi-i a kommunista bélyegsorozatba leendő felvételre ajánlotta, hogy az illet, amennyiben az az egyesület tagjai közé tartozik, nyomtatványon aláírhasson.

E kérés, ami teljesítése ellen észrevételünk nincs sőt kívánatosnak tartjuk, hogy az illető szükség esetén megbízhatóságáról és az okból az érdekelt Virágh András budapesti bélyegkereskedőnek a 11400/919 sz. ügyirat mellett folyó beadványunk másolatát az egyesület rendelkezésére bocsáthassuk.

Tervezzük

T. Trainki V. József úrnak
az Pannonia bélyeggyűjtőegyesület
főtitkára
1 drb. Budapest VIII. Kőszínház-út 10/b

kiadd
csat. d[illegible]jellel jelölt beadvány-másolat, másolato.

F.é. október hó 18-án kelt beadványára Virágh András budapesti bélyegkereskedőnek kommunista bélyegek rendszeresítése tárgyában az u.n. tanácskormány alatt működött megbízott-hoz intézett beadványának másolatát, megküldöm.

Pest 1920 nov. 20.

183. ábra

Az egyesület beadvánnyal fordult a posta vezérigazgatóságához: (fotokópiája a 182. ábrán). A 183. ábrán ennek előadóíven előterjesztett intézkedéstervezet fotokópiáját láthatjuk.

Horváth és Holzmann szolgalelkűségére és cinizmusára vall, hogy ők, akik a bélyegek kiadását kézben tartották, akik a zsürizésben résztvettek, most, a proletárdiktatúra bukása után ugyanabból a beosztásból ilyen javaslatot terjesztettek elő.

A Horty-fasizmus nemcsak személyek, de a proletárdiktatúra emlékét dokumentáló minden anyag ellen is irtóhadjáratot folytatott. Ennek tudható be, hogy ma már eredeti futott levél vagy emléklap ebből a korból ritkaságszámba megy.

Felszabadult népünk bélyeggyűjtőinek nagy büszkesége a Magyar Tanácsköztársaság e sorozata. A mi munkáshatalmunk volt az első a világon, amely Marx és Engels portréjával jelentetett meg bélyeget. Ezzel a ténnyel nemcsak az ábrázolt forradalmároknak, de sajátmagának is olyan emléket állított a győztes forradalom, amellyel nemzetközileg is a legnagyobb elismerést váltotta ki a világ haladó gyűjtőinek körében.

A bélyegek előállítása

Az Állami Nyomda dolgozói nagy becsvággyal kezdtek a bélyegek előállításához. A művészeti direktórium Bokros Ferenc grafikusművészt bízta meg az előállítás művészeti ellenőrzésével. Az eredeti metszetek elkészítésére az Athenaeum nyomdától kölcsönkérték az akkor legjobb nevű metszőt, Kirschner Hermannt. A nyomáshoz szükséges köveket az első kötet megfelelő helyén ismertetett eljárással készítették elő.

A százas íveket előállító kövek tízes tömbökről készültek. Érdekes felfedezése a kutatómunkának, hogy teljes ívek tanulmányozása után pontosan megállapítható, hogy melyik érték százas ívét milyen tízes átnyomatról készítették.

A 20 filléres tízes átnyomatának eredeti köve ma is rendelkezésére áll a kutatóknak a Bélyegmúzeumban (I. kötet, 332. oldal), így módunkban állt nemcsak több íven, de az eredeti kövön is bizonyítani a kutatások eredményét.

Miután a bélyegek kétszínnyomással készültek, természetesen a színeknek megfelelő menetek szerint készültek a kövek is.

A 100-as ív felépítése, a tízes átnyomatok háromféle változatával készült:

1. A 20, a 45 és a 60 filléresek átnyomatai külön-külön egymás alá helyezett vízszintesen futó 5 – 5 képből

2. A 75 filléres képét először ötször egymás mellé tették, majd az ötös csíkból a másolatot az előző 5 mellé helyezték. Így a kétszer ötös nyomat alkotott egy 10-est.

3. A 80 filléres tízes átnyomata a vízszintes irányban tízszer egymás mellé rakott egyes képből alakult ki

A fenti tényeket nemcsak az eredeti kövekkel, de a bélyegeken fellelhető típusváltozásokkal is bizonyíthatjuk. Erre a típusok leírásánál térünk vissza.

A teljes százas ívnek megfelelő kövek elkészítése után gyors ütemben megindult a nyomás.

A bélyegek színeltérésén érdekesen megállapítható a kétszeri rendelés követ-

keztében, a különböző időben készült két kiadás. A június 12-én forgalomba bocsátott sorozat ugyanis — amint már említettük — bel- és külföldön oly nagy sikert aratott, hogy ennek láttán a postavezérigazgatóság már június 17-én újabb mennyiség kinyomására adott megrendelést. Erről tanúskodik a megrendelést tárgyaló ad II 13273/1919. számú ügyirat:

„Külföldön leendő értékesítés céljaira és a honi szükséglet fedezhetése végett. Minthogy az új kommunista postabélyegek iránt nagy az érdeklődés, tervezzük:

„A magyar állami nyomdának
Budapest

Hivatkozással a f.é. hó 4-én kelt hasonlószámú iratomra, felhívom az állami nyomdát, hogy a kommunista postabélyegek mindegyik fajtájából készítsen sürgősen 2000—2000 lapot.

500—500 lapot adjon át elismervény ellenében a posta-távirda vezérigazgatóság 3. ügyosztályának a postai gyűjtemény számára, a fennmaradó készletet további rendelkezésig őrizze.

Budapest, 1919. június 17. Horváth, l. Holzmann, kiad. Hollós"

Tudvalevő, hogy még egyszer teljesen azonos színt kikeverni — lehetetlen. Ezért a későbbi nyomásnál általában világosabb színeket találunk. Értékelés szempontjából ennek nincs különösebb jelentősége, már csak az utánrendelés tömege miatt sem. Különleges gyűjteményben azonban a színárnyalatoknak is helyet kell kapniok.

Teljesen elütő, világosabb és fátyolosabb színű bélyegeknek feltétlenül meg kell vizsgálnunk a vízjelét, mert ezek általában az értékesebb, állókeresztes vízjelű papiroson fordulnak elő.

Az utórendeléssel együtti példányszám:

20 filléres rózsaszín sötétbarna	701 500 db
45 filléres okkerbarna sötétzöld	673 700 db
60 filléres kékesszürke sötétbarna	462 000 db
75 filléres halvány bordóvörös sötétibolya	499 700 db
80 filléres halvány olajzöld sötétbarna	491 600 db

A sorozat névértéke 2 K 80 fillér, készült 491 600 teljes sor.

A próbanyomás

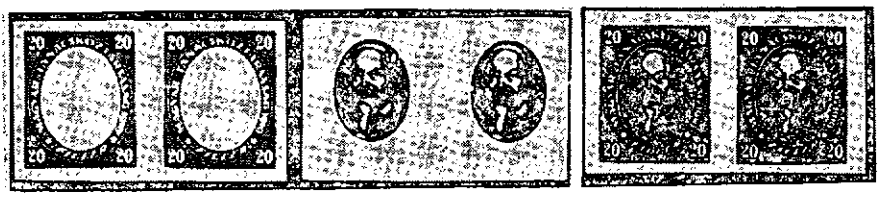
A nyomdai előkészítőmunka során több próbanyomást végeztek. Valamennyi érték krétarajzával és középrészével kőnyomással készültek a kísérleti színnyomatok. Az eredeti metszet felhasználásával fekete színű próbanyomatokat is készítettek. Más — mind mély, mind magas — nyomási eljárással is kísérleteztek. Ismerünk réz- és kőnyomásos próbanyomatokat is.

A második fázis második menetében (középrésznyomás) a próbanyomatok között nagyon sok a középrész legkülönbözőbb irányú és méretű eltolódása. Ezek nyomdai selejtek.

A nyomás

A bélyegeket kőnyomással, két menetben készítették. (184—188. ábra)

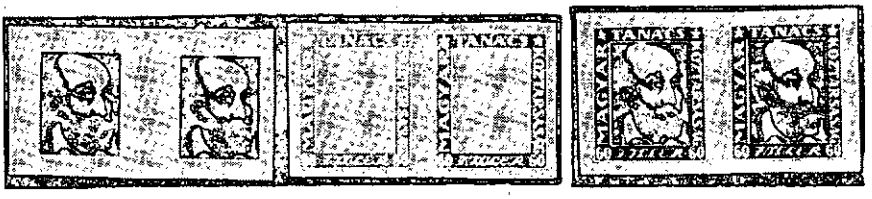
A kétmenetes nyomás gyakori hibáját: a fordított középrészt, a Szovjet sornál még nem ismerjük. Az egymástól távol fekvő — tehát nem összenyomott — fordított helyzetű keret és középrész nyomatok nyomdai selejtből erednek.

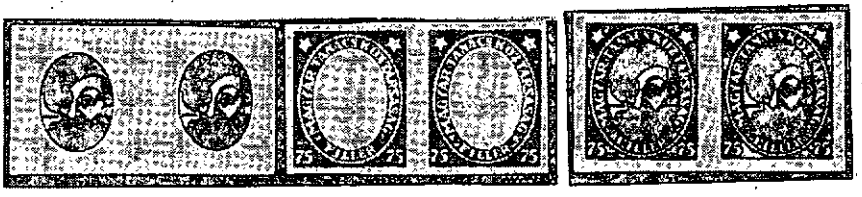
184. ábra

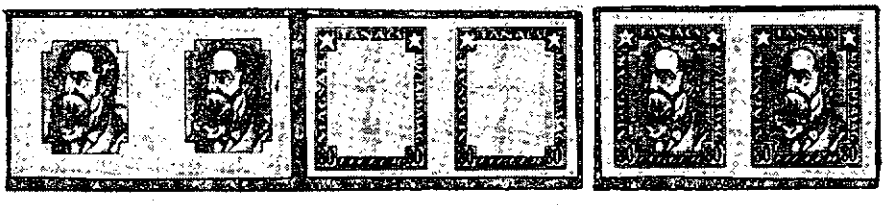
185. ábra

186. ábra

187. ábra

188. ábra

Az elcsúszott középrész azonban gyakori nyomáseltérés. Az eltolódás távolsága és iránya szerint nagyon érdekes és változatos különleges gyűjteményt állíthatunk össze.

Fogazás

A bélyeg 12-es fésűs fogazással készült. A fésűs fogazás jellegzetes és a már az I. kötetben közölt ismérvein kívül érdekes bizonyítékokat találhatunk erre, ha teljes íveket tanulmányozunk.

Az ábrán világosan látható a fésű szélső fogsorának végződése. Itt a fésű fogsorai vízszintes irányban futottak, amíg a másik értéknél függőlegesen (189. ábra).

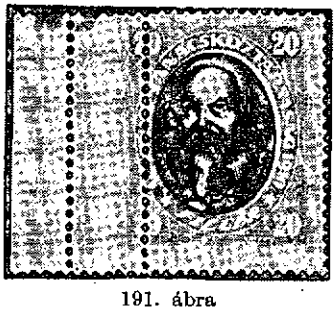
A fésűs fogazás tipikus darabjai még a bemutatott — a fogazógép — a fésű megugrásából származó hibák. (190. és 191. ábra).

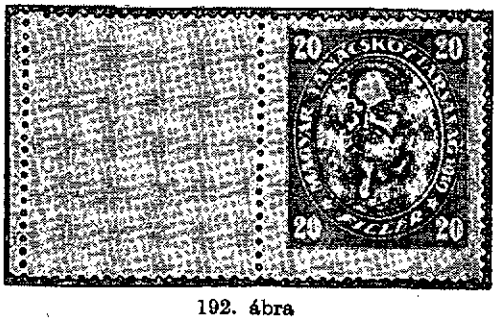
189. ábra

190. ábra

191. ábra

192. ábra

A bélyeg előállításának a fogazás a III. fázis második menete. Természetes tehát, hogy nemcsak a nyomásnál, hanem a fogazásnál is találunk munkafolyamat hiánnyal kikerült darabokat. Ilyenek például azok az ívek is, amelyeket a tervező művészek fogazatlanul kaptak; végeredményben ezek fogazatlan (□) II. fázisnyomatok. Ma már ezek ritkaságszámba menő, keresett darabok.

Egy másik érdekes fogazási eltérés az úgynevezett *üresmezős* bélyeg (Leerfeld), amely a széles ívszegélynek köszönheti létét. Ugyanis ha a 10. oszlop jobb szegélyén a 11. leütéssel az ív fogazása befejeződött és a fogazógép még egy állást ugrott és ütött, akkor befejezte a 11. oszlop teljes fogazását is. Természetesen ebben a 10 függőleges irányú bélyegmezőben már nincs bélyegkép. Ismételten hangsúlyoznunk kell, hogy az ilyen fogazott üres mező csak a kellő szélességű ívszegély esetében keletkezhetett. A fogazógép ismert működésének megfelelően az üres mező a 10., 20.,... 100. bélyegképtől jobbra, illetőleg fordított fogazáskor az 1., 11.,...91. bélyegképtől balra helyezkedik el, illetve azzal függ össze. Gyűjtői értékkel csak a bélyeggel összefüggő párok — *bélyeg+üresmező*, vagy *üresmező+bélyeg* — bírnak. A magyar bélyegek között az üresmezős darabok általában nagyon ritkák; a tárgyalt bélyegeknél pedig még ritkábban fordulnak elő. Különben ennél a kibocsátásnál jelennek meg először, majd az 1945 utáni réznyomatos bélyegeinknél tűnnek fel újra. A sorozat valamennyi címleténél fennáll a lehetősége mindkét változat előfordulásának. Tudomásunk szerint bal oldali üresmezővel eddig a 20 (192. ábra) és 80 filléres került elő (Dr. Rend és Surányi-gyűjtemények).

Vízjel

A sorozatot vékony, enyvezett, vízjeles géppapírra nyomták. A vízjel kétféle állásban előforduló apostoli kettőskereszt: VII/A és VII/B.

A VII/A az állókeresztes vízjelű, ritkán előforduló, a már fent leírt világosabb és hamvasabb színű. Sajnos, ennek keletkezéséről és mennyiségéről ezideig semmilyen adat nem áll rendelkezésünkre. Valószínű, hogy a fent megadott kiadási számok ezeket is magukban foglalják. Mind az előfordulási ritkaságuk, mind világpiaci magas értékelésük azt bizonyítja, hogy nagyon keveset nyomhattak belőle. A színéből következtetve létezése nem a véletlen műve, hanem — minden bizonnyal — készakarva készült. Erre vall az, hogy a nyomdában nyomás közben is észre kellett volna venni a hibát, mert ezt a behelyezésnél a papír alakja azonnal elárulja. Ugyancsak erre vall az is, hogy használtak postán kezelt levelek között állókeresztest nem találunk. A vízjelet tárgyalva meg kell még említenünk, hogy a 100-as ívek általában széles ívszegéllyel készültek. Ezeket az ívszéleket lelkiismeretlen egyének több esetben felhasználták más bélyegek, például állókeresztes, 20 filléres zöld portó hamisításához.

Hamisítványok

A sorozatból hamisítványokat is készítettek. Könnyen felismerhetők, papírjuk sárgás színű, vastag, kartonszerű, enyvezésük egészen durva. Valamennyi hamisítvány vízjel nélküli papíron készült.

Annak ellenére, hogy más helyen összefoglalóan foglalkoztunk már a postai bélyegzésekkel, mégis kötelességünk a legfontosabb egy-két bélyegzőt és futott borítékot e történelmi korszakból bemutatni. A sorozat megjelenésének napján a Budapest 4. sz. postahivatal vörös bélyegzőt használt. Az így lebélyegzett emléklapokat vagy borítékokat elsőnapi leveleknek tekinthetjük.

Szép emléket állított Pesterzsébet munkássága, amikor a várost „Leninvárosnak" nevezte el. Leninváros bélyegzővel ellátott darabok ma már igen nagy ritkaságok.

Az előzőekben ismertettük, hogy a postahivatalokban vásárolt bélyegeket a vevők nem használták bérmentesítésre. Amikor a postavezérigazgatóság

193. ábra

elrendelte, hogy a bélyegeket azonnal borítékra fel kell ragasztani, akkor keletkezett a sok, úgynevezett „szívességbélyegzésű" levél. Sokan csak felragasztották a bélyegeket, de nem bélyegeztették le. Ilyen bélyeg a gyűjtői forgalomban sem használtnak, sem használatlannak nem tekinthető.

A fentiek következtében a valóban postai utat tett levelek ritkaságszámba mennek. Ezért, aki ilyen borítékot akar cserélni vagy venni, tüzetes vizsgálat alá kell vennie a szóbanforgó levelet.

Bemutatunk egy-két hamisítványt, amelyek vizsgálati eredménye mindjárt tanácsul is szolgál.

Neves embereknek címzett borítékot fogadjunk kétkedéssel. A Kun Bélának címzett hamisított levél (193. ábra) áruló jelei:

a felvevő postahivatal a Budapest 4. számú volt. Az ajánlási ragjegy viszont a Budapest 5. számú postahivataltól származik;

Kun Béla nem volt elnök, hanem külügyi népbiztos (akkor ezt általában mindenki tudta);

a középső bélyegzés a címzéssel találkozik, de a tinta takarja. Tehát a borítékot előbb lebélyegezték (szívességbélyegzés) és csak azután címezték meg.

A következő boríték is érdekes (194. ábra; Guido Romanelli ezredes – az akkori olasz követség katonai attaséja – címét hamisították rá. Ezzel a

194. ábra

spekuláns érdekes „történelmi dokumentumot" akart előállítani. Tudvalévő, hogy Romanelli az ellenforradalmat támogatta és közbenjárt a népbiztosok tanácsánál, hogy kegyelmet kérjen az ellenforradalmi lázadásban elfogott ludovikások számára. Ebben a borítékban küldött levélben kérte állítólag az egyik letartóztatott Romanellit a beavatkozásra (a borítékon levő ceruzajegyzet szerint).

Vegyük sorra a hamisítás tanújeleit:

eredetileg a boríték teljes volt. A hamisító azért vágta le, mert valószínűleg másnak és nem Romanellinek címezték. Ezt két – már sárga szegéllyel patinássá változott – tintafolt bizonyítja;

a Romanellinek szóló címzést a postai bélyegzésre írták;

a levelet a Budapest 57. számú postahivatal vette fel, ahol a bélyegeket az „A" ellenőrzőbetűs bélyegzővel június hó 23-án bélyegezték le. A levél érkezési bélyegzése ugyanennek a hivatalnak „B" ellenőrzőbetűs bélyegzőjétől ered július hó 1-i keltezéssel.

Kár a szép borítékért, mert a hamisítással értéktelenné tettek egy igazán szép – A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG HÁZA fejlécű levelet.

Típusok

A nyomási eljárásnak az előzőekben ismertetett előkészítő munkája is bizonyítja, hogy a többszöri másolás következtében sok olyan kis foltokban, vonásokban, vonalmegszakadásokban, színhiányban jelentkező különbség keletkezett, amely a kutató munkának széles területét szolgáltatja. Ezeknek az eltéréseknek a felismerésével jóformán annyi típust tudunk megkülönböztetni, ahány bélyeg egy-egy ívben szerepel. Ha ez így van, akkor viszont úgynevezett ívrekonstrukciókat is létrehozhatunk.

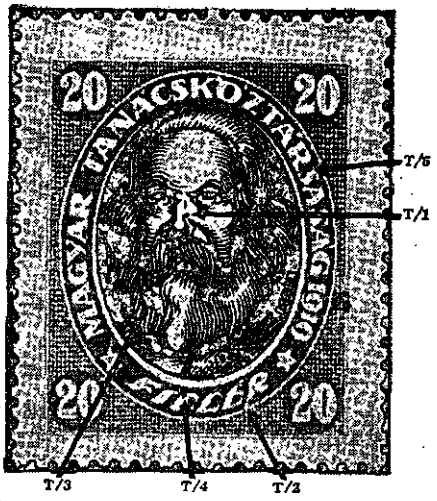
Az eltérések élesen elválaszthatók egymástól, tehát ezek természetétől függően megállapíthatjuk, hogy az adott bélyeg az ismert eltérések alapján az ív melyik részén helyezkedik el.

Már ismertettük az ívek felépítésének alapjait képező tízes nyomatok létrejöttét. A rajtuk előforduló eltéréseket – minthogy ezek egy-egy ív több azonos helyén visszatérőek – *főtípusoknak*, azokat viszont, amelyek a főtípusok mellett az ív minden bélyegén más-más eltérést mutatnak – *alaptípusoknak* nevezzük.

Ez ideig a 20, a 75 és a 80 filléres bélyegekből tudtunk az alaptípusok megállapítása alapján ívrekonstrukciót létrehozni. A 45 és a 60 filléres értéknél csak ívrészleteket lehet rekonstruálni.

Felhívjuk a figyelmét azoknak, akik ívrekonstrukciós gyűjtéssel foglalkoznak, hogy munkájuk közben nem nélkülözhetik a nagyítót. Sok kisebb eltérést csak ennek segítségével ismerhetnek fel. Másik fontos közlésünk, hogy ahol egy bélyegen a számokkal több eltérést ismertettünk, a bélyeg besorolásánál *minden* megadott eltérést – így a főtípusét is – vegyük figyelembe, különben az eremény pontatlan.

Főtípusok. A tízes nyomatokban ismétlődő eltérések szerint

195. ábra

196. ábra

20 filléres (195. ábra)

Az ív minden páratlan sorában (1 – 3 – 5 – 7 – 9. sor).

1. A második és a hetedik bélyegen az orrban egy pont.
2. A negyedik és kilencedik bélyegen a „FILLÉR" szó E betűje után, illetőleg alatta fehér folt. (Az ív minden páros sorában 2 – 4 – 6 – 8 – 10. sor).
3. A harmadik, illetőleg a nyolcadik bélyegen az orrcimpában az általában három pontból álló vonal rövidebb, kót pontnyi.
4. A második, illetőleg a hetedik bélyegen az első L betűben vörös pont.
5. Ugyancsak a második, illetőleg a hetedik bélyegen a „KÖZTÁRSASÁG" szó első S betűje betörik.

45 filléres (207. ábra)

1. A páratlan sorok negyedik és kilencedik bélyegén az ajkakon futó satír-vonal megszakad.
2. A páros sorok harmadik és nyolcadik bélyegén az arcban a satírvonalak pontban végződnek.

60 filléres (209. ábra)

A páratlan sorokban:

1. Az ötödik, illetőleg tizedik bélyegen az ing gallérja alatt barna pont.
2. A második, illetőleg hetedik bélyegen a külső keret szélétől 3 mm-re szakadás.

2/a. A második, illetőleg hetedik bélyegen a „MAGYAR" szó második A betűjének felső részében zöld pont.

3. A negyedik és a kilencedik bélyegen a „MAGYAR" szó második A betűjének felső részében zöld pont.

75 filléres (196. ábra)

Itt minden vízszintesen futó sor egyforma, de a soron belül a következő típusok vannak:

1. Az első és a hatodik bélyegen az orr felett a homlokon barna pont.

1/a. A fenti bélyegeken az Y vékonyabb szára piros folt által megtörik.

1/b. A fenti bélyegeken a „KÖZTÁRSASÁG" T betűjében piros pont.

2. A harmadik, ötödik, nyolcadik és tizedik bélyegen a „DÓZSA" szóban az O és a betűket átlós vonal köti össze.

3. A második és hetedik bélyegen a bal oldali csillag felett a negyedik raszterpont belefolyik a keretbe.

3/a. A fenti bélyegeken a bal oldali csillag alatt két raszterpont összefolyásából vízszintes vonal keletkezett.

3/b. A fenti bélyegeken a C betű fölött vízszintes vonal.

4. A negyedik és kilencedik bélyegeken a bal szem alatti ráncvonalán egy barna pont.

80 filléres (221—230. ábra)

I. A függőleges irányú első sorban levő bélyegeken:

1. Fentről a 16. alapvonal megszakad, így kis fehér folt keletkezett.

2. Az arcban a középtől számított 6. satírvonal fölött pont.

3. A „MAGYAR" szó alapját képező téglalapon az R betű felkunkorodó szára fölött pont, amely belefolyik a keretbe.

II. A függőleges irányú második sorban levő bélyegeken:

1. A belső kép keretének bal oldali felső találkozásánál a derékszögön belül kis háromszög keletkezett. Ez némelykor festékkel betömődik.

2. Az orrban pont. Ez különben közös ismérv a hatodik bélyeggel.

III. A sorok harmadik bélyegein:

1. A bal oldali „80" szám felső és jobb oldali kerete nem zárul össze.

2. Az arc satírvonalazásánál egy pont.

3. A „TANÁCS" szóban az A és N szárai összefolynak.

IV. A sorok negyedik bélyegein:

1. A nyakkendő alatt szakadás.

2. A portrékeret bal sarkán szakadás.

V. A sorok ötödik bélyegein:

semmilyen elváltozás nem található.

VI. A sorok hatodik bélyegein:

1. Az orrban egy pont (mint az első bélyegeken).

2. A jobb szemhéj magasságában alapvonal-szakadás.

VII. A sorok hetedik bélyegein:

1. Az arc három satírvonala felett egy-egy pont.

2. A bélyeg bal oldalán a csillag alatti keretvonaltól a 13. alapvonalon kettős szakadás.

VIII. A sorok nyolcadik bélyegein:

1. Az Y alsó szára töredezett és belefolyik a két keretvonal közébe.

2. A „FILLÉR" szó második L betűje alatt fehér pont.

IX. A sorok kilencedik bélyegein:

1. A jobb oldali csillag mellett fentről az 5. alapvonal megtörik, a 6. pedig nem ér végig a keretig, hanem kissé felkunkorodik.

2. Az Ő betű második pontja befolyik a keretvonalak közé.

3. Az arcban két pont.

X. A sorok tizedik bélyegein:

1. Az „ENGELS" felírás alatt a 4. alapvonalka a második E betű alatt megszakad.

Altípusok. Teljes vagy részleges ívrekonstrukció

20 filléres

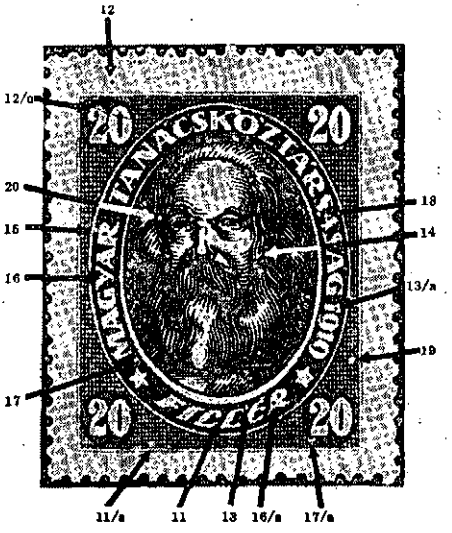
1. A „FILLÉR" szó első L betűjének vízszintes szárán 1-es alakú kiágazás. (197. ábra)

2/a. Visszatérő a főtípusok leírása szerint

2/b. A „KÖZTÁRSASÁG" szó A betűjének vékonyabb lába alatt a fehér mezőben vörös folt.

197. ábra

198. ábra

3/a. Az Ö betű első pontja belefolyik a betű testébe.

3/b. Az alsó bal oldali 2-es alatt vörös pont a kereten kívüli fehér mezőben.

4/a. Az M betű vastagabb lábával egyvonalban fehér pont a barna mezőben.

4/b. A „KÖZTÁRSASÁG" szó R betűjének lába között fehér folt, amely belefolyik a fehér mezőbe.

4/c. Visszatérő a tízes nyomatok leírása szerint

5. A felső bal oldali „20"-as két számjegye között fehér pont.

6. A felső jobb oldali „20"-as számjegy nullájában vörös folt.

7/a. A „FILLÉR" szó első L betűje alatt a raszterpontok összefolyásából fehér folt keletkezett.

7/b. A második 9. szám szára keresztülvágott.

8. Az alsó bal oldali „20" számjegy 2-e alatt két raszterpont összeolvadásából fekvő vessző alakul ki.

9. Az orrtól jobbra függőleges irányú barna festékcsík fut végig, egészen a szakállig.

10/a. Fehér pont a bajusz felső szélén.

10/b. A kabát hajtókája felett a szakáll egy satírvonala megszakad.

11. A „FILLÉR" szó első L betűjének felső, lefelé hajló része fehér folttá szélesedik ki. (198. ábra).

11/a. Az alsó, bal oldali „20"-as számjegytől jobbra két raszterpont függőleges fehér folttá folyik össze.

12. A felső bal oldali „20"-as számjegy fölött a kereten kívül vörös festékfolt.

12/a. A bal oldali felső „20"-as számjegy felső részét vörös festékcsík szeli át.

13. A „FILLÉR" szó második L és É betűje között fent fehér folt.

13/a. Vörös pont az első L felső részében.

14. A portré bal oldalán az arc melletti haj satírvonalainak egyike L betűt ír le.

15. A „MAGYAR" szó R betűje felett fehér folt.

16. Vörös folt az Y vastagabb részében.

16/a. Vörös pont a „FILLÉR" szó R betűjében.

17. A bal oldali csillag felett fehér pont.

17/a. A jobb oldali alsó „20"-as számjegy 2-e U alakban folyik össze két raszterpont.

18. A „KÖZTÁRSASÁG" szó A betűjének vékonyabb lábát vörös folt választja ketté.

19. A második 9-cel egyvonalban a raszteres mezőben fehér folt.

20. A jobb szemtől balra fehér folt.

199. ábra

200. ábra

21. A bal felső „20"-as 2-es számjegye alatt balra a raszterpontok összefolyásából szabályos ü betű keletkezett. (199. ábra).

22. Az Ö betű két pontja között fehér vessző, a Z betű alatt pedig egy pont.

23. A „FILLÉR" szó R betűjének felkunkorodó szára felett fehér pont.

24. Az L és az E betűk alatt a raszterpontok félkört alakítanak ki.

24/a. A bal oldali alsó 2-es számjegy alatt vízszintes fehér folt.

25. A bal oldali alsó 0-ás számjegy alatt két fehér pont.

26. Az Ö betűben vörös pont.

26/a. A bal oldali szemöldökben fehér pont.

27. A „FILLÉR" szó R betűje felett balra fehér folt.

28. A „TANÁCS" szó A betűje és a homlok között a barna mezőben fehér pont.

29. A jobb oldali csillag alatt nagy fehér pont.

30. A bal oldali alsó sarkon a külső keret és a raszteres mező között eltömődés.

30/a. Az R betű alatt az alsó keretvonal megszakad.

31. Az első A betű lábán vörös pont. (200. ábra).

32. A szakáll bal oldalán az A betűvel egyvonalban a barna mezőben vízszintes irányú törés.

33. Az Y-al egyvonalban a barna mezőben vízszintes vonal.

33/a. A „TANÁCS" szó A és C betűje vörös csíkkal áthúzott.

34. Az orr jobb oldalán fehér pont.

35. A „MAGYAR" szó R betűje felett a fehér ellipszis vonalát vörös folt szakítja meg.

35/a. A felső jobb oldali 2-es számjegy talpában vörös pont.

36. és 36/a. A bélyeg felső részén a bélyegképen kívülről vörös csík indul ki, amely áthúzza a középső S betűt is.

37. Az alsó jobb oldali 0-ás számjegy vörös csíkkal áthúzott.

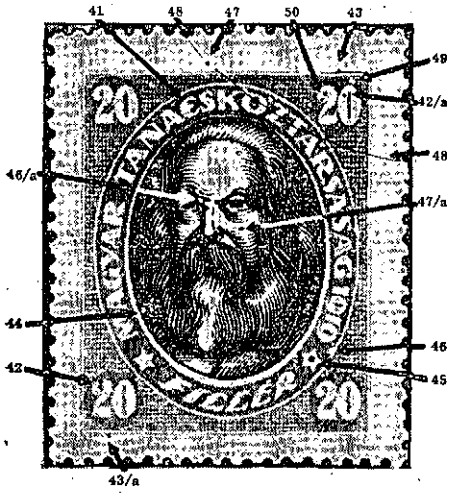
37/a. Az alsó jobb oldali 2-estől balra három raszterpont összefolyik.

38. A homlok jobb oldalán a haj találkozásánál fehér köralakú folt, közepén barna ponttal.

39. A két L betű között fehér pont.

40. A jobb oldali felső „20"-as számjegy 2-ese alatt fehér pont.

40/a. Az Y vastagabb ága fölött fehér folt.

201. ábra

202. ábra

41. A „TANÁCS" szó C betűjében kis nyúlvány köralakú e betűvé alakítja a C-t (201. ábra).

42. Az alsó bal oldali 2-es számjegy felső hajlata megszakad.

42/a. A felső jobb oldali 0-ás számjegyben vörös pont.

43. A felső jobb oldali 2 és 0 közötti irányban a külső keret kipúposodik.

43/a. Az alsó bal oldali „20" alatt a kereten kívül vörös pont.

44. A barna mezőben az M vastagabb lábával egyvonalban fehér pont.

45. A jobb oldali csillagban vörös folt.

46. A jobb oldali csillag felett fehér folt, amely belefolyik a keretbe.

46/a. A jobb szem felett az orrnyeregben fehér pont.

47. Az S betű felett a kereten kívül vörös pont.

47/a. Vörös pont a bal szem alatt a fehér mezőben.

48. A bélyeg felső, külső keretéből, balról jobbra, lefelé tartó irányba vörös vonal fut, amely a „KÖZTÁRSASÁG" szó három betűjét (ÖZT) átszelve a jobb oldalon elhagyja a bélyeget.

49. A jobb oldali felső „20" felett a raszterpontok összeolvadásából fehér folt keletkezett.

50. A jobb oldali felső 2-es felső kampójában vörös folt.

51. A K betű alatt a barna mezőbe belefolyik a fehér keret. (202. ábra).

51/a. A bélyeg bal oldalán a haj és a szakáll találkozásánál egy satírvonal fehér folttá széle sedik ki.

52. Az Ö betű alatt fehér folt.

52/a. A „FILLÉR" szó első L betűjében és az É betűben vörös pont.

53. A „TANÁCS" szó A betűjének vékonyabb szára vörös vonal által megszakad.

54. Az M betű magasságában a középrész barna festékje háromszög alakban kifolyik.

54/a. Az alsó, jobb oldali „20" szám 2-es számjegyében az alsó hajlatnál vörös folt.

55. A bal szem bal sarkában a vonalak törőttek és ezáltal fehér folt keletkezett.

56. A baloldali alsó „20"-as szám 0-jának bal oldalából nagy darab hiányzik.

57. A jobb oldali felső „20" mellett külső kerettörés, a vörös festék beolvad a fehér csíkba.

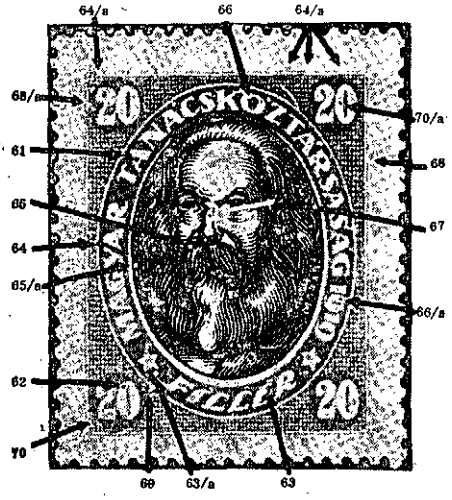
58. A bal oldali felső „20"-as 2-es számjegyének felső hajlatában vörös pont.

58/a. Az alsó bal oldali „20"-as 0-jában fehér pont.

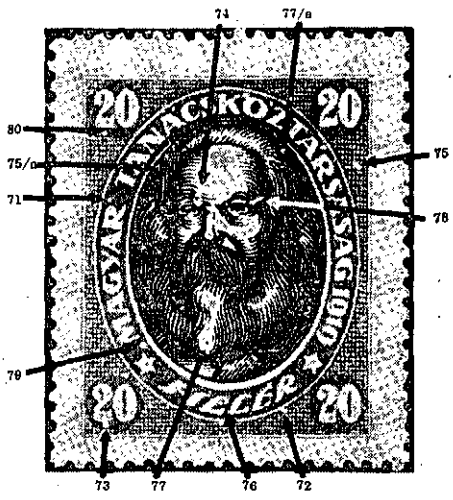
59. Az első L betű alatt külső keretvonal-törés és felette a fehér keretben elmosódó pont.

60. A második 9-ben vörös pont.

60/a. A szakáll jobb oldalán fehér pont.

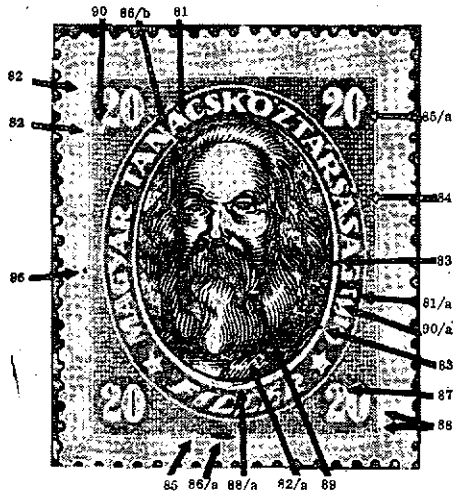

203. ábra

204. ábra

61. A „TANÁCS" szó A betűjének teteje betörik. (203. ábra).
62. Az alsó bal oldali „20" számjegy 0-jában nagy vörös pont.
63. Az E betű középső, vízszintes zászlócskájának vége letörik.
63/a. A bal oldali csillag alatt fehér pont.
64. Az A és Y közötti részen a fehér ellipszis keretet vörös pont szakítja meg.
64/a. A felső keretvonal négy helyen megszakad.
65. A bajusz jobb oldali felső részén fehér pont.
66. Az Ö betűben vörös pont.
66/a. Az első 9-ben vörös pont.
67. Az ormyereg alatt egy pont.
68. A jobb oldali külső keretvonal megszakad az R betű magasságában.
68/a. A felső daloldali „20" középmagasságban a raszterpontos rész megtörik.
69. A bal oldali alsó „20"-as számjegy 0-ja fölött jobbra a fehér ellipszis megtörik és befolyik a raszteres részbe.
70. Bal oldali alsó „20"-as 2-es számjegye alatt három raszterpont összeolvad.
70/a. A jobboldali felső „20"-as 0-jában vörös folt, amelyben fehér folt keletkezett.
71. A „MAGYAR" szó R betűje fölött jobbra fehér pont. (204. ábra).
72. A „FILLÉR" szó R betűje alatt a fehér keret beszakad és összefolyik egy raszterponttal.
73. A bal oldali alsó 2-es alatt nagy fehér pont, összeolvadva a számjegy alsó, vízszintes vonalával.
74. A jobb szemöldökön nagy törés.
75. A jobb felső 0-ás alatt a raszterpontok összefolyásából balról jobbra tartó ferde vonal keletkezett.
75/a. A „TANÁCS" szó A betűje alatt a barna mezőben fehér 1 számjegy alakú folt keletkezett.
76. Az első L betű felső hajlatában fehér pont.
77. A szakáll közepén a fehér mezőben barna pont.
77/a. A „KÖZTÁRSASÁG" T-je alatt a barna mezőben fehér pont.
78. A bal szem felett a satírvonalak megszakadnak és egy vízszintes csatorna képződik.
79. A csillag és az M betű között nagy fehér pont.
80. A felső bal oldali 2-es alsó, vízszintes szára alatt vörös mezőben fehér pont.

205. ábra

206. ábra

81. Az A jobb lábán vörös pont. (205. ábra).

81/a. A dátum első 1-esében felül félkör alakú folt.

82. A bélyeg bal oldali külső kerete a 2-es alsó, illetőleg felső részével egyvonalban megszakad.

82/a. A kabát hajtókáján a satírvonalak között pont.

83. A harmadik A jobb lábánál vörös pont a fehér ellipszisben. Ugyanígy a második 9-es alatt.

84. A külső ellipszisben az S és az A között a keretvonal megszakad.

85. A bélyeg alsó keretén az I betű alatt törés. A jobb felső 0-n alul törés.

86. A keret külső vonalán kívül a G és Y között vörös folt.

86/a. Az alsó külső keret középpontjától balra megvastagodik.

86/b. Az M betű jobb lába alul folytatódik (lefolyik).

87. Az alsó jobb oldali 2-es felső hajlatában pont.

88. A jobb oldali külső keret az alsó „20" vonalában kétszer megtörik.

88/a. A portré barna vonala alul kétszereződik.

89. A bajusz bal oldalán az utolsó vonal L formájában elágazik.

90. A bal oldali felső 2-es előtt fehér pont.

90/a. A dátum első 1-e és 9-e között fehér pont, mely által a két számjegy összeolvad.

91. A „TANÁCS" szó N betűjének bal oldali lába belefolyik a keretbe. (206. ábra).

91/a. Az Ö és a Z betűk a felső vízszintes irányában összefolynak.

92. A bélyeg bal oldalán a felső 2-es alatt a keretet és a belső részt vörös folt köti össze.

92/a. A „KÖZTÁRSASÁG" szóban a Z felső vízszintes vonala alatt fehér csík.

93. A „KÖZTÁRSASÁG" második Á betűjének jobb lába alatt pont.

93/a. A „MAGYAR" szó első A betűjével egyvonalban a raszteres részben a pontok hiányosak, három helyett csak egy van.

94. A bélyeg bal oldali keretén törés, az R és a T közötti résszel egyvonalban.

94/a. A „FILLÉR" szó és a csillag között ferde vonal.

95. A bélyegkép bal oldalán a második A betű magasságától fölfelé 0-ig vezető ívszerű törés.

95/a. A felső keret az S betű felett megszakad.

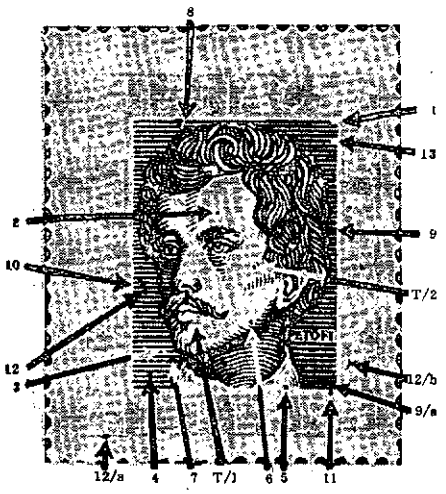
96. Az orrheggyel egy magasságban a haj fehér pontban végződik.

97. A külső ellipszis keret az első T betű felett megszakad.

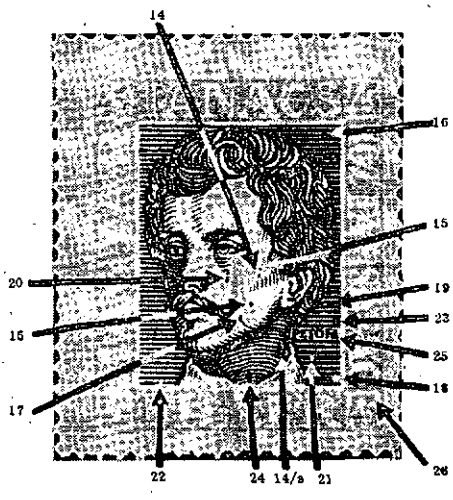
98. A „TANÁCS" szó A-jának felső részétől balra fehér pont.

99. A jobb felső 2-es és 0 számjegyek között nagy fehér folt.

100. A jobb oldali alsó 2-es vízszintes szára a végénél lefolyik.

207. ábra

208. ábra

45 filléres. Ívrekonstrukció részlet

A típusszámok mellett a zárójelben levő számjegy a bélyeg helyét jelöli az íven.

1. (4) A belső zöld mező első alapvonala 0,5 mm-rel rövidebb, mint a többi (207. ábra).
2. (13) A bal szem felett zöld pont.
3. (15) A bélyeg bal oldalán alulról a 8. alapvonal megszakad.
4. (17) A bélyeg bal oldalán a 3. és 4. alapvonalat összekötő zöld folt.
5. (18) A galléron zöld folt.
6. (19) A fültől balra lefelé az arcban nagy zöld pont.
7. (31) A gallértól balra, alulról a 6. alapvonalon egy pont.
8. (32) Az 1. és 2. alapvonal a negyedik mm-nél megtörik.
9. (42) A bélyeg jobb oldalán a 22. és 23. alapvonalat egy folt köti össze.
9. (42) A fenti megismétlődik az utolsó és utolsóelőtti alapvonal között.
10. (45) A bélyeg bal oldalán lentről a 21. és 22—23. alapvonalat egy zöld folt köti össze.
11. (49) Alul jobbra, az alapvonalak alatt nagy zöld folt.
12. (55) Alulról a 20. alapvonalon pont.

12/a. (55) A bal oldali alsó „45" számjegy alatt a kereten narancssziníi pont.

12/b. (55) Az utolsó A betű vastagabb lába törött.

13. (56) Fentről az 5. alapvonal 0,5 mm-rel rövidebb
14. (57) Az arc satírvonalai fölött egy pont. (208. ábra).

14/a. (57) A nyakon nagy zöld folt.

15. (58) Az arc satírvonalai alatt és fölött egy-egy pont.
16. (64) A 2., 3. és 4. alapvonalat egy zöld folt köti össze.
17. (65) Az állkapocs satírvonala felett a kicsi pont helyett nagy keletkezett.
18. (67) Az utolsó előtti alapvonal 1 mm-rel rövidebb.
19. (69) Alulról a 14. és 15. alapvonalat pont köti össze.
20. (73) A bal szem alatti satírvonalak egy csepp alakú foltban végződnek.
21. (74) A jobb oldalon alulról a 6. alapvonal megsazakd.
22. (77) Alulról az 1. alapvonal megszakad.
23. (78) A „PETŐFI" I betűje fölött zöld folt köti össze az alapvonalakat.
24. (81) A nyakon zöld folt.
25. (82) A „PETŐFI" szó I betűje összetört.
26. (100) Az első jobb oldali 5 számjegy felső zászlócskája rövidebb.

209. ábra

210. ábra

60 filléres. Ívrekonstrukció-részlet

1. (3) A „TANÁCS" szó N betűjének jobb szárán felül fehér pont (209. ábra).
1/a. (3) A felső külső keretrész 4,5 mm-nél megszakad.
2. (10) A szakállban fehér pont.
3. (11) A jobb oldali külső keret alulról 6 mm-re megszakad.
4. (14) Az alsó külső keret a 23,0 mm-nél megszakad.
5. (16) A fül felett a hajban fehér pont.
6. (20) A „MAGYAR" szó G betűjében fehér pont.
6/a. (20) A fenti szó R betűjének bajusza fehér vonallal belefolyik a portré keretébe.
7. (25) A fülön fehér folt.
8. (30) A „MAGYAR" szóban az Y és az A között fehér pont.
9. (58) A bélyeg bal alsó sarkában egy fehér átlós vonal.
10. (60) A bélyeg felső kerete 3,5 mm-nél megszakad.
11. (63) A bal oldali csillag alatt barna festékfolt.
12. (61) Az arcban lefelé futó a 2. és 4. satírvonalat összekötő törés.
13. (65) A „MAGYAR" szó G betűjében fehér folt (210. ábra).
13/a. (65) A jobb oldali alsó szám 0-jának közepével egyvonalban a zöld alap megszakad.
14. (66) Az orr és az R betű között a raszteres barna mezőben fehér folt.
15. (69) A szakáll és a nyak között fehér folt.
16. (73) A bal szemöldök kicsúcsosodik.
16. (73) A szájjal egyvonalban a barna mező jobb oldalán barna folt.
17. (75) A jobb oldali külső keret fentről 1,5 mm-re megszakad.
18. (76) A homlokon barna pont.
19. (79) A bélyeg bal oldalán a portré keretén zöld folt.
20. (86) Az orr mellett barna pont.
21. (88) A fül felett fehér pont.
22. (89) Az alsó külső keret a 20,0 mm-nél megszakad.
23. (93) A „FILLÉR" szó után fent nagy fehér pont.

211. ábra

212. ábra

75 filléres. Ívrekonstrukció

1. Az orrtól balra barna folt (211. ábra).
2. A sapkán a C betű alatt két raszterpont összeolvad.
3. A jobb oldali 5—9 alul törött.
4. Az M betűben fehér pont.
5. Az Ö betű alatt két fehér pont.
5/a. A Z betű alatt a sapka beszakadt.
6. A bal oldali 5-ön félkör alakú vörös hiány.
7. A szakállban a második L fölött fehér folt.
8. A „KÖZTÁRSASÁG" szó első A betűje mellett fehér pont.
9. Az első 5-ös fölött két raszterpont összefolyik.
10. A bélyegképen kívül, fent az S betű irányában vörös vízszintes vonal.
11. Az Ö betű fölött a vörös raszteres mező széle fehér foltban megszakad (212. ábra).
11/a. Az F betű fölött barna folt.
12. A „MAGYAR" szó R betűjében fehér folt.
13. Az A és az M között fehér csík.
13/a. Az orr tengelyében a homlokon barna pont.
14. A jobb oldali 5-ös alatt két raszterpont függőleges vonallá olvad össze.
15. A száj alatt, a szakáll tövében barna folt.
16. A C és S betűk között fehér keretes vörös pont.
17. A bélyeg felső sarkában az első és második sorban levő 5. raszterpontok összefolyásából függőleges vonal képződött.
17/a. A bal oldali csillag alsó szöge alatt két raszterpont vízszintest képez.
18. Az orr tengelyében a homlok és a sapka határán barna folt keletkezett.
19. A második T betűben vörös pont.
20. A második L betű alatt a vörös raszteres mezőből két függőleges irányú vonal nyúlik ki.

213. ábra

214. ábra

21. A Z betű alatt a fehér keretben vörös folt (213. ábra).
22. A bélyeg bal oldalán a képen kívül az M magasságában vízszintes vonal.
23. A C betű előtt ívszerű fehér vonal.
23/a. Az É betű felező vonala mellett fehér pont.
24. Az I betű fölött a szakállban fehér pont.
25. Az F betű felső részében két vörös pont.
26. A K betű alatt a sapkán nagy fehér pont.
27. Az első 7-es alatt raszterpontok összefolyásából függőleges képződött.
27/a. A száj alatt a szakáll tövénél barna pont.
28. A sapka széle a 7. és 8. tüske között beszakadt.
29. A bélyeg jobb oldalán a fül alatt a háromszor három raszterpontos rész alsó pontjai szabálytalan foltokká torzultak.
30. Az első 7-es zászlója összefolyik egy raszterponttal.
31. Az I betű fölött a szakállban fehér keretes barna pont (214. ábra).
32. Az első A felett három raszterpont vízszintessé olvad össze.
32/a. Az orr és az ajak között kis fehér folt.
33. A bélyeg jobboldalán a 18. és 19. raszterpont között ferde vonal fut ki a bélyeg széléig.
34. A második 7-es hasán fehér pont.
34/a. Az orr tengelyével egyvonalban a sapkában vesszőszerű képződmény.
35. A fül alatt fehér pont.
35/a. A jobb szem fölött fehér csík.
36. Az Y vastagabb szárában vörös pont.
37. Az orr tengelyével egyvonalban a sapkán három pont egybefolyik.
37/a. A „DÓZSA" Ó betűje fölött a sapkán fehér folt: vastagtalpú fordított L alakban.
38. A „TANÁCS" szó S betűje alatt a sapkán két raszterpont függőleges folttá alakult.
38/a. A második R betű felett fehér pont.
39. Az M betű vékony szárával egyvonalban két raszterpont összeolvadásából fehér folt keletkezett, közepén vörös ponttal.
40. A bal oldali 7-es alatt nagy fehér négyszög.
40/a. A jobb oldali 7. és 5 szám között vesszű.

215. ábra

216. ábra

41. A szakáll két vonalat összeköti egy vízszintes (215. ábra).
42. Az Ö-ben barna pont.
43. A fültől jobbra levő mezőben barna pont.
44. Az első 5-ben vízszintes vonal.
45. A jobb oldali 5-ös alul foltos.
45/a. A bajusz alatt a szakáll két vonalát vízszintes köti össze.
46. A bajusz fölött fehér, 6-os alakú képződmény.
47. A „DÓZSA" felirattól balra nagy barna pont.
48. Az arcban halvány barna függőleges vonal.
49. A bal szemöldökön pont.
50. A K és Ö közötti vonalban a sapka raszterpontjai összefolytak.
51. A bal oldali 7-es fölött nagy vörös folt (216. ábra).
52. A „FILLÉR" R betűje alatt két raszterpont összeolvadásából vízszintes vonás keletkezett.
53. A második A betű vékonyabb lábából pontban végződő ág nyúlik ki.
54. A sapka felső részén a háromszög alakú fehér folt a keretet átszakította.
55. A portré alsó, középső részén fehér folt.
56. A bajusz középső részén fehér folt.
56/a. A szakállban nagyobb fehér pont.
57. Az első 7-es fölött a második és harmadik rasztersor 5. pontjainak összeolvadásából függőleges jött létre.
58. A bélyeg bal oldalán az A betűvel egyvonalban a sapkán szakadások.
59. A háromszor hármas raszteres mezőben az első pontok függőleges vonallá olvadnak össze.
59/a. A portré belső bal oldali kerete megszakad.
60. Az F betű felett a barna mezőből téglalap alakú folt nyúlik ki a fehér keretbe.

217. ábra

218. ábra

61. A „DÓZSA" D betűje fölött barna folt (217. ábra).
62. A K betű jobb lábát vörös festékcsík vágja ketté.
63. A sapkán három helyen nagy fehér folt.
64. A „FILLÉR" szó R betűje felett a két szélső szakállvonal között fehér folt.
65. A „TANÁCS" S betűje felett a fehér külső kerettel két raszterpont egybefolyik.
66. A bal oldali bajuszon fehér folt.
67. A bélyegkép felső szélén a vörös mező három helyen megszakad.
68. A „MAGYAR" szó R betűjével egyvonalban a raszteres mezőben vörös folt.
68/a. A sapkában fehér folt.
69. A sapka alsó szegélyén fehér folt.
69/a. A szakállon, közvetlenül a bajusz alatt két fehér folt.
70. A fül feletti fehér hajvonal ketté ágazik. Fölötte egy raszterpont villát képez.
71. A második A összekötő vonalán vörös pont (218. ábra).
72. A fülkagyló vízszintesen beszakadt.
73. Az M betű felső talpa betörik.
74. A jobb oldali csillag alsó és bal oldali szöge közt a raszterpontok összeolvadásából vízszintes és függőleges vonal képződött.
75. Az orral egyvonalban az I betű felett a szakállban fehér pont.
76. A fül alatti barna mezőben levő háromszor hármas raszterpontok első sorában a középső teljesen, az első félig eltűnt.
77. Az utolsó A betűvel egyvonalban vörös mezőben a raszterpontok összemosódásából átlós vonal alakult.
78. A szakáll alsó részén fehér vízszintes vonal.
79. A szakállvonalak összefolyásából egyrészt ék alak, másrészt hosszúkás H alak képződött.
80. A jobboldali 7-es zászlójában vörös pont.

219. ábra

220. ábra

81. Az ajak fehér pont által beszakadt (219. ábra).
82. Az Y két szára között fehér átlós vonal.
83. Az orr tengelyének vonalában az S betű alatt a sapkán fehér folt.
84. A második Á betű vékonyabb lába az összekötő vonal felett vörös vonallal átvágott.
85. A szakáll egyik szála fehér pontban végződik.
86. A bal oldali 7-es alatt egy raszterpont helyett kettő lett és ezek függőlegest képeznek.
86/a. Két szakállvonal összefolyik.
87. A K betű jobb felső szára fölött a fehér fodorban két vörös pont.
88. A sapkában két feltűnő fehér folt.
89. A háromszor hármas raszteres résznél az ellipszis alakú bélyegképből nagy barna folt nyúlik ki.
90. A fenti rész fölött a barna mezőben fehér csík.
91. A baloldali 5-ös alsó részén és a jobb oldali 7-en, valamint a bélyeg keretén vörös foltok. (220. ábra)
92. A szakáll közepén fehér folt.
93. Az R betű felett a szakáll két szálának összehajlásából elnyúlt m keletkezett.
93/a. A bajusz jobb oldalán fehér folt.
94. A fülkagyló szélét megtöri egy függőleges irányú fehér folt.
94/a. A bal szem alatt fehér csík.
95. A sapka jobb oldalán fehér folt.
95/a. A K alatt a sapka széle beszakadt.
96. Két szakállvonal között az É betű felett fehér pontok.
97. A „KÖZTÁRSASÁG" szó R betűje fölött a vörös mező beszakadt.
98. Az utolsó S betű felső részéből fehér vonal nyúlik ki.
99. A háromszor hármas raszteres rész mellett és alatt nagy fehér folt.
100. A jobboldali 5-ös felkunkorodó része raszterpont által meghosszabbodott.

221. ábra

222. ábra

80 filléres. Ívrekonstrukció (A visszatérő ismertetőjegyek együttes kezelése miatt a sorszámozás a függőleges irányt követi)

1. A jobb oldali csillag mellett az alapvonalkázás foltban elhalványul (221. ábra).
11. Törés a jobb oldali külső keretlécen az A betű felett.
21. Törés a külső keretlécen: a) a felső és jobb oldali keretléc nem ér össze; b) a csillag alapján a második kerettöréssel egyvonalban beszakadt.
31. Fent külső keretléctörés és a csillag alatti első három alapvonal nem ér végig, így fehér folt képződött a keretig.
41. Az R felett törés a külső keretlécen. Az Y és az A fehér foltban befolyik a keretek közé.
51. A jobb oldali O-n törés.
61. A jobb oldali „80" bal oldali és alsó kerete nem ér össze.
71. Tömődés az „ENGELS" felirattól felfelé a 12. alapvonalon és a csillag alatti rész 4—5. vonala között.
81. A T és az A között félkör alakú barna folt nyúlik ki a portré keretéből.
91. A „MAGYAR" szó G betűjének felső részénél fehér folt. Ugyanezen a bélyegen az „ENGELS" felirattól felfelé a 12. vonal megvastagodik és a 13., 14. vonalban félkörívet ír le.
2. A bal oldali 0 fölött ékalakú fehér folt szakítja meg a portré vállrajzát. Ugyanezen bélyegen a jobb oldali 0-ban fehér folt (222. ábra).
12. Törés a jobb oldali keretlécen.
22. Külső keretléctörés a bal oldali léc alsó részén.
32. Az R felső része fehér folt által átszakad a keretek közé.
42. A jobb oldali csillag alatt a 4. alapvonal megszakad.
52. A zakó jobb kihajtóján 21-es szám alakú törés.
62. Az Y-nak egy irányban a 30. és a 31. vonalka között a kereten törés, csatornát képez.
72. Az A jobb talpa és a szemöldök között vonal- és keretszakadás (csatorna).
82. Satírvonal-szakadás a homlokon, amely fehér foltot képez (bal oldalon a 19—20. vonal közt barna folt).
92. Az „ENGELS" felirattól balra, a szakállon és az orron nagy barna pont.

223. ábra

224. ábra

3. A bal oldali „80" keretén barna pont. A jobb oldali külső keretrészen az A betű fölött törés (223. ábra).

13. A bal oldali külső kereten törés, alatta fehér függőleges az A és R betű között.

23. A „MAGYAR" szó első A betűjének lábában pont. A jobb oldali „80"-as fölötti és jobboldali kerete nem ér össze.

33. A felső és bal oldali keretlócek találkozása előtt mindkét oldalon törés. Ugyanígy a portré keretén a jobb oldali „80" fölött.

43. Fehér pont a második L felfelé ívelő szára fölött.

53. Az Ő betűn a második pont helyett vékony ferde vessző.

63. Törés a nyakkendőn és ettől jobbra fent egy vonás és egy pont helyett három pont.

73. A „MAGYAR" szó első A betűjének felső részén a függőleges irányú fehér folt hosszabb.

83. A fültől balra a satírvoalas részben barna folt.

93. Az első és második alapvonal között tömődés és szakadás az A bal szára alatt.

4. A bal oldali O-n fehér folt. A bólyeg jobb oldali külső keretén az Á és R között szakadás (224. ábra).

14. Vessző a „FILLÉR" szó után.

24. A második L hátán fehér keretű fekete pont.

34. Törés a „TANÁCS" felirat alapjának T betűjéhez közel eső részen és a csillag alapjának jobb, felső részén. A csillag felett elnyúlt V alak.

44. A bal oldali 22 alapvonalnál a portré kerete megszakad, csatorna képződik.

54. A „TANÁCS" S betűjének alsó részén a fehér festék lefolyik.

64. Az „ENGELS" felirat E betűjétől balra a hajban törések képződtek.

74. A „MAGYAR" szó második A betűje fölött vessző.

84. A „KÖZTÁRSASÁG" alsó A betűjéből egy tüske és egy pont ágazik ki.

94. Az első alapvonal az A betű alatt megszakad.

225. ábra

226. ábra

5. A jobb oldali „80" mellett a külső keretléc megtörik, a „KÖZTÁRSASÁG" T és Á betűje alatt a portré belső kerete megvastagodik és egy alapvonal megszakad. (225. ábra)

15. Az N betű fölött fehér mezőben egy pont.

25. A jobb oldali csillagtól jobbra a vonalkázások 1-es szám alakját képezik. A szakállason barna folt.

35. A bal oldali csillag alatti alapvonalak 6. és 7. sora közt a keret megszakad, csatorna keletkezik.

45. A kabát hajtókáján kör alakú fehér foltban sötétebb pont.

55. A „KÖZTÁRSASÁG" első Á betűjén az összekötő vonal nem éri el az A lábát.

65. A „KÖZTÁRSASÁG" első S betűjének alsó szára kettényílik.

85. A K betű két felső szára között kis fehér farkinca látható.

75. Az A-val egyvonalban a belső kerettörésből csatorna képződik és a G vonalában a bajuszon fehér pont.

95. A G betűvel egyvonalban az alapvonalak között tömődés.

6. Jobb oldali keretléctörés a Z és T betűk között (226. ábra).

16. A jobb oldali 22. és 28. alapvonalon szakadások.

26. Az N bal szára mellett fehér folt.

36. A jobb oldali 8 és 0 számjegyekben fehér foltok. A „KÖZTÁRSASÁG" szó Z és T betűje között fehér, vesszőszerű törés.

46. A bal oldali külső keretlécen törés a G betű felett. A jobb oldali csillag alapját szolgáló vonalkázások ÁN formát írnak le.

56. A homlokon fehér folt.

66. A bélyeg bal oldalán a G betű szárával egyvonalban és a jobb oldalon az A betű jobb szárával egyvonalban alapvonal szakadások.

76. Az első A betű összekötő vonala vízszintes irányban elfolyik és a bal oldali 8-as alatt a külső keret megszakad.

86. Az első L betűben fehér keretű zöld pont.

96. A jobb szemtől jobbra két alapvonal széttárul és egy pontot zár be. A bal szem alatt a satírvonalak pontban végződnek.

227. ábra

228. ábra

7. A bélyeg jobb oldalán a kereten kívül alulról az 5. és 6. fog közötti részen olajzöld festékcsík (227. ábra).

17. Pont az F és I betűk között.

27. Pont az R bajsza fölött és pontban végződő kiágazás az N bal oldali lábából.

37. A jobb oldali „0" felső kerete megszakad, a „KÖZTÁRSASÁG" T betűje átszakad a fehér keretbe.

47. A jobb oldali „80" után pont, az A betűből az összekötő vonallal egyirányban kis farkinca nyúlik ki.

57. Pont a szakállban és a gallértól jobbra eső fehér mezőben.

67. A bélyegeken kívül fehér szegélyen zöld pont az Á-val egymagasságban.

77. Fehér pont az F betű előtt, portrékeret-szakadás az Y8-nal egyvonalban a külső kerettörés a jobb oldali csillag alatt.

87. Fehér foltok a bal oldali „80" mindkét számjegyén.

97. A fültől jobbra nagy folt.

8. A bélyegképen kívül a bal oldali részen lentről az 5. és 6. fog között olajzöld festékcsík. A „KÖZTÁRSASÁG" szó R és S betűje fehér ívszerű vonal által összefolyik (228. ábra).

18. Az Ó bal oldali pontja kettétört.

28. Pont az M után és a T előtt. Alsó kerettörés a jobb 8-as alatt.

38. Kerettörés a jobb oldali „80"-as keretén. Két fehér pont a második L alatt.

48. A „KÖZTÁRSASÁG" Z betűjéből kis fehér nyúlvány ágazik ki. A bal oldalon alulról a 18. alapvonal két helyen megszakad.

58. A csillagtól számított 5. alapvonal a bélyeg bal oldalán megszakad.

68. A jobb oldali csillag alatt a 3. alapvonal három helyen szakad meg.

78. A jobb oldali csillag alsó és bal szöge között nagy fehér folt, az Á betű alatt tömődések, az 1. és a 2. alapvonalak között.

88. A bal oldali csillag szöge befolyik a fehér keretbe, az Y két felső szára között fehér folt.

98. Alapvonalszakadás a bal oldali csillag alatti 11. vonalon fehér pont a második L betű alatt.

229. ábra

230. ábra

9. Fehér keretes folt a kabát hajtókáján (229. ábra).

19. Külső keretléctörés, mely előtt a bélyegképen kívül festékfolt látható.

29. Fehér pont az első L betű és az M betű után, fehér farkinca nyúlik ki a bal oldali csillag alsó szárából.

39. Törés a jobb oldali „80" keretén és az S és A betűk között a jobb oldali külső keretlécen.

49. Pont a „TANÁCS" A betűjének vesszőjében, a bal csillag alatti mezőbe fehér vonás nyúlik be.

59. Pont az Ö betű közepében.

69. A „MAGYAR" szó bal oldali szárával egyvonalban vonalszakadás, a jobb oldali szárával egyvonalban pedig egy és ugyanazon az alapon két szakadás.

79. Pont a jobb oldali 0-ás után.

89. Törés a portré keretlécén az N betű alatt.

99. Folt az I betű után és fehér folt keletkezett a bal oldali „80" mellett a portré sarkában.

10. A jobb oldali külső kereten törés az S és az A betű közt, törés a „TANÁCS" szó alapját képező mező jobb oldalán. (230. ábra)

20. Az Ö betűben egy pont.

30. A „MAGYAR" szó R betűjének függőleges szára fönt ferde vonallal folytatódik.

40. Külső kerettörés a Z és a T betűk fölött.

50. A bélyeg jobb oldalán a kereten kívül alulról a 9. és 10. fog között olajzöld, vízszintes festékcsík; az É betűnek kis farka van és felette fehér pont.

60. A bal oldali csillag alapjába két fehér folt nyúlik be.

70. Külső kerettörés az A betű fölött és fehér pont a „KÖZTÁRSASÁG" szó után.

80. A portré keretét megtörik a bal oldali csillag alatt. A külső keret viszont a csillagtól jobbra.

90. A homloktól jobbra a hajban, fehér keretben két pont.

100. A bélyeg alsó szélén a 8. és 9. fog között a fehér szegélyen függőleges vonal; a bélyeg jobb oldalán az Á és R betűk között vonalszakadásokból és eltömődésből folt keletkezett.

Emléklap

A sorozatot, mint már említettük a Magyarországi Tanácsok Első Országos Gyűlésének összehívására bocsátották forgalomba.

Erre az ünnepélyes alkalomra a posta az Országgyűlés minden egyes

küldöttjének egy emléklapot ajándékozott, ráragasztva a tárgyalt teljes bélyegsorozatot.

Az emléklapot Bokros Ferenc terve alapján az Állami Nyomda készítette el.

A Filatéliai Szemle 1962. augusztus hó 1-i számában Bokros Ferenc visszaemlékezéseiben, az emléklap előállításáról — többek között — a következőket olvashatjuk: „...Egyetlen éjszaka állt rendelkezésemre ennek megrajzolására és Pinterits klisé-üzemében még aznap megkaptam a klisét, amelyről az Iparművészeti Főiskola kísérleti nyomdájában 2200 darabot ki is nyomattam és magam megsorszámoztam."

A Bélyegmúzeum irattárában őrzött dokumentumok szerint — ezzel szemben — a megrendelést az Állami Nyomda kapta, a lapokat megfelelő időre le is szállította, sőt, a bélyegeket is az Állami Nyomdában ragasztották fel. Ezt bizonyítja az alábbi okmány:

„*3175*
1919. Ej *232 204*
Bölcsy/Sós
III. 12.

Átadási elismervény

100 azaz Egyszász ív kommunista postabélyegről emléklapokra felragasztva, és pedig a készített 2000 (kettőezer) drb. emléklap mindegyikén 1 drb. 20 filléres (Marx), 1 drb. 45 filléres (Petőfi), 1 drb. 60 filléres (Martinovics), 1 drb. 75 filléres (Dózsa) és 1 drb. 80 filléres (Engels arcképével) vagyis összesen:

20 filléres 20 ív = 2000 drb.
45 filléres 20 ív = 2000 drb.
60 filléres 20 ív = 2000 drb.
75 filléres 20 ív = 2000 drb.
80 filléres 20 ív = 2000 drb., melyet a magyar állami nyomda hitelraktára a magyar posta és távirda vezérigazgatóságnak a mai napon átadott.

Budapest, 1919 évi június hó 12-én

Pecsét: Sárkány Ferenc
Magyar Népköztársaság Boldog István
Állami Nyomda
Hitelraktára
Átadattak Mikola pol. megbizottnak. — Horváth"

Ezt a tényt még két további dokumentum is igazolja.

Az egyik az Állami Nyomda fotómásolatban bemutatott eredeti felterjesztése (231. ábra), a másik a posta számvevőségének 4011/1920. sz. ügyirata, amellyel a postavezérigazgatóság utasítja a nyomda számlájának kifizetésére:

„A 13 559/920. sz. ügyirattal megrendelt emléklapok költségéről az állami nyomda bemutat 2245 K. f.-es számlát.

Ezt a számlát, minthogy a szállítás tényleg megtörtént, ki kell utalványozni.

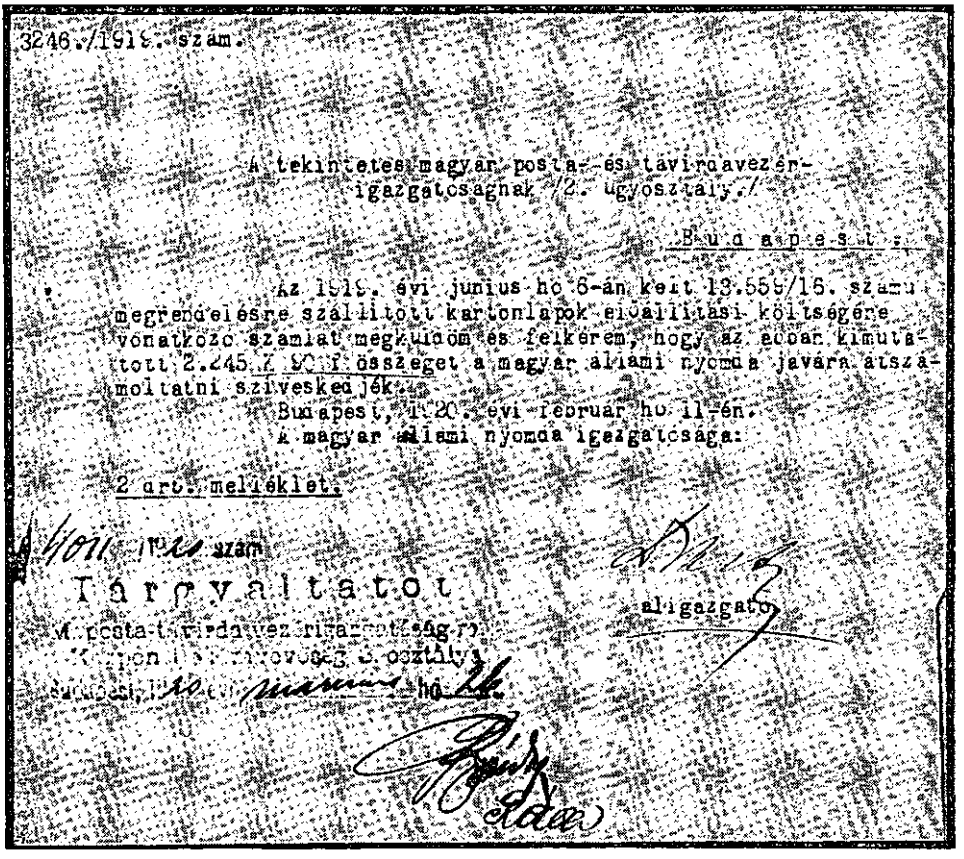
E végből az ügyiratot *a kpti pt. számvevőséghez* tesszük át tárgyalás végett.

Nb. Az emléklapok annak idején Mikola Árpád ptfelügyelőnek adattak át.

Budapest 1920 márc. 12.
Horváth"

Az emléklapot kétszínű nyomással, halvány homoksárga kartonra készítették. Mérete: 15,5×21 cm. A bélyegek helyét, valamint a lap díszítményét

úgy készítették, hogy a rajz- és szövegmentes alapot az első menetben sötét homoksárga színnel nyomták s így a bélyegek helye, a díszítés és az ennek közepén körbefutó „MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG" szöveg a karton halványabb, eredeti színében tűnik elő. A második menetben vörös színnel nyomták a bélyegek részére fenntartott helyet övező háromvonalas, fekvő téglalap alakú keretet; a második bélyeghelysor közepén elhelyezett fekvő ellipszis alakú, koszorúszerűen kiképzett sorszámmezőt; végül a lap alsó felében elhelyezett sorszámmezőt; végül a lap alsó felében elhelyezett szöveget. Éspedig a díszítés szalagszerűen kiképzett bal, illetőleg jobb szövegmezejében három-három sorba a proletárdiktatúra születésének, illetőleg a kibocsátás alkalmának keletjét: „1919 (MÁRCIUS) 21." és „1919 (JÚNIUS). 12." alakban. Ezek alá négy vízszintes sorba „A MAGYAR POSTA AJÁNDÉKA / A MAGYARORSZÁGI TANÁCSOK ELSŐ / ORSZÁGOS GYŰLÉSÉNEK / EMLÉKÉRE" szöveget. A szöveg 3. és 4. sorának két oldalára egy-egy ötágú csillag, míg az említett keltezéseknek megfelelő alsó két szalagszerű mezőbe

3246./1919. szám.

A tekintetes magyar posta- és távirdavezér-
igazgatóságnak /2. ügyosztály./

Budapest.

Az 1919. évi junius hó 6-án kelt 13.555/16. számú megrendelésre szállított kartonlapok előállítási költségére vonatkozó számlát megkapom és felkérem, hogy az ezzel kimutatott 2.445 K összeget a magyar állami nyomda javára átszámoltatni szíveskedjék.

Budapest, 1920. évi február hó 11-én.

A magyar állami nyomda igazgatósága:

2 drb. melléklet.

[illegible] szám

Tárgyalta:

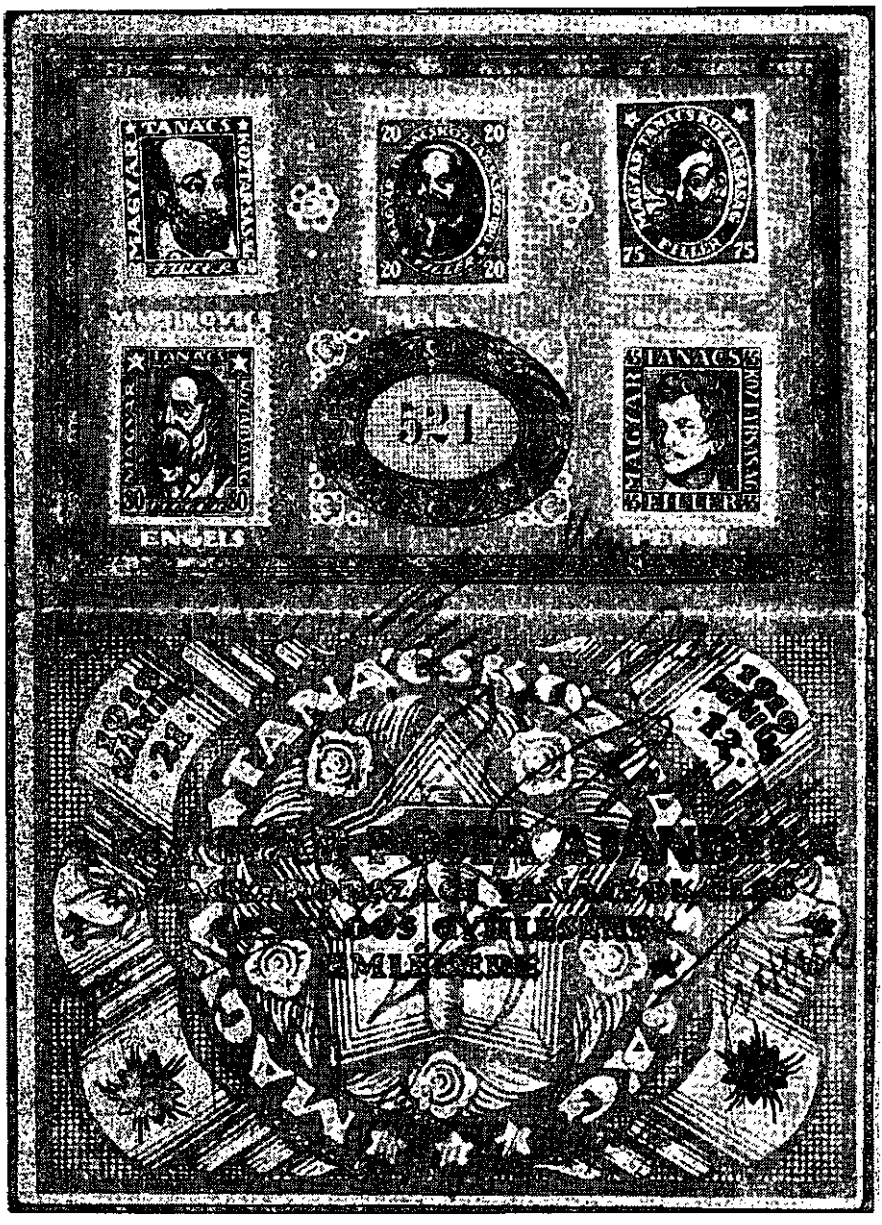
[illegible]

[illegible] posta-távirdavezérigazgatóság [illegible]
[illegible] osztály.

Budapest, [illegible] hó [illegible]

igazgató

231. ábra

232. ábra

egy-egy sugarakat lövelő ötágú csillag került, ugyancsak vörös színben. (232. ábra)

A Horthy-fasizmus 25 éve alatt az emléklapokból igen sok elpusztult.

Ezért ma a gyűjteményeknek szép dísze egy-egy emléklapra felragasztott sorozat. Az olyanok viszont nagy ritkaságnak, történelmi, muzeális emléknek számítanak, amelyeknek az Országgyűlésen részt vevő népbiztosok aláírásai szerepelnek (232. ábra).

A legújabbkori Történeti Múzeum egy olyan emléklapot őriz, amelyen 27 értékes autogram látható.

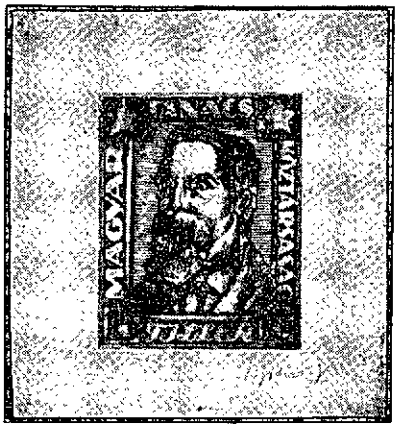
Essaik

A proletárdiktatúra bukása után Rampacher Pál, akinek nevét már korábban is említettük, jó üzletnek látta, ha a bélyegeket tervező művészekkel az eredeti képeknek megfelelő, de azoknál nagyobb, színes rézkarcokat készíttet. A művészek örömmel üdvözölték ezt a javaslatot, mert a bélyegek tervezése miatt velük szemben alkalmazott retorzióként nem jutottak munkához. Rampachernek az volt a célja, hogy a készítendő réznyomatokat (essaiket) mint a kinyomott bélyegek előzményeit, tanulmányait terjesztené jó pénzen. Ehhez viszont a művészek nem járultak hozzá. Így az essaik az eredeti bélyegektől eltérő számjegyekkel is jelentek meg. A művészek saját maguk vésték meg műveiket egy-egy rézlemezre. Az első 10 példányt a művészek saját kézjegyükkel látták el, a további 50 példányon pedig már a rézbe karcolt nevük szerepelt. Ezek az essaik tehát összesen 60 példányban készültek. Egyszínűek és méretük 6,9×5,7 cm a Marx és Engels essaik kivételével, amelyeknek a hosszúsága 7,1 cm. A Marxot ábrázoló zöld, Petőfi kékesszürke, Martinovics szürke, Dózsát vörös és Engelset vörösesbarna színben nyomták. Az igen kis példányszámban megjelent művészi kivitelű rézkarcokat magas áron adták el. Rampacher spekulációs szándékkal, hogy az árakat még magasabbra hajthassa fel, 60 példány kinyomása után az előállítást szolgáló eredeti rézlemezeket összetörte és beolvasztotta. Ezek után Váradi András bélyegkereskedő rendelte meg az essaiket Bokros Ferencnél, de már az eredeti bélyegeknek megfelelő két színben. A művészek újra elkészítették rézkarcaikat, de ezeknek a méretei kisebbek: 6,3×5 cm-es nagyságúak. Ennél az eljárásnál természetesen a kétszínnyomásnak megfelelően egy-egy essai számára két rézlemezt kellett megmetszeniök. (233—236. és 238. ábra)

A krémszínű kartonra nyomott essaiknak így gyönyörű fázisnyomatai is — igen kis számban — piacra kerültek. Az össznyomatnak az első 100 példányát a művészek kézjegyükkel látták el, míg a továbbiak már enélkül készültek. Ebből a kiadásból Bokros Ferenc emlékezete szerint legfeljebb összesen 600 darabot készítettek. A nyomást különben Bokros Ferenc a magántulajdonát képező rézkarc-berendezésével állította elő. Váraditól, aki az essaik árusításának üzleti részével foglalkozott, nagyobb mennyiséget vásárolt Hornyánszky Ágoston nyomdász, aki, hogy megakadályozza a rézkarcok további kivitelezését, a művészektől megvásárolta a nyomólemezeket, azzal a kikötéssel, hogy további, hasonló nyomatokat sem állíthatnak elő. A lemezeket a Nemzeti Múzeumnak adta át megőrzésre, ahonnan az Országos Levéltárba kerültek.

233. ábra

234. ábra

235. ábra

236. ábra

2. AZ 1919. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG FELÜLNYOMÁSÚ LEVÉLBÉLYEG

Történelmi előzmények és a bélyegkép kialakítása

A proletárdiktatúra győzelme után — mivel az arcképes sor kibocsátását június 12-re, a Tanácsok első gyűlésének összehívására tervezték — egy új, átmeneti forgalmi sor kiadásának szükségessége merült fel. A beállott társadalmi változást kellett e sorozatnak dokumentálnia. Új bélyegrajzokról természetesen szó sem lehetett, mert ezeknek meg kellett volna előzniük az új postabélyegek — (arcképesek) — elkészültét. A gyors előállítás érdekében született meg a döntés a forgalomban levő úgynevezett MAGYAR POSTA

feliratú forgalmi- és portóbélyegeknek *MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG* felülnyomással való ellátására. Sajnos, a szükséges intézkedést nagyon későn tették meg. A vonatkozó és 1919. május hó 19-én kelt 11.773 számú és „Magyar Tanácsköztársaság" felülnyomással ellátott postabélyegek és értékcikkek forgalomba bocsátása tárgyú rendelet — (a PTTHL. 1919. május 26-i 41. száma) — közli:

„Értesítem a postahivatalokat, hogy addig is, míg a tervezett új postabélyegek elkészülnek, a jelenleg forgalomban lévő postabélyegeket, értékczikkeket, portóbélyegeket az állami nyomda vörös (piros) színű betűkkel „Magyar Tanácsköztársaság" felülnyomással fogja készíteni.

Az eddig használt postabélyegek, értékczikkek, portóbélyegek továbbra is forgalomban maradnak s akadály nélkül felhasználhatók."

A késedelmesen kiadott rendelet következtében az Állami Nyomda minden igyekezete ellenére — végeredményben több mint 111 ezer nyomdai ív kinyomásáról volt szó — a sorozat nemcsak, hogy időre nem készült el, hanem 37 nappal később került forgalomba, mint az arcképes sor, amelyet az eredeti elképzelés szerint addig helyettesítenie kellett volna.

Forgalmi idő

A bélyegeket 1919. július hó 21-től november hó 30-ig használták. A forgalomból való kivonásukra a kereskedelemügyi miniszternek 1919. évi október hó 13-án kelt 20.438 számú rendeletének — (MPHL. 1919. október 23-i 61. száma) — a következőkben idézett része intézkedik:

„A volt Tanács-kormány rendelkezései folytán forgalomba bocsátott s a „PT. Távb. Hivatalos Lapja" 41., illetve 45. számában ismertetett „Magyar Tanácsköztársaság" felülnyomással ellátott, valamint Marxot, Petőfit, Martinovicsot, Dózsát és Engelst ábrázoló postabélyegeket folyó évi november hó végével a forgalomból kivonom.

E határidő elteltével a postabélyegeket postai küldemények bérmentesítésére nem szabad felhasználni, azonban a postahivatalok kötelesek a közönség birtokában lévő efajta postabélyegeket 1919. évi december hó végéig más forgalomban maradó hasonló értékű postabélyegre díjmentesen kicserélni.

Az esetleg kicserélt postabélyeket a postahivatalok küldjék be 1920. évi március hó végéig a budapesti posta- és távirdaigazgatóság értékcikkraktárába, amely a beküldöttek helyett hasonló értékű forgalomban maradó postabélyegeket fog küldeni.

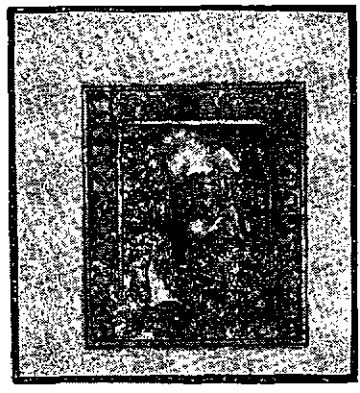
A budapesti p.-t. igazgatósági értékcikkraktár a beküldött és becserélt bélyegek készletét legkésőbb 1920. évi március hó végéig közvetlenül a posta- és távirda vezérigazgatóság 2. ügyosztályának jelentse."

A nyomóeszközök

Az alapbélyeg nyomásához a Magyar Posta sorozat aratós rajzú címleteinek 4×100-as, az országházas bélyegeknek pedig 2×100-as nyomólemezeit használták. A felülnyomás szövegét az aratósoknál három vízszintes, míg az országházasoknál két ferde — balról jobbra emelkedő — sorba helyezték el. Az előzőket MAGYAR / TANÁCS / KÖZTÁRSASÁG, az utóbbiakat MAGYAR / TANÁCSKÖZTÁRSASÁG elrendezéssel 6 pontos (nonparel) szerif nélküli vonalas antikva — (régi nevén groteszk) — félkövér verzál betűkkel szedték. A ferde felülnyomás hajlásszöge 12° (237., 240. és 242. ábra). A felülnyomás lemezei az alapbélyegeknek megfelelően 4×100-as és 2×100-as összetételben készültek.

237. ábra

238. ábra

239. ábra

240. ábra

241. ábra

242. ábra

A kísérleti nyomás

A Bélyegmúzeum anyagából egyetlenegy próbanyomatot ismerünk. Az eredeti vízjeles papíron egy-egy klisét tartalmazó nyomódúccal készült. Az ismert példány 120×70 mm nagyságú lap közepére nyomott 1 koronás bélyeg. Fogazatlan. A következő címben láthatjuk, hogy a forgalomba már nem bocsátott s lényegesen kisebb példányszámú — (címletenként 700—700 ív) — portóbélyegből a teljes sor készregyártott, tehát fogazott próbanyomatai is elkészültek. Így joggal feltételezhetjük, hogy a forgalmi sor valamennyi címletből az egyes darabokon kívül teljes ívek is készültek a kísérleti nyomás során. Feltevésünket meg is erősíti az az 1920-as évek sajtójában több ízben felbukkanó hír, hogy e bélyegek a kereskedelem révén 11 1/2-es sorfogazással is kerültek gyűjtői kézbe. A 11 1/2-es sorfogazó gépet az Állami Nyomda már évtizedek óta kisegítő fogazásokhoz, valamint a próbanyomatokhoz használta.

A nyomás

A nyomást könyvnyomással végezték, az aratósokat három, az országházasokat négy menetben. Az egyes menetek az aratósoknál: bélyegkép, értékszám, felülnyomás; az országházasoknál: keret, középrész, értékszám, felülnyomás. A bélyegkép — az országházasoknál a keret és középrész — nyomó-

lemezei galvanoplasztikai úton készültek, az értékszám és felülnyomás nyomólemeze szedett.

A nyomdatechnikai jelzések természetesen csak a 4×100-as nyomólemezeknél fordulnak elő. Az eddigi szokásoknak megfelelően ezeket a második menet, tehát az értékszám-nyomólemezekre vésték, tehát színük mindig megegyezik az értékszám színével. Helyük az A–B ívpár ívközében az A.II.10. és B.II.1. bélyegek között. Az ívek fogazás utáni méretrevágásánál – legalábbis az eddig ismert példányok alapján – az ívszéljelzés mindig az *A* ívre került. Az ismert nyomdatechnikai jelzéseket, az előző fejezetekhez hasonlóan a sorozat címleteinek – azok színével és példányszámaival együtt – felsorolásánál adjuk meg. A vonatkozó ismereteket a II., az ívszéljelzések ábráit pedig, jelszámuk segítségével a III. fejezetben találjuk meg.

A nyomólemezek – és az egymást követő kiadások – számának megállapításához csak részben áll hivatalos adat rendelkezésünkre, így azokra általában csak következtetéseket vonhatunk le. Itt nyújtanak nagy segítséget az előbb említett nyomdatechnikai jelzések.

Az I. kiadás

A többi kiadástól a legkönnyebben megkülönböztethető. A sorozatnak először a 20, 50 és 95 filléres, valamint az 1, 1,20, 1,40, végül a 3 koronás címletét nyomták. A harmadik, illetőleg negyedik menetben a felülnyomáshoz használt festék színe *téglavörös*. Az 50 filléres értékből az I. kiadásban minden bizonnyal kinyomták a tervezett mennyiséget, mert a változott színű felülnyomással ezt a címletet nem ismerjük. Az irodalom a 10 filléres címletet is megemlíti téglavörös felülnyomással. Részünkről ilyent nem ismerünk, sőt a gyűjtők által annak vélt példányok összehasonlító vizsgálatánál *minden esetben kiderült*, hogy a szóbanforgó felülnyomás *kárminvörös és nem téglavörös*.

A II. kiadás

A téglavörös festék kifogytával vették használatba a *kárminvörös* festéket, amelyet a sorozat nyomásának befejeztéig használtak. A II. kiadás keretében nyomták a 2, 3, 5, 10, 25, 45 filléres és az 5 koronás címletet. Az egyidőben való forgalombahelyezés érdekében, amikor az eddig felsorolt tizennégy értékből az egy postaigazgatóság részére szükséges mennyiség készregyártása befejeződött, az Állami Nyomda készletraktára azt azonnal megküldte a soproni postaigazgatóság értékcikk raktárának. Közbevetve megjegyezzük, hogy az akkori kilenc postaigazgatóság közül a többi hét vidékit – (a kassait, a kolozsvárit, a nagyváradit, a pécsit, a pozsonyit, a temesvárit, a zagrebit) – az intervenciós csapatok már megszállták. Az első kiadás téglavörös felülnyomású bélyegeit mind Soporonba küldték, így azok kizárólag ennek a postaigazgatóságnak a területén, zömmel annak székhelyén, Sopronban kerültek július 21-én forgalomba. A külföldi katalógusok zöme hosszú ideig a téglavörös felülnyomásúakat véleményünk szerint helytelenül – soproni kiadásnak (Ödenburger Ausgabe) nevezte.

A téglavörös felülnyomású első kiadásról itt kell még megjegyeznünk, hogy abból több készült, mint amennyi a soproni ellátmánnyal forgalomba

került. Azt, hogy a budapesti postaigazgatóság ilyent kapott-e, ma már nem állapíthatjuk meg, de az tény, hogy az Állami Nyomda készletraktárában minden címletből maradt, mert az 1920-as úgynevezett búzakalászos sorozatban — (l. V. fejezet) — a téglavörös felülnyomású alapbélyeg valamennyi címletét megtaláljuk.

A III. kiadás

Ennek keretében került sor az 50 filléres kivételével már eddig is nyomott, továbbá a még hiányzó címleteknek a 4, 6, 15 filléresnek, valamint a 2 és 10 koronásnak a nyomására és a budapesti postaigazgatóság területén való forgalomba bocsátására. Az 1920-as évek vonatkozó külföldi szakirodalma kétségbe vonja a teljes sorozat postai árusítását és azt csak az első 14 értéknél ismeri el azzal a megjegyzéssel, hogy azokat Sopronban mintegy két hétig, Budapesten pedig egy-két napig árusították. Az utóbbi megállapítás ugyan elfogadhatónak tűnik, mert bár — mint már említettük — postai érvényességük megszüntetésére csak október hó végén intézkedtek, az akkori reakciós politikai légkör ismeretében feltehető, hogy az árusításukat a proletárdiktatúra bukása utáni első napokban ténylegesen be is szüntették. A fentiekben felsorolt befejező értéknek is azonban még július hónapban — tehát még a proletárdiktatúra alatt — postai árusításra kellett kerülniök. Ismerünk ugyanis többek között két darab ajánlott levelet, amelyeknek bérmentesítése ugyan erősen filatéliai jellegű, mert a teljes sort tartalmazza, de szívességi bélyegzésük kizárt. Mindkettőt a Budapest 2. hivatal vette fel 1919. július hó 30-án 12 órakor és az érkezési bélyegzések tanúsága szerint augusztus hó 1-én 10 órakor érkeztek Battonyára. Postai útjukhoz így kétség nem férhet.

Nagy példányszámú címleteket — az 5, 10, 15, 20 és esetleg a 25 fillérest — valószínűen több kiadásban nyomták, a rendelkezésre álló adatok alapján azonban ma még ez nem állapítható meg. Talán még nem késő és gondos, hosszú időt igénylő ívtanulmánnyal a kérdés eldönthető lenne.

Itt kell kitérnünk az irodalomban gyakran felbukkanó téves nézetre, amely szerint a felülnyomáshoz a Magyar Posta sorozat félkész bélyegeit használták fel. Az Állami Nyomdának csak értékcikk készletraktára volt, félkész raktára nem. A felhasznált Magyar Posta bélyegeknek a már említett ívszáma olyan nagy, hogy ilyen mennyiségű félkész bélyeg nyomótermi tárolására nemcsak hogy nem nyílt lehetőség, de megzavarta és az egyes munkamenetekben késleltette volna a nyomda rendszeres munkamenetét (nyomás, enyvezés, fogazási ívpárra vágás, első ellenőrzés, fogazás, méretre vágás, második ellenőrzés, százas tömbökbe való csomagolás, elhelyezés a készletraktárban). A nyomásnak tehát az ismertetett módon, a II. Hadisegély bélyeghez hasonlóan kellett történnie. Ezen túlmenően például a 3 filléres címlet az alapsorozatban kiadásra sem került, azt csak a Tanács-sorozatban nyomták. Tudvalevő továbbá, hogy a Magyar Posta sorozat címleteinek zömét 1919 augusztusától 1920. május hó közepéig ismét készítették. A 2, 4, 5, 6 és 15 filléres címleteknél az értékszámnyomó lemezeket cserélték. A 2 és 4 filléresek I. nyomólemeze a 124-es ívszéljelzéssel készült, a Tanács-sorozat nyomásakor vették használatba a II. nyomólemezt a 605-ös jelzéssel. Ezt a két címletet a proletárdiktatúra után már nem nyomták. Az 5 és 6 filléres

I. nyomólemeze, amelyet 1919 elején használtak a 605-ös jelzéssel készül, míg a Tanács-sorozat értékei már a II-es, 124-es ívszéljelzéssel ellátott lemezzel kerültek nyomásra. Ugyanezt a lemezt használták a két címlet proletárdiktatúra utáni kiadásához is.

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

Az egyes értékek törzsszíne megegyezik a Magyar Posta sor címleteinek színével. Néhány értéknél árnyalati – világos, sötét, élénk, halvány – eltérést találunk a két sorozat között. A nagy példányszámú címleteknél ezeket az eltéréseket a Tanács-sorozaton belül is észlelhetjük.

A felsorolásban első helyen az alapbélyeg színét adjuk meg. Közvetlenül utána – ha előfordulnak – árnyalatait közöljük a felülnyomás színét „/"-sal elválasztva második helyen közöljük. Néhány országházas értéknél a középrész színe eltérő a keretétől. A színsorrend ebben az esetben: keret/középrész/felülnyomás színe.

A példányszám megállapításához rendelkezésre álló adatok sajnos nem egybevágóak. Bán könyvében – és a Bélyegmúzeumban őrzött iratanyagban – szereplő példányszám nyolc értéknél megegyezik, egynél 100 ívnél kevesebb az eltérés, míg a fennmaradó tizenegy értéknél a különbség 10 és 670% között mozog. A példányszámot éppen ezért a III. fejezetben rögzített módon adjuk meg.

A sorozat értékei

2 fillér narancsbarna/karminvörös 1 809 800 db (1 800 600 db). Nj: 605f.
3 fillér vörösibolya/karminvörös 961 500 db (1 119 600 db) Nj: 506f.
4 fillér palaszürke/karminvörös 667 200 db (685 600 db) Nj: 605f.
5 fillér zöld, halvány, világos és sötét árnyalattal/karminvörös 3 719 600 db Nj: 124f.
6 fillér zöldeskék/karminvörös 1 929 600 db. Nj: 124 f.
10 fillér vörös, világos, sötét és élénk árnyalattal/karminvörös 9 439 600 db. Nj: 124f.
15 fillér ibolya, világos és élénk árnyalattal/karminvörös 6 097 500 db. Nj: 605f.
20 fillér barna/téglavörös, barna/karminvörös, az alapszínek sötét, élénk és szürkés árnyalattal 8 707 600 db. Nj: 124f.
25 fillér kék/karminvörös 2 985 600 db. Nj: 124f.
40 fillér olajzöld/karminvörös 676 000 db. (1 107 600 db) Nj: 124f.
45 fillér narancs/karminvörös 676 000 db (1 119 600 db) Nj: 124f.
50 fillér barnásibolya/téglavörös 686 400 db (1 023 600 db).
95 fillér sötétkék/téglavörös, sötétkék/karminvörös 675 900 db (1 279 600 db).
1 korona sötétvörös/téglavörös, sötétvörös/karminvörös 674 900 db (1 265 600 db).
1.20 korona sötétzöld/halványzöld/téglavörös, sötétzöld/halványzöld/karminvörös 691 800 db (1 099 600 db).
1.40 korona sárgászöld/téglavörös, sárgászöld/karminvörös 568 800 db (909 600 db).
2 korona olajbarna/karminvörös 319 600 db.
3 korona sötétibolya/palaszürke/téglavörös, sötétibolya/palaszürke/karminvörös 449 800 db (1 039 400 db).
5 korona barna, sötét és világos árnyalattal/karminvörös 2 376 000 db.
10 korona ibolyabarna/halvány vörösibolya/karminvörös 406 800 db (2 767 500 db).

A sorozat névértéke 26 korona 80 fillér; készült 319 600 teljes sor.

Nyomási eltérések

a) *Kettős felülnyomás*

A 20 filléres címlet egy kezelési íve – (100 db bélyeg) – kettős felülnyomással az ellenőrzésen átcsúszott és postai árusításra került. A korabeli irodalom szerint 50 darabot egy gyűjtő szerzett meg, de a többi is mind gyűjtői kézbe került. A nyomáseljárás figyelembevételével 400 darabnak kellett készülnie.

b) *Lemezhiba*

Az országházas bélyegek felülnyomásának szövegében egy jellegzetes, ismétlődő, betűtörés következtében fellépő lemezhibát ismerünk. A második felülnyomáskor *TANÁCS* szavában az *S* betű szára úgy deformálódott, hogy az *9*-es számjegyet mutat. A hibát észrevették és javították. Ívhelye: B. VI. 10. Valamennyi országházas címletnél előfordul.

Papiros

A VII-es vízjelű papiros *z* változata (vékony, sima, sávozás nélküli háborús papír. Vö. II. fejezet).

Vízjelállás: az aratós értékeknél VIIA, az országházasoknál VIIB.

Enyvezés fehér.

Hamisítványok

A bélyegek nagyon rövid forgalmi ideje – amely tulajdonképpen csak 1919. július hó 21-től augusztus hó 1-ig terjedt –, továbbá az a körülmény, hogy a maradványkészletet 1920-ban újra felülnyomták, a hamisítók figyelmét csakhamar e sorozatra terelték. Négyféle hamisítványt ismerünk, amelyek a Bélyegmúzeumban megtekinthetők.

Mind a gyűjtőknél, mind a kereskedelmi forgalomban időnként felbukkanó fordított felülnyomású 2 és 45 filléres bélyegek sem nyomdai selejtek, hanem hamisítványok. (239. ábra)

Bérmentesítés

A valóban használt bélyeg nagyon ritka. Valóban postai utat tett küldemények ritkaságszámba mennek, különösen díjszabásszerű bérmentesítéssel. A fellelhető használt bélyeg túlnyomó többsége *szívességi bélyegzés*. Érdekes bizonyítéka ennek az is, hogy a Bélyegmúzeum használt darabjai is olyan példányok, amelyeket a proletárdiktatúra bukása után láttak el postai bélyegzéssel.

3. KIBOCSÁTÁSRA NEM KERÜLT MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG FELÜLNYOMÁSÚ PORTÓBÉLYEG

A Magyar Posta forgalmi sorozat kísérő portóbélyegei – Magyar Posta felirattal – a proletárdiktatúra kikiáltásáig még nem készültek el. A felül-

nyomásos forgalmi sor nyomásának előkészítésekor a portóbélyeg nyomására is sor került. A bélyegkép eddigi szövege „*Magyar Posta*"-ra változott, az értékszámokat pedig az eddigi vörös szín helyett ismét feketével nyomták.

A nyomóeszközök

A portóbélyegek nyomásához 2×100-as nyomólemezeket használtak. Egy nyomólemez készült a keret, hat az értékszám nyomásához és egy a felülnyomáshoz. A felülnyomás szövegelrendezése hasonló az országházasokéhoz, de hajlásszöge 44°.

A kísérleti nyomás

A kibocsátásra tervbe vett hat címletből — 2, 3, 10, 20, 40 és 50 fillér — az eredeti vízjeles papíron, az alapbélyeg végleges színével készültek a próbanyomatok. A felülnyomás szövege változatlan, de két vízszintes sorban helyezték el úgy, hogy a MAGYAR szó a MAGYAR POSTA feliratra, a TANÁCSKÖZTÁRSASÁG pedig a FILLÉR szóra került. Színe sötét kármin-vörös. A kísérleti nyomatok vízjele VIIA, fogazása pedig 11 1/2-es sorfogazás. (241. ábra).

A nyomás

A nyomást könyvnyomással három menetben — keret, értékszám, felülnyomás — végezték.

Példányszám és kibocsátás

A portó sorozat minden egyes címletéből 350—350 nyomdai, tehát 700—700 kezelési ív készült. Az 1920. évi kibocsátású úgynevezett kalászos portó sor alapbélyegét a Tanács portóbélyeg képezte. A Tanács portóbélyegekből maradványkészlet nincs és arra vonatkozólag sem találtunk adatot, hogy ilyenek a későbbiek folyamán megsemmisítésre kerültek volna.

A Tanácsköztársaság bukása miatt e portóbélyegek forgalomba már nem kerültek, de az említett későbbi alapbélyegként való felhasználásuk miatt helyénvalónak tartottuk ismertetésüket.

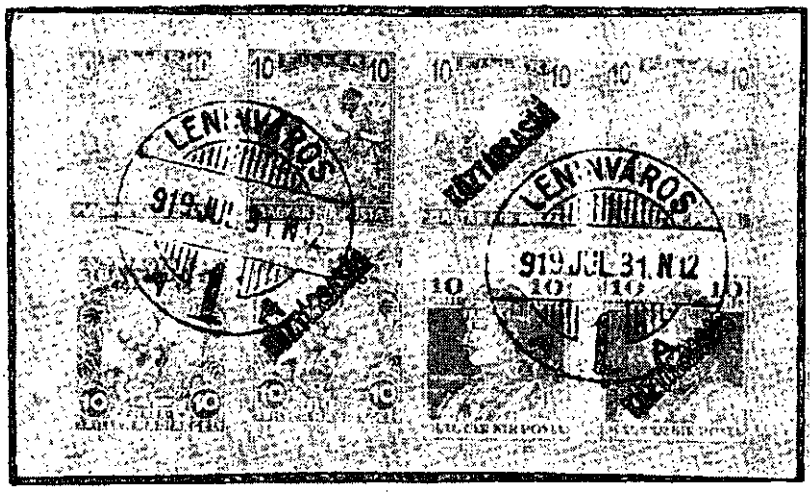
4. A PROLETÁRDIKTATÚRA BÉLYEGZŐI

A proletárdiktatúra alatt gyártott és használatra kiadott hk-bélyegzők ugyan korona nélkül készültek, tehát élesen megkülönböztethetők az 1892—1918-ig használt bélyegzőktől, mégsem tekinthetjük azonban ezeket kizárólagosan tanácsköztársasági bélyegzőknek. Ugyanis már a köztársaság kikiáltását — 1918. november hó 16-át — követően jelent meg az a rendelet, amely az új bélyegzők gyártásánál előírja a korona elhagyását, a használatban állóknál pedig a korona rajzának utólagos eltávolítását. A rendelet hatálytalanítására pedig jóval a proletárdiktatúra bukása után került sor. A korona nélküli bélyegzők tehát 1918. november hó 19-től 1920. március hó 30-ig

terjedő időszakban készültek. Ezért nem jellegzetesen tanácsköztársasági bélyegzők.

A Tanácsköztársaság emlékét végeredményben egy, a Leninváros 1 Postahivatal bélyegzője őrzi. Éppen ezért célszerűnek tartottuk, hogy ezzel részletesebben foglalkozzunk.

Erzsébetfalva – a mai Pesterzsébet – nevének Leninvárosra való változtatása után néhány nappal megjelent a postavezérigazgatóság rendelete, amely az itt működő két postahivatal nevét 1919. június hó 9-i hatállyal Leninváros 1 és Leninváros 2-re változtatja. A névváltoztatást a proletárdiktatúra bukása után, 1919. augusztus hó 30-ával hatálytalaní-

243. ábra

ották. A leninvárosi postahivatalok ezen a néven tehát közel három hónapon át működtek. Azt, hogy az 1. számú posta „LENINVÁROS" köriratú bélyegzőt használt, a szakirodalom először 1926-ban említi. (Filatéliai Kurir, 1926. december 6-i száma.) A közleményt a Pozsonyban megjelenő „Híradó" bélyegrovata is átvette, de ahhoz a rovatvezető – Dr. Weiner akkori közismert szakíró – azt a megjegyzést fűzte, hogy ez csak kereskedői hamisítvány lehet, mert a bélyegző vésése eltérő az akkori bélyegzőkétől.

Rácz-Rónay Károly 1935-ben megjelent tanulmányában 2 db – egy ellenőrző betű nélküli és egy „*A*" ellenőrzőbetűs – bélyegző gyártásáról tesz említést, de nem közli a gyári próbabélyegzések keltezését. Így kizárólag Örvös János kutatásai alapján a posta átvételi bélyegzésére támaszkodhatunk. Átvételre csak egy darab, a LENINVÁROS 1A bélyegző került „1919. júl.–4. N 6" átvételi keltezéssel. A bélyegzőnek néhány nap múlva már használatba is kellett kerülnie.

A bélyegző már több hete állott használatban, amikor arra a gyűjtők felfigyeltek. Legalábbis ez késztethette Kohn Emil közismert budapesti bélyegkereskedőt arra, hogy felkeresse a Leninváros 1 postahivatalt és ott az *A* ellenőrzőbetűs bélyegzővel több száz levelet, illetőleg levélborítékra ragasz-

tott bélyeget lebélyegeztessen. A bérmentesítéshez zömmel nyolcféle 10 filléres bélyeget – fehér és színes számú aratós, III. hadisegély, Károly-fejes, Magyar Posta, továbbá Köztársaság felülnyomású aratós, hadisegély és Károly-fejes – használt. Ezeket úgy bélyegeztette le, hogy négy bélyegre került egy bélyegzés. Ezeknek a bélyegzéseknek a kelte „919. JÚL. 31. N. 12" (243. ábra.)

A leveleket több mint valószínű nem adta postára, mert mind a nyolcféle bélyeges, mind az egyes felülnyomásos Tanács-bélyeg ezzel a keltezéssel boríték-kivágáson ismert. Postai utat tett hasonló küldeményt nem ismerünk; pedig ezek létezését a közel kéthónapos bélyegzőhasználati idő feltétlenül igazolja.

A gyártott és a használatba vett bélyegzők számát könnyen tisztázhatjuk. Örvös János kutatásai során a Posta Anyagszertárától nyert adatokból megállapította, hogy a posta *három* darab bélyegzőt rendelt. Ezt összevetve Rácz-Rónainak az előzőekben már említett adataival, megnyugtató módon mint következtetést levonhatjuk, hogy

a) a Posta három darab – Leninváros 1, 1A és 2 szövegű – bélyegzőt rendelt;

b) a Klassohn cég a proletárdiktatúra bukásáig közülük elkészítette a Leninváros 1 és 1A bélyegzőt;

c) végül a posta átvette és használatra kiadta a Leninváros 1A ellenőrző-betűs bélyegzőt, amelyet 1919. szeptember hó elején az anyagszertár bevont és megsemmisített.

5. A VÖRÖS HADSEREG TÁBORIPOSTÁJA 1919. V. 3 – VIII. 2.

Történelmi előzmények

A Vörös Hadseregnek az intervenciós hadseregekkel vívott dicsőséges hadműveleteinek, valamint a túlerővel szembeni későbbi veresége okainak – politikai, katonapolitikai, nemzetközi okok és erőviszonyok – méltatását, illetve elemzését a Monográfiának sem terjedelme, sem tematikája nem teszi lehetővé. Nem szorítkozhatunk azonban – a gyűjtői szempontból elsődlegesen fontos – táboripostája objektumainak kizárólagos ismertetésére sem. Ezeknek gyűjtése, rendszerezése, valamint a még hiányzó – gyűjtői kézbe nem került – anyag felkutatása óhatatlanul megköveteli a Vörös Hadsereg szervezésének és hadműveleteinek olyan mértékű felvázolását, amelybe a táboriposta szervezése és működése beilleszthető. Így biztosíthatjuk ennek a mind politikai, mind történelmi szempontból elsőrendű fontosságú, gyűjtési területnek körülhatárolását és a keretébe tartozó objektumok meghatározását.

A Vyx-jegyzék elutasításának politikailag kétségkívül pozitív hatása a proletárdiktatúra március 21-i kikiáltása, negatív hatása pedig – legalábbis katonailag – az intervenciós hadseregek előretörése, a fegyverszüneti demarkációs vonalon túl kijelölt újabb területrészek megszállása. A proletárdiktatúra kikiáltásakor a fegyverszüneti vonal csehszlovák, jugoszláv és román szakaszán a déli, olasz hadszíntérről visszavont és le nem szerelt kisebb egységek, valamint a magyar hadsereg szervezés alatt álló alakulatai

állomásoztak. Központi irányításukat Budapesten a hadügyminisztérium látta el. A román királyi intervenciós hadsereg előrenyomulása elől, ezek a még általában nem harcképes alakulatok, április második felében általában a Tiszáig húzódtak vissza. A hadügyi népbiztosság április 22-én Szolnokon egy hadseregparancsnokságot állított fel azzal a célkitűzéssel, hogy a Tisza vonalára visszavonult és szétszórt egységekből szervezze meg a Vörös Hadsereg keleti hadseregét, és a Tisza-vonal védelmét. Majd ezt követően szorítsa vissza az intervenciósokat. Parancsnokának Böhm Vilmost, vezérkari főnökévé pedig Stromfeld Aurélt nevezték ki. A parancsnokság megnevezése: *Keleti hadseregparancsnokság*. Ugyanakkor tervbe vették az *Északi* és *Déli* hadsereg felállítását. A három hadsereg vezetését a *Hadseregfőparancsnokság* látta volna el.

A román hadsereg 1919. május 1-én Szolnoknál elérte a Tiszát. A keleti hadseregparancsnokságot ekkor Gödöllőre helyezték át, nevét *Hadseregparancsnokságra* változtatták. Ezzel egyidejűleg elejtették az előzően vázolt szervezési tervet. A Vörös Hadseregnek eddig megszervezett és feltöltött alakulatait nyolc hadosztályba vonták össze. Két-három hadosztályt egy-egy hadtestparancsnokság alá rendelték. Az I. hadtestparancsnokságot (7. és 8. hadosztály) Székesfehérvárott, a II-at (2., 3. és 4. hadosztály) Cegléden, a III-at (1., 5. és 6. hadosztály) Hatvanban állították fel május 1-én. Sem a köztársasági hadseregnél, sem a Vörös Hadseregnél eddig tábori posta nem működött. Az új szervezéssel egyidejűleg rendelték el a tábori postaszolgálat megindítását. A seregtestekhez – hadtest, hadosztály és önálló dandárok – beosztott tábori postahivatalok, valamint a központi tábori postaszervek és hadtápposták *május 3-án* megkezdték működésüket.

A tábori posta felállítására a szociális termelés népbiztosságának 1919. április 30-án kelt 11.178 sz. rendelete (a PT. és THL. 1919. május 12-i 39. száma) a következőkben intézkedik:

„1. A táborban lévő vörös hadsereggel való postaforgalom közvetítésére tábori postahivatalok állíttatnak fel.

2. A tábori posta szállít:

A) Hivatalos (szolgálati) küldeményeket, melyeket parancsnokságok, katonai és más hatóságok, hivatalok és intézetek adnak fel és pedig: a táborban lévő vörös hadsereghez és a hadseregtől mindennemű közönséges és ajánlott levélpostai küldeményeket (leveleket, levelezőlapokat, nyomtatványokat, hírlapokat) értékleveleket és csomagokat értéknyilvánítással, vagy anélkül.

A hivatalos csomagok súlya egyenként 5 kg-ot és a csomagolás térfogata minden kiterjedésben 60 cm-et meg nem haladhat.

Ez a korlátozás azonban nem vonatkozik az elesettek hagyatéki tárgyait tartalmazó hivatalos csomagokra, melyeket a parancsnokságok küldenek, de e küldemények maximális súlya sem lehet darabonként 10 kg-nál több.

Térítvény használata nincs megengedve.

B) Magánküldeményeket és pedig:

I. A táborban lévő vörös hadsereghez: levelezőlapokat, nyomtatványokat, hírlapokat és közönséges (nem ajánlott) nyitva feladott leveleket, ugyanúgy, mint az a polgári forgalomban meg van engedve, vagyis csak abban az esetben, ha a levél mellékletet is tartalmaz és postautalványokat 1000 korona összegig.

3. A táborban lévő Vörös Hadsereghez szóló, vagy onnan eredő magánküldeményeket ajánlottan kezelni nem lehet.

Az express és utánvételes kezelésnek sem a hivatalos, sem a magánküldeményeknél nincsen helye.

A „saját kezeihez" való kézbesítést kikötni nem lehet.

4. A tábori postaküldemények díjazására nézve a következők mérvadók:

a) A hivatalos (szolgálati) küldemények ugyanabban a terjedelemben, mint a belföldi forgalomban, portómentesek;

b) a táborban lévő Vörös Hadsereg tagjaitól eredő, s tábori postával szállítható magánküldemények közül a levelezőlapok és levelek (100 gr. súlyig) portómentesek, a nyomtatványok és hírlapok ellenben portókötelesek.

c) Portóköteles küldemények frankokényszer alá esnek. Ha a küldemények nincsenek eléggé bérmentesítve, avagy teljesen bérmentesítetlenek, nem továbbíttatnak.

5. Címzések:

I. A táborban lévő Vörös Hadsereghez, a tábori postával közvetítendő küldemények címiratainak tartalmazniok kell

a) fenn balra — a feladó nevét és címét;

b) fenn jobbra — „Tábori posta" jelzést

c) középen — a címzett nevét; parancsnokságoknak, csapatoknak, vagy intézeteknek szóló küldeményeknél azok előírt megnevezését az egyéni névre szóló küldeményeknél az egyénnek nevét, csapattestét (csapattesthez be nem osztottaknál, parancsnokságát, intézetét stb.) és alosztályát.....

6. Ha a viszonyok megkívánják, esetről esetre megtiltható, hogy a táborban lévő Vörös Hadsereghez tartozó egyének postaküldeményeket feladhassanak; éppen úgy a tábori postaszolgálatot bizonyos időre egészben vagy részben meg lehet szüntetni."

A rendeletben említett postautalványforgalmat a szociális termelés népbiztossága a PT. és THL. már hivatkozott számában május 19-i keltezéssel 11.713. sz. alatt szabályozza. Bár ez a postai szolgáltatás gyűjtői szempontból kevéssé érdekes, de a rendelet több olyan tábori postai vonatkozású adatot és előírást tartalmaz, amelyeknek ismerete a gyűjtőknek nélkülözhetetlen; így nem szorítkozhatunk csupán kivonatos ismertetésére. Idézzük:

„A táborban levő Vörös Hadsereg mellé felállított tábori postahivatalok tábori postautalványok felvételével is foglalkoznak, melyeket a táborban lévő Vörös Hadsereghez tartozók a harcvonal mögötti területre adhatnak fel. Egy postautalvánnyal legfeljebb 1000 korona utalványozható.

Utalványkifizetéssel — a tértiutalványokat kivéve — a tábori postahivatalok nem foglalkoznak, s így oda szóló postautalványok fel sem vehetők.

Távirati utalvány és express kezelés ki van zárva, s kifizetési értesítés kikötése sincs megengedve.

A tábori postautalványok kiállításához külön űrlapok, az úgynevezett *tábori postautalványok* szolgálnak. A tábori postautalványok a postai díjak alól mentesek.

A „Tábori postahivatal" felírású hely- és kelti betűző *tábori postaszámot nem fog tartalmazni. Utalványszámjelző* betűzőt a tábori posták ezúttal is használnak.

A tábori postautalványok továbbítása és kézbesítése a belföldi postautalványok módjára történik.

A stabil postahivatalokhoz beérkező tábori postautalványok ugyanúgy számolandók el, mint a belföldön feladott postautalványok.

A kézbesíthetetlen tábori postautalványok — a felvevő tábori postahivatalokhoz leendő eljuttatás végett — a budapesti 72. számú postahivatalnál működő *tábori gyűjtőállomáshoz* irányítandók.

A hivatalok a hozzájuk hiányosan felszerelve beérkezett tábori postai utalványokat közvetlenül a „*tábori posták központi vezetőségéhez*" Budapestre közönséges levélben küldjék be." (Az összes dűltbetűs kiemelés szerzőtől).

A hadügyi népbiztosságnak a tábori posta szervezésére kiadott rendelete a küldemények irányítására — mind a hadműveleti területről a hátországba, mind a hátországból a hadműveleti területre — is intézkedett. A szociális termelés népbiztosságának, illetve a postavezérigazgatóságnak a tábori postaküldeményekre vonatkozó intézkedései azonban az irányításra nem tértek ki. A téves irányítások negatív eredményeként jelentkezett azután a hátország-

ból eredő postaküldeményeknek a tábori postákhoz több-kevesebb késéssel való megérkezése. Ennek kiküszöbölésére intézkedik az 1919. július 15-én kelt 15.756. sz. rendelet (a PT. és THL. július 19-i 50. száma), amikor kimondja, hogy

„A „Tábori posta" rendeltetési hellyel ellátott levélpostai küldeményeket minden alkalommal a budapesti tábori gyűjtőállomáshoz (a budapesti 72. postahivatal épületében) irányítsák."

A korabeli tábori postaküldemények eredetének és valódiságának meghatározásához, illetve azoknak a kezelési jelzéseknek megismeréséhez, amelyek eldöntik ezek hovatartozandóságát, még két rendelettel kell foglalkoznunk. Mindkettőt a PT. és THL. 1919. május 26-i 41. számában hírdették ki. A május 22-én kelt 12.104. sz. rendelet szerint:

„A hadügyi népbiztosságnak a tábori posta szervezésére vonatkozólag kiadott rendelet értelmében, a táborban levő Vörös Hadsereghez tartozó egyének által feladott levelezés megfelelő katonai felülvizsgálatnak van alávetve.

A felülvizsgálat megtörténtét a levél (levelezőlap) címoldalán a parancsnokság bélyegzője és a felülvizsgálást gyakorló közeg aláírása tünteti fel.

A vörös hadsereghez tartozó egyénektől beérkező leveleknek és levelezőlapoknak tehát el kell látva lenniök valamely katonai parancsnokság bélyegzőjének lenyomatával és a felülvizsgálást teljesítő közeg aláírásával, amelyek azt tanúsítják, hogy a katonai parancsnokság a közleményt továbbíthatónak találta.

Az ily módon felsorolt levelezés akadálytalanul kézbesítendő.

Ellenben, ha a felülvizsgálást tanúsító bélyegzőlenyomat, vagy aláírás hiányzik, az ily levelet vagy levelezőlapot nem szabad kézbesíteni, hanem „Cenzúrázatlan tábori posta levelezés, Budapest 72." felírású külön kötegben, a budapesti 72. számú postahivatal épületében működő katonai levélellenőrző bizottságnak kell beküldeni.

Ugyanúgy kell eljárni a táborból netán zártan érkező levelekkel és egyéb „gyanús" levelezéssel is (pl. amelyeket a vörös hadsereghez tartozó egyének nem a tábori [hadtáp] — postahivataloknál, hanem a hadműveleti területen levő stabil postahivataloknál adtak fel.)...

A másik, ugyancsak május 22-én kelt 12.634. sz. rendelet a tábori postaküldemények portómentességének értelmezésével és annak alapvető meghatározó elemeivel foglalkozik:

„... Felmerült esetből folyólag értesítem a postahivatalokat, hogy a Vörös Hadsereghez tartozó egyénektől eredő tábori postai levelezés csak abban az esetben portómentes, ha valamely tábori (hadtáp) postahivatal bélyegzőjének lenyomatával van ellátva.

Ha tehát a szóban lévő levelezésről valamely tábori (hadtáp)-postahivatal bélyegzőjének lenyomata hiányzik, azt a 12104/919. sz. rendelet — (az előzően ismertetett. Szerző megjegyzése) — utolsóelőtti bekezdésben előírt eljárás után (levélellenőrző bizottsághoz beküldés) portókötelesen kell kezelni és pótdíjjal terhelve kézbesíteni.

A stabil postahivatalok a náluk netán feladott tábori postai levelezést, ha kétségtelenül a táborban lévő Vörös Hadsereghez tartozó egyénektől erednek, ne lássák el hely- és kelti bélyegző lenyomatával, hanem a helyben vagy a közelben levő tábori (hadtáp)-postahivatalnak adják át. Ellenben, ha nem állapítható meg kétségtelenül, hogy a levelezés a táborban levő Vörös Hadsereghez tartozó egyénektől ered a levelezést a hely- és kelti bélyegző lenyomatával ellátva és megfelelő pótdíjas portóval terhelve továbbítani kell."

A tábori csomagforgalom berendezésére a május 25-én kelt 12.817. sz. terjedelmes rendelet intézkedik (a PT. és THL. 41. száma). Csomagot 10 kg súlyhatárig kizárólag a hadrakelt Vörös Hadsereg tagjai adhattak fel a tábori fő-, a tábori- és a hadtáp postahivataloknál 51 kijelölt hátországi rendeltetési helyre. A csomagban csak tartós élelmiszer küldését engedélyezték. A 2 K-ás

szállítási díjat a feladásnál készpénzben kellett leróni. A tábori posta csomagok *szállítólevél nélkül* kerültek feladásra. Az összes kezelési jelzés így kizárólag a csomag burkolatára a címzés mellé került. A tábori postacsomag fogalmát a rendelet 8. pontjának 5. és 6. bekezdése szabatosan meghatározza:

... „Csak azok a csomagok tekinthetők tábori postai csomagoknak s mint ilyenek csak azok részesülhetnek a fentibb kedvezményekben, amelyek tábori postai ragszámmal, tábori (főposta, tábori hadtáp)-postahivatal betűző lenyomatával és az illető tábori postahivatal utalványjelző számával vannak ellátva, s ezen kívül az illetékes katonai parancsnokság bélyegzőlenyomatát és aláírását is magukon viselik.

A kezelés közben általában a feladási hely helyett az utalvány számjelző számát kell feltüntetni."...

Nagyon érdekes és döntő fontosságú gyűjtői feladat egy akkori tábori postacsomag burkolatának, de legalábbis a kezelési jelzéseket tartalmazó burkolatrésznek felkutatása.

A számozatlan tábori posta rendszer a gyakorlatban nem vált be; 29 napos működése után visszatértek a hivatalok megszámozására. Nem alkalmazták azonban a hadrenden alapuló számozási rendszert, mert akkor új bélyegzőket kellett volna gyártani, amire az idő rövidsége nem adott módot. Az egyes seregtestek tábori postahivatalai így olyan számot kaptak, amilyen számú tábori postabélyegző a világháborúból visszamaradt. Itt említjük meg, hogy a déli (olasz) hadszíntér 1918-as kiürítésekor a tábori posták felszerelésének zöme a hadszíntéren maradt, a bélyegzők másod és harmad példányait a wieni közös tábori postaigazgatóság őrizte. Így csak az a néhány bélyegző állt rendelkezésre, amelyet a hazatérő tábori posták magukkal hoztak. Igaz, hogy ezek közül 12-ből a számozatlan tábori posták időszakában kivésték a számot, aminek következtében a most kezdődő időszakban az újonnan felállított seregtestek, illetve hadseregközvetlen különleges alakulatok tábori postáinak szükségletét nem tudták mind kielégíteni. Ezért négy darab eltávolított számú bélyegzőbe újra számot vésték.

A tábori postahivatalok megszámozására vonatkozó és 1919. június 5-én kelt 13.259. sz. rendelet (a PT. és THL. 1919. június 10-i 44. száma) az elsőnek ismertetett és a tábori postaszolgálatot szabályozó alaprendeletet egészíti ki:

„A hadseregparancsnokság a tábori postahivatalokat a budapesti főállomás kivételével 1919. évi június 1-től kezdve megszámozta.

Ehhez képest a ... rendeletemet, illetve 5. pontját a következképpen változtatom meg:...

d) alul jobbra — a tábori postahivatalt, amelyhez a címzett utalva van.

... Az illető (címzett) csapattest, parancsnokság, intézet stb. felettes magasabb parancsnokságát (dandár-, hadosztály-, hadtestkötelékét) megjelölni tilos. Azoknak a címzetteknek küldeményein, akik valamely magasabb parancsnoksághoz vannak beosztva, csak az utóbbit kell jelezni.

Ha a küldemények olyan csapatok, parancsnokságok stb. számára vagy ezeknél szolgálatot teljesítő egyéneknek vannak címezve, amely csapatok, parancsnokságok stb. nincsenek tábori postahivatalhoz utalva, a címiratban a tábori posta megjelölése helyett a rendeltetési helyet (a város, község nevét) kell kiírni."...

A Vörös Hadseregnek a történelmi előzmények elején vázolt hadrendje általában május végéig változatlan maradt. Összlétszáma a hó elején 25.000 fő, amely a hó végére mintegy 100.000 főre emelkedett. Május végén szervezték és június elején vetették be a csehszlovák intervenciós hadsereg ellen az

északnyugati hadszíntéren az 1. önálló dandárt. Körülbelül ezzel egyidőben a déli hadszíntéren kerül sor, mint hadseregközvetleneknek a Duna—Tiszaközi és a dunántúli határbiztosító alakulatok szervezésére. Az előző parancsnoksága Kiskunhalason, az utóbbié Zalaegerszegen állomásozott. Június folyamán állítják fel a 2. és 3. önálló dandárt.

A főváros közvetlen védelmére kijelölt munkásalakulatokból ugyancsak június elején szervezik meg a IV. hadtestet.

A csehszlovák intervenciós hadsereg ellen a Párkánynána—Léva térségében összevont támadócsoport vezetésére június 14-én állítják fel az V. hadtestparancsnokságot. A III. és V. hadtest előretörő győzedelmes hadműveleteinek a tanácskormány entente nyomásra politikai okból vet véget. A csapatokat visszavonják a fegyverszüneti demarkációs vonalra és július 2-án megszüntetik az V. hadtestparancsnokság működését. Egy nappal később július 3-án az 1. önálló dandárt hadosztálykötelékbe sorolják. Mindkettő tábori postahivatala is ezzel az időponttal szűnik meg.

A felsorolt új alakulatok felállításával, illetve a meglevők feltöltésével a Vörös Hadsereg létszáma július végére több mint 250.000 főre emelkedett. Az a hatalmas szervező erő, amellyel a Vörös Hadsereg vezetősége alig három hónap alatt tízszeresére növelte a létszámot és az a lelkesedés, amellyel a munkásosztály és a paraszttömegek fegyvert ragadtak kivívott szabadságuk és függetlenségük megvédésére, sajnos kevésnek bizonyult az intervenciósok hatalmas erőfölényével szemben. Az ország megszállása augusztus elejével befejezést nyert. Az összes táboriposta állomáshelye auguszts 2-ig bezárólag román megszállás alá került. A Vörös Hadsereg tábori postája megszűnésének ezt a napot tekintjük. Az első ellenforradalmi kormány kereskedelemügyi minisztere legelős rendeleteinek egyike a tábori posta megszüntetésével foglalkozik. Az 1919. augusztus 8-án kelt 17.118/1919. sz. rendelet (az MPHL. augusztus 15-i 53. száma) közli, hogy:

„A hadseregparancsnokság közlése szerint a tábori postahivatalok működése megszűnt. Felhívom ennélfogva a postahivatalokat, hogy tábori posta címre többé küldeményeket ne vegyenek fel, a levélgyűjtőszekrényekben talált, tábori posta rendeltetési hellyel ellátott küldeményeket pedig a feladónak kézbesítsék vissza."

*

A történelmi visszapillantás után még néhány általános érvényű megállapítást és adatot kell tennünk, illetve rögzítenünk, mielőtt rátérnénk a Vörös Hadsereg tábori postájának részletes tárgyalására.

A tábori posta 92 napos működési idejét két, élesen elhatárolható időszakra oszthatjuk. Az időszakokban használt bélyegzők egymástól alapvetően eltérnek. Az első, *a számozatlan tábori posták* időszaka 29 napos és 1919. május 3-tól 31-ig tart. A második, *a számozott tábori posták* időszaka 63 napos és 1919. június 1-től augusztus 2-ig terjed. Az első időszak tábori postáit a központi szervekkel kezdve a szervezetszerű felépítésben lefelé haladva ismertetjük. A második időszakét a könnyebb áttekintés biztosítására nem a hadrend seregtestjeinek sorrendjében, hanem a tábori posták számsorrendjében tárgyaljuk. Mindkét csoportban természetesen megadjuk a tábori postahivatal működési idejét, a hivatalt használó seregtestet; a hivatal bélyegzőjének típusát és gyártási idejét. A tábori posta bélyegzők típusjelében, valamint az

altípusok leírásában előforduló jelölések értelmezését a VI. követ V. Rész. VI. Fejezet. Tábori- és hadtáppostáknál cím alatt találjuk meg.

Gyakran előfordult, hogy az alakulatuktól átvett és ellenőrzött – tehát a hivatott parancsnokságok bélyegzőjével ellátott – tábori postaküldeményeket, vagy legalábbis egy részüket a továbbító tábori postahivatal nem látta el szk-bélyegzőjének lenyomatával. Gyűjtői szempontból természetesen ezeket, a Vörös Hadsereg egyes alakulatainak parancsnoksági bélyegzőivel lebélyegzett küldeményeket is a tábori postaküldemények csoportjába soroljuk.

A legtöbb tábori postahivatal bélyegzésével gyűjtői célokra is készültek tábori postai levelezőlapok és levelek. A levelezőlapok bal oldali *feladó* rovatába, valamint a levélborítékok bal felső részére a hadseregparancsnokság, vagy valamely osztályának törzsének, előadójának stb. parancsnoksági bélyegzőjét ütötték. Ezeken a küldeményeken tehát az említett szervek *„mint feladók"* szerepelnek.

A hadseregparancsnokság ügyosztályai, szervei, stb. hivatali bélyegzőinek a tábori postaküldeményeken ily módon való alkalmazását, továbbá egy „hadseregparancsnoksági emléklap" kibocsátását a hadsereg vezérkari főnök június 24-én kelt 703/257. sz. belső rendelete szabályozza, illetve engedélyezi. Az emléklapokra a fejezet végén még visszatérünk.

Az eddig ismert ilyen, feladóként szereplő parancsnokságok bélyegzőinek – FPB – lenyomatait ábécé rendben táblázatba foglaltuk és folytatólagos számozással jelöltük. Azoknál a tábori postahivataloknál, amelyektől gyűjtői eredetű tábori postaküldeményt ismerünk, az azokon előforduló hadseregparancsnoksági bélyegzéseket sorszámuk megadásával – pl. – FPB–5 – tüntetjük fel. Valamennyi gumibélyegző, zömmel groteszk betűkkel metszett (illetve öntött). Ismerünk azonban néhány antikva, antikva/groteszk és groteszk/antikva betűvel készítettet is.

A felállítani tervezett hadseregfőparancsnokság részére is elkészült néhány bélyegző. Mind ezeket, mind a keleti hadseregparancsnokság bélyegzőit az átszervezés utáni hadseregparancsnokság átvette. A néhányukba szereplő *VÖRÖS*, valamint néhányból a *KELETI* szót kimetszették. Ezek bélyegzéseinek szövege részaránytalan.

A parancsnoksági bélyegzések színe rendszerint *ibolya*. Gyakori a *vörös*, – különösen a hadseregparancsnokság küldeményein – ritkán előfordul a *kék* is.

A tábori postautalványokhoz használt *utalványszámjelző* bélyegzők sorszámát, illetve az egyes hivatalok közötti szétosztását nem ismerjük. Felkutatásuk úgyszintén fontos gyűjtői feladat.

A hadrakelt Vörös Hadsereg tagjainak mind a tábori postahivatalok, a hozzátartozóknak mind a hátországi postahivatalok az első Világháborúból visszamaradt tábori postai levelezőlapokat árusították. Az Állami Nyomda – még meg nem állapított időben – elkészítette az új, a Vörös Hadsereg részére nyomott tábori postai levelezőlapokat. A lap címoldalát a bal szegélytől 32 mm-re 0,3 mm vastag függőleges vonal osztja két részre. A felső szegélytől 10 mm-re a címoldal közepén, 0,3 mm vastag vonallal aláhúzott felirat: „MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG * VÖRÖSHADSEREG." 7 pontos (colonel) renczánsz antikva félkövér betűkkel, verzál szedéssel.

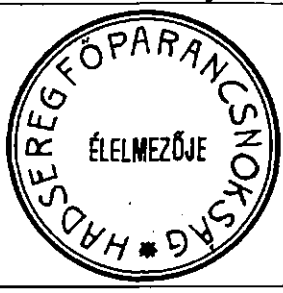
FPB A Vörös Hadsereg tábori postaküldeményein feladót jelölő parancsnoksági bélyegzők. I.

1

2

3

4

5

7

8

9

10

11

12

13

FPB	A Vörös Hadsereg tábori postaküldeményein feladót jelölő parancsnokságí bélyegzők. II.

HADSEREGPARANCSNOKSÁG

6

14

15

16

17

18

19

20

21

22

A jobb oldali rész közepén jobbra néző postakürt rajza; alatta középen „TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP." 14 pontos (mittel) reneszánsz antikva betűkkel, verzál szedéssel. Alatta három pontozott végigfutó (90 mm hosszú) és egy 52 mm hosszú 0,3 mm vastag vonal a címzés, illetve helynév (tábori

posta) részére. Az első sor elején „*Czim:*" 10 pontos (garmond) reneszánsz dűlt antikva betűkkel. A helynévvonaltól balra két sorban: „Ára 4 fillér./Magyar állami nyomda. Budapest, 1919." A felső sor 7 pontos (colonel) félkövér, az alsó 3 pontos (briliáns) reneszánsz antikva betűkkel. A baloldali részen a függőleges osztóvonallal párhuzamosan két 52 mm. hosszú pontozott vonal. A vonalak felett „*A feladó*", az első vonal elején „*neve:*", a másodikén „*czime:*" 8 pontos (petit) reneszánsz dűlt antikva betűkkel. A lap mérete 135×89—90 mm.

A nyomáshoz kétféle papírt használtak. Halvány rózsaszín 0,21 mm vastag, durva kartonpapírt és élénk céklavörös színű 0,13 mm vastag sima papírt.

Szakirodalmunk szerint forgalomba már nem kerültek, a külföldi irodalom szerint igen, de felhasználva nagyon ritkán bukkannak elő. Véleményünk szerint — annak ellenére, hogy használt lapokat még nem láttunk — május végén forgalomba kerültek. Véleményünket a postavezérigazgatóság május 26-án kelt 12.821. számú rendeletére (a PT. és THL. június 4-i 43. száma) alapozzuk, amely bevezetőjében megállapítja, hogy a tábori postai levelezőlapokat gyűjtői célokra tömegével vásárolják. Majd közli, hogy a lapok csak korlátolt számban állnak rendelkezésre és a papírhiány miatt előállításuk rendkívüli nehézségbe ütközik. Felhívja a hivatalokat annak ellenőrzésére, hogy a tábori postai levelezőlapokat a közönség más célra ne vegye igénybe, tehát rendeltetésellenesen ne használják azokat. Az egy félnek kiszolgáltatható mennyiséget 25 darabban maximálja. A tömeges felvásárlás, következtében várható levelezőlap hiány csak az új kibocsátásúakra vonatkozhatott, mert a világháborús tábori postai levelezőlapok maradványkészlete olyan nagy mennyiséget képviselt, hogy azokat postaszolgálati levelezőlap helyett több, mint egy évtizedig használták.

Az élénk céklavörös színű tábori postai lapokat az 1930-as évek elején 15°-os jobbra hajló fekete felülnyomással szolgálati levelezőlappá alakították. A felülnyomás alul vastag vonallal aláhúzva „Postaszolgálati ügy.", felül pedig 22×4,5 mm-es fekete téglalap, amely a „TÁBORI POSTA" szópár belső kétnegyedét volt hivatott eltakarni.

Az utalványforgalmat szabályozó rendeletben említett *tábori postautalvány*-t nem ismerjük. Tisztázásra vár még annak megállapítása, hogy a világháború tábori postái részére készített űrlapokat használták-e, vagy hogy az Állami Nyomda állított-e elő e célra új űrlapokat.

Számozatlan tábori postahivatalok 1919. V. 3—31.

a) *Tábori főpostahivatalok.* Budapesten és Hatvanban egy-egy tábori főpostahivatal működött. Részükre öt darab azonos szövegű, de véseteltéréseik alapján könnyen megkülönböztethető szk-bélyegző készült. A legszembetűnőbb eltéréseket a külső- és belső kör átmérőjében, a felső körszelet vonalkáinak számában (vf), a szöveg betűinek egymáshoz viszonyított helyzetében és a díszítésül szolgáló hatágú csillag — z_1 közepében üres köralak, z_2 tömör — rajzában találjuk meg.

A számozást bevezető rendelet külön kiemelte, hogy a budapesti *főállomás* továbbra is számozatlan marad. Ez tehát június 1-től eddigi bélyegzőit tovább használta, feltehetően július hó 26., esetleg 27-ig. Részére öt darab POSTA ÁLLOMÁS/BUDAPEST köriratú és az alsó körszeletben I—V ellenőrzőszám-

Számozatlan tábori posták keletbélyegzői			
Tpfh	Tábori főpostahivatalok	**Ktp**	Központi tábori postaszervek

Lx - 1 t_0 Z_2 z_2

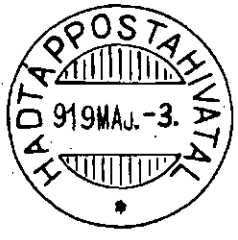

Lx - 1 t_0 Z_2 z_1

Lx - 7 t_1 Z_1

Hpf	Hadtáppostahivatalok

Lx - 1 t_1 t_0 Z_2 $z_2 = 1{,}5$

Lx - 1 t_1 t_0 Z_2 $z_2 = 3{,}5$

Tph	Tábori postahivatalok

Lx - 01 t_{ov} Z_5

Lx - 01 t_{ov} Z_5 z_0

mal ellátott hk-bélyegzőt rendeltek. Gyártásukkal a bélyegzőgyár — próbabélyegzéseinek tanusága szerint — július 24-ére készült el. A budapesti tábori főpostahivatal neve az átszámozásnál a fentiek alapján főállomásra, majd — amire új bélyegzőinek feliratából következtethetünk *posta állomás*-ra változott. Ezt a nevet július 26, vagy 27-től megszűnéséig, augusztus 2-ig viselte. (Két-

három nap volt ahhoz szükséges, hogy az elkészült bélyegző a gyárból a Budapest 72. hivatal épületében működő központi tábori postaszervhez eljuthasson). Az idézett rendeletekben előforduló *tábori gyűjtőállomás* elnevezés a főállomásra vonatkozik; a *tábori posták központi vezetősége*, valamint a *katonai levélellenőrző bizottság* nevű központi szerveknek tábori postai hk-bélyegzők nem készültek. A használt bélyegzők és bélyegzéseik:

TÁBORI FŐPOSTA*HI*VATAL (állomáshelye: Budapest) 1919. V. 4 – VII. 27. ?
Tfph – Lx – 1 t_0 Z_2 z_1 típus:
∅ 30/20 vf = 12 T → HI (19. V. 3.)
∅ 29,5/19,5 vf = 14 T → H_b (19. V. 3.)
Tfph – Lx – 1 t_0 Z_2 z_2 típus:
∅ 29/19,5 vf = 13 T → H (19. V. 3.)
∅ 29.5/20 vf = 18 T → H (19. V. 3.)
POSTA ÁLLOMÁS/BUDAPEST 1919. VII. 27 ? – VIII. 2.
Ktp – Lx – 7 t_1 Z_1 típus:
Budapest I [19. VII. 24.]
Budapest II [19. VII. 24.]
Budapest III [19. VII. 24.]
Budapest IV [19. VII. 24.]
Budapest V [19. VII. 24.]
TÁBORI FŐPOSTAHIVATAL (állomáshelye: Hatvan) 1919. V. 4 – 31.
Tfph – Lx – 1 t_0 Z_2 z_2 *típus:*
∅ 30/20 vf = 14 T → AH (19. V. 3.) + FPB – 18: HADSEREG PARANCSNOKSÁG/VASUTI(v)/ÜGYOSZTÁLY(v)

b) *Hadtáppostahivatalok.* Salgótarjánban és Vácott egy-egy hadtáppostahivatal működött. Részükre két azonos szövegű bélyegző készült. A legszembetűnőbb eltérés a csillagos díszítés – (z_2) – méretében. Használt bélyegzők és bélyegzéseik:

HADTÁPOSTAHIVATAL (állomáshelye: Salgótartján) 1919. V. 4 – 31.
Hph – Lx – 1 t_1 t_0 Z_2 z_2 = 1,5 (19. V. 3.)
HADTÁPPOSTAHIVATAL (állomáshelye: Vác) 1919. V. 4 – 31.
Hph – Lx – 1 t_1 t_0 Z_2 z_2 = 3,5 (19. V. 3.) + FPB – 18: HADSEREG PARANCSNOKSÁG/VASUTI(v)/ÜGYOSZTÁLY (v)

c) *Tábori postahivatalok.* A hadsereg parancsnokságnál, a három hadtestparancsnokságnál és a nyolc hadosztályparancsnokságnál egy-egy összesen tizenkét tábori postahivatal működött. Az első világháborúból visszamaradt tábori postabélyegzők közül tizenkettőből kivésték a tábori postaszámot. Ma már nem állapítható meg, hogy az átalakításhoz milyen számú bélyegzőket vettek igénybe. A rendelkezésre álló roppant kis mennyiségű anyag még azt sem tette lehetővé, hogy a tizenkét átalakított bélyegzőnél egyértelműen meghatározhattuk volna, hogy melyiket, melyik seregtest tábori postája használta. Mindössze egyetlen egy biztos támponttal rendelkezünk. A hadseregparancsnokság tábori postahivatalában gyűjtői célból továbbított küldeményeken az FPB – 18-cal jelölt feladási bélyegzés szerepel. Tíz bélyegző típusjele: Tph – Lx – 01 t_{0v} Z_5, kettőé pedig Tph – Lx – 01 t_{0v} z_0 Z_5. Használati idő V. 3 – 31.

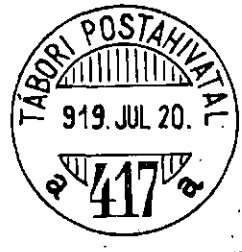
Számozott tábori postahivatalok 1919. VI. 1 – VIII. 2.

a) *Tábori főpostahivatal.* Számozott egy működött Hatvanban, amely Miskolcnak a csehszlovák intervenciós csapatoktól a május 20-i visszafoglalását követő mintegy két hét után odatelepült.

TÁBORI FŐPOSTAHIVATAL 20
Tfph – Lx – 6 (19. III. 25.) VI. 1 – VIII. 2 + FPB – 10: HADSEREG PARANCSNOKSÁG/HADMŰVELETI(v)/OSZTÁLY (v)

b) *Hadtáp postahivatal.* A váci számozatlan hadtáp postahivatal utóda. A salgótarjáni megszűnt.

Számozott tábori posták szám- keletbélyegzői			
Tfph	Tábori főpostahivatal	**Hph**	Hadtáppostahivatal
			
Lx-6		Lx-7	

Tph	Tábori postahivatalok	
		
Lx-6	Lx-6v	Lx-6v Z_o
		
Lx-76	Lx-76 t_1	

HADTÁP POSTAHIVATAL 450A
Hph–Lx–7 (17. I. 24.) VI. 1–VIII. 2. +
FPB–12a: HADSEREG PARANCSNOK-
SÁG/KATONAI(v)/FORRADALMI(v)/
TÖRVÉNYSZÉK(v)

c) *Tábori postahivatalok.* Minden seregtest és különleges alakulat tábori postája egy-egy, összesen tizenkilenc bélyegzőt használt. Közülük 15 db az első világháborús bélyegzők eredeti számával (számmagasság 7–7,5 mm). A fennmaradó négybe a számozatlan hivatalok időszakában kivésett számok helyett – 21-től folytatólagosan – új számot véstek (számmagasság 5,5–6 mm). Bélyegzők és bélyegzéseik:

TÁBORI POSTAHIVATAL 4A (7. hadosztályparancsnokság)
Tph – Lx – 76 (17. I. 18.) VI. 1 – VIII. 2. + FPB – 16: HADSEREG PARANCSNOKSÁG/TÜZÉRSÉGI(v)/OSZTÁLY(v)

TÁBORI POSTAHIVATAL 21 (IV. hadtestparancsnokság)
Tph – Lx – 6v VI. hó elejétől – VIII. 2.

TÁBORI POSTAHIVATAL 22 (V. hadtestparancsnokság Párkánynána)
Tph – Lx – 6v z_0 VI. 14 – VII. 2. + FBP – 19: HADSEREG PARANCSNOKSÁG/VEZÉRKARI(v)/FŐNÖKE(v)

TÁBORI POSTAHIVATAL 23 (2. önálló dandárparancsnokság)
Tph – Lx – 6v VI. hó közepétől – VIII. 2 + FPB – 4b: HADSEREG FŐPARANCSNOKSÁG/Orvosfőnöke

TÁBORI POSTAHIVATAL 24 (3. önálló dandárparancsnokság)
Tph – Lx – 6v VI. hó közepétől – VIII. 2. + FPB – 1: 15. AUTÓSZÁZAD PARANCSNOKSÁG

TÁBORI POSTAHIVATAL 50 (8. hadosztály parancsnokság)
Tph – Lx – 6 VI. 1 – VIII. 2. + FPB – 7: HADSEREG PARANCSNOKSÁG

TÁBORI POSTAHIVATAL 62 (1. önálló dandárparancsnokság)
Tph – Lx – 6 VI. 1 – VII. 3. + FPB – 5c: HADSEREG/hadbiztossága(v)

Gyűjtői szempontból a legérdekesebb események egyike – s eredményeként kivételesen szép tábori postaküldemények keletkezése – ennek a tábori postahivatalnak működéséhez fűződik. Léva körül különösen heves harcok alakultak ki, amelyek június 15-én a város visszafoglalásához vezettek. A harcok hatására a polgári postahivatal személyzete már több napja nem végezte munkáját s az 1. önálló dandár bevonulása előtt sebtében elhagyta a várost. A dandár tábori postahivatala már 16-án a városba települt. Még aznap kiürítette a Léván elhelyezett levélszekrényeket, amelyekben a csatanapok alatt mintegy 350 – 400 db. csehszlovák bélyeggel bérmentesített levél és levelezőlap gyűlt össze. A küldemények bélyegeit a Tábori posta 62 bélyegzővel lebélyegezték, a helybe címzetteket kézbesítették, a távolságiakat a budapesti főállomás közbejöttével továbbküldésre a Budapest 72 postahivatalhoz irányították.

TÁBORI POSTAHIVATAL 70 (Hadseregparancsnokság Gödöllő)
Tph – Lx – 6 VI. 1 – VIII. 2. + FBP – 6: HADSEREGPARANCSNOKSÁG (a hivatalos küldeményeken is ez a bélyegzés szerepel „feladóként)

A főparancsnokság a gödöllői polgári postahivatalt is igénybevette. Ezeken a küldeményeken Gödöllő Ky – 1 típusú hk-bélyegzőjének bélyegzése szerepel, vagy a FPB – 15b: HADSEREGPARANCSNOKSÁG/Térparancsnokság (v) feladási bélyegzéssel, vagy a Tph – Lx – 6 típusú bélyegzés. Az utóbbiakon feladóként a hadsereg vezérkari főnök névbélyegzőjét találjuk.

TÁBORI POSTAHIVATAL 77 (II. hadtestparancsnokság Ceglédd)
Tph – Lx – 6 VI. 1 – VIII. 2. (a világháborúban nem került használatba) + FPB – 22: KELETI HADSEREGPARANCSNOKSÁG

TÁBORI POSTAHIVATAL 102 (III. hadtestparancsnokság Hatvan)
Tph – Lx – 6 VI. 1 – VIII. 2. + FBP – 21: HADSEREG VEZÉRKARIFŐNÖKE

TÁBORI POSTAHIVATAL 105 (Határbiztosító alakulatok parancsnoksága. Zalaegerszeg.)
Tph – Lx – 6 VI. hó első felétől – VIII. 2. + FPB – 17: HADSEREGPARANCSNOKSÁG/VASÚT(v)/ÉPÍTÉSI(v)/OSZTÁLY(v)

TÁBORI POSTAHIVATAL 107 (Határbiztosító alakulatok parancsnoksága Kiskunhalas).
Tph – Lx – 6 VI. hó első felétől – VIII. 2. + FPB – 20:HADSEREGORVOSFŐNÖK

TÁBORI POSTAHIVATAL 255A (I. hadtestparancsnokság Székesfehérvár).
Tph – Lx – 76 (18. X. 7.) VI.1 – VIII. 2. (a világháborúban nem került használatba) + FPB – 13: HADSEREG PARANCSNOKSÁG/TÁBORI(v)/RENDÉSZETI(v)/OSZTÁLY(v)

TÁBORI POSTAHIVATAL 417a (1. hadosztályparancsnokság)
Tph – Lx – 76 (16. IX. 16.) + FPB – 14a: Hadsereg Parancsnokság/Távíró(v)/Főnök(v)

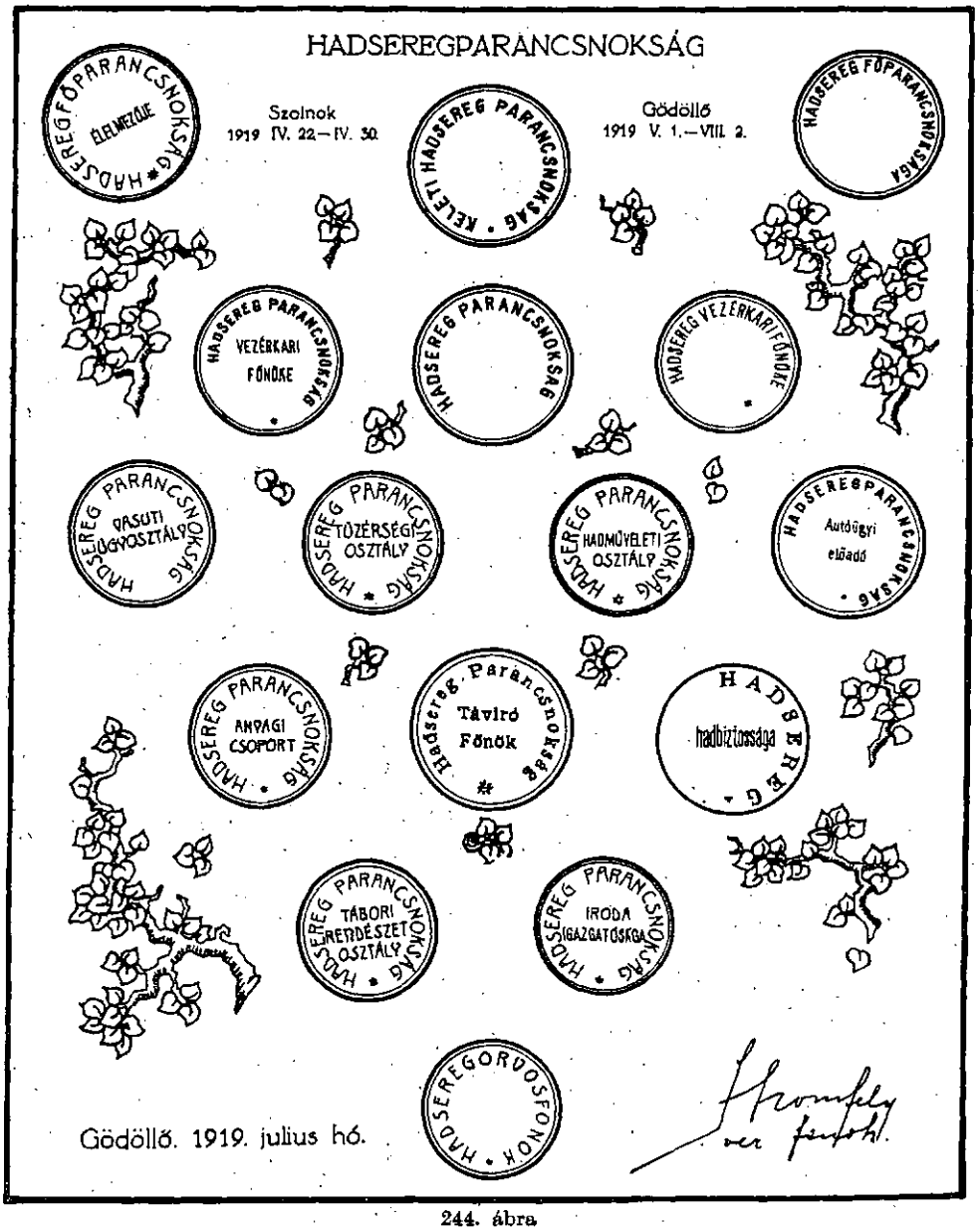
TÁBORI POSTAHIVATAL 422 (3. hadosztályparancsnokság)
Tph–Lx–6 (16. IX. 16.) + FPB–2: HADSEREG FŐPARANCSNOKSÁG
TÁBORI POSTAHIVATAL 427 (4. hadosztályparancsnokság)
Tph–Lx–6 (16. IX. 20.) + FPB–18: HADSEREG PARANCSNOKSÁG/VASUTI(v)/ÜGYOSZTÁLY(v)
TÁBORI POSTAHIVATAL 640b (2. hadosztályparancsnokság)
Tph–Lx–76 t (16. IX. 20.) + FPB–3: HADSEREGFŐPARANCSNOKSÁG/ÉLELMEZŐJE(v)
TÁBORI POSTAHIVATAL 644 (6. hadosztályparancsnokság)
Tph–Lx–6 (17. I. 22.) VI. 1–VIII. 2. + FPB–9; HADSEREG PARANCSNOKSÁG/Autóügyi(v)/előadó(v)
TÁBORI POSTAHIVATAL 647 (5. hadosztályparancsnokság)
Tph–Lx–6 (17. I. 22.) VI.1–VIII. 2. + FPB–8: HADSEREG PARANCSNOKSÁG/ANYAGI(v)/CSOPORT(v)

Mind a hadseregparancsnokság hivatali bélyegzőinek egy részét, mind a tábori postahivatalok jelentős hányadának felszerelését a román királyi intervenciós hadsereg hadizsákmányként magával vitte.

Befejezésül még röviden ismertetjük a hadseregparancsnokság emléklapját, amelyről a vezérkari főnöknek a szolgálati bélyegzőknek a tábori postaküldeményeken való használatára vonatkozó intézkedésénél már említést tettünk. Az emléklap történelmi vonatkozásai mellett szorosan összefügg a Vörös Hadsereg tábori postájával is. A lapon a hadseregparancsnokság szolgálati bélyegzői közül ugyanis annak a tizenhatnak a lenyomata szerepel, amelyek használatát az említett intézkedés a tábori postaküldeményeken előírta. Eme vonatkozása miatt az emléklap tábori posta gyűjteményeinkből nem hiányozhatna. Megszerzési lehetőségéről – korlátolt példányszámán kívül – elégséges utalnunk a szaksajtó 1919. végi és 1920. évi évfolyamaiban található gyűjtői és kereskedői hirdetésekre, amelyek ezeket már akkor „R.R.R." ritkasági fokkal tüntetik fel.

Az emléklapok (244. ábra) rajzát és szövegét 230×290 nagyságú kartonlapokon nyomdai úton állították elő. Felül középen: „HADSEREGPARANCSNOKSÁG" alatta két-két sorban balra: „Szolnok/1919. IV.22–IV.30.", jobbra: „Gödöllő/1919.V.1–VIII.2." szöveg olvasható. A lap bal alsó részén keltezés: „Gödöllő, 1919. július hó." Az üresen maradt szabad mező négy sarkát lombos gallyak rajza tölti ki. A lap függőleges tengelyéhez képest részarányos elosztásban és négy sorban kilenc – kettő, három és négy levéllel díszített – ágacskát helyeztek el úgy, hogy a szabadon maradt részekre a bélyegzőket hat sorba – 2, 3, 4, 3, 2 és 1 darabot – rányomhassák. 14 bélyegzés színe vörös, kettőé kék (dr. Hollaender feljegyzése szerint a bal és jobb felsőé). A lapokat a jobb alsó részén a vezérkari főnök aláírta.

Az *FPB* jelzésű táblázatunkba 11. sorszám alatt felvett és az emléklapon is szereplő – (ötödik sor jobb oldali bélyegzés) – bélyegzőt tábori postaküldeményen még nem ismerjük. Feltételezhetjük, hogy a 21. tábori posta ilyen természetű küldeményeire kerülhetett. A Proletárdiktatúra bukása utáni korai irodalom szerint ez a tábori postahivatal működését nem kezdte meg. Jóval később – amikor Örvös János a Filatéliai Kurir főszerkesztője 1932-ben megtalálta az első e tábori postától eredő postai utat tett levelezőlapot – ez a közlés megdőlt. Íme ismét egy kutatási feladat.

244. ábra

Forrásmunkák

Bartha Béla: Die Feldpostämter der ungarischen Bolschewikiarmee. *Pinterits Sándor:* A magyar vörös hadsereg táboripostája. *dr. V. Weinert:* Donaupost-Umsturzkatalog 1919. A Posta- Távbeszélő- és Távírda Hivatalos Lapja 1919. (PT. és THL.) A Magyar Posta Hivatalos Lapja 1919 (MPHL.).-

V. Fejezet

AZ 1919–1925. ÉVI INFLÁCIÓS BÉLYEGKIBOCSÁTÁSOK

Az ellenforradalmi rendszer a Tanácsköztársaság emlékét a bélyegeken is igyekezett megszüntetni és ennek érdekében a 20.438 sz. rendelettel (M.P.H.L. 1919/61. sz.) a következő intézkedést tette:

„Minthogy a „Magyar Tanácsköztársaság" felülnyomással ellátott postabélyegekből a magyar állami nyomdában még nagy készlet van s azokat a mai nagy papírínség folytán nem volna gazdaságos megsemmisíteni, ezt a készletet búzakévét, illetve búzakalászokat ábrázoló rajz felhasználásával készített klisével felülnyomva forgalomba bocsátani fogom."

Az átmeneti időszak alatt a fenti rendelet szerint „Magyar Posta" felírású posta- és portóbélyegek készültek és egyidejűleg érvényesek voltak még a korábbi kibocsátású Arató és Országház bélyegek, ugyanezek „Köztársaság" felülnyomattal is. Így az átmeneti időszak alatt a vegyes bérmentesítésre igen tág lehetőség nyílott.

Az ellenforradalmi rendszer a „Nemzeti hadsereg bevonulása" felülnyomású bélyegekkel vezette be a bélyegkibocsátást, majd az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom ideiglenes rendezéséről szóló, 1920. február 29-én kihirdetett 1920. évi I. törvénycikk alapján közzétették a 13. 089 sz. rendeletet (P.T.R.T. 1920/46. sz.), amellyel azt közölték, hogy a postabélyegek ezentúl újból „Magyar Kir. Posta" felirattal készülnek. E rendelkezés alapján kerültek újra kibocsátásra az 1916–1918. évben kiadott Arató és Országház bélyegek egyes címletei, valamint a jelen fejezetben tárgyalt, a korábbitól eltérő színezéssel ellátott 5 és 10 filléres Arató címletek.

Erre az időszakra esik a 2.885 sz. rendelet is (P. T. R. T. 1922/55. sz.), mellyel az *újságbélyegeket megszüntették* és az újságküldemények bérmentesítését készpénzben történő lerovással szabályozták.

Az 1921. évi XXI. tc. végrehajtása tárgyában kiadott 17.551 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1921/47. sz.) a korábban a közhatóságok, hivatalok, stb. által élvezett postai díjmentesség (portómentesség) megszüntetése, illetve *„hivatalos" postabélyegek* rendszeresítése tárgyában intézkedtek. A hivatalos bélyegeket az említett szervek a névértéken felül 10%-os beruházási pótlék lefizetése mellett szerezhették be és kizárólag belföldi forgalomban voltak érvényesek. Ez az intézkedés 1921. július hó 1-ével lépett hatályba.

Díjátalányozás

A 14.880 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/44. sz.) a pénzügyminiszteriummal egyetértve a hivatalos postabélyegek használatát 1924. június hó 30-ával meg-

szüntették és egyidejűleg „kísérletképen" az *átalányozás rendszerét* léptették életbe. Az átalányozás rendszerébe tartozó hatóságokat, állami szerveket stb-ket a bevezetés alkalmával a 16.477 sz. rendelet (P. R. T. 1924/47. sz.) sorolta fel.

A küldeményeket annak bal alsó sarkában „Hivatalból díjátalányozva" vagy „Hivatalból portóköteles" záradékkal kellett ellátni, az utóbbi esetben a portójeggyel ellátott küldemény viteldíját a címzett volt köteles kiegyenlíteni. A feladás hitelesített postai feladókönyvvel történt, ennek elmulasztása esetén a posta a küldeményt „Levélgyűjtő szekrényben találtatott" felírással látta el és a feladótól a viteldíj kétszeresét portóként beszedte.

A magánfelek hatósághoz, hivatalhoz vagy hivatalos közeghez intézett beadványaikat „Hivatalos felszólításra" vagy „Az ...évi ... tc. alapján" vagy „... sz. ...-i rendelet alapján" záradékkal ellátva bérmentetlenül adhatták fel, miután a címzett átalányában ez a díj is bentfoglaltatott. A magánfeleknek azonban az ajánlási díjat le kellett róniok.

Jótékonysági bélyegkiadások

A Petőfi bélyegsorozat kibocsátását elrendelő 219 sz. rendelet (P. T. R. T. 1923/2. sz.) a következő közlést tartalmazza: „Az 1922. évi november 3-án tartott minisztertanács határozata alapján a m. kir. posta ezentúl évenkint un. *„jótékonysági" bélyegeket* is fog forgalomba bocsátani. E bélyegek évenkint egyszer, a naptári év első felében kerülnek forgalomba s azok a névértéken felül, időről-időre megállapítandó felárral árusíttatnak. Három hónapig maradnak forgalomban. A felár közjótékonysági célra fordíttatik, a tiszta jövedelem mikénti szétosztását a minisztertanács esetről-esetre állapítja meg."

E rendelkezés alapján az 1923. évi Petőfi, az 1924. évi Jótékonysági és az 1925. évi Sport bélyegsorozatok kerültek kibocsátásra. Miután a feláras bélyegek nem jártak a várt anyagi eredménnyel, a Posta a további ilyen kibocsátásokat átmenetileg beszüntette.

Bélyegértékesítő iroda

A 90.476 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1920/92. sz.) a forgalomban levő postabélyegek és portójegyek, forgalomból kivont bélyegek, nyomdai maradékkészletek, postakezelésből eredő használt postabélyegek és portójegyek értékesítése céljára *„M. kir. postabélyegértékesítő iroda"* új postai szerv felállítását rendelték el.

Az iroda 1920. december havában a posta- és távírda-vezérigazgatóság gazdászati ügyosztályának vezetése alatt Budapesten a II. Hunyadi János út 3. sz. alatti központi épületben kezdte meg működését.

Az iroda csak forgalomban levő postabélyegeket és portójegyeket árusított közvetlen kiszolgálás útján, egyéb anyagot nyilvános aukciók útján. Kezelési költség címén 50 koronáig 10%-ot, ezenfelül 5%-ot, portójegyeknél pedig 20%-ot számított fel. Felragasztás és lebélyegzés esetén az említett kezelési költségen felül még a tényleges költséget és 5% többletköltséget is felszámított. A 18.629. sz. rendelettel (P. T. R. T. 1921/56. sz.) a hivatalos

bélyegek árusítását is bevezették 10% kezelési díj és 10% beruházási illeték felszámítása mellett.

A 13.764 sz. rendelettel (P. R. T. 1928/18. sz.) 1928. május 1-től kezdődően a belföldi megrendelésekkel kapcsolatban felszámított 10%-os kezelési költséget megszüntették, a külföldi rendelések kezelési költségét pedig 5%-ra csökkentették.

Nyomási eljárások

A Monográfia I. kötetében tárgyalt *nyomási eljárások* közül az ebben a fejezetben tárgyalt bélyegkibocsátások túlnyomó része a magasnyomás körébe tartozó *könyvnyomással* készült, emellett azonban az alkalmi bélyegkibocsátások előállítása részben a mélynyomási eljárás körébe tartozó *réznyomással* (1924. Jótékonyság), részben a síknyomási eljárás körébe tartozó *kőnyomással* (1920. Hadifogoly), végül az ebben az időszakban bevezetett egyszínű (1923. Petőfi) és kétszínű (1925. Jókai és 1925. Sport I.) *ofszetnyomással* történt.

A szöveges, ábrás vagy az új értékjelzést feltüntető felülnyomatok minden esetben könyvnyomással készültek.

A könyvnyomással készült egyszínű bélyegek közül az Arató címletek, valamint az 50 koronás és annál magasabb címletű Országház bélyegek nyomása két menetben – első menetben a bélyegkép, második menetben az értékjelzés – történt.

Nyomdai ívek és ívszéljelzések

A nyomdai ívek az előállítás módjától és a bélyegek méretétől függően 100, 200, illetve 400 bélyegképet tartalmaznak az egyes kibocsátásoknál megadott részletezés szerint.

A Monográfia I. kötetében tárgyalt *ívszéljelzések* sokrétű változatát találjuk ebben az időszakban. Ezek közül:

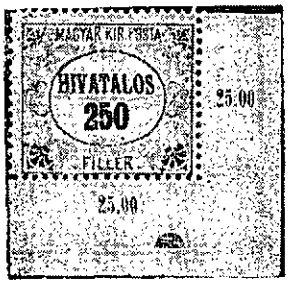
a *nyomdatechnikai jelzéseket* a korábbi kibocsátásoktól eltérően nemcsak a 4×100 bélyegképet tartalmazó ívben nyomott bélyegeknél (245–247. ábra), hanem a 2×100 nyomdai ívekben nyomott VIII. vízjelű Országház 1000 és 2000 koronás (249. ábra), a Koronás Madonna bélyegeknél (248. és 250. ábra) is megtalálhatjuk.

Lemezszámokat a réznyomású 1924. Jótékonyság valamennyi címleténél (251. ábra), az ofszetnyomású 1925. Sport I. 200 koronás címleténél (252. ábra), a hivatalos bélyegek egyes címleteinél (253–255. ábra), végül a 2, 5 és 50 koronás zöld-vörös portóbélyegeknél találhatunk.

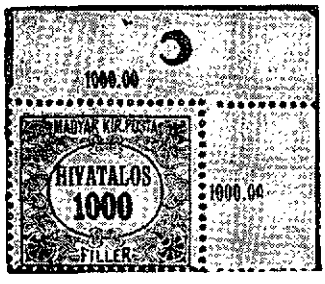
Az *összegezési számok* jelölése az infláció miatt emelkedő díjszabás következtében akként változott, hogy előbb elmaradt a fillérek jelzése a tizedesponttal együtt és csak az ezres értékjelzéseknél alkalmaztak pontot, majd a 30 koronás Országház címlettől kezdődően a tízezresek jelzésére tettek az ezresek után pontot. Később ez is elmaradt és a pontot csak a százezres értékek jelölésénél alkalmazták. Az összegezési számok alkalmazását a 7.901 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/71. sz.) szüntették meg, mely szerint „a postabélyegek és portójegyek szélzetén eddig alkalmazott számcsoportok a jövőben

elmaradnak" és a bélyegek „a jövőben szükség esetén 1/4 vagy 1/2 ívekben is szállíttatnak".

Az összegezési számok kizárólag a könyvnyomással készült bélyegeknél fordulnak elő a bélyeg-, a kétszínnyomású bélyegeknél pedig a keret színében. Egyes címletek (VII. vízjelű 1000 és 2000 koronás Országház) összegezési számok nélküli ívekben is forgalomba kerültek. Az összegezési számok az 1924.

245. ábra

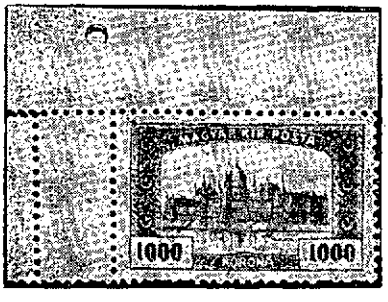
246. ábra

247. ábra

248. ábra

249. ábra

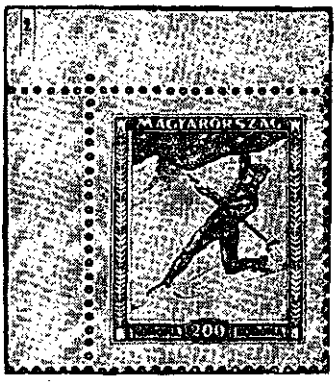
250. ábra

évben kibocsátott valamennyi bélyegnél még előfordulnak, az 1925. évben kiadott bélyegeknél azonban már nem (Koronás Madonna 2500 és 10 000 korona, Ikarusz légiposta 5000 és 10 000 korona). Az 1925. november 18-án első ízben alkalmazott napi keletjelzésig terjedő időszakban kinyomott bélyegek üres ívszegéllyel kerültek forgalomba.

A nyomógép számát és a gyártás időpontját leegyszerűsített évszámmal feltüntető *napi keletjelzés* 1925. november 18-án került első ízben alkalmazásra az aznap kinyomott VIII. vízjelű 200 koronás Arató és 2000 koronás Országház címleteken. A napi keletjelzés alkalmazása nem volt általános jellegű, így nagyon sok címlet (pl. Koronás Madonna 2500 és 10000 korona) üres ívszegéllyel került forgalomba.

251. ábra

252. ábra

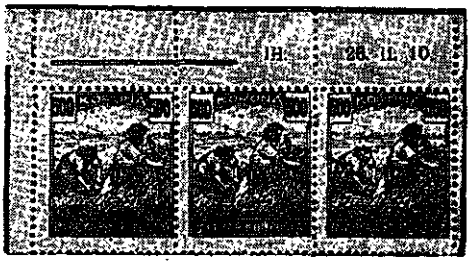
253. ábra

254. ábra

255. ábra

256. ábra

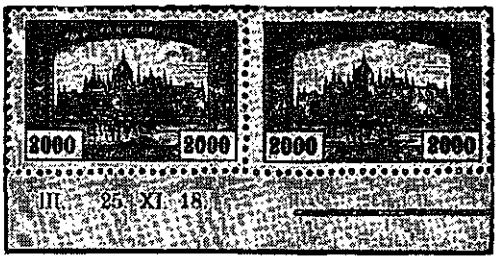
A napi keletjelzés nyomdai szedéssel készült és egy íven kétszer fent és kétszer lent nyert elhelyezést az ívszélen levő keretvonal megszakított részei között. (256—258. ábra).

Az itt tárgyalt ívszéljelzések, valamint az esetleges egyéb jelzések részletezését az egyes kibocsátásoknál tüntetjük fel.

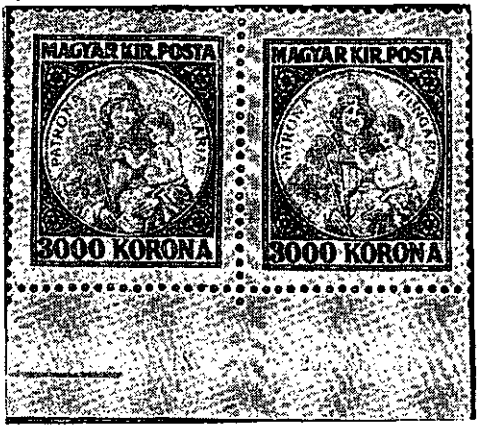
Hármaslyukasztás

Ennek az időszaknak egyik legérdekesebb intézkedése a bélyegíveknek *hármaslyukasztással* való ellátása, amelyre az 5.520 sz. rendelet (P. T. R. T. 1921/14. sz.) intézkedik az alábbiak szerint:

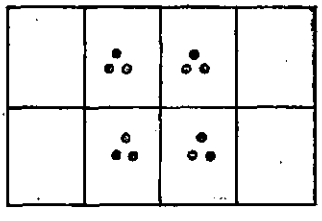
„Postabélyegekkel való üzérkedések és visszaélések megakadályozhatása céljából az állami nyomda az ezután készülő postabélyegek, portójegyek stb. ívein a bélyegívek felülről lefelé haladó két középső sávot alkotó 20 – 20 bélyeget szabályos háromszög csúcspontjaiba eső apró lyukakkal fogja ellátni és forgalomba bocsátani. Ezek a postabélyegek stb. bérmentesítésre kifogás nélkül felhasználhatók."

257. ábra

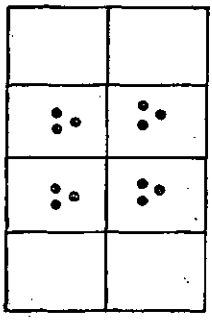
258. ábra

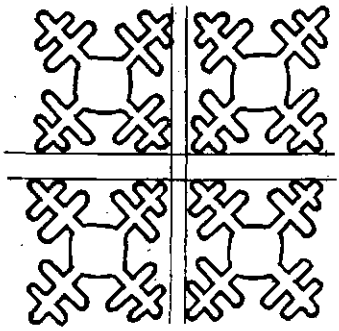
259. ábra

Hármaslyukasztással 1921. február 26-tól 1924. október 1-ig láttak el bélyegeket. Összesen 100 különféle címlet létezik.

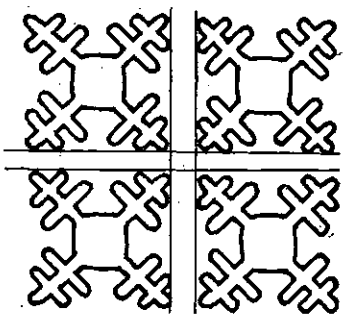
A hármaslyukasztás elhelyezése az Arató, Országház és Koronás Madonna bélyegeknél az 5. és 6. sz. bélyegtől kiindulva felülről lefelé 20 bélyegen akként történt, hogy a háromszög csúcsa felfelé mutat (259. ábra), a portó és hivatalos bélyegeknél pedig a 41. és 51. sz. bélyegtől kiindulva balról jobbra 20 bélyegen akként történt, hogy a háromszög csúcsa jobb felé mutat (260. ábra).

260. ábra

261. ábra

262. ábra

Országház 1 koronás címlet előfordul fordított, azaz csúcsával lefelé álló hármaslyukasztással, a 400 koronás címletnél pedig a fordított lyukasztás a gyakoribb.

Papír. A bélyegek gyártásához használt *papírt* általában két csoportba sorolhatjuk:

a korábbi kibocsátásoknál már tárgyalt z. jelű erősen simított fehér géppapír, melynek vastagsága 0,045—0,06 mm között változik és

érdes felületű 0,09—0,1 mm vastagságú vízjel nélküli fehér réznyomó papír.

Vízjel, vízjelhelyzet. Az 1919—1923. években kibocsátott bélyegek „kettőskereszt" (VII) ívvízjelű papiroson készültek. A „négyszeres kettőskereszt", más néven „csillagkereszt" (VIII) ívvízjelű papír bevezetése a 200 koronás Madonna kibocsátásával egyidejűen a 12.305 sz. rendelettel (P. R. T. 1923/30. sz.) történt, amit 1923. április 17-ével adtak ki. A rendelet szerint a Koronás Madonna bélyegek a jövőben mind az új vízjellel ellátott papíron, az Arató és Országház rajzú bélyegek, míg a régi vízjelű papírkészlet el nem fogy, az eddigi vízjelű papíron készülnek.

A VIII. vízjelnél kétféle vízjelhelyzet fordul elő:

A-val jelzett álló négyszeres kettőskereszt (261. ábra.),

B-vel jelzett fekvő négyszeres kettőskereszt (262. ábra.).

Az időszak végén kibocsátott két alkalmi bélyegsorozatunk (1925. Jókai és 1925. Sport I.) vízjel nélküli papíron készült.

Fogazat. A bélyegek fogazata *fésűsfogazás.* Kivételt pusztán a Jótékonyság sorozat 300 koronás címlete képez, amely 11 1/2 vonalfogazással is forgalomba került.

Ha a fésűs fogazógép valamilyen okból a legfelső vagy legalsó sort nem ütötte át, a hiányt a 11 1/2-es vonalfogazó géppel pótolták. Így készültek a Búzakalász 10 koronás címletének azok a példányai, melyeknek jobb szélükön 11 1/2 vonalfogazatuk van.

A bélyeg méreteitől függő fogazatsűrűséget egységesen 15, 14 és 12-vel jelöltük, figyelmen kívül hagyva az első ízben a Magyar Filatéliai Vállalat által kibocsátott árjegyzékben feltüntetett 1/4-es változatokat.

A fésűs fogazógép hibáival kapcsolatos rendellenes fogazásokkal a Mo-

nográfia I. kötete részletesen foglalkozik. Ebben az időszakban is gazdag változatban kerültek forgalomba a rendellenes fogazatú bélyegívek, ami szintén a laza ellenőrzésre vezethető vissza. A szélességi többlet 2–2,5 mm-t tesz ki (263. ábra).

Attól az általános kiviteli módtól, hogy az álló téglalap alakú bélyegíveket felülről lefelé, a fekvő téglalap alakú bélyegíveket pedig jobbról balra fogazták, ebben az időszakban az alábbi kivételeket találjuk.

Álló téglalap alakú bélyegek jobbról balra fogazva: a Koronás Madonna valamennyi címlete, az 1923. Petőfi és 1925. Sport I. álló alakú címletei.

Fekvő téglalap alakú bélyegek felülről lefelé fogazva: az 1925. Sport I. fekvő alakú címletei és az 1925. Jókai sorozat.

Megemlítjük, hogy az ún. *párkányos fogazás*, amikor a 100 bélyegképet szegélyező fogazaton túl minden sorban előfordul egy-egy, az ívszélbe beugró fogazott lyuk, 1922. évben szűnik meg az Arató, Országház, portó és hivatalos bélyegeknél és már csak a Koronás Madonna bélyegeknél található.

A (□) jellel megjelölt fogazatlan példányok kereskedelmi árusításba bocsátott II. fázisnyomatok, melyek úgyszólván valamennyi kibocsátásnál előfordulnak.

A példányszám. A II. és III. fejezetnek Bán Willy adataira tett megjegyzései a most tárgyalt korszak kibocsátásaira is vonatkoznak. A közölt példányszámok megállapításához az Állami Nyomda 5603/1919., 9933/1924., 13 163/1928., 5726/1932., 2417. és 7864/1933., 7280/1937., 258 452/1942. és a 27 228/1948. sz. jelentéseiben, illetve mellékleteikben közölt adatokat vettük alapul. Továbbá felhasználtuk a forgalombabocsátó rendeleteket, ha a példányszámot is tartalmazták. Végül a dr. Czakó-féle kézirat — elsősorban a megsemmisített maradványkészlet megállapításánál — és a korabeli szaksajtó hivatalos közléseken nyugvó adatait. Amennyiben a felsorolt adatok egybevetésével a példányszámot megnyugtató módon nem azonosíthattuk, úgy *annak közlésétől eltekintettünk.* (Ez az eljárásunk elsősorban az utólag kereskedelmi forgalomba került fogazatlan, II. fázisnyomatokra vonatkozik.) Meg kell még jegyeznünk, hogy a kétféle vízjellel forgalomba került kibocsátások mennyiségét az Állami nyomdai jelentések egybevonva tartalmazzák. Néhány esetben előfordul, hogy ugyan annak a kibocsátásnak példányszámát két nyomdai jelentés eltérő adatokkal tartalmazza. Ilyenkor — a jelentés évének feltüntetésével — mindkettőt közöljük.

Díjszabás. A postai díjszabás az infláció előrehaladásával állandóan változik. Miután a Monográfia I. kötetében közzétett táblázat az összes változást nem tartalmazza, azt újból közöljük. A csomagok súlyhatára általában 20 kg-ban volt meghatározva. A 10.485 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/66. sz.) lehetővé tették, hogy az állami jegyintézet és fiókintézetei, állampénztárak, postatakarékpénztár, Pénzintézeti Központ, Állami Nyomda, stb. készpénzt, kincstári bélyegjegyeket és kincstári űrlapokat tartalmazó értékcsomagokat 50 kg-ig feladhassanak. A 20 kg-ot meghaladó csomagokra 5 kg-onként emelkedő díjszabást állapítottak meg.

Az 1920. évi rövid életű belföldi légijárathoz kapcsolódó *légiposta díjszabást* a maga helyén tárgyaljuk, míg az ebben az időszakban berendezett *külföldi* légi postaforgalommal kapcsolatos *légipostai pótdíjakat* ugyancsak külön táblázatban soroljuk fel. (Díjszabás táblázatok a fejezet végén).

Az 1922. június 22-én megjelent 19.253 sz. rendelet (P. T. R. T. 1922/42. sz.) közli, hogy a Francia–Román aeroforgalmi rt. útján légi postaforgalom került berendezésre Franciaországgal, amely Budapest–Strassburg–Párizs közti postaszállításra használható. Csak *levelek* voltak feladhatók, a rendes

postai díjszabáson felül az expressz díj és a táblázatban feltüntetett pótdíj lerovása mellett. Miután külön légiposta-bélyeg rendszeresítve nem volt, bérmentesítésre rendes postabélyegeket kellett használni. A küldeményeket Budapesten a 72 sz. postahivatalnál, vidéken pedig bármelyik postahivatalnál fel lehetett adni.

A küldeményekre a feladó „Posta aerienne (Légi posta)" megjegyzést volt köteles felírni. Az érkezett küldeményeket a Budapest 72 sz. postahivatal keretbe foglalt „Légi postával érkezett" szövegű bélyegzőnyomattal látta el.

A 20.828. sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/51. sz.) a légiposta forgalmat kiterjesztették levelezőlapokra, nyomtatványokra, üzleti papírokra és árumintákra.

1922. évben megnyílt a légi postaforgalom Budapest—Bécs között (22.489 sz. rendelet — P. T. R. T. 1922/53. sz.), majd Budapest—Varsó között (26.584 sz. rendelet — P. T. R. T. 1922/72. sz.). 1923. évben a Budapest—Belgrád közti járat (ad 13.097 sz. rendelet — P. T. R. T. 1923/37. sz.), majd az első magyar nemzetközi légijárat, a Magyar Légiforgalmi Rt. által fenntartott Budapest—Bécs közti forgalom (23.331 sz. rendelet — P. T. R. T. 1923/56. sz.) indult. 1924 és 1925. években különféle külföldi és nemzetközi légitársaságok útján a légiposta forgalom Európa majdnem valamennyi országával megnyílik.

A 35.589 sz. rendelettel 1926. szeptember 25-től (P. R. T. 1926/42. sz.) aranyfrankban megállapított díjak mellett, 10 kg-os súlyhatárig bevezették a légipostai csomagforgalmat egyelőre Ausztria és Törökország viszonylatában.

Az ad 8.660 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/18. sz.) rendszeresítették új nyomtatványként a „légi posta ragjegy"-et, amely egy íven 60 db sárgaszínű papírra fekete nyomással „Légi posta/Par avion" feliratot tüntetett fel.

A 20.831 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/26. sz.) lehetővé tették, hogy a korábban megjelölt Budapest 2, 4, 62 és 72 sz. postahivatalok mellett *Budapesten* bármely levélgyűjtő szekrény útján is fel lehessen adni légipostai küldeményt azzal, hogy a küldeményre feltűnő „Légi posta" megjelölést kellett feltüntetni, színes irónnal aláhúzva.

A nyomdatechnikai jelzések leírását és ábráit, valamint a használt rövidítéseket a II. és III. fejezetben találjuk meg. (L! 94—98. és 205—207. oldal.)

Alkalmi bélyegzések

Az V—VIII. fejezetben feltüntetett alkalmi bélyegzések a Monográfia VI. kötet III. rész III. fejezet „Alkalmi bélyegzők" cím alatt találhatók.

1919. NEMZETI HADSEREG BEVONULÁSA

A szegedi ellenforradalmi hadsereg budapesti bevonulása alkalmából kibocsátott, öt címletből álló, felülnyomott emlékbélyegsorozat.

A sorozat elkészítéséhez a Posta a „Magyar Posta" sorozat 5, 10, 15, 20 és 25 filléres címleteit használta fel, melyekre *könyvnyomással* „A nemzeti/ hadsereg / bevonulása / 1919. XI/16." négysoros fekete felülnyomást alkalmaztak (264. ábra).

A Nemzeti Hadsereg Fővezérsége 1919. november 8-án Siófokról beadvánnyal fordult a budapesti postaigazgatósághoz és alkalmi postabélyegek kibocsátását kérte a bevonulás napjára. A *forgalomba bocsátás*-ra az 1919. no-

vember 17-én kelt és november 22-én közzétett 22.614 sz. rendelettel (M. P. H. L. 1919/67. sz.) intézkedtek, a felülnyomással ellátott sorozatok szétosztása és árusítása azonban csak 1919. november 19-én történt meg. *Forgalomból kivonták* a 11.630 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1920/49. sz.) 1920. december 31-ével.

263. ábra

264. ábra

265. ábra

266. ábra

Árusították Budapesten a Gellért szálló alkalmi postahivatalában, majd Budapest 4 sz. postahivatalban csak teljes sorozatban, egy vásárlónak egy sorozatot szolgáltatva ki.

A példányszám 270 000 sorozat, melyből a postahivatalok 108 000 sorozatot értékesítettek, 2000 sorozat hivatalos és muzeális célokra került felhasználásra, 160 000 sorozatot pedig készpénzfizetés mellett a Fővezérség vett át és a Szociális Missziótársulat útján értékesítette.

A sorozat értékei	
5 fillér zöld	15 fillér ibolya
10 fillér vörös	20 fillér barna
	25 fillér kék

A bélyegek mérete, a papírminőség, vízjel, fogazat stb. megegyezik az alapbélyegekével.

100-as ívben került forgalomba.

Nj	5 fillér 124 és 605	20 fillér 124
	15 fillér 124	25 fillér 124

Hamisítványok

Az egyszerű könyvnyomdai úton előállított felülnyomatot tömegesen hamisították. Ennek megakadályozása érdekében a Szociális Missziótársulat az akkor még tulajdonában levő 145 000 sorozatot a bélyegek hátsó oldalán, a bélyeg színében készült ovális garanciabélyegzővel látta el. A bélyegző szövege az ovális alakhoz alkalmazkodó, felül „MARQUE GARANTIE", alul „— SOC. MIS. —" felirat. Utóbb e garancia-bélyegzőket is hamisították, amit arról lehet felismerni, hogy a bélyegző és a bélyeg színe nem azonosak. A hamisított felülnyomás elsősorban szabálytalan, elmosódott betűiről, azonkívül arról ismerhető fel, hogy míg az eredeti felülnyomás harmadik és negyedik sora 13 mm szélességben teljesen egymás alatt áll, a hamisított felülnyomásnál e téren kisebb-nagyobb eltérés állapítható meg (265. ábra).

A sorozatot bérmentesítésre kevésbé használták, így a bélyegek futott levélen ritkák.

Könyvnyomdai felülnyomással ellátott 20 címletből álló általános átmeneti forgalmi sorozat.

A sorozat elkészítéséhez a Posta a „Magyar Posta" bélyegek felülnyomása útján előállított, 1919. július 21-én kibocsátott „Magyar Tanácsköztársaság" vörös felülnyomású bélyegeket használta fel akként, hogy az Arató bélyegeket „1919" évszámot feltüntető, szalaggal átkötött búzakévét (267. ábra), az Országház bélyegeket pedig „1919" évszámot feltüntető, szalaggal átkötött keresztbe fektetett két búzakalászt (266. ábra) feltüntető fekete felülnyomással látta el.

A felülnyomat rajzát Bokross Ferenc tervezte.

Forgalomba bocsátották a 20.438 sz. rendelettel (M. P. H. L. 1919/61. sz.). A rendeletet 1919. október 13-i kelettel október 23-án tették közzé, a bélyegek azonban csak 1920. január 27-én kerültek forgalomba. *Forgalomból kivonták* a 11.630 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1920/49. sz.) 1920. december 31-i hatállyal.

Árusítás

Az Agrárbank a Postával kötött szerződés alapján 50 000 teljes sorozatot vett meg – ideértve a portó bélyegeket is –, míg a fennmaradó teljes sorok egy részét a bélyeggyűjtő egyesületek és a Magyar Bélyegkereskedők Egyesülete vették át. A teljes sorok kisebb részét egyesületen kívüli igazolt gyűjtők részére Budapest 4 és 68 sz. postahivatalok árusították. Töredék sorozatokat – melyek együttvéve teljes sorozatokat képeztek – Budapest 1, 2, 4, 9, 41 és 62. sz. postahivatalok is kaptak azzal a rendelkezéssel, hogy azokat kizárólag a felek által feladott küldemények bérmentesítésére használhatják. A bankkal kötött szerződés szerint ugyanis biztosítani kellett, hogy minden címlet tényleges postai felhasználásra kerüljön.

267. ábra

268. ábra

269. ábra

270. ábra

A sorozat értékei és példányszámuk

	Készült	Forgalomba került.
2 fillér narancsbarna	1 094 900	125 000
3 fillér vörösibolya	414 900	365 000
4 fillér palaszürke	175 500	125 000
5 fillér zöld	2 844 900	1 849 900
6 fillér zöldeskék	1 194 900	799 900
10 fillér vörös	6 184 900	4 189 900
15 fillér ibolya	5 080 900	3 085 900

20 fillér barna	7 410 900	5 415 900
25 fillér kék	1 794 900	1 099 900
40 fillér olajzöld	175 000	125 000
45 fillér narancs	175 000	125 000
50 fillér barnásibolya	175 000	125 000
95 fillér kék	175 000	125 000
1 korona sötétvörös	175 000	125 000
1,20 korona sötétzöld/világoszöld	175 000	125 000
1,40 korona sárgászöld	175 000	125 000
2 korona olajbarna	75 000	75 000
3 korona sötétibolya/palaszürke	75 000	75 000
5 korona barna	1 902 500	1 007 500
10 korona ibolyabarna/világos- ibolya	75 000	75 000

A bélyegek mérete, a papírminőség, vízjel, fogazat stb. megegyezik az alapbélyegekével.

100-as ívben került forgalomba. Nj:

2 fillér 605	6 fillér 124	20 fillér 124
3 fillér 605	10 fillér 124	25 fillér 124
4 fillér 605	15 fillér 605	40 fillér 124
5 fillér 124		

Nyomdai különlegességek. A 10 filléres címlet hátoldalán esetenként a felülnyomás szép színátnyomata található, míg a 10 és 45 filléres címletek fordított felülnyomással is előfordulnak (268. ábra), amit annak idején a Hungária Magyar Bélyeggyűjtők Körének szétosztásra kiadott anyagban találtak.

Bérmentesítés. A nagy példányszámú címletek kivételével a tényleg használt egyes darabok és teljes sorozat futott levélen ritka.

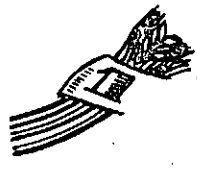
Hamisítvány. A sorozatból a 2, 4, 40, 45, 50, 95 filléres és az 1, 1,20, 1,40, 2, 3 és 10 koronás címleteket nagy tömegben hamisították hamis felülnyomat

271. ábra

272. ábra

273. ábra

274. ábra

útján, amely kiterjedt a „Magyar Tanácsköztársaság" vörös színű alap-felülnyomat hamisítására is.

A valódi és hamis felülnyomás általában abban különbözik, hogy a valódi élesebb rajzú és koromfekete színű, a hamis pedig erősen elkenődött, szürkésfekete színű.

Az Arató bélyegeknél ezenkívül a búzakéve rajzában is találhatók eltérések. A valódi felülnyomás (269. és 271. ábra) „1919" évszáma utolsó kilences száma felett levő kalász a szalagot nem érinti, a kalász és szalag között egy kis nyílás van. A hamis felülnyomásnál (270. és 272. ábra) a kalász a szalagot érinti és nyílás nincs. További eltérés az, hogy a valódi felülnyomatnál a már említett

utolsó kilences szám felett található utolsó két kalászban (felfelé és lefelé álló) a kalászok mindkét oldalán 4—4 búzaszem különböztethető meg, míg a hamis felülnyomatnál összesen csak 5 szem.

Az Országház bélyegeknél a valódi és hamis felülnyomat rajzában az alábbi eltérések állapíthatók meg. Valódi felülnyomat esetén (273. ábra) az „1919" évszám első egyese előtt 5 egymás alatt elhelyezkedő kis vonalka (pontocska) található, míg a hamis felülnyomatnál ezek hiányoznak. (274. ábra). További eltérés az, hogy a valódi felülnyomatnál a felső kalász felső oldalán levő toklászok végeikkel a kalász törzséhez simulnak és végződésük fullánkszerű. A hamis

275. ábra

276. ábra

277. ábra

felülnyomatnál a toklászok elállanak a kalász törzsétől, végződésük pedig seprőszerű.

Az Arató bélyegeknél a „Magyar Tanácsköztársaság" alap-felülnyomat egyidejű hamis voltát arról lehet felismerni, hogy a felülnyomat harmadik sora — a „Köztársaság" szó — hossza valódi felülnyomat esetén 14,5 mm, hamis felülnyomat esetén pedig 14 mm. Az ellenőrző mérést a „Köztársaság" szó utáni pontig kell végrehajtani.

Az Országház bélyegeknél a „Magyar Tanácsköztársaság" alap-felülnyomat egyidejű hamisítását arról lehet felismerni, hogy valódi felülnyomat esetén a felülnyomat kétsoros szövege a vízszintessel 12°-os szöget zár be (275. ábra), hamis felülnyomat esetén ez a szög 23°-os, az eltérés tehát majdnem kétszeres (276. ábra).

Mindkét felülnyomat egyidejű hamisítása esetén előfordult az is, hogy a Magyar Posta alapbélyegre először nyomták a hamis búzakéve illetve búzakalász felülnyomatot és e fölé a „Magyar Tanácsköztársaság" felülnyomatot. A kétszeres felülnyomat ily módon történt hamisítása könnyen felismerhető a két hamis felülnyomat fordított elhelyezéséről.

Alapfelülnyomat színeltérése. A Magyar Tanácsköztársaság felülnyomat cseresznyevörös és téglavörös színben készült. A Búzakalász sorozat a kétféle alap-felülnyomatra figyelemmel a következőképpen oszlik meg: 2, 3, 4, 5, 6, 10, 15, 20, 25, 40 fillér, 2 és 10 korona címletek cseresznyevörös, 10, 15, 20, 40, 50, 95 fillér, 1, 1,20, 1,40, 3 és 5 korona címletek téglavörös alap-felülnyomatú bélyegeken.

1920. BUZAKALÁSZ PORTÓ

A 20.438 sz. rendelettel (M. P. H. L. 1919/61. sz.) forgalomba bocsátott és a 11.630 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1920/49. sz.) forgalomból kivont általános forgalmú bélyegsorozathoz csatlakozó 6 címletből álló portóbélyeg sorozat.

A portóbélyegek alapbélyegei a Magyar Tanácsköztársaság vörös felülnyomattal ellátott és forgalomba nem került Magyar Posta portó címletek, melye-

ket az Országház bélyegek felülnyomatával azonosan „1919" évszámot magában foglaló, szalaggal átkött keresztbe fektetett két búzakalászt feltüntető könyvnyomású felülnyomattal láttak el (277. ábra).

Árusításuk az általános forgalmú bélyegsorozattal azonos módon történt.

Példányszám 75 000 teljes sorozat

A sorozat értékei

2 fillér zöld/fekete
3 fillér zöld/fekete
10 fillér zöld/fekete
20 fillér zöld/fekete
40 fillér zöld/fekete
50 fillér zöld/fekete

A bélyegek mérete, a papír minősége, a vízjel, fogazat stb. megegyezik az alapbélyegekével.

100-as ívben került forgalomba.

Hamisítvány. A 10 filléres címlet kivételével — mivel a hozzávaló alapbélyeg nem állt rendelkezésre — valamennyi címletet nagy tömegben hamisították hamis felülnyomat útján. A valódi és hamis felülnyomat megkülönböztetésére az általános forgalmú bélyegeknél közöltek az irányadók.

1920. HADIFOGOLY

Az első világháború befejezése után még hadifogságban levő magyar hadifoglyok hazahozatalának anyagi támogatására kibocsátott feláras, jótékonysági, 3 címletből álló bélyegsorozat.

A bélyegképeket pályázaton elnyert megbízás alapján Helbing Ferenc tervezte, a metszeteket Kirchner Hermann készítette.

Forgalomba bocsátották az ad 5.784 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1920/22. sz.) 1920. március 11-én. *Kivonták* a forgalomból az 5.869 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1921/16. sz.) 1921. augusztus 31-ével.

Árusítása 1920. március 31-ig a Honvédelmi Minisztérium hadifogoly osztályán és a Magyar Országos Véderő Egyesület helyiségében történt. 1920. április 1-től valamennyi postahivatal árusította.

Példányszám 1 500 000 teljes fogazott sorozat.

A sorozat értékei

40 fillér + 1 korona vörös
60 fillér + 2 korona barna
1 korona + 5 korona kék

A bélyegképek

Mindegyik címlet közös felirata a két sorban különbözőképen elhelyezett „SEGÍTSÜK HAZA VÉREINKET!" — „HADIFOGLYAINK JAVÁRA (1, 2 illetve 5) KORONA" szöveg.

40 fillér + 1 koronás címlet: Az álló téglalap alakú bélyegkép keretének négy sarkában magyaros díszítés, a keret felső részén „MAGYAR POSTA", alsó részén „40 FILLÉR" felirat illetve értékjelzés. A keret bal oldali és jobb oldali szélén a már említett felirat alulról felfelé illetve felülről lefelé van elhelyezve. A bélyegkép hómezőn hazaigyekvő hadifoglyot ábrázol. A felirat és az értékjelzés fehér színű (278. ábra).

60 fillér + 2 koronás címlet: A fekvő téglalap alakú bélyegkép felső és alsó szélén van elhelyezve a már említett felirat. A keret bal és jobb oldalát magyaros díszítés szegélyezi. A kétsoros „MAGYAR POSTA" felirat színes alapon fehér betűkkel a bélyegkép alatt középen van elhelyezve, mellette elkülönített

keretekben, balra és jobbra egyaránt kétsoros „60 FILLÉR" színes értékjelzés. A bélyegkép fogolytábor drótkerítése mögött hazavágyódó hadifoglyokat ábrázol (279. ábra).

1 korona + 5 koronás címlet: Az álló téglalap alakú bélyegkép keretének felső részét a „MAGYAR POSTA" felirat foglalja el fehér betűkkel, alatta félkörben, legalul pedig vízszintes sorban a már említett felirat ugyancsak fehér betűkkel. A bélyegkép alatt közepén színes alapon „KORONA" fehér betűs felirat, balra és jobbra magasabb nyolcszögletű keretben fehér alapon színes „1" — „1" számjegyek. A középső kör alakú részt díszítmények veszik körül. A bélyegkép hazaérkező hadifoglyot ábrázol, akit felesége és két gyermeke szeretettel ölel át (280. ábra).

278. ábra

279. ábra

280. ábra

A bélyegképek álló illetve fekvő téglalap alakúak, méretük 24,5×30 mm, illetve 30×24,5 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *kőnyomatos* eljárással. A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak. Az ívszéleken a bélyegek színével egyező színes vonalak vannak.

Nyomáshiba a 60 fillér + 2 koronás címletnél fordul elő. A „HADIFOGLYAINK" szövegben a második „I" betű helyett néha pont van.

100-as ívben került forgalomba.

Készült az 1919. június 14-én kibocsátott „Szovjet" bélyegekével azonos 0,06 mm vastag, fehér színű papíron.

Vízjelállás. VII/A, vagy VII/B. A 40 filléres címletből a VII/A, a 60 filléres és 1 koronás címletből pedig a VII/B. vízjelállás a ritkább.

Enyvezés fehér színű.

Fogazat 12 fésűsfogazat. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 30×35,5 mm illetve 35,5×30 mm. Vízjel nélküli és cigarettapapíron készült fogazatlan példányok illetéktelen úton kikerült próbanyomatok.

Bérmentesítés. A magas felárra tekintettel a sorozat bélyegei futott levélen ritkák.

1920—1924. ARATÓ

A postadíjszabásnak az infláció előrehaladtával történő folyamatos változása szükségessé tette az 1916—1918. években kibocsátott Arató bélyegek magasabb címletekben történő újbóli kiadását. Ennek során 28 címletet magában foglaló, 29 darabból álló sorozat került kibocsátásra.

Forgalmi idő. Az 5, 10 és 40 filléres címleteket 1920. május 30-ával a 13.089 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1920/46. sz.), az 50 (zöld) és 60 filléres címleteket 1921. január 12-ével a 23.475 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1921/3. sz.) bocsátották forgalomba. *Forgalomból kivonták* 1922. szeptember 30-ával a 24.418 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/70. sz.).

Az 50 filléres (ibolyakék), 1, 1 1/2, 2, 2 1/2, 3, 4, 4 1/2, 5 és 6 koronás címleteket 1922. február 28-ával a 6.574 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/14. sz.) *bocsátották forgalomba, forgalomból kivonták* 1923. szeptember 30-ával a 27.648 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1923/67. sz.), az 5 koronás címlet kivételével, amelyet 1924. január 31-ével a 316. sz. rendelettel (P. R. T. 1924/7. sz.) vontak ki a forgalomból.

A 10, 15, 20 és 25 koronás címleteket 1922. december 15-ével a 39.204 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/97. sz.) *bocsátották forgalomba*, a 15 és 25 koronás címleteket 1924. január 31-ével a 316 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/7. sz.), a 10 és 20 koronás címleteket pedig 1924. június 30-ával a 10.488 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/37. sz.) *vonták ki a forgalomból.*

A 40, 50, 100, 150 és 200 koronás címleteket 1923. szeptember 16-ával a 27.816 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1923/68. sz.) *bocsátották forgalomba*, a 40, 50 és 150 koronás címleteket 1924. június 30-ával részben a 16.388 sz. rendelettel — 40 K — (P. R. T. 1924/47. sz.), részben pedig a 10.488 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/37. sz.), a 100 és 200 koronás címleteket 1926. december 31-ével a 133.250 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/56. sz.) *vonták ki a forgalomból.*

A 350 koronás címletet 1923. október 16-ával a 31.725 sz. rendelettel (P. R. T. 1923/74. sz.), a 300 koronás címletet 1924. január 7-ével a 27.816 sz. (P. R. T. 1923/68. sz.) és az ad 38.744 sz. rendeletekkel (P. R. T. 1924/3. sz.), az 500 koronás címletet 1924. április 4-ével a 9.152 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/31. sz.), a 600 és 800 koronás címleteket pedig 1924. március 6-ával az ad 5.091 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/23. sz.) *bocsátották forgalomba.* A 350 koronás címletet 1924. június 30-ával a 10.488 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/37. sz.), a 300, 600 és 800 koronás címleteket 1926. december 31-ével a 133.250 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/56. sz.), az 500 koronás címletet pedig 1927. február 28-ával a 135.053 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/62. sz.) *vonták ki a forgalomból.*

A sorozat értékei és példányszámuk

5 fillér sárgásbarna	33 368 200
10 fillér vörösibolya	76 389 700
40 fillér karmin	19 984 200
50 fillér zöld	29 539 000
50 fillér ibolyakék	44 451 100
60 fillér barnásfekete	15 063 100
1 korona zöld	28 771 200
1½ korona barnásibolya	23 318 200
2 korona kékeszöld	31 595 200
2½ korona sötétzöld	22 485 200
3 korona barna	16 023 400
4 korona rózsaszínű	15 829 200
4½ korona sötétibolya	18 617 200
5 korona barna	39 917 200
6 korona sötétkék	10 181 200
10 korona barnásibolya	14 696 000
15 korona szürke	10 800 400

20 korona ibolya			15 480 000
25 korona narancs			16 620 200
40 korona olajzöld			15 503 200
50 korona kék			11 295 200
100 korona vörösibolya	1923. évben	8 090 000	
	1924. évben	10 199 000	18 289 000
150 korona sötétzöld			20 425 200
200 korona zöld	1923. évben	22 125 600	
	1924. évben	4 099 000	
	1925. évben	36 349 000	62 573 600
300 korona vörös	1924. évben	20 098 000	
	1925. évben	3 972 000	24 070 000
350 korona kékesibolya			12 420 200
500 korona palaszürke	1924. évben	35 824 200	
	1925. évben	14 696 000	50 520 200
600 korona olajbarna	1924. évben	14 408 000	
	1925. évben	3 472 000	17 880 000
800 korona narancssárga	1924. évben		32 690 000

Bélyegek ábrái azonosak az 1916—1918. években kibocsátott Arató bélyegek rajzával (79. és 281. ábra) azzal az eltéréssel, hogy a 10 koronás és az an-

281. ábra

282. ábra

283. ábra

nál magasabb címletek értékszámai egyvonalú keretben vannak elhelyezve (282. ábra.) és az értékjelzés minden esetben színes. Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegkép méretük 19×23 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *könyvnyomásos* eljárással, két menetben. A nyomdai ívek 4×100 bélyegképet tartalmaznak.

Nyomási különlegességek

Az 5 koronás címletből szabályos úton forgalomba került olyan hiányos nyomású ív, melyen 95 bélyegről az értékjelzés festékezési hiba folytán hiányzik, illetve az értékjelzés helyén kevés színes kontúr látható. A bélyegív legfelső vízszintes sorának első és második bélyegén mindkét oldalon kifogástalan az értékszám, a harmadik bélyegen már csak a bal oldali szám látható, a jobb oldali értékszám helye üres. A kilencedik vízszintes sor első bélyegének bal oldalán az értékszám kifogástalan, a jobb oldal üres. Végül a tizedik vízszintes sor első bélyegén mindkét 5-ös szám élesen, kifogástalanul látható.

A két menetben történt nyomás miatt gyakran előfordult, hogy az értékjelzések eltolódtak (283. ábra).

100-as évben került forgalomba. Valamennyi címlet ívszélén összegezési számok. Nj:

5 fillér 124 és 144
10 fillér 121, 132, 203 és 204
60 fillér 202
1 korona 144, 202, 233 és 605
2 korona 144 és 202
2 1/2 korona 202
3 korona 144 és 202
4 korona 144 és 202
4 1/2 korona 252
5 korona 144 és 202
6 korona 144
10, 15, 20, 25 és 40 korona egyaránt 202
50 korona 202 és 232
100 korona 202, 232 és 605
150 korona 202
200 korona 202 és 232
300 korona 605
350 korona 202
500 korona 202 és 232
600 és 800 korona 202

Készült 0,06 mm vastag, VII. vízjelű fehér papíron. *Vízjelállás* VII/A.
Enyvezés fehér színű.
Fogazat 15 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 22×26 mm.
Hármaslyukasztás. A 40 filléres, 300, 500, 600 és 800 koronás címletek kivételével valamennyi érték hármaslyukasztással is forgalomba került. A hármaslyukasztású 5 filléres címlet ritkán fordul elő, ezért a hármaslyukasztást hamisították.

1921–1923. ORSZÁGHÁZ

Az Arató bélyegeknél már tárgyalt okok szükségessé tették az 1917. évben kibocsátott Országház bélyegek magasabb címletű, újbóli kiadását. Ennek során 14 címletből álló sorozat került kibocsátásra.

Forgalmi idő. A 2,50 koronás címletet 1921. január 12-ével az ad 23.475 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1921/3. sz.), a 3,50 koronás címletet 1921. július 11-ével a 18.788 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1921/54. sz.) *bocsátották forgalomba. Forgalomból kivonták* mindkét címletet 1923. szeptember 30-ával a 27.648 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1923/67. sz.).

A 10, 15, 25 és 40 koronás címleteket 1922. április 7-ével a 10.892 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/26. sz.), a 20, 30 és 50 koronás címleteket 1922. november 3-ával a 32.752 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/86. sz.), a 100 koronás címletet 1922. december 15-ével a 39.204 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/97. sz.) *bocsátották forgalomba. Forgalomból kivonták* a 10, 15, 20, 25, 40, 50 és 100 koronás címleteket 1924. január 31-ével a 316. sz. rendelettel (P. R. T. 1924/7. sz.), a 30 koronás címletet pedig 1924. június 30-ával a 10.488 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/37. sz.).

A 400 és 500 koronás címleteket 1923. szeptember 16-ával a 27.816 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1923/68. sz.), az 1000 és 2000 koronás címleteket pedig 1924. február 10-ével az ad 316 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/14. sz.) *bocsátották forgalomba. Forgalomból kivonták* a 400 koronás címletet 1926. december 31-ével a 133.250 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/56. sz.), az 500, 1000 és 2000 koronás címleteket pedig 1927. február 28-ával a 135.053 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/62. sz.).

A sorozat értékei

2,50 korona világoskék
3,50 korona kékesszürke
10 korona barna
15 korona szürke
20 korona ibolya
25 korona narancs
30 korona vörösibolya
40 korona olajzöld
50 korona sötétkék
100 korona sárgásbarna
400 korona zöldeskék
500 korona ibolya
1000 korona világosibolya
2000 korona vörös

A bélyegek ábrái azonosak az 1917. évben kibocsátott Országház bélyegek rajzával (78. ábra) azzal az eltéréssel, hogy a 10 koronás címlet bélyegképe és kerete azonos színű, az 50 koronás és az annál magasabb címletek értékjelzését pedig fehér keretben színes számokkal nyomták (284. ábra). A bélyegképek fekvő téglalap alakúak, méretük 29×19 mm.

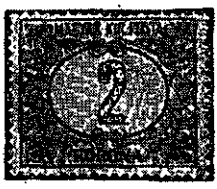
Nyomták az Állami Nyomdában *könyvnyomással*. Az 50–2000 koronás címletek értékszámai második menetben szedésről készültek. A két menetben nyomott címleteknél értékjelzés eltolódások előfordulnak. A festék egyenetlen felvitele következtében kisebb-nagyobb eltérések észlelhetők. A nyomdai ív 2×100 bélyegképet tartalmaz.

284. ábra

285. ábra

286. ábra

100-as ívben került forgalomba. Az ívszéleken az összegezési számok megtalálhatók. 1000 és 2000 koronás címletek léteznek összegezési szám nélkül is.

Készült 0,06 mm vastag VII. vízjelű fehér papíron. *Vízjelállás* VII/B.

Enyvezés fehér színű.

Fogazat 14 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 33×22 mm.

Hármaslyukasztás. Az 1000 és 2000 koronás címletek kivételével valamennyi érték hármaslyukasztással is forgalomba került.

1920. ÚJSÁGBÉLYEG

1920. április 18-ával a 8513 sz. rendelettel (P. R. T. 1920/38. sz.) kizárólag hírlapok bérmentesítésére egycímletű újságbélyeget *hoztak forgalomba*, amit az 1922. évben kiadott újságbélyeggel egyidőben 1922. július 31-ével a 2885 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/55. sz.) *vontak ki a forgalomból*.

10 fillér kék. *Példányszám* 324 538 000 db fogazatlan bélyeg.

A bélyeg ábrája azonos az 1900. évben kibocsátott újságbélyeg ábrájával. A bélyegkép álló téglalap alakú, mérete 18×22 mm (40. ábra).

Nyomták az Állami Nyomdában *könyvnyomással*. A nyomdai ívek 4×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* került forgalomba.

Készült 0,06 mm vastag VII. vízjelű fehér papíron. *Vízjelállás* VII/A.

Enyvezés fehér színű.

Fogazat nélkül került forgalomba. A bélyegnek a szélekig terjedő mérete 22×26 mm. A fogazott példányok magánúton készültek.

1920. LÉGIPOSTA

A Magyar Aeroforgalmi Rt. és a posta között megállapodás jött létre légi úton bonyolított postajáratokra. Az első járat Budapest–Szombathely között 1920. november 7-én megtartott rákosi repülőnap alkalmával indult. 1920.

decemberében megindult a Budapest–Szeged közti légijárat is. A légiposta járatokat az antant budapesti katonai szervei 1921. márciusában betiltották.

A posta a légiposta küldemények céljára — melyeket „Légi posta" felírással kellett ellátni — az 1920. október 27-én kelt 29.421 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1920/83. sz.) három címletből álló felülnyomott bélyegsorozatot bocsátott ki. Tényleges forgalomban 1920. november 7-től a légiposta járatok beszüntetéséig voltak, a forgalomból kivonásra külön rendeleti intézkedés nem történt.

A sorozat elkészítéséhez a posta az 1917. december 1-évl kibocsátott 10 koronás Országház címletet használta fel, melyre könyvnyomással „LÉGI POSTA" feliratot és új értékjelzést nyomatott két sorban. A felülnyomat felső sora hajlított ívben készült (285. ábra)

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Felülnyomat színe	Példányszám
3 korona/10 korona ibolyabarna/vörösibolya	zöld	311 600
8 korona/10 korona ibolyabarna/vörösibolya	vörös	315 200
12 korona/10 korona ibolyabarna/vörösibolya	kék	315 800

Árusítás. A kibocsátó rendelet szerint a küldeményeket a felvevő alkalmazott látta el légipostai bélyegekkel. A bélyegeket a feladóra bízni, eladni vagy ajándékozni szigorúan tilos volt. Az 1920. november 30-ával közzétett 92.686 sz. rendelet (P. T. R. T. 1920/94. sz.) azt a módosítást tartalmazta, hogy a feladó által már előzetesen légipostai bélyegekkel ellátott küldeményt a felvevő alkalmazott köteles volt elfogadni, sőt az elszámolás megkönnyítése érdekében a feladó az előre felragasztott bélyegeknek megfelelő értékjelzésű és értékű légipostai bélyeget volt köteles vásárolni. A további eladás, vagy ajándékozás ezúttal is tiltva volt. Ez utóbbi rendeletből arra lehet következtetni, hogy a feladási helyekül kijelölt Budapest 4 és 72 sz., Szombathely 2 sz., Sopron 1 sz., Szeged 1 sz., Debrecen 1 sz., Békéscsaba 1 sz., Kecskemét és Kiskunfélegyháza postahivatalok a bélyegeket árusították is.

A bélyegek *egyéb adatai* (nyomás, méret, papírminőség, stb.), azonosak az alapbélyegekével.

Bérmentesítés. Az alábbi postai díjszabás mellett kizárólag légipostai küldemények bérmentesítésére voltak használhatók.

Levél 60 g-ig 12 korona, ezenfelül 20 g-onként további 3 korona.

Levelezőlap 8 korona.

Napilap legalább 20 pl. esetén pl-onként 1, 20 pl-on alul db-onként 3 korona.

A küldeményeket Győr és Pápa felett ejtőernyővel dobták le.

Alkalmi bélyegzés

Hamisítvány. A felülnyomatot tömegesen hamisították.

1920–1922. ZÖLD–VÖRÖS PORTÓ

Az infláció szükségessé tette az 1915–1920. években kibocsátott portóbélyegek magasabb címletekben történő újbóli kiadását. Ennek során öt címletből álló sorozat került kibocsátásra.

Forgalmi idő. A 120 filléres címletet 1920. május 30-ával a 13.089 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1920/46. sz.), a 200 filléres címletet 1920. június 24-ével a 16.240 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1920/53. sz.), a 2 és 5 koronás címleteket 1922. december 15-ével a 39.204 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/97. sz.), az 50 koronás címletet pedig 1922. november 26-ával az ad 35.173 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/93. sz.) bocsátották forgalomba.

A 120 filléres címletet 1923. január 6-ával a 38.057 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1923/3. sz.), a 200 filléres, 2 és 5 koronás címleteket 1923. szeptember 30-ával a 27.648 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1923/67. sz.), az 50 koronás címletet pedig 1924. január 31-ével a 316 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/7. sz.) *vonták ki a forgalomból.*

A sorozat értékei

	200 fillér zöld/vörös	5 korona zöld/vörös
120 fillér zöld/vörös	2 korona zöld/vörös	50 korona zöld/vörös

Bélyegkép azonos az 1903. évben kibocsátott portóbélyegek rajzával (49. ábra.) azzal az eltéréssel, hogy a koronás címletek „KORONA" felirattal készültek (286. ábra.)

A bélyegkép mérete, a papír minősége, a vízjelállás, az enyvezés, a fogazat és a bélyegeknek a fogazatig terjedő mérete az előző kibocsátású portóbélyegekével azonos.

Nyomták az Állami Nyomdában kétszínű *könyvnyomással* két menetben. Az első menetben a bélyegkép, a második menetben pedig az értékszám készült. A nyomdai ívek a 120 és 200 filléres címleteknél 200 bélyegképet, a 2, 5 és 50 koronás címleteknél pedig 400 bélyegképet tartalmaznak. Valamennyi címletnél *összegezési számok* találhatók.

A 200 filléres címletnél ismeretes a 233jf *nyomdatechnikai jelzés* a koronás értékeknél pedig a 6-os lemezszám.

Nyomási különlegesség. Az 1928. évben a kereskedelmi forgalomban bal oldali ívszegéllyel ellátott négyestömb bukkant fel, melynek felső két bélyege 120 filléres, alsó két bélyege pedig 200 filléres értékjelzésű volt. Az ezzel kapcsolatban lefolytatott vizsgálatok során az Állami Nyomda véleménye szerint összeragasztott bélyegpárokból, a szövetségi szakértő bizottság és a Műegyetem szakvizsgáló állomása szerint viszont eredetileg összefüggő, fázisnyomású (keretnyomással ellátott és fogazatlan) ívdarabba eredeti államnyomdai értékjegy benyomásával és fogazással készült a négyes tömb, amelyről egyébként az enyvezés, az ívszegélyről pedig az összegezési számok hiányoztak.

Hármaslyukasztással valamennyi címlet forgalomba került.

1921–1924. KISEGÍTŐ PORTÓBÉLYEGEK

A posta az infláció miatt a készletében maradt általános forgalmú, kis címletű arató bélyegeket „PORTÓ" felirattal és új értékjelzéssel felülnyomatta. Ennek során 21 címletből, 24 darabból álló bélyegsorozat került kibocsátásra.

Forgalmi idő A 100 f/15 f és 500 f/15 f címleteket 1921. szeptember 13-ával a 22.706 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1921/76. sz.), a 2 1/2 K/10 f, 3 K/15 f, 9 K/40 f és 12 K/60 f címleteket 1922. január 20-ával az ad. 36.673 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/6. sz.), a 6 K/1 1/2 K, 15 K/1 1/2 K, 25 K/1 1/2 K és 30 K/1 1/2 K címleteket 1922. november 26-ával az ad 35.173 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/93.) *bocsátották forgalomba. Forgalomból kivonták* 1923. szeptember 30-ával a 27.648 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1923/67. sz.).

Az 50 K/1 1/2 K címlet 1922. november 26-ával az ad 35.173 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1922/93. sz.), a 10 K/2 1/2 K, a 20 K/2 1/2 K és a 40 K/2 1/2 K címletek1923. június 13-ával a 17. 339 sz. rendelettel (P. R. T. 1923/46. sz.) *kerültek forgalomba. Forgalomból kivonták* 1924. január 31-ével a 316 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/7. sz.).

A 100 K/4 1/2 K, 200 K/4 1/2 K és 300 K/4 1/2 K címletek 1923. augusztus 29-ével a 25.888 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1923/65. sz.) *kerültek forgalomba. Forgalomból kivonták* 1926. december 31-ével a 133.250 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/56. sz.).

Az 500 K/2 K, 1000 K/2 K és 2000 K/2 K címletek 1923. október 16-ával a 31.725 sz. rendelettel (P. R. T. 1923/74. sz.), az 5000 K/5 K címlet 1924. február 26-ával a 4.981 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/20. sz.), az 500 K/3 K, az 1000 K/3 K és a 2000 K/3 K címletek 1924. december 8-ával a 28.134 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/75. sz.) *kerültek forgalomba. Forgalomból kivonták* 1927. március 31-ével a 8.290 sz. rendelettel (P. R. T. 1927/11. sz.).

A sorozat értékei és példányszámuk

100 fillér/15 fillér	ibolya	nem állapítható meg
500 fillér/15 fillér	ibolya	nem állapítható meg
2½ korona/10 fillér	vörösibolya	nem állapítható meg
3 korona/15 fillér	ibolya	nem állapítható meg
6 korona 1½ korona	barnásibolya	nem állapítható meg
9 korona/40 fillér	olajzöld	nem állapítható meg
10 korona/2½ korona	sötétzöld	nem állapítható meg
12 korona/60 fillér	barnásfekete	nem állapítható meg
15 korona/1½ korona	barnásibolya	nem állapítható meg
20 korona/2½ korona	sötétzöld	nem állapítható meg
25 korona/1½ korona	barnásibolya	nem állapítható meg
30 korona/1½ korona	barnásibolya	nem állapítható meg
40 korona/2½ korona	sötétzöld	165 100
50 korona/1½ korona	barnásibolya	nem állapítható meg
100 korona/4½ korona	sötétibolya	346 700
200 korona/4½ korona	sötétibolya	346 800
300 korona/4½ korona	sötétibolya	346 000
500 korona/2 korona	kékeszöld	348 300
500 korona/3 korona	barna	144 400
1000 korona/2 korona	kékeszöld	229 200
1000 korona/3 korona	barna	149 900
2000 korona/2 korona	kékeszöld	229 000
2000 korona/3 korona	barna	137 100
5000 korona/5 korona	barna	348700

Bélyegkép azonos az 1917—1918. és az 1921—1922. években kibocsátott „MAGYAR KIR. POSTA" feliratú arató bélyegek rajzával, amelyet négy, illetve öt tagból álló élénkvörös felülnyomással láttak el. A felülnyomás első sora

általában az eredeti értékjelzést fedő négy-négy párhuzamos vonalból áll, ez azonban változik, mert míg a 2 1/2 K/10 f, a 3 K/15 f, a 9 K/40 f és a 12 K/60 f címleteknél két hosszú vonal a „FILLÉR" pénznem megjelölésen is átfut és az értékszám alsó részét fedi csak két rövid vonalka (288. ábra), addig a 100 f/15 f és 500 f/15 f, a 6 K/1 1/2 K, 10 K/2 1/2 K, 15 K/1 1/2 K, 20 K/2 1/2 K, 25 K/1 K/1 1/2 K, 40 K/2 1/2 K, 50 K/1 1/2 K, 100 K/4 1/2 K, 200 K/4 1/2 K és 300 1/2 K, 30 K/4 1/2 K címleteken négy (289. ábra); az 500 K/2 címlettől felfelé pedig három vonalka takarja az alapbélyegek eredeti értékjelzését. A felülnyomat második sora a „PORTÓ" feliratot, harmadik sora az új értékjelzést és negyedik sora a „FILLÉR" (287. ábra), illetve a „KORONA" feliratot tünteti fel (288. és 289. ábra).

287. ábra

288. ábra

289. ábra

A felülnyomatot könyvnyomással állították elő.

Hármaslyukasztással a 100 f/15 f, az 500 f/15 f és a 3 K/15 f címletek kivételével valamennyi címlet forgalomba került.

Nj a 100 f/15 f címletnél 132jf, az 500 f/15 címletnél 132jf, a 2 1/2 K/10 f címletnél 204bf és jf és 203bf és jf, a 3 K/15 f címletnél 121bf és 132bf és jf, a 9 K/40 f címleten 202ja, a 12 K/60 f címleten 202ba és ja, a 25 K/1 1/2 K címleten 202bf, az 50 K/1 1/2 K címleten 202bf, a 20 K/2 1/2 K címleten 202jf, a 40 K/2 1/2 K címleten 202jf, a 200 K/4 1/2 K címleten a 252jf, az 1000 K/3 K címleten a 144jf, a 2000 K/2 K címleten a 202jf, az 5000 K/500 K címleten 202jf.

Hamisítvány a 6 K/1 1/2 K, 25 K/1 1/2 K, 50 K/1 1/2 K, 500 K/2 K, 1000 K/2 K, 2000 K/2 K és az 5000 K/5 K címletek felülnyomatát hamisították. A hamisított felülnyomat arról ismerhető fel, hogy a „PORTÓ" és a „KORONA" feliratok betűi az eredetinél vékonyabbak, a felülnyomat színe a 6 K/1 1/2 K, 25 K/1 1/2 K és 50 K/1 1/2 K címleteknél az eredetinél sötétebb, a többi címletnél pedig világosabb vörös. Az 500 K/2 K, 1000 K/2 K, 2000 K/2 K és 5000 K/5 K címleteknél a „KORONA" szó nem áll a „PORTÓ" és az értékjelzés alatt pontosan középen, mint a valódinál, hanem kissé balra eltolódott.

Hamisították továbbá az 500 K/3 K, 1000 K/3 K és 2000 K/3 K címletek felülnyomatát. A hamisított felülnyomatok színe a valódinál világosabb, az 500 K/3 K és 2000 K/3 K címleteknél a „KORONA" szó vagy középen van, vagy kissé balra csúszott, míg az eredetinél kissé jobbra tolódott. Az 1000 K/3 K címletnél a „KORONA" szó az eredetinél középen foglal helyet, míg a hamis felülnyomatnál balra eltolódott.

Az értékszámok valamennyi hamis felülnyomatnál a kissé olajos nyomat miatt a valódi felülnyomat értékszámainál 0,2 mm-rel vastagabbak.

A korábban a közhatóságoknak, hivataloknak, stb. engedélyezett postai díjmentességet a 17.551 sz. rendelettel (P.T.R.T. 1921/47. sz.) 1921. július 1-ével megszűnt. Az eddig „Hivatalból portómentes", „Hivatalból díjátalányozva" jelzésű postaküldemények bérmentesítésére, az 500 és 1000 korona névértékű hivatalos postatakarékpénztári csekk-kifizetési utalványok közvetítési, a készpénzzel bérmentesített nyomtatványok szállítási díjánál leróvására a posta 26 eredeti és 5 felülnyomott, 28 címletből, illetve 31 darabból álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

Forgalmi idő. A 10, 20, 60, 100, 250, 500 és 1000 filléres címleteket 1921. június 23-ával a 17.551 sz. rendelettel (P.T.R.T. 1921/47. sz.), a 350 filléres címletet pedig 1921. augusztus 3-ával a 21.358 sz. rendelettel (P.T.R.T. 1921/61. sz.) bocsátották forgalomba. *Forgalomból kivonták* a 10, 20, 60, 100, 250, 350, 500 filléres címleteket 1923. szeptember 30-ával a 27.648. sz. rendelettel (P.T.R.T. 1923/67. sz.), az 1000 filléres címletet pedig 1924. január 31-ével a 316 sz. rendelettel (P.R.T. 1924/7. sz.).

Az 5, 10, 15, 25, 50, 100, 500 (kék alapnyomattal), 1000 koronás (kék alapnyomattal), végül a 15 K/20 f és 25 K/60 f címletek 1922. november 3-ával a 32.752 sz. rendelettel (P.T.R.T. 1922/86. sz.) *kerültek forgalomba.* Az 5 koronás címletet 1923. szeptember 30-ával a 27.648 sz. rendelettel (P.T.R.T. 1923/67. sz.), a 10 és 15 koronás, a 15 K/20 f, 25 koronás és a 25 K/60 f címleteket 1924. január 31-ével a 316 sz. rendelettel (P.R.T. 1924/7. sz.), az 50, 100, 500 (kék alapnyomattal) és 1000 koronás (kék alapnyomattal) címleteket 1924. június 30-ával a 16.388 sz. rendelettel (P.R.T. 1924/47. sz.) *vonták ki a forgalomból.*

A 150 K/100 f, 350 K/350 f és a 2000 K/250 f címletek 1923. október 16-ával a 31.725 sz. rendelettel (P. R. T. 1923/74. sz.) *kerültek forgalomba, forgalomból kivonták* 1924. június 30-ával a 16.388 sz. rendelettel (P.R.T. 1924/47. sz.).

A 150, 350, 3000 és 5000 koronás címletek 1923. december 1-ével a 34.854 sz. rendelettel (P. R. T. 1923/86. sz.), a 300 koronás címlet 1924. január 16-ával az ad 558. sz. rendelettel (P.R.T. 1924/5. sz.), a 600 koronás címlet 1924. március 6-ával az ad 5.091 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/23. sz.), a kék alapnyomat nélküli VII. és VIII. vízjelű 500 és 1000 koronás címletek 1924. április 4-ével a 9.152 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/31. sz.) *kerültek forgalomba.* Az itt felsorolt címleteket 1924. június 30-ával a 16.388 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/47. sz.) *vonták ki a forgalomból.*

A sorozat értékei és példányszámuk

		1928 évi adat	1944 évi adat
10 fillér	vörösibolya/fekete	8 152 000	7 202 300
20 fillér	olajbarna/fekete	8 249 100	8 319 200
60 fillér	barnásfekete/fekete	10 860 100	10 930 200
100 fillér	vörösibolya/fekete	19 179 100	19 249 200
250 fillér	világoskék/fekete	19 160 100	19 230 200
350 fillér	kékesszürke/fekete	1 935 200	1 935 200
500 fillér	barna/fekete	3 752 100	3 300 200
1000 fillér	barnásibolya/fekete	10 048 800	9 653 800
5 korona	sötétbarna	12 374 000	12 377 200
10 korona	barnásibolya	4 932 200	4 932 200

15 korona	sötétszürke	7 313 200	12 603 200
25 korona	narancs	5 992 200	6 212 200
50 korona	barna/vörös	15 028 200	15 028 200
100 korona	olajbarna/vörös	16 375 200	7 375 200
150 korona	zöld/vörös	6 577 200	6 577 200
300 korona	karmin/vörös	6 120 200	6 120 200
350 korona	ibolya/vörös	6 275 000	6 607 200
500 korona	narancs/vörös kék alapnyomattal	9 677 200	7 251 200
500 korona	narancs/vörös		1 976 000
600 korona	olajbarna/vörös	1 633 000	1 633 000
1000 korona	kék/vörös kék alapnyomattal	8 139 200	4 352 100
1000 korona	kék/vörös		2 004 000
3000 korona	ibolya/vörös	1 067 200	1 067 200
5000 korona	világoskék/vörös	1 066 200	1 077 200
15 korona/20 fillér	olajbarna/fekete/vörös		
25 korona/60 fillér	barnásfekete/fekete/vörös		Példányszám
150 korona/100 fillér	vörösibolya/fekete/vörös		nem
350 korona/350 fillér	kékesszürke/fekete/vörös		ismert
2000 korona/250 fillér	világoskék/fekete/vörös		

Bélyegkép azonos az 1903. évben kibocsátott portóbélyegével (290. és 291. ábra). A díszes kerettel övezett fehér ovális mezőben „HIVATALOS" szó, alatta az értékjelzés. Az első kiadású 500 és 1000, valamint a 3000 és 5000 koronás címletek kék hullámvonalakat ábrázoló alapnyomattal ellátott papíron készültek.

A felülnyomott 15 K/20 f és a 25 K/60 f címletnél a felülnyomat az eredeti értékjelzést elfedő 4 párhuzamos vonalból, alul pedig „15 KORONA 15", illetve „25 KORONA 25" szövegből áll (292. ábra). A 150 K/100 f és 2000 K/250 f címleteknél a felülnyomat az eredeti értékjelzést fedő 3 párhuzamos vonalból, a „HIVATALOS" szó felett elhelyezett új értékjelzésből, alul pedig „KORONA" feliratból áll (293. és 294. ábra). A 350 K/350 f címletnél az eredeti „350" értékjelzés maradt, a felülnyomat mindössze az alul elhelyezett „KORONA" feliratból áll (295. ábra). A felülnyomatok színe vörös.

A bélyegképek fekvő téglalap alakúak, méretük 22,5×19,5 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában könyvnyomással, egyes címleteket két menetben egy színben, másokat két menetben két színben, míg az említett négy alapnyomattal ellátott értéket három menetben három színben. A felülnyomatot ugyancsak könyvnyomdai úton állították elő. A nyomdai ív 4×100 bélyegképet tartalmaz.

Tévnyomatok, nyomási különlegességek. A 20 filléres címlet a rajta feltüntetett „HIVATALOS" megjelölés fordított nyomásával is forgalomba került – ismeretlen példányszámban (296. ábra).

A tévnyomat ismerete nélkül is történt hamisítás, amit az jellemez, hogy a kerethez viszonyítva nemcsak a „HIVATALOS" megjelölés, hanem az értékjelző 20-as szám is fejtetőn áll (297. ábra).

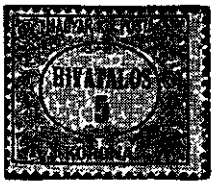
A nyomólemez meghibásodása következtében a bélyegek rajzában számtalan kisebb-nagyobb eltérés észlelhető, melyek közül a jelentősebbek a következők.

Ismeretes szállítólevélen függőleges pár 1000 filléres hivatalos bélyeg, amelynek felső darabjáról az értékjelzés hiányzik. (Filatéliai Kurir 1931/5. sz.)

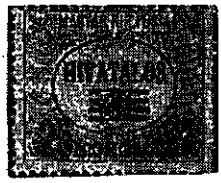
Előfordul, hogy a „MAGYAR" szó „M" betűjének második szára felül hiányos; a „KIR". szó után a pont hiányzik; a „KIR." szó „I" betűje felül rövidebb. Ugyanezen szó „R" betűjének jobb alsó szára hiányos. A felső vízszintes keretvonalon benyomódások, a jobb felső sarokban pedig 90°-os sarok-

290. ábra

291. ábra

292. ábra

293. ábra

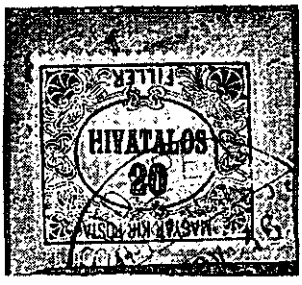
294. ábra

295. ábra

296. ábra

297. ábra

298. ábra

keret helyett balra hajló sarok. Igen gyakori a fent, középen levő szalagcsokor különféle hiányossága, továbbá a „FILLÉR" szó „R" betűje felső részének a hiánya, valamint a második „L" betű helyett „I" betű.

Festék nélkül maradt folytonossági hiányok úgyszólván a bélyegrajz valamennyi részén — ide értve a második menetben nyomott szöveget és értékjelzést is — fellelhetők. A külön menetben nyomott szöveg és értékjelzés sok esetben balra vagy jobbra, illetve felfelé vagy lefelé eltolódott. Ugyanez vonatkozik a felülnyomatokra is (298. ábra). A felülnyomott címleteknél gyakran található ívszín- és gépszínátnyomat.

100-as ívben került forgalomba. Valamennyi címlet ívszélén *összegezési számok*. Nj:

10 fillér 202ba, 231ja
20 fillér 202ba, és bf, 231ja.
60 fillér 202ba, 231ja.
100 fillér 202bf és ba, 231ja.
250 fillér 202ba, 231ja, 233jf.
350 fillér 202ba, 231ja.
500 fillér 202ba, 231ja, 233jf.
1000 fillér 202ba, 231ja, 233jf.
350 K/350 fillér 202ba, 231ja.
Eddig ismert *lemezszámok:*
10, 500 és 1000 fillér 57
500 korona (VII. vj.) 03
1000 korona (VII. vj.) 6
500 és 1000 korona (VIII.vj.) 03

Hármaslyukasztással megjelentek a 10, 20, 60, 100, 250, 350, 500 és 1000 filléres, az 5, 10, 15, 25, 50, 100, 500 (kék alapnyomattal) és 1000 (kék alap-

nyomattal) koronás, valamint a 15 K/20 f, 25 K/60 f, 150 K/100 f, 350 K/350 f és 2000 K/250 f felülnyomott címletek.

Készült részben 0,045 mm, részben pedig 0,06 mm vastag, fehér színű papíron általában VII. vízjellel, a kék alapnyomás nélküli 500 és 1000 koronás címlet pedig VIII. vízjellel is.

Vízjelállás VII/B valamennyi címlet, illetve a kék alapnyomás nélküli 500 és 1000 koronás VIIIB-vel is. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat 15 fésűsfogazat. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×22 mm. Elfogazott példányok (263. ábra) előfordulnak.

1921–1925. KORONÁS MADONNA

Új rajzú, 10 címletből álló általános forgalmú bélyegsorozat.

A bélyegképet Helbing Ferenc tervezte.

Az 50 és 100 koronás címlet 1921. február 15-ével a 3.112 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1921/11. sz.), a 200 koronás címlet 1923. április 17-ével a 12.305 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1923/30. sz.), az 500 koronás címlet 1923. június 8-ával a 19.310 sz. rendelettel (P. T. R. T. 1923/47. sz.), az 1000, 2000 és 3000 koronás címlet 1923. október 16-ával a 31.725 sz. rendelettel (P. R. T. 1923/74. sz.), az 5000 koronás címlet 1923. december 1-ével a 34.854 sz. rendelettel (P. R. T. 1923/86. sz.), a 2500 koronás címlet 1925. január 6-ával a 34.340 sz. rendelettel (P.R.T. 1925/3. sz.) és a 10 000 koronás címlet 1925. január 20-ával az 1.367 sz. rendelettel (P.R.T. 1925/7. sz.) *került forgalomba.*

Az 50, 100, 200 és 500 koronás címleteket 1924. január 31-ével a 316. sz. rendelettel (P.R.T. 1924/7. sz.), az 1000, 2000, 2500, 3000, 5000 és 10 000 koronás címleteket pedig a 135.053 sz. rendelettel 1927. február 28-ával (P. R. T. 1926/62. sz.) *vonták ki a forgalomból.*

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
50 korona barna/kék	18 029 800	249 800	17 780 000
100 korona olajbarna/sötétnarancs	7 435 800	249 000	7 136 800
200 korona sötétkék/világoskék	8 771 500	250 500	8 521 000
500 korona ibolya/világosibolya	5 514 200	251 000	5 263 200
1000 korona ibolya/barnásibolya	5 921 200	233 000	5 688 200
2000 korona kékeszöld/ibolya	5 239 000	239 200	4 999 800
2500 korona barna/vörösesbarna	8 168 000	257 100	7 910 900
3000 korona vörös/ibolya	12 869 000	252 400	12 616 600
5000 korona zöld/világoszöld	15 838 200	249 600	15 588 600
10000 korona szürkésibolya/világoskék	3 944 000	251 200	3 692 800

Bélyegkép mind a 10 értéknél egyforma: az eltérő színű külső, díszes keret felsőrészén „MAGYAR KIR. POSTA", alsó részén pedig értékjelző szám és „KORONA" pénznem megjelölés fehér alapon a bélyeg színében nyomva. A díszítményes kerettel övezett kör alakú középső részen Magyarország védőasszonyának mellképe, dicsfénnyel övezett fején a királyi korona, vállán Szent István királyi palástja, jobb kezében a királyi jogar, bal karján a dicsfénnyel övezett gyermek Jézus, aki jobb kezét áldásra emeli, bal kezében pedig az országalmát tartja. A kör alakú képmező bal oldalán alulról felfelé „PATRONA", jobb oldalán „HUNGARIAE" felülről lefelé haladó felirat a körívhez illeszkedve (299. ábra)

299. ábra

300. ábra

A bélyegek álló téglalap alakúak, a bélyegképek mérete 24×29 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *könyvnyomással* két színben és két menetben; az első menetben a keretet, a második menetben pedig a középképet. Valamennyi címlet nyomdai íve 2×100 bélyegképet tartalmaz. A Bélyegmúzeum anyagában található 100-as ívek kétfelé vágott nyomdai ívek.

Tévnyomat. Egy ív 5000 koronás bélyeg fordított Madonna-képpel került ki a nyomdából és forgalomba is került. A Budapesti Munkásbiztosító Intézetnél 1925 január hó folyamán fedezték fel, egy közelben levő trafikban árusították. A bevonásig mintegy 80 darab fogyott el. Ábrája a Monográfia I. kötet 315. oldalán (133. ábra) látható.

Előfordulnak a képes oldalon nyomás nélkül maradt fehér részek, a hátoldalon pedig ívszín- és gépszínátnyomatok.

Összegezési számok a 2500 és 10 000 koronás címlet kivételével valamennyi értéken fellelhetők.

Napi keletjelzés a következő értékeken található

Napi keletjelzés a következő értékeken található

	Nj: 200 korona 239
3000 korona IX.25.XII. 11., 12., 31.	2500 korona 203
5000 korona IX.25.XII. 18., 19., 21., 22., 23.	10000 korona 203

100-as ívben került forgalomba.

Készült 0,06 mm vastag, fehér színű, az 50 és 100 koronás címlet VII., a többi címlet pedig VIII. vízjelű papíron.

Vízjelállás az 50 és 100 koronás címleté VII/B., a többié VIII/B.
Enyvezés fehér színű.
Fogazat 12 fésűs fogazat. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 30×35,5 mm. A 3000 koronás címletből fogazatlan példányok is forgalomba kerültek. Az egyik ilyen, a posta által belkezelésben használt példányt a 300. ábrán mutatjuk be.
Hármaslyukasztással az 50, 100, 200, 500, 1000 és 2000 koronás címletek ismeretesek.

1922. ÚJSÁGBÉLYEG

A posta 1922. március 22-ével az ad 7.048 sz. rendelettel (P.T.R.T. 1922/19. sz.) kizárólag hírlapok bérmentesítésére egycímletű újságbélyeget *bocsátott forgalomba*, amit 1922. július 31-ével a 2.885 sz. rendelettel (P.T.R.T. 1922/55. sz.) *vontak ki a forgalomból.*
Ugyanezzel a rendelettel 1922. augusztus 1-től kezdődően bevezették az *újságküldemények bérmentesítési díjának készpénzben* történő lerovását.
20 fillér világosibolya 11 171 200 db
A bélyegkép azonos az 1900. évben kibocsátott újságbélyeg ábrájával. A bélyeg álló téglalap alakú, a bélyegkép mérete 18×22 mm. (40. ábra).
Nyomták az Állami Nyomdában *könyvnyomással.* A nyomdai ív 4×100 bélyegképet tartalmaz. *100-as ívben* került forgalomba.
Készült 0,06 mm vastag, VII. vízjelű papíron. *Vízjelállás* VII/A.
Enyvezés fehér színű.
Fogazat nélkül került forgalomba. A bélyegnek a szélekig terjedő mérete 22×26 mm. Fogazott példányok magánúton készültek.

1923. PETŐFI (I)

Petőfi Sándor születésének 100. évfordulójára 100%-os felárú (a felárból 105 korona a Hadirokkantak, özvegyek és árvák nemzeti szövetsége, 35 korona részben a posta jóléti intézménye, részben pedig a Petőfi Társaság részére jutott), öt címletből álló, jótékonysági emlékbélyeg-sorozat.
A bélyegképek közül a 10 és 15 koronás címletet Kovács Erzsébet, a 25 és 50 koronás címletet Helbing Ferenc, a 40 koronás címletet pedig Haranghy Jenő tervezte.
Forgalomba került 1923. január 23-ával a 219 sz. rendelettel (P.T.R.T. 1923/2. sz.) 1923. március 31-ig terjedő érvénnyel.
Árusították teljes sorozatban a Budapest 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10 és 62 sz., Debrecen 1, Miskolc 1, Pécs 1, Sopron 1 és Szeged 1 sz. postahivatalok akként, hogy egy vevő egy teljes sorozatot vásárolhatott, a 10 és 25 koronás címleteket azonban korlátlan mennyiségben. Ezt a két címletet egyébként valamennyi postahivatal árusította. A bélyeggyűjtők a Bélyegértékesítő iroda útján jutottak egy sorozathoz. A forgalomból kivonás után a „HADRÖA" magasabb áron folytatta az árusítást, majd a fennmaradó készletet a posta a bélyegkereskedelemnek adta át.

A sorozat értékei és példányszámuk

Sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
10+10 korona zöldeskék	1 000 000	67 628	932 372
15+15 korona kék	550 000	93 710	456 290
25+25 korona barna	1 065 000	—	1 065 000
40+40 korona barnásibolya	940 000	—	940 000
50+50 korona ibolyabarna	520 000	9 400	510 600

A bélyegek ábrái. A *10+10 koronás* címleten díszítményes kerettel körülvett álló, ovális részben sugaras háttérrel a budapesti Petőfi-szobor. A „MAGYARORSZÁG" felirat és a „10 KORONA 10" értékjelzés fehér alapon két sorban, egymástól díszítménnyel elválasztva a bélyeg alsó szélén van elhelyezve (301. ábra).

A *15+15 koronás* címleten Petőfinek János vitéz c. költeményéből vett jelenet látható. János vitéz griff madáron lovagolva idegenből falujába megérkezik. „MAGYARORSZÁG" felirat középen kidomborodó szalagszerű elhelyezéssel, alatta a szalag domborulatát követő keret között „15"-ös szám, ez alatt pedig két csillag között „KORONA" értékjelzés. Mindhárom szöveg fehér alapon (302. ábra).

A *25+25 koronás* címleten Petőfi arcképe, Barabás Miklós (1810—1898) festőművész festménye után, alul babérággal díszítve. A kép bal felső sarkában „1823", jobb felső sarkában „1923" születési, illetve centenáriumi fehér évszám. Az arcképet bal és jobb oldalon háromsoros fehér vonal, mind a négy oldalán szélesebb fehér keret szegélyezi, ennek felső részén „MAGYARORSZÁG" felirat, alsó szélén pedig „25 KORONA" értékjelzés fehér színekben. A négyoldali fehér záróvonalat ékítményes keret határolja (303. ábra).

A *40+40 koronás* címlet Petőfi hősi halálát ábrázolja a segesvári csatatéren. A kép előterében a jobb karjára hanyatlott, haldokló Petőfi, a háttérben lovas katonák, közöttük középen „1849. JÚLIUS 31." színes felirat. A „40"-es értékjelzés kör alakú színes keretben, fehér számokkal a kép bal és jobb felső sarkában; a két számjegy között hajlított ívben a „KORONA" felirat fehér szalagon színes betűkkel helyezkedik el. A „MAGYARORSZÁG" felirat a kép alsó szélén külön keretben, színes alapon, fehér betűkkel. A belső és külső keretek között díszítmények vannak (304. ábra).

Az *50+50 koronás* címlet a Magyar Nemzeti Múzeum párkányán a Nemzeti dalt szavaló Petőfit zsinóros mentében, köpennyel a vállán, jobb karja lendületben, bal karjában kardot tartva ábrázolja. A párkány homlokzati részén „TALPRA MAGYAR, HÍ A HAZA!..." kétsoros színes felirat. Petőfi háta mögött a háttér a bélyeg színében sötétebb, balra keskenyebb, jobbra szélesebb kivitelben a Nemzeti Múzeum oszlopai, a bal oldali oszlop felső részén „1823", a jobb oldali oszlop felső részén „1923" fehér színű évszámok. Petőfi mögött balra három, kardjára támaszkodó honvéd, jobb oldalon a párkány alatt a lelkes néptömeg. A fehér szegélyű keretben levő képet két oldalán díszítmény övezi; a bal felső sarokban címerpajzs nyolc pólyával, a jobb felső

sarokban címperpajzs a kettős kereszttel. A két címerpajzs között külön vonalas keretben színes alapon „MAGYARORSZÁG" felirat. Az „Á" betű ékezete a külső fehér keretvonalat megszakítja. A bélyeg alsó szélén az „50 KORONA" értékjelzés található; az értékjelző számot fent félkörívben hajló vonal keretezi (305. ábra).

A bélyegek közül a 10, 15, 25 és 50 koronás címlet álló, a 40 koronás címlet fekvő téglalap alakú. A 10 koronás címlet képmérete 18×29 mm, a 15, 25 és 50 koronás címleté 25×30 mm, a 40 koronás címlet képmérete 28×18 mm.

301. ábra

302. ábra

303. ábra

304. ábra

305. ábra

Nyomták az Állami Nyomdában. Az első *ofszet* eljárással készített magyar bélyegek. A kis méretű címletek nyomdai íve 2×100, a nagy alakú címletek nyomdai íve 100 bélyegképet tartalmaz. *100-as ívekben* került forgalomba.

Készült az általános forgalmú bélyegekével azonos minőségű, 0,06 mm vastag, fehér színű, VII. vízjelű papíron.

Vízjelállás a 10, 15, 25 és 50 koronás címleteké VII/A, a 40 koronás címleté pedig VII/B. A bélyegek *enyvezése* fehér színű.

Fogazat a 10 és 40 koronás címleté 14, a 15, 25 és 50 koronás címleté 12 fésűs fogazat. A bélyegek fogazatig terjedő mérete a 10 koronás címletnél 22×33 mm, a 15, 25 és 50 koronás címletnél 30×35,5 mm, a 40 koronás címletnél 33×22 mm.

Hamisítvány. A sorozatot vízjel nélküli papíron „Flugpost Wien" bélyegzéssel hamisították gyűjtői célra.

Jótékonysági célú, 100%-os felárú (ifjúsági, csecsemővédelmi és tüdővész elleni küzdelem céljára a felár 90%-a, a posta jóléti intézményei javára a felár 10%-a), három címletből álló alkalmi bélyegsorozat.

A bélyegképet pályázat útján elnyert megbízásra tervezték: a 300 koronás címletet Biczó András; az 500 koronás címletet Kovács Erzsébet, az 1000 koronás címletet Helbing Ferenc.

Forgalomba került 1924. április 3-án a 8.291 sz. rendelettel (P. R. T. 1924/30. sz.). Érvényessége 1924. július 15-ig terjedt.

Árusították az összes kincstári postahivatalok és postamesteri hivatalok. Egy vevő legfeljebb öt teljes sorozatot vásárolhatott. A bélyeggyűjtők ezt a mennyiséget a Bélyegértékesítő iroda útján igényelhették.

A sorozat értékei és példányszámuk

		500+500 korona barna	1 099 000
300+300 korona sötétkék	544 000	1000+1000 korona zöld	538 000

A közölt példányszám az előállított mennyiség (Bélyegmúzeum anya-

306. ábra

307. ábra

308. ábra

gában található 1937. február 22-én kelt kimutatás). A kiárusítás befejezése után a posta 569 344 db bélyeget megsemmisített a címletek megjelölése nélkül (Donaupost 1925/12. sz. és a dr. Czakó-féle kézirat adata). A maradékkészlet egy részének a megsemmisítés után fennmaradt mennyiséget a posta a bélyegkereskedelem részére adta át.

A bélyegek ábrái. A *300+300 koronás* címleten díszítményes kerettel körülvett nyolcszögletű képen virágos mezőn lépdelő meztelen gyermek, jobbjában madarat, baljában búzakalászt tart, előtte lepke repked. A bélyeg felső szélén fehér szalagkeretben „MAGYARORSZÁG" hajlított ívű, színes felirat, a bélyeg alsó részén fehér keretben sötét alapon „300 korona 300" fehér színű értékjelzés (306. ábra).

Az *500+500 koronás* címleten három vonallal bezárt keretben gyermekét bölcsőben ringató, térdelő helyzetben levő anya. A bölcső elejét magyaros motívumok díszítik. A bélyeg felső bal és jobb sarkában felfelé, illetve lefelé félkörívben két sorban elhelyezett „500" fehér színű, illetve színes „KORONA" értékjelzés, ezek felett egy-egy levélalakú díszítmény. A bélyeg alsó részén hullámos fehér szalagon „MAGYARORSZÁG" színes felirat (307. ábra).

A „MAGYARORSZÁG" felirat „M" betűje felett a tervező Kovács Erzsé-

bet mesterjele, szívalakú keretben „KE" betűk. A mesterjel fehér színű. *Az első magyar bélyeg, melyen a tervező névbetűi, mint mesterjel szerepelnek.*

Az *1000+1000 koronás* címleten kétsoros külső kerettel körülvett díszítményes belső keretben ülő ősmagyar jobb karjával irányt mutatva az előtte térdeplő, íját feszítő fiát nyilazni tanítja. A bélyegkép felső részében fehér keretben, színes alapon „MAGYARORSZÁG" felirat, alsó részében pedig sarokdíszítmények közt ugyancsak fehér keretben, színes alapon „1000 KORONA" értékjelzés. A felirat és az értékjelzés fehér színű (308. ábra).

Valamennyi címlet hátoldalán az enyvréteg alatt „A 100%-os felár közjótékonysági célokra fordíttatik." felirat öt sorban van elhelyezve.

A bélyegek álló téglalap alakúak, képméretük 24×28 mm.

309. ábra

Nyomták az Állami Nyomdában *réznyomással*. A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* került forgalomba.

Az ívek jobb felső sarkában 1., 2., 3. vagy 4. lemezszám.

300 korona	1.	—	3.	—	1000 korona	1.	2.	—	—
500 korona	1.	2.	—	4.					

Készült az általános forgalmú bélyegekével azonos minőségű, 0,06 mm vastag, VIII. vízjelű, fehér színű papíron. Az 1000 koronás címlet zöldes papíron is megjelent. *Vízjelállás* VIII/B. *Enyvezés* halványsárga színű.

Fogazat 12 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 30×35,5 mm. A 300 koronás címlet 11 1/2 vonalfogazattal is forgalomba került. Ennek Rédey Miklós szerint az a magyarázata, hogy az Állami Nyomda a próbanyomatokat 11 1/2 vonalfogazással készítette és a posta takarékossági okokból ezeket az íveket is forgalomba bocsátotta.

Az 500 koronás címlet egy ívének egy sora fogazás nélkül maradt (309. ábra).

Arató és Országnáz rajzú, 9 címletből álló általános forgalmú, új vízjelű bélyegsorozat kibocsátása.

Forgalomba bocsátották valamennyi címletet 1924. június 25-ével a 16.303 sz. rendelettel (P.R.T. 1924/49. sz.), amely azt a rendelkezést is tartalmazza, hogy a nyomda ezentúl a postabélyegeket valamint, a portójegyeket az új vízjelű (VIII.) papíron állítja elő.

310. ábra

311. ábra

312. ábra

Forgalomból kivonták a 100, 200, 300, 400, 600 és 800 koronás címleteket 1926. december 31-ével, az 500, 1000 és 2000 koronás bélyegeket 1927. február 28-ával a 135.053 sz. rendelettel (P.R.T. 1926/62. sz.).

A sorozat értékei és példányszámuk

Arató címletek			600 korona	olajbarna	17 880 000
100 korona	borvörös	18 289 000	800 korona	narancssárga	32 690 000
200 korona	zöld	62 573 000			
300 korona	vörös	24 070 000	*Országház címletek*		
400 korona	kék	10 141 000	1000 korona	világosibolya	152 000 000
500 korona	palaszürke	50 520 200	2000 korona	vörös	97 635 600

Bélyegek ábrái azonosak az 1920—1924. években kibocsátott Arató, illetve az 1921—1924. években kibocsátott Országház bélyegek rajzával (310. ábra).

Nyomták az Állami Nyomdában *könyvnyomással*. Az Arató címletek nyomdai íve 4×100, az Országház címletek nyomdai íve pedig 2×100 bélyegképet tartalmaz.

Tévnyomat. A 600 koronás címlet egy része *téves értékjelzéssel* került forgalomba. Egyes ívek második sora második bélyegének jobb oldali értékszámjegye „600" helyett „800" (312. ábra).

A korabeli adatok szerint összesen 5500 ívet nyomtattak hibásan, amiből 4480 ív került a postahivatalokba. A hibát Vácon ismerték fel és a posta intézke-

dett az ívek bevonása és a nyomólemez kijavítása iránt. 3280 ív került beszolgáltatásra, forgalomban tehát 1200 ív maradt, melyek mindegyike egy-egy tévnyomatú „600 – 800" koronás bélyeget tartalmaz.

Értékszámeltolódást a 311. ábrán mutatunk be.

100-as ívben került forgalomba. Valamennyi címlet ívszélén összegezési számok.

Napi keletjelzés

200 korona
IX.25.XI. 18., 19., 20., 21., 23.
III.25.XII. 19., 21., 22., 23., 28., 30., 31.
III.26.I. 5., 7., 8., 9., 27., 29., 30.
IX.26.V. 15., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 25.
500 korona
IX.25.XI. 25., 26.
III.26.I. 19., 20., 21., 22.
III.26.II. 6., 8., 10.
600 korona
III.26.I. 13., 14., 15.
2000 korona
III.25.XI. 18.
IX.26.I. 13., 15., 16., 19., 20., 23., 25., 27., 28., 29., 30.
IX.26.II. 1., 3., 4., 5., 9., 11.
Nj
100 – 800 korona 202
300 és 500 korona 232
1000 korona 131ak, 205fk.
2000 korona 131ak, 564fk.

Készült részben 0,045, részben 0,06 mm vastag, VIII. vízjelű fehér színű papíron.

Vízjelállás az Arató címleteknél VIII/A, az Országház címleteknél VIII/B.

Fogazat az Arató címleteknél 15, az Országház címleteknél 14 fésűs.

Hamisítvány. A „600 – 800" tévnyomatú címletet használt bélyegen hamisították. A jobb oldali értékjelzés 6-os számjegyét kézi festéssel 8-asra változtatták. A hamisítvány luminescenciás vizsgálattal könnyen felismerhető.

1924 – 1925. IKARUSZ LÉGIPOSTA

Kizárólag légipostai küldemények bérmentesítésére 6 címletből álló légiposta bélyegsorozat kibocsátása.

A bélyegképet pályázat útján elnyert megbízásra Megyer-Meyer Antal tervezte.

Forgalomba bocsátották a 100, 500, 1000 és 2000 koronás címletet 1924. április 4-ével a 3.984 sz. rendelettel (P.R.T. 1924/30. sz.), az 5000 és 10 000 koronás címletet 1925. április 1-ével a 4.982 sz. rendelettel (P.R.T. 1925/18. sz.). *Forgalomból kivonták* valamennyi címletet 1927. március 31-ével a 8.290 sz. rendelettel (P.R.T. 1927/11. sz.).

Árusította valamennyi postahivatal.

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
100 korona ibolyabarna/vörös	1 072 203	36	1 072 167
500 korona kékeszöld/ sárgászöld	1 118 203	161 386	956 817
1000 korona sárgásbarna/barna	1 102 203	147 986	954 217
2000 korona sötétkék/kék	997 203	31 086	966 117
5000 korona vörösibolya/ibolya	597 218	116 636	480 582
10 000 korona vörös/vörösibolya	661 218	245 436	415 782

A bélyegek ábrái. Valamennyi címlet a Budapest felett repülő Ikaruszt ábrázolja, alatta a budai városlat, amit a Duna szegélyez, a háttérben felhők. A bélyegkép bal és jobb oldalán díszítményes keret, felül fehér alapon „MAGYARORSZÁG" felirat. A 100, 500, 1000 és 2000 koronás címletek értékjelzése a bélyegkép alsó bal és jobb sarkában fehér alapon színes számmal; a „KORONA" felirat pedig balról és jobbról postakürttel díszített fehér keretben a bélyegkép alján színes betűkkel van elhelyezve (313. ábra). Az 5000 és 10 000 koronás címletek értékjelzése a bélyegkép alatt középen postakürt díszítmények között fehér alapon „5000 K", illetve „10 000 K". A bélyegkép alsó bal

313. ábra

314. ábra

315. ábra

oldali és jobb oldali sarkában fehér alapon négy körből álló színes díszítmény. (315. ábra.).

A bélyegkép keretét és a felhős hátteret az egyik színben, a kép többi részét és az értékjelzést a másik színben nyomták.

A bélyegképek fekvő téglalap alakúak, képméretük 28×18 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában két menetben, kétszínű *könyvnyomással.* A nyomdai ív 2×100 bélyegképet tartalmaz.

Az 5000 és 10 000 koronás címlet kivételével az ívszélen összegezési számok. *100-as ívben* került forgalomba.

Készült részben 0,045, részben 0,06 mm vastag, fehér színű, a 100, 500, 1000 és 2000 koronás címletek VII., az 5000 és 10 000 koronás címlet VIII. vízjelű papíron.Ráncok valamennyi címletnél előfordulnak.

Vízjelállás a 100, 500, 1000 és 2000 koronás címleteké VII/B, az 5000 és 10 000 koronás címleteké pedig VIII/B. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat 14 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 33×22 mm.

Ez az *első önálló rajzú légiposta* bélyegsorozatunk.

1925. JÓKAI (I)

Jókai Mór születésének 100-ik évfordulójára kibocsátott, három címletből álló emlékbélyegsorozat.

A bélyegképet közvetlen megbízás alapján Helbing Ferenc tervezte.

Forgalomba került 1925. február 1-ével az 1.107 sz. rendelettel (P.R.T. 1925/6. sz.) 1925. február 28-ig terjedő érvénnyel.

Árusították az összes kincstári postahivatalok, egy vevőnek legfeljebb 5 sorozatot, illetve egy-egy címletből legfeljebb 5 db-ot szolgáltattak ki.

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
1000 korona zöld/barnásfekete	500 000	265 598	234 402
2000 korona sárgásbarna/barnásfekete	1 000 000	265 610	734 390
2500 korona kék/barnásfekete	500 000	265 597	234 403

A bélyegek ábrája. Mind a három címlet bélyegképe azonos és csak színében változó. Fekvő téglalap alakú keretben középen helyezkedik el kétoldalról babérágakkal övezett díszítményes ovális keretben, fehér alapon Jókai Mór feketebarna színben nyomott arcmása. A teltszínű képmező bal felső sarkában JÓKAI/MÓR neve, jobb sarkában pedig 1825/1925 centenáris évszámok olvashatók. A kép bal és jobb oldali keretét kúszó akantusz-levelek töltik ki, amelyek fent, a sarkak kitöltése után jobbra, illetve balra elhajolva végződnek és közrefogják a fehér alapból színes betűkkel előtűnő „MAGYARORSZÁG", lent pedig ugyanígy a kétszer alkalmazott „KORONA" pénznem megjelölést, amelyek között díszes kettősvonalú táblácskán az értékjelzés található. (314. ábra).

A bélyegképek fekvő téglalap alakúak, képméretük 30×24,5 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában két menetben, két színben *ofszet eljárással.* A nyomdai ív 100 bélyegképet tartalmaz.

Ívszéljelzés kizárólag a két színben történt nyomás illesztése céljából készült.

Nyomáshibák. Mind a három címletnél gyakori a fejkép hátoldali ívgépszínlenyomata, (316. ábra).

Az ofszet nyomásnál használt gumilemez sérülései folytán több lemezhiba észlelhető, melyek közül a jelentősebbeket az alábbiakban közöljük.

Az 1000 koronás címlet egyes értékein, a bal oldali „KORONA" szó A betűje mellett *vessző,*

a vízszintes kilencedik sor egyik bélyegén, az *1825*-ös évszámban az *1*-es és a *8*-as számjegyek között vessző,

a kilencedik sor második bélyegén pedig az *1825*-ös évszám után ugyancsak *vessző* látható.

A 2000 koronás címletnél a nyolcadik sor mindegyik bélyegén az *1925*-ös évszám *2*-esének kezdő szárán *fehér pont* látható. A kilencedik sor első bélyegén pedig a JÓKAI név kezdőbetűje gyakran *S* betűt mutat. A gumilemez sérülése következtében hiányos nyomatok is forgalomba kerültek.

A lemezsérülés okozta nyomáshiba a hatodik sor utolsó bélyegén mutatkozik olyan formában, hogy a bélyeg jobb felső sarkában a *levéldísz terjedelmesebb* és egészen az 1825-ös évszám 5-ösének felső száráig terjed.

A 2500 koronás címlet nyolcadik sorában ugyancsak a gumilemez sérülése folytán majdnem valamennyi bélyeg értékjelzésének *2*-ese és *5*-öse *sérült.* Leginkább megállapítható az első bélyegnél, ahol a *2*-es talpa és az *5*-ös zászlója egyenletesen vaskos vízszintes vonalat mutat, a *2*-es pedig magasabban áll, mint az *5*-ös.

A tárgyalt hiányosságok részben arra vezethetők vissza, hogy az ofszet nyomáshoz alkalmatlan réznyomó papírt használtak.

100-as ívben került forgalomba.

Készült 0,1 mm vastag, érdes felületű fehér réznyomó, vízjel nélküli papíron. *Enyvezés* sárgás színű.

Fogazat 12 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 35,5×30 mm.

1925. SPORT (I)

A posta az 1925. évben Budapesten rendezett nemzetközi sportesemények alkalmából az Országos Testnevelési Alap támogatására 100%-os felárral 8 címletből álló alkalmi bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképeket Helbing Ferenc tervezte.

Forgalomba bocsátották 1925. április 22-ével a 9.938 sz. rendelettel (P.R.T. 1925/21. sz.) 1925. október 31-ig terjedő érvénnyel, amit a 29.874 sz. rendelettel (P. R. T. 1925/65. sz.) 1925. december 31-ig meghosszabbítottak. *Forgalomból kivonták* a 39.696 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/1. sz.).

Árusította valamennyi postahivatal és magánértékcikkárusító nemcsak sorozatban, hanem címletenként is korlátlan példányszámban, kivéve a 100 koronás címletet, amiből teljes sorozaton kívül egy-egy vásárló legfeljebb 5 db-ot kaphatott.

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
100+ 100 korona zöld/vörösbarna	451 000	299 866	151 134
200+ 200 korona barna/zöld	938 000	797 531	140 469
300+ 300 korona sötétkék	470 000	340 517	129 483
400+ 400 korona kék/zöld	465 500	337 334	128 166
500+ 500 korona sötétibolya	447 500	318 281	129 219
1000+1000 korona borvörös	957 000	823 262	133 738
2000+2000 korona barnásibolya	977 000	859 349	117 651
2500+2500 korona sötétbarna	446 000	329 671	116 329

A megsemmisítés után fennmaradt készletet a posta a bélyegkereskedelemnek adta át.

A bélyegek ábrái

100+100 korona. A bélyegképet fekvő téglalap alakú, zöld színű keretrajzolat fogja körül. A bal és jobb oldali keretközt volutás indulású hullámos ág tölti ki. A hullámtagokon váltakozva stilizált harangvirágok és háromkaréjú levélalakok helyezkednek el. Közöttük hét csoportban 6—7 tagú levélhegy, az ág végén pedig a felső sarkakban — a kétoldaliak egymás felé hajolva — háromszirmú harangvirág helyezkedik el, amelyekből kis horgos bibe lóg alá. Ezen díszítmények között található a teltszínű alapból fehér betűkkel előtűnő „MAGYARORSZÁG", lent pedig a színes betűkkel kétszer feltüntetett „KORONA" pénznem megjelölés. Közöttük középen díszes táblácska, amelynek telt-

színű mezejében — fehér számokkal — az értékjelzés helyezkedik el. A vörösbarna bélyegkép fellobogózott lelátó előtt négyes sorokban felvonuló tornászokat ábrázol (318. ábra).

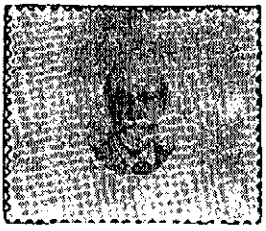
200+200 korona. A bélyegképet álló téglalap alakú, barna színű keretrajzolat veszi körül. A kétoldali keretközt istenfa tölti ki, amely hengeres edénykéből vezet a felső sarokhoz. Az istenfa minden ötödik, illetve negyedik levélpárja után kis, visszakunkorodó ágacskák párja helyezkedik el; míg az ág felső végén füles kancsóhoz hasonló stilizált virág ül. A virág és a szár találkozásánál háromszög alakúra kiképzett csészelevélke helyezkedik el. A felső keretközben teltszínű alapból fehéren „MAGYARORSZÁG", lent a kétszer feltüntetett, színes betűkből álló „KORONA" pénznem megjelölés, ezek között teltszínű táblácskán a fehér értékszám. A zöld bélyegkép hegyoldalon lesikló síelőt ábrázol (317. ábra).

300+300 korona. Az álló téglalap alakú bélyegképet sötétkék színű keret veszi körül. A széles alsó keretrészben az értékjelzést tartalmazó díszes táblácska két oldalától kiindulva két mondatszalag húzódik az alsó sarkakig — rajtuk színes betűkkel a „KORONA" szó — és mindkét végük volutában végződik. A két mondatszalag alatt bizánci jellegű akantusz-levél látható, amely továbbkúszik felfelé a két oldalsó keskenyebb keretrészbe, majd kitölti a két felső sarkat, kétoldalról egymás felé fordulva. Végződése előtt, az utolsó levelet részben takarva, erősen stilizált virág látható. A felső keretközben teltszínű alapon „MAGYARORSZÁG" fehér betűkkel. Az ugyancsak sötétkék bélyegkép a városligeti jégpályán gyakorlatot bemutató műkorcsolyázót ábrázol. Háttérben a műjégpálya épülete, amely előtt nézőközönség áll (319. ábra).

400+400 korona. A bélyegkép álló téglalap alakú sötétkék keretben helyezkedik el. A bal és jobb oldali keretközt istenfa tölti ki, amely hengeres edényből nő ki. Az edényt két sor pontozott díszítményű szalag veszi körül, közöttük középen szív alakú rajzolat található. Az istenfa harmadolva van egy-egy ötszirmú virággal és ugyanez a díszítmény ül a szár tetején is. A felső sarokban elhelyezett két virág között — teltszínű alapon fehér betűkkel — „MAGYARORSZÁG", lent a két hengeres edény között hasonlóan a kétszer alkalmazott „KORONA" pénznem megjelölés és azok között középen az értékjelzés található. A zöld színű bélyegkép műugrót ábrázol, háttérben úszóval és csónakjában ülő evezőssel (320. ábra).

500+500 korona. A feketésibolya színben tartott bélyegkép kerete fekvő téglalap alakú és díszítménye némileg hasonló a 300 koronás értékéhez. A bal és jobb oldali keretközt itt is kúszó levéldísz tölti ki, a levélalakok azonban kevésbé díszítettek. A levéltagok között két-két, termést utánozó fehér pontocska látható és így a díszítményt babérlevélként írhatjuk le. A szár felső végén ezért nem is virágot, hanem egymás felé irányuló stilizált levéldíszítményt találunk. Ezek között foglal helyet fent, teltszínű alapon fehér betűkkel „MAGYARORSZÁG", lent pedig a babérágakon tekerődző mondatszalagokon színes betűkkel kétszer feltüntetett „KORONA" pénznem megjelölés és az ezek által közrefogott díszes táblácska, melynek ovális teltszínű alapján fehér számokkal az értékjelzés olvasható. A bélyegkép (sisak nélküli) vívókat ábrázol (látszólagos) akció közben (321. ábra).

1000+1000 korona. A borvörös színben tartott bélyegkép álló téglalap alakú kerete fent teltszínű alapon fehér betűkkel „MAGYARORSZÁG", lent

316. ábra

317. ábra

318. ábra

319. ábra

320. ábra

321. ábra

322. ábra

323. ábra

324. ábra

pedig hasonlóképpen „1000 KORONA" értékjelzést foglal magában. A kétoldali keretrészt hullámos ág tölti ki, amely az alsó sorokban elhelyezett Anjouliliommal díszített hengeres edénykéből indul ki, tetején pedig erősen stilizált virág ül. Az alsó sarkakban elhelyezett edénykéken nyakperem figyelhető meg. Az oldaldíszítmény teljességéhez még a hullámos ág hullámvölgyeiben elhelyezett stilizált levelek járulnak hozzá. A bélyegkép takarodót fúvó cserkészt ábrázol, háttérben cserkésztábor részlete cserkészekkel (322. ábra).

2000+2000 korona. A barnásibolya színben tartott bélyegkép fekvő téglalap alakú kerete fent a fehér betűkkel kiírt „MAGYARORSZÁG", lent ugyancsak teltszínű alapon fehér betűkkel kétszer kiírt „KORONA" pénznem megjelölés között középen, az alsó keretrész belső keretvonalának ív alakú hajlata

alatt, a fehér számokkal előtűnő értékjelzés látható. A „KORONA" szavak előtt és mögött egy-egy hatágú fehér csillag található. A bal és jobb oldali keretrészt hullámos ág tölti ki, amely az alsó sarokban elhelyezett edénykéből hajt ki. Az edényke lábakon áll és középen szív díszíti, amely alatt és fölött körülfutó dísz látható. A hullámosan felfelé irányuló szár hullámvölgyeit egy-egy, 3 színes ponttal díszített, négykaréjú levél tölti ki; míg a szár ellentétes oldalán 3—3 fehér pontocska látható. A szár felső végén — a felső sarokban — füles kancsóhoz hasonló stilizált virág ül; a fülszerű volutás díszítményt egy kisebb volutás elágazás követi, amelyek a két oldal felől egymás felé irányulnak. A bélyegkép labdarúgó jelentetet ábrázol; a kép főalakja a kapus — akció közben (323. ábra).

2500+2500 korona. A sötétbarna színű bélyegképet álló téglalap alakú keret veszi körül. A két oldalsó keretrészt bizánci jellegű akantusz-levelekből álló kúszó levélsor tölti ki; amelyek felső végén a díszt csupán a levél visszakanyarított alakja adja. Ezek között foglal helyet fent a teltszínű alapból fehér színben előtűnő „MAGYARORSZÁG", lent pedig az akantusz-levelekre tekerődző, volutás végű mondatszalagokon színes betűkkel feltüntetett „KORONA" pénznem megjelölés található; középen díszítményes táblácska látható, amelynek teltszínű ovális alapmezőjéből az értékjelzés fehér számokkal tűnik elő. A bélyegkép gátfutót ábrázol, futás közben az egyik gát fölött. (324. ábra)

Valamennyi címlet hátoldalán az enyvréteg alatt „A 100%-os felár testnevelési célokra fordíttatik" szöveg olvasható, négy sorban elhelyezve.

A bélyegképek mérete 29×24, illetve 24×29 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *ofszet nyomással*, a kétszínű címleteket két menetben, melyeknél az egyik színben a díszítményes keret, a másik színben pedig a sportjelenetet ábrázoló belső bélyegkép készült. A nyomdai ív 100 bélyegképet tartalmaz.

Nyomáshibák. A 100+100 koronás címlet ívében a vízszintes negyedik sor utolsó bélyegének hátoldalán a „célokra" szó „a" betűjo hiányzik (Donaupost 1925/6. sz.). Az 500+500 koronás címletből forgalomba került olyan ív is, melyről a hátoldali felirat hiányzik (Filatéliai Kurir 1932/2. sz.).

100-as ívben került forgalomba. A 200+200 koronás címlet ívszélének bal oldali felső részében 2. lemezszám jelzés található.

Készült 0,09 mm vastag, érdes felületű fehér, vízjel nélküli réznyomó papíron. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat 12 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 35,5×30, illetve 30×35,5 mm.

Alkalmi bélyegzések

A díjszabás változás sorszáma		1	2	3	4	5	6
Rendelet száma		ad 22.736 (M. P. H. L. 1919/76. sz.)	II. ad 13.026 P. T. R. T. 1920/43. sz.)	33. 099 P. T. R. T. 1921/101. sz.)	23.979 P. T. R. T. 1922/56. sz.)	31.230 (P. T. R. T. 1922/77. sz.)	34. 128 (P. T. R. T. 1922/83. sz.)
Érvényesség időpontja		1920. január 1-től	1920. június 1-től	1922. január 1-től	1922. auguszt. 1-től	1922. október 5-től	1922. november 1-től
Levél	helybe 20 g-ig	60 fillér	1 korona	2 korona	4 korona		15 korona
	további 20 g-ként	20 fillér	20 fillér	50 fillér	1 korona		10 korona
	vidékre 20 g-ig	60 fillér	1 korona	2,50 korona	5 korona		25 korona
	további 20 g-ként	20 fillér	20 fillér	50 fillér	1 korona		10 korona
	hivatalos helybe 100 g-ként			2 korona	4 korona		15 korona
	hivatalos vidékre 100 g-ként			2,50 korona	5 korona		25 korona
	külföldre (egyezményes)[1] 20 g-ig	60 fillér	1 korona	4,50 korona[2]	9 korona[3]	40 korona	
	további 20 g-ként	20 fillér	20 fillér	3 korona	6 korona	25 korona	
	egyéb külföldre 20 g-ig	1 korona	2,50 korona	6 korona	12 korona	50 korona	
	további 20 g-ként	60 fillér	1,50 korona	3 korona	6 korona	25 korona	
Lev.lap	helybe	40 fillér	60 fillér	1,50 korona	2 korona		6 korona
	vidékre	40 fillér	60 fillér	1,50 korona	2 korona		10 korona
	külföldre[1]	40 fillér	60 fillér	3 korona[2]	5 korona[3]	22 korona	
	egyéb külföldre	40 fillér	1 korona	4 korona	7 korona	30 korona	
Ajánlás	helybe	1 korona	2,50 korona	6 korona	12 korona		50 korona
	vidékre	1 korona	2,50 korona	6 korona	12 korona		50 korona
	külföldre	1 korona	2,50 korona	6 korona	12 korona	50 korona	
Express	belföldre	1,20 korona	3 korona	12 korona	24 korona		100 korona
	külföldre	1,20 korona	3 korona	12 korona	24 korona	100 korona	

	1	2	3	4	5	6
Nyomtatvány 50 g-ként Nyomtatvány 10 g-ig Nyomtatvány 50 g-ig további 50 g-ként	15 fillér	20 fillér	50 fillér	1 korona		
Hírlap 50 g-ig Hírlap 100 g-ig Hírlap 250 g-ig Hírlap 500 g-ig	 10 fillér 20 fillér	 10 fillér 20 fillér	 20 fillér 30 fillér 60 fillér	 30 fillér 50 fillér 1 korona		 60 fillér 1 korona 2 korona
Csomag 1 kg-ig[4) és 5)] Csomag 1 – 5 kg-ig Csomag 5 – 10 kg -ig Csomag 10 – 15 kg-ig Csomag 15 – 20 kg-ig	 5 korona 10 korona 15 korona 20 korona	 8 korona 16 korona 24 korona 32 korona	15 korona 25 korona 45 korona 70 korona 90 korona	20 korona 30 korona 55 korona 80 korona 100 korona		40 korona 60 korona 100 korona 140 korona 180 korona

1) *Egyezményes külföld:* Ausztria, Németország, Bulgária, Lengyelország, Szerb – horvát – szlovén királyság.
2) Ausztria, Csehszlovákia, Németország, Románia
3) Ausztria, Csehszlovákia, Lengyelország, Németország, Olaszország és gyarmatai, Románia.
4) A kizárólag *élelmiszert* tartalmazó küldemények alacsonyabb díjszabás alá estek
5) Az I – II. díjövezet egységes díjszabását közöltük. *Díjövezetek:*

I.	díjövezet	0 – 25 km
II.	díjövezet	25 – 50 km
III.	díjövezet	50 – 200 km
IV.	díjövezet	200 km-en felül

6) A felemelt hírlap díjszabás egy hónappal később lépett hatályba. Az ezt követő rendeletek hasonló rendelkezést tartalmaznak.
7) Az I – II. díjövezet egységes díjszabását közöltük. *Díjövezetek:*

I.	díjövezet	0 – 25 km
II.	díjövezet	25 – 50 km
III.	díjövezet	50 – 100 km
IV.	díjövezet	100 – 150 km
V.	díjövezet	150 – 200 km
VI.	díjövezet	200 – 250 km
VII.	díjövezet	250 km-en túl

8) 1 aranyfrank = 14000 korona
9) Az alacsonyabb díjszabás alá Ausztria és Németország esik.

A díjszabás változás sorszáma		7	8	9	10	11
Rendelet száma		12.285 (P. T. R. T. 1923/27. sz.)	20.286 (P. T. R. T. 1923/48. sz.)	24 866 (P. T. R. T. 1923/60. sz.)	29.634 (P. T. R. T. 1923/70. sz.)	38.204 (P. R. T. 1923/89. sz.)
Érvényesség időpontja		1923. április 16-tól	1923. július 1-től	1923. augusztus 13-tól	1923. október 1-től	1924. január 1-től
Levél	helybe 20 g-ig	25 korona	40 korona	100 korona	150 korona	300 korona
	további 20 g-ként	15 korona	40 korona	100 korona	150 korona	250 korona
	vidékre 20 g-ig	40 korona	80 korona	200 korona	350 korona	500 korona
	további 20 g-ként	15 korona	40 korona	100 korona	150 korona	250 korona
	hivatalos helybe 100 g-ként	25 korona	40 korona	100 korona	150 korona	300 korona
	hiv. vidékre 100 g-ként	40 korona	80 korona	200 korona	350 korona	500 korona
	külföldre (egyezményes)[3] 20 g-ig	75 korona	175 korona	350 korona	600 korona	1000 korona
	további 20 g-ként	50 korona	125 korona	250 korona	400 korona	700 korona
	egyéb külföldre 20 g-ig	100 korona	250 korona	500 korona	800 korona	1400 korona
	további 20 g-ként	50 korona	125 korona	250 korona	400 korona	700 korona
Levelezőlap	helybe	10 korona	20 korona	50 korona	90 korona	200 korona
	vidékre	20 korona	40 korona	100 korona	150 korona	300 korona
	külföldre[3]	45 korona	110 korona	220 korona	350 korona	600 korona
	egyéb külföldre	60 korona	150 korona	300 korona	500 korona	800 korona

		7	8	9	10	11
Ajánlás	helybe	25 korona	50 korona	100 korona	150 korona	300 korona
	vidékre	50 korona	100 korona	200 korona	300 korona	500 korona
	külföldre	100 korona	250 korona	500 korona	800 korona	1400 korona
Express	belföldre	200 korona	250 korona	500 korona	800 korona	1500 korona
	külföldre	200 korona	500 korona	1000 korona	1600 korona	2800 korona
Nyomtatvány 50 g-ként		4 korona				
Nyomtatvány 10 g-ig			5 korona	10 korona	20 korona	50 korona
Nyomtatvány 50 g-ig			10 korona	20 korona	40 korona	100 korona
további 50 g-ként			10 korona	20 korona	40 korona	100 korona
Hírlap 50 g-ig		1 korona	3 korona[6]	10 korona	25 korona	50 korona
Hírlap 100 g-ig		2 korona	5 korona	20 korona	50 korona	100 korona
Hírlap 250 g-ig		3 korona	10 korona	30 korona	75 korona	150 korona
Hírlap 500 g-ig		5 korona	15 korona	50 korona	150 korona	300 korona
Csomag 1 kg-ig[4]		60 korona[5]	100 korona	250 korona	400 korona[7]	650 korona
Csomag 1 — 5 kg-ig		80 korona	150 korona	300 korona	500 korona	700 korona
Csomag 5 — 10 kg-ig		140 korona	200 korona	500 korona	650 korona	1000 korona
Csomag 10 — 15 kg-ig		200 korona	300 korona	700 korona	900 korona	1500 korona
Csomag 15 — 20 kg-ig		260 korona	400 korona	900 korona	1200 korona	2000 korona

A díjszabás változás sorszáma		12	13	14	15	16[3]
Rendelet száma		3.980 (P. R. T. 1924/15. sz.)	9.121 (P. R. T. 1924/29. sz.)	13.460 (P. R. T. 1924/38. sz.)	34.111 (P. R. T. 1924/76. sz.)	27.000 (P. R. T. 1925/56. sz.)
Érvényesség időpontja		1924. február 21-től	1924. április 11-től	1924. június 1-től	1925. január 1-től	1925. október 1-től
Levél	helybe 20 g-ig	600 korona	1000 korona	1000 korona		1000 korona
	további 20 g-ként	500 korona	500 korona	500 korona		500 korona
	vidékre 20 g-ig	1000 korona	1500 korona	1800 korona	2000 korona	2000 korona
	további 20 g-ként	600 korona	500 korona	1000 korona	1000 korona	1000 korona
	hivatalos helybe 100 g-ként	600 korona	1000 korona	1000 korona		
	hiv. vidékre 100 g-ként	1000 korona	1500 korona	1800 korona		
	külföldre (egyezményes)[3]					4000 korona[3]
	20 g-ig	1800 korona	3000 korona	4000 korona		2000 korona[3]
	további 20 g-ként	1200 korona	2000 korona	2500 korona		2500 korona
	egyéb külföldre 20 g-ig	2500 korona	4000 korona	5000 korona		5000 korona
	további 20 g-ként	1200 korona	2000 korona	2500 korona		2500 korona
Lev.lap	helybe	400 korona	600 korona	600 korona		600 korona
	vidékre	600 korona	1000 korona	1000 korona		1000 korona
	külföldre[3]	1100 korona	1800 korona	2400 korona		2000 korona
	egyéb külföldre	1500 korona	2400 korona	3000 korona		2500 korona
Ajánlás	helybe	600 korona	1000 korona	1500 korona		1500 korona
	vidékre	1000 korona	1500 korona	2200 korona	2500 korona	2500 korona
	külföldre	2500 korona	4000 korona	5000 korona		6000 korona

	12	13	14	15	16
Express belföldre	2500 korona	4500 korona	6000 korona		6000 korona
Express külföldre	5000 korona	8000 korona	10000 korona		10000 korona
Nyomtatvány 50 g-ként					
Nyomtatvány 10 g-ig	100 korona	200 korona	300 korona	200 korona	200 korona
Nyomtatvány 50 g-ig	200 korona	400 korona	500 korona	400 korona	400 korona
További 50 g-ként	200 korona	400 korona	500 korona	400 korona	300 korona
Hírlap 50 g-ig	100 korona	200 korona	300 korona		300 korona
Hírlap 100 g-ig	200 korona	300 korona	400 korona		400 korona
Hírlap 250 g-ig	300 korona	400 korona	500 korona		500 korona
Hírlap 500 g-ig	400 korona	500 korona	600 korona		600 korona
Csomag 1 kg-ig[4) és 7)]	1000 korona	2000 korona	3000 korona	3000 korona	4000 korona
Csomag 1 – 5 kg-ig	1100 korona	2500 korona	3500 korona	3500 korona	5000 korona
Csomag 5 – 10 kg-ig	1300 korona	3000 korona	4500 korona	4500 korona	6000 korona
Csomag 10 – 15 kg-ig	1900 korona	4000 korona	5500 korona	6000 korona	7500 korona
Csomag 15 – 20 kg-ig	2500 korona	5000 korona	6500 korona	8000 korona	10000 korona

KÜLFÖLDI LÉGIPOSTAI PÓTDÍJAK (1922—1926)

A díjszabás változás sorszáma	1	2	3	4	5	6	7	8
Rendelet száma	19.253 (P. T. R. T. 1922/42. sz.)	20.828 (P. T. R. T. 1922/51. sz.)	24.929 (P. T. R. T. 1922/72. sz.)	31.230 (P. T. R. T. 1922/77. sz.)	12.285 (P. T. R. T. 1923/27. sz.)	20.286 (P. T. R. T. 1923/48. sz.)	24.866 (P. T. R. T. 1923/60. sz.)	29.634 (P. T. R. T. 1923/70. sz.)
Érvényesség időpontja	1922. június 22-től	1922. július 19-től	1922. szeptember 15-től	1922. október 5-től	1923. április 16-tól	1923. július 1-től	1923. augusztus 13-tól	1924. január 1-től
Levél 20 g-ig	12 korona		24 korona	100 korona	200 korona	500 korona	1000 korona	1600 korona
21—100 g-ig	22 korona		44 korona	150 korona	300 korona	750 korona	1500 korona	2400 korona
további 100 g-ként	10 korona		20 korona	50 korona	100 korona	250 korona	500 korona	800 korona
Levelezőlap		8 korona	14 korona	60 korona	120 korona	300 korona	600 korona	1000 korona
Nyomtatvány, üzleti papír és áruminta 150 g-ig		6 korona	15 korona	60 korona	120 korona	300 korona	600 korona	900 korona
további 100 g-ként		4 korona	10 korona	40 korona	80 korona	200 korona	400 korona	600 korona

A díjszabás változás sorszáma	9	10	11	12	13	14	15
Rendelet száma	38.204 (P. R. T. 1923/89. sz.)	3.980 (P. R. T. 1924/15. sz.)	9.121 (P. R. T. 1924/29. sz.)	13.460 (P. R. T. 1924/38. sz.)	27.000 (P. R. T. 1925/56. sz.)	17.418[1] (P. R. T. 1926/21. sz.)	136.116 (P. R. T.) 1926/61. sz.)
Érvényesség időpontja	1924. január 1-től	1924. február 21-től	1924. április 11-től	1924. június 1-től	1925. október 1-től	1926. május 17-től	1927. január 1-től
Levél 20 g-ig	2800 korona	5000 korona	8000 korona	10000 korona	10000 korona	5000 korona	40 fillér
21—100 g-ig	4200 korona	7600 korona	12000 korona	15000 korona	15000 korona	7500 korona	60 fillér
további 100 g-ként	1400 korona	2600 korona	4000 korona	5000 korona	5000 korona	2500 korona	20 fillér
Levelezőlap	1600 korona	3000 korona	4800 korona	6000 korona	5000 korona	2500 korona	20 fillér
Nyomtatvány, üzleti papír és áruminta 150 g-ig	1500 korona	3000 korona	4800 korona	6000 korona	4800 korona	2400 korona	20 fillér
további 100 g-ként	1200 korona	2000 korona	3200 korona	4000 korona	3200 korona	1600 korona	12 fillér

1) Pótdíj 50%-os leszállítása és a kötelező expressz kézbesítés (díj) megszüntetése.t

VI. Fejezet

AZ 1926–1931. ÉVI PENGŐÉRTÉKŰ BÉLYEGKIBOCSÁTÁSOK

Az Országos Törvénytár 1925. november 21-iki 15. számában kihirdetett „A pengőérték megállapításáról és az ezzel összefüggő rendelkezésekről" szóló 1925. évi XXXV. tc. intézkedik az új pénznem bevezetése iránt akként, hogy 1927. január 1-től koronának pengőre való átszámításánál 12 500 koronát egy pengőnek kell számítani.

A korona-fillér címletű bélyegeket a posta a korábbi fejezetben az egyes kibocsátásoknál feltüntetett rendeletekkel általában 1926. december 31-vel a forgalomból kivonta, az átmenet zavartalanságának biztosítására azonban az alábbi intézkedéseket tette.

Az 5.293 sz. rendelet (P. R. T. 1926/15. sz.) szerint:

„Az 1927. évi január 1-én életbelépő pengő érték bevezetésével járó nehézségek áthidalására szükségesnek mutatkozik bizonyos átmeneti intézkedések megtétele. Úgy az alkalmazottaknak, mint a közönségnek a pengőérték számításhoz való szoktatása céljából új pengőértékű postabélyegek kiadását és f. évi április 1-től kezdődőleg fokozatos forgalombahozatalát határoztam el.

A díjtételek egyformán vannak korona és pengőértékben megállapítva s a díjak lerovására egyformán használhatók a megfelelő értékű régi kiadású korona vagy az új kiadású pengő értékjelzéssel ellátott bélyegek.

Azok a díjszabási tételek, melyek átszámítva nem fejezhetők ki kerek pengőértékű összegben — pl. nyomtatvány — változatlanul maradnak a jelenleg korona értékben megállapított mértékben és azokat megfelelő korona értékű bélyeggel kell leróni."

A 135.053 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/62. sz.) pedig a következő intézkedés történt:

„Azok a korona értékű bélyegek, amelyek értéke átszámítva kerek pengőértéket ad, 1927. február végéig forgalomban maradnak és azokat a hivatalok 1927. január 1-től csak pengőértékben tarják nyilván és számolják el."

1926. február havától — amikor az új pénznem néhány első bélyege megjelent — 1927. március 31-ig a kétféle bélyegfajtával való *vegyes bérmentesítésre* tág lehetőség nyílt.

Ehhez az időszakhoz fűződik a magyar filatelista élet egyik igen jelentős eseménye. 1930. április 28-án a Krisztina körúti Postavezérigazgatóság VIII. emeletén megnyitották a *Bélyegmúzeumot*. A Bélyegmúzeum jelenlegi helyiségébe való átköltöztetése 1939-ben kezdődött és újbóli megnyitása 1940. november 23-án történt meg.

Nyomási eljárások. Az ebben a fejezetben tárgyalt bélyegkibocsátások nagyobbik része *könyvnyomással*, kisebbik része pedig *ofszetnyomással*, vagy *réznyomással* készült.

A Monográfia I. kötetében felsorolt *nyomáshibák* közül az ofszetnyomással készült bélyegeknél fellelhető *ismétlődő gépszínátnyomat* keletkezésének fel-

tehető okával külön foglalkoznunk kell. Az ofszetnyomó gépnél a bélyegképeket alumínium hengerre eredeti formában viszik fel. A festékkel ellátott eredeti nyomóforma, az alumínium henger a bélyegképeket tükörképben adja át a tulajdonképpeni nyomóformának, a gumihengernek, amelyről a papirosra eredeti formában kerül rá a bélyegkép. A gumihenger felett egy harmadik, kisebb henger is működik, amelynek nyomásszabályozó szerepe van, ez alatt kerül a papiros a bélyeget nyomó gumihenger alá. A nyomás megkezdésekor

325. ábra

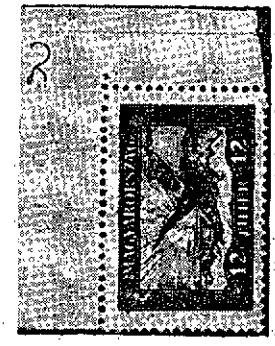
326. ábra

327. ábra

328. ábra

329. ábra

próbajáratot tartanak, amelyhez rendszerint makulatúrát használnak, mégpedig takarékossági okból mindkét oldalát. Az ilyen makulatúra papír egyik oldalára rávitt és még meg nem száradt festék a papír másik oldalának felhasználása során tükörképű bélyegképet visz rá a harmadik, a szabályozó, szorítóhengerre. Ez a bélyegkép azután a rendes nyomás során a bélyeg hátoldalára kerül eredeti formában. A harmadik hengeren az említett okból keletkező nyomat természetesen nem tart soká, a festékanyag hamar elhasználódik, ami a rendes nyomásnál egyébként is halványabb színátnyomatok fokozatos eltűnését eredményezi.

Papírráncok minden nyomási eljárásnál találhatók, leggyakrabban azonban mégis a *réznyomás* körében.

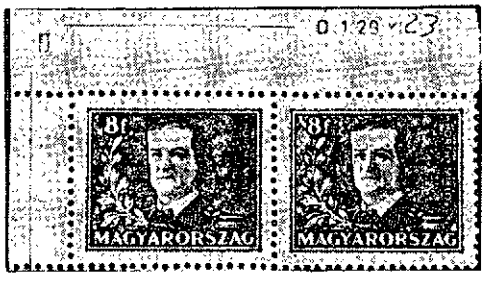
Nyomdai ívek. A nyomdai ívek a könyvnyomással készült bélyegeknél 4×100 bélyegképet tartalmaznak, kivéve az I. Pengő-fillér sorozat I. típus 32 és 40 filléres címleteit, melyeknél a nyomdai ív 2×100 bélyegképet foglal magá-

ban. Az ofszetnyomású bélyegek nyomdai íve minden esetben 2×100, a réznyomással előállított bélyegeké pedig 100 bélyegképet tartalmaz nyilván a nedves papír okozta torzulások kiküszöbölése céljából.

Ívszélnyomatok. Az ívszélnyomatok gazdag változata ebben az időszakban is megtalálható.

A *nyomdatechnikai jelzések* (325–327. ábra) a 4×100-as nyomdai ívekben előállított könyvnyomású bélyegeknél még fellelhetők és e nyomási eljárás megszűnésével alkalmazásuk is megszűnik.

Valamennyi réznyomatos címletnél megtaláljuk a *lemezszámokat*, ezenkívül pedig az ofszetnyomású kormányzói 10 éves évforduló 8 filléres címleténél (328–330. ábra).

330. ábra

331. ábra

332. ábra

333. ábra

334. ábra

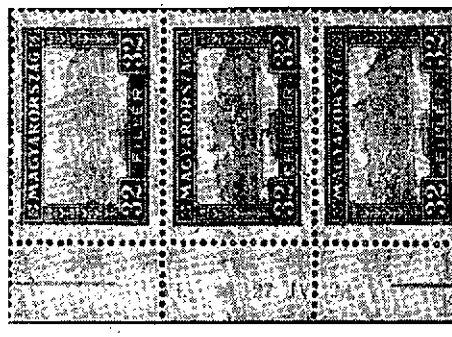

335. ábra

A *napi keletjelzés* alkalmazása az ofszet- és könyvnyomású bélyegeknél a korábbi kibocsátásokhoz hasonlóan folytatódik a következő eltérésekkel.

Az *ofszetnyomású* posta- és portóbélyegeknél az ofszetgépet jelző „O" betűt, a gép számát jelző arab, vagy római egyes, illetve kettes számot; az egyszerűsített évszám, hónap és nap jelzését a gumilemezre kézzel vésték, így az ív négy keletjelzése négyféle rajzolatú lehet. Az egyszerűsített évszám az 1928–1931. portóbélyeg kiadás egyes címleteinél három számból áll. Az ofszetnyomású levél- és portóbélyegeknél a felső és alsó ívszélen kétszer-kétszer van elhelyezve a napi keletjelzés. Az alkalmi kibocsátásoknál külön tárgyaljuk az elhelyezést. Az ofszetnyomású bélyegívek keletjelzésénél előfordul az is, hogy a korábbi keltezést áthúzták és ezután alkalmazták az újat, így mindkettő látható (331–340. ábra).

A *könyvnyomású* bélyegek napi keletjelzései nyomdai szedéssel készültek, a gép jelét római számmal adták meg, az egyes címleteknél a gépjel előtti „D" betű elszámolási számlát jelent. A *fekvő alakú* levélbélyegek közül csak az 1926-ban kibocsátott 32 és 40 filléres címletnél alkalmazták az elhelyezés fentemlített módját, ugyanakkor ezeknél is, a többi címletnél pedig kivétel nélkül a napi keletjelzések már nem fent és lent, hanem a bal oldali és jobb oldali ív-

336. ábra

337. ábra

338. ábra

339. ábra

340. ábra

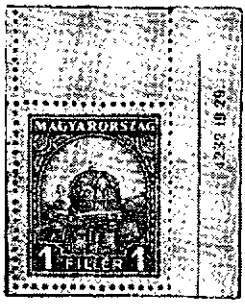
szélen találhatók kétszer-kétszer, mégpedig általában a bélyegképhez viszonyítva talppal kifelé álló számokkal. Ez alól az I. Pengő-fillér 46 filléres címlete képez kivételt, melynek ívszélén a számok talppal befelé vannak elhelyezve. Az 1930—1932. években kiadott egyes címleteknél a teljes évszám feltüntetésre került.

Az ívszélnyomatok körében új jelzésként megjelennek az *ügykezelési számok*, amelyek a bélyegívek ívszéleinek különböző sarkában elhelyezett nyomdai ügykezelési, illetve rendelés nyilvántartási számok évszámmal együtt (341. ábra).

Ügykezelési számok kizárólag könyvnyomású bélyegeknél fordulnak elő, elsőízben az 1926-ban kibocsátott 32 és 40 filléres címletnél. A könyvnyomás megszűnésével alkalmazásuk is végetér.

Papír. A bélyegek gyártásához szükséges papírt ebben az időszakban a diósgyőri papírgyár szállítja. A korábbi papírfajtákkal szemben az 1928-tól

bevezetett IX. vízjelű papír az első években laza szerkezetű, vízben morzsolódó és könnyen szakad. Ezzel az itatóspapír-fajtával azt akarták elérni, hogy a bélyegző benyomuljon a papír szerkezetébe és eltávolítása lehetetlen legyen (okulva az I. Pengő-fillér 50 filléres és a Keskeny Madonna 5 pengős címletek-nél történt bélyegző-eltávolításokból).

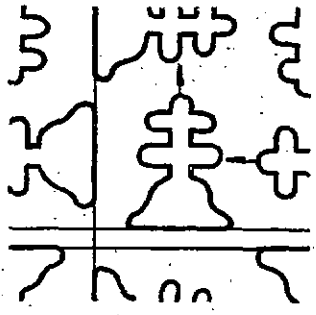
341. ábra

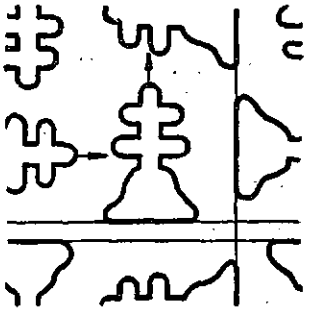
342. ábra

343. ábra

344. ábra
IX/A. 1. vízjelállás

345. ábra
IX/A. 2. vízjelállás

A papírfajták számozása m²/g súlyuk, gyári méretük és vastagságuk szerint a következő:

32 sz. (VI.)	49 g-os 49×57 cm méretű 0,06 mm
19 sz. (VII.)	49 g-os 49×73 cm méretű 0,06 mm
20 sz.	60 g-os 38×60 cm méretű 0,07 mm
XXV sz.	60 g-os 49×57 cm méretű 0,07 mm
XXXI sz.	70 g-os 49×57 cm méretű 0,08 mm

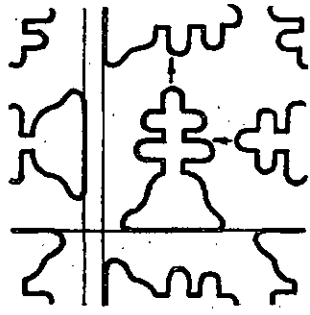
A 60 g-os papíron réznyomással előállított bélyegek vastagsága 0,09 mm, amit a réznyomási eljárás sajátossága magyaráz.

Vízjel. A IX, a szabadonálló kettőskeresztet ábrázoló vízjel bevezetése az

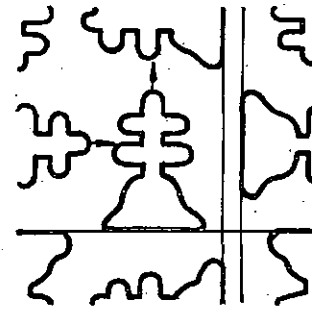
1927. december 2-án kelt 46.713 sz. rendelettel (P. R. T. 1927/49. sz.) történt az alábbi szöveggel:

„A koronázási jelvényeket, valamint a Halászbástyát ábrázoló postabélyegek és a portójegyek előreláthatóan 1928. év január havában, a többiek viszont csak 1929. év elejével készülnek el ezzel a vízjellel."

A IX. vízjel részletes szöveges leírását a Monográfia I. kötetében megtaláljuk, ehelyütt azonban a kétféle vízjelhelyzet és ezeken belül a kétféle vízjelállás ábráit szükségesnek tartjuk bemutatni (344 – 347. ábra).

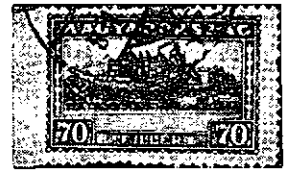
346. ábra
IX/B. 1. vízjelállás

347. ábra
IX/B. 2. vízjelállás

348. ábra

349. ábra

350. ábra

A napi keletjelzésekből megállapítható, hogy ezzel a vízjellel a II. Pengő-fillér 8 filléres címletét készítették először 1927. december 19-én.

Ragasztóanyag. A bélyegek ragasztója a dr. Czakó-féle kézirat adata szerint „vízben áztatott állati (bőr) enyvnek 70° melegben, 38° sűrűségű felfőzése által nyert enyvoldat, a nyomás és fogazás közötti munkaszakaszban kenve."

Fogazat. A bélyegek fogazata kivétel nélkül fésűsfogazás. A fogazatsűrűséget egységesen 14 és 15-tel jelöltük. A kisalakú bélyegeknél átmenetileg alkalmazott 14-es fogazással az egyes kibocsátásoknál teszünk említést.

Rendellenes fogazás ebben az időszakban is nagyszámban fordul elő (342., 348 – 350. ábra). A Keskeny Madonna bélyegeknél észlelhető elfogazás okáról a Monográfia I. kötete részletes adatot tartalmaz, a hivatalos magyarázat szövegét pedig a kibocsátáshoz vettük fel.

Ebben az időszakban is találunk az általánostól eltérő sorrendben fogazott bélyegeket éspedig:

Álló téglalap alakú bélyegek balról jobbra fogazva: Szent István I., Szent István II., Keskeny Madonna és az 1927–1930. Légiposta álló alakú címletei.

Fekvő téglalap alakú bélyegek felülről lefelé fogazva: az 1927–1930. Légiposta fekvő alakú címletei.

Párkányos fogazást találhatunk a Keskeny Madonna, az 1927–1930. Légiposta, továbbá a Zeppelin bélyegeknél. Az említett Légiposta sorozat 1930-ban kiadott címletei, továbbá a Zeppelin bélyegek kizárólag párkányos fogazással készültek.

Az V. fejezet bevezetésében említett fogazatlan (□) példányok ebben az időszakban is előfordulnak minden kibocsátásnál, egyes felülnyomatos bélyegek kivételével.

Meg kell ezektől különböztetni a 343. ábrán bemutatott, csomagszállító levélen felhasznált 2 pengős Keskeny Madonna bélyeget, amely a Bélyegmúzeum irattári adata szerint illetéktelen úton került ki.

Díjszabás. Az elöljáróban említett átmeneti intézkedésekhez tartozott az is, hogy az új postai díjszabást egyes belföldi küldeményekre vonatkozóan már 1926. április 1-vel hatályba léptették. Az erre az időszakra érvényes *postai díjszabások* táblázata a fejezet végén.

Az 1927. január 1-től érvényes *külföldi légipostai pótdíjakat* a könnyebb áttekinthetőség kedvéért az V. fejezet bevezető részénél levő Külföldi légipostai pótdíjak táblázat utolsó rovatában tüntettük fel.

A hágai légipostai konferencia határozatainak életbeléptetése tárgyában kiadott 13.340 sz. rendelet (P.R.T. 1928/14. sz.) 1928. április 23-tól újból szabályozta a külföldi légipostai pótdíjakat éspedig akként, hogy a küldemény minden 20 g-jára, illetve a levelezőlapra az esedékes rendes postai díjakon felül az alábbi zónák szerint megállapított pótdíjakat kellett leróni:

I. Zóna. Ausztria, Bulgária, Csehszlovákia, Németország, Svájc, Jugoszlávia	16 fillér
II. Zóna. Európa többi országa az I. és III-ban felsoroltakat kivéve	32 fillér
III. Zóna. Oroszország, Japán, Kína (Budapest–Moszkva közt repülőn, onnan vasúton)	64 fillér
IV. Zóna. Irak, Mezopotámia (Kairó–Bagdad–Basra repülőúton)	80 fillér
V. Zóna. Amerikai Egyesült Államok (Budapestről az Atlanti-óceánig és New Yorktól a rendeltetési hivatalhoz legközelebb eső légi kikötőig repülőúton)	2 pengő

10 kg súlyhatárig a csomagforgalom is lehetővé volt téve. A csomagdíjak pengőben való megállapítása egyébként a 16.104 sz. rendelettel (P.R.T. 1927/16. sz.) történt.

A légipostai ragjegyek új kiadásáról az ad 36.077 sz. rendelet intézkedik (P.R.T. 1927/49. sz.). A korábbi kivitel helyett a ragjegyek kék alapon fehér nyomással készülnek, nagyságuk és a szöveg változatlan.

Megindul ismét a belföldi légijárat és légiposta forgalom is éspedig Budapest–Szombathely viszonylatban (38.622 sz. rendelet – P.R.T. 1928/35. sz.). A járat *külön légi pótdíj mellőzésével* közönséges és ajánlott levélpostai külde-

ményeket és utalványokat szállít. Ugyanilyen feltételek mellett szállítja a küldeményeket az 1929. évben megnyitott Budapest—Szeged légijárat (16.534 sz. rendelet — P.R.T. 1929/15. sz.).

A *belföldi rendszeres légipostai pótdíjak* bevezetése a Budapest—Pécs—Kaposvár légijárat bevezetésével egyidejűleg a 71.336 sz. rendelettel (P.R.T. 1930/15. sz.) történt. Eszerint:

Levél, nyomtatvány, üzleti papír, áruminta	20 g-ként	4 fillér
Levelezőlap	db-ként	4 fillér

pótdíj alá esik.

Ugyanilyen feltételek mellett nyílt meg 1931. évben a Budapest—Nyíregyháza közti légijárat (84.719/4. sz. rendelet — P.R.T. 1931/26. sz.) azzal, hogy csomagok feladását is lehetővé tették kg-onként 40 fillér pótdíj ellenében.

A 81.332/4. sz. rendelet (P.R.T. 1931/21. sz.) szerint lehetőség nyílt arra, hogy a „Graf Zeppelin" léghajónak további légi útjaira is küldhetők Magyarországból küldemények. Ez esetben három járatra, a keleti-tengeri körútra „Ostseejahrrundfahrt", a spanyolországi útra „Spanienfahrt" és az izlandi útra „Islandfahrt" lehetett 20 g-ot meg nem haladó küldeményeket feladni, levelezőlapra 2 pengő, levélre pedig 4 pengő bérmentesítéssel.

A fenti intézkedéshez hasonlóan a 88.242/4 sz. rendelet (P.R.T. 1931/32. sz.) intézkedett a Zeppelin léghajó további külföldi útjaira feladható légiposta küldeményekről 2—8 pengőig terjedő bérmentesítés mellett. Az újabb útvonalak az északi-sarki, az első és második dél-amerikai és az újabb spanyolországi voltak.

És végül egy érdekes intézkedés, ami jelenleg is hatályban van, a bérmentesítés nélkül postára adható *üzleti válaszlevelek* (levelezőlapok) rendszeresítése tárgyában kiadott 49.135 sz. rendelet (P.R.T. 1930/2. sz.). A rendelet szerint:

„Abból a célból, hogy az üzleti körlevelekre a kívánt válasz adását megkönnyítsem, 1930. év február hó 1-től kezdve kísérletképpen megengedem, hogy a belföldi forgalomban a válaszadásra szánt és az alábbi feltételnek megfelelő levélborítékok (levelezőlapok) már előzetesen oly megjelöléssel legyenek ellátva, mely szerint a válaszlevél (levelezőlap) bérmentetlenül is postára adható. Ebben az esetben a posta a válaszlevél (levelezőlap) szállítási díja fejében csak a díjszabás szerinti rendes díjat és mérsékelt pótdíjat szed be."

Az üzleti válaszborítékot (levelezőlapot) engedélyes saját költségén állíttotta elő és arra a következő szöveget kellett ráírni: közvetlenül a címzés felett, a levélboríték közepén „Üzleti válaszlevél (üzleti válaszlevelezőlap)", a címoldalon a felső jobb sarokban pedig a következő záradékot kellett alkalmazni: „Ez a küldemény belföldre közönségesként bérmentesítés nélkül is feladható. Az esedékes díjakat a kézbesítéskor címzett fizeti." A kibocsátó rendeletben nem kötelező módon előírt ábrát a 352. ábrán mutatjuk be. Utóbb az előírt szöveget is rövidítették (pl. „E levél után a díjat a címzett fizeti").

1926—1927. PENGŐ-FILLÉR (I.)

A bevezető részben említett valutareform az új pénzegységnek megfelelő általános forgalmú bélyegek kibocsátását tette szükségessé, melynek során 16 címletből, illetve 26 darabból álló bélyegsorozat jelent meg.

A bélyegképek tervezésével közvetlenül Helbing Ferencet bízták meg, aki-

nek tervei alapján készültek az 1, 2, 3, 4, 6 és 8 filléres, a 10, 16, 20 és 25 filléres, valamint a 32 és 40 filléres címletek. Az utóbbi két címlet eredeti tervét a túlzsúfolt rajz miatt Medgyesi Schwartz Antal dolgozta át és ennek alapján Koch Ernő készítette el a 30, 40, 46, 50 és 70 filléres címletek végleges rajzát.

Forgalomba bocsátották a 4, 8, 16, 20, 32 és 40 filléres címletet 1926. március 26-ával a 10.380. sz. rendelettel (P.R.T. 1926/15. sz.), az 1, 2, 3 és 6 filléres címletet 1926. december 2-ával a 133.250 sz. rendelettel (P.R.T. 1926/56. sz.), a 10, 25, 30, 50 és 70 filléres címletet 1927. január 24-ével a 2.071 sz. rendelettel (P.R.T. 1927/4. sz.), végül a 46 filléres címletet 1927. április 27-ével a 15.411 sz. rendelettel (P.R.T. 1927/17. sz.).

A bélyegsorozatot az 50 filléres címlet kivételével 1933. december 31-ével *vonták ki a forgalomból* a 89.561/3 sz rendelettel (P.R.T. 1933/31. sz.). Az 50 filléres címletet 1932. december 31-ével a 97.259/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1932/42. sz.) *vonták ki a forgalomból.* E címletnek a forgalomból történő korábbi kivonásának az volt az oka, hogy fekete színe miatt a kevésbé bélyegzett példányokat a posta kárára újból felhasználták.

A kibocsátó rendeletek kelte és az egyes címletek tényleges forgalomba kerülésének időpontjai között eltolódás mutatkozott, aminek szemléltetésére a sorozat értékeinek felsorolásánál közöljük az egyes címleteknél található, a legkorábbi nyomdai előállítás időpontját feltüntető, az évet, hónapot és napot tartalmazó ívszéljelzést.

A sorozat értékei és az első nyomások időpontja

1 fillér sötétszürke 26. XII. 16.
2 fillér világoskék 26. XII. 11.
3 fillér narancs 26. XII. 2.
4 fillér kékesibolya 26. II. 22.
6 fillér zöld 26. XII. 4.
8 fillér vörösesibolya 26. II. 18.
10 fillér kék 27. I. 12.
16 fillér feketésibolya/sötétibolya/ 26. IV. 11.
20 fillér vörös 26. IV. 8.
25 fillér barna 27. I. 4.
30 fillér zöld II. típus 27. III. 22.
32 fillér sötétibolya/világosibolya I. típus 26. II. 19.
40 fillér sötétkék/világoskék I. típus 26. II. 23.
46 fillér világos ultramarinkék II. típus 27. IV. 25.
50 fillér feketésbarna II. típus 26. XII. 28.
70 fillér vörös II. típus 27. II. 18.

15-ös fogazat

Címlet	Példányszám			
	Készült	Későbbi provizoriumhoz felhasználva	Megsemmisítve	Forgalomba került
1 fillér	22 243 800	–	290	22 243 510
2 fillér	27 088 200	–	307	27 087 893
3 fillér	14 539 800	29 700	128	14 509 972
4 fillér	43 518 200	–	346	43 517 854
6 fillér	9 239 800	–	378	9 239 422
8 fillér	140 396 200	56 900	186	140 339 114
10 fillér	10 158 600	–	112	10 158 488
16 fillér	105 602 700	58 200	196	105 544 304
20 fillér	15 795 200	–	316	15 794 884
25 fillér	7 879 800	2 475 700	459	5 403 641

14-es fogazat

Címlet	Példányszám			
	Készült	Későbbi provizoriumhoz felhasználva	Megsemmisítve	Forgalomba került
1 fillér	2 908 000	–	–	2 908 000
2 fillér	13 928 000	–	–	13 928 000
3 fillér	4 246 000	30 000	–	4 216 000
4 fillér	8 700 000	–	–	8 700 000
6 fillér	6 307 000	–	–	6 307 000
8 fillér	31 640 000	6 600	–	31 633 400
10 fillér	1 210 000	–	–	1 210 000
16 fillér	6 493 500	28 000	–	6 465 500
20 fillér	624 000	–	–	624 000
25 fillér	752 000	30 000	–	722 000
30 fillér	9 950 800	–	209	9 950 591
32 fillér	12 664 800	–	125	12 664 675
40 fillér	21 172 800	–	352	21 172 448
46 fillér	8 667 200	–	197	8 667 003
50 fillér	18 422 800	–	2 601	18 420 199
70 fillér	25 610 800	3 078 700	250	22 531 850

A fogazatlan (□) bélyegek példányszáma: 1–8 fillér 7 000–7 000 db. 10–70 fillér 11 000–11 000 db.

A bélyegképek. Az *1, 2, 3, 4, 6 és 8 filléres* címletek álló négyszögletes képe a Szent István palástjára fektetett párnán elhelyezett, dicsfénytől övezett koronázási jelvényeket (királyi korona, ország almája, jogar és pallos) ábrázolja, boltíves keretbe foglalva. Fent a bélyeg felső szélével párhuzamosan „MAGYARORSZÁG", lent, az alsó részének közepén „FILLÉR", ettől balra és jobbra pedig az antikva számjegyekkel feltüntetett értékjelzés található. A bélyegkép alkotásához a boltíves és a négyszögletes keret közötti tér kitöltéseként bal és jobb oldalon két levél és egy virág stilizált rajzolata járul. A két keret közét oldalt rutákból álló szalagdísz tölti ki. A koronázási jelvények színesen, míg a bélyegkép többi alkotói a színes alapból fehéren tűnnek elő. A bélyegképet fehér keretvonal határolja, melyet a bélyeg színében tartott, – háromszögekből és nyújtott félkörívekből alkotott – díszítmény vesz körül (333. ábra).

A *10, 16, 20 és 25 filléres* címletek álló négyszögletes képe a Halászbástyát, háttérben a Mátyás-templommal és az előtér jobb oldalán Hunyadi János szobrával ábrázolja – legömbölyített sarkú vékony keretbe foglalva. Ugyancsak vékony fehér keretbe foglalva található fent, a bélyegkép felső szélével párhuzamosan futó „MAGYARORSZÁG", lent középen a „FILLÉR", tőle balra és jobbra a külön keretbe helyezett értékjelző szám. A bélyegkép két oldalának magasságában hullámvonalszerűen megalkotott díszítmény tölti ki a két keretvonal közti teret. A hullámvonalszerűen kiképzett díszítmény fent pásztorbotszerű csavarulattal végződik. A bélyegkép színes, míg járulékos alkotói színes alapból fehéren tűnnek elő. A bélyegképet a bélyeg színében tartott, – körökből, ékekből és körívekből alkotott, – díszítmény veszi körül (326. ábra).

A *32 és 40 filléres* címletek fekvő téglalap alakú képe a királyi várat ábrázolja — előtérben a Dunával és a vízen felfelé (a bélyegképen jobbra) haladó gőzhajóval; vékonyvonalú fehér keretbe foglalva. Fent, a bélyegkép felső szélével párhuzamosan — két hópehelyszerű díszítőelem között — „MAGYARORSZÁG", lent középen „FILLÉR", ennek bal és jobb oldalán keretbe foglalt értékjelző szám. A bélyegkép két oldalán istenfa tölti ki a két keretvonal közti teret. Az istenfa felső végén stilizált tulipánszerű virág ül. A bélyegkép színesen, a járulékos alkotói pedig a színes alapból fehéren tűnnek elő. A bélyegképet legkívül a bélyeg színében tartott csúcsívekből, ékekből és félkörívekből alkotott — váltakozva telt és fehér színben megjelentetett — díszítmény veszi körül (I. típus) (335. és 351. ábra).

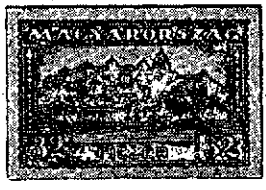
A *30, 46, 50 és 70 filléres* címletek fekvő téglalap alakú képe ugyancsak a királyi várat ábrázolja, de levegősebb kivitelben, mint az előző két címlet-

351. ábra

352. ábra

353. ábra

nél. Előtérben itt is a Duna látható, amelyről azonban a gőzhajó hiányzik. A bélyegképet vékony fehér keret fogja körül. Fent, a bélyegkép felső szélével párhuzamosan „MAGYARORSZÁG", lent középen „FILLÉR" és a két alsó sarokban ugyancsak keretbe foglalva az értékjelző szám. A kép bal és jobb oldalán istenfaszerű díszítmény tölti ki a két keretvonal által alkotott részt. A bélyegkép színesen, járulékos alkotói pedig a színes alapból fehéren tűnnek elő. A teljes bélyegképet fehér keretvonal, legkívül pedig a bélyeg színében tartott, — csúcsívekből, ékekből és félkörívekből alkotott — díszítmény veszi körül. A keretdísz alkotói váltakozva telt és fehér színben kerültek megjelentetésre (II. típus) (325. és 353. ábra).

Az 1—8 filléres címletek képmérete 18×22 mm, a 10—25 filléres címleteké 19×23 mm. A 32 és 40 filléres címletek képmérete 28×18 mm, a 30, 46, 50 és 70 filléres címleteké pedig 29×19 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában az 1—8 filléres címleteket *ofszet nyomással*, a 10—70 filléres címleteket *könyvnyomással*. A 32 és 40 filléres címlet két menetben készült. Az új pénzegységre történő áttérés folytán jelentkező nagy szükséglet kielégítése céljából az ofszet gépeket is működésbe kellett hozni, nehogy a postahivatalok ellátmány nélkül maradjanak.

A 16 filléres címlet *kétféle*, feketés- és sötétibolya színben készült.

Az ofszetnyomású 1—8 filléres címleteknél *ál-kettősnyomatok* is találhatók a bélyegívek felső vagy alsó két sorában. Ismertető jelük: az ország alma és a dicsfény vonalainak kettőssége, a feliratok betűinek árnyékoltsága, a bélyegkép általános elmosódottsága, a rendesnél mindig erősebb színtónus.

A nyomdai ívek az ofszetnyomású 1—8 filléres és a könyvnyomású 32

és 40 filléres címleteknél 2×100, a többi könyvnyomású címletnél pedig 4×100 bélyegképet tartalmaznak.

100-as ívben kerültek forgalomba. Nj:

16 fillér **124a, 134, 136, 137f, 202, 205a, 535a.**
30 fillér **202, 203a, és 205a.**
50 fillér **174a.**

A napi keletjelzések az eddigi kutatások adatai szerint az egyes címleteknél a következők:

1 fillér
0.I.26.XII. 16., 17., 18., 19., 20.
0.I.27.I. 26., 27., 28., 29., 31.
0.I.27.II. 1., 3., 4.
0.II.27.III. 21., 22., 23., 26., 28.
0.II.27.V. 19., 20., 21., 23., 24.

2 fillér
0.I.26.XII. 11., 13., 14.
0.2.27.I. 17., 18., 19., 21., 22.
0.I.27.II. 9., 10., 11., 12., 14., 15., 16.
0.2.27.II. 7., 8.
0.II.27.III. 29., 30., 31.
0.II.27.IV. 1., 2., 29., 30.
0.II.27.V. 2., 3., 4., 5., 6., 9., 12., 13., 14.

3 fillér
0.I.26.XII. 2., 3.
0.I.27.III. 7., 8., 9., 10., 11., 12., 14.
0.II.27.V. 25., 27., 28., 30., 31.

4 fillér
0.I.26.II. 22., 23., 24., 25., 26.
0.I.26.IV. 16., 17., 19.
0.I.26.V. 4., 5., 6., 7.
0.I.26.VII. 22., 23., 24.
0.I.26.IX. 1., 2., 3., 4., 6., 7.
0.I.27.II. 25., 26., 28.
0.I.27.III. 1., 2., 3., 4.
0.II.27.IV. 11., 12., 13., 14., 15., 16., 19., 20., 21., 22., 23., 25., 26., 27., 28.

6 fillér
0.I.26.XII. 4., 6., 7., 8., 9., 10., 20., 21., 22.
0.I.27.V. 28.
0.I.27.VI. 1., 2., 3., 4.

8 fillér
0.I.26.II. 18., 19., 20.
0.I.26.III. 3., 4., 5., 8., 9., 11., 12., 13., 15., 16., 18., 22., 24., 26., 27., 31.
0.I.26.IV. 1., 2., 7., 8., 9., 10., 12., 13., 14.
0.I.26.V. 26., 27., 28., 29., 31.
0.I.26.VI. 1., 2., 4., 5., 9., 10., 11., 12., 14., 15., 16., 17., 18., 19.
0.I.26.VII. 1., 3., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 12.
0.I.26.X. 15., 18., 20., 21., 22., 23., 26., 27., 28.
0.I.26.XI. 2., 3., 4., 5., 6., 8., 9., 10., 11., 12., 24., 25., 26., 27., 29., 30.
0.I.26.XII. 1.
0.I.27.IV. 2., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 19., 20.
0.I.27.VI. 8., 9., 10., 11., 13., 14., 15.
0.I.27.VII. 7., 8., 9., 11., 12., 13., 14.
0.I.27.IX. 13., 14., 15., 16., 17., 19.
0.I.27.X. 19., 20., 21., 24., 25., 26., 27., 28., 29., 31.
0.I.27.XI. 2., 3., 4., 5.

10 fillér
VI.27.I. 12., 13., 14., 15., 17.
IV.27.II. 16., 17., 18., 19., 22., 23., 24.

16 fillér
D. VI. 26. IV. 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 27., 28., 29.
D. VI.26.V. 10., 11., 12., 14., 15., 17., 18., 19., 20.
VIII.27.III. 11., 14., 15., 16., 17., 18., 19. 21., 22., 26., 28.
VI. 27.VII. 27., 28., 29., 30.
VI.27.VIII. 1., 2., 3., 4., 5.
IV.27.XII. 9., 12., 13.

20 fillér
D. VII.26.IV. 8., 10., 12., 13., 14., 15., 16., 17.
D.IX.27.V. 6., 7., 9.
D.IX.27.VI. 22., 23., 24., 25.

25 fillér
VIII.27.I. 4., 5.
VIII.27.II. 21., 22., 23.
VIII.27.III. 1., 2., 5.

30 fillér
VI.27.III. 22., 23., 24., 26., 28., 29.

32 fillér
IX.26.II. 19., 20.
IX.26.III. 12., 13., 15.
VI.27.IV. 23., 25.
VI.27.X. 24.
II.28.IV. 25.
V.28.VIII. 21.

40 fillér
IX.26.II. 23., 24., 25., 26., 27.
IX.26.III. 2., 3., 4.
XVII.27.XI. 3., 7.
VI.27.IV. 15., 16., 19., 20.
II.28.XI. 29.
II.28.XII. 1., 3., 4.

46 fillér
IX.27.IV. 25., 26., 27.
VIII.27.V. 23.
V.28.I. 25.
I.28.V. 21.

50 fillér	*70 fillér*
VI.27.XII. 28., 30., 31.	V.27.II. 18., 19., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 28.
VI.27.I. 3., 4., 5., 7., 8.	V.27.III. 1., 2., 3., 4., 5., 7., 8., 9.
VI.27.II. 28.	V.27.V. 4., 5., 6.
VI.27.III. 1., 2., 3., 4.	

Ügykezelési számok 32 fillér 2539/1928. bf, 40 fillér 3659/1928.bf,

Az 1–25 filléres címletek 32 sz. (VI.) 49×57 cm méretű, a 30–70 filléres címletek pedig 19 sz. (VII.) 49×73 cm méretű 49 g-os fehér, erősen simított, enyvezetlen ligninmentes VIII. vízjelű papíron készültek. A papír vastagsága 0,06 mm.

Vízjelállás valamennyi címletnél VIII/B. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat. Az 1–25 filléres címletek 15-ös, valamint 14-es fésűs, a 30–70 filléres címletek 14-es fésűs fogazattal készültek. A feketésibolya 16 filléres címlet 14-es fogazattal használatlanul igen ritka. A sötétibolya 16 filléres címlet 15-ös fogazattal nem készült. A bélyegek fogazatig terjedő mérete az 1–25 filléres címleteknél 22×26 mm, a 30–70 filléres címleteknél pedig 33×22 mm.

Az 1–25 filléres címleteknél a 14-es fogazatú példányok keletkezése azzal függ össze, hogy 1927. első negyedében a 15-ös fogazógép elromlott és hosszabb időn keresztül a hosszúkás bélyegek fogazására rendszeresített, erre a célra átalakított 14-es fogazógéppel fogaztak. A napi keletjelzések alapján megállapítható, hogy az 1927. február 24-én előállított 10 filléres címletnél használták első ízben a 14-es fogazógépet.

Hamisítvány. Ehhez a kibocsátáshoz fűződik ennek az időszaknak az állam kárára elkövetett legnagyobb bélyeghamisítása. Négytagú társaság 1927. év folyamán a leginkább használt 8, 16, 32 és 40 filléres címletek gyártásához fogott hozzá. A 8 és 16 filléres hamisítványok 1927. május–június hó folyamán kerültek forgalomba a társaság egyik tagja útján, aki a Dorottya utcában levő egyik legforgalmasabb fővárosi trafiknak volt a bérlője. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank is innen szerezte be ellátmányát és fiókintézeteit is az itt beszerzett bélyegekkel látta el. Ez a magyarázata annak, hogy a hamisítványok nagy részét a bank kezdőbetűivel: P.M.K.B. betűkkel perforálták.

A hamisítványok kőnyomatos úton vízjel nélküli papíron készültek. A papír vastagsága 0,05 mm, azaz az eredetinél vékonyabb, fogazatuk 15 1/2, azaz az eredetinél sűrűbb.

A 8 filléres hamisítványnál a bélyeg összképe elmosódott, a „MAGYARORSZÁG" és a „FILLÉR" szavak betűi eltorzultak, amit különösen a szó végén levő „G" betűnél lehet megállapítani (354. ábra).

A 16 filléres hamisítvány „MAGYARORSZÁG" felirat „Á" betűjéről az ékezet hiányzik, az „Y", „R" és „S" betűk az eredetitől szembetűnő módon eltérnek. A „FILLÉR" „F" betűjének két vízszintes párhuzamos vonala távolabb van mint az eredetinél, az „É" betű ékezete az eredetinél vékonyabb, az „R" betű jobb oldali felső része erősebben kidomborodik. Az „1"-es számjegy talpa jobb oldalon majdnem hiányzik, a jobb oldali „6"-os bal oldala vastagabb, mint a baloldalié és vastagabb az eredetinél is (355. ábra).

A 32 és 40 filléres (356. és 357. ábra) címletekből előállított készletet már a rendőrség foglalta le, így azok forgalomba nem kerülhettek.

Miután csak használatlan példányok léteznek, a vízjel nélküli papírról,

eltérő fogazatukról (32 fillér 15 1/2, 40 fillér 15 1/2 : 15), továbbá az enyvezés sárga színéről könnyen felismerhetők. A 40 filléres címlet keretének színe az eredeti sötétkék helyett szürke

354. ábra

355. ábra

356. ábra

357. ábra

1926. KESKENY MADONNA

A posta az új pénzegység bevezetésével általános forgalmú, 3 címletből álló, pengős értékjelzésű bélyegsorozatot bocsátott forgalomba.

A bélyegképet Helbing Ferenc tervezte.

Forgalomba került 1926. július 19-ével a 25.495 sz. rendelettel (P.R.T. 1926/33. sz.), *forgalomból kivonták* az 5 pengős címletet 1931. október 26-ával az ad 97.275/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1931/48. sz.), az 1 és 2 pengős címleteket pedig 1932. december 31-ével a 97.259/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1932/42. sz.). Az 5 pengős címlet korábbi kivonásának oka az volt, hogy azokat okmánybélyegek helyett vasúti igazolványok kiállításával kapcsolatban használták és színes gumibélyegzővel érvénytelenítették. A hamisítók a bélyegzőt utóbb vegyi úton eltávolították, a bélyegeket újból enyvezték és nagy mennyiségben hozták bel- és külföldi gyűjtői forgalomba.

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
1 pengő szürkésibolya	8 470 200	26 009	8 444 191
2 pengő vörös	3 552 800	110 956	3 441 844
5 pengő világoskék	1 423 800	280 137	1 143 663

A fogazatlan (□) bélyegek példányszáma 4 000 sorozat.

A bélyegkép mind a három címletnél egyforma. A bélyegkép álló téglalap alakú és főtémája Magyarország védőasszonya az ölében álló gyermek Jézus-

sal. A bélyegkép alapját a dicsfény minden irányban lövellő sugarai alkotják úgy, hogy középtájon egy ovális medaillont színtelenül hagynak. Ebben van elhelyezve Magyarország védőasszonya ülő alakban, fején a koronával, az ölében álló gyermek Jézussal és kezükben az ország-almával. Mindkettőjük fejét dicsfény övezi. A kép felett mondatszalagon, ívben elhelyezve, színes betűkkel a „MAGYARORSZÁG" szó látható. A mondatszalag két vége egy-egy hurokkal lefelé fordul, majd egy hullámot képez és két ágra válva hozzájárul a tér kitöltéséhez. A kép alatt újabb mondatszalagon „PATRONA HUNGARIAE" olvasható ugyancsak színes betűkkel. A szalag középtájon részben kettőzi önmagát, majd két vége egy-egy hurokkal felfelé fordul és hullámszerű alakzatban végződve járul hozzá a képalkotáshoz. A kép legalsó részén, két vízszintes vonallal díszített fehér szalagon színes betűkkel a „PENGŐ" pénznem megjelölés tűnik elő, amelynek két vége felett egy-egy

358. ábra

359. ábra

360. ábra

akantusz-levél található. A bélyegkép alsó bal és jobb sarkában – díszes keretbe foglalt párnácskán – a színes értékjelző szám látható. A bélyegképet fehér keret veszi körül; ezenkívül azonban található még egy, a bélyeg színében tartott keskeny díszkeret is, amely életfaszerűen stilizált virág és vonal tagokból áll (358. ábra).

A bélyegkép mérete 18×27 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *réznyomással*. A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

Az alábbi *lemezszámok* ismertek:

1 pengő 0.bf, 2.bf, 3.bf — 2 pengő fordított 2.bf — 5 pengő 1.bf, 2.bf

Készült a 20. sz. 38×60 cm méretű, 60 g-os világos sárgás színű (chamois), famentes, VIII. vízjelű enyvezetlen papíron. A papír vastagsága 0,09 mm.

Vízjelállás VIII/B. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat 14 fésűs. A fogazatig terjedő bélyegméret 22×33 mm.

Az 1 pengős címleteknél gyakran előfordul, hogy a bélyegek 1–1 1/2 fogtávolsággal keskenyebbek vagy szélesebbek. A Filatéliai Kurir 1936/10. száma tartalmazza az Állami Nyomda erre vonatkozó hivatalos felvilágosító közleményét:

„Az 1926. évi 1 pengős réznyomású postabélyegeket olyan gépen perforáltuk, amelynél a tolóléc (ez viszi tovább a perforálandó bélyegívet egy bélyegnagyságnak megfelelő távolsággal a fésű alá) ugrása szabályozható volt. Erre azért volt szükség, mert réznyomásnál a papír olyan méretváltozást

szenvedett, hogy a fésűs perforáló berendezéssel a bélyegnyomatokat lyukasztani nem lehetett. Ezeknél a bélyegeknél a perforálás nem olyan irányban haladt mint a hasonló bélyegnagyságú parlamentképes bélyegeknél, amelyeknél az ugrási irány a téglalap hosszabb oldala irányában van, hanem a téglalap rövidebb oldalával párhuzamosan történt az előrehaladás.

Így keletkezhettek azután keskenyebb vagy szélesebb 10 képből álló bélyegsorok.

Hogy a múltban forgalomban volt bélyegek közül melyek készültek az egyik és melyek a másik típusú lyukasztógépen, azt most már megállapítani nem lehet. Az állítható ugrású lyukasztógépet már nem használjuk.

A perforálás kezdésének helye, valamint annak haladási iránya (felülről-lefelé, jobbról-balra, vagy fordítva) a bélyeg méreteit nem befolyásolják.

Az észlelt lényegtelen méretkülönbségek a lécek szabálytalan ugrálásából származnak."

1926. VÖRÖS-PORTÓ (I.)

Az új pénzegység bevezetésével 12 címletből, illetve 17 darabból álló portó sorozatot is bocsátott ki a posta.

A bélyegképet Helbing Ferenc tervezte.

Forgalomba bocsátották a 4, 8, 16 és 40 filléres címletet 1926. március 26-ával a 10.380 sz. rendelettel (P.R.T. 1926/15. sz.),az 1, 2, 3, 5, 10, 32, 50 és 80 filléres címletet pedig 1926. december 28-ával az ad 133.884 sz. rendelettel (P.R.T. 1926/65. sz.). *Forgalomból kivonták* valamennyi címletet 1936. december 31-ével a 107.647/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1936/38. sz.).

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám			
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került	
			14-es fogazat	15-ös fogazat
1 fillér vörös	738 000	4 293	—	733 707
2 fillér vörös	464 000	240	—	463 760
3 fillér vörös	270 000	171	—	269 829
4 fillér vörös	3 524 000	1 940	390 000	3 132 060
5 fillér vörös	980 000	4 681	708 000	158 319
8 fillér vörös	5 356 000	11 772	390 000	4 945 308
10 fillér vörös	624 000	327	380 000	243 673
16 fillér vörös	4 384 000	69	792 000	3 591 931
32 fillér vörös	1 130 000	671	—	1 129 329
40 fillér vörös	1 166 000	6 053	—	1 159 947
50 fillér vörös	866 000	2 689	—	863 311
80 fillér vörös	898 000	3 287	—	894 713

A bélyegkép valamennyi címletnél azonos. Az álló négyszög alakú bélyegképet keskeny színes keret fogja körül, melynek mintázatát fehéren tartott, páronként csúcsukkal egymás felé irányuló, fekvő helyzetű egyenlő szárú háromszögek alkotják. Ezen belül vékony fehér keretvonal található. A bélyegkép közepét kör alakú fehér mező foglalja el, amely egyik oldalon sem érint-

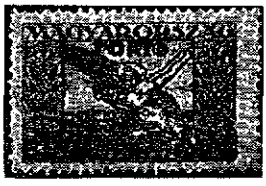
kezik a keretvonalakkal. Ebben foglalnak helyet a bélyeg színében nyomott antikva jellegű értékjelző számok. A számtáblát belül egy a kerettel azonos, de annál valamivel keskenyebb körkeret veszi körül; ezen kívül egy keskeny fehér (kör) keretvonal következik. Fent, a bélyegkép felső szélésvel párhuzamosan fehér keretben és fehér betűkkel a „MAGYARORSZÁG", lent ugyancsak teltszínű alapon megint csak fehér betűkkel a „FILLÉR" olvasható. A bélyegkép többi részét, a számtábla külső keretvonalától a bélyegkép belső keretvonaláig — virágot és levelet utánzó volutás vonaldísz tölti ki (361. ábra).

Nyomták az Állami Nyomdában *ofszet nyomással*. A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak.

Ismétlődő gépszínátnyomattal ismeretes az 1 és 10 filléres (363. ábra).

361. ábra

362. ábra

363. ábra

100-as ívben kerültek forgalomba.

A napi ívszéldátumok az eddigi kutatások adatai szerint az egyes címletek-nél a következők:

1 fillér 0.1.27.II.24.
I.II.27.III. 16.
2 fillér 0.I.27.II. 22.
3 fillér 0.I.27.II. 23.
4 fillér 0.8236.26.II.8,9.
0.I.27.VII.5.
5 fillér 0.I.27.II.22.
8 fillér 0.8236.26.II.10,11.
0.II.27.III.15.
0.I.27.VII.6.
10 fillér 0.I.27.II.23.
0.I.27.XI.18.
16 fillér 0.8236.26.II. 5, 6.
0.I.926.VIII. 3, 4.
0.I.27.VII.5.
0.I.27.XI.19
32 fillér 0.I.27.II.19.
0.II.27.III.18.
40 fillér 0.8236.26.II.6,8.
50 fillér 0.I.27.II.18.
0.II.27.III.17.
80 fillér 0.I.27.II.21.
0.II.27.III.18.

Készült a 32 sz. (VI.) 49×57 cm méretű 49 g-os fehér, erősen simított, ligninmentes VIII. vízjelű papíron. A papír vastagsága: 0,06 mm.

Vízjelállás valamennyi címletnél VIII/B. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat 15 fésűs, illetve a 4, 5, 8, 10 és 16 filléres címletek 14 fésűs fogazattal is. A fogazatig terjedő méret 22×26 mm.

1926. KISEGÍTŐ PORTÓ

A posta az 1924—1925. évben kibocsátott Ikarus Légiposta egyes címleteit új értékjelzéssel felülnyomva, 5 címletből álló kisegítő portóbélyeg-sorozatot adott ki.

Forgalomba bocsátották 1927. január 1-ével az ad 133.884 sz. rendelettel (P. R. T. 1926/65. sz.), *forgalomból kivonták* 1936. december 31-ével a 107.647/3 sz. rendelettel (P. R. T. 1936/38. sz.)

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	A felülnyomat színe	Példányszám		
		Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
1 f/500 K	vörös	570 800	213	570 587
2 f/1000 K	zöld	501 200	251	500 949
3 f/2000 K	vörös	578 200	119	578 081
5 f/5000 K	zöld	462 200	260	461 940
10 f/10000 K	zöld	582 200	152	582 048

Bélyegkép az alapbélyegekre könyvnyomdai úton négysoros felülnyomatot helyeztek el „PORTÓ", új értékjelzés, „FILLÉR" és a régi értékjelzést elfedő a bélyegkép hosszában vastag, díszítményes keret sorrendjében. (362. ábra)

1927–1930. LÉGIPOSTA

A posta az új pénzegység bevezetésével a légipostai küldemények bérmentesítésére 12 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképet előzetes pályázat alapján részben Pálinkás János (4–40 fillér), részben pedig Haranghy Jenő (50 fillér–5 pengő) tervezték. A bélyegképek metszetét Ferdinand Schirnböck (Wien) készítette.

Forgalomba bocsátották a 12, 16, 20, 32, 40, 50, 72 és 80 filléres címletet 1927. szeptember 1-ével az ad 29.990 sz. rendelettel (P. R. T. 1927/35. sz.), a 4 filléres, 1, 2 és 5 pengős címletet pedig 1930. október 16-ával a 87.991 sz. rendelettel (P. R. T. 1930/49. sz.). *Forgalomból kivonták* valamennyi címletet 1933. december 31-ével a 89.561/3 sz. (P. R. T. 1933/31. sz.), illetve a 104.463/3 sz. (P. R. T. 1933/48. sz.) rendeletekkel.

A kibocsátó rendeletek szerint a bélyegeket *kizárólag* légipostai küldemények bérmentesítésére lehetett felhasználni. Egyidejűleg erre a célra rendes postabélyegeket is lehetett használni. Az 1931. november 27-én kibocsátott 100.095/4 sz. rendelettel (P. R. T. 1931/54. sz.) lehetővé tették a légipostabélyegek más irányú felhasználását is azzal, hogy azok elsősorban légipostai küldemények díjainak lerovására szolgálnak, ha azonban nem légipostai küldemény bérmentesítésére használják fel azokat, kifogásolni nem szabad.

A sorozat értékei és példányszámuk

	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
4 fillér narancs	352 154	41 570	310 584
12 fillér zöld	239 235	956	238 279
16 fillér barna	192 236	1 299	190 937
20 fillér vörös	217 037	1 068	215 969
32 fillér sötétibolya	171 435	642	170 793
40 fillér kék	273 237	525	272 712
50 fillér borvörös	172 517	1 298	171 219
72 fillér olajzöld	210 717	1 161	209 556
80 fillér ibolya	186 817	926	185 891
1 pengő világoszöld	138 054	1 537	136 517
2 pengő téglavörös	115 354	1 181	114 173
5 pengő kék	134 567	1 490	133 077

A fogazatlan (□) bélyegek példányszáma: 4 fillér, 1, 2 és 5 pengő 4000—4000 db, a többi címlet 3000—3000 db.

A bélyegképek. A *4, 12, 16, 20, 32 és 40 filléres* címletek fekvő téglalap alakúak és rajzuk azonos. A bélyegkép főtémáját a repülés közben ábrázolt turul (sas) madár adja, karmaiban cikázó villámokkal. Háttérben a felkelő nap, előtte az apostoli kettős kereszt, amelynek talpazata koronaszerű idomból nő ki. Hegyes, felhős vidék egészíti még ki a bélyegképet. Széles, telt színű keret veszi körül a bélyegképet. Ennek négy sarkát tulipános minta tölti ki és ezek közül a két alsó hozzájárul az értékjelző számok számtáblácskájának alkotásához is. Fent a „MAGYARORSZÁG", lent pedig a „FILLÉR" szó látható fehér betűkkel. A két alsó sarokdísz és a „FILLÉR" szó között sötétebb árnyalatú, rácsozott alapú mezőcskéből az értékjelző szám tűnik elő, ugyancsak fehér színben. A bal és jobb oldali keretrészt 12 egymással párhuzamos vonalka díszíti, amelyek közül a középső 6 egyforma hosszú, 3—3 pedig a díszítmény két vége felé fokozatosan rövidül. A teljes bélyegképet először egy fehér, azután egy tömör színes vonal veszi körül. (359. ábra)

Az *50, 72 és 80 filléres*, valamint az *1, 2 és 5 pengős* címletek álló téglalap alakúak és rajzuk az értékjelzés elhelyezésétől eltekintve azonos. A filléres címletek értékjelzése ugyanis teljesen kitölti a bélyegkép szélességét, míg a pengős címleteknél — lévén az értékjelző szám egytagú — a bal alsó sarok szabadon maradt és az értékjelző szám valamint a pénznem megjelölés között is előtűnik a bélyegkép alsó rajzolatát adó hegycsúcs. A bélyeg képét egyébként a fellegek között turul madáron lovagló hírnök adja; jobb kezében levéllel, bal kezével pedig a fúváshoz emelt postakürtöt tartja. A kettős keretbe foglalt bélyegkép felhőket és napsugarat ábrázol nagy vonalakban, lent pedig egy hegy látszik, melynek vonalát több csúcs alakítja ki. Fent, ív alakban elhelyezve „MAGYARORSZÁG", lent pedig az értékjelző szám és a „FILLÉR", illetve „PENGŐ" megjelölés tűnik elő a bélyeg színében (360. ábra).

A 4—40 filléres címletek bélyegkép mérete 27×18 mm, az 50 fillér—5 pengős címleteké pedig 18×27 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *réznyomással.* A nyomdai ívek 1×100 bélyegképet tartalmaznak. Az alábbi *lemezszámok* ismertek:

4 fillér 1.ba;	40 fillér 1.ba;	1 pengő 1.bf;
12 fillér 2.jf;	50 fillér 1.bf, 2.bf;	2 pengő 1.bf;
20 fillér 3.ba;	72 fillér 1.bf, 2.bf;	5 pengő 1.bf.
32 fillér 2.jf;	80 fillér 1.bf;	

Készült 20. sz. 38×60 cm méretű, 60 g-os világossárgás színű (chamois), famentes, enyvezetlen, VIII. vízjelű papíron. A papír vastagsága 0,09 mm.

Vízjelállás a fekvő téglalap alakú címleteknél VIII/A., az álló téglalap alakú címleteknél pedig VIII/B. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat 14 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 33×22 mm, illetve 22×33 mm.

Új vízjelű papíron (IX.) 14 címletből, a szín- és fogazateltérés figyelembevételével 19 db-ból álló általános forgalmú bélyegsorozat.

Az 1—8 filléres címletek végleges rajzát Helbing Ferenc korábbi terve alapján Brandmayer Vilmos készítette, a 10—20 filléres címletek Helbing Ferenc terve alapján készültek, a 30—50 filléres címletek végleges rajzát pedig Medgyesi Schwartz Antal terve alapján Koch Ernő készítette.

Forgalomba került az 1, 2, 3, 4, 6, 8 és 16 filléres címlet 1927. december 30-ával az 51.147 sz. rendelettel (P. R. T. 1928/1. sz.), a 32 és 40 filléres címlet 1929. március 28-ával a 12.838 sz. rendelettel (P. R. T. 1929/10. sz.), a 30 filléres címlet 1929. április 8-ával a 46.033 sz. rendelettel (P. R. T. 1929/12. sz.), a 46 filléres címlet 1929. április 23-ával a 17.136 sz. rendelettel (P. R. T. 1929/15. sz.), a 10 és 50 filléres címlet 1930. december 11-ével a 93.652 sz. rendelettel (P. R. T. 1930/59. sz.).

A 20 filléres címlet kibocsátására külön rendeleti intézkedés nem történt.

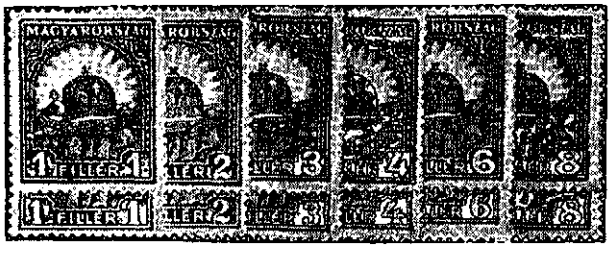
Valamennyi címletet 1933. december 31-ével *vonták ki a forgalomból* az 1933. július 13-án megjelent 89.561/3 sz. (P. R. T. 1933/31. sz.), illetve az 1933. november 26-án megjelent 104.463/3 sz. (P. R. T. 1933/48. sz.) rendeletekkel.

A sorozat értékei és az első nyomás időpontja

1 fillér sötétszürke 29.I.7.
2 fillér világoskék 27.XII.29.
3 fillér barnásnarancs 28.XII.29.
4 fillér ibolya 28.III.22.
6 fillér kékeszöld 28.X.22.
8 fillér vörösesibolya 27.XII.19.
10 fillér kék 30.XI.10.
16 fillér világosibolya (sötétibolya), 28.III.1.
20 fillér téglavörös 28.XI.26.
30 fillér zöld 31.V.2.
32 fillér barnásibolya 29.II.12.
40 fillér kék 29.XI.23.
46 fillér sárgászöld 29.IV.23.
50 fillér világosbarna 930.IX.14.

A megsemmisítésre került jelentéktelen mennyiségen felül az egyes címletek példányszámának megállapításánál figyelembe kell venni a későbbi felülnyomatos kibocsátás példányszámát is.

Az Állami Nyomda kimutatása 14-es fogazatú 20 filléres címletből 556 000 db-ot tartalmaz. Miután ez a címlet 14-es fogazattal forgalomba nem került, ezt az adatot a kimutatás elkészítésénél, mind a 14-es fogazatú címletek felsorolásánál, mind pedig a példányszám megállapításánál figyelmen kívül hagytuk.

364. ábra

365. ábra

	Készült			
	49 g-os papír		60 g-os papír	Összesen
	14-es fogazat	15-ös fogazat	15-ös fogazat	
1 fillér	–	1 108 800	3 272 400	4 381 200
2 fillér	3 681 200	24 383 000	119 376 000	147 440 200
3 fillér	–	1 170 800	17 335 200	18 506 000
4 fillér	–	14 662 800	69 510 800	84 173 600
6 fillér	–	3 772 800	15 078 000	18 850 800
8 fillér	18 210 000	81 375 200	152 583 600	252 168 800
10 fillér	–	–	124 456 600	124 456 600
16 fillér sötétibolya	8 188 800	–	–	8 188 800
16 fillér világosibolya	18 130 700	38 278 500	95 922 000	152 331 200
20 fillér	–	4 448 000	107 351 600	111 799 600
30 fillér	3 197 200	–	–	3 197 200
32 fillér	10 749 600	–	–	10 749 600
40 fillér	9 987 200	–	–	9 987 200
46 fillér	8 893 200	–	–	8 893 200
50 fillér	5 259 600	–	–	5 259 600

	Megsemmisített		Fogazatlan (□)			Megsemmisített		Fogazatlan (□)	
	49 gr-os	60 gr-os	49 gr-os	60 gr-os		49 gr-os	60 gr-os	49 gr-os	60 gr-os
1 fillér	138	230	9 000	11 000	16 fillér	78	420	3 000	11 000
2 fillér	138	204	–	11 000	20 fillér	128	383	9 000	11 000
3 fillér	150	133	9 000	11 000	30 fillér	330	–	11 000	–
4 fillér	77	497	11 000	11 000	32 fillér	116	–	11 000	–
6 fillér	157	297	11 000	11 000	40 fillér	178	–	11 000	–
8 fillér	116	90	3 000	11 000	46 fillér	236	–	11 000	–
10 fillér	–	377	–	11 000	50 fillér	310	–	7 000	–

A *bélyegképek.* Az *1, 2, 3, 4, 6 és 8 filléres* címletek rajza az I. Pengő-fillér bélyegsorozat azonos címletcitől az értékjelzést feltüntető számjegyekben tér el. A korábbi antikva típus helyett groteszk (blokkszámjegy) típust alkalmaztak (364. ábra).

A *10, 16 és 20 filléres* címletek bélyegképe a korábbival azonos.

A *30, 32, 40, 46 és 50* filléres címletek rajza ennél a kibocsátásnál ismét megváltozott. A bélyegek képét újból a királyi vár adja. A közte és a Duna között fekvő rész azonban az újabb átrajzolás eredményeként nem összemosódó, jól élvezhető képet nyújt. A Dunát alacsony vízállás mellett ábrázolja (az I. típusnál közepes, a II. típusnál magas vízállás látható), újból gőzhajóval, amely most lefelé — jobbról balra — halad. A bélyegképet vékony fehér keret veszi körül. Fent, telt színű alapból a „MAGYARORSZÁG", lent ugyancsak fehér betűkkel a „FILLÉR" pénznem megjelölés tűnik elő, míg a két alsó sarokban vékony fehér keretbe foglalt telt színű alapon a fehér értékjelzés látható. A bélyegkép két oldalát életfa díszíti, amely a számtábla fölött kezdődik és felnyúlik a felső sarokba, ahol rajta egy, a „MAGYARORSZÁG" szó felé forduló, stilizált tulipánhoz hasonló virág ül. A teljes bélyegképet fehér keretvonal határolja. Ezenkívül egy csúcsívekből, félkörívekből és kúphegyekből álló díszítmény veszi körül, amelynek félköríves tagjai telt színűek (III. típus). (365. és 366. ábra).

Az 1—20 filléres címletek álló téglalap alakúak. Az 1—8 filléres címletek bélyegkép mérete 18×22 mm, a 10—15 filléres címleteké 19×23 mm. A 30—50 filléres címletek fekvő téglalap alakúak, bélyegkép méretük 29×19 mm.

Készült az Állami Nyomdában valamennyi címlet *könyvnyomással*. A 16 filléres címlet kétféle, sötét- és világosibolya színben készült.

A nyomdai ívek 4×100 bélyegképet tartalmaznak.

100-as ívben kerültek forgalomba. Nj:

2 fillér 213.
4 fillér 204, 238.
8 fillér 131., 136., 202., 232., 235.
16 fillér 184., 202., 205., 232.
50 fillér 124.

Az eddigi kutatás alapján megállapított *napi keletjelzések:*

1 fillér
V.29.I. 7.
IV.31.IX. 1.
I.932.IV. 16.

2 fillér
V.27.XII. 29.
V.28.I. 2., 4., 7., 9.
28.V. (napi kelet ismeretlen)
V.28.X. 18., 19., 20.
IV.28.XII. 18., 20., 21., 24., 28., 29., 31.
V.29.VII. 19., 22., 24., 25., 26.
IV.30.I. 15., 16., 17., 18.
VI.30.I. 15., 18.
V.30.V. 27., 30., 31.
V.30.VI. 2., 3., 4., 5., 6., 7., 10.
IV.30.XII. 23., 29., 30., 31.
IV.31.III. 23., 24., 26.
V.31.V. 26., 27., 28., 29., 30.
V.31.VI. 3., 5.
V.931.XII.14.
V.1932.II. (napi dátum ismeretlen)
V.1932.III.19., 29.
V.1932.IV. 8., 11.

3 fillér
V.28.XII. 29., 31.
V.29.I. 2., 3., 7.
V.29.VII. (napi dátum ismeretlen)
V.29.VIII. 10., 12., 13., 14., 17.
V.30.V. 16., 19., 21.

4 fillér
IV.28.III. 22., 24.
V.28.X. 11.
V.28.XII. 29., 31.
V.29.I. 2., 3.
V.29.III. 11., 12., 13., 14., 16., 18.
29.VIII. (napi dátum ismeretlen)
V.29.XII. 16., 17., 18.
IV.930.II. 13., 14., 15., 17.
IV.1930.II. (napi dátum ismeretlen)
IV.1930.VI. 4., 5., 6., 7., 11., 12., 13., 14.
V.1931.X. 21., 22.
II.1932.III. 21.
II.1932.IV. 18.
IV.1932.VI. 14., 15.

6 fillér
III.28.X. 22., 23., 24.
I.28.XII. 28., 29., 31.
I.29.I. 2.
IV.29.X. 17., 18., 19., 21.

8 fillér
IV.27.XII. 19., 21., 23., 24., 27., 28., 29., 31.
IV.28.I. 3., 5., 9.
28.III. (napi dátum ismeretlen)
V.28.VI. 30.
V.28.VII. 3., 6., 9., 11., 12., 14., 17.
28.VIII. (napi dátum ismeretlen)
V.28.XI. 20., 22., 23., 24., 26., 27., 28., 30.
V.28.XII. 1., 3., 7., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 17.
V.29.III. 26.
V.29.IV. 3., 4., 6., 8., 9., 11., 12., 15.
IV.29.VI. 21., 24., 25., 26., 27., 28.
IV.29.VII. 1., 2., 3., 4., 5., 6., 8.
V.29.XII. 30., 31.
IV.930.I. 28., 30., 31.
IV.930.II. 3., 4., 5., 6.
V.31.I. 2.
IV.930.IV. 11., 12., 15., 16., 17., 18., 19., 22., 23., 24., 25., 26., 28.
IV.30.XII. (napi dátum ismeretlen).

10 fillér
V.930.XI. 10., 11., 12., 13., 14., 15., 17., 19., 20., 21., 22., 24., 25., 26., 27., 28., 29.
V.930.XII. 1., 2.
IV.931.VI. 11., 12., 13., 15., 16., 17., 18., 20.
IV.931.IX. 21., 23., 22., 23., 24., 25., 26., 28., 29. 30.
931.X. 1.
IV.932.III. 1., 21., 22.
IV. 23., 28.
IV.932.VII. 19.

16 fillér
(sötétibolya/világosibolya)
V.28.III. 1., 5., 7.
IV.28.IV. 20., 21., 24., 26., 27.
V.28.IX. 14., 17., 21., 22., 26., 28.
V.28.X. 1., 2., 4.
V.29.IV. 25., 26., 27., 30.

V.29.V. 1., 2., 3.
V.29.VI. 4., 7., 8., 10., 11., 13., 14., 15., 17. 18., 19., 20., 21.
IV.930.II. 28.
IV.930.III. 3., 4., 6., 10., 13., 18., 19., 24., 26.
931.IV. 24.
931.VI. 24.
932.IV. (napi dátum ismeretlen)

20 fillér
D.I.28.XI. 26., 28., 29., 30.
D.IV.28.XII. 8.
D.V.29.VIII. 22., 26., 27., 28.
39. (téves szedés) VIII.22., 26.
D.V.30.IV. 29.
30.V. 1., 2.
IV.930.XI. 14., 15., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 24., 25., 26., 28., 29.
930.XII. 1., 2., 3., 4.
IV.931.VII. 1., 2., 3., 4., 6.
V.931.X. 2., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 12. 13.. 14. 32.VII. 12.

30 fillér
V.31.V. 2., 4.

32 fillér
V.29.II. 12., 20.
V.29.XII. 5.
IV.1930.XII. 16.
1931.II. 5.

40 fillér
V.29.XI. 23., 25., 26.
31.II. 20., 23., 24.

46 fillér
V.29.IV. 23.
V.29.IX. 23., 24.

50 fillér
I.930.IX. 14., 15., 17.
930.XI. 14., 15., 17.
V.1931.X. 28., 29.

Ügykezelési számok

1 fillér
4232/1929. (49 gr.), 2431/1931., 882/1932. (60 gr.).

2 fillér
3388/1928., 3969/1928. (49. gr.), 3979/1928., 4185/1928 2186/1929., 63/1930., 1613/1930., 3993/1930., 1203/1931., 886/1931. (60 gr.).

3 fillér
3979/1928. (49 gr.), 2126/1929., 1613/1930. (60 gr.).

4 fillér
3389/1928. (49 gr.), 3389/1929., 1929/791, 1929/3978, 516/1930., 1613/1930., 1316/1930., 1931/2969., 689/1932., 883/1932., 1932/1559. (60 gr.).

6 fillér
3293/1928., 3979/1928., 3276/1929. (60 gr.).

8 fillér
1867/1928., 3660/1928., 3817/1928. (49 gr.), 1929/792., 1929/2019., 3987/1929., 182/1930., 1125/1930. (60 gr.).

10 fillér
1930/3627., 1930/3412., 1931/1694., 1931/2628., 1931/2739,. 966/1932., 1932/1877. (60 g).

16 fillér
1928/2977, 1928/3112. (49 g), 1929/1149,/1782/1929., 80/1930., 1931/1874, 1932 836. (60 g).

20 fillér
3741/1928 (49 g), 2187/1929., 1124/1930., 1931/2628., 1931/2739., 1931/1694., 1930/3627., 3412/1930., 1932/1878. (60 g).

30 fillér
455/1931.

32 fillér
1928/3981., 1929/526., 3849/1929, 1930/3848., 1931/226.

40 fillér
3377/1929., 550/1931., 576/1931.

46 fillér
1929/48., 1929/3069.

50 fillér
3411/1930., 3629/1930., 1931/2970.

Készültek az 1—20 filléres címletek — a 10 filléres címlet kivételével — VI. sz. 49×57 cm, a 30—50 filléres címletek VII. sz. 49×73 cm méretű 49 g-os, 0,06 mm vastag, fehér, erősen simított ligninmentes, IX. vízjelű papíron.

Az 1—10, 16 (világosibolya) és a 20 filléres címlet XXV. sz. 60 g-os, 0,07 mm vastag, egyébként azonos méretű és minőségű papíron is készült.

Vízjelállás az 1—20 filléres címleteknél IX/A. 1 és 2, a 30—50 filléres címleteknél IX/B. 1 és 2. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat. Az 1—20 filléres címletek fogazata 15-ös fésűsfogazás. Kivételt képeznek a 2 és 8 filléres címletek, amelyek egy része 14-es és a sötétibolya

16 filléres, ez utóbbi mindig 14-es fogazatú. Hasonlóan mindig 14-es fogazatúak a 30—50 filléres címletek is.

A 14-es fogazatú 2, 8 és 16 filléres címletek keletkezése az I. Pengő-fillér bélyegsorozatnál már tárgyalt okokkal áll összefüggésben. A napi keletjelzések alapján megállapítható, hogy az átalakított fogazógépet az 1928. március 7-én előállított 16 filléres címlet fogazására használták utoljára.

A bélyegek fogazatig terjedő mérete az 1—20 filléres címleteknél 22×26 mm, a 30—50 filléres címleteknél pedig 33×22 mm.

1928—1931. VÖRÖS-PORTÓ (II.)

Új vízjelű (IX.) papíron készült 7 címletből álló portó bélyegsorozat.

A bélyegképeket Helbing Ferenc tervezte.

A forgalomba bocsátásra vonatkozólag kizárólag a 20 filléres címletre van rendeleti adat, mely szerint ezt a címletet 1930. december 11-ével a 93.652 sz. rendelettel (P. R. T. 1930/59. sz.) bocsátották ki.

A többi forgalomba bocsátására a legkorábbi, a gyártás évét, hónapját és napját feltüntető ívszéljelzések szolgálnak támpontul.

2 fillér 29.IX.5.
4 fillér 932.IV.27.
8 fillér 28.IV.11.
10 fillér 28.X.29.
16 fillér 28.VI.19.
20 fillér 931. II.14.
40 fillér 931.I.22.

Forgalomból kivonták valamennyi címletet 1936. december 31-ével a 107.647/3 sz. rendelettel (P. R. T. 1936/38. sz.).

A bélyegkép azonos az 1926. évben kibocsátott portóbélyegekével. A címletek képmérete 18×22 mm (339. ábra).

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Készült				Megsemmisítve		Fogazatlan (□)	
	49 g-os papíron	60 g-os papíron	70 g-os papíron	Összesen	49 g-os	60 g-os	49 g-os	60 g-os
2 fillér vörös	—	2 112 000	243 200	2 355 200	—	210	—	—
4 fillér vörös	—	1 247 600	818 800	2 066 400	—	109	—	—
8 fillér vörös	1 030 000	3 902 400	555 000	5 482 400	169	139	7 000	—
10 fillér vörös	651 600	4 069 200	—	4 720 800	147	147	7 000	5 000
16 fillér vörös	516 000	1 010 000	220 000	1 746 000	99	144	7 000	—
20 fillér vörös	—	2 371 600	136 800	2 508 400	—	89	—	7 000
40 fillér vörös	—	576 800	138 400	715 200	—	79	—	7 000

Nyomták az Állami Nyomdában *ofszet nyomással*. A nyomdai ívek 200 bélyegképet tartalmaznak.

Ismétlődő gépszínátnyomattal a 8, 10, 20 és 40 filléres címletek ismertek. (363. ábra).

100-as ívben kerültek forgalomba.

A napi ívszéldátumok az eddigi kutatási adatok szerint az egyes címleteknél a következők:

2 fillér
0. I. 29. IX. 5.
0. I. 932. IV. 28.
0. I. 934. III. (napi dátum ismeretlen)
4 fillér
0. I. 932. IV. 27.
0. I. 933. VII. 24.
0. I. 933. X. 9.
8 fillér
0. I. 28. IV. 10.
0. I. 29. XII. 27., 29.
0. 2. 932. II. 17.
0. 2. 932. XII. 22.
0. 2. 933. VI. 13.
0. 2. 933. VIII. (napi dátum ismeretlen)
0. I. 934. III. (napi dátum ismeretlen)
10 fillér
0. I. 28. X. 29.
0. I. 30. II. 12.
0. I. 31. V. 20.
0. I. 932. IV. 25., 26.
0. I. 33. II. 16.
0. I. 933. VI. 13.
0. II. 933. VII. 24.
0. I. 33. VIII. (napi dátum ismeretlen)
16 fillér
0. I. 28. VI. 19.
0. I. 29. IX. 7.
0. I. 933. X. (napi dátum ismeretlen)
20 fillér
0. I. 931. II. 14.
0. I. 932. VIII. 18.
0. 2. 933. VIII. (napi dátum ismeretlen)
0. I. 933. IX. (napi dátum ismeretlen)
0. I. 933. IX. (napi dátum ismeretlen)
0. I. 933. X. (napi dátum ismeretlen)
40 fillér
0. I. 931. I. 22.
0. 2. 933. VIII. (napi dátum ismeretlen)
0. I. 934. I. 29.

Készültek a 8, 10, 16 filléres címletek VI. sz. 49×57 cm méretű 49 g-os (0,06 mm),

valamennyi címlet XXV. sz. 60 g-os (0,07 mm),

a 2, 4, 8, 16, 20 és 40 filléres címlet ezenkívül XXXI. sz. 70 g-os (0,08 mm) fehér, erősen simított, ligninmentes, enyvezetlen IX. vízjelű papíron.

49 g-os papíron kizárólag 1928. évben, 60 g-os papíron 1929—1933. években, 70 g-os papíron pedig 1933—1934. években gyártották a portóbélyegeket.

Vízjelállás valamennyi címletnél IX/A.1 és 2. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat 15 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 22×26 mm.

1928. SZENT ISTVÁN (I.)

Szent István, Magyarország első királyának emlékére az 1928. augusztusi ünnepségek alkalmával a posta 3 címletből álló emlékbélyeg sorozatot bocsátott ki.

A bélyegképeket közvetlen megbízás alapján Helbing Ferenc tervezte. Metszette Franke vésnökmester, a pénzjegynyomda állandó alkalmazottja.

Forgalomba bocsátották 1928. augusztus 1-ével a 27.289 sz. rendelettel (P. R. T. 1928/28. sz.), *forgalomból kivonták* 1928. december 31-ével az 50.427 sz. rendelettel (P. R. T. 1928/49. sz.).

Árusította 1928. augusztus 1-től 31-ig minden postahivatal, postaügynökség és postai értékcikkárusító hely azzal az utasítással, hogy a forgalomban levő 8, 16 és 32 filléres egyéb bélyegek helyett csak ezeket árusíthatják.

Példányszám

A sorozat értékei	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
8 fillér zöld	7 177 400	1 488 400	5 689 000
16 fillér narancsvörös	4 744 200	1 076 900	3 667 300
32 fillér kék	866 200	426 000	440 200

A fogazatlan (□) sorozatok száma 3000.

A bélyegkép valamennyi címletnél egyforma. Az álló négyszögletes egyszínű bélyegképet a vékony fehér keretvonalak a kép- és névtáblára osztják.

366. ábra

367. ábra

368. ábra

A képtábla alapja szitaszerű rajzolatot tüntet fel és ezen foglal helyet Szent István király balra néző képe. A királyi koronával ábrázolt fej alatti színtelen, gyöngykoszorúval határolt medallion foglalja még magába balról a „SZENT" és jobbról az „ISTVÁN" feliratot, amely régi kódexek betűtípusát utánozza. A felső két sarokban az értékjelzés nyert elhelyezést, a bélyegkép alsó részét alkotó névtáblában pedig a telt alapból ugyancsak fehéren előtűnő „MAGYARORSZÁG" található. A teljes bélyegkép alkotásához még egy – a bélyeg színében tartott – keret járul hozzá, amelyet teltszínű magyaros motívumok alkotnak (367. ábra).

Valamennyi címlet bélyegkép mérete 17,5×22,5 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *réznyomással.* A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

Az egyes címletek ívszélén az alábbi *lemezszámok* találhatók:

8 fillér F.I. jf, 16 fillér F.I. jf, 32 fillér S.II.jf.

Készült 19. sz. 49×73 cm méretű, 49 g-os fehér, erősen simított, lignimentes VIII. vízjelű papíron. A papír vastagsága 0,06 mm.

Vízjelállás VIII/B. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat 15 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 22×26 mm.

1929. SZENT ISTVÁN (II.)

A posta az 1929. augusztus havi Szent István ünnepséggel kapcsolatban új színben 3 címletből álló emlékbélyeg sorozatot bocsátott ki.

Forgalomba került 1929. augusztus 1-ével a 28.696 sz. rendelettel (P. R. T. 1929/27. sz.), *forgalomból kivonták* 1929. december 31-ével a 49.437 sz. rendelettel (P. R. T. 1929/48. sz.).

Árusította 1928. augusztus 1-től kezdődően minden postahivatal, postaügynökség és postai értékcikkárusító hely azzal a rendeleti utasítással, hogy a forgalomban levő egyéb 8, 16 és 32 filléres bélyegek helyett csak ezeket árusíthatják.

Példányszám

A sorozat értékei	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
8 fillér karminvörös	6 062 800	586 339	5 476 461
16 fillér ibolya	3 868 000	516 570	3 351 430
32 fillér barnássárga	590 000	196 984	393 016

A fogazatlan (□) sorozatok száma 3000.

A bélyegek képe, méretük, nyomdai előállításuk, stb. megegyezik az 1928. évben kibocsátott Szent István I. bélyegekével.

A bélyegek ívszélén az alábbi *lemezszámok* találhatók:

8 fillér F. I. jf, F. VI. jf. 16 fillér F. I. jf. 32 fillér S. I. jf, S. II. jf.

1930. A KORMÁNYZÓI 10 ÉVES ÉVFORDULÓ

A posta Horthy Miklós kormányzóvá történt megválasztásának 10. évfordulójára 5 címletből álló emlékbélyeg sorozatot bocsátott ki.

A bélyegképet közvetlen megbízás alapján Helbing Ferenc tervezte.

Forgalomba bocsátották 1930. március 1-ével a 63.243 sz. rendelettel (P. R. T. 1930/8. sz.). Bérmentesítésre 1930. december 31-ig volt felhasználható, amit az 1930. december 6-án kiadott 94.412 sz. rendelet (P. R. T. 1930/58. sz.) is megerősített.

Árusította 1930. március 1-től március 31-ig valamennyi postahivatal azzal az utasítással, hogy hasonló értékű rendes postabélyegek helyett ezeket kötelesek kiszolgáltatni.

Példányszám

A sorozat értékei	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
8 fillér sötétzöld	8 371 200	587 020	7 784 180
16 fillér ibolya	5 240 000	171 525	5 068 475
20 fillér vörös	523 200	1 022	522 178
32 fillér sárgásbarna	394 000	1 044	392 956
40 fillér sötétkék	437 200	567	436 633

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 7000.

A bélyegkép valamennyi címletnél egyforma: Horthy Miklós kormányzó mellképe, teltszínű alapon, balról babérág, jobb oldalon felülről lefelé két sorban „HORTHY MIKLÓS" és „1920–1930" feliratok fehér színben. Az értékjelzés a bélyegkép bal felső sarkában, a „MAGYARORSZÁG" felirat a bélyegkép alsó részén van elhelyezve, mindkettő fehér színben (330. ábra).

Valamennyi címlet fekvő téglalap alakú. A bélyegkép mérete 22×18 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *ofszet nyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

A 8 filléres címlet hátoldalán ismétlődő gépszínátnyomattal ismeretes *Lemezszám* egy esetben volt található éspedig annál a 8 filléres címletnél, melynek napi keletjelzése *0.1.29.XI.23.* A lemezszám jelzése: II.

A napi keletjelzések az egyes ívek bal oldali ívszélén kétszer és vagy a felső, vagy az alsó ívszélen kétszer vannak elhelyezve. Gyakran előfordul, hogy a számok talpukkal nem befelé és lefelé, hanem fordított állásban kifelé vagy felfelé helyezkednek el, amit az alábbi, az eddigi kutatás adatai alapján összeállított kimutatásban külön feltüntetünk.

8 fillér

0.1.29.XI.20., 21., 22., 23., 25., 26 (felül fordított), 27.

16 fillér

0.1.29.XI.29.
0.1.29.XII.2., 3., 5., 6.

20 fillér

0.1.29.XII.7. (oldalt fordított, az egyes íveken a felső ívszélen elhelyezett keletjelzés közül az egyik fordított)

32 fillér

0.1.29.XII.10. (oldalt fordított)
0.1.30.I.28.

40 fillér

0.1.29.XII.11. (felül fordított)
A 40 filléres címletből olyan ívek is vannak, melyeken napi keletjelzés nem található.

Készült XXV. sz. 49×57 cm méretű, 60 g-os fehér, egyenletesen jól simított, famentes IX. vízjelű papíron. A papír vastagsága 0,07 mm.

Vízjelállás IX/B. 1 és 2. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat 15 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×22 mm.

1930. SZENT IMRE

Az 1930. évi Szent Imre ünnepségek rendező bizottságának javaslatára – amit a posta a korábbi feláras bélyegkibocsátások anyagi sikertelensége miatt nem támogatott – a minisztertanács hozzájárulása alapján Szent Imre árpádházi herceg halálának 900-ik évfordulójára – közművelődési célokra 20–25%-os felárral – 4 címletből álló emlékbélyegsorozatot bocsátottak ki.

A bélyegképet közvetlen megbízás alapján Helbing Ferenc tervezte.

Forgalomba került 1930. május 15-ével és 1931. május 15-ig lehetett bérmentesítésre használni a 72.820 sz. rendelet (P.R.T. 1930/20. sz.) szerint. Az 1931. május 6-án megjelent 81.315/3 sz. rendelet (P.R.T. 1931/22. sz.) tartalmaz újabb intézkedést az 1931. május 15-ével történő *forgalomból kivonás* iránt.

Árusította valamennyi postahivatal stb. korlátlan mennyiségben.

Példányszám

A sorozat értékei	Kibocsátva	Megsemmisítve	Forgalomba került
8+2 fillér zöld	1 990 400	617 193	1 373 207
16+4 fillér ibolya	920 000	234 832	685 168
20+4 fillér vörös	400 000	94 727	306 273
32+8 fillér kék	200 000	26 025	173 975

A fogazatlan (□) sorozatok száma 7000.

A bélyegkép. 8+2 filléres. A kettős keretvonalaktól határolt bélyegkép képtáblája Szent Imre herceg háromnegyedes álló képét ábrázolja. Jobbjában liliomágakat tart, baljával pedig maga elé állított kardra támaszkodik. Feje dicsfényszerűen ható fehér medallionban helyezkedik el, a bélyegkép alapja teltszínű. A bal felső sarokban Szent István kori címer, a jobb felső sarokban pedig Magyarország későbbi (Árpádház korabeli) címere látható. A képtábla bal és jobb alsó sarkában a „8+2 f" értékjelzés található kettősvonalú fehér keretben; közöttük mondatszalag ívelődik színes „SZENT IMRE" szöveggel.

369. ábra

370. ábra

371. ábra

A képtábla alatt annak teljes hosszában, fehér alapon színes betűkkel „MAGYARORSZÁG" olvasható. A bélyegkép alkotásához kétoldalt és fent még egy romboidokból kialakított díszfüzér járul, amely a színes alapból fehéren tűnik elő (369. ábra).

16+4 filléres. A kettős keretvonalaktól határolt bélyegkép Szent István és Boldog Gizella balra néző mellképét ábrázolja. Koronás fejük közös, dicsfényszerűen ható, színes peremkerettel ellátott fehér medallionban helyezkedik el, a bélyegkép alapja teltszínű. A bélyegkép két felső sarkában található színes számmal az értékjelzés és a felár, fehér keretben; közöttük vonaldíszes fehér szalagon színes betűkkel a „FILLÉR" pénznem megjelölés. Az alsó bal sarokban a hét-vágásos, az alsó jobb sarokban Magyarország egy későbbi kettőskeresztes címere foglal helyet. Ezek között fehér mondatszalag feszül „SZENT ISTVÁN" és „BOLDOG GIZELLA" kétsoros színes felirattal. A képtábla alatti táblácska fehér alapján színes betűkkel „MAGYARORSZÁG" szöveg olvasható. A bélyegkép alkotásához még a képtábla két oldalán haladó fonott díszítmény járul hozzá, amelyet csillagkereszt alakú díszítmények szakítanak meg. A fonat közeit romboid alakú, a kereszteződések melletti részt pedig pontszerű díszítmények töltik ki (370. ábra).

20+4 filléres. A bélyegképen Szent László királyunk képe látható. A szembe néző mellkép koronás feje dicsfényszerűen ható, színes peremkerettel ellátott fehér medallionban helyezkedik el. A nyak magasságában jobb oldalon fehér betűkkel „Szent László" kétsoros szöveg tűnik elő a teltszínű alapból, A király gyűrűs jobbkezével szabályra támaszkodik, alatta babérág. A bal felső sarokban hét-vágásos, a jobb felső sarokban kettőskeresztet feltűntető magyar címer foglal helyet. A képtábla bal alsó sarkában, kettősvonalú fehér keretbe foglalva, fehér alapon színes számmal az értékjelzés került feltüntetésre. A képtábla alatti táblácska fehér alapján, színes betűkkel „MAGYAROR-

SZÁG" olvasható. A teljes bélyegkép alkotásához kettősvonalú keret járul, amelynek teltszínű mezőjét kétoldalt és alul ágszerű, fent pedig romboidokból alkotott fehér rajzolat díszíti (371. ábra).

32+8 filléres. A bélyegkép a hercegi koronával ékített Szent Imrét ábrázolja, amint a karosszékben ülő Szent Gellért püspök oktatását hallgatja. Mindkettőjük feje mögött dicsfényszerűen ható színes peremkerettel ellátott medallion helyezkedik el. Hét fóliáns és a bélyegkép felső részét elfoglaló mondatszalag alkotják a tulajdonképpeni bélyegképet. A mondatszalagon, annak fehér alapján, színes betűkkel „SZENT GELLÉRT OKTATJA SZENT IMRÉT." szöveg olvasható. A szalag két vége lefelé tart és két hullám után hegyben végződik. A fehér alapon színes számokkal feltűntetett értékjelzés, az alsó bal és jobb sarokban keretben helyezkedik el. A két értékjelzés között telt alapon fehér betűkkel feltüntetve „MAGYARORSZÁG" szöveg található. A bélyegkép bal és jobb oldalán négysziromleveles, három porzós és csészeleveles virágokból, valamint levelekből volutás ágacskákból és mindezekre fonódó szalagokból kialakított díszítmény járul még hozzá a teljes bélyegkép alkotásához, amelyet keskeny, színes vonal vesz körül (368. ábra).

A 8+2, 16+4 és 20+4 filléres címletek álló téglalap alakúak, bélyegkép méretük 19×29 mm. A 32+8 filléres címlet fekvő téglalap alakú, a bélyegkép mérete 29×19 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *ofszet nyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* került forgalomba.

A napi keletjelzések az álló téglalap alakú címleteknél a felső és az alsó ívszélen kétszer, a fekvő téglalap alakúaknál a bal oldali és a jobb oldali ívszélen helyezkednek el. Az utóbbinál fordított állásban.

8+2 fillér 0.1.30.III.14.
16+4 fillér 0.1.30.III.13., 0.1.30.IV.7.
20+4 fillér 0.1.30.III.24.
32+8 fillér 0.1.30.III.21.

Készült VII. sz. 49×73 cm méretű 49 g-os fehér, erősen simított, lignin mentes IX. vízjelű papíron. A papír vastagsága 0,06 mm.

Vízjelállás a 8+2, 16+4 filléres címleteknél IX/A. 1 és 2, a 32+8 filléres címletnél pedig IX/B. 1 és 2. *Enyvezés* fehér színű.

Fogazat 14 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 22×33, illetve 33×22 mm.

1930–1932–19333. KISEGÍTŐ BÉLYEGEK

A postadíjak felemelése folytán a 3, 8, 16 és 25 filléres bélyegek feleslegessé váltak. A megmaradt nagymennyiségű készletet felülnyomással kisebb névértékűvé nyomták át. Ennek folytán 4 címletből, az alapbélyeg, a többszörös felülnyomás és fogazat változatokra figyelemmel 15 darabból álló bélyegsorozatot bocsátottak ki.

Forgalomba került a 2/3, 6/8, 10/16 és 20/25 filléres címlet 1930. december 11-ével a 93.652 sz. rendelettel (P.R.T. 1930/59. sz.), a 2/6/8 filléres címlet 1932. június 14-ével a 84.815/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1932/23. sz.), a 10/70 filléres címlet pedig 1933. április 15-ével a 80.092/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1933/17. sz.). *Forgalomból kivonták* valamennyi címletet 1933. december 31-ével a 89.561/3 sz. (P.R.T. 1933/31. sz) és 104.463/3 sz. (P.R.T. 1933/48. sz.) rendeletekkel.

A kisegítő bélyegek előállításánál az alapbélyegek vízjelét és fogazatát nem vették figyelembe és így igen kis példányszámú ritkaságok is keletkeztek. A Filatéliai Kurir 1931/3—4. és 1932/8. számainak közleményei szerint a VIII. vízjelű 14-es fogazatú 6/8 filléres címletből a Bélyegértékesítő iroda 6 ívet adott el, az egyesületek pedig 11 ívet kaptak. A VIII. vízjelű 2/6/8 filléres címletet a Bélyegértékesítő iroda főpostai árusító osztálya 3 napig árulta, vevőnként 1—1 példányt adott, míg néhány száz bélyeget kitevő készlete el nem fogyott. A posta a Bélyeggyűjtők Szövetségének 1 100 db-ot adott, amiből a szövetség 400 db-ot a Bélyegkereskedők Egyesületének engedett át, 700 db pedig az egyesületi tagsággal rendelkező gyűjtők között került szétosztásra.

Példányszám

I. Pengő-fillér (VIII. vj)

A sorozat értékei	*Készült*		*Megsemmisítve*	
	15-ös fogazat	*14-es fogazat*	*15-ös fog.*	*14-es fog*
2 fillér a 3 filléren	29 700	30 000	99	156
6 fillér a 8 filléren	56 900	6 600	28	—
10 fillér a 16 filléren	58 200	28 000	119	128
20 fillér a 25 filléren	2 475 700	30 000	73	69
2 fillér a 6/8 filléren	?	—	7	—
10 fillér a 70 filléren	—	2 682 222	—	687
	II. Pengő-fillér (IX.vj.)			
2 fillér a 3 filléren	4 702 100	—	59	—
6 fillér a 8 filléren	44 108 200	18 000	187	108
10 fillér a 16 filléren	19 218 200	—	150	—
2 fillér a 6/8 filléren	15 287 800	—	165	—

A II. Pengő-fillér alapbélyegű, 15-ös fogazatú 6/8 filléres címletből 10 000 db, a 2/6/8 filléres címletből 1000 db fogazatlan példány készült.

A kétféle 2/6/8 filléres címletnek csak együttes példányszáma ismeretes, melynek túlnyomó része a II. Pengő-fillér kibocsátású alapbélyeg felhasználásával előállított kisegítő bélyegre esik.

Bélyegkép a 3, 8, 16 és 25 filléres alapbélyegek bélyegképének közepén fekete felülnyomattal az új értékjelzés nagy, üresteszű értékszámjeggyel, hegyére állított tojásidomú, fent középen kihorgasodó véggel megszakított keretben, a kifelé hajló horgok között pont. A tojásidom alján szalagszerű ívesen lefelé hajló, két végén stilizált tulipánt ábrázoló díszítménnyel, melyek fedik az eredeti értékjelzést. (372. ábra)

Az eredetileg 6-os számjeggyel felülnyomott 8 filléres címletet vastag, fekete 2-es számjegygel nyomták újból felül, amely a korábbi 6-os számjegyet elfedi. (374. ábra)

A 70 filléres alapbélyeg alsó részén középen vastag, nagy fekete „10" új értékszám, az eredeti értékszámokon 3 fekete vízszintes vonalka (373. ábra).

A felülnyomatot az Állami Nyomdában könyvnyomással állították elő. A felülnyomáshoz két lemezt használtak.

A ritkább címletek (14-es fogazatú bélyegek) már fogazott és enyvezett,

372. ábra

373. ábra

374. ábra

375. ábra

376. ábra

tehát kibocsátásra kész 100-as ívekben kerültek felülnyomásra. Az ehhez szükséges nyomólemez nem sikerült a legjobban. Az enyvezett ívek továbbá a felülnyomás alkalmával kunkorodtak is, ami elkenődést eredményezett. A 100-as ív nyomógépe sem volt olyan tökéletes, mint a 400-as ív nyomógépe. Az így előállított felülnyomat elkent ábrát, elvastagodott vonalakat mutat (I. sz. lemez, 375. ábra).

A készlet nagy része I. fázisú, azaz fogazatlan és enyvezés nélkül 400-as ívekben került a nyomógép alá. Az így előállított felülnyomat tiszta és részleteiben is jól kivehető rajzot eredményezett (II. sz. lemez, 376. ábra).

Az I. és II. lemez közti különbséget a 375. és 376. ábrák tüntetik fel.

A kétféle kibocsátású alapbélyeg felhasználásával készített kisegítő bélyegeket a lemeztípusok szempontjából az alábbiak szerint oszthatjuk fel:

I. Pengő-fillér 14-es fogazat I. sz. lemez
15-ös fogazat I. és II. sz. lemez

II. Pengő-fillér 14-es fogazat I. sz. lemez
15-ös fogazat II. sz. lemez.

A felülnyomatban hiányokat (törések), továbbá eltolódott felülnyomatokat minden címletnél találhatunk.

A napi keletjelzések természetszerűleg az alapbélyegek kibocsátásához igazodnak.

I. Pengő-filléres alapbélyegek
2/3 fillér
0. I. 26. XII. 2.
0. I. 27. III. 12., 14.
6/8 fillér
0. I. 26. II. 18.
0. I. 27. XI. 4.
10/16 fillér
D. IV. 26. IV. 12.
IV. 27. XII. 13.
20/25 fillér
VIII. 27. I. 4., 5.
VIII. 27. II. 22.
VIII. 27. III. 1., 2., 5.
2/6/8 fillér
0. I. 26. II. 18.
10/70 fillér
V. 27. II. 26..
V. 27. III. 1., 2., 3., 6., 7., 8.
V. 27. V. 5., 6.

II. Pengő-filléres alapbélyegek
2/3 fillér
V. 29. VIII. 17.
V. 30. V. 16., 19., 21.
6/8 fillér
IV. 27. XII. 19.
IV. 930. I. 30., 31.
IV. 930. II. 1., 3., 4.
IV. 930. IV. 12., 14., 15., 17., 18., 25., 26.
IV. 930. VI. 23., 24., 25., 26., 27., 28., 30.
IV. 930. VII. 3., 4., 7., 8.
10/16 fillér
29. VI. 19.
IV. 930. III. 5., 7., 8., 10., 12., 13., 14., 18., 19., 22., 24.
2/6/8 fillér
IV. 930. II. 1.
IV. 930. IV. 18.
IV. 930. VI. 24., 25., 26., 27., 28., 30.
IV. 930. VII. 1., 2., 3., 4., 5., 7., 8.

Hamisítványok. A kis példányszámú címletek tápot adtak a felülnyomat hamisítására, ami elsősorban az I. Pengő-fillér 8 filléres címlet 14-es és 15-ös fogazatú példányai felülnyomatainak hamisítására terjedt ki.

A 14-es fogazatú 8 filléres alapbélyeg 6-os értékjelzéssel való hamis felülnyomása rendszerint használt bélyegen történt. A hamis felülnyomat általában már arról felismerhető, hogy a bélyegzőt fedi.

Általában kétféle hamisított felülnyomatot lehet megkülönböztetni. Az egyiknek a nyomása vékony, tiszta és éles, így az eredeti I. sz. lemeznek nem felelhet meg, ezenkívül rajza, főként a tulipánoknál igen kezdetleges. A másik hamisítvány jobban sikerült, tiszta rajza miatt azonban ez sem felel meg az

377. ábra

378. ábra

379. ábra

380. ábra

381. ábra

382. ábra

eredeti I. sz. lemeznek. Felismerhető továbbá arról, hogy a bal tulipán-rajz a jobb oldali tulipán-rajznál magasabban fekszik, a hamisított felülnyomás alsó része tehát nem fekszik vízszintes vonalon, ami a valódi felülnyomatnál sohasem fordul elő (377. ábra).

A 15-ös fogazatú 8 filléres alapbélyegen hamisított lehet az első (6-os értékjelzés) és a második (2-es értékjelzés) felülnyomat is. A második felülnyomat valódi és hamisított voltát aszerint különböztethetjük meg, hogy a valódi felülnyomatnál a 2-es számjegy végződései és törése éles sarkokat mutatnak a hamisítottnál ezek a sarkok letompítottak (379. ábra).

A valódi felülnyomat fényes szurokfekete színű, a hamisított felülnyomat pedig fénytelen fekete. A 378. ábra olyan példányt mutat be, melyen mindkét felülnyomat hamisított és a hamisítás fentiekben felsorolt ismertetőjelei is láthatók.

1930–1933. KISEGÍTŐ PORTÓBÉLYEGEK

Felülnyomattal kisebb értékűvé átnyomott 4 címletből, az alapbélyeg és fogazat eltérésekre figyelemmel 9 db-ból álló bélyegsorozatot bocsátottak ki.

A kisegítő bélyegekhez az 1926. évben kibocsátott portóbélyegsorozat 5, 16, 32, 50 és 80 filléres címleteit, továbbá az 1928. évben kibocsátott portóbélyeg-sorozatból a 16 fillérres címleteket használták fel alapbélyegként.

Forgalomba bocsátották a 4/5, 10/16 és 20/32 filléres címletet 1930. december 11-ével a 93.652 sz. rendelettel (P.R.T. 1930/59. sz.), a 12/50 filléres címletet 1933. október 27-ével a 102.231/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1933/44. sz.), a 10/80 filléres címletet pedig 1933. december 1-ével a 106.563/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1933/49. sz.). *Forgalomból kivonták* valamennyi címletet 1936. december 31-ével a 107.647/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1936/38. sz.).

A sorozat értékei és példányszámuk

I. Vörös-portó (VIII. vj)

A sorozat értékei	Készült		Megsemmisítve	
	15-ös fogazat	14-es fogazat	15-ös fog.	14-es fog.
4 fillér az 5 filléren	1 541 200	30 000	46	129
10 fillér a 16 filléren	428 100	29 800	143	171
10 fillér a 80 filléren	1 036 200	–	245	–
12 fillér az 50 filléren	699 300	–	193	–
20 fillér a 32 filléren	466 800	–	76	–

II. Vörös-portó (IX. vj.)

	Készült			Megsemmisítve	
	49 g-os	60 g-os	Összesen	49 g-os	60 g-os
10 fillér a 16 filléren	29 000	29 500	58 500	100	66

Bélyegkép az 1926. illetve 1928. évben kibocsátott alapbélyegeken a két felső sarokban az új értékszám, alatta középen az eredeti értékszámjegyet érvénytelenítő három vízszintes vastag vonal, melyekből a középső hosszabb, valamennyi fekete nyomással (381. ábra).

A felülnyomatot könyvnyomással állították elő az Állami Nyomdában. Eltolódott felülnyomatot minden címletnél találhatunk.

A napi ívszéldátumokat

1926. évi alapbélyek (I)

4/5 f.
0. I. 27. II. 22.
0. I. 27. XI. 17.
10/16 f.
0. 8. 236. 26. II. 5.

10/80 f.
0. I. 27 .II. 21.
0. II. 27. III. 18.
12/50 f.
0. I. 27. II. 18.
0. II. 27. III. 17.

20/32 f.
0. I. 27. II. 19.
0. II. 27. III. 18.
1928. évi alapbélyeg (II)
10/16 f.
0. I. 28. VI. 19.
0. I. 29. IX. 7.

1931. ZEPPELIN

A Magyar Automobil Klub más társegyesületekkel és az illetékes szövetség irányítása mellett rendezte a „Graf Zeppelin" léghajó magyarországi útját és körrepülését. A léghajó 1931. március 29-én a csepeli gyár repülőterén kötött ki. Erre az alkalomra az 1927. évi légiposta bélyegsorozat 1 és 2 pengős címletét az eredetitől eltérő színben és „Zeppelin 1931" szöveggel felülnyomva bocsátották ki.

Forgalomba került az 1931. március 21-én kelt 77.444/4 sz. rendelettel (P.R.T. 1931/13. sz.) azzal, hogy árusítása 1931. március 23-tól március 29-ig történik.

Árusította a Budapest 1, 2, 3, 4, 5, 8, 10, 62, 72 és 114 sz. postahivatal, valamint valamennyi vidéki kincstári postahivatal. A fennmaradt készletet 1931. március 30-ával be kellett szolgáltatni a Budapest 114 sz. postahivatal mellett működő Bélyegértékesítő Irodának.

Légipostai levélküldemények bármely postahivatalnál, 1931. március 29-én pedig a csepeli alkalmi postahivatalnál is feladhatók voltak.

A Fridrichshafen—Budapest közti útra legkésőbb 1931. március 24-én estig lehetett vidéken, Budapesten pedig március 25-én estig a küldeményeket feladni, melyeket Budapest 72 sz. postahivatal gyűjtött és továbbított.

A magyarországi körrepüléssel kapcsolatban kijelölt belföldi ledobási helyek: Debrecen, Kaposvár, Pécs, Szeged, Székesfehérvár és Szombathely voltak.

A küldemények bérmentesítésére a rendes postai díjon felül légipostai pótdíjat kellett leróni, amely a következő volt:

	levél	*lap*
magyarországi körrepülés	2 pengő	1 pengő
Budapest—Fridrichshafen	3 pengő	2 pengő
Fridrichshafen—Budapest	3,50 pengő	2 pengő, amelyben a Fridrichshafenig történő szállítás díja is bennfoglaltatott.

Példányszám

A sorozat értéke	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
1 pengő narancs, fekete szöveggel	62 012	1 106	60 906
2 pengő ibolya, zöld szöveggel	60 712	2 114	58 598

A fogazatlan (□) sorozatok száma 5 000.

Bélyegkép azonos az 1927. évben kibocsátott légiposta bélyegsorozat pengős címleteinek a rajzával azzal az eltéréssel, hogy a „MAGYARORSZÁG" felirat alatt írott betűs „Zeppelin", az értékjelzés felett pedig „1931" szöveg van (380. és 382. ábra).

Nyomták az Állami Nyomdában két menetben, az alapbélyeget réznyomással, a „Zeppelin 1931" szöveget magasnyomással.

A papír, vízjel azonos az 1927. évben kibocsátott légiposta bélyegekével.

Mindkét címletnél 1. bf *lemezszám* ismeretes. *Alkalmi bélyegzés.*

A díjszabás változás sorszáma		1	2	3	4
Rendelet száma		5.293 (P. R. T. 1926/15. sz.)	136.116 (P. R. T. 1926/61. sz.)	137.057 (P. R. T. 1926/64. sz.)	ad I.88.968 (P. R. T. 1930/52. sz.)
Érvényesség időpontja		1926. április 1-től	1927. január 1-től	1927. január 1-től	1930. november 15-től
1 aranyfrank értéke pengőben		1,12 pengő			
Levél	helybe 20 g-ig	8 fillér	8 fillér		10 fillér
	helybe 40 g-ig	12 fillér	12 fillér		14 fillér
	helybe 250 g-ig	16 fillér	16 fillér		18 fillér
	helybe 500 g-ig	24 fillér	24 fillér		26 fillér
	vidékre 20 g-ig	16 fillér	16 fillér		20 fillér
	vidékre 40 g-ig	24 fillér	24 fillér		28 fillér
	vidékre 250 g-ig	28 fillér	28 fillér		36 fillér
	vidékre 500 g-ig	40 fillér	40 fillér		50 fillér
	külföldre (egyezményes)[1] 20 g-ig		32 fillér		
	egyéb külföldre 20 g-ig		40 fillér		
	további 20 g-ként		16 fillér[2] 20 fillér		
Levelezőlap	helybe	4 fillér	4 fillér		6 fillér
	vidékre		8 fillér		10 fillér
	külföldre[1]		16 fillér		
	egyéb külföldre		20 fillér		
Ajánlás	helybe		15 fillér		20 fillér
	vidékre		30 fillér		50 fillér
	külföldre		50 fillér		
Express	belföldre	40 fillér	50 fillér		60 fillér
	külföldre		80 fillér		

	1	2	3	4
Nyomtatvány 10 g-ig		2 fillér		2 fillér
Nyomtatvány 50 g-ig		3 fillér		4 fillér
Nyomtatvány 100 g-ig		6 fillér		8 fillér
Nyomtatvány 250 g-ig		12 fillér		12 fillér
Nyomtatvány 500 g-ig		20 fillér		20 fillér
Nyomtatvány 1000 g-ig		40 fillér		40 fillér
Nyomtatvány 2000 g-ig		70 fillér		70 fillér
Nyomtatvány 3000 g-ig[3]		100 fillér		100 fillér
Hírlap 250 g-ig			2 fillér	
Hírlap 500 g-ig			3 fillér	
Csomag 1 kg-ig[4]		30 fillér		
Csomag 1 – 5 kg-ig		40 fillér		
Csomag 5 – 10 kg-ig		50 fillér		
Csomag 10 – 15 kg-ig		60 fillér		
Csomag 15 – 20 kg-ig		70 fillér		

1) Egyezményes külföld: Ausztria, Csehszlovákia, Lengyelország, Németország, Olaszország és gyarmatai, Románia
2) Ausztria, Németország
3) Csak 1 kötetből álló művek
4) Az I – II. díjövezet egységes díjszabását közöltük. *Díjövezetek:*

I.	díjövezet	0 – 25 km
II.	díjövezet	25 – 50 km
III.	díjövezet	50 – 100 km
IV.	díjövezet	100 – 150 km
V.	díjövezet	150 – 200 km
VI.	díjövezet	200 – 250 km
VII.	díjövezet	250 km-en túl.

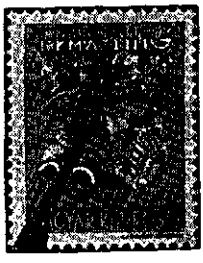
VII. Fejezet

AZ 1932–1941 ÉVI RASZTERES MÉLYNYOMÁSÚ BÉLYEGKIBOCSÁTÁSOK

Az Állami Nyomda új, modern raszteres mélynyomású nyomdaberendezést (négy darab német gyártmányú „Johannesberg"-i gép) szerzett be külföldről és az 1932-től kibocsátott új rajzú bélyegeket e berendezésen *raszteres mélynyomással* állította elő. Sok éven keresztül ez volt a kizárólagos nyomdai eljárás. A raszteres mélynyomási eljárást a Monográfia I. kötete röviden, dr. Tölgyessy Bélának a Filatéliai Szemle 1956. évi 8–10. és 1957. évi 1. számában közzétett cikksorozata részletesen tartalmazza.

383. ábra

384. ábra

385. ábra

Az első raszteres mélynyomású bélyegek az 1932. V. hóban előállított Szent Erzsébet 20 filléres és Arcképes 1 filléres címletek voltak.

Az ebben a fejezetben tárgyalt időszakban történt bélyegkibocsátások főbb jellemzői:

A Monográfia I. kötetében tárgyalt *nyomáshibák* közül a 383. ábrán egy nagyméretű papírráncot mutatunk be. Ez a jelenség, ha ritkán is, a raszteres mélynyomásnál is előfordul. A 384. és 385. ábrákon pedig festékfoltos bélyegeket mutatunk be.

Nyomdai ívek. A nyomdai ívek kezdetben a kisalakú bélyegek esetében 2×100, a nagyalakú bélyegeknél pedig 100 bélyegképet tartalmaznak. Később a kétszínnyomású bélyegek kivételével a kisalakú bélyegeknél 4×100, a nagyalakú bélyegeknél pedig 2×100 bélyegképet tartalmazó nyomdai ívekre tértek rá. Elsőízben az 1938. Hazatérés címleteit nyomták 2×100-as, az 1939. I. Templom 1–25 filléres címleteit pedig 4×100-as íveken.

Ívszélnyomatok. A jelentősebb ívszélnyomatok közül ettől az időszaktól kezdődően csak a *keletjelzés* marad meg a következő változásokkal: a napi

keletjelzés helyébe a *havi keletjelzés* lép, amely két számra egyszerűsített évszámból és a nyomás hónapját jelző római számból áll. A jelzést ismét kézzel metszik a nyomóhengerekre, az összekötő keret-vonalak elmaradnak. A keletjelzések helyét az egyes kibocsátásoknál felsoroljuk, itt csak annyit említünk, hogy míg a könyvnyomású és ofszetnyomású bélyegeknél a 100-as bélyegíven általában

386. ábra

387. ábra

négy keletjelzés volt, addig a raszteres mélynyomású bélyegeknél általában egy, ami alól az 1932. Nagy Madonna címletei és az 1933 Légiposta 20 f. — 5 P. címletei képeznek kivételt, melyeken a keletjelzést kétszer alkalmazták. Vannak keletjelzés nélküli kibocsátások (pl. Budavár), keletjelzés nélküli egyes címletek (Szent Erzsébet 32 és 40 f.), végül egy kibocsátáson belül keletjelzéssel ellátott és keletjelzés nélküli ívek (Nagy Madonna).

A nyomólemez újbóli alkalmazása esetén új hónapot, esetleg új évszámot is metszettek a lemezre, amely alkalommal a korábbi jelzéseket ferde vonallal áthúzták. Előfordult azonban az is, hogy a korábbi jelzéseket nem érvénytelenítették. Azonos év azonos hónapjában ismételten használt henger keletjelzése a korábbi keletjelzésétől — a kézi vésére tekintettel — eltér, aminek alapján többféle típus állapítható meg.

Néhány havi keletjelzést a 386. és 387. ábrán mutatunk be.

Egyéb eltérések. A tervező nevének a bélyegkép alatt történő feltüntetésére az 1933. Légiposta címleteknél kerül sor.

A Budavár az első olyan sorozat, ahol a bélyegkép a fogazatig terjed.

Papír. A IX. vízjelű 70 gr-os, 0,08 mm vastagságú papír használata általánossá válik az egyes kibocsátásoknál feltüntetett méretekben.

Fogazat. A bélyegek fogazata fésűsfogazás, illetve a blokkokban elhelyezett címleteké keretfogazás. Az új nagyalakú bélyegméretekkel kapcsolatban alkalmazásra kerül álló bélyegeknél a 12 1/2:12, fekvő bélyegeknél pedig a 12:12 1/2 sűrűségű fogazás.

A gondosabb ellenőrzést jelzi, hogy rendellenes fogazás ebben az időszakban alig található. Egy ilyet a 399. ábrán bemutatunk.

Az általánostól eltérő sorrendben fogazott bélyegek a következők.

Álló téglalap alakú bélyegek jobbról balra fogazva: Nagy Madonna, 1933. Légiposta 20 f. — 5 P., Rákóczi I. címletei, Pázmány sor álló alakú értékei, Nemzetközi vásár, 1938. Szent István III., Eucharisztikus pár, Debrecen álló értékei, Magyar a magyarért.

Fekvő téglalap alakú bélyegek felülről lefelé fogazva: Pázmány sor fekvő alakú értékei, Budavár, Szent István pár és Debrecen fekvő értékei.

Az V. Fejezet bevezetésében ismertetett (□) minden kibocsátásnál előfordul.

Árusítás. Az alkalmi bélyegkibocsátások árusítása terén a posta az egyes kibocsátásokat megelőzően a P.R.T.-ben közzétett tájékoztató hirdetményekkel szabályozta, illetve vezette be az ún. *előjegyzési rendszert* éspedig elsőízben a Rákóczi I. sorozatnál. Utóbb ezt a rendszert megváltoztatták és a 246.331/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1941/47. sz.) kiegészített 233.858/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1941/29. sz.) az esetenkénti előjegyzési rendszer helyett az általános előjegyzési rendszert vezették be az alábbiak szerint:

A meghatározott példányszámban megjelenő alkalmi bélyegekre (blokkokra) a posta előjegyzést nyit, az előjegyezhető legkisebb mennyiség 50 db. Az igénybejelentést a Bélyegértékesítő irodával 1941. július 31-ig kellett közölni. A kiegészítő rendelet az előjegyezhető mennyiség értékét 200 pengőben maximálta. Az előjegyzés során kötelezettséget kellett vállalni, hogy az igénybejelentő 1942. év végéig minden alkalmi kibocsátást átvesz. Az előjegyzés ezt követően mindenkor további egy évre meghosszabbodik, hacsak a bejelentő a tárgyi év október 1. előtt fel nem mondja. Az átvétel megtagadása törléssel járt és a Bélyegértékesítő Iroda két évig ugyanattól a féltől újabb előjegyzést nem fogadott el. Ezt a rendszert a 238.435/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1943/47. sz.) 1943. december 31-ével megszüntették.

Díjszabás. Ebben az időszakban a postai díjszabás nem változott. A *külföldi légipostai pótdíjakat* újból szabályozza a 87.680/4 sz. rendelet (P.R.T. 1932/27. sz.) aként, hogy 20 g-ként Ausztria, Bulgária, Csehszlovákia, Görögország, Románia és Svájc területére feladott küldemények után 16 fillér; Szovjetunió kivételével Európa többi országába feladott küldemények után 32 fillér; a Szovjetunióba és tengerentúlra feladott küldemények után az országonként a távolság alapján meghatározott pótdíjat kellett leróni.

Az alábbi rendeletekkel újból szabályozták a külföldi légipostai pótdíjakat:

	ad I.136.906/4 sz. r. (P.R.T. 1934/55. sz.) *1935. január 1-től*		91.560/4 sz. r. (P.R.T. 1936/6. sz.) *1936. március 1-től*
Európa egyezményes	20 g-ként	16 fillér	20 fillér
Európa egyéb	10 g-ként	16 fillér	20 fillér
Tengerentúl	5 g-ként	külön díjszabás szerint.	

Az egyezményes államok: Ausztria, Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Németország, Románia és Svájc.

Az ugyanebben az időszakban kiadott 219.537/4 sz. (P.R.T. 1940/43. sz.) és 217.398/4 sz. (P.R.T. 1941/15. sz.) rendeletek az egyezményes államok körét a világháború okozta változásokra tekintettel határozták meg, az Európára megállapított pótdíj változatlan maradt, a tengerentúli pótdíjat emelték.

A *belföldi légipostai pótdíjat* a 87.680/4 sz. rendelet (P.R.T. 1932/27. sz.)

a korábbi rendelkezéssel azonos módon szabályozza azzal, hogy a 4 filléres pótdíjat a postautalványokra (darabonként) is kiterjeszti. A belföldi légipostai pótdíjról – egyébként változtatás nélkül – utoljára a 91.560/4 sz. rendelet tesz említést.

1932. évben megnyílt a Budapest–Miskolc légijárat s a csomagok díjszabását kg-ként 25 fillérben határozta meg a 89.419/4 sz. rendelet (P.R.T. 1932/29. sz.).

Ebben az időszakban több *alkalmi légijáratot* is rendeztek, melyeknél a légipostai pótdíjat az általánostól eltérően szabályozták.

Endresz Sándor óceánrepülő 1932. május 21-i római repülése alkalmával csak levelezőlapot lehetett feladni, melyre a rendes 16 fillér bérmentesítési díjon felül 32 fillér pótdíjat kellett leróni (82.144/4 sz. rendelet. – P.R.T.1932/18. sz.).

Az 1933. június 4-én *Gyöngyösön* rendezett *repülőnap*ra indított Budapest–Gyöngyös közti alkalmi légijáratra feladott levelezőlapokra 20 fillér, levelekre pedig 20 g-ként 30 fillér pótdíjat kellett leróni az alapdíjon felül (84.578/4 sz. rendelet – 1933/22. sz.).

Az 1933. évi *világcserkésztáborozás* alkalmából Mátyásföld és Gödöllő között 1933. augusztus 1–15. között rendkívüli légijárat közlekedett. A pótdíj db-ként 20 fillér volt. (91.038/4 sz. rendelet – P.R.T. 1933/31. sz.).

Az 1933. évi *bécsi nemzetközi bélyegkiállítás* alkalmából 1933. június 24-én, 30-án és július 5-én Budapest–Bécs között alkalmi légiposta szállítást szerveztek. A levelezőlap pótdíja 1,90 pengő, a levélé pedig 9,74 pengő volt (87.777/4. sz. rendelet – P.R.T. 1933/25. sz.).

Az 1934. évi *JUBILEHE országos bélyegkiállítás* és a *Budapest Nemzetközi Vásár* alkalmából 1934. május 9-én kísérleti légijáratot indítottak Budapest–Debrecen között. Csak levelezőlapot lehetett feladni, amit kiállítási emlékbélyeggel, vagy bármely más bélyeggel lehetett bérmentesíteni, az utóbbi esetben azonban 10 fillér pótdíjat kellett leróni. (112.810/4 sz. rendelet – P.R.T. 1934/19. sz.).

Az 1934. évi *zalaegerszegi repülőnap* alkalmából 1934. június 24-én alkalmi légijárat indult. A pótdíjat az általános díjszabás szerint kellett leróni (119.624/4. sz. rendelet – P.R.T. 1934/27. sz.).

A *Filatéliai Kurir VII. propaganda kiállítása* alkalmából 1937. augusztus 22-én alkalmi légipostajárat volt Budapest–Szolnok között. A pótdíjat az általános díjszabás szerint kellett leróni (112.714/4. sz. rendelet – P.R.T. 1937/31. sz.).

Hamisítás. Ebben az időszakban csak egy esetben fordul elő hamisítás, amikor a posta által a Cserkész bélyegeket propagáló színes tájékoztatóból kivágott bélyegképeket fogazással ellátták és bérmentesítésre felhasználták.

A hamisítások megszűnése arra vezethető vissza, hogy világszerte szigorodtak a bélyeghamisítók ellen hozott büntetőjogi rendelkezések. Így hazánkban is „A bélyegek védelméről és a tiltott postai szállítás büntetéséről" szóló 1932. évi XXI. tc. (Kihirdetve az Országos Törvénytár 1932. december 31-i 10. számában) a korábbi, az 1921. évi LII. tc. 18 §-ával kiegészített 1897. évi XXXVII. tc-t hatályon kívül helyezte és több új rendelkezéssel kiterjesztette a büntetőjogi védelmet. A miniszter indokolása szerint „a használatban volt bélyegek védelme főleg a bélyeggyűjtés érdekét szolgálja...", valamint „az eddigi joggal szemben a büntetőjogi védelem kiterjed a későbbi időpontban forgalomba-

hozásra szánt új bélyegek védelmére is". Végül az új törvény a korábbihoz képest a kihágásként elbírálható cselekményt vétséggé minősíti, sőt az ismételt, vagy üzletszerűen elkövetett cselekményt bűntettnek és ennek megfelelően súlyosbítja a büntetési tételeket, pl. bűntett esetén 5 évig terjedhető börtönre.

1932. SZENT ERZSÉBET

Árpádházi Szent Erzsébet halálának 700-ik évfordulójára a hercegprímás és a vallás- és közoktatásügyi miniszter javaslata alapján a posta 4 címletből álló emlékbélyegsorozatot bocsátott ki. *Az első raszteres mélynyomású magyar bélyegsorozat.*

A bélyegképet – a 10 és 20 filléres címletet a Frantscher-féle metszet, a 32 és 40 filléres címletet pedig Liezen–Mayer festménye alapján – Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották az 1932. április 18-án kelt 70.705/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1932/14. sz.), *forgalomból kivonták* 1932. december 31-ével a 100.534/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1932/47. sz.).

Árusította 1932. május 31-ig a Bélyegértékesítő iroda főpostai árusító helye teljes sorozatokban. 10 sorozatot, illetve ezen felüli mennyiséget csak iparengedéllyel rendelkező belföldi bélyegkereskedőnek, 10-nél kevesebb sorozatot csak egymástól elválasztott egyes darabokban bárki vásárolhatott. Vidéki bélyeggyűjtők és bélyegkereskedők az illetékes postahivatal útján rendelhették meg szükségletüket.

1932. június 1-től kezdődően a készlet erejéig az árusítás korlátlan volt.

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
10 fillér ultramarin	12 555 437	17 845	12 537 592
20 fillér vörös	9 539 837	48 308	9 491 529
32 fillér ibolya	480 224	4 903	475 321
40 fillér kék	655 024	5 134	649 890

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 7 000.

A bélyegképek. A 10 és 20 filléres címleten Szent Erzsébet mellképe, sötét háttérrel, a kép oldalán alulról felfelé „*ÁRPÁDHÁZI*", jobb oldalán felülről lefelé „SZT. ERZSÉBET" fehér felirat, az értékjelzés a bélyegkép alsó jobb oldalán, alatta a bélyegkép szélességében „MAGYARORSZÁG" felirat, mindkettő fehér színben (388. ábra).

A 32 és 40 filléres címleteken a gyermekét ölében tartó koldúsasszonyra teríti hermelin palástját Szent Erzsébet, a háttérben, az ajtó keretében egy ülő és egy álló férfialak. A fehér értékjelzés a bélyegkép bal felső sarkában van elhelyezve, alatta „ÁRPÁDHÁZI SZENT ERZSÉBET" háromsoros felirat ugyancsak fehér betűkkel, a bélyegkép alsó szélén sötét alapon „MAGYARORSZÁG" felirat fehér színben (389. ábra).

388. ábra

389. ábra

390. ábra

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, a 10 és 20 filléres címlet bélyegkép mérete 18×22 mm, a 32 és 40 filléres címleté pedig 18×28 mm.

Nyomták raszteres mélynyomással az Állami Nyomdában. Ezekhez a bélyegekhez használták első ízben a bevezető részben említett új nyomógépeket. A nyomdai ívek 200 bélyegképet tartalmaznak.

100-as ívben kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések csak a 10 és 20 filléres címletekről találhatók: a bal oldali ívszélen az V/1., vagy a jobb oldali ívszélen a VI/10. bélyeg mellett.

10 fillér 32. VI. *20 fillér* 32. V.* 32. V. VI.* 32. VI.

Készült a 10 és 20 filléres címlet XXXI. sz. 49×57 cm, a 32 és 40 filléres címlet pedig XXXI. sz. 49×73 cm méretű 70 gr-os fehér, egyenletesen jól simított, gyengén enyvezett, famentes IX. vízjelű papíron. A papír vastagsága 0,08 mm.

Vízjelállás IX/A.1 és 2.

Fogazat a 10 és 20 filléres címleteké 15 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 22×26 mm, a 32 és 40 filléres címleteké 14 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 22×33 mm.

Van olyan 32 filléres címlet, amely alul 11 1/2 sorfogazású. Keletkezésének oka: fésűs fogazásnál gyakran előfordul, hogy az ív legalsó sora alul fogazás nélkül marad. Az ilyen ívet utólag vonalfogazással látják el. Ez rendszerint azonos a rendes fogazással. Előfordult azonban, hogy néha a próbanyomatnál használt 11 1/2-es vonalfogazatú gépet alkalmazták.

1932 ÉS 1937. ARCKÉPEK

A posta neves magyar művészek, politikusok és tudósok arcképével 14 címletből álló általános forgalmú bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképeket az egyes címletek bélyegképénél megjelölt rajzok és festmények alapján Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották az 1932. július 2-án megjelent 85.813/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1932/26. sz.), amely fokozatos forgalombahozatalt tartalmaz. Később mégis úgy döntöttek, hogy egyszerre jelentetik meg az egész sorozatot — az 5 és 25 filléres címlet kivételével — és a Bélyegértékesítő iroda 1932. augusztus közepe táján kapta meg az első ellátmányt.

Az 5 és 25 filléres címletek az 1937. április 26-án megjelent 98.195/3. sz. rendelet (P.R.T. 1937/15. sz.) szerint 1937. május 5-étől kerültek forgalomba.

A forgalomból kivonást az 1938. január 4-én megjelent 127.647/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1938/1. sz.) eredetileg 1938. december 31-ével tervezték, e rendelkezést azonban az 1938. október 10-én kelt 119.823/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1938/41. sz.) hatályon kívül helyezték. A forgalomból kivonás végül is 1939. december 31-ével történt a 135.311/3. sz. (P.R.T. 1939/48. sz.) és 145.050/3. sz. (P.R.T. 1939/54. sz.) rendeletekkel.

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
1 fillér szürke	20 363 600	124 632	20 238 968
2 fillér narancs	272 730 800	29 662	272 701 238
4 fillér ultramarin	111 446 000	112 733	111 334 267
5 fillér narancsbarna	4 172 800	81 331	4 091 469
6 fillér zöld	89 190 400	286 261	88 904 139
10 fillér kékeszöld	398 501 600	18 265	398 483 335
16 fillér szürkésibolya	25 643 200	64 246	25 578 954
20 fillér vörös	227 337 600	21 498	227 316 102
25 fillér olajzöld	2 655 200	209 780	2 445 420
30 fillér barna	16 084 000	6 284	16 077 716
32 fillér vöröslila	20 246 800	440 700	19 806 100
40 fillér kék(kobaltkék)	19 841 600	9 074	19 832 626
50 fillér szürkészöld	14 098 000	30 599	14 067 401
70 fillér ibolyavörös	20 980 000	15 175	20 964 825

A fogazatlan (□) bélyegek példányszáma az 5 és 25 filléres címlet kivételével 7 000—7 000, az 5 és 25 filléres címletből 900—900 db.

A bélyegkép. Valamennyi címletnél a név és évszámok a mellkép bal- és jobb oldalán alulról felfelé, illetve felülről lefelé, az értékjelzés és „f" betű az 1, 5, 6, 10 és 25 filléres címleteknél a bélyegkép jobb alsó részén, a 2, 4, 16, 20, 30, 32, 40, 50 és 70 filléres címleteknél a bélyegkép bal alsó részén, a „MAGYARORSZÁG" felirat a bélyegkép alsó részén helyezkedik el, valamennyi fehér színben.

1 fillér Madách Imre drámaíró özv. Kuchinka Istvánné sz. Madách Margit tulajdonában álló fénykép alapján készült mellképe. „MADÁCH I." és „1823—1864" felirat (390. ábra).

2 fillér Arany János költőnek eredeti Horovitz festmény alapján készült mellképe. „ARANY J." és „1817—1882" felirat (391. ábra).

4 fillér Semmelweis Ignác orvosnak a Semmelweis—Lehotzky család tulajdonában álló metszet felhasználásával, Márton Ferenc rajza után készült mellképe. „SEMMELWEIS I." és „—1818—1865—" felirat (392. ábra).

5 fillér Kölcsey Ferenc költőnek Barabás Miklós eredeti rajza után készült mellképe. „KÖLCSEY FERENC" és „1790—1838" felirat (393. ábra).

6 fillér báró Eötvös Lóránd fizikusnak az Eötvös család tulajdonában álló eredeti fénykép után készült mellképe. „BR. EÖTVÖS L." és „—1848—1919—" felirat (394. ábra).

10 fillér gróf Széchenyi István reform politikusnak a Magyar Tudományos Akadémia eredeti Amerling festmény alapján készült mellképe. „GR. SZÉCHENYI I." és „—1791—1860—" felirat (395. ábra).

16 fillér Deák Ferenc politikusnak egy korabeli fémnyomat felhasználásával, Márton Ferenc rajza alapján készült mellképe. „DEÁK F." és „1803—1876" felirat (396. ábra).

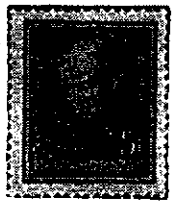
20 fillér Liszt Ferenc zeneszerzőnek a Zeneművészeti Főiskola tulajdonában álló eredeti fénykép alapján készült mellképe. „LISZT F." és „1811—1886" felirat (397. ábra).

391. ábra

392. ábra

393. ábra

394. ábra

395. ábra

396. ábra

397. ábra

398. ábra

25 fillér Vörösmarty Mihály költő mellképe. „VÖRÖSMARTY M." és „—1800—1855—" felirat (398. ábra).

30 fillér Kossuth Lajos a szabadságharc idején Magyarország kormányzójának a Szépművészeti Múzeum tulajdonában álló eredeti fénykép alapján készült mellképe. „KOSSUTH L." és „1802—1894" felirat (399. ábra).

32 fillér gróf Tisza István első világháborús miniszterelnöknek a család tulajdonában álló fénykép alapján készült mellképe. „GR. TISZA I." és „—1861—1918—" felirat (400. ábra).

40 fillér Munkácsy Mihály festőművésznek a Szépművészeti Múzeumban levő önarckép-festmény alapján készült mellképe. „MUNKÁCSY M." és „—1844—1900" felirat (401. ábra).

50 fillér Kőrösi Csoma Sándor Ázsia-kutató nyelvésznek egy régi metszet felhasználásával Márton Ferenc rajza után készült mellképe. „KŐRÖSI CSOMA S." és „—1784—1842—" felirat (402. ábra).

70 fillér Bólyai Farkas matematikusnak a Magyar Tudományos Akadéma eredeti Thanhoffer festménye alapján készült mellképe. „BÓLYAI F." és „1775—1856" felirat (403. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, a bélyegképek mérete 18×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres nyomással*. A 40 filléres címlet kobaltkék színben is kibocsátásra került. A nyomdai ívek 200 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések — amelyeket a bal oldali vagy jobb oldali ívszélen az ötödik és hatodik sor között helyeztek el —, a következők:

399. ábra

400. ábra

401. ábra

402. ábra

1 fillér
32. V. * 32. V. XI.
32. V. XI. 33. VIII.
32. V. XI. 33. VIII. XII.
32. V. XI. 33. VIII. XII. 34.
32. V. XI. 33. VIII. XII. 34. 35. IV.
32. V. XI. 33. VIII. XII. 34. 35. IV. IX.
32. V. XI. 33. VIII. XII. 34. –
35. IV. IX. XII.
32. V. XI. 33. VIII. XII. 34. 35. IV. IX. – XII. 36. IV.
32. V. XI. 33. VIII. XII. 34. –
35. IV. IX.XII. 36. IV. VIII.
37. I. * 37. I. VII. * 37. I. VII. XII.
38. XII. * 38. XII. 39. III.

2 fillér
32. VI. * 32. XI.
32. XI. 33. III. * 32. XI. 33. V.
32. XI. 33. V. VI.
32. XI. 33. V. VI. VIII. * 33. IX.
33. IX. XI. 33. IX. XI. XII.
34. I. * 34. I. II. * 34. I. II. III.
34. I. II. III. IV.
34. I. II. III. IV. V. * 34. V. * 34. VI.
34. VI. VIII.
34. VI. VIII. XI. * 34. XII.
34. XII. 35. I. * 34. XII. 35. I. II.
34. XII. 35. I. II. IV. * 35. II.
35. IV. * 35. IV. VI. * 35. IV. VI. IX. * 35. XI.
36. I. * 36. I. IV. * 36. IV. * 36. IV. V.
36. VII. * 36. VII. IX.
36. IX. * 36. X. * 36. XII.
37. II. * 37. IV. * 37. VI. * 37. VIII. * 37. X.
38. X. * 38. XI. * 38. XII.
39. I. * 39. II. * 38. X. 39. II. * 39. III. 39. IV.

4 fillér
32. VIII. * 32. VIII. X. * 32. X. * 32. XI. 32. XII.
32. XII. 33. IV. * 32. XII. 33. IV. V.
33. VI. * 33. VI. VII. * 33. VI. VII. X.
33. VI. VII. X. 34. I. * 34. I. * 34. I. III.
34. I. III. VI.
34. I. III. VI. IX.
34. II. * 34. II. IX.
34. II. IX. XI. * 35. I. * 35. IV. * 35. IV. VII.
35. VII. * 935. X. * 935. XII.
36. III. * 36. IV. * 936. VII. * 36. X.
36. X. XII. * 36. XII.
37. V. * 37. VIII. * 37. X.
38. X. * 38. XI. * 38. XII.
39. III. * 39. IV.

5 fillér
37. IV.
38. X. * 38. X. XI. * 38. X. XI. XII.

6 fillér
32. VII. * 32. VII. XII.
32. VII. XII. 33. IV. * 32. VII. XII. –
33. IV. V. * 32. VII. XII. –
33. IV. V. VII.
33. VII. * 33. VII. X. * 33. XI.
33. XI. 34. I. * 34. II. * 34. II. IV. 34. IV.
34. IV. V. * 34. IV. V. IX.
35. I. * 35. I. V. * 35. X. * 35. XI.
36. II. * 36. II. IV. * 36. XI.
36. XI. 37. III. * 37. VI. * 37. VI. IX.
37. VI. IX. XI.
38. X. * 38. X. XII.
38. X. XII. 39. IV. * 39. IV.

10 fillér
32. VIII. * 32. IX. * 32. X.
32. X. 33. I. * 33. I. * 33. III. * 33. V. * 33. VI.
33. VII. * 33. VIII.
33. IX. * 33. X. * 33. XI. * 33. XII.
33. XI. 34. I. * 34. I. * 34. II. * 34. I. II.
34. II. III.
34. III. * 34. V. * 34. VII. * 34. VIII. * 34. IX.
34. IX. X.

34. IX. X. XII.
35. I. * 35. I. II. * 35. I. II. III. * 35. II.
35. III. * 35. V.
35. VIII. * 35. X.
36. I. * 36. III. * 36. V. * 36. VIII.
36. VIII. IX.
36. XI. * 36. XII.
37. I. * 37. IV. * 37 VII. * 37. IX. * 37. X.
37. XI. * 37. XII.
38. I. * 38. X. * 38. X. XII.
39. I. * 39. II. * 39. III. * 39. IV.
39. III. IV. * 39. V.

16 fillér

32. VII. * 32. VII. XI.
32. VII. XI. 33. II.
32. VII. XI. 33. II. VI.
32. VII. XI. 33. II. VI. IX.
32. VII. XI. 33. II. VI. IX. X.
34. VII. * 34. VII. IX.
34. VII. IX. 35. I. * 34. VII. IX. 35. I. III.
34. VII. IX. 35. I. III. VII.
34. VII. IX. 35. I. III. VII. X.
34. VII. IX. 35. I. III. VII. X. 36. I.
34. VII. IX. 35. I. III. VII. X. 36. I. IV.
34. VII. IX. 35. I. III. VII. X. 36. I. IV. VIII.
37. II.
38. X. * 38. X. XII.

20 fillér

32. VII.
32. VII. 33. III * 32. VII. 33. III. V.
32. VII. 33. III. V. VII.
32. VII. 33. III. V. VII. IX.
33. VII. * 33. VII. IX. * 33. IX. * 33. XI.
33. XI. 34. I. * 34. III. * 34. IV.
34. IV. VII. * 34. VII.
34. VII. IX. * 34. VII. IX. X.
35. I. * 35. I. V. * 35. VI. * 35. VII *
35. VII. IX.
35. XI. * 36. II. * 36. II. V. * 36. VI.
36. VI. VIII. * 36. VIII.
36. VIII. IX.
36. VIII. IX. XI. * 36. XII. * 936. XII.
936. XII. 37. III.
37. IV. * 37. VII. * 37. XII.
38. IX. * 38. X.
38. X. 39. I. * 39. I. * 39. I. IV. * 39. IV.

25 fillér

37. IV. * 38. XII.

30 fillér

32. VIII.
32. VIII. 33. IX. * 32. VIII. 33. IX. XII.
32. VIII. 33. IX. XII. 34. II.
32. VIII. 33. IX. XII. 34. II. VI.
32. VIII. 33. IX. XII. 34. II. VI. XII.
32. VIII. 33. IX. XII. 34. II. VI. XII. –
35. III. * 35. VIII.
35. VIII. 36. I. * 35. VIII. 36. I. VI.
35. VIII 36. I. VI. X.
37. III. * 38. XI. * 38. XI. XII.

32 fillér

32. VII.
32. VII. 33. I. * 32. VII. 33. I. VI.
32. VII. 33. I. VI. VIII.
33. VIII. * 33. VIII. XII.
34. VII. * 34. XII.
34. XII. 35. III. * 35. VIII.
35. VIII. 36. I. * 35. VIII. 36. I. VI.
36. VI. * 36. VI. IX.
36. VI. IX. 37. III. * 36. VI. IX. 37. III. IX.
38. X. * 38. X. XII.

40 fillér

32. VII.
32. VII. 33. VI. * 32. VII. 33. VI. IX.
32. VII. 33. VI. IX. 34. I.
32. VII. 33. VI. IX. 34. I. IV.
32. VII. 33. VI. IX. 34. I. IV. IX.
32. VII. 33. VI. IX. 34. I. IV. IX. 35. I.
32. VII. 33. VI. IX. 34. I. IV. IX. 35. I. V.
32. VII. 33. VI. IX. 34. I. IV. IX. –
35. I. V. XI.
32. VII. 33. VI. IX. 34. I. IV. IX. –
35. I. V. XI. 36. III. * 36. VIII.
36. VIII. 37. I. * 36. VIII. 37. I. VIII.
36. VIII. 37. I. VIII. X.
38. X. * 38. X. XII.

50 fillér

32. VII. * 32. VII. 33. XII.
32. VII. 33. XII. 34. III.
32. VII. 33. XII. 34. III. VIII.
32. VII. 33. XII. 34. III. VIII. XII.
32. VII. 33. XII. 34. III. VIII. XII. 35. II.
32. VII. 33. XII. 34. III. VIII. XII. –
35. II. VII. * 35. XII.
35. XII. 36. III. * 35. XII. 36. III. X.
35. XII. 36. III. X. 37. III.
38. X. * 38. XI. * 38. XI. XII.

70 fillér

32. VIII. * 32. IX. * 32. IX. 33. IX.
34. I. * 34. I. II. * 34. I. II. VIII.
34. I. II. VIII. XII.
34. I. II. VIII. XII. 35. I.
34. I. II. VIII. XII. 35. I. VI.
34. I. II. VIII. XII. 35. I. VI. XI.
936. II. * 936. II. V. * 936. II. V. IX.
936. II. V. IX. XII.
936. II. V. IX. XII. 37. V.
936. II. V. IX. XII. 37. V. IX.
38. X. * 38. X. XI. * 38. X. XI. 39. IV.

A 20 filléres címlet 38. IX. ívszéljelzése tükörírással is előfordul. A 2, 6 és 20 filléres címletek felső ívszélén 1 mm vastag ívzáró vonal található.

Készültek XXXI. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2. *Fogazat* 15 fésűs, fogazatig terjedő méretük 22×26 mm. *Alkalmi bélyegző*

A posta az Arcképes bélyegsorozat kiegészítéseként négy pengős címletből álló általános forgalmú bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképet közvetlen megbízás alapján Helbing Ferenc tervezte.

Forgalomba bocsátották 1932. május 28-ával a 81.713/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1932/20. sz.), *forgalomból kivonták* 1938. március 31-ével a 127.647/3. sz. (P.R.T. 1938/1. sz.) és 94.380/3 sz. (P. R. T. 1938/12. sz.) rendeletekkel.

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
1 pengő zöld	4 975 550	10 105	4 965 445
2 pengő vörös	1 656 000	25 636	1 630 364
5 pengő kék	285 300	24 409	260 891
10 pengő sárgásbarna	96 400	11 116	85 284

A fogazatlan (□) bélyegek példányszáma 4000 sorozat.

A *bélyegkép* valamennyi címletnél egyforma sötétebb színű négyszögletű kereten belül fent „PATRONA HUNGARIAE" félkör alakú felirattal, alul

403. ábra

404. ábra

405. ábra

406. ábra

díszítményes koszorúval övezett ovális mezőben a Madonna ülő helyzetben, fején a királyi korona, ölében áll a jobbjában az országalmát tartó gyermek Jézus. Mindkettőjük fejét dicsfény övezi. A bélyegkép felső szélén „MAGYARORSZÁG", alsó szélén pedig „1 (stb.) PENGŐ 1 (stb.)" értékjelzés, mindkettő fehér színben (404. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegkép-méretük 25×30 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak. *A bélyegek festékanyaga benzin hatására oldódik!*

A havi keletjelzések, melyek ívenként kétszer, az alsó és felső ívszélen fordulnak elő, felül fordított állásban, a következők:

1 pengő
33. V. * 33. V. VI. * 33. V. VI. XI.
33. V. VI. XI. 34. VI.
33. V. VI. XI. 34. VI. XII.
33. V. VI. XI. 34. VI. XII. 35. IV.
33. V. VI. XI. 34. VI. XII. 35. IV. VI.
33. V. VI. XI. 34. VI. XII. –
35. IV. VI. 36. I.
33. V. VI. XI. 34. VI. XII. 35. IV. VI. –
36. I. VII.
33. V. VI. XI. 34. VI. XII. 35. IV. VI. –
36. I. VII. 37. III.
33. V. VI. XI. 34. VI. XII. 35. IV. VI. –
36. I. VII. 37. III. VII.

2 pengő
34. VI. * 34. VI. XII.
34. VI. XII. 35. IV.
34. VI. XII. 35. IV. XII.
34. VI. XII. 35. IV. XII. 36. II.
34. VI. XII. 35. IV. XII. 36. II. IX.
34. VI. XII. 35. IV. XII. –
36. II. IX. 37. VI.
34. VI. XII. 35. IV. XII. 36. II. IX. –
37. VI. IX.

5 pengő
34. XI. * 34. XI. 36. I. * 34. XI. 36. I. XII.

10 pengő
36. XI.

Készültek XXXIV. sz. 40,5×66 cm méretű 70 gr-os fehér, egyenletesen erősen simított, gyengén enyvezett IX. vízjelű papíron. A papír vastagsága 0,08 mm. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2., továbbá B. 1 és 2.

Fogazat 12 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 30×35,5 mm.

Az 1 pengős címletből kikerült 4 olyan ív, amely bal oldalán függőlegesen *fogazatlan* maradt.

Hamisítás. Az egyes hatóságok által lila színű bélyegzővel érvénytelenített 10 pengős címletekről a bélyegzőt vegyi úton eltávolították és újra enyvezték. Az utánenyvezett példányok vékonyabbak az eredetinél, az enyvezés sárgás, szemben az eredeti fehérrel. A bélyegző eltávolításának nyomai a bélyegképen nagyítóval is megállapíthatók.

1933. LÉGIPOSTA

Új rajzú, általános forgalmú 9 címletből álló légiposta-bélyegsorozat.

A bélyegképeket tervezték: a 10 és 16 filléres címletet Helbing Ferenc, a többi címletet Márton Ferenc, mindketten közvetlen megbízás alapján.

Ezek az első olyan magyar bélyegek, melyeken a bélyegkép alatt a tervező neve és a tervezés éve szerepel.

Forgalomba bocsátották 1933. június 12-ével a 86.506/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1933/24. sz.), azzal a megjegyzéssel, hogy a bélyegek elsősorban légipostai küldemények bérmentesítésére szolgálnak, de akadálytalanul felhasználhatók bárhova szóló, bármily küldemény bérmentesítésére is.

Az 1934. július 10-i 122.116/4. sz. rendelet (P.R.T. 1934/30. sz.) figyelmeztetést tartalmaz, hogy a csehszlovák postahivatalok a 20 és 40 filléres címleteket nem ismerik el, illetve az ilyen küldeményeket „Non admis" (nem kézbesíthető) megjelöléssel visszaküldik. Megtorlásul a magyar posta hasonló intézkedést tett és a csehszlovák posta által kiadott, a kettős keresztet hármas halmon ábrázoló 25 és 30 h. bélyegeket nem ismerte el érvényesnek.

Forgalomból kivonták 1936. december 31-ével a 107.647/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1936/38. sz.).

Példányszám

Címlet	*1937. évi kimutatás adatai*	*1943. évi kimutatás adatai*
10 fillér:	gyártva 1933-ban 2334 ív (400-as)	3 175 600 db.
	1934-ben 2298 ív (400-as)	
	1935-ben 3174 ív (400-as)	
	Összesen: 7806 ív.	
16 fillér:	gyártva 1933-ban 1056 ív (400-as)	1 455 200 db.
	1934-ben 1047 ív (400-as)	
	1936-ban 1407 ív (400-as)	
	Összesen: 3510 ív.	
20 fillér:	gyártva 1933-ban 2003 ív (200-as)	1 682 000 db.
	1934-ben 3914 ív (200-as)	
	1935-ben 2237 ív (200-as)	
	Összesen: 8154 ív.	
40 fillér:	gyártva 1933-ban 1222 ív (200-as)	402 600 db.
	1935-ben 535 ív (200-as)	
	Összesen: 1757 ív.	
48 fillér:	gyártva 1933-ban 1243 ív (200-as)	299 800 db.
72 fillér:	gyártva 1933-ban 250 ív (200-as)	381 200 db.
	1934-ben 1400 ív (200-as)	
	Összesen: 1650 ív.	
1 Pengő:	gyártva 1933-ban 697 ív (200-as)	578 400 db.
2 Pengő:	gyártva 1933-ban 140 ív (200-as)	364 000 db.
	1934-ben 492 ív (200-as)	
	Összesen: 632 ív.	
5 Pengő:	gyártva 1933-ban 132 ív (200-as)	128 200 db.

A táblázatban az 1937. évi kimutatás adataiból a gyártott példányszámot, azonkívül a megsemmisített példányszámot és a kettő különbözeteként a forgalomba került példányszámot tüntetjük fel.

A sorozat értékei	Példányszáma		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
10 fillér zöld	3 122 400	1 214	3 121 186
16 filllér ibolya	1 404 000	114 811	1 290 189
20 fillér vörös	1 630 800	56	1 630 744
40 fillér kék	351 400	3 446	347 954
48 fillér feketésszürke	248 600	67 775	180 825
72 fillér barna	330 000	198 443	131 557
1 pengő sárgászöld	139 400	587	138 813
2 pengő ibolyabarna	126 400	70 396	56 004
5 pengő feketéskék	26 400	14 588	11 812

A fogazatlan (□) bélyegek példányszáma 900 sorozat.

A bélyegképek. A *10 és 16 filléres címleten* szigetet körülvevő folyó által kettészelt táj felett, bal oldali irányban haladó egyfedelű repülőgép. A bélyegkép alsó részén „MAGYARORSZÁG" felirat hosszúkás keretben, a jobb sarokban pedig magasabb négyzet alakú keretben a kétsoros „10 (16)" és „FILLÉR" értékjelzés, valamennyi fehér színben. Alul „FEC. HELBING F. 1933." színes felirat (405. ábra). A „FEC." a latin „fecit" — készítette — szó rövidítése.

407. ábra

408. ábra

409. ábra

410. ábra

A *20 és 40 filléres címleten* hármas halomból kiemelkedő dicsfényt árasztó kettőskereszt előtt, magyar ruhába öltözött férfi a felette elszálló repülőgép felé tárja karjait. A kétfedelű gép alsó szárnya alsó felületein „GUISTIZIA PER L'UNGHERIA" felirat. A „MAGYARORSZÁG" felirat és a „20 (40) f" értékjelzés a bélyegkép alsó szélén. A bélyegkép alatt középen „.FEC.MÁRTON F. 1933." felirat (406. ábra).

A 48 és 72 filléres címleten felhők között szálló repülőgép, bal szárnyán meztelen testét a menetiránynak nekifeszítő, karjait hátralendítő Mercur áll. A színes „MAGYARORSZÁG" felirat a bélyegkép alsó szélén, a „48 (72) f" fehér értékjelzés a bélyegkép jobb alsó sarkában. A bélyegkép alatt középen „19 FEC.MÁRTON FER. 33" színes felirat (407. ábra).

Az 1, 2 és 5 pengős címleten négyszárnyú légcsavart széttárt karjával magaelőtt tartó szárnyas, álló Mercur. A „MAGYARORSZÁG" fehér felirat a bélyegkép alsó szélén, a színes kétsoros értékjelzés pedig a bélyegkép közepén bal és jobb oldalon. A tervező neve és a tervezés évszáma ugyanúgy, mint a 48 és 72 filléres címletekben (408. ábra).

A 10 és 16 filléres címletek fekvő téglalap alakúak, bélyegkép-méretük 22×18 mm, a többi címlet álló téglalap alakú, bélyegkép-méretük 22×29 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek a 10 és 16 filléres címletekből 200—200, a többi címletből pedig 100—100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések, melyek a 20 f. — 5 P. címleteken ívenként kétszer, alul és felül, utóbbi fordított állásban, a 10 és 16 filléres címleteknél az egyik íven alul a 95. és 96. bélyeg között, a másik íven felül az 5. és 6. bélyeg között, fordított állásban fordulnak elő, a következők:

10 fillér

33. VI. * 33. VI. VII. * 33. VI. VII. X.
33. VI. VII. X. XII.
33. VI. VII. X. XII. 34. V.
33. VI. VII. X. XII. 34. V. VIII.
33. VI. VII. X. XII. 34. V. VIII. XII.

33. VI. VII. X. XII. 34. V. VIII. XII.–35. IV.
33. VI. VII. X. XII. 34. V. VIII. XII.–35. IV. VIII.
33. VI. VII. X. XII. 34. V. VIII. XII.–35. IV. VIII. 36. I.

16 fillér

33. VI. * 33. VI. VII. * 33. VI. VII. XI.
33. VI. VII. XI. 34. VII. * 36. I.

20 fillér

33. VI. * 33. VI. VII. * 33. VI. VII. X.
33. VI. VII. X. 34. I.*
33. VI. VII. X. 34. I. IX.
33. VI. VII. X. 34. I. IX. XII.
33. VI. VII. X. 34. I. IX. XII. 35. VI.
33. VI. VII. X. 34. I. IX. XII. 35. VI. X.
33. VI. VII. X. 34. I. IX. XII. 35. VI. XII.

40 fillér

33. VI. * 33. VI. X.
33. VI. X. 35. VI.

48 fillér

33. VI. * 33. VI. XI.

72 fillér

33. VI. * 33. VI. 34. II.

1 pengő

33. VI. * 33. VI. 34. I.

2 pengő

33. VI. * 33. VI. 34. II.

5 pengő

33. VI.

Készült a 10 és 16 filléres címlet XXXI. sz. 49×57 cm, a többi címlet pedig XXXIV. sz. 40,5×55 cm méretű 70 gr-os fehér, egyenletesen jól simított, famentes, gyengén *enyvezett* IX. vízjelű *papíron*. A papír vastagsága 0,08 mm.

Vízjelállás a 10 és 16 filléres címleteké IX/B.1 és 2, a többi címleté pedig IX/A.1 és 2, 20 f. címletnél B. 1 és 2 is.

Fogazat a 10 és 16 filléres címleté 15 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×22 mm;

a többi címleté 12 1/2: 12 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×33 mm.

1933. CSERKÉSZ

A Gödöllőn 1933. július 20-ától augusztus 20-áig rendezett nemzetközi cserkész-világtáborozás alkalmára 5 címletből álló bélyegsorozatot bocsátottak ki.

A bélyegképet Rauscher Juliskának 1926. évi bélyegterv-pályázaton III. díjat nyert rajza alapján Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba került az 1933. június 24-i 87.892/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1933/26. sz.), *1933. július 10-étől*. Érvényben volt *1933. szeptember 30-áig*, a forgalomból az 1933. szeptember 16-i 97.780/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1933/38. sz.) vonták ki.

Árusította 1933. augusztus 25-ig a gödöllői cserkésztábor alkalmi postahivatala, Gödöllő és Gödöllő-Alvég kincstári postahivatal korlátlanul, a többi kincstári postahivatal csak sorozatban.

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
10 fillér zöld	466 400	130 288	336 112
16 fillér barnásibolya	318 800	160 211	158 589
20 fillér vörös	221 200	30 150	191 050
32 fillér sárga	162 000	30 354	131 646
40 fillér kék	164 400	30 357	134 043

A fogazatlan bélyegek példányszáma 7000 sorozat.

Bélyegkép mind az 5 címletnél sötét háttérből előtűnő hármas halom, a középső halmon koronából kiemelkedő kettőskereszt, előtte balra szökellő szarvas. A hármas halom „JAMBOREE.1933" felirat, alatta a bélyegkép szélességében „MAGYARORSZÁG" felirat, mindkettő fehér színben (409. ábra). Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegképméret 18×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 200 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

A havi ívszéldátumok valamennyi címletnél egyformán a következők: 33. V.* 33. V. VIII., melyek a bal oldali, vagy jobb oldali ívszélen az 5. és 6. sor között találhatók.

Készült XXXI. sz., IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A.1 és 2.

Fogazat 15 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 22×26 mm.

Hamisítás. A posta a cserkészbélyegeket a bélyegek képével készült nyomtatványon előzetesen ismertette, amiről az 1933. július 25-i 91750/3. sz. rendelet (P.R.T. 1933/32. sz.) is megemlékezik. A nyomtatványon az egyes címletek majdnem teljesen a kibocsátott bélyegek színével egyeznek, így vált lehetővé, hogy az abból kivágott bélyegképet fogazás után bérmentesítésre használhassák fel. E hamisítványokat némileg eltérő színükről és fogazatukról, továbbá vízjel nélküli papírjukról és elmosódott nyomásukról könnyen felismerhetjük.

Alkalmi bélyegzés.

1934. LEHE BLOKK

A posta a Levélbélyeggyűjtők Első Hazai Egyesülete javaslatára az egyesület 50 éves fennállásának emlékére rendezett II. Országos Bélyegkiállítás alkalmára egy címletű bélyegblokkot bocsátott ki. *Az első magyar bélyegblokk.*

A *bélyegblokk rajzát* Egry Zoltán, a középen elhelyezett Liszt Ferenc-arcképet pedig Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1934. május 6-ával a 112.271/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1934/18. sz.), 1934. december 31-i érvényességgel. *Forgalomból kivonták* a 139.494/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1934/56. sz.).

Árusítása kizárólag a következő helyeken történt: az 1934. május 6—13-ig megtartott bélyegkiállítás rendezőségénél (Budapest, IV., Reáltanoda u. 9.), a volt Erzsébet téri Nemzeti Szalon kiállítási pénztáránál és a Budapesti Nemzetközi Vásár területén működő „JUBILEHE"-kirendeltségnél. A 20 fillér névértékű bélyegblokkot 70 fillér kiállítási belépőjegy árával együtt 90 fillérért árusították. A posta az árusításban nem vett részt.

Kibocsátásra és eladásra került 50 000 db fogazott blokk.

A fogazatlan (□) példányok száma 105 db.

20 fillér barnásvörös

A bélyegkép. A bélyegblokk közepén elhelyezett Liszt Ferenc-arckép azonos az Arcképek-bélyegsorozat 20 filléres címletének rajzával. A középen elhelyezett, fogazott bélyegképet nyolc bélyegképnek megfelelő nagyságú keret veszi körül a fogazásnak fenntartott fehér szegélyen kívül. A kereten a bélyeg színében, de halványabb árnyalatban a középről kiinduló sugarak

egy belső kisebb és egy, a bélyegblokk széléig terjedő nagyobb csillagszerű díszítményt alkotnak. A belső csillagszerű dísz felett és alatt egymástól egy-egy függőleges vonallal áthúzott kisebb csillaggal elválasztva, félkörívben „II. ORSZÁGOS BÉLYEGKIÁLLÍTÁS", illetve „L.E.H.E. 1884—1934." felirat olvasható (411. ábra).

A bélyegblokk és a közepén elhelyezett bélyeg álló téglalap alakú. A bélyegblokk mérete 65×77 mm, a bélyegkép mérete 18×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 21 bélyegblokkot tartalmaznak, három egymás alatti sorban 7—7 db-ot. A bélyegblokkokat egymástól a bélyeg színével egyező 1 mm-es sáv (keret) választja el. Ezenkívül színes pontok is találhatók a vágás illesztéséhez. Pontatlan vágás esetén a színes vonal (keret) beleesik a bélyegblokkba. A széldaraboknál nyomás nélkül maradt fehér sáv is lehetséges. Illetéktelen úton több darabból álló összefüggő csík gyűjtői forgalomba került.

1-es példányokban került forgalomba.

Készült XXXI. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat. A bélyegblokk közepén elhelyezett 20 filléres címlet fogazata 15-ös keretfogazat. A bélyeg fogazatig terjedő mérete 22×26 mm.

Alkalmi bélyegzés.

1934. KÉK PORTÓ

Ez évben a posta új rajzú és új színű 10 címletből álló portó bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképet Egry Zoltán tervezte.

411. ábra

412. ábra

413. ábra

Forgalomba bocsátották 1934. november 28-ával a 136.651/3. sz. rendelettel (P. R. T. 1934/52. sz.), *forgalomból kivonták* 1942. december 31-ével a 268.618/3. sz. rendelettel (P. R. T. 1942/58. sz.).

A sorozat értékei és példányszámuk

2 fillér	ultramarin	4 347 200	20 fillér	ultramarin	7 432 600
4 fillér	ultramarin	4 125 200	40 fillér	ultramarin	2 136 800
6 fillér	ultramarin	2 622 400	80 fillér	ultramarin	518 000
8 fillér	ultramarin	4 003 600	A fogazatlan bélyegek példányszáma:		
10 fillér	ultramarin	8 857 600			
12 fillér	ultramarin	5 171 200	10 és 80 filléres címletekó 900 – 900 db.,		
16 fillér	ultramarin	3 423 600	a többi címletó 1 700 – 1 700 db.		

A *bélyegkép* valamennyi címletnél egyforma. Középen sűrű vonalkázású guilloche-rózsában fehér értékszám, a rózsától a keret felé halványodó, dicsfényszerű guilloche sugarak. Felül „MAGYARORSZÁG", alul „FILLÉR" felirat a bélyeg színében (410. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegkép méretük 18×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *rászteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 200 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

A havi ívszéldátumok, amelyek a bal oldali vagy jobb oldali ívszél 5. és 6. sora között vannak elhelyezve, a következők:

2 fillér
34. XI. * 36. VII.
37. IV. * 37. VII. * 37. VII. X.
37. VII. X. 38. VI. * 37. VII. X. 38. VI. XI.
38. XI. * 38. XI. 39. V. * 39. IX.
40. V. * 40. V. VI. * 40. V. VI. IX.
40. V. VI. IX.. XI.

4 fillér
34. XI. * 36. IX.
36. IX. 37. IV. * 36. IX. 37. IV. VIII.
36. IX. 37. IV. VIII. X.
36. IX. 37. IV. VIII. X. 38. VII.
36. IX. 37. IV. VIII. X. 38. VII. 39. I.
36. IX. 37. IV. VIII. X. 38. VII. 39. I. X.
36. IX. 37. IV. VIII. X. 38. VII. 39. I. X. – 40. V.
36. IX. 37. IV. VIII. X. 38. VII. 39. I. X. – 40. V. VII.
36. IX. 37. IV. VIII. X. 38. VII. 39. I. X. – 40. V. VII. XII.

6 fillér
34. XI. * 34. XI. 36. II. * 37. VI.
37. VI. X. * 37. VI. X. 38. XI.
37. VI. X. 38. XI. 39. X.
37. VI. X. 38. XI. 39. X. 40. VIII.

8 fillér
34. XI. * 34. XI. 36. II. * 36. VII.
37. I. * 37. IX. * 37. IX. 38. VI.
39. I. * 39. X.
39. X. 40. VI. * 39. X. 40. VI. XI.

10 fillér
34. XI. * 34. XI. 36. III. * 34. XI. 36. III. X.
34. XI. 36. III. X. 37. IV. * 37. X.
37. X. 38. II. * 37. X. 38. II. XII.
37. X. 38. II. XII. 39. VIII.
37. X. 38. II. XII. 39. VIII. XII.
40. V. * 40. V. VI. * 40. V. VI. VII.
40. V. VI. VII. X.

12 fillér
34. XI. * 36. V. * 36. V. X.
36. V. X. 37. IV. * 36. V. X. 37. IV. X.
36. V. X. 37. IV. X. 38. IV.
36. V. X. 37. IV. X. 38. IV. XII.
36. V. X. 37. IV. X. 38. IV. XII. 39. VI.
36. V. X. 37. IV. X. 38. IV. XII. 39. VI. – IX.
36. V. X. 37. IV. X. 38. IV. XII. – 39. VI. IX. 40. V.
36. V. X. 37. IV. X. 38. IV. XII. 39. VI. – IX. 40. V. VI.

16 fillér
34. XI. * 34. XI. 36. II. * 37. I. * 37. XII.
37. XII. 38. VII.
37. XII. 38. VII. 39. VII.
37. XII. 38. VII. 39. VII. IX.
37. XII. 38. VII. 39. VII. IX. 40. V.

20 fillér
34. XI. * 34. XI. 35. IX.
36. I. * 36. I. IX.
37. VI. * 37. VI. IX. * 37. VI. IX. XII.
37. VI. IX. XII. 38. VI.
37. VI. IX. XII. 38. VI. X.
37. VI. IX. XII. 38. VI. X. 39. II.
37. VI. IX. XII. 38. VI. X. 39. II. VIII.

37. VI. IX. XII. 38. VI. X.–
39. II. VIII. XII.
40. V. * 40. V. VII. * 40. V. VII. IX.
40 fillér
34. XI. * 37. VIII. * 37. VIII. 38. I.
37. VIII. 38. I. XI.
37. VIII. 38. I. XI. 39. VII.
37. VIII. 38. I. XI. 39. VII. 40. V.
37. VIII. 38. I. XI. 39. VII. 40. V. VI.
37. VIII. 38. I. XI. 39. VII. 40. V. VI. XII.
80 fillér
34. XI. * 37. XII.

1935. RÁKÓCZI (I.)

Az Országos Rákóczi Szövetség javaslatára, melyet utóbb a Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Szövetsége is támogatott, a miniszterelnökség engedélye alapján és a szerzői jog tisztázása után II. Rákóczi Ferenc halálának 200-ik évfordulójára kibocsátott, 5 címletből álló emlékbélyegsorozat.

A bélyegképet Mányoki Ádám festménye alapján Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1935. április 8-ával a 109.562/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1935/12. sz.), érvényben volt 1935. december 31-ig s a *forgalomból kivonták* a 135.825/3. sz. rendelettel (P. R. T. 1935/46. sz.).

Árusították csak kincstári postahivatalok Budapesten egy-egy vásárlónak legfeljebb 3 sorozatot, vidéken pedig 1 sorozatot szolgáltatva ki. A 10 és 20 filléres címleteket pedig korlátlan mennyiségben árusították.

A kibocsátást megelőzően az 1935. március 7-i 107.036/3. sz. rendelet (P.R.T. 1935/9. sz.) lehetővé tette a Rákóczi bélyegek sorozatokban való megrendelését 1935. március 23-ig.

A sorozat értékei és példányszámuk

10 fillér	zöld	470 000	32 fillér	ibolyabarna	140 000
16 fillér	ibolya	140 000	40 fillér	kék	140 000
20 fillér	karminvörös	470 000	A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.		

A bélyegkép valamennyi címletnél egyforma. A bal oldali oszlopszerű díszítményes keret felső részén a fejedelem családi címere, alatta két sorban szalagon „1676" és „1735" jubileumi évszámok, ettől jobbra a keret felé sötétedő alapon II. Rákóczi Ferenc mellképe. A mellkép alatt dőlt fehér betűkkel „II. RÁKÓCZI FERENC" felirat. A „FERENC" szó felett dőlt fehér számokkal, illetve betűvel az értékjelzés, a bélyegkép alatt „MAGYARORSZÁG" színes felirat látható (412. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, a bélyegképek mérete 25×30 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

A nyomólemez hibáiból származó eltérések a következők:

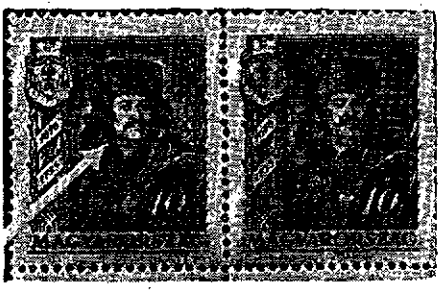
A *10 filléres címlet* minden ív 21. bélyegén a bajusz bal csücske hiányos (414. ábra), minden ív 80. bélyegén az értékjelzés „0" számjegyén kisebb és nagyobb nyúlvány, minden ív 94. bélyegén „1735" évszám után pont, olyan példány, melyen a bajusz bal fele és a szem között pont található.

A *16 filléres címlet* ívének 67. bélyegén az „1676" első „6" számjegyének felső szárán vessző halad át.

A *20 filléres címlet* ívének 75. bélyegén a „MAGYARORSZÁG" „M" és „A" betűi között pont, a 80. bélyeg értékjelzésének „0" számjegyén pedig egy kisebb nyúlvány látható.

A *32 filléres címlet* ívének 4. bélyegén az értékjelzés „3"-as számjegyének normális helyzetben balra hajló alsó szára egy ék alakú díszítményszerű folytatással jobbra befelé kanyarodik, egyes példányoknál pedig az értékjelzés „2"-es számjegye felett fehér folt látható. (413. ábra.)

A *40 filléres címlet* egyes példányain a „MAGYARORSZÁG" első „G" betűjének felső szára törött.

414. ábra

415. ábra

A havi keletjelzések a 10 filléres címletnél az utolsó sor ötödik bélyege alatt, a többi címletnél pedig az ötödik és hatodik bélyeg között (a 20 filléres címletnél balra eltolódva) helyezkednek el. A hónapot jelző római szám a 10 és 16 filléres címletnél alul és felül vonallal van ellátva, a többi címletnél enélkül.

A havi keletjelzések a következők:

10 és 20 fillér 35.III. * 35.IV. 16, 32 és 40 fillér 35.III.

Készült XXXIV. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2. *Fogazat* 12 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 30×35,5 mm. *Alkalmi bélyegzés.*

1935. PÁZMÁNY

A posta a Budapesti Egyetem javaslatára az Egyetem alapításának 300. évfordulójára 6 címletből álló emlékbélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképeket Szelecsényi György esztergomi érsek egykorú rajza alapján a 6, 16 és 20 filléres címleteket Helbing Ferenc, Temple János festménye után a 10, 32 és 40 filléres címleteket Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1935. szeptember 25-ével a 129.744/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1935/35. sz.), érvényben volt 1936. március 31-ig, s a *forgalomból kivonták* a 92.446/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1936/8. sz.).

Árusították valamennyi kincstári postahivatal, továbbá a berettyóújfalui, szikszói, mátészalkai, csomai, győrszentmártoni és zirci postamesteri hivatal sorozatban, egy-egy vásárlónak 1—1 sorozat erejéig, a 10 és 20 filléres címleteket korlátlanul.

A kibocsátást megelőzően az 1935. június 25-i 122.309/3. sz. rendelet (P.R.T. 1935/23. sz.) lehetővé tette a sorozatokban való megrendelést.

A sorozat értékei és példányszámuk

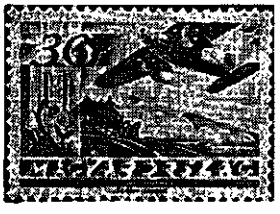
6 fillér zöld	140 000	20 fillér vörös	500 000
10 fillér sötétzöld	500 000	32 fillér barnásibolya	140 000
16 fillér ibolyaszürke	140 000	40 fillér kék	140 000

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.

A *bélyegkép*. A *6, 16 és 20 filléres címleteken* négyszögletű kereten belül ovális keretben Pázmány Péter, a róla elnevezett egyetem alapítójának mellképe, alatta négy sorban fehér színben „PETRUS PÁZMÁNY", „FUNDATOR UNIVERSITATIS", „HUNGARICAE" és „1.6.3.5" felirat. A bélyegkép felső szélén sötét háttérben „MAGYARORSZÁG" felirat fehér betűkkel, az alsó bal és jobb sarokban négyszögletes világos mezőben a kétsoros színes értékjelzés (415. ábra).

416. ábra

417. ábra

418. ábra

A *10, 32 és 40 filléres címleteken* az Egyetem alapító oklevele aláírásának jelenete, középen Pázmány Péter esztergomi bíboros-érsek (sz. Nagyvárad 1570 † Pozsony 1637) ül, felemelt jobb kezében tollal, előtte az asztalon az alapító okirat. Tőle jobbra ülő papi személy, ölében könyvet, jobb kezében tollat tart, balra ugyancsak papi személy, aki bal kezében Pázmány Péter karosszékének felső támlájára támaszkodik. Az előtérben üres karosszék. A bélyegkép alatt középen világos alapon „PÁZMÁNY", „ALÁÍRJA AZ EGYETEM" és „ALAPÍTÓ LEVELÉT" háromsoros felirat, ettől balra és jobbra díszítményes keretben az értékjelzés sötét betűkkel. A bélyegkép felett világos háttérben „MAGYARORSZÁG" felirat, a bélyegkép bal oldali lécén alulról felfelé „1635", jobb oldali lécén pedig felülről lefelé „1935" jubileumi évszámok díszítményes keretben sötét betűkkel (416. ábra).

A 6, 16 és 20 filléres címlet álló téglalap alakú, bélyegkép méretük 22×29 mm.

A 10, 32 és 40 filléres címletek fekvő téglalap alakúak, bélyegképméretük 30×25 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*. A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

A *nyomólemez hibáiból* származó eltérések a következők:

6 filléres címletnél előfordul, hogy a „PETRUS" szó alatt vonal van,

10 filléres címlet 60. bélyeg mellett levő ívszélre 1 mm szélességű és 7 mm hosszúságú darabja nyomódott a bélyegképnek,

a 84. bélyegen az „O" betűn vessző,

a 91. bélyegen az első „A" alatt pont,

a 92. bélyegen az „1"-es számjegy alatt sarkantyú.

A 32 filléres címletnél előfordul, hogy a második „A" felett a raszteres alapot javították,

a 18. bélyegen „MAGYARORSZÁG" felirat után nyíl, melynek szára átnyúlik a 19. bélyegre is,

a 69. és 79. bélyegek bal oldali száma felett ún. rejtett keresztek.

A havi keletjelzések a 6 filléres címletnél az alsó sor negyedik és ötödik bélyege között, a 10 filléres címletnél a bal oldali ívszélen az ötödik és hatodik sor között, a 16 filléres címletnél a felső ívszélen a negyedik és ötödik bélyeg közt, a 20 filléres címletnél az alsó ívszélen az ötödik és hatodik bélyeg között, a 32 és 40 filléres címletnél a jobb oldali ívszélen az ötödik és hatodik sor között fordított állásban.

A 16 filléres címlet 35. VIII. keletjelzése félbevágva, mert a bélyegképtől kb. 1 cm-re volt elhelyezve, a 35. VIII. IX. keletjelzés, miután a bélyegképhez közelebb áll, már teljes egészében megmaradt. A 20 filléres címletnél a keletjelzés kétféle betűtípussal (nagy és kicsi) történt, mindkét típus alatt áthúzott pont a bélyeg színében, amivel a nyomólemezen elvégzett retusálási munkát jelezték. A havi keletjelzések a következők:

6 és 16 fillér 35. VIII. * 35. VIII. IX.
10 fillér 35. VII.
20 fillér 35. VIII. (két betűtípus)
32 és 40 fillér 35. VIII. * 35. VIII. IX.

Készült XXXIII. sz. IX. vízjelű papíron.

Vízjelállás a 6, 16 és 20 filléres címleteké IX/B. 1 és 2, a 10, 32 és 40 filléres címleteké IX/A. 1 és 2.

Fogazat a 6, 16 és 20 filléres címleté 12 1/2 : 12, a 10, 32 és 40 filléres címleté 12 : 12 1/2 fésűs.

A bélyegek fogazatig terjedő mérete a 6, 16 és 20 filléres címleteknél 26 × 33 mm, a 10, 32 és 40 filléres címleteké pedig 35,5 × 30 mm.

Alkalmi bélyegzés.

1936. LÉGIPOSTA

Új rajzú, általános forgalmú, 10 címletből álló légiposta bélyegsorozat.

A bélyegképeket közvetlen megbízás alapján Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1936. május 8-ával a 97.795/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1936/13. sz.) azzal, hogy elsősorban légipostai küldemények bérmentesítésére, de akadálytalanul felhasználhatók bármily küldemények bérmentesítésére is.

Forgalomból kivonták 1939. március 31-ével a 130.118/3. sz. (P.R.T. 1938/49. sz.) és 94.781/3. sz. (P.R.T. 1939/10. sz.) rendeletekkel.

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
10 fillér zöld	5 442 500	104 606	5 337 893
20 fillér vörös	3 556 900	11 130	3 545 770
36 fillér barna	523 500	79 248	444 252
40 fillér kék	527 300	5 038	522 262
52 fillér narancs	323 200	83 995	239 205
60 fillér ibolya	401 000	6 643	394 357
80 fillér szürkészöld	353 600	26 751	326 849
1 pengő zöld	572 400	74 557	497 843
2 pengő barnásvörös	293 300	62 399	230 901
5 pengő sötétkék	84 400	5 951	78 449

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.

A bélyegképek. Valamennyi címleten a bélyegkép alatt keretszerű lécben, jobbra dűlő árnyékolt betűkkel „MAGYARORSZÁG" felirat, a bélyegképen kívül, alul középen a tervező: „LÉGRÁDY · SÁNDOR" neve a bélyeg színében.

A 10, 20 és 36 filléres címletek a földön ködfelhőbe menő régi postakocsi fölött elszálló repülőgépet ábrázolnak. A bélyegkép bal szélén oszlopszerű díszítmény, alján stilizált bokor, felül pedig árnyékolt dőlt betűkkel az értékjelzés (417. ábra).

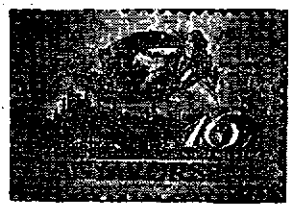
A 40, 52, 60 és 80 filléres címleteken az Országház felett szálló repülőgép látható. A bélyegkép jobb szélén áttetsző, oszlopszerű díszítményből a koszorús magyar címer tűnik elő, alatta balra eltolva az értékjelzés (418. ábra).

419. ábra

420. ábra

421. ábra

Az 1, 2 és 5 pengős címleteken tovaszálló repülőgép látható. A bélyegkép bal és jobb szélén egy-egy áttetsző, oszlopszerű díszítményben a hármas halomból kiemelkedő, bal oldalról tölgy-, jobb oldalról babérkoszorúval szegélyezett kettőskereszt. A dőlt betűs értékjelzés a bélyegkép bal felső sarkában található (419. ábra).

Valamennyi címlet fekvő téglalap alakú, a bélyegkép mérete 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

A havi keletjelzések a bal oldali ívszélen az ötödik és hatodik sor között az alábbiak:

10 fillér
36. IV. * 36. IV. 37. I. * 36. IV. 37. I. IX.
36. IV. 37. I. IX. 38. II.
20 fillér
36. IV. * 36. IV. IX. * 36. IV. IX. 37. I.
36. IV. IX. 37. I. IX.
36. IV. IX. 37. I. IX. 38. I.
36 fillér
36. IV. * 36. IV. XI. * 36. IV. XI. 37. VIII.
36. IV. XI. 37. VIII. 38. VIII.
40 fillér
36. IV. * 36. IV. XI. * 36. IV. XI. 37. I.
52 fillér
36. IV. * 36. IV. 38. X.
60 fillér
36. IV. * 36. IV. 37. X.
36. IV. 37. X. 38. II.
80 fillér
36. IV. * 36. IV. 37. XII.
1 pengő
36. IV. * 36. IV. 37. III.
36. IV. 37. III. XII.
36. IV. 37. III. XII. 38. II.
2 pengő
36. IV. * 36. IV. X.
5 pengő
36. IV. * 36. IV. 37. VIII.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. A papír vastagsága 0,08 mm. A 10 filléres címlet előfordul ennél vékonyabb 0,05 mm-es papíron is.

Vízjelállás IX/A. 1 és 2.

Fogazat 12 : 12 1/2 fésűs.

A bélyegek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

Alkalmi bélyegzés.

Megjegyzés. Ezzel a bélyegsorozattal a posta az 1936. évi floridai nemzetközi bélyegkiállításon a közép-európai államok csoportjában első díjat nyert.

1936. BUDAVÁR

Budapest Székesfőváros polgármesterének javaslatára a posta Budavárnak a 150 évig tartó török hódoltság alól 1686. szeptember 2-án történt visszafoglalása 250. évfordulójára 5 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

Az első, fehér keret nélküli, fogazatig terjedő bélyegképes sorozat.

A bélyegképet Márton Ferenc közreműködésével Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1936. szeptember 2-ával a 110.548/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1936/29. sz.), érvényben volt 1937. március 31-ig. *Forgalomból kivonták* a 91.694/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1937/9. sz.).

Árusították Budapesten az összes postahivatal, vidéken a kincstári és I. osztályú postamesteri hivatalok, egy-egy vásárlónak két sorozatot, a 10 és 20 filléres címleteket korlátozás nélkül.

A kibocsátást megelőzően az 1936. június 26-i 104.966/3. sz. rendelet (P.R.T. 1936/22. sz.) lehetővé tette a sorozatokban történő megrendelést 1936. július 25-ig bezárólag.

A sorozat értékei és példányszámuk

10 fillér	zöld	500 000	32 fillér	barna	200 000
16 fillér	ibolya	200 000	40 fillér	kék	200 000
20 fillér	vörös	500 000	A fogazatlan (□) sorozat példányszáma 900		

A *bélyegkép.* Valamennyi címleten az értékjelzés a bélyegkép jobb alsó sarkában fehér színben, a bélyegkép alatt „MAGYARORSZÁG", alatta középen „LÉGRÁDY SÁNDOR" színes feliratok.

A 10 és 40 filléres címlet Buda várát ábrázolja az 1686. évi ostromban résztvett hadmérnök egykorú rajza alapján. A várkép felett díszítmények között „1686–1936" évszámok, bal oldalon kettőskereszt, a várkép bal alsó sarkában szalagon „BUDAVÁR" színes, alatta „VISSZAFOGLALÁSÁNAK · EMLÉKÉRE" fehér felirat (420. és 424. ábra).

A 16 filléres címleten kisebb méretben ugyancsak Buda várának képe látható. A vár felett a győzelmet hirdető angyal, jobbjában tartott harsonát fúj, baljában pálmaág. A bélyegkép bal felső sarkában „1686", jobb felső sarkában pedig „1936" évszámok. A várkép alatt „BUDAVÁR VISSZAFOGLALÁSÁNAK EMLÉKÉRE" fehér felirat (421. ábra).

A 20 filléres címleten Buda város címere látható barokk stílusú keretben, korhű győzelmi zászlókkal és fegyverekkel körülvéve. A bélyegkép felső részén „1686 BUDAVÁR 1936" színes, a bélyegkép alján pedig „VISSZAFOGLALÁSÁNAK · EMLÉKÉRE" fehér felirat (422. ábra).

422. ábra

423. ábra

424. ábra

A 32 filléres címlet a várba behatoló magyar vitézt ábrázol, jobbjában kivont kardot, baljában pedig lobogót tartva. Jobb oldalon a háttérben kettőskereszt és egy trombitát fújó vitéz, bal oldalon pedig füstölgő ágyúcső látható. A bélyegkép bal felső sarkában „1686", jobb felső sarkában „1936" színes, a bélyegkép alján pedig „BUDAVÁR VISSZAFOGLALÁSÁNAK EMLÉKÉRE" fehér felirat (423. ábra).

A bélyegek fekvő téglalap alakúak, a fogazatig terjedő bélyegkép méretük 37×26 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

Nyomási hibák

E kibocsátás egyik sajátossága, hogy a bélyegkép a fogazatig terjed. A bélyegszéleken helyenként előforduló változó vastagságú színes vonalak — a nem egészen tökéletes addírozás eredménye — a raszteres mélynyomás sajátossága.

Másik sajátossága a 2–2 tartaléksor tökéletlen lefedése következtében az ívszéleken helyenként előforduló bélyegrajzrészletek felbukkanása.

A 10 filléres címlet felső ívszélén „LÉGRÁDY SÁNDOR" felirat található, amely azonban a színezés szélével összefolyik.

A 16 filléres címlet felső ívszélén „LÉGRÁDY SÁNDOR" felirat, alsó ívszélén pedig az évszámok és angyalrajz felső széle látható.

A 32 filléres címlet felső ívszélén a „MAGYARORSZÁG" felirat betűinek alsó széle és „LÉGRÁDY SÁNDOR" felirat található, a 91. bélyegen a bélyegkép jobb szélének kis része.

A 40 filléres címlet felső ívszélén „LÉGRÁDY SÁNDOR" felirat, alsó ívszélén az „1686—1936" évszámok felső része, a jobb oldali ívszélen pedig a bal oldali bélyegkép egyes részletei és az „M" betű bal oldali szára látható.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat 12 : 12 1/2 fésűs. *Alkalmi bélyegzés.*

1937. NEMZETKÖZI VÁSÁR

A Budapesten 1937. április 30-tól május 10-ig rendezett Budapesti Nemzetközi Vásár (BNV) alkalmából a posta 6 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki. Az alkalmi bélyegsorozat kibocsátását a Vásár elnöksége kezdeményezte.

A bélyegképet pályázaton nyert megbízás alapján Drahos István tervezte.

Forgalomba bocsátották 1937. február 22-ével a 85.211/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1937/4. sz.) eredetileg 1937. május 31-i érvényességgel. Ezt a határidőt az 1937. február 13-i 88.868/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1937/6. sz.) 1937. december 31-ig hosszabbították meg. *Forgalomból kivonták* a 123.374/3. sz. (P.R.T. 1937/46. sz.) és a 127.418/3. sz. (P.R.T. 1937/49. sz.) rendeletekkel.

Árusította 1937. február 22-től május 10-ig az összes budapesti, budafoki, csepeli, kispesti, pestszenterzsébeti, pestszentlőrinci, rákospataki, rákosszentmihályi, sashalmi és újpesti, valamint a vidéki kincstári postahivatalok és a megyeszékhelyeken (Berettyóújfalu, Mátészalka és Szikszó) működő postamesteri hivatalok korlátlanul akár sorozatban, akár címletenként.

Az előjegyzést 1937. február 12-ig lehetett az illetékes postahivatalokhoz eljuttatni.

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
2 fillér narancs	4 059 900	802 224	3 257 776
6 fillér sárgászöld	1 592 700	184 186	1 408 514
10 fillér sötétzöld	4 142 900	1 497 729	2 645 171
20 fillér vörös	2 591 500	684 139	1 907 361
32 fillér ibolya	1 044 300	442 969	601 331
40 fillér kék	1 062 500	463 364	599 136

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.

A bélyegkép. Valamennyi címlet rajza vékony vonallal körülhatárolt sötét háttérben elhelyezett három hajlított, vízszintesen egymás fölött fekvő szalagból áll, melyek közül az első szalagon „VÁSÁR", a másodikon „·1937·", az első szalagon pedig „MÁJUS" felírások olvashatók. A szalagcsoport mögött függőlegesen egy Merkur jelvény foglal helyet.

A szalagcsoport alatt fehér betűkkel „BUDAPEST" felírás, ez alatt világos, hullámos szalag, ez utóbbi alatt pedig fehér csíkon „MAGYARORSZÁG" színes felirat. A bélyegkép felső bal és jobb sarkában az értékszám, a két-két értékszám között „FILLÉR" felirat fehér színben.

A bélyegkép alatt, a kereten kívül a tervező neve: „DRAHOS ISTVÁN". (426. ábra). van feltüntetve.

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegkép méretük 22×33 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

A nyomólemez hibáiból származó apróbb eltérések:

a 2 filléres címlet 13. bélyegén az „M" betű törött, a bal oldali szár párkánya hiányzik,

15. bélyegén az „M" betű jobb alsó szárán két párhuzamos vonal,

22. bélyegen a „G" betű alsó részén vízszintes vonal.

A havi keletjelzéseket az alsó ívszélen a 95. és 96. bélyeg alatt helyezték el.

2, 10, 16, 32 és 40 fillér 37.I. 6 és 20 fillér 37. I. * 37.I.IV.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/B. 1 és 2. *Fogazat* 12 1/2 : 12 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×37 mm. *Alkalmi bélyegzés.*

Megjegyzés. Első propaganda-bélyegünk. A kibocsátó rendelet első alkalommal tünteti fel a bélyegképet.

1398. SZENT ISTVÁN (III.)

A hercegprímás javaslatára Szent István halálának 900. évfordulójára rendezett „Szent István év" alkalmából 14 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki a posta.

A bélyegképet részben pályázaton nyert, részben közvetlen megbízás alapján Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1938. január 1-ével a 124.000/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1937/46. sz.), *forgalomból kivonták* 1939. június 30-ával a 96.836/3. sz. (P.R.T. 1939/11. sz.) és 113.367/3. sz. (P.R.T. 1939/25. sz.) rendeletekkel.

Árusította korlátlanul valamennyi kincstári és I. osztályú postahivatal, illetve postamesteri hivatal.

A sorozat értékei és példányszámuk

	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
1 fillér ibolya	6 579 200	9 781	6 569 419
2 fillér barna	39 026 600	37 014	38 989 586
4 fillér kék	14 009 000	3 234	14 005 766
5 fillér viola	3 090 200	3 342	3 086 858
6 fillér zöld	12 314 800	32 285	12 282 515
10 fillér narancs	49 182 600	30 859	49 151 741
16 fillér ibolyaszürke	4 641 200	20 870	4 620 330
20 fillér vörös	29 724 600	3 225	29 721 475
25 fillér sötétzöld	1 085 400	31 181	1 054 219
30 fillér olajbarna	3 273 400	22 462	3 250 938
32 fillér barnásibolya/halványsárga	2 738 600	13 820	2 724 780
40 fillér feketéskék/ kékesszürke	3 117 800	21 932	3 095 858
50 fillér viola/világoszöld	1 843 200	8 409	1 834 791
70 fillér olajzöld/kék	3 395 800	23 332	3 372 468

A fogazatlan (□)bélyegek példányszáma: 1—30 filléres 900—900 db, 32—70 filléres 1100—1100 db.

A bélyegképek. A fogazatig terjedő bélyegkép a fogazatok felé halványodik, valamennyi címleten alul „MAGYAR·KIR.·POSTA" fehér felirat, a felirat fölött az értékjelzés az 1, 2, 4, 6, 10, 16, 20 és 30 filléres címleteken bal oldalon, az 5, 25, 32, 40 és 50 filléres címleteken a jobb oldalon, a 70 filléres címleteken pedig középen. A bélyeg alsó szélén a tervező: „LÉGRÁDY SÁNDOR" neve.

Az 1 és 10 filléres címleten Asztrik apát átveszi a királyi koronát Szent István részére II. Szilveszter pápától. A királyi koronát valamennyi címleten korhűen ábrázolták. (425. ábra).

A 2 és 16 filléres címleten a templomalapító Szent István látható, baljában alapító okmányt, jobbjában kardot tart. Az előtérben kéttornyú templom, a háttérben keresztet tartó egyházi személy (427. ábra).

425. ábra

426. ábra

427. ábra

428. ábra

429. ábra

430. ábra

A 4 és 20 filléres címleten a kétoldalt oroszlánokkal díszített trónján ülő Szent István látható, aki jobb kezében keresztet, bal kezében pedig az országalmát tartja, dicsfénnyel övezett feje fölött két lebegő angyal a királyi koronát tartja (428. ábra).

Az 5 és 25 filléres címlet Szent Gellértet ábrázolja ülő helyzetben, amint az előtte ülő Szent Imrét oktatja. A háttérben Szent István, bal kezét az állán nyugtatva állva figyeli az oktatást (429. ábra).

A 6 és 30 filléres címlet azt a jelenetet ábrázolja, amidőn a térdeplő Szent István a két kezében tartott királyi koronát felajánlja a Madonnának, aki karjai között a kezét áldásra emelő gyermek Jézust tartja. A bélyegkép bal felső sarkában 2, jobb felső sarkában 3 csillag (430. ábra).

A 32 és 50 filléres címleten Szent István király térdképe látható, jobbjában kereszt, baljában az ország almája. A bélyegkép bal oldalán felülről lefelé „St STEPHANUS", jobb oldalán „REX" fehér színű felirat (431. ábra).

A 40 filléres címlet a Madonnát ábrázolja, aki bal karján a gyermek Jézust, jobb kezében pedig a királyi jogart tartja. A gyermek Jézus bal kezében az ország almája, jobb kezével áldást oszt. A bélyegkép bal oldalán „PATRONA +", jobb oldalán „HUNGARIAE" egymás alá helyezett betűkből álló fehér színű felirat (432. ábra).

A 70 filléres címleten a királyi korona látható jelenlegi formájában, amit dicsfény övez, a dicsfény szélén kör alakban „SACRA CORONA" világos színű felirat sötétebb alapon (433. ábra).

431. ábra

432. ábra

433. ábra

A címletek álló téglalap alakúak, a fogazatig terjedő képméretük 30×35,5 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*, az 1—30 filléres címleteket egyszínnyomással, a 32—70 filléres címleteket pedig két menetben, kétszínnyomással akként, hogy először a világosabb, a középső bélyegképtől eltérő színű *alapnyomást* készítették, azután pedig a sötétebb, illetve eltérő színű *képnyomást*. A kétszínű nyomással előállított címletek fehér ívszélének négy sarkában az alap- és képnyomó lemez *illesztővonalai* a nyomásnak megfelelő színben fellelhetők. A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

A szakirodalomban sokáig vitatott kérdés volt, hogy a Szent István bélyegek nyomása 100, vagy 200 bélyegképet tartalmazó nyomdai íven történt-e. A Filatéliai Kurir 1938/6. számában közzétett, a Postavezérigazgatóság 1938. július 5-én kelt hivatalos átirata szerint: „A Szent István postabélyegek fehér színű, XXXIV. sz. 40,5×66 cm méretű vízjeles papíron készülnek. Egy íven két 100 bélyegképes lap, összesen tehát 200 db bélyeg van.

Egy egész ív nyomása két — ún. fordított — berakással történik, amikoris minden egyes berakás utáni nyomás 100—100 bélyegképet ad egymással fordított állásban.

Minden egyes nyomásra alkalmas mélynyomó hengerre a gyártás időpontját mindkét 100—100 bélyegképes lap aljára rávéssük: pl.: „938. IV." Amennyiben ugyanez a mélynyomó henger több — különböző időpontbani — gyártáshoz használtatik, úgy az első gyártási időpont feljegyzéséhez a további

gyártási időpontok is mellé vésetnek. Ezek szerint annyi időpont, széljegyzet van minden egyes mélynyomó hengeren, ahányszor arról a hengerről gyártottunk. Pl. 938. IV. V. VI. stb., ahol a „938" az évszámot, a IV., V., VI. a nyomás kezdetének — a gyártásnak — hónapját jelzi. Abban az esetben, ha a megrendelt bélyegmennyiség oly sok, hogy egy mélynyomó henger a megrendelt egész mennyiség kinyomásához nem elégséges, úgy minden egyes új mélynyomó hengerre a nyomás kezdetének — gyártásának — időpontját rávéssük.

A nyomás végrehajtásának időpontját jelző széljegyzetet az intézeti vésnök minden egyes alkalommal szabadkézzel — előrajzolás nélkül — egyéni módon vési a nyomóhengerre, innen ered az, hogy nem egységesek a feljegyzések betűtípusai."

Ha a hivatalos magyarázat igaz lenne, úgy a Bélyegmúzeum anyagában 200-as nyomdai íveket kellene találnunk, miután az Állami Nyomda az eredeti nyomdai ívek beszolgáltatására is kötelezve volt. A Bélyegmúzeum anyagában azonban 100-as nyomdai íveket találtunk, így ezzel kapcsolatban Visnya Sándornak a „DONAUPOST" 1939/6. számában közzétett azt az állásfoglalását kell hiteltérdemlőnek elfogadni, hogy a bélyegek nagy méreto miatt a nyomóhengerre a gondos előkészítő munkára tekintettel is csak 100 bélyegkép rajzát vésték és az egyébként 200 bélyegkép nyomására alkalmas méretű papírt kettévágták és így 100-as nyomdai ívben nyomták a bélyegeket.

Teljesen hiteles viszont a hivatalos magyarázat a gyártási időpontokat feltüntető havi keletjelzésekkel kapcsolatban, melynek alapján megállapítható, hogy az

1 filléres négy nyomólemez,
2 filléres tizenegy nyomólemez,
4 filléres nyolc nyomólemez,
5 filléres két nyomólemez,
6 filléres négy nyomólemez,
10 filléres tizennyolc nyomólemez,
16 filléres három nyomólemez,
20 filléres tizennégy nyomólemez,
25 filléres egy nyomólemez,
30 filléres egy nyomólemez,
32 filléres egy nyomólemez,
40 filléres két nyomólemez,
50 filléres egy nyomólemez és
70 filléres két nyomólemezzel készült.

Nyomási hibák

Az 5 filléres címletből olyan ívek is készültek, melyeknek alsó ívszélén bélyegkép töredékek (királyi korona felső részre kereszttel) láthatók. A képtöredéket feltüntető ívszéllel csak a „37. X." keletjelzéssel, illetve ebből későbbi dátumra átjavított egy lemezzel nyomták az 5 filléres címletet.

A nyomólemez hibáiból származó egyéb eltérések:

Az 1 filléres ív 17. bélyegén „KIR" K betűjének jobb szára felső részében két vonal,

5. bélyegén a „MAGYAR" felirat és a pont között fehér vonás.

A 2 filléres ív 3. bélyegén a „MAGYAR" felirat R betűjének jobb szára hiányos.

A 10 filléres ív 38. bélyegén a „POSTA" P betűjén pontok.

A 32 filléres ív 61. bélyegén a függőleges elhelyezésű „STEPHANUS" felirat H betűje után vessző.

Az 50 filléres ív 1. bélyegén a „KIR" szó K betűjében félhold alakú görbe vonal.

A 70 filléres ív 20. bélyegén a „7" szám alatt fehér pont.

59. bélyegen a „KIR" szó I betűje alatt sötét pont.

A *havi keletjelzések* az alsó ívszélen a 95. és 96. bélyeg alatt vannak elhelyezve és a következők:

1 fillér
37. X. * 37. X. 38. II. * 38. II. * 38. IV.
38. IV. V. * 38. VI.
2 fillér
37. X. * 37. XI. * 37. XII. * 38. I. (2)
38. IV. * 38 V. (2)
38. V. VI. * 38. V. VII. * 38. VIII. (2)
38. IX.
4 fillér
37. XI. * 37. XII. * 38. I. * 38. II.
38. II. III. * 38. IV. * 38. VI. (2)
38. VII.
5 fillér
37. X. * 37. X. 38. I. * 37. X. 38. I. III.
38. VII. * 38. VII. IX.
6 fillér
37. XI. * 38. I. * 38. I. III. * 38. I. III. IV.
38. VI. * 38. IX.
10 fillér
37. XI. (2) * 37. XII. * 38. I. (2) * 38. II. (2)
38. IV. * 38. V. (2) * 38. VI.
38. VII. (2) * 38. VIII. (3) * 38. IX. (2)
16 fillér
37. X. * 37. X. 38. II. * 38. V. * 38. VII.
20 fillér
37. XI. (2) * 37. XII. * 38. I. (2) * 38. II.
38. IV. *
38. V. (3) * 38. VII. * 38. VIII. * 38. IX. (2)
25 fillér
37. X. * 37. X. 38. III.
30 fillér
37. X. * 37. X. 38. II. * 37. X. 38. II. VIII.
32 fillér
37. XI. * 37. XI. 38. II.
40 fillér
37. XI. * 37. XI. 38. II. * 38. VII.
50 fillér
37. XI. * 37. XI. 38. II. * 37. XI. 38. II. IX.
70 fillér
37. XI. * 37. XI. 38. II. * 38. VII.

A zárójelekben feltüntetett számok a betűtípusokat jelzik, amelyek egyszersmind a nyomólemezek számát is meghatározzák, az eredeti havi keletjelzésekkel együtt.

Készült XXXIV. sz. IX. vízjelű papíron.

Vízjelállás IX/B. 1 és 2. (Az 5 és 40 filléres címlet 1-es állása ritka.)

Fogazat 12 fésűs. *Alkalmi bélyegzés.*

1938. KORMÁNYZÓI – SOROZAT (I.)

A posta új rajzú, általános forgalmú, pengős értékjelzésű, 3 címletből álló bélyegsorozatot adott ki.

A bélyegképet Englerth Emil tervezte.

Forgalomba bocsátották 1938. január 1-ével a 127.621/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1937/51. sz.), *forgalomból kivonták* 1942. június 30-ával a 259.069/3. sz. (P.R.T. 1941/50. sz.) és 270.634/3. sz. (P.R.T. 1941/59. sz.) rendeletekkel.

Egyébként e bélyegek korlátlan *árusítását* 1941. december 31-ével megszüntették.

A sorozat értékei és példányszámuk

	Kibocsátva	Megsemmisítve	Forgalomba került
1 pengő zöld	6 404 200	5 500	6 398 700
2 pengő barna	1 920 800	10 095	1 910 705
5 pengő kék	652 400	124 145	528 255

A fogazatlan (□) bélyegek példányszáma 900 – 900 db.

Bélyegkép: valamennyi címleten Horthy Miklós kormányzó mellképe látható vékony vonallal körülhatárolt sötét háttérben, alatta a háttérnél világosabb mezőben sötét írással két sorban „MAGYAR" és „KIR.POSTA" szöveg, ettől balra a világos csíkkal szegélyezett értékjelzés, jobbra pedig a „P." betű tűnik elő. Mindegyik bélyegkép jobb alsó sarka alatt a fehér bélyegszélen a bélyeg tervezőjének neve „ENGLERTH E" szöveg (434. ábra).

434. ábra

435. ábra

A címletek álló téglalap alakúak, a bélyegképek méreto 22×33 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

A havi keletjelzések a következők

1 pengő
37. XII. * 37. XII. 38. XI. * 38. XII.
38. XII. 39. V.
38. XII. 39. V. VII. * 39. X. * 39. X. 40. I.
39. X. 40. I. III. * 40. VII. * 40. VII. IX.
41. I. * 41. I. II.

pengő
2 37. XII. * 37. XII. 38. X.
37. XII. 38. X. XII.
37. XII. 38. X. XII. 39. VIII.
37. XII. 38. X. XII. 39. VIII. XII.
37. XII. 38. X. XII. 39. VIII. XII. 40. III.
40. XII.

5 pengő
37. XII. * 37. XII. 38. X.
37. XII. 38. X. XII.
37. XII. 38. X. XII. 40. VII.

A havi keletjelzések az alsó ívszélen a 95. és 96. bélyeg alatt vannak elhelyezve.

Készült III. sz., IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/B. 1 és 2.

Fogazat 12 1/2:12 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×37 mm.

A Budapesten 1938. május 25—29. közt megtartott XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus alkalmából 100%-os felárral 7 címletet magábanfoglaló emlékbélyegblokkot bocsátott forgalomba a posta.

A kibocsátást a Központi Sajtóvállalat már 1935. év folyamán kezdeményezte és a posta előterjesztésére a minisztertanács a javaslatot elfogadta. Az emlékbélyeg tervezésére pályázatot írtak ki, melyre 11 művészt hívtak meg, akik közül kilencen nyújtottak be az 1937. szeptember 9-iki határidőig pályaművet. A bíráló bizottság az 1000 pengős első díjat Márton Lajosnak, a 700 pengős második díjat Fery Antalnak, a 400 pengős harmadik díjat pedig Englerth Emilnek ítélte oda. A rendezőbizottság a kibocsátás előtt 40 000 db emlékbélyegblokk átvételére kötelezte magát, a példányszám 100 000-ről 250 000-re történő felemelése után azonban az átvételt megtagadta, ami miatt per is folyamatban volt.

A bélyegképet és a blokk feliratait Márton Lajos tervezte.

Forgalomba bocsátották 1938. május 16-ával a 94.774/3. sz. rendelettel (P. R. T. 1938/17. sz.) 1938. december 31-ig terjedő érvénnyel. *Forgalomból kivonták* a 130. 118/3. sz. rendelettel (P. R. T. 1938/49. sz.).

Árusították 1938. május 31-ig elsősorban a budapesti és pestkörnyéki postahivatalok, 1938. június 1-től pedig a Bélyegértékesítő iroda és a kongresszusi ünnepségek alkalmával kijelölt néhány postahivatal.

A bélyegblokk vásárlását az 1938. február 14-iki 89.460/3. sz. rendelet (P. R. T. 1938/7. sz.) hirdetmény útján tette lehetővé azzal, hogy 1938. február 20-tól március 12-éig terjedő határidővel vásárlási szándékukat a budapesti lakosok a Budapest 4. sz., a vidéki lakosok pedig a Budapest 72. sz. postahivatalhoz címzett és 1938. március 12-éig postára adott levelezőlapon jelenthetik be. A Bélyegértékesítő irodához legalább 100 db-ra vagy ennél nagyobb mennyiségre vonatkozó igénybejelentést küldhettek be az egyesületek és bélyegkereskedők. Az igénybejelentésen, amennyiben az igénybejelentő lakóhelyén több postahivatal működött, fel kellett tüntetni, hogy melyik postahivatalnál kívánja a blokkot átvenni. A blokkok kiszolgáltatása az eladási ár (3,48 pengő) közvetlen beszedése mellett a megjelölt postahivatal útján történt. A posta fenntartotta magának a jogot arra, hogy az igényléseket a rendelkezésre álló készlethez képest elégíti ki.

Példányszám. Kibocsátásra került az eredetileg tervbevett 100 000 példányszám helyett 250 000, amelyből két alkalommal összesen 103 775 db-ot semmisítettek meg (dr. Czakó-féle kézirat adatai), *forgalomba került* tehát 146 225 db.

A bélyegblokk címletei			
6+6 fillér	zöld	20+20 fillér	vörös
10+10 fillér	narancs	32+32 fillér	barnásibolya
16+16 fillér	palakék	40+40 fillér	zöldeskék
		50+50 fillér	vörösibolya

A fogazatlan (□) blokkok száma: 102 db.

A bélyegképek és a bélyegblokk. Valamennyi címleten a bélyegképet körülvevő egyszerű keretben bal oldalon, felül és jobb oldalon alulról felfelé, vízszintesen és felülről lefelé „+·XXXIV·+·NEMZETKÖZI+EUCHARISZTIKUS+KONGRESSZUS·+·1938·+ "fehér betűs felirat, az értékjelzés a bé-

lyegkép bal alsó sarkában, a „MAGYAR·KIR· POSTA" a bélyegkép alatt, mindkettő fehér betűkkel, a bélyegkép keretén kívül, alul középen „MÁRTON LAJOS" neve.

A 6+6 filléres címleten Szent István király dicsfénnyel övezett koronás fejképe az apostoli kereszttel, a bélyegkép jobb oldalán „S+STEPHANUS+" fehérbetűs felirat.

A 10+10 filléres címleten Szent Imre herceg dicsfénnyel övezett koronás fejképe liliommal, felirat azonos helyen „S+EMERICUS+".

A 16+16 filléres címleten Szent László király (1040—1095) koronás fejképe csatabárddal, a felirat: „S+LADISLAUS+".

A 20+20 filléres címleten az oltáriszentség jelképe: kehely, fölötte kettős csillagszerű díszítménnyel körülvett ostya „IHS" felirattal a „H" betűn kereszt. Az ostya és kehely mögött kereszt fehér színben, a háttérben bal oldalon a Mátyástemplom, jobb oldalon az esztergomi bazilika.

A 32+32 filléres címleten Szent Erzsébet koronás fejképe, dicsfénnyel övezve, előtte rózsa, a háttérben mindkét oldalon egy-egy templomtorony. A felirat: „S+ELISABETH+".

A 40+40 filléres címleten Boldog Mór pécsi püspök dicsfénnyel övezett szembenéző fejképe, a háttérben a pécsi székesegyház. Előtte nyitott szentkönyv. Felirat: „S+MAURUS+".

Az 50+50 filléres címleten Boldog Margit (1242—1271) dicsfénnyel övezett fejképe, előtte hercegi korona, amely mögött liliom látható. A felirat: „B+MARGARETHA".

A bélyegblokkon, a blokk szélével párhuzamosan a bal oldali sarokból kiindulva alulról felfelé, felül és alul vízszintesen, jobb oldalon pedig felülről lefelé „+XXXIV CONGRESSUS+EUCHARISTICUS+INTERNATIONALIS+BUDAPEST 25—29 MAII 1938+" felirat. A 20 filléres címlettől balra eső három oldalon fogazott bélyegnagyságú szelvényen 4 sorban „XXXIV NEMZETKÖZI EUCHARISZTIKUS KONGRESSZUS", a jobb oldali szelvényen pedig ugyancsak 4 sorban „BUDAPEST 1938 MÁJUS 25—29" felirat. A feliratok színe fekete (435. ábra).

A bélyegblokkban elhelyezett címletek álló téglalap alakúak, bélyegméretük 25×30 mm. A bélyegblokk mérete 137×155 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással* nyolc színben. A nyomdai ívek 4 db bélyegblokkot tartalmaznak.

Nyomási hibák. Forgalomba kerültek olyan bélyegblokkok, melyeken az 50 filléres címletet a vele egyvonalban levő 32 és 40 filléres címlettel nem egyvonalba, hanem *feljebb* nyomták és a bélyegkép majdnem egyvonalba került a felette középen elhelyezett 20 filléres címlet bélyegképével. Ennek következtében az 50 filléres címlet fogazata a bélyegképen halad keresztül.

Kikerültek továbbá olyan blokkok, melyeknél a 20 filléres címlet alsó fehér keretéről a *tervező* „MÁRTON LAJOS" *neve hiányzik.* Erre vonatkozólag a Posta a Filatéliai Kurir 1938/7—8. számában a következő hivatalos nyilatkozatot tette: „Az Eucharisztikus blokk-bélyegek mélynyomó gyorssajtón raszteres mélynyomással készülnek. A mélynyomó gyorssajtó acélhengerére gumiposztó van felfeszítve, mely alá a nyomandó bélyegek felületének megfelelő nagyságú fémlemez kartont kell elhelyezni, hogy kellő élességű nyomat készüljön.

Az Eucharisztikus blokk-bélyegek nyomásánál a 20 filléres értékjelzésű bélyegkép alá helyezett lemez a gyártás folyamán 1 mm-rel elcsúszhatott s innen adódott az, hogy a bélyegkép alsó szélén helyet foglaló „MÁRTON LAJOS" tervező neve (apróbetűs szöveg) nem nyomódott ki. Tekintettel arra, hogy a fenti szöveg igen apró betűkből áll, a gyorsjáratú gép működéséből kifolyólag a hibás nyomást csak később lehetett észrevenni. A nyomáshiba felfedezése után a hiba azonnal kiküszöböltetett, a hibás nyomatok pedig kiselejtéztettek. A gondos selejtezés ellenére is megtörténthetett, hogy néhány hibás példány forgalomba került. dr. Polónyi postafőigazgató."

1-es blokkokban került forgalomba.

Készült III. sz., IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/B. 1 és 2.

Fogazat a bélyegblokkban elhelyezett címletek 12-es párkányos keretfogazásúak, a fogazás a bélyegtömbön 1—1 foggal tovább megy. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 30×35,5 mm.

Bérmentesítésre a bélyegblokkból kiszedett címleteket külön-külön is fel lehetett használni. *Alkalmi bélyegzések.*

1938. EUCHARISZTIKUS BÉLYEGPÁR

A bélyegblokkal egyidejűleg feláras emlékbélyegpárt is forgalomba bocsátott a posta.

Forgalmi ideje a bélyegblokkéval azonosan 1938. május 16-tól 1938. december 31-ig terjedt.

Előjegyezni a bélyegpárt nem lehetett, árusítása a bélyegblokkéval azonos ideig és helyeken történt.

Kibocsátásra került 200 000—200 000 példányban, a megsemmisítés után megmaradt példányszámot alább tüntetjük fel.

16+16 fillér	palakék	137 198	20+20 fillér	vörös	136 412

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.

Bélyegkép azonos a bélyegblokk 16+16 és 20+20 filléres címletek bélyegképével.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdaívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

A havi keletjelzés mindkét címletnél a 95. és 96. bélyeg közt az alsó ívszélen van elhelyezve és a következő:

16+16 fillér 38. IV. 20+20 fillér 38. III.

Készült a blokkéval azonos méretű és minőségű, valamint vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/B. 1 és 2.

Fogazat 12 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 30×35,5 mm.

1938. ORBÉK BLOKK

A Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Szövetsége által a budapesti Vigadóban 1938. május 22—30. között rendezett III. Országos Magyar Bélyegkiállítás alkalmából a posta egy címletű blokkot bocsátott ki.

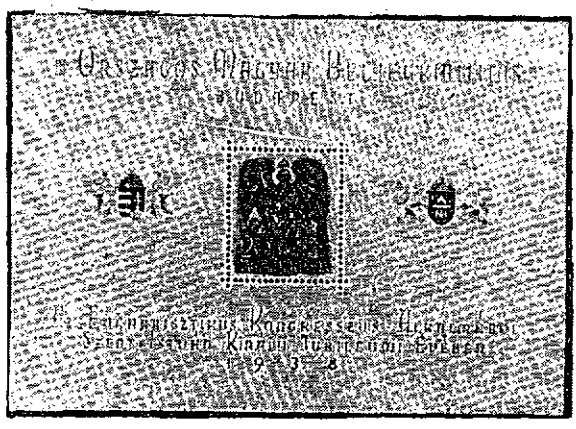
A blokk kibocsátása a Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Szövetsége által 1937. novemberében előterjesztett javaslat alapján történt.

A bélyegképet és a blokk díszítését Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1938. május 22-ével a 96.252/3. sz. rendelettel (P. R. T. 1938/19. sz.) 1938. május 31-ig terjedő érvényességgel.

Árusítása kizárólag a kiállítás területén működő alkalmi postahivatal útján történt akként, hogy az 1 pengős belépőjegy szelvényére 20 fillérért szolgáltatták ki a bélyegblokkot.

Példányszám. Kibocsátásra került 100 000 db fogazott blokk. A fogazatlan (□) példányok száma 76.

436. ábra

A bélyegkép és blokk rajza. A fekvő téglalap alakú blokk közepén elhelyezett bélyeg rajza megegyezik a Szent István bélyegsorozat 20 filléres címlet rajzával. A fehér színű blokkon felül „III. ORSZÁGOS MAGYAR BÉLYEGKIÁLLÍTÁS BUDAPEST" kétsoros, alul pedig „AZ·EUCHARISZTIKUS·KONGRESSZUS·ALKALMÁBÓL SZENT· ISTVÁN·KIRÁLY· JUBILEUMI·ÉVÉBEN 1938" háromsoros zöld színű felirat. A 20 filléres címlettől balra három-három kisalakú hármashalomból kiemelkedő kettőskereszt között angyalos országcímer, jobb oldalon pedig griffmadaras fővárosi címer. A címerek részben a bélyegkép élénkvörös színében, a bélyegblokk tehát összhatásában a magyar nemzeti színeket tünteti fel (436. ábra).

A blokk mérete 146×105 mm, a közepén elhelyezett 20 filléres címletű bélyegkép mérete, mely a fogazatig terjed 30×35,5 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással* két menetben. A nyomdai ívek 3×2 (egymás alatt) 6 db blokkot tartalmaznak. A kétszínű nyomás illesztési jelzése alul és felül középen van elhelyezve kereszt alakban.

1-es példányokban került forgalomba.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás:* IX/B. 1 és 2.

Fogazat. A blokk közepén elhelyezett 20 filléres címlet 12-es párkányos keretfogazatú, a fogazás minden irányban 1—1 foggal megy tovább.

Alkalmi bélyegzés.

A posta az 1938. augusztus havában tartott jubileumi Szent István ünnepségek alkalmával 100%-os felárral 7 címletet magábanfoglaló bélyegblokkot bocsátott ki.

A feláras bélyegek kibocsátására a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tett javaslatot, azzal, hogy az értékesítésből származó jövedelmet a Szent István emlékév végrehajtó bizottságának kívánja juttatni a költségek fedezésére. A posta a javaslatot elfogadta és a kibocsátáshoz 1937. február 20-án a minisztertanács is hozzájárult.

A posta nem írt ki pályázatot, hanem Diósy Antal, Jeges Ernő, Légrády Sándor és Cziglényi Ádám művészeket kérte fel tervek készítésére. A bíráló bizottság 1938. január 28-án az 1600 pengős első díjat Diósy Antal festőművésznek, a 400 pengős jutalmat pedig Jeges Ernő festőművésznek ítélte oda. Diósy Antalt tervrajzainak átdolgozására kötelezte az Országos Irodalmi- és Művészeti Tanács irányítása mellett.

A bélyegképeket Diósy Antal tervezte.

Forgalomba bocsátották 1938. augusztus 12-ével a 108.747/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1938/28. sz.) 1938. december 31-ig terjedő érvénnyel. Az 1938. november 25-iki 130.118/3. sz. rendelet (P.R.T. 1938/49. sz.) figyelmeztetést tartalmaz, hogy a bélyegblokk és az egyidejűleg kibocsátott bélyegpár érvényét veszti.

Árusítás. A bélyegblokk és bélyegpár kibocsátásával kapcsolatban az 1938. június 20-iki 104.465/3. sz. rendelet (P. R. T. 1938/25. sz.) tájékoztatást tartalmaz azzal, hogy előjegyzés nélkül 1938. augusztus 12-étől 21-éig a kincstári postahivatalok és a megye székhelyen működő postamesteri hivatalok (Berettyóújfalu, Mátészalka, Szikszó) árusítják, egy-egy vevőnek 2—3 db bélyegblokkot és bélyegpárt (kivételesen 5—5 db) adhatnak ki. Az egyesületi gyűjtők és a bélyegkereskedők egyesületeik útján jelenthették be igényeiket.

Példányszám

Kibocsátásra került 100 000 db fogazott blokk, amely mennyiség 3 roncsolt példány kivételével teljes egészében kiárusításra került.

Fogazatlan (□) blokkok példányszáma 74.

A bélyegblokk címletei

6+6 fillér	sötétzöld	20+20 fillér	narancsvörös
10+10 fillér	vörösesibolya	32+32 fillér	palaszürke
16+16 fillér	barna	40+40 fillér	szürkéskék
		50+50 fillér	sötétibolya

Bélyegképek és a bélyegblokk ábrája

Valamennyi címleten az értékjelzés számai a bélyegkép bal alsó sarkában, mellette „MAGYAR KIR. POSTA" ez alatt pedig a „FILLÉR" felirat van elhelyezve. A címleteket körülvevő egyszerű keret alatt a tervező: „DIÓSY ANTAL" neve. Minden címlet bélyegképének felső szélén más szövegű felirat.

A 6+6 filléres címleten négy egyházi személy társaságában a bal kezében kardot tartó, jobb kezét áldásra emelő Szent István látható, előtte két térdeplő és három álló megtérített férfi. A felirat szövege: „SZENT ISTVÁN A TÉRÍTŐ".

A 10+10 filléres címleten Szent István lovassága élén, harci öltözetben az ellenséges lovassággal szembe vágtat, baljában keresztes pajzs, jobbjában kard. A felirat szövege: „A GYŐZEDELMES SZENT ISTVÁN".

437. ábra

A 16+16 filléres címleten Szent István látható oroszlános trónján ülve, két kezével kardja markolatát fogja, balra és jobbra 3—3 pajzsos vitéz, illetve egyházi ember, az előtérben egy kérvényező és egy ítéletre váró férfialak. A felirat szövege: „SZENT ISTVÁN ÍTÉLŐSZÉKE".

A 20+20 filléres címleten a térdeplő Szent István a királyi koronát ajánlja fel a gyermek Jézust ölében tartó Madonnának, kétoldalt 1—1 zenélő, szárnyas angyal áll. A felirat szövege: „PATRONA HUNGARIAE".

A 32+32 filléres címleten Szent István látható udvartartása körében, jobbjában a királyi jogar, baljában az országalma, balra és jobbra 4—4 katonai és papi személy. A felirat szövege: „SZENT ISTVÁN UDVARA".

A 40+40 filléres címleten középen Szent István látható, jobbjában a jogar, baljában az országalma, baloldalt Gizella királyné, két kezében keresztet tart, jobboldalt Szent Imre herceg, jobbjában liliom, baljában kard. A királyi csa-

ládtól jobbra és balra 1—1 árpádházi címeres pajzsot és lándzsát tartó vitéz. A felirat szövege: „SZENT ISTVÁN ÉS CSALÁDJA".

Az 50 + 50 filléres címleten Szent István látható ravatalon a Székesfehérváron feltárt eredeti kőkoporsón kiterítve, fején a királyi koronával, összekulcsolt kezeiben kereszt. Koporsója körül 3—3 egyházi és világi személy, a koporsóra borulva két sirató személy. A koporsó felett felfelé szárnyaló angyal, aki a legenda szerint Szent István lelkét pólyásbaba képében a mennybe viszi. A koporsó alatti emelvény felső szélén „AD + MXXXVIII." felirat. A felirat szövege: „SZENT ISTVÁN HALÁLA".

A bélyegblokk régi okmánypapír színét utánzó, *világos rozsdabarna* színű foltos *alnyomattal* készült, a középső egyedülálló 20 filléres címlet felett angyalos országcímer, alatta pedig „SZENT ISTVÁN EMLÉKÉV 1038—1938" háromsoros felirat a 32 filléres palaszürke színével azonos színben (437. ábra).

A bélyegblokk mérete 153×111 mm, fekvő téglalap alakú. A bélyegblokkba helyezett címletek fekvő téglalap alakúak, bélyegkép méretük 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*, nyolc színben. A nyomdai ívek 4 db bélyegblokkot tartalmaznak, amelyek egymástól széles fehér kerettel vannak elválasztva. A többszínű nyomás illesztési jelzése a fehér kereten négy helyen van elhelyezve, ugyancsak a fehér kereten az egyes bélyegblokkok alatt 1—4-ig terjedő számozás.

1-es példányokban került forgalomba.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat. A blokkban elhelyezett bélyegek fogazata 12:12 1/2 párkányos keretfogazat, a fogazás minden irányban 1—1 foggal tovább megy.

Az egyes címletek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

Bérmentesítésre a bélyegblokkból kiemelt címleteket külön-külön is fel lehetett használni. *Alkalmi bélyegzés.*

1938. SZENT ISTVÁN BÉLYEGPÁR

A bélyegblokkal egyidejűleg emlékbélyegpárt is forgalomba bocsátottak.

Érvényességi ideje a bélyegblokkal azonosan 1938. augusztus 12-től 1938. december 31-ig.

Példányszám. Kibocsátásra és értékesítésre került 100 000—100 000 fogazott példányban.

A fogazatlan (□) bélyegek példányszáma 900—900 db.

A bélyegpár értékei

10 + 10 fillér vörösibolya 20 + 20 fillér narancsvörös

Bélyegkép megegyezik a bélyegblokk azonos címleteinek bélyegképével, bélyegkép-méretük is azonos.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*, egy színben. A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak. A színes alnyomat elmaradt.

A havi keletjelzés mindkét címletnél a bal oldali ívszélen a 41. bélyeg mellett a következő: 38. VI.

Készült a blokkal azonos papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat 12:12 1/2 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

A debreceni kollégium fennállásának 400. évfordulójára hat címletből álló emlékbélyegsorozatot bocsátott ki a posta.

A bélyegek kibocsátását a debreceni egyetem rektora kezdeményezte.

A bélyegképeket Cziglényi Ádám tervezte.

Forgalomba bocsátották 1938. október 1-ével a 115.346/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1938/36. sz.), eredetileg 1939. június 30-ig terjedő érvényességi idővel, amit utóbb a 111.805 sz. rendelettel (P.R.T. 1939/25. sz.) 1939. december 31-ig hosszabbítottak meg. *Forgalomból kivonták* a 145.050/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1939/54. sz.).

A sorozat címleteit valamennyi postahivatal korlátlanul *árusította.*

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
6 fillér zöld	994 200	34 113	960 087
10 fillér barna	4 554 600	5 076	4 549 524
16 fillér ibolyabarna	1 677 000	233 304	1 443 696
20 fillér vörös	3 563 200	2 185	3 561 015
32 fillér szürkészöld	1 266 400	245 545	1 020 855
40 fillér kék	994 200	5 289	988 911

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.

A bélyegkép. Valamennyi címleten a „MAGYAR KIR. POSTA" fehér színben a bélyegkép alsó szélén van elhelyezve, a 16, 32 és 40 filléres címleteken két sorban. A bélyegkép alatt jobb oldalon a tervező: „CZIGLÉNYI ÁDÁM" neve.

A 6 filléres címlet a debreceni egyetem központi épületét ábrázolja az előtte levő vízmedencében csillogó tükörképével. Felette „DEBRECENI COLLÉGIUM 1538—1938 EGYETEM" kétsoros színes felirat, a bélyegkép bal alsó sarkában „6 f" fehér értékjelzés (438. ábra).

A 10 filléres címleten a debreceni kollégium XVIII. századbeli épülete látható, háttérben városrésszel és a nagyerdő távlati képével. A bélyegkép fe-

438. ábra

439. ábra

440. ábra

lett „DEBRECENI COLLÉGIUM 1538–1938 XVIII. SZÁZAD" kétsoros, a bélyegkép jobb alsó sarkában pedig „10 f" értékjelzés, mindkettő a bélyeg színében (440. ábra).

A 16 filléres címleten a debreceni kollégium három diákja látható, a bal oldalinak jobbjában a jobb vállán tartott kis bot, a középsőnek jobbjában földig érő nagy bot (gerundium), a jobb oldalinak bal vállán a bal kezében tartott rúdon lógó tűzoltó lámpás. A bélyegkép felett „DEBRECENI COLLÉGIUM 1538–1938 TŰZOLTÓ DEÁKOK XVII.–XVIII. SZÁZAD", alsó jobb sarkában pedig „16 f" értékjelzés fehér színben (439. ábra).

A 20 filléres címlet a debreceni kollégium XIX. századbeli épületét ábrázolja, a jobb oldalon Csokonai Vitéz Mihály szobrával. A bélyegkép felett „DEBRECENI COLLÉGIUM 1538–1938 XIX. SZÁZAD" színes felirat, a bélyegkép bal alsó sarkában „20 f" fehér értékjelzés (442. ábra).

441. ábra

442. ábra

443. ábra

A 32 filléres címleten Maróthy György (1715–1744) debreceni matematikus mellképe. A bélyegkép két oldalán és felül a fehér felirat szövege „MARÓTHY GY. DEBRECENI COLLÉGIUM 1538–1938 * 1715–1744 *", a bélyegkép bal alsó sarkában „32 f" fehér értékjelzés (441. ábra).

A 40 filléres címleten dr. Hatvani István (1718–1786) természettudós mellképe látható, a háromsoros fehér felirat: „Dr. HATVANI I. DEBRECENI COLLÉGIUM 1538–1938 * 1718–1786 *", a bélyegkép bal alsó sarkában „40 f" fehér értékjelzés (443. ábra).

A 6, 10 és 20 filléres fekvő téglalap alakú, bélyegkép méretük 33×22 mm, a 16, 32 és 40 filléres álló téglalap alakú, bélyegkép méretük 22×33 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*. A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

A havi keletjelzés a fekvő alakú címleteknél váltakozva a bal oldali ívszélen a 41. bélyeg mellett, vagy a jobb oldali ívszélen a 60. bélyeg mellett. Előfordul olyan 10 filléres címlet is, melynek bal oldali és jobb oldali ívszélén egyaránt szerepel a keletjelzés. Az álló alakú bélyegek keletjelzése az alsó ívszélen a 95. bélyeg alatt fekszik.

6 fillér
38. VIII. * 38. VIII. IX. * 38. X. (2)
38. X. XI.

10 fillér
38. VIII. (2) * 38. VIII. IX. * 38. X. (2)
38. X. XI. (2)

16 fillér
38. VIII. * 38. IX.
20 fillér
38. VIII. * 38. VIII. IX. * 38. VIII. IX. X.
38. VIII. IX. X. XI.
32 fillér
38. VIII. * 38. VIII. IX. * 38. VIII. IX. X.
38. VIII. IX. X. XI.
40 fillér
38. IX.

A zárójelbe tett számok az eltérő betűtípusokat jelzik.

Nyomási rendellenesség a 6 filléres címlet 51. bélyegén található. A „POSTA" szó „T" betűjén alul balra felfelé hajló nyúlvány látható (445. ábra).

100-as ívben került forgalomba.

444. ábra

445. ábra

446. ábra

Készült III. sz. 42×60 cm fehér, egyenletesen jól simított, gyengén enyvezett famentes IX. vízjelű papíron. A papír vastagsága 0,08 mm.

Vízjelállás a 6, 10 és 20 filléres címleteké IX/A. 1 és 2, a 16, 32 és 40 filléres címleteké IX/B. 1 és 2.

32 filléres címletből ez ideig B. 1 vízjelállású példány nem ismeretes.

Fogazat a 6, 10 és 20 filléres címleteké 12:12 1/2, a 16, 32 és 40 filléres címleteké 12 1/2: 12 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete az álló alakúaknál 26×37 mm, a fekvő alakúaknál pedig 37×26 mm. *Alkalmi bélyegzés.*

1938. HAZATÉRÉS

A posta az első bécsi döntéssel csehszlovák területnek Magyarországhoz csatolása alkalmából alkalmi bélyegpárt adott ki.

A bélyegek kibocsátásához a Szent István bélyegsorozat 20 és 70 filléres címletének rajzait használták fel, amelyeket Légrády Sándor tervezett.

Forgalomba került 1938. december 1-ével a 127.029/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1938/47. sz.), *forgalomból kivonták* 1939. június 30-ával a 96.836/3 sz. (P.R.T. 1939/11. sz.) és 113.367/3. sz. (P.R.T. 1939/25. sz.) rendeletekkel.

Valamennyi postahivatal korlátlan mennyiségben árusította.

A sorozat értéke és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
20 fillér barnásvörös/kék	4 469 313	16 843	4 452 470
70 fillér barna/zöld/vörös	1 496 313	95 183	1 401 130

A fogazatlan (□) bélyegpárok példányszáma 1000.

A bélyegkép. A *20 filléres* címlet rajza azonos az 1938. évi Szent István bélyegsorozat 20 filléres értékével, a felírás: „HAZATÉRÉS/1938" (444. ábra).

A *70 filléres* címlet rajza azonos az említett bélyegsorozat 70 filléres értékével. A feliratok közül a „HAZATÉRÉS" a királyi korona fölött ívelten, az „1938" az értékszámjegy fölött foglal helyet (446. ábra). A bélyegek fogazatig terjedő mérete 30×35,5 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A 20 filléres címlet egy színben, a 70 filléres címlet két menetben és színben, az eltérő színű

447. ábra

felirat mindkét címletre külön menetben készült. A kétszínnyomású 70 filléres címlet fehér ívszélének négy sarkában az illesztő vonalak az alapnyomás zöld színében fellelhetők. A nyomdai ívek 200 bélyegképet tartalmaznak.

A havi keletjelzés mindkét címletnél az alsó ívszélen a 95. és 96. bélyeg között 38. XI., a 20 filléres címletnél kétféle betűtípussal.

Tévnyomat. Egy ív 70 filléres forgalomba került, melyről a harmadik menetben nyomott „HAZATÉRÉS 1938" felirat hiányzott. A hiányos nyomást egy budapesti bélyeggyűjtő fedezte fel, aki Nagymányáról kapott ilyen bélyeggel bérmentesített postai küldeményt. A Bélyegmúzeumba utasították, ahol a bélyeg eredeti voltát megállapították. A posta rögtön intézkedett elsősorban a nagymányai, de egyidejűleg valamennyi postahivatalnál a készletek átvizsgálása és az esetleges felirat nélküli bélyegek beszolgáltatása iránt. Ennek során a nagymányai postahivatal 38 db használatlan 70 filléres címletet szolgáltatott be, a többi postahivatal nem talált ilyet. Az adatokból megállapítható, hogy hiányos nyomással 1 ív (100 db) kerülhetett ki a nyomdából. Sok példány csomagszállítólevélen került felhasználásra, amit a posta kivizsgáltatott és beszolgáltatására rendelkezett. (447. ábra.) Egyik legkeresettebb magyar tévnyomat!

100-as ívben került forgalomba. *Készült* III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/B. 1 és 2. *Fogazat* 12 fésűs. *Alkalmi bélyegzés.*

A „Magyar a Magyarért" mozgalom javára 50%-os felárral öt címletből álló alkalmi bélyegsorozat.

Az előírt témakörre meghívott művészekkel zártkörű pályázatot hirdettek, melynek eredménytelensége után a *bélyegképeket* közvetlen megbízás alapján Petten Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1939. január 16-ával a 85.002/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1939/1. sz.), eredetileg 1939. június 30-ig tartó érvényességgel. Az 1939. június 3-iki 112.244/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1939/24. sz.) csak árusítását szüntették be 1939. június 30-ával, érvényességi idejét 1939. december 31-ig meghosszabbították. *Forgalomból kivonták* 1939. december 31-ével a 145.050/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1939/54. sz.).

Árusította valamennyi postahivatal akként, hogy 1939. január 16. és 17-én egy-egy vásárlónak legfeljebb 10 sorozatot, 18-ától kezdődően pedig korlátlan számú sorozatot szolgáltattak ki. Az 1939. május 22-iki 108.671/3 sz. rendelet (P.R.T. 1939/21. sz.) ezt a korlátozást is megszüntette, lehetővé tette a címletenkénti árusítást.

Az 1938. december 16-án közzétett 131.281/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1938/52. sz.) előzetes tájékoztatást adtak a bélyegsorozat megjelenéséről és *példányszámáról* lehetővé téve, hogy magánfelek 1939. június 30-ig a Bélyegértékesítő irodánál megrendelhessék.

A sorozat értéke és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba kerül
6+3 fillér szürkészöld	200 000	3 702	196 298
10+5 fillér olajzöld	300 000	71 853	228 147
20+10 fillér vörös	300 000	76 432	223 568
30+15 fillér zöldeskék	200 000	21 510	178 490
40+20 fillér palakék	200 000	23 488	186 512

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.

A bélyegkép. Mindegyik címleten a bélyegkép felső szélén sötét mezőben világos betűkkel „MAGYAR A MAGYARÉRT", az alsó szélén pedig lépcsőzetes formában, három sorban „MAGYAR KIRÁLYI POSTA" szöveg, a bal alsó sarokban sötét mezőben fehér számmal és betűvel a megfelelő értékjelzés, mellette két sorban az „f" betű és „+" jel, ettől jobbra pedig hasonló nagyságban az 50%-os felárat jelző értékszám és „f" betű látható. A bélyegkép alatt a fehér bélyegszél jobb oldalán a tervező neve: „PETTEN SÁNDOR" színes felirat.

A 6+3 filléres címleten a budapesti Szabadság téren volt egyik szobor látható, talpazatán „ÉSZAK" sötét színű felirat, a bélyegkép jobb felső sarkában „1920" fehér évszám (448. ábra).

A 10+5 filléres címleten Munkács vára látható, a bélyegkép bal felső sarkában „MUNKÁCS" színes felirat (449. ábra).

A 20 + 10 filléres címleten a komáromi hídon lovagló Horthy Miklós kormányzót látni egyenruhában, a háttérben katonai alakulat. A bélyegkép bal felső sarkában „KOMÁROM" színes felirat (450. ábra).

A 30 + 15 filléres címlet a kassai dómot éjszakai reflektoros megvilágításban ábrázolja, a bélyegkép jobb felső sarkában „KASSA" fehér felirat (451. ábra).

448. ábra

449. ábra

450. ábra

451. ábra

452. ábra

453. ábra

A 40 + 20 filléres címlet háttal álló pártás, magyarruhás leányt ábrázol, aki a vele szemben álló rohamsisakos honvéd mellére virágot tűz fel. A háttérben női alak és katonák. A bélyegkép jobb felső sarkában „1938" színes felirat (452. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegképek mérete 22×33 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak.

Nyomási rendellenesség a 40 filléres címlet ívének 16. bélyegén található. A „4"-es számjegy felső része előtt vízszintes fehér vonal (453. ábra).

100-as ívben került forgalomba.

A havi keletjelzés az alsó ívszélen a 95. bélyeg alatt van elhelyezve és valamennyi címletnél: 39. I.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/B.-1 és 2.

Fogazat 12 1/2: 12 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×37 mm.

Új rajzú, általános forgalmú, 14 címletből álló bélyegsorozat.

Miután az arcképes bélyegek gyártása 1938. április hó folyamán megszűnt, a Szent István-bélyegek pedig az 1938-as jubileumi év végével időszerűségüket elvesztették, új rajzú általános forgalmú bélyegekről kellett gondoskodni. Először két művész kapott tervezési megbízást; majd miniszteri rendelkezés alapján szűkkörű meghívásos pályázatot hirdettek, amit a bíráló bizottság eredménytelennek nyilvánított, illetve javasolta, hogy az 1—16 filléres címletre a Szent István-bélyegek 70 filléres, a 20 filléres címletre az 50 filléres, a 25 filléresre pedig a 40 filléres értékek rajza kerüljön. A 30—70 filléres címleteknél Légrády Sándor terveit kivitelre elfogadták azzal a módosítással, hogy a 70 filléres címletre a pécsi székesegyház helyett a kassai dóm rajza került.

A bélyegképeket Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1939. június 21-ével a 108.874/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1939/21. sz.), *forgalomból kivonták* az 1—25 filléres címleteket 1943. december 31-ével a 243.932/3. sz. (P.R.T. 1943/53. sz.) és 253.262/3. sz. (P.R.T. 1943/60. sz.) rendeletekkel. A 30—70 filléres címletek forgalomból kivonását eredetileg 1944. augusztus 31-ével rendelték el a 258.506/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/31. sz.), majd a 233.040/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/37. sz.) 1944. augusztus 31-ével árusításukat szüntették meg, érvényességüket az árusítás megszűntét követő 3-ik év végéig meghosszabbították, a 113.566/A.4. sz. rendelettel azonban (P.R.T. 1945/11. sz.) 1945. augusztus 15-ével a *forgalomból kivonták.*

A sorozat értékei és példányszámuk

1 fillér	borvörös	17 830 800	30 fillér	vörösibolya	13 827 000
2 fillér	zöldeskék	173 472 400	32 fillér	barna	6 669 400
4 fillér	barnássárga	55 197 200	40 fillér	zöldeskék	13 153 400
5 fillér	szürkésibolya	6 681 600	50 fillér	olajzöld	12 644 200
6 fillér	zöld	36 778 400	70 fillér	barnásvörös	18 530 600
10 fillér	barna	190 572 000	A fogazatlan bélyegek példányszáma:		
16 fillér	ibolya	11 095 600	1—25 filléres címleteké		1 700—1 700 db
20 fillér	vörös	139 044 000	30—50 filléres címleteké		900—900 db
25 fillér	ibolyakék	3 095 200	70 filléres címleté		800 db.

A bélyegkép. Valamennyi címleten a bélyegkép alatt „MAGYAR KIR. POSTA" dőlt fehér betűkkel, a színes értékjelzés az 1—16 filléres a felirat felett középen, a 20 és 25 filléres címleten jobb oldalon, a 30—70 filléres címleteken pedig a bélyegkép jobb felső sarkában. A bélyegkép alatt jobb oldalon a tervező: „LÉGRÁDY SÁNDOR" neve dőlt színes betűkkel.

Az 1—16 filléres címlet rajza a Szent István-bélyegsorozat 70 filléres értékének kicsinyített mása (454. ábra),

a 20 filléres címlet ugyanúgy az 50 filléres értékével (455. ábra),

a 25 filléres címlet pedig a 40 filléres értékével azonos rajzú (456. ábra).

A 30 filléres címleten a Mátyás-templom látható, háttérben a királyi korona, országalma, jogar és kard, a templom képe alatt szalagon „KORONÁZÓ — FŐTEMPLOM" színes felirat (457. ábra).

A 32 filléres címleten a debreceni nagytemplom látható, két tornya között az egyetemes református egyház címere, alatta „AZ ISTEN VELÜNK"

ív alakban elhelyezett fehér felirat, a templom képe alatt szalagon „DEBRECENI · NAGYTtemplom" színes felirat (458. ábra).

A 40 filléres címleten az esztergomi bazilika látható, a háttérben Szent István esküre emelt jobb kezc, mögötte babérdísz, balra kettőskereszt, jobbra

454. ábra

455. ábra

456. ábra

457. ábra

458. ábra

459. ábra

460. ábra

461. ábra

Árpád-házi címer. A templom képe alatt szalagon „ESZTERGOMI·BAZILIKA" színes felirat (459. ábra).

Az 50 filléres címleten a Deák téri evangélikus templom látható, fölötte egyházi jelképek: kereszt, biblia, szőlőfürt és búzakalász, a templom képe alatt „DEÁK TÉRI EVANG. TEMPLOM"színes felirat (460. ábra).

A 70 filléres címleten a kassai székesegyház látható, háttérben a Rákóczi-címerrel. A templom képe alatt „KASSAI·SZÉKESEGYHÁZ" színes felirat (461. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, az 1 – 25 filléres címletek bélyegképmérete 18×22 mm, a 30 – 70 filléres címleteké 22×29 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* Az 1 – 25 filléres címletek nyomdai íve 4×100, a 30 – 70 filléres címleteké pedig 2×100 bélyeget tartalmaz. *100-as* ívben került forgalomba.

A havi keletjelzés a kis alakú címleteknél a bal oldali vagy jobb oldali ívszél 5. és 6. sora között, a nagy alakú címleteknél pedig az alsó ívszélen a 95. bélyeg alatt, vagy a 95. és 96. bélyeg között.

A havi keletjelzések a következők:

1 fillér
39. V. * 39. V. VII. * 39. V. VII. 40. I.
39. V. VII. 40. I. III. * 40. VII. * 40. VII. IX.
40. VII. IX. XI. * 40. VII. IX. XI. 41. II.
41. IV.
41. IV. V. * 41. IV. V. VII. * 41. IX. * 41. X.

2 fillér
39. V. * 39. VI. (2) * 39. VII. 39. IX. * 39. XI.
39. XII.
40. I. (3) * 40. III. (2) * 40. IV. * 40. V. (2)
40. VI.
40. VII. * 40. VIII. (2) * 40. IX. (2) * 40. X.
40. XI.
40. XI. 41. I. * 41. I. * 41. I. II. * 41. II. (2)
41. III. (3) * 41. V. * 41. VI. * 41. VII.
41. VIII. (2)
41. IX. * 41. X.

4 fillér
39. V. * 39. VII. * 39. VII. XII. * 40. I. * 40. III.
40. III. V. * 40. VI. * 40. VII. * 40. X.
40. X. XII.
41. I. * 41. I. III. * 41. I. III. IV. * 41. V.
41. VIII.

5 fillér
39. V. * 39. V. VI. * 39. V. VI. 40. III.
39. V. VI. 40. III. VII. * 40. XI. * 41. I.
41. I. IV.
41. IV. VII. * 41. VIII.

6 fillér
39. V. * 39. V. VII. *. 39. V. VII. 40. I.
40. III. * 40. III. VII.
40. XI. * 41. II. * 41. II. VI. * 41. X.

10 fillér
39. V. * 39. VI. (2) * 39. VII. * 39. VIII.
39. VIII. IX.
39. XI. (2) * 39. XI. XII. * 39. XII. * 40. I. (2)
40. II.
40. III. (2) * 40. IV. * 40. V. * 40. VI.
40. VII. (3)
40. VII. VIII. * 40. VIII. * 40. IX. (3)
40. IX. XI.
40. XI. (2) * 40. XI. XII. * 41. I. (2)
41. II. (2) * 41. IV. * 41. V. (2)
41. VI. (4) * 41. VIII. (2)

16 fillér
39. V. * 39. V. 40. I. * 39. V. 40. I. VII.
40. III. * 41. III. * 41. III. VI.

20 fillér
39. V. * 39. VII * 39. VIII. * 39. IX.
39. IX. X.
39. IX. XI. * 39. XI. * 39. XII.
39. XII. 40. I. * 40. II.
40. III. * 40. IV. * 40. IV. V. * 40. VI.
40. VII. * 40. VIII.
40. IX. * 40. X. * 40. XI. * 40. XII.
40. XII. 41. I.
41. II. * 41. III. * 41. IV. * 41. IV. V. * 41. V.
41. VI. (2) * 41. VIII. * 41. XI.

25 fillér
39. V. * 39. V. 40. III.
39. V. 40. III. 41. VIII.

30 fillér
39. V. * 39. V. VI. * 39. V. VI. IX.
39. V. VI. IX. XII.
40. II. * 40. II. IV. * 40. VII. * 40. X. * 40. XI.
40. XI. 41. I. * 40. XI. 41. I. III. * 41. V.
41. V. VII. * 41. V. VII. X.

32 fillér
39. V. * 39. V. VI. * 40. III. * 40. III. VI.
40. III. VI. VII.
40. III. VI. VII. 41. I. * 41. X.

40 fillér
39. V. * 39. V. VI. * 39. V. VI. X. * 40. I.
40. I. III.
40. VI. * 40. VI. VIII. * 40. X. * 40. X. XII.
40. X. XII. 41. I. * 41. IV. * 41. IV. V.
41. VII.

50 fillér
39. V. * 39. V. VI. * 39. X. * 39. X. 40. I.
40. VI.
40. VI. VII. * 40. X. * 40. X. 41. I. * 41. III.
41. III. VI.
41. III. VI. VII. * 41. X. * 41. X. XII.
41. X. XII. 42. II.

70 fillér
39. V. * 39. V. VI. * 39. V. VI., XII.
39. V. VI. XII. 40. I.
40. VII. * 40. VIII. * 40. VIII. X. * 40. XI.
40. XI. 41. II.
40. XI. 41. II. IV. * 41. V. * 41. V. VI.
41. VIII.
41. VIII. X. * 42. I.

Készült az 1–25 filléres XXXI. sz. a 30–70 filléres III. sz. IX. vízjelű papíron.

Vízjelállás: 1–25 filléres címleteké IX/A. 1 és 2,
30–70 filléres címleteké IX/B. 1 és 2.

Fogazat: 1–25 filléres 15 fésűs, fogazatig terjedő méretük 22×26 mm, a 30–70 filléres 12 1/2:12 fésűs, fogazatig terjedő méretük 26×33 mm.

Hamisítvány. A 30 filléres címletet fényképről, könyvnyomdai úton hamisították, a hamisítványok felismerhetők eltérő fogazatukról, halvány, elmosódott színükről, ugyancsak elmosódott rajzukról, a „KORONÁZÓ FŐTEMPLOM" felirat alig olvasható, a tervező neve hiányzik; végül a vízjel nélküli papírról.

A hamisításra az 1940. június 6-án kelt 220.404/3. sz. rendelet (P.R.T. 1940/24. sz.) a postahivatalok figyelmét felhívta.

1939. PAX TING

A nemzetközi szövetség megbízásából a Magyar Cserkészleány Szövetség által 1939. július 25–augusztus 7-ig Gödöllőn rendezett I. CserkészleányVilágtáborozás alkalmára 4 címletből álló alkalmi bélyegsorozatot bocsátott ki a posta.

A bélyeg kibocsátásával kapcsolatos tervpályázatra 4 művészt hívtak meg. A pályázat eredménytelensége miatt a végleges rajzokat Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1939. július 20-ával, 1939. december 31-ig terjedő érvénnyel a 118.332/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1939/31. sz.), *forgalomból kivonták* a 145.050/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1939/54. sz.).

Árusította elsősorban a világtábor alkalmi postahivatala, az összes budapesti és vidéki kincstári postahivatalok közül Gödöllő, Gödöllőalvég, Máriabesnyő, Berettyóújfalu, Mátészalka, Szikszó, Nagyszőllős, Kőrösmező, Técső és Rahó, ezenkívül más postahivatalok, valamint a Bélyegértékesítő iroda minden korlátozás nélkül.

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
2 fillér narancsbarna	1 490 000	1 099	1 488 901
6 fillér zöld	817 000	568	816 432
10 fillér barna	1 590 000	58 340	1 531 770
20 fillér ibolyavörös	997 200	666	996 534

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.

A bélyegkép. Valamennyi címleten a bélyegkép felső szélén „I. PAX-TING", az alsó szélén „MAGYAR KIR. POSTA", a bélyegkép alatt jobb oldalon pedig a tervező neve: „LÉGRÁDY SÁNDOR" – ez utóbbi dőlt betűkkel a bélyeg színében. Ugyancsak valamennyi címleten a bélyegkép jobb felső sarkában a világtáborozás háromlevelű lóherét ábrázoló nemzetközi jel-

vénye, alatta pedig „1939" évszám látható. Az értékjelzés valamennyi címlet bélyegképének bal alsó részén van elhelyezve, mégpedig az értékszám félig fehér színben, az „f" betű pedig a bélyeg színében.

A 2 filléres címleten cserkész-üdvözlésre emelt jobb kéz látható, a háttérben cserfaággal (462. ábra).

A 6 filléres címleten liliom látható, háttérben a magyar címerrel (463. ábra).

A 10 filléres címleten két bal felé néző női fej látható, az egyik cserkészkalapban, a másik pedig magyar pártával a fején (464. ábra).

462. ábra

463. ábra

464. ábra

465. ábra

A 20 filléres címlet rajza a nemzetközi cserkészleány-mozgalomnak a világbékét szolgáló feladatát jelképezi repülő fehér galambbal, csőrében olajággal. Háttérben zászló, a nemzetközi jelvénnyel és a magyar címerrel (465. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú. Bélyegkép-méretük 22×29 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyeget tartalmaznak.

Nyomási rendellenességek

a 2 filléres címlet ívének 61. bélyegén az „1939" évszám „9" és „3" száma között fehér pont, 86. bélyegén a hüvelykujj alsó részén fehér folt,

a 6 filléres címlet ívének 44. bélyegén a két sziromlevél közt szembetűnő fehér folt.

100-as ívben került forgalomba.

A havi keletjelzés az alsó ívszélen a 95. és 96. bélyeg között van elhelyezve és a következő:

2 és 20 fillér 39. VII. *6 és 10 fillér* 39. VI.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron.

Vízjelállás: 2 és 6 filléres címlet IX/B. 1 és 2,
10 és 20 filléres címlet IX/B. 2.

Fogazat: 12 1/2:12 fésűs. Fogazatig terjedő méretük 26×33 mm.

Alkalmi bélyegzés.

A posta az Országos Bethlen Gábor Szövetség javaslatára a protestáns napok — 1939. október 28—31-ig — alkalmából 50%-os felárral, 5 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképet közvetlen megbízás alapján Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba került 1939. október 2-ával, 1940. június 30-ig terjedő érvénnyel a 129.612/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1939/42. sz.), *árusítását* — amely sorozatokban, egyébként korlátozás nélkül valamennyi postahivatal útján történt — a 145.798/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1939/54. sz.), 1939. december 31-ével beszüntették.

Az 1939. augusztus 23-i 127.340/3. sz. rendelet (P.R.T. 1939/40. sz.) nyújtott tájékoztatást a példányszámról és tette lehetővé 1939. szeptember 10-ig a sorozatok előjegyzését.

A sorozat értékei és példányszámuk

6+3 fillér zöld	20+10 fillér vörös
10+5 fillér vörösibolya	32+16 fillér sárgásbarna
	40+20 fillér szürkéskék

A 200 000 *példányszámban* megjelent fogazott sorozat, 519—519 db elrongyolódott példány kivételével, teljes egészében forgalomba került.

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.

A bélyegkép. Valamennyi címlet fehér keret nélkül, a „MAGYAR KIR. POSTA" színes felirat a bélyegkép alsó részén, alatta dőlt betűkkel a tervező „LÉGRÁDY SÁNDOR" neve.

A 6+3 filléres címleten a két magyar reformátor emléktáblája, a bal oldalin „DÉVAI BIRÓ MÁTYÁS+1545", a jobb oldalin „MELIUS JUHÁSZ PÉTER+1572" háromsoros színes felirat. A bal oldali tábla fölött szalagon „JÁNOS 12:24.26" felirat, közte három búzakalász, a jobb oldali tábla fölött szalagon „JÁNOS 15:1—8" felirat, közte szőlőfürt. Az értékjelzés a két tábla közti hézagban, alul van. (466. ábra.)

466. ábra

467. ábra

468. ábra

A 10+5 filléres címleten Károli Gáspár (1529—1591) bibliafordító látható, kezében a „SZENT BIBLIA" kétsoros feliratú könyv, a háttérben egykorú könyvnyomó sajtó, a bal oldalon külön táblán „KÁROLI GÁSPÁR. VIZSOLY" kétsoros felirat, felette szalagon „1590", az általa elsőnek magyarra fordított teljes biblia kiadásának évszáma. A kétsoros értékjelzést a bélyegkép bal felső részén helyezték el. (467. ábra.)

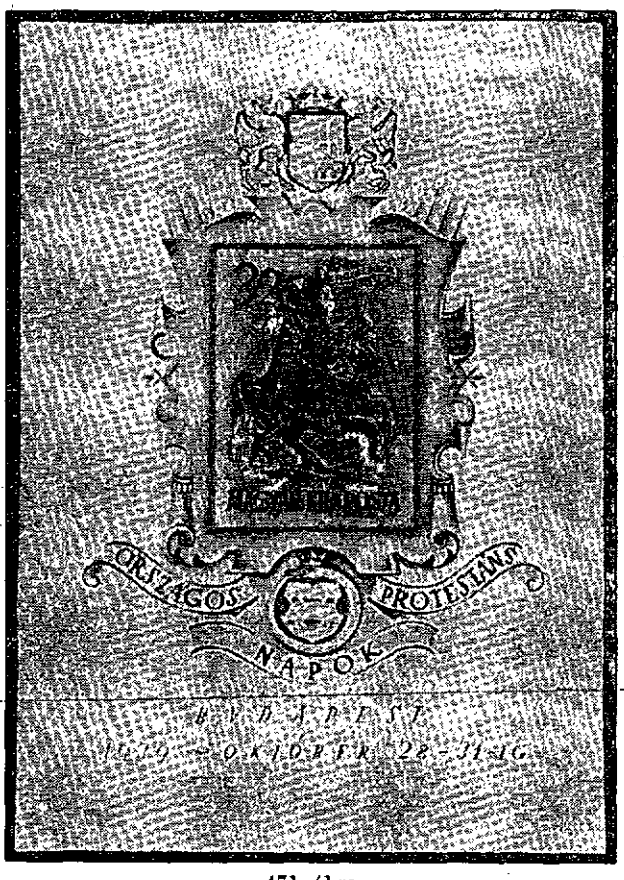
A 20+10 filléres címleten a bélyegkép jobb oldali részén „SZENCZI MOLNÁR ALBERT" háromsoros feliratú táblával megjelölt zsoltárfordító látható. Baljában „SOLTÁR" felírású könyvet, jobbjában lúdtollat tart. A névtábla felett szalagon „1607", a zsoltárfordítások kiadásának évszáma,

469. ábra

470. ábra

471. ábra

a bélyegkép bal felső részén a XV. – Te benned bíztunk... kezdetű zsoltár első öt hangjegye. A kétsoros értékjelzés a bélyegkép jobb felső részén. (468. ábra.)

A 32+16 filléres címleten Bethlen Gábor erdélyi fejedelem lovasalakja látható, Kilián Farkas egykorú rézmetszete után. A bélyegkép jobb felső sarkában szalagon „BETHLEN GÁBOR" felirat, felette „1580", alatta „1629" Bethlen Gábor születésének és halálának évszámai. A kétsoros értékjelzés a bélyegkép bal felső részén (469. ábra).

A 40+20 filléres címleten I. Rákóczi György erdélyi fejedelem hitvesének, Lórántfy Zsuzsannának mellképe látható, a mellkép alatt három szalagon „1600", „LÓRÁNTFY ZSUZSÁNNA" kétsoros és „1660" születési és halá-

lozási évszámokkal. A középső szalagon jobb oldalon családi címere. A kétsoros értékjelzés a bélyegkép bal felső sarkában (470. ábra).

A 6+3, 10+5 és 20+10 filléres címletek fekvő téglalap alakúak, fogazatig terjedő bélyegkép-méretük 37×26 mm,

a 32+16 és 40+20 filléres címletek álló téglalap alakúak, fogazatig terjedő bélyegkép-méretük 26×37 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*. A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak.

100-as ívben került forgalomba.

A havi keletjelzés a fekvő alakú címleteknél vagy a bal oldali ívszél 41. bélyege mellett, vagy a jobb oldali ívszél 60. bélyege mellett, az álló alakú címleteknél pedig az alsó ívszélen a 95. bélyeg alatt van elhelyezve.

A havi keletjelzés valamennyi címletnél: 39. IX.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron.

Vízjelállás a 6+3 és 10+5 filléres címleté IX/A. 2,
a 20+10 filléres címleté IX/A. 1 és 2,
a 32+16 és 40+20 filléres címleté IX/B. 2.

Fogazat a 6+3, 10+5 és 20+10 filléres címleté 12:12 1/2,
a 32+16 és 40+20 filléres címleté 12 1/2:12 fésűs.

Alkalmi bélyegzés.

1939. BETHLEN-BLOKKPÁR

Ugyancsak az országos protestáns napok alkalmára 1 címletű, de két változatban (fogazott és fogazatlan) emlékbélyeg-blokkot bocsátott forgalomba a posta.

A bélyegképet Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották a 137.146/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1939/47. sz.), 1939. október 27-től 1939. november 2-ig terjedő érvénnyel.

Árusítása kizárólag az Iparművészeti Múzeumban rendezett kiállítás helyiségében működő alkalmi postahivatal útján történt. A kiállítási belépőjegy – ami 1 pengőbe került – szelvénye ellenében egy látogatónak egy párat szolgáltattak ki.

Az eredetileg 50 000 db-ra tervezett *példányszámot* 60 000–60 000 db-ra módosították, ami teljes egészében forgalomba került.

A fogazott blokkból 99 db fogazatlan (□) példány is készült.

A blokkpár értékei

32 fillér	ibolyabarna/szürke/barnászöld	(fogazott)
32 fillér	barnásvörös/arany/sárgásbarna/kékeszöld	(fogazatlan)

A blokk és a benne elhelyezett címlet rajza. Mindkét bélyegblokk közepén elhelyezett 32 filléres címlet rajza azonos a Protestáns-sor 32+16 filléres értékének rajzával. A fogazatlan címletet 1 mm széles aranykeret övezi. A bélyegkép körül díszítményes keret, fent egykorú magyar címert griffmadarak tartanak, lent középen Bethlen Gábor családi címere: két hattyú, nyakukat nyílvessző járja át, szalagokon balra „ORSZÁGOS", jobbra „PROTESTÁNS", alul „NAPOK" felirat, alatta „BUDAPEST 1939 – OKTÓBER 28–31-IG" felirat. A fogazott blokk rajza és felirata barnászöld, a fogazatlané

kékeszöld színű. A régies pergamenszerű alnyomat a fogazott blokknál szürke, a fogazatlannál sárgásbarna színű (471. ábra).

Mindkét blokk álló téglalap alakú, méretük 78×111 mm, a bennük elhelyezett 32 filléres címletek fogazatig, illetve aranykeretig terjedő mérete 26×37 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*, mégpedig a fogazott címletet magában foglaló blokkot *háromszínű*, a *fogazatlan* címletet magában foglaló blokkot pedig *négyszínű* nyomással, ugyanannyi menetben. A nyomdai ívek három sorban, egymás alatt 3—3, összesen 9 db bélyegblokkot tartalmaznak.

1-es példányokban került forgalomba.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/B. 1 és 2.

Fogazat. Az egyik bélyegblokkban elhelyezett 32 filléres címlet 12 1/2 : 12 keretfogazatú, a másik fogazatlan. *Alkalmi bélyegzés.*

1940. REPÜLŐALAP (I.)

A Nemzeti Repülőalap támogatására a posta 100%-os felárral 3 címletből álló alkalmi bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképet szűk körű meghívásos pályázat eredményeként Légrády Sándor készítette.

Forgalomba bocsátották 1940. január 1-évei, 1940. december 31-ig terjedő érvénnyel a 148.070/3. sz. (P.R.T. 1939/56. sz.) rendelettel, *forgalomból kivonták* a 267.756/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/54. sz.).

A kibocsátásról és példányszámról a 146.439/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1939/54. sz.) előzetes tájékoztatás jelent meg, melynek értelmében az *árusítást* valamennyi postahivatal sorozatban, egyébként korlátozás nélkül végzi. A 202.738/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/4. sz.), 1940. február 1-től kezdődően lehetővé vált az egyes címletek vásárlása is, a Bélyegértékesítő iroda azonban továbbra is sorozatban árusította.

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
6+ 6 fillér zöld	400 000	41 109	358 891
10+10 fillér barna	400 000	56 362	343 638
20+20 fillér borvörös	400 000	61 051	338 949

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.

A bélyegkép. Valamennyi címleten felül fehér betűkkel „HORTHY·MIKLÓS·NEMZETI·REPÜLŐ·ALAP", alul színes betűkkel „MAGYAR KIR·POSTA", az alsó fehér bélyegszélen a tervező: „LÉGRÁDY SÁNDOR" neve. Valamennyi felirat és értékjelzés dőlt betűkkel.

A 6+6 filléres címleten sárkányt felereszető cserkészfiú látható, a háttérben felhők felett, stilizált rajzú repülőgép. A kétsoros értékjelzés a bélyegkép jobb alsó sarkában, alatta a repülőalap jelvénye (472. ábra).

A 10+10 filléres címleten a levegőt meghódító, szárnyas, jobb karját

felfelé tartó ifjú látható, kitárt karja előtt repülőgép. A kétsoros értékjelzés a bélyegkép bal, a repülőalap jelvénye a jobb alsó szélén (473. ábra).

A 20+20 filléres címleten jobb kezében a királyi koronát, bal kezében kettős keresztet magasra tartó repülő szárnyas angyal látható, alatta vele egy irányban haladó három nagyobb és négy kisebb repülőgép. A kétsoros értékjelzés a bélyegkép jobb, a repülőalap jelvénye a bal alsó szélén (474. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, a bélyegképek mérete 22×33 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *rásztéres mélynyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as* ívben került forgalomba.

472. ábra

473. ábra

474. ábra

475. ábra

Nyomási rendellenesség.

A 6+6 filléres címlet némelyik példányán a repülőalap jelvényének jobb oldali szárnya felső bal sarkából, felfelé függőlegesen kinyúló, az alsó értékjelzésig terjedő csúcsában levékonyodó vastag vonal (475. ábra) látható.

A havi keletjelzés valamennyi címletnél az alsó ívszélen a 95. és 96. bélyeg között található, és mindegyiknél egyaránt 39. XII.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/B. 1 és 2.

Fogazat 12 1/2:12 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×37 mm.

Alkalmi bélyegzés.

1940. KORMÁNYZÓI 20 ÉVES ÉVFORDULÓ

Horthy Miklós kormányzóvá választásának 20-ik évfordulójára 3 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki a posta.

A meghívásos, szűk körű pályázat eredményeként a *tervezéssel* Légrády Sándort és Márton Ferencet együttesen bízták meg.

Forgalomba bocsátották 1940. március 1-ével, 1941. június 30-ig tartó érvényességgel a 207.361/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/8. sz.).

Árusította korlátlanul valamennyi postahivatal, 1940. december 31-ig.

A sorozat értékei és példányszámuk					
6 fillér	zöld	6 105 600	10 fillér	szürke/barna	12 823 400
			20 fillér	vörös	8 836 400

A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.

A bélyegkép. Valamennyi címlet bélyegképének alsó szélén „MAGYAR KIR·POSTA" felirat, a 10 filléres címletnél teljes hosszúságban, a 6 filléres címletnél bal oldali 2/3, a 20 filléres címletnél jobb oldali 2/3 részben. A bélyeg-

476. ábra

477. ábra

478. ábra

479. ábra

kép alatt a fehér bélyegszélen a 6 és 20 filléres címleten a tervezők neve; bal oldalon „LÉGRÁDY SÁNDOR", jobb oldalon „MÁRTON FERENC", a 10 filléres címleten fordított sorrendben.

A 6 filléres címleten ágaskodó lovon Horthy Miklós kormányzó látható egyenruhában, háttérben a szegedi templommal, ami alatt „SZEGED" felirat van. A bélyegkép bal felső sarkában „A·FŐVEZÉR" felirat, alatta „1919"-es évszám. Az értékjelzés a bélyegkép bal oldali alsó részén (476. ábra).

A 10 filléres címleten a kormányzó arcképe, balra az értékjelzés, jobbra pedig családi címere. A bélyegkép felső szélén „HORTHY MIKLÓS" felirat, alatta kétoldalt „1920" és „1940" jubileumi évszámok (477. ábra).

A 20 filléres címleten harangot kongató lebegő angyal látható, az alatta levő Rákóczi-címer és kassai székesegyház felé tekint. A címer alatt szalagon „PRO·LIBERTATE", a templom alatt szalagon „KASSA" felirat. A bélyegkép felső szélén „A·FELSZABADÍTÓ" szöveg, alatta „1939"-es évszám.

(478. ábra). Az évszám egyébként téves, mert a bélyeg rajzával kifejezett esemény 1938. évben történt.

Valamennyi címlet fekvő téglalap alakú, bélyegkép-méretük 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A 10 filléres címlet két menetben készült. A nyomdai ívek: a 10 filléresnél 100, a 6 és 20 filléreseknél 2×100 bélyeget tartalmaznak.

Nyomási rendellenességek:

A 6 filléres címlet egyes példányainál a lónak a „POSTA" szót részben fedő bal hátsó patája rövid vonallal van áthúzva,

egyes példányoknál a „MAGYAR" szó „M" betű jobb oldali belső szára a jobb oldali külső szárral vízszintes vonallal van összekötve.

A 10 filléres címletből kikerültek olyan ívek, ahol a fej hátsó része, vagy az arc éle néha 1 mm-t meghaladó eltolódással kettősnyomásúnak látszik. Valójában nem kettősnyomás esete áll fenn, hanem az első menetben nyomott fejképhez a szürke bélyegképet eltolódva nyomták, s ahol fedi a barna színű fejkép szélét, kettősnyomás látszatát kelti.

Egyes példányoknál a „MAGYAR" szó „M" betűjének bal oldali felső szára törött, a színes vonal helyén világos felület látható.

A 100-as ív 51-ik bélyegén az alsó jobb sarokban levő címerrajzban, a kalászokat tartó kar csonkja nem a rendes háromszögletű posztódísszel zárul, hanem a háromszög csúcsán egy gombostűfej nagyságú szürkés-zöldes gömb van.

A 20 filléres címlet 100-as ívének első bélyegén a bélyegkép a bal alsó sarokban befelé hajlik és az alatta levő tervező nevének felirata „LÉGRÁDY" helyett „ÉGRÁDY".

Az ív 90. bélyegén pedig a „MÁRTON FERENC" név felirat „C" betűje hiányzik, helyette vonás látható.

100-as ívben került forgalomba. *A havi keletjelzés* a bal oldali, vagy jobb oldali ívszélen általában az ötödik és hatodik bélyegsor között, előfordul azonban a 10 és 20 filléres címletnél a 60. bélyeg mellett. A 10 filléres címletnél a bal és jobb oldali ívszél közepén a kétszínnyomást elősegítő szürke színű illesztésjelzés kereszt alakban, a 20 filléres címlet 50. bélyege mellett az ívszélen áthúzott színes körjelzés.

6 fillér
40. II. * 40. II. IV. * 40. IX.

10 fillér
40. II. (2) * 40. IV. * 40. IV. V. * 40. X.

20 fillér
40. II. (3) * 40. IV. * 40. IV. V. * 40. IX.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.
Fogazat 12:12 1/2 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.
Alkalmi bélyegzés:

1940. ÁRVÍZ BLOKK

Az 1940. évi tavaszi árvízsújtottak segélyezésére a posta előterjesztésére 1 pengő felárral, 20 filléres címletű bélyeget magában foglaló bélyegblokkot bocsátottak ki.

A bélyegképet közvetlen megbízás alapján Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1940. május 6-ával, 1940. május 31-ig terjedő érvénnyel a 218.509/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/18. sz.).

Árusította Budapest 1, 2, 3, 4, 7, 10, 62, 72, 112 és 114, Debrecen 1, Kassa 1, Pécs 1, Sopron 1 és Szeged 1 sz. postahivatalok, egy-egy vásárlónak két példányt szolgáltattak ki.

Példányszám. A kibocsátott rendelet a *példányszámot* 100 000 db-ban határozta meg, amit a 219.574/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/19. sz.) 200 000 db-ra emeltek fel.

A felemelt példányszámú, 200 000 db fogazott blokk teljes egészében kiárusításra került.

A fogazatlan (□) blokkok példányszáma 88 db.

20 fillér + 1 pengő sötétzöld/rozsdavörös, szürke alnyomattal.

A bélyegblokk képe. A szürke alnyomat pergamenszerű folthatásban borítja be a bélyegblokk egész területét. Az alnyomaton a magyar címer heraldikus elemeiből tervezett keretdíszítés van, melyet a benne elhelyezett bélyegkép két részre oszt. A bélyeg feletti részen hármashalmon koronával ékesített kettőskereszt, a hármashalomban balra dűlő árnyékolt sávok láthatók. A bélyeg alatti részen a négy folyó stilizált ábrázolását látjuk, felette félkörben szalagon, sötét betűkkel „AZ ÁRVÍZSÚJTOTTAKÉRT" szöveggel, alul pedig árnyékolt világos betűkkel „1940" évszám. A keretdísz rajza és feliratai rozsdavörös színűek.

A fogazott, sötétzöld *bélyegkép* a magyar honvéd hősi kiállását ábrázolja, aki az árvíz ellen emelt gát előtt állva, testével és széttárt karjaival a gátat és a mögötte levő anyát és gyermekeit védelmezi. A kétsoros értékjelzés a bélyegkép jobb felső sarkában. A bélyegkép alsó szélén „MAGYAR KIR. POSTA" felirat fehér betűkkel, alatta jobb oldalon a tervező, „LÉGRÁDY SÁNDOR" neve (479. ábra).

A bélyegblokk álló téglalap alakú, mérete 78×111 mm. A közepén elhelyezett 20 fillér + 1 pengős címlet fekvő téglalap alakú, a bélyegkép mérete 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással,* három menetben és színben. A nyomdai ívek 6 db bélyegblokkot tartalmaznak, két sorban 3—3 db van elhelyezve.

1-es példányokban került forgalomba.

Készült III. sz. IX. jelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat: A bélyegblokkban elhelyezett címlet 12:12 1/2 keretfogazatú, fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

1940. ÁRVÍZ (II.)

Ugyancsak az árvízkárosultak javára, 56 fillér felárral, 3 címletből álló alkalmi bélyegsorozatot is forgalomba bocsátott a posta.

A bélyegképet Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották a 20 + 50 filléres címletet 1940. május 19-ével, 1940. június 30-ig terjedő érvénnyel a 220.468/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/20. sz.), a 10 + 2 és 20 + 4 filléres címletet 1940. május 27-ével, 1940. július 31-ig terjedő érvénnyel a 221.564/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/21. sz.).

Árusították a 20 + 50 filléres címletet kizárólag Budapest 1, 2, 3, 4, 7,

10, 62, 72, 112, 114, Debrecen 1, Kassa 1, Pécs 1, Sopron 1 és Szeged 1. sz. postahivatalok, valamint a Magyar Amatőr Bélyeggyűjtők Országos Egyesülete által rendezett bélyegkiállítás színhelyén, a pesti Vigadóban, 1940. május 19-től 23-ig működő alkalmi postahivatal, egy-egy vásárlónak két bélyeget szolgáltatva ki, a bélyegkiállítás színhelyén a belépőjegy ellenében.

A 10+2 és 20+4 filléres címleteket valamennyi postahivatal és a Bélyegértékesítő iroda korlátlanul árusította.

Példányszám. A 20+50 filléres címletet 200 000 példányban bocsátották ki, amely teljes egészében kiárusításra került.

A kibocsátó rendelet a 10+2 filléres címlet példányszámát 1 500 000 db-ban, a 20+4 filléres címlet példányszámát pedig 1 000 000 db-ban határozta meg. A megsemmisítés (Bán Willy adata) után fennmaradt példányszámot az alábbi táblázatban tüntetjük fel.

A sorozat értékei és forgalomba került példányszámuk

20+50 fillér	vörösbarna	200 000	20+4 fillér	narancsvörös	339 883
10+2 fillér	szürke	376 077	A fogazatlan (□) sorozatok példányszáma 900.		

A bélyegkép az eltérő értékjelzések kivételével azonos az Árvíz-bélyegblokkban elhelyezett 20 fillér + 1 pengős címlet rajzával (480. ábra).

Valamennyi fekvő téglalap alakú, a bélyegképek mérete 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* került forgalomba.

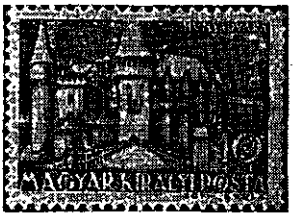
Nyomási rendellenesség található a 20+50 filléres címlet ívének 10-ik sorában levő bélyegeken, melyeken „A MAGYAR KIR. POSTA" fehér betűin a bélyeg színének megfelelő, szabálytalan formájú elkenődések találhatók, továbbá ugyanezen címlet ívének 9-ik sorában levő egyik bélyegen a kezét nyújtó gyermek ujjai (hüvelykujj kivételével) torz rajzúak.

480. ábra

481. ábra

482. ábra

A havi keletjelzések valamennyi címletnél a bal oldali, vagy jobb oldali ívszélen az 5. és 6. sor között vannak elhelyezve. A jelzés valamennyi címletnél egyaránt 40. V.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat 12:12 1/2 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

A posta Mátyás király születésének 500-ik évfordulójára 50%-os felárral, 5 címletből álló emlékbélyeg-sorozatot bocsátott ki. Az emlékbélyegek kiadására az Erdélyi Férfiak Egyesülete tett javaslatot.

A bélyegképet meghívásos pályázaton nyert megbízás alapján Tóth Gyula tervezte.

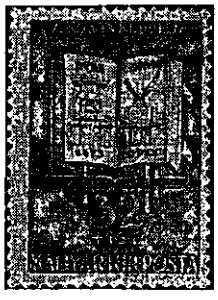
Forgalomba bocsátották 1940. július 1-évl, 1940. december 31-ig terjedő érvénnyel a 226.614/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/26. sz.), *forgalomból kivonták* a 267.756/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/54. sz.).

483. ábra

484. ábra

485. ábra

Árusították valamennyi kincstári postahivatal és a Bélyegértékesítő iroda csak sorozatban, egyébként korlátozás nélkül. Az árusítást 1940. szeptember 30-ával beszüntették.

A sorozat értékei és példányszámuk					
6+3 fillér	kékeszöld	200 000	16+8 fillér	sárgásbarna	200 000
10+5 fillér	barna	200 000	20+10 fillér	téglavörös	200 000
			32+16 fillér	sötétszürke	200 000

A *fogazatlan* (□) bélyegek példányszáma a 16+8 filléres címletből 1100 db, a többi címletből pedig 900–900 db.

A bélyegkép. A 6+3, 16+8 és 32+16 filléres címleten a bélyegkép alatt „MAGYAR·KIR·POSTA", a 10+5 és 20+10 filléres címleten „MAGYAR· KIRÁLYI · POSTA" felirat. A felár után középen „·", amit az *f* értékjelzés követ. A bélyegkép keretén kívül, alul jobb oldalon, a tervező: „TÓTH GYULA" neve.

A 6+3 filléres címleten a Hunyadi család rózsa alakú díszítményen nyugvó családi címere, a holló csőrében gyűrűt tart, faágon állva, jobbról fent félhold és csillag. A címerpajzs felett „HOLLÓSCÍMER" felirat, alatta a kétsoros értékjelzés (481. ábra).

A 10+5 filléres címleten a vajdahunyadi vár látható, jobb oldalon fent „HUNYADVÁRA" felirat, lent a kétsoros értékjelzés (482. ábra).

A 16+8 filléres címleten Mátyás király balra néző, babérkoszorúval díszített fejképe, előtte két sorban „1440–1490" születési és halálozási évszámok, felette „MÁTYÁS" felirat, a bélyegkép jobb alsó részén a kétsoros értékjelzés (483. ábra).

A 20+10 filléres címleten Mátyás király kolozsvári lovasszobra látható, amit Fadrusz János alkotott. A bélyegkép bal felső sarkában a kétsoros értékjelzés, jobb felső sarkában pedig „A·HADVEZÉR" felirat (484. ábra).

A 32+16 filléres címleten állványon levő nyitott kódex, bal oldali lapján korabeli sajtó rajza, felette „BUDA", alatta „1473"-as évszám, jobb oldali lapján a könyvírást jelképező rajz, felette „CORVIN", alatta „CODEX" felirat. A bélyegkép felső szélén „A·KÖNYVKEDVELŐ" felirat, a kétsoros értékjelzés a nyitott kódex alatt. (485. ábra.)

A 6+3, 16+8 és a 32+16 filléres címletek álló téglalap alakúak, bélyegképméretük 22×33 mm;

a 10+5 és 20+10 filléres címletek fekvő téglalap alakúak, bélyegképméretük 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*. A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as* ívben került forgalomba.

A 16+8 filléres címlet sárgásbarna színe világos árnyalatban a bélyegkép keretén kívülre, a bélyeg szélére is kiterjed.

A havi keletjelzést a 6+3, 16+8 és 32+16 filléres címletnél az alsó ívszélen a 95. bélyeg alatt, a 10+5 és 20+10 filléres címletnél pedig a bal oldali ívszélen a 41. bélyeg mellett helyezték el, amely valamennyi címletnél 40. VI.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron.

Vízjelállás 6+3, 16+8 és 32+16 filléres címleteké IX/B. 2., a 16+8 filléres címlet B. 1. állásban is,

a 10+5 és 20+10 filléres címleteké IX/A. 2., a 20+10 filléres címlet A. 1. állásban is.

Fogazat a 6+3, 16+8 és 32+16 filléres címleteké 12 1/2:12 fésűs, fogazatig terjedő méretük 26×37 mm,

a 10+5 és 20+10 filléres címleteké 12:12 1/2 fésűs, fogazatig terjedő méretük 37×26 mm.

1940. KELET VISSZATÉR

A posta a második bécsi döntéssel román területnek Magyarországhoz csatolása alkalmából 1 címletű bélyeget bocsátott ki.

A bélyegképet Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1940. szeptember 5-ével, 1941. június 30-ig terjedő érvénnyel a 238.567/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/35. sz.).

Árusította korlátozás nélkül valamennyi postahivatal és a Bélyegértékesítő iroda, 1940. december 31-ig.

Példányszám. A valószínűleg kibocsátott példányszám 4 020 000 db.

10 fillér zöld/sárga

A bélyegkép. Középen a királyi korona sárga alnyomattal, alatta és felette szétáradó fénykévék, a korona csüngőin keresztül „KELET·VISSZATÉR" hullámosan elhelyezett felirat. A koronától balra Szent István, dicsfényes fején királyi korona, jobbjában kard, felemelt baljában kereszt, lábánál Árpád-házi címerpajzs. A koronától jobbra Szent László, dicsfényes fején korona, jobbjában csatabárd, baljában országalma, lábánál a „10 f" színes értékjelzés. A bélyegkép alsó szélén sötét keretben „MAGYAR KIR·POSTA" fehér betűs felirat, a bélyegkép keretén kívül, alul, a tervező: „LÉGRÁDY SÁNDOR" neve (486. ábra).

A bélyeg fekvő téglalap alakú, bélyegkép-mérete 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*, két menetben. A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

486. ábra

488. ábra

487. ábra

Nyomási rendellenesség

Az első kibocsátás minden negyedik íve 54-ik bélyegén a „KELET· VISSZATÉR" szöveg között, a pont helyett „U" betűnek látszó hiba található (487. ábra).

100-as ívben került forgalomba. A havi keletjelzések elmaradtak. Ehelyett az Állami Nyomda a kétszínű nyomás képnyomólemezét és alapnyomólemezét az ívszélen akként jelölte meg, hogy a képlemez zöld színű jelzése mind a bal, mind a jobb oldali ívszélen az ötödik és hatodik sor között található. Bal oldalon két esetben egyszerű kereszt, három esetben fekvő kettőskereszt látható, melyek az eltérő nagyságokon kívül a kereszt szárainak eltérő hosszúságával különböznek egymástól. A nyomásra felhasznált lemezek számára az eltérő jelzésekből lehet következtetést levonni. A sárga alapnyomás egyébként

a bal oldali ívszélen, a zöld kereszt alatt mint kettőskereszt, a jobb oldali ívszélen mint egyszerű kereszt, az alsó ívszélen a 91. és 100. bélyeg alatt álló, illetve fekvő kereszt alakú.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat 12:12 1/2 fésűs. A bélyeg fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

Alkalmi bélyegzés.

1940. MÁTYÁS BLOKK

Az „Erdélyért" mozgalom céljára, 1 pengő felárral, 20 filléres címletű bélyeget magában foglaló bélyegblokkot bocsátott ki a posta.

A bélyegképet Tóth Gyula tervezte.

Forgalomba bocsátották 1940. november 7-ével, 1940. december 31-ig terjedő érvénnyel a 250.664/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/43. sz.), forgalomból kivonták a 267.756/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/54. sz.).

Árusította korlátozás nélkül valamennyi kincstári postahivatal és a Bélyegértékesítő iroda, 1940. november 30-ig.

Példányszám. A kibocsátó rendeletben meghatározott 250 000 példányszámból 81 688 db került megsemmisítésre. Forgalomba került a kettő különbözeteként 168 312 db.

20 fillér + 1 pengő kékeszöld/halványzöld

A bélyegblokk rajza. A bélyegblokk közepén elhelyezett „20 f+1 P" értékjelzésű címlet rajza megegyezik a Mátyás-sorozat 20+10 filléres címlet rajzával, eltérő színben. A bélyeget köralakban koszorú övezi, amit bal oldalon a Hunyadi-címer, jobb oldalon pedig kódex szakít meg (a Mátyás-sorozat 6+3 és 32+16 filléres címleteiről átvett rajzok). Felül kör alakú koszorúban Mátyás király arcképe (Mátyás-sorozat 16+8 filléres címlete után), alul a vajdahunyadi vár (Mátyás-sorozat 10+5 filléres címlete után). A várat szalagcsokor övezi, melynek nyitott végei között két sorban „ERDÉLYÉRT MDCCCCXL" felirat látható (488. ábra).

A bélyegblokk álló téglalap alakú, mérete 78×111 mm, a benne elhelyezett bélyeg fekvő téglalap alakú, a bélyegkép mérete 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással* két menetben. A nyomdai ívek egymás alatt két sorban 3–3 db összesen 6 db blokkot tartalmaznak, amelyeket egymástól színes csíkok választanak el.

1-es példányokban került forgalomba.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat a bélyegblokkban elhelyezett címlet 12 : 12 1/2 keretfogazatú, fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

1940. ERDÉLYÉRT

A posta, az országos „Erdélyért" gyűjtőbizottság céljaira 1,50 pengő felárral 3 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképet Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1940. december 2-ával 1941. január 31-ig terjedő érvénnyel a 257.369/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/48. sz.).

Árusította korlátozás nélkül valamennyi kincstári postahivatal és a Bélyegértékesítő iroda 1941. január 31-ig.

Példányszám. A kibocsátó rendeletben meghatározott 200 000 sorozatból 4430 sorozat került megsemmisítésre, a forgalomba került példányszám tehát 195 570 teljes fogazott sorozat.

A sorozat értékei

10+50 fillér kékeszöld 20+50 fillér ibolyavörös 32+50 fillér sárgásbarna

A bélyegkép. Valamennyi címleten az értékjelzés a bélyegkép bal alsó részén, az alsó szélén pedig „MAGYAR KIR.POSTA" felirat, a bélyegkép alatt jobb oldalon „LÉGRÁDY SÁNDOR" neve.

489. ábra

490. ábra

491. ábra

A 10+50 filléres címleten a hadak útjából kilépő magyar honvéd, jobb karját kitárja, baljában szuronyos fegyvert tart. A háttérben Csaba királyfi lóháton vágtat a hadak útján, jobbjában kard. A hadak útját csillagok szegélyezik. A bélyegkép bal felső sarkában „1940" évszám (489. ábra).

A 20+50 filléres címleten a Madonna magához von egy erdélyi ruhás férfit, akinek feje körül töviskoszorú van. A Madonna koronás és dicsfénnyel övezett fejét kétoldalt félkörben alulról felfelé, illetve felülről lefelé „PATRONA" és „HUNGARIAE" felirat veszi körül (490. ábra).

A 32+50 filléres címleten kopjafánál térdelő székely anya látható, aki kezében virágot tartó gyermekét magasra emeli. Háttérben jobb oldalon a felkelő nap, bal oldalon a napsugár özönében székely templom. A bélyegkép jobb felső sarkában „1940" évszám (491. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegkép méretük 22×33 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as* ívben kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések valamennyi címletnél az alsó ívszélen találhatók, mégpedig a 10+50 és 20+50 filléres címleteknél a 95. és 96. bélyeg között, a 32+50 filléres címletnél pedig a 95. bélyeg alatt. A keletjelzés valamennyinél egyaránt 40. XI.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron.

Vízjelállás IX/B. 2. A 10+50 filléres címlet B. 1. állásban is.

Fogazat 12 1/2 : 12 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×37 mm.

A „Magyar Képzőművészek Országos Szövetsége Segély- és Nyugdíjintézménye" és a „Magyar Művészetért" mozgalom támogatására 100%-os felárral 4 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki a posta.

A szűk körű meghívásos pályázat eredményeként a bíráló bizottság Konecsni György pályaművét javasolta kivitelezésre. A minisztertanács azonban úgy döntött, hogy a bélyegeken egyes kimagasló magyar műalkotásokat kell ábrázolni. A posta az idő rövidségére tekintettel a Konecsni György által tervezett bélyegeket állíttatta elő.

Forgalomba bocsátották 1940. december 15-ével 1941. március 31-ig terjedő érvénnyel a 263.921/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/51. sz.). *Árusítása* „A magyar művészetért" kiállítás színhelyén (Budapest, Műcsarnok) működő Budapest 72 sz. postahivatal kirendeltség 1940. december 15-től 22-ig az 1 pengő értékű kiállítási belépőjegy szelvényére 1 sorozatot szolgáltatott ki.

Példányszám. A kibocsátó rendeletben meghatározott 150 000 sorozat a teljes mennyiség kiárusítása folytán a forgalomba került példányszámot is jelenti.

A sorozat értékei

6+6 fillér	sötétzöld	16+16 fillér	ibolya
10+10 fillér	olajbarna	20+20 fillér	sötétvörös

A bélyegkép. Valamennyi címletnél széles fehér keretben nyújtott ovális alakú. A bélyegképen belül az ovális idomhoz alkalmazkodó „+MAGYAR·KIRÁLYI·POSTA+" felső részen elhelyezett és „MAGYAR·MŰVÉSZETÉRT" alsó részen elhelyezett felirat. A bélyegkép alatt a tervező: „KONECSNI GYÖRGY" neve.

A 6+6 filléres címleten a művészetet jelképező repülő szárnyas múzsa, baljában a művészetek pajzsa, jobbjában babérkoszorú. Az értékjelzést bal oldalon, középen helyezték el (492. ábra).

A 10+10 filléres címleten a szobrászatot jelképező álló férfi, jobbjában kalapács, baljában véső. Az értékjelzés jobb oldalon, alul elhelyezett (493. ábra).

A 16+16 filléres címleten a festészetet jelképező álló női alak, jobbjában ecset, baljában paletta, az értékjelzés bal oldalon alul (495. ábra).

A 20+20 filléres címleten a költészetet jelképező ágaskodó Pegazus, a múzsák szárnyas lova, az értékjelzés bal oldalon felül (494. ábra).

A 6+6 és 20+20 filléres címlet fekvő téglalap alakú, bélyegkép méretük 33×22 mm, a 10+10 és 16+16 filléres címletek álló téglalap alakúak, bélyegkép méretük 22×33 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as* ívben kerültek forgalomba.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron.

Vízjelállás a 6+6 és 20+20 filléres címleteké IX/A. 1 és 2., a 10+10 filléres címleté IX/B. 1 és 2., a 16+16 filléres címleté pedig IX/B. 2.

Fogazat a 6+6 és 20+20 filléres címleteké 12 : 12 1/2 fésűs, a címletek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm, a 10+10 és 16+16 filléresé 12 1/2:12 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×37 mm. *Alkalmi bélyegzés.*

A Művész bélyegsorozatnál említett célra 100%-os felárral 4 címletet magában foglaló fogazatlan bélyegblokk.

A bélyegképeket Konecsni György tervezte.

Forgalomba bocsátották 1941. január 5-ével 1941. március 31-ig terjedő érvénnyel a 268.027/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1940/54. sz.).

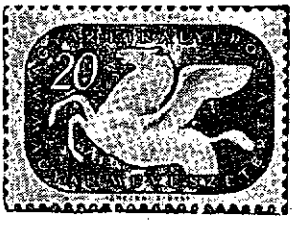
Árusította „A magyar művészetért" kiállítás színhelyén működő Budapest 72. postahivatali kirendeltség 1941. január 5-től január 12-ig, az 1 pengő értékű kiállítási belépőjegy szelvényére 1 db-ot szolgáltatott ki.

492. ábra

493. ábra

494. ábra

495. ábra

Példányszám 200 000 fogazatlan blokk.

A blokk címletei

6+6 fillér	olajbarna	16+16 fillér	kékeszöld
10+10 fillér	téglavörös	20+20 fillér	ibolya

A blokk és benne elhelyezett bélyegek rajza. A blokk halvány csontfehér alapszínezésű. A rajta elhelyezett négy bélyeg rajza azonos a Művész sorozat megfelelő címleteinek rajzával, eltérő színekben. A négy bélyegképet egymástól két függőleges és egy vízszintes hajszálvékony vonal választja el, melynek színe a 6+6 filléres címlet olajbarna színével egyezik meg (496. ábra).

A bélyegblokk fekvő téglalap alakú, mérete 125×85 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással* négy menetben és színben. A nyomdai ívek egymás alatti három sorban 2–2 db, összesen 6 db blokkot tartalmaznak. *1-es* példányokban került forgalomba.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/B. 1 és 2.

496. ábra

Fogazat. A bélyegblokkban elhelyezett bélyegek fogazatlanok. A hajszálvékony keretvonalig terjedő távolság csak a két fekvő téglalap alakú címletnél mérhető szélességi irányban és ez a méret 37 mm. *Alkalmi bélyegzés.*

Bérmentesítés. A bélyegblokkból kivett bélyegek bérmentesítésre nem voltak felhasználhatók.

1941. REPÜLŐ ALAP (II.)

A posta a Nemzeti Repülőalap támogatására 100%-os felárral 4 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképeket pályázaton nyert megbízás alapján Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1941. március 24-ével 1941. június 30-ig terjedő érvénnyel a 213.858/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/12. sz.).

Árusította valamennyi kincstári postahivatal csak sorozatban, egy-egy vásárlónak legfeljebb 5 sorozatot szolgáltatva ki.

Példányszám 200 000 fogazott sorozat.

A sorozat értékei

6+6 fillér	olajzöld	20+20 fillér	vörös
10+10 fillér	ibolyavörös	32+32 fillér	zöldeskék

A bélyegkép. A fogazatig terjedő bélyegkép felső szélén „HORTHY MIKLÓS NEMZETI REPÜLŐALAP" felirat, az értékjelzés a bélyegkép alatt bal

oldalon, jobb oldalon a repülőalap jelvénye, a bélyegkép alsó szélén „MAGYAR KIR. POSTA" felirat, alatta jobb oldalon a tervező: „LÉGRÁDY SÁNDOR" neve.

A 6+6 filléresen jobbra néző szárnyas pilótafej látható (497. ábra),

a 10+10 filléresen jobb kezében repülőgép modellt tart cserkészfiú (498. ábra),

497. ábra

498. ábra

499. ábra

a 20+20 filléresen vitorlázó repülőgép felhős háttérrel (499. ábra),

a 32+32 filléresen kétoldalról félkörívben „+BOROSTYÁNOS+" „+SZŰZ MÁRIA+" feliratokkal körülvett Mária-fej, balra három repülőgéppel (500. ábra)

Valamennyi címlet fekvő téglalap alakú, fogazatig terjedő bélyegkép méretük 37×26 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as* ívben kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések 6+6 filléres címletnél a bal oldali ívszélen az 5. és 6. sor között, 10+10, 20+20 és 32+32 filléres címleteknél a bal oldali ívszélen a 41. bélyeg mellett, 32+32 filléres címletnél ezen kívül a jobb oldali ívszélen a 60. bélyeg mellett van elhelyezve.

A 6+6, 20+20 és 32+32 filléres címletek jelzése 41. III., a 10+10 filléres címlet jelzése 41. II.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron.

Vízjelállás 6+6, 20+20 és 32+32 filléres címleteké IX/A. 1 és 2., a 10+10 filléres címleté IX/A. 2.

Fogazat 12 : 12 1/2 fésűs.

1941. BARNÁSVÖRÖS PORTÓ (I.)

Új rajzú, 9 címletből álló portó bélyegsorozat. *A bélyegképet* Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1941. április 5-ével a 219.226/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/17. sz.), *forgalomból kivonták* 1946. június 30-ával a 233.703/4. sz. rendelettel (P.R.T. 1946/38. sz.).

A sorozat értékei és példányszámuk			10 fillér	barnásvörös	110 800
2 fillér	barnásvörös	110 000	12 fillér	barnásvörös	105 600
4 fillér	barnásvörös	102 400	16 fillér	barnásvörös	96 000
6 fillér	barnásvörös	108 000	20 fillér	barnásvörös	110 800
8 fillér	barnásvörös	107 200	40 fillér	barnásvörös	109 200

A bélyegkép valamennyi címleten a középen elhelyezett értékszámot három oldalról övező szalagon „MAGYAR" „KIRÁLYI" „POSTA" felirat olvasható. A dőlt rajzú értékjelzés alatt „fillér" felirat ugyancsak dőlt betűkkel. Az értékjelzés felett fekvő postakürt, kör alakú menetében a magyar címer, felette a királyi korona. Az alsó szalag alatt a tervező: „LÉGRÁDY S." neve (501. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegkép méretük 18×22 mm.

500. ábra

501. ábra

502. ábra

503. ábra

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*. A nyomdai ívek 4×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések valamennyi címletnél a bal oldali vagy jobb oldali ívszélen az 5. és 6. sor között vannak elhelyezve és a következők:

2, 4, 8, 12, 16 és 40 filléres címletnél 41. III.* 41. III. IV.

6, 10 és 20 filléres címletnél 41. II.* 41. II. IV.

Készült XXXI. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat 15 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 22×26 mm.

1941. DÉL VISSZATÉR

A posta jugoszláv területnek Magyarországhoz történt csatolása alkalmából bélyegpárt bocsátott ki.

A bélyegpárt az 1939. évi I. Templom sorozat 10 és 20 filléres címletének felülnyomásával állították elő.

A bélyegképet Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1941. április 21-ével 1942. június 30-ig terjedő érvénnyel a 221.536/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/18. sz.), korlátlan *árusítását* 1941. december 31-ével szüntették be a 270.643/3. sz. rendelettel (P.R.T. 141/59. sz.).

A sorozat értékei	*Készült*	*Megsemmisítve*	*Forgalomba került*
10 fillér barna/vörös	3 040 000	17 327	3 022 673
20 fillér vörös/sötétzöld	3 086 400	6 607	3 022 792

Bélyegkép azonos az 1939. évben kibocsátott I. Templom sorozat 10, illetve 20 filléres címleteinek rajzával, a címletek bélyegképének közepén „DÉL-VISSZATÉR" hullámvonalú felülnyomattal (502. és 503. ábra).

Nyomták az Állami Nyomdában raszteres mélynyomással,

a 10 filléres címlet vörös és a 20 filléres címlet sötétzöld felülnyomatát *könyvnyomással* állították elő.

Ismert olyan 10 filléres bélyegpár, amelyen az egyikről, feltehetően ívbehajlás folytán, a felülnyomat hiányzik.

100-as ívben került forgalomba.

A havi keletjelzés mindkét címletnél a bal oldali vagy jobb oldali ívszélen az 5. és 6. sor közt van elhelyezve és a következő: 10 fillér 41. II. * 41. IV.* 41. IX.; 20 fillér 41. III. * 41. VIII.

Vízjelállás. 10 filléres címleté IX/A. 1 és 2., 20 filléres címleté IX/A. 2.
Alkalmi bélyegzés.

1941. KORMÁNYZÓI-SOROZAT (II.)

Új rajzú, általános forgalmú pengős értékjelzésű, 3 címletből álló bélyegsorozatot adtak ki.

A bélyegképet az Erdey Dezső által alkotott mellszobor alapulvételével Légrády Sándor és Márton Ferenc tervezte.

Forgalomba bocsátották 1941. június 18-ával a 230.458/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/28. sz.), árusítását az 1944. október 19-i 241.833/3. sz. rendelettel

504. ábra

505. ábra

506. ábra

(P.R.T. 1944/46. sz.) azonnali hatállyal beszüntették, majd az 1944. december 4-én kelt 247.293/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/53. sz.) a készleteknek az értékcikkraktárba történő beszolgáltatását rendelték el, érvényességi idejét 1947. december 31-ében állapítva meg. *Forgalomból kivonták* 1945. augusztus 15-ével az I. ad 113.566/A. 4. sz. rendelettel (P.R.T. 1945/14. sz.).

A sorozat értékei és példányszámuk					
1 pengő	zöld/sárga	1 367 800	2 pengő	barna/sárga	836 800
			5 pengő	ibolya/sárga	195 600

A bélyegkép. Valamennyi címlet fehér keret nélküli, a bélyegkép közepén Horthy Miklós kormányzó balra néző arcképe, balról babér-, jobbról tölgyfalombfüzér díszítéssel. Az értékjelzés mindkét díszítmény felső részén, a „MAGYAR KIR. POSTA" felirat a bélyegkép alsó részén, alatta a tervezők neve, „LÉGRÁDY SÁNDOR" és „MÁRTON FERENC" van elhelyezve. Az arckép halványsárga alapnyomással (504. ábra).

Valamennyi címlet fekvő téglalap alakú, fogazatig terjedő bélyegkép méretük 37×26 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában raszteres mélynyomással két menetben és színben. A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

100-as ívben kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések a következők:

1 pengő	2 pengő	5 pengő
41. V. * 41. V. XI.	41. V. * 41. V. VII. 41. V. VII. XI.	41. V.

A keletjelzések a bal oldali, vagy jobb oldali ívszélen az 5. és 6. sor közt találhatók.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat 12 1/2 : 12 fésűs.

1941. SZÉCHENYI

Gróf Széchenyi István születésének 150-ik évfordulójára 5 címletből álló emlékbélyegsorozatot bocsátott ki a posta.

A bélyegképeket pályázaton elnyert megbízás alapján Gebhardt Tibor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1941. szeptember 21-ével 1942. június 30-ig terjedő érvénnyel a 241.664/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/43. sz.). Korlátlan *árusítását* az 1941. december 16-i 270.634/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/59. sz.) 1941. 57.ember 31-ével beszüntették. A 267.195/3. sz. rendelet szerint (P.R.T. 1941/dec sz.) 1942. január 1-től a postahivatalok belkezelésben használták.

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
10 fillér olajzöld	3 956 200	200 487	3 755 713
16 fillér barna	2 022 200	518 337	1 503 863
20 fillér sötétvörös	4 081 000	18 760	4 062 240
32 fillér vörösnaranes	2 069 200	654 271	1 414 929
40 fillér kék	2 013 200	194 594	1 818 606

A bélyegkép. A 10 filléres címlet jobb oldalán gr. Széchenyi István fejképe, tőle balra a Széchenyi család címere látható. A bélyegkép bal felében oldalt és fent derékszögben megtörve „MAGYAR KIR. POSTA", alatta a „10 f" értékjelzés, ettől jobbra „GR. SZÉCHENYI ISTVÁN" kétsoros felirat (505. ábra).

A 16 filléres címlet jobb oldalán gr. Széchenyi István alakja látható, jobb kezében az Akadémia alapító okirata, háttérben a sugárral övezett Magyar Tudományos Akadémia épülete, balra levéldísszel ékesített égő fáklya van. A bélyegkép alsó szélén „MAGYAR KIR. POSTA" felirat, a jobb felső sarokban az értékjelzés (506. ábra).

A 20 filléres címlet az aldunai Kazán-szoros szikláit karjával szétfeszítő óriást ábrázol, a Dunán egy hajóval, a bal oldali sziklán emléktábla. A „MAGYAR KIR. POSTA" felirat és az értékjelzés a bélyegkép alsó szélén egymás mellett van elhelyezve (507. ábra).

A 32 filléres címleten a Lánchíd és a háttérben a budai vár látható. A bélyeg-

507. ábra

508. ábra

509. ábra

kép alsó szélén „MAGYAR KIR. POSTA" felirat, jobb felső sarkában az értékjelzés (508. ábra).

A 40 filléres címlet jobb felében jobb karjával egy hajónak és egy mozdonynak irányt mutató, bal kezében a kereskedelem jelvényét tartó Merkur látható. A „MAGYAR KIR. POSTA" felirat és az értékjelzés a bélyegkép alsó szélén egymás mellett van elhelyezve (509. ábra).

Valamennyi címleten a bélyegkép alatt jobb oldalon alul a tervező: „GEBHARDT T." neve.

Valamennyi címlet fekvő téglalap alakú, a bélyegképek mérete 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as* ívben kerültek forgalomba.

Nyomási rendellenességek

A 10 filléres címlet ívének 40-ik bélyegén a bal oldali holló mellén fehér folt látható,

a 40 filléres címlet ívének 12-ik bélyegén a hajó árbocáról hiányzik a zászló.

A havi keletjelzések a bal oldali vagy jobb oldali ívszélen a 41. illetve az 50. bélyeg mellett, vagy az 5. és 6. sor között vannak elhelyezve.

10 fillér 41. VIII. * 41. VIII. IX. * 41. IX. 16, 32 és 40 fillér 41. IX.
20 fillér 41. IX. * 41. X.

Készült III. sz. IX. vízjelű papíron. *Vízjelállás* IX/A. 1 és 2.

Fogazat 12 : 12 1/2 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

Alkalmi bélyegzés.

VIII. Fejezet

AZ 1941–44. ÉVI RASZTERES MÉLYNYOMÁSÚ BÉLYEGKIBOCSÁTÁSOK

A bélyegkibocsátásokra rányomja jellegét a második világháború és az alkalmi kibocsátások jó része háborús témájú, illetve a háborúban sérültek támogatását célozza.

A bélyegblokkok mellett megjelennek a *kisívek* is, melyek 4, 10, 25 vagy 50 bélyeget tartalmaznak.

Nyomdai ívek. A nyomdai íveknél fennmaradt a korábbi Fejezet szerint bevezetett rendszer, mely szerint a kisalakú bélyegek nyomdai íve 4×100, a nagyalakú bélyegeké pedig 2×100 bélyegképet tartalmaz. Ez alól a kétszínnyomású bélyegek, valamint a kisívekben forgalomba került bélyegek képeznek kivételt, amit az egyes kibocsátásoknál tüntetünk fel.

Ívszélnyomatok. Az ívszélnyomatok közül a *havi keletjelzés* a VII. Fejezetben ismertetett módon továbbra alkalmazásra kerül egyes kisívekben forgalomba bocsátott bélyegek kivételével. A Hadvezérek sorozat egyes címletei 100-as ívén havi keletjelzés nem található. A havi keletjelzés az eddigi rendszertől eltérően került elhelyezésre a Horthy gyászbélyeg és a Hadigondozás sorozat egyes címleteinek ívszélén. Ezt a kibocsátásoknál részletezzük.

Papír. A bélyegek gyártásához továbbra is a 70 g-os 0,08 mm vastagságú papírt használják, mégpedig a kisalakú bélyegekhez a XXXI. sz. 49×57 cm, a nagyalakú bélyegekhez pedig a III. sz. 42×60 cm méretű papírt.

Vízjel. A „kettőskeresztes címer" elnevezésű (X.) vízjel bevezetése a 249.120/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/45. sz.) történt a II. Templom – fillér sorozat 3, 8, 12, 24 és kisalakú 80 filléres címleteinek kibocsátásánál, melyeket a havi keletjelzések tanúsága szerint első ízben 1941. IX. hóban állítottak elő.

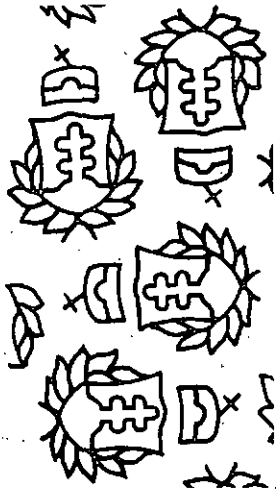
A Monográfia I. kötetében részletesen leírt kétféle vízjelhelyzetet és azon belül a 2–2 vízjellállást az 510–513. ábrán mutatjuk be.

Fogazat. A bélyegek *fésűsfogazatúak*, kivéve a 4-es és 10-es kisívben kibocsátott címleteket, amelyek keretfogazással rendelkeznek. Fogazatlan (□) példányok minden kibocsátásnál előfordulnak s nem egyebek, mint kereskedelmi árusításba bocsátott II. fázisnyomatok.

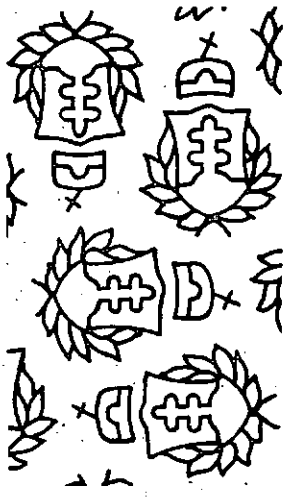
Elfogazással – ritkán – itt is találkozunk (514. ábra).

Díjszabás. A postai díjszabás e rövid időszak alatt két ízben is változik, ami a pengő értékének fokozatos romlását, egyszersmind az infláció megindulását jelzi. A postai díjszabás táblázat a fejezet végén.

A háborúra tekintettel a belföldi légijáratok megszűntek s így a belföldi légipostai pótdíj nem került szabályozásra. A *külföldi légipostai pótdíjakról* az I. ad 206.200. sz. (P.R.T. 1943/10. sz.) és az I. ad 211.654. sz. (P.R.T. 1943/17.

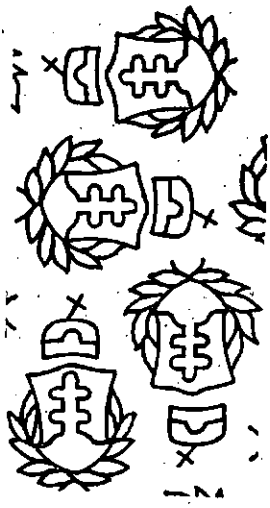
510. ábra
X/A. 1. vízjelállás

511. ábra
X/A. 2. vízjelállás

512. ábra
X/B. 1. vízjelállás

513. ábra
X/B. 2. vízjelállás

514. ábra

sz.) rendeletek intézkednek ebben az időszakban utoljára a korábban meghatározott pótdíjak változatlanul hagyásával.

Mint érdekességet kell megemlíteni a *tábori légipostai válaszos levelezőlapok* rendszeresítését (262.723/4. sz. rendelet — P.R.T. 1942/53. sz.). A rendelet szerint a világoskék lapokból a hadműveleti területen levők között hetenként egy db-ot osztanak szét.

Végül egy takarékossági intézkedésről is be kell számolnunk. A 206.414/4.

sz. rendelettel (P.R.T. 1944/9. sz.) a háborús anyagtakarékosság követelményeire tekintettel kizárólag belföldi forgalomban és csak közönséges levélpostai küldemények céljára átlátszó ablakos borítékok helyett *nyitott ablakú borítékok* használatát vezették be.

1941. TEMPLOMOK (II.)

Az 1939. évi I. Templomok bélyegsorozat rajzával, de X. vízjelű papíron és a postai díjszabás időközben történt változására tekintettel részben eltérő értékjelzéssel általános forgalmú, 14 címletből álló bélyegsorozat.

A bélyegképeket Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották a 3, 8, 12, 24 és 80 filléres címletet 1941. szeptember 10-ével a 249.120/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/45. sz.), az 1, 5, 6, 10, 20, 30, 40, 50 és 70 filléres címletet 1941. október 10-ével a 254.772/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/50. sz.). *Forgalomból kivonták* az 1—24 és 80 filléres címleteket 1943. december 31-ével a 243.932/3. sz. (P.R.T. 1943/53. sz.) és 253.262/3. sz. (P.R.T. 1943/60. sz.) rendeletekkel, a 30—70 filléres címletek érvényességét a 228.506/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/31. sz.) eredetileg 1944. augusztus 31-ével akarták megszüntetni, majd a 233.040/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/37. sz.) ezzel az időponttal árusításukat szüntették be, érvényességüket 1947. december 31-ig meghosszabbítva, végül is forgalomból kivonták 1945. augusztus 15-ével a 113.566/A. 4. sz. rendelettel (P.R.T. 1945/11. sz.).

A sorozat értékei és példányszámuk

A sorozat értékei	Példányszám		
	Készült	Megsemmisítve	Forgalomba került
1 fillér borvörös	25 330 000	224 939	25 105 061
3 fillér sötétbarna	101 990 000	853 771	101 136 229
5 fillér szürkésibolya	4 050 000	76 575	3 973 424
6 fillér zöld	5 200 000	26 644	5 173 356
8 fillér szürkészöld	22 800 000	19 823	22 780 177
10 fillér barna	30 210 000	43 196	30 166 804
12 fillér narancsvörös	47 660 000	67 486	47 592 514
20 fillér vörös	105 540 000	114 869	105 425 131
24 fillér ibolyabarna	6 000 000	1 024 586	4 975 414
30 fillér vörösibolya	5 560 000	—	5 560 000
40 fillér zöldeskék	5 380 000	—	5 380 000
50 fillér olajzöld	4 978 000	—	4 978 000
70 fillér barnásvörös	6 510 000	—	6 510 000
80 fillér sárgásbarna	12 243 000	48 160	12 194 840

A bélyegképek. Az 1—12 filléres címlet rajza azonos az I. Templom bélyegsorozat 1—16 filléres értékeinek (454. ábra),

20 és *24 filléres címlet* rajza azonos az I. Templom 20 filléres értékének (455. ábra),

a 30—70 filléres címletek rajza azonos az I. Templom 30, 40, 50 és 70 filléres értékeinek (457. és 459—461. ábra),

a 80 filléres címlet rajza azonos az I. Templom 25 filléres értékének rajzával (456. ábra).

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*. A nyomdai ívek az 1 – 24 és 80 filléres címletekből 400 – 400, a 30 – 70 filléres címletekből 200 – 200 bélyegképet tartalmaznak. *100-as* ívben kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések az 1 – 24 és 80 filléres címleteknél a bal oldali, vagy jobb oldali ívszélen az 5. és 6. sor között, a 30 – 70 filléres címleteknél pedig az alsó ívszélen a 95. és 96. bélyegek közt vannak elhelyezve. 50 filléres címletből találtunk olyan ívet, melyen keletjelzés nincsen.

1 fillér
41. X. * 41. XI. * 41. XI. 42. I. * 42. I. * 42. II.
42. VI. * 42. VII. (4) * 42. VIII.
3 fillér
41. IX. (4) * 41. X. (2) * 41. XI. (3) * 41. XII.
42. I. (2) * 42. II. (4) * 42. III. * 42. IV.
42. V. (2)
42. VI. (2) * 42. VII. * 42. VII. VIII.
42. VIII. * 42. IX. (2)
5 fillér
41. X. * 41. XII. * 41. XII. 42. VII.
6 fillér
42. II. * 42. II. V.
8 fillér
41. IX. (2) * 41. IX. X. * 41. IX. X. XI.
41. XII. * 42. I. * 42. IV. * 42. VIII.
10 fillér
42. I. (2) * 42. II. * 42. II. III. * 42. III. * 42. IV.
12 fillér
41. IX. (3) * 41. X. (2) * 41. XI. (2)
41. XI. XII.
41. XII. (3) * 42. I. * 42. III. (2)
42. III. IV.
42. IV. (3) * 42. IV. V. * 42. V. (2)
42. IX.
20 fillér
41. XI. * 41. XII. (2) * 41. XII. 42. I. * 42. I.
42. II. * 42. III. * 42. IV. * 42. V. (4) * 42. VI. (3)
42. VII. (4) * 42. VII. VIII. * 42. VIII.
42. IX. (3) * 42. X.
24 fillér
41. IX. * 41. X. (2)
30 fillér
41. V. VII. X. XII. * 42. I. * 42. V. * 42. X.
40 fillér
41. XI. * 41. XI. 42. II. * 41. XI. 42. II. IV.
42. VI. * 42. VI. VII. * 42. X.
50 fillér
41. X. XII. 42. II. * 42. III.
70 fillér
42. I. * 42. IV. * 42. VII.
80 fillér
41. IX. * 41. IX. X. * 42. V. * 42. V. VII.

Vízjelállás 1 – 24 és 80 filléres címleteké X/A. 1 és 2., a 30 – 70 filléres címleteké B. 1 és 2.

Fogazat 1 – 24 és 80 filléres címleteké 15 fésűs, a 30 – 70 filléres címleteké 12 1/2 : 12 fésűs, a fogazatig terjedő bélyegméret az 1 – 24 és 80 filléres címleteknél 22 × 26 mm, a 30 – 75 filléres címleteknél 26 × 33 mm.

A 8 filléres címletből ismeretes alsó szélén fogazatlan példány.

A 30 filléres címletből egy ív (100 db) fogazás nélkül került ki a posta értékcikkraktárából 1942. nyarán az Ó- és újsziváci postamesteri hivatalhoz. A lefolytatott vizsgálat adatai szerint a postamester ezeket a bélyegeket magas felárral a bélyegkereskedelemben értékesítette.

1941 – 1944. BARNÁSVÖRÖS PORTÓ (II.)

Az I. vörösbarna portó bélyegsorozat rajzával, de X. vízjelű papíron és a postai díjszabásban bekövetkezett változásra tekintettel új értékekkel kiegészített, 16 címletből álló portó bélyegsorozat.

A bélyegképeket Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották a 2, 4, 6, 8, 10, 12, 16, 20 és 40 filléres címletet 1941. október 10-ével a 254.772/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1941/50. sz.), a 2, 24 és 50 filléres címletet 1941. december 17-ével a 270.577/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/59. sz.), a 18, 30, 36 és 60 filléres címletet 1944. március 16-ával a 211.998/3.

sz. rendelettel (P.R.T. 1944/13. sz.). *Forgalomból kivonták* valamennyi címletet 1946. június 30-ával a 233.703/4. sz. rendelettel (P.R.T. 1946/38. sz.).

A sorozat értékei és példányszámuk

2 fillér	barnásvörös	5 567 600	18 fillér	barnásvörös	1 060 000
3 fillér	barnásvörös	4 275 600	20 fillér	barnásvörös	8 857 600
4 fillér	barnásvörös	5 553 600	24 fillér	barnásvörös	2 279 200
6 fillér	barnásvörös	2 094 800	30 fillér	barnásvörös	2 005 200
8 fillér	barnásvörös	3 611 600	36 fillér	barnásvörös	1 119 200
10 fillér	barnásvörös	11 302 400	40 fillér	barnásvörös	4 537 200
12 fillér	barnásvörös	3 445 600	50 fillér	barnásvörös	1 972 000
16 fillér	barnásvörös	1 950 400	60 fillér	barnásvörös	1 675 600

A bélyegkép. Valamennyi címlet rajza azonos az I. Barnaportó értékeinek rajzával (501. ábra).

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.*

A nyomdai ívek 4×100 bélyegképet tartalmaznak.

A havi keletjelzések valamennyi címletnél a bal oldali vagy jobb oldali ívszélen az 5. és 6. sor között, illetve a 41. vagy 60. bélyeg mellett találhatók,

2 fillér
41. III. IV. X. * 43. I. * 43. VI.
3 fillér
41. XII. * 41. XII. 42. I. * 42. III.
42. III. IV.
4 fillér
41. X. * 42. IX. * 42. IX. 43. IV. (2)
6 fillér
41. II. IV. X. * 41. II. IV. X. 42. VII.
41. II. IV. X. 42. VII. IX.
41. II. IV. X. 42. VII. IX. 43. VII.
8 fillér
41. III. IV. XI. * 42. XI. * 42. XI. 43. III.
42. XI. 43. III. X. * 41. III. IV. XI. 42. IV.
10 fillér
41. II. IV. X. * 43. I. * 43. I. V. * 43. I. V. XI.
43. I. V. XI. 44. IV.
43. I. V. XI. 44. IV. VI.
43. I. V. XI. 44. IV. VI. VIII.
12 fillér
42. II. * 42. II. VII. * 42. II. VII. IX.
42. II. VII. IX. 43. III. * 43. XI.
16 fillér
41. III. IV. 42. II. * 43. II. * 43. II. V.
18 fillér
44. II.
20 fillér
41. II. IV. X. * 42. VII. * 42. X.
42. X. 43. V. * 42. X. 43. V. IX. * 43. X.
24 fillér
41. XI. * 41. XI. 42. I.
30 fillér
44. II.
36 fillér
44. II.
40 fillér
41. III. IV. 42. II. * 43. I. * 43. I. VI.
43. I. VI. XI.
50 fillér
41. XII. * 41. XII. 42. I.
41. XII. 42. I. 43. IV.
60 fillér
44. II.

Vízjelállás X/A. 1 és 2.

Fogazat 15 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 22×26 mm.

Bérmentesítés. Érdekes bérmentesítést tett lehetővé a 263.761/4. sz. rendelet (P.R.T. 1941/55. sz.), mely szerint: „A 3 filléres portóbélyegeknek a közeljövőben megtörténő forgalomba hozataláig megengedem, hogy a hivatalok a „Hivatalból portóköteles" nyomtatványok 3 filléres portójának leróvásához 2 filléres portóbélyeget és 1 filléres levélbélyeget használhassanak. A levélbélyeg mellé a hivatalok a „portó" szót jegyezzék fel. Ez a rendeletem a 3 filléres portóbélyeg kibocsátása, illetőleg a postahivataloknak a 3 filléres portóbélyeggel való ellátása után külön intézkedés nélkül hatályát veszti."

A posta a második világháborúban harcoló honvédek karácsonyi ajándékozása céljára 1,60 pengő felárral 5 címletből álló jótékonysági bélyegsorozatot bocsátott ki.

A 8+12 – 40+60 filléres címleteket Gebhardt Tibor, a 20+40 filléres címletet Fery Antal tervezte.

Forgalomba bocsátották 1941. december 1-ével a 264.792/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/55. sz.) 1942. június 30-ig terjedő érvénnyel, amit a 270.634/3. sz. rendelet (P.R.T. 1941/59. sz.) határozott meg. A 20+40 filléres címlet árusítását 1942. január 31-ével a 210.520/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1942/4. sz.) szüntették meg.

Árusították a 8+12, 12+18, 20+30 és 40+60 filléres címleteket Budapest 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 62, 72, 112 és 114, Debrecen 1, Győr 1, Kaposvár 1, Kassa 1, Kolozsvár 1, Miskolc 1, Nagykanizsa 1, Nagyvárad 1, Nyíregyháza 1, Pécs 1, Sopron 1, Szabadka 1, Szeged 1, Székesfehérvár 1, Szolnok 1, Szombathely 1, Újvidék 1 és Zombor 1 sz. postahivatalok egy-egy vásárlónak 5–5 db kiszolgáltatásával. A 20+40 filléres címletet valamennyi postahivatal és a Bélyegértékesítő Iroda korlátlanul árusította.

A sorozat értékei és példányszámuk					
8+12 fillér	zöld	300 000	20+30 fillér	palaszürke	300 000
12+18 fillér	olajzöld	300 000	40+60 fillér	barna	300 000
			20+40 fillér	vörös	1 000 000

A bélyegkép. Valamennyi címleten a bélyegkép felső szélén „HONVÉDEINK KARÁCSONYÁRA 1941" alsó szélén „MAGYAR KIR·POSTA"

515. ábra

516. ábra

fehér betűs felirat, a bélyegkép alatt jobb oldalon a 8+12, a 12+18, 20+30 és 40+60 filléres címleteken „GEBHARDT T.", a 20+40 filléres címleten „FERY ANTAL" neve, színes betűkkel.

A 8+12 filléres címleten három harcban álló honvéd, a színes értékjelzés a bélyegkép jobb felső részén (515. ábra),

a 12+18 filléres címleten tüzelőállásban levő ágyú látható négy tüzérrel, előtte égő házromok, az értékjelzés fehér színben a bélyegkép jobb alsó részén (516. ábra),

a 20+30 filléres címleten két támadásban levő harckocsi és felettük repülőgép látható, a színes értékjelzés a bélyegkép jobb felső részén (517. ábra),

a 40+60 filléres címleten zászlót tartó huszár és balkarját üdvözlésre emelő kerékpáros honvéd látható, a színes értékjelzés a bélyegkép bal felső részén (519. ábra),

a 20+40 filléres címleten kettőskereszten virágdíszes kard látható, körülötte fénykévék, mellette jobb oldalon rohamsisakos honvédfej. A kétsoros értékjelzés a bal felső részen, a „20"-as értékszám fehér színű, a „+40"értékszám az alatta levő fenyőággal együtt színes (518. ábra).

Valamennyi címlet fekvő téglalap alakú, bélyegkép méretük 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában raszteres mélynyomással. *A nyomdai ívek* 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as* ívben kerültek forgalomba.

517. ábra

518. ábra

519. ábra

Nyomási rendellenesség. A 8+12 filléres címlet ívének 62-ik bélyegén látható. A kézigránátot hajító honvéd bal lábán fehér folt.

A havi keletjelzések a bal oldali ívszélen az 5. és 6. sor között vannak elhelyezve és valamennyi címletnél 41. XI.

Vízjelállás valamennyi címletnél X/A. 2., a 20+40 filléres címlet A. 1. állással is.

Fogazat 12:12 1/2 fésűs. A bélyegek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

1941–1942. HORTHY PENGŐ (III.)

A posta az előző (II.) pengős címleteket X. vízjelű papíron is kibocsátotta ugyanabban a 3 értékben.

A bélyegképet Légrády Sándor és Márton Ferenc tervezte.

Forgalomba bocsátották az 1941. október 10-én kelt 254.772/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1941/50. sz.), amely közlést tartalmaz, hogy az 1, 2 és 5 pengős bélyegek ezentúl az új vízjelű (X. sz.) papíron készülnek. Tényleges kibocsátásuk a havi keletjelzések alapján állapítható meg, amelyek szerint az 5 pengős címlet 1941. november hóban, az 1 és 2 pengős címlet pedig 1942. február hóban jelent meg. Az árusítás azonnali hatályú beszüntetésére, a készletek beszolgáltatására a korábbi kibocsátásnál említett rendelkezések az irányadók, *a forgalomból kivonás* ugyanúgy 1945. augusztus 15-ével az I. ad 113.566/A. 4. sz. rendelettel (P.R.T. 1945/14. sz.) történt.

A sorozat értékei és példányszámuk			
1 pengő zöld/sárga	31 412 000	2 pengő barna/sárga	10 172 000
		5 pengő ibolya/sárga	2 680 000

A havi keltezések a következők:

1 pengő
42.II. * 42.III. * 42.III.VII. * 42.VII. 42.VII.VIII
42.VII.VIII.X. * 43.III. * 43.IV. * 43.VII.(2) 43.VIII. * 43.IX. * 43.X.

2 pengő
41.V.VII.XI.42.II. * 41.V.VII.XI.42.II.VI.
42.X. * 43.II. * 43.VII. * 43.VII.IX.
43.X. * 44.IV.

5 pengő
41.V.XI. * 41.V.XI.42.II. * 41.V.XI.42.II.V.
41. V. XI. 42. II. V. 43. V.
41. V. XI. 42. II. V. 43. V. IX.
41. V. XI. 42. II. 5. 43. V. IX. X.

Vízjelállás X/A. 1 és 2.

1942. REPÜLŐALAP (III.)

A „Nemzeti Repülő Alap" támogatására 100%-os felárral 4 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki a posta.

A bélyegképet Gönczi Gebhardt Tibor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1942. március 15-ével 1942. december 31-ig terjedő érvénnyel a 218.502/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1942/10. sz.). *Forgalomból kivonták* a 268.619/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1942/58. sz.).

Árusítása 1942. április 30-ig valamennyi kincstári postahivatal útján történt, egy-egy vásárlónak 5—5 sorozatot szolgáltattak ki, ezt követően a 227.159/3. sz. rendelet szerint (P.R.T. 1942/18. sz.) csak a Bélyegértékesítő iroda árusította azonos feltételek mellett 1942. december 31-ig.

A sorozat értékei					
8+8 fillér	zöld	12+12 fillér	kék	30+30 fillér	vörös
		20+20 fillér	barna		

A kibocsátó rendelet a *példányszámot* 400 000 sorozatban határozta meg.

A bélyegkép. Valamennyi címleten a bélyegkép felső szélén „HORTHY MIKLÓS NEMZETI REPÜLŐ ALAP" színes, alsó szélén „MAGYAR KIR.

520. ábra

521. ábra

522. ábra

523. ábra

POSTA" részben halvány színű felirat, a bélyegkép alatt jobb oldalon a tervező: „GÖNCZI GEBHARDT T." neve.

A 8+8 filléres címleten felfelé tekintő ejtőernyős látható, felette repülőgép a repülő alap jelvényével, a részben fehér, részben halvány színű értékjelzés a bélyegkép bal alsó részén (520. ábra).

A 12+12 filléres címleten 5 vitorlázó repülőgép látható, felette a hadak útján Csaba királyfi két lovassal, a színes értékjelzés a bélyegkép bal felső sarkában (521. ábra).

A 20+20 filléres címleten vitorlázó repülőgép látható, mögötte nyilazó ősmagyar, a kétsoros színes értékjelzés a bélyegkép bal felső sarkában (522. ábra).

A 30+30 filléres címleten balról repülőgép eleje légcsavarral, alatta az előtérben egy női és egy férfi pilóta, az utóbbi balkarjával irányt mutat, felettük jobbra repülő turulmadár, fején a királyi koronával, a részben fehér, részben halvány színű értékjelzés a bélyegkép jobb alsó részén (523. ábra).

A 8+8 és 30+30 filléres címlet álló téglalap alakú, bélyegkép méretük 22×33 mm., a 12+12 és 20+20 filléres címlet fekvő téglalap alakú, bélyegkép méretük 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 6×25 bélyegképet tartalmaznak, az ív felső részén 3×25 és alsó részén 3×25-t.

25-ös kisívben kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések a 8+8 és 30+30 filléres címleteknél az alsó ívszélen a 95. bélyeg alatt, a 12+12 és 20+20 filléres címleteknél pedig a jobb oldali ívszélen a 41. bélyeg mellett van elhelyezve és valamennyi címletnél 42. II.

Vízjelállás a 8+8 és 30+30 filléres címleté X/B. 2., a 12+12 filléres címleté A. 1., a 20+20 filléres címleté A. 2.

Fogazat a 8+8 és 30+30 filléres címleté 12 1/2:12 fésűs, a bélyegeknek fogazatig terjedő mérete 26×37 mm., a 10+10 és 20+20 filléres címleté 12:12 1/2 fésűs, fogazatig terjedő méretük 37×26 mm.

1942. VÖRÖSKERESZT (I.)

A „Magyar Vöröskereszt" és az „Országos Hadirokkantgondozó Szövetség" javára 2 pengő felárral kiadott 4 címletű jótékonysági sorozat.

A bélyegképeket Kákonyi István tervezte.

Forgalomba került 1942. szeptember 1-ével 1943. június 30-ig terjedő érvénnyel a 249.183/3. sz. rendelettel (P.R.T. 142/38. sz.).

Árusította sorozatban valamennyi kincstári postahivatal 1942. október 31-ig, majd a 261.250/3. sz. rendelettel az árusítást meghosszabbították és lehetővé tették a címletenkénti kiszolgáltatást is (P.R.T. 1942/52. sz.), az árusítást

524. ábra

525. ábra

526. ábra

527. ábra

végül is a 268.620/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1942/58. sz.) 1942. december 31-ével megszüntették. *Példányszám* 300 000 sorozat.

A sorozat értékei

3 fillér + 18 fillér	olajzöld/vörös	12 fillér + 50 fillér	borvörös/vörös
8 fillér + 32 fillér	sötétbarna/vörös	20 fillér + 1 pengő	palakék/vörös

A bélyegkép. A fogazatig terjedő bélyegképen alul a bal oldalon „MAGYAR KIR·POSTA" kétsoros felirat, mellette fehér körben a vöröskereszt és felette vörös színben a királyi korona, a képmező alatt középen a tervező „KÁKONYI I." neve.

A 3+18 filléres címleten orvos látható két ápoló nővérrel, amint egy ülő személy bal karjából vért vesz, a háttérben álló férfialak. A bélyegkép jobb felső sarkában „VÉRADÁS" felirat, bal alsó sarkában részben fehér, részben színes számokkal az értékjelzés (524. ábra).

A 8+32 filléres címleten két vöröskeresztes nővér sebesült honvédet kötöz. A bélyegkép jobb felső sarkában „ÁPOLÁS" felirat, bal oldalt lent az értékjelzés (525. ábra).

A 12+50 filléres címleten a bélyegkép bal oldalán két rádiót hallgató honvéd, jobbról az előtérben ülő honvéd, két postagalambbal levelet küld. A bélyegkép bal felső sarkában „GONDOZÁS" felirat, az értékjelzés bal oldalon (526. ábra).

A 20 fillér + 1 pengős címleten két asszonyt és három gyermeket gondozó két nővér látható. A bélyegkép jobb felső részén „GYÁMOLÍTÁS" felirat, az értékjelzés, melynél a „+1"P a „20 f" felett van elhelyezve, a bélyegkép bal oldali részén (527. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, fogazatig terjedő bélyegkép méretük 26×37 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással* három menetben és színben. A kisívek ívszéle világosbarna színű. *A nyomdai ívek* kilenc kisívet tartalmaznak, hármat-hármat egymás alatt három sorban.

10 bélyegből álló kisívekben került forgalomba, két sorban elhelyezett 5–5 bélyeggel. A kisívek fekvő téglalap alakúak, méretük a 13 mm-es világosbarna ívszéllel együtt 155×100 mm. *Vízjelállás* X/B. 1 és 2. *Fogazat* 12 1/2:12 keret.

1942. HORTHY GYÁSZBÉLYEG

Horthy István kormányzóhelyettes haretéren bekövetkezett halálának emlékére 1 címletű bélyeget bocsátottak ki. Az első gyászkeretes magyar bélyeg.

A bélyegképet Gönczi Gebhardt Tibor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1942. október 15-ével a 256.133/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1942/45. sz.). A 258.991/3. sz. rendelettel ennek a bélyegnek a kiszolgálására kötelezték a postahivatalokat azzal, hogy az egyéb 20 filléres bélyegeket használják belkezelésben (P.R.T. 1942/49. sz.). *Forgalomból kivonták* 1943. december 31-ével a 243.932/3. sz. (P.R.T. 1943/53. sz.) és 253.262/3 sz. (P.R.T. 1943/60. sz.) rendeletekkel.

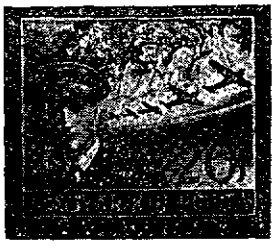
Árusították valamennyi postahivatal.

20 fillér fekete 15 690 000.

A bélyegkép. Horthy István kormányzóhelyettes mellképe repülőfőhadnagyi egyenruhában, fölötte jobbra Csaba királyfi két lovas élén vágtat (III. Repülőalap 12 + 12 filléres címletéről átvett rajz), a lovasok felett nyolc csillag. Az arctól balra két, jobbra hat repülőgép. A bélyegkép bal felső sarkában „1904—1942" évszámok, a mellképtől jobbra a „20 f" értékjelzés, a bélyegkép alatt külön keretben „MAGYAR KIR. POSTA" felirat alatta jobb oldalon a tervező: „GÖNCZI GEBHARDT T." neve. (529. ábra)

528. ábra

529. ábra

530. ábra

A bélyeg fekvő téglalap alakú, bélyegkép mérete 31,5×26 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek részben 100 bélyegképet, részben pedig 150 bélyegképet tartalmaznak, az utóbbi akként, hogy az ív felső része 100, fehér ívszéllel elválasztott alsó része pedig 50 bélyegképet alkot. *100-as, illetve 50-es ívekben* került forgalomba.

Nyomási rendellenességek. Az 50-es kisívek első bélyegén 7 csillag, tizedik bélyegén 9 csillag látható, a 100-as ív 88-ik bélyegén a bal oldalon két repülőgép helyett három van.

A havi keletjelzés az 50-es ív bal oldali ívszélén a 41. bélyeg mellett, a 100-as íven a bal oldali ívszélen az 5. és 6. sor között, vagy a 41., illetve 51-ik bélyeg mellett van elhelyezve és a következő:

42.IX. * 42.X.(7) * 42.XI.(2) * 43.II.(4) * 43.III.(2) * 43.IV.(2) * 43.V.(3)

Fogazat: 12 fésűs. A bélyegnek a fogazatig terjedő mérete 35,5×30 mm.

1942. VÖRÖSKERESZT (II.)

A posta a „Magyar Vöröskereszt" és az „Országos Hadirokkantgondozó Szövetség" támogatására címletenként 1 pengő felárral két változatban (fogazott és fogazatlan) 3 értékből álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

A tervezésre részben az általa már korábban készített dombormű (kormányzóné), részben az átadott fényképek alapján a 6 fillér + 1 pengő és 20 fillér + 1 pengős címleteket Berán Lajos, a 8 fillér + 1 pengős címletre pedig Gönczi Gebhardt Tibor kapott megbízást.

Forgalomba bocsátották 1942. december 1-ével 1943. június 30-ig terjedő érvénnyel a 262.741/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1942/52. sz.).

Árusították a kincstári postahivatalok fele részben fogazott, fele részben

fogazatlan sorozatban, páratlan számú igény esetén a fél kívánsága szerint, ha a készlet lehetővé tette. Az árusítást a 268.620/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1942/58. sz.) 1942. december 31-ével megszüntették.

A sorozat értékei
6 fillér + 1 pengő ibolyakék/sárga/vörös
8 fillér + 1 pengő olajzöld/sárga/vörös
20 fillér + 1 pengő vörösesbarna/sárga/vörös

A kibocsátó rendelet a *példányszámot* 150 000 fogazott és 150 000 fogazatlan sorozatban határozta meg.

A bélyegkép. Valamennyi címleten a bélyegkép alsó szélén „MAGYAR·KIR·POSTA" felirat.

A 6 fillér + 1 pengős címleten Horthy István kormányzóhelyettes özvegye ápolónői ruhában. A vörös színű vöröskereszt és felette a sárga színű királyi korona a bélyegkép jobb felső sarkában, a kétsoros értékjelzés a bal alsó sarkában van elhelyezve. A bélyegkép alatt bal oldalon „·BERÁN·L·" felirat (528. ábra).

A 8 fillér + 1 pengős címleten földön fekvő sebesült honvédet ápoló vöröskeresztes nővér látható, a vöröskereszt és a királyi korona a bélyegkép bal felső, a kétsoros értékjelzés a jobb felső sarkában. A tervező: „GÖNCZI GEBHARDT" neve a bélyegkép alatt középen (532. ábra).

A 20 fillér + 1 pengős címleten Horthy Miklósné kormányzóné mellképe látható, a vöröskereszt és a királyi korona a bélyegkép bal felső sarkában, a kétsoros értékjelzés a jobb alsó sarokban. A bélyegkép alatt jobb oldalon a tervező: „·BERÁN·L·" neve (530. ábra).

A 6 fillér + 1 pengős és 20 fillér + 1 pengős címlet álló téglalap alakú, bélyegképméretük 25×30 mm., a 8 fillér + 1 pengős címlet fekvő téglalap alakú, bélyegkép mérete 30×25 mm.

531. ábra

532. ábra

533. ábra

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással* három menetben és színben. A nyomdai ívek négy kisívet tartalmaznak, két sorban kettőtkettőt. *4-es kisívben* kerültek forgalomba, amelyek a bennük elhelyezett bélyegek fekvéséhez igazodva álló, illetve fekvő téglalap alakúak, méretük 94×105, illetve 105×94.

Vízjelállás a 8 fillér + 1 pengős címleté X/A. 2., a 6 fillér + 1 pengős és 20 fillér + 1 pengős címleteké X/B. 2.

Fogazat. A kiadás fele mennyiségben 12 keretfogazattal, fele mennyiségben fogazatlanul készült. A bélyegeknek a fogazatig terjedő mérete a 6 fillér + 1 pengős és 20 fillér + 1 pengős címleteknél 30×35,5 mm., a 8 fillér + 1 pengős címletnél 35,5×30 mm.

1942. KIRÁLYOK

A posta kulturális célokat szolgáló 100%-os felárral 6 címletből álló emlékbélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképeket pályázaton nyert megbízás alapján Konecsni György tervezte.

534. ábra

535. ábra

536. ábra

537. ábra

Forgalomba bocsátották 1942. december 21-ével 1943. június 30-ig terjedő érvénnyel a 266.860/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1942/56. sz.)

Árusította 1943. március 31-ig valamennyi postahivatal egy-egy vásárlónak legfeljebb 5—5 sorozatot szolgáltatva ki. *Példányszám* 250 000 sorozat.

A sorozat értékei	
	12 + 12 fillér sötétibolya
	20 + 20 fillér kékeszöld
6 + 6 fillér szürkésbarna	24 + 24 fillér sárgásbarna
8 + 8 fillér zöld	30 + 30 fillér vörös

A bélyegkép. Valamennyi címleten az értékjelzés a bélyegkép jobb oldali alsó részén van elhelyezve, alatta a bélyegkép szélességében „MAGYAR + KIR + POSTA" felirat, a bélyegkép alatt jobb oldalon a tervező: „KONECSNI GYÖRGY" neve.

A 6+6 filléres címleten Szent László király koronás feje látható, a bélyegkép bal oldalán alulról felfelé és a saroktól jobbra „SZENT + LÁSZLÓ — 1042·1942" felirat (531. ábra).

A 8+8 filléres címleten Szent László lovasszobra, alatta címerpajzson kettőskereszt, felette szalagon „A·LOVAG·KIRÁLY" felirat. A bélyegkép bal oldalán az előbbi címlettel azonos felirat (533. ábra).

A 12+12 filléres címleten IV. Béla király (1206—1270) koronás feje, a bal oldalon kezdődő felirat „IV·Béla·1242·1942" (534. ábra).

A 20+20 filléres címleten IV. Béla király kezében tervrajzzal, mellette építőmester vakolókanállal, háttérben épülő templom. Alul 8 sávos címerpajzs,

felül szalagon „AZ ÚJJÁÉPÍTŐ" felirat. A bal oldalon kezdődő felirat azonos az előző címletével (535. ábra).

A 24+24 filléres címleten Nagy Lajos király (1326–1382) koronás feje, a bal oldalon kezdődő felirat „NAGY·LAJOS·1342·1942" szövegű (536. ábra).

A 30+30 filléres címleten a trónján ülő Nagy Lajos látható, mellette és alatta 3 címerpajzs, alul szalagon „A·NAGY·URALKODÓ" felirat. A bal oldalon kezdődő felirat az előző címletével azonos (537. ábra).

A Szent Lászlót ábrázoló bélyegeket a 900-ik születési évfordulóra, a IV. Bélát ábrázoló bélyegeket a tatárjárás után 1242-ben megkezdődő újjáépítés 700-ik évfordulójára, a Nagy Lajost ábrázoló bélyegeket pedig nevezett trónralépésének 600-ik évfordulójára adták ki.

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegkép méretük 22×33 mm

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*. A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak.

A havi keletjelzések az alsó ívszélen a 95. bélyeg alatt, vagy a 95. és 96. bélyeg között vannak elhelyezve és valamennyi címletnél egyaránt 42. XII.

Vízjelállás valamennyi címleté X/B. 2. és ezenkívül a 12+12, 20+20 és 30+30 filléres címleteké X/B. 1.

Fogazat 12 1/2:12 fésűs. A bélyegeknek a fogazatig terjedő mérete 26×37 mm.

1943. TEMPLOMOK (III.)

Eltérő színekben és az egyes címletek rajzainak felcserélésével, egyébként az I. Templom bélyegsorozat 30–70 filléres címleteinek rajzával, 5 címletből álló általános forgalmú bélyegsorozatot bocsátott ki a posta.

A bélyegképet Légrády Sándor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1943. január 1-ével a 267.810/3 sz. rendelettel (P.R.T. 1942/57. sz.), a 228.506/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/31. sz.) 1944. augusztus 31-ével tervezték a forgalomból kivonást, majd a 233.040/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/37. sz.) ezzel az időponttal az árusítást szüntették meg, az érvényesség idejét 1947. december 31-ig hosszabbították meg. Időközben azonban a 113.566/A. 4. sz. rendelettel (P.R.T. 1945/11. sz.) 1945. augusztus 15-ével a forgalomból kivonták.

A sorozat értékei és példányszámuk			
30 fillér rózsaszínű	136 474 000	50 fillér kék	27 965 000
40 fillér feketésszürke	4 940 000	70 fillér zöld	5 984 600
		80 fillér sárgásbarna	16 969 400

A 30 filléres címleten a kassai székesegyház, az I. Templom sorozat 70 f. címletének rajza (461. ábra).

a 40 filléres címleten a debreceni nagytemplom, az I. Templom sorozat 32 f. értékének rajza (458. ábra).

az 50 filléres címleten az esztergomi bazilika, az I. Templom sorozat 40 f. értékének rajza (459. ábra),

a 70 filléres címleten a Deák-téri templom, az I. Templom sorozat 50. f. értékének rajza (460. ábra),

a 80 filléres címleten a Mátyás templom, az I. Templom sorozat 30 f. értékének rajza (457. ábra).

A bélyegek nyomdai kivitele, papírminősége, stb. megegyezik a korábbi kibocsátású I. és II. Templom sorozat bélyegeivel.

A havi keletjelzések a következők:
30 fillér
42.XII.* 43.I.* 43.IV.* 43.V.* 43.V.VIII.
43.VII.(2)* 43.VIII.(2)* 43.IX.(8)* 43.X.(6)
40 fillér
42.XII.* 43.III.* 43.IV.* 43.V.
50 fillér
42.XII.* 42.XII.43.I.* 43.III.* 43.IV.
43.IX.
70 fillér
42.XII.* 43.I.* 43.I.II.* 43.III.* 43.IV.
80 fillér
42.XII.* 43.I.* 43.IV.(2)* 43.IV.VIII.

*Vízjeláll*ás valamennyi címleté X/B. 1 és 2.

1943–1944. HADVEZÉREK

Új rajzú, általános forgalmú 18 címletből álló bélyegsorozat.

A bélyegképeket pályázaton nyert megbízás alapján Kontuly Béla tervezte.

Forgalomba bocsátották az 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 20 és 24 fillérest 1943. január 1-ével a 267.810/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1942/57. sz.), a 18, 30, 50, 80 fillérest és az 1 pengőst 1943. november 22-ével a 245.371/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1943/54. sz.), a 2 és 5 pengőst 1944. december 15-ével a 247.696/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/53. sz.). *Forgalomból kivonták* a 18 és 24 fillérest 1945. augusztus 15-ével a 113.566/A. 4. sz. rendelettel (P.R.T. 1945/11. sz.), a többit 1946. június 30-ával a 233.703/4. sz. rendelettel (P.R.T. 1946/38. sz.).

A sorozat értékei

1 fillér feketészöld	8 fillér olajzöld	30 fillér vörös
2 fillér narancsvörös	10 fillér barna	50 fillér kék
3 fillér kék	12 fillér kékeszöld	80 fillér barna
4 fillér barna	18 fillér szürkésfekete	1 pengő zöld
5 fillér téglavörös	20 fillér vörösbarna	2 pengő barna
6 fillér kékesszürke	24 fillér ibolya	5 pengő ibolya

538. ábra

539. ábra

540. ábra

541. ábra

A bélyegkép. Valamennyi címlet bélyegképének alsó szélén „MAGYAR KIR. POSTA" felirat világos síkban sötét betűkkel, az ebből középen a bélyeg képbe benyúló álló téglalap alakú síkban az értékjelzés, a bélyegkép alatt jobb oldalon a tervező: „KONTULY" neve.

Az 1 filléres címleten Árpád tollal ékesített sisakos arcképe látható, a bal sarokban kiterjesztett szárnyú turulmadár, a jobb sarokban árpádházi címerpajzs, az arctól balra, alulról felfelé félkörívben „ÁRPÁD VEZÉR" felirat (538. ábra).

A 2 filléres címleten Szent László király koronás arcképe látható, alatta csatabárd, a bal alsó sarokban Szent László lovasképe, a kép bal oldalán alulról felfelé „SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY" függőleges felirat (539. ábra).

A 3 filléres címleten Toldi Miklós arcképe látható, balra lóháton lándzsát tartó páncélos lovag, a háttérben gémeskút. Az arctól jobbra, felülről lefelé „TOLDI MIKLÓS" felirat (540. ábra).

542. ábra

543. ábra

544. ábra

545. ábra

546. ábra

547. ábra

548. ábra

549. ábra

A 4 filléres címleten Hunyadi János páncélos mellképe látható, a jobb alsó sarokban a Hunyadi család címerével, jobb oldalon felülről lefelé „HUNYADI JÁNOS" felirat (541. ábra).

Az 5 filléres címleten Kinizsi Pál páncélba öltözött mellképe, jobbjában buzogány, a bélyegkép bal szélén alulról felfelé „KINIZSI PÁL" felirat (542. ábra).

A 6 filléres címleten Zrínyi Miklós mellképe hadiöltözetben, az arcképtől balra alulról felfelé félkörben „ZRINYI MIKLÓS" felirat (543. ábra).

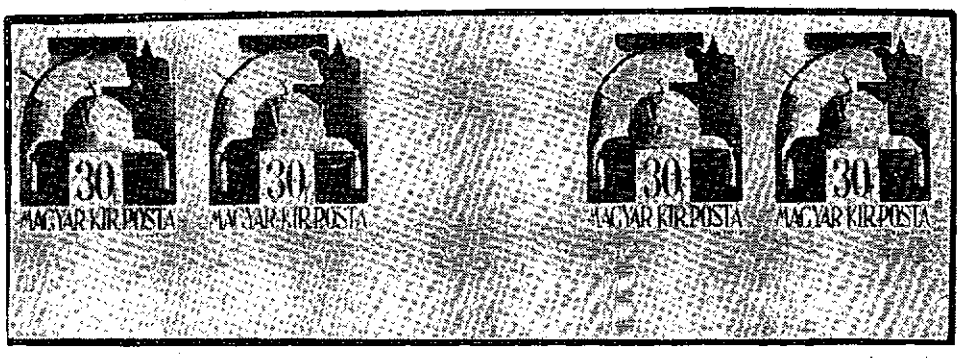
A 8 filléres címleten II. Rákóczi Ferenc mellképe, alul bal oldalon kuruc harcos lóháton, a bélyegkép bal oldalán alulról felfelé „II. RÁKÓCZI FERENC" felirat (544. ábra).

A 10 filléres címleten gróf Hadik András egyenruhás mellképe, bal alsó sarokban 2 zászló, jobbra lovas Hadik huszár, a bal oldali felirat alulról felfelé „GRÓF HADIK ANDRÁS" (545. ábra).

A 12 filléres címleten Görgey Artur egyenruhás mellképe, bal alsó sarokban két zászló, a bélyegkép bal oldalán „GÖRGEY ARTUR" felirat (546. ábra).

A 18 és 24 filléres címleten Madonna, dicsfényes fején a királyi korona, a bal alsó sarokban a magyar címer, a jobb alsó sarokban az országalma. A bal oldali felirat alulról felfelé „PATRONA HUNGARIAE" szövegű (547. ábra).

A 20, 30, 50, 70 filléres az *1, 2 és 5 pengős címleten* a bojtos díszpárnára

550. ábra

helyezett királyi korona látható, balra dicsfénysugarak, jobbra Szent István király lovasszobra (548. és 549. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegkép méretük 18×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*. A nyomdai ívek 4×100 bélyegképet tartalmaznak.

A havi keletjelzések a bal oldali ívszélen az 5. és 6. sor között, vagy az 51. bélyeg mellett, a jobb oldali ívszélen az 50. vagy 60. bélyeg mellett vannak elhelyezve és a következők:

1 fillér
42.X. * 42.XII. * 43.III. * 43.III.IV. 43.VI. * 43.VI.XI. * 43.XI.(2) * 44.VII.(2)

2 fillér
42.XII. * 43.I. * 43.III. * 43.V.(2) * 43.IX.

3 fillér
42.XI. * 42.XI.XII. * 42.XII.(2) * 43.I.(4) 43.VII. * 43.IX.(2)

4 fillér
42.XII. * 43.II.(3) * 43.III.(2) * 43.IV. 43.V.(3) * 43.V.VI. * 43.VI. * 43.VII.(2) 43.VIII.(2) * 43.IX. * 43.X.(5) * 43.XI.(4) 43.XII.(4) * 44.II.(2) * 44.VI.(2) * 44.VII.(3)

5 fillér
42.XII. * 43.III. * 43.III.V. * 43.III.V.VI. 43.IX. * 43.IX.X. * 43.X.

6 fillér
42.XII. * 43.III. * 43.III.V. * 43.V. 43.VII.(2)
43.VIII.(2) * 43.IX.(2) * 43.X.

8 fillér
42.XII.(2) * 43.I. * 43.I.V. * 43.V. * 43.VI.(2) 43.VI.IX. * 43.IX. * 43.X. * 43.XII.(2) 44.V. * 44.VI.

10 fillér
42.XII.(3) * 43.I.(2) * 43.III. * 43.V. 43.V.VI.
43.VI.(2) * 43.VII. * 43.VIII.(4) * 43.IX.(2) 43.X.(6) * 43.XI.(3) * 43.XII.(2) * 44.II.(2) 44.IV.(5) * 44.VI.(2) * 44.VII.(2)

12 fillér
42.XI. * 42.XII. * 43.I.(2) * 43.III.(2) 43.III.IV. * 43.IV. * 43.V. * 43.VI. * 43.X.(2) 43.X.XI.(2) * 43.XI.

18 fillér
43.XI.(7) * 44.II.(5) * 44.III.(2) * 44.IV.(3) 44.V.(2)

20 fillér
42.XI.(2) * 42.XII.(3) * 42.XII.43.I. * 43.III.(2).
43.V.(3) * 43.VI.(3) * 43.VII. * 43.VIII.(2) 43.X.(3) * 43.XI.(2)

24 fillér
42.XII. * 43.VII.

30 fillér
43.XI.(4) * 43.XII.(4)

50 fillér
43.XI.(2) * 44.III.(3)

80 fillér
43.XI.(2) * 44.II.(2)

1 pengő
43.XI.(2) * 44.III.(2) * 44.V. * 44.V.VI.(2) 44.VIII.

2 pengő
44.XI.

5 pengő
44.XI.

Havi keletjelzés nélküli ívek (pl 10 filléres) is előfordulnak.

Vízjelállás X/A. 1 és 2.

Fogazat 15 fésűs. A bélyegeknek a fogazatig terjedő mérete 22×26 mm.

A 30 filléres címletből illetéktelen úton nyomdai ívek (fogazatlan) is gyűjtői forgalomba kerültek, amit az 550. ábrán mutatunk be.

1943. HADIGONDOZÁS

A posta a hadigondozás támogatására 27 filléres felárral 9 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképet pályázaton nyert megbízás alapján Tóth Gyula tervezte.

Forgalomba bocsátották 1943. március 15-ével a 206.064/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1943/10. sz.), a 4+1 fillérest pedig 1943. április 27-ével a 216.919/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1943/23. sz.) Érvényesek voltak 1944. június 30-ig.

Árusította valamennyi postahivatal korlátozás nélkül. A 213.016/3. sz. rendelet (P.R.T. 1943/19. sz.) lehetővé tette a magán értékcikkárusok részére is a kiszolgáltatást. A 3+1 filléres címlet árusítását az I. ad. 215.517/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1943/21. sz.) 1943. április 8-ával megszüntették, a többi címletét pedig 1943. december 31-ével a 244.023/3. sz. (P.R.T. 1943/53. sz.) és 253.262/2. sz. (P.R.T. 1943/60. sz.) rendeletekkel.

A sorozat értékei	*Eladásra került*	*A sorozat értékei*	*Eladásra került*
1+1 fillér szürke	3 073 662	20+2 fillér vörösibolya	1 769 690
3+1 fillér ibolya	921 446	40+4 fillér szürkéskék	1 087 618
4+1 fillér vörösesibolya	1 752 373	50+6 fillér narancsbarna	1 103 761
8+2 fillér zöld	1 198 211	70+8 fillér szürkéskék	1 100 202
12+2 fillér sárgásbarna	1 441 042		

A bélyegkép valamennyi címleten a bélyegkép bal szélén alulról felfelé elinduló, fenn vízszintesen folytatódó, jobb oldalon felülről lefelé végződő „*A·FELÁR·A·HADIGONDOZÁS·JAVÁRA*" felirat. A bélyegkép alsó szélén „MAGYAR·KIR·POSTA" felirat, a bélyegkép alatt jobb szélen a tervező: „TÓTH GYULA" neve.

Az 1+1 filléres címleten bal felé vágtató lovon hátrafelé nyilazó ősmagyar harcos, a keretben levő bélyegkép bal felső sarkában értékjelzés, alatta „LOVAS-ÍJÁSZ" felirat (552. ábra).

A 3+1 filléres címleten sisakos magyar vitéz, jobbjában csatabárd, baljában pajzs. A kivitelezésre elfogadott pályázati tervrajzot (565. ábra) utóbb az Állami Nyomdában átrajzolták, így került a pajzsra az ovális középrészből kiinduló négyágú nyilaskereszt. Az emiatt elrendelt vizsgálat a tettes személyét nem derítette fel. Ez volt az oka egyébként annak, hogy a címletnek az árusítását a forgalomba bocsátást követően rövid idő múlva megszüntették. A bélyegkép alatt „CSATABÁRDOS" felirat (551. ábra).

A 4+1 filléres címlet megegyezik a 3+1 filléres címlet rajzával azzal az eltéréssel, hogy a pajzson most már kereszt alakú díszítés van. Értékjelzés egyaránt a bal oldalon (553. ábra).

A 8+2 filléres címleten páncélos vitéz látható, jobbjában pallos, baljában pajzs. A bélyegkép alatt „PALLOS-VÍVÓ" felirat. Értékjelzés a jobb felső sarokban (554. ábra).

A 12+2 filléres címleten páncélos vitéz látható jobb felé vágtató lovon, jobbjában kopja. A bélyegkép alatt „KOPJÁS·VITÉZ" felirat. A kétsoros értékjelzés a bal felső sarokban (555. ábra).

A 20+2 filléres címleten jobbfelé haladó kuruc vitéz látható, bal vállán puska, jobb kezében fokos. A bélyegkép alatt „KARABÉLYOS·KURUC" felirat. Értékjelzés a jobb felső sarokban (556. ábra).

551. ábra

552. ábra

553. ábra

554. ábra

555. ábra

556. ábra

A 40+4 filléres címleten jobbfelé vágtató huszár látható, jobb karjában kivont szablyával, a bélyegkép alatt „SZABLYÁS·HUSZÁR" felirat. Az értékjelzés a bal felső sarokban (558. ábra).

Az 50+6 filléres címleten ágyú előtt 1848-as honvéd látható, két kezével szuronyos puskát tart, a bélyegkép alatt „ÁLGYUS·HONVÉD" felirat. Az értékjelzés a bal felső sarokban (557. ábra).

A 70+8 filléres címleten a kisebb címerpajzson a Horthy család címere, háttérben a nagyobb címerpajzson a magyar címer, a bélyegkép alatt „MAGYARI·JELKÉP" felirat, az értékjelzés a bélyegkép bal alsó sarkában (559. ábra).

Az 1+1, 12+2 és 40+4 filléres címletek fekvő téglalap alakúak, bélyegkép méretük 30×25 mm, a 3+1, 4+1, 8+2, 20+2, 50+6 és 70+8 filléres címletek álló téglalap alakúak, bélyegkép méretük 25×30 mm.

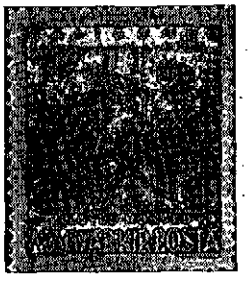
Nyomták az Állami Nyomdában. A nyomdai ívek 3×50 bélyegképet tartalmaznak. A fekvő alakú címletek 50-es nyomóformái egymás alatt, az álló alakú címleteké egymás mellett helyezkednek el.

50-es ívben kerültek forgalomba.

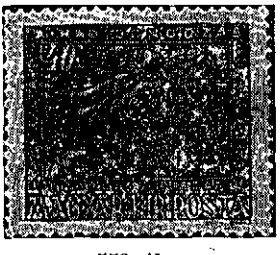
A havi keletjelzések az álló alakú címleteknél az alsó ívszélen a 41. bélyeg alatt, a 4+1 filléres címletnél a 98. bélyeg alatt, a fekvő alakú címleteknél a jobb oldali ívszélen az 50. bélyeg mellett vannak elhelyezve és a következők:

1+1 fillér
43.II.(3) * 43.II.IV.(3)
43.V.(3) * 43.VI.(3)
3+1 fillér
43.II.(3)
4+1 fillér
43.IV.(3)
8+2 fillér
43.II.(3) * 43.II.IV.(3)
43.VI.
12+2 fillér
43.II.(3)
20+2 fillér
43.II.(3)
40+4 fillér
43.II.(3) * 43.II.IV.(2)
50+6 fillér
43. II. (3) * 43.II.IV.(3)
70+8 fillér
43.II.(3) * 43.II.IV.(3)

Vízjelállás az 1+1, 12+2 és 40+4 filléres címleteké X/A. 1 és 2., a többi címleté B. 1 és 2.

557. ábra

558. ábra

559. ábra

Fogazat 12 fésűs, a bélyegeknek a fogazatig terjedő mérete a fekvő alakú bélyegeknél 35,5×30 mm, álló bélyegeknél 30×35,5 mm.

1943. REPÜLŐALAP (IV.)

A posta a „Nemzeti Repülő Alap" támogatására 100%-os felárral 4 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképet Z. Szűcs Erzsébet tervezte.

Forgalomba bocsátásáról a 223.400/3. sz. rendelet (P.R.T. 1943/29 sz.) intézkedik eredetileg 1943. július 1-i megjelenési időponttal, amit a 227.800/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1943/33. sz.) később megállapítandó időre elhalasztottak. A végül is 1943. július 16-ával kibocsátott bélyegeket 1943. december 31-ével a 253.262/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1943/60 sz.) vonták ki a forgalomból.

Árusította valamennyi kincstári postahivatal sorozatban, egy-egy vásárlónak legfeljebb 5 sorozatot szolgáltatva ki.

Példányszám. A kibocsátó rendelet a *példányszámot* 400 000 fogazott sorozatban határozta meg.

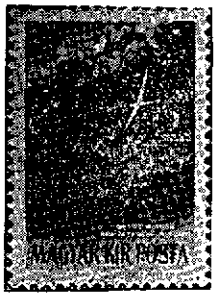
A sorozat értékei

8+8 fillér	zöld	20+20 fillér	barna
12+12 fillér	kék	30+30 fillér	vörös

Valamennyi címlet bélyegképének bal alsó részén az értékjelzés, mellette „HORTHY MIKLÓS NEMZETI REPÜLŐ ALAP" kétsoros felirat, alattuk

560. ábra

561. ábra

562. ábra

563. ábra

„MAGYAR KIR. POSTA" szöveg, a bélyegkép alatt a tervező: „Z. SZŰCS ERZSÉBET" neve.

A 8+8 filléres címleten jobb kézben tartott vitorlázó repülőgép modell látható (560. ábra),

a 12+12 filléres címleten felhős égbolt alatt négy vitorlázó repülőgép (561. ábra),

a 20+20 filléres címleten kiterjesztett szárnyú sas alatt négy repülőgép (562. ábra),

a 30+30 filléres címleten az előtérben lefelé tartó repülőgép felett három vitorlázó gép (563. ábra).

Álló téglalap alakúak, bélyegkép méretük 22×33 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

A havi keletjelzés az alsó ívszélen a 95. bélyeg alatt van elhelyezve és valamennyi címletnél 43. VI. *Vízjelállás* X/B 2.

Fogazat 12 1/2:12 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 26×37 mm.

1943. REPÜLŐALAP (V.)

A posta a „Nemzeti Repülő Alap" támogatására 20 fillér felárral 1 címletű bélyeget bocsátott ki.

A bélyegképet Gönczi Gebhardt Tibor tervezte.

Forgalomba bocsátották 1943. augusztus 16-ával a 231.817/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1943/40. sz.), forgalomból kivonták 1943. december 31-ével a 253.262/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1943/60. sz.).

Árusította 1943. szeptember 30-ig valamennyi postahivatal.

Példányszám 1 847 000 db.

30+20 fillér sötétibolya

Bélyegkép hasonlít a Horthy gyászbélyeg rajzához a következő eltérésekkel: gyászkeret helyett a bélyeg színével egyező sötétibolya keret, nagyobb mellkép, Csaba királyfi után három lovas, felettük és köztük 10 csillag, alattuk 7 repülőgép (564. ábra). A bélyeg fekvő téglalap alakú, képmérete 34×23 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában raszteres mélynyomással. A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* került forgalomba.

A számtalan *nyomási rendellenesség* — melyeket a Debreceni Bélyeggyűjtők Egyesülete „A Bélyeggyűjtő" 1943/10. számában ismertet — közül említésre méltó az ív 11-ik bélyegének első repülőgép végéről lefelé haladó függőleges vonal.

A havi keletjelzést a bal oldali ívszélen a 41. vagy 51. bélyeg mellett helyezték el: 43. VII. (2). *Vízjelállás* X/A. 2.

Fogazat 12:12 1/2 fésűs, a bélyegnek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

564. ábra

565. ábra

1943. KARÁCSONY

A posta a Magyar Betlehemes Mozgalom kezdeményezésére karácsony ünnepe alkalmára 3 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképeket Tóth Gyula tervezte.

Forgalomba bocsátották 1943. december 1-ével 1944. június 30-ig terjedő érvényességi idővel a 247.620/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1943/55. sz.).

Árusította 1944. január 31-ig valamennyi postahivatal, a Bélyegértékesítő iroda és a magánértékcikkárusok korlátlanul, 1944. február 1-étől a 202.618/3. sz. rendelet szerint (P.R.T. 1944/5. sz.) a postahivatalok belkezelésben használták fel.

A sorozat értékei és példányszámuk		20 fillér kék	9 910 000
4 fillér zöld	18 189 000	30 fillér barnásnarancs	18 067 000

A bélyegkép. Valamennyi címleten a bélyegkép alsó szélén „MAGYAR/KIRÁLYI/POSTA" felirat, a bélyegkép alatt jobb oldalon a tervező: „TÓTH GYULA" neve.

A 4 filléres címleten középen két zenélő angyal látható, akik a csillagos ég alatt két oldalt juhok közt térdeplő és álló három pásztornak a gyermek Jézus megszületését hirdetik. Az értékjelzés a bélyegkép bal felső sarkában (566. ábra).

A 20 filléres címleten a juhokkal körülvett jászol bölcsőben a gyermek Jézus fekszik, mögötte Szent József és a Madonna állanak, bemutatják gyermeküket a balról álló, jobbról térdelő magyar pásztoroknak. Az értékjelzés a bélyegkép jobb felső sarkában (567. ábra).

A 30 filléres címleten ülő Madonna látható, ölében a gyermek Jézussal Előttük Szent István térdel, a királyi koronát emeli felajánlásra, mögötte

Szent László csatabárddal és Szent Imre liliommal állanak. Balról térdeplő pásztor, előtte juh. Az értékjelzés a bélyegkép bal felső sarkában (568. ábra).

Valamennyi címlet fekvő téglalap alakú, bélyegkép méretük 33×22 mm.

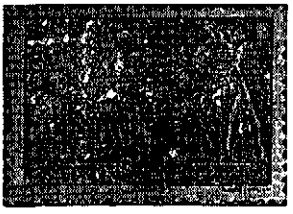
Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

566. ábra

567. ábra

568. ábra

A havi keletjelzés a bal oldali ívszélen a 41. bélyeg, vagy a jobb oldali ívszélen a 60. bélyeg mellett van elhelyezve. A 4 filléres címletnél az érvénytelenített keletjelzés a 60., az új keletjelzés pedig az 50. bélyeg mellett látható.

A keletjelzések a következők:

4 fillér
43.XI.(4) * 43.XII.(5) * 43.XII.44.I.(2)

20 fillér
43.XI.(2) * 43.XII.(2)

30 fillér
43.XI.(4)* 43.XII.(5) * 44.I.(2)

Vízjelállás X/A. 1 és 2.

Fogazat 12:12½ fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

1944. SZENT MARGIT

Árpádházi Boldog Margit 1943. november 19-én történt szenttéavatásának emlékére 1 címletű bélyeget bocsátott ki a posta.

A bélyegképet Kontuly Béla tervezte.

Forgalomba bocsátották 1944. január 19-ével eredetileg 1944. december 31-ig terjedő érvényességi idővel a 255.200/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/2. sz.). Érvényességi idejét a 233.040/3. sz. rendelettel 1947. december 31-ig meghosszabbították ugyan (P.R.T. 1944/37. sz.), forgalomból végül is 1945. augusztus 15-ével vonták ki a 113.566/A. 4. sz. rendelettel (P.R.T. 1945/11.sz.).

Árusították korlátlanul valamennyi postahivatal és magánértékcikkárus. Az árusításra meghatározott időtartam a kibocsátó rendelet szerint az 1944. június 30-ig terjedő időszak volt, amit a 226.287/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/28. sz.) 1944. augusztus 31-ig, a 230.837/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/33. sz.) 1944. november 30-ig ,végül a 247.294/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/53. sz.) további intézkedésig meghosszabbították.

30 fillér vörös

Bélyegkép: a címleten az apáca ruhás Szent Margit látható, aki az előtte párnán elhelyezett hercegi koronáról jobb kezének mozdulatával lemond a bal kezében tartott kereszt javára. A bélyegkép jobb szélén felülről lefelé „MA-

GYARORSZÁGI SZENT MARGIT" kétsoros felirat, alatta az értékjelzés, a bélyegkép alsó szélén „MAGYAR KIR. POSTA" szöveg, a bélyegkép alatt a jobb oldalon a tervező: „KONTULY" neve (570. ábra).

A címlet álló téglalap alakú, bélyegkép mérete 18×22 mm.

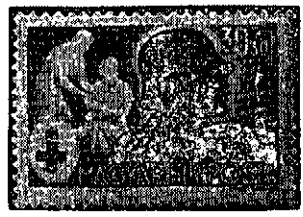
Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 4×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* került forgalomba.

569. ábra

570. ábra

571. ábra

A havi keletjelzések a bal oldali ívszél 51., vagy a jobb oldali ívszél 60 bélyege mellett vannak elhelyezve és a következők: 44. I. (7)* 44. I. II. (2) 44. II. (2)* 44. III. (8)* 44. IV. (2).

Vízjelállás X/A. 1 és 2.

Fogazat 15 fésűs, a bélyegnek a fogazatig terjedő mérete 22×26 mm.

1944. VÖRÖSKERESZT (III.)

A posta a „Magyar Vöröskereszt" támogatására 100%-os felárral 4 címletből álló bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképeket pályázaton nyert megbízás alapján Gönczi Gebhardt Tibor tervezte

Forgalomba bocsátották 1944. március 1-ével eredetileg 1944. december 31-ig terjedő érvényességi idővel a 203.100/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/6. sz.). Érvényességi idejét a 233.040/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/37. sz.) 1947. december 31-ig meghosszabbították, a forgalomból azonban 1945. augusztus 15-ével a 113.566/A. 4. sz. rendelettel (P.R.T. 1945/11. sz.) kivonták.

Árusította korlátlanul, címletenként is valamennyi postahivatal és magánértékcikkárus. Az árusítás a kibocsátó rendelet szerint 1944. május 31-ig volt tervezve, amit a 222.534/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/24. sz.) további intézkedésig, majd a 241.264/3. sz. rendelettel 1944. október 31-ig hosszabbítottak meg.

A sorozat értékei és példányszámuk

20+20 fillér barna/vörös	1 990 000	50+50 fillér ibolya/vörös	1 473 000
30+30 fillér barnásvörös/vörös	1 927 200	70+70 fillér kék/vörös	1 456 000

A bélyegkép. A 20+20 filléres címleten vöröskeresztes nővér és mögötte rohamsisakos honvéd mellképe látható, bal oldalon ovális fehér mezőben a vörös színű vöröskereszt és felette a királyi korona, mellette „MAGYAR KIR. POSTA" felirat, a bélyegkép jobb felső részén az értékjelzés. A bélyegkép alatt jobb oldalon a tervező „GÖNCZI GEBHARDT" neve (569. ábra).

A 30+30 filléres címlet előterében őrtálló szuronyos honvéd, tőle balra a háttérben gyermekét karján tartó ülő anyát, akit álló vöröskeresztes nővér oltalmaz, a vörösszínű kereszt és korona, feliratok és értékjelzés az előző címlettel azonos módon (571. ábra).

Az 50+50 filléres címleten térdeplő vöröskeresztes nővér látható, aki bal kezével a jobb kezében tartott életmécses lángját védelmezi, balra tőle a háttérben hármas halomból kiemelkedő kettős kereszt. A vörösszínű kereszt és korona a bélyegkép jobb alsó részén, ettől balra a „MAGYAR KIR. POSTA" felirat. Értékjelzés és tervező neve az előző címletekkel azonos módon (572. ábra).

572. ábra

573. ábra

A 70+70 filléres címleten sziklán ülő, jobb kezével mankót tartó, bal kezével térdére támaszkodó, csonkolt ballábú honvéd látható, aki a jobbra előtte álló fa csonka ágából sarjadt friss hajtást nézi, melyre a mögüle előrehajló vöröskeresztes nővér rámutat. Vörösszínű kereszt, korona, feliratok és értékjelzés az előző címlettel azonos módon (573. ábra).

Valamennyi címlet fekvő téglalap alakú, bélyegkép méretük 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással* két menetben és színben. A nyomdai ívek 100 bélyegképet tartalmaznak.

Jobb oldali irányban eltolódott vörösszínű kereszt és korona a 20+20 filléres címletnél előfordul (fázis elcsúszás).

100-as ívben kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések a 20+20 filléres címletnél a bal oldali ívszél 41. bélyege, a többi címletnél a bal oldali ívszél 51. bélyege mellett találhatók.

20+20 fillér 44.I. *30+30 fillér* 44.II.(2) *50+50 fillér* 44.I. *70+70 fillér* 44.I.

Vízjelállás X/A. 1 és 2.

Fogazat 12:12 1/2 fésűs, a bélyegek fogazatig terjedő mérete 37×26 mm.

1944. KOSSUTH (I.)

A posta Kossuth Lajos halálának 50-ik évfordulójára 4 címletből álló általános forgalmú bélyegsorozatot bocsátott ki.

A bélyegképeket tervezték: Gönczi Gebhardt Tibor a 4 filléres címletet, Légrády Sándor a 20 és 30 filléres címletet, Tóth Gyula az 50 filléres címletet.

Forgalomba bocsátották 1944. március 20-ával eredetileg 1944. december 31-ig terjedő érvényességi idővel a 209.952/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/11.

sz.). Érvényességi idejét a 233.040/3. sz. rendelettel 1947. december 31-ig meghosszabbították (P.R.T. 1944/37. sz.), a forgalomból azonban 1946. június 30-ával a 233.703/4. sz. rendelettel (P.R.T. 1946/38. sz.) kivonták.

Árusították korlátlanul, címletenként is valamennyi postahivatal és a magánértékcikkárusok a kibocsátó rendelet szerinti „további intézkedésig", ami már nem került kiadásra.

574. ábra

575. ábra

576. ábra

A sorozat értékei és példányszámuk

4 fillér barna	8 316 000	30 fillér barnásvörös	8 000 000
20 fillér olajzöld	5 081 000	50 fillér szürkéskék	5 198 000

A bélyegkép. A 4 filléres címlet rajza a magyar jobbágyfelszabadítást jelképezi. Kossuth Lajos az előtérben álló nemes jelenlétében magához vonja a háromtagú jobbágycsaládot, a háttérben korabeli címer, felette a királyi korona sugárkévék között. A bélyegkép bal felső sarkában „KOSSUTH APÁNK", alul kétsoros „MAGYAR KIRÁLYI POSTA" felirat, az értékjelzés a jobb oldali részen, a bélyegkép alatt jobb oldalon a tervező: „GÖNCZI GEBHARDT" neve (575. ábra).

A 20 filléres címleten levő rajz a szabadságharc során megszületett magyar honvédséget jelképezi. Az előtérben előre törtető dobos dobpergetésére a honvédek zászlóik alatt rohamra indulnak. A bélyegkép jobb felső sarkában „KOSSUTH LAJOS AZT ÜZENTE..." kétsoros, bal alsó részén „MAGYAR KIRÁLYI POSTA" ugyancsak kétsoros felirat, jobb alsó sarkában az értékjelzés, alatta a bélyegképen kívül a tervező: „LÉGRÁDY SÁNDOR" neve dőlt betűkkel (574. ábra).

A 30 filléres címleten külföldi hallgatósága előtt szónoklatot tartó Kossuth látható, a bélyegkép bal felső sarkában „KOSSUTH IGAZSÁGUNK APOSTOLA" háromsoros felirat, a többi felirat és értékjelzés az előző címlettel azonos módon (576. ábra).

Az 50 filléres címleten Kossuth magyar ruhás mellképe, a fejtől balra „1802" és „1894" évszámok két sorban, a bélyegkép felső szélén „KOSSUTH LAJOS" felirat. A többi felirat és értékjelzés a 4 filléres címlethez hasonló módon, azzal az eltéréssel, hogy a tervező neve: „TÓTH GYULA" (578. ábra).

A 4 és 50 filléres címlet álló téglalap alakú, bélyegkép-méretük 22×33 mm, a 10 és 20 filléres címlet fekvő téglalap alakú, bélyegkép-méretük 33×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással*. A nyomdai ívek 2×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívben* kerültek forgalomba.

577. ábra

578. ábra

579. ábra

A havi keletjelzések az álló alakú címleteknél az alsó ívszél 95. bélyege alatt, a fekvő alakú címleteknél pedig a jobb oldali 50. vagy 60. bélyeg mellett.

4 fillér 44.III.(4) *20 fillér* 44.III.(5)
30 fillér 44.III.(7) *50 fillér* 44.III.(4)

Vízjelállás 4 és 50 filléres címleté X/B. 1 és 2., a 10 és 20 filléres címleté X/A. 1 és 2.

Fogazat. A 4 és 50 filléres címleté 12 1/2:12 fésűs, fogazatig terjedő méretük 26×37 mm, a 20 és 30 filléres címleté 12:12 1/2 fésűs, fogazatig terjedő méretük 37×26 mm. *Alkalmi bélyegzés*.

1944. NAGYASSZONYOK

Általános forgalmú, 6 címletből álló bélyegsorozat.

A bélyegképet Konecsni György tervezte.

Forgalomba bocsátották 1944. augusztus 1-ével a 230.200/3. sz. rendelettel (P.R.T. 1944/32. sz.). Forgalomból kivonták 1946. június 30-ával a 233.703/4. sz. rendelettel (P.R.T. 1946/38. sz.).

A sorozat értékei

20 fillér	barnásolaj	50 fillér	sötétkék
24 fillér	ibolya	70 fillér	barnásnarancs
30 fillér	vörös	80 fillér	ibolyabarna

A bélyegkép. Valamennyi címleten a bélyegkép bal felső sarkában az értékjelzés, alsó szélén „MAGYAR·KIR·POSTA" felirat, a bélyegkép alatt jobb oldalon a tervező: „KONECSNI GYÖRGY" neve.

A 20 filléres címleten Szent Erzsébet mellképe, jobbjában imakönyvvel, baljában kettőskereszttel, a bélyegkép bal oldalán felülről lefelé „SZENT ERZSÉBET" felirat (577. ábra).

A 24 filléres címleten Szent Margit apácaruhás mellképe, felemelt jobbjában liliomot tart. A bélyegkép bal oldalán felülről lefelé „SZENT MARGIT" felirat (579. ábra).

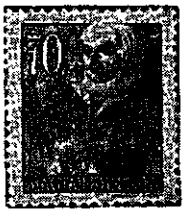
A 30 filléres címleten Szilágyi Erzsébet mellképe látható korabeli öltözékben, fején fátyolos süveg, bal oldalon a háttérben a vajdahunyadi vár tornyai. A bal oldalon alulról felfelé tartó felirat „SZILÁGYI·ERZSÉBET" szövegű (580. ábra).

580. ábra

581. ábra

582. ábra

583. ábra

Az 50 filléres címleten Kanizsai Dorottya mellképe látható, korabeli öltözékben, a fején fátyolos párta, a bal oldali, alulról felfelé tartó felirat „KANIZSAI·DOROTTYA" szövegű (581. ábra).

A 70 filléres címleten Lorántffy Zsuzsanna mellképe látható, korabeli erdélyi ujjasmellény-öltözékben, fején kendővel, a bal oldalon alulról felfelé tartó felirat „LORÁNTFFY·ZSUZSANNA" szövegű (582. ábra).

A 80 filléres címleten Zrínyi Ilona (sz. 1643 † 1703) mellképe látható, korabeli habosujjas, sűrűn gyöngyözött pruszlikban. A bal oldalon alulról felfelé, „ZRÍNYI·ILONA" felirat (583. ábra).

Valamennyi címlet álló téglalap alakú, bélyegkép-méretük 18×22 mm.

Nyomták az Állami Nyomdában *raszteres mélynyomással.* A nyomdai ívek 4×100 bélyegképet tartalmaznak. *100-as ívekben* kerültek forgalomba.

A havi keletjelzések a bal oldali ívszél 51., vagy a jobb oldali ívszél 60. bélyege mellett találhatók.

20 fillér 44.VI. * 44.VII.(2)
24 fillér 44.VI. * 44.VII.(2)
30 fillér 44.VI.(2) * 44.VII. * 44.IX.(2)
50 fillér 44.VII.(3)
70 fillér 44.VI.(2) * 44.VIII.
80 fillér 44.VI.(2)

Vízjelállás X/A. 1 és 2.

Fogazat 15 fésűs, a bélyegeknek a fogazatig terjedő méretük 22×26 mm.

1944. BÉLYEGTERVEZET

Az 1944. évben is tervezték a Repülőalap bélyegsorozat kibocsátását, amelynek azonban csak a próbanyomatai készültek el.

A Tóth Gyula által *tervezett* bélyegképek:

20+20 fillér sárgásbarna/sárga alnyomat, rajza: jobb kézben tartott repülőmodell
30+30 fillér borvörös/rózsaszín alnyomat, rajza: három vitorlázó gép
50+50 fillér kék/világoskék alnyomat, rajza: három kétfedelű repülőgép
70+70 fillér zöld/sárgászöld alnyomat, rajza: egyfedelű repülőgép, mögötte Madonna, Jézussal.

	A díjszabás változás sorszáma		1	2	3	4	5	6
	Rendelet száma		203.705/1940. (P.R.T. 1940/7. sz.)	I.ad 248.500/4. 1941. (P.R.T. 1941/44. sz.)	238.382/IV. I./1942. (P.R.T. 1942/29. sz.)	I. ad 206.200/4./1943. (P.R.T. 1943/10. sz.)	I. ad 211.654 1943. (P.R.T. 1943/17. sz.)	I. ad 226.600/4/1943. (P.R.T. 1943/32. sz.)
	Érvényesség időpontja		1940. február 13-tól	1941. szeptember 15-től	1942. július 1-től	1943. március 1-től	1943. április 1-től	1943. július 1-től
Levél			1942. július 1-től 1 aranyfrank = 1,42 pengő					
	helybe	20 g-ig	—	12 fillér	12 fillér	12 fillér	—	20 fillér
	helybe	40 g-ig	—	16 fillér	16 fillér	—	—	—
	helybe	250 g-ig	—	20 fillér	20 fillér	20 fillér	—	36 fillér
	helybe	500 g-ig	—	30 fillér	30 fillér	30 fillér	—	50 fillér
	vidékre	20 g-ig	—	—	20 fillér	20 fillér	—	30 fillér
	vidékre	40 g-ig	—	—	28 fillér	—	—	—
	vidékre	250 g-ig	—	—	36 fillér	36 fillér	—	60 fillér
	vidékre	500 g-ig	—	—	50 fillér	50 fillér	—	80 fillér
	külföldre	20 g-ig[2]	32 fillér	40 fillér[5]	20 fillér[5]	—	—	30 fillér[5]
		250 g-ig	—	—	36 fillér	—	—	60 fillér
		500 g-ig	—	—	50 fillér	—	—	80 fillér
		1000 g-ig	—	—	80 fillér	—	—	120 fillér
		1020 g-ig	—	—	15 P 50 fillér	—	—	15 P 50 fillér
	további	20 g-ként	16 fillér	24 fillér	30 fillér	—	—	30 fillér
	külföldre	20 g-ig[2]	32 fillér	40 fillér[6]	40 fillér[8]	—	30 fillér[9]	—
		250 g-ig	—	—	60 fillér	—	66 fillér	—
		500 g-ig	—	—	90 fillér	—	80 fillér	—
		1000 g-ig	—	—	140 fillér	—	120 fillér	—
		1020 g-ig	—	—	15 P 50 fillér	—	15 P 50 fillér	—
	további	20 g-ként	20 fillér	30 fillér	30 fillér	—	30 fillér	—
	külföldre	20 g-ig[3]	40 fillér	50 fillér	—	—	—	—
	további	20 g-ként	20 fillér	30 fillér	—	—	—	—
Levelezőlap	helybe		—	8 fillér	—	—	—	12 fillér
	vidékre		—	12 fillér	—	—	—	18 fillér
	külföldre		16 fillér[1, 2]	24 fillér[5, 6]	12 fillér[5, 6]	—	12 fillér[5]	18 fillér[5]
	külföldre		—	—	24 fillér	—	18 fillér[9]	—
	külföldre[4]		20 fillér	30 fillér	30 fillér	—	30 fillér	—

		1	2	3	4	5	6
Ajánlás	helybe	—	30 fillér	30 fillér	—	—	50 fillér
	vidékre	—	—	50 fillér	—	—	70 fillér
	külföldre	50 fillér	—	50 fillér	—	—	70 fillér
Express	helybe	—	30 fillér	30 fillér	50 fillér	—	—
	vidékre	—	—	60 fillér	100 fillér	—	—
	külföldre	80 fillér	100 fillér	100 fillér	100 fillér	—	—
Nyomtatvány	20 g-ig	—	3 fillér	3 fillér	4 fillér	—	4 fillér
	50 g-ig	—	5 fillér	5 fillér	6 fillér	—	8 fillér
	100 g-ig	—	10 fillér	10 fillér	12 fillér	—	16 fillér
	250 g-ig	—	14 fillér	20 fillér	16 fillér	—	24 fillér
	500 g-ig	—	—	30 fillér	24 fillér	—	48 fillér
	1000 g-ig	—	—	30—50 fillér	50 fillér	—	80 fillér
	1500 g-ig	—	—	díjövezet	80 fillér	—	160 fillér
	2000 g-ig	—	—	szerint	—	—	240 fillér
	3000 g-ig	—	—	—	120 fillér	—	320 fillér
Hírlap	100 g-ig	—	—	—	—	—	2 fillér
	250 g-ig	—	—	—	—	—	3 fillér
	500 g-ig	—	—	—	—	—	4 fillér
Csomag	1 kg-ig[4]	30 fillér	30 fillér	—[7]	40 fillér	—	60 fillér
	5 kg-ig	40 fillér	50 fillér	—	60 fillér	—	80 fillér
	6 kg-ig	45 fillér	55 fillér	—	65 fillér	—	90 fillér
	10 kg-ig	50 fillér	60 fillér	—	70 fillér	—	100 fillér
	11 kg-ig	55 fillér	65 fillér	—	75 fillér	—	110 fillér
	15 kg-ig	60 fillér	70 fillér	—	80 fillér	—	120 fillér
	16 kg-ig	65 fillér	75 fillér	—	85 fillér	—	130 fillér
	20 kg-ig	70 fillér	80 fillér	—	100 fillér	—	140 fillér

1) Németország.
2) Cseh-Morva, Lengyel, Olaszország és gyarmatai, Szlovákország, Vatikánváros.
3) Egyéb külföld.
4) Az I—II. díjövezet egységes díjszabását közöltük.
5) Németország, Cseh-Morva, Lengyel, Horvátország.
6) Szlovákország, Olaszország és gyarmatai, Vatikánváros.
7) 1942. január 1-től az I. ad 270.600/4. sz. rendelet (P.R.T. 1941/60. sz.) szerint az eddigi 150 km-en túli V. díjövezet 150—350 km-ig terjed. A 350 km-en túli távolságra új, VI. díjövezet létesül.
8) Szlovákország 1942. szeptember 1-től (242.040/1942. sz. r. — P.R.T. 1942/39. sz.).
9) Szlovákország, Horvátország, Olaszország és gyarmatai, Albánia, Bulgária, Dánia, Németalföld, Norvégia, Románia, San Marino.

IX. Fejezet

AZ 1916. ÉVI KIBOCSÁTÁSÚ POSTATAKARÉKBÉLYEG

Egy címletből álló, postatakarékbetét lerovására szolgáló bélyegkiadás. Szabálytalanul levélbélyegként is használták.

A bélyegképet Brandmayer Vilmos tervezte.

Forgalomba bocsátották: az 1916. május 27-én kelt 7.800. v. számú (a PTRT. 1916. május 31-i 73. száma) rendelettel 1916. július 1-gyel.

A legkisebb postatakarékbetét betétösszeg apránkénti összegyűjtésének biztosítására az 1887-ben rendszeresített postatakaréklapokra (L. III. kötet 661. oldal és IV. kötet 628. oldal) az összeg eléréséig az e célra kijelölt levélbélyegeket kellett, a takarékosságnak ezt a módját választóknak felragasztaniuk. Mind gyakrabban előfordult azonban, hogy a már egyszer, valamely postaküldeményen felhasznált, de elnézés, vagy egyéb ok miatt le nem bélyegzett bélyegeket tulajdonosaik takaréklapokra ragasztották és így jogtalanul jutottak kisebb-nagyobb összegekhez. A visszaélés ilyen módjának megszüntetésére célszerűnek mutatkozott olyan bélyeg használata, amelynek kizárólag a takaréklapokon való felhasználás a rendeltetése. A forgalomba bocsátó rendelet szerint: „Az 1 koronás betétminimumon alóli összegek megtakarítására szolgáló postatakaréklapokra a még hiányzó 90 fillérnyi értéket 1916. évi július hó 1-től kezdődőleg csakis e célra rendszeresített ibolyaszínű 10 filléres postatakarékbélyegekkel szabad leróni".

A rendelet szövegéből azonban éppen az az intézkedés maradt ki, amely a postatakarékbélyegek bevezetését előidéző ok megszüntetését célozta. Ha nem is túl gyorsan, de négy hónap elteltével pótolták ezt a hiányosságot az 1916. szeptember 27-én kelt 16.824. v. számú rendelettel (a PTRT. 1916. szeptember 29-i 131. száma), amely kimondja, hogy

„A f. évi P. és T. R. T. 73. számában közzétett 7.800. számú rendelet kapcsán figyelmeztetem a hivatalokat, hogy az ibolyaszínű 10 filléres új postatakarékbélyegeket semmiféle küldemény bérmentesítésére felhasználni nem szabad, s hogy ezen bélyegek kizárólag a postatakaréklapokon hiányzó 90 fillérnyi érték lerovására rendszeresítettek.

A postaküldeményekre mégis felragasztottakat tilos lebélyegezni, s mint nem bérmentesítetteket kell azokat kezelni."

Igaz, hogy ezt a rendeletet a postatakarékbélyegek érvényességi ideje alatt nem érvénytelenítették és nem is módosították. Ennek ellenére mégis találkozunk olyan postai utat tett küldeményekkel, amelyeken ezeket bérmentesítésre használták. Az okot az 1920-as bélyeghiányra vezethetjük vissza, amikor is az ilyen felhasználást — bár erre vonatkozó rendelkezést nem adta ki

– a posta megtűrte. Gyakoriságuk sorrendjében a belkezelésben – elsősorban pénzesutalványokon, csomagszállító leveleken, táviratlapokon – és magánosoktól feladott levélposta küldeményeken ismerünk részben takarékbélyeges bérmentesítést.

Forgalomból kivonták az 1923. december 1-én kelt 28.045. sz. rendelettel. (A PTRT. 1923. december 5-i 85. száma) 1923. december 31-i hatállyal. A rendelet vonatkozó részét idézzük, mert abból is kitűnik, hogy még most sem tekintették ezeket levélbélyegeknek. Ugyanis a rendeletből elmaradt, az azoknál szokásos becserélési határidő, illetőleg intézkedés.

„A postatakaréklapokat és postatakarékpénztári bélyegeket a forgalomból kivonom. A postahivatalok maradvány készletüket az értékczikkraktárnak szolgáltassák be, 1923. deczember 31-i határidő után beküldött bélyegeket az értékczikkraktár már nem fogadja el.

Az értékczikkraktár a beszolgáltatott bélyegeket a posta bélyegértékesítő irodájának, a postatakaréklapokat pedig a központi anyagraktár nyomtatványraktárának adja át."

A bélyegkép. Álló téglalapalakú vonalas keretben stilizált magyaros virágdísszel övezett köralakú fehér mező. A mező kerületét két körrel határolt gyűrű alkotja, amelyben az „M.KIR.POSTATAKARÉKPÉNZTÁR" köriratot helyezték el. A gyűrűvel határolt mezőbe a korona perspektivikus – a kiskorona vízjelhez hasonló helyzetben – képe. A gyűrű felett „*10 f*" értékjelzés, alatta pedig a takarékosságot jelképező fonott méhkas (584. ábra).

Képméret 19×23 mm.

Nyomóeszközök. A nyomáshoz 2×100-as nyomólemezeket használtak.

Próbanyomatok. A végleges szin eldöntéséhez eredeti VIIB. vízjeles papíron, enyvezett hátoldallal, 11 1/2-es sorfogazással ötféle színpróba készült. Az elfogadott színt dűlt betűkkel szedettük.

10 fillér: halvány olajzöld, szürkészöld, kékeszöld, *barnás ibolya és vörösibolya.*

Szín, példányszám és nyomdatechnikai jelzések

Több, főleg árnyalati színeltérést különböztethetünk meg. Nyomdatechnikai jelzések a nyomólemez összetétele következtében nincsenek. Széldaraboknál a nyársalási pontpár segítségével az *A* és *B* ív meghatározható.

10 fillér barnásibolya, világos ibolyabarna, sötét barnásibolya, szürkés ibolyabarna, vörösbarnás ibolya. 3.519.500 db.

Papír és vízjel. A VII. vízjel *z* (háborús vékony, sima, sávozás nélküli) papírfajtáján nyomták. Érdekességként említjük meg, hogy sávozott – *w* jelzésű – papíron még nem ismerjük, holott azt az 1916-os első kiadásainak nyomásidejében még használták.

Fogazás. 15-ös fésűs fogazattal készült.

Bélyegméret 21×25 mm.

Fogazatlan (□) példányok utólagosan kereskedelmi forgalomba került II. fázisnyomatok.

X. Fejezet

DÍJJEGYES POSTAI NYOMTATVÁNYOK
1900–1967

Egy évszázados évfordulóját ünnepelte 1969-ben az első magyar nyelvű postai levelezőlap, amelyre a díjszabásnak megfelelő címletű bélyeget rányomtatták. Néhány éven belül az osztrák postaigazgatás egyéb díjjeggyel készített nyomtatványait is felváltották a magyar szövegű és magyar bélyegek képével készültek. A német szakirodalom ezeket gyűjtőnéven Ganzsache-nek nevezte, amelyet a magyar gyűjtők szószerinti fordításban *„teljesek"*, illetve *„postai teljesek"* néven vettek át. Közel kilenc évtizede folyik a vita a helyes magyar kifejezés megalkotására. Sok jó, de nem kevesebb rossz javaslat látott ez alatt napvilágot, de a sokszor évekig tartó vitán kívül egynek sem maradt nyoma a gyűjtői nyelvben. A Monográfia eddigi kötetei, ha nem is teljesen új keletű, de első olvasásra találó kifejezést használtak a *díjjegyes értékcikkek* kifejezéssel. Ezt az új kifejezést – szerény véleményünk szerint – azonban csak némi módosítással fogadhatjuk el. Ugyanis a posta a szóbanforgó – egyelőre használjuk csak a régi, rossz, szolgai fordítást – „teljeseken" kívül, illetve azokkal együtt a *bélyeget* is az értékcikkek közé sorolja. A vitatott kifejezés első szava a frankójegy szószerinti átültetése; a díjjegy tehát végső fokon bélyeget jelent. Viszont a bélyeg is értékcikk, tehát a *díjjegyes értékcikk* elnevezés alapján „bélyeges bélyegnek" is lennie kellene. Végeredményben, tehát a választott új kifejezés nem egyértelmű, tehát nem is helyes.

A rányomtatott bélyeggel használt postai *„teljesek"* a díjjegyen kívül több-kevesebb szövegrészt is tartalmaznak, amelyek részben azok felhasználására, részben az üresen hagyott rovatok kitöltésére vonatkozó előírást ismertetik, illetve bizonyos nyomdai jelzésekből állanak. Így ezek zöme – néhány a kezdeti időszakból eredő borítéktól eltekintve – tulajdonképpen nyomdai úton előállított űrlapok. Ezeket pedig gyűjtőnéven *nyomtatvány*oknak nevezik. A postán használt díjjegyes nyomtatványon kívül még sok egyéb – más hivatalos szerv használta – olyan nyomtatványt ismerünk, amelyekre bizonyos illetékek lerovására szolgáló díjjegyeket – mint például a váltó, a marhalevél, a vasúti fuvarlevél stb. – ugyancsak rányomtatják. Az elmondottak alapján a magunk részéről minden tekintetben helyes kifejezésnek a *díjjegyes postai nyomtatványok* kifejezést tartjuk. Annál inkább is, mert a posta is általában ezt a kifejezést használta, sőt nem egyszer még ma is használja. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a posta a pénzért árusított – tehát értékcikk jellegű – nyomtatványokat gyűjtőnéven *értékes nyomtatvány*oknak nevezi. Az értékcikk jelleg feltüntetési módjának megfelelően ezek két nagy csoportra oszthatók. Az egyiken az értéket *bélyeg alakban* rányomtatják, a másikon csak az

árukat tüntetik fel. A bélyegképesek ismét kétfélék. Az értékszám vagy magába foglalja a postai *szállítási díjat*, vagy csupán az *eladási árat* képviseli. Gyűjtői megkülönböztetésül az előzőt *díjjegy*-nek, az utóbbit *értékjegy*-nek nevezzük. (A postai nyelvhasználatban is megtaláljuk mindkét kifejezést; értelmezésük ben azonban nem tesznek közöttük különbséget). Néhány nyomtatványfajtánál még további bontásra is kényszerülünk. A jótékonysági, vagy közcélokra kibocsátott feláras levelezőlapokra nyomott és a felárat jelölő bélyegkép a *felárértékjegy*. A szállítólevelek és jegyzékek pénzügyi illetékét képviselő rányomott bélyeg az *illetékjegy*. A fejezet címében az elmondottak alapján tértünk el a III. kötet hasonló fejezetének cím-szövegétől Szükségesnek tartottuk álláspontunk néhány mondatos indoklását, mert el akartuk kerülni a kétféle elnevezésből adódható esetleges félreértéseket.

A díjjegyes postai nyomtatványokra a III. kötet VII. fejezetének általános érvényű megállapításaival együtt csoportosításuknak ott rögzített módja teljes egészében vonatkozik az 1900—1967 korszak hasonló kiadványaira is.

A KIBOCSÁTÁSOK TÖRTÉNETE

A koronaértékre való áttérés postai előkészítése a kereskedelemügyi miniszter 52.574 sz. rendelete alapján már 1892-ben megindult. Mind a rendelettel, mind a korona-fillér értékjelzésű bélyegek állami nyomdai előkészítésével a II. fejezetben részletesen foglalkoztunk. A nyomda által készített négyféle tervezet közül hármat részletesen ismertettünk is, a negyedik tervről csak azt jegyeztük meg, hogy azok a díjjegyes postai nyomtatványok részére készültek. Valamennyi díjjegyes nyomtatvány részére azonos bélyegrajzot terveztek, csak az értékszám változott. Az eredeti metszetet acélba metszették, amelyről az anyalemezt galvanoplasztikai úton készítették. A nyomólemezhez — itt természetesen egy klisét tartalmazó nyomódúcokra volt szükség — a kliséket ugyanilyen eljárással állították elő az anyalemezről. A próbanyomást két

584. ábra

585. ábra

586. ábra

menetben végezték: bélyegkép és értékszám. A tervbevett nyomtatványokról ötféle próbanyomat készült (585. ábra). A bélyegkép mérete 19,5×22 mm.

4 fillér ibolyakék a keresztkötés

4 fillér barna a belföldi levelezőlap

6 fillér sárgászöld a helyi zárt levelezőlap

10 fillér vörös a levélboríték, a nemzetközi forgalmú levelezőlap és a postatakarékpénztári gyűjtőlap, végül

10 fillér bordóvörös a vidéki zárt levelezőlap részére.

A kereskedelemügyi miniszter valamennyi változatot — ellentétben a levélbélyegekével — már az első felterjesztés alkalmával elfogadta. Kivitelezésükre azonban a levélbélyegeknél tárgyalt okok következtében nem került sor.

Az 1900 január elsejével forgalomba bocsátott értékcikkek 1898-ban kiírt pályázat díjnyertes, illetve megvásárolt művei közül a díjjegyes nyomtatványokhoz — a szállítólevél kivételével — a 23. sz. tervet (586. ábra) változtatás nélkül használták fel. A bélyegképet Dörre Tivadar tervezte. A próbanyomatok a végleges színekkel, a végleges papírfajtákon készültek. Ismertetőjelük — a borítékok kivételével — a címoldal bal alsó sarkába, a szélektől mintegy 10—15 mm-re nyomott „98". (A próbanyomás évének két utolsó számjegye).

Az első *filléres* díjjegyes postai nyomtatványok forgalomba bocsátásáról az 1899. évi XXXVI. törvénycikk — „a koronaértékben való közkötelező számítás behozataláról" — végrehajtására kiadott 1899. december 13-án kelt 84.096 sz. kereskedelemügyi miniszteri rendelet (a PTRT. 1899. december 18-i 48. száma) 3. pontjának 7—10. bekezdése intézkedik.

„Az értékjegyes nyomtatványokra, ún. közönséges és zárt levelezőlapok, zárt táviratlapok, levélborítékok s postatakaréklapokra nyomatott értékjegyek képe rajzdíszítéssel és egy gyöngysorral övedzett, fehérszínű körben a magyar szent koronát tünteti fel, alatta egyező színű értékszámmal s a színnyomat felső szélén vízszintes vonalban „Magyar kir. posta", alsó szélén pedig „Fillér" felirattal.

Az értékjegyes új nyomtatványok a következők:

a.) belföldi egyszerű (4 filléres) és válaszos (4—4 filléres) levelezőlapok barnasárga papíron barna szöveggel és ugyanily színű jegynyomattal;

b.) Ausztriával, Bosznia és Herczegovinával, továbbá Németországgal, Szerbiával és Montenegróval való forgalom részére szánt egyszerű (5 filléres) levelezőlapok halvány rózsaszín papíron zöldszínű szöveggel és jegynyomattal;

c.) nemzetközi egyszerű (10 filléres) levelezőlapok szürkészöld papíron piros színű szöveggel és jegynyomattal;

d.) zárt levelezőlapok kékesszürke papíron a helyi forgalom részére (6 filléresek) zöld színű szöveggel és jegynyomattal, s a nem helyi forgalom számára (10 filléresek) piros szöveggel és jegynyomattal;

e.) a zárt táviratlapok (62 filléresek) fehér papíron kékszínű szöveggel és barna jegynyomattal;

f.) levélborítékok kétféle nagyságban fehér papíron (10 filléresek) vörös (piros) jegynyomattal, s

g.) postatakaréklapok barnás-fehér papíron fekete szöveggel és 10 fillér értékű vörös (piros) jegynyomattal.

A közönséges postai szállítólevelek papírja sárgás, az utánvételi szállítóleveleké pedig zöldszínű, mindkettő kék szövegnyomással és ugyanilyen színű 10 filléres benyomott pénzügyi bélyeggel.

Nyomtatvány küldeményekhez keresztkötésű szalagok koronaértékkel nem adatnak ki."

A *keresztkötések* ezzel az intézkedéssel be is fejezték pályafutásukat; többé már nem találkozunk velük. A pénzkezeléssel kapcsolatos díjjegyes nyomtatványokra az említett rendelet 13. bekezdése intézkedik.

„1900. év január hó 1-vel továbbá korona- és fillér-értékre szóló postautalvány-űrlapokat, postai megbízási jegyzékeket és pénzeslevél-borítékokat bocsátok forgalomba..."

A rendelet nem intézkedik az adó- és illetékintő levelezőlapok, valamint a rendőrségi be- és kijelentőlapokra. Természetesen ezeket a díjjegyes nyom-

tatványokat is a koronaértéknek megfelelő értékjeggyel forgalomba bocsátották. Az adó- és illetékintő levelezőlapok eddigi elrendezésükben, csak 4—4 filléres értékjeggyel jelentek meg. A rendőrségi be- és kijelentőlapok 1897. évi kibocsátásából az Állami Nyomda hitelraktára még nagyobb készlettel rendelkezhetett, mert ez az egyedüli díjjegyes nyomtatvány, amelyből nem újakat nyomtak, hanem a maradványkészlet első és harmadik oldalán levő 2—2 krajczár értékjegyet kétsoros *4 fillér* szöveggel nyomták át.

Röviden itt kell megemlítenünk a pénzügyi illetékbélyeg nélkül nyomott szállítóleveleket. Ezeket azok a közhivatalok használták, amelyek az Illetéki Díjjegyzék 85. tételének 2. pontja alapján pénzügyi illetékmentességet élveznek. A pénzügyi bélyegmentes szállítólevelek használata teljesen független attól a körülménytől, hogy a feladott küldemény portómentes, vagy portóköteles-e. Tehát az illetékbélyeg kötelezettség alól való mentesség a *feladót* és nem a küldeményt illeti meg. A koronaérték kötelező bevezetésekor az illetékbélyegmentes szállítólevelek használatára a *feltétlenül portómentes hatóságok, hivatalok és közegek* jogosultak. Ezek a szállítólevelek, az illetékbélyeggel nyomottakkal feltehetően egyidőben kerültek forgalomba. Korabeli rendeletet — legalább is a PTRT-ben kihirdetettek között — nem találtunk. Megállapításainkat a használatra jogosult hivatalok és szervek körének bővítésére vonatkozó rendeletekből merítettük, illetve azok tartalmából következtettünk az elmondottakra. Az említett rendeletekre időrendjüknek megfelelően még visszatérünk.

A postai díj néhány tételét 1902. elején megváltoztatták, aminek eredményeként egyes küldeményfajtáknál 25%-os, egyes értékcikkeknél pedig 100%-os emelést hajtottak végre. Ez az intézkedés természetesen néhány díjjegyes postai nyomtatványt is érintett. A vonatkozó és 1901. december 17-én kelt ad. 66.240 sz. rendelet (a PTRT 1901. december 21-i 67. száma) a díjjegyes postai nyomtatványok érintett részére a következők szerint intézkedik:

„A minisztertanács határozata alapján 1902. január 11-től kezdve a levelezőlapok árát a belföldi forgalomban darabonként 5 (válaszosokét) 10 fillérben, a postautalvány űrlapok árát pedig a bel- és nemzetközi forgalomban egyaránt darabonként 2 fillérben állapítom meg.

Ehhez képest a jelenlegi 4 (válaszos) 8 filléres levelezőlapok helyett ezek mintájára (sárga papíron barna nyomással) új 5 filléres egyszerű és 5—5 filléres válaszos levelező-lapokat, továbbá darabonként 2 fillér ár megjelöléssel ellátott belföldi (rózsa) és nemzetközi (sárga) utalványűrlapokat bocsátok ki.

A kir. posta-(távírda-)hivatalok és az értékczikkárusítók a régi levelező-lapok és régi postautalványűrlapok árusítását 1902. január 10-én este szüntessék be és 1902. január 11-től kezdve az utalványűrlapokból kizárólag az új 2 filléreseket, a levelező-lapokból is elsősorban az új 5 filléreseket árusítsák a régi 4 filléres régi levelező-lapokból csakis a megkezdett csomagok maradványát adhatják el, de ezeket kiadás előtt pótlólag 1 filléres levéljeggyel lássák el.

A közönség kezei között levő régi postautalványokat pénzösszegek küldésére, úgyszintén a régi levelező-lapokat a hivatalok 1902. április végéig még fogadják el, ha úgy ezekre, mint amazokra feladó az árkülönbözet pótlásául még 1—1 filléres frankójegyet ragasztott. Az 1902. január 10-én túl netán pótjegy nélkül feladott 4 filléres levelező-lapot a czímzett rovására 2 fillér pótdíjjal terheljék meg.

1902. május 1-től kezdve a régi űrlapon kiállított postautalványokat és levelező-lapokat, még ha a díjpótló levéljeggyel el vannak is látva, a hivatalok szállításra ne fogadják el, illetve az ily levelező-lapokat olybá vegyék, mintha azok teljesen bérmentetlenek volnának s ehhez képest a rendes (10 fillér) pótdíjjal terheljék meg.

A forgalomból ekként kivont régi postautalványűrlapokat (még ha benyomott czímirattal el is vannak látva) úgyszintén a régi levelező-lapokat (amennyiben ezek nem esnek a *romlott* [kiemelés szerzőtől] — értékczikkek fogalma alá (1902. május végéig a posta új értékczikkek elle-

nében (egy új utalványra 2 régit számítva) teljes értékükben újakkal kicseréli. Romlott értékczikknek tekintendő az a levelezőlap, amelynek elő- vagy hátlapján kézírás van, míg a benyomott czímmel, vagy benyomott szöveggel ellátott levelező-lapok — a melyeket a kereskedők szoktak szétküldeni — ha azokon kézírás nincs, teljes értékben cserélendők be.

A régi értékczikkek 1902. május 31-étől még cserében sem fogadtatnak el"... [A kiemelt részt a rendeletben kövér betűkkel szedték].

A 4 filléres belföldi, illetve a 4—4 filléres belföldi válaszos levelezőlapokat egy, illetve egy-egy 1 filléres turulos bélyeggel kiegészítve 1902.I.11—IV.30-ig kisegítő levelezőlapoknak minősítjük. A postautalványokból feltehetően nagyobb készlet állt rendelkezésre, mert az 1902. április 23-án kelt 94.23 sz. rendelet (a PTRT. 1902. május 1-i 15. száma) a 4 filléres levelezőlapokra vonatkozó előző előírások megismétlésével a régi utalványok használati idejét meghosszabbítja.

...„A régi kiadású 1 fillóres postautalványlapok érvényességét azonban a fennebb idézett rendelettől eltérőleg folyó évi június hó végéig meghosszabbítom. A kir. hivatalok tehát addig az ily lapra írt utalványokat, ha 1 filléres pótjeggyel el vannak látva, fogadják el. Július 1-től fogva azonban ezek az utalványlapok sem feladásra, sem beváltásra már nem fogadhatók el."

Tehát az 1 filléres postautalványokat 1 filléres Turulos bélyeggel kiegészítve 1902.I.11-től VI.30-ig kisegítő postautalványoknak tekintjük.

Mindkét rendelet érdekessége, hogy egyik sem tesz említést az adó- és illetékintő 4—4 filléres levelezőlapokról, valamint a rendőrségi be- és kijelentőlapokról. Az első rendelet hiányosságát — legalább is az adó- és illetékintő levelezőlapokra — hamarosan pótolták az 1902. január 31-én kelt (a PTRT.1902. február 15-i 6. száma) 6586. sz. rendelettel. Eszerint:

...„1902. év január hó 11-től kezdve a gazdasági tudósításokra, illetve az adó- és illeték intésekre szolgáló levelező-lapok is 5 filléres díj alá esnek.

Értesítem a kir. posta- és távírdahivatalokat, hogy a 4 filléres frankójegylenyomattal ellátott ezen különleges levelező-lapokat tekintettel — a rendelkezésre álló nagy készletre, — kivontam idézett rendeletemnek azon határozmánya alól, hogy a 4 filléres levelező-lapok 1902. évi április hó 30-án túl szállításra elnem fogadtatnak, illetve, mint teljesen bérmentesítetlenek 10 filléres portóval terheltetnek.

Ehhez képest a 4 filléres frankójegy benyomattal ellátott ezen különleges levelező-lapok a készlet elfogyasztásáig, a díjpótló 1 filléres frankójegy felragasztása mellett, határidő korlátozása nélkül felhasználhatók.

Földmívelésügyi, illetve pénzügyi miniszter úr intézkedett, hogy a gazdasági tudósításokra szolgáló levelező-lapok 1 filléres, illetve az adó- és illetékintésre szolgáló levelezőlapok úgy a czímoldalon, mint a válaszlapon egy-egy 1 filléres díjpótló frankójeggyel felszerelve adassanak postára."

A kisegítő felülnyomással készített rendőrségi be- és kijelentőlapok készlete úgy tűnik elfogyóban volt, mert 1902. január 1-én az 5—5 filléres értékjeggyel nyomott be- és kijelentőlapok forgalomba kerültek. Érdekességük, hogy nyomásukhoz az 1897. évi kibocsátás nyomólemezét használták, amelyen csak az értékjegy nyomódúcát cserélték, az utca nevét és a házszámot nem írták ki, hanem helyét csak kipontozták. Ennek eredményeként a második lap hátoldalára nyomott „Figyelmeztetés" a be- és kijelentő lapok használatára vonatkozó rendelet megszegésének esetére még 1902-ben is *50 forintig* terjedhető pénzbírságot tartalmaz. Holott 1900. január 1-től a korona-fillér használata már kötelezően életbe lépett.

Az említett díjszabás módosítás a zárt táviratlapokat is érintette. Az 1902.

június 16-án kelt 40.299. sz. rendelet szerint (a PTRT. 1902. június 28-i 22. száma):

„Tekintettel arra, hogy a távíró hálózaton kívül eső helyekre szóló XP. táviratok után küldönczdíj fejében a feladás alkalmával 1 korona egységdíj fizetendő a posta (— távirda- és távbeszélő —) hivatalok a készletükben lévő s a még ezután kiszolgáltatandó 62 filléres zárt táviratlapok hátsó oldalára nyomtatott „Figyelmeztetés" harmadik bekezdésében előforduló „80 fillér"-t „1 koronát"-ra igazítsák."

Ez az intézkedés az 1900. évi kibocsátású zárt táviratlapok három fajtáját eredményezte.

A Távirdaüzleti Szabályok 7. §-ának előírása szerint a vásárlóknak előre eladott táviratlapokat előoldaluk jobb alsó sarkán a hivataloknak le kellett bélyegezniük annak igazolására, hogy a vevő a táviratlap eladási árát kiegyenlítette. Sok hivatal ezt az előírást mellőzte, sőt a magánipar által előállított táviratlapokat is felvett az ártérítést jelző bélyegzés nélkül. E szabálytalanságok a postakincstárnak anyagi veszteséget okoztak. A rendellenességek megszüntetésére kibocsátott és 1903. augusztus 22-én kelt rendelet (a PTRT. 1903. szeptember 11-i 35. száma) sok olyan adatról — amely eddig a PTRT-ben közlésre nem került — tesz említést. Az említett adatok szorosan összefüggenek a táviratlapok ismeretanyagával, ezért a rendeletnek ezeket a részeit idézzük:

...„1. a hivatalok a készletükben lévő összes 2 filléres (fehér és zöld) és az utólagos elszámolás mellett feladandó táviratok feladására használt 10 filléres táviratlapokat jelen rendelet megjelenésétől számított 14 napon belül, ... helyi és kelti betűjelzőkkel a táviratlapok előoldalának alsó jobb sarkán betűzzék le.

2. A budapesti 1. és 4. számú hivatalok úgy mint eddig is tették, csillagalakú lyukasztóval kötelesek a készletükben lévő táviratlapokat átütni.

3. Magától értetődik, hogy a választáviratlapokat (kék és zöld)... s áruk a távirat feladásakor már beszedetett, továbbá az állami táviratok feladására szolgáló rószaszínű táviratlapokat, minthogy ezeknek ára a távirat feladása alkalmával mindenkor készpénzben beszedendő, ...előzetesen lebetűzni, illetve átütni nem kell...

...5. Az ezután előállítandó táviratlapok annak bizonyságául, hogy az állam által állíttatnak elő, apostakürt, a villám és a magyar koronából kombinált víznyomású jelvénnyel fognak készíttetni. A víznyomással ellátott táviratlapok a régi készlet elfogyta után veendők használatba."

Az 1906. március 27-én kelt 21.332 sz. rendelet (a PTRT. 1906. április 5-i száma) több érdekes intézkedést — vízjelváltozás, forgalmi idő — tartalmaz.

„Folyó évi április hó elejétől új kiadású értéknyomtatványokat ún. postautalványűrlapokat, táviratfeladásilapokat, postai megbízást, frankóczédulát és árubevallást bocsátok forgalomba, melyek az eddigiekkel azonos színű — de vízjegyes — papírokon állíttatnak elő.

Ezen papírok vízrajza távíróvonalat ábrázol, felette M.P.T. betűkkel, alatta pedig postakürttel.

Az újkiadású postautalványűrlapokon — a nemzetközieket kivéve — valamint a távirat feladási lapokon az eladási ár értékjegy alakjában van benyomva; ellenben a „nemzetközi postautalvány", „postai megbízás", „frankoczédula" és „árubevallás" eladási árát — mint eddig — „ára 2 fillér" és „ára 1 fillér" kitétel jelzi".

A felsorolt értéknyomtatványok régi kibocsátásainak használati idejét a rendelet 1906. június 30-ban szabja meg. Ezeket a határidő letelte után már becserélni sem lehet.

Rómában az 1907 nyarán megtartott postakongresszus határozatai többek

között megváltoztatták a postai megbízási szolgálat rendjét. Gyűjtői szempontból az eddigi postai megbízás megváltoztatása tart számot érdeklődésünkre. Az 1907. szeptember 15-én kelt 54.966 sz. rendelet (a PTRT. 1907. szeptember 19-i 41. száma) idevonatkozó pontjai:

...„2. A postai megbízások kiállítására a feladó október hó 1-től kezdve kizárólag az új szintén *„Jegyzék"* — *[kiemelt szó kövér betűvel szedett]* — című nyomtatványt köteles használni, a melyet bármely m. kir. posta-(és távírda-) hivatalban vagy postai értékczikk-árusítónál darabonként 2 fillérért kaphat...

...A posta- (és távírda-) hivatalok a régi kiadású jegyzéknek a feleknél és az értékczikk-árusítóknál levő, még ki nem töltött példányait f. évi deczember hó 31-ig bezárólag értéklevonás nélkül újakkal cserélhetik be. E határidőn túl a régi kiadású megbízási jegyzék becserélésre sem fogadható el"...

A koronaérték bevezetése óta a hirdetményes-levelezőlapokról még nem esett szó. Feltehetően az 1888, illetve 1892-ben kibocsátott rendelkezések — a díjjegytől eltekintve — nem változtak; így újabb intézkedésre sem volt szükség. 1907-ben azonban új intézkedéseket léptettek életbe az október 29-én kelt 83.474 sz rendelettel (a PTRT. 1907. november 15-i 53. száma):

„Az alább következő feltételek mellett megengedtem, hogy magánvállalkozók-, hirdetési czélokra 5 filléres levelező-lapokat rendeljenek meg, a melyekre a czímoldal balfelén is nyomathatnak hirdetményeket.

1. Az ily levelező-lapokat a postaigazgatás nyomatja, a hirdetések reányomatása és a levelező-lapok elárusítása azonban a magánfelek dolga.

A levelező-lapok nyomtatása iránt érdekeltek forduljanak az illető kerületi posta- és távírdaigazgatósághoz és a megrendeléssel egyidejűleg a levelező-lapok árát az igazgatóság pénztárába fizessék be.

A legkisebb mennyiség, a mely a czímoldalon vonással kettéválasztott levelező-lapokból megrendelhető, 500 ív, egyenként 32 darabbal, összesen tehát 16 000 darab. Nagyobb szükséglet esetén az 500 ívnek többszörösét, tehát 1000, 1500, 2000, stb. ívet kell megrendelni. Minden 500 íves egységnek ára 800 korona.

2. A megrendelők kötelesek a levelező-lap íveket, a melyeket az államnyomda 500 ívet tartalmazó ólompecséttel lezárt bálákban szállít, a posta-távírdaigazgatóság által kijelölendő posta- és távirdahivatalnál átvenni és onnan saját költségükön elvinni. Kötelesek továbbá a levelező-lapokra hirdetéseket nyomatni.

3. A hirdetésekkel ellátott levelező-lapokat a megrendelők postai értékczikkárusok, tőzsdék, vagy más üzletek útján a rendesnél kisebb árért is eladhatják. A posta- és távírdahivatalok azonban az ily levelező-lapokat nem árusíthatják.

4. A hirdetési czélokra kiadott ily levelező-lapokat tilos hirdetések nélkül forgalomba hozni és e nélkül a megrendelők maguk sem használhatják e levelező-lapokat.

A posta- és távírdahivatalok a hirdetési czélokra kiadott (a czímoldalon vonással kettéválasztott) hirdetéssel el nem látott levelező-lapokat szállításra el nem fogadják s ha mégis feladásra kerülnének, mint a szállításból kizárt tárgyat, a feladónak visszaadják s illetve térti küldemény gyanánt kezelik.

A mennyiben előfordulna, hogy az engedményesek az átvett ily levelező-lapokat nem láthatják el mind hirdetésekkel, a fennmaradt készletet az igazgatóságtól esetről-esetre megszerzendő engedély alapján az elromlott értékczikk módjára rendes levelező-lapokra cserélhetik be".

A címoldalt — függőleges irányba nyomott — két részre választó vonalat *osztóvonalnak* nevezzük. Hat évnek kellett eltelnie, míg az osztott címoldalú levelezőlapokat az összes levelezőlapfajtánál a posta rendszeresítette és így az íráshoz rendelkezésre álló hely nagyságát 50%-kal megnövelte.

A postautalványok és táviratfeladási lapok értékjegye csupán a szóbanforgó nyomtatvány eladási árát foglalta magába, a mindenkori bérmentesítési összegbe azt nem lehetett beleszámolni. Éppen emiatt e nyomtatványok érték-

jegyét a feladás alkalmával nem is kellett érvényteleníteni. Megállapításainkat az 1908. január 15-én kelt 2771. sz. rendeletből (a PTRT. 1908. január 27-i 7. száma) következtettük. Idézzük:

„A m. kir. posta-(és távírda-) hivatalok egy része az értékjegybenyomással ellátott belföldi postautalványűrlapokon és táviratfeladási lapokon alkalmazott 2 filléres értékjegyet is értéktelenníteni szokta felvételkor a hely- és kelti betűző lenyomatával.

Minthogy az említett értékjegy lebetűzésére szükség nincsen, figyelmeztetem a m.kir. posta-(és távírda-) hivatalokat, hogy ezt a lebetűzést mint fölöslegest a jövőben mellőzzék."

A koronaérték bevezetésekor új pénzeslevélborítékot is bocsátottak forgalomba. Leírásukról azonban csak 1908-ban értesültünk, amikor is új borítékok rendszeresítésére került sor. A július 14-én kelt 56.316. sz. rendelet (a PTRT. 1908. július 30-i 35. száma) vonatkozó részei szerint:

„Zárva feladandó pénzeslevelekhez egyelőre, kísérletkép k é t p e c s é t t e l lezárható borítékot bocsájtok forgalomba, melyek 170/125 mm. nagyságúak, sárgás-barna kenderpapírból csipkézett széllel és a pecsétnyomatok helyét jelölő két környíllással készülnek.

Ára az ily borítékoknak darabonkint három (3) fillér.

Lezárva (nem olvasva) feladásra kerülő pénzesleveleket tehát a posta- és távírdahivatalok ezentúl két pecséttel ellátott borítékban is elfogadhatnak az esetben, ha az e czélra használt borítékokat a kincstár állította elő. Ellenben a magánipar által esetleg forgalomba hozott kétpecsétes borítékban pénzküldeményt postai szállításra elfogadni nem szabad.

Az eddigi ötpecsétes vászonbélésű pénzesborítékok továbbra is forgalomban maradnak s n y i t v a (olvasva) feladott pénzeslevelekre k i z á r ó l a g ilyeneket kell használni.

Ez utóbbi borítékok ára addig míg a már beszerzett készlet tart, darabonkint 4 fillér, marad azontúl azonban 5 fillér lesz, mit a boríték czímoldalának balfelőli felső sarkában a magyar korona és postakürt alatt alkalmazandó felírás jelezni fog,"...

Az osztott címoldalú levelezőlapok rendszeresítésével egyidejűleg megváltoztatják a zárt levelezőlapok fogazását. Az idevágó és 1913. január 27-én kelt 701. v.sz. rendelet (a PTRT. 1913. február 11-i 9. száma) ezekre vonatkozóan a következőképpen intézkedik:

„A most használatban levő különböző fajta postai levelezőlapok mindegyike helyett a jelenlegi készletek felhasználása után fokozatosan új levelezőlapokat bocsájtok forgalomba.

Az új kiadású nyílt levelezőlapok az eddigiekkel azonos méretűek, de közülük úgy az egyszerű és válaszos (belföldi), mint a nemzetközi levelezőlapoknak czímoldalait középen függélyes vonal osztja ketté, hogy ennek bal oldali része is írásbeli közleményekre felhasználható legyen.

A most felsorolt fajtájú levelezőlapok alapszíne világos sárga, czímoldalaikon pedig a korona, a szövegnyomás és a levéljegy — a belföldieknél élénk világos zöld színű és a nemzetközieknél, mint eddig is, élénk vörös (pirosszínű).

A 6 és 10 filléres zárt levelezőlapok alapszíne az eddigi (kékesszürke) marad, — azonban lyukasztási (perforálási) vonalaik — eltérőleg a most forgalomban levőktől, a széleken nem metszik egymást.

A 6 filléres zárt levelezőlapokon a levéljegy, a korona és a szövegnyomás a 6 filléres levéljeggyel azonos szürkés olajzöld színű, a 10 filléresnél pedig a korona, a szövegnyomás és a levéljegy — mint jelenleg is — élénkvörös (piros) színű.

Az új kiadású valamennyi fajta belföldi levelezőlapokon a „Magyar királyi posta" szövegsor — miután az a benyomott értékjegyen úgyis megvan — elhagyatott."

Április elején engedélyezik az ajánlott levelek és egyéb ajánlott levélposta küldemény levélgyűjtőszekrény útján való feladását is. Az e módon feladott ajánlott leveleknek a kezelés — kiválogatás, rovatolás, ajánlási ragjegy felragasztása stb. — megkönnyítésére a posta külön, az ajánlott levelek díjának megfelelő díjjeggyel és a kezeléshez szükséges adatok szövegével *ajánlott levél*

borítékokat hoz forgalomba. A terjedelmes és a kezelés legkisebb részletét is tartalmazó rendeletnek természetesen csak az új díjjegyes borítékokra vonatkozó része tartozik ehhez a fejezethez. Az 1913. április 8-án kelt 6390. v. I. sz. rendelet (a PTRT. 1913. április 15-i 22. száma) vonatkozó előírásai:

„... az ajánlott küldeményeknek a levélgyűjtőszekrények útján való feladására nézve 1913. évi május hó 1-től kezdve az alábbi szabályok lépnek életbe:

1. A posta a levélgyűjtőszekrény útján feladásra kerülő ajánlott levelekhez — azoknak a közönséges levélanyagtól való könnyebb megkülönböztetése és különleges kezelésüknek lehető biztosítása céljából — vörös szegéllyel ós 16, illetve 35 filléres frankójegybenyomattal ellátott borítékot hoz forgalomba.

A bármely postahivatalnál, valamint az értékczikkárusítóknál beszerezhető ezen borítékok ára az ajánlott levél helyi vagy távolsági rendeltetéséhez képest 17, illetve 36 fillérben állapíttatik meg, mely összeg a boríték árán kívül az egyszerű (20 grammig) bérmentesítési, valamint az az ajánlási díjat fedezi.

Ha tehát az ajánlott levél a helyi forgalomban súlyánál fogva 16 fillérnél, illetve a távolsági forgalomban akár súlyánál, akár rendeltetésénél fogva 35 fillérnél nagyobb díjtétel alá esnek, az esedékes díjkülönbözetet frankójegyek felragasztása útján kell leróni.

2. A borítékok czímoldalának felső része azon czélból van a feladó nevének, állásának (foglalkozásának) és lakczímének feljegyzésére fenntartva, hogy ezen adatok alapján a netán utólag kért feladási igazolvány kiadható legyen...

...12. ... Megjegyzem egyébként, hogy a közönség a posta által kiadott vörösszegélyű borítékokat nemcsak a levélgyűjtőszekrények útján való feladásnál, hanem az esetben is használhatja, ha levelét a rendes módon a postahivatalban adja fel."...

Az ajánlott levél borítékok rendszeresítését néhány héttel követi a postautalványok célszerűbbé tétele. Az 1913. május 3-án kelt 7620. v. sz. rendelet (a PTRT. 1913. május 15-i 27. száma) kimondja, hogy:

„A postautalványon levő szelvény elválasztásának könnyítése czéljából a szelvények perforálását határoztam el; az ily utalványűrlapok a mostani utalványűrlapok készletének felhasználása után kerülnek forgalomba.

Erről a m.kir. posta-távírdahivatalokat azzal értesítem, hogy a régi és az új postautalványok közt a perforált szelvényen kívül más különbség nincs, mint az, hogy az utalványozott összegnek számjegyekkel való kiírására megjelölt hely — nem mint eddig közvetlenül a szelvény mellett van — hanem a „Postautalvány" szó alá esik, vagyis a szelvény leválasztásánál a számjegyek meg nem csonkíthatók."

Az 1908-ban kísérletképpen forgalombabocsátott kétpecsétes pénzeslevélborítékok úgy látszik beváltották a hozzájuk fűzött reményeket, mert 1913-ban használati körüket bővítik. Az augusztus 4-én kelt 6131. v. sz. rendelet (a PTRT. 1913. augusztus 12-i 43. száma) az említett rendelkezésre (L! előző oldal) való hivatkozás után közli, hogy:

... „megengedem, hogy a postahivatalok beszolgáltatásai és ellátmányai ezentúl kétpecsétes pénzeslevélben küldessenek. Kétpecsétes pénzeslevelek készítéséhez azonban kizárólag csakis a m.kir. posta központi anyagraktára által kiadott borítékok használhatók."

Az 1915-ös évhez fűződik az első *jótékonysági postai levelezőlap* kibocsátása. A február 24-én kelt 6823. sz. rendelet (a PTRT. 1915. március 1-i 22. száma) forgalombabocsátásukra a következőképpen intézkedik:

„A hadjáratban elesettek özvegyeinek és árváinak segélyezésére „Hadisegély. Özvegyeknek és árváknak két (2) fillér" felirattal ellátott postai levelezőlapok és zárt levelezőlapok hozatnak legközelebb forgalomba, a melyek mindegyike után — úgy mint a postai hadisegélybélyegeknél — az eladás alkalmával, a levelezőlap értékén kívül, a vevőtől még 2 fillért kell beszedni.

A hadisegély levelezőlapok közül az

a) 5 filléres levelezőlapot és a 10 filléres zárt levelezőlapot minden postahivatal és postai értékcikkárusító,

b) az 5 filléres válaszos levelezőlapot a 10 filléres nemzetközi levelezőlapot és a 6 filléres zárt levelezőlapot csak a kincstári és az azok székhelyén működő nem kincstári postahivatalok árusítják"...

Ugyanebben az évben — feltehetően a háború következtében mind inkább növekvő anyagi nehézségekre —, illetve az ezek következtében fellépő többletköltség elkerülésére — megváltoztatják a levelezőlapok papírminőségét. Ezzel egyidőben az értékjegyek színében is több-kevesebb változtatást hajtanak végre. Az 1915. július 26-án kelt rendelet (a PTRT. 1915. július 30-i 79. száma) közli:

„Értesítem a postahivatalokat, hogy a m. kir. állami nyomda az 5 filléres egyszerű és válaszos, továbbá a 10 filléres nemzetközi levelezőlapokat, a készlet fogytával az eddig használt világossárga színű ragasztott carton helyett, világos chamoissárga színű ragasztatlan cartonból fogja előállítani, s ez alkalommal a belföldi 5 filléres egyszerű és válaszos levelezőlapok nyomásához a mostani világoszöld szín helyett aczólzöld színt fog használni.

A jelenlegi levelezőlapok azonban a készlet teljes felhasználásáig forgalomban maradnak.

...zárt levelezőlapok papírja és nyomása nem változik."

Az első háborús postai díjszabás a díjjegyes nyomtatványok nagy részét is érintette. Az 1916. szeptember 27-én kelt 70.987. sz. rendelet (a PTRT. 1916. szeptember 27-i 129. száma) az október 1-vel életbelépő új díjszabás következtében részletesen közli az eddigi értékcikkekben beálló változásokat. A rendeletnek a díjjegyes nyomtatványokra vonatkozó része:

„1. Megszűnnek 1916. évi deczember hó 31-vel:

...*b)* a 6 és 10 filléres zárt levelezőlapok, 5 filléres egyszerű és válaszos levelezőlapok, 5 filléres adóintő levelezőlapok, az 5 filléres rendőri be- és kijelentőlapok, az 5 filléres vöröskereszt tudakozólapok, 10, 16 és 35 filléres levélborítékok, a 62 filléres zárt táviratlapok

...*d)* az összes hadisegély... levelezőlapok, zárt levelezőlapok.

2. Forgalomba jönnek:

b) 10 és 15 filléres zárt levelezőlapok, 8 filléres egyszerű és válaszos levelezőlapok, 8 illetve 16 filléres rendőri be- és kijelentőlapok, 102 filléres zárt táviratlapok, 15 filléres levélborítékok (eladási áruk 17 fillér);...

...A közönség, a birtokában levő benyomott bélyegű régi postai értékczikkek felhasználása érdekében az új tarifára hiányzó díjrészt postabélyegben ragassza fel. A postahivatalok és értékczikkárusítók is kötelesek a készletben levő 5 filléres levelezőlap eladásánál 3 filléres (1 és 2 filléres, illetve a válaszos levelezőlap és a rendőri be- és kijelentőlapoknál 3+3 filléres bélyeget, a 6 és 10 filléres zárt levelezőlapnál két 2 filléres, illetve 5 filléres bélyeget, a 10, 16 és 35 filléres borítékoknál 5, illetve 19 fillér értékű bélyeget a zárt táviratlapnál pedig 40 fillér értékű postabélyeget kiszolgáltatni....

...Az 1. alatt felsorolt összes... és értékczikkek csak bezárólag 1916. deczember hó 31-ig érvényesek, ezen határidőn túl azokat bérmentesítésre felhasználni, a közönségtől becserélésre elfogadni nem szabad."...

A rendelet néhány hiányosságára, illetve érddekesebb intézkedésére külön ki kell térnünk. A megszüntetett adó- és illetékintő levelezőlapok helyett nem rendszeresít újakat, a gazdasági tudósításra szolgáló levelezőlapokat pedig meg sem említi, két hónappal később ezt a hibát javítják a november 25-én kelt 19.162. v. sz. rendelettel (a PTRT. 1916. december 4-i 160. száma). Bevezetőül felhívja a postahivatalok figyelmét, hogy az új postai díjszabásban megállapított 8 filléres új díjtétel az 5 filléres benyomott postabélyeggel kiadott minden fajta levelezőlapra vonatkozik. Tehát az adó- és illetékintésre, továbbá a gaz-

dasági tudósításra szolgáló levelezőlapra is. Majd az előzőekben idézett rendelet 2. pontjára hivatkozva kimondja, hogy:

...„tehát ezeket a levelezőlapokat is el kell látni feladás esetére az új tarifára hiányzó díjrésznek megfelelő 3 fillérnyi kiegészítő bélyeggel, illetőleg ha az ilyen levelezőlapok a kiegészítő postabélyeggel el nem látva kerülnének feladásra, azokat szabályszerűen megportózva kell továbbítani."

A kiegészítő rendelet sem tartalmaz azonban intézkedést a 8 filléres díjjeggyel nyomott új ilyen fajta levelezőlap forgalombabocsátásáról. Pedig mind a kétfélét kibocsátották.

Még érdekesebb a rendeletnek az 5 filléres díjjeggyel készült vöröskeresztes tudakozólapoknak a forgalomból való kivonására való intézkedése. Forgalombabocsátásukat ugyanis annak idején nem közölték.

A helyi- és vidéki ajánlottlevél borítékok feltehetően nem váltották be a hozzájuk fűződő reményeket, mert az új díjszabásnak megfelelő 21 és 54 filléres borítékok kiadását tervbe sem vették s arra sor sem került.

Az 1916. december 31-gyel forgalomból kivont díjjegyes nyomtatványokkal — különösen a borítékokkal, levelezőlapokkal és zárt levelezőlapokkal — a postai forgalomba (természetesen a díjszabásnak megfelelő levélbélyeg kiegészítéssel) még a 20-as évek elején, tehát az infláció kezdeti időszakában is találkozunk. Ennek részbeni magyarázatát az 1917. január 2-án kelt 94.879—1916. sz. rendeletben (a PTRT. 1917. január 4-i 2. száma) találjuk meg:

... „Mindazok a postabélyegek, értékczikkek, hadisegélybélyegek és levelezőlapok, a melyek ... sz. rendelettel 1916. évi deczember hó végével forgalomból kivonandónak jeleztettek... további intézkedésig forgalomban maradnak"...

A rendeletben említett bélyegek — turulosok — kivonására és az aratósországházas sorozat záróértékeinek forgalombabocsátására az 1917. november 8-án kelt 77.921/917. sz. rendelet intézkedik is. (A levélbélyegekre vonatkozó rendeletrészt a II. és III. fejezetben ismertettük). A díjjegyes nyomtatványok szempontjából nagyon érdekes a rendelet utolsó bekezdése:

...„ A régi kiadású összes értékczikkek (levelezőlapok, zárt levelezőlapok, levélborítékok, stb.) további intézkedésig forgalomban maradnak s a postahivatalok és értékczikkraktárak igyekezzenek azokat minél előbb kiárusítani, illetve kiszolgáltatni."

Az első háborús postadíjszabás kihirdetését néhány nappal később 1916. szeptember 21-én követte a különleges postai szolgálatok új díjszabására vonatkozó 69.380. sz. rendelet (a PTRT. 1916. szeptember 24-i 125. száma). Ennek 7. pontja kimondja, hogy:

...„7. A beszedett levélpostai utánvétel, valamint postai megbízás összegének és csomagutánvételnek belföldre való elküldése esetében használt utalványűrlapért darabonként 02 f." Majd a 15. pont 17. és 18. bekezdése közli, hogy:

...„A 7. pontban megállapított 2 fillért a beszedett utánvételi, illetve megbízási összegből kell levonni és frankójegyben az egyéb díjakkal együtt az utalványűrlapon leróni.

Jövőben az utánvételi szállítólevelek utánvételi lapját *2 f postabélyeg benyomással* — (kiemelés szerzőtől) — fogom kiadni, a mely időtől kezdve a 2 f levonása a beszedett összegből csak a levélpostai utánvételeknél és a megbízásoknál foglal helyet"...

A postatakarékbélyegek 1916. július 1-től való rendszeresítésével, illetve

kötelező használatával (L! IX. fejezet) egyidőben bocsájtják forgalomba az új postatakaréklapokat is. Az 1916. május 27-én kelt 7800 v. sz. rendelet (a PTRT. 1916. május 31-i 73. száma) vonatkozó része:

... „Az új postatakaréklapok is ibolyaszínű 10 filléres postatakarékbélyeg-benyomattal lesznek ellátva, további intézkedésig azonban az ibolyaszínű új 10 filléres postatakarékbélyegek a jelenleg forgalomban levő 10 filléres vörös levélbélyegbenyomattal ellátott takaréklapokra is felragaszthatók."...

A jelzett „további intézkedés" azonban nem látott napvilágot. Feltehetően a régi készletek elfogytával és az új nyomtatványok kiadásával már nem tartották időszerűnek ennek az intézkedésnek kiadását.

A postai megbízási szolgálatban az 1916. szeptember 15-én kelt 68.055. sz. rendelettel (a PTRT. 1916. szeptember 15-i 120. száma) változást hajtanak végre. Ennek lényege, hogy a nem okmányon alapuló és legfeljebb 20 koronáig terjedő követelést a belföldi-, valamint az ausztriai és bosznia-hercegovinai forgalomban a zárt postai feliratú ajánlott levél helyett, közönséges levélként kezelt *postai megbízási lap* útján is be lehet szedni. A lap két szétválasztható részből áll. A felső része a *megbízási lap*, amelynek cím és hátoldala a behajtásra szánt összeg, a feladó, a címzett és annak postahivatalára vonatkozó rovatokat tartalmazza. Az alsó rész a *megbízási postautalvány*, melynek előlapja hasonló – de a megbízási kezelésnek megfelelő rovatokat is tartalmaz – míg hátoldala megegyezik a postautalványokéval. Az új nyomtatvány díjjegyes volta csak a rendelet 8. bekezdésének utolsó mondatából derül ki:

... „Kifogástalannak talált megbízási lapot a felvevő hivatal két helyen lebetűzi, még pedig a megbízási lap felső balsarkán és azonkívül átbetűzi a megbízási lap jobb sarkán *benyomott* 20 filléres frankójegyet"... (kiemelés szerzőtől).

Az 1917. év újdonságai közül elsőnek kell megemlítenünk az úgynevezett *hasábos levelezőlapok* forgalombabocsátását. Az 1917. június 20-án kelt ad. 2798. v. sz. rendeletnek (a PTRT. 1917. június 25-i 81. száma) két bekezdése tart érdeklődésre igényt:

„A kereskedelmi körök kívánságára gépíráshoz használható, hosszabb oldalukon összefüggő és likacsolás folytán szétválasztható hasábos levelezőlapok készítését rendeltem el. Egy-egy hasábon 6 db 8 filléres levelezőlap fog előállíttatni. ... A rendelhető legkisebb mennyiség 100 hasáb, azon 600 db levelezőlap, amelynek ára 46 K., ellennyugta mellett mindenkor a megrendeléskor befizetendő"...

Az előállításnak megfelelően a hasábokból eredő levelezőlapoknak három változata ismert. A leggyakoribb – ha ugyan ezt a kifejezést egyáltalában használhatjuk – az alul és felül fogazottak. A hasáb négy középső lapja ilyen. A felső lap alul, az alsó lap pedig felül fogazott. A lapok többi oldala vágott. Ez a levelezőlapfajta díjjegyes nyomtatványaink egyik legritkább tagja. Bíró Marcell „A magyar postai teljesek (Ganzsachen) kibocsátási sorrendje" című tanulmányában 1938-ban megállapítja, hogy „*Ezen lapok most annyira ritkák, hogy darabja legalább is egy 3 krajcáros litográfia értékének felel meg!!!!!*" Harminc évvel ezelőtti véleményéhez még ma is nyugodtan csatlakozhatunk.

A távirati postautalványokhoz tartozó fedezeti lapok is beléptek 1917-ben az értékcikkek közé. A február 24-én kelt 13.071. sz. rendelet (a PTRT. 1917. február 26-i 24. száma) kimondja, hogy:

„Az 1917. évi m á r c z i u s hó 10-től kezdődőleg a távirati postautalványokhoz tartozó fedezeti lapot nem a felvevő postahivatal, hanem kizárólag a feladó köteles kiállítani, illetve azt megfelelően kitöltve postára hozni.

Abból a célból, hogy a feladók ne csak a postahivatalban, hanem az értékczikk magánárusoknál is megszerezhessék a fedezeti lapot, ezt az említett időponttól 2 fillérért vásárolható értékczikk gyanánt 2 filléres postabélyeg benyomással bocsátom forgalomba...

...A horvát szlavónországi hivatalok használatára külön, horvát magyarázó szöveggel ellátott fedezeti lapokat állíttattam elő. A zagrebi posta- és távírdaigazgatóság értékczikkraktára csak, ilyeneket rendelhet.

A postahivatalok mindaddig, a míg a jelenlegi fedezetlapnyomtatvány készletük tart, azokat a jelzett árért 2 filléres bélyeg ráragasztása után szolgáltatják ki a feleknek, illetőleg az értékczikkárusoknak."

A postai közönséges és utánvételes szállítólevelek további készítésére minden indoklás nélkül nagyon érdekes rendelkezést adtak ki. Tudott, hogy eddig a belföldi forgalomban használtak magyar, míg a nemzetközi forgalomban használtak magyar—francia szöveggel készültek. Most a magyar nyelvűeket egyelőre megszüntetik. Azt, hogy a postát mi késztette erre az intézkedésre, és hogy meddig volt az hatályban semminemű adatot sem sikerült találnunk. Az 1917. április 17-én kelt 6291. v. sz. rendelet (a PTRT. 1917. április 19-i száma).

Az 1917-es év eseményei közé tartozik még az első *kisegítő postaszolgálati levelezőlapok* — korabeli nevén *portómentes levelezőlapok* — használatbavétele. Az 1917. április 18-án kelt 24.813 sz. rendelet (a PTRT. 1917. április 24-i 52. száma) az új 40 filléres hadisegélybélyegek (L. I. III. fejezet) forgalombabocsátásán kívül intézkedik a régi hadisegélybélyegek és levelezőlapok árusításának megszüntetéséről. A fel nem használt meglehetősen nagy készlet hadisegélylevelezőlap fajták hasznosítása érdekében a rendelet — árusításuknak 1917. június 1-gyel való beszüntetésének időpontja után — a következő intézkedéseket tartalmazza:

...„Azok a n e m k i n c s t á r i postahivatalok, a melyeknél folyó évi május hó végén még maradt ..., hadisegélylevelezőlap, ezeket... küldjék be ahhoz a kincstári posta és távirdahivatalhoz, a melyiktől készpénzellátmányukat kapják...

...A k i n c s t á r i postahivatalok a folyó évi május hó végével készletükben maradt hadisegélylevelezőlapokat, hadisegélyválaszos levelezőlapokat és hadisegély zártlevelezőlapokat vegyék számba s azok *értékjegyét a postahivatal tojásdadalakú betűzőjével bizottságilag betűzzék le* s erről vegyenek fel rövid jegyzőkönyvet. (Kiemelés a szerzőtől).

Az így értéktelenített... levelezőlapokat és zártlevelezőlapokat pedig — előjegyzés mellett — használják fel a p o s t a h i v a t a l o k e g y m á s k ö z t i forgalmában portómentes levelezés céljaira.

Ily levelezőlapokra a feladás alkalmával a postahivatal hely- és kelti bélyegzőlenyomatát a tojásdadalakú betűzőlenyomat melló kell alkalmazni.

A m. kir. állami nyomda a készletében levő hadisegélylevelezőlapokat, stb. május hó folyamán szót fogja küldeni a posta-távírdaigazgatósági értékczikkraktáraknak. Az értékczikkraktárak az állami nyomdától átvett, valamint a készletükben levő hadisegélylevelezőlapok, hadisegély válaszos levelezőlapok és hadisegély zártlevelezőlapok értékjegyét az értékczikkraktár tojásdad alakú betűzőjével bizottságilag értéktelenítsék,...

Ezeket a levelezőlapokat, zárt levelezőlapokat az értékczikkraktár csakis a kincstári postatávírdahivataloknak szolgáltathatja ki portómentesen levelezőlapok helyett."

Tehát mind a *háromféle hadisegély levelezőlap*, amelynek *díjjegyét* valamely kincstári postahivatal, vagy a kilenc igazgatósági értékczikkraktár *főnöki bélyegzőjével* bélyegezték le: *használatlan postaszolgálati levelezőlapnak minősül.* Használtnak csak akkor tekinthetjük, ha azt valamely hivatalos közleménnyel

valamely postaszervnek elküldték és a főnöki bélyegző lenyomata mellett — de nem az értékjegyen — a feladóhivatal hk-bélyegzése is szerepel.

A háborús anyagbeszerzési nehézségek késztették a postát az ötpecsétes vászonbetétes pénzeslevélborítékok papírminőségének megváltoztatására. Az erre intézkedő és 1917. december 18-án kelt 20.983. v. rendelet (a PTRT. 1917. december 24-i 159. száma) kimondja, hogy:

„A közönség részére 5 fillérért árusított ötpecsétes pénzeslevélborítékokat — a jelenlegi készlet elfogytával — kétpecsétes pénzeslevélborítékokhoz használt papirosból fogom előállíttatni. Az ötpecsétes pénzeslevélboríték alakja és eladási ára nem változik"...

Az 1918-as év a gyűjtőket a díjjegyes nyomtatványok tömegével ajándékozza meg. A sort az első postai hirdetéses levelezőlap nyitja meg. Az 1918. április 20-án kelt 29.861. sz. rendelet (a PTRT. 1918. április 23-i 39. száma) közli:

„Értesítem a postahivatalokat, hogy az egyszerű 8 filléres postai levelezőlapokból egy nagyobb mennyiség legközelebb „Jegyezz hadikölcsönt, megrövidíted a háborút" felírással ellátva adatik ki.

Értesítem továbbá, hogy a levelezőlapok a háború tartama alatt keret és a középső elválasztóvonal melletti szöveg nélkül készülnek"...

Gyűjtői szempontból a legérdekesebb rendelkezések egyike ugyancsak ez év áprilisában látott napvilágot. A turulos bélyegek (L! II. fejezet) forgalmi idejének megállapításával ott részletesen foglalkoztunk. Végeredményként leszögeztük, hogy azokat 1917. december 31-ével vonták ki a forgalomból. Már megemlékeztünk — az 1916. évi új postai díjszabás tárgyalásánál — arról a rendeletről (L! 551. oldal), amely az 5 filléres adó- és illetékintőlevelezőlapok felhasználhatósága érdekében előírja, hogy azokat 3 filléres kiegészítő levélbélyeggel kell ellátni. Erre az intézkedésre való hivatkozással az 1918. április 23-án kelt 30.916. sz. rendelet (a PTRT. 1918. április 26-i 40. száma) a következő — s bélyegeink történetében eddig még soha elő nem forduló — érdekes előírásokat tartalmazza:

...„A m. kir. állami nyomda ehhez annak idején 3 filléres turulmadaras postabélyeget használt fel.

Minthogy a levelezőlapok a múlt év végéig teljesen fel nem használtattak s azokból még nagy készlet áll rendelkezésre a nagy papírhiányra való tekintettel felhívom a postahivatalokat, hogy ezeket az adó- és illetékintőlevelezőlapokat, daczára annak, hogy azok forgalomból kivont postabélyegekkel vannak ellátva, további intézkedésig akadály nélkül fogadják el s azokat portó nélkül továbbítsák."

Így állt elő az az eddig példa nélkül álló eset, hogy az 1913. évi kibocsátású forgalmi sorozat 3 filléres címlete a forgalomból való kivonásuk után még postai forgalomban maradt, de kizárólag az adó- és illetékintő levelezőlapokon. Használatuk az egész 1918-as évben biztos, de még 1919 egy részében is feltételezhető.

A második háborús postai díjszabást — feltehetően politikai okokból — nem mint díjemelést, hanem mint *„háborús pótdíj szedését"* tették közzé. Az úgynevezett *pótdíj* azonban csak a monarchia területére, Németországba, Bulgáriába, az osztrák—magyar csapatok által megszállt területekre, valamint a németek megszállta keleti területekre feladott küldeményeket terhelte. Az egyéb

külföldre szóló küldeményre továbbra is a régi díjszabás maradt érvényben. A vonatkozó rendelkezéseket az 1918. május 25-én kelt 41.2122. sz. rendelet tartalmazza (a PTRT. 1918. május 29-i 53. száma). A pótdíj köntösébe bújtatott burkolt díjemelést azonban már a rendelet 7. pontja el is árulja:

...„7. A posta által kiadott 8 filléres levelezőlapokra és a 16 filléres válaszos levelezőlapokra a postahivatalok a 2 – 2 filléres háborús pótdíjat még a kiszolgáltatás előtt ragasszák fel és a levelezőlapokat 10, illetve 20 fillérért árusítsák.

Újabb készlet kiadása alkalmával e levelezőlapok már 10 filléres postabélyegbenyomattal lesznek ellátva."...

A 10 filléres levelezőlapok forgalombabocsátása után a laikus közönség már nem is tudhatta, hogy a 10 fillér a szállítási díj-e, vagy pedig a szállítási díjból és pótdíjból tevődik össze. A rendelet a többi díjjegyes postai nyomtatvány pótdíjáról csak azt közli, hogy azt bélyegben kell leróni. Negyed évvel később az új bélyegek és értékcikkek kibocsátására, illetve az elévült címletek kivonására intézkedő és 1918. augusztus 26-án kelt 74.384. sz. rendelet (a PTRT. 1918. augusztus 27-i 80. száma) már nem titkolódzik, hanem „a háborús pótdíjakkal felemelt új postatarifáról" beszél. A díjjegyes nyomtatványokat a meglehetősen terjedelmes rendelet két utolsó bekezdése érinti:

...„Egyúttal megjegyzem, hogy az eddigi 8 filléres egyszerű és válaszos levelezőlapok, rendőri be- és kijelentőlapok 10 filléres, az eddigi 15 filléres zárt levelezőlapok és levélborítékok 20 filléres, az eddigi 10 filléres zárt levelezőlapok 15 filléres, végül az eddigi 102 filléres zárt táviratlapok 122 filléres értékjelzéssel fognak készülni.

Felhívom a hivatalokat, hogy elsősorban a régi bélyegeket és értékcikkeket, az utóbbiakat megfelelő kiegészítőbélyeg felragasztásával árusítsák."

Az idézethez mindössze csak azt a megjegyzést fűzzük, hogy a 20 filléres levélborítékok, valamint a 122 filléres táviratlapok már nem kerültek forgalomba.

A köztársasági bélyegek kibocsátására intézkedő, 1918. november 15-én kelt ad. 105.100. sz. rendelet (a PTRT. 1918. november 15-i 108. száma) – [L! III. fejezet] – a díjjegyes nyomtatványokra az alábbi intézkedést tartalmazza:

...„Értesítem továbbá, hogy az összes... és értékcikkek jövőben a magyar korona nélkül s „Magyar posta" felírással készülnek, a készletben levő ... és értékcikkek azonban egyelőre akadály nélkül felhasználandók."...

Arra, hogy a benyomott értékjeggyel készített nyomtatványok közül az idézett rendelkezés alapján melyek kerültek kibocsátásra, valamint azok nyomóeszközeire az egyes díjjegyes nyomtatványfajták leírásánál térünk ki.

Az 1919-es évnek a díjjegyes postai nyomtatványokra vonatkozó intézkedéseinek zöme a háború utáni papírellátás az elsődleges indítóoka. Keretükben az alábbi felhasználási előírások, illetve szín és papírminőség változások léptek életbe.

Az Állami Nyomda készletében nagy mennyiségű *magyar–horvát* és *magyar–olasz* szövegű díjjegyes nyomtatvány maradt. Az igazgatósági értékcikkraktár ezeket soron kívül kiadta a postahivataloknak; elsősorban való árusításra, illetve felhasználásra. (Az 1919. január 23-án kelt 233/1919. sz. rendelettel a PTRT. január 30-i 10. számában).

A csak magyar szövegű — belföldi forgalomban használt *rózsaszín postautalványokon* kívül ezeket *zöld* és *szürkésfehér* papíron is kibocsátják. (Az 1919. március 20-án kelt 6106. sz. rendelettel a PTRT. 1919. április 3-i 28. számában),

A kék papirosra nyomott választáviratlapokat szürkés papíron állítják elő, de a többi táviratlaptól való gyors és biztos megkülönböztetés érdekében azokat *kék harántvonallal* átnyomva bocsátják forgalomba. (Az 1919. május 3-án kelt 4330. sz. rendelettel a PTTHL. május 12-i 39. számában).

A papírhiány miatt — feltehetően *1919. április végével* — további intézkedésig megszüntették a *válaszos levelezőlap*, a *zártlevelezőlap*, a postai *bélyeges boríték*, a *rendőrségi be- és kijelentőlapot*, valamint a *zárt táviratlap* további előállítását. A postahivatalok a készlet kifogyásáig azonban ezeket — a díjpótló bélyegek felragasztása után — a készlet kifogytáig kötelesek voltak árusítani. A *készlet*be beszámított az igazgatósági értékcikkraktárakban, valamint az Állami Nyomda készletraktárában tárolt mennyiség is, (az 1919. május 7-én kelt 6322. sz. rendelet a PT. és THL. május 12-i 39. számában).

A proletárdiktatúra bukása után az 1919. szeptember 24-én kelt 18.892. sz. rendelettel (az MPHL. 1919. szeptember 29-i 57. száma) szabályozzák a távirati díjakat a belföldi és az Ausztriával való forgalomban. A rendelet a távirati űrlapok árát is megváltoztatja:

...„5. A magán — (közönséges és sürgős) állami és válaszutalványtáviratok űrlapjainak árát 5 fillérre, a szelvényes táviratok űrlapjainak árát pedig 35 fillérre emelem fel.

Az új űrlapok előállításáról, illetve (az értékczikkraktár készletének) felülnyomásáról gondoskodom. A hivatalok — addig is, amíg új ellátmányt kapnak — az űrlapok régi és új ára közötti díjkülönbözetet a magán- és fizetett állami táviratoknál az űrlapra felragasztandó 3, illetve a szelvényes űrlapoknál 25 filléres postai értékjeggyel rójják le."...

Az infláció azonban már előrevetette árnyékát s hamarosan sor kerül az újabb ár- és díjemelésre. A jelzett felülnyomástól éppen ezért eltekintettek s továbbra is a kiegészítő postabélyeg felragasztását írták elő. (Az 1919. december 31-én kelt 24.547. sz. rendelettel a PTRT. 1920. január 2-i 1. számában).

Az 1920-ban kezdődő első infláció, amely az új pénznem bevezetésével 1926-ban ér véget a díjjegyes nyomtatványok történetére is ráüti bélyegét. Az egymást mind sűrűbben követő inflációs postai díjszabások nyomán az azoknak megfelelő új levélbélyegek kibocsátását még csak kihirdetik, de az értékjegyes nyomtatványokról alig esik szó. Azoknak legfeljebb új eladási árát közlik, amelyet amíg a régi címletek az új értékre bélyeggel kiegészíthetőek voltak, kiegészítő bélyeg felragasztásával, majd később készpénzzel kellett a vásárlónak kiegyenlítenie. Az új díjtételeknek megfelelő értékjegyes nyomtatvány kibocsátását a legritkább esetben közölték rendeletben. A megjelent rendelkezések inkább a régiek mikénti felhasználására intézkedtek. Ha az Állami Nyomdának ideje engedte, az új díjszabásoknak megfelelő egy-egy nyomtatványfajtát ugyan elkészített és átadott a postának. Ezeket időrendben a megfelelő év vonatkozó történeti adatainál megemlítjük. Az inflációs postai díjszabásoknak azonban csak mindig azokat a tételeit ismertetjük, amelyek alapján ezek a díjjegyes nyomtatványok készültek.

Az 1920. február 20-án kelt 3650. sz. rendelet (a PTRT. 1920. március 2-i 15. száma) március 1-i hatállyal a táviratlapok árát 5 fillérről 10-re emeli. Az új,

10 filléres értékjeggyel nyomott táviratlapok kiadásáig az árkülönbözetet postabélyegben kellett leróni.

Az 1920. május 30-án kelt 13.089. sz. rendelet (a PTRT. 1920. június 5-i 46. száma) az aratós rajzú 5 és 10 filléres levélbélyegek színváltoztatásán kívül azt is közli, hogy a postabélyegek újból „Magyar kir. posta" felirattal készülnek. (L! V. fejezet). A díjjegyes nyomtatványokat ugyan a rendelet külön nem említi, de a rendelkezés azok benyomott értékjegyeire is értelemszerűen vonatkozhatott, mert azokat követően újra kiadták a 10 filléres levelezőlapokat a visszaállított felirattal. A további díjjegyes nyomtatványok értékjegyei pedig ettől az időponttól mind a *régi* felírással készültek.

Az *1920. június 1-től életbelépő új postai díjszabás* (a PTRT. 1920. május 28-i 43. száma) szerint:

A belföldi egyszerű levelezőlap bérmentesítési díja 60 fillér, a válaszosoké 1 K 20 fillér. A magán- (közönséges és sürgős), az állami és válaszutalványtáviratlapok ára 20 f, a szelvényes űrlapok ára pedig 50 f.

Ennek alapján nyomják a 60+60 filléres adó- és illetékintő levelezőlapokat, valamint a 20 filléres távirat űrlapokat.

Az 1920. június 25-én kelt 15.001. sz. rendelet (a PTRT. 1920. VI. 28-i 52. száma) *július 1-i* érvénnyel szabályozta a postai értékcikkek új eladási árát

„1.	Postautalvány	– K 20 fill.
2.	Közönséges szállítólevél p.-ü. bélyeggel együtt	– „ 30 „
3.	Utánvételes szállítólevél p.-ü. bélyeggel együtt	– „ 40 „
4.	Postai megbízási lap postadíjjal együtt	1 „ 20 „
5.	Postai megbízás (jegyzék)	– „ 20 „
6.	Árubevallás	– „ 20 „
7.	Frankócédula	– „ 20 „
8.	Fedezeti lap (jövőben „Távirati utalványlap")	– „ 20 „
9.	Pesti levélboríték a benyomott értékjegyen felül (Pl. az eddigi 17 filléres levélboríték ára ezután 15+30 = 45 fillér stb.)	– „ 30 „
10.	Rendőri be- és kijelentőlap a benyomott értékjegyen felül	– „ 24 „
11.	Pénzesboríték	– „ 30 „
12.	Levélpostai utánvételi lap, – amely eddig díjmentesen szolgáltatott ki	– „ 20 „

Az új nyomtatványok kiadásáig az árkülönbözetet készpénzben kellett leróni. Tudomásunk szerint forgalomba csak a 20 filléres postautalványok, a 30 és 40 filléres szállítólevelek kerültek.

A turulos 3 filléres levélbélyeg forgalomból való kivonása utáni – bár korlátolt – használata 1921-ben a *Magyar Posta* felírású bélyegeknél sokkal szélesebb alapon megismétlődött. Ezeket 1921. június 30-val végleg kivonták a forgalomból (L! III. fejezet 268. oldal). Az előzményekhez tartozik, hogy az 1916/18-as kibocsátású 8 filléres levelezőlapból a postának még nagyobb készlet állt rendelkezésre. Felhasználásukra még az 1921. március 5-én kelt 4774. sz. rendelet (a PTRT. 1921. március 14-i 15. száma) intézkedik:

„Nagyobb mennyiségű, 8 filléres értékbenyomattal bíró levelezőlapkészlet mielőbbi felhasználása végett utasítom a postahivatalokat, hogy a posta- és távírdaigazgatósági értékcikkraktár által megküldendő ily levelezőlapokat elsősorban árusítsák s csak akkor rendeljenek 10 fillér értékjelzéssel ellátott levelezőlapot, ha a 8 filléres levelezőlapkészletük teljesen kifogyott.

Természetes, hogy a levelezőlapok kiszolgáltatása alkalmával 2-filléres és 50 filléres postabélyeget is kell egyidejűleg kiadni s a közönséget figyelmeztetni, hogy azokat a levelezőlapra ragasszák fel, mert máskülönben a hiányosan bérmentesített ily levelezőlapok megportóztatnak."...

A készletek azonban június végéig nem fogytak el, aminek eredménye az 1921. június 30-án kelt 5505. sz. rendelet (a PTRT. 1921. június 8-i 50. száma), amely úgy intézkedik, hogy:

„Tekintettel a levelezőlapok magas előállítási költségére, megengedem, hogy oly 8 filléres levelezőlapok, amelyeken a tarifa szerint járó díj „Magyar Posta" felírású 2, esetleg 50 filléres portóbélyeg lerovásával egészíttetett ki, a „Magyar Posta" feliratú bélyegeknek a mai nappal a forgalomból történt kivonása ellenére is a készlet fogytáig még felhasználtassanak s ily levelezőlapok ne portóztassanak meg."

Az ismertetett intézkedés következtében a Magyar posta sorozat 2 és 50 filléres — aratós és országházas — címlete feltehetően, de kizárólag az 1916/18. évi kibocsátású levelezőlapokon 1921 végéig, esetleg 1922 elején is forgalomban maradt.

A két rendelet nyilvánvalóvá teszi, hogy az első inflációs postai díjszabásnak (L! 557 oldal) megfelelő 60 filléres értékjegyű levelezőlapokat miért nem bocsátottak ki. Ugyanis 1922. január 1-vel ismét változott a postai díjszabás, s így ezekre már nem volt szükség.

A második inflációs postai díjszabás 1922. január 1-vel lépett életbe (a PTRT. 1921. december 20-i 101. száma). Az említett okok miatt érdekes tételek közül megemlítjük a belföldi (mind helyi, mind vidéki forgalomban) levelezőlap 1 korona 50 filléres bérmentesítési díját a magán- (közönséges és sürgős), az állami és válaszutalványtáviratok űrlapjainak 50 filléres, végül a szelvényes űrlapok 1 koronás új árát.

A felsorolt díjszabás változások eredményeként kerülnek kibocsátásra az 1 1/2 koronás belföldi levelezőlapok, az 1 1/2+1 1/2 koronás adóintések, az 1 1/2 koronás postai megbízási lapok, 50 filléres táviratlapok és az 1 koronás szelvényes (hitelezett) táviratlapok. Valamennyi a megadott értéknek megfelelő benyomtatott díjjeggyel. Nem találtunk azonban olyan díjszabás változásra vonatkozó rendelkezést, amelynek alapján 1922-ben még kibocsátották az 50 filléres értékjeggyel nyomott pénzesutalványt és az 1 koronás táviratűrlapot.

Néhány szóval itt kell megemlékeznünk a postai szállítólevelekről. Ugyanis az infláció alatt, amikor azok árváltozásait közlik, a felsorolásokban azok árát mindig a „benyomott pénzügyi illetékbélyeggel együtt" adják meg. Természetesen a mind gyakoribb illeték- és áremelés miatt a szállítólevelek sem készültek el az összes illetékértéknek megfelelő pénzügyi illetékjeggyel. A forgalomba bocsátásukra azonban megbízható támpontunk a legtöbb esetben nincs, mert ezek ebben az időszakban nyomdajelzés nélkül készültek. (U.i. a nyomdajelzés a nyomás évszámát is tartalmazza.) Így valószínű kibocsátási időpontjukat a többi értékcikk áremeléséhez viszonyítva csak következtetéssel és hozzávetőlegesen állapíthattuk meg. Persze néhány kivétel azonban itt is akad. Az 1 koronás pénzügyi illetékjeggyel nyomott kis- és nagyalakú postai szállítólevél 1921 végén készülhetett. Ugyanis az 1922. január 1-én hatályba lépő második inflációs díjszabás az egyszerű űrlapok árát 1 K 20 fillérben, az utánvételesekét 1 K 30 fillérben szabja meg. A kisalakúakon ez az eladási ár is szerepel. Feltevésünket a nyomdajelzés évszáma — 1921 — is alátámasztja.

Az infláció üteme 1923-ban erősen felgyorsult, amit mi sem bizonyít jobban, mint a postai díjtételeknek az év folyamán való *ötszöri* felemelése. A mind

sűrűbben életbelépő új postai díjszabások a díjjegyes postai nyomtatványok területén döntő változást hoznak. Elsőnek talán néhány díjjegyes nyomtatvány megszüntetését említsük meg. Az 1923. január 13-án kelt 26.351/1922. sz. rendelet (a PTRT. 1923. január 30-i 7. száma) összefoglalva közli a díjjegyes nyomtatványok új eladási árát, amelyet a benyomott bélyeg értékén kívül kell fizetni. Majd a rendelet 5. és 6. bekezdése intézkedik az említett megszüntetésekre.

...„Azok a postahivatalok, amelyeknél *zárt táviratlapok, bélyeges levélborítékok, rendőri bejelentőlapok* s esetleg *vöröskereszt levelezőlapok* vannak még készletben, szolgáltassák azokat be a magyar kir. posta központi anyagraktárába,... (összes kiemelés szerzőtől)...

Utoljára kerül sor forgalomból kivont bélyegeknek adóintő levelezőlapokon való későbbi felhasználására. Több levélbélyeggel együtt 1922. szeptember 15-i hatállyal a forgalomból kivonták az aratós rajzú barna 20 fillérest, a zöld 50 fillérest és az országházas rajzú 50 fillérest. (L! III. és V. fejezet). Az 1923. március 20-án kelt 8705. sz. rendelet (a PTRT. 1923. március 28-i 23. száma) akként intézkedik, hogy:

„A m. kir. pénzügyminiszter úr közlése szerint a m. kir. államnyomda nyomtatványraktárában, a központi díj- és illetékkiszabási hivatalnál és a m. kir. állampénztáraknál nagyobb mennyiségű olyan adóintő levelezőlapkészletek vannak, amelyek... a forgalomból kivont 20 és 50 filléres postabélyegekkel vannak ellátva.

Felhívom a posta- és távírdahivatalokat, hogy a feladásra hozott részben ily bélyegekkel, részben forgalomban levő postabélyegekkel bérmentesített adóintőlevelezőlapokat, ha a rajtuk levő bélyegek értékösszege a forgalomból kivont 20 és 50 filléresek beszámításával a tarifaszerű díjnak megfelel, ne kifogásolják, hanem akadálytalanul továbbítsák és kézbesítsék."

A rendeletben említett adóintőlevelezőlapok az első inflációs díjszabás (L! 557. oldal) alapján kibocsátott 60+60 filléres értékjegyűek. A második inflációs díjszabás (L! 558. oldal) alapján egészítették ki ezeket 1 1/2 koronára, többek között az említett bélyegekkel is. Ebben az esetben levelezőlaprészenként 2 db 20 filléres és 1 db 50 filléres bélyeget ragasztottak fel. Az említett 3 féle bélyeg meghosszabbított használati ideje — de kizárólag csak adóintő levelezőlapokon — feltehetően 1923. július 1-ig tarthatott. Ugyanis az ötödik inflációs díjszabással ekkor emelték a helyi levelezőlapok bérmentesítési díját 20 koronára. Ebben az időpontban pedig már sem filléres címletű sem 5 koronánál kisebb értékű postabélyeg forgalomban nem volt, tehát az 1 1/2 koronát 20 koronára nem is lehetett kiegészíteni.

A harmadik inflációs díjszabás 1923. április 16-án lép életbe (a PTRT. április 13-i 27. száma). Ennek alapján az új díjjegyes levelezőlapok forgalomba bocsátására az 1923. május 14-én kelt 5.677. sz. rendelet (a PTRT. május 18-i 38. száma) a következőkben intézkedik:

„Belföldi forgalomban való használatra 20 korona; helyi használatra pedig 10 korona értékjelzésű levelezőlapok kerülnek forgalomba.

Előbbiek az eddigi levelezőlapok színének megfelelő értékjelzéssel, utóbbiak pedig selyemzöld színű értékjelzéssel készülnek.

A 10 K értékjelzésű levelezőlapokat a postahivatalok csak akkor árusítsák, illetve szolgáltassák ki, ha az 1½ koronás értékjelzésű levelezőlapkészlet elfogyott. Helyi forgalomra tehát, megfelelő értékű kiegészítőbélyeg felragasztása mellett, ezt a levelezőlapot kell árusítani.

„20 koronás értékjelzéssel válaszos levelezőlapok is készülnek."

Tudomásunk szerint forgalomba azonban csak a 20 koronás vidéki levelezőlapok kerültek. Körülbelül ezzel egyidőben bocsátották ki a 20 koronás díjjeggyel nyomott postai megbízási lapot is. Vonatkozó díjszabási adatot nem találtunk.

A hatodik és 1923. augusztus 13-án életbelépő inflációs díjszabásnak az értékjegyes postai nyomtatványok szempontjából egy tétele érdekes. Idézzük:

...„Rendes (közönséges, sürgős, állami, hírlap) távirati űrlap ára 10 kor., a szelvényes űrlap ára 20 kor."...

Ez a rendelkezés az alapja a 10 koronás értékjeggyel nyomott távirati űrlap forgalomba bocsátásának. Az új szelvényes űrlap kiadására azonban már nem került sor.

Az 1 1/2 koronás levelezőlapokat az 1923. szeptember 13-án kelt 27.648. sz. rendelettel (a PTRT. szeptember 19-i 67. száma) a forgalomból kivonták. További sorsukra a rendelet nagyon érdekes intézkedéseket tartalmaz:

...„s végül az 1½ koronás postai levelezőlapokat 1923. évi szeptember hó végével a forgalomból végleg kivonom...

Az 1½ K-ás levelezőlapokat a postahivatalok *ne küldjék* be az értékcikkraktárba, hanem azok bélyegértékét számolják el a kezelési kimutatásban mint „Roncsolt értékcikket" s ezeket a levelezőlapokat csupán az előállítási áron, ezidőszerint 10 korona, újból árusítsák.

E levelezőlapokra azok árusítása alkalmával annyi értékű postabélyeget kell — a benyomott bélyeg tetejébe — ragasztani, amennyi a levelezőlap szállítási díja."

Ezzel az intézkedéssel az 1 1/2 koronás levelezőlap díjjegyes jellege megszűnt. Tehát 1923. október 1-től a leírt módon továbbított ilyen levelezőlapok *nem tartoznak a díjjegyes postai nyomtatványok* csoportjába.

A korona rohamos elértéktelenedése a postát radikális intézkedésre késztette. A november 13-án kelt 34.187. sz. rendelet (a PTRT. november 14-i 80. száma) többek között kimondja:

„A postai értékcikkek és értékes nyomtatványok jövőben értékjelzés nélkül, aratósrajzú bélyegnyomattal készülnek.

Ily alakban legelőbb a postai levelezőlapok kerülnek forgalomba, amelyeket a postahivatalok oly áron árusítanak, amily ár a levelezőlapokra nézve, a „P.R.T." útján időnként közöltetik.

A szállítási díjnak megfelelő postabélyeget a levelezőlap vételekor csak akkor kell kiszolgáltatni, ha a fél kívánja.

A 20 korona értékjelzésű levelezőlapok továbbra is forgalomban maradnak s a 20 K a szállítási díjba beszámítandó...

A most forgalomba kerülő levelezőlapok, *ideiglenesen* az eddiginél vékonyabb papírból készülnek, amint azonban megfelelő papír beszerezhető lesz, azok újból az eddigi minőségben állíttatnak elő."

A levelezőlapokat követően, valamennyi eddigi díjjegyes postai nyomtatványfajtát, amelynek használatát nem szüntették meg, mind értékjelzés nélküli aratósrajzú bélyegbenyomattal hozták forgalomba. Kivételt a szállítólevelek képeztek, amelyeknél a pénzügyi illetékbélyeget továbbra is benyomták. Természetesen az állami nyomda itt sem tudott lépést tartani a pénzügyi illetékemeléssel. Újabb emelésnél, ha a megfelelő illetékbélyeges szállítólevél nem készült el, az illetékérték különbözetet készpénzben szedték be.

Az év utolsó eseménye a *postatakaréklapok* forgalomból való kivonása. A közönség tulajdonában levőket nem cserélték be. A hivatalok készleteiket

december 31-ig szolgáltathatták be, mint roncsolt értékcikket. (Az 1923. december 1-én kelt 28.045. sz. rendelet, a PRT. december 5-i 85. száma).

A díjjegyes postai nyomtatványoknak utolsó — még kétféle, forgalomban levő — 20 koronás értékjegyű fajtájának kivonására 1924-ben került sor. A május 15-én kelt 10488. sz. rendelet (a PTRT. május 21-i 37. száma) 2., 3., 4. és 8. bekezdése erre a következőképpen intézkedik:

...„Ugyancsak kivonom a forgalomból a 20 koronás értékjelzésű bélyegbenyomattal ellátott levelezőlapokat és postai megbízási lapokat is...

A közönség birtokában levő ily teljesen ép... levelezőlapok, megbízási lapok folyó év július végéig bármely postahivatalnál forgalomban maradó postabélyegre díjtalanul becserélhetők.

Nyomdai, vagy más úton címírattal vagy szöveggel ellátott levelezőlapok nem cserélhetők be. Ilyenek továbbra is használhatók, de folyó évi július hó 1-től kezdődőleg a benyomott 20 korona a bérmentesítési díjba nem számít."

A postahivatalok készletében maradt ilyen értékes nyomtatványok további felhasználására ugyanúgy intézkednek, mint előző évben az 1 1/2 koronás levelezőlapoknál. Tehát a 20 koronás értékjegyű levelezőlap és postai megbízási lap 1924. július 1-e utáni postai felhasználás esetében *sem minősül díjjegyes postai nyomtatványnak.*

Az 1925-ös évben részben új nemzetközi egyezmények, részben eddigi saját rendelkezések módosítása következtében több új értékjegyes nyomtatványt rendszeresítenek, illetve változtatnak meg. A szállítólevelek kivételével ezek mind az új értékjelzés nélküli aratós rajzú bélyeg képével készülnek.

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtésre és a statisztikai illetéklerovásra vonatkozó eddigi intézkedéseket az 1924. december 12-én kelt 29.432. sz. rendelettel (a PRT. 1925. január 1-i 1. száma) módosítják. Bennünket az I. fejezet 6. § 1. bekezdése érdekel:

...„Postán külföldre feladott magyarországi származású áruk statisztikai bejelentésére az eddigi „Árubevallás" és „Árunyilatkozat" helyett ezentúl közös űrlap: *„Vámárunyilatkozat postai csomagokhoz* (Declaration en douane) szolgál, melyet postai értékcikként a postahivatalok árusítanak"...

Az új díjjegyes nyomtatványt az Állami Nyomda 1924 végén kinyomta és azokat az érdekelt postahivatalok 1925. január 1-én használatba vették. Ezen az első kiadáson az aratós rajzú bélyegkép — fekete színnel nyomva — a lap jobb felső sarkába került. Az 1925-ben nyomott — (2. kiadás) — annyiban tér el az előzőtől, hogy a bélyegképet a bal felső sarokba helyezték el.

Az 1925. április 20-án kelt 10.261. sz. rendelet (a PRT. 1925. május 14-i 25. száma) a postai levelezőlapokat változtatja meg:

„A stockholmi postakongresszus határozatainak megfelelően a postai levelezőlapok jövőben 10,5×14,8 cm. nagyságban készülnek.

Az ezen nagyságban készült levelezőlapok vastagabb chamois színű papíron, értékjelzés nélküli aratós rajzú bélyegbenyomattal kerülnek forgalomba.

A bélyegrajz és szöveg sötétzöld színű...

...Megjegyzem, hogy a külfölddel való forgalomban az 1925 évi október hó 1-től kezdve csupán az új méretű levelezőlapok használhatók."

Az 1925. augusztus 23-án kelt ad. 23.599. sz. rendelettel (a PRT. 1925. szeptember 5-i 51. száma) a *nemzetközi postautalványűrlapokat* és az *utánvételi*

lapot új alakban adják ki. Ezzel a levélpostai utánvételi lap is az értékcikkek csoportjába került. A rendelet első két bekezdése igényt tart érdeklődésünkre.

„A stockholmi postaegyezmény határozatainak megfelelően 1925. évi október hó 1-ével új alakú és szövegelrendezésű nemzetközi postautalványűrlapok és utánvételi lapok kerülnek forgalomba, mely alkalommal a külföldi utalványűrlapokat — a belföldi utalványűrlapok mintájára — feladóvevényszelvénnyel is ellátom.

A külföldi utalványűrlapokat, valamint a bel- és külföldi forgalomban egyaránt használható utánvételi lapokat magyar—francia szöveggel, az utalványűrlapot az eddigi sárga, az utánvételi lapot pedig ismét kék színű papíron állíttatom elő."...

Az eddigi űrlapokat *1925. szeptember 30*-ával a forgalomból kivonták.

Az új mintájú postai szállítóleveleket ugyancsak a stockholmi nemzetközi postakongresszus határozatai alapján bocsátották forgalomba az 1925. szeptember 10-én kelt ad. 13.123. sz. rendelettel (a PRT. 1925. szeptember 23-i 54. száma). Az előzőektől való fontosabb eltéréseket a rendeletből ismerhetjük meg:

...„1925. évi október hó 1-vel új mintájú magyar—francia szövegezésű, belföldre és külföldre egyaránt használható utánvételes és közönséges postai szállítólevelek kerülnek forgalomba

Az új szállítólevelek színe általában megegyezik a jelenleg használtakéval, nagyságuk, szövegrészük és beosztásuk azonban lényegesen eltér.

Az új szállítólevelek nevezetesen az eddiginél nagyobb 176/125 mm. méretben készülnek és beosztásukra nézve főleg abban térnek el a jelenleg használatban lévőktől, hogy az új szállítóleveleken külön nyomtatott hely készült a ragszám, esetleg ragszámok felragasztására, továbbá, hogy az esetleg nyilvánított érték feljegyzésére most sűrűen vonalazott és a szállítólevél homlokán elhelyezett rovat szolgál"...

A régi szállítóleveleket a postamesteri hivataloktól, amit szeptember 30-ig nem tudtak felhasználni, bevonták. Az értékcikkraktár ezeket a nagyobb csomagforgalmú, főképpen budapesti kincstári hivatal között osztotta szét felhasználásra.

Az Állami Nyomda mindkétfajta szállítólevelet 100 koronás pénzügyi illetékjeggyel készítette. A szállítólevél eladási ára a pénzügyi illetékkel együtt 200, az utánvételeseké 300 korona.

A stabilizáció után a pengőérték megállapításáról az 1925. évi XXXV. törvénycikk intézkedik. A koronaértékről a pengőértékre való kötelező áttérés 1927. január 1. Az áttérés megkönnyítésére a posta az új pénznemnek megfelelő értékcikkeket már 1926. év folyamán sorra forgalomba bocsátja. Ezek természetesen már a Pengő/fillér értékjelzéssel készülnek, de az 1926-os év tartamára árukat mindig koronaértékben adják meg és úgy is számolják el, egészen december 31-ig bezárólag.

Az első és díjjegyes nyomtatványra vonatkozó intézkedést az 1926. február 4-én kelt 1.848. sz. rendelet (a PTRT. 1926. február 9-i 7. száma) tartalmazza.

„Az új pénznemnek megfelelően 8 fillér értékjelzésű s belföldi és külföldi viszonylatban egyaránt használható levelezőlap kerül forgalomba.

Az új kiadású levelezőlap eladási árát darabonként 1100 koronában állapítom meg, amely összegben a belföldi szállítási díj és a levelezőlap előállítási költsége is benfoglaltatik.

Erre a levelezőlapra tehát csak akkor kell a díjkülönbözetnek megfelelő postabélyeget is ragasztani, ha azt a külföldi forgalomban használják."

A helyi forgalomban való használatra az 1926. május 18-án kelt 19.127. sz. rendelettel (a PRT. 1926. május 22-i 23. száma) 4 fillér értékjelzésű levelező-

lapokat bocsátanak forgalomba. A levelezőlap elrendezése és szövege megegyezik az előző 8 filléressel, színe azonban vörösibolya.

A díjjegyes nyomtatványok történetében *újdonság* az 1926-ban kibocsátott *szelvényes levelezőlap*. Az engedélyező és 1926. május 20-án kelt 15.432. sz. rendeletet (a PTRT. 1926. május 22-i 23. száma) éppen ezért teljes egészében ide iktatjuk:

„Petrik Sándor budapesti lakosnak megengedtem, hogy az általa a szabadalmi hivatalnál bejelentett „Reklámhirdetésekkel és szelvényekkel kapcsolatos levelezőlapot" néven kiadott levelezőlapfüzetekct akár közvetlenül, akár közvetve, tőzsdék és egyéb magánelárusító helyek útján forgalomba hozhassa és pedig akként, hogy a tömb ára a benne levő levelezőlapok teljes postai áránál olcsóbb legyen. Az engedményes postai levelezőlapokat az államnyomda útján — külön költség megtérítése mellett — akként állíttatja elő, hogy a levelezőlap bal oldalán szelvény van. E szelvényekre az engedményes hirdetéseket nyomat és a levelezőlapokat füzetbe foglalja akként, hogy a szelvény és a levelezőlap között perforáció legyen. A postára adás előtt a levelezőlapot a perforáció mentén leszakítják és így a postára csak maga a levelezőlap kerül.

Megjegyzem, hogy az engedményes a levelezőlapokért a postának a teljes árat fizeti és ezen felül a neki járó értékcikkárusítási jutalékot és további 2%-ot a postavezérigazgatóság által meghatározandó jóléti célokra juttat...

...A postahivatalok és ügynökségek ily levelezőlapfüzetek árusításával nem foglalkozhatnak. A tőzsdéket maga az engedményes fogja a füzetekkel ellátni."

A szelvényes füzetekből kikerült 4 és 8 filléres levelezőlapok ismertetőjele, hogy bal oldaluk fogazott.

Az 1926. július 26-án kelt 28.100. sz. rendelettel (a PRT. 1926. július 31-i 34. száma) újabb levelezőlapfajtákat rendszeresítenek.

„Legközelebb 8+8 fillér értékjelzésű válaszos levelezőlap és 16 fillér értékjelzésű zárt levelezőlap kerül forgalomba.

...„A zárt levelezőlap, valamint a válaszos levelezőlap (utóbbi mindkét lapján) megfelelő postabélyeg felragasztása után a külföldi viszonylatban is használható."...

Az 1927. január 1-ével életbe lépő pengőértékű postai díjszabást a PRT. 1926. december 18-i 61. számában teszik közzé. Az új díjszabáshoz kapcsolódik az 1926. december 13-án kelt 42.839. sz. rendelet (a PRT. 1926. december 21-i 62. száma), amely a postai értékes űrlapok pengőértékű árát — ugyancsak 1927. január 1-i hatállyal — szabályozza. A koronaértékű díjjegyes nyomtatványokhoz képest a pengőértékűeknél döntő változást vezettek be. Amíg azoknál a díj- és értékjegy azonos rajzzal, addig ezeknél a díjjegy a levélbélyegektől eltérő rajzzal, az értékjegy a koronázási jelvényes levélbélyegek rajzával készült. Az értékjegy színe mindig fekete. Néhány értékes nyomtatványt értékjegy nélkül, de mindig árának feltüntetésével nyomtak. A használatba vett pengőértékű díjjegyes nyomtatványok és eladási áruk:

Levelezőlap értékjelzés nélkül	1 f
Levelezőlap 4 f értékjelzéssel helyi forgalomra	5 f
Levelezőlap 8 f értékjelzéssel távolsági forgalomra	9 f
Válaszos levelezőlap 8+8 f értékjelzéssel	18 f
Zárt levelezőlap 16 f értékjelzéssel	18 f
Szállítólevél 1 f pénzügyi illeték értékjelzéssel	2 f
Utánvételes szállítólevél 1 f pénzügyi illeték értékjelzéssel	3 f
Postautalványűrlap	1 f
Utánvételi lap	1 f
Fedezeti lap	1 f
Postai megbízási lap értékjelzés nélkül	2 f

Postai megbízási lap 8 f értékjelzéssel	10 f
Postai megbízási jegyzék	1 f
Vámárunyilatkozat	1 f
Vámjelző cédula	1 f
Díjjegyzék — (régi nevén frankócédula)	1 f
Elszámolási jegyzék	1 f
Értékboríték (a régi pénzeslevél helyett)	4 f
Táviratlap (közönséges, sürgős és hírlap)	2 f
Szelvényes táviratlap (magán, vagy állami)	4 f

A felsorolt díjjegyes nyomtatványok egy részének forgalomba bocsátó rendelete csak 1927 elején, vagy még későbbi időpontban jelent meg. Ez utóbbiaknál addig az értékjelzés nélküli aratós rajzú nyomtatványokat használták.

Az új postai szállítólevelek kibocsátására intézkedő, 1927. január 10-én kelt 367. sz. rendeletet a PRT. január 18-i 2. számában hirdették ki:

„Folyó évi január hó 1-jével új rajzú 1 fillér értékbenyomással ellátott postai szállítólevelek kerültek forgalomba.

Úgy a közönséges, mint az utánvételes szállítólevél az eddig forgalomban volt szállítólevelekkel azonos nagyságban készült, a különbség kisebb szövegbeli eltéréstől eltekintve a benyomott p. ü. bélyeg rajzában és értékjelzésében jelentkezik."

Az új postai megbízási lapok forgalomba bocsátását az 1927. január 15-én kelt 1.153. sz. rendelet (a PRT. 1927. január 23-i 3. száma) közli.

„A postai megbízási lap ezután magyar—francia szöveggel s a belföldi szállítási díjat jelző 8 filléres bélyegbenyomattal készül.

A benyomott bélyeg rajza azonos a postai levelezőlapok bélyegrajzával; színe barna.

A 8 filléres bélyegbenyomattal ellátott postai megbízási lap ára darabonként 10 fillér a értéknélküli bélyegbenyomattal ellátott pedig 2 fillér."...

A fedezeti lapok megváltoztatására az 1927. február 21-én kelt 2.840. sz. rendelet (a PRT. 1927. február 26-i 8. száma) intézkedik:

„A távirati postautalvány felvételi szolgálat egyszerűsítése és gyorsítása érdekében feladószelvénnyel ellátott fedezeti lapokat rendszeresítettem...

...A régi kiadású fedezeti lapok folyó évi március hó végéig maradnak forgalomban. Ugyanezen ideig a magánértékcikkárusítók és magánosok a birtokukban levő, fel nem használt szelvénynélküli fedezeti lapokat új kiadású fedezeti lapokra becserélhetik."...

A belföldi csomagforgalomban az 1927. december 5-én kelt 15.693. sz. rendelettel (a PRT. 1927. december 15-i 50. száma) rendszeresítik *1928. január 1-i* hatállyal az értékcikkeket képező szállítójegyzéket. A feladójegyzéket használók a belföldi forgalomban ugyanarra a címre *szállítólevél nélkül* korlátlan számú csomagot adhatnak fel. A *közönséges szállítójegyzék* három, az *utánvételes* négy részből áll. Mindkettő első része a tulajdonképpeni szállítójegyzék jobb felső sarkában 1 filléres benyomott pénzügyi illetékbélyeggel. A második rész a feladójegyzék, a harmadik pedig a feladójegyzék másolata. Az utánvételes szállítójegyzékek negyedik része az utánvételi lap. Mindkétféle szállítójegyzék 1-től 100.000-ig terjedő benyomott sorszámmal készült. A bérmentesítési díjat — ha a feladó fizeti — az egy jegyzékhez tartozó valamennyi csomag díjösszegét egybe számolva 50 pengő díj alatt postabélyegben, különben készpénzben kell leróni. Abban az esetben, ha a címzett viseli a bérmentesítési díjat, a jegyzék díjhasábjába „P" jelzést kell alkalmazni. A közönséges szállító-

jegyzéken csak *nem utánvételes*, míg az utánvételes szállítójegyzéken *nem utánvételes* és *utánvéttel terhelt* csomagok vegyesen is feladhatók. A közönséges szállítójegyzék ára az 1 filléres benyomott pénzügyi illetékbélyeggel együtt 2 fillér, az utánvételesé 3 fillér.

A szállítójegyzékek rendszeresítésével egyidejűleg a csomagkezelési szolgálat egyszerűsítésére a belföldi forgalomban a sommás-, a betét- és a kézicsomagokhoz új típusú, úgynevezett *ragszámos és feladóvevényszelvényes* szállítóleveleket hoznak forgalomba. Az ugyancsak december 5-én kelt 11.809. sz. rendelet (a PRT. 1927. december 15-i 50. száma) érdekesebb részei:

...„A ragszám és a feladóvevény-szelvény a szállítólevél alsó részét foglalja el és azzal perforáltan függ össze.

A szállítólevelek az egész országra kiterjedőleg nyomdai úton egy betűvel és 1—100 000-ig menő sorszámmal láttattak el. Az ABC minden egyes betűjéből tehát sorszámozás útján 100 000—100 000 darab egyszerű és utánvételes szállítólevél készült.

Ez a betűjegyes sorszám képezi a szállítólevél, illetve az azzal feladott csomag ragszámát. A ragszámból tehát a felvevő hivatal neve elmarad.

Ugyanazon benyomott ragszámmal nemcsak a ragszámszelvény van ellátva, hanem a szállítólevél bal szelvénye, a törzsszállítólevél, a feladóvevényszelvény, valamint az utánvételes szállítóleveleknek az utánvételi lap és annak szelvénye is.

A ragszámszelvényen a benyomott ragszám nagyobb, a többi részeken kisebb alakú.

Az egyszerű szállítólevél szalmasárga, az utánvételes halványzöld alapon fekete nyomással készült.

A szállítólevélkézbesítő kincstári postahivatalok ezentúl nem hagyják a szállítólevelet a címzettnél, hanem csak a szállítólevél bal szelvényét, amely a csomagátvétel jogosultságának igazolására szolgál.

Az újítást 1928. évi január hó 1-ével léptetem életbe...

A jelenleg használt ragszám és a feladóvevény nélküli szállítólevelek a külföldre szóló küldemények céljaira továbbra is forgalomban maradnak"...

A szállítólevelekre nyomott pénzügyi illetékbélyeg rajza, valamint a kétféle szállítólevél eladási ára nem változott. A felvételnél a csomagfelvevő a szállítólevélről a perforálással elválasztott ragszámot letépi, a munkahely hk-bélyegzőjével olvashatóan lebélyegzi és a csomagra felragasztja.

Az új szállítólevelek rendszeresítésével megszűnt az 1867-ben rendszeresített és a hivatalnevet is tartalmazó *csomagragszám* — amelyet mind a csomagra, mind a szállítólevélre fel kellett ragasztani — használata.

A régi szállítólevelek használatát 1928. január végéig engedélyezték. A szükséges mennyiséggel azonban az Állami Nyomda időre nem készült el, ezért ezt a határidőt az 1928. január 18-án kelt 1.073. sz. rendelettel (a PRT. 1928. január 26-i 3. száma) március 31-ig meghosszabbították. Azoknak a cégeknek, amelyeknek a régi kiadású szállítólevélből *cégük feliratával* ellátott nagyobb készletük maradt, azok felhasználását az április 4-én kelt 12.694. sz. rendelettel (a PRT. 1928. április 19-i 11. száma) *kivételesen 1928. június 30-ig* engedélyezték. Az év vége felé azonban kiderült, hogy a ragszám- és feladóvevényszelvény nélküli szállítólevelekből az értékcikkraktár készletében jóval nagyobb mennyiség tárol, mint amit a külföldi forgalomban felhasználhatnak. A belföldi forgalomban való felhasználásukat éppen ezért az 1928. október 22-én kelt 42.660. sz. rendelettel (a PRT. 1928. október 23-i 39. száma) *december 31-ig* engedélyezik, illetve meghosszabbítják. Természetesen ezekkel a régi kiadású szállítólevelekkel feladott belföldi csomagokra és a hozzájuk tartozó szállítólevelekre felvételkor rá kellett ragasztani a *csomagragszámokat*.

A pengőérték bevezetése óta az adóintő levelezőlapokról még nem esett szó. Az 1927-ben kiadott Posta Üzleti Szabályzat 33. §. 11. pont 2. bekezdés kimondja, hogy „az adóintésre szolgáló levelezőlapokat csakis a kincstári postahivatalok székhelyén levő kézbesítés céljából lehet feladni"! Az adó- és illetékintések kezelését az 1928. január 28-án kelt 3.586. sz. rendelettel (a PRT. 1928. február 7-i 5. száma) a P.Ü.SZ-tól eltérően újra szabályozták. A terjedelmes rendelet gyűjtői szempontból két érdekes pontot tartalmaz.

...„1. Az adók és illetékek befizetésére vonatkozó intésekre a budapesti központi díj- és illetékkiszabási hivatal és a közadókat kezelő hatóságok és hivatalok külön levelezőlapokat használnak"...

A lapokat a felsorolt hatóságok a székhelyükön működő postahivatalnál adhatják fel az ország bármely városába, vagy községébe címezve. Még fontosabb a rendelet utolsó bekezdése:

...„Tájékoztatásul egyben közlöm, hogy a közúti gépjárműadó befizetésére vonatkozó adóintő- levelezőlapokat a m. kir. pénzügyminisztérium a rendes válaszos levelezőlap alakjában az állami nyomda útján állíttatja elő és azok mindkét részét (az adóintést és a tértivevényt) a bérmentesítési díjnak megfelelően 4 – 4 filléres, illetve 8 – 8 filléres postabélyegbenyomattal láttatja el"...

A benyomott díjjegy rajza és az adóintő levelezőlap nyomásszíne megegyezik a helyi és a távolsági forgalomban használt 4 és 8 filléres levelezőlapokéval. A gépjármű-adóintő levelezőlapok még 1928 első negyedévében forgalomba is kerültek. Használatuknak a második világháborút követő infláció vetett véget. Természetesen az addig időközben életbe lépő új postai díjszabásoknak megfelelően mindig a tarifa szerinti díjjegy-benyomattal kerültek kibocsátásra.

Az 1928. január 1-ével a belföldi forgalomba bocsátott *ragszámos és feladóvevényszelvényes szállítólevelek*, valamint *szállítójegyzékek* féléves használata során szerzett tapasztalatok alapján mindkétféle illetékjegyes űrlapot az 1928. június 29-én kelt 18.821. sz. rendelettel (a PRT. 1928. július 6-i 27. száma) megváltoztatták. A szállítólevelek méretét növelték és így a kezelési bejegyzésekre, a kitöltésre, a bélyegek felragasztására, valamint a pénzügyi illetékbélyeg benyomására több helyet biztosítottak. A ragszámszelvény betű- és számjegyeit jóval nagyobb alakban nyomták. Az azonosításnál felmerült nehézségek kiküszöbölésére a nyomtatott ragszámok színét az alapnyomástól eltérően *zöldben* állapították meg. Mindkét fajta űrlapnál a kitöltés és kezelés egyértelműbbé tételére több új rovattal bővítették az űrlapokat. A forgalomba bocsátás, valamint a régiek felhasználási időpontjára a rendelet még intézkedést nem tartalmaz.

Az 1 filléres díjjegyzékek 1927-ben való forgalomba bocsátásakor a még készletben levő 1923. évi kibocsátású frankócédulákat – (a díjjegyzék régi neve) – forgalomban hagyták, a készletek kifogytáig. Most kiderült, hogy ezek között *hibás nyomásúak* is kiadásra kerültek. Nevezetesen a hátoldalukon a „Díjak részletezése" felírású szelvény téves tördelés következtében a címoldal „Szelvény" felírású részével ellenkező oldalra került. A szelvény leválasztása után ezeknél a tévesen nyomott űrlapoknál, a kezelés során sok zavar keletkezett. Az 1928. július 4-én kelt 27.656. sz. rendelettel (a PRT. 1928. július 15-i

28. száma) a hivatalokat utasították készletük átvizsgálására és a téves nyomású frankócéduláknak az értékcikkraktárnál való azonnali becserélésé e Ezeknek a téves nyomású frankócédulák forgalmi idejének végét 1928. július 15. és 25-e közé tehetjük.

Ugyancsak még 1928-ban kerül sor a takaréklapok újbóli rendszeresítésére az október 18-án kelt 42.804. sz. rendelettel (a PRT. 1928. október 23-i 39. száma). Az új takaréklapok 20 fillér értékű benyomott értékjelzéssel — tehát nem értékjeggyel — készülnek és ugyanezért az összegért vásárolhatók. Az 1 pengős betétminimumnak megfelelően a hiányzó 80 fillér összeget — ugyanúgy, mint az 1916-ban kibocsátott postatakarékbélyeg előtti időszakban — postabélyegben kellett felragasztani. E célra általában 10 db 8 filléres bélyeget lehetett használni, de 10 db-nál *nem több* bármily értékű postabélyeg is felhasználható volt, ha a végösszeg kitette a 80 fillért. Téves többletfelragasztás esetében a takaréklapot legfeljebb 2 Ft összértékig *kivételesen* takarékbetétként még elfogadták.

Az első pengőértékű nemzetközi levelezőlapot az 1929. április 3-án kelt 10.888. sz. rendelettel (a PRT. 1929. április 10-i 11. száma) bocsátják forgalomba.

„Ausztriával, Csehszlovákországgal, Lengyelországgal, Németországgal, Olaszországgal és gyarmataival s végül Romániával való forgalomban leendő használatra, sötétkékszínű, bélyegbenyomattal ellátott postai levelezőlapok kerülnek forgalomba.

E levelezőlap ára 17 fillér.

A bélyeg rajza teljesen azonos a 4 és 8 filléres helyi, illetve belföldi levelezőlapéval."...

A rendelet ugyan külön nem említi, de a díjjegy természetszerűleg 16 filléres.

A régi mintájú nemzetközi postautalvány-űrlapok kicserélésére az 1929. július 17-én kelt 31.532. sz. rendelettel (a PRT. 1929. július 25-i 28. száma) kerül sor.

„A jelenleg forgalomban levő, 1928. évben kiadott, feladóvevénnyel el nem látott és értékjelzés nélküli nemzetközi postautalványokat a forgalomból kivonom. Helyettük E. 1. jelzésű, feladóvevénnyel és értékjelzéssel ellátott nagyobb alakú utalványok készülnek. Az utalványok a koronázási jelvényeket ábrázoló 1 fillér értékjelzésű bélyegképpel vannak ellátva."...

Az új űrlapok kézhezvételekor a régiek árusítását a hivataloknak azonnal meg kellett szüntetniük. A közönség birtokában levők december 31-ig felhasználhatók; új kiadású űrlapokra azonban szintén eddig az időpontig cserélhetők be.

Az év végén ismét két kisegítő *postaszolgálati levelezőlap* kerül használatba. Megállapították, hogy a posta központi anyagraktárába nagy mennyiségű vörös színű tábori postai levelezőlapot és hadisegély zártlevelezőlapot tárolnak. Az 1929. december 10-én kelt 30.284. sz. rendelettel (a PRT. 1929. december 20-i 48. száma) úgy intézkednek, hogy a készlet elfogytáig a postahivatalok ezeket használják postaszolgálati levelezőlapként. Felhasználáskor mindkettőre „Postaszolgálati ügy" záradékkal kellett ellátniuk. A tábori postai levelezőlapot valamennyi, míg hadisegély zártlevelezőlapot csak a kincstári postahivatalok rendelhettek.

Az 1929—1931-es gazdasági világválság Magyarországot sem kerülte el.

Postai következményeként először a díjszabás tételeinek nagy részét – elsősorban a belföldi forgalomban –, majd a szállítólevelek pénzügyi illetékét emelték fel. Ezt megelőzően azonban két értékes űrlapot változott alakban adtak ki és kétféle hirdetéses levelezőlap forgalomba hozatalát engedélyezték.

Az 1930. február 28-án kelt 65.780. sz. rendelettel (a PRT. 1930. március 6-i 9. száma) bocsátják forgalomba – (de időpont helyett csak „legközelebb" jelzéssel) – az új *belföldi postautalvány-űrlapokat*. Az előző, 1927-ben rendszeresítettekhez képest annyi a változás, hogy az előoldal „Postai előjegyzések"-re szánt helyet nem vízszintes, hanem függőleges vonalakkal osztják szét. Az így keletkező három hasáb közül a második a felvételi hk-bélyegzés helye. Az utalvány törzslapjának jobb szelvényét ezentúl hk-bélyegzővel nem kell lebélyegezni; oda csak az utalvány-számjelzőbélyegző lenyomata kerül.

Az 1930. május 16-án kelt 72.970. sz. rendelettel (a PRT. 1930. május 30-i 22. száma) új *díjjegyzék* kerül forgalomba.

„A „Díjjegyzék" című értékes nyomtatványból új kiadás készült. Az új kiadású díjjegyzékek papíranyaga a jelenleginél erősebb s valamivel sötétebb színű, ára változatlanul darabonként 1 fillér."

Ezzel egyidejűleg elrendelik az 1923. évi kiadású, 011 gyártási jelű *„Frankócédula"* felírású értékes nyomtatványnak az újak kézhezvétele utáni azonnali beszolgáltatását. A beszolgáltatási határidő *június 25*, ami az aratós rajzú értékszám nélküli bélyegbenyomattal készült frankócédulák használati idejének végét is jelenti.

A hirdető szövegű levelezőlapfajták forgalomba hozatalára intézkedő és 1930. október 14-én kelt ad. 88.452. sz. rendelet (a PRT. 1930. október 16-i 48. száma) oly újszerű s eddig nem alkalmazott eljárásokat szabályoz, hogy nem zárkózhatunk el teljes idézésétől:

„Dömjén József budapesti lakos „D-levél" elnevezéssel, a válaszos levelező-lapok módjára két rétre összehajtott és a belső részeken idegen hirdetésekkel ellátott, Tóth Imre és Marossi János budapesti lakosok pedig „Tho-Ma zárt levelezőlap" címen a zárt levelezőlap formájában előállított oly küldeményeket hoznak forgalomba, amelyeket a m. kir. államnyomda hozzájárulásommal 8 filléres postai értékjegybenyomattal látott el.

Ezek a küldemények a levelekre megállapított díjszabás alá esnek.

Az érdekeltek kérelmére hozzájárultam ahhoz, hogy ezek a küldemények roncsoltként beszerélhetők ne legyenek. Erre vonatkozóan a küldemények címoldalán felül *„Ezt a küldeményt a postahivatalok nem cserélik be"* megjegyzés olvasható."

A felemelt új postai díjszabás 1930. november 15-ével lépett életbe (a PRT. 1930. november hó 8-i 52. száma). Az értékes nyomtatványok szempontjából az érdekes díjtétel-változások:

Levél 20 g-ig helyben 10, vidékre 20 fillér. Levelezőlap helyben 6, vidékre 10 fillér. Új értékes nyomtatvány és űrlapárak: utánvételes szállítólevél és utánvételes szállítójegyzék, 4 fillér. Mind a régi, mind az új alakú értéklevélboríték 8 fillér. Belföldi és nemzetközi postautalvány-űrlap, utánvételi lap, fedezeti lap, postai megbízási jegyzék, vámárunyilatkozat, vámjelzőcédula, díjjegyzék és az elszámolási jegyzék 2 fillér.

A PRT-nak ugyanebben a számában hirdetik ki az ad. II–88.968. sz. rendeletet, amely az új postai díjszabással kapcsolatos intézkedéseket tartalmazza. Az értékjegyes nyomtatványoknál, továbbá azoknál az értékes űrla-

poknál, amelyeken csak azok ára szerepel, a díjemelésből adódó árkülönbözetet az új nyomtatványok kiadásáig készpénzben kell leróni. Viszont a díjjegyes postai nyomtatványoknál (levelezőlapok és megbízási lapok), a díjkülönbözetet kiegészítő postabélyegben kell felragasztani. A vonatkozó rendeletrész szerint:

„*3. Levelezőlapok, postai megbízási lapok benyomott értékeinek kiegészítése.* Mindaddig, míg a postahivatalokat új értékbenyomású készlettel nem látom el, a készletükben levő 4 és 8 filléres értékbenyomattal ellátott levelezőlapokon a benyomott értéket a felemelt 6, illetve 10 filléres díjnakmegfelelően darabonként 2 filléres, a zárt levelezőlapok 16 f-es benyomott értékét pedig 4 f-es, a postai megbízási lapok 8 f-es benyomott értékét pedig 2 f-es postabélyeg felragasztása útján előzetesen egészítsék ki. A kiegészítés értékjelzéssel működő betűzőgéppel is történhetik. Erre vonatkozóan az érdekelt igazgatóságok saját hatáskörükben megfelelően intézkedhetnek. Ily kiegészítés után az előállítási költség beszámításával a helyi levelezőlapokat a postahivatalok 7, a vidékre szólókat 11, a válaszos levelezőlapokat 22, a zárt levelezőlapokat 22, a postai megbízási lapokat pedig 12 fillérrel árusítják."...

Az idézett rendelkezésből természetesen az is következik, hogy az előzőekben említett „*D-levél*" és „*Tho-Ma zárt levelezőlap*" benyomott 8 filléres értékjegyét a helyi forgalomban 2, a távolságiban 12 filléres bélyeg felragasztásával ugyancsak ki kellett egészíteni.

Mind a *postabélyeggel*, mind a *gépbélyeggel kiegészített* felsorolt díjjegyes nyomtatványt *kisegítő díjjegyes postai nyomtatványnak tekintjük.*

Az új postai díjszabásnak megfelelő új címletű értékcikk forgalomba bocsátására a december 11-én kelt 93.652. sz. rendelet (a PRT. 1930. december 19-i 59. száma) intézkedik. A rendeletnek a díjjegyes nyomtatványokat érintő része:

...„3. Forgalomba kerülnek:....., 6, 10 filléres értékjelzésű egyszerű; 10+10 filléres válaszos levelezőlapok; 10 filléres postai megbízó lap; 20 filléres zárt levelezőlap. A 6 filléres levelezőlap bélyegének színe zöld, a 10 filléresé barna, a 10 filléres postai megbízási lap sötétkék, a 20 filléres zárt levelezőlapé vörös (piros).

Az eddig forgalomban volt ilyen értékcikkeket azonban megfelelő bélyegkiegészítéssel továbbra is és pedig első sorban kell felhasználni.

4. Megszűnik a gyártása ....., a 4, 8, 8+8 filléres levelezőlapoknak, a 8 filléres postai megbízási lapnak, a 16 filléres zárt levelezőlapnak."

Az 1931. május 12-én kelt 81.921/4. sz. rendelettel (a PRT. 1931. május 22-i 23. száma) *az utánvételi lap* meglevő készletének kifogyta után azok új kiadását közli. A régihez képest megváltozik a lap mérete: 114×162 mm-re. Színe világoszöld. Az űrlap eladási árát 2 filléres értékbenyomat jelzi. A lap eddigi beosztását is — a kezelés egyszerűsítésére — részben módosították.

Idegenforgalmi propagandacélokra, egyelőre azonban csak kísérletképpen az 1931. augusztus 12-én kelt 90.373/3. sz. rendelettel (a PRT. 1931. augusztus 14-i 37. száma) látképes postai levelezőlapokat bocsátanak forgalomba.

A sötétkék színű bélyeggel nyomott 16 filléres levelezőlap Ausztriával, Csehszlovákiával, Lengyel-, Német- és Olaszországgal, Romániával, valamint Vatikánvárossal, a sötétvörös színű 20 filléres értékjeggyel nyomott pedig az egyéb külfölddel való forgalomban használható. Valamennyinek belföldi használatát is engedélyezik. A rendelet megjegyzi, hogy a 20 filléres levelezőlap kizárólag látképpel készül, a 16 fillérest pedig ezentúl szintén csak látképpel nyomják. Eladási áruk 17, illetve 21 fillér. Tekintettel az elsődleges nemzetközi forgalomra, a látképes lapok *Levelező-lap/Carte postale* felírással készülnek.

Mindkét értékjelzésű látképes levelezőlap első sorozatát 6—6 féle látképpel nyomták. A rendelet azt is jelzi, hogy ha... „a most forgalomba kerülő látképes levelezőlapokat a közönség szívesen fogja fogadni, azokból újabb sorozatot fogok forgalomba bocsátani".

A Budapesti Közlöny 1931. évi 229-i számában közzétett 5.100.M.E. sz. rendelet a pénzügyi illeték felemelésére intézkedik. A postai szállítólevelek és szállítójegyzékek eddigi 1 fillércs pénzügyi illetékét *október 19-től* 10 fillérre emelik. Az érintett pénzügyi illetékbélyeg benyomással készült értékes űrlapok árát az október 9-én kelt 94.473/4. sz. rendelettel (a PRT. október 14-i 46. száma) a 10 fillér pénzügyi illetékkel együtt az alábbiak szerint állapítják meg: egyszerű belföldi és nemzetközi szállítólevél, valamint az egyszerű szállítójegyzék 11 fillér, az ugyancsak háromfajta, hasonló utánvételes illetékjegyes nyomtatványé pedig 13 fillér. Az árkülönbözetet az új értékcikkek kiadásáig készpénzben kell leróni.

A posta kísérletképpen 1932. augusztus 1-től új csomagszállítási szolgálatot indított: Budapesten bevezették a helyi csomagforgalmat. A július 5-én kelt 70.715/4. sz. vonatkozó rendelet (a PRT. 1932. július 15-i 27. száma) 8. bekezdése a helyi csomagok feladásához, szállítólevél helyett *kézbesítési vevényt* rendszeresít, mint értékes nyomtatványt. A kézbesítési vevény két egymásra hajló azonos szövegű lapból áll, amelyet a feladó indigópapír segítségével tölt ki. A bérmentesítési díjat bélyegben, vagy bérmentesítőgép értékjegylenyomatával az eredeti példányon kell leróni, míg a másodpéldányt kezelés után a feladónak visszaadták. Eladási ára 1 fillér.

Néhány héttel később az augusztus 17-én kelt 91.274/4. sz. rendelettel (a PRT. 1932. augusztus 26-i 33. száma) ismét kétféle új értékes nyomtatványt bocsátanak forgalomba. Zöld színű kartonra nyomva jelennek meg a *családi pótlék*, barna színűn a *fizetési előleg engedélyezését kérő levelezőlapok*. Eladási áruk 3 fillér.

A hivatalok rövidebb szövegű, egymás közötti szolgálati levelezésére az 1932. november 4-én kelt 97.83 4. sz. rendelettel (a PRT. 1932. november 10-i 44. száma) rendszeresítik a *Postaszolgálati levelezőlap*ot. Ezeket azonban csak akkor vehették igénybe, ha az e célra eddig használt egyéb levelezőlapfajták — (tábori posta-, vöröskeresztes-, hadisegély- stb. levelezőlapok) — már kifogytak.

Az 1933-as év szép számmal növeli díjjegyes postai nyomtatványainkat. Változik a takaréklap, a szállítójegyzék. Megváltoztatják a díjjegy rajzát, bár egyelőre még csak a levelezőlapoknál. Forgalomba kerül a postai képeslevelezőlapok második, jól sikerült raszteres mélynyomással készített 16 darabos sorozata is.

Az új kiadású takaréklapokra a március 29-én kelt 76.836/4. sz. rendelet (a PRT. 1933. évi március 31-i 13. száma) intézkedik:

„A postatakarékpénztári takaréklapok a jelenlegi készlet elfogytával változott kiadásban kerülnek forgalomba. Az új kiadás főként abban tér el a forgalomban levő takaréklapoktól, hogy ezen 8, egyenként 10 filléres levélbélyeg felragasztására alkalmas hely áll rendelkezésre. Az újabb előállítású takaréklapok papíranyaga változatlan, nyomása azonban az eddigitől eltérően zöldszínű, kivéve a címert és a takaréklap értékjelzését, amely sötétvörös (piros).

A régi nyomású takaréklapok a készlet elfogytáig továbbra is forgalomban maradnak és a postahivatalok elsősorban azokat árusítsák."

Az új levelezőlapok közül az április 20-án kelt 80.781/3. sz. rendelettel (a PRT. 1933. április 28-i 18. száma) először az új képeslevelezőlapokat bocsátották forgalomba:

„Legközelebb új mintájú, 16 filléres, értéknyomással ellátott képes postai levelezőlapok kerülnek forgalomba.

A levelezőlap baloldalának felső részén Budapestről és hazánk különböző tájairól felvett 16 kép egyike van;...

...A képek felirata magyar, francia és esperantó szövegű.

E képes levelezőlapok halvány vajszínű papíron halvány ibolya (lila) nyomással készültek s eladási áruk 17 fillér.

Használhatók: Ausztriával, Cseh-Szlovákiával, Romániával és Vatikánvárossal, továbbá Német-, Lengyel- és Olaszországgal való forgalomban és megfelelő bélyeg felragasztása mellett egyéb külföldi forgalomban. Belföldi forgalomban is akadály nélkül küldhetők."...

Az új levelezőlapok közül elsőnek a május 30-án kelt 83.471/3. sz. rendelettel (a PRT. 1933. évi június 9-i 23. száma) a távolságiakat bocsátják ki:

„Legközelebb új rajzú bélyegbenyomattal ellátott levelezőlapok kerülnek forgalomba...

A 10 filléres egyszerű és válaszos levelezőlapok világos sárga papíron sötétzöld, a 20 filléres zárt levelezőlapok hamvasszürke papíron, vörös nyomással állíttatnak elő.

A 10 filléres egyszerű levelezőlap eladási ára 11 fillér, a válaszosé és a 20 filléres zárt levelezőlapé 22 fillér."...

A helyi levelezőlapot az augusztus 30-án kelt 96.155/3. sz. rendelettel (a PRT. 1933. szeptember 15-i 37. száma) bocsátják forgalomba:

„A levelezőlap világossárga papíron világoszöld nyomással állítatott elő. Eladási ára 7 fillér."...

Az új bélyegbenyomat hasonló a postai képeslevelezőlapokéhoz, de a sas rajza mögött a koronás címer rajza tűnik elő.

A régi, korona rajzú díjjeggyel ellátott összes levelezőlapfajta azonban továbbra is forgalomban maradt. A hivataloknak elsősorban azokat kellett árusítaniuk, az újakat csak külön kérésre szolgáltathatták ki.

A több csomag feladására szolgáló szállítójegyzék használatát a december 3-án kelt 105.983/4. sz. rendelettel (a PRT. 1933. december 7-i 49. száma) nagymértékben bővítették:

„Folyó évi december hó 10-étől kezdve egy szállítójegyzékkel ugyanarra a helyre, illetőleg ugyanannak a postaihivatalnak kézbesítési körzetébe, *különböző címzettek részére* is lehet korlátlan darabszámban csomagot feladni.

Erre a célra a most forgalomban levő szállítójegyzéket — a jelenlegi készlet fogytával — módosított alakban állíttatom majd elő"...

A változás mind az egyszerű, mind az utánvételes szállítójegyzéket érintette.

A koronaérték idejéből még megmaradt 20 és 50 filléres értékjeggyel nyomott sürgős távirati űrlapok 1934 elején még forgalomban voltak. A 2 filléres eladási árukat készpénzben kellett leróni. Helyettük az 1934. február 19-én kelt 105.483/5. sz. rendelettel (a PRT. 1934. március 2-i 8. száma) zöld színű, vízjeles papíron nyomott 2 filléres új értékjeggyel — (címer és sas) — új sürgős távirati űrlapokat rendszeresítenek. Forgalomba kerültek április 1-én. A régi űrlapokat a hivataloknak április 15-ig kellett beszolgáltatniok. Április

1-től a régiek nem használhatók, de bármely előre nem látható ok miatt használatuk esetén az eladási ár fejében azokra 2 filléres levélbélyeget kellett felragasztani.

Ugyancsak 1934. április elejével a március 23-án kelt 108.974/4. sz. rendelettel (a PRT. március 27-i 13. száma) megszüntetik a postai levelezőlapoknál a benyomott bélyeg névértékén kívül az előállítási költség fejében az egyszerű levelezőlapoknál eddig felszámított 1 filléres, a válaszos és zárt levelezőlapoknál a 2 filléres felárat. Az eladási ár tehát ettől kezdve megegyezik a benyomott bélyeg értékével.

A nemzetközi forgalomban használható postai képeslevelezőlapok után 1935-ben kerül sor a belföldi távolsági képeslevelezőlapok forgalomba bocsátására. Az április 24-én kelt 109.869/3. sz. rendelet (a PRT. április 27-i 15. száma) szerint:

„...10 filléres értékjelzésű képes levelezőlapokat bocsátok forgalomba.
A képes levelezőlapok kiállítása ugyanolyan, mint az 1933-ban kiadott 16 f-ekó. Eltérő csupán az alábbi felsorolásban utolsóként említett levelezőlapé, amennyiben e levelezőlap a Balatoni Bizottság céljaira szolgáló 2 fillér felárral kerül eladásra és ehhez képest a bélyegkép alatt „ÁRA 12 FILLÉR" felírást tüntet fel. A látkép és a bélyegkép között pedig a többi levelezőlap címerrajza helyett ékítményes rajz látható, „BALATONÉRT 2 FILLÉR" felírással"... (Ez postánk második feláras levelezőlapja).

Itt jegyezzük meg, hogy a képeslevelezőlapokat sorozatjelzéssel látták el. A jelzés az egymást követő kibocsátásoknál az ábécé következő nagybetűjéből és a szóban forgó lapnak a sorozaton belüli helyét jelző arab számjegyből állt. (Pl.: D – 12.) Az 5. kibocsátástól kezdve — 1937-től — a forgalomba bocsátó, vagy kivonó rendelet a sorozatjelzésre is hivatkozik.

A 20 filléres nemzetközi képeslapokból aránylag kevés volt a kereslet, ez késztethette a postát, hogy ezek egy részét értékszám-felülnyomással belföldi távolsági levelezőlappá alakíttassa át. Az 1935. június 3-án kelt ad. 118.690/3. sz. rendelet (a PRT. június 7-i 21. száma) szerint:

„...az 1931 évi kiadású, *vörös* (piros) színű, 20 f-es értékjelzésű képes levelezőlapok közül a debreceni nagy templomot ábrázolóból rendelkezésre álló mennyiség egy részét nyomdai úton készült, fekete felülnyomással 10 f-es értékjelzésűekké alakíttattam át és így bocsátom forgalomba. E képes levelezőlapok, amelyeket csak a debreceni postahivatalok árusítanak, elsősorban belföldi forgalomban használhatók, külföldre csak megfelelő értékű bélyegek pótlólag való felragasztása esetében."

A távirati postautalványoknál használt régi kiadású *fedezeti lap*ok készlete elfogyott. Az új kiadású értékes nyomtatványt az A. 1. Szabályzat előírásainak megfelelően „Távirati utalványlap" elnevezéssel az 1935. március 1-én kelt 107.741/4. sz. rendelettel (a PRT. március 21-i 10. száma) bocsátották forgalomba. A hivatalok ezeket azonban csak saját készletű régi fedezeti lapjaik elfogytával vehették használatba.

A posta bélyegértékesítő irodájától a gyűjtők által rendelt bélyegek árának *díjmentes beküldéséhez* az 1935. július 1-én kelt 122.928/3. sz. rendelettel (a PRT. július 5-i 25. száma) *„bélyegrendelési postautalvány"*-t rendszeresítettek. Ezeket az utalványokat a szolgálati postautalvány átnyomásával készítették.

Az 1927-ben rendszeresített nem utánvételes szállítójegyzékek készlete kifogyott. Helyettük az 1933-ban bejelentett új szállítójegyzékeket — 10 filléres

benyomott illetékbélyeggel, 11 filléres eladási áron — az 1936. január 18-án kelt 85.883/4. sz. rendelettel (a PRT. január 30-i 3. száma) forgalomba bocsátják. A még mindig nagy mennyiségben rendelkezésre álló utánvételes 1927-es kibocsátású szállítójegyzékek mielőbbi felhasználása érdekében engedélyezik azoknak a nem utánvételes csomagok feladásához való használatát. Eladási árukat éppen ezért 13 fillérről 11 fillérre csökkentik.

Az 1931-ben forgalomba bocsátott postai képeslevelezőlapok közül a 20 filléreseket az 1936. november 22-én kelt 118.173. sz. rendelettel (a PRT. november 27-i 43. száma) *december 31-i* hatállyal a forgalomból kivonták. A hivatalok maradványkészleteiket 1937. január 15-ig kötelesek beszolgáltatni. A rendelet közli, hogy a teljes mardványkészlet értékjegyét nyomdai úton értéktelenítteti és azokat, mint *postaszolgálati levelezőlapokat* kell felhasználni.

Az 1935-ben forgalomba bocsátott D. 1—16. sorozatszámú 10 filléres belföldi távolsági forgalomba használható képes postai levelezőlap-sorozatot 16 féle új képeslappal egészítik ki. Az 1937. július 13-án kelt 106.166/3. sz. rendelet (a PRT. július 23-i 28. száma) szerint:

...„E képeslevelezőlapok a jelenleg forgalomban levőkkel azonos kivitelben, olivazöld színű nyomással készülnek és E. 1—16. jelzéssel, illetőleg sorszámmal vannak ellátva."...

Második feláras levelezőlapunk sem örvendhetett hosszú forgalmi időnek. Az úgynevezett balatoni — D—16. sorozatszámú — levelezőlapot az 1937. december 29-én kelt 123.638/3. sz. rendelettel (a PRT. december 30-i 51. száma) *december 31-i hatállyal* a forgalomból kivonták. A maradványkészletet 1938. január 15-ig kellett a postahivataloknak beszolgáltatniok. A továbbiakban a rendelet kimondja, hogy

...„1938. évi január hó 1-től e feláras levelezőlapokat a viteldíjnak levélbélyegekben való lerovása nélkül továbbítani nem szabad, s ha mégis továbbíttatnának, a kézbesítőhivatalok portózzák meg.

E feláras képes levelezőlapoknak más, forgalomban levő levelezőlapra való becserélését nem engedélyezem.

Az értékjelzés megsemmisítése után e levelezőlapokat a m. kir. posta központi anyagraktára szolgálati célokra fogja kiszolgáltatni."

A posta szakiskolái részére a gyakorlati oktatáshoz az 1937. október 22-én kelt 114.502/4.—1937. sz. rendelettel (a PRT. 1938. január 21-i 3. száma) postai értékes űrlapokat bocsátottak forgalomba. Az űrlapokat — amelyek különben megegyeznek a postaforgalomban használtakkal — vörös színű „Iskolai célra" felülnyomással látták el s a rajtuk levő postai, illetve okirati illeték értékjegyet vörös köröcskékből álló felülnyomással érvénytelenítették. Iskolai célra a négyféle szállítólevelet, a szállítójegyzéket — (eladási áruk 2—2 fillér) —, a kétféle postautalványt, az utánvételi lapot, a távirati utalványlapot, a megbízási lapot és jegyzéket, a vámárunyilatkozatot és a táviratlapot — (eladási áruk 1—1 fillér) — adták ki.

A szelvényes táviratlapok árát az 1939. március 2-án kelt 96.036/8. sz. rendelettel (a PRT. március 3-i 9. száma) 4 fillérről 2 fillérre szállították le. Majd azokat — a készlet elfogytával — a július 24-én kelt 121.164/8. sz. rendelettel (a PRT. augusztus 4-i 36. száma) a forgalomból kivonták. Ugyanez a rendelet intézkedik utódjuk forgalomba bocsátásáról:

„A hitelre feladott állami és magántáviratok céljára szolgáló, úgyszintén a távbeszélőn feladott (fehér színű) szelvényes táviratlapok helyett szelvénynélküli táviratlapokat rendszersítettem. Újabb rendelkezéseknél a hivatalok már ilyen szelvénynélküli táviratlapokat kapnak.

A régi szelvényes táviratlapokat a készlet elfogytáig fel kell használni."

A postatakarékpénztárnál csekkszámlával rendelkező csomagfeladók használatára az 1939. július 23-én kelt 122.025/4. sz. rendelettel (a PRT. augusztus 4-i 3. száma) befizetési lappal ellátott utánvételes szállítólevelet rendszeresítenek. Ezek a többi utánvételes szállítólevéltől abban különböznek, hogy a behajtott utánvételi lap helyét *értesítő lapból* és *ellenőrzési szelvényből* álló *befizetési lap* foglalja el. Az ilyen szállítóleveleket a postahivatalok nem árusították, hanem azokat az érdeklődő csekkszámla-tulajdonosok a postatakarékpénztárnál szerezhették be.

A PRT-ban forgalomba bocsátó rendelet ugyan nem jelent meg, de a kárpátaljai postahivatalokban 1939 második felében valamennyi értékes postai nyomtatvány magyar/rutén (cirill betűs) szöveggel került használatba.

A 10 filléres távolsági levelezőlapok színét az 1940. december 6-án kelt 259.244/3. sz. rendelettel (a PRT. december 13-i 52. száma) zöldről ibolyabarnára változtatták.

Az első háborús postadíjszabást 1941. szeptember 15-ével léptették életbe. Most még csak egyes díjtételek emelésére került sor. Az értékbenyomással készült és érintett levelezőlapfajtákat a postai megbízási lapokat az új díjjegyesek elkészültéig megfelelő címletű postabélyeg — 2, 2+2 és 8 filléres — felragasztásával kellett kiegészíteni és árusítani. A kiegészítést bérmentesítőgéppel is elvégezhették. Az ilyen értékes nyomtatványokat *kisegítő díjjegyes nyomtatványoknak* tekintjük.

Az új értékjelzésű postai nyomtatványok forgalomba bocsátására az 1941. október 13-án kelt 253.748/3. sz. rendelet (a PRT. október 17-i 50. száma) intézkedik:

...„postai díjszabás egyes tételeinek megváltozása következtében a 6 filléres levelezőlapok helyett 8 filléres értékjelzésű, a 10 filléres levelezőlapok helyett 12 filléres értékjelzésű, a 16 filléres (képes) levelezőlapok helyett 24 filléres értékjelzésű, a 10+10 filléres válaszos levelezőlapok helyett 12+12 filléres értékjelzésű levelezőlapok, a 10 filléres postai megbízási lapok helyett pedig 12 filléres értékjelzésű megbízási lapok kerülnek forgalomba. (A 12 filléres értékjelzésű postai megbízási lap eladási ára 14 fillér.)

Az új értékjelzésű levelezőlapok, továbbá a postai megbízási lapok a régiekhez hasonló kivitelben és színben készülnek. A 12+12 filléres válaszlevelezőlapok színe azonban nem a régi 10+10 filléres válaszlevelezőlapokéhoz hasonló zöld, hanem a régi 10 filléres egyszerű levelezőlapokkal megegyező barna színű lesz."...

A *24 filléres* értékjelzésű képeslevelezőlapok *nem* kerültek forgalomba.

A szállítójegyzékek újabb korszerűsítésére 1942-ben került sor. A szeptember 29-én kelt 256.022/4. sz. rendelettel (a PRT. október 2-i 45. száma) a csomagok szállítójegyzékkel való feladásának megkönnyítésére új, egyenként 9 darab ragszámot tartalmazó szállítójegyzéket rendszeresítenek. Eladási áruk 16 fillér. Ha kilencnél kevesebb csomagot adtak fel egy jegyzékkel, a felesleges ragszámokat a jegyzék mellől le kellett tépni és meg kellett semmisíteni. Az új értékes jegyzékeket csak a saját régi készlet *teljes* kifogytával vehették a hivatalok használatba.

Az 1943. március 1-ével életbe lépő második háborús postai díjszabás a díjjegyes nyomtatványokat nem érintette. A július 1-én életbe lépő harmadik háborús postai díjszabás következtében új levelezőlapfajták és postai megbízási lap kibocsátására került sor. Az augusztus 12-én kelt 232.604/3. sz. rendelet (a PRT. augusztus 21-i 42. száma) szerint

„...a 8 és 24 filléres levelezőlapok előállítása megszűnik, a távolsági forgalomban eddig, használt barnaszínű 12 filléres levelezőlap helyett sötétzöld nyomású 18 filléres –,a 12+12 filléres értékjelzésű válaszos levelezőlapok helyett 18+18 filléres ugyancsak sötétzöld nyomású válaszoslevelezőlapok –, a 20 filléres értékjelzésű zárt levelezőlap helyett 30 filléres értékjelzésű zárt levelezőlap –, a 12 filléres postai megbízási lap helyett 18 filléres értékjelzésű (eladási ára 20 fillér) megbízási lap kerül forgalomba.

Az eddigi barna-színű 12 filléres levelezőlap a helyi forgalom használatára továbbra is előállításra kerül.

A zárt levelezőlap és postai megbízási lap színben változatlan marad"...

A régi levelező- és megbízási lapokat a forgalomból *nem* vonták ki, kiegészítő bélyeg felragasztásával felhasználásra kerültek.

Alig több, mint két hónappal a 30 filléres zártlevelezőlapok forgalombabocsátása után a november 10-én kelt 245.824/3. sz. rendelettel (a PRT. november 12-i 54. száma) a postai kiadású zárt levelezőlapok előállítását egyelőre megszüntették. A rendelkezésre álló készleteket felhasználták — a forgalomból nem vonták ki — újabbak kibocsátására azóta sem került sor.

A felszabadulás utáni, úgynevezett második inflációnak az értékes nyomtatványokra gyakorolt hatása általában megegyezett az első világháborút követő első infláció hatásával. Gyorsabb üteme és elképesztően nagyobb mértéke természetesen minden idevágó téren rövid idő alatt megszüntette az értékes nyomtatványok gyűjtői mércével mért értékcikk jellegét. Az értékes nyomtatványok első áremelése egy héttel megelőzte az első inflációs postai díjszabást. Az 1945. június 25-én életbelépő új árakat a június 15-én kelt 105.277/A. 4. sz. rendeletben (a PRT. június 22-i 4. száma) hirdették ki. A díjjegyes — (színes nyomású bélyegkép) — egyszerű levelezőlap árát a díjjegyen kívül 20, a válaszos levelezőlapokét 40 fillérre emelték. Az értékes nyomtatványok árát jelző fekete színű értékjeggyel nyomott valamennyi postautalványfajta új ára 30 fillér, az utánvételi lapé 20 fillér, a táviratlapé 30 fillér, míg a postai megbízási lapé az értékjelzésen felül még 40 fillér. Azoknak az értékes nyomtatványoknak az árát, amelyek nem értékjeggyel, hanem *árjelzéssel* készültek — (családipótlék bejelentő-, fizetéselőleg kérő levelezőlapok, vámárunyilatkozat, vámjelzőcédula, díjjegyzék és értéklevélboríték) — új ára 20 fillér és 1 P között változott. Az egyszerű belföldi és nemzetközi szállítólevél ára 70 fillér, az utánvételeseké 90 fillér, a szállítójegyzékeké pedig 1 P 30 fillér, a 20 fillér pénzügyi illetékkel együtt.

Az első inflációs postai díjszabást 1945. július 2-i érvénnyel a június 21-én kelt 105.037/A. 4. sz. rendelettel (a PRT. június 28-i száma) léptették életbe. A díjjegyes nyomtatványok közül a helyi levelezőlap bérmentesítési díja 1.60 P., a vidékié 2 P., a postai megbízási lap beszedési, illetve bemutatási díja 1 P., míg a szállítólevelek és jegyzékek pénzügyi illetéke 20 fillér. A díjkülönbözetet az előzőknél postabélyegben, a szállítóleveleknél 10 filléres okirati illetékbélyegben kellett felragasztani. Az előzőekben ismertetett eladási árakat készpénzben kellett kiegyenlíteni. Tehát ezeket az értékjegyes nyomtatványokat

még – gyűjtői szempontból – kisegítő díjjegyes nyomtatványoknak tekintjük. A többi értékes nyomtatványon, mivel új nyomtatványok nem készültek, a régi eladási ár szerepelt. Az értük fizetett új ár a szóbanforgó nyomtatványoknál azokról nem állapítható meg.

A második inflációs díjszabás – közzétéve a szeptember 10-én kelt 127.000/A. 4. sz. rendelettel (a PRT. szeptember 15-i 21. számában) – szerint a bérmentesítési díjak az előző sorrendben 4, 6, 3 Pengőre, a pénzügyi illeték 1 Pengőre emelkedett. A levelezőlap és postai megbízás díjkülönbözete még postabélyegben felragasztható – bélyeghiány esetén a készpénzbérmentesítési előírások és kezelési eljárás mellett leróható – volt. A pénzügyi illetékkülönbözetet 90 fillér okirati illetékbélyeg felragasztásával kellett kiegészíteni. Tehát mind a négy fajta még mindig kisegítő postai értékes nyomtatvány.

A harmadik inflációs díjszabás november 1-vel lépett életbe. Az új díjtételek a szóbanforgó díjjegyes nyomtatványoknál 20–140 Pengőig terjedtek. A régi díjjegyek névértéke 6–18 fillér között változott, tehát bélyeggel, vagy készpénzzel való kiegészíthetőségük gyakorlatilag megszűnt. Végeredményben az *összes díj- és értékjegyes nyomtatványt 1945. október 31-el megszűntnek tekintjük.*

Érdekességként meg kell említenünk, hogy az 1937-ben iskolai célra forgalomba bocsátott – vörös felülnyomású – értékes nyomtatványokból az értékcikkraktár nagyobb készlettel rendelkezett. Ezeket takarékossági okokból az 1946. február 20-án kelt 209.073/A. 4. sz. rendelettel (a PRT. február 27-i 13. száma) a postaforgalomba való felhasználásra a nagyobb budapesti postahivataloknak kiadták. A belföldi- és nemzetközi szállítólevél pénzügyi illeték nélkül, belföldi- és nemzetközi postautalvány, utánvételi lap, vámárunyilatkozat és a táviratilap eladási ára 5 000 Pengő, míg a belföldi- és nemzetközi utánvételes szállítólevélé és szállítójegyzéké pénzügyi illeték nélkül, a távirati utalványlapé, a postai megbízási lapé és jegyzéké 10 000 Pengő. A nyomtatványokon szereplő benyomott díjjegyek és illetékjegyek értéke az eladási árba és a pénzügyi illetékösszegbe természetesen nem számított be.

A forintérték bevezetésével *1946. augusztus 1-i* hatállyal a július 25-én kelt I. ad. 238.200/4. sz. rendelet (a PRT. július 29-i 46. száma) az értékes nyomtatványok árát a következőkben szabta meg:

a) Levelezőlap családi pótlék bejelentéséhez és fizetési előleg kéréséhez 6 fillér.

b) Egyszerű levelezőlap, belföldi- és nemzetközi szállítólevél pénzügyi illeték nélkül, belföldi- és nemzetközi postautalvány, utánvételi lap, vámárunyilatkozat, díjjegyzék, elszámolási jegyzék és táviratlap 8 fillér.

c) Válaszos levelezőlap, belföldi-, vagy nemzetközi utánvételes szállítólevél és szállítójegyzék pénzügyi illeték nélkül, távirati utalványlap, postai megbízási lap és jegyzék 16 fillér.

d) Értéklevél boríték 40 fillér.

Az új nyomtatványok forgalombabocsátásáig a régieket kell használni. A különböző szállítólevélfajta pénzügyi illetéke egységesen 30 fillér, amely összeget – az új szállítólevelek megjelenéséig – pénzügyi illetékbélyegben kellett leróni, amelyet a régi 10 filléres benyomott fekete illetékjegyre ragasztottak.

A takaréklapokat térítésmentesen hozták forgalomba, tehát azok érték-

cikk jellege – gyakorlatilag 1944 végén – megszűnt (1946. október 28-án kelt és a PRT. november 2-i 2. számában kihirdetett 262.185/4. sz. rendelet).

A régi értékes nyomtatványok felhasználására vonatkozik még az 1947. október 6-án kelt 257.991/4. sz. rendelet (a PRT. október 4-i 50. száma):

„Azonnali hatállyal elrendelem, hogy a postahivatalok korona rajzzal és „kir." jelzéssel ellátott értékes *postai* nyomtatványokat nem árusíthatnak. A régi kibocsátású nyomtatványokon tehát a korona ábrát és „kir." szócskát tintával, vagy színes irónnal törölni kell"...

A forint/fillér értékű új nyomtatványok közül először az egyszerű belföldi szállítólevelet bocsátják forgalomba a december 10-én kelt I. ad. 280.238 4. sz. rendelettel. (a PRT. december 13-i 61. száma):

„Az államnyomda az újonnan előállított belföldi szállítóleveleket 30 fill. értékű illetékbélyeg benyomással látja el.

Ennek következtében az illetékbélyeg benyomással ellátott szállítólevelek ára darabonként *harmincnyolc* fillér."...

A következő, 1948-as évvel kezdődik a díjjegyes postai levelezőlapok kibocsátása, valamint a szállítólevélfajták bővítése.

A sort a feláras Lánchídlevelezőlap nyitja meg. Bár díjjegy nélküli, de a felárértékjegy és eladási ár biztosítja a helyét az értékes nyomtatványok csoportjában. Az április 6-án kelt 219.055 Bgi sz. rendeletben (a PRT. április 10-i 16. száma) értesítik a postahivatalokat, hogy

...„a Lánchíd újjáépítése céljára szolgáló 10 fillér felárral, mélynyomású eljárással barna színben készült, értékjelzés nélküli képes levelezőlapot bocsátok árusításba.

A levelezőlap eladási ára 20 fillér."...

A november 23-án kelt 276.731/8. sz. rendelet (a PRT. november 27-i 51. száma) a helyi és távolsági forgalomra szánt postai levelezőlapok kiadására intézkedik:

„Értesítem a postahivatalokat, hogy 1948. évi december hó első felében 40 és 20 f értékjelzéssel ellátott levelezőlapokat bocsátok forgalomba.

A levelezőlapok 105×148 mm. nagyságú, sárgás színű kartonon könyvnyomdai nyomással készülnek...

...A 20 fillér értékjelzésű levelezőlap nyomásának színe zöld, eladási ára 28 fillér, a 40 fillér értékjelzésű vöröses barna eladási ára 48 fillér."...

A belföldi utánvételes szállítóleveleket 30 filléres illetékbélyeg benyomással, 46 filléres eladási áron az 1948. június 23-án kelt 242.155/4. sz. rendelettel (a PRT. június 26-i 27. száma) bocsátják forgalomba.

A posta személyzete részére – éves szinten maximált súlyhatárokkal 1949. január 1-től *kedvezményes személyzeti csomagok* szállítását engedélyezik. Az 1948. december 28-án kelt 7.902.–282.000 IV. 8. sz. rendelet (a PRT. december 31-i 57. száma) az igényjogosultság, ellenőrzés, kezelés stb. szabályozásán kívül *személyzeti szállítólevelek* kibocsátását is elrendeli:

...„*külön személyzeti szállítólevelek használata.* ...a személyzeti csomagoknál való felhasználás céljára előnyomott záradékkal ellátott különleges ún. személyzeti szállítóleveleket is rendszeresítettem. ...E szállítólevelek a kedvezményes csomag díjának megfelelő értékbenyomattal vannak ellátva...

Szállítási díj egységesen 40 fillér."...

A bérmentetlen csomagokra eddig „P"-vel nyomott ragjelzőt ragasztottak. A kezelés egyszerűsítésére és papírtakarékossági okokból 1949 elején olyan egyszerű- és utánvételes szállítóleveleket hoznak forgalomba, amelyek a „P" jelzést is tartalmazzák (1949. március 5-én kelt 7.918 – 211.534 8. sz. rendelet, kihirdették a PRT. március 12-i 16. számában). E szerint

...„A „P" jelző a ragszámszelvény és a feladóvevény között van. Ha bérmentetlen csomagot ilyen szállítólevéllel adnak fel, a ragszámszelvénnyel együtt ezt a „P" jelzőt is le kell a szállítólevélről választani és a csomagra felragasztani. Ilyenkor tehát külön „P" jelző használatára nincs szükség. Ha pedig a csomagot bérmentesítve adják fel a „P" jelzőt a feladóvevény mellett kell hagyni."...

Az eddigi – „P" jelzés nélküli – szállítólevelek a készlet elfogytáig forgalomban maradnak. Itt jegyezzük meg, hogy a 30 filléres illetékbélyeggel nyomott utánvételes szállítólevelek – még a „P" jelzés nélküliek – egy része téves nyomással készült. E szállítólevelek második *utánvételi lapjának* hátoldalára nyomott rovatok eltolódtak. Ennek következtében az utánvételi összeg átvételének elismerésére szolgáló nyugta, valamint a hivatali feljegyzések részére fenntartott rovatok egy része a kézbesítéskor a *címzettnél maradó utalványszelvény* hátoldalára került. (1949. április 20-án kelt 7.918 – 217/8. sz. rendelet, a PRT. április 23-i 23. számában).

Három évtizedes szünet után 1949. június 15-én ismét forgalomba kerültek a díjjegyes postai borítékok. A helyi forgalom részére 30 filléres, a távolsági forgalomra 60 filléres, az 1948-ban kiadott levelezőlapok centenáris benyomott bélyegképével. A 30 filléres borítékok bélyegképe okkersárga, a 60 filléreseké bíborvörös. Mindkét boríték *kék színű* és jóminőségű *fehér színű* papírból készült. Ennek megfelelően a négyféle értékes boríték eladási ára 40, 45, 70 és 75 fillér. (Az 1949. május 30-án kelt 7.905 – 223.200/8. sz. rendelet, kihirdetve a PRT. június 11-i 31. számában).

A feláras Lánchíd-levelezőlapokat a november 26-án kelt 190. sz. központi körözvénnyel december 1-i hatállyal a forgalomból kivonták. Beszolgáltatási határideje – a hivatalok maradványkészletének – december 15.

Az ezredéves kiállítás óta először az 1949. évi Bélyegnapra jelent meg postai alkalmi levelezőlap. ALKALMI LEVELEZŐLAP felírással viszont ez az első ilyen postai megnevezésű. A december 6-án kelt 7.905 – 260.545 Bgi. sz. rendelettel (a PRT. december 10-i 63. száma) *december 11-vel* bocsátják forgalomba azzal a megjegyzéssel, hogy a benyomott 50 f értékjelzés esetleges megfelelő kiegészítésével bárhova küldhető. A forgalomból az 1950. február 24-én kelt 7.905 – 7.946/12 – 2 Bgi. rendelettel (a PRT. március 4-én kelt 12. száma), *június 30-i hatállyal* vonták ki. A közönség birtokában maradt és fel nem használt levelezőlapok becserélését nem engedélyezték. (A PRT. 1950. február 11-i 7. száma).

A csomagkezelés egyszerűsítésére 1950. május 15-től két budapesti, június 10-től 3 – 3 budapesti és vidéki postahivatalnál csomagra erősíthető szállítólevelet hoztak forgalomba. Használatukat az október 26-án kelt 7943/A/119 – – 23 4. sz. rendelettel (a PRT. október 31-i 62. száma) valamennyi csomagfelvevő postaszervre, kizárólag a belföldi forgalomban – kiterjesztették.

...„Az új szállítólevél eladási ára a megfelelő fajtájú régivel azonos.
A feladók a régi szállítóleveleket (szállítójegyzékeket) 1951. évi március hó végéig... fel-

használhatják; ezután a birtokukban levő régi szállítóleveleket (szállítójegyzékeket) ...április hó folyamán díjmentesen becserélhetik azonos értékű új szállítólevelekre.

A *szállítójegyzékek* használatát *1951. évi április hó 1*-vel megszüntetem...

...Az utánvétel-nélküli és az utánvételes csomagok feladására külön-külön szállítólevél készül. A nem utánvételes szállítólevél *rózsaszínű*, az utánvételes pedig *kékszínű*. Mind a kétfajta szállítólevél – felfüggesztés céljaira – *jénkarikás kivitelben* is készül.

A nem utánvételes szállítólevél négy részből áll, éspedig jobbról balra haladva: 1. feladóvevényből, 2. címzettnek járó szelvényből. 3. a posta kezelésében visszamaradó törzslapból és 4. a csomagon maradó ragszámból. Az utánvételes szállítólevelet ezenkívül utánvételi-lap egészíti ki...

...A személyzeti díjkedvezményes csomagok feladására ugyancsak új szállítólevelet hozok forgalomba...

...Az új szállítólevelek ragszámán, valamint a törzslap bélyegszelvényén „P" betű van előnyomva... Ha azonban a csomagot bérmentesítve adják fel, a „P" jelzéseket kék ceruzavonással át kell húzni"... (kiemelések szerzőtől).

A régi szállítólevelek felhasználását azonban az idézett időponton túl, a készlet teljes kifogytáig meghosszabbították (1951. február 27-én kelt 7.943/71/4. sz. rend. a PRT. 1951. 11. száma).

A háború előtti időből eredő korona díszítéssel, vagy „kir" szócskával ellátott értékes nyomtatványoknak – amelyeket ezeknek tintával való kitörlésével használhattak – *1950. november 15-ig* való beszolgáltatását rendelik el a szeptember 16-án kelt 7947/43/5/4. A. sz. rendelettel (a PRT. szeptember 23-i 54. száma). Az ilyen kivitelű nemzetközi postautalványnak, nemzetközi szállítólevélnek, vámárunyilatkozatnak, belföldi szállítólevélnek stb. ezt az időpontot tekinthetjük forgalmi ideje végének.

Az állami táviratok feladására rendszeresített táviratlapokat az 1950. június 21-én kelt 7961/A/12/4. B. sz. rendelettel (a PRT. június 24-i 38. száma) megszüntették. Ezek feladására is a magántáviratlapokat kell használni. A még meglevő megszüntetett nyomtatványokat azonban kifogytukig fel kell használni.

A 10 szavas távirat díját is magába foglaló táviratlapok nyomását 1919-ben „további intézkedésig" megszüntették. Újabb rendszeresítésükre több mint 30 év elteltével az 1950. november 14-én kelt 7961/A/16/4. B. sz. rendelettel (a PRT. november 18-i 66. száma) került sor:

„A táviratok megírására 4 forint értékbenyomással ellátott táviratlapot is rendszeresítek. Ezt a táviratlapot bármilyen távirat feladására lehet használni. Ha a feladott távirat díja az értékbenyomás összegét meghaladja, a különbözetet a feladáskor készpénzben kell megfizetni. Ha a feladott távirat díja kevesebb az értékbenyomás összegénél, díjtérítésnek helye nincs,... A táviratlapok eladási ára 4 forint 08 fillér"...

A helyi- és távolsági 20 és 40 filléres díjjegyes levelezőlapok bélyegképét a december 5-én kelt 7947/17–3/4. sz. A. rendelettel (a PRT. december 8-i 70. száma) megváltoztatják. Az új bélyegkép a Terv-sor 40 f értékjelzésű címletével azonos. Árusításukat a hivatalok, csak az előző, 1948. évi kibocsátású levelezőlapok készletének teljes kifogytával kezdhették meg. Feltehetően ezzel egyidejűleg került sor a díjjegyes borítékok bélyegképének hasonló megváltoztatására is, de ennek közléséről megfeledkeztek.

A szolgálati levelezés részére, eddig még nem használt „Postaszolgálati válaszos levelezőlap"-ot rendszeresítenek a 7943/A/266/3. B. sz. rendelettel (a PRT. 1951. október 13-i 44. száma).

A portós csomagok kezelésénél nem vált be a „P" jelzésű szállítólevelek használata. A belföldi „P" jelzésű szállítólevelek gyártását a 7.943/A/249/3. B. sz. rendelettel (a PRT. 1951. november 10-i 48. száma) megszüntetik és visszaállítják a vörös színű „P" ragjelzések használatát.

Az 1952-es évben részben eddig még nem használt értékes nyomtatványok születnek, részben pedig az előzőleg rendszeresített, de feltehetően a gyakorlatban be nem vált díjjegyes nyomtatványok szűnnek meg. A 7.619/A–6/3. B. sz. rendelet (a PRT. január 19-i 3. száma) új értékes nyomtatványt bocsát forgalomba:

„A párt- és tömegszervezetek, valamint a közületi szervek munkájának elősegítése érdekében „*MEGHÍVÓ*" elnevezésű értékes postai *nyomtatványt* rendszeresítettem.

Az új (levelezőlapalakú) értékcikk *eladási ára* — az első kibocsátású példányokra tévesen előnyomott 12 fillérrel ellentétben — 4 fillér. A hivatalok a „MEGHÍVÓ"-kon előnyomott 12 filléres árat 4 fillérre javítsák."...

A belföldi szállítólevél fajtákon a 7.613–122 III. 2. sz. rendelet (a PRT március 15-i 11. száma) megszünteti az illetékbélyeg benyomását:

„Az újonnan gyártott belföldi egyszerű- és utánvételes szállítólevelek törzslapján az illeték lerovását jelző bélyegképet „30 fillér okirati illeték leróva" szöveggel helyettesítettem.

Ezzel kapcsolatban felhívom a hivatalokat, hogy a csomagfelvételkor a szállítólevelek törzslapját az így felszabadult üres helyen a keletbélyegző tiszta lenyomatával lássák el."...

A csomagra erősített újfajta szállítólevelek 1950 végével kezdődő országos kísérleti használatát a 7.613–231/III. 2. sz. rendelet (a PRT–1952. május 10-i 19. száma) *május 17-vel* megszünteti. A szállítóleveleket ezentúl — ugyanúgy mint a kísérlet előtt — a csomagtól *külön* továbbítják. A szállítólevelek továbbra is forgalomban maradnak, csak a *fémkarikás szállítólevelek* gyártását és használatát szüntették meg.

A négyrészes szállítólevelekből olyan tévesnyomásúak kerültek forgalomba, amelyen a *ragszám* utolsó számjegye a feladóvevényen, a szelvényen, a törzslapon és a ragszámrészen nem egyezett. A tévesnyomású szállítólevelek *azonnali* beszolgáltatására a 7.313–375/III. 2. sz. rendelet (a PRT. 1952. augusztus 9-i 33. száma) utasítja az érdekelt postaszerveket.

A 4 forintos díjjegyes táviratlapokat a 7.644–47/2./III. 3. sz. rendelettel (a Po. É. 1952. november 1-i 4. száma) kivonják a forgalomból:

„...4 forint értéknyomással ellátott táviratlapot — igénybevétel hiányában — 1952. december 31-ével megszüntetem.

A hivatalok meglevő készleteiket az előírt módon 1953. január 5-ig az Értékcikkraktárba szolgáltassák be. A beszolgáltatott táviratlapok és az Értékcikkraktárnál készletben levő táviratlapok értékbenyomását az Értékcikkraktár *átlyukasztással* megsemmisíti és a hivatalaknak mint 08 fillér értékű táviratlapokat küldi meg felhasználás végett."...

Hosszú idő után megváltozik a belföldi postautalvány is. A 7.613–301 III. 2. sz. rendelet (a Po. É. 1952. november 22-i 48. száma) közli:

...„Ebből a célból új beosztású belföldi postautalványűrlapokat bocsátok forgalomba, melyek törzslapján, a megfelelő előnyomású részen a feladó köteles saját nevét és lakcímét feljegyezni."...

Az 1952 elején rendszeresített „MEGHÍVÓ" elnevezésű értékes nyomtatványt a díjszabásnak megfelelő 8 filléres benyomott bélyegképpel hozzák for-

galomba. Eladási ára 12 fillér. A régi kibocsátásúakat a készlet elfogytáig kell árusítani (7.619/A – 29/III. 2. sz. rendelet, a Po.É. 1953 .március 21-i 31. számában).

Az illetményelőleg kéréshez használt – 6 fillérért árusított – levelezőlapokat 1954. június 30-ával a forgalomból kivonják és használatukat megszüntetik. Ezzel ez az értékes postai nyomtatvány befejezte 22 éves pályafutását (7.619 A – 60/3/8. A. sz. rendelet, a Po.É. június 2-i 25. számában).

Iskolai célra 1956 elején félív nagyságú lapon három postai értékcikket magábafoglaló értékes postai nyomtatványt rendszeresítenek. A három különböző – belföldi egyszerű szállítólevél, belföldi postautalvány és bianco befizetési lap – értékes űrlapot lyuksor választja egymástól el. Az új nyomtatvány fehér papíron fekete nyomással készült. Eladási ára 15 fillér.

A Terv bélyegek érvényességének 1955-ös megszüntetése természetesen magával vonta az, ezzel a bélyegképpel nyomott értékes nyomtatványok díjjegyének megváltoztatását. Az új, arató cséplőgép rajzával készült 30 és 60 filléres díjjegyes borítékokat a 7.619/A – 342/8. B. sz. (a Po.É. 1956. május 5-i 16. száma), a működésben levő kohóüzemet ábrázoló 20 és 40 filléres díjjeggyel nyomott levelezőlapokat a 180.565/8. B. sz. rendelet (a Po.É. június 9-i 21. száma) bocsátja forgalomba. Mind a négyféle tervbélyeges értékes nyomtatvány a teljes készlet – beleértve az Értékcikkraktár központi készletét is – elfogytáig forgalomban maradt.

A belföldi csomagokhoz rendszeresített szállítójegyzékeket új beosztással és kisebb méretben hozzák 1957-ben forgalomba. A feladó neve és címe csak a címzett részére szolgáló *szelvény* részen szerepel. A jegyzék külön címirati hasábbal bővült. A feladóvevényrésszel összefüggő előnyomott ragszámok darabszáma pedig 6. Eladási ár változatlan. Árusításuk csak a régiek kifogytával kezdhető meg. Megfelelő záradékolással postaszemélyzeti díjkedvezményes csomagokhoz is használható. (180.117/8.B.sz.r. a Po.É. 1957. február 23-i 8. számában).

A postakezelés egyszerűbbé tételére az értékes nyomtatványok árát *1958. május 15-i* hatállyal tízzel osztható számokra kerekítették. (181.982/8. B. sz. rendelet a Po.É. május 10-i 19. számában). Az árcsoportok szerinti új árak:

50 fillér: a 40 filléres értékjelzésű levelezőlap, belföldi- és nemzetközi utánvételes szállítólevél, valamint a szállítójegyzék.

40 fillér: belföldi- és nemzetközi szállítólevél.

30 fillér: a 20 filléres értékjelzésű levelezőlap.

20 fillér: nemzetközi távirati utalványlap, pénzbeszedési lap és jegyzék.

10 fillér: belföldi- és nemzetközi postautalvány, belföldi- és nemzetközi utánvételi lap, vámárunyilatkozat, vámjelzőcédula és a táviratlap.

A postai képeslevelezőlapok használatát – amelyek a felszabadulás óta nem jelentek meg – szándékozott a posta a 182.617/8.B.sz. rendeletével (a Po.É. 1960. július 2-i 2. száma) felújítani:

„Abból a célból, hogy a postát igénybevevő lakosságnak jobb minőségű postai levelezőlapot bocsássak rendelkezésére, s egyúttal városaink és a hazai tájak propagandáját is szolgáljam, címoldalon képes postai levelezőlapot hozok forgalomba. A szóbanforgó levelezőlapok jó minőségű, fehér kartonból, 40 filléres bélyegkép-benyomással készültek és címoldaluk bal felén kétszínnyomatú kép van.

Egyelőre kétféle ilyen levelezőlap készült. Az egyik tihanyi látképet ábrázol. Ezen a bélyeg-

nyomat kékszínű, a látkép pedig rózsaszínes alnyomaton kék. A másik a pécsi Széchenyi teret mutatja a Hunyadi-szoborral az előtérben. Ennek bélyegnyomata bronzos barna, a kép pedig zöld és bronzos barna.

A bélyegkép postakürt alatt levélrajzot mutat, melyen 40 f. értékjelzés látható.

A címoldalon képes levelezőlapok eladási ára 70 fillér, mely magában foglalja a levelezőlap 40 filléres portódíját is. A címoldalon képes postai levelezőlapokat az Értékcikkraktár csak a vidéki postahivataloknak küldi meg, nehogy Budapesten, a gépi bélyegzéssel a képeket tönkretegyék."...

A postaszemélyzeti díjkedvezményes táviratok feladására — a díjkedvezményes csomagokhoz hasonlóan 1960 augusztusában, sárga színű papíron *díjkedvezményes táviratlapot* hoznak forgalomba. A díjkedvezményes záradékot a táviratlap hátoldalára nyomták. Eladási ára 10 fillér (104.263/10.B. sz. rendelet a Po.É. 1960. augusztus 13-i 32. száma).

Az önálló magyar posta első évszázadának utolsó, záróéveit a postakezelés egyszerűsítésére való törekvés jellemzi. Ennek eredményeként néhány értékes nyomtatvány alakja, beosztása megváltozik, néhányat végleg — mint feleslegessé váltat — kivonnak a forgalomból. Több eddigi értékes nyomtatványt — táviratlapok, pénzesutalványok — díjtalanul szolgáltatnak ki; a szállítóleveleknél pedig megszüntetik a pénzügyi illetéket. Ezeknek tehát megszűnt az értékcikk jellege. A sort a belföldi pénzesutalványok kisebb módosítása nyitja meg. (181.884—2/8.B. sz. rendelet a Po.É. 1962. november 10-i 42. száma).

A *„Meghívó"* elnevezésű postai értékcikket *1963. február 28-i* hatállyal kivonják a forgalomból. A maradványkészletek beszolgáltatási határideje március 5. A rendelet azt is közli, hogy újabb forgalombabocsátásukra nem kerül sor. (180.780—2/8. B. sz. rendelet a Po.É. 1963. február 9-i 6. száma).

Egyes postai díjtételeket 1963 végén módosítanak. Ezzel kapcsolatban kerül kihirdetésre a 8/1963 (XII. 17.) KPM—ÁH. sz. rendelet a Po.É. 1963. december 21-i 49. száma, amelynek *10.* pontja kimondja:

„A szállítólevelek, szállítójegyzékek, postautalványok, utánvételi lapok és távirati utalványlapok értékcikk jellegét 1964. január 1-ével megszüntetem...

...A személyzeti díjkedvezményes szállítólevél eladási árát 80 fillérről 40 fillérre javítsák...

...A jövőben ezeket a közönségnek díjmentesen kell kiszolgáltatni."...

Ezzel a rendelkezéssel összesen *tizenegy* — egyszerű belföldi-, egyszerű nemzetközi-, utánvételes belföldi-, utánvételes nemzetközi szállítólevél, szállítójegyzék, belföldi-, nemzetközi postautalvány, belföldi-, nemzetközi utánvételi lap, belföldi- és a nemzetközi táviráti utalványlap — szűnt meg, mint *értékes postai nyomtatvány*. A személyzeti díjkedvezményes szállítóleveleknél pedig megszűnt az *okirati illeték*.

Az *oktatási célra* rendszeresített szállítólevelet, postautalványt és biankó befizetési lapot magába foglaló értékcikket *1964. március 31*-ével a forgalomból kivonták. Maradványkészletek beszolgáltatási határideje április 5. (180.303/8. B. sz. rendelet a Po.É. 1964. március 14-i 10. száma).

Még ebben az évben megváltoztatják a borítékok és levelezőlapok díjjegyét. A 181.402—3/8. B. sz. rendelet (a Po.É. 1964. augusztus 15-i 33. száma) szerint:

„A postai borítékok és levelezőlapok bélyegrajzát megváltoztattam. Mind a borítékok, mind a levelezőlapok bélyegbenyomata falra szerelt levélszekrénybe levelet dobó kezet ábrázol.

A rajz alatt a postai díj és „Magyar Posta" felírás olvasható. A boríték és levelezőlap eladási ára változatlan.

Az Értékcikkhivatal a készletek kimerüléséig a hivataloknak a korábbi rajzú borítékot és levelezőlapot küldi meg, az új rajzú ilyen értékcikkeket csak azután hozza forgalomba"...

Az új „Postaszabályzat" 32 §-a megszünteti a díjjegyzékes külön szolgáltatást. Ennek megfelelően *1966. július 1*-vel végleg megszűnik a „Díjjegyzék" elnevezésű értékes posta nyomtatvány. (a Po.É. 1966. VI. 11.-i 24. száma).

A postai képes levelezőlapok – (pécsi és tihanyi látképes) – eddigi 70 filléres eladási árát *1966. szeptember 1*-től 50 fillérre mérsékelték. (180.754 – – 2/8.A. sz. rendelet a Po.É. augusztus 15-i 33. száma).

Végül – a teljesség kedvéért a záróévnek választott 1967-et néhány hónappal túllépni kényszerülünk – *1968. november 15-i* hatállyal a *táviratlap* és a *postaszemélyzeti táviratlap* értékcikk jellegét is megszüntetik. Ezeket is díjmentesen bocsátják a felhasználók rendelkezésére (13/1968. XI. 3. KPM – ÁH sz. rendelet 2. pontja, a Po.É. december 9-i 52. száma).

A díjjegyes postai nyomtatványok történetének 1900-tól 1967-ig vázolt áttekintése alapján ezt a 67 éves időszakot három egymástól élesen elhatárolható korszakra oszthatjuk. A korszakokat elsősorban mindig a pénznem változás vezeti be, s egyben zárja az előző korszakot. Természetesen ezen túlmenően az egyes korszakoknak egyéb jellegzetességeit is ismerjük. A nyomás, a papírminőség, egyes fajták használatának végleges – legalábbis a korszakon belül való – megszüntetése, újabbak rendszeresítése stb., hogy a legfontosabbak közül csak néhányat említsünk. A díjjegyek közötti különbségeket szándékosan nem említettük, mert azok a mindenkori pénznemnek függvényei.

Az *első korszak* 1900. január 1-gyel kezdődik és 1926. február 28-cal végződik. A *korona érték* korszakának nevezzük.

A *második, a Pengő érték korszaka* 1926. március 1-től 1946. július 31-ig tart.

A *harmadik, a Forint érték korszaka* 1946. augusztus 1-vel veszi kezdetét.

Az első két korszakot külön-külön két szakaszra oszthatjuk. Mindkettőnél az első szakasz vége a háborúk utáni inflációnak az az időpontja, amikor a pénzromlással az Állami Nyomda már nem tudott lépést tartani, amikor is díjjegyes nyomtatványok kiadása gyakorlatilag megszűnt. A második szakasz jellemzője, hogy a díjjegyes nyomtatványokat – néhányuk használata ugyanis nélkülözhetetlen volt – a díjjegyek rajzával, de értékjelzés nélkül hozták forgalomba.

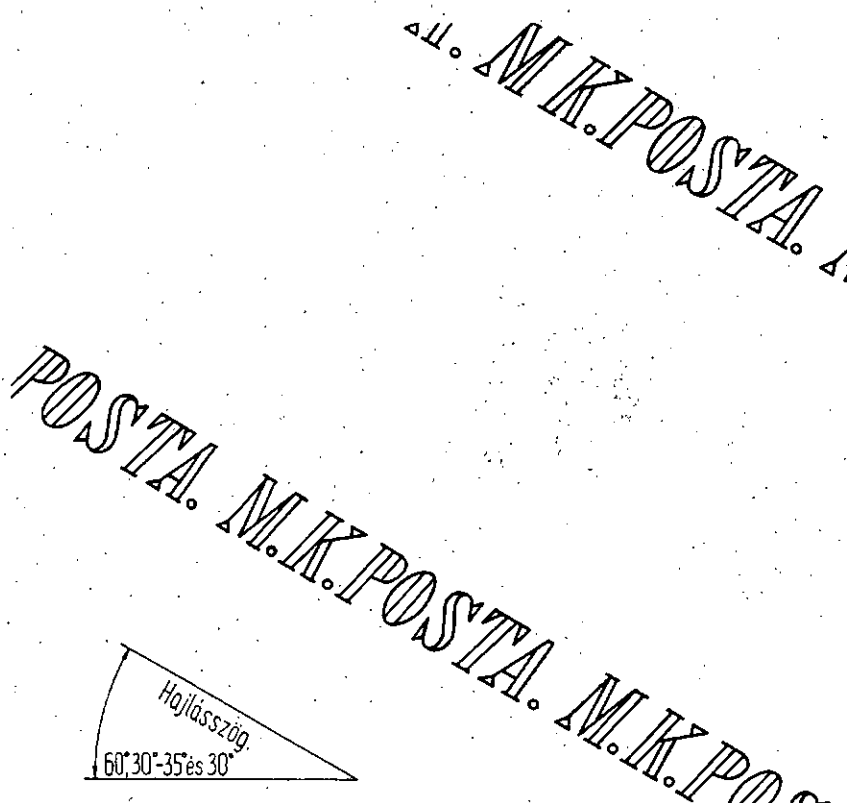
A díjjegyes nyomtatványfajtákat a három korszaknak megfelelő csoportosításban tárgyaljuk. Csupán vízjelükkel teszünk kivételt – a vízjelhasználat néhány esetben egyik korszakból átterjed a másikba is – amelyet egybefogva ismertetünk.

A VÍZJEL

A díjjegyes nyomtatványokhoz 1900-tól használt papír részben vízjel nélküli, zömmel azonban vízjeles. A papír általában *ív vízjellel*, egy fajtánál a minőséget jelző *számvízjellel* és *gyári vízjellel* készült. Ez utóbbiak meglehetősen ritkák, mert eddigi megállapításaink szerint legtöbbjük, nyomdai ívenként legfeljebb négyszer fordul elő.

A tárgyalt időszak valamennyi vízjelét a fenti csoportosításban újra összefoglaljuk és amennyiben rajzukat az I. kötet megfelelő része nem közölte: most pótoljuk. Számozásukra ugyancsak római számokat használunk. Az ott nem ismertetett vízjeleket folytatólagos számozással látjuk el. Kivételt csak akkor teszünk, illetve az ottani számozást csak akkor változtatjuk meg, ha a logikai sorrend ezt megköveteli. Az esetleges tévedések elkerülésére azonban az ilyen változtatásokra mindig felhívjuk a figyelmet.

A. *Ív vízjelek*

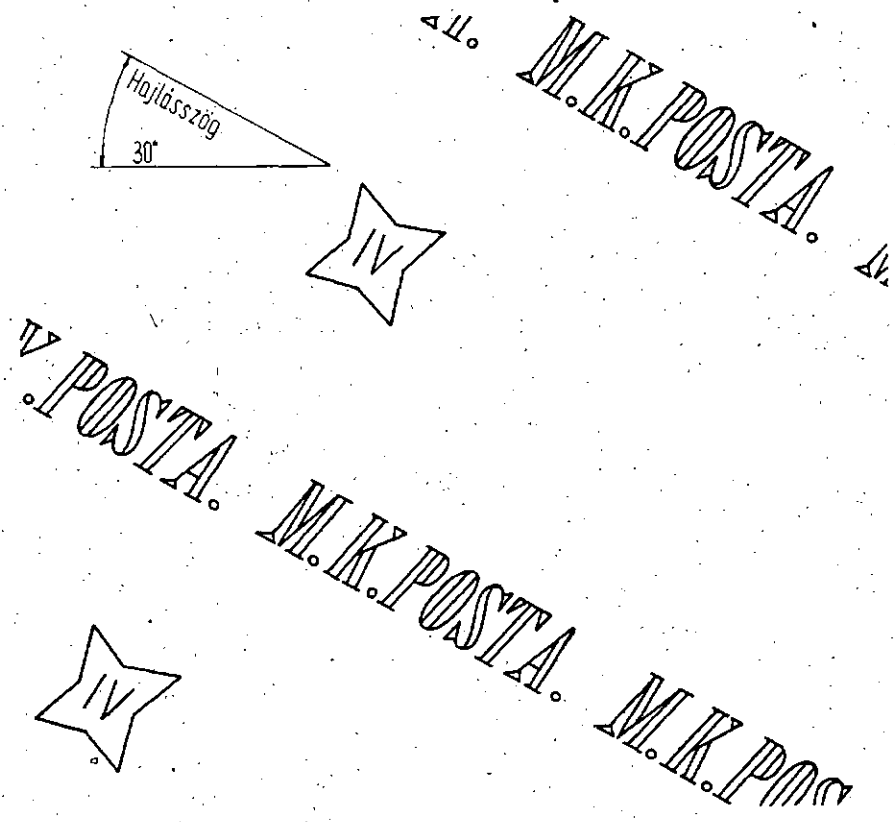

587. ábra

V. M.K. POSTA vízjele (587. ábra).

Az I. kötet 380. oldalán tévesen IV-gyel jelölve. Kettősvonalú dűlt antikva nagybetűs 100 mm hosszú, 18 mm betűmagasságú ismétlődő *M.K.POSTA* szöveg. A betűk dűlése 15°. Az ismétlődő szövegrészek szóköztávolsága a betűk

talpvonalán 12, fejvonalán mérve 16 mm. A sorok feltehetően a nyomdai ív alsó oldalával párhuzamosak és 142 mm-enként – talpvonaltávolság – ismétlődnek. A sorok azonos betűi és írásjelei pontosan egymás felett helyezkednek el. A bélyeges levélboríték vízjele 1881–1900 utánig. A nyomdai ívekből a kedvezőbb darabszám kihozatala érdekében a borítékok szabásmintáit nem az

588. ábra

ívek oldalaival párhuzamosan, hanem ferdén helyezték el. (Más szóval a bélyegképek kliséi az ívszélekhez képest ferdék). Az összehajtás után a vízjel a kész boríték oldalaihoz képest ferdén helyezkedik el. A vízjel hajlásszöge – a boríték alsó széléhez viszonyítva az 1882-es és 1886-os kibocsátásoknál mintegy 60°, az 1895-ösnél 30–35°, míg az 1900-asnál 30°. Négy vízjelállása ismert:

A1 balról lefelé haladó vízjelsorok
A2 balról lefelé haladó vízjelsorok tükörkép szöveggel
A3 balról felfelé haladó vízjelsorok
A4 balról felfelé haladó vízjelsorok tükörkép szöveggel

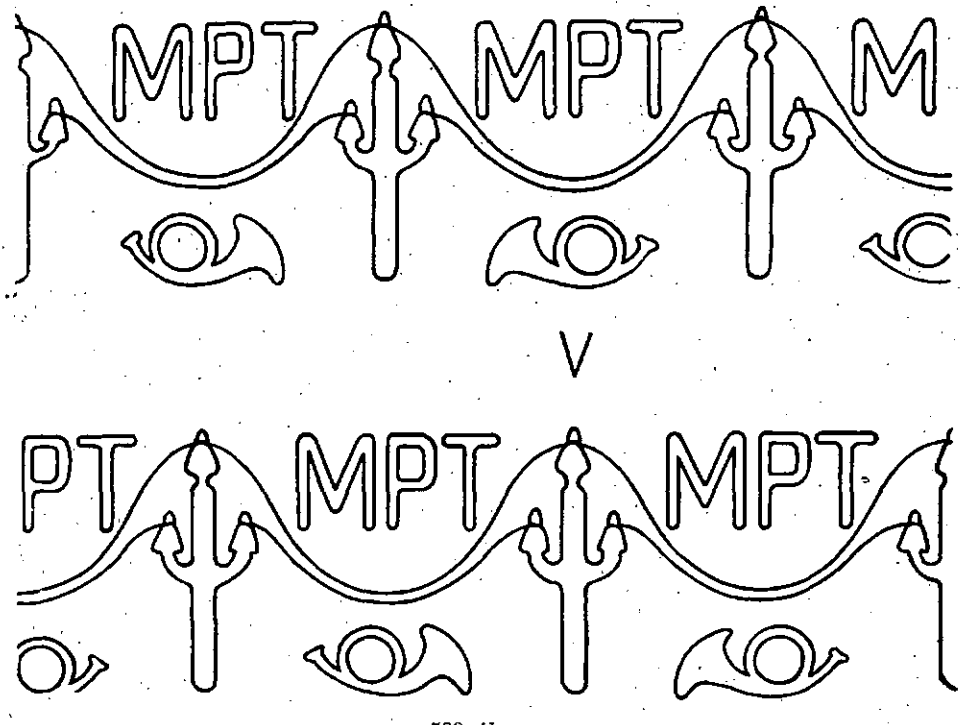
VI. M.K.POSTA vízjel (588. ábra).

Az előző 1882. évihez hasonló vízjel. Eltérések: betűmagasság 20 mm, az ismétlődő szöveghossz 92 mm, a szövegrészek szóköztávolsága a talpvonalon mérve 20, a fejvonalon 23 mm. A betűk dűlése 12°. Az egyes sorok közötti távolság 143 mm. Minden sor között a sortávolság felében négyágú csillagban számvízjel (Leírását L! ott.). Használatba 1899-ben került s a borítékok előállításának megszűnéséig, 1919-ig alkalmazták papirosuk gyártásához. A kész borítékok alsó széléhez mért hajlásszöge 30°.

Vízjelállások, mint az V-nél, A1 – A4.

VII. Korona és postakürt vízjel.

Leírását csak a rendszeresítő rendeletből ismerjük. Az állami kiadású távirati űrlapok nyomásához használták az ezzel a vízjellel gyártott papírt. A vízjel rajzáról annyit tudunk, hogy a cikkázó villámok, postakürt és a korona rajzából kombinált jelvényt ábrázol. Feltehetően négy vízjelállásban fordulhat elő. Használati ideje 1903-tól 1906 elejéig.

589. ábra

VIII. MPT betűs távíróvonalas vízjel (589. ábra).

(Az I. kötet szerinti jelölés VIa és VIb). Stilizált távíróvonal, amely az ív szélességén teljesen végigfut. Két-két távírópózna között az erős íveléssel

belógó kettős vezeték felett középen MPT rövidítés, egyszerű kontúrvonalas üres groteszk betűkből. A rövidítés, illetve az alsó vezeték alatt ugyancsak középen postakürt rajza. A póznák egymástól mért távolsága 115 mm., a vízjelábra teljes magassága 86 mm. Az íven egymás felett — egymástól 41 mm távolságra — a vízjelsorok akként ismétlődnek, hogy az előző sor távírópóznái fölé az új sor postakürtje kerül. Tehát az egyes sorok egymáshoz képest fél vízjelábrával eltolódottak. A sorok legjellegzetesebb eltérése, hogy — a rendes vízjelállásnál — minden második sor rajzában a postakürt balra, a közbeeső soroknál jobbra fektetett.

A táviratlapok papírjánál alkalmazták először 1906-ban, majd 1908-tól a postautalványok, 1924-ről a vámárunyilatkozatok, 1915-től a postai megbízási lap, 1923-tól a frankócédula, 1925-től az utánvételi lap, 1926-tól a távirati utalványlap is ilyen vízjelű papíron készül. Legkésőbbi előfordulása az 1938-ban nyomott utánvételi lapoknál.

A vízjelnek nyolc — négy álló és négy fekvő állását — ismerjük. A gyakoribb fekvő és a ritkább álló vízjel az értékes nyomtatvány alakjától és méretétől függ. Egy nyomtatványfajta tehát vagy csak álló, vagy csak fekvő vízjellel készült. Az állásokat a „MPT" betűk — ami különben a *Magyar Posta és Távírda* rövidítés — helyzetével adjuk meg.

A1 álló MPT
A2 álló tükörképű MPT
A3 fejenálló MPT
A4 fejenálló tükörképű MPT

B1 balra fekvő MPT
B2 balra fekvő tükörképű MPT
B3 jobbra fekvő MPT
B4 jobbra fekvő tükörképű MPT

590. ábra

IX. MAGYAR KIR. POSTA vízjel. (590. ábra).

Rendszeresítési időpontja vitatott. Egyes kutatók 1928-ra teszik, ezzel szemben az 1929-ben nyomott értékes űrlapok mind VII. vízjelű papíron ké-

szültek. Sőt a harmincas évek elejéről ismertek zöme is még a régi vízjellel gyártott papíron fordul elő.

A szöveg egyszerű keretvonalas 33 mm magas üres groteszk betűkkel készült. A három szón belüli két szóköz 11–12 mm között változik. A három szó hossza 285 mm. A szöveg soronként folytatólagosan ismétlődik. Az ismétlődő szövegrészek közötti köz 9–10 mm. A sorok között 12 mm átmérőjű, egymáshoz ellentétesen és érintőlegesen csatlakozó körökből képzett hullámvonal fut; magassága 22 mm. Egy teljes vízjelsor magassága a sorok betűinek talpvonalai között mérve 78 mm. Az egyes sorok egymáshoz viszonyítva fél szöveghosszal eltolódottak. Nyolc vízjelállása ismert; a fekvő helyzetűek ritkák s csak a második világháború utolsó éveiben bukkannak fel.

A1 álló MAGYAR KIR. POSTA
A2 álló tükörképű MAGYAR KIR. POSTA
A3 fejenálló MAGYAR KIR. POSTA
A4 fejenálló tükörképű MAGYAR KIR. POSTA
B1 balra fekvő MAGYAR KIR. POSTA
B2 balra fekvő tükörképű MAGYAR KIR. POSTA
B3 jobbra fekvő MAGYAR KIR. POSTA
B4 jobbra fekvő tükörképű MAGYAR KIR. POSTA

591. ábra

X. MAGYAR KIRÁLYSÁG vízjel. (591. ábra).

Minden valószínűség szerint 1939 végén rendszeresítették, mert első ízben 1940-ben nyomott díjjegyes űrlapokon jelenik meg. Elrendezése hasonló a IX-hez. Betűmagasság 27 mm, mind a szóköz, mind a szövegköz 18 mm. A két szóból álló szövegrész teljes hossza 310 mm. A sorok közötti hullámvonal 9 mm magas, lapos ívelésű. Az egymás utáni szövegsorok egymáshoz képest ugyancsak fél szöveghosszal eltoltak. A teljes vízjelsor magassága 52 mm. Négy vízjelállása ismert:

A1 álló MAGYAR KIRÁLYSÁG
A2 álló tükörképű MAGYAR KIRÁLYSÁG
A3 fejenálló MAGYAR KIRÁLYSÁG
A4 fejenálló tükörképű MAGYAR KIRÁLYSÁG

XI. MAGYAR KÖZTÁRSASÁG vízjel. (592. ábra).

1950 óta használják. A vízjel képet egymástól 10–11 mm távolságra fekvő kettős hullámvonalszerű rajz alkotja, amely a teljes papírszélességen

végig fut. A vonalpárok távolsága 1,5 – 2 mm. A hullámvonal párok közötti sávban helyezték el a 8 mm magas tömör groteszk betűkből összeállított MAGYAR KÖZTÁRSASÁG szöveget, amely természetszerűleg párhuzamosan – tehát szintén hullámosan – halad a vonalpárokkal. A szöveghossz vízszintesen mérve 73 mm, tehát az ismétlődő szöveg között 2 mm-es a térköz. Érdekessége az ismétlődő szövegelhelyezésnek, hogy az egymás után következő vízjelszöveg az előtte levőhöz képest fejtetőn áll. Csak álló helyzetű vízjelet ismerünk, ennek tükörkép helyzete – tehát az A2, valamint a fejtetőn álló és annak tükörkép helyzete – az A3 és A4 vízjelállás, a leírt szövegelrendezés miatt egymástól nem különböztethető meg.

592. ábra

B. *Számvízjel*

I. Négyágú csillagba foglalt IV (588. ábra).

A VI-os ívvízjellel gyártott papír számvízjele. 1889-ben bukkan fel és a VI-os vízjel alkalmazási idejének végéig fordul elő. Négyágú – az ágak átlós irányba elhelyezkedőek – 27×30 mm nagyságú csillagban 12 mm magas IV-es állami papírfajta jelzése. Nyomdai ívenként a szövegsorok között középen feltehetően ötször fordul elő. A csillagsor függőleges tengelye az ismétlődő szövegrészek szóközének közepén – (a betűk talpvonalánál) – halad át. Az íven vízszintes irányban az ívszéleken csillagot *nem* találhatunk. Feltételezzük, hogy azokat az ív közepén helyezték el. Az egymás fölötti csillagok vízszintes tengelytávolsága 143 mm. Amennyiben a boríték szabásmintájának megfelelően valamely csillag nem a papír hulladékrészére esik, úgy az ív kilenc borítékja közül három darabon fordul elő egy, vagy két csillag, illetve csillagtöredék. A kész borítéknál a VI-os vízjelhez hasonlóan a csillag vízszintes tengelye a boríték hosszabb oldalával 30°-os szöget zár be. Négy vízjelállása ismert, amelyet kizárólag a IV-es számjegy segítségével állapíthatunk meg.

A1 álló IV
A2 álló tükörképű IV (VI)
A3 fejtetőn álló IV (IA)
A4 fejtetőn álló tükörképű IV (AI)

II. *Szabadon álló V* (589. ábra).

A VIII-as ívvízjellel gyártott papír számvízjele. A legnagyobb méretű űrlapon is csak egyszer fordul elő, így ívelhelyezése még tisztázatlan. A két vízjelsor közötti 41 mm-es üres sáv közepén, mindeg az egyik távírópózna felett – illetve az afelett fekvő postakürt alatt – helyezkedik el. A *V* számma-

gassága 10 mm. A nyolc vízjelállása közül önállóan csak az A1, A3, B1 és B3 állapítható meg. Az álló és fekvő helyzetű tükörképállások – az A2, A4, B2 és B4 – csak az ívvízjel *MPT* betűinek segítségével határozhatók meg.

C. *Gyári vízjel*

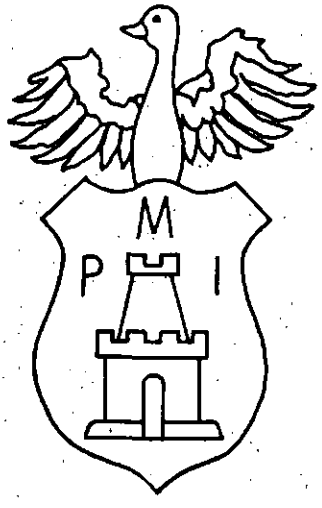
I. *Hattyús vízjel* (593. ábra).

A díjjegyes nyomtatványokhoz a hermaneci papírgyár által 1900-tól szállított papír gyári vízjele. A vízjelábra közepén balra úszó hattyú. Felette ívelten egyszerű határvonalas üres groteszk betűkkel *HERMANECZ*. A rajz alatt vízszintesen a betűkhöz hasonló típusú számjegyekkel *1829*. A vízjel legnagyobb szélességi és magassági mérete 122×105 mm, betű magasság 18, a számmagasság 13 mm. A vízjelábrák nyomdai ívenként egy vízszintes sorban 242 mm-re helyezkednek el. Nyolc állása lehetséges, bár valamennyit még nem sikerült felkutatnunk. Rendszerint egy-egy űrlapon is csak vízjeltöredéket találunk. A vízjelállásokat a hattyú rajza adja meg, de töredékvízjelnél a betűk, illetve számjegyek hasonló fekvésűek.

A1. balra úszó hattyú
A2. ennek tükörképe (jobbra úszó hattyú)
A3. fejenálló balra úszó hattyú
A4. fejenálló jobbra úszó hattyú (tükörkép)
B1. balra fekvő – lefelé úszó hattyú
B2. balra fekvő – felfelé úszó hattyú (a B1. tükörképe)
B3. jobbra fekvő – lefelé úszó hattyú
B4. jobbra fekvő – felfelé úszó hattyú (a B3. tükörképe)

593. ábra

594. ábra

II. Címeres sasos vízjel (594. és 595. ábra).

(Az I. kötetben a gyári vízjelek utolsójaként szerepel, mint IV). Két változata ismert.

a. Fantázia címerrajz, a pajzs tetején sas (594. ábra). A pajzson belül „M P I" rövidítés. A vízjelábra mérete 5x105 mm. Nyomdai ívenként egyszer

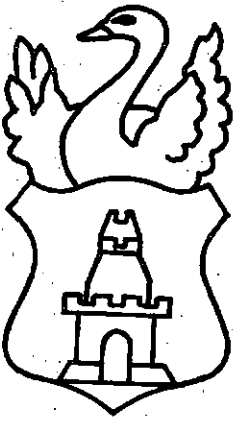
fordul elő, ami ritkaságát magyarázza. 1900 közepétől 1908-ig a levelezőlapok vízjele.

b. Az a-hoz hasonló, de betűjelzés nélkül (595. ábra). A 45x85 mm-es vízjelábrák az íven vízszintesen 280, függőlegesen 325 mm-enként ismétlődve helyezkednek el. 1908–15-ig a levelezőlapok, 1918–20-ig a postautalványok vízjele. Mindkét vízjel az egyes nyomtatványfajtákon vagy csak álló, vagy csak fekvő helyzetben fordul elő. Vízjelállások:

A1 álló címer, balra néző sassal
A2 álló címer tükörképe (sas jobbra néz)
A3 fejenálló címer balra néző sassal
A4 fejenálló címer tükörképe (sas jobbra néz)
B1. balra fekvő címer lefelé néző sassal
B2. balra fekvő címer tükörképe (sas felfelé néz)
B3. jobbra fekvő címer lefelé néző sassal
B4. jobbra fekvő címer tükörképe (sas felfelé néz)

III. Makkos vízjel (596. ábra)

Megegyezik a levélbélyegek III-as gyári vízjelével (L.! I. kötet 375. és 376. oldal). A vízjelábrák a nyomdai ív szélességében 185 mm, magasságában 283

595. ábra

596. ábra

mm-enként helyezkednek el. Az 1930-as évek elejétől a szállítójegyzékek, 1948-tól a borítékok vízjele. A négy álló és a négy fekvő állása ismert.

IV. Hajós vízjel (597. ábra).

A Gy I. vízjelű papír kifogytával, az 1920-as évek folyamán vették használatba. A vízjel rajza egyárbocos vitorláshajót ábrázol. Az árbocrúdon lengő zászló. A rajzot 52×77 mm-es álló ellipszisalakú keret övezi. A rajz különben hibás. A vitorla balra *dagad*, tehát a szél jobbról fúj; ugyanakkor a zászló jobbra *lobog*, tehát a széllel szembe leng. A vízjelábrák az íven egymás felett — ábraközépen mérve — 234 mm-re helyezkednek el. Az egymás melletti távolságukat még nem állapíthattuk meg. Erre csak a fekvő vízjelállás előkerülése után számíthatunk. A szállítólevelek papírja készült ezzel a vízjellel, feltehetően 1941-ig. Az álló vízjelnek négy állása ismert, amelyeket a zászló iránya jellemez, bár az ábra többi részéből is megállapíthatóak.

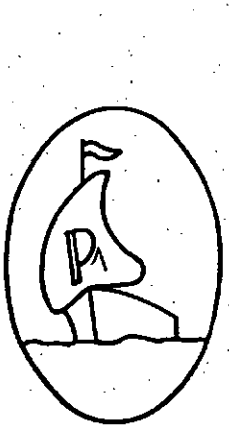
A1 álló bal felé úszó hajó, a zászló jobbra mutat,
A2 álló jobb felé úszó hajó, balra mutató zászló (előző tükörképe),
A3 fejenálló, balfelé úszó hajó, jobbra mutató zászló,
A4 fejenálló, jobb felé úszó hajó, balra mutató zászló (az előző tükörképe),

V. Turulos vízjel (598. ábra).

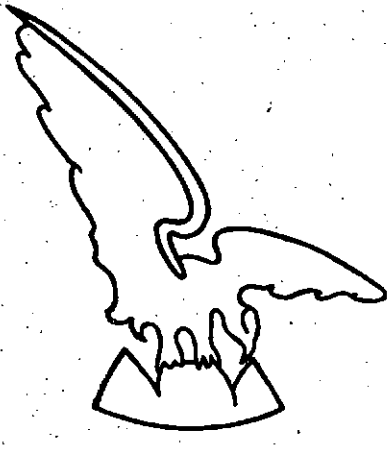
A szállítólevelek papírjánál 1942-ben váltja a GyIV-es vízjelet. Kőszirten, álló, kiterjesztett szárnyú turul. Feltehetően a bánhidai ezredéves emlékmű körvonalrajza. A vízjelábrák egymás felett 275 mm-re helyezkednek el. Egymás melletti távolságukra az előző vízjelnél mondottak érvényesek. A vízjelábrák legnagyobb kiterjedési mérete 85×110 mm. A négy álló vízjelállást a szárnyak helyzetével rögzítjük.

A1 álló turul, a kiterjesztett szárnyak balra felfelé mutatnak,
A2 álló turul, jobbra felfelé mutató szárnyak (az előző tükörképe),
A3 fejenálló turul, balra lefelé mutató szárnyakkal,
A4 fejenálló turul, jobbra lefelé mutató szárnyak (az előző tükörképe).

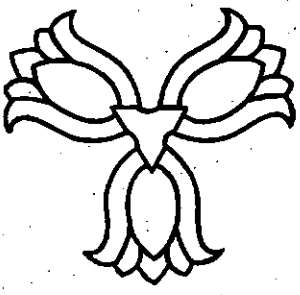
A III – V-ös vízjelű papírfajtákat a diósgyőri papírgyár gyártotta, illetve gyártja.

597. ábra

598. ábra

599. ábra

VI. Tulipános vízjel. (599. ábra.)

1952-től használták (Csepeli papírgyár). A vízjelábra közepét egy kb. 20 mm oldalhosszú egyenlő oldalú háromszög foglalja el. A háromszög csúcsaiból egy-egy stilizált tulipánrajz – tengelyeik tehát egymással 120°-os szöget zárnak be – emelkedik ki. A legnagyobb szélességi és magassági mérete 75×75 mm. A vízjel függőleges tengelyéhez képest szimmetrikus, tehát tükörképállásai *nem* állapíthatók meg. Fekvő állásban is ismert.

A1 (A2) a függőleges helyzetű tulipán és a belső háromszög csúcsa lefelé mutat, a vele szemközti háromszögoldal alul vízszintesen fekszik

A3 (A4) a függőleges helyzetű tulipán és a belső háromszög csúcsa lefelé mutat, a vele szemközti háromszögoldal felül vízszintesen fekszik

B1 (B2) a vízszintes helyzetű tulipán és a belső háromszög csúcsa balra mutat, a vele szemközti háromszögoldal jobbra függőlegesen fekszik

B3 (B4) a vízszintes helyzetű tulipán és a belső háromszög csúcsa jobbra mutat, a vele szemközti háromszögoldal balra függőlegesen fekszik

Az egyes vízjel fajtákra való hivatkozásnál –, a díjjegyes űrlapok felsorolásában – a teljes vízjelnél annak csak a római számjelét adjuk míg a számvízjelnél *SzI*, a gyári vízjelnél *GyI.*, *GyII* stb. jelzést alkalmazzuk.

A DÍJJEGYES POSTAI NYOMTATVÁNYOK ÁLTALÁNOS LEÍRÁSA

A díjjegyes postai nyomtatványok korszakonkénti felsorolásának keretében csak azokat ismertetjük, amelyeket benyomott postai, vagy pénzügyi díj-, illetve illetékjeggyel nyomtattak. Azoknak –, amelyeken csupán eladási ármegjelölésük szerepel – felsorolásától, a velük szembeni – bár nem helyes – jóval kisebb gyűjtői érdeklődésen túlmenően a korlátozott terjedelem miatt eltekintünk. A két csoport között mintegy átmenetet képező pénzeslevélborítékokat és a takaréklapok későbbi kibocsátásait azonban ismertetjük.

Az egyes nyomtatványfajták különböző kibocsátásait a nyomtatvány mérete, a nyomtatás összetétele és elrendezése, a nyomás színe, a papírszíne, minősége és vízjele határozza meg.

A méretet szélesség × magasság sorrendben mm-ben közöljük. A méret mindig középméret, ami a gyakorlatban $\pm 1-2$ mm eltéréssel jelentkezhet.

A nyomtatás összetételén és elrendezésén a nyomtatvány megnevezését, a bélyegképet, a címert, a címzés helyét, a feladó adatainak helyét, az árjelzést, a nyomdajelzést, a szabványjelzést, a rendelési számot, a sorozatjelt, a használatra, vagy kitöltésre vonatkozó előírásokat, esetleges propaganda –, vagy jótékonycélra utaló – szöveget értjük. A három utolsót röviden jegyzetnek nevezzük. A felsorolt részek természetesen nem fordulnak elő minden nyomtatványon. Az egyes fajták és kibocsátások leírásánál az ismétlések elkerülésére a felsorolt szövegrészek helyét – némelyiknél tíznél több változatot is találunk – most itt rögzítjük. Minden csoportot nagybetűvel, azon belül pedig a helyváltozatokat római számmal jelöljük pl: FI. Az egyes szövegcsoportok változatait folytatólagos arab számozással ugyan, de már csak abban a korszakban írjuk le, amelyben előfordulnak.

A nyomtatvány síkját felbontó vízszintes vonalakat *osztóvonalnak* nevezzük. A függőleges osztóvonalakkal határolt részek az *oszlopok* vagy *hasábok*, a vízszintesekkel elválasztottak a *rovatok*.

A bélyegképet korszakonként és azonos rajzonként – az értékszám változástól függetlenül – írjuk le és korszakonként az ábécé kisbetűvel jelöljük: Aa, Ab, Ac... Ba, Bb., Bc... Ca, Cb, Cc, ...stb. A felsorolásban a megfelelő bélyegképre csupán ezekkel a betűpárokkal utalunk. A bélyegkép helye általában az értékes nyomtatvány, a többhasábosoknál pedig a *törzslap* jobb felső sarkában. Az ettől *eltérő* helyeket *esetenként* adjuk meg.

A nyomtatványokon előforduló címerrajzokat korszakonként, a bélyegképhez hasonlóan foglaljuk össze és C1, C2, C3 ... stb-vel folytatólagosan számozzuk. Ide soroljuk a címer helyett használt koronás postakürtöt is, de ennek jelölése c1, c2 stb-t használunk. Mindkettő helye a nyomtatvány, illetve törzslap bal felső sarkában. Amelyik kibocsátás leírásában *C* jelzést nem adunk, az *címer*, illetve *korona nélkül* készült.

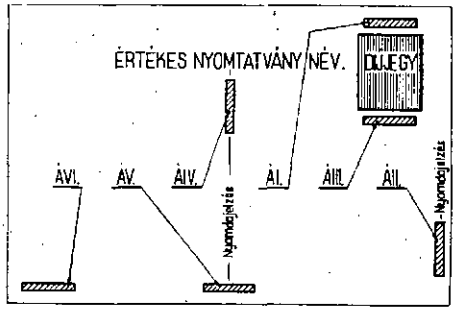
Az árjelzés (600., 601. és 611. ábra). Betűjele: *Á*

ÁI .....az értékjegy felett
ÁII ....a jobb oldalon függőlegesen nyomott nyomdajelzés előtt
ÁIII ...az értékjegy alatt
ÁIV ....a függőleges osztóvonal közé nyomott nyomdajelzés alatt
ÁV .....a függőleges osztóvonal alatt középen
ÁVI ....a nyomtatvány bal alsó sarkában
ÁVII ...a törzslap jobb alsó sarkában
ÁVIII .a hátoldal jobb oldalán függőlegesen
ÁIX ....a hátoldal (a törzslap hátoldal) bal alsó sarkában.

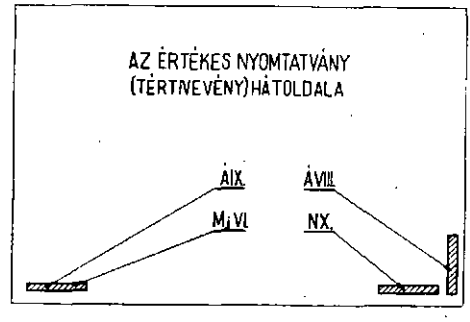
Az egyes nyomtatványfajták felsorolásánál mindig a díjjegy címletét adjuk meg. Ha az eladási ár ettől eltér és árjelzés alakjában a nyomtatványon szerepel azt zárójelben tüntetjük fel. Pl. 8 (10) fillér. Ha árjelzés nincs, akkor az eladási árat [ ] zárójelbe foglaljuk. Pl: 35 [37] fillér.

A címhely. Betűjele *C*.

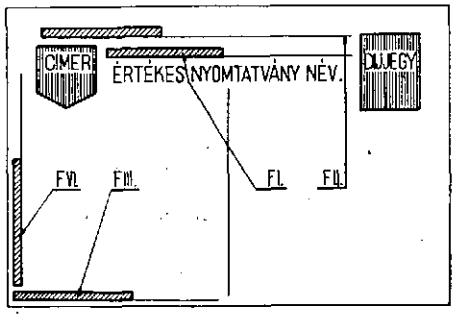
A címzés részére fenntartott hely üres, — (ezt nem jelöljük) — vagy többsoros pontozott vonallal előnyomott. Ezek közül a *helynévvonal* vastagabb, összefüggő vonal. A boríték és levelezőlap fajták címvonalait táblázatba foglaltuk (C I. és II. táblázat). A többi értékes nyomtatványfajtánál ezekre is csak esetenként akkor térünk ki, ha ezek változatokat képviselnek.

600. ábra

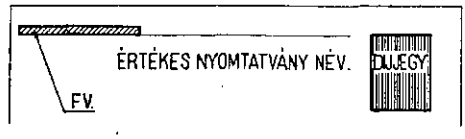
601. ábra

602. ábra

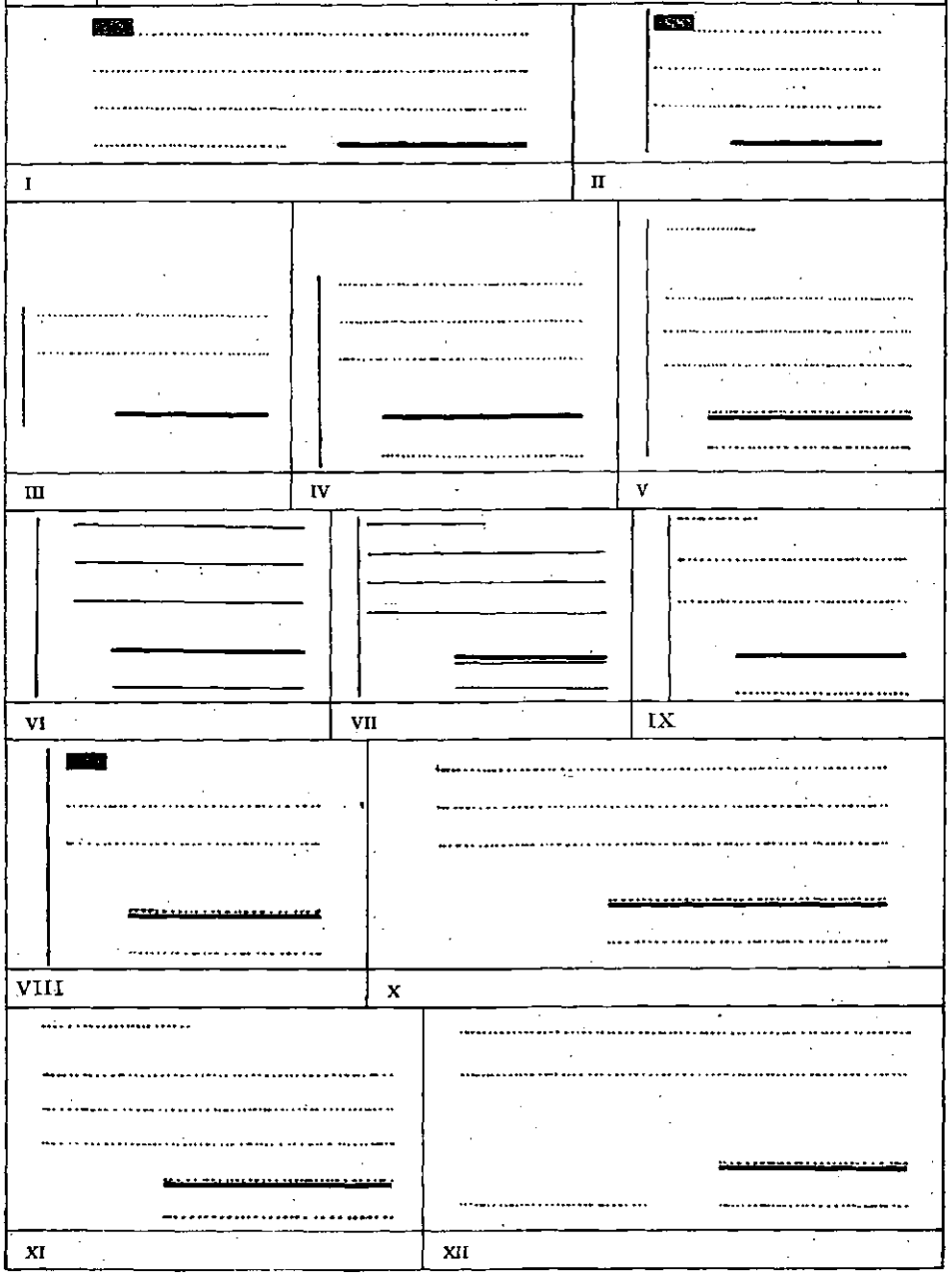

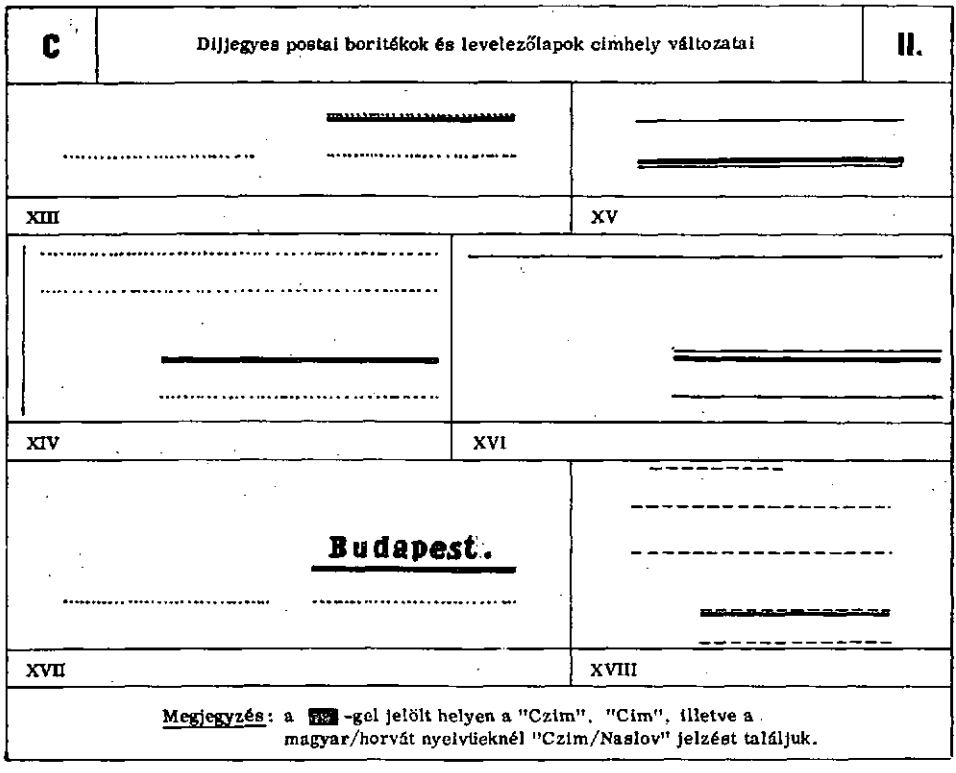
603. ábra

604. ábra

C	Díjjegyes postai borítékok és levelezőlapok címhely változatai	I.

A feladó (602—604. ábra). Betűjele: *F*
A feladó adataira utaló szöveg és egy-, vagy kétsoros pontozott vonal.

FI .....a címer és díjjegy között
FII ....a címer felett kezdődik és a díjjegy bal felső sarkánál végződik
FIII.....a nyomtatvány bal hasábjában alul
FIV ....a nyomtatvány bal hasábjában felül
FV .....a nyomtatvány bal felső sarkától a díjjegyig
FVI ....a nyomtatvány bal oldalán függőlegesen

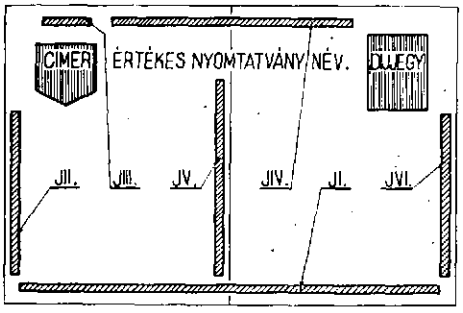
A jegyzetek (605. ábra). Betűjele: *J* Elhelyezési változatok:

JI.....a nyomtatvány alsó szegélyén részarányosan szedve
JII .....bal oldalon függőlegesen
JIII ....a címer felett
JIV .....a megnevezés felett részarányosan szedve
JV ....a függőleges osztóvonaltól balra függőlegesen
JVI .....a jobb oldalon függőlegesen

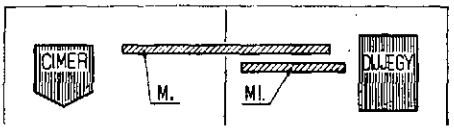
A nyomtatvány megnevezése (606. ábra). Betűjele: *M*

A megnevezés általában a címer és bélyegkép között, felül középen foglal helyet, (a többhasábosoknál a törzslap közepén). Eltérő változat:

MI ....a bélyegkép és az osztóvonal között, felül középen.

605. ábra

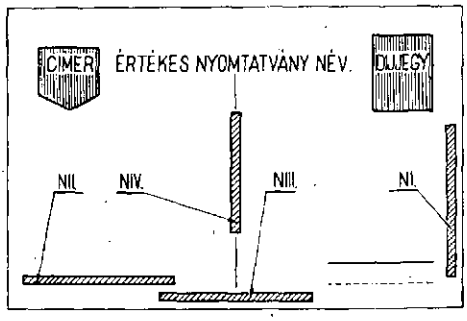

606. ábra

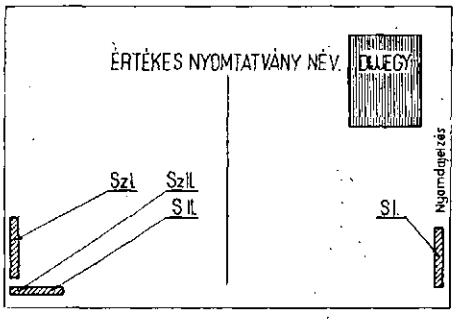
Nyomdajelzés (601., 607. és 612. ábra). Betűjele: *N*

Az Állami Nyomda mindenkori megnevezéséből, esetleg Budapest helynévből és ugyancsak esetlegesen a nyomás évszámából áll. Helyváltozatok:

NI .....jobb oldalon függőlegesen
NII .....bal alsó szegélyen vízszintesen
NIII ...alsó szegélyen középen
NIV ...a megszakított függőleges osztóvonal között függőlegesen
NV .....a törzslap hátoldalának jobb szegélyén függőlegesen
NVI ....a törzslap hátoldalának alsó szegélyén baloldalt vízszintesen
NVII ...a törzslap hátoldalának alsó szegélyén középen vízszintesen
NVIII .a törzslap hátoldalának alsó szegélyén jobboldalt vízszintesen
NIX ...a tértivevény, szelvény, vagy feladóvevény hátoldalának alsó szegélyén középen
NX ...a tértivevény, stb. hátoldalának alsó szegélyén jobboldalt vízszintesen
NXI ...a tértivevény, stb. hátoldalának alsó szegélyén baloldalt vízszintesen

607. ábra

608. ábra

Rendelési (gyártási) szám. Betűjele: *R*

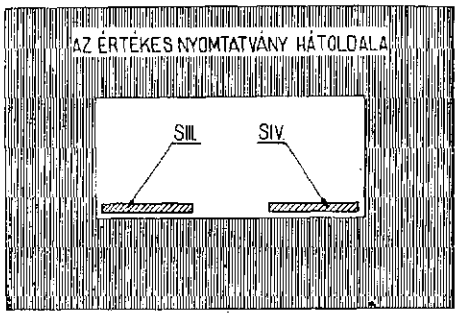
A nyomdajelzéshez csatlakozva tüntetik fel s attól rendszerint különféle írásjellel választják el. Helyváltozatok:

RI .....nyomdajelzés előtt RII .....nyomdajelzés után

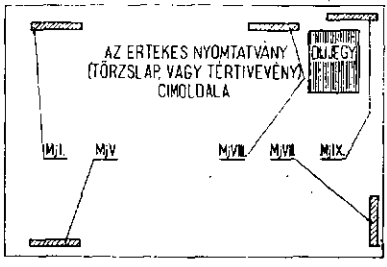
A felsorolásokban a rendelési (gyártási) számot pl „x = 598" alakban adjuk meg.

Sorozatjel (608. és 609. ábra). Betűjele: *S*

A postai sorozatjel egy nagybetűből és ahhoz kötőjellel kapcsolt sorszámból áll. Ide soroljuk a hirdetéses levelezőlapokon előforduló és a hirdetéseket nyomtató magáncégek által használt *sorozatszám*-ot is. Helyváltozatok:

609. ábra

610. ábra

SI ..... a jobb oldali szegélyen függőlegesen nyomott nyomdajelzés előtt
SII ..... az alsó szegély bal oldalán vízszintesen
SIII .... a hát oldal üres részének bal alsó sarkában
SIV ..... a hátoldal üres részének jobb alsó sarkában

Szabványjel (608. ábra). Betűjele: *Sz* Helyváltozatok:

SzI .... a bal oldali szegélyen függőlegesen
SzII .... az alsó szegélyen vízszintesen a FIII. feladó adatai alatt

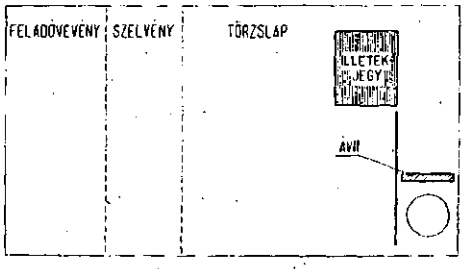
Mintajelzés (601., 610. és 612. ábra). Betűjele: *Mj*

A díjjegyes nyomtatványok egy részén, hasonlóan a kezelési nyomtatványokhoz feltüntetik annak nyilvántartási jelzését. A különböző korokban, sokszor a különböző nyomtatványfajtáknál is ezek hivatalos elnevezése is változik. Pl: *minta, raktári szám, nyomtatványszám* stb. Gyűjtőnévnek a *mintajelzés* kifejezést használjuk. Elhelyezésének változatai:

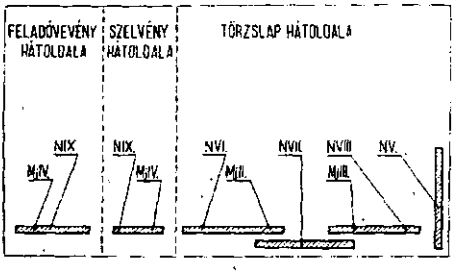
MjI .... a címoldal bal felső sarkában
MjII ... a törzslap hátoldali alsó szegélyének bal oldalán
MjIII ... a törzslap hátoldali alsó szegélyének jobb oldalán
MjIV ... a szelvény, vagy feladóvevény hátoldalán alul
MjV a címoldal bal alsó sarkában
MjVI .. az űrlap hátoldalának bal alsó sarkában
MjVII .. a címoldal jobb alsó szegélyén függőlegesen
MjVIII . a címoldalon a díjjegytől balra
MjIX .. a címoldalon a díjjegy felett

Valamennyi szövegrész betűtípusát a szövegjelzésben a bélyegzéseknél alkalmazott kisbetűvel adjuk meg:

a szerif nélküli antikva típust nem jelöljük, az antikva jele *a*, a dűlt antikváé: *d* és az írott *e*. Többsoros szövegnél, ha a sorok más típussal szedettek: az antikva/szerif nélküli antikva *b*, a szerif nélküli antikva/antikva: *c*, az antikva/dűlt antikva: *g*.

611. ábra

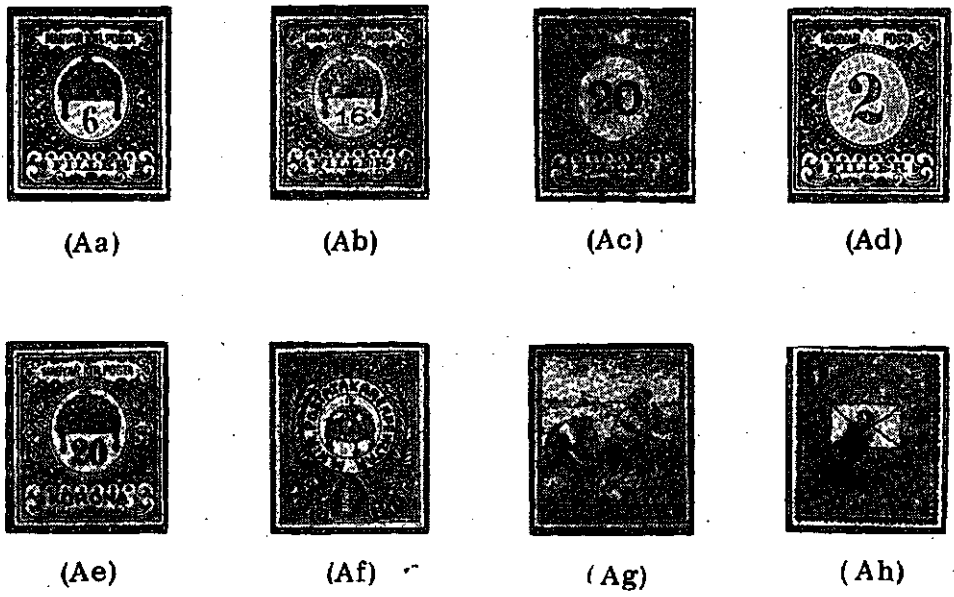

612. ábra

Minden kibocsátás leírását a kibocsátás évével, hónapjával s ha ismert, napjával kezdjük. Ezt követően zárójelben megadjuk a nyomási időszakot. Valamennyi értékes nyomtatvány első kibocsátását részletesen leírjuk. A következőknél csupán az előzőhöz viszonyított eltéréseket adjuk meg. A példányszámot 1910-ig bezárólag Payer adataira támaszkodva megközelítő értékkel ugyancsak közöljük. A III. kötet 637. oldalán közölt táblázat utolsó, 1899-es rovatában szereplő példányszámok nemcsak az utolsó *forint értékű* díjjegyes nyomtatványok, hanem az 1900. január 1-vel forgalomba került *koronaértékűek* első kiadásának mennyiségét is magukba foglalják. Az utóbbiakat a postaforgalom növekedésének figyelembevételével részarányosan kibontottuk és hozzáadtuk az 1900–1910-es időszakok adataihoz. A közölt példányszámok ezért hozzávetőlegesek. Amennyiben a maradványkészletek felhasználására azonos, vagy eltérő rendeltetéssel sor került, azt a példányszám után említjük meg. Végül megadjuk a forgalmi időt, amely a legtöbb esetben eltér a gyártási időtől.

A KORONAÉRTÉKŰ DÍJJEGYES POSTAI NYOMTATVÁNYOK 1900–1926

Az első – koronaértékű – korszak jellemzője, hogy az értékcikk jellegű legtöbb értékes nyomtatvány benyomott értékjeggyel készült. Mindössze néhány olyan értékes nyomtatvány került csak forgalomba, amelyen csupán annak csak árát tüntették fel. Az értékjegy képe a korszak két időszakában változott. A szakaszokon belül valamennyi díjjegyes nyomtatvány bélyegképe azonos, csak a mindenkori postai díjnak, vagy eladási árnak megfelelő értékszámmal készült. Azokat az értékjegyeket, amelyek a postai szállítási díjat is magukba foglalták rendszerint a megfelelő postabélyeg színével, míg azokat, amelyek csak az eladási értéket képviselték általában fekete színnel nyomták.

(Aa) (Ab) (Ac) (Ad)

(Ae) (Af) (Ag) (Ah)

613. ábra

A bélyegképek rajza (613. ábra).

Az első szakasz — 1900—1923 — bélyegképét Dörre Tivadar tervezte. Az államforma változás, majd az infláció miatt szükséges módosításokat az Állami Nyomda végezte el.

(Aa) Az álló téglalapalakú értékjegyet oldalanként egyenes keretvonal határolja. A tulajdonképpeni bélyegképet a keretvonaltól, annál valamivel vastagabb üres folyosó választja el. A bélyegkép az egyszínű alapnyomásból a díjjegyes nyomtatvány papírjának színében tűnik elő. A rajzot stilizált, magyaros virágmotívumok alkotják. Felül szabályos és részarányosan kiképzett görbe vonalak a *szövegmezőt*, alul pedig hasonló módon az *értékjelzésmező* határolják. A két mező között az értékjegy közepén, ugyancsak a papír színében tűnik elő az álló ellipszis alakú *értékszámmező*. Ezt álló ellipszis alakú keretvonal övezi, amelyet gyöngysor vesz körül. A gyöngysort a keretvonaltól, valamint a díszítményes rajzrésztől folyosó választja el. A szövegmezőbe helyezték el szerif nélküli vonalas antikva nagybetűkkel a MAGYAR KIR. POSTA felírást, az értékjelzés mezőben pedig klasszicista antikva nagybetűkkel a FILLÉR értékjelzést. Az értékszámmező felső részét a korona rajza tölti ki, alatta a klasszicista antikva típusú számjegyekkel nyomott *értékszám* foglal helyet; magassága 3—3,5 mm.

Az értékjegy mérete 18,5×22 mm.

(Ab) Mint az (Aa), de az értékszám 2,25 mm magas, széles, szerifnélküli antikva számjegyekből áll.

(Ac) A szövegmezőben a „KIR." szócska helye üres. Az értékszámmező-

ben nincsen korona. Értékszám 4 mm magas nagyszerifes vonalas antikva típusú számjegyekkel.

(Ad) Mint az (Ac), de az értékszám 6,5 mm magas kövér antikva. Egyjegyű értékszámoknál alkalmazták.

(Ac) Mint az (Ac), de az értékjelzésmezőben klasszicista antikva nagybetűkkel KORONA értékjelzés.

A postatakaréklapokhoz 1916-tól a Brandmayer Vilmos tervezte postatakarékbélyeg képét használták.

(Af) A bélyegkép leírását jelen kötet IX. fejezetében találjuk meg. Képmérete 18,5×22 mm.

A második szakasz — 1923—1926 — értékjegyéhez Tull Ödön aratós rajzú bélyegképét az Állami Nyomda módosította.

(Ag) A bélyegkép felső részén elmaradt a kétoldali értékszámmező, valamint a közöttük elterülő értékjelzésmező. Az égbolt, felhőzetének rajza az így felszabadult területet úgy tölti ki, hogy egészen a felső, kettős keretvonalig terjed.

Az első kibocsátású rendőri be- és kijelentőlapok értékjegyét az előző kibocsátás 2 krajcáros értékjegyének (III. kötet 565. ábra) felülnyomásával állították elő.

(Ah) A kétsoros felülnyomás első sora a 16 pontos (tercia) nagyságú kövér szerifnélküli antikva „4" értékszám, a második a 9 pontos (borgis) nagyságú kövér antikva „fillér". értékjelzés. A felülnyomás színe fekete.

A korona értékű díjjegyes nyomtatványokat az Állami Nyomda könyvnyomással egy menetben készítette. Kivételt képez a zárt táviratlap, amelynek értékjegye kétszínű. Ezt két menetben nyomták.

Az (Aa), (Ae), (Af) és (Ag) bélyegképről egy-egy eredeti acélmetszetet készítettek értékszám nélkül. Az eredeti metszetről — a levélbélyegekhez hasonlóan — galvanoplasztikai úton az értékfokozatok számának megfelelő anyamintát készítettek. Az anyamintákba behelyezték az értékszámokat és a nyomólemez összetételének megfelelő számú nyomódúchoz szükséges klisét az anyamintákról ugyancsak galvanoplasztikai úton sokszorosították. Az (Aa) bélyegkép első (1899-ben gyártott) anyamintáinak értékszám magassága 3,5 mm. 1912-ben új anyaminták készültek, amelyek értékszám magassága 3 mm. Az (Ab) bélyegkép anyamintája is az eredeti metszetről készült, csak más típusú értékszámot helyeztek bele.

Az (Ac) és (Ad) bélyegkép anyamintájáról lecsiszolták a „KIR" szócskát — (helye üres maradt) — és kivésték a koronát. Az így megnagyobbodott értékszámmezőbe 4, illetve 6,5 mm magas számjegyeket illesztettek.

A zárt táviratlapok anyamintája és nyomódúca csak a bélyegképpel készült. Az értékszámot a második menetben a nyomtatvány szövegével és azzal egyező színnel nyomták.

Az (Af) eredeti metszete is értékszámmal készült. Az (Ag) bélyegképhez egy eredeti metszetet és egy anyamintát gyártottak.

Hasonlóképpen készültek a címerrajzok nyomódúcai is.

A nyomólemezek különben szedéssel készültek, amelyekbe a bélyegkép és címerrajzok nyomódúcait a megfelelő helyre illesztették. A nyomdai ívek összetételét az egyes nyomtatványfajtáknál adjuk meg.

A postakürtös koronával együtt hatféle címerrajzot ismerünk (614. ábra).

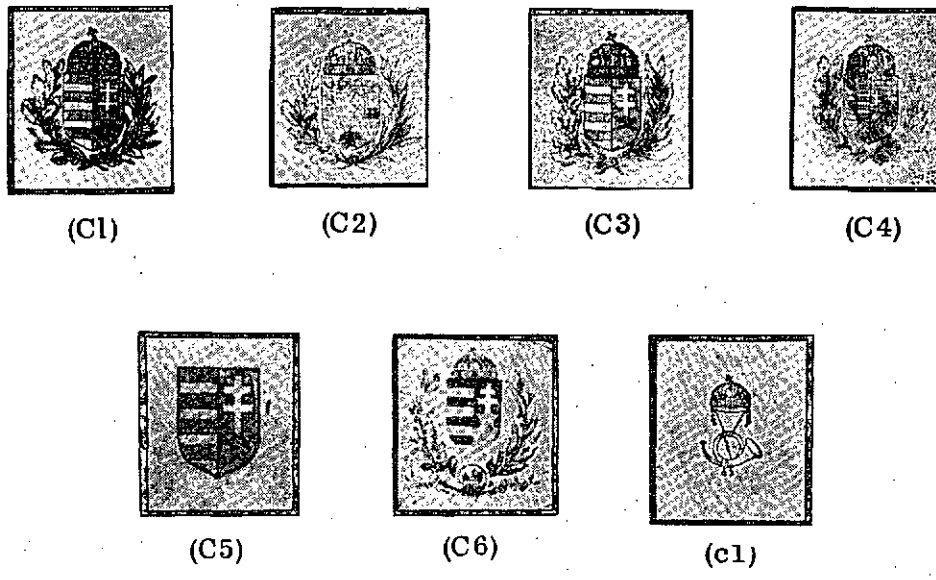
(C1) Cserfa és babérlombbal övezett *kiscímer*. A lombdísz ellipszis alakú. Méret: 18,5×19 mm.

(C2) Mint az előző, de az *egyesített címerrel*. Méret: 18,5×19 mm.

(C3) Mint a (C1), de a lombozat nagyjában téglalapalakú. Méret: 15×1 mm, 1922-től 16×18,5 mm.

(C4) Mint a (C2), téglalapalakú lombozattal. Méret: 15×17 mm.

(C5) Korona nélküli kiscímer (ún. Kossuth-címer). Méret: 6×14 mm.

614. ábra

(c1) A korona látszati rajza, alatta jobbra néző postakürt, amely zsinórjával a koronán függ.

Az árjelzés változatok leírásában az ár összegét jelentő – és a különböző eladási árnak megfelelően változó – számot y-nal jelöljük.

1...Ára y fillér
2...Ára y fillér /cijena y filira
3...Ára: 1 K. y fill.

A címhely

0 ... a címvonalak előtt utaló szöveg nincs
1 ... az első címvonal előtt *Czím*
2 ... az első címvonal előtt *Czím/Naslov*
3 ... az első címvonal előtt *Cím*

A feladó

A vonatkozó adatok feltüntetésére szolgáló nyomtatványrészeknek három változata ismert.

1	Feladó neve:	2	Feladó neve: .....
	Feladó állása (foglalkozása):		Predatelja ime:
	Feladó lakczíme:		Feladó állása (foglalkozása): ....
			Predatelja zvanje (zanimanje)
			Feladó lakczíme: .....
3	Feladó neve és lakása:		Predatelja stan:

Az alkalmazott jegyzeteknek – beleértve a hadisegély levelezőlapfajták felülnyomásának, valamint a hadikölcsön jegyzés propaganda szövegét is – 25 féle szövegváltozata fordul elő. A többsoros szöveget, a szöveg középvonalára vonatkoztatva általában szimmetrikusan szedték. Változatok:

1 ..... Ausztriával, Bosznia- és Hercegovinával, továbbá Németországgal, Szerbiával és Montenegróval való forgalomra/külön 5 filléres, a többi külfölddel való forgalomra pedig 10 filléres levelező-lapok szolgálnak.

2 ..... Magyar szöveg, mint 1-nél/Za promet s Austrijom, Bosnom i Hercegovinom, nadalje sa Njemačkom, Srbijom i Crnomgorom služe posebne karte/dopisnice po 5 filira, a za promet s ostalin inozemstvom služe posebne karte dopisnice po 10 filira.

3 ..... Ausztriával Bosznia és Hercegovinával, továbbá Németországgal, Szerbiával és Montenegróval való forgalom-/ban a 4 – 4 filléres benyomott jegyhez úgy erre, mint a válasz lapra még 1 – 1 filléres, a többi külfölddel/való forgalomban pedig még 6 – 6 filléres frankojegyet kell ragasztani.

4 ..... Magyar szöveg, mint 3-nál/U prometu s Austrijom, Bosnom i Hercegovinom, nadalje sa Njemečkom, Sribijom i Crnomgorom mora se/k utiskanoj biljegi od 4 filira tako na karti dopisnici, kao što i na karti za odgovor priliepiti još po jedna/franko-biljega od 1 filira, dočim se u prometu sa ostalim inozemstvom mora priliepiti još po jedna franko-/biljega od 6 filira.

5 ..... Oly külföldi államokkal való forgalomra, hová a levelezőlap díja 10 fillér, külön 10 filléres levelezőlapok szolgálnak.

6 ..... Magyar szöveg, mint 5-nél/Za promet s onim inozemnin državama, za koje pristojba doposnice iznaša 10 filira, služe posebne dopisnice po 10 filira.

7 ..... Oly külföldi államba, hova a levelezőlap díja 10 fill., mindkét lapra külön még egy 5 – 5 fill. frankojegyet kell ragasztani.

8 ..... Magyar szöveg, mint 7-nél/U onu inozemnu državu, za koju pristojba dopisnice iznaša 10 filira, mora se na obadva lista doposnice priliepti/još jedna biljega od 5 filira.

9 ..... Oly külföldi államba hova a levelezőlap díja 10 fillér, mindkét lapra külön még egy 5 – 5 filléres frankojegyet kell ragasztani./U onu inozemnu državu, za koju pristojba dpisnice iznasa 10 filira, mora se na obadva lista dopisnice *priliopit* još po/jedna biljega od 5 filira.

10 ..... Mint 9., de a 2. sorban *priliopit* helyett *priliepit*.

11 ..... Oly külföldi államba, hova a levelezőlap díja 10 fillér, külön 10 filléres levelezőlapok szolgálnak.

12 ..... Magyar szöveg, mint a 11./horvát szöveg, mint 6.

13 ..... Magyar szöveg, mint a 9., de az 5 – 5 helyett 2 – 2 /horvát szöveg egy sorban és *priliopit* helyett *priliepit*.

14 ..... A lap másik fele válaszadásra való.

15 ..... Druga pola karte opredieljena je za odgovor.

16 ..... A lap másik fele válaszadásra való./Druga *pola* karte opredieljena je za odgovor.

17 ..... Mint 16., de *pola* helyett *pela*.

18 ..... A jobb oldalra közleményt írni nem szabad. Ellenkező/esetben a levelezőlapot levélportóval terhelik meg.

19 ..... Magyar szöveg, mint 18-nál/Na desnu stranu ne smije se pisati saobćenje. U proritvnom/slučaju biti će dopisnica obterećena listovnim portom.

20 ..... 1914 – 1915.

21 ..... 1914 – 1916.

22 ..... Hadi segély özvegyeknek és árváknak két (2) fillér.

23 ..... Magyar szöveg, mint 22-nél/Ratna pripomoć udovama i sirotama dva (2) filira.

24 ..... Jegyezz hadikölcsönt, megrövidíted a háborút!

25 ..... Jegyezz hadikölcsönt, megrövidíted a háborút! – Bilježi ratni zajam, da skratiš rat!

Az „Mj" és római számmal jelölt helyeken csak az önállóan szedett mintajelzést adjuk meg. A nyomdajelzéssel egy sorba szedett mintajelzésnél a helyet — római szám — nem jelöljük, mert azt a nyomdajelzés már meghatározta. Csupán a nyomdajelzéshez viszonyított helyzetét — változatait arabszámok képviselik — rögzítjük. Változatok:

1...mintajelzés a nyomdajelzés előtt

2...mintajelzés a nyomdajelzés után

A nyomdajelzés változatok leírásában, ha azokban évszám is szerepel, azt *w*-vel jelöljük. Változatok:

1...M. kir. állami nyomda. w.
2...M. kir. állami nyomda. Budapest, w.
2V. állami nyomda. Budapest, w. (M. kir. helye üres)
3...*Magyar állami* nyomda. Budapest, w.
3T. *MagyarJállami*....(téves nyomás)
4...M. kir. állami nyomda. Budapest.
4W... R/w. — M. kir. állami nyomda. Budapest. (Különleges elrendezés: évszám a nyomdanév előtt, amit a rendelési szám, az *R* is megelőz.)
5.....Magyar állami nyomda. Budapest.
6.....Magyar kir. állami nyomda.
6T ...Magyar királyi állami nyomda.

A hirdetéses levelezőlapok sorozatszámát kétféle módon adták meg (az *x* a mindenkori sorszámot jelöli):

1... x. sz.

2... Sorozatszám: x.

Rendelési (gyártási) szám.

A rendelési számot — (R) — a nyomdajelzéshez — (N) — háromféle módon kapcsolják.

1...R/w. — N. (az RI. helyen)
2...N. w. — R. (az RII. helyen)
3...N. — R/w. (az RII. helyen)

Amennyiben egy kibocsátáson belül az egyes kiadások, vagy az egymást követő kibocsátások közötti különbség valamely és az eddigiekben felsorolt szövegrész azonossága mellett csak annak hosszában tér el, azt mm-ben megadjuk. Például a nyomdajelzés hosszát $Nh = w$ *mm* alakban tüntetjük fel. Változatokat eredményezhet még az azonos szövegrészek egymáson belüli, vagy a nyomtatvány egyéb nyomtatott részéhez viszonyított szedési eltérése. Ugyanazon szövegen belüli ilyen szedési változatot úgy határozunk meg, hogy pl megadjuk a harmadik sor kezdőbetűjének az előző, vagy következő sor felette, illetve alatta levő szavához viszonyított helyzetét. A második esetben pl. azt közöljük, hogy a helynévvonal a változó szövegrész mely betűjével esik egy vonalba. *A nyomtatvány szélekhez sohasem viszonyítunk, mert az esetleges elcsúszott vágás miatt nem kaphatunk egyértelmű adatot.*

A kész nyomtatványok azonos méretének biztosítására a nyomdai íven az egyes nyomtatványok mindnégy sarkát + alakú *vágójellel* látják el. Színe egyezik a nyomás színével. Nagysága mindkét irányban 10—20 mm. között változik. Pontatlan vágásnál a vágójel a kész díjjegyes nyomtatvány sarkainál, az elcsúszás mértékétől és a vágójel nagyságától függően vízszintes, vagy függőleges 5—10 mm hosszú vonalka, egyenlőszárú (∟), vagy egyenlőtlenszárú (∟) derékszög, illetve részaránytalan kereszt (+) alakjában jelentkezhet.

Az egyszerű és pénzeslevélborítékon kívül ebben a korszakban kerül először sor — s sajnos egyben utoljára is — az ajánlott levélborítékok forgalombabocsátására.

a) *Egyszerű levélborítékok (1899. X—1919. IV. 30.)*

Az egyszerű levélboríték egy kibocsátás kivételével kétféle mérettel — 150×95 és 158×125 mm — készült. A kétféle méretnek megfelelően kétféle nyomdai ívet használtak. Ívenként 9 db — 3×3 — borítékot nyomtak.

Bélyegkép valamennyi kibocsátásnál *(Aa)*

1900. (1899. ÉrX.—1902.) tékszám magasság 3,5 mm.

10 fillér *vörös.*

Erős sima, 0,10 mm vastag sárgásfehér papíron készült. Vízjel V, vízjelállás A1—A4

Forgalmi idő 1900. II—1922. XII. 31.

1902. (1902—1912. III.) Vízjelváltozás.

10 fillér vörös, élénkvörös, sötétrózsa, rózsaszín és sárgásrózsaszín.

Erős sima, sokszor fényes, 0,10—0,13 mm között változó vastagságú papíron készült. Papír színváltozatok: sárgásfehér, halványsárga, homoksárga, barnássárga és barnásokker.

Vízjel VI és SzI., mindkettő valamennyi — A1—A4 — állása ismert.

Példányszám 1910 végéig: 5 678 910 db. A kétféle méret közötti megoszlása ismeretlen.

Forgalmi idő 1902—1922. XII. 31.

1912. (1912. IV—1916. IX.) Értékszám magasság 3 mm.

10 fillér élénk rózsaszín, halványrózsa és homályosvörös.

Forgalmi idő 1912. V—1922. XII. 31.

1916. (1916. X—1917. XI.) Díjemelés. Értékszám magasság 3,5 mm. Árjelzés: AI/1.

15 (17) fillér kékesibolya sötét, halvány és élénk árnyalattal, szürkés ibolya.

Sima, tömött erős 0,14 mm vastag papírra nyomták. Papírszínváltozatok: fehér, szürkésfehér és halvány homokszín.

Forgalmi idő: 1916. XI—1922. XII. 31.

1918. (1917. XII—1918. II.) Csak a 158×125 mm-es mérettel készült. A borítékok átlátszóságának csökkentésére teljes belső felületüket *derékszögű*, sötét olajzöld színű rácsnyomással látták el. Az egymásra merőleges 1,78 mm vastag vonalak mindkét irányban ugyanilyen széles hézaggal követik egymást. A hézagok a papír színében előtűnő *négyzetalakú* mezőcskéket alkotnak. A kész borítékoknál — a címoldalról nézve — a rácsozás 5°-kal jobbra dűl. A rács nyomása kétmenetes. Rövid nyomási idejük miatt nagyon ritkák.

15 (17) fillér szürkésibolya sötét és világos árnyalattal.

A 0,12 mm vastag, fehér papír a rácsnyomás áttetszése következtében szürkés benyomást kelt. Ugyancsak emiatt a vízjel megállapítása nehézkes.

Forgalmi idő 1918. I–1922. XII. 31.

1918. (1918. III–XII.) *Rombusz alakú* rácsnyomással.

A rácsozás vonal és hézag vastagsága változatlan, de a vonalak egymással kereken 35°-os szöget zárnak be. Kétféle kivitelűek:

(x) A nyomás a teljes belső felületre kiterjed. A kész borítéknál a rombuszok képzelt átlói a boríték függőleges oldalával 60°-os, a vízszintessel 30°-os szöget zárnak be. Tehát a hézagsorok erősen lejtenek.

(y) A nyomás az alsó leragasztott és a felső hajtóka szélén egy-egy 7–10 mm széles sávot üresen hagy. Erre kerül az enyvezés. A hézagok átlói párhuzamosak a boríték széleivel, tehát a rombusz alakú hézagsorok vízszintesek.

15 (17) fillér szürkésibolya sötét és világos árnyalattal
a) rácsnyomás (x) b) rácsnyomás (y)

Tömött, erős, 0,15 mm vastag papírra nyomták. A vízjel – mind a papírvastagság, mind a rácsozás miatt – nehezen állapítható meg.

Forgalmi idő 1918. IV–1922. XII. 31.

b) *Ajánlott levélborítékok*

1913. (1913. III–1918. XI.). A címoldalt 4,5 mm, vastag vonalból álló 148×114 mm-es színes keret övezi. A kereten belüli részt 0,75 mm vastag vonalból álló kettős vízszintes *osztóvonalpár* két mezőre osztja. A felső 28,5 mm magas mezőbe a feladóra vonatkozó adatok és a bélyegkép kerül. A nagyobb alsó mező a címzésre szolgált. Egy nyomdai ív 9 borítékból állt. Feladó a magyar nyelvűeknél FV/1a, a horvátoknál FV/2g.

Bélyegkép (Ab) A felsorolásban a színsorrend bélyegkép keret

16 (17) fillér tompazöld/ibolyakarmin
a) magyar
b) horvát
35 (36) fillér sötét ibolya/téglavörös, szürkésibolya/téglavörös
a) magyar
b) horvát
35 (36) fillér sötét ibolya/narancsvörös.
a) magyar

Papír 0,14 mm vastag, erős, tömött, halványsárga színű, VI és SzI vízjellel. Vízjelállás mindkettőnél A1–A4.

Forgalmi idő magyar nyelvűek 1913. V1.–1922. XII. 31., a horvát nyelvűek 1913. V. 1–1918. XI.

c) *Pénzeslevélborítékok*

A pénzeslevélborítékok kétféle értékjeggyel készültek. (615. ábra)

(Ai) A bélyegkép közel köralakú, keretvonal nélkül. Középen a magyar korona rajza balra dűlő kereszttel; alatta jobbra néző postakürt. Felírás a korona felett félkörben: „POSTAI PÉNZESLEVÉL-BORITÉK". A kürt alatt homorúan ívelten: „Ára w f". Méret 22×21 mm.

(Aj) A horvátországiak szövege kétnyelvű. Felül: „POSTAI PÉNZESLEVÉL-BORITÉK/POŠT. OMOT ZA NOVČNII LIST", alul: „ÁRA w F. CIJENA w F." Méret 25×24 mm.

A hajtókák szegélye csipkézett. A boríték hátoldalán az előírt pecsétszámnak és azok helyének megfelelő mintegy 3 mm átmérőjű lyukat találunk.

1900. (1899. X.—1908. VII.) Ötpecsétes.
Értékjegy a bal felső sarokban. A boríték mérete: 175×130 mm.

4 fillér fekete (Ai) 4 fillér fekete (Aj)

Papír: vastag, fehér. *Forgalmi idő:* 1900. I.1—1909.

1908. (1908. VII—1920 után). Kétpecsétes.
Értékjegy a bal felső sarokban. A boríték mérete 180×125 mm.

3 fillér fekete (Ai) 3 fillér fekete (Aj)

Papír: vastag, érdes, sárgásbarna színű kenderpapír.
Forgalmi idő 1908. VII—1922. XII.

1909. (1908. végétől—1917. XII.). Ötpecsétes.
Értékjegy a bal felső sarokban. A boríték mérete: 175×130 mm.

5 fillér fekete (Ai) 5 fillér fekete (Aj)

Papír: erős, fehér vászonbetétes. *Forgalmi idő* 1909 elejétől—1922. XII.

1918. (1917. XII—1920 után). Ötpecsétes, papírváltozás.

5 fillér fekete (Ai)

Papír: vastag, érdes, sárgásbarna színű kenderpapír.
Forgalmi idő 1918. elejétől—1922. XII.

(Ai)

(Aj)

615. ábra

2. ZÁRTLEVELEZŐLAPOK

A zártlevelezőlapok nyomdai íve 16 darabot tartalmaz.

a) *Egyszerű zártlevelezőlapok*

1900. (1899. X—1911., a 6 filléres 1912. XI.)
Bélyegkép: (Aa). Értékszám magasság 3,5 mm. *Címer:* (C1). *Felírás:* „*M*AGYAR KIRÁLYI POSTA/stilizált fekvő levélpár/ZÁR*T*-LEVELEZŐ-LAP". Címhely: CI/1e. Horvát nyelvűeknél címer: (C2) Felírás: „MAGYAR KIRÁLYI POSTA/ZÁRT-LEVELEZŐ-LAP/9 mm hosszú sorválasztó vonal/ KR. UG. POŠTA/ZATVORENA DOPISNICA". Címhely: CI/2d. Felírás

betűtípusa antikva. Méret 145×86 mm. Sorfogazás. Helyi forgalomra 6 filléres, távolságira 10 filléres lap.

6 fillér acélzöld (magyar)
a) az első sor (*M* betűje) a *T*-től balra kezdődik
b) az *M* betű az *T* felett
6 fillér acélzöld (horvát)

10 fillér vörös (magyar)
a) *M* a *T*-től balra
b) *M* a *T* felett
10 fillér vörös (horvát)

Papír: erős, kartonszerű, sima, 0,2 mm vastag papír. Papírszínváltozatok világos halványszürke, zöldesszürke és kékesszürke. 1904-ig vízjel nélkül, 1904-től *GyI* gyári vízjellel. 16 lap közül vagy egyre kerül teljes vízjel, vagy 2–4-re vízjeltöredék. Négy álló – A1–A4 – állása ismert.

Példányszám 1910-ig bezárólag hozzávetőleg 145 678 400 db.

Forgalmi idő 1900. I. 1–1922. XII.

1911. (1911–1912. XI.) Értékszám magasság 3 mm.

10 fillér vörös (magyar)

10 fillér vörös (horvát)

1913. (1912. XII–1913 közepéig). Felírás és *cím* változás. Felírás: „ZÁRT-LEVELEZŐ-LAP". *Címhely:* CI/1d. Horvátoknál „ZÁRT-LEVELEZŐ-LAP/ZATVORENA DOPISNICA". Értékszám magasság 6 filléresnél 3,5 mm, 10 filléresnél 3 mm. Keretfogazás,

6 fillér olajzöld (magyar)
6 fillér olajzöld (horvát)

10 fillér vörös (magyar)
10 fillér vörös (horvát)

Papír 0,22 mm vastag, színe halványszürke.

Forgalmi idő 1913. I–1922. XII.

1913. (1913 közepétől–1916. IX.) Papír színváltozás.

6 fillér olajzöld/kék (magyar)
6 fillér olajzöld/kék (horvát)

10 fillér vörös/zöldesszürke (magyar)
10 fillér vörös/zöldesszürke (horvát)

Papír 0,20–0,24 mm vastag. Színárnyalatok a helyi lapoknál élénk, kék zöldeskék, szürkéskék; a vidékieknél világos és sötét zöldesszürke.

Forgalmi idő 1913 közepétől–1922. XII.

1915. (1915. II–XI.) Hadisegély zártlevelezőlapok.

Az előző kibocsátást a helyi lapoknál vörös, a vidékieknél zöld színű felülnyomással látták el: JIII/20a és JIV/22a. A horvát nyelvűeknél JIV/23a. Szín sorrend bélyegkép/papír/felülnyomás.

6 fillér olajzöld/kék/karminvörös (magyar)
6 fillér olajzöld/kék/karminvörös (horvát)

10 fillér vörös/zöldesszürke/sárgászöld (magyar)
10 fillér vörös/zöldesszürke/acélzöld (horvát)

Forgalmi idő 1915. III–1917. V. 31.

1916. (1915. XII–1916. IX.) Hadisegély zártlevelezőlapok.

A JIII. felülnyomásrész változott JIII/21-re. Horvát nyelvűek nem készültek.

6 fillér olajzöld/kék/karminvörös

10 fillér olajzöld/kék/sárgászöld

Forgalmi idő 1916. I–1917. V. 31.

Megjegyzés. Mind az 1915., mind az 1916. évi kibocsátások maradványkészletein az értékjegyet az igazgatósági értékcikkraktárak és kincstári posta-

hivatalok főnöki bélyegzőinek lenyomatával érvénytelenítették. Így mint *postaszolgálati* zártlevelezőlapok 1917. VI. 1-től 1936 végéig voltak forgalomban.

1917. (1916. XI–1918. II.) Díjemelés.

Helyi zártlevelezőlap 10 fillér, távolsági 15 fillér, a lapok színe nem változik. Horvát szöveggel nem jelent meg.

10 fillér vörös/sötétkék

15 fillér szürkésibolya/zöldesszürke.

Papír vastagsága 0,18 mm, színárnyalatai a helyinél szürkéskék, zöldeskék, sötétkék, a távolságinál a zöldesszürke világos és sötét árnyalattal.

Forgalmi idő: 1917. I–1922. XII.

1918. (1918.II–VI.) Címerváltozás.

A magyar nyelvűeknél (C3), a horvátoknál (C4) címerrajzzal.

10 fillér vörös/világoskék (magyar)
10 fillér vörös/világoskék (horvát)

15 fillér szürkésibolya, vörösibolya/zöldesszürke (magyar)
15 fillér szürkésibolya/zöldesszürke (horvát)

Papír színe a kék papírnál, mint az előző kibocsátásnál, a zöldesszürkénél sárgásszürke és sötétszürke között változik.

Forgalmi idő 1918. III–1922. XII.

1918. (1918. VII–X.) Díjemelés.

Helyi lapok 15 fillér, vidékiek 20 fillér. Csak magyar nyelvűek jelentek meg. Az első kiadásuk az utolsó zártlevelezőlap, amely nyomdajelzés *nélkül* készül. A második kiadástól kezdve nyomdajelzés NII/2.

15 fillér ibolya/sötétkék
a) nyomdajelzés nélkül
b) w=1918.

20 fillér barna, sötétbarna/zöldesszürke
a) nyomdajelzés nélkül
b) w=1918.

Papír vastagsága 0,17–0,18 mm, színárnyalatai mint az előzőnél.

Forgalmi idő: 1918. VIII–1922. XII.

1918 (1918. XI–1919. IV.) Díjjegyváltozás.

Bélyegkép (Ac), címer nélkül. Nyomdajelzés NII/3

Papír vastagsága 0,18–0,20 mm; színárnyalatai mint előbb.

15 fillér ibolya/sötétkék w=1918. ,1919.
a) Téves nyomás: a bélyegkép felírásában a „KIR." szó bennmaradt. w=1919.

20 fillér sötétbarna/zöldesszürke w=1918., 1919.

Forgalmi idő: 1918. XII–1922. XII.

b) *Hirdetményes zárt levelezőlap*

A Valuta Reklám Vállalat az *1900.* évi kibocsátású *b.* változatú 10 filléres zártlevelezőlapokat a bal alsó sarokban „Ezen levelező-lap/ára 5 fillér/=kiadja a=/„Valuta"/Reklám Vállalat/Budapest VIII., Vas-u. 14." szövegű felülnyomással látta el. A belsejébe fűzőgéppel 32 lapos, hirdetéseket tartalmazó füzetecskét erősítettek. Sem az engedélyezésre és a forgalmazásra, sem a használati időre adatokat nem találunk.

10 fillér vörös/zöldesszürke hirdető füzettel.

Forgalmi idő: 1900–1911 között.

a) *Belföldi egyszerű és válaszos levelezőlapok*

Az egyszerű levelezőlapok nyomdai íve 32 db, a válaszosoké 16 darab lapból állt.

Az első koronaértékű belföldi levelezőlap vékony vízjel nélküli egyszerű karton papíron készült *(x)*. Alig féléves használata után az 1900. május 25-én kelt 35.934. sz rendelet (a PTRT. június 7-i 33. száma) ezek papírminőségét megváltoztatja.

A rendeletben említett papír *háromrétegű ragasztott karton (y)*. A középső réteg, durva, érdes recés, vízjel nélküli papír, vastagsága általában a kész karton vastagságának a fele. A két külső réteg vékony, tömör, finom, *GyII* gyári vízjellel készült papír. Egyik oladala recézett, a másik sima, sokszor fényesített. Vastagsága a kész kartonénak kereken negyedrésze. A három réteget durva lapjaikon ragasztják, majd összesajtolják. A gyári vízjel tehát a lap címoldalán vagy hátoldalán jelentkezhet. Megállapítása nagyon körülményes.

A réteges karton használatát 1915-ben megszüntették (L! 550. oldal). Attól kezdve, változó minőségű vízjel nélküli egyréteges kartonpapírt *(z)* használtak. A réteges karton alkalmazásának megszüntetése a közös hadügyminisztérium kívánságára történt. Indok: a gőzöléssel szétválasztott lapok belső felületére illetéktelenek katonai szempontból meg nem engedhető szöveget írhattak és összeragasztás után rendes postai úton juttathattak külföldre.

1900 (1899. X–1900. IV.)

Bélyegkép (Aa), címer (C1). Felírás a kettő között „MAGYAR KIRÁLYI POSTA/stilizált vízszintes helyzetű levélpár/LEVELEZŐ-LAP" antikva betűkkel. Címhely: CI/1e. Jegyzet JI/1a.

Horvát nyelvűeknél a címer (C2). Felírás „MAGYAR KIR. POSTA.-KR. UG. POŠTA/LEVELEZŐ-LAP – KARTA DOPISNICA" antikva/groteszk betűkkel. Címhely: CI/2d. Jegyzet JI/2a. Méret 140×90 mm.

Válaszos levelezőlap első lapjának jegyzetei változnak; JI/3a és JII/14; második lapja jegyzetek nélkül, a felírás alatt „(VÁLASZ)".

A horvát nyelvűek jegyzetváltozása az első lapon JI/4a, JI/14 és JVI/15; a második felírás alatti szövege „(VÁLASZ-ODGOVOR)".

Méret szétnyitva 140×180 mm.

4 fillér olajbarna/világos barnássárga (magyar)
a) JI/1a. jegyzetben *levelezőlapok*
b) *levelező-lapok*

4 fillér olajbarna/világos barnássárga (horvát)
a) JI/2a. jegyzet 2. sora az 1. sor *a* betűje,
b) a *v* betűje alatt kezdődik

4+4 fillér olajbarna/világos barnássárga (magyar)

Papír: (x) vastagsága 0,25 mm. Vízjel nélkül.

Forgalmi idő 1900. I. 1–1902. IV. 30.

1900 (1900. V–1901. XII.).

Az előzővel, a változatokban is azonos kibocsátás, csak a papír (y). Vastagsága 0,28–0,30 mm. A Gy*II*. gyári vízjelnek mind a négy fekvő állása – B1–B4 – előfordulhat.

4 fillér olajbarna/világos barnássárga (magyar)
a) JI/1a. jegyzetben *levelezőlapok*
b) *levelező-lapok*

4+4 fillér olajbarna/világos barnássárga (magyar)

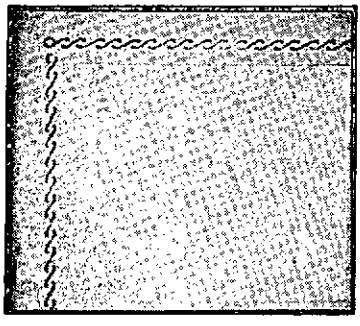
Forgalmi idő 1900. VI. 1—1902. IV. 30.
1901. (1901. V—1902. XII.) Felírás változás.
Az egyszerű horvát nyelvű lapok új felírása négysoros: „MAGYAR KIRÁLYI POSTA/LEVELEZŐ-LAP/ — /KR. UG. POŠTA/KARTA DOPISNICA" (utolsó sor groteszk betűkkel).

4 fillér barnás olajzöld/világos barnássárga (horvát)

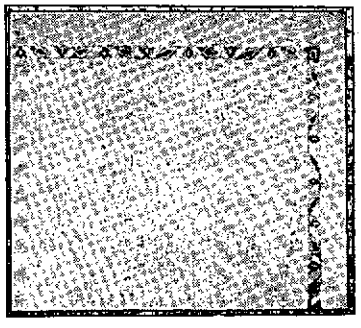
Forgalmi idő 1901. VI—1902. IV. 30.
1902. (1901. XII—1913. I.) Díjemelés.
Az egyszerű levelezőlapok jegyzete JI/5a, a válaszosok első lapján JI/7a.
A horvát nyelvűek felírása mindkét fajtánál a 4. sorban csak „DOPISNICA", a válaszosok második lapján hatsoros: „MAGYAR KIR. POSTA/LEVELEZŐ-LAP/ (VÁLASZ) / — /KR. UG. POŠTA/DOPISNICA/ (ODGOVOR)", a 3., 5. és 6. sor groteszk betűkkel. A JI jegyzet az egyszerű lapoknál JI/6a, a válaszosoknál JI/8a.

5 fillér olajbarna/barnássárga (magyar)
a) felírás 1. sora Fl.h = 38 mm
b) Fl.h = 40,5 mm
5+5 fillér olajbarna/barnássárga (magyar)
a) Fl.h = 38 mm
b) Fl.h = 40,5 mm
5 fillér olajbarna/barnássárga (horvát)
5+5 fillér olajbarna/barnássárga (horvát)

A nyomás színárnyalatai olajzöld, olajsárga, szürkésolaj, olajbarna és barna.
Forgalmi idő: 1902. I.—kifogytukig (feltehetően 1915.).

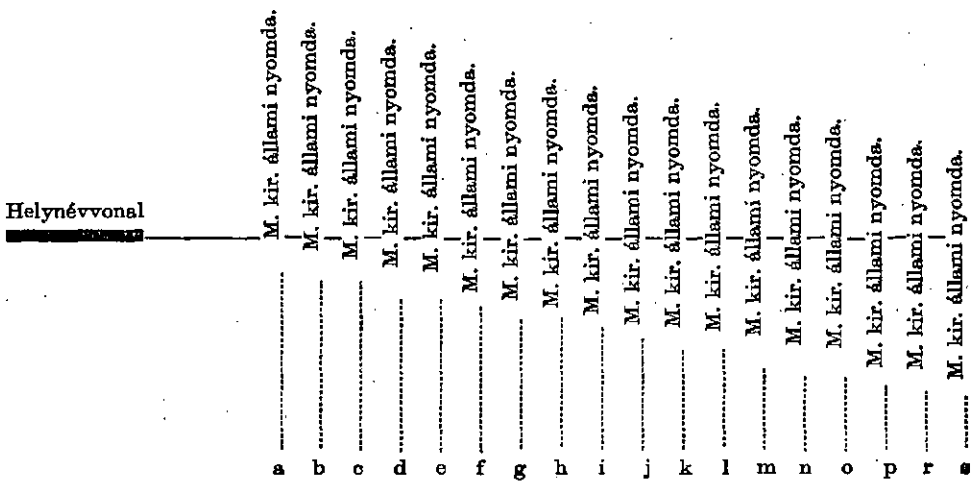
(A1)

(B2)

616. ábra

A levelezőlapok most következő kibocsátásának egyik kiadásánál tűnik fel a nyomdajelzés. Az *NI* hely nyomdajelzése a címsorokhoz viszonyítva más és más helyzetet foglalhat el. A szakirodalomban rendszerint a lap alsó szélétől mért távolságát adják meg. Ezt nem tartjuk helyesnek, mert az ívek szétvágásánál a kész lap széle a nyomtatott szöveghez képest több mm-rel eltolódhat. Az ebből adódó hibák, illetve nem egyértelmű meghatározás kiküszöbölésére a nyomdajelzés helyzetét a helynévvonal alsó éléhez viszonyítva határoztuk meg. Az eddig ismert 18 változatot az ábécé kisbetűivel jelöltük.

A címletek felsorolásánál az évszám nélkülit $w=0$, az évszámosokat pedig – pl. – $w=1916$ alakban adjuk meg. A *0*, illetve *évszám* után megadjuk a *kisbetűjét* azoknak a nyomdajelzés változatoknak, amelyeket a rendelkezésre álló anyag alapján eddig meghatározhattunk. Amennyiben a válaszosok két lapján eltérő változat szerepel azt pl. m+f formával érzékeltetjük.

1913. (1913. II–1915. VII.) Osztott elrendezés, szöveg és színváltozás.

A lapokat 1,5 mm széles fekvő *S* alakú vonalkákból képzett láncszerű keret övezi; mérete 131×81 mm (616. ábra A1). Felírás és jegyzetek a keretvonalon belül foglalnak helyet. A függőleges osztóvonal a felírás és az alsó vízszintes jegyzet között húzódik. Címhely VII/0. Az egyszerű lapok felírása „LEVELEZŐLAP"; jegyzet JI/5a. Az 1915-ös utolsó kiadásnál a jegyzet JI/5 és nyomdajelzés a keretvonalon kívül NI/1. A válaszosok első lapjának felírása ugyanez, jegyzetek JI/7a. és JII/14. A második lapjának felírása „LEVELEZŐ-LAP-/(VÁLASZ)" antikva betűkkel, jegyzetek nincsenek.

A horvát nyelvű egyszerű felírása „LEVELEZŐ-LAP/DOPISNICA"; jegyzet JI/6a. A válaszosok első lapján a jegyzetek JI/9a és JII/17. A második lapjának felírása négysoros „LEVELEZŐ-LAP/(VÁLASZ)/DOPISNICA/(ODGOVOR)" antikva betűkkel.

5 fillér élénk világoszöld/halványsárga (magyar
a) Nyomdajelzés nélkül.
b) w=1915. k

5+5 fillér élénk világoszöld/halványsárga (magyar)
a) a két lap közötti hajtás sima
b) a hajtás színes átütéssel

5 fillér élénk világoszöld/halványsárga (horvát)
a) Tévesnyomás a JII/6a 2. sorában *inozemnim* helyett *inozem im*

5+5 fillér élénk világoszöld/halványsárga (horvát)
a) a két lap közötti hajtás sima
b) a hajtás színes átütéssel.

Az utolsó háromrétű, vízjeles kartonra nyomott kibocsátás. A papír színárnyalatai: halványsárga barnás és szürkés árnyalattal, halvány vajsárga, homoksárga, világos és sötét árnyalattal.

Forgalmi idő: 1913. III–kifogytukig, (feltehetően 1917-ig.)

1915 (1915. II–XII.) Hadisegély levelezőlapok.

Az 1913. évi kibocsátás négyféle lapját látták el felülnyomással. A válaszos lapok második lapjára felülnyomás nem került. A felülnyomottak között nem ismerjük a magyar nyelvűt nyomdajelzéssel, a horvát nyelvűt tévesnyomással. A válaszosok csak színes átütésű hajtással fordulnak elő. Felülnyomás JIII/20a. és JIV/22a., illetve a horvátoknál JIV/23a; színe halvány és sötétvörös között változó

5+2 fillér világoszöld/vörös (magyar)
5+2 és 5 fillér világoszöld/vörös (magyar)
5+2 fillér világoszöld/vörös (horvát)
5+2 és 5 fillér világoszöld/vörös (horvát)

Forgalmi idő: 1915. III–1917. V. 31.

1915 (1915. VIII., a válaszosok 1916. I–1916. IX.) Szín, és betűtípusváltozás.

A nyomás színe acélzöld. Jegyzet az egyszerű magyar nyelvű lapoknál JI/5, a horvátoknál JI/6, a válaszosok első lapján JI/7. és JII/14, a horvátoknál JI/9 és JII/17. Nyomdajelzés valamennyinél — a válaszosok mindkét lapján — NI/1.

A válaszlapokat mindig színes átütéssel készítették.

5 fillér acélzöld/homoksárga (magyar)
w=1915. j, k. 1916. h
5+5 fillér acélzöld/homoksárga (magyar)
w=1916. i és k
5 fillér acélzöld/homoksárga (horvát)
w=1915. g, 1916. h
5+5 fillér acélzöld/homoksárga (horvát)
w=1916.

A *papír* 0,25–0,28 mm vastag, *vízjel nélküli — (z)* — egyszerű kartonpapír. Színe világos és sötét homoksárgától a sárgásszürkéig változik. A nyomás színe acélzöld világos és sötét árnyalattal, szürkészöld halvány és élénk árnyalattal.

Forgalmi idő: 1915. X–, válaszosok 1916. II–felhasználásukig, (feltehetően 1918-ig).

1915 (1915. XI–XII.) Hadisegély levelezőlap.

Az egyszerű magyar nyelvű w=1915-ös lap az előző hadisegély felülnyomással.

5+2 fillér acélzöld/vörös/homoksárga, w = 1915. j

Forgalmi idő: 1915. XII–1917. V. 31.

1916 (1916. II–1917. III.) Hadisegély levelezőlap.

Az 1915. márciusi kibocsátáshoz hasonló, de JIII/20. helyett JIII/21a felülnyomás az 1915 októberi kibocsátású egyszerű levelezőlap 1916. évi kiadásain. Felülnyomás színe karminvörös, vagy téglavörös.

5+2 fillér acélzöld/vörös/homoksárga (magyar)
a) a JIV/22a. felülnyomás h=56 mm
w=1916. j és k
b) h=54,5 mm., w=1916. k
5+2 fillér acélzöld/vörös/homoksárga (horvát)
a) a JIV/23a felülnyomás h=56 mm
w=1916.
b) h=54,5 mm., w=1916.

Forgalmi idő: 1916. III–1917. V. 31.

Megjegyzés. Mind az 1915., mind az 1916. évi kibocsátású hadisegély levelezőlapok maradványkészletein az értékjegyet a központi- és igazgatósági

értékcikkraktárak, valamint a kincstári postahivatalok főnöki bélyegzőinek lenyomatával érvénytelenítették. Így mint *postaszolgálati levelezőlapok* 1917. VI. 1-től az 1930-as évek derekáig voltak forgalomban.

1916 (1916. IX) Díjemelés

Az értékjelzésen kívül változott az egyszerű lapoknál a jegyzet JI/11-re, a horvát nyelvűeknél JI/12-re. Válaszos lap csak horvát nyelvű készült JI/9 és JII/1 jegyzettel. Mindkétfajta horvát lap címerrajza (C4). Mindegyik lap csupán egy-egy kiadásban készült, nagyon ritkák. A válaszos lap ritkaságszámba megy. Nyomdajelzés NI/1 w=1916.

8 fillér acélzöld/homoksárga (magyar)
w=1916. i
8 fillér acélzöld/homoksárga (horvát)
w=1916. h és n
8+8 fillér acélzöld/homoksárga (horvát)
w=1916. p+h

A válaszos lapok az összehajtásnál átütés helyett fogazottak.

1916 (1916. X–1917. VI.) Jegyzet és nyomdajelváltozás.

Az osztóvonal a lap teljes magasságán három megszakítással végigfut, tehát négy részből áll. Felül a keret, majd a felírás szakítja meg, alul pedig a JI jegyzet és keret, illetve a válaszos lapok második lapján a keret. Valamennyi lapra, mint új jegyzet – a válaszos lapok második lapjára is – a magyar nyelvűeknél JV/18, a horvátoknál JV/19 került. Nyomdajelzés NI/2.

A 6 db lapból álló hasábos levelezőlapok – magyar nyelvű egyszerűeknél – először kerülnek forgalomba; éspedig az 1917. évi kiadásoknál (írógépes levelezéshez). Szétválaszthatóságukat átütéssel oldották meg.

8 fillér acélzöld/homoksárga (magyar)
w=1916. n, 1917.
a) alul és felül átütéssel fogazott (hasábos)
w=1917. o
8+8 fillér acélzöld/homoksárga (magyar)
w=1916. j, 1917. j+s
8 fillér acélzöld/homoksárga (horvát)
w=1917.
8+8 fillér acélzöld/homoksárga (horvát)
w=1916., 1917. s, s+m

Papír vastagság 0,20–0,26 mm. Színe sötét és szürkés homoksárga között változik.

Forgalmi idő: 1916 végétől, a horvát nyelvű egyszerű 1917. III – a hasábos 1917. VII – a magyar nyelvűek 1922. XII., a horvát nyelvűek 1918. XI.

1917 (1917. VII–1918. III.) Magyar nyelvűeknél címer, horvátoknál JI. jegyzet szövegváltozása.

Címerrajz (C3). Az egyszerű horvát nyelvű lapok 2. szövegsora „Za inozemne..." szavakkal kezdődik. Csak az irodalomból ismerjük, pontos leírását így nem adhatjuk meg.

8 fillér acélzöld/homoksárga (magyar)
w=1917., 1918.
a) *hasábos* alul-felül átütéssel fogazott
w=1917. n
8+8 fillér acélzöld/homoksárga (magyar)
w=1917.
8 fillér acélzöld/homoksárga (horvát)
w=1917., 1918.
a) *hasábos* alul-felül átütéssel fogazott
w=1917.

Forgalmi idő: 1917. VIII–1922. XII; horvát nyelvűek 1918. XI.

1918. (1918. IV–V.) Elrendezés változás.

Keretvonal és jegyzetek nélkül, csak a válaszos levelezőlapok JII/14 jegyzete maradt meg az első lapjukon. Az osztóvonal a lapon végigfut és csak a felírás szakítja meg; tehát kéthasábos. Nyomdajel NII/2, a válaszosok mindkét lapján. Díjjegy, címer, felírás, címhely változatlan. Horvát válaszos lapok már nem készülnek.

8 fillér acélzöld/szürkés homoksárga (magyar) w=1918.
8+8 acélzöld/szürkés homoksárga (magyar) w=1918.
8 fillér acélzöld/szürkés homoksárga (horvát) w=1918.

A papír vastagsága 0,22–0,28 mm között változik, a vékonyak még simák, a vastagabbak durva tapintásúak. A vastagok színe sötét szürkésbarna.

Forgalmi idő: 1918. V–1922. XII., horvátok 1918. XI.

1918 (1918. V.) Hadikölcsön propaganda levelezőlap.

Az egyszerű magyar nyelvű lapok JIV/24a., a horvátok JIV/25. hirdető szöveggel, az előző kibocsátáson.

8 fillér acélzöld/szürkés homoksárga (magyar) w=1918.
8 fillér acélzöld/szürkés homoksárga (horvát) w=1918.

Forgalmi idő: 1918. V–XI.

1918. (1918. VIII.–XI.) Díjemelés.

Csak a díjjegy értékszáma változik. Számmagasság 3 mm.

10 fillér vörös/sárgásbarna (magyar) w=1918.
10 fillér vörös/sárgásbarna (horvát) w=1918.

Papír 0,30–0,34 mm vastag, durva, rendszerint érdes. Színe sötét és világos árnyalatok között változik.

Forgalmi idő: 1918. IX–1922. XII., horvátok 1918. XI. (Az utolsó horvát nyelvű kibocsátás.)

1918 (1918. XI–1919. végéig). Köztársasági levelezőlapok.

Bélyegkép (Ac). Címer nélkül. Nyomdajelzés NII/3. és NII/3T. Változó papírszínek.

10 fillér vörös/barnásszürke w=1918., 1919.
10 fillér vörös/világoskéktől a kékesszürkéig
a) NII/3. nyomdajellel w=1918., 1919.
b) NII/3T. Magyar állami w=1919.
10 fillér vörös/sárgáshomok w=1919.
10 fillér vörös/vörösbarna w=1919.

Durva, többnyire érdes 0,20–0,28 mm között változó vastagságú egyrétű kartonpapír. *Forgalmi idő:* 1918. XII–1921. VI. 30.

1921. (1921. I–XI.). Díjjegy és nyomdajelzés változás.

Bélyegkép ismét (Aa) 4 mm magas értékszámmal. Nyomdajelzés NII/2.

10 fillér vörös/sárgáshomok w=1921.
10 fillér vörös/barnásszürke w=1921.

Forgalmi idő: 1921. II–1922. XII. 31.

1922. (1922. I–1923. III.). Díjemelés.

Bélyegkép (Ae), címerrajz (C3). Az osztóvonal a felírás alatt kezdődik

és a lap alsó széléig terjed. Feladó adatai FII/3, szövege kétféle hosszúságban (Fh =). Nyomdajel NI/2a.

1 1/2 korona barna homoksárga
a) Fh=22 mm w=1922. f.
b) Fh=24 mm w=1922. g

A nyomás színe: őzbarna, sárgásbarna és világos csokoládébarna. A papír 0,21–0,23 mm vastagság között változó, érdes, egyrétű karton. Színváltozatai: világos és sötét homoksárga, világos és sötét szürkésbarna.

Forgalmi idő: 1922.II–1923. IX. 30.

1923. (1923. V–X.). Díjemelés.

Csak a díjjegy értékjelzése változik. Papírvastagság 0,23–0,26

20 korona barna/homoksárga w=1923. g és h

Forgalmi idő: 1922. VI–1924. VI. 30.

1923. (19123. XI–1925. IV.) Értékjelzés nélküli levelezőlapok.

Bélyegkép (Af), különben az előző kibocsátásokkal egyező elrendezés. A papír színe jóformán kiadásonként változik.

– barna/kékesszürke (papír vastagság 0,18 mm) w=1923., 1924. e
a) Fordított – felülről lefelé haladó – nyomdajelzéssel w=1924.
– barna/barnásszürke w=1924.
– barna barnássárga (papír vastagság 0,24 mm) w=1924. d új címhely (CIII.)

Forgalmi idő: 1923.XII–1926.XII.31. (Külföldi forgalomban 1925. október 1-től nem használhatták.)

1925. (1925. IV–XII.) Méret és színváltozás. Címhely CIV.

Nemzetközi méret 148×105 mm. Feladó adatai FI/3a.

– kékeszöld élénk homoksárga w=1925. b

Papír erős, sima, 0,24 mm vastag, jó minőségű fényes egyrétű karton.

Forgalmi idő: 1925. V–1926. XII. 31.

b) *Nemzetközi forgalmú levelezőlapok*

1900. (1899. X–az 5 filléresek 1901. XII., a 10 filléresek 1912. I.)

Bélyegkép (Aa) értékszámmagasság 3,5 mm, címerrajz (C1). Felírás a címer és bélyeg között öt sorban: „LEVELEZŐ-LAP/(CARTE POSTALE)/EGYETEMES POSTA-EGYESÜLET (UNION POSTALE UNIVERSELLE)/Magyar postaigazgatás/(Administration des postes Hongroises)"; antikva betűkkel. Címhely: CI. Méret 140×90 mm.

5 fillér élénkzöld/halványrózsaszín
10 fillér vörös/szürkészöld

Papír 0,28–0,29 mm vastag, háromrétű, sima fényes karton *(y)*, GyII gyári vízjellel. Négy állása, B1–B4 ismert. Nagyon ritka.

Példányszám 1910-ig bezárólag hozzávetőlegesen 12.806.700 db.

Forgalmi idő: 1900. I. 1–kifogytukig (az 5 filléresek feltehetően 1903, 10 filléresek 1913 végéig).

1912. (1912. I–1913. II.) Értékszám magasság 3 mm.

10 fillér vörös/szürkészöld

Forgalmi idő: 1912. II–kifogytukig (feltehetően 1914 közepe).
1913. (1913. II–VII.) Osztott elrendezés és feliratváltozás.
Felírás négy sorban „LEVELEZŐ-LAP/(CARTE POSTALE)/Egyetemes posta-egyesület (Union postale universelle) /Magyar postaigazgatás (Administration des postes de Hongrie"); első két sor antikva, második kettő szerif nélküli antikva betűkkel. Címhely: CII. Keret, mint a belföldi levelezőlapoknál.

10 fillér vörös/barnássárga

Forgalmi idő: 1913. III–feltehetően 1917. végéig.
1915. (1915. II–XII.) Hadisegélylevelezőlap.
Az előző kibocsátás zöld felülnyomással: JIII/20a. és JIII/22a.

10+2 fillér vörös/zöld/barnássárga

Forgalmi idő: 1915. III–1917. V. 31.
Megjegyzés a maradványkészlet díjjegyét az értékcikkraktárak és kincstári postahivatalok főnöki bélyegzőinek lenyomatával érvénytelenítették és 1917. VI. 1-től, mint postaszolgálati levelezőlapokat használták, az 1930-as évek derekáig.
1915. (1915. VII–1916. XII.) Papírváltozás.
Itt is rátérnek a *(z)* papírfajtára. Nyomdajelzés NI/1.

10 fillér vörös/világos homok w=1915. g, és h, 1916.

Papír 0,26–0,28 mm vastag, sima fényes kartonpapír, vízjel nélkül.
Forgalmi idő: 1915. VIII–1922. XII.
1917. (1917. I–IX.) Nyomdajelváltozás. Nyomdajel: NI/2.

10 fillér vörös/barnássárga sötét és világos árnyalattal w=1917. e

Papír 0,20–0,25 mm vastag. *Forgalmi idő:* 1917. II–1922. XII. 31.
1917. (1917. X–1918. XI.) Címerváltozás. Címerrajz (C2).

10 fillér vörös/barnássárga sötét és világos árnyalattal. w=1917., 1918. h

Forgalmi idő: 1917. XI–1922. XII. 31.
1919. (1919. I–XI.) Köztársasági levelezőlap
Bélyegkép (Ac), címerrajz (C5). Keretvonal nélkül, végigfutó osztóvonallal, amelyet a felírás egy helyen megszakít. Nyomdajelzés NII/3.

10 fillér vörös/sötét homoksárga, w=1919.

Papír 0,22 mm vastag, sima, egyrétű kartonpapír.
Forgalmi idő: 1919. II–1921. VI. 30.

c) *Hirdetéses levelezőlapok*

Az Állami Nyomdában készített és magáncégeknél hirdetésekkel nyomott koronaértékű levelezőlapok fajtáinak számát a rendelkezésre álló adatok alapján több mint százra tehetjük. Sajnos a fennmaradt anyag mennyisége olyan kevés, hogy részletes leírásukat meg sem kísérelhetjük, csupán néhány adat regisztrálására szorítkozhatunk.

1900. Az 1900. évi kibocsátású (y) papírra nyomott 4 filléres levelezőlap hátoldalán körülfutó keretbe foglalt egy vagy két színnel nyomott hirdetések. Sorozatszám: SIII/1a.

4 fillér olajbarna/világos barnássárga
a) hirdetésszín fekete 16., 26., 48. sz.
b) vörös és fekete 24., 44., 47. sz.
c) vörös és zöld 25. sz.

Forgalmi idő: 1900 után – 1920. IV. 30.

1900. Az 1900. évi kibocsátású (y) papírra nyomott 5 filléres nemzetközi forgalmú levelezőlap hátoldalán az előzőhöz hasonló elrendezésben nyomott hirdetések.

5 fillér élénkzöld/halványrózsaszín, hirdetésszín fekete 1002. sz.

Forgalmi idő: 1900 után – feltehetően 1906.

1902. Az 1902. évi kibocsátású (y) papírra nyomott 5 filléres belföldi levelezőlapra nyomott hirdetések. Kétféle elrendezés: I., mint az előzőek; II. hirdetés a címoldalon is. Sorozatszám: SIII/1a és 2a.

5 fillér olajbarna/barnássárga
I. elrendezés, hirdetésszín szürke 57. sz. (SIII/1a)
II. elrendezés
a) zöldeskék és vörös 1. (SIII/2a)
b) zöld és vörös 2. (SIII/2a)

Forgalmi idő: 1902 után – feltehetően 1916.

1906/7. Az előzőhöz használt levelezőlapon, csak hirdetés céljára készített lapok. Közlemény írására a lapokon hely nincsen. Hirdetések a cím- és a teljes hátoldalon. Sorozatszám nélküli, vagy SIII/2a.

5 fillér olajbarna/barnássárga
a) hirdetésszín kék és vörös, bal felső sarokban: BELÁK ISTVÁN (SIII/2a)
b) zöld, vörös és kék 4., 5., 6.

Forgalmi idő: 1906/7? – feltehetően 1916.

1907. (1907. XI – ?) Osztott levelezőlap.

Bélyegkép (Aa), címerrajz (C1) az osztóvonaltól jobbra. A címer és bélyegkép között két sorban „MAGYAR/KIR. POSTA", alattuk részarányosan „LEVELEZŐ-LAP".

Címhely CII/3. Jegyzet JI/5. A címoldal mezőjében 65×85 mm-es keretben hat hirdetés foglal helyet. A hátoldalt téglalapokból összetett 16–18 mm széles keret övezi. A hirdetéseket az egyes téglalapokba nyomták. A téglalapokat részben *zöld*, vagy *vörös* alapnyomással látták el; az alapnyomás nélküliek a papír színében tűnnek elő. A keretvonalak és hirdetőszöveg színe kék. A kereten belül mintegy 117×57 mm üres mező maradt a közlemények részére. A mező alsó szélén: „A m. kir. keresk. Ministerium 40227/1907. V. sz. jogosít-

ványával. (Törv. védve.) – Rigler r.-t-Bpest.-Sorozatszám: x.", a felső szélén „Tulajdonos: Reklámterjesztő-Társaság (Kóbor és Kramer) Budapest, Rákóczi-út 17. Telefon 64–13. Interurban." A lapok sorozatszámmal – SIV/2a: – vagy anélkül készültek.

5 fillér olajbarna/barnáshomok
a) sorozatszám nélkül
b) x=4. (SIV/2a)

Forgalmi idő: 1907. XII – feltehetően 1916.

f) *Hivatalos levelezőlapok*

1901. Az 1884 évi kibocsátáshoz hasonló, statisztikai adatgyűjtés céljából kiadott négyrészes üres levelezőlap, amelyre az Állami Nyomda az egyik lap jobb felső sarkába (Aa) bélyegképet nyomott. A kiterített lap mérete 140×360 mm. Egy nyomdai ív 8 db lapot tartalmazott.

4 fillér olajbarna/homoksárga.

Példányszám 7160 db. *Forgalmi idő:* 1901.

Az Állami Nyomda jelentéseiből megállapítható, hogy 1910-ig bezárólag hivatalos levelezőlapokat nem nyomtak. Az 1916. október 1-vel életbeléptetett új díjszabással kapcsolatban kiadott rendelet (L. oldal) többek között megjegyzi, hogy az 5 filléres benyomott postabélyeggel kiadott *gazdasági tudósításra* szolgáló levelezőlapokra is 3 filléres díjpótló bélyeget kell felragasztani. Tehát 1911–16 között is készültek ilyen lapok.

1914. (1914. X–1916. IX.). Vöröskeresztes tudakozólapok.

Színes átütéssel elválasztott válaszos levelezőlap. Az első lap osztott elrendezéssel. Bélyegkép (Aa). Felírás az osztóvonal felett középen: „I./– –/LEVELEZŐ-LAP." Előnyomott címzés jobb oldalon „A magyar vörös kereszt/ tudósító irodájának", alatta „Budapest/IV., Váczi-utcza 38. szám." Hátoldalon a kérdezett és kérdezőre vonatkozó adatok előnyomott rovatai. A második lap jobb felső sarkában koronás postakürt – (c1) – 7×14 mm. Felírás felül részarányosan „II./–/PORTÓMENTES VÁLASZ LEVELEZŐ-LAP./ A magyar vörös kereszt tudósító irodája." Alatta címhely, a kitöltésre és portómentességre utaló szöveg. Hátoldalán a válaszra vonatkozó előnyomott rovatokkal. Mindkét lap hátoldalán nyomdajelzés NIII/2a. A teljes szöveg betűtípusa antikva.

A kétnyelvű lapok magyar szövege antikva, az alattuk levő horváté dőlt antikva. Az első lap felírása: „Mint előbb/Dopisnica.", címzése első két sor, mint előbb, alatta 3 sorban: „Obavjestnoj pisarni društva/crvenog križa zemalja svete/krune ungarske". A második lap felírása az első sor alatt „Portoprosta dopisnica za odgovor."; a harmadik sor – (mint előbb a második) – alatt „Obavjestna pisarna društva crvenog križa zemalja svete krune ungarske.".

5+0 fillér sárgászöld/homoksárga (magyar) w=1914.

5+0 fillér sárgászöld/sárga (horvát) w=1914.

Papír 0,30 mm-es *(y)* sima, erős kartonpapír. Színváltozatai: halvány, élénk és barnás árnyalattal; GyII. gyári vízjellel. A nyomdai ív 16 db válaszos lapot tartalmazott.

Forgalmi idő: 1914. XI.– (1916. IX. 1-től az első lapra ragasztott 3 filléres díjpótló bélyeggel) – 1918. X.

g) *Adóintés*

Az adóintés 145×153 mm-es törzslapból és ehhez alul tűszerű átütéssel leválasztható 145×80 mm-es *vétbizonyítvány*-ból áll. A vétbizonyítvány neve 1912-ben *tértivevény*-re változott. A lap teljes mérete 145×233 mm. A vétbizonyítványt és a törzslap felső részét 65–75 mm magasságban hátrafelé összehajtották. A törzslapnak így kívül maradó címoldalának jobb felső sarkába nyomták a díjjegyet. A bal felső sarokba az ügyirat száma, valamint a címzésre szolgáló előnyomott rovatok kerültek. A vétbizonyítvány (tértivevény) címoldalán jobb felső sarokban díjjegy, előnyomott cím és helynévvonal, mintajelzés MjV. és MjVI.

Vízjel nélküli homoksárga kartonpapír. A papír színárnyalata és vastagsága az idők során többé-kevésbé változik. Egy nyomdai ív 12 db nyomtatványból állt.

1900. (1899. XI.)

Bélyegkép: (Aa) A törzslap hátoldalán „Adóintés", múlt századbeli régi típusú betűkkel (617. ábra), alatta nyolc adófajtából álló táblázat. A keltezés helye „19.....", alakban. A vétbizonyítvány címoldalán szerif nélküli dűlt antikva betűkkel „*A m. kir. adóhivatalnak*" és pontozott helynévvonal. Mintajel MjV: *A.*, a hátoldalán „*Vétbizonyítvány*" dűlt antikva betűkkel. Átvételre vonatkozó nyomtatott szöveg és kelethely. Mintajel MjVI: *A. minta.*

617. ábra

618. ábra

A törzslap hátoldalán „Intés" múlt századbeli régi típusú betűkkel (618. ábra), alatta háromféle illetékhátralék felsorolással. A keltezés helye „19....." alakban. A vétbizonyítvány mintajelzése eltérő, az MjV: *C.*, az MjVI: *C. minta.*

Horvát szövegűek felírása az *A.* mintánál „Porezna opomena.", keltezés helye „1.....", a *C.* mintánál „Opomena.", „19....." kelethellyel.

Az olasz szövegűeknél „Adóintés. Foglio d'ammonizione."

4+4 fillér olajbarna/sárgásbarna (magyar)
a) A. Adóintés. 190...
b) C. Intés. 19...

4+4 fillér olajbarna/sárgásbarna (horvát)
a) A. Porezna opomena. 1...
b) C. Opomena. 19...

4+4 fillér olajbarna sárgásbarna (olasz)
A. Adóintés./Foglio d'ammonizione.

A papír vastagsága 0,20 mm, színe világos, sötét és szürkés árnyalattal. *Példányszám:* közelítően 376 700 db; nyelvenként nem ismerjük.

Forgalmi idő: 1900. I. 1–1903. III. (1902. január 11-től 1+1 filléres díjpótló levélbélyeggel kiegészítve).

1903. (1903. II–1911. XII.) Díjemelés.

Csak a magyar nyelvűek kerültek kibocsátásra.

5+5 fillér olajbarna/barnáshomok

Példányszám: 1910-ig bezárólag 451 044 db.

Forgalmi idő: 1903. III–1912 végéig (kifogytukig).

1912. (1911. XII–1916. IX.) Elrendezés és betűtípus-változás.

Mind a magyar, mind a horvát nyelvűek törzslapjának hátoldali felírása az „Adóintés."-nél antikva, az „*Intés.*"-nél dűlt antikva betűkkel. Utóbbiaknál a felírás felett középen címer, a magyar nyelvűeknél (C1), a horvátoknál (C2). Az adóintésnél a válaszlap – A. minta – felírása „Tértivevény." Mind ezen, mind a vétbizonyítványon nyomdajelzés NX/1a.

5+5 fillér olajbarna/homoksárga (magyar)
a) A. Adóintés 191.
b) C. Intés 19...

5+5 fillér olajbarna/homoksárga (horvát)
a) A. Porezna opomena 191...

Papír vastagsága 0,18–0,19 mm, színe sötét, világos és barnás árnyalattal.

Forgalmi idő: 1912. I-től a horvát nyelvűek 1916. II-tól, kifogytukig (1916. X. 1-től 3+3 fillér díjpótló bélyeggel); az adóintés feltehetően 1917 végéig, az intés 1921. XII. 31-ig (1918. VI. 1-től 2+2, 1920. VI. 1-től 50+50 fillér bélyeggel kiegészítve, a horvát nyelvűek 1918. X-ig (1918. VI. 1-től 2+2 fillér bélyeggel kiegészítve).

1916. (1916. XI–1918. VI. 1.) Díjemelés.

Csak az adóintés került kibocsátásra. A címoldalon a díjjegytől balra: „A ..... m. kir. adóhivataltól." A címrész felett is antikva betűkkel: „Adóintés." A helynévvonal vastag és összefüggő. A bal alsó sarokban „Tértivevénnyel". A hátoldal felső részén középen: „41. sz. minta az 1912. évi 100.000. számú utasítás 120. §-ához." A táblázat hét adónemet és öt üres rovatot tartalmaz. A válaszlap címoldalán a díjjegytől balra, középen „Tértivevény./A m. kir. adóhivatalnak". Összefüggő helynévvonal. Nyomdajelzés NIX/1a.

8+8 fillér sárgásbarna/barnáshomok
a) A. Adóintés 191...

Papír vastagsága 0,20–0,22 mm.

Forgalmi idő: 1916. XII–1921. XII. 31. (1918. VI. 1-től 2+2 fillér, 1920. VI. 1-től 50+50 fillér díjpótló postabélyeggel).

1921. (1920. XII–1921. XII.) Díjemelés.

Szövegváltozás a címoldalon felül középen „A ..... m. kir. állampénztártól.", a válaszlap címoldalán: „Tértivevény./A m. kir. állampénztárnak." Az adóintés hátoldalán felül: „41. sz. minta az 1912. évi 50.000. számú hivatalos összeállítás 133. §-ához.", szerif nélküli antikva betűkkel.

60+60 fillér csokoládébarna/barnáshomok
a) A. Adóintés 192...
b) C. Intés 19...

Papír 0,24 mm vastag.

Forgalmi idő: 1921. I–1923. VI. 30. (1922. I. 1-től 90+90 fillér – rendszerint 2–2 db 20 fill. és 1–1 db 50 fill. – díjpótló bélyeggel kiegészítve.)

1922. (1922. II–1923. III.) Díjemelés.

Bélyegkép (Ae). Az intésből budapesti használatra a D. mintájú nyomtatványokat adták ki.

$1^1/2+1^1/2$ korona barna tejfelsárga
a) A. Adóintés 192...
b) D. Intés 19...

Forgalmi idő: 1922. III–1923. IX. 30. E nappal értékcikkjellegük megszűnt. (1923. IV. 16-tól a mindenkori díjszabásnak megfelelő díjpótló bélyeggel kiegészítve).

h) *Rendőri be- és kijelentőlapok*

A rendőri be- és kijelentőlapok 208×171 mm-es törzslapból és egy függőleges vonallal elválasztott 102×171 mm-es igazolószelvényből állnak, a szükséges adat megadásához előnyomott egy–egy táblázattal. A kiterített nyomtatvány mérete 310×171 mm. A címoldalt két függőleges osztóvonal három, nagyjából egyforma hasábra bontja. A szélső hasábokat az osztóvonalak mentén befelé egymásra hajtják; az összecsukott lap mérete 171×105 mm. A törzslap címoldalának jobb hasábja – fekvő helyzetben – a tulajdonképpeni címoldal, jobb felső sarkában az értékjegy, továbbá a bejelentőhivatal címadatai. A bal hasábjában – állóhelyzetben – „Figyelmeztetés". (a tudnivalók négy pontba foglalva). Az igazolószelvény címoldalának – ugyancsak fekvő helyzetben – jobb felső sarkában értékjegy, valamint megfelelő előnyomott címrész. Az első kisegítő kibocsátástól eltekintve a továbbiak GyI. gyári vízjeles papíron készültek. A vízjel a törzslap díjjegyes címoldal részéről nézve négy fekvő – B1–B4 – állásban fordul elő. A teljes lapra egy egész, vagy két részleges vízjel eshet. A nyomdai ív hat darab lapot tartalmaz, amelyek közül kettőn fordulhat elő a gyári vízjel.

1900. (1899. XI.) Kisegítő kibocsátás.

Az 1897. évi kibocsátás (III. kötet, 658. oldal) mindnégy fajta lapját felülnyomták. *Bélyegkép* (Ah).

4+4 fillér a 2+2 kr-on kék/fekete/homoksárga
4+4 fillér a 2+2 kr-on barna/fekete/homoksárga
4+4 fillér a 2+2 kr-on kék/fekete/zöldeskék
4+4 fillér a 2+2 kr-on barna/fekete/zöldeskék

Példányszám hozzávetőlegesen 131 700 db.

Forgalmi idő: 1900. I. 1–1902 elejéig.

1902. (1902. I–1910. XI.)

Bélyegkép (Aa). A sárga színű bejelentőlapok törzslapjának hátoldali táblázatcíme „Bejelentési lap", a címoldalon hat sorban „A/fő- és székvárosi magyar kir. államrendőrség tekintetes/bejelentési hivatalának Budapest/V. ker. Zrínyi utcza 2. fszint.". Az igazolószelvény hátoldali felírása „Bejelentést igazoló szelvény.", címoldalán „T.cz./pontozott címvonal/Budapest/... ker... utcza,/út,/tér ... szám ... ajtó." A „Figyelmeztetés" 4. pontjában bírságként

még „*50 frt*" szerepel. A kék színű kijelentőlapok eltérő szövege: „Kijelentési lap.", illetve „Kijelentést igazoló szelvény."

5+5 fillér kék/homoksárga — 5+5 fillér kék/kékeszöld

Papír 0,15—01 mm vastag. *Példányszám* 366 642 db.
Forgalmi idő: 1902. II—kifogytukig, feltehetően 1912-ig.
1910. (1910. XI—1913. III.) Felírásváltozás.

A törzslapok belső felírása „Bejelentő lap", illetve „Kijelentő lap". A felírás felett és két oldalán, valamint az igazolószelvények felírása feletti szövegrészek az eddigi antikva helyett szerif nélküli antikva betűkkel. A kétféle törzslap címoldalán a második sor „budapesti magyar kir. államrendőrség", a negyedik sor „bejelentő hivatalának", a hatodik sor elmaradt. A „Figyelmeztetés" 4. pontjában a bírság — helyesen — koronaértékben „100 K".

5+5 fillér kék/homoksárga — 5+5 fillér kék/zöldeskék

Papír 0,18—0,20 mm vastag. Színváltozatai homoksárga, sötét és világos, barnáshomok, barnássárga, élénksárga, sötétsárga; zöldeskék, sötét és világos árnyalattal, sötét szürkészöld.

Forgalmi idő: 1910. XII—kifogytukig, feltehetően 1918. V. 31-ig. (1916. X. 1-től 3 filléres díjpótló levélbélyeggel kiegészítve.)
1913. (1913. III—1916. VIII.)
Nyomdajelzés NVIII/4a és NVIII/2a., különben változatlan kibocsátás.

5+5 fillér kék/homoksárga
a) w=0 (NVIII/4a.)
b) w=1915., 1916. (NVIII/2a.)

5+5 fillér kék/zöldeskék
a) w=0 (NVIII/4a.)
b) w=1915., 1916. (NVIII/2a.)

Forgalmi idő: 1913. IV—kifogytukig, feltehetően 1918. V. 31-ig. (1916. X. 1-től 3 filléres díjpótló levélbélyeggel kiegészítve).
1916. (1916. X—1918. IV.) Díjemelés.

A díjjegy értékszám-változásától eltekintve az előző kibocsátással mindenben megegyezik. A nyomdajelzés az utolsó kiadásoknál évszám nélküli.

8+8 fillér kék/élénksárga
a) w=1916., 1917. (NVIII/2a.)
b) w=0 (NVIII/4a.)

8+8 fillér kék/szürkészöld
a) w=1916., 1917. (NVIII/2a.)
b) w=0 (NVIII/4a.)

Papír 0,9—0,14 mm vastag, színárnyalatok, mint az 1910-es kibocsátásnál.
Forgalmi idő: 1916. XI—1922. XII. 31. (1918. VI. 1-től 2+2 fillér, 1920. VI. 1-től 52+52 fillér, 1922. I. 1-től 1,42+1,42 korona díjpótló bélyeggel kiegészítve.) 1922. XII. 31-ével megszűntek.

5. POSTAUTALVÁNYOK

a) *Belföldi postautalványok*

1906. (1906. III—1910 eleje.)
Az utalvány 135×120 mm-es törzslapból és ettől balra 45×120 mm-es szelvényből áll; teljes méret 180×120 mm. A törzslap címoldalának jobb

oldalán függőleges osztóvonallal leválasztott 30 mm széles hasáb a bérmentesítésre. A bal hasáb alsó szélétől 45 mm-re vízszintes osztóvonal választja el a kezelési jelzések helyét. A jobb felső sarokban (Aa) bélyegkép, a balban (c1) postakürt. A kettő között az űrlap megnevezése. Az űrlapok a szöveg nyelvének és a forgalmi területnek megfelelően négy minta szerint készültek. *Mintajelzés* Mjla.: „A.", „B.", „C." és „D." A forgalmi területre utaló szöveget a törzslap jobb hasábjának üres részében felül (HI), középen (HII), vagy alul (HIII) helyezték el. — *A.* minta: a magyar nyelvű űrlapok megnevezése és felírásai a törzslapon *„Postautalvány"*, a HI. helyen „Belföldi/forgalomra.", a szelvényen felül középen „Szelvény." — *B.* minta: a horvát nyelvűek az előző sorrendben és helyen „POSTAUTALVÁNY/POŠTANSKA DOZNAČNICA", *„Belföldi/forgalomra./*Za tuzemni/promet." és „Szelvény. — Kupon." — *C.* minta: az olasz nyelvűek „POSTAUTALVÁNY/Vaglia Postale", „Belföldi/forgalomra/*Nel movimento/interno*" és „Szelvény. — *Tagliando.*" — *D.* minta: magyar/horvát nyelven a Monarchia területére szóló küldemények részére. Mint a *B.*, de a HI. helyen *„Ausztriával/és a megszállott/tartományokkal/való forgalomra./*Za promet s/Austrijom i zapo-/sjeduntim/pokrajinama." (1).

A címhely öt pontozott sor; az első kezdeténél *„Cím:"*, *„Cím:/Naslov:"*, illetve „Cím:/Indirezzo:". *Nyomdajelzés* NIX/6., *papír* az *A—C.* mintánál rózsaszín, a *D*-nél sötétzöld, *vízjel* VIII, B1—B4 állásban.

2 fillér fekete/rózsaszín (A)
2 fillér fekete/rózsaszín (B)
2 fillér fekete/rózsaszín (C)
2 fillér fekete/zöld (D)

Forgalmi idő 1906. IV.—kifogytukig.
1908. (1907. XII—1910. végéig.) Elrendezés változás.

A törzslapon a vízszintes osztóvonal végigfut, a kezelési jelzések helyét függőleges pontozott vonalakkal öt hasábra osztották. A *B.* és *D.* mintánál 1909-től a szelvény felírása „Szelvény. — Odrezak.", az utóbbinál a forgalmi terület megjelölése a HII helyen *„Ausztriával/és Bosznia-/Hercegovinával/való forgalomra./*Za promet s/Austrijom i/Bosnom-/Hercegovinom." (2). *Nyomdajelzés* 1910-től NIX/1a., *rendelési szám* RII/3a.

2 fillér fekete/rózsaszín (A)
a) NIX/6a., w=0
b) NIX/1a., x/w=151/1910.
2 fillér fekete/rózsaszín (B)
a) NIX/6a., w=0
2 fillér fekete/rózsaszín (C)
a) NIX/6a., w=0
2 fillér fekete/zöld (D)
a) HI/1., w=0
b) HII/2., x/w=832/1910.

Forgalmi idő 1908 elejétől kifogytukig.
1911. (1911. VI—1912. IX.) Címhelyváltozás.

A címsorok alul egy-egy vastag, felettük 8—8 pontozott vonalból állnak, a cím az *A.* és *C.* mintán „Czím", a *B.* és *D*-én „CZIM" alakban. *Nyomdajelzés* 1911-ben NVI/1a. és 1wa., 1912-ben NVI/2a., *rendelési szám* RII/3a és RI/1a., illetve RII/2a.

2 fillér fekete/rózsaszín (A)
a) NVI/1a., x/w=—139/1911.
b) NVI/4wa., x/w=2877/1911.—
c) NVI/2a., w—x=1912.—956.
és 1912.—3209.
2 fillér fekete/rózsaszín (B)

b) NVI/4wa., x/w=282/1911.–
c) NVI/2a., w–x=1912.–3812.
2 fillér fekete/rózsaszín (C)

c) NVI/2a., w–x=1912.–4144.
2 fillér fekete/zöld (D)

Forgalmi idő 1911. VII–kifogytukig.

1913. (1912. XI–1914. VII.) Szelvény- és elrendezésváltozás.

A könnyebb szétválasztásra a szelvény és törzslap között a hátoldalon fekete átütés. A számjeggyel való összegkiírás rovata a megnevezés alá került. *Nyomdajelzés* NVIII/2a., *rendelési szám* RII/3a.

2 fillér fekete/rózsaszín (A)
a) w–x=1912.–3200.
b) w–x=1913.–3750.
c) w–x=1914.–1520. és 3606.

2 fillér fekete/rózsaszín (B)
2 fillér fekete/rózsaszín (C)
2 fillér fekete/zöld (D)

Forgalmi idő 1913 elejétől kifogytukig.

1914. (1914. VIII–1918. II.) Elrendezésváltozás.

A szelvényen az összeg kiírására szánt hely a feladó neve és lakása rovat fölé került. A forgalmi terület megnevezése mind a négy mintánál a HIII. helyen, a *D.* mintánál meg is változott: „*Ausztriával és Bosznia-/Herczegovinával való/forgalomra./*Za promet s Austrijom i/Bosnom-Hercegovinom." (3). Egyes 1916. évi kiadások szelvényének hátoldaláról hiányzik az egy, vagy kétnyelvű „A magánközlemények folytatása:" szöveg (I. típus). A rendelési szám 1916 végétől elmarad, ezt *x=0* jelöljük.

2 fillér fekete/rózsaszín (A)
a) x–w=1914.–3483.
b) x–w=1915.–2473.
c) x–w=1916.–1022. és 2287.
d) w=1916., 1917., 1918., x=0

2 fillér fekete/rózsaszín (B)
a) w–x=1914.–3483.
2 fillér fekete/zöld (D)
c) w–x=1916.–46. (I. Típus)
d) w=1916., 1918., x=0
2 fillér fekete/rózsaszín (C)

Forgalmi idő 1914. IX–kifogytukig.

1918. (1918. V–IX.) Méretváltozás.

A csökkentett, 155×90 mm-es méretnek megfelelően az egyes rovatokat is kisebbítették. A címhely négysoros. Felírásváltozás az *A.* mintánál „Postautalvány", a *B*-nél „POSTAUTALVÁNY/Poštanska doznačnica", a HIII. helyen „Belföldi forgalomra./*Za tuzemni promet.*", a *C*-nél „Belföldi forgalomra/*Nel movimento interno*". Feltehetően *D.* minta is készült; még nem ismerjük.

2 fillér fekete/rózsaszín, w=1918. (A)
2 fillér fekete/rózsaszín, w=1918. (B)

2 fillér fekete/rózsaszín, w=1918. (C)
2 fillér fekete/zöld (D)

Forgalmi idő: 1918. VI–kifogytukig (magyar nyelvűek 1922. XII. 31., idegen nyelvűek 1918. X.).

1918. (1918. XI–XII.) Köztársasági kibocsátás.

Bélyegkép: (Ad). Nyomdajelzés NVIII/3a, w=1918. mintajel Mj1a.: A. Háromféle színű, 0,15 mm vastag, durva papíron, GyII. gyári vízjellel. Négyféle fekvő – BI–B4 – állása ismert.

2 fillér fekete/szürkésfehér

2 fillér fekete/sötét rózsa
2 fillér fekete/sötét zöld

Forgalmi idő: 1918. XI–1923. XI. (1920. VII. 1-től 18 fillér, 1922. I. 1-től 48 fillér díjpótló postabélyeggel kiegészítve.)

1921. (1921. I–1921. XI.) Díjemelés.

Bélyegkép újra (Aa). Vízjel ismét VIII. Papír sötétzöld. Nyomdajelzés és mintajel mint előbb.

20 fillér fekete/sötétzöld w = 1921.

Forgalmi idő: 1921. II–1923. XI. (1922. I. 1-től 30 fillér díjpótló postabélyeggel kiegészítve.)

1922. (1922. II–1923. IX.) Díjemelés és méretváltozás.

Ismét a régi 180×120 mm-es mérettel és annak megfelelően nagyobb rovatokkal készítik. Nyomdajelzés NVIII/3a., mintajel Mj1a.: *A*. Kétféle színű papír.

50 fillér fekete/sötétzöld, w=1922., 1923. 50 fillér fekete/sötét rózsa, w=1923.

1923. (1923. XI–1924. V.) Feladóvevényes utalványok.

A szelvénytől balra függőleges kettős osztóvonallal elválasztott 67 mm széles feladószelvény került. Az utalvány tehát *háromrészes*. A teljes mérete 247×122 mm. A bélyeges bérmentesítés megszüntetése miatt a törzslapon elmaradt a függőleges osztóvonal. Bélyegkép a régi helyen (Ag), a törzslap bal felső sarkában (c1) korona. A kettő között a felírás dűlt antikva betűkkel „Postautalvány". Az összeg betűvel való írásához három sűrűn vonalkázott, a „*Cím:*" részére három sűrűn pontozott, alul egy-egy vastag vonalas sor áll rendelkezésre, amelyek 125 mm hosszúak (tehát a régi bérmentesítési helyre is kifutnak). A szelvény változatlan. A feladóvevény bal felső sarkában (c1) korona, középen antikva betűkkel „Feladó vevény" felírás. Sima, rózsaszín, 0,13 mm vastag VIII. vízjelű papír, B1–B4 fekvő állásokkal. Nyomdajelzés NVIII/2a., mintajel Mj1a.:*A/1.*

– fekete/rózsaszín w=1923., 1924.

Forgalmi idő: 1923. XII–1926. XII. 31.

1924. (1924. VI–1926. II.) Szövegváltozás.

A törzslap felírása antikva betűkkel „Belföldi postautalvány", 1925-től a szelvényen elmarad a felírás alatti eddigi „A feladó magánközleményei" szövegsor. Az összeg betűvel való kiírásához csak *két*, sűrűn vonalkázott sor áll rendelkezésre.

– fekete/rózsaszín w=1924., 1925., 1926.

Forgalmi idő: 1924. VII–1926. XII. 31.

c) *Postai megbízási lap*

1916. (1916. VIII–1918. VIII.)

A lap két, színes átütéssel ellátott szétválasztható 180×180 mm nagyságú részből áll (teljes méret 180×240 mm). A felső, megbízási lap, ugyancsak színes átütéssel elválasztott 110×120 mm-es törzslapból és 70×120 mm-es nyugta-

részből áll. Az alsó lap a megbízási postautalvány, amely hasonlóképpen elválasztott 137×120 mm-es törzslapból és 43×120 mm-es szelvényből áll. A törzslap címoldalának jobb felső sarkában (Aa) bélyegkép, a balban (C3) címerrajz. A kettő között két sorban „POSTAI/MEGBIZÁSI LAP". A cím és hátoldal a behajtásra szánt összeg, a feladó és címzett és annak postahivatalára vonatkozó rovatokat tartalmaz. A postautalványrész törzslapjának bal felső sarkában (c1) koronarajz. Felírás középen „MEGBIZÁSI POSTAUTALVÁNY", a szelvény felső részén két sorban: „Szelvény./Leszámolás." antikva betűkkel. A címlap az előzőhöz hasonló és a megbízási kezelésnek megfelelő rovatokból áll, hátoldala megegyezik a belföldi postautalványokéval. Nyomdajelzés a megbízási lap címoldalán NI/1a és 4a., a megbízási postautalványon NVIII/1a. és 4a. 1917-től évszám nélkül. A horvátországiak magyar/horvát nyelven készültek. Papír zöldesszürke, 0,15 mm vastag, VIII-as vízjellel, amelynek négy fekvő – B1–B4 – állása ismert.

20+0 fillér vörös/zöldesszürke (magyar)
a) Nyomdajelzés w=1916. (1a)
b) w=0 (4a)

20+0 fillér vörös/zöldesszürke
w=1916. (horvát) (1a).

Forgalmi idő: 1916. IX–1922. I. 1., a horvátok 1918. X. (A magyarok az emelkedő díjszabásnak megfelelő díjpótló postabélyeg felragasztásával.)

1922. (1922. II–1923. VIII.) Díjemelés.

Bélyegkép (Ae) különben változatlan.

1 1/2 korona vörös/zöldesszürke w=1922.

Forgalmi idő: 1922. III–1923. X. 1. (Az inflációs díjszabásoknak megfelelő díjpótló postabélyeg felragasztásával.)

1925. (1925. I–XII.) Értékjelzés nélkül. *Bélyegkép* (Ag).

– +0 barna/zöldesszürke w=1925.

Forgalmi idő: 1925. II–1927. III.

d) *Fedezeti lap távirati utalványhoz*

1917. (1917. II– ?)

A fedezeti lap 180×120 mm nagyságú törzslapból és ehhez alul csatlakozó átütéssel elválasztható 180×50 mm-es szelvényből áll, amely a távirati közlemény szövegére szolgál. Teljes mérete 180×170 mm. Szövegnyomás színe kék. Bélyegkép (Aa). Megnevezés a törzslap bal hasábjának közepén magyar–francia nyelven „Magyar postaigazgatás. – *Administration des Postes Hongrie.*/ Fedezeti lap – *Avis d'émission.*", a hátoldalon „Tudnivalók.", a horvátnyelvű hátoldali szöveg felett „Naputak." Papír színe fehér, vízjel nélkül. A horvátországi használatra kibocsátottak magyar–francia–horvát nyelven. *Nyomdajelzés* NVII/2a., *mintajelzés* a magyar nyelvűeknél Mj1a.: „S. –", a horvát nyelvűeknél „S/1. –".

2 fillér kék (magyar) w=1917.

2 fillér kék (horvát) w=1917.

Forgalmi idő: 1917. III. 10– a horvátok 1918. X-ig, a magyarok 1926 elejéig (a mindenkori eladási árnak megfelelő díjpótló bélyeggel kiegészítve, vagy az árkülönbözet készpénzzel leróva).

6. UTÁNVÉTELI LAP

1925. (1925. IX–XII.)

A 150×112 mm nagyságú lapot egy vastag és egy vékony függőleges osztóvonal 32×112 mm-es szelvényre és 118×112 mm-es törzslapra bontja. Az (Ag) bélyegkép a törzslap jobb felső sarkában. A törzslap felírása a címoldalon felül középen két sorban szerif nélküli antikva betűkkel: „MAGYAR postaigazgatás. – Administration des Postes de HONGRIE./Utánvételi lap. – Mandat de remboursement international." A szelvény felírása felül négy sorban – a két felső sor álló, a két alsó sor dűlt szerif nélküli antikva betűkkel – „Utánvételi lap/szelvénye./*Coupon du mandat/de remboursement*". Nyomdajelzés NVI/2a., mintajelzés Mj/1a és 2a.: „*C/1.*". Papír 0,12 mm vastag, szürke, VIII. vízjellel, amelynek négy fekvő – B1–B4 – állása ismert.

– fekete/sötétkékesszürke
w=1925., C/1. (2a)

– fekete/zöldesszürke
w=1925. C/1. (1a)

Forgalmi idő: 1925. X. 1–1929. IV.

7. POSTATAKARÉKLAP

1900. (1899. X–1911. XI.)

A 160×80 mm nagyságú űrlap felírása felül középen antikva betűkkel „Posta-takaréklap.", a horvát nyelvűeknél „Posta-takaréklap – Poštanski štedionički list." Nyomtatványjelzés MjI.: „P.Tp.Ny.sz.17." A felírás alatt vastag keretben vékony vonalakkal nyomott 2×5 bélyeghely. A bal felsőben (Aa) bélyegkép 3,5 mm-es értékszámmal. Hátoldalon középen „Tudnivalók" alatta (x=)19, vagy (y=)23 soros szöveg, a horvátoknál ugyanez felül (t-) 15 soros, alatta „Uputa." és 17, illetve (z=)18+18 soros szöveg. Vízjel nélküli, 0,24–0,25 mm vastag, durva, érdes homoksárga papírra nyomták. A papír színváltozatai sötét és világos árnyalattal, barnáshomok, halványbarna és vajszín. A nyomdai ív 24 db-ból áll.

10 fillér vörös/homoksárga (magyar), x és y

10 fillér vörös/homoksárga (horvát), t és z

Példányszám 1910-ig bezárólag hozzávetőlegesen 4 289 100 db.
Forgalmi idő: 1900. I. 1–1916 végéig (kifogytukig).
1912. (1911. XII–1916. VI.) Értékszámváltozás.
Az értékszám magassága 3 mm. A hátoldali „Tudnivalók." 23 soros szöveggel. Horvát nyelvű nem készült.

10 fillér vörös/homoksárga

Forgalmi idő: 1912. I–1916 végéig (kifogytukig).
1916. (1916. VI–1918. X.) Értékjegyváltozás.
Bélyegkép (Af). Felírás: „Postatakaréklap", a horvátoknál „Postatakarék-

lap. – Poštanska uštedica." Ezek nyomtatványjelzése is kétnyelvű MjI.: „P.Tp.Ny.sz.17./P.Šted.Tisk.br.17." Nyomdajel NII/2a. Hátoldali tudnivalók szövege ismét 19, a horvátoknál 16 + 18 soros. Papír világosabb árnyalatokkal.

10 fillér sötétibolya/homoksárga (magyar), w = 1916., 1917. és 1918.

10 fillér sötétibolya/homoksárga (horvát), w = 1916.

Forgalmi idő: 1916. VII. 1 – 1920 előtt (az 1920. évi díjszabások értékcikk árjegyzékében már nem szerepel).

8. TÁVIRATI FELADÁSI LAPOK

a) *A zárt táviratfeladási lap*

A zártlevelezőlapokkal megegyező kivitel. Teljes méret 156 × 198, összehajtva 156 × 99 mm. A díjjegyet két menetben nyomták. Az első menet a színes bélyegkép, a második a kék színű értékszám, amelyet a címoldal szövegével együtt nyomtak. A nyomdai ív 16 db lapból állt. Homoksárga színű – többféle árnyalatú – sima, 0,17 – 0,18 mm vastag vízjel nélküli papíron készült. Érdekességük, hogy minden *c* betűt *z* nélkül szedtek.

1900. (1899. X – 1902. VII.)

Bélyegkép (Aa) – 3 1/2 mm magas értékszámmal – a címoldal jobb felső sarkában. Felírás felül középen, vékony vonallal aláhúzva, antikva betűkkel: „Magyar kir. posta és távírda.", alatta „Táviratlap.", ez alatt „A m. kir. posta- és távírdahivatalnak" jobbra lenn helynévvonal. Az összehajtott lap hátoldalán a „Figyelmeztetés." 2. pontja *négysoros*, a 3. pontjában *80 fillér*, az 5. pontjában *20 fillér*.

62 fillér szürkésbarna/kék/homoksárga (magyar)
a) sárgásbarna/kék/homoksárga
62 fillér szürkésbarna/kék/homoksárga (horvát)

Forgalmi idő: 1900. I. 1 – 1917 eleje (1916. X. 1-től 40 filléres díjpótló levélbélyeggel kiegészítve). A figyelmeztetés 3. pontjában említett *80 fillér*-t 1902. VII. 1-től tintával 1 K-ra kellett kijavítani.

1903. (1903. XI – 1911. XII.) Szövegváltozás.

A „Figyelmeztetés" 2. pontja *háromsoros*, a 3. pontjában *1 korona*, az 5. pontjában *25 fillér*.

62 fillér sárgásbarna/kék/homoksárga (magyar)
62 fillér sárgásbarna/kék/homoksárga (magyar)

Forgalmi idő: 1903. XI – 1918. VI. 1. előtt (kifogyásukig, a horvátok 1918. X-ig éspedig 1916. X. 1-től 40 filléres, 1918. VI. 1-től 60 filléres díjpótló bélyeggel kiegészítve).

1912. (1911. XII – 1916. VIII.) Értékszámváltozás.

Az értékszámmagasság 3 mm, különben megegyezik az 1903-as kibocsátással. Horvát nyelvűek nem készültek.

62 fillér sárgásbarna/kék/homoksárga

Forgalmi idő: 1912. I–1919. III. 31. (Díjpótló bélyeg, mint előbb.)
1916. (1916. XI–1918. VI. 1.) Díjemelés. Egyszínű nyomás.

102 fillér kék/homoksárga

Forgalmi idő: 1916. XII–1919. III. 31. (1918. VI. 1-től 20 filléres díjpótló levélbélyeggel.) Megszűntek.

b) *Egyszerű táviratfeladási lapok*

Az egyszerű feladási lapok közül a tárgyi korszakban kétfélét, a táviratot (I) és a sürgős táviratot (II) nyomták értékjeggyel. Az űrlapok, fajtájuknak és a szöveg nyelvének megfelelően *hat minta* szerint készültek. *Megnevezés* a magyarnyelvűeknél „TÁVIRAT."(F. minta), „SÜRGŐS TÁVIRAT." (J. minta), a horvátnyelvűeknél „TÁVIRAT/Brzojavka"(C. minta), „SÜRGŐS TÁVIRAT/Žurna Brzojavka"(K. minta), az olaszoknál „TÁVIRAT/ *Telegramma*"(H. minta) és „SÜRGŐS TÁVIRAT/TELEGRAMMA URGENTE"(L. minta). A táviratűrlapok papírja mindig fehér, a sürgősöké színes. Vastagsága 0,07–0,08 mm. Vízjel VIII.

1906. (1906. II–1910. XII.)

Az űrlap előoldalán keretbe foglalva a feladásra kerülő szöveg, a címzett és feladóra, valamint a kezelésre vonatkozó adatok részére megfelelő előnyomott rovatokkal. A felső rész három hasábra osztott. A középhasáb jobb felső részén (Aa) bélyegkép, a bal felsőn (C1), a horvát és olasz nyelvűeken (C2) címerrajz. Felírás a címer és díjjegy között. Alatta a kezelési jelzések jegyzéke. Méret 259×175 mm. Nyomás színe fekete. *Nyomdajelzés* NI/6Ta., *mintajelzés* M1a.: „F.", „G.", „H.", „J.", „K.", vagy „L." *Vízjelállás* B1–B4.

2 fillér fekete/fehér (F)
2 fillér fekete/fehér (G)
2 fillér fekete/fehér (H)
2 fillér fekete/világoszöld (J)
2 fillér fekete/világoszöld (K)
2 fillér fekete/világoszöld (L)

Forgalmi idő: 1906. IV. elejétől–kifogytukig (magyar nyelvűek feltehetően 1911, horvátok 1917, olaszok (H) 1916., (L) 1918. X.).

1910. (1910. I–1912. XII.)

A táviratfajták növekedésének megfelelően bővített rövidítési jegyzék. Nyomdajelzés NI/2a.

2 fillér fekete/fehér (F)
w=1910., 1911., 1912.
2 fillér fekete/sárgászöld (J)
w=1910., 1911., 1912.

Forgalmi idő: 1910. II–kifogytukig (feltehetően 1913 végéig).

1913. (1912. XII–1917. XII.) Beosztásváltozás.

Függőleges osztóvonallal a teljes keretmagasságban baloldalt a bélyegek felragasztására végigfutó hasábot választottak el. Ide kerültek a kezelési jelzések is. A címadatok a továbbításra kerülő szövegnek fenntartott hely felett, válaszvonal nélkül.

Rendelési szám 1914-től 1917 elejéig RII/2a.; ha a rendelési számot nem ismerjük, azt „*?*"-lel érzékeltetjük.

2 fillér fekete/fehér (F)
a) w=1913., 1917.
b) w–x=1914.–*?*., 1915.–2988., 1916.–*?*.
2 fillér fekete/fehér (G)
w=1912., 1917.
2 fillér fekete/fehér (H)
w–x=1914.–4184., 1915.–1819.
2 fillér fekete/világoszöld (J)
a) w=1913.
b) w–x=1914.–*?*., 1915.–*?*., 1916.–1063.
2 fillér fekete/világoszöld (K)
w–x=1917.–4107.

Forgalmi idő: 1913. II–kifogytukig (magyar nyelvűek feltehetően 1920, a horvátok 1918. X-ig).

1918. (1918. II–X.) Méret- és címerváltozás.

Címerrajz (C3). Az űrlap mérete 210×170 mm. Ettől a kibocsátástól kezdve csak magyar nyelvűek készülnek. Nyomdajelzés az utolsó kiadásnál NI/4. Rendelési szám nélkül.

2 fillér fekete/fehér (F) w=1918.

2 fillér fekete/világoszöld (J) w=0 és 1918.

Forgalmi idő: 1918. III–1920. XI. (L. a következő kibocsátást is.)

1918. (1918. XI–1919. IX.) Köztársasági űrlapok.

Bélyegkép: (Ad), címerrajz (C5). Nyomdajelzés NII/3., *vízjelállás* A1–A4.

2 fillér fekete/fehér (F) w=1918., 1919.

Forgalmi idő: 1918. XII–1920. VIII. (1919. X. 1-től 3 fillér, 1920. III. 1-től 8 fillér, VI. 1-től 18 fillér árpótló levélbélyeggel kiegészítve. Itt jegyezzük meg, hogy az Állami Nyomda készletraktárában maradt horvát és olasz nyelvű űrlapokat 1919. I. 1-től újra forgalomba bocsátották és kifogytukig a felsorolt árpótló bélyegkiegészítéssel felhasználták.)

1920. (1920. VII–1921. XI.) Díjemelés és címerváltozás.

Bélyegkép (Aa), címerrajz (C3). Nyomdajelzés NI/2a., az utolsó kiadásnál NI/4a., az 1920-as kiadásoknál NI/3a., *vízjelállás* A1–A4 és B1–B4.

20 fillér fekete/fehér (F)
a) w=1920. (3a)
b) w=1921. (2a)

20 fillér fekete/világossárga (J)
a) w=1920. (3a)
b) w=1921. (2a)
c) w=0 (4a)

Forgalmi idő: 1920. VIII–1934. IV. 15. (1922. I. 1-től 30 fillér, XII-től 80 fillér árpótló postabélyeggel kiegészítve, 1923. VIII. 13-tól az eladási ár készpénzben került lerovásra, majd 1934. IV. 1–15-ig 2 filléres postabélyeg felragasztásával került kiegyenlítésre.)

1922. (1921. XII–1922. VIII.) Díjemelés.

50 fillér fekete/fehér (F) w=1921.

Forgalmi idő: 1922. I. 1–1934. IV. 15. (1922. XII-től 50 fillér árpótló bélyeggel kiegészítve, 1923. VIII. 13-tól, mint az előző kibocsátásnál.)

1922. (1922. VIII.) Díjemelés. *Bélyegkép:* (Ae).

1 korona fekete/fehér w=1922.

Forgalmi idő: 1922. IX.–1924 végéig. (1923. VIII. 13-tól 9 korona árpótló bélyeggel kiegészítve, 1923. XI. 15-től eladási ár készpénzben leróva.)

1923. (1923. VII–XI.) Díjemelés. Rendelési szám RII/2a.

10 korona fekete/fehér w = 1923. – 1802.

Forgalmi idő: 1923. VIII. 13–1924 végéig (XI. 15-től a mindenkori eladási ár különbözet készpénzben leróva).

1924. (1924. II–1926. XII.) Értékjelzés nélkül. *Bélyegkép:* (Ag).

– fekete w = 1924. – 495.; 1925. – ?., 1926. – ?.

Forgalmi idő: 1924. III–1927. III. 31.

c) *Szelvényes táviratlapok*

A hitelezetten feladott táviratok felvételéhez használták. Az űrlap törzslapból és ehhez baloldalt csatlakozó, a bélyegkép színével egyező, pontszerű átütéssel elválasztott szelvényből áll. A törzslap elrendezése és szövege mindig megegyezik az egyező kibocsátású F., G. és H. minta szerinti táviratfeladási lapokéval. A magyarnyelvűek *mintajelzése* „M.", a horvátoké „N." és az olaszoké „O.". Megjegyezzük azonban, hogy a kétnyelvűek közül eddig csak egyféle olasznyelvűt ismerünk; N. mintájú űrlapot még nem láttunk, pedig ezek is feltehetően forgalomba kerültek. Vízjel VIII, B1–B4 állás.

1911. (1911. I–1913. XII.)

Bélyegkép (Aa). Szelvény 60×180, törzslap 240×180, a teljes űrlapméret 300×180 mm. Törzslap, mint az 1910-es (F) táviratfeladási lapnál. Papír halványsárga, a világos homoksárga és halvány barnássárga közötti árnyalatokkal.

10 fillér fekete/világossárga w = 1911., 1913.

Forgalmi idő: 1911. II–kifogytukig (feltehetően 1918-ig).

1914. (1913. XII–1918. III.)

Törzslap, mint az 1913. évi (F. és H.) táviratfeladási lapnál.

10 fillér fekete/világossárga (M.)
w – x = 1913. – 4080., 1918. – ?.

10 fillér fekete/világossárga (O.)
w = 1914. – ?.

Forgalmi idő: magyar nyelvűek 1918. IV–1924. III., (1919. X. 1-től 25 fillér, 1920. VI. 1-től 40 fillér, 1922. I. 1-től 90 fillér árpótló levélbélyeggel kiegészítve, 1922. VI. 1?-től ár készpénzben leróva); magyar–olasz nyelvűek 1914. IV–1918. X.

1918. (1918. IV–X.) Méretváltozás.

A szelvény 33×170, a törzslap 210×170, a teljes űrlap 243×170 mm. A törzslap, mint az 1918. évi (F) táviratfeladási lap.

10 fillér fekete/világossárga w = 1918.

Forgalmi idő: 1918. V-től, mint az 1914. évi kibocsátás.

1919. (1919. II–X.) Köztársasági űrlap.

Bélyegkép: (Ac), címerrajz (C5). Törzslap, mint az 1918 novemberi (F) táviratfeladási lap.

10 fillér fekete/világossárga w = 1919.

Forgalmi idő: 1919. III — mint az 1914. évi kibocsátás.
1922. (1921. XII.) Díjemelés.
Bélyegkép: (Ae), címerrajz (C3). Törzslap, mint az 1922 augusztusi (F) táviratfeladási lap.

1 korona fekete/világossárga w = 1921.

Forgalmi idő: 1922. I. 1 — 1924. II. (1922. VIII. 1. ?-től 9 korona árpótló bélyeggel kiegészítve, 1923. VIII. 13-tól ár készpénzben leróva.)
1924. (1924. III — XII.) Értékjelzés nélkül és méretváltozás.
Bélyegkép (Ag). Méret újra 300×180 mm. Mintajelzés Mj/1:„*M/1.*"

— vörös/halványsárga w = 1924.

Forgalmi idő: 1924. IV — 1927. III. 31.

9. VÁMÁRUNYILATKOZAT

Külföldre postán feladott magyarországi származású áruk statisztikai bejelentésére kibocsátott postai értékcikk.
1925. (1924. XI — XII.)
Bélyegkép (Ag), az űrlap jobb felső sarkában. Magyar — francia nyelvű szöveg, fekete nyomással. Méret 180 — 184×127 — 129 mm, zöld színű VIII. vízjelű papíron készült, amelynek négy fekvő, B1 — B4 állása ismert. Felírás felül középen: „Vámárunyilatkozat postai csomagokhoz/Declaration en douane." Nyomdajelzés NI/2a.

— fekete/zöld w = 1924.

Forgalmi idő: 1925. I. 1 — 1927. III. 31.
1925. (1925. IV — 1926. XII.) Elrendezésváltozás.
Bélyegkép az űrlap bal felső sarkában.

— fekete/zöld w = 1925., 1926.

Forgalmi idő: 1925. V — 1927. III. 31.

10. FRANKÓCÉDULA

1923. (1923. XI — XII.)
Bélyegkép (Ag). A 190×130 mm nagyságú űrlapszelvényből és törzslapból áll. A törzslap címoldalának jobb felső sarkában a bélyegkép. Felírás felül középen „Frankócédula.", a szelvényen „Szelvény." A szelvény hátoldalán „Díjak részletezése:". Téves tördelés következtében a nyomdai ív egyik helyén „Díjak részletezése:" a törzslap hátlapjának jobb oldalára került. A frankócédula neve 1927. I. 1-gyel „Díjjegyzék"-re változott. Ettől kezdve értékjegy nélkül, árjelöléssel készül. A VIII. vízjelű papír homoksárga színű. Négyféle fekvő, B1 — B4 vízjelállást ismerünk.

— fekete/homoksárga
a) Tévesnyomás

Forgalmi idő: 1923. XII. 1 — 1930. VI. 25. (A téves nyomásúak 1928 július végéig).

A szállítólevelek pénzügyi illetékét képviselő benyomott illetékjegy bélyegképét a postai értékjegyekhez hasonlóan jelöljük. Hivatalos megnevezésük többszöri változása miatt, a félreértések elkerülésére a három korszaknak megfelelően *PA*, *PB* és *PC* egységes jelzést használjuk. Bélyegképek (619. ábra):

(PAa)

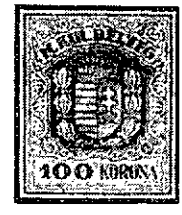
(PAb)

(PAc)

(PAd)

(PAe)

619. ábra

(PAa) Középen tölgy- és babérlombbal övezett koronás középcímer, amelyet kör alakú, az űrlap színében előtűnő szalag választ el a kerettől. A szalag felső részét a korona, az alsót az értékszámmező fedi el. Az értékszámmezőhöz alul az értékjelzésmező csatlakozik; mindkettő ugyancsak az űrlap színében. Felírás félkövér antikva betűkkel, a bal oldali szalagrészben „MAGY. KIR.", a jobb oldaliban „BÉLYEG". A korona alatt az értékszámmezőben kövér antikva „10", alatta „FILLÉR" értékjelzés. Az álló téglalap alakú keretet kettős keretvonal határolja. A keretet függőleges irányú hullámvonalak töltik ki, amelyek egyhangúságát felül a levélborítékos kr-os bélyegeinkhez hasonló két sarokháromszög teszi változatossá. Képméret 18×23 mm.

(PAb) A szövegben a „KIR." rövidítés helye üres. Az anyalemezen a „KIR." szót lecsiszolták.

(PAc) A bélyegkép közepén korona nélküli kis címer, amelyet két körrel határolt mező vesz körül. A belső kört fehér folyosó választja el a sötét és a címerig terjedő háttértől. A külső kör felül és kétoldalt összefont a belső keret-

vonallal. A körmező alsó részét görbe vonalakkal határolt értékszám- és értékjelzésmező takarja. A felső két sarokban képződött háromszög alakú részt egy-egy négyzet és két-két kis háromszög tölti ki. E kis idomok és a keret alsó felének szabad része függőlegesen vonalkázott. A képet kívül kettős keretvonal zárja. Felírás a körmezőben szerif nélküli kövér antikva betűkkel „ÁLLAMI BÉLYEG". Az értékszámmezőben antikva „10", alatta „FILLÉR" értékjelzés. A címer alsó ívelt oldalai mentén, a keretbe nyúló két levélsoros tölgy- és babérágacska. Képméret változatlan.

(PAd) A bélyegkép közepén fekete alapból stilizált tölgy- és babérággal övezett koronás kis címer az űrlap színében. A keretet magyaros, indás vonalakból álló díszítés tölti ki úgy, hogy a címer felett ívelt, alul egyenes, de két végén kiszélesedő üres mező képződött. Felírás a felső mezőben „M. KIR. BÉLYEG", az alsóban középen „KORONA", kétoldalt az értékszám. Betű- és számtípus kövér antikva. A bélyegképet vastag keretvonal zárja. Képméret 18×25 mm.

(PAe) Mint a (PAd), de az alsó mező egyforma magasságú „többjegyű értékszám KORONA" szöveggel.

A belföldi szállítólevelek magyar, magyar/horvát, magyar/olasz, a nemzetközi forgalmúak magyar/francia–német, illetve magyar/francia szöveggel készültek 1900–1914-ig. A nemzetköziek 1918-ig magyar–francia szövegűek. Belföldre valamennyit, külföldre csak a nemzetközieket lehetett használni. 1918 januártól októberig mind a bel-, mind a nemzetköziek csak magyar–francia, a horvátországiak magyar–horvát szövegűek. 1918 novemberétől a szöveg egységesen magyar–francia.

1900. (1899. X–1908. I. ?.)

A 180×120 mm méretű egyszerű szállítólevél függőleges osztóvonallal elválasztott 45×120 mm-es szelvényből és 135×120 mm-es törzslapból áll. A törzslapot jobb szegélyétől 38–40 mm-re egy függőleges osztóvonal két hasábra bontja. A bal hasáb jobb felső sarkában (PAa) illetékjegy. A szelvény osztóvonala és az illetékjegy között felül egy vagy kétsoros felírás, klasszicista antikva betűkkel „Postai szállítólevél.", a magyar–horvát szövegűeknél „Postai szállítólevél./Poštanski teretni list.", a magyar–olasz szövegűnél „Postai szállítólevél./Littera di porto.", a magyar–francia szövegűnél „Postai szállítólevél./Bulletin d' expédition.", végül a magyar–francia–német szövegűeknél „Postai szállítólevél./Bulletin d' expédition. – Postbegleitadresse." Az egyszerű szállítólevelek papírja sárgáshomok. Nyomásszín kék. A nyomdai ív 18 db űrlapot tartalmazott.

Az utánvételes szállítólevél két összehajtott lapból áll, teljes mérete 180×240 mm. Az első lap beosztása, mint az egyszerűnél. Felírás az egyszerű szövegén kívül a magyar szövegnél „...../Utánvétel....", a magyar–horvátoknál „...../Poštanski tovarni list/Pouzetba....", a többin, mint az egyszerűnél. A második lap felírása a magyar szövegűnél „Posta-utánvételi lap.", a magyar–horvátnál „Posta-utánvételi lap./Pouzetbena karta.", a magyar–olaszon „Posta-utánvételi lap/Certificato di rivalsa.", a magyar–francián „Posta-utánvételi lap/Mandat de remboursement.", a magyar–francia–németen „Posta-utánvételi lap./Mandat de remboursement. – Nachnahmeschein." Az utánvételes szállítólevelek papírja zöldeskék. Nyomásszín kék.

A nyomdai ív 9 db űrlapot tartalmazott. *Vízjel* Gy I., feltehetően mind a nyolc állása előfordul.

Egyszerű szállítólevelek	*Utánvételes szállítólevelek*
10 fillér kék/homoksárga (magyar)	10 fillér kék/zöldeskék (magyar)
10 fillér kék/homoksárga (magyar – horvát)	10 fillér kék/zöldeskék (magyar – horvát)
10 fillér kék/homoksárga (magyar – olasz)	10 fillér kék/zöldeskék (magyar – olasz)
10 fillér kék/homoksárga (nemzetközi) (magyar – francia)	10 fillér kék/zöldeskék (nemzetközi) (magyar – francia)
10 fillér kék/homoksárga (nemzetközi) (magyar – francia – német)	10 fillér kék/zöldeskék (nemzetközi) (magyar – francia – német)

Példányszám: egyszerű szállítólevél 8 273 000 db, utánvételes 29 849 500 db. Az adatok megközelítőek, nyelvenkénti megosztásuk megállapíthatatlan.

Forgalmi idő: 1900. II-től – kifogytukig.

1908. (1908. II. ? – 1913. XI.) Írásmódváltozás.

Az előzővel mindenben megegyező kibocsátás, de a szövegben előforduló összes *cé* betűt az eddigi „cz" írásmód helyett „c"-nek szedték.

Egyszerű szállítólevelek	*Utánvételes szállítólevelek*
10 fillér kék/homoksárga (magyar)	10 fillér kék/zöldeskék (magyar)
10 fillér kék/homoksárga (magyar – horvát)	10 fillér kék/zöldeskék (magyar – horvát)
10 fillér kék/hommoksárga (magyar – olasz)	10 fillér kék/zöldeskék (magyar – olasz)
10 fillér kék/homoksárga (nemzetközi) (magyar – francia)	10 fillér kék/zöldeskék (nemzetközi) (magyar – francia)
10 fillér kék/homoksárga (nemzetközi) (magyar – francia – német)	10 fillér kék/zöldeskék (nemzetközi) (magyar – francia – német)

Példányszám. 1910-ig bezárólag egyszerű űrlap 35 108 600 db, utánvételes 14 613 700 db készült. Adatok megközelítőek, nyelvenkénti megoszlásuk megállapíthatatlan.

Forgalmi idő: 1908. III – kifogytukig.

1914. (1913. XII. ? – 1916. IX., az egyszerű, magyar szövegű űrlapok 1917. V., a több nyelvűek 1918. I.) Szövegváltozás.

A törzslap jobb hasábjában szerif nélküli antikva betűkkel az árunyilatkozatra vonatkozó 17 soros jegyzet (J_1), az utánvételes lapokon a jegyzet csonka sorait kis négyzetekkel egészítették ki (J_2). Az első kiadások még jegyzet nélkül (J_0) készültek. A *cé* betű az első kiadásoknál „c" alakban is előfordul (m_1), majd ismét egységesen „cz" (m_2). Nyomdajelzés MV/4a. Háromnyelvűek már nem készültek.

Egyszerű szállítólevelek		*Utánvételes szállítólevelek*	
10 fillér kék/homoksárga (magyar)	*a)* J_0	10 fillér kék/zöldeskék (magyar)	*a)* J_0, m_2
	b) J_1		*b)* J_2, m_1
10 fillér kék/homoksárga (magyar – horvát)	*a)* J_0	10 fillér kék/zöldeskék (magyar – horvát)	*a)* J_0, m_2
	b) J_1		*b)* J_2, m_1
10 fillér kék/homoksárga (magyar – olasz)	*a)* J_0	10 fillér kék/zöldeskék (magyar – olasz)	*a)* J_0, m_2
	b) J_1		*b)* J_2, m_1
10 fillér kék/homoksárga (nemzetközi)	*a)* J_0	10 fillér kék/zöldeskék (nemzetközi)	*a)* J_0, m_2
	b) J_1		*b)* J_2, m_1

Forgalmi idő: 1914. I–kifogytukig. (A magyar–horvát és magyar–olasz szövegűek 1918. X-ig.)

1916. (1916. XI–1918. I., a csak magyar szövegűek 1917. V.) Utánvételi lapváltozás.

Az utánvételi lap törzslapjának jobb felső sarkában (Aa) postai értékjegy. Különben, mint az 1914. évi kibocsátás. Jegyzet J_1 és J_2, szedés mindig „cz"-vel. Magyar–olasz szövegűek nem készültek.

Utánvételes szállítólevelek

10+2 fillér kék/zöldeskék (magyar)

10+2 fillér kék/zöldeskék (magyar–horvát)

10+2 fillér kék/zöldeskék (nemzetközi)

Forgalmi idő: 1916. XII–kifogytukig (a magyar–horvát szövegűek 1918. X.).

1918. (1918. I–X.) Méretváltozás.

Az egyszerű űrlap 160×90, az utánvételes 160×180 mm. Jegyzet J_1 és J_2. A *c* írásmódja mindig *cz*. Nyomdajelzés NV/2a. A nyomdai ív az egyszerű szállítóleveleknél 32 db, az utánvételeseknél 16 db űrlapot tartalmazott. A belföldi forgalomba is magyar–francia szövegű űrlapot használtak, tehát a belföldi és nemzetközi űrlap közötti különbség megszűnt.

Egyszerű szállítólevelek

10 fillér kék/szürkéssárga J_1 (magyar–francia) w=1918.

10 fillér kék/szürkéssárga J_1 (magyar–horvát) w=1918.

Utánvételes szállítólevelek

10+2 fillér kék/zöldeskék J_2 (magyar–francia) w=1918.

10+2 fillér kék/zöldeskék J_2 (magyar–horvát) w=1918.

1918. (1918. XI–XII.) Köztársasági űrlapok.

Az egyszerű űrlapokon, valamint az utánvételesek első lapján (PAb) illetékjegy, az utánvételi lapon (Ad) postai értékjegy. A szövegben előforduló összes „kir." szócska helye üres. Nyomdajelzés NI/3. Minden űrlap magyar–francia szöveggel készül.

10 fillér kék/szürkéssárga (egyszerű) w=1918.
10+2 fillér kék/zöldeskék (utánvételes) w=1918.

Forgalmi idő: 1918. XII–kifogytukig.

1918. (1918. XII–1920. V.) Illetékbélyeg-változás.

Az egyszerű szállítólevelek, valamint az utánvételesek első lapjának illetékértékjegye (PAc), az utánvételi lap postai értékjegye (Ad). Nyomdajelzés NI/3, 1919-től NI/5.

10 fillér kék/szürkéssárga (egyszerű) w=1918., w=0

10+2 fillér feketéskék/sötétkék (utánvételes) w=1918., w=0

Forgalmi idő: 1919. I–kifogytukig.

1922. (1921. X–XI.) Díjemelés.

Illetékbélyeg (PAd), az utánvételi lapokon postai értékjegy (Ad). Nyomdajelzés NV/2a. Az első kiadás árjelzés nélkül, a következők árjelzése ÁI/3a. Papír félkarton.

1 Korona sötétkék/sárga w=1921. (egyszerű)

1 Korona (1K.20 fill.) sötétkék/sárga w=1921. (egyszerű)

1 Korona sötétkék/kék w=1921. (utánvételes)

1 Korona (1 K. 30 fill.) sötétkék/kék w=1921. (utánvételes)

Forgalmi idő: 1922. I. 1 – kifogytukig.

1922. (1922. I – 1923. III.) Méretváltozás.

Az egyszerű űrlapok 175×120 mm, az utánvételesek 172×1240 mm nagyságban készülnek. A törzslap jobb oldali hasábja szövegének csonka sorait kis négyzetekkel egészítették ki. Nyomdajelzés és árjelzés nélkül. A nyomdai ív ismét 18, illetve 9 db űrlapból áll.

1 Korona [1 K 20 fill.] sötétkék/halványsárga (egyszerű)

1 Korona [1 K 20 fill.] sötétkék/kók (utánvételes)

Forgalmi idő: 1922. II – kifogytukig.

1924. (1923. XII – 1924. X.) Díjemelés.

Pénzügyi illetékbélyeg (PAe). Szövegben a „*cz*" helyett ettől kezdve „*c*".

50 Korona sötétkék/halványsárga (egyszerű)

50 Korona sötétkék/zöldeskék (utánvételes)

Forgalmi idő: 1924. I – kifogytukig.

1924. (1924. XI – 1925. VIII.) Díjemelés. Nyomdajelzés NV/2a., az 1925-ös kiadásoknál nyomdajelzés nélkül. *Vízjel* Gy IV., még csak az álló helyzetű állásait ismerjük.

100 Korona sötétkék/sárga (egyszerű)
a) w = 1924.
b) nyomdajelzés nélkül

100 Korona sötétkék/zöldeskék (utánvételes)
a) w = 1925
b) nyomdajelzés nélkül

Forgalmi idő: 1924. X – kifogytukig.

1925. (1925. IX – 1926. I.) Méret- és szövegváltozás.

Az egyszerű űrlapok nagysága 176 – 180×125 mm, az utánvételeseké 176 – 180×250 mm. A törzslap felső részén vízszintes vonal felett „RAGSZÁMOK:".

100 (200) Korona sötétkék/sárga (egyszerű)

100 (300) Korona sötétkék/zöldeskék (utánvételes)

Forgalmi idő: 1925. X. 1 – 1927 eleje.

A forgalmi idő végét a legtöbb kibocsátásnál „kifogytukig"-gal jelöltük. A mindenkori új szállítólevelek forgalomba bocsátásakor a régieket nem vonták ki, hanem azokat a hivatalok készletük elfogytáig használták. A központi értékcikkraktárban, valamint az Állami Nyomda készletraktárában sok kibocsátásból – beleértve a magyar – horvát és magyar – olasz szövegűeket is – nagy mennyiség maradt vissza. Takarékossági okokból ezeket 1919 januárjától felhasználásra kiadták. Mind ezeknél, mind az inflációs kibocsátásoknál a mindenkori díjemelésnek megfelelő illetékkülönbözetet illetékbélyegben, az eladási árkülönbözetet levél-, portó- vagy hivatalos bélyeg felragasztásával rovatták le. Nagy különbözetnél, amikor megfelelő, alacsony címletű bélyegek már nem állhattak rendelkezésre, mind az illetéket, mind az eladási árat készpénzben rótták le. A pengőérték bevezetése után, általában 1927 elején valamennyi régi űrlap használata megszűnt.

A második korszak bélyegképeinek rajza (620. és 621. ábra):

(Ba). Álló téglalap alakú színes mező közepén a papír színében előtűnő napkorong, benne a magyar korona rajzával. A mező felső szélén antikva betűkkel „MAGYARORSZÁG" felírás, az alsó szegélyen szerif nélküli antikva

(Ba)

(Bb)

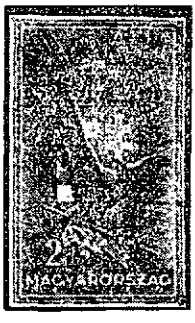
(Bc)

(Bh)

(Bd)

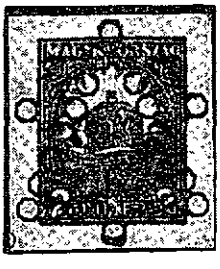
(Be)

(Bf)

(Bg)

(Bco)

(Bn)

620. ábra

betűkkel „FILLÉR" értékjelzés, ettől kétoldalt antikva típusú számjegyekkel az értékszám; valamennyi az űrlap színében. A bélyegképet belül egyenesvonalú, kívül cirádás keret övezi. A keretet a belső mezőtől körbefutó – a papír színében előtűnő – folyosó övezi. A bélyegkép mérete 19,5×23,5 mm. Tervezőjét még nem sikerült megállapítanunk. Azoknál az értékes nyomtatványoknál használták, amelyeknél a díjjegy a postai díjat képviselte.

Az eladási árat képviselő értékjegyekhez a forgalmi sorozat – Haranghy Jenő tervezte koronázási jelvényes – bélyegképet használták.

(Bb). Értékszámok antikva típusúak

(Bc). Értékszámok szerif nélküli antikva típusúak

Az 1933-ban kibocsátott raszteres mélynyomású nemzetközi forgalmú levelezőlapok bélyegképét Légrády Sándor tervezte.

(Bd). Egy világosabb külső és egy sötétebb belső 21,5×37 mm-es álló téglalap alakú kettős keretvonallal határolt halványabb árnyalatú háttérben kőszirten, kiterjesztett szárnyakkal álló, karmai között kardot tartó sas. A bélyegkép alsó részén két sötét vonal között sötét árnyalatú fekvő téglalap alakú mezőben a papír színében szerif nélküli antikva betűkkel „MAGYAR-

(Beo)

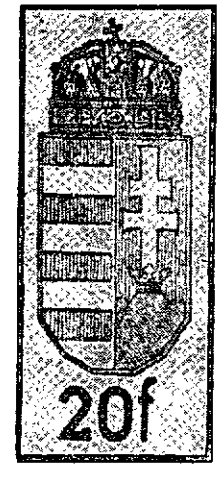
(Bi)

(Bm)

(Bk)

(Bj)

(Bl)

621. ábra

ORSZÁG" felírás. A jobb felső sarokban szerif nélküli antikva értékszám és nagy szerifes antikva betűvel „*f*" értékjelzés.

Ezt a bélyegképet az Állami Nyomda két alkalommal némileg módosítja. Még 1933-ban a belföldi levelezőlapok, valamint a csak az eladási árat jelző, néhányfajta értékes nyomtatvány értékjegyéhez, amelyeket könyvnyomással nyomtak.

(Be). A képméret 21 – 21,5 × 35,5 – 36,5 között változik. A szirten álló sas mögött a koronás magyar címer. A háttér vízszintes irányú sűrű vonalkázással. A külső keret összefüggő vastag vonal, a belső 0,75 mm hosszú, párhuzamos, a két függőleges oldalon vízszintes, a két vízszintes oldalon függőleges helyzetű, vonaldarabkákból áll. A belső keretet a kép hátterétől körbefutó, a papír színében előtűnő folyosó övezi. A vonalkázott háttér alulról számított 3. és 12. vonala vastagon nyomott. A két vastag vonal közötti vonalkázás a felírás – MAGYARORSZÁG – betűinek megfelelően megszakított. Így a vonaldarabkák végei képezik a betűk körvonalát. Hasonló megoldással a szikla rajzától balra, a felírás felett, a háttér vonalkázásából a papír színében az értékszám tűnik elő, amelyet – de már a szikla rajzán – az „*f*" értékjelzés követ.

Ezt a bélyegrajzot 1935-ben raszteres mélynyomáshoz ismét módosították.

(Bf). A keret 1 mm vastag 22 × 37 mm nagyságú egyszerű vonal. A háttér nem vonalkázott, hanem a folyosóktól befelé, a címerrajz körvonaláig sötétedő tónusú. A felírást elválasztó két vastag vonal helyett a két függőleges folyosóból kiinduló két vízszintes folyosó hasítja ki a felírásmezőt.

(Bg). Ívelt vonalakkal határolt fekvő nyolcszög alakú stilizált díszítményes idom. Középen szabályos félkörökből képzett ötlevelű lóhere alakú mezőben stilizált „*2*"-es értékszám. A mező felett ívelten „BALATONÉRT" felírás, a mező alatt vízszintes szalagon „FILLÉR" értékjelzés. A balatoni feláras levelezőlapok felárértékjegye.

A postautalványoknak csak az eladási árát képviselő bélyegét 1939-től a forgalmi sorozat – Légrády Sándor tervezte – 2 filléres címletének rajzával nyomták.

(Bh).SACRA CORONA köriratú korona rajzzal

A takaréklapok értékjegye kétféle rajzzal készült.

(Bi). Középen a korona rajza, alatta antikva „20" értékszám. Ez alatt szerif nélküli antikva betűkkel „FILLÉR" értékjelzés. A rajz körül felírás félkörben „M. KIR. POSTATAKARÉKPÉNZTÁR". Az értékjelzés szélső betűiből kiindulva a felírást két oldalról cserfalomb övezi úgy, hogy a bélyegkép közel ellipszis alakot ölt. Mérete 26 × 15 mm.

(Bj). Koronás magyar címer, alatta szerif nélküli antikva számjegyekkel és betűvel „20 f". Keretvonal nélkül. Méret 19,5 × 53 mm.

(Bk). A (Ba) bélyegkép 20 filléres értékfokozatának felülnyomással 10 fillérre való átalakítása. A 20 – 20 értékszámot egy-egy 3,75 × 3,75 mm-es négyzettel nyomták át. Az új „*10*"-es értékszám a korona közepére került 4,5 mm magas, kövér, szerif nélküli antikva típusú számjeggyel.

(Bl). A (Ba) bélyegkép 20 filléres értékfokozatának felülnyomással való érvénytelenítése. A felülnyomás 18 mm magas és 6 mm vastag „*X*".

(Bm). A (Bf) bélyegkép 10 filléres értékfokozatának felülnyomással való

érvénytelenítése. A „10 f" értékszámot és jelzést 9×4,5 mm-es, az árjelzést 13,5×2 mm-es fekete téglalap alakú felülnyomással látták el.

(Bn). A (Bg) felárértékjegy érvénytelenítése. Az értékjelzést 13,5×2 mm-es, a *BALATONÉRT* felírást és az értékszámot három ugyanilyen — összesen 13,5×6 mm — fekete léccel nyomták át.

Az iskolai célra kibocsátott értékes nyomtatványok (Ba), (Bc) és (Be) rajzú díjjegyeinek érvénytelenítésére a Bo-val jelzett felülnyomást — vörös színnel — alkalmazták.

(Bo). 21 db kereken 3×3 mm nagyságú közel 0,5 mm oldalvastagságú szabályos nyolcszöget egy vízszintes alapú közel egyenlőoldalú háromszög mentén, érintőlegesen helyeztek el. Az alap közepe alá, valamint az ezen fekvő két csúcsidom fölé alulról az ötödik nyolcszöggel egy magasságban még egy-egy hasonló idomot helyeztek. Így az összesen felhasznált 24 db nyolcszög egy hatágú csillag benyomását kelti. Az így érvénytelenített bélyegképeket (Bao), (Bco) és (Beo)-val jelöljük. Az eladási árat, mivel azt az űrlapokon nem tüntették fel, a felsorolásban zárójelbe foglalva adjuk meg.

A nyomás. A pengő értékű díjjegyes nyomtatványokat az Állami Nyomda általában könyvnyomással egy menetben készítette. Kivételt képeznek 1933-tól a nemzetközi forgalmú, 1935-től a belföldi postai képeslevelezőlapok, amelyek raszteres mélynyomással készültek, valamint 1933-tól a takaréklapok, amelyeket ezentúl két menetben nyomtak.

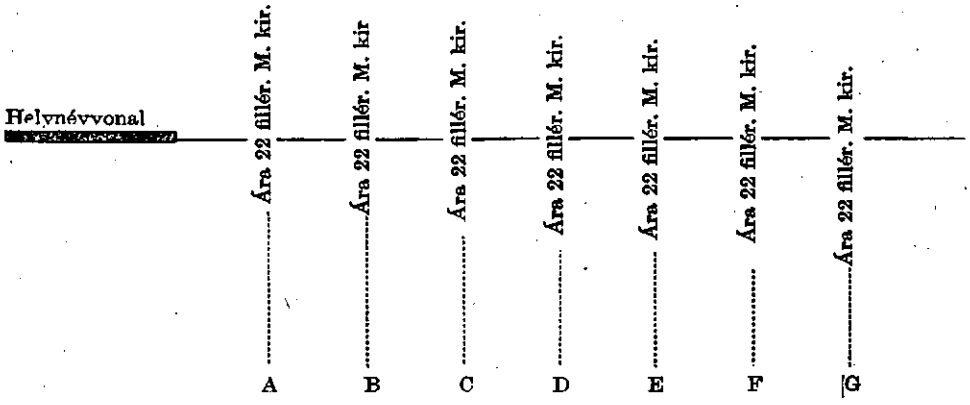
A nyomóeszközök. A bélyegképek és címerrajzok eredeti metszetei, anyamintái és nyomódúcai ugyanúgy készültek, mint az első korszakban. A nyomólemezek összeállítása is azokhoz hasonló elvek szerint történt.

A díjjegyes nyomtatványok változó szövegcsoportjaiból és részeiből csak az új változatokat rögzítjük. A régiek közül itt is előfordulók jelölésének értelmezését a koronaértékű nyomtatványok leírásánál találjuk meg.

A postakürtös koronával együtt háromféle címerrajz fordul elő. A régiek közül a (C3) és (c1), valamint az új

(C6). Koronás címer, alatta balra néző postakürt. A címert övező tölgy- és babérágat alul szalag köti össze, amelynek harmonikaszerűen összehajtott két szára a kürt két oldalán tűnik elő.

A pengőértékű értékes nyomtatványok használati idejének egyik szakaszában az árjelzést az NI helyű nyomdajelzés elé szedték. A helynévvonalhoz viszonyított helyzete alapján hét változata ismert. Ezeket a nyomdajelzés változatokhoz hasonlóan összefoglaltuk, megkülönböztetésül azonban az ábécé egymás utáni nagybetűivel jelöltük.

A régi árjelzés változatok közül az 1. ismétlődik és mint új belép a nagybetűs és a kétnyelvű magyar rutén.

4... ÁRA Y FILLÉR

5... Ára y fillér./Цѣна у филлеров.

A feladó

A vonatkozó adatok feltüntetésére szolgáló nyomtatványrész régi 3 változata mellett 8 új tűnik fel.

4.....Feladó neve és lakása: .....
.....
5.....Feladó neve és lakása: .....
Adresse de l'expediteur .....
6.....Feladó: .....
.....
7.....Feladó: .....
Expediteur:
8.....FELADÓ:

9.....Feladó: .....
Подаватель:
10..... Feladó neve: .....
Lakása: .....
11.....Feladó neve és lakása: .....
Nom et domicile de l'expediteur:
.....
.....

A jegyzetek. A régiek közül egy sem fordul elő

26 ..... Külföldi forgalmban mindkét lapon a feltüntetett értéket a díjszabásnak megfelelően postabélyeggel ki kell egészíteni.

27 ..... Távolsági vagy külfölddel való forgalomban a feltüntetett értéket a mindenkor díjszabásnak megfelelően postabélyeggel ki kell egészíteni.

28 ..... Ez a levelezőlap csak Ausztriába, Cseh-Szlovákországba, Lengyelországba, Németországba, Olaszországba s gyarmataiba és Romániába használható. Egyéb külföldi országba még 4 filléres postabélyeget kell felragasztani.

29 ..... Külfölddel való forgalomban a feltüntetett értéket a mindenkori díjszabásnak megfelelően postabélyeggel ki kell egészíteni.

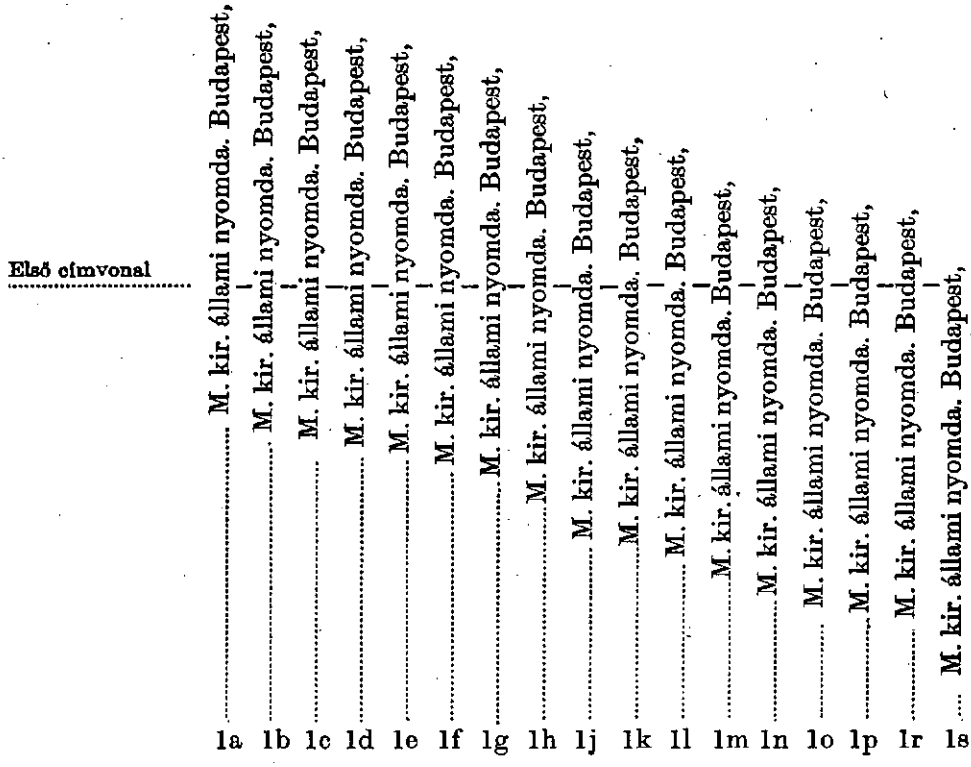
30 ..... Külföldi forgalomban a bérmentesítési díjat a díjszabásnak megfelelően postabélyeggel ki kell egészíteni.

A nyomdajelzés. A régiek közül a 2. és 4. használatos.

7. .... M. KIR. ÁLLAMI NYOMDA. BUDAPEST, w.

Az NI helyen előforduló nyomdajelzésnek a helynévvonalhoz viszonyított változatait a koronaértékű nyomtatványok korában közölt összefoglalásban találjuk meg. Az ugyanezen a helyen alkalmazott árjelzésnél a nyomdajelzés kezdete minden esetben, más helyre nyomott árjelzésnél pedig egyes esetekben előfordul, hogy az a helynévvonal fölé kerül. Az ilyenkor adódó változatokat az *első címvonalhoz* – pontosabban, ha a címhely rövid vonallal kezdődik az *első hosszú címvonalhoz* – viszonyítjuk.

Az NIV. helyű nyomdajelzés változatait ugyancsak így határozzuk meg. A változatokat – az NI helyen eddig kilenc, az NIV-en nyolc félét ismerünk – a hivatkozottakhoz hasonlóan, de együttesen foglaltuk össze azzal az eltéréssel, hogy ezeket 1a., 1b., 1c., stb-vel jelöltük.

Az NI helyre nyomott *árjelzést* és *nyomdajelzést* a felsorolásban mindig zárójelbe foglalva – pl. (B+1f) – adjuk meg.

Az NIII. helyű nyomdajelzés helyzetváltozatait az osztóvonal bal széléhez viszonyítjuk. Az eddig meghatározott öt félét az előzőekhez hasonlóan foglaltuk össze; jelölésükre azonban Oa., Ob., stb., betűpárt használjuk

Függőleges osztóvonal

M. kir. állami nyomda ..... Oa

M. kir. állami nyomda ..... Ob

M. kir. állami nyomda ..... Oc

M. kir. állami nyomda ..... Od

M. kir. állami nyomda ..... Oe

A sorozatjelzés

A régiek nem ismétlődnek. Az új egy alakban — nagybetűhöz kötőjellel kapcsolt sorszám — fordul elő. Jelképe:

3 ... X—x. ahol az *X* a sorozatot jelző A-tól E-ig valamely nagybetűt, az *x* pedig 1-től 16-ig bármlyik sorszámot jelentheti.

A koronaértékűek csoportosításánál az egyes címekben a csoportokat arab számmal, azokon belül az alcsoportokat kisbetűkkel jelöltük. Azért, hogy az azonos értékes nyomtatványokat könnyen összeilleszthessük mind a pengőérték, mind a forintérték korszakában azonos csoport- és alcsoport jelzést alkalmazunk. Más szóval ha valamelyik nyomtatványfajtát valamelyik korszakban nem használnak, annak *sorszámát*, illetve *betűjelét* átugorjuk, tehát a címekből kihagyjuk.

A forgalmi idő végét csak azoknál az űrlapoknál adjuk meg, amelyeket a forgalomból kivontak. A többinél „kifogytukig" kifejezést használjuk. Természetesen ezeknél ha díjszabás változás történt az annak megfelelő *díjpótló*, illetve *árpótló* levélbélyeget fel kellett ragasztani, illetve azokat a bérmentesítőgépek gépbélyegének lenyomatával kellett ellátni. A második inflációnál mind a *díj-*, mind az *árpótlást* készpénzben is le lehetett róni. Mint értékjegyes nyomtatványoknak a legkésőbbi használati ideje valamennyinél *1945. október 31-vel* zárul.

2. ZÁRT LEVELEZŐLAPOK

a) *Egyszerű zárt levelezőlap*

1926. (1926. VII—1930. X.)

Bélyegkép (Ba), *címerrajz* (C3), a kettő között felírás „ZÁRTLEVELEZŐLAP". *Címhely* CX., *feladó* FII/3a., *nyomdajelzés:* NI/2a. *Méret* 148×208 mm. Keretfogazás. Erős, sima, szürke kartonpapír. Háromféle színárnyalattal és vastagsággal: világosszürke 0,14, hamvasszürke 0,18 és zöldesszürke 0,1 — 0,16 mm.

16 [18] fillér sötétibolya/zöldesszürke
w=1926., 1930. f
a) sötétibolya/hamvasszürke
w=1928. f
b) sötétibolya/világosszürke
w=1929. f.

Forgalmi idő: 1926. VIII-kifogytukig.
1930. (1930. IX—1933. V.) Díjemelés.

Árjelzés ÁII/1a, *nyomdajelzés* NI/2a. Csak a zöldesszürke papíron készült, amely halvány és sötét árnyalatú.

20 (22) fillér vörös/zöldesszürke
w = 1930., 1931., 1932.
Á+N = (B+1m), (B+1n)

Forgalmi idő: 1930. XII-kifogytukig

1933. (1933. V – 1934. III.) Bélyegkép és elrendezésváltozás.

Osztott címoldal a felírástól a nyomdajelzésig terjedő vastag osztóvonallal. *Bélyegkép* (Be), címerrajz nélkül. Felírás az osztóvonal felett középen „ZÁRT-LEVELEZŐLAP". *Árjelzés* ÁI/1d., *címhely* CXI., *feladó* FIII/6a., *nyomdajelzés* NIII/2d. Papír 0,15 – 0,16 mm vastag zöldesszürke és hamvasszürke.

20 (22) fillér vörös/zöldesszürke
w = 1933. Od

a) vörös/hamvasszürke
w = 1934. Oe

Forgalmi idő: 1933. VI-kifogytukig.

1934. (1934. IV – 1943. VI.) Ár és elrendezésváltozás.

Címoldal osztatlan. Felírás a díjjegytől balra középen „ZÁRT LEVELEZŐLAP". *Árjelzés* ÁI/1d., *címhely* CX., *feladó* FV/6a., *nyomdajelzés* NIII/2d. A hosszú nyomási idő alatt mind a papiros, minőségének, mind színének változása széles skálát mutat. Vastagsága 0,12 – 0,22 mm között minden méretben előfordul. A hivatalos hamvasszürke sötét és világos árnyalatán kívül az élénk és halvány zöldesszürke, az olajszürke, világosszürke, barnásszürke és homokszürke színváltozatok ismertek. A vörös nyomásszín a homályos barnásvörőstől a sötétvörösön át az élénkvörösig változik.

20 (20) fillér vörös/hamvasszürke
w = 1934-től 1943-ig valamennyi évszám

Forgalmi idő: 1934. V – kifogytukig.

1943. (1943. VII – X.) Díjemelés.

A bélyeg értékszáma és az eladási ár változott. Feltehetően egy kiadásban készült, mert előállítását 1943. október végén beszüntették. Papírvastagság 0,22 mm.

30 (30) fillér vörös/hamvasszürke, w = 1943.

Forgalmi idő: 1943. VIII – 1945. X. 31.

b) *Hirdetéses zárt levelezőlap*

1930. (1930. XI.)

Bélyegkép (Ba), *címerrajz* nélkül. Felírás a díjjegytől balra középen: „THO-MA-ZÁRT-LEVELEZŐLAP a helyi forgalom számára." *Címhely* XCIV., *feladó:* FVI/10a., *jegyzetek* JI/27., valamint a JIV. helyen: „M. kir. Keresk. Min. 73647/1930. sz. hat. alapján: „Ezt a küldeményt a postahivatalok nem cserélik be." *Nyomdajelzés:* NI/2a. Belül különféle hirdetésszöveggel, alattuk „1. évf. 1. sz. 6500 db." Méret 149 × 210 mm, összehajtva 149 × 105 mm. Papír vastagság 0,26 mm.

10 fillér barna/szürkésfehér, w = 1930.

Forgalmi idő: 1930. XII – feltehetően 1932.

3. NYÍLT LEVELEZŐLAPOK

a) *Belföldi egyszerű és válaszos levelezőlap*

1926. (1926. II – 1929. XI.)

Osztott címoldal. *Bélyegkép* (Ba), *címerrajz* (C3), közöttük *felírás* nagyszerifes antikva betűkkel, „LEVELEZŐ-LAP". *Címhely* CIV., *feladó* FI/3a., *nyomdajelzés* NI/2a. Az osztóvonal a helyi- és távolsági forgalmú lapnál körülbelül középen, a felírás alatt kezdődik és a lap széléig tart. Méret 148 × 105 mm.

A válaszos levelezőlapok osztóvonala a bal szegélytől 3 mm-re fekszik s csupán a felírás és JI. jegyzet között húzódik. Az első lap felírása „VÁLASZOS LEVELEZŐ-LAP/CARTE POSTALE AVEC RÉPONSE PAYÉE", a másodiké „LEVELEZŐ-LAP/(VÁLASZ)/CARTE POSTALE/(RÉPONSE)". Mindkét lapon a *címhely* CV., a *feladó* FII/5g., az első lapon *jegyzet* JI/2a. Méret 150 × 212 mm. A két lapot színes átütés választja el.

Papír 0,20 – 0,26 mm között váltakozó vastagságú, vízjel nélküli kartonpapír. Színváltozatai halványsárga, szürkéssárga, barnássárga és halvány okkersárga. A nyomás színe élénk, sötét, halvány és világos árnyalatokkal.

4[5] fillér vörösibolya/sárga (helyi)
w = 1926., 1927., 1928., 1929. a és b

8[9] fillér olajzöld/sárga (távolsági)
w = 1926., 1927., 1928., 1929. a és b

8 + 8[18] fillér olajzöld/sárga (válaszos)
w = 1926. r + s

Forgalmi idő: 1926. III-tól a távolsági, VI-tól a helyi és VIII-tól a válaszos – kifogytukig.

1929. (1929. XII – 1930. X.) Szöveg és beosztásváltozás.

A helyi lap *felírása* „LEVELEZŐ-LAP/a helyi forgalom számára." *Jegyzet* JI/27a. A távolsági lapnál a *feladó* FI/4a., a *jegyzet* JI/29a. Válaszos lap nem készült.

4[5] fillér vörösibolya/sárga (helyi)
w = 1929., 1930. Ir

8[9] fillér olajzöld/sárga (távolsági)
w = 1930. a

Forgalmi idő: 1929. XII –, a távolsági 1930. III – kifogytukig.

1930. (1930. XI – 1933. V.) Díjemelés.

Az értékszám változáson kívül a helyi lap *feladó* része is FI/4a. A távolsági lap első kiadása még árjelzés nélkül ($Á_0$)., különben valamennyi ÁII/1a. árjelzéssel készült. A válaszos lap 1933-as kiadásánál az árjelzés mindkét lapon szerepel.

6(7) fillér sárgászöld/sárga (helyi)
w = 1930., 1931., 1932. (E + 10)

10(11) fillér őzbarna/sárga (távolsági)
a) w = 1930. A_0 a
b) w = 1930., 1931., 1932. (D + 1p)

10 + 10(22) fillér őzbarna/sárga (válaszos)
a) w = 1930. (B + 11) + s
b) w = 1933. (C + 1h) + (A + 1f)

Forgalmi idő: 1930. XII – kifogytukig.

1933. (1933. VI – 34.II.) Értékjegy és elrendezésváltozás.

Bélyegkép (Be), a címerrajz ettől a kibocsátástól kezdve elmarad. Az osztóvonal valamennyi lap közepére került. Az egyszerű lapok *megnevezése (felírás)* MI.: „LEVELEZŐLAP", a válaszosok első lapjáé a szokásos helyen „VÁLA-

SZOS LEVELEZŐLAP mint eddig", a másodiké MI: „LEVELEZŐLAP 2., 3. és 4 sor mint eddig". *Címhely* CV., *nyomdajelzés* NIII/2d., *feladó* az egyszerűeknél FIII/6a., a válaszosoknál FIII/7g. *Árjelzés* valamennyi lapon egységesen ÁI/1g.

6(7) fillér sárgászöld/homoksárga (helyi)
w=1933.
10(11) fillér sötétzöld/homoksárga (távolsági)
w=1933. Oa

10+10 (22) fillér sötétzöld/homoksárga (válaszos)
w=1933., 1934. Oe+Oe

Forgalmi idő: 1933. VII–, a helyiek 1933. IX–kifogytukig.
1934. (1934. III–1938. VI. ?) Árváltozás.
Az eladási ár megegyezik a benyomott díjjegy árával.

6(6) fillér sárgászöld/homoksárga (helyi)
w=1934., 1935., 1936., 1937. Ob
10(10) fillér sötétzöld/homoksárga (távolsági)
w=1934., 1935., 1936., 1937., 1938. Ob

10+10 (20) fillér sötétzöld/homoksárga (válaszos)
w=1934., 1935., 1937., 1938. Oc+Oc

Forgalmi idő: 1934. IV. 1–kifogytukig.
1938. (1938. VI.?–1941.IX.) Nyomdajelzés és felírás változás.
A válaszos lapok első lapjának magyar nyelvű szövege „LEVELEZŐLAP VÁLASZLAPPAL", *nyomdajelzés* valamennyi lapon NIV/2a. A távolsági lap nyomását – színváltozás miatt – 1940. novemberében megszüntették.

6(6) fillér sárgászöld/homoksárga (helyi)
w=1938., 1939., 1940., 1941. Id
10(10) fillér sötétzöld/homoksárga (távolsági)
w=1938., 1939., 1940. 1g

10+10(20) fillér sötétzöld/homoksárga (válaszos)
w=1938., 1939., 1940., 1941. 1j+1e

1939. (1939. VI–1940. XII.) Kárpátaljai – kétnyelvű – kibocsátás.
Megnevezés (felírás) magyar/rutén nyelven MI.: „LEVELEZŐLAP/ ПОШТОВА КАРТОЧКА". *Árjelzés* ÁI/5a., *feladó* FIII/9a., *címhely* és *nyomdajelzés*, mint eddig. A papír vastagsága 0,26–0,30 mm.

6(6) fillér sárgászöld/homoksárga (helyi)
w=1939. 1a

10(10) fillér sötétzöld/homoksárga (távolsági)
w=1939., 1940. 1a

Forgalmi idő: 1939. VII–kifogytukig.
1941. (1940. XII–1941. VIII.) A távolsági lap színváltoztatása.

10(10) fillér ibolyabarna/homoksárga (távolsági)
w=1940., 1941. 1g.

Forgalmi idő: 1941. I.–kifogytukig.
1941. (1941. X–1943. VI., a 12 filléresek 1944. IX.) Díjemelés.
Az új értékszámoktól eltekintve változatlan kibocsátás. A papír vastagsága 0,16–0,20 mm.

8(8) fillér sárgászöld/homoksárga (helyi, magyar)
w=1941., 1942., 1943. 1g.
8(8) fillér sárgászöld/homoksárga (helyi, rutén)
w=1943. 1b.

12(12) fillér ibolyabarna/homoksárga (távolsági, magyar)
w=1941., 1942., 1943., 1944. (1943. VIII. 1-től helyi) 1g.

12(12) fillér sötétzöld/homoksárga (távolsági, rutén)
w = 1941. (1943. VII. 1-től helyi) 1c.

12+12(24) fillér ibolyabarna/homoksárga (válaszos, magyar)
w = 1941., 1942., 1943., 1j+1e

Forgalmi idő: 1941. XI – 1945. X. 31 (rutének legfeljebb 1944. X.).

1943. (1943. VIII. – 1944. IX.) Díjemelés. Papírvastagság 0,17 – 0,26 mm.

18(18) fillér sötétzöld/homoksárga (távolsági)
w = 1943., 1944. 1g.

18+18(36) fillér sötétzöld/homoksárga (válaszos)
w = 1943., 1944. 1k+1f

Forgalmi idő: 1943. IX – 1945. X. 31.

1944. (1944. XI.) Gettóposta.

A budapesti gettóban berendezni tervbevett postahivatal részére az egyszerű helyi és távolsági levelezőlapokat a bal alsó és jobb felső sarkot összekötő átló irányában 20 mm széles sárga sávval felülnyomták.

12(12) fillér ibolyavörös/kanárisárga/homoksárga (helyi)
w = 1944. 1g. Példányszám 49.859 db

18(18) fillér sötétzöld/kanárisárga/homoksárga (távolsági)
w = 1944. 1g. Példányszám 49.804 db.

Forgalmi idő: a gettó postahivatal nem nyílt meg, így akkor forgalomba nem kerültek. A felszabadulás után, az értékcikk hiány miatt, 1945. elején a Budapest 4. postahivatalnál mint egyszerű levelezőlapokat hozták forgalomba. Eladási áruk 1945. VI. 15-től 32, illetve 38 fillér. Az első inflációs díjszabás életbelépésétől 1945. VII. 2-től a helyi forgalomban 1,42, illetve 1,48 P-őt, a távolságiban 1,82, illetve 1,88 P-őt kellett a 20 filléres eladási áron kívül postabélyegben felragasztani, vagy készpénzben leróni. Értékcikk jellegük szintén 1945. X. 31-vel szűnt meg.

b) *Nemzetközi forgalmú levelezőlap.*

1929. (1929. III – XII.)

Osztott címoldal. *Bélyegkép* (Ba), *címerrajz* (C3) közöttük *felírás* „LEVELEZŐ-LAP/CARTE POSTALE". *Címhely* CIV., *feladó* FI/3a. *nyomdajelzés* NI/2a., *jegyzet* JI/28. Méret 146×104 mm. Papír vastagság 0,26 mm.

16(17) fillér indigókék/sárga, w = 1929. c.

Forgalmi idő: 1929. IV – kifogytukig (feltehetően 1933. folyamán).

c) *Hirdetéses levelezőlap*

1926. (1926. VII.) Szelvényes levelezőlapfüzet.

Az 1926. évi kibocsátású helyi és távolsági levelezőlapok bal oldalához színes átütéssel elválasztott 30×105 mm-es szelvény csatlakozik, amelyre az engedményes forgalombahozó különféle hirdetőszöveget nyomatott. Egy füzet 10 db levelezőlapot tartalmazott. Felhasználáshoz a lapot az átütés mentén a füzetből kitépték.

4 fillér vörösibolya/sárgásfehér (helyi) (bal oldalt fogazott) w = 1926.

8 fillér olajzöld/sárgásfehér (távolsági) (bal oldalt fogazott) w = 1926.

Forgalmi idő: használatukra vonatkozó további adatokkal nem rendelkezünk.

1930. (1930. XI.) D. levél.

Bélyegkép (Ba), *címerrajz* nélkül. Osztott címoldal, az osztóvonal a lap bal szélétől 22 mm-re. Felírás a bélyegkép és osztóvonal között középen, felül „D-LEVÉL/(DÖMJÉN -LEVÉL. Törv. védve.)/a helyi forgalom számára." *Címhely* CXIV., *feladó* FVI/10a., *jegyzetek* JI/27., valamint a JIV. helyen: „M. kir. Keresk. Min. 73647/1930. sz. hat. alapján: „Ezt a küldeményt a postahivatalok nem cserélik be." *Nyomdajelzés* NI/2a. Méret 148×210, összehajtva – mint a válaszos levelezőlapok – 148×105 mm. A második lap hátoldalán balról 9 mm-re vastag osztóvonal. A bal hasáb bal felső sarkában „Magán közlemények:", a jobb hasábéban „Postai feljegyzések:" szöveg. A szétnyitott lap belső oldalán 143×200 mm-es keretbe foglalva 18 különféle hirdetés hétféle színnel nyomva. A keret alatt alul: „D.–LEVELEK EÖTVÖS UTCA 1. TELEFON: 164–33 ÉS 342–12 I ÉVF. 1 sz. TÖRV. VÉDVE". A papír 0,26 mm vastag.

8 fillér olajzöld/szürkésfehér (helyi), w = 1930. i

Forgalmi idő: 1930. XII – (feltehetően 1932).

d) *Belföldi képeslevelezőlap*

1935. (1935. III – ?) D. sorozat, raszteres mélynyomás.

Az osztott címoldalt váltakozó, stilizált tulipán és levélkékből képzett, 1,75 mm széles rajzos keretvonal – (B2) – övezi, mérete 140×97 mm (616. ábra). A bal hasáb felső részén 70×37 mm-es fekvő téglalapalakú keret – *a képhely* – foglal helyet. Ennek jobb oldalától mintegy 1 mm-es hézaggal indul az osztóvonal, amely az alsó keretvonalig – ugyanilyen hézaggal – tart. Az alsó keretvonaltól 9 mm magasságban vízszintes osztóvonal hasítja ki a feladó adatainak bejegyzésére szolgáló helyet. A képhelybe került a fajtánként változó 68×35 mm nagyságú tájkép, vagy látkép. A jobb hasáb szokásos helyén (Bd) *bélyegkép*. A látkép és díjjegy közötti rész közepén *címerrajz* (C6). A címer felett domborúan, alatta homorúan ívelt szalagból képzett felírásmező. A szalag oldalak harmonikaszerűen hajtogatottak, majd egymás felé fordulva középen stilizált csokorban találkoznak. Az így képződő keret mérete 38×21,5 mm. Felírás a szalagmező párban „MAGY. KIR. POSTA/+LEVELEZŐLAP+" *Árjelzés* ÁIII/4., *címhely* CVII., *feladó* FIII/8., *nyomdajelzés* NIII/7. A képhely keretvonala alatt a tájkép, vagy látkép megnevezése szerif nélküli antikva nagybetűkkel *magyar.–francia.–eszperanto.* nyelven, terjedelmének megfelelően egy, két-, vagy három sorban. *Sorozatjel* SII/3. A sorozatjel *D* betűje a keretvonal bal oldalának belső – (I) típus –, vagy külső – (II) típus – szegélyével egy vonalban kezdődik. A sorozat 15 lapból áll. (A 16. sorszámút L! a következő feláras képeslevelezőlapnál.) A papír 0,18 mm vastag, lágy, sima, sárgásfehér karton.

10 (10) fillér sötét feketészöld/sárgásfehér (távolsági), w = 1935.

D – 1. BUDAPEST: VÁROSLIGET, VAJDAHUNYAD VÁRA. – BOIS DE VILLE, CHATEAU FORT/DE VAJDAHUNYAD. – URBA ARBARETO, KASTELO VAJDAHUNYAD. (I)

a) téves nyomás: sorozatjel D – 16.

D–2. BUDAPEST: SZENT GELLÉRT FÜRDŐ. – BAINS ST.–GELLÉRT. – BANEJO ST.–GELLÉRT. (I)
D–3. BUDAPEST: LÁTKÉP A VÁRKERTBŐL. – VUE PRISE DU JARDIN DU PALAIS ROYAL./PANORAMO EL LA ĜARDENO DE REĜA PALACO. (I)
D–4. BUDAPEST: EZREDÉVI EMLÉK ÉS HŐSÖK EMLÉKKÖVE. – MONUMENT MILLÉNAIRE/ET SOLDAT INCONNU. – MONUMENTO DE MILJARO KAJ DE NEKONATA SOLDATO. (I)
D–5. SOPRON: SZENTHÁROMSÁG-TÉR. – PLACE DE LA SAINTE-TRINITÉ. – PLACO/DE LA SANKTA TRIUNUO. (I), (II)
D–6. ESZTERGOM: SZÉKESEGYHÁZ. – CATHÉDRALE. – KATEDRALO. (I)
D–7. SZÉKESFEHÉRVÁR: KÁROLY KIRÁLY-TÉR. – PLACE DU ROI CHARLES. – PLACO-REĜO KARLO. (I)
D–8. SÜMEG: PÜSPÖKI PALOTA. – PALAIS ÈPISCOPAL. – PALACO EPISKOPA. (I)
D–9. LAKODALOM SOMOGYBAN. – NOCE DANS LE COMITAT SOMOGY. – EDZIĜFESTO-EN DEPARTEMENTO SOMOGY. (I)
D–10. SZEGED: FOGADALMI TEMPLOM A RÉGI TORONNYAL. – L'ÉGLISE VOTIVE AVEC/L'ANCIENNE TOUR. – VOTA PREĜEJO KUN LA MALNOVA TURNO. (I)
D–11. FONÓK. – FILEUSES. – ŜPINAUTINOJ. (I)
D–12. ARATÓK. – MOISSONNEURS. – GRENRIKOLTANTOJ. (I), (II)
D–13. BALATON: TIHANYI ÖBÖL. – LAC BALATON: BAIE DE TIHANY. – LAGO BALATON/ GOLFO DE TIHANY. (I), (II)
D–14. BALATON: BALATONLELLEÉNÉL. – LAC BALATON À BALATONLELLE. – LAGO BALATON/ĈE BALATONLELLE. (I)
D–15. BALATON: VITORLÁSOK BALATONFÜRED ELŐTT. – LAC BALATON: YACHTS À BALATON-/FÜRED. – LAGO BALATON: VELŜIPOJ APUD BALATONFÜRED (I)

Forgalmi idő: 1935.V–1945. X. 31.

1935. (1935. III.) Feláras levelezőlap, raszteres mélynyomás.

Bélyegkép (Bf), címerrajz helyén *felárértékjegy* (Bg). E felett ívelt szalagrajzban *felírás* „LEVELEZŐLAP".

10+2 (12) fillér sötét feketészöld/sárgásfehér, w = 1935.

D–16. BALATON: VITORLÁSOK TIHANYNÁL. – LAC BALATON: YACHTS À TIHANY. – LAGO/BALATON: VELŜIPOJ APUD TIHANY.

Forgalmi idő: 1935. V–1937. XII. 31. A maradványkészleteket 1938. I. 15-ig kellett beszolgáltatni; a közönség birtokában levő lapokat a hivatalok *nem* cserélhették be. (A maradványkészletet az értékjegy és a felárértékjegy érvénytelenítésével – (Bm) és (Bn) bélyegkép – egy menetben a vízszintes osztóvonal felett „Postaszolgálati ügy." felülnyomással látták el. 1938. V-től mint postaszolgálati levelezőlapok kerültek felhasználásra).

1935. (1935. V.) Kisegítő kibocsátás.

A nemzetközi forgalmú *A–3.* sorozatjelű 20 filléres levelezőlapot a (Bk) bélyegképre felülnyomták.

10 (10) fillér a 20 filléren élénk ibolyavörös/homoksárga (távolsági)

Forgalmi idő: 1935. VI–kifogytukig, feltehetően 1938-ig (csak a debreceni postahivatalok árusították).

1937. (1937. VI–) E. sorozat, raszteres mélynyomás.

A *D.* sorozattal azonos kivitelben új képekkel és nyomásszínnel.

10 (10) fillér sötét olajzöld/sárgásfehér (távolsági), w = 1937.
E–1. PANNONHALMA: APÁTSÁG – ABBAYE. – ABATEJO.
E–2. SÁRKÖZI VISELET. – COSTUME SÁRKÖZ. – POPOLKOSTUMO EN SÁRKÖZ.
E–3. LILLAFÜRED: LÁTKÉP. – VUE. – PANORAMO.
E–4. ESZTERGOM: SZENT ISTVÁN KIRÁLY SZÜLŐHELYE. – LIEU DE NAISSANCE DU ROI/ST. ETIENNE. – NASKIĜLOKO DE REĜO SANKTA STEFANO.
E–5. DEBRECEN: ÖTÖSFOGAT. – ATTELAGE À CINQ. – JUNGITA KVINĈEVALO.
E–6. SZEGED: VÁROSI MUZEUM. – MUSÉE MUNICIPAL. – URBA MUZEO.
E–7. DEBRECEN: NAGYTEMPLOM. – TEMPLE PRINCIPAL. – GRANDA TEMPLO.
E–8. VESZPRÉM: A VÁR NYUGATRÓL. – FORTERESSE, VUE DE L'OUEST. – OKCIDENTA/FRONTO DE LA FORTIKAĴO.
E–9. KŐSZEG: HŐSÖK KAPUJA. – PORTE DES HEROS. – PORDEGO DE HEROJ.
E–10. JÁK: APÁTSÁGI TEMPLOM. – EGLISE DE L'ABBAYE. – ABATEJA PREĜEJO.
E–11. BALATONBOGLÁR: HAJÓÁLLOMÁS. – STATION DES BATEAUX. – ŜIPSTACIO.
E–12. KECSKEMÉT: VÁROSHÁZA. – HÔTEL DE VILLE. – URBDOMO.
E–13. AGGTELEK–JÓSVAFŐ: CSEPPKŐBARLANG, MINERVA TEMPLOM. – GROTTE DE/STALACTITES, TEMPLE DE MINERVE. – KALKŜTONA GROTARO, TEMPLO DE MINERVA.
E–14. EGER: STRANDFÜRDŐ. – PLAGE. – ŜTRANDBENEJO.
E–15. SOPRON: SZENT MIHÁLY TEMPLOM. – EGLISE ST. MICHEL. – PREĜEJO SANKTA MIHAELO.
E–16. PÉCS: SZÉKESEGYHÁZ. – CATHÉDRALE. – KATEDRALO.

Forgalmi idő: 1937. VII – kifogytukig.

e) *Nemzetközi forgalmú képeslevelezőlap*

1931. (1931. VIII –). A. sorozat, síknyomás (offset).
Osztott címoldal 92 mm-es osztóvonallal. Bal hasábban 60×90 mm-es hullámvonalas kerettel határolt képmező. A hullámvölgyekben kívül és belül rövid vonalkák. A képmezőben álló – (Á) – vagy fekvő – (F) – helyzetben az 57×87 mm nagyságú kép nyert elhelyezést. *Bélyegkép* (Ba), *felírás (megnevezés)* MII.: „LEVELEZŐ-LAP/CARTE POSTALE", *címhely* CVI., *nyomdajelzés* NI/4., *sorozatjel* SI/3. A képek felírása magyar nyelven a képhely keretvonala alatt, álló képeknél a laphoz viszonyítva vízszintesen, fekvő képeknél függőlegesen. A lap mérete 148×105 mm.

16 [17] fillér sötét fekctéskék/homoksárga
A–4. BUDAPEST. SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM (F)
A–5. BUDAPEST. HALÁSZBÁSTYA (F)
A–6. BUDAPEST. MAGYAR NEMZETI MUZEUM (F)
20 [21] fillér élénk ibolyavörös/homoksárga
A–1. BUDAPEST. SZENT GELLÉRT SZOBOR (Á)
A–2. BUDAPEST. HALÁSZBÁSTYA (Á)
A–3. DEBRECEN. REFORMÁTUS NAGYTEMPLOM (F)

1931. (1931. VII –) B. sorozat, síknyomás (offset).
Az előzővel egyező kibocsátás. A képek és a sorozatjel változik.

16 [17] fillér sötét feketéskék/homoksárga
B–4. BUDAPEST. ORSZÁGHÁZ (F)
B–5. BUDAPEST. KIRÁLYI CURIA (F)
B–6. SOPRON. SZÉCHENYI-TÉR. (F)
20 [21] fillér élénk ibolyavörös/homoksárga
B–1. SZEGED. FOGADALMI TEMPLOM. (Á)

B–2. PÉCS. SZÉKESEGYHÁZ (F)
B–3. DIÓSGYŐR. VÁRROM (F)

Forgalmi idő: mindkét sorozatnál 1931. IX–a 16 filléresek kifogytukig, a 20 filléresek 1936. XII. 31-ig. Az utóbbiak maradványkészletét 1937. I. 15-ig kellett a hivataloknak beszolgáltatniuk. (A 20 filléresek maradványkészletének díjjegyét az Állami Nyomda felülnyomással – (B1) bélyegkép – érvénytelenítette s így 1937. V-től mint postaszolgálati levelezőlapok kerültek felhasználásra).

1933. (1933. IV–) C. sorozat, raszteres mélynyomás.

A lapok elrendezése a díjjegy értékszámától és a nyomásszíntől eltekintve teljesen megegyeznek az 1935. évi – (első) – kibocsátású belföldi képeslapokéval.

16 [17] fillér élénk kékesibolya/sárgásfehér w=1933.

C– 1. PANNONHALMI APÁTSÁG. – ABBAYE DE PANNONHALMA. – ABATEJO DE PANNONHALMA.
C– 2. BUDAPEST: SZENT ISTVÁN-SZOBOR. – STATUE DE ST.ETIENNE, PREMIER ROI DE/HONGRIE. – STATUO DE STA STEFANO.UNUA REĜO DE HUNGARUJO.
C– 3. DRÉGELYI ROM. – RUINES DU FORT DE DRÉGELY. – RUINOJ DE FORTIKAĴO DRÉGELY.
C– 4. DUNAI LÁTKÉP VISEGRÁDDAL. – VUE SUR LE DANUBE AVEC VISEGRÁD. – PANORAMO/ĈE LA DANUBO KUN VISEGRÁD.
C– 5. TESTŐRSÉG FELVONULÁSA. – GARDE/DU CORPS MONTANTE. – PARADMARSÔ DE KORPOGVARDIO.
C– 6. EGER: SZÉKESEGYHÁZ. – EGER: CATHÉDRALE. – EGER: KATEDRALO.
C– 7. PÉCS: BELVÁROSI TEMPLOM. – PÉCS: PAROISSE DE LA CITÉ. – PÉCS: INTERNURBA PARO HEJO.
C– 8. BUDAPEST: VÁROSLIGETI TÓ, A MILLENIUMI EMLÉKMŰVEL. – BUDAPEST: LAC DU/BOIS DE VILLE ET MONUMENT DU MILLÉNAIRE. – BUDAPEST: LAGO DE URBA/ARBARETO KAJ MONUMENTO DE MILJAROJ.
C– 9. SZEGED, VÁROSRÉSZLET. – SZEGED, PARTIE DE LA VILLE. – SZEGED, URBO-PARTO.
C–10. LILLAFÜRED. – LILLAFÜRED (STATION BALNÉAIRE). – LILLAFÜRED, BANSTACIO.
C–11. TIHANYI APÁTSÁG. – ABBAYE DE TIHANY. – ABATEJO DE TIHANY.
C–12. BUDAPEST VÁROSRÉSZLET (KILÁTÁS A GELLÉRT-HEGYRŐL). – BUDAPEST, PARTIE/DE LA VILLE (VUE PRISE DU MONT-GELLÉRT). – BUDAPEST, URBO-PORTO (PANORAMO/DE SUR LA GELLÉRT-MONTO).
C–13. GÖDÖLLŐ, KIRÁLYI KASTÉLY. – GÖDÖLLŐ, CHÂTEAU ROYAL. – GÖDÖLLŐ,/KASTELO RÊGA.
C–14. ALFÖLDI TÁJ. – PARTIE DE L'ALFÖLD. – PARTO DE LA PUSZTA PEJZAĜO DE PUSZTA.
C–15. GÖDÖLLŐ, PREMONTREI GYMNASIUM RENDHÁZA. – GÖDÖLLŐ, LYCÉE DES PREMONTRÉS, AILE DES PROFESSEURS. – GÖDÖLLŐ, PREMONTREA GIMNAZIO, ALO DE PROFESOROJ.
C–16. SÁROSPATAK. – VUE DE SÁROSPATAK. – PANORAMO DE SÁROSPATAK.

g) *Adóintés*

A gépjárművek közúti adóhátralékának befizettetésére a válaszos levelezőlapok alakjában adóintő levelezőlapokat rendszeresítenek. A helyi levelezőlapok a budapesti kerületi adófelügyelőségek, a távolságiak a vidéki adóhivatalok

részére készülnek. A raktári szám és az árjelzés mindig egy sorba szedett; a felsorolásban *Mj+Á* alakban adjuk meg. A raktári szám és nyomtatványnév szövegének két változatát ismerjük – a raktári számot Y-nal jelöljük:

1..... Y. rakt. szám. Kis-forgalmi. (Fizetéses).
2..... Y. rakt. szám (Fizetéses).

1928. (1928. I–1929. II.)

Bélyegkép mindkét lap címoldalán a jobb felső sarokban (Ba). Az első lap címoldalán egységesen középen, fenn *megnevezés* antikva betűkkel „ADÓINTÉS." címhely CXII. A hátoldalon „I., illetve „II. Adóintés." és megfelelő előnyomott szöveg. *Raktári szám-* és *árjelzés* MjII/1a+ÁIX/1a. A második lap *megnevezése* a címoldalon egységesen „TÉRTIVEVÉNY.", címzés a helyi lapoknál „A.....ker. m. kir. adófelügyelőségnek", a helynévvonalon „Budapest.", *címhely* CXVII. A távolsági lapokon „A m. kir. adóhivatalnak", *címhely* CXIII. A hátoldal egységesen felül középen „Tértivevény", alatta az átvételre vonatkozó előnyomott szöveg és két, szakadozott vonallal jelölt hely a kézbesítő és az átvevő aláírásához. Méret 150×210, összehajtva 150×105 mm.

4+4(20) fillér vörösiboly/homoksárga (helyi)
a) I. Adóintés. 2. rakt. sz.
b) II. Adóintés. 3. rakt. sz.

8+8(20)fillér sötét sárgászöld/homoksárga (távolsági)
a) I. Adóintés. 41. rakt. sz.
b) II. Adóintés. 42. rakt. sz.

Forgalmi idő: 1928. II–kifogytukig.

1929. (1929. II.) *Nyomdajelzés* NVII/2a.

8+8(20)fillér sötét sárgászöld/homoksárga (távolsági)
b) II. Adóintés. 42. rakt. sz. w=1929.

Forgalmi idő: 1929. III–kifogytukig.

1929. (1929. III–1930. X.) Raktári szám és szövegváltozás. *Raktári szám* és *árjelzés* MjII/2a.+ÁIX/1a. *Rendelési szám* RII/2a.

4+4(20) fillér vörösibolya/homoksárga (helyi)
a) I. Adóintés. 350. rakt. sz. w=1929.–673.
b) II. Adóintés. 351. rakt. sz. w=1929.

8+8(20) fillér sötét sárgászöld/homoksárga (távolsági)
a) I. Adóintés. 352. rakt. sz. w=1929.

Forgalmi idő: 1929. IV–kifogytukig (1930. XI. 15-től 2+2 fillér díjpótló bélyeg felragasztásával), feltehetően 1932-ig.

1931. (1931. I–1933. V.) Díjemelés.

Az értékszámon kívül a *nyomdajelzés* NI/2a-ra változik és az intés mindkét lapján előfordul.

6+6(24) fillér sárgászöld/homoksárga (helyi)
a) I. Adóintés. 350. rakt. sz. w=1933.
b) II. Adóintés. 351. rakt. sz. w=1931., 1933.

10+10(24) fillér őzbarna/homoksárga (távolsági)
a) I. Adóintés. 352. rakt. sz. w=1931.
b) II. Adóintés. 353. rakt. sz. w=1931., 1932.

Forgalmi idő: 1931. II–kifogytukig, feltehetően 1939-ig.

1933. (1933. VI–1940. ?) Értékjegy és színváltozás. *Bélyegkép* (Be).

6+6(24) fillér sárgászöld/homoksárga (helyi)
a) I. Adóintés. 350. rakt. sz. w=1933., 1936.
b) Adóintés. 351. rakt. sz. w=1934.

10+10(24) fillér sötétzöld/homoksárga (távolsági)
a) I. Adóintés. 352. rakt. sz. w=1933., 1937., 1938., 1939., 1940.
b) II. Adóintés. 353. rakt. sz. w=1939., 1940.

Forgalmi idő: 1933. VII – megszűnésükig, valószínűleg 1942 végégig (1941. IX. 15-től 2+2 filléres díjpótló levélbélyeg felragasztásával).

5. POSTAUTALVÁNYOK

a), *Belföldi postautalvány*

1927. (1926. XI. – 1927. XII.)

Az 1924. évi kibocsátáshoz hasonló feladóvevényes és szelvényes űrlap. Mérete 227×120 mm. *Bélyegkép* (Bb), koronás postakürt (cl) a törzslap és feladóvevény bal felső sarkában. *Mintajelzés* Mj1a: „A1.", nyomdajelzés NVIII/2a. Rózsaszín 0,11 – 0,13 mm vastag VIII. vízjelű papír. A vízjel négy fekvő – B1 – B4 – állása ismert.

1 fillér fekte/rózsaszín, w = 1926., 1927.

Forgalmi idő: 1927. I – kifogytukig.

1928. (1928. III. – 1930. I.). Vízjelváltozás.

Vízjel IX, amelynek négyféle álló – A1 – A4 – állása ismert.

1 fillér fekete/rózsaszín

1930. (1930. II – X.) Méret, beosztás és bélyegképváltozás.

Bélyegkép (Bc). Az űrlap 70×120 mm-es feladóvevényből, 40×120 mm-es szelvényből és 135×120 mm-es törzslapból áll. Teljes méret 245×120 mm. A postai előjegyzések helyét az eddigi vízszintes osztóvonalak helyett függőleges osztóvonalakkal három hasábra bontották. A törzslapot jobbról 40 mm-re egy függőleges osztóvonal, az előzőekhez hasonlóan két hasábra bontja. A jobb hasábba csak az ellenőrzőszámbélyegzés kerül, az eddigi hk-bélyegzés ott elmarad.

1 fillér fekete/rózsaszín, w = 1930.

Forgalmi idő: 1930. III. 1 – kifogytukig. (1930. XI. 15-től az árkülönbözetet készpénzben kellett leróni).

1930. (1930. XI. – 1939. XII.) Áremelés.

A bélyegkép értékszáma változik. Az 1938 és 1939-es kiadásoknak két típusa ismert. (I) A feladóvevény és törzslap hátoldalán a felszólalás, illetve nyugta keltezése „193.."-cal, illetve (II) „19..."-cel kezdődik. A feladóvevény – szelvény – törzslap között fekete *vonalasátütés.*

Rendelési szám RII/2., 1932-től nincsen; *mintajelzés* ugyanekkor „A.1."-re változik.

2 fillér fekete/rózsaszín

a) w – x = 1930. – 212., 1931. – 212. (I)
b) w = 1932., 1933., 1936., 1937., 1938., 1939. (I)
c) w = 1938., 1939. (II)

Forgalmi idő: 1930. XII – kifogytukig, feltehetően 1943-ig.
1938. (1937. XI – XII). Iskolai használatra.
Bélyegkép: (Bco). A törzslap alsó, előjegyzési rovatában vízszintesen 2 mm szárvastagságú 12,5 mm magas szerif nélküli antikva betűkkel vörös színű „ISKOLAI CÉLRA" felülnyomás. Hossza 152 mm. Az űrlap különben megegyezik az 1930. évi kibocsátással.

(1 fillér) a 2 filléren fekete/vörös/rózsaszín, w = 1937. (I)

Használati idő 1938. II. 1 – 1944. IX. (1946. III. 1-től a maradványkészletet a budapesti kincstári postahivatalok 5000 P eladási áron forgalomba hozták és kifogytukig, 1947. elejéig a rendes postaforgalomban használták. Eladás előtt a (cl) koronás postakürt, valamint a bélyegkép koronarajzát színes irónnal, illetve tintával áthúzták).
1939. (1939. VI – ?) Kárpátaljai kibocsátás értékjegyváltozással.
Bélyegkép (Bh). Magyar/rutén felírás a törzslap eddigi helyén kétsorban szerif nélküli kövér antikva betűkkel „BELFÖLDI POSTAUTALVÁNY/ ПОШТОВЫЙ ПЕРЕВОД", a szelvényen és feladóvevényen egy sorban antikva betűkkel „SZELVÉNY-КУПОН" illetve „FELADÓVEVÉNY, РЕЦЕПИС". *Mintajelzés* Mj1a.: *„A.2."*, *nyomdajelzés* 1940-től NVIII/2.

2 fillér fekete/rózsaszín, (2a) w = 1939. (II)., (2) w = 1942. (III)

Forgalmi idő: 1939. VII – 1944. XI.
1940. (1940. I – 1943. XII.) Értékjegyváltozás.
Bélyegkép (Bh). A hátoldali keltezés – feladóvevényen és törzslapon – „194. ."-gyel is kezdődik (III). *Nyomdajelzés* 1943-tól NVIII/2.

2 fillér fekete/rózsaszín

(II) w = 1940., 1941., 1942.
(III) w = 1942., 1943.

Forgalmi idő: 1940. II – 1945. X. 31.
1944. (1944. II – ?) Beosztás és méretváltozás.
A feladó által kitöltendő részek vastag vonallal bekeretezettek. Méret 260 × 115 mm; a feladóvevény 78 × 115, a szelvény 50 × 115, a törzslap 132 × 115 mm. A törzslap egyhasábos. A címhely négysoros, a 3. sor vastag, a többi szakadozott vonal. *Nyomdajelzés* a feladóvevényen NXI/2. A vízjelnek mind a nyolc – A1 – A4 és B1 – B4 állása előfordul.

2 fillér fekete/rózsaszín, w = 1944.

Forgalmi idő: 1944. III – 1945. X. 31.

b) *Nemzetközi forgalmú postautalvány.*

1927. (1927. VI–1930. X.)
A belföldihez hasonló feladóvevényes és szelvényes űrlap, magyar–francia nyelvű szöveggel. A beosztás és szövegelrendezés a belfölditől eltér, mérete is kisebb, 220×105 mm. *Bélyegkép* (Bb) a feladóvevény jobb oldalának közepén. *Nyomdajelzés* NVI/4a. A VIII. vízjelű papír sárga színű. A vízjelnek mind a négy fekvő – B1–B4 – állása ismert. Mintajelzés Mj1a.: „*E/I*".

1 fillér fekete/sárga

Forgalmi idő: 1927. VII. – kifogytukig.
1930. (1930. XI. – ?). Díjemelés, bélyegkép és vízjelváltozás.
Bélyegkép (Bc) a feladóvevény bal alsó sarkában. *Méret* 235×115 mm, *nyomdajelzés* NVI/2a., *vízjel* VIII., B1–B4 állásban.

2 fillér fekete/sárga, w = 1930.

Forgalmi idő: 1930. XII–kifogytukig.
1937. (1937. XI–XII.). Iskolai használatra.
Bélyegkép (Bco), felülnyomás az előző kibocsátáson, alul vízszintesen.

(1 fillér) a 2 filléren fekete/vörös/sárga, w = 1930.

Használata, mint az 1937-es hasonló belföldi postautalványnál (L! ott).
1940. (1940. I– ?). Értékjegyváltozás.
Bélyegkép (Bh). *Vízjel* IX., A1–A4 állásban.

2 fillér fekete/sárga, w = 1940.

Forgalmi idő: 1940. II. –kifogytukig, illetve 1945. X. 31-ig.

c) *Postai megbízási lap.*

1927. (1927. I.–XII.). Magyar/francia nyelvű szöveggel.
Az űrlap két egymásra hajtott, színes rövid-vonalátütéssel elválasztott lapból áll. Az első lap ugyancsak vonalátütéssel elválasztott 70×120 mm-es *nyugtarész*re és 110×120 mm *törzslap*-ra osztott. A törzslapon 1,5 mm-es vastag vonallal nyomott 89×105 mm-es kerettel határolt álló téglalap, amelyet két vízszintes osztóvonal három mezőre bont. A felső mező jobb felső részén (Ba) *díjjegy*, a bal felsőben (C3) *címer*. A kettő között *felírás* – amelynek a törzslapokon a magyar szövegű része *álló*, míg a franciáé *dűlt* szerif nélküli antikva betűkkel szedett – „POSTAI/MEGBIZÁSI LAP/FEUILLE DE RECOUVREMENT". A mező alsó részén kilenc vonallal az összeg részére előnyomott hely. Középmezőben *feladó* FVII/11m, az alsó mezőben „A m. kir. postahivatalnak / Au bureau de poste" és CXV. címhely. *Nyomdajelzés* NI/2a., *jegyzet* JI/30. A törzslap hátoldala, valamint a nyugta rész a feladó és adós, illetve a beszedendő összegre vonatkozó rovatokat tartalmazza. A feladó által kitöltendő részek itt is vastag vonallal keretezettek.
A második lap törzslapjának címoldal *felírása* „MEGBIZÁSI POSTA-

UTALVÁNY/MANDAT DE RECOUVREMENT", a szelvény „Szelvény. – Coupon./Leszámolás. – Décompte." A feladó által kitöltendő rovatok vastagon keretezettek. A hátoldal megegyezik a feladóvevény nélküli pénzesutalványokéval. *Nyomdajelzés* NVIII/2a. A kiterített űrlap teljes mérete 180×240 mm. A nyomáshoz 0,13–0,15 mm vastag, sima, zöldes palaszürke kartonszerű papírt használtak. *Vízjel* VIII, amelynek mind a négy fekvő – B1–B4 – állása ismert.

8+0 [10] fillér barna/zöldes palaszürke, w = 1927.

Forgalmi idő: 1927. II.–kifogytukig.
1929. (1929. I.–1930. X.). Vízjelváltozás.
Vízjel IX, amelynek négy állóhelyzetű – A1–A4 – állását ismerjük.

8+0 [10] fillér barna/zöldes palaszürke, w = 1929.

Forgalmi idő: 1929. II.–kifogytukig.
1930. (1930. XI.) Díjemelés.

10+0 [12] fillér barna/zöldesszürke, w = 1930.

Forgalmi idő: 1930. XII.–kifogytukig.
1930. (1930. XII.–1933. XI.). *Árjelzés* ÁII/1a., és nyomásszínváltozás.

10+0 (12) fillér sötétkék/zöldes palaszürke, w = 1930., 1932.

Forgalmi idő: 1930. XII.–kifogytukig.
1934. (1933. XII.–1941. VIII.). Értékjegy és nyomás színváltozás.
Bélyegkép (Be). Címerrajz nélkül. *Nyomdajelzés* 1936-tól NI/2. és NVIII/2., 1939-től NI/1a. és NVIII/1a.

10+0 [12] fillér sötétzöld/zöldes palaszürke
a) w = 1933. (2a) *b)* w = 1936., 1937., 1938. (2) *c)* w = 0 (1)

Forgalmi idő: 1934. I.–kifogytukig.
1938. (1937. XI.–XII.). Iskolai használatra.
Bélyegkép (Beo), felülnyomás szövege vízszintesen. *Nyomdajelzés* NI/2., illetve NVIII/2.

(1 fillér) a 10 filléresen sötétkék/vörös/zöldes palaszürke, w = 1937.

Használati idő, mint a belföldi pénzesutalványnál.
1941. (1941. IX.–1943. VII.). Díjemelés.
Az első kiadás nyomdajelzése NI/1., illetve NVIII/1., a többié 2a., *rendelési szám* RII/2a.

12+0 (14) fillér sötétzöld/zöldds szürke
a) w = 0 (1)
b) w = 1941. (2a)
c) w – x = 1942.–6267. (2a)

Forgalmi idő: 1941. X–kifogytukig, illetve 1945. X. 31.

d) Fedezeti lap

1927. (1926. XI–XII.)
Az 1917. évihez hasonló, de feladóvevénnyel kiegészített űrlap. Az egyhasábos törzslap 220×165, a vevény 70×100, a kettő alatt a közleményrész 220×55 mm. A három részt a hátoldalon fekete, pontátütés választja el. A törzslap jobb felső sarkában (Bb) értékjegy, a bal felsőben és a vevénynél ugyanott (c1) korona. *Felírás* „Magyar postaigazgatás. — Administration des Postes de HONGRIE./Fedezeti lap. – *Avis d'émission.*", a vevényen „Feladó vevény". A törzslap hátoldalán „Tudnivalók." *Mintajelzés* MjII.: „S 1.", *nyomdajelzés* NVIII/2a. Vastag sárgásfehér papír. *Vízjel* VIII., A1–A4 állásban.

1 fillér fekete/sárgásfehér, w=1926.

Forgalmi idő: 1927. III. 1–1935. IV. végéig (1930. XI. 15-től az 1 fillér árpótlást készpénzben kellett leróni). Használatuk megszűnt, helyettük 1935. április 1-től a „távirati utalványlap" került forgalomba.

e) Távirati utalványlap

1935. (1931. II.) *Bélyegkép* (Bc).
Az 1927. évi fedezeti lappal megegyező űrlap. A felírás második sorában a megnevezés változott: „Távirati utalványlap. — Avis d'émission d'un mandat télégraphique". Az alsó toldalékon elmaradt a „Közlemény:" megjelölés.

2 fillér fekete/sárgásfehér, w=1931.

Forgalmi idő 1935. IV. 1–kifogytukig.
1936. (1936. elejétől 1944. VI.) Bélyegkép, szöveg és vízjelváltozás.
Bélyegkép (Bc) Szövegváltozás a törzslapon és vevényen: „Magyar postaigazgatás. — *Administration des Postes de Hongrie.*/Távirati utalványlap./*Avis d'émission d'un mandat télégraphique*", illetve „Feladóvevény". *Nyomdajelzés* NVIII/2., 1941-től *rendelési szám* RII/2. Magyar nyelvű mintajelzés MjII.: „S.1.", a francianyelvű MjVIII.: „M P 2 (Règl., art. 104, § 8)". Fehér papír, IX. vízjel B1–B4 állásban.

2 fillér fekete/fehér *a)* w=1936., 1937., 1939.
b) w–x=1941.–5130., 1942.–1829., 1943.–899. és 1944.–99.

1938. (1937. XI–XII.) Iskolai használatra.
Bélyegkép (Bco), felülnyomás és használati idő, mint a belföldi postautalványnál.
Felülnyomás az 1936-os kibocsátás w=1937. kiadásán.

(1 fillér) a 2 filléresen fekete/vörös/fehér, w = 1937.

f) Tábori postautalvány

1940. (1940. I–?.) Tábori postáról a hátországba szóló, 1200 P-t meg nem haladó pénzküldemények részére.

Az 1940. évi kibocsátású belföldi postautalványhoz hasonló űrlap. Eltérések: *felírás* „Tábori postautalvány", a *feladó lakása* helyett „alakulata" és „tábori posta szám.", *nyomdajelzés* NVI/2., *papír* szürke, a feladóvevény hátoldalán a tábori posta utalvány befizetési díjtételei.

1 fillér fekete/szürke (II), w = 1940.

Forgalmi idő 1940. II—a háború végéig.

(*Megjegyzés.* A tábori posták 1938-tól működtek. Feltehetően így más kibocsátású és kiadású űrlapok is kerülhettek forgalomba. Valószínűleg a hátországból a tábori postákhoz irányuló pénzküldemények részére is készültek űrlapok.)

6. UTÁNVÉTELI LAP

Az utánvételi lapok mintajelzésének — írásmód és nyelv szerint — négy típusát különböztetjük meg. A francia nyelvű a vonatkozó nemzetközi postaegyezményre való utalást is tartalmazza.

(I) C/1,
(II) C 1. [téves nyomás, kimaradt a dűltvonás]
(III) C. 1.
(IV) C 8 (Règl,; art. 130, Ier al.)

1929. (1929. I—1931. IV.)

A 150×105 mm-es űrlap vastag függőleges osztóvonallal elhatárolt 35×105 mm-es szelvényből és 115×105 mm-es törzslapból áll. A törzslapot ugyanolyan vastag, alulról 42 mm-re elhelyezett vízszintes osztóvonal két sávra bontja. *Bélyegkép* a felső sáv jobb felső sarkában (Bc). *Felírás* mind a törzslapon, mind a szelvényen azonos az 1925. évi kibocsátással. A törzslap alsó hasábjának „Szolgálati előjegyzések.[1)] — Indications de service.[1)]" részére baloldalt öt vízszintes rovat. *Gyártási (rendelési) szám* RII/a., *mintajelzés* MJ1a. (I) típ., *nyomdajelzés* NVI/2a. Papír 0,08 mm vastag, szürkéskék VIII. *vízjel*lel, amelynek mind a négyféle fekvő helyzetű — B1—B4 — állását ismerjük.

1 fillér fekete/szürkéskék, w = 1929.—3464.

Forgalmi idő: 1929. II—kifogytukig, valószínűen 1937. elejéig (1930. XI. 15-től 1 fillér árpótlást készpénzben kellett kifizetni).

1931. (1931. XI—1939. XII.) Értékjegy, beosztás és méretváltozás.

A 165×114 mm méretet úgy érték el, hogy a törzslap hosszát és az űrlap magasságát növelték. Tehát a szelvény és a törzslap alsó sávjának magassága változatlan. *Bélyegkép* a szokásos helyen (Be), a bal felső sarokban (c1) korona postakürttel. *Felírás*, illetve új szöveg, a kettő között felülről lefelé haladva: francia nyelvű mintajelzés MJVIII. (IV) típ.; „Magyar postaigazgatás. — Administration des Postes de Hongrie." alatta „Az utánvételes küldemény rendeltetési országa:/Pays de destination de l'envoi grevé de remboursement: ....."; végül: „UTÁNVÉTELI LAP./MANDAT DE REMBOURSEMENT INTERNATIONAL". A törzslap alsó sávjában a bal oldali „Szolgálati előjegyzések" eddig 5 vízszintes rovata helyett egy-egy vízszintes és függőleges osztóvonallal 2×2 téglalap alakú mező. Papír színe világos sárgászöld, külön-

ben változatlan. Magyar *mintajelzés* MJ1. (I) és (II) típ., *nyomdajelzés* NVI/2. és 2a. Gyártási szám nélkül.

2 fillér fekete/világos sárgászöld
a) w = 1937. NVI/2. és (I)
b) w = 1931., 1936., 1938., NVI/2a. és (I)
c) w = 1938. NVI/2a. és (II)

Forgalmi idő: 1937. III – kifogytukig, feltehetően 1943-ig.
1938. (1937. XI–XII.) Iskolai használatra.
Bélyegkép (Beo), felülnyomás szövege vízszintesen.

(1 fillér) a 2 filléren fekete/vörös/világos sárgászöld, w = 1937., NVI./2 és (I)

Használat, mint a hasonló belföldi postautalványnál (L! ott).
1942. (1942. I–1943. ?) Méret, papírszín és vízjelváltozás.
Az új 162×110 mm-es méretnél a szelvényszélesség 33, az alsó sáv magassága 40 mm-re csökkent. *Mintajelzés* Mj1. (III) típus, vagy mintajelzés nélkül (Mj_0), francia mintajelzés MjIII., vagy MjVIII. (IV) típ., *nyomdajelzés* NVI/2., *gyártási (rendelési) szám* RVI. Papír élénk kékeszöld színű IX *vízjel*lel, amelynek mind a négyféle állóhelyzetű – A1–A4 – állását ismerjük.

2 fillér fekete/élénk kékeszöld
a) w = 1942. – 1828. Mj_0 és MjVIII. (IV) típ.
b) w = 1943. – 908. MJ1. (III) típ. és MJIII. (IV) típ.

Forgalmi idő: 1942. II – kifogytukig, legfeljebb 1945. X. 31.

7. POSTATAKARÉKLAP

A takaréklapoknak háromféle mintajelzését ismerjük:

„P. Tp. Ny. sz. 17." (Ia) típ. antikva szedés
„Ptp. 111–7. (II) típ. szerif nélküli antikva szedés
„Ptp. 111– . (III) típ. magyar–rutén szövegű lapok.

1928. (1928. X.–1933. II.)
Bélyegkép (Bi) a lap bal felső részén; *felírás* középen felül „Postatakaréklap." antikva betűkkel; *mintajelzés* MjIX: (Ia) típ. Az értékjegy és felírás alatt *tíz* bekeretezett bélyeghely. Hátoldal jobb oldalán keresztbe nyomva „Tudnivalók." 18 soros szöveggel; a bal oldalon hirdetés. Méret 164×77 mm. Papír 0,2 mm vastag, érdes, világos homoksárga.

20 fillér fekete/homoksárga

Forgalmi idő: 1928. XI.–kifogytukig.
1935. (1933. III.–1938. XII.) Értékjegy és színváltozás.
Bélyegkép (Bj) a lap bal oldalán, élénkvörös színnel. *Felírás* felül szerif nélküli antikva betűkkel „M.KIR.POSTATAKARÉKPÉNZTÁR./TAKARÉK LAP." Mintajelzés MjIX.: (Ia) típ. Az értékjegytől jobbra *nyolc* bekeretezett bélyeghely. Hátoldal, mint az előzőnél. Nyomásszín zöld.

20 fillér vörös/sárgászöld/homoksárga

Forgalmi idő: 1933. IV – kifogytukig.

1939. (1939. VI–1942. XII.) Elrendezésváltozás és kárpátaljai kibocsátás.

A tájékoztató szöveg az értékjegytől jobbra, bélyeghelyek – *nyolc* – a hát oldalon. *Mintajelzés* MjIX.: (II) típ. A magyar-rutén nyelvűek felírása: mintajelzése MjIX.: (III) típ. Az 1939-es kiadások *nyomdajelzés* nélkül, 1940-től NVII/2a., *gyártási (rendelési) szám* RVII.

20 fillér vörös/sárgászöld/homoksárga (magyar)
a) nyomdajelzés nélkül
b) w = 1940. – 495., 1942. – 529.

20 fillér vörös/sárgászöld/homoksárga (rutén)
a) nyomdajelzés nélkül

Forgalmi idő: 1939. VII–kifogytukig, a rutének 1944. X., a magyarok 1945. III.

8. TÁVIRAT FELADÁSI LAPOK

b) *Egyszerű távirat feladási lap.*

1927. (1927. II–1928. ?)

Bélyegrajz: (Bb), különben az 1924. évi kibocsátással megegyezik. Új sürgős távirat lap még nem került forgalomba. *Vízjel* VIII, négy fekvő – B1–B4 – állásban.

2 fillér fekete/fehér (F.), w = 1927.—343.

Forgalmi idő: 1927. III. 15–kifogytukig.

1929. (1929. III–1930. XI.) Bélyegképváltozás. *Bélyegrajz* (Bc).

2 fillér fekete/fehér (F.), w = 1929.—2384.

Forgalmi idő: 1929. IV–kifogytukig.

1933/34. (1933. XII–1944. X., a sürgős táviratok 1934. II–1939. XII.)

Bélyegkép (Bc). Papír 0,06 mm vastag, az egyszerű táviratnál fehér, a sürgősnél zöld színű. *Vízjel* IX., A1–B4 állásban. Kétféle méretben készült: (I) 225×200 és (II) 253×175 mm, két-három mm eltéréssel. Nyomdajelzés NI/2a., 1934 és 1938 között NI/a., 1939-től NI/2.

2 fillér fekete/fehér (F.)

I méret

a) (1a) w = 0
b) (2) w = 1939.
c) (2) w – x = 1939. – 311., 1940. – *?*. 1941. – 5924., 1942. – 5924.

II méret

a) (2a) w – x = 1933. – *?*.
b) (1a) w = 0
c) (2) w = 1939.
d) (2) w – x = 1939. – *?*., 1941. – *?*., 1942. – 7874., 1942. – 5642., 1944. – 5059.

2 fillér fekete/zöld (J.)

a) (2a) w = 1934.
b) (1a) w = 0

Forgalmi idő: 1934. I–, a sürgős táviratlapok 1934. IV. 1–kifogytukig, legfeljebb 1945. X. 31-ig.

1938. (1937. XI–XII.) Iskolai használatra.

Bélyegkép (Beo), felülnyomás és használati idő, mint a belföldi postautalványnál (L! ott). *Nyomdajelzés* NI/2a.

(1 fillér) a 2 filléren fekete/vörös/fehér (F), w = 1937.

1940. (1940. V – 1943. XII.) Felírás és elrendezésváltozás.

Az értékjegy a középmező bal oldalára került. A megnevezés a bélyegképtől jobbra két sorban „SÜRGŐS/TÁVIRAT." (a); 1942-től ismét egysoros (b). Az űrlap mérete 230×205 mm.

2 fillér fekete/zöld (J.)

a) w – x = 1940. – 5467. *b)* w – x = 1942. – 1881., 1943. – 832.

Forgalmi idő: 1940. VI – kifogytukig, de legfeljebb 1945. X. 31-ig.

c) *Szelvényes (hitelezett) táviratlap*

1934. (1934. I – 1939. II.)

Bélyegkép (Be), *vízjel* IX. B1 – B4 állásban, papír színe fehér. *Méret* 300×180, amiből a pontátütéssel elválasztott szelvény – bal oldalon – 50×180 mm. Különben, mint az 1924. évi kibocsátás. Több kiadásban készült, de közülük még csak egyet ismerünk.

4 fillér fekete/fehér (M.) w – x = 1938. – 4381.

Forgalmi idő: 1934. II – feltehetően 1939. XII. 31. (a forgalomból 1939. VII. 21-én vonták ki, de III. 1-től 2 fillérért árusították és a hivatalok saját készletük kifogytáig használták).

1939. (1939. III – 1942. XII.) Szelvény nélkül.

A hitelezett állami táviratok papírja élénkrózsaszín, a telefonon feladott magántáviratoké sárga. Az előzőek felírása „ÁLLAMI TÁVIRAT", az utóbbiaké „TÁVIRAT." Az eddigi értékjegy a felső sáv közép hasábjának bal oldalán. *Nyomdajelzés* NI/2., egyes kiadásoknál NI/1. *mintajelzés* Mj1.: „*M.I.*" és „*M.*"; *gyártási (rendelési) szám* RI I/2. Vízjelállás A1 – A4 és B1 – B4. Méret 220×205 (I) és 240×190 mm (II).

2 fillér fekete/sárga (M.)

a) (1) w = 0 I
b) (2) w – x = 1939. – 1722., 1931. – 4248. I
c) (2) w – x = 1942. – 5987., 1942. – 7847. II

2 fillér fekete/rózsaszín (M. 1.)

w – x = 1940. – 4947., 1940. – 5468. I

9. VÁMÁRUNYILATKOZAT

1927. (1927. I. – 1929. XII.)

Bélyegkép (Bb) az űrlap bal felső sarkában. *Felírás* felül körülbelül középen – a magyar nyelvű antikva, a francia nyelvű dűlt antikva betűkkel – „Magyar postaigazgatás. – Administration des Postes de Hongrie./Vámárunyilatkozat – Déclaration en douane". A hátoldalon „Tudnivalók." (mind a felírás, mind a szöveg magyar nyelven). *Nyomdajelzés* NVII/2a., 1928 – 29-ben NVII/1a. *Méret* 182×128 mm (1 – 2 mm-es eltéréssel). A türkisz-

zöld papír 0,1 mm vastag. *Vízjel* VIII, négyféle fekvő állása – B1–B4 – ismert.

1 fillér fekete/türkiszzöld

a) NVII/2a w = 1927. b) NVII/1a w = 0

Forgalmi idő: 1927. III–kifogytukig.
1930. (1930. I–X.) Értékjegy és vízjelváltozás.
Bélyegkép (Bc). *Vízjel* IX, négyféle B1–B4 állásban. *Mintajelzés* MjX/1.: „B./1.", *nyomdajelzés* NVII/2a., *rendelési szám* RII/2a.

1 fillér fekete/türkiszzöld, w = 1930. –2429.

Forgalmi idő: 1930. II–kifogytukig.
1931. (1931. I–1936. XII.) Díjemelés. *Bélyegkép* (Bc).

2 fillér feketo/türkiszzöld, w = 1931.

Forgalmi idő: 1931. I–kifogytukig.
1937. (1937. I–1940. III.) Értékjegy és elrendezésváltozás.
Bélyegkép (Be) az űrlap jobb felső sarkában. *Felírás:* „MAGYARORSZÁG –*HONGRIE*/Vámárunyilatkozat/*Déclaration en douane.*

2 fillér fekete/türkiszzöld, w = 1937., 1938., 1949., 1940.

Forgalmi idő: 1937. II–kifogytukig.
1938. (1937. XI–XII.) Iskolai használatra.
Bélyegkép (Beo), szöveg felülnyomás vízszintesen, használati idő mint a belföldi postautalványnál (l. ott).

(1 fillér) a 2 filléren fekete/vörös/türkiszzöld, w = 1937.

1940. (1940. IV–1944.) Méret és vízjelváltozás.
Nyomdajelzés NVII/2., *gyártási (rendelési) szám* RII/2a. *Méret* 210×148 mm. *Vízjel* X. négyféle álló helyzete – A1–A4 – ismert.

2 fillér fekete/türkiszzöld, = 1940. – 729., 1940. – 2221.

11. POSTAI SZÁLLÍTÓLEVELEK

A szállítólevelek illetékbélyegének tervezőjét még nem sikerült megállapítanunk. A második infláció kezdetén a bélyegképet az Állami Nyomda módosította. (622. ábra.)

(PBa). A képet 20×25 mm-es álló téglalap alakú keret határolja, amelyet az alapmezőtől vékonyabb folyosó választ el. A belső részt ugyancsak folyosók, egy-egy oldallécre, egy felső képmezőre és egy alsó szövegmezőre bontják. A léceket stilizált levéldísz, felül tulipánrajz tölti ki. A képmező alsó részén postakürttel díszített, zsinórral átkötött postacsomag, felette dicsfénnyel övezett korona. A szövegmező közepén antikva típusú értékszám, amelytől jobbra és balra két pontsor között a „FILLÉR" értékjelzés olvasható. Felettük a mező teljes szélességében hullámvonalas alakban „OKIRATI ILLETÉK" szöveg nyert elhelyezést. Az egyszínű bélyegképből a folyosók, a levéldísz, a korona

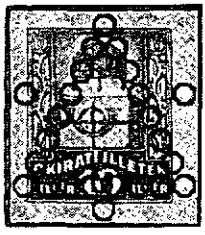
háttere, az értékszám, értékjelzés, pontsor, valamint a felírás a papír színében tűnik elő.

(PBao) Az iskolai célra kibocsátott szállítólevelek (PBa) illetékjegyét a postai díjjegyekéhez hasonló, hatágú vörös csillagalakú rajzzal érvénytelenítették.

(PBb) Az 1945-ös második inflációs díjszabásnak megfelelően a (PBa) illetékjegyeket 7 mm magas és 1,5 mm vastag új „1"-es értékszámmal és 12 pontos (cicero) kövér antikva betűvel szedett „PENGŐ" értékjelzéssel felülnyomták. A felülnyomás színe fekete.

(PBa)

(PBao)

(PBb)

622. ábra

a) Belföldi forgalmú egyszerű és utánvételes szállítólevelek

1927. (1926 X–1927. X.)

Az 1925. évi kibocsátással megegyező, magyar–francia szövegű szelvényes űrlap, (PBa) *illetékbélyegképpel.* Méret 180×125 az utánvételes 180×250 mm. Nyomdajelzés NVII/2a. Egységes űrlap mind a belföldi, mind a külföldi forgalomra.

1 [2] fillér sötétkék/szalmasárga (egyszerű) w=1926., 1927.

1 [3] fillér sötétkék/halvány zöldeskék (utánvételes), w=1926., 1927.

Forgalmi idő: 1927. I. 1–1928. XII. 31-ig a belföldi forgalomban, a nemzetközi forgalomban kifogytukig.

1928. (1927. XI–1928. V.) Ragszámos és feladóvevényes űrlapok.

Az új űrlap 50×90 mm-es szelvényből, 98×90 mm-es törzslapból, ezekhez fekete vonalas átütéssel alul csatlakozó 55×148 mm-es toldalékból áll. A toldalékot – függőleges irányú átütés – 5×55 mm-es ragszámszelvényre és 83×55 mm-es feladóvevényszelvényre bontja. A négyrészes teljes űrlap mérete 148×145 mm. Az utánvételesek első lapja hasonló összetételű, a második, utánvételi lap 148×107 mm méretű, amely 50×107 mm-es szelvényből és 98×107 mm-es törzslapból áll. A szétnyitott űrlap mérete 148×252 mm.

A szállítólevél szövege csak magyar nyelven. A törzslap *felírása* „POSTAI SZÁLLÍTÓLEVÉL/BELFÖLDI CSOMAGHOZ", a negyedik része „FELADÓVEVÉNY". *Ragszám* egy-egy nagybetűből és 1–100 000-ig terjedő sor-

számból áll. Ezt a ragszámszelvényre nagyobb, a szelvényre, a törzslapra, a feladóvevényszelvényre, az utánvételeseknél az utánvételi lap szelvényére és törzslapjára kisebb számjegyekkel nyomták. Nyomdajelzés nélkül.

1 [2] fillér fekete/szalmasárga (egyszerű)
1 [3] fillér fekete/halvány zöldeskék (utánvételes)

Forgalmi idő: 1928. I. 1 – kifogytukig.

1928. (1928. VII – 1930. XII.) Méret- és kisebb elrendezésváltozás.

Az egyszerűek teljes mérete 167×182 mm, az utánvételesek 167×282 mm. A törzslapon felül „A felvevő postahivatal neve: .....", a ragszám a törzslapokon keretbefoglalt és valamivel lejjebb nyomott. Az 1928-ban gyártottak *nyomdajelzés* nélkül (N_0), 1929-től NVII/2a. Vízjel: Gy IV., A1 – A4 állásban.

1 [2] fillér fekete/szalmasárga (egyszerű)
a) N_0
b) w = 1929., 1930., 1931.

1 [3] fillér fekete/halvány zöldeskék (utánvételes), (1930. XI. 15-től 1[4] fillér)
a) N_0
b) w = 1929., 1930., 1931.

Forgalmi idő 1928. VIII – kifogytukig.

1931. (1931. I – VIII.) Elrendezésváltozás.

A törzslapon a ragszám a „Felvevő postahivatal" rovat felett. *Felírás* egysoros „POSTAI SZÁLLÍTÓLEVÉL BELFÖLDI CSOMAGHOZ".

1 [2] fillér fekete/szalmasárga (egyszerű)
w = 1931.

1 [4] fillér fekete/halvány zöldeskék (utánvételes), w = 1931.

Forgalmi idő 1931. II – kifogytukig (1931. X. 19-től 9 fillér illetékpótlást készpénzben kellett leróni).

1931. (1931. X – 1932. I.) Illetékemelés.

Felírás kétsoros, a törzslapon a ragszám a felírás első sora felett. *Árjelzés* ÁVII/1a.

10 (11) fillér fekete/szalmasárga (egyszerű)
w = 1931., 1932.

10 (13) fillér fekete/halvány zöldeskék (utánvételes), w = 1931., 1932.

Forgalmi idő 1931. XI – kifogytukig.

1932. (1932. III – 1939. VI.) Elrendezés és nyomdajelzés változás.

Felírás egysoros, mint az 1931. I-i kibocsátásnál. *Nyomdajelzés* NVII/2a., 1935-től NVII/1a. és 1.

10 (11) fillér fekete/szalmasárga (egyszerű)
a) w = 1932., 1933., 1934.
b) w = 0 (1a)
c) w = 0 (1)

10 (13) fillér fekete/h, kék (utánvételes)
a) w = 1932., 1933., 1934.
b) w = 0 (1a)
c) w = 0 (1)

Forgalmi idő 1932. IV – kifogytukig.

1938. (1937. XI – XII.) Iskolai használatra.

Bélyegkép (PBao), szövegfelülnyomás és használat, mint a belföldi postautalványnál. Nyomdajelzés XVII/2.

(2 fillér) a 10 filléren fekete/vörös/szalmasárga, w = 1937. (egyszerű)
(2 fillér) a 10 filléren fekete/vörös/halvány zöldeskék, w = 1937. (utánvételes)

1939. (1939. VI – a kétnyelvűek, 1941-től a magyar nyelvűek – 1941. XII.)
A törzslapon a bekeretezett sorszám a felső bal sarokba került; a „Felvevő postahivatal" rovat elmaradt. A Kárpátalja részére készítettek magyar–rutén szövegűek. *Árjelzés* ÁVII/1., nyomdajelzés NV/2. A kibocsátás keretében első ízben kerülnek forgalomba a *csekklapos utánvételes szállítólevelek*. Hasonlóak az utánvételi laposokhoz, de azok helyét háromhasábos *csekklap* foglalja el. *Mintajelzés* a csekklap jobb felső sarkában: „Ptp.323 – 3."

10 (11) fillér fekete/szalmasárga
w = 1941., 1942., (egyszerű magyar)
10 (11) fillér fekete/szalmasárga
w = 1939., 1942. (egyszerű rutén)
10 (13) fillér fekete/kékeszöld
w = 1941., (utánvételes magyar)
10 (13) fillér fekete/kékeszöld
w = 1939. (utánvételes rutén)

10 (13) fillér fekete/szürkészöld, w = 1939. (utánvételes csekklapos)

Forgalmi idő 1939. VII – a kétnyelvűek és a csekklaposok, 1941. II-tól a magyar nyelvűek – kifogytukig.
1942. (1942. elejétől – 1943. III.) Vízjelváltozás.
Vízjel GyV. gyári vízjel, A1 – A4 állásban.

10 (11) fillér fekete/szalmasárga
w = 1943. (egyszerű)
10 (13) fillér fekete/kékeszöld
w = 1942., 1943. (utánvételes)
10 (13) fillér fekete/szürkészöld w = 1942. (csekklapos utánvételes)

1943. (1943. IV – XII.) Szövegmódosítás.
Az egyszerűeken vörös színnel nyomott kitöltési utasítás. Az utánvételeseken a ragszámszelvény osztóvonalához csatlakozó 2 mm vastag vörös vonallal nyomott, 47 × 24 mm-es trapéz, alatta ugyancsak vörös színnel „Utánvétel".

10 (11) fillér fekete/vörös/szalmasárga
w = 1943. (egyszerű magyar)
10 (11) fillér fekete/vörös/szalmasárga
w = 1943. (egyszerű rutén)
10 (13) fillér fekete/vörös/zöldesszürke
w = 1943. (utánvételes magyar)
10 (13) fillér fekete/vörös/zöldesszürke
w = 1943. (utánvételes rutén)

10 (20) fillér fekete/vörös/szürkészöld, w = 1943. (utánvételes csekklapos)

Forgalmi idő 1943. V – kifogytukig (a rutének legfeljebb 1944. X.).
1944. (1944. I – 1945. VI.) Keretezett űrlapok.
A szelvényen, a törzslapon és a feladóvevényen azokat a rovatokat, amelyeket a feladónak kell kitöltenie, vastag vonalakkal bekeretezték. A felírás alatt „A vastagon bekeretezett rovatokat a feladó tölti ki" utasítás olvasható.

10 (11) fillér fekete/vörös/szalmasárga
w = 1944., 1945. (egyszerű magyar)
10 (11) fillér fekete/vörös/szalmasárga
w = 1944. (egyszerű rutén)
10 (13) fillér fekete/vörös/szürkészöld
w = 1944., 1945. (utánvételes magyar)
10 (13) fillér fekete/vörös/szürkészöld
w = 1944. (utánvételes rutén)

Forgalmi idő 1944. II – kifogytukig (a rutének legfeljebb 1944. X.).
1945. (1945. IX.) Illetékemelés.
Bélyegkép (PBb.) Felülnyomott illetékbélyeggel eddig csupán a w = 1943 kiadású utánvételes csekklapos szállítólevelet ismerjük. Feltehetően a többi szállítólevél fajta is felülnyomásra került.

1 PENGŐ/a 10 (20) filléresen fekete/vörös/fekete/szürkészöld

Forgalmi idő 1945. X– kifogytukig (mint értékes nyomtatvány legfeljebb 1946. II. 20-ig.).

b) *Nemzetközi forgalmú szállítólevél*

A pengőérték bevezetésétől, 1927. január 1-től a nemzetközi forgalomban is a belföldi magyar–francia nyelvű szállítóleveleket használták. Az 1928. január 1-én kibocsátott magyar nyelvű szállítólevelek forgalomba kerülése után, a nemzetközi forgalomba továbbra is az említett kétnyelvűeket használták. Majd 1928 folyamán megjelentek az új nemzetközi forgalmú szállítólevelek.

1928. (1928. V–1931. IX.)

Kétrészes, szelvényből és törzslapból álló 210×160 mm-es űrlap. *Bélyegkép* (PBa). Szöveg magyar–francia nyelven. *Nyomdajelzés* nélkül. Papír fehér, vagy sárgásfehér.

1 [2] fillér fekete/sárgásfehér

Forgalmi idő 1928. VI– kifogytukig (feltehetően 1932. folyamán; 1931. X. 19-től 9 fillér illetékpótlást készpénzben kellett leróni).

1931. (1931. X–1943. XII.) Illetékemelés és méretváltozás.

Méret 175×120 mm. *Nyomdajelzés* XVII/2a., 1935 és 1938 között XVII/1a 1939-től NVII/2.

10 (11) fillér fekete/sárgásfehér
a) w = 1931., 1933., 1934 (2a)
b) w = 0 (1a)
c) w = 1939., 1941., 1943. (2)

Forgalmi idő 1931. XI– kifogytukig.

1939. (1937. XI–XII.) Iskolai használatra.

Bélyegkép (PBao). Szöveg felülnyomása és használati idő, mint a belföldi postautalványnál (L! ott). *Nyomdajelzés* NVII/2.

(2 fillér) a 10 filléren fekete/vörös/sárgásfehér, w = 1937.

d) Szállítójegyzék

1928. (1927. XI–XII.)

Az egyszerű szállítójegyzék *három* az utánvételes *négy* részből áll. Mindkettő első része a tulajdonképpeni *szállítójegyzék*, jobb felső sarkában (BIa) rajzú illetékbélyeg. A második rész a *feladójegyzék*, a harmadik a *feladójegyzék másolata*, az utánvételesek negyedik része az *utánvételi lap*. Mindkétféle 000.0001–100.000-ig terjedő benyomott sorszámmal készült. A 0,08 mm vastag, papír színe az egyszerűeknél szalmasárga, az utánvételeseknél zöldeskék. *Vízjel* GyIII, négyféle fekvő állásban. *Nyomdajelzés* NVII/2a.

1 [2] fillér fekete/szalmasárga (egyszerű) w = 1927.
1 [3] fillér fekete/zöldeskék (utánvételes) (1930. XI. 15-től 1 [4] fillér), w = 1927.

Forgalmi idő: 1928. I. 1– kifogytukig. Az egyszerűek 1935 végéig, az utánvételesek feltehetően 1937-ig. (1931. X. 19-től a 9 fillér illetékpótló díjat kész-

pénzben kellett leróni. Az utánvételeseket 1936. II. 1-től 11 fillérért árusították.)

1936. (1935. XII–1942. IX.) Illetékemelés és elrendezésváltozás.

Mindkétféle szállítójegyzék három részből áll. A 245×147 mm-es *törzslap*ból, amelyhez fekete pontátütéssel elválasztva jobbról a 42×147 mm-es *szelvény*, balról a 220×147 mm-es feladóvevény csatlakozik. A feladóvevény rész az átütés mellett behajtva úgy kerül a törzslap alá, hogy annak kétoldali rovatai megegyeznek a feladóvevényével. Így az indigós másolat kiállítása biztosított. A teljes űrlap mérete 507×147 mm, az összehajtotté 287×147 mm. A törzslap *felírása* „Szállítójegyzék belföldi sommás csomaghoz."; a szelvényé „..... számú szállítójegyzékről Szelvény.", a feladóvevényé „Feladóvevény" utána két sorban kisebb betűkkel „a belföldi forgalomban szállítójegyzékkel feladott sommás csomagokhoz." Mindkét lap címoldalán *6* hátoldalán *8* csomag adataihoz előnyomott táblázat. Az egyszerű és utánvételel közötti különbség – a papír színén kívül – mindössze annyi, hogy az egyszerűek táblázata *kilenc*, az utánvételesekéé *tíz* oszlopos. *Árjelzés:* ÁVI/1d. *Nyomdajelzés* mindkét lapon NII/2a., 1937-től NII/2. A jegyzék sorszáma bekeretezett mezőben a két lap bal felső sarkában, a szelvényen a felírás felett.

10 (11) fillér fekete/szalmasárga (egyszerű)
a) w=1935. (2a)
b) w=1937., 1939., 1941. (2)

10 (11) fillér fekete/kékeszöld (utánvételes)
a) w=1936. (2a)
b) w=1937., 1940., 1942. (2)

Forgalmi idő: 1936. II. 1– kifogytukig (mint díjjegyes nyomtatványok legfeljebb 1945. X. 31-ig.)

1938. (1937. XI–XII.) Iskolai használatra.

Bélyegkép (PBao), szövegfelülnyomás és használati idő, mint a belföldi postautalványnál. Nyomdajelzés NII/2.

(2 fillér) a 10 filléren fekete/vörös/szalmasárga
w=1937. (egyszerű)

(2 fillér) a 10 filléren fekete/vörös/kékeszöld
w=1937. (utánvételes)

1942. (1942. X– ?) Ragszámos űrlapok, árváltozás.

Mint az 1936. évi kibocsátás, de átütéssel elválasztott *kilenc* darabos ragszámszelvénnyel.

10 (16) fillér fekete/szalmasárga
w=1942. (egyszerű)

10 (16) fillér fekete/kékeszöld
w=1942. (utánvételes)

Forgalmi idő: 1942. XII– kifogytukig (mint díjjegyes nyomtatványok legfeljebb 1945. X. 31-ig.)

A FORINT ÉRTÉKŰ DÍJJEGYES POSTAI NYOMTATVÁNYOK 1946–1967

A harmadik korszak bélyegképeinek rajza (623. és 624. ábra).

Az 1948-as centenárium bélyegsorozat *Végh Gusztáv* tervezte forintos címletek rajzát az Állami Nyomda módosította a könyvnyomásos sokszorosításnak megfelelő alakra:

(Ca) A 23×33 mm méretű álló téglalap alakú kerettel övezett, vízszintes irányú sűrűn vonalkázott háttérből centenáriumi embléma és babérág tűnik

(Cb)

(Ca)

(Cc)

(Cd)

(Cf)

(Ce)

(Cg)

(Cm)

(Ch)

623. ábra

elő. Felette jobbról vastag dűlt antikva értékszám és szerif nélküli antikva „f" értékjelzés; alatta dűlt antikva betűkkel „MAGYAR POSTA" felírás. A keretvonalat a háttértől azzal közel azonos vastag folyosó választja el. A rajz és a folyosó a papír színében jelentkezik.

Az 1950-es ötéves tervsorozat Légrády Sándor tervezte 40 filléres címletének rajzát könyvnyomáshoz az Állami Nyomda módosította.

(Cb) A 37×21 mm méretű fekvő téglalap alakú kerettel övezett vízszintes irányú sűrűn vonalkázott háttérből előtűnő „5"-ös szám öblében gépesített aratási jelenet. Az 5-ös zászlójától folytatólagosan négysoros szöveg „ÉVES TERV/GÉPESÍTETT/MEZŐ/GAZDASÁG". Alul „MAGYAR POSTA" felírás, ettől jobbra antikva értékszám és „f" értékjelzés. A háttér és a keretvonal között a papír színében előtűnő folyosó. Az „5"-ös számjegy zászlójának árnyékolása *négy* vízszintes vonallal. A háttérvonalkázás sűrűsége 40 vonal/cm.

(Cc) Mint a (Cb), de az értékjelzés „*Ft*".

A (Cb) bélyegképhez 1954-ben új eredeti metszetet készítettek, kisebb-nagyobb eltéréssel. A két legjellegzetesebb

(Cd) Az „5"-ös számjegy zászlójának árnyékolása *két* vízszintes vonallal, a háttér vonalkázássűrűsége 26 vonal/cm.

(Ce) Gabonatáblában üzemelő arató-cséplőgép. Az égbolt felhőtlen része, valamint a kép alsó sávja sűrűn vonalkázott, amelyből alul két ötágú csillag között, a papír színében, antikva nagybetűs „MAGYAR POSTA" felírás tűnik elő. A bal felső sarokban — ugyancsak a papír színében — értékszám és „f" értékjelzés. A bélyegképet vékony keretvonal övezi. A fekvő téglalap alakú keret két függőleges oldalával párhuzamosan jobbról és balról egy-egy kettősvonalú, alul és felül is zárt léc helyezkedik el. A lécek és a keretvonal között nincs összefüggés. A bélyegkép mérete 37,5×26 mm. Tervezte *Füle Mihály*.

(Cf) A 27×37 mm-es keretbe foglalt álló téglalapban falra erősített levélszekrénybe levelet dobó kéz. A falat jelképező hátteret balról 6,5 mm-re egy vékony függőleges folyosó két részre osztja. A keskenyebb bal oldali tömör nyomású, alján a papír színében a 8 mm magas értékszám tűnik elő. A jobb oldali rész ferdén vonalkázott. Alsó szegélye felett a bélyeg színében „MAGYAR POSTA" szöveg olvasható, első betűje felett „*f*" értékjelzés. A vonalkázás balról jobbra emelkedik, hajlásszöge 50°. A vonalkázás a keretvonalig tart, amely a bal oldali színes mezővel folyosó nélkül egybefolyik. Tervezője:

(Cg) Az álló téglalap alakú bélyeget *Füle Mihály* tervezte. A kép működő vaskohót ábrázol. Az égbolt felhőtlen része vízszintesen vonalkázott. Az utolsó, valamivel vastagabb vonal, mint keretvonal a téglalap felső oldalát képezi. Felette, de attól egy vízszintes folyosóval elválasztott — a képpel nem érintkező — két végén zárt, kettősvonalú léc. Alul 4 mm széles, a papír színében előtűnő vízszintes irányú szalag fut, két vége a bélyegkép alá behajtott; így kétoldalt mintegy negyed-negyed mm-rel szélesebb a keretvonalnál. Bal oldalán az 1949. évi népköztársasági címer, ettől jobbra a bélyeg színében „MAGYAR POSTA" felírás. A kép jobb felső sarkában értékszám és „*f*" értékjelzés. Méret 27×37 mm.

(Ch) A (Cg) bélyegképet 1957-ben az Állami Nyomda módosította. Az alsó szalag bal oldalán az 1957. évi népköztársasági címer.

(Ci) Egyszínű alapból a papír színében balra néző postakürt zsinórjára függesztett levélboríték, alatta antikva betűs „MAGYAR POSTA" felírás tűnik elő. A borítékon a bélyeg színében 8 mm magas értékszám, ettől jobbra 3 mm magas „*f*." értékjelzés. Tervezte *Füle Mihály*.

(Cj) A bélyegkép közepén 0,5 mm vastag keretvonalú, álló ellipszis alakú mezőben alul Kossuth-címerpajzs, felette értékszám és „*f*." értékjelzés. A középrészt dicsfény övezi úgy, hogy egy 3 mm széles ellipszis alakú, a papír színében előtűnő mező képződik, amelyet középen, a középrészből kinyúlva balról tölgy-, jobbról babér ágacska két részre oszt. A felsőben „MAGYAR",

(Ci)

(Cj)

(Ck)

(Cl)

(Cn)

(Co)

624. ábra

az alsóban „POSTA", ívelten elhelyezett és a bélyeg színében nyomott antikva betűs felírás. A képet 21×26 mm-es, álló téglalap alakú 0,5 mm vastag keretvonal zárja. Tervezőjét nem ismerjük.

(Ck) Mint a (Cj), de az 1949. évi népköztársasági címerrel. Keretvonal mérete 19×22,5 mm.

(Cl) Szövegbélyeg. 18×22 mm-es — (a méret 1966-ban 18×23,5 mm-re, majd 18×24,5 mm-re változott) — 0,75 mm vastag szedett keretben, szerif nélküli kövér antikva betűkkel, három sorban „40 fillér/postadíj/leróva".

(Cm) Azonos az 1949. évi bélyegnapi bélyegével (L! V. kötet 327. oldal).

(Cn) Felárértékjegy. Álló ellipszis szerű keretben a felrobbantott Lánchíd romjai. Az első pillérkaputól balra, annak fejmagasságában 12,5 mm magas antikva „10"-es értékszám. A nulla és a pillér között „*f*" értékjelzés. A keretvonal felett és azzal párhuzamosan: „SEGÍTS ÚJJÁÉPÍTENI!" felírás. Méret 49×61 mm.

(Co) A felár megszüntetésekor az értékjegyet 11×18 mm-es tömör, álló téglalapalakú idommal, a felírást két, a keretvonallal párhuzamos 0,5 mm vastag vonallal felülnyomták. Új felírás a régi felett: „MÁR ÚJJÁÉPÜLT!". Felülnyomás színe fekete.

Nyomás és nyomóeszközök. Valamennyi díjjegyes nyomtatványt az Állami Nyomda készítette, rendszerint könyvnyomással. Néhány kibocsátásnál raszteres mélynyomást alkalmaztak; ezeket külön megemlítjük. *Árjelzés:*

6.....Ára: y fillér
7.....Ára: y fillér.
8.....Ára: Y Ft y f.
9.....ÁRA: Y FILLÉR.

Külön *címerrajz* az értékes nyomtatványokon nem fordul elő. *A feladó:*

12.....Feladó: .....
13.....Feladó: _____
Lakása: _____
_____

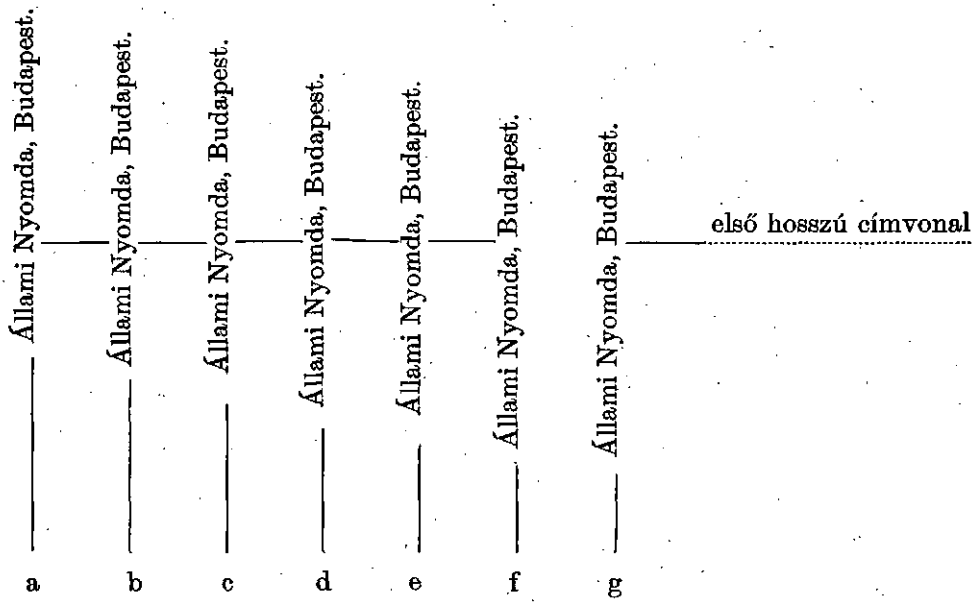
14.....Feladó: _____
Lakása: _____
15.....
.....

A nyomdajelzés

A nyomdajelzésnek *tizenegy* új változatát ismerjük, amelyekből *négy* különleges elrendezésű.

8...Állami Nyomda, Budapest
9...Állami Nyomda, Budapest.
10...Állami Nyomda, Budapest. w.
11...Állami Nyomda nv., Budapest. w.
12...Magyar állami nyomda Nv. Budapest, w.
13...Az évszámot rómaiszámmal — r — a hónap jelzése is követi: Állami Nyomda w. r.
14...A nyomda megnevezését egy *kétjegyű* és ettől ponttal elválasztva egy *ötjegyű* szám előzi meg. A kétjegyű szám az *évszám* két utolsó számjegye, az ötjegyű a *rendelési (gyártási) szám.*
$w_2 \cdot R_5$ Állami Nyomda.
15...A nyomda nevét négyjegyű évszám — w — római számos hónap — r — ehhez kötőjellel kapcsolt — w_2 R_5 — rendelési szám előzi meg.
w. r. — $w_2 \cdot R_5$ Állami Nyomda
16...Kétsoros különleges elrendezésű és összetételű nyomdajelzés. Az első sorban négyjegyű évszám és római számos hónapjel. Ezt a példányszám — P — követi. A második sor a nyomdanév és rendelési szám. Pl:
1955. XII. 150 000.
Állami Nyomda. 10.055/5.
17...Állami Ny.
18...Állami Nyomda.
19...Magyar Állami nyomda, Budapest. w.

Az NIV/8., 9. és 18. típusú nyomdajelzés helyzetváltozatait az eddig is alkalmazott módon foglaltuk össze. Viszonyítás az *első hosszú címvonal* alsó éléhez.

A szabványjelzés:

1...MNOSZ 430–54. I. 2...MSZ 430–54. I.

1. LEVÉLBORÍTÉKOK

a) *Egyszerű helyi és távolsági levélboríték*

A levélborítékoknál a CXV. és CXVI-os címhelynek valamint az FIV/13. és az FIII/14-es feladóhelynek több változata ismert. Az eltérés a használt vonalak vastagságában és egymáshoz viszonyított távolságában jelentkezik. Ha a *C* hely kettős helynévvonalából a legvastagabb alsót *vastag*nak nevezzük, akkor a felső *vékony v* vagy középvastag *kv* lehet. Ugyanannál a borítékfajtánál a *C* hely többi vonala és az *F* hely valamennyi vonala is vagy *v*, vagy *kv* vastagságú. A *C* és *F* változatok együttes előfordulása határozza meg a boríték címoldalának elrendezési *típusait*. A típusok jellemző adatait táblázatba foglaltuk. Ebben a *kettős helynévvonal* teljes magasságát – (a vonalak külső élein mérve) – *a*-val, az *első*, hosszú *címvonal* és a vastag *helynévvonal* távolságát – (ugyancsak a külső éleken mérve) – *b*-vel, végül az *első címvonal* hosszát *c*-vel jelöltük.

A 30 filléres díjjegyű borítékokat a helyi-, a 60 filléreseket a távolsági forgalomban használták. Díjpótló bélyeg felragasztásával a helyiek távolsági –, mindkettő a nemzetközi forgalomban is használható volt.

Típus	Címhely változat	A címhely méretváltozásai			Feladóhely változat	alsó	felsó	A cím- és feladóhely többi vonala
		a	b	c		helynévvonal		
		milliméter						
(I)	CXV	1	hosszu címvonal nélkül		FIV/13v	középvastag	vékony	vékony
(II)	CXVI	1	17	124–125	FIV/13v	középvastag	vékony	vékony
(III)		1	27	124–125	FIV/13v	középvastag	vékony	vékony
(IV)		1	27	124–125	FIV/13kv	középvastag	vékony	középvastag
(V)		1,5	27	124–125	FIV/13kv	vastag	középvastag	középvastag
(VI)		1,5	27	124–125	FIV/13kv	középvastag	vékony	középvastag
(VII)		2	27	124–125	FIV/13kv	vastag	középvastag	középvastag
(VIII)		2	27	124–125	FIV/13v	középvastag	vékony	vékony
(IX)		1	2	80–82	FIII/14v	középvastag	vékony	vékony

1949. (1949. IV–1950. XI.)

Bélyegkép (Ca). *Méret* 160×115 mm. A jó minőségű, sima, fehér papír 0,10 mm vastag; a változó minőségű – sokszor puha, laza – színes papír vastagsága 0,03–0,08 mm között változik. Valamennyi papírfajta a GyIII. és GyVI. gyári vízjellel készült, amelyeknek minden álló és fekvő helyzetű vízjelállása előfordul.

30 [45] fillér okkersárga/fehér
30 [40] fillér okkersárga/homoksárga
30 [40] fillér okkersárga/szürkészöld
30 [40] fillér okkersárga/szürkéskék
60 [75] fillér bíborvörös/fehér
60 [70] fillér bíborvörös/homoksárga
60 [70] fillér bíborvörös/barnáshomok
60 [70] fillér bíborvörös/szürkészöld
60 [70] fillér bíborvörös/szürkéskék
60 [70] fillér bíborvörös/kék
60 [70] fillér bíborvörös/ibolyaszürke

A bélyegkép színváltozatai a hivatalos színen kívül a *30 filléresnél* olajsárga, zöldességra, narancsbarna; a *60 filléresnél* ibolyavörös, barnásvörös és vörösbarna.

Forgalmi idő: 1949. IV. 15– kifogytukig.

1951. (1950. XII–1954. ?) Díjjegy és elrendezésváltozás.

Bélyegkép (Cb); *címhely* CXV. és CXVI., *feladóhely* FIV/13a. Különféle színű, 0,04–0,06 mm vastag, puha papír GyVI gyári vízjellel, amelynek álló és fekvő helyzetű állásai mind előfordulnak. A vízjel gyakran alig észlelhető.

30 [40] fillér okkerbarna/homoksárga (I), (II), (III) tip.
30 [40] fillér okkerbarna/kékesszürke (II) tip.
30 [40] fillér okkerbarna/rózsaszín (VII) tip.
60 [70] fillér barnásvörös/világoszöld (VII) tip.
60 [70] fillér barnásvörös/világoszöld (VIII) tip.
60 [70] fillér barnásvörös/világoskék (I), (VIII) tip.
60 [70] fillér barnásvörös/rózsaszín (VII) tip.

A nyomás színárnyalatai a *30 filléres* borítéknál barna, okkersárga és sárgásbarna, a *60 filléresnél* a barnásvörös halvány, élénk, világos és sötét árnyalattal, ibolyavörös.

Forgalmi idő: 1951. I– kifogytukig.

1954. (1954. ?–1956. II.) Díjjegyváltozás.

Bélyegkép. (Cd). A homoksárga színű papír vastagsága 0,04–0,09 mm között változik. Vízjel GyVI., amelynek valamennyi állása előfordul.

30 [40] fillér okkerbarna/homoksárga (V) típ.
60 [70] fillér barnásvörös/homoksárga (I), (III), (IV), (V) típ.

A nyomás színváltozatai a *30 filléresnél* sárgásokker, a *60 filléresnél* a barnásvörös világos és sötét árnyalattal, ibolyavörös, ibolyabarna halvány és élénk árnyalattal, csokoládébarna.

Forgalmi idő: 1954 elejétől – kifogytukig.

1956. (1956. III–1964. VII.) Díjjegyváltozás.

Bélyegkép (Ce). A papír általában 0,05–0,06 mm vastag, az egyik oldalán simított; a sötétkék színű érdes, 0,07–0,08 mm vastag A GyVI. gyári vízjel ábrája gyakran nehezen érzékelhető.

30 [40] fillér okkersárga/homoksárga (III) tip.
60 [70] fillér vörösbarna/homoksárga (I), (III), (V) tip.
60 [70] fillér vörösbarna/szürkészöld (IV), (VI) tip.
60 [70] fillér vörösbarna/halvány szürkéskék (IV), (VI) tip.
60 [70] fillér vörösbarna/sötétkék (IV), (VI) tip.
a) összefolyt maszatos nyomás (VI) tip.
60 [70] fillér vörösbarna/kékesszürke (IV), (VI) tip.

A nyomás színváltozatai a *30 filléresnél* sötét és világos barnásokker, a *60 filléresnél* a vörösbarna sötét és világos árnyalattal, halvány és élénk ibolyavörös, világos és sötét barnásvörös, csokoládébarna.

Forgalmi idő: 1956. VI– kifogytukig.

1964. (1964. VII–1968. VI.) Értékjegyváltozás.

Bélyegkép (Cf), *címhely* CXVI., *feladó* FIV/14a. A kék és szürkéskék színű, GyVI. gyári vízjeles papír vastagsága 0,06–0,10 mm között változik.

30 [40] fillér okkersárga/kék

60 [70] fillér barnásvörös/szürkéskék (III) tip.
60 [70] fillér barnásvörös/kék (IX) tip.

Forgalmi idő: 1964. VIII– kifogytukig.

a) *Belföldi forgalmú helyi- és távolsági levelezőlap*

1948. (1948. III.) Feláras levelezőlap a Lánchíd újjáépítésére.

Kéthasábos levelezőlap. *Felárértékjegy* (Cn) a bal hasáb közepén, *felírás* MI. groteszk nagybetűkkel „LEVELEZŐLAP". *Árjelzés* ÁI/9., *címhely* CXVIII., *feladóhely* FIII/15. Az osztóvonal helyét a felár rendeltetésére utaló, groteszk nagybetűs szöveg foglalja el: „E LEVELEZŐLAP ÁRÁBÓL 10 FILLÉRT A POSTA A LÁNCHÍD UJJÁÉPÍTÉSÉRE FORDÍT". *Méret* 148×105 mm. A papír 0,20 mm vastag, sima, fényes, homokbarna színű karton. Mélynyomással készült.

0+10 20 fillér csokoládébarna/homokbarna

Forgalmi idő 1948. IV. elejétől 1949. XII. 31-ig (A maradványkészletet a felár megszüntetésével, mint 8 filléres bélyegtelen levelezőlapot 1950 elejétől kifogytukig felhasználták. Az érvénytelenített *felárértékjegy* (Co); a felár rendeltetésére utaló szöveget 4,5×83 mm-es álló-, míg az árjelzést 18×3 mm-es fekvő téglalappal felülnyomták. Ez utóbbi fölé „Ára 8 fillér" árjelzés került. A felülnyomás színe fekete.)

1948. (1948. X–1950. XI.)

Bélyegkép (Ca), *felírás* MI.: antikva nagybetűkkel „LEVELEZŐLAP". *Árjelzés* ÁI/1d., *címhely* CV., *feladóhely* FIV/6a., *nyomdajelzés* NIV/12a. *Méret* 148×105 mm. Papír 0,18–0,20 mm vastag, különféle színű karton.

20 (28) fillér zöld/homoksárga
20 (28) fillér zöld/rózsaszín
40 (48) fillér barna/homoksárga
40 (48) fillér barna/kékesszürke
40 (48) fillér barna/szürke
40 (48) fillér barna/rózsaszín

A nyomás színárnyalatai a *20 filléresnél* világos és sötét zöld, sárgászöld, szürkészöld, a *40 filléresnél* sötét és világos vörösbarna, sárgásbarna, sötét barnásokker, ibolyabarna.

Forgalmi idő: 1948. XII. közepétől – kifogytukig.

1949. (1949. XI.) Alkalmi levelezőlap.

Bélyegkép (Cm). *Felírás* MI.: „ALKALMI LEVELEZŐLAP" szerif nélküli antikva betűkkel. Szöveg a bal hasábban felül középen „BÉLYEGNAP/1949. XII. 11./BUDAPEST/DEBRECEN/DIÓSGYŐR-VASGYÁR/GYŐR". *Címhely* CVIII. *nyomdajelzés* NIII/11a., *rendelési szám* RIII. Papír 0,2 mm vastag, sima, fényes karton. Raszteres mélynyomással készült.

50 [70] fillér feketésibolya, w=1949. – 11.146/Hi.

Forgalmi idő: 1949. XII. 11–1950. VI. 30. Az eladott példányok becserélését nem engedélyezték. (A forgalombabocsátás napján a bélyegnapok alkalmi postahivatalai, majd valamennyi postahivatal árusította.)

1950. (1950. XI–1954. V.) Értékjegy, nyomdajelzés és betűtípus változás.

Bélyegkép (Cb), *felírás* szerif nélküli antikva nagybetűkkel, rendes és ritkított szedéssel. Az előző hossza 21 mm (I) típus; az utóbbié 24,5 mm (II) típus. A *cím-* és *feladóhely* egyes kiadásoknál CVz. és FIV/6za.

20 (28) fillér zöld/homoksárga
(I) és (II) típ., w=0
20 (28) fillér zöld/zöldesszürke
(II) típ., w=0
20 (28) fillér zöld/kékesszürke
(I) és (II) típ., w=0
20 (28) fillér zöld/világos szürke
(I) és (II) típ., w=0 (9a) b
20 (28) fillér zöld/rózsaszín
(I) és (II) típ., w=0
40 (48) fillér vörösbarna/homoksárga
(I) és (II) típ., w=0
40 (48) fillér vörösbarna/zöld
(I) típ., w=0
40 (48) fillér vörösbarna/zöldesszürke
(I) és (II) típ., w=0 (8a) c
40 (48) fillér vörösbarna/kékesszürke
(II) típ., w=0
40 (48) fillér vörösbarna/világosszürke
(I) és (II) típ., w=0
40 (48) fillér vörösbarna/rózsaszín
(I) és (II) típ., w=0

A nyomás színeltérései a *20 filléresnél* sötét és világoszöld, halvány és élénk sárgászöld, sötét olajzöld, szürkészöld; a *40 filléresnél* sötét és világos vörösbarna, barnásvörös, ibolyavörös és szürkésbarna.

Forgalmi idő: 1950. XII – kifogytukig.

1954 (1954. VI–1956. II) Díjjegyváltozás.

Bélyegkép: (Cd), *felírás* csak (I) típ., *nyomdajelzés* csak NIV/9a.

20 (28) fillér zöld/homoksárga
w=0 (9a) b; (9a) a Cvz FIV/6za.
40 (48) fillér vörösbarna/homoksárga
w=0 (9a) a.
40 (48) fillér vörösbarna/szürkéshomok, w=0
40 (48) fillér vörösbarna/zöld, w=0
40 (48) fillér vörösbarna/kék, w=0
40 (48) fillér vörösbarna/szürke, w=0
40 (48) fillér vörösbarna/rózsaszín, w=0

A nyomás színeltérései, mind az előző kibocsátásnál.

Forgalmi idő: 1954. VII – kifogytukig.

1956. (1956. III-1957. III.) Bélyegkép és árhelyváltozás.

Bélyegkép (Cg). *Felírás* antikva nagybetűkkel. *Árjelzés* ÁIV/7d., *címhely* CVz., *feladó* FIV/6za., *nyomdajelzés* NIV/9a., *szabványjelzés* SzI/1a. A nyomdajelzés és árjelzés N. – Á. A papír 0,16–0,20 mm között változó vastagságú homoksárga karton. Színárnyalatai a szürkés homoksárga és barnássárga között változik.

20 (28) fillér zöld/homoksárga, w=0 f és g
40 (48) fillér vörösbarna/homoksárga, w=0 d és e

A nyomás színeltérései, mint előbb. *Forgalmi idő:* 1956. IV – kifogytukig.

1957. (1957. IV–1958. IV.) Díjjegyváltozás.

Bélyegkép (Ch), *szabványjelzés* 1957-ben SzI/1a., 1958-ban SzI/2a.

20 (28) fillér zöld/homoksárga
a) SzI/1a., w=0 g
b) SzI/2a., w=0 g
40 (48) fillér vörösbarna homoksárga
a) SzI/1a., w=0 f
b) SzI/2a., w=0 f

Forgalmi idő: 1957. V - kifogytukig (1958. V. 15-től eladási áruk 30, illetve 50 fillér; az árkülönbözetet készpénzben kellett leróni).

1959. (1958. IX–1964. VII.) Árváltozás.

Az új eladási árnak megfelelő árjelzéssel. *Szabványjelzés* SzI/2a.

20 (30) fillér zöld/homoksárga
w=0 e
40 (50) fillér vörösbarna/homoksárga
w=0 d

Forgalmi idő: 1958 vége, vagy 1959 elejétől – kifogytukig.

1964. (1964. VII–1968. V.) Díjjegy és elrendezésváltozás.

Bélyegkép (Cf), *feladó* FIII/6za., *nyomdajelzés* NIV/18a., *szabványjelzés* III/2a.

20 (30) fillér zöld/homoksárga
w=0 d és e

40 (50) fillér vörösbarna/homoksárga
w=0 d és e

Forgalmi idő: 1964. VIII– kifogytukig. (1968. VII. 1-től 40, illetve 20 fillér díjpótló bélyeggel kiegészítve).

d) *Belföldi forgalmú képeslevelezőlap*

1960. (1960. V – ?)

Bélyegkép (Ci). Kétrészes levelezőlap. *Felírás* felül középen „LEVELEZŐLAP", az osztóvonal felett ívelt vonalú négyszögben „Sz". *Árjelzés* ÁV/7d., *címhely* CIV., *feladó* FIII/12a., *nyomdajelzés* NIV/17. A bal hasábban keretvonal nélküli 47×67 mm-es kétszínnyomású látkép. Méret 147×103 mm. Hófehér, vízjeltelen, 0,2 mm vastag (x) és optinollal kezelt fluoreszkáló vízjeltelen kartonpapíron (y) raszteres mélynyomással készült. A látképet *Füle Mihály* tervezte.

40 (70) fillér sárgásbarna/világoskék/fehér
PÉCS: SZÉCHENYI TÉR (x) és (y)

40 (70) fillér kobaldkék/rózsaszín/fehér
TIHANY (x) és (y)

Forgalmi idő: 1964. VII– (1966. IX. 1-től eladási ára 50 fillér).

f) *Hivatalos levelezőlap*

1952. (1952. X – XII.) Értesítés távbeszélő felszereléséről, vagy számváltozásról.

Bélyegkép (Cb). Osztott címoldalú levelezőlap, osztóvonal felett *felírás* „NYOMTATVÁNY". A bal hasábban felül tizenegy soros, a lap rendeltetését ismertető szöveg, a hátoldalon előnyomott rovatok az értesítés adatai részére. *Árjelzés* ÁVI/7a., *címhely* CVIII., *nyomdajelzés* NIII/10a., *rendelési szám* RIII. A nyomáshoz 0,05 – 0,08 mm között változó vastagságú GyVI. gyári vízjelű félfamentes papírt használtak. Mind álló- mind fekvő helyzetű vízjelállásait ismerjük.

8 (10) fillér fekete/sárgásfehér, w = 1952. – 15.405-06.

Forgalmi idő: 1952. XI. 12 – 1963. XII. 31. (A távbeszélő előfizetők az állomás felszerelésekor, vagy a kapcsolási szám megváltoztatásakor *öt* példányt díjmentesen kaptak. Árusításukat 1963. XI. 9-én megszüntették. Az előfizetők a náluk levő példányokat 12 fillér díjpótló bélyeggel kiegészítve XII. 31-ig felhasználhatták.)

1953. (1953. II – ?) Meghívó.

Bélyegkép (Cb). *Felírás* MI.: „NYOMTATVÁNY", *feladó* FIII/12za., a bal hasáb különben üres. *Árjelzés* ÁI/6d., *nyomdajelzés* NVI/10a., *rendelési szám* RVI. Hátoldalon szerif nélküli antikva betűkkel „Meghívó" és előnyomott rovatok a kitöltéshez. *Méret* 143×104 mm. A rózsaszín papír 0,08 mm vastag, feltehetően vízjel nélküli.

8 (12) fillér fekete/rózsaszín, w = 1953. – 17.565-06. – L. 1950.

Forgalmi idő: 1953. III–1963. II. 28. (A postahivatalok maradványkészletüket 1963. III. 5-ig szolgáltathatták be, az eladottak becserélését nem engedélyezték.)

8. TÁVIRAT FELADÁSI LAP

1950. (1950. X–XII.)

Az űrlap mindkét oldalát 145×102 mm-es keret övezi. A címoldalon a felső keretvonal a bal saroktól 18 mm-re, a jobb saroktól 49 mm-re befelé fordul és felülről 33 mm-re vízszintes vonallal zárul. Az így képződött 78×33 mm-es üres mező bal oldalára a (Cb) bélyegkép került, amelynek felső részétől jobbra „TÁVIRAT" felírás olvasható. Az „*U*" alakú bekeretezett rész a kezelési-, a feladó- és címzettre vonatkozó adatok részére megfelelő rovatokat tartalmaz, alul a feladásra kerülő szöveg beírására szolgáló üres sáv. A hátoldal felső része a szöveg folytatására szánt hely. Alul vízszintes osztóvonallal elválasztott 27 mm magas sáv, amelyben a kezelési jelzések rövidítését találjuk. *Árjelzés* ÁVI/8a., *nyomdajelzés* NI/10a., *rendelési szám* RI. Sárgásfehér, félfamentes, 0,05 mm vastag XI. vízjelű (x) és vízjeltelen (y) papíron nyomták. A vízjelnek csak álló helyzetét ismerjük. Az űrlap *mérete* 173×125 mm.

4 (4,08) Forint fekete-sárgásfehér

a) (x) papír, w = 1950. – 15.680/0602.
b) (y) papír, w = 1950. – 15.681/0602.

Forgalmi idő: 1950. XII–1952. XII. 31. A postahivataloknak maradványkészletüket 1953. I. 5-ig kellett beszolgáltatniuk. Az Állami Nyomda a teljes maradványkészlet értékjegyét 5 mm átmérőjű lyukasztással érvénytelenítette és 1953. III-tól kifogytukig, mint 8 filléres űrlapokat hozták forgalomba.

11. POSTAI SZÁLLÍTÓLEVELEK

A harmadik korszak illetékbélyegének tervezőjét nem sikerült még megállapítanunk. A címerváltozáskor a bélyeg rajzát az Állami Nyomda módosította (625. ábra).

(PCa) A vízszintesen vonalkázott középrészben felül a Kossuth-címer, alatta a papír színében, balra néző postakürt. A két szélső üres mezőben egy-egy stilizált cserép virág, alattuk egy-egy vastag, a mező alsó részét lezáró vízszintes vonal. A mezők felső része függőlegesen úgy vonalkázott, hogy a virágok felett gótikus ív képződik. A három mező felett vízszintesen vonalkázott sávból, a bélyeg színében „ILLETÉK" felírás olvasható. Alul, fekvő „U" alakú sötét alapból a papír színében „30 FILLÉR 30" értékszám és értékjelzés tűnik elő. A képet 0,75 mm vastag 18×22 mm-es keretvonal zárja.

(PCb) Mint a (PCa), de a Kossuth-címer helyén az 1949. évi népköztársasági címer.

(PCc) Szövegbélyeg, 19×6,5 mm-es kétoldalt és felül vékony keretvonallal határolt mezőcske, amely alsó szabad részével a törzslap vastag keretvonalához csatlakozik. Szedett szöveg két sorban „30 fillér okirati / illeték leróva".

(PCd) Mint a (PCa), de a vékony keret 18×7,5 mm, szöveg háromsoros „30 fillér / okirati illeték / leróva" részarányos szedéssel.

(PCe) Szövegbélyeg, 19,5×8,5 mm-es fekvő téglalap alakú keretben, háromsoros szöveg, mint a (PCd)-nél.

a) *Belföldi forgalmú egyszerű és utánvételes szállítólevél*

A stabilizáció utáni első – 1947. évi – szállítólevél kibocsátás illetékjegy nélkül készült. A 30 fillér pénzügyi illetéket okirati illetékbélyeg felragasztásával kellett leróni. Decembertől azonban már ismét illetékjeggyel nyomták az űrlapokat.

(PCa)

(PCb)

(PCc)

(PCe)

(PCd)

625. ábra

1948. (1947. XII-től az egyszerűek és 1948. V– az utánvételesek – 1949. I.)

Bélyegkép (PCa), *nyomdajelzés* NVII/19a., az 1947 évi kiadásnál RII. *rendelési szám.* A kitöltési utasítás fekete színnel nyomva, különben, mint az 1944. évi kibocsátás. Tévesnyomás az utánvételes szállítólevélnél az utánvételi lap törzslapjának hátoldali szövege eltolódott, így az átvételi „Nyugata" rész és a kezelési rovatok egy része *nem a törzslap*, hanem az *utalványszelvény* hátoldalára került. (Tny).

30 [38] fillér fekete/szalmasárga (egyszerű)
a) w=1947.–15.101
b) w=194.8

30 [46] fillér fekete/kékeszöld (utánvételes)
a) w=1948.
b) Tny. w=1948.

Forgalmi idő: az egyszerűek 1948. I–, az utánvételesek 1948. VII– kifogytukig.

1949. (1949. II–1950. I.) „P" jelzős űrlapok.

A „*P*" *jelzőt* a ragszámszelvény és a feladóvevény között helyezték el, amelyre nagy, vörös „*P*" betűt nyomtak. Portós csomagoknál a P jelzőt a ragszámszelvénnyel együtt választották le és a csomagra ragasztották. Bérmentesített csomagoknál a P jelző a feladóvevény mellett maradt. *Nyomdajelzés* NVII/10a.

30 [38] fillér fekete/vörös/szalmasárga (egyszerű)
w = 1949., 1950.

30 [46] fillér fekete/vörös/kékeszöld (utánvételes)
w = 1949., 1950.

1950. (1950. I–IV.) Illetékjegy változás.

Bélyegkép (PCb), *nyomdajelzés* NVII/10a. – *rendelési szám* RVII.

30 [38] fillér fekete/vörös/szalmasárga (egyszerű), w = 1950.

30 [48] fillér fekete/vörös/kékeszöld (utánvételes), w = 1950.

1950. (1950. IV–1951. X.) Csomagra erősíthető űrlap. Elrendezésváltozás.

Az űrlap négy, fekete vonalátütéssel elválasztott részből áll. Balról jobbra haladva a 35×100 mm-es *ragszámszelvény*, a 100×100 mm-es *törzslap*, a 30×100 mm-es *szelvény* a címzett részére és a 40×100 mm-es *feladóvevény* sorakozik egymás után. Az űrlap teljes mérete 205×100 mm. A törzslapot jobb oldalától 33 mm-re, pontozott függőleges osztóvonal, két hasábra bontja. A jobb hasáb a *bélyegszelvény*. Az utánvételes szállítólevelet az *utánvételi-lap* a szokásos módon – aláhajtva – egészíti ki, így annak teljes mérete 205×200 mm. A külön P jelző helyett a ragszámszelvényre a ragszám alá nagyméretű, a törzslap bélyegszelvényén kisebb fekete színű „P" betűt nyomtak. Az *illetékjegy* a törzslap bal felső részén (PCb), ettől jobbra felírás „SZÁLLÍTÓLEVÉL belföldi csomaghoz", a bélyegszelvényen felül „BÉRMENTESÍTÉS". A harmadik rész felírása „SZELVÉNY", a negyediké „FELADÓVEVÉNY". A ragszámszelvény hátoldala sűrűn vonalkázott „Ragasztási felület" szöveggel. A feladó által kitöltendő rovatok vastagon keretezettek. *Nyomdajelzés* NVII/10a, – *rendelési szám* RVII. A papír 0,14–0,16 mm vastag félkarton, a rendelet szerint az egyszerűeké *rózsaszín*, az utánvételeseké *kék*. A papírellátás nehézségei miatt azonban nemcsak, hogy *sárga* színű papírt is használtak, hanem mindegyik űrlapfajta valamennyi színű papíron is készült. A nem sima felületű csomagokhoz, mindkét fajta űrlap fémkarikás kivitelben is készült.

30 [38] fillér fekete/rózsaszín (egyszerű)
w = 1950., 1951.
a) fémkarikával w = 1950.
30 [38] fillér fekete/sárga
w = 1951.
a) fémkarikával w = 1951.
30 [38] fillér fekete/szürkés zöldeskék
w = 1951.

30 [48] fillér fekete/szürkés zöldeskék (utánvételes), w = 1950., 1951.
a) fémkarikával w = 1951.
30 [48] fillér fekete/sárga
w = 1951.
a) fémkarikás w = 1950.
30 [48] fillér fekete/rózsaszín
w = 1951.

Forgalmi idő: 1950. V. 15-től két budapesti, VI. 10-től még három-három budapesti és vidéki postahivatalnál, XI. 1-től a teljes belföldi forgalomban – kifogytukig. (A „P" jelzéssel ellátottak előállítását 1951. X-ben megszüntették.)

1952. (1952. II–1958. IV.) Szövegbélyeges űrlapok, méretváltozás.

A rajzos bélyegkép helyett (PCe) szövegbélyeg. *Méret* 210×75 mm. *Nyomdajelzés* NVII/10a., 1953-tól NVII/9a. Papír, mint előbb a rózsaszín helyett jó minőségű 0,08 mm vastag, sima, csontszínű. Tévnyomás a ragszám utolsó számjegye az űrlap négy részén nem azonos (Tny).

30 [38] fillér fekete/csontfehér (egyszerű)
w=1952., w=0
a) fémkarikával w=1952.
30 [38] fillér fekete/sárga
w=1952. és (Tny), w=0
a) fémkarikával
30 [38] fillér fekete/halványzöld
w=1952., w=0
30 [48] fillér fekete/zöldeskék (utánvételes)
w=1952. és (Tny), w=0

Forgalmi idő: 1952. III– kifogytukig, a fémkarikások 1952. V. 17-ig, a tévnyomásúak 1952. VIII. 15-ig. (1958. V. 15-től eladási áruk 40, illetve 50 fillér.)

1958. (1958. IV–1960. IV.) Elrendezésváltozás.

Részsorrend ragszámszelvény, feladóvevény, szelvény, törzslap (végén a bélyegszelvénnyel). *Szövegbélyeg* (PCc). A ragszámszelvényen a ragszám alatt vastag fekete keretben, keresztirányban „Rendeltetési hely:" és pontozott helynévvonal. Az űrlap hátoldali keltezéshelyein – a feladóvevényen és törzslapon – az évszámhely „19....", „195..." és 196....." változatban fordul elő. *Nyomdajel* a feladóvevényen NIX/14a. (előtte évszámmal kombinált rendelési szám). *Méret* 210×115 mm.

30 [40] fillér fekete/csontsárga (egyszerű)

Forgalmi idő: 1958. V. 15– kifogytukig. (1964. I. 1-gyel értékeikk jellegük megszűnt.)

1960. (1960–1963. XI.) Méret és elrendezésváltozás.

Az egyszerű űrlapok *mérete* 225×120 mm. *Nyomdajelzés* NIX/18a., különben mint az 1958-as kibocsátás. Az utánvételesek teljes mérete 167×193 mm. Az űrlap két lapja között nincsen elválasztó átütés, cím- és hátoldaluk mindkettőnél az egyező oldalon fekszik. A bal széltől 42 mm-re függőleges fekete vonalátütés választja el az így egymás felett fekvő „FELADÓVEVÉNY"-t az utánvételi lap-, a ragszámszelvényt a szállítólevél törzslapjától. A ragszámszelvényen a ragszám alatt balról fordított L alakú vonal a keresztirányban nyomott „Rendeltetési hely:" részt határolja; jobbról kettős – vékony-vastag – keretvonallal határolt 20×26 mm-es egyenlőszárú háromszögben „Után-vételes" jelzés. Az utánvételi lapot balról 33 mm-re függőleges osztóvonal két hasábra osztja. A bal hasáb felírása „Utánvételi szelvény", a jobbé „ragszámú csomag UTÁNVÉTELI LAPJA. A szállítólevél törzslapját balról 30, jobbról 32 mm-re egy-egy osztóvonal három hasábra tagolja. A bal hasáb felírása „SZELVÉNY", a középsőé „Szállítólevél utánvételes belföldi csomaghoz", a jobb oldalié „Bérmentesítés". *Szövegbélyeg* (PCd), *nyomdajelzés* csak az utánvételi lapon NVIII/15a. Érdekességként jegyezzük meg, hogy a feladóvevény hátoldali szövege a törzslapéhoz képest fejen álló szedéssel készült. Papír 0,16 mm vastag sötét kékesszürke félkarton.

30 [40[fillér fekete/csontszín (egyszerű) w = 0
30 [50] fillér fekete/sötét kékesszürke (utánvételes)
w = 1960. VI
w = 1960. VII – 0.53157.

Forgalmi idő: 1960. VII– kifogytukig (1964. I. 1-gyel értékcikk jellegük megszűnt).

b) *Nemzetközi forgalmú szállítólevél*

A forintérték bevezetése óta, mind a postai díjszabásoknak az értékcikkek eladási árát tartalmazó részében, mind a csomagkezelésre vonatkozó rendeletekben a nemzetközi forgalmú egyszerű és utánvételes szállítólevelek is szerepelnek. Tehát ezeket is folyamatosan használták. A rendelkezésre álló nagyon korlátozott mennyiségű anyag következtében azonban csak egy – egyszerű – kibocsátásnak ismertetésére kényszerültünk.

1960. (1960. VI– ?)

A kétrészes, 208×148 mm-es űrlap szelvényre és törzslapra tagozódik. A kéthasábos törzslap bal hasábjának felírása „SZÁLLÍTÓLEVÉL/HONGRIE". A felírás felett „Ragszám: / N° d'ordre:". A jobb hasáb a bérmentesítési hely. *Szövegbélyeg* (PCe), *nyomdajelzés* NVII/13a. Vékony, fehér papírra nyomták.

30 [40] fillér fekete/fehér, w = 1960. VI.

Forgalmi idő: 1960. VII– kifogytukig. (1964. I. 1-gyel értékcikk jellegük megszűnt.)

c) *Személyzeti szállítólevél*

1949. (1948. XI–XII.)

Általános elrendezése, mint az 1948. évi kibocsátású belföldi szállítóleveleké. A törzslap „bérmentesítés" – jobb oldali – hasábjában (Cj) *postai díjjegy*, a bal hasáb jobb felső részén (PCa) *okirati illetékjegy*. A törzslap felírása „SZEMÉLYZETI SZÁLLÍTÓLEVÉL belföldi csomaghoz". A hátoldal a személyzeti díjkedvezmény igazolására szolgáló rovattal bővült. Nyomásszín barna. *Nyomdajelzés* a feladóvevényen NIX/19.

40+30 [78] fillér barna/sárga (egyszerű) w=1948.

40+30 [86] fillér barna/kékeszöld (utánvételes), w=1948.

Forgalmi idő: 1949. I. 1– kifogytukig.

1949. (1949. IV–1950. X.) Illetékjegy és díjjegy változás.

Postai bélyegkép (Ck), az illetékbélyeg (PCb). *Nyomdajelzés* a feladóvevényen NIX/11.

40+30 [78] fillér barna/sárga (egyszerű) w=1949.

40+30 [86] fillér barna/kékeszöld (utánvételes), w=1949.

Forgalmi idő: 1949. végétől – kifogytukig.

1953. (1953. I–1957. XI.) Szöveges illetékjegy és méretváltozás.

Négyrészes – ragszámszelvény, feladóvevény, szelvény és kéthasábos törzslap – 208×95 mm-es űrlap. Postai *díjjegy* változatlan. *illetékjegy* (PCc) szövegbélyeg. *Felírás* háromsoros „SZEMÉLYZETI/SZÁLLÍTÓLEVÉL/belföldi csomaghoz". *Nyomdajelzés* a feladóvevényen NIX/16a. Papír 0,18–0,20 mm vastag sárga, vagy szürkésfehér színű félkarton.

40+30 [78] fillér fekete/sárga
w=1953.
w=1955. XII. 150 000/10.055/5.

40+30 [78] fillér fekete/szürkésfehér
w=1953. (r., P. és R. ?)

Forgalmi idő: 1953. II– kifogytukig.

1958. (1957. XI–1958. XII.) Díjjegyváltozás.

Postai *díjjegy* helyett (C1) szövegbélyeg, méret 18×22 mm. *Nyomdajelzés?*

40+30 [78] fillér fekete/szalmasárga, w = 1957., 1958.

Forgalmi idő: 1958. elejétől – kifogytukig. (1958. V. 15-től eladási ára [80] fillér).

1960. (1960. IV–1963. XI.) Illeték szövegbélyeg és méretváltozás.

Illetékjegy (PCe) szövegbélyeg. *Méret* 210×115 mm. *Nyomdajelzés* a feladóvevényen NIX/14a. Csontszínű, 0,12 mm-es, jóminőségű, erős, sima papír.

40+30 [80] fillér fekete/csontszín
w_2 = 60. (R. ?.)
w_2 = 61. 54146.

Forgalmi idő: 1960. közepétől – kifogytukig (1964. I. 1-től az okirati illeték megszűnt, eladási áruk 40 fillér).

1966. (1966. I– napjainkig). Illetékjegy nélkül, méretváltozás.

Az űrlap *mérete* 230×120 mm, csak postai (C1) *szövegbélyeggel.* A törzslap *felírása* „SZEMÉLYZETI/SZÁLLÍTÓLEVÉL". Kétféle nyomdajelzés és kétféle díjjegyméret (dm).

40 fillér fekete/csontszín
a) N IX/14a., w_2=66. 12346., dm=18×23,5 mm
b) NIX/18a., w=0, dm=18×23,5 mm
c) mint a b., de dm=18×24,5 mm

Forgalmi idő: 1966. elejétől –

d) *Szállítójegyzék*

1947. (1947. ?–XII.) Ragszámos űrlap, illetékjegyváltozás.

Az 1942. évi kibocsátással megegyező űrlap (PCa) *illetékbélyeggel.* Mind az egyszerű, mind az utánvételes csomaghoz egységes űrlap. A feladóvevénytől átütéssel elválasztott *9 db* ragszámszelvénnyel.

30 (46) fillér fekete/kékeszöld, w = 1947.

Forgalmi idő: 1947. ? – kifogytukig.

1950. (1949. XII–1952. II.) Illetékjegyváltozás.

Illetékjegy (PCb).

30 (46) fillér fekete/kékeszöld, w = ?

1957. (1957. I–1963. XI.) Elrendezés és illetékjegyváltozás.

Illetékjegy (PCe) szövegbélyeg. Az előzőnél kisebb méret. A feladó neve és címe csak a címzettnek járó szelvényen. Az adat és kezelési táblázatot „címirat" hasábbal bővítették. A feladóvevénnyel összefüggően nyomott ragszámok darabszáma hat.

30 (46) fillér fekete/kékeszöld, w = ?

Forgalmi idő: 1957. III – 1963. XII. 31. (1958. V. 15-től eladási áruk [50] fillér, 1964. I. 1-gyel értékcikk jellegük megszűnt).

* * *

Forrás munkák a PTRT., PRT., illetve Po. É. 1900 – 1968. évfolyamai. A szaksajtó 1900 – 1968. évfolyamaiban megjelent vonatkozó cikkek és tanulmányok. + Dr. Bárány János „A magyar szállítólevelek katalógusa" (kézirat 1966). + A Bélyegmúzeum, Dr. Bárány János, Kostyán Ákos, Litkei Dénes, Dr. Makkai László, Dr. Rend Ferenc és Szakmány László gyűjteményei.

XI. Fejezet

MAGYAR BÉLYEGEKEN ÁBRÁZOLT SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATAI

Az utóbbi három évtized során a bélyeggyűjtés új iránya fejlődött ki. Amíg ugyanis a korábbi időben az egyes országok bélyegeit gyűjtötték, addig az utóbbi időben, főleg a nagy tömegű bélyegkiadás következtében, a gyűjtők érdeklődése az úgynevezett tematikus gyűjtési mód felé fordult. Ennél a gyűjtési módnál nem a bélyegeket kibocsátó ország szerint történik a csoportosítás, hanem a bélyegeken levő ábra a döntő. Így alakultak ki a bélyegeken levő rajz alapján a sport, virág, űrhajózás, irodalom, zene stb. tárgyú gyűjtemények.

A tematikus gyűjtéssel együtt jár, hogy a gyűjtő érdeklődik a bélyegeken ábrázolt személyekről, tudni kívánja mikor élt, mit alkotott és milyen esemény indokolja, hogy képmása a bélyegre került.

Nem minden gyűjtőnek állnak rendelkezésre életrajzi adatokat tartalmazó lexikonok, ezen felül kényelmi szempontok is indokolják, hogy most, amikor már eljutottunk a magyar bélyegek nagy részének ismertetéséig, foglalkozzunk azzal a feladattal is, kik azok a személyek, akiket a magyar bélyegek tervezői megörökítettek.

Ezt célozza a most következő tanulmány, ahol a rendelkezésünkre álló adatok alapján ismertetjük a magyar bélyegeken szereplő személyek életrajzi adatait, életútját és a történelemben, vagy művészeti életben betöltött szerepét. Nem törekedtünk és az adott körülmények között nem is törekedhettünk teljességre, hanem azt szeretnénk, ha az itt adott rövid kivonat alapján felkelthetnénk az érdeklődést a bélyegeken ábrázolt személyek iránt és a gyűjtők annak alapján további kutatásokat végeznének.

Munkánkat 1967-ben zártuk, tehát az addig kiadásra került magyar bélyegekkel foglalkozunk.

ADY ENDRE (1877–1919)

Érmindszenten született, Debrecenben tanult jogot. Újságíró lett Nagyváradon, majd Budapesten. A legmodernebb európai áramlatok és a magyar irodalom évszázados hagyományai ötvöződtek költészetében nyelvileg, de tartalomban is forradalmian új mondanivalóvá. Szenvedélyes együttérzéssel, ugyanakkor keserű haraggal küzdött a magyar nép társadalmi megújulásáért a feudális csökevények és a kapitalista elnyomás ellen. A szocializmussal rokonszenvező polgári radikális irányzat híve, a Nyugat c. folyóirat köré tömörülő irodalmi mozgalom egyik vezére volt. Legismertebb verskötetei: Új versek, Az Illés szekerén, Vér és arany, A halottak élén.

1947. Szabadsághőseink sorozatban 2 Ft

AMUNDSEN, ROALD (1872–1928)

Norvég sarkkutató. 1911-ben „Fram" nevű hajójával elsőnek érte el a Déli Sarkot, felkutatta az északnyugati átjárót, 1926-ban „Norge" nevű léghajóval átrepülte az Északi-sarkot. Nobile északi-sarki sikertelen útjának mentési kísérleténél lelte halálát.

1948. Feltalálók-felfedezők sorozatban 12 fill.

APÁCZAI CSERI JÁNOS (1625–1659)

A polgári gondolkozás egyik korai magyar úttörője, az anyanyelvű oktatás és tudományművelés kezdeményezője. Főműve a „Magyar Encyclopaedia", a kor tudományos eredményeinek magyar nyelvű összefoglalása. Reformtörekvései miatt sok üldöztetésben volt része, a gyulafehérvári akadémiáról a kolozsvári középiskolához helyezték át, melyet főiskolai színvonalra emelt. Kolozsvárott halt meg.

1954. Tudósok sorozatban 8 fill.

ARANY JÁNOS (1817–1882)

Nagyszalontán született, szegény sorsú szülők tizedik gyermeke volt. Színész, jegyző, tanár és végül a Tudományos Akadémia főtitkára lett, de igazi hivatása a költészet volt. Petőfi és Vörösmarty mellett harmadik nagy klasszikus költőnk. Legismertebb alkotása a Toldi trilógia, Nagyidai cigányok, Buda halála, de ragyogó balladáinak fénye ma sem csökkent. Mint műfordító is remekeket alkotott (Shakespeare: Hamlet, Szentivánéji álom).

1932. Arckép sorozatban 2 fill.
1957. Emlékbélyeg 2 Ft

ASZTRIK (?–1015 körül)

Német származású, a csehországi meszerici kolostor élén álló szerzetes, aki 998 körül jött Magyarországra, itt pécsváradi apát, majd – miután István király követeként királyi koronát hozott a pápától – kalocsai érsek lett. *Egyes források szerint Ascherik az igazi neve.*

1938. Szent István sorozatban 1 fill.
1938. Szent István sorozatban 10 fill.

ÁRPÁD VEZÉR ÉS FEJEDELEM (?–907)

Születésének helye és ideje ismeretlen. A X. század végén Kurszán főfejedelem mellett a magyar törzsszövetség második fejedelme, Kurszán halála (904) után főfejedelem, a honfoglalás katonai irányítója. 907-ben halt meg; leszármazói (az Árpádház) mint fejedelmek, majd királyok 1301-ig uralkodtak.

1943. Hadvezérek 1 fill.
1945. Kisegítő bélyegek I. 20/1 fill.
1945. Kisegítő bélyegek II. 9 P/1 fill.
1945. Felszabadulás I. 10/1 fill. (sárga)
1945. Felszabadulás I. 10/1 fill. (kék)
1946. Betűs I. Any 1/1 fill.
1946. Betűs II. Any 2/1 fill.

BAJCSY-ZSILINSZKY ENDRE dr. (1886–1944)

Politikus, képviselő. Az első világháború időszakában és a húszas években az ellenforradalmi erőket támogatja. Később azonban mindinkább felismeri a történelmi haladás követelményeit. Mint a nemzeti függetlenség előharcosa, a második világháború alatt megkereste és megtalálta az utat azokhoz, akik a nemzeti függetlenséget a társadalmi haladással kapcsolták össze. Következetesen náciellenes volt és amikor 1944. március 19-én a Gestapo emberei megszállták hazánkat, fegyveresen szállt velük szembe. Sebesülten került fogságba, ahonnan kiszabadulva a magyar ellenállási mozgalom egyik vezéralakjává vált. 1944 végén a nyilasok kezére került, akik meggyilkolták.

1945. Emlékbélyeg 1+1 P
1945. Vértanúk sorozat 20+20 P

BARTÓK BÉLA (1881–1945)

Nagyszentmiklóson született. Az eredeti magyar műzenei nyelv kialakítását tűzte ki célul és népzenegyűjtő útra indult. A magyar dallamokon kívül a román, szlovák, ukrán, bolgár és török dallamokat is gyűjtötte. Új formákat kereső útja során a világ legnagyobb zeneszerzői közé emelkedett. 1940-ben Amerikába távozott, nem tudta elviselni Közép-Európa fojtogató légkörét. Idegenben halt meg, de még megérte hazánk felszabadulását.

Művei közül az ismertebbek: A kékszakállú herceg vára (opera), Fából faragott királyfi (táncjáték), Csodálatos mandarin (táncjáték), Cantata Profana, zongora-, hegedű-versenyművek, kórusok.

1953. Zeneszerzők sorozatban 1 Ft
1955. Bartók Béla 60 fill., 1 Ft (zöld)
1955. Bartók Béla 1 Ft (barna)
1955. Bélyegnap 1+4 Ft

BATSÁNYI JÁNOS (1763–1845)

Költő, Tapolcán született, szülei jobbágyok voltak. Jogot végzett, de érdeklődése az irodalom felé vonzotta. Kazinczyval és Baróti-Szabóval megalapította a „Magyar Museum" c. irodalmi folyóiratot. Versciben forradalmi eszméket terjesztett. A magyar jakobinusok összeesküvésében való részvétele miatt az osztrák hatóságok elfogták és egy évig Kufstein várában raboskodott. Kiszabadulása után Párizsba ment, Napóleon seregéhez csatlakozott, de újra fogságba esett. Internálták és ezzel a hazai irodalmi élettől elszakadva, irodalmi tevékenységet alig folytatott.

1947. Szabadsághőseink sorozatban 30 fill.
1963. Nagy idők – nagy események sorozatban 40 fill.

BÁNKI DONÁT (1859–1922)

Gépészmérnök, a veszprém megyei Bánkon született. A Ganz gyár főmérnöke, majd a Műegyetem tanára. Számos találmánya tette nevét világszerte ismertté, ezek közül a benzinmotorok porlasztója, a benzinlégkeveréknek vízzel való hűtése a legjelentősebbek. Főműve: „Energia átalakulások a folyadékokban". Emlékére a Gépipari Tudományos Egyesület 1957-ben Bánki Donát Emlékérem néven évenként kiosztásra kerülő tudományos-műszaki kitüntetést alapított.

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

BEETHOVEN, LUDWIG VAN (1770–1827)

Bonnban született, szegény sorsú muzsikuscsalád gyermeke volt. 1792-ben Bécsbe költözött és ott élt haláláig. Mesterművek egész sorát alkotta, jóllehet hallószervének romlása következtében 1800-tól hallása egyre csökkent, míg 1818-ban teljesen megsüketült. Szoros barátságot tartott a Brunswik családdal, amelynek Martonvásáron levő kastélyában töltött egy nyarat. Egyetlen operát (Fidelio) írt, szimfóniái, különösképpen a IX. szimfónia, zongoraművei, hegedűversenye, vonósnégyesei a zeneművészet legmagasabb csúcsait jelentik. A zenetörténet minden idők legnagyobbjai között jelölte ki helyét.

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

BELJAJEV, PAVEL IVANOVICS (1925–)

A szovjet hadsereg ezredese. Cseliscsevo faluban született. 11 éven át mint tengerészrepülő szolgált a keleti tengerparton. 1956-ban került a moszkvai repülőakadémiára, amelynek elvégzése után a Fekete-tengeri flotta légierőihez osztották be. Innen került az űrhajósok csoportjába. 1965. március 18-án a „Voszhod 2" kétszemélyes űrhajóval Leonov Alexej Arhipovics másodpilótával indult földkörüli pályájára. A második fordulat idején Leonov kilépett a világűrbe, ahol kb. 20 percet töltött.

1965. „Voszhod 2" sorozatban 2 Ft

BEM JÓZSEF (1794–1850)

Az 1848–49. évi szabadságharc dicsőséges tábornoka. A galíciai Tarnow-ban született, részt vett a lengyel szabadságharcban, majd annak leveretése után Párizsban telepedett le. A bécsi forradalom katonai vezetői közé tartozott, majd 1848 októberében Kossuthnál jelentkezett, aki az erdélyi seregek vezetésével bízta meg. Kis seregével csodákat művelt (piski csata). A világosi fegyverletétel után Törökországba menekült, ott is halt meg. Demokratikus forradalmi gondolkozása, kivételes katonai tehetsége, bátorsága történelmünk egyik legtiszteltebb alakjává avatta.

1950. Bem emléksorozat 40, 60 fill., 1 Ft
1950. Bem emlékblokk 2 Ft
1952. 1848-as Szabadságharcosok sorozatban 50 fill.

BERKES FERENC (1893–1919)

Kiskunfélegyházán született, majd Budapestre került, ahol kereskedelmi érettségit tett. 1912-ben a „Nagyváradi Napló" munkatársa lett. A proletárdiktatúra kikiáltása után a Forradalmi Munkás és Katona Tanács tagja, majd Kecskemét kormányzó-tanácsának biztosa. A proletárdiktatúra leveretése után bújdosnia kellett, 1919 szeptemberében elfogták és 1919. november 19-én a fehérterroristák kivégezték.

1962. „Évfordulók-események" sorozat 1 Ft

BETHLEN GÁBOR (1580–1629)

1613-tól erdélyi fejedelem, a harmincéves háború egyik kimagasló hadvezére volt. A Habsburgok ellen vezetett három sikeres hadjáratában biztosította a magyar rendi ön-

kormányzatot és a protestáns vallásszabadságot a bécsi abszolutista és ellenreformációs törekvésekkel szemben. Erdélyt bölcs gazdaság- és kultúrpolitikával virágzó állammá szervezte. Feleségül vette Brandenburgi Katalint és így sógorságba került Gusztáv Adolf svéd királyal.

1939. Protestáns emlékbélyegsorozatban 32+16 fill.
1939. Protestáns blokkpár á 32 fill.

IV. BÉLA (1206–1270)

II. Endre fia, 1235-ben lépett trónra. Uralkodása idejére esik a tatárjárás. Ő telepítette az Alföldre a tatárok által elüldözött kunokat. A tatárjárás után várakat emelt, s az elhatalmasodó főnemesi anarchia ellen a köznemességre és a kialakuló városokra támaszkodva, évszázadokra kiható új politikai irányt kezdeményezett.

1942. Királyok sorozatban 12+12 fill.
1942. Királyok sorozatban 20+20 fill.

BIHARI JÁNOS (1764–1827)

A pozsony-megyei Nagyabonyban született, cigányszármazású muzsikus és zeneszerző, aki műveiben népi dallamokat használt fel és a kuruc dalok, verbunkosok felkutatásával és népszerűsítésével gazdagította a magyar zenét. A múlt század első felének legünnepeltebb magyar zeneművésze volt. Összesen 84 műve maradt fenn, jórészt verbunkosok.

1953. Zeneszerzők sorozatban 30 fill.

BIKOVSZKIJ VALERIJ FJODOROVICS (1934–)

Szovjet repülőtiszt. A moszkvai területhez tartozó Pavlovo–Poszadban született. Középiskolái elvégzése után a moszkvai repülőklub és a katonai pilótaiskola vizsgáit tette le sikerrel. A hadseregben vadászfőpilóta rangot nyert majd ejtőernyős oktató lett. Közel száz ejtőernyős ugrást végzett. 1963. június 14–19 között a „Vosztok 5" űrhajóval 119 óra 6 perc alatt 81-szer kerülte meg a földet. A megtett távolság több mint 3 300 000 km. Ez volt az első női-férfi páros űrrepülés. (l. V. Tyereskova).

1963. Páros űrrepülés blokk 10 Ft

BLÉRIOT, LOUIS (1872–1936)

Francia mérnök, egyike a legtöbb sikert elért repülő-konstruktőröknek. Magaépítette kétfedelű gépével 1909. július 25-én Calais és Dover között sikerrel repülte át a Csatornát. Gépe a kb. 30 kilométeres távolságot 27 perc alatt tette meg. Teljesítménye abban az időben méltán váltotta ki a világ csodálatát. Később repülőgépgyárat alapított.
1948. Feltalálók-felfedezők sorozatban 10 fill.

BOLYAI FARKAS (1775–1856)

Matematikus, Bolyán született. Iskoláit Erdélyben, majd a jénai és göttingeni egyetemeken végezte, hazatérve haláláig a marosvásárhelyi kollégium tanára volt. Göttingenben kötött szoros barátságot Gauss-szal, akivel később is állandó szellemi kapcsolatot tartott fenn. Lángeszű matematikus volt, megállapításai maradandó tudományos értékkel bírnak. Főműve a „Tentamen", 1832-ben jelent meg. Írt színműveket is, továbbá sokoldalú technikai feltaláló tevékenységet fejtett ki.

1932. Arcképek I. sorozatban 70 fill.

BOLYAI JÁNOS (1802–1860)

Bolyai Farkas fia, Kolozsvárott született, hadmérnök, a legzseniálisabb magyar matematikus, lángelméjével már kora gyermekkorában kitűnt. Az abszolút geometria egyik megteremtője. Kutatásainak eredményét egy kis, latin nyelvű dolgozatban, apja Tentamenjének függelékeként „Appendix" néven 1832-ben adta közre, melyet minden művelt nyelvre lefordítottak. Foglalkozott a komplex számok elméletével és a matematikai térelmélet megalapozásával is.

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

BOTTYÁN JÁNOS (1640–1709)

A török felszabadító háborúk és a Rákóczi-szabadságharc hőse. Esztergomban született 1640 körül. Hadnagya volt az esztergomi lovasoknak, a császári seregben ezredesi rangot ért el. Fél szemét a török elleni harcokban vesztette el, innen Vak Bottyán neve. 1704-ben Rákóczinak ajánlotta fel kardját. Győzedelmes hadjáratot vezetett Morvaországban, majd a Duna–Tisza közén harcolt, de legjelentősebb haditette az 1705. évi dunántúli hadjárata volt. Vitéz, tanult és tapasztalt katona, a Rákóczi-szabadságharc legtehetségesebb tábornoka volt.

1952. Néphadsereg napja II. sorozat 1 Ft

BUDAI-NAGY ANTAL (?–1437)

Az erdélyi parasztfelkelés (1437) kisnemesi származású szervezője és katonai vezetője. Előnevét nem Pest-Buda, hanem a Kolozsvár

melletti Buda helységtől kapta. A parasztfelkelés Kolozsvár melletti ütközetében hősi halált halt.

1947. Szabadsághőseink sorban 10 fill.

BYRON, GEORGE NOEL GORDON lord (1788–1824)

Angol romantikus költő, korára rendkívüli hatást gyakorolt. Költeményeinek páthosza, az emberi szenvedélyek hű ábrázolása az angol költészet legnagyobbjainak sorába emeli. Élete rendkívül változatos, zaklatott volt, szenvedélyes, féket nem ismerő életmódja lehetetlenné tette, hogy hazájában maradjon. Külföldre, Svájcba, majd Olaszországba utazott és soha sem tért vissza Angliába. 1823-ban csatlakozott a szabadságukért küzdő görög hazafiakhoz és itt érte utól a halál Missolunghiban. Főművei: Childe Harold, Don Juan, Manfred. Magyar fordítói: Arany János, Szász Károly, Kosztolányi Dezső.

1948. Költők-írók sorozatban 5 fill.

CARPENTER, MALCOLM SCOTT (1927–)

Korvett kapitány az USA hadseregében. 1962. május 24-én az „Auróra 7" űrhajóval 4 óra 56 perc alatt háromszor kerülte meg földet. A megtett távolság 129 ezer km. Teljesítménye azonos a Glenn-évei, aki három hónappal előbb tette meg az utat.
1962. A világűr meghódítói sorban 1,40 Ft

CHÁZÁR (CSÁSZÁR) ANDRÁS (1745–1816)

Jogi író, megyei főjegyző, majd később mint ügyvéd tevékenykedett. Több közjogi művet írt. A siketnémák támogatására mozgalmat indított és egy siketnéma intézet létesítésére 40 000 forintot gyűjtött össze. 1802-ben létesült működése nyomán Vácott az első magyar siketnéma intézet.

1962. Évfordulók-események sorozat 1 Ft

CHOPIN, FRÉDÉRIC FRANCOIS (1810–1849)

Varsó közelében levő Zelazowa Wola-ban született, apja francia származású volt. Húsz esztendős, amikor Párizsban saját műveinek virtuóz előadásával lázba hozza a közönséget. Tüdőbaja korán végez a nagy művésszel. A zongora poétájának nevezik, mély líraiság, a dallam gazdagsága, a harmonizálás szépsége jellemzi minden alkotását, amelyek közül két zenekari kíséretes versenyműve, mazurkái, nocturne-i, polonaise-i, balladái emelkednek ki.

1956. Bélyegnapi pár 1 Ft

COUBERTIN, PIERRE BARON DE (1863–1937)

Ismert francia sportoktató és nevelő. Nevéhez fűződik az újkori olimpiai játékok újjáélesztése, amivel elő kívánta segíteni a népek közti barátság megerősítését. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság első elnöke volt 1894-től 1925-ig. Neki tulajdonítják a gyakorta használt mondást: „nem a győzelem a döntő, hanem a küzdelemben való részvétel."

1963. Nagy idők- nagy események sorozatban 60 fill.

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY (1773–1805)

Költő. Debrecenben született, az ottani kollégiumban tanult, de kötöttségeket nem tűrő egyénisége és forradalmi eszméi miatt összeütközésbe került tanáraival, minek következtében kizárták a főiskoláról. Bejárta a Dunántúlt, Csurgón kapott tanári állást, s az itt töltött évek a költői termékenység évei voltak. A versírás minden műfaját művelte, de lírájában és víg epikájában érte el a legmagasabb csúcsokat. Első és egyik legmélyebb filozófiai lírikusunk. Ugyancsak ő volt az első a magyar irodalomban, aki a népköltészet formáit és elemeit bevitte a műköltészetbe. Főbb művei: Dorottya vígeposz, Lilla dalok, Tempefői. A reményhez, A lélek halhatatlanságáról.

1955. Költő sorozatban 60 fill.

DAMJANICH JÁNOS (1804–1849)

Az 1848–49-es szabadságharc egyik legkiválóbb tábornoka, az aradi vértanúk egyike. Fényes katonai tulajdonságokkal rendelkezett, tudása, bátorsága, embereivel való bánásmódja megszerezte számára a legnagyobb tiszteletet. A szolnoki, isaszegi, váci és nagy-sallói csaták hőse. A szabadságharc leverése után vértanú társaival együtt az osztrákok haditörvényszék elé állították és 1849. október 6-án, Aradon kivégezték.

1952. 1848-as Szabadságharcos sorozatban 1 Ft

DEÁK FERENC (1803–1876)

Államférfi, a 19. század magyar történelmének egyik kiemelkedő alakja. Ügyvédi diplomát szerzett, majd Zala megye országgyűlési követe lett. Csatlakozott Kossuth-hoz, ő volt az első magyar felelős minisztérium igazságügyminisztere, de nem értett egyet a fegyveres szabadságharccal. Ennek ellenére a szabadságharc végén őt is bíróság elé állították, de felmentették. 1867-ben létrehozta I. Ferenc József király és a magyar nemzet akkori felelős

vezetői közt a „kiegyezést". A kiegyezés utáni kormányban nem vett részt, de az országgyűlés többségi pártját ő irányította és nagy szerepe volt számos liberális törvény létrehozásában.

1932. Arcképek I. sorozatban 16 fill.

DÓZSA GYÖRGY (?–1514)

A nagy parasztháború vezére. Székely családból származott és a törökök elleni délvidéki harcokban nagy hírnévre tett szert. Bakóc Tamás prímás 1514-ben a török ellen induló kereszteshad vezérévé nevezte ki. A nagy tömegben zászlaja alá gyülekező parasztokat a földesurak vissza akarták tartani munkára. A jobbágyság Dózsa vezetésével felkelt a földesurak ellen, győzelmesen nyomult előre az Alföldön, szétverve az ellenük forduló csanádi püspök hadait is. A felkelésben sok köznemes, polgár és falusi pap is résztvett. De Szapolyai János Temesvárnál megverte a parasztokat és szörnyű megtorlást rendelt el. Dózsát izzó vastrónra ültették, a felkelt parasztokat tömegesen kivégezték és törvénybe iktatták a jobbágyság örökös röghözkötését.

1919. Magyar Tanácsköztársaság sorozatban 75 fill.
1947. Szabadsághőseink sorozatban 8 fill.
1952. Néphadsereg napja sorozatban 30 fill.
1962. Bélyegnap sorozatban 2+1 Ft
1962. Bélyegnap blokk 2+1 Ft
1964. Évfordulók-események (Cegléd) sorozatban 1 Ft

EDISON, THOMAS ALVA (1847–1931)

Minden idők legtermékenyebb feltalálója. Az ohioi Milanban (U.S.A.) született. Mint újságárus kezdte pályáját, 15 éves korában távirász lett és állandóan találmányokon törte fejét. Egymást követően jelennek meg találmányai: a szénszálas izzólámpa, megafon, fonográf, mozigép. Ő tökéletesítette a Bell által feltalált telefont is. Legtehetségesebb munkatársa a magyar Puskás Tivadar volt. Járt Budapesten is.

1948. Feltalálók-felfedezők sorozat 8 fill.

EGRESSY GÁBOR (1808–1866)

Családi neve Galambos volt. A Borsod megyei Sajólászlófalván született. Mint miskolci diák egy vándorszíntársulathoz szegődött. Az 1837-ben megnyílt Nemzeti Színház tagjai sorába szerződtette. A szabadságharc után emigrációba kényszerült. 1850-ben kegyelmet kapott, hazatérhetett és folytatta színészi pályáját. Haláláig tagja maradt a Nemzet Színháznak, ahol főként Shakespeare drámáiban aratott hervadhatatlan sikereket. Irodalmi tevékenységet is folytatott.

1962. Évfordulók-események sorozat 1 Ft

ENGELS, FRIEDRICH (1820–1895)

A tudományos kommunizmus egyik megalapítója. Gazdag német gyáros családból származott és 1843-ban apja manchesteri gyárának tisztviselője lett. Megismerkedett Marx-szal, tagja lett a kommunisták szövetségének. 1848-ban Marx-szal együtt megírta és kiadta a „Kommunista kiáltvány"-t. Részt vett az 1848–49. évi szabadságmozgalmakban, majd visszatért Manchesterbe. 1870-ben félbehagyta kereskedelmi tevékenységét és Londonba költözött. Szoros együttműködésbe lépett Marx-szal, akihez bensőséges barátság fűzte. Vele együtt résztvett az I. Internacionálé megalapításában, majd egyik életrehívója volt a II. Internacionálénak. Nagy része volt az európai országok szocialista tömegpártjainak kiépítésében.

1919. Magyar Tanácsköztársaság sorozatban 80 fill.
1952. Nagy Októberi Szocialista Forradalom emléksorozatban 1 Ft.

ENTZ FERENC (1805–1877)

Orvoskónt kezdte pályáját. A szabadságharc leverése után érdeklődése a kertészet, főleg az alma- és szőlőtermesztés felé fordult. Ő alapította 1853-ban Pesten az első kertészeti szakiskolát. Igazgatója volt a Budai Vincellér és Kertészképezdének. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta.

1963. Nagy idők- nagy események sorozatban 40 fill.

EÖTVÖS JÓZSEF BÁRÓ (1813–1871)

Író és államférfi. Az egyetemet Pesten végezte, ügyvéd, majd megyei aljegyző lett. A korszerű liberalizmus eszméinek egyik legműveltebb hazai képviselője volt. 1839-ben az országgyűlés tagja lett. Számos nagyjelentőségű törvény, így a büntetőtörvénykönyv kidolgozásában vett részt. 1848-ban az első felelős kormányban vallás- és közoktatásügyi miniszter volt, de a forradalomtól visszariadt. Lemondott, külföldre távozott és csak a szabadságharc leveretése után tért haza. Később újra szerepet vállalt a politikai életben és minisztersége alatt iktatták törvénybe a kötelező iskoláztatást, a vallásfelekezetek egyenjogúsítását, a zsidók emancipálását. Mint író is jelen-

tős. Legismertebb regényei: Karthausi, A falu jegyzője, és Magyarország 1514-ben.

1963. Nagy idők — nagy események sorozatban 60 fill.

EÖTVÖS LORÁND BÁRÓ (1848—1919)

Eötvös József, az író és államférfi fia, a legkiválóbb magyar fizikus. Tudományos munkássága főleg a kapillaritás, az általános gravitáció, a földi nehézség és földi mágnesség területére terjed ki. A kapilláris jelenségeket foglalja össze az „Eötvös-féle törvény". A nehézségi erő mérésére szolgáló torziós ingáját az egész világon használják. 1875-ben vette át a budapesti egyetemen a kísérleti fizika tanszékét, rövid ideig kultuszminiszter is volt. A Magyar Tudományos akadémia 1889-ben elnökévé választotta.

1932. Arcképek I. sorozatban 6 fill.
1948. Emlékbélyeg születése 100. évfordulója alkalmából 60 fill.

ERKEL FERENC (1810—1893)

Zeneszerző és karmester, a magyar opera megteremtője. Gyulán született, majd Kolozsvárra került. 26 éves korában vette át a budapesti Nemzeti Színház zenekarának vezetését. Ismert operái: Hunyadi László, Bánk Bán, Brankovics György, István király, valamennyi operaházunk repertoárján szerepel. Erkel szerezte — Kölcsey Ferenc költeményére — a magyar Himnuszt. Írt férfikórusokat, ünnepi nyitányt, dalokat. A Filharmóniai Társaság első karmestere, s a Zeneakadémia igazgatója volt. Emlékezetére 1952-ben a kiemelkedő magyar zeneművek jutalmazására „Erkel-díj"-at alapítottak, amely évenként kerül kiosztásra.

1953. Zeneszerzők sorozatban 40 fill.
1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.
1963. Nagy idők — nagy események sorozatban 60 fill.

ERZSÉBET, ÁRPÁDHÁZI (SZENT) (1207—1231)

II. Endre magyar király és Meráni Gertrúd leánya. 14 éves korában nőül ment Lajos thüringiai őrgrófhoz. Wartburg várában élt s amikor férje a kereszteshadjáratban elesett, a világi örömökről lemondva, a vallásnak és jótékonykodásnak élt. Számos legenda szól róla. Halála után 1235-ben szentté avatták.

1932. Szt. Erzsébet sorozat 10, 20, 32, 40 fill.
1938. Eucharisztikus blokk 32+32 fill.
1944. Nagyasszonyok sorozatban 20 fill.
1945. Kisegítő bélyegek I. 20/20 fill.
1945. Kisegítő bélyegek II. 8P/20 fill.
1946. Betűs I. Ajl. I./20 fill.
1946. Betűs I. Hlp. I/8 P.
1946. Betűs III. Helyi lev. lap/20 fill.

ESZE TAMÁS (?—1708)

Tarpai jobbágy, később kuruc vezér, a Rákóczi-féle szabadságharc kimagasló hőse. Születésének idejét újabbkori kutatások 1666-ra teszik. Habsburgellenes parasztmozgalmat szervezett, majd 1703-ban vezetője volt annak a küldöttségnek, amely II. Rákóczi Ferencet — Lengyelországban — rábírta a szabadságharc megindítására. Ezredesi rangot, nemességet kapott és híressé vált gyalogcsapata élén számos dicsőséges ütközetben vett részt, így többek között Kálló, Szatmár és Tokaj ostromában. Neve összeforrt a szabadságharccal, a Tiszántúl népe ma is kegyelettel ápolja emlékét.

1947. Szabadsághőseink sorozatban 12 fill.
1966. Évfordulók — események sorozat 60 fill.

FÁY ANDRÁS (1786—1864)

Író, a zemplén-megyei Kohányon született földbirtokos nemesi családból. Ügyvédi oklevelet szerzett. Egy ideig Pest vármegye szolgabírája volt, majd hivataláról lemondva a gazdálkodásnak, s az irodalomnak élt. Az Akadémia tiszteleti tagjává választotta. A reformkorban Széchenyi István újító törekvései ragadták magukkal. Lelkes támogatója volt az akkor bontakozó nemzeti színjátszásnak. Felkarolta az iskolaügyet és a Pesti Hazai Első Takarékpénztár, az első magyar bank alapítása is nevéhez fűződik. Írói művei közül elsősorban „Mesé" említendők. Jelentős „A különös testamentum" elbeszélése és a „Bélteky ház" c. társadalmi regénye.

1964. Évfordulók — események sorozat 60 fill.

FEOKTYISZTOV, KONSZTANTYIN (1925—)

Szovjet űrhajós, a műszaki tudományok kandidátusa. 16 éves korában önként jelentkezett frontszolgálatra és meg is sebesült. A középiskolát leszerelése után végezte el és 1949-ben a moszkvai főiskolán szerzett diplomát. Sokoldalú szakember. 1964. október 12-én és 13-án B. Jegorov és V. Komarov társaságában elsőként végeztek sikeres űrrepülést háromszemélyes irányítható űrhajóban. Kb. 700 ezer kilométer utat tettek meg 24 óra 17 perc alatt.

1964. Tudományos űrkutatás blokk 10 Ft

FERENC JÓZSEF, I. HABSBURG, (1830–1916)

Magyarország királya és Ausztria császára. 1848-ban került trónra és célja az abszolutizmus helyreállítása volt. 1849. III. 4-én Magyarországot függetlenségétől megfosztotta, mire a magyar országgyűlés április 14-én trónfosztottnak mondotta ki. A magyar szabadságharc leveretése után az abszolútizmust megvalósítva, az ország függetlenségének teljes megsemmisítésére tört. Ausztria nemzetközi vesztességei következtében 1867-ben megtörtént az úgynevezett „kiegyezés". Magyarország alkotmányt kapott és létrejött a dualista Osztrák–Magyar Monarchia. Korábbi ellenfele, a Németországot egyesítő porosz militarizmus oldalán 1914-ben egyik kezdeményezője volt az első világháborúnak, amelynek végét és birodalma felbomlását már nem érte meg.

1871. Könyomatos és réznyomatos sorozat valamennyi címlete
1883. Újnyomat sorozat 6 címlete
1900. Turulos sorozat 1, 2, 3, 5 K
1904. Turulos sorozat 1, 2, 5 K
1906. Turulos sorozat 1, 2, K
1908. Turulos sorozat 1, 2 K
1909. Turulos sorozat 1, 2, 5 K
1913. Turulos sorozat 1, 2, 5 K
1913. Turulos Árvíz sorozat 1, 2, 5 K (+ felár)
1914. Turulos I. Hadisegély sorozat 1, 2, 5 K (+ felár)
1915. II. Hadisegély sorozat 1, 2, 5 (+ felár)

FRANKEL LEÓ (1844–1896)

A nemzetközi és magyar munkásmozgalom kiemelkedő alakja. Óbudán született, apja orvos volt. Aranyműves mestersóget tanult. Fiatal korában Német-, majd Franciaországba költözött, ahol kapcsolatba került a munkásmozgalommal. Szocialista tevékenysége miatt Párizsban börtönbüntetésre ítélik, ahonnan 1870. szeptember 4-én a párizsi forradalom szabadította ki. A kommünben munkaügyi miniszter volt. A forradalom leveretése után Londonba emigrált, ahol Marx Károllyal kötött szoros barátságot és behatóan megismerkedett a tudományos szocializmus eszméivel. 1876-ban visszatért Magyarországra, ahol a szocialista munkásmozgalmat szervezte. Az ő vezetésével jött létre 1880-ban a Magyarországi Általános Munkáspárt. 1881-ben börtönre ítélték, kiszabadulása után 1883-ban Ausztriába, majd újra Párizsba ment, ahol Engels munkatársaként résztvett a II. Internacionálé szervezésében és irányításában. Párizsban halt meg 1896-ban.

1951. Párizsi kommün sorozatban 60 fill.

FULTON, ROBERT (1765–1815)

Amerikai mérnök. Ő építette az első használható lapátkerekes gőzhajót, amellyel 1807-ben a Hudson folyón végighajózott. A 240 kilométeres utat 32 óra alatt tette meg. Ugyancsak az ő nevéhez fűződik az első gőzzel hajtott hadihajó építése.

1948. Feltalálók – felfedezők sorozatban 4 fill.

FÜRST SÁNDOR (1903–1932)

Magántisztviselő. Már diák korában bekapcsolódott a munkásmozgalomba. 1926-tól illegális pártmunkás, 1928–1932-ben a Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottságának tagja volt. Főleg szakszervezeti és ifjúsági vonalon dolgozott. Jelentős szerepe volt a hazai kommunista ifjúmunkás-mozgalom kifejlesztésében. 1932 júliusában forradalmi tevékenységéért a statáriális bíróság halálra ítélte és kivégeztette.

1945. Vértanúk sorozatban 2+2 P

GAGARIN, JURIJ ALEKSZEJEVICS (1934–1968)

A gzsatszki körzetben (szmolenszki terület) született. Apja ácsmester volt. Ipari technikumot végzett, öntőmagkészítő szakmunkás lett, majd repülőtiszti iskolába került. 1961. április 12-én a „Vosztok-1" űrhajóval első emberként egy fordulatot tett az űrben 1 óra 48 perc alatt. A megtett távolság 41 000 km. 1968-ban repülőgépszerencsétlenség áldozata lett.

1961. Szovjet ember első a világűrben 2,– Ft
1962. Ikarusztól az űrrakétáig blokk 10,– Ft
1962. A világűr meghódítói sorozatban 40 fill.
1963. A szocialista országok postaügyi miniszterének értekezlete sorozatban 2,60 Ft

GALILEI, GALILEO (1564–1642)

Olasz fizikus és csillagász. A páduai egyetemen folytatott orvosi tanulmányokat, de hajlama a matematika és fizika felé vonzotta. A pisai ferde toronyban végzett kísérletei alapján alkotta meg a szabadesésre vonatkozó tanait, amellyel megalapozta a modern fizikát. Haladó gondolkodása miatt összeütközésbe került az inkvizícióval és eltiltották tanai hirdetésétől. Élete utolsó éveit, mint az inkvizíció foglya, teljes visszavonultságban töltötte. Nevéhez fűződik a hőmérő feltalálása és a távcső tökéletesítése. Összegyűjtött művei 20 kötetet tesznek ki.

1964. Évfordulók – események sorozat 2 Ft

GARIBALDI, GIUSEPPE (1807–1882)

Olasz szabadsághős. Tengerész volt. Az 1834. évi felkelésben való részvétele miatt halálra ítélték, de sikerült Dél-Amerikába emigrálnia. 1848-ban visszatért hazájába és részt vett a nemzeti egységért és a demokratikus átalakulásért vívott küzdelemben. Többször volt kénytelen ismét külföldre menekülni. 1860-ban önkéntes csapatával, amelynek vezérkari főnöke a magyar Türr István volt, elindult a nápolyi Bourbonok ellen és november 7-én II. Viktor Emánuellel együtt vonult be győztesen Nápolyba. Tovább küzdött Olaszország egyesítéséért és céljának megvalósítása érdekében egy ideig a franciák oldalán is harcolt. 1879-ben visszavonult Caprera szigetére, ott is érte utól a halál.

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

GÁRDONYI GÉZA (1863–1922)

Író. Néptanító volt, majd mint újságíró dolgozott előbb vidéken, később Budapesten a Magyar Hírlap és az Új Időknél. Népies novelláival, humoros elbeszéléseivel tűnt fel. Történelmi tárgyú regényei: „Az egri csillagok", „A láthatatlan ember", „Isten rabjai", alapozták meg írói rangját. Írt színműveket is, ezek közül „A bor" és „Annuska" arattak jelentős sikert. Életc utolsó éveit Egerben, teljes visszavonultságban töltötte el.

1963. Nagy idők – nagy események sorozatban 60 fill.

GELLÉRT, SZENT

Velencei származású apát, 980 körül született, 1015-ben I. István király kérésére jött Magyarországra, s itt kezdte meg a pogány magyaroknak keresztény hitre való térítését. 1030-ban Csanád püspöke lett. 1046-ban halt meg, a pogány lázadók megtámadták és Budán, a mai Gellért-nek nevezett hegyről a Dunába taszították.

1930. Szt. Imre sorozatban 32+8 fill. (mellékalak)
1938. Szt. István sorozatban 5 és 25 fill. (ugyancsak mellékalak)

GIZELLA (973–1095?)

Magyar királyné, II. Henrik bajor herceg leánya, I. István király felesége. Része volt a keresztény hit terjesztésében és a katolikus egyház szervezésében. 1045-ben visszatért Bajorországba és zárdába vonult. Elhalálozásának helye ismeretlen. A későbbi századokban számos legenda keletkezett körülötte.

1930. Szent Imre sorozatban 16+4 fill.
1938. Szent István blokk 40+40 fill.

GLENN, JOHN (1921–)

Ezredes, az USA hadseregében, a világ harmadik űrhajósa. 1962. február 20-án a „Friendship 7" űrhajóval 4 óra 56 perc alatt háromszor megkerülte a földet. A megtett távolság 129 ezer kilométer.

1962. Ikarusztól az űrrakétáig blokk 10 Ft
1962. A világűr meghódítói sorozatban 1 Ft

GOETHE, JOHANN WOLFGANG VON (1749–1832)

Frankfurt am Main-ban született, Weimarban van eltemetve. Sokoldalú írói egyéniség, a német irodalom legnagyobb alkotó szelleme, eredményesen foglalkozott a természettudományokkal is. A weimari herceg első minisztere, jelentős államférfi is volt. Balladái, drámái a világirodalom közkincsévé váltak. „Az ifjú Werther szenvedései" c. regénye korának ifjúságára rendkívüli hatást gyakorolt. Schillerhez szoros barátság fűzte, levelezésük a német irodalom értékes dokumentuma. Művei közül megemlítjük: Goetz von Berlichingen, Egmont, Hermann és Dorottya, Költészet és valóság, Tasso, Faust.

1948. Költők–írók sorozatban 4 fill.

GOLDMARK KÁROLY (1830–1915)

Keszthelyen született, fiatalságát nyomorban töltötte. Zenei tehetségével korán kitűnt, Bécsben tanult, ott is halt meg. „Sába királynője" operájával világsikert aratott. Nálunk még két operája: a Házi tücsök, Téli rege ismertek. Szimfóniái, versenyművei, dalai, amelyekben gyakori a keleti motívum, általános megbecsülést és elismerést szereztek számára.

1953. Zeneszerzők sorozatban 80 fill.

GORKIJ, MAKSZIM (1868–1936)

Orosz író, családi nevén Alexej Maximovics Pjeskov, Nizsnij-Novgorodban született. Hányatott életet élt, szinte minden napszámos munkát végig csinált. Érdeklődése az irodalom felé fordult, első elbeszélése 22 éves korában jelent meg. Az írói realizmus csúcspontjait jelentő műveinek tárgyát az orosz kisemberek, proletárok életéből merítette. Egyik vezére lett az 1905. évi forradalomnak, amelynek leveretése után külföldre menekült. Capri szigetén telepedett meg. Leninhez barátság fűzte és a szovjet irodalom és tudomány felemelkedése érdekében hatékonyan közremű-

kődött. Ismert művei: Csudra Makar, Gyermekéveim, Foma Gyorgyejev, Éjjeli menedékhely, Kispolgárok, Az anya.

1948. Költők – írók sorozatban 40 fill.
1951. Gorkij sorozat, halálának 15. évfordulójára 60 fill. 1, 2 Ft

GÖRGEY ARTUR (1818 – 1916)

Az 1848 – 49. évi szabadságharc fővezére. Katonai pályára készült, majd kilépett a hadseregből és tanári állást vállalt. A szabadságharc kitörésekor honvédként jelentkezett. A katonai pályán gyorsan emelkedett és 1848. október 31-én a felső dunai seregek vezére lett. Sikerült seregét egységesíteni, de Windischgratz túlnyomó erejével nem tudott szembeszállni, ezért Kossuth utasítása ellenére Pest és Vác felé vonult vissza. 1849 március 31-én bízta meg Kossuth a fővezéri tisztséggel. Egymás után aratta győzelmes csatáit Tápióbicske, Isaszeg, Vác, Nagysallónál, majd Budát is elfoglalta. Mint a békepárt híve, a Habsburgokkal való kiegyezésre törekedett. 1849. augusztus 13-án Világosnál Rüdiger orosz tábornok előtt letette a fegyvert. Ő kegyelmet kapott, de társait október 6-án Aradon kivégezték. Katonai és politikai pályafutása egy évszázada a történettudomány gyakori vitakérdése.

1943. Hadvezérek sorozatban 12 fill.
1945. Felszabadulás I (sárga) 150 f./12 f.
1945. Felszabadulás I (kék) 150 f./12 f.
1945. Kisegítő bélyegek I 10 f./12 f.
1945. Kisegítő bélyegek II 1,60 P./12 f.
1945. Kisegítő bélyegek III 100 P./12 f.

GUTENBERG, JOHANNES (1400 körül – 1468)

A betűszedéses könyvnyomtatás feltalálója. A mainzi Gensfleisch patricius családból származott, a Gutenberg név csak előneve volt. 1444-ben Mainzba költözött, ott állította fel nyomtató műhelyét. Első kiadványa a latin nyelvű Biblia volt. Találmánya gyorsan terjedt s az emberi művelődés fontos tényezőjévé vált.

1948. Feltalálók – felfedezők sorozatban 1 fill.
1962. Évfordulók – események sorozat 1 Ft

HADIK ANDRÁS GRÓF (1710 – 1790)

Evangélikus lelkészi pályára készült, de 20 esztendős korában huszárnak állott be. Mária Terézia uralkodása alatt a hétéves háborúban (1756 – 1763) kitűnt huszárezredével. Emlékezetes haditette volt Berlin megrohanása és megsarcolása, amelyet Nagy Frigyes serege mögött hajtott végre 1757-ben. Mária Terézia 1774-ben grófi rangra emelte, később – egyedüli magyarként – a bécsi haditanács elnöke lett.

1943. Hadvezérek sorozatban 10 fill.
1945. Felszabadulás I sor (kék) 1 P./10 fill.
1945. Felszabadulás I sor (sárga) 1 P./10 fill.
1945. Kisegítő bélyegek I. 10/10 fill.
1945. Kisegítő bélyegek II. 40/10 fill.
1946. Betűs sor I. T1 I/10 fill.
1946. Betűs sor III. H.1/10 fill.

HATVANI ISTVÁN (1718 – 1786)

Orvos, természettudós és lelkész, aki sok csodálatra méltó gyógyítást végzett. Halála után a „Magyar Faust"-nak nevezték el. Tanulmányait a debreceni kollégiumban kezdte, majd Baselben hittudományi doktorátust szerzett. Sokoldalú tudományos munkásságot fejtett ki. Fizikai kísérletei magukra vonták a város polgárainak figyelmét, hírbe hozták, hogy az ördöggel cimborál. Írt orvosi, bölcseleti és hittudományi műveket is.

1938. Debrecen sorozat a kollégium fennállásának 400. évfordulójára 40 fill.

HAYDN, JOSEPH (1732 – 1809)

Osztrák zeneszerző, Rohrauban, Alsó-Ausztriában született. Küzdelmes ifjú évek után Eszterházy Pál Antal herceg zenekarának tagja, majd 1762-től annak karmestere lesz. Kismartonban (ma: Eisenstadt) és Eszterházán (ma: Fertőd) alkotta legszebb műveit, amelyek a legnagyobb zeneszerzők egyikévé avatták. Oratóriumai, (Teremtés, Évszakok) szimfóniái, vonósnégyesei, miséi a 18. század zenei klaszicizmusának csúcsát jelentik. 104 szimfóniát, 77 vonósnégyest alkotott. Szerzője az osztrák himnusz zenéjének.

1959. Haydn – Schiller emléksorozatban 1 Ft

HÁMÁN KATÓ (1884 – 1936)

Szegény paraszti családból származott. 1908-ban került a MÁV-hoz, a budapesti Nyugati pályaudvar egyik pénztárosa volt. Kapcsolatba jutott a munkásmozgalommal és az illegális kommunista párt egyik vezető személyisége lett. 1925-ben a Központi Bizottság tagjává választották. A Vörös Segély egyik vezetőjeként 1925-ben 2 és 1/2 évi börtönre ítélték és a további évek során többször megismétlődött a letartóztatás. 1936-ban az elszenvedett bántalmazások következtében szerzett súlyos betegségben halt meg.

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

HERMANN OTTÓ (1835–1914)

Zoológus, az egyik legkiválóbb magyar természetbúvár. 1863-ban résztvett a lengyel szabadságharcban. Kossuth Lajos híve volt, akivel haláláig szoros kapcsolatot tartott. Mint képviselő küzdött a főrendiház s a hitbizomány eltörléséért. Úttörő munkát végzett az állattanikutatás, az embertani megfigyelés, a magyar néprajz területén. E mellett nevéhez fűződik hazánkban az ősember utáni kutatások megindítása is. (Bükk hegység – Szeleta barlang). Főművei: „A magyar halászat könyve", „A magyarok ősfoglalkozása", „Az északi madárhegyek tájáról".

1954. Tudósok sorozatban 1 Ft
1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

HOFFMANN OTTÓ (1902–1934)

Apja tanító volt, ő mint géplakatos tanuló kezdte, majd szakmunkás lett. A húszas évek óta a munkásmozgalom aktív harcosa, ő a sajtóapparátus vezetője. Nagy érdemei vannak az illegális kommunista kiadványok terjesztésében. Többször rendőrkézre kerül, 1934 októberében a detektívek vallatás közben az eszméletlenre vert embert kidobják a rendőrség III. emeleti ablakából, így vesztette életét.

1945. Vértanúk sorozatban 40+40 P

HORTHY ISTVÁN (1904–1942)

Horthy Miklós kormányzó fia, különböző magas államtisztségeket töltött be, 1942-ben kormányzóhelyettessé választották. Ugyanaz év nyarán a keleti fronton repülőgépével lezuhant és meghalt.

1942. Gyászbélyeg 20 fill.
1943. V. Repülő-alap 30+20 fill.

HORTHY ISTVÁNNÉ

született gr. Edelsheim-Gyulai Ilona, a kormányzóhelyettes felesége, illetve özvegye.

1942. Vöröskereszt II. sorozat 6 f.+1 P
(fogazás nélkül is megjelent)

HORTHY MIKLÓS (1868–1957)

A fiumei Tengerészeti Akadémia elvégzése után, 1909-től 1914-ig I. Ferenc József szárnysegéde. Az első világháború alatt a haditengerészetnél szolgál. 1919-ben a szegedi ellenforradalmi kormány tagja, majd a fegyveres erők fővezére lett. Tiszti különítményei irtóhadjáratot folytattak a munkások, parasztok és baloldali érzelmű értelmiségiek ellen. 1920. március 1-én az ellenforradalmi nemzetgyűlés kormányzóvá választotta. Kormányzósága egyben a fasiztajellegű politikai rendszer időszaka. 1941-ben Hitler oldalán belekényszerítette az országot a második világháborúban való részvételre. 1944. október 16-án – sikertelen kiugrási kísérlete után – a hitleristák fenyegetésének engedve átadta a hatalmat a nyilas vezetőknek. A felszabadító csapatok elől külföldre menekült. Portugáliában halt meg.

1930. Tízéves évforduló sorozat
8, 16, 20, 32, 40 fill.
1938. Arcképsor 1, 2, 5 Pengő
1939. Jótékonysági sor 20+10 fill.
1940. 20 éves évforduló 6, 10 fill.
1941. Arcképsor (IX. vj.) 1, 2, 5 Pengő
1941. Arcképsor (X. vj.) 1, 2, 5 Pengő

HORTHY MIKLÓSNÉ

született Purgly Magdolna, a kormányzó felesége.

1942. Vöröskereszt II. sorozat 20 f.+1 P
(fogazás nélkül is megjelent)

HŐGYES ENDRE (1847–1906)

Orvos, a kolozsvári, majd a budapesti egyetemen az általános kór- és gyógyszertan tanára. Tanulmányozta a veszettség gyógyításának módját és ennek eredményeként állították fel 1890-ben a budapesti Pasteur-intézetet. Egyszerűbbé tette az oltóanyag előállítását és módszerét az egész világon alkalmazzák. Fő műve: „A veszettség gyógyításáról".

1954. Tudósok sorozatban 2 Ft
(A bélyegen feltüntetett halálozási évszám helytelen.)

HUGO, VICTOR (1802–1885)

A XIX. század irodalmának egyik legnagyobbja, a romantika vezéralakja. Költő, regény- és drámaíró. Korának forradalmi és szociális eszméit is magáévá tette és nem egy regényében a társadalmi ellentéteknek is hangot adott. III. Napóleon 1854. évi államcsínye után politikai állásfoglalása miatt száműzetésbe kényszerült és csak 1870-ben, a császárság bukása után tért vissza Párizsba. Hatása korára, köztük a magyar romantikus költőkre is rendkívüli volt. Drámái közül „A király mulat", „Ruy Blas", regényei közül pedig „A Notre Dame-i toronyőr", „A nyomorultak" és „A tenger munkásai" a legismertebbek.

1948. Költők-írók sorozatban 6 fill.
1952. Emlék sorozatban 2 Ft

HUNYADI JÁNOS (1407–1456)

Szibinyányi Jank néven is ismeretes. Erdélyi román eredetű nemesi család sarja, gyermekkorától Zsigmond király udvarában nevelkedett. Merész és kiváló hadvezér, kora zsoldoshadviselésének mestere volt. A fenyegető török veszedelem elleni harc megszervezését, mint szörényi bán, majd mint erdélyi vajda vezette. 1441-ben Szendrőnél, 1442-ben a vaskapui szorosnál megverte a törökök hadakat és 1443–44. évi balkáni hadjáratával Murád szultánt fegyverszünetre kényszerítette. A rendek 1446-ban Magyarország kormányzójává választották. Amikor az új szultán, II. Mohamed hadaival ismét megindult Magyarország ellen, 1456-ban Nádorfehérvár alatt fényes győzelmet aratott a törökök felett, de a táborban kiütött ragály áldozatául esett 1456. augusztus 11-én.

1943. Hadvezérek sorozat 4 fill.
1945. Felszabadulás sorozat (sárga) 30/4 fill.
1945. Felszabadulás sorozat (kék) 30/4 fill.
1945. Kisegítő sorozat I. 10/4 fill.
1945. Kisegítő sorozat II. 2 P/4 fill.
1946. Betűs I. sorozat T1p I/4 fill.
1946. Betűs II. sorozat T1p 2/4 fill.
1946. Betűs III. sorozat Távolsági levelezőlap/4 fill. és Csomag 5 kg/2 P./4 fill.
1952. Néphadsereg II. sorozat 20 fill.
1956. Hunyadi emlékbélyeg 1 Ft

HUTYRA FERENC (1860–1934)

Orvos, az állatorvosi főiskola rektora volt. Kiváló munkát végzett az állatorvosi főiskola újjászervezésében. Jelentős tudományos munkásságot fejtett ki, vizsgálatainak tárgya főként az állati fertőző betegségek oka és az ellenük való védekezés volt. A sertés pestisről végzett kutatásai nemzetközi hírnevet szereztek számára. Jelentős művei: „Állatorvosi belgyógyászat", „A háziállatok fertőző betegségeinek oktana".

1962. Évfordulók – események sorozat 1 Ft

IMRE (SZENT) HERCEG (1007?–1031)

Árpádházi herceg. I. István magyar király fia. Nevelője Gellért püspök volt, aki aszkéta életre bírta. Fiatal korában egy vadászaton vadkan oltotta ki életét. Székesfehérvárott temették el. Személye köré sok legenda fonódott. VII. Gergely pápa 1083-ban apjával együtt a szentek sorába iktatta.

1930. Szent Imre sorozatban 8+2, 32+8 fill.
1938. Szent István III. sorozatban 5, 25 fill.
1938. Eucharisztikus blokkban 10+10 fill.
1938. Szent István blokkban 40+40 fill.
1943. Karácsony sorozatban 30 fill.

IRINYI JÁNOS (1819–1895)

Vegyész, nevéhez fűződik a foszforos gyújtó feltalálása, de miután vele egyidőben Németországban is megindult a foszforos gyújtó gyártása, neve a külföld előtt nem eléggé ismert. A szabadságharc alatt a nagyváradi lőporgyárban működött, később mint számvevő, majd mint a debreceni István gőzmalom igazgatója működött.

1954. Tudósok sorozatban 30 fill.
(A bélyegen található halálozási évszám helytelen.)

ISTVÁN I. (SZENT) (975 körül –1038)

Az első magyar király. Géza fejedelem fia, akinek feudális államszervezői munkáját befejezte. A szabad katonáskodó népességet vármegyére szervezte, a levert nemzetségfők és törzsi fejedelmek birtokait a királyi birtokba kebelezte. A pogány magyarok térítését nagy buzgósággal végezte, templomokat építtetett, püspökségeket alapított. II. Szilveszter pápa egyházi érdemeinek elismeréséül „apostoli" címmel tüntette ki, ezért szerepel a régi magyar címerben és a bélyegeken az apostoli kettős kereszt. A pápa által küldött koronával 1001. augusztus 15-én Esztergomban királlyá koronáztatta magát. Megvédte a fiatal magyar államot II. Konrád német császár támadása ellen. VII. Gergely pápa 1083-ban őt és egyetlen, fiatalon elhunyt fiát, Imrét a szentek sorába iktatta.

1928. Szent István sorozat I. 8, 16, 32 fill.
1929. Szent István sorozat II. 8, 16, 32 fill.
1930. Szent Imre sorozatban 16+4 fill.
1938. Szent István sorozat III. 2, 4, 5, 6, 16, 20, 25, 30, 32, 50 fill.
1938. Eucharisztikus blokkban 6+6 fill.
1938. Orbék blokk 20 fill.
1938. Szent István pár 10+10, 20+20 fill.
1938. Szent István blokkban 6+6, 10+10, 16+16, 20+20, 32+32. 40+40, 50+50 fill.
1938. Szent István felülnyomva 20+20 fill.
1939. Templom sorozatban I. 20 fill.
1940. Kelet visszatér 10 fillér.
1941. Délvisszatér 20 fill.
1941. Templom sorozatban II. 20, 24 fill.
1943. Hadvezérek sorban 20, 30, 50, 80 fill. 1, 2, 5 P értékek mellékalakja
1943. Karácsony 30 fill.
1945. Felszabadulás I. sorozat 3, P/20 f, 6, P/50 f, 10, P/80 f, 20, P/1 P. (sárga)
1945. Felszabadulás I. sorozatban 3 P/20 f, 6 P/50 f, 10 P/80 f, 20 P/1 P, (kék)
1945. Kisegítő bólyegek I. 30/30, 42/20, 50/50 fill. 1, P/80 f, 1, P/1, P, 2, P/2, P, 5, P/5, P.

1945. Kisegítő bélyegek II 1, P/20 f. 4 P/30 f, 6 P/50 f, 7 P/1 P, 10 P/80 f.
1946. Betűs I. sorozatban
Cs. 5 I./30 f, Cs. 10 I./80 f.

JEDLIK ÁNYOS ISTVÁN (1800–1895)

Fizikus, gimnáziumi tanár, majd 1839-től a pesti egyetem fizikai tanszékének professzora. Siemens előtt majd 20 évvel ő fedezte fel, illetve készítette az első dinamót, de felfedezését túlzott szerénységből nem publikálta. Számos nagyértékű tudományos művet, tankönyveket alkotott.

1954. Tudósok sorozatban 12 fill.

JEGOROV, BORISZ (1936–)

Szovjet orvos-hadnagy, űrhajós. Középiskolái elvégzése után 1955-ben a moszkvai orvosi főiskola hallgatója lett. Különleges szakmájául a repülés és űrrepülési orvostudomány problémáit választotta és eddig több, mint 10 tanulmánya jelent meg. 1964. október 12. és 13-án V. Komarov és K. Feoktyisztov társaságában elsőként végeztek sikeres űrrepülést háromszemélyes irányítható űrhajóval. A megtett út kb. 700 ezer kilométer, az űrrepülés időtartama pedig 24 óra 17 perc volt.

1964. Tudományos űrkutatás blokk 10 Ft

JÓKAI MÓR (1825–1904)

A legnépszerűbb magyar regényíró. A pápai kollégiumban tanult, ahol tanulótársa volt Petőfinek. Itt kezdődött kettőjük benső barátsága. Az 1848. március 15-i nemzeti megmozdulás egyik szervezője volt. A szabadságharc után bujdosnia kellett s ez időben „Sajó" álnéven publikálta cikkeit. Felesége, Laborfalvi Róza közbenjárására kegyelmet kapott és Pesten telepedett le. A kiegyezés után képviselővé választották. Óriás terjedelmű írói munkásságot fejtett ki, a legtermékenyebb magyar regényíró. Legismertebb művei: „Az aranyember", „Az új földesúr", „A jövő század regénye", „Egy magyar nábob", „Fekete gyémántok". Több, mint száz kötetet tesznek ki művei s bár szélsőségesen romantikus regényeinek egy része ma már elavultnak hat, alkotásainak jelentős része ma is kedvelt olvasmány. Petőfi mellett világviszonylatban legismertebb írónk.

1925. Jókai sorozat I. 1000/2000/2500K
1954. Jókai sorozat II. 60 fill., 1 Ft
1954. Jókai blokk 1 Ft

JOLIOT–CURIE, FRÉDÉRIC (1900–1958)

Francia fizikus, 1920-ban házasságot kötött Iréne Curie-vel, s akkor vette fel a Joliot név mellé a Curie nevet. A neutronsugárzások okozta magkémiai reakciók vizsgálata során feleségével együtt felfedezte a mesterséges rádióaktivitást. 1935-ben feleségével közösen Nobeldíjat kapott. Haladó meggyőződésével nagy tiszteletet szerzett, a második világháború során az ellenállási mozgalomban vett részt. A kommunista párt soraiban harcolt a nemzetközi békemozgalom sikeréért, 1950-től 1958-ban bekövetkezett haláláig a Béke Világtanács elnöke volt.

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

JÓZSEF ATTILA (1905–1937)

A magyar munkásosztály legnagyobb költője, a magyar lírának Petőfi és Ady mellett legnagyobb, s nemcsak a magyar, hanem a világirodalom kiemelkedő alakja. Makón járt gimnáziumba, Budapesten tett érettségit. A szegedi bölcsészkarra iratkozott be, de versei miatt eltanácsolták az egyetemről. Egy ideig illegális pártmunkás volt, aki nemcsak költészetével, hanem aktív tevékenységgel is segítette a munkásosztály, a kommunisták harcát. Megismerte a testi és lelki szenvedések legszörnyűbb mélységeit és az üldözés, a betegség, a nyomor, kergette 1937-ben a balatonszárszói állomáson egy tehervonat kerekei alá. Felszabadult népünk szívébe zárta a költőt. Versesköteteit közül a „Szépség koldusa", „Nem én kiáltok", „Medvetánc", „Nagyon fáj" a legismertebbek.

1947. Szabadságharcosaink sorozatban 4 Ft
1955. Költők sorozatban 2 Ft

KABÓK LAJOS (1884–1944)

Szegeden született. Géplakatosként dolgozott. Korán bekapcsolódott a szocialista munkásmozgalomba és 1918-ban a Vas- és Fémmunkások Szövetségének elnökévé választották. A Szociáldemokrata Párt vezetőségének tagja és 1922-től 1944-ig országgyűlési képviselő. 1944-ben a nyilasterror áldozata lett.

1945. Vértanuk sorozatban 3 P.+3 P.

KANDÓ KÁLMÁN (1869–1931)

Gépészmérnök, Budapesten született. A műegyetem elvégzése után a Ganz gépgyár villamossági osztályán működött. Dolgozott Franciaés Olaszországban is. Ő alkalmazta elsőként a nagyfeszültségű forgó áramot vasutak villamos vontatására („Kandó"-mozdony). A Ganzgyár vezérigazgatója volt.

1948. Feltalálók-felfedezők sorozatban 30 fill.

KANIZSAI DOROTTYA (XVI. SZÁZAD – 1532)

Geréb Péter, majd Perényi Imre nádor felesége. A mohácsi vész után a csatatéren maradt holt hősök tetemeit a maga pénzén fogadott 400 emberrel ő temettette el.

1944. Nagyasszonyok sorozatban 50 fill.
1945. Kisegítő bélyegek I. 50/50 fill.
1945. Kisegítő bélyegek II. 3 P/50 fill.
1946. Betűs I. sorozatban H1. I. /50 fill.

KATONA JÓZSEF (1791 – 1830)

Drámaíró, Kecskeméten született. Iskoláit Pesten végezte, ügyvéd lett. 1820-ban hazament szülővárosába, ahol tiszti főügyészi állást töltött be. Fiatalkorában színészként is fellépett, színdarabokat fordított és írt. „Bánk bán" c. drámáját beküldte egy pályázatra, de figyelemre sem méltatták. 1820-ban kinyomatott művét Egressy Gábor, a nagy színész fedezte fel, s ezzel a tragédia elindul a halhatatlanság útján. A magyar dráma ezzel a művel érte el az európai színvonalat. A Bánk bán sikere azonban csak írója halála után következett be, első ízben 1833-ban került színre Kassán.

1961. Arcképek III. sorozatban 1 Ft

KÁROLI GÁSPÁR (1529 körül – 1591)

Református lelkész Gönc̈ön, a teljes magyar biblia első fordítója, amely 1590-ben jelent meg Vizsolyban. Innen neve, a „vizsolyi biblia", amely széles elterjedésével nagy hatást gyakorolt a magyar irodalmi nyelv kialakulására.

1939. Protestáns sorozatban 10 + 5 fill.

KÁROLY, IV., HABSBURG (1887 – 1922)

1916. november 21-től Magyarország királya és Ausztria császára. A forradalmi események következtében 1918. október 30-án Ausztriában detronizálták és az év november 13-án a magyar trónról is lemondott. Svájcba távozott. 1921-ben két alkalommal is megkísérelte, hogy Magyarországra visszatérve, puccs útján ismét elfoglalja a trónt, de mindkét kísérlete sikertelenül végződött. Az antant hatalmak Madeira szigetét jelölték ki lakóhelyéül, ahol 1922-ben meghalt.

1916. Koronázási sorozat 15 fill.
1918. Károly- Zita sorozatban 10, 15, 20, 25 fill.
1918. Köztársaság felülnyomattal 10, 15, 20, 25 fill.

KÁROLYI MIHÁLY GRÓF (1875 – 1955)

Grófi, nagybirtokos családból származott. Szabadelvű, majd függetlenségi párti politikus, pártvezér. A háborúellenes, demokratikus mozgalmak egyik vezetője volt. Az 1918 októberi polgári demokratikus forradalom győzelmével miniszterelnök, majd köztársaság kikiáltása után annak ideiglenes elnöke lett. 1919-ben külföldre emigrált, együttműködött a kommunistákkal és jelentős szerepe volt a háborúellenes és antifasiszta mozgalmakban. 1946-ban tért haza. A felszabadulás után egy ideig Magyarország párizsi követeként működött. Angliában halt meg. Hamvait a Magyar Népköztársaság 1962-ben hazahozatta.

1962. Évfordulók – események sorozat 1 Ft

KEHRLING BÉLA (1891 – 1937)

Sportoló, kiváló teniszező. A két világháború között mint teniszversenyző világhírnévre tett szert. Két évtizeden át védője volt a magyar teniszbajnokságnak. 1923-ban Göteborgban az úgynevezett „kis olimpián" mind fedettpályán, mind szabadtéren a férfi egyes versenyszámban első helyen végzett. 1925-ben férfi párosversenyben az olasz Morpurgo oldalán Wimbledonban harmadik helyezést ért el.

1965. „A tenisz története" sorozat 2 Ft + 1 Ft

KILIÁN GYÖRGY (1907 – 1943)

A polgári iskolát kitűnő eredménnyel végezte, de családjának nehéz anyagi helyzete miatt nem tanulhatott tovább, lakatostanonc, majd kifutó lett egy napilapnál. 1925-ben belépett a Vasas Ifjak csoportjába, majd a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetségébe, amelynek csakhamar országos titkára és a szövetség lapjának szerkesztője lett. Két és félévet ült börtönben. Kiszabadulása után Párizsban majd Moszkvában fejtett ki mozgalmi tevékenységet. A második világháborúban harcolt a fasiszta csapatok ellen. 1943 nyarán, mint partizán halt hősi halált.

1961. Arcképek III. sorozatban 1 Ft

KINIZSI PÁL (1446 körül – 1494)

Törökverő hadvezér. Egyszerű származású, – a hagyomány szerint molnárlegény – volt, de nagy erejével, vitézségével gyorsan küzdötte fel magát Mátyás király hadseregében. Leghíresebb haditette 1479. évi kenyérmezei győzelme. Temesi főispán, majd II. Ulászló alatt országbíró lett s a főnemesi reakció élvele hajtatta végre a híres „fekete sereg" erőszakos feloszlatását.

1943 Hadvezérek sorozatban 5 fill.
1945. Kisegítő bélyegek (I) 28/5 fill.

KISS JÁNOS (1885 – 1944)

Altábornagy. Az 1930-as évek végén megvált a hadseregtől, nyugdíjaztatta magát.

1944. októberében, a nyilasok hatalomátvétele után csatlakozott a háborúellenes „Magyar Front"-hoz, s a Front katonai vezetőségének tagja lett. Árulás következtében a nyilasok elfogták és 1944 december 9-én kivégezték.

1945. Vértanuk sorozatban 20 P+20 P

KNURR PÁLNÉ (1899–1944)

A Szociáldemokrata Párt nőszervezetének titkára, a munkásmozgalom harcosa volt. A nyilasok 1944-ben kivégezték.

1945. „Vértanuk" sorozatban 6+6 P

KODÁLY ZOLTÁN (1882–1968)

Kecskeméten született, 1904-ben végezte a zeneművészeti főiskolát. A magyar népzenéből európai rangú műzenét fejlesztett. Döntő jelentőségű volt népzenei kutatása, amelyet Bartók Bélával folytatott. Mint a főiskola tanára, közvetlenül is nagy hatást gyakorolt az új magyar zeneszerző nemzedékre. Művészete a felszabadulás után vált igazán az egész nemzet közkincsévé. Ekkor vetette meg a nyolcosztályú általános iskolák új szellemű zenei oktatásának alapját is. Főművei: Székelyfonó (opera), Háry János (opera), Psalmus Hungaricus, Te Deum, Marosszéki táncok, Galántai táncok, Felszállott a páva, Concerto.

1953. Zeneszerzők sorozatban 2 Ft

KOLTÓI ANNA (1891–1944)

A Vasmunkás Szövetség tisztviselője, a német megszállásig a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja, a munkásmozgalom harcosa. A nyilasok 1944-ben kivégezték.

1945. „Vértanuk" sorozatban 6+6 P

KOLUMBUS KRISTÓF (1446 körül–1506)

Amerika felfedezője. Genovában született, eredeti neve Colombo, a spanyolok Colon-nak nevezték. Tengerész lett, hosszabb-rövidebb utakat tett a Földközi tengeren és eljutott Izlandba is. Előbb Portugáliába, majd amikor felfedező útjának támogatását a király elutasította, Spanyolországba költözött. Tervét, hogy Kelet-Indiába az Atlanti Óceánon át nyugati irányban haladva jusson el, hosszas tárgyalások és alkudozások után csak 1492-ben tudta valóra váltani, amikor Izabella királynő segítségével három hajójával útrakelt. Felfedezte San Salvador szigetét, majd a mai Kuba és Haiti szigetét. A spanyol király az új gyarmatok kormányzójává nevezte ki. Még két felfedező utat tett, de élete végéig azt hitte, hogy a felfedezett területek Keletázsia partjaihoz tartoznak.

1948. Felfedezők- feltalálók sorozatban 2 fill.

KOMAROV, VLAGYIMIR (1926–1967)

Szovjet mérnökkari ezredes, űrhajós. A Zsukovszkij repülőakadémia hallgatója volt, 1959-ben mérnöki diplomát szerzett. Ezután sikerrel elvégezte a különleges űrhajós kiképzést. 1964. október 12-én és 13-án B. Jegorov és K. Feoktyisztov társaságában háromszemélyes irányítható űrhajóval elsőként tették meg az utat a föld körül. A megtett út kb. 700 ezer kilométer és az űrrepülés időtartama 24 óra 17 perc volt. 1967. április 23-án a Szojuz 1. újtípusú űrhajóval újabb földkörüli pályára indult. A több, mint 24 órás kísérleti repülés folyamán Komarov teljes egészében végrehajtotta kísérleti programját és a tervezett tudományos kísérleteket. Április 24-én leszállási művelet során életét vesztette.

1964. Tudományos űrkutatás blokk 10 Ft

KORÁNYI FRIGYES ID., BÁRÓ (1828–1913)

Egyetemi tanár, belgyógyász. A szabadságharcban mint honvédorvos vett részt, emiatt szülőhelyére, Nagykállóba internálták. 1865-től a budapesti egyetemen az idegkórtan és a belgyógyászat tanára. Elsőrendű orvosi iskolát alapított, keze alól a magyar belgyógyászok legjobbjai kerültek ki. A tuberkulózis elleni védelmet nálunk ő szervezte meg és nevéhez fűződik a budakeszi szanatórium létrehozása.

1954. Tudósok sorozatban 40 fill.
1963. Nagy idők, nagy események sorozatban 60 fill.

KOSSUTH LAJOS (1802–1894)

A zemplén-megyei Monokon született nemesi családból. Ügyvédi oklevelet szerzett, majd vármegyei tisztviselő volt. Az 1832–34. évi reformországgyűlésen tűnt fel, mint a liberális reformokat népszerűsítő Országgyűlési Tudósítások szerkesztője. Publicisztikai munkásságáért börtönbüntetést szenvedett, de ezután 1841-ben elvállalta az ellenzéki „Pesti Hírlap" szerkesztését. 1847-ben országgyűlési képviselő és az ellenzék vezére lett. Az első magyar minisztériumban a pénzügyi tárca Kossuthnak jutott, majd Batthyány Lajos lemondása után a kormányt is átvette. A szabadságharc szervezője, politikai vezéregyénisége volt. Az országgyűlés kormányzónak választotta és 1849. április 14-én kimondotta a Habsburgház trónvesztését. A világosi fegyverletétel után előbb

Törökországba, majd Olaszországba költözött és Torinóban halt meg, 1894. március 20-án. Az emigrációban is élénk politikai tevékenységet fejtett ki; a magyar nép legnagyobb szabadsághőseként tisztelte.

1932. Arcképek I. sorozat 30 fill.
1944. Kossuth I. sorozat 4, 30 és 50 fill.
1945. Béke (I) sor felülnyomva 4 + 12P/4 fill.
1945. Béke (I) sor felülnyomva 8 + 24 P/50 fill.
1945. Béke (I) sor felülnyomva 10 + 30 P/30 fill.
1947. Szabadsághőseink sorozat 40 fill.
1952. 1848-as Szabadságharcosok sorozatban 20 fill.
1952. Kossuth II. sorozat 40, 60 fill., 1 Ft
1964. Évfordulók-események sorozatban (Cegléd) 1 Ft

KÖLCSEY FERENC (1790–1838)

Költő, kritikus és szónok. A Szolnok-megyei Sződemeteren született nemesi családból. Félszemét gyermekkorában elvesztette, ez magánykedvelővé tette. Szoros barátságban állott Kazinczyval, Döbrenteivel, bekapcsolódott a nyelvújítási mozgalomba és esztétikai, kritikai tanulmányai nagy feltűnést keltettek. 1832-ben Szatmár megye főjegyzőjévé, majd országgyűlési követté választotta. A liberális reformokért síkraszálló beszédében a parlamenti szónoklatot irodalmi színvonalra emelte. 1823-ban írta „Himnusz a magyar nép zivataros századaiban" c. költeményét, amely Erkel Ferenc megzenésítésében a nemzet Himnusza lett.

1932. Arcképek I. sorozatban 5 fill.

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR (1784–1842)

Az erdélyi Csomakőrösön született. Tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban kezdte s a göttingeni egyetemen fejezte be. Nyelvtudós, Ázsia-kutató, aki Tibetben vélte megtalálni a magyarok ősi nyomait és a dzsungar népet hitte a magyarok rokonainak. Nehéz körülmények között, fázva, koplalva 40 ezer tibeti szót gyűjtött össze, a lámakolostorokban élt, 320 tibeti tudományos könyvet tanulmányozva át. Munkája eredményeként 1834-ben kiadta világhírű tibeti–angol szótárát s nyelvtanát. Az indiai Dardzsilingben halt meg.

1932. Arcképek I. sorozatban 50 fill.
1954. Tudósok sorozatban 10 fill.

KUN BÉLA (1886–1939)

Szilágycsehiben született. A Kommunisták Magyarországi Pártjának egyik megalapítója és első vezetője, a magyar és a nemzetközi kommunista mozgalom kimagasló alakja. Egyetemi tanulmányainak elvégzése után Kolozsvárott és Budapesten tisztviselőként, illetve újságíróként dolgozott. Az első világháború kitörésekor az orosz frontra került, ahol fogságba esett. Belépett a bolsevik pártba és fogolytársai között a forradalom kitörése után felvilágosító munkát végzett. Személyes kapcsolatba került Leninnel. A breszt-litovszki békekötés után hazajött, szervezte a kommunista mozgalmat. 1919-ben a Berinkey-kormány letartóztatta, de március 21-én kiszabadították, s a Tanácsköztársaság kormányának tényleges vezetője lett. A proletárdiktatúra leveretése után Bécsbe emigrált, ahol az osztrák kormány internálta. A szovjet kormány közbelépésére 1920-ban szabadonbocsátották. Előbb Németországba, majd Moszkvába ment, ahol tevékeny részt vett a forradalmi munkában. Nagy szerepe volt mind az illegális KMP, mind pedig a Kommunista Internacionalé tevékenységében. 1939-ben halt meg.

1966. Évfordulók- események sorozat 60 fill.

LAJOS, I. (NAGY) (1326–1382)

Magyar király, I. Károly (Róbert) és Jagello Erzsébet fia, Magyarországnak az Anjou házból származó második királya. 1342-ben foglalta el a trónt. Családi örökségéért, a nápolyi trónért hadjáratokat viselt Itáliában, de a pápa ellenállása következtében le kellett mondania irreális álmának, az adriai birodalomnak megvalósításáról. Sikerült azonban Dalmáciát megvédenie a velencei hódítás ellen, sőt Raguza is elsimerte fennhatóságát. 1370-ben reászállt a lengyel korona, de állandó háborúskodásai miatt mind Magyarországon, mind Lengyelországban nagy engedményeket kellett tennie a királyi hatalom gyöngítésére törő nemességnek. E hatalmas birodalom I Lajos halála után szétbomlott.

1942. Királyok sorozat 24 + 24, 30 + 30 fill.

LANDLER JENŐ (1875–1928)

Ügyvéd, a magyar munkásmozgalom egyik kimagasló alakja. Az első világháború előtt a szociáldemokrata pártban az osztályharcos irányzat egyik képviselője. A háború alatt baloldali politikát folytatott, az 1918. évi sztrájkok alkalmával letartóztatták. Az 1918. októberi polgári demokratikus forradalom után a Vasutas Szövetség elnöke lett. Jelentős szerepet vitt a Tanácsköztársaság alatt. Előbb kereskedelemügyi, majd belügyi népbiztos, később a III. hadtest, majd a Vörös Hadsereg parancsnoka volt. A Tanácsköztársaság megdöntése után is vezető szerepet játszott az illegális kommunista mozgalomban.

1961. Közlekedésügyi miniszterek budapesti értekezlete sorozatban 2 Ft

LATINKA SÁNDOR (1886–1919)

Lakatos, majd műszaki tisztviselő. Az első világháború előtt a szociáldemokrata mozgalomban tevékenykedett. A polgári demokratikus forradalom idején a Földmunkás Szövetség Somogy–Tolna megyei titkára, a somogyi földfoglalások vezetője. 1918 decemberében csatlakozott a KMP-hez. A Tanácsköztársaság alatt a Somogy megyei direktórium vezetője. E minőségében a kaposvári munkástanács segítségével birtokba vették Eszterházy herceg Somogy-megyei birtokát, létrehozták az első mezőgazdasági termelőszövetkezetet. A munkáshatalom leverését követően az ellenforradalmárok meggyilkolták.

1961. Arcképek III. sorozatban 1 Ft

LÁSZLÓ, I. (SZENT) (1040 körül – 1095)

I. Béla király fia. Lengyelországban született, ahová atyja menekült, 1077-ben került a trónra, bátyja, Géza halála után. Legyőzte a besenyőket, győzelmesen harcolt az országba betörő úzok ellen, elfoglalta Horvátországot. Törvényei a feudális nagybirtok és a jobbágyság intézményét védelmezik. Nagyváradon temették el. A magyar legendák és költemények gyakori, hősi alakja. A katolikus egyház 1192-ben avatta szentté.

1930. Szt. Imre sorozatban 20+4 fill.
1938. Eucharisztikus párban 16+16 fill.
1938. Eucharisztikus blokkban 16+16 fill.
1940. Kelet visszatér 10 fill.
1942. Királyok sorozatban 6+6, 8+8 fill.
1943. Hadvezérek sorozatban 2 fill.
1943. Karácsony sorozatban 30 fill.
1945. Kisegítő bélyegek I. 10 P./2 fill.

LENIN, VLADIMIR ILJICS (1870–1924)

Családi nevén: Uljanov V. I. a marxizmus zseniális továbbfejlesztője, a bolsevik párt megalapítója, az oroszországi szocialista-tanácsköztársaság első vezetője. A szocialista mozgalmakban való részvétele miatt a cári uralom Szibériába száműzte, ahonnan 1900-ban szabadult. Jogot tanult és életét a marxizmus tanainak terjesztésére és megvalósítására szentelte. Az orosz szociáldemokrata párt kettészakadásakor Lenin a bal oldal, a radikálisok vezére lett, amely a többséget alkotta (bolsevikek). Az első világháború idején az imperialista háborúnak a kapitalizmust megdöntő polgárháborúvá való átváltoztatását hirdette. 1917-ig külföldön: Franciaországban, Svájcban és Németországban élt, ahol a marxizmust továbbfejlesztő nagyjelentőségű elméleti munkásságot fejtett ki, majd a cárizmus bukása után hazatért, 1917 novemberében megszervezte a proletárforradalmat, megbuktatta a polgári demokrata kormányt és kikiáltatta a kommunista orosz szovjetköztársaságok szövetségét, melynek óriási nehzségek között folyó megszervezésében, a világtörténelem első szocialista államának megteremtésében oroszlánrészt vállalt. Számos bölcselcti és társadalomgazdasági művet írt, amelyek a szocialista társadalom alapvető kérdéseit tárgyalják és utat mutatnak a szocialista társadalmi rendszer megvalósítására.

1947. 30 éves a Szovjetunió sorozatban 40+40 fill.
1951. Nagy Októberi Szocialista Forradalom I. sorozatban 60 fill. és 1 Ft
1952. Nagy Októberi Szocialista Forradalom II. sorozatban 40 fill. és 1 Ft
1954. Lenin halálának 30. évfordulója 40, 60 fill., 1 Ft
1957. Nagy Októberi Szocialista Forradalom III. sorozatban 1 Ft
1959. Szovjet bélyegkiállítás sorozatban 20 fill.
1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.
1961. Arcképek III. sorozatban 1 Ft
1965. Évfordulók- események sorozat 60 fill.

LEONARDO DA VINCI (1452–1519)

Lángeszű festő, szobrász, építész, matematikus, feltaláló, zenész és bölcselő, kiben a reneszansz embereszménye öltött testet. Francia földön, Amboise-ban halt meg. Életműveinek nagy része elpusztult, de fennmaradt remekművei: az Utolsó vacsora, a Mona Lisa, a Sziklás Madonna, valamint mérnöki munkásságáról készült feljegyzései örök halhatatlanságot biztosítanak számára.

1952. Emlék sorozatban 1,60 Ft

LEONOV, ALEKSZEJ ARHIPOVICS (1935–)

A szovjet hadsereg alezredese. Szibériában született, ahová nagyapját az 1905-ös forradalomban való részvétel miatt száműztók. Iskoláit Kalinyingradban fejezte be. 1953-ban felvették az ukrajnai csugujevi repülőiskolába. 1957-ben már tapasztalt vadászpilóta. 1965. március 18-án a „Voszhod 2" kétszemélyes űrhajóval Pavel Ivanovics Beljajev parancsnoksága alatt, mint másodpilóta többször megkerülte a földet. A második fordulat idején Leonov kilépett a világűrbe, öt méterre eltávolodott és kb. 20 percet töltött az űrhajón kívül. Ő az első ember, aki szabadon lebegett a kozmoszban.

1965. „Voszhod 2" sorozatban 1 és 2 Ft

LISZT FERENC (1811 – 1886)

A sopron-megyei Doborján községben született, 9 éves korában már hangversenyt adott és 14 éves volt, amikor operáját a párizsi nagyopera bemutatta. Szoros kapcsolatot tart fenn korának zenei kitűnőségeivel, így Chopin-nal, Berlioz-zal, Wagner-rel. Weimarban, Rómában élt, de sűrűn látogatott el Pestre, ahol mindig lelkes közönség fogadta. 1871-ben az új Zeneakadémia elnökévé választották, ettől kezdve az év egy részét nálunk töltötte. Faust, Dante szimfóniái, a Rákóczi induló szimfónikus feldolgozása, Magyar rapszódiák sorozata, zongoraversenyei örökre biztosították helyét a zeneművészet halhatatlanai sorában.

1932. Arcképek I. sorozatban 20 fill.
1934. Lehe-blokk 20 fill.
1953. Zeneszerzők sorozatban 60 fill.
1956. XXIX. Bélyegnapi pár 1 Ft
1961. Liszt sorozatban 60 fill. és 1 Ft
1961. Liszt blokk 10 Ft

LORÁNTFFY ZSUZSÁNNA (1600 – 1660)

I. Rákóczi György erdélyi fejedelem hitvese. Kiváló műveltségű és szellemi képességű asszony, aki a sárospataki kollégium felvirágoztatása érdekében sokat tett, külföldi tanárokat hívott meg, tanulmányi ösztöndíjakat alapított, számos mű kiadatását tette lehetővé. Az uralkodó osztály által üldözött, haladó puritán mozgalmat is támogatta.

1939. Protestáns sorozatban 40 + 20 fill.
1944. Nagyasszonyok sorozatban 70 fill.
1945. Kisegítő bélyegek I. I, P./70 fill.
1946. Betűs I. sorozatban Cs.5 I./70 fill.
1946. Betűs I. sorozatban Cs.10 I./70 fill.

MADÁCH IMRE (1823 – 1864)

Költő, a Nógrád megyei Alsósztregován született, nemesi, földbirtokos családból. Jogot tanult, résztvett a 40-es évek politikai mozgalmaiban. A szabadságharc után letartóztatták és egy évi fogság büntetésre ítélték. Fiatalon megnősült, de házassága nem volt szerencsés és családi katasztrófája sötét pesszimizmust váltott ki benne. Főműve: „Az ember tragédiája", irodalmunk leghatalmasabb drámai költeménye, amely színpadainkon is népszerű. Többi drámái: „Mózes", „Civilizátor" szintén színre kerültek és napjainkban is műsoron vannak.

1932. Arcképek I. sorozatban 1 fill.
1964. Évfordulók- események sorozat 60 fill.

MAJAKOVSZKIJ, VLAGYIMIROVICS VLAGYIMIR (1893 – 1930)

Költő, a szovjet – orosz költészet egyik legjelentékenyebb képviselője. Egyéni stílusa, alkotásainak mondanivalója újszerű. Költészetét a szocialista forradalom hevülete hatja át. Tehetségét a szocialista építés szolgálatába állította. Verseit jóformán minden nyelvre lefordították.

1959. Szovjet bélyegkiállítás sorozatban 60 fill.

MARGIT, (SZENT) (1242 – 1271)

Magyar királylány, IV. Béla leánya. Szigorú egyházi nevelésben részesült. 1254-ben apácafogadalmat tett és a Nyulak-szigetén élt, amelyet később neveztek el róla Margit-szigetnek. Önsanyargató életmódot folytatott s kimerültség következtében érte el a halál 1271-ben. Az egyház előbb boldoggá, majd 1943-ban szentté avatta.

1938. Eucharisztikus blokkban 50 + 50 fill.
1944. Szt. Margit emlékbélyeg 30 fill.
1944. Nagyasszonyok sorozatban 24 fill.
1945. Kisegítő bélyegek I. 30/30 fill. és 40/24 fill.
1945. Kisegítő bélyegek II. 80/24 fill.
1945. Kisegítő bélyegek III. 300 P./30 fill.
1946. Betűs sorozat III. Ajánlás/24 fill.

MARK, TWAIN (1835 – 1910)

Családi neve: Samuel Langhorne Clemens. Amerikai író. A múlt század zajos, feltörő, üzleti Amerika élete műveiben keserű, többnyire groteszk színben jelenik meg. Regényeiben szenvedélyesség mellett sok a gúny az emberi aljasságra, erkölcstelenségre épült társadalommal szemben. Szenvedélyes érdeklődéssel fordul az egyszerű emberek élete felé, gúnnyal, haraggal támad a képmutató, az emberi becsületet és erkölcsöt tipró amerikai kapitalizmus ellen. Legismertebb regényei: Huckleberry Finn, Tom Sawyer kalandjai, Egy jenki Artur király udvarában, Koldus és királyfi.

1948. Költők- írók sorozatban 12 fill.

MARKOVITS IVÁN (1838 – 1893)

A Gabelsberger-féle német gyorsírási rendszert magyar nyelvre alkalmazta és meghonosította. Az Országgyűlési Gyorsirodának másodfőnöke volt. Markovits állandóan dolgozott rendszere javításán, továbbfejlesztésén és jelentős érdeme van a gyorsírásnak elterjedésében és iskolai oktatásának megvalósításában.

1963. Nagy idők- nagy események sorozatban 40 fill.

MARÓTHY GYÖRGY (1715 – 1744)

Pedagógus, Debreconben született és a svájci, valamint hollandiai egyetemek elvégzése után szülővárosában átvette a mértan és a történe-

lem tanítását. Nagy műveltségű, széles látókörű tudós volt, aki hirdette, hogy számolni mindenkinek meg kell tanulni és a gyermek már 5–6 éves korában érett a számtan tanulására. Főműve: „Aritmetika vagy számvetésnek mestersége" 1743-ban jelent meg.

1938. Debrecen sorozatban 32 fill.

MARTINOVICS IGNÁC JÓZSEF
(1755–1795)

Ferencrendi szerzetes-tanár, bejárta Európa nagy részét. A francia forradalom hatására szabadelvű röpiratokat írt és terjesztett, amelyekben élesen bírálta a Habsburgok politikáját. Titkos társaságot szervezett, a „Reformátorok társaságát", valamint a „Szabadság és egyenlőség társaságát", amelyek a forradalmi eszmék megvalósítását tűzték ki célul. Az összeesküvőket elárulták, s Martinovicsot és társait törvénytelen eljárással halálra ítélték és 1795 május 20-án Budán, a Vérmezőn lefejezték.

1919. Magyar Tanácsköztársaság sorozatban 60 fill.
1947. Szabadsághőseink sorozatban 20 fill.

MARX KÁROLY (1818–1883)

A tudományos kommunizmus megalapítója, a világ proletáriátusának nagy tanítója és vezetője. Az I. Internacionálé szervezője és létrehozója. A Poroszországhoz tartozó Trierben született, apja ügyvéd volt. A bonni és berlini egyetemen tanult, 1841-ben avatták doktorrá. A „Kölnische Zeitung" szerkesztője lett, de a lap betiltása után Párizsba költözött, majd Brüsszelben, később Londonban élt. Itt adta ki Engels társaságában 1848-ban a „Kommunista kiáltvány"-t, amely a nemzetközi munkásmozgalom alapkövévé vált. Évek hosszú, odaadó munkájával lefektette a tudományos szocialista rendszer politikai, társadalmi és gazdasági elméletének alapjait. Nagy szerepet vállalt az egyes európai országok szocialista mozgalmainak elméleti és politikai fejlesztésében. Főműve a „Das Kapital" (A tőke).

1919. Magyar Tanácsköztársaság sorozatban 20 fill.
1949. Tanácsköztársaság emléksorozat 40 fill.
1952. Nagy Októberi Szocialista Forradalom emléksorozatban 1 Ft
1953. Halálának 70. évfordulójára 1 Ft
1964. Évfordulók- események sorozat 60 fill.
1965. Évfordulók- események sorozat 60 fill.

I. MÁTYÁS (kb. 1443–1490)

Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet másodszülött fia, magyar és cseh király. Kolozsvárott született. 1458-ban választották királlyá. Legyőzte a török, cseh, osztrák hadakat, elfoglalta Bécset, itt halt meg 1490. április 6-án. Nevéhez fűződik a nemzeti politikai centralizáció első és utolsó sikeres kísérlete. Megteremtette az állandó hadsereget, megreformálta a törvénykezést és a pénzügyeket, bőkezűen támogatta a tudományt és művészetet. Udvara a reneszánsz műveltségnek első Alpokontúli európai központja volt. Budai és visegrádi palotájában maga köré gyűjtötte korának jeles külföldi tudósait és művészeit, megalapította a „Corvina" könyvtárat, felállította Budán az első magyar könyvnyomdát. A magyar nép „igazságos" jelzővel ruházta fel és alakjához számos mondát fűzött.

1940. Mátyás születésének 500. évfordulójára kiadott sorozatban 16+8, 20+10 fill.
1940. Mátyás blokk 20 fill.+1 P.

MICHELANGELO BUONAROTTI
(1475–1564)

Az olasz renaissance, sőt a világ művészettörténetének egyik legjelentősebb alakja. Sokoldalú, egyaránt kiváló szobrász, építész, festő és költő volt. Firenzében tanult, de életének nagyrészét Rómában, a pápai udvarban töltötte. Első nagyjelentőségű szobra a Pieta (Krisztus siratása), amelyt 1499-ben alkotott. II. Gyula pápa megrendelésére készítette főműveit, híres rabszolga szobrait, majd a Sixtus-kápolna mennyezeti és fali képeit, amelyeken a végítélet megrázó ábrázolása mellett ó-testamentumi jeleneteket festett meg. Részt vett Róma újjáépítésében, épületeket, tereket tervezett. Művei közül csak néhányat említünk ki. A firenzei Medici síremlék, II. Gyula pápa síremléke a Mózes szoborral Rómában, a firenzei Dávid szobor. Ő tervezte a római Szt. Péter bazilika kupoláját. Levelei, szonettjei hű kommentárjai művészetének.

1964. Évfordulók- események sorozat 2 Ft

MISZTÓTFALUSI KIS MIKLÓS
(1650–1702)

Kiváló betűszedő és nyomdász, 1684-ben Hollandiában kiadta a magyar bibliát. Kolozsvárott nyomdát állított fel, amelynek híre oly nagy volt, hogy külföldi fejedelmek s a pápa is adott számára megrendelést. Hozzájárult a magyar helyesírási szabályok kialakításához. Később összeütközésbe került az erdélyi református egyház vezetőivel, s ezzel kapcsolatban 1698-ban kiadott „Mentség" című önigazoló iratát elégették.

1962. Évfordulók- események sorozat 1 Ft

MÓNUS ILLÉS (1888–1944)

Bőripari munkás, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt egyik vezetője. Később, mint újságíró tevékenykedik, a „Szocializmus" c. elméleti folyóirat szerkesztője, 1939-ig pedig a Népszava főszerkesztője volt. 1927-től az SZDP vezetőségi tagja, utóbb főtitkára, s a párt parlamenti frakciójának titkára. 1944-ben a német megszállás után a Gestapo elhurcolta s az egyik németországi koncentrációs táborban meggyilkolták.

1945. Vértanúk sorozatban 3 P+3 P

MÓR (BOLDOG) (995–1070)

Pécsi püspök, aki I. István király uralkodása alatt tevékeny részt vett a pogány magyarok keresztény hitre való térítésének munkájában. Egyházi érdemei alapján „boldog"-gá avatták.

1938. Eucharisztikus blokkban 40+40 fill.

MÓRA FERENC (1879–1934)

Író, régész, Kiskunfélegyházán született. Pályáját, mint tanár kezdte, majd Szegedre került, mint újságíró, később a városi múzeum igazgatója. Ő kezdeményezte a Tisza és Maros menti ásatásokat a népvándorlási sírok feltárására. Mint újságíró haladó eszméket vallott, s emiatt felségsértésért, majd a Horthy-kormányzat nemzetgyalázásért indított pert ellene. Mindvégig bátran kiállt az ellenforradalmi korszak népellenes, fasiszta rendszerével szemben. Műveiben eredeti hangon, az ismeretek páratlan bőségével, derült életfilozófiával, ízes magyar nyelven szól az olvasóhoz. A magyar humor legkiválóbb mestereinek sorába tartozik. Legismertebb regényei: „Ének a búzamezőkről", „A festő halála", „Aranykoporsó".

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

MOSONYI MIHÁLY (1815–1870)

Zeneszerző, családi neve: Brand Mihály. Liszt Ferenc baráti köréhez tartozott. Több oratóriumot, zongoraműveket, férfikórusokat és operákat (Szép Ilonka, Álmos) alkotott. A Zenészeti Lapok szerkesztőjeként, tollal is harcolt a népi hagyományokra támaszkodó magyar műzene elismertetéséért. Kora azonban alig méltányolta küzdelmét, s mint mellőzött, magára maradt ember fejezte be életét

1953. Zeneszerzők sorozatban 70 fill

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844–1900)

Festőművész, Munkácson született a bajor eredetű Lieb családból. Mivel rossz tanuló volt, gyámja asztalosinasnak adta. Szabad idejében rajzolt, tulipános ládákat festett. 1863-ban Pestre költözött, ahol csakhamar felismerték tehetségét. Ösztöndíjjal tanult Bécsben, Münchenben, Párizsban. Ő volt az első igazán „nagy" magyar festő. Művészetében a szín uralkodik. Mély, ragyogó színek jellemzik skáláját. Ismert alkotásai: „Ásító asztalosinas" „Siralomház", „Tépés-csinálók", „Zálogház", „Milton", „Krisztus Pilátus előtt", „Ecce Homo". A Budapesti Szépművészeti Múzeum számos művét őrzi, de alkotásaival találkozhatunk a világ szinte valamennyi múzeumának falain. Így többek közt Amerikában 65 műve szerepel a jelentékeny gyűjteményekben.

1932. Arcképek I. sorozatban 40 fill.

NAGY IMRE (1886–1942)

Sárrótudvarin született. Hatgyermekes, nehéz sorsban sínylődő falusi paraszt családból származott. Kapcsolatba kerülve a munkásmozgalommal, írásban is küzdött a falusi nép felemelkedéséért. A fasiszta terror áldozataként 1942. december 6-án halt meg.

1945. Vértanúk sorozatban 10+10 P

NAGY JENŐ (1898–1944)

Ezredes, a Horthy hadseregben vezérkari tiszt. Csatlakozott a háborúból való kiválásért küzdő „Magyar Front"-hoz, s az 1944 október 15-i nyilas puccs után a front katonai vezetőségének lett tagja. A nyilasok elfogták és 1944. december 9-én kivégezték.

1945. Vértanúk sorozatban 15+15 P

NAGY SÁNDOR JÓZSEF (1804–1849)

Nagyváradon született és az osztrák hadseregben szolgált. 1844-ben otthagyta a katonaságot és nyugalomba vonult. A szabadságharc idején őrnagyi rangban a honvédség kötelékébe lépett. Kitűnt a szolnoki, váci, nagysallói csatákban és csakhamar tábornokká nevezték ki. 1849 augusztus elején Debrecen mellett dicsőséges csatát vívott a jóval nagyobb számú orosz sereggel, de végül is visszavonulásra kényszerült. Csapataival Aradra érkezett és Világosnál ő is kénytelen volt a fegyvert lerakni. Az osztrák haditörvényszék halálra ítélte és vértanútársaival együtt 1849. október 6-án kivégeztette.

1952. Az 1848-as Szabadságharcosok sorozatban 1,50 Ft

NYIKOLAJEV ANDRIJAN GRIGORJEVICS (1929–)

A szovjet légierő őrnagya. A csuvas területen fekvő Sorseli-ben született. Erdészeti techni-

kumot végzett. A II. világháború végén repülő volt. Felesége Valentyina Tyereskova. 1962. augusztus 11 és 15 között a „Vosztok 3" űrhajóval 64 fordulatot tett meg a világűrben 95 óra alatt. 64-szer kerülte meg a földet, a megtett távolság 2 640 ezer km. Pavel Popovics-csal ő végezte az első csoportos űrrepülést.

1962. Az első csoportos űrrepülés 2 Ft
1962. A világűr meghódítói sorban 1,70 Ft
1965. Évfordulók- események sorozat 1 Ft

PATTANTYÚS ÁBRAHÁM GÉZA (1885—1956)

Gépészmérnök. Selmecbányán született. Tanulmányai elvégzése után Németországban Angliában és Amerikában tökéletesítette ismereteit. Legfőként az elektromos berendezések tanulmányozásával foglalkozott, 1921-ben lett a műegyetem tanára. Jelentős művei: „Emelőgépek", „Villamos daruk".

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

PÁZMÁNY PÉTER (1570—1637)

Bíboros, író. Nagyváradon született protestáns szülőktől, gyermekkorában a katolikus vallásra tért át. Jezsuita szerzetes, a magyarországi ellenreformáció vezére, 1616-tól esztergomi érsek volt. 1635-ben Nagyszombatban megalapította az egyetemet, amely a mai tudományegyetem elődje. Számos munkája közül legjelentősebb az „Isteni igazságra vezető kalauz". Írásaiban világosságra törekedett, sok hasonlatot, népi mondást alkalmazott, a barokk stílus meghonosítója volt a magyar prózában.

1935. Pázmány sorozat
6, 10, 16, 20, 32, 40 fill.

PETŐFI SÁNDOR (1823—1849)

A magyar lírai költészet legnagyobb alakja. Kiskőrösön született. Családi neve Petrovics. Iskoláit Félegyházán, Kecskeméten végezte, gimnáziumba Pesten és Aszódon járt. Sokat olvasott, korán kezdett verselni, majd mint színész is megismerkedett a művész nehéz sorsával. Beállt katonának, de betegsége miatt azt is ott kellett hagynia. Újból színészkedett, majd Pápára ment, hogy tovább tanuljon. Itt ismerkedett meg Jókaival és ez a barátság döntő hatással volt további sorsára. Versei ekkor már megjelentek a lapokban, neve egyre ismertebb lett, műveinek Vörösmarty segítségével történt kiadása útján révbe ért. Ekkor írta a „János vitéz"-t, „A helység kalapácsá"-t, színműveit. Bekapcsolódott a politikai eseményekbe, a márciusi ifjúság élére állt és az ő „Nemzeti dal"-a volt a szabad sajtó első terméke. A pesti márciusi forradalom megszervezésében vezető szerepe volt. A szabadságharc kitörésekor beállt katonának, résztvett Bem erdélyi harcaiban és az 1849. július 31-i segesvári csatában eltűnt. Költészetét az egyszerűség, természetesség, az érzések heve, a képek gazdagsága, nyelvének tisztasága, forradalmi radikalizmus jellemzi. A népköltészet frissítő forrásából merített és a magyar verset világirodalmi színvonalra emelte.

1919. Magyar Tanácsköztársaság sorozat 45 fill.
1923. Petőfi I. sorozat 10, 25, 40, 50 K
1947. Szabadsághőseink 1 Ft
1948. Költők-írók sorozatban 10 fill.
1949. Tanácsköztársaság emléksor 60 fill.
1949. Petőfi II. sorozat 40, 60 fill. 1 Ft
1950. Petőfi III. sorozat 40, 60 fill. 1 Ft
1952. 1848-as szabadságharcos sorozat 30 fill.

PÉCH JÓZSEF (1829—1902)

Mérnök. Nagyváradon született. Mint vízügyi szakember vett részt — többi között — a Tisza szabályozási munkálatokban. 1873-ban Béga-csatorna mérnöki hivatalának főnöke lett, 1879-től pedig a Közmunka- és közlekedésügyi minisztérium főmérnöke. Ő teremtette meg hazánkban az árvízjelző szolgálatot. Több szakműve jelent meg.

1962. Évfordulók- események sorozat 1 Ft

POE EDGAR ALLAN (1809—1849)

Novellaíró és költő. Viszontagságos élet után a legnagyobb nyomorban halt meg Baltimoreban. Amerika legnagyobb költője, egyes verseit a világ úgyszólván minden nyelvére lefordították és kedvelik (A holló). Többnyire a valóságtól elszakadó vízióit foglalja versbe. Írt novellákat, fantasztikus történeteket is. (Groteszk és arabeszk stb.)

1948. Költők- írók sorozatban 8 fill.

POPOV, ALEKSZANDR SZTYEPANOVICS (1859—1905)

Orosz tudós, a drótnélküli híradás úttörője. Nevéhez fűződik az antenna feltalálása 1896 ban sikerült megvalósítani a vezeték nélküli táviratozást, a távolság 250 méter volt. Zivatarjelző készüléket szerkesztett. 1899-ben létrehozta a vezeték nélküli telefont, amely a távirójeleket hallás útján közvetítette.

1948. Feltalálók- felfedezők sorozat 40 fill.

POPOVICS, PAVEL ROMANOVICS (1930—)

A szovjet hadsereg alezredese. Uzinban (Ukrajna) született. Magnitogorszkban végezte az

ipari technikumot, majd katonai repülőiskolába került. 1962. augusztus 12–15-ig a „Vosztok 4" űrhajóval – A. Nyikolajevvel egyidőben – 71 óra alatt 48-szor kerülte meg a földet. A megtett távolság: 1 980 000 kilométer.

1962. Az első csoportos űrrepülési sor 2 Ft
1962. A világűr meghódítói sorban 2,60 Ft

PUSKÁS TIVADAR (1844–1893)

A telefonhírmondó – a vezetékes rádiót megelőző hírközlő – feltalálója. 1877-től 1886-ig Edison munkatársa volt. 1879-ben az ő tervei szerint állították fel a párizsi telefonközpontot, s annak első igazgatójaként működött.

1954. Tudósok sorozatban 1,70 Ft
(A bélyegen levő arckép egyesek szerint Puskás Tivadar öccsét, Ferencet s nem a feltalálót ábrázolja.)

PUSKIN, ALEKSZANDR SZERGEJEVICS (1799–1837)

Orosz költő. Arisztokrata családból származott. Anyai nagyatyja néger volt. Katonai szolgálatba lépett, de szabadelvű felfogása és néhány forradalminak ítélt verse miatt Odesszába helyezték át. Ekkor írta nagy elbeszélő költeményeit: „Ruszlán és Ludmilla", „Bahcsiszeráji szökőkút", „Anyegin", amely utóbbi nevét világhírűvé tette. I. Miklós cár trónralépése után kegyeibe fogadta, magának tartotta fenn művei cenzúrázását, de a dekabrista felkelés iránti nem titkolt rokonszenve miatt az arisztokrácia mindent elkövetett megsemmisítésére. Féltékenységi ügyből kifolyólag párbajra kényszerítették és egy Dantes nevű, kétes egzisztenciájú egyén megölte.

1949. Puskin bélyeg 1+1 Ft
1949. Puskin blokkpár 2×1+1 Ft
1959. Szovjet bélyegkiállítási sor 40 fill.

RÁKÓCZI FERENC, II. (1676–1735)

A Zemplén-megyei Borsiban született. Apját korán elvesztette s a gyermeket anyja: Zrínyi Ilona nevelte Munkácson és Sárospatakon. Munkács feladása után az osztrák császári udvar elszakította anyjától és csehországi jezsuita kollégiumba küldte. Tanulmányainak befejezése után hazajött, Sárospatakon és Sároson élt. Lipót császár abszolutisztikus uralma kiváltotta a kurucok felkelését, akik Rákóczit szerették volna vezérüknek megnyerni, de ő kitért a feladat elől, később azonban a közvélemény sürgetésére a szabadságharc élére állt. 1704-ben Erdély, majd 1705-ben Magyarország vezérlő fejedelmévé választották 1707-ben javaslatára az országgyűlés kimondta a Habsburgok trónvesztését. Függetlenségi harca nem járt eredménnyel, szövetségesei cserbenhagyták, seregét a feltörő társadalmi ellentétek szétzilálták, a pestis pusztította, ő maga I. Péter cárhoz utazott segítségért, s közben a kurucok 1711-ben megkötötték a szatmári békét. Rákóczi inkább a száműzetést választotta, Franciaországba, majd Törökországba ment és Rodostóban halt meg. Tetemeit a nemzet 1906-ban hazahozatta és a kassai dómban temették el.

1935. Rákóczi I. sorozat 10, 16, 20, 32, 40 fill.
1943. Hadvezérek sorozat 8 fill.
1945. Felszabadulás I. sorozat 50 f/8f (sárga)
1945. Felszabadulás I. sorozat 50 f./8 f. (kék)
1945. Kisegítő bélyegek I. 60 f./8 f.
1945. Kisegítő bélyegek II. 5 P./8f.
1945. Kisegítő bélyegek III. 40 P./8 f.
1946. Betűs III. sorozatban Nyomtatv. 60 f./8 f.
1953. Rákóczi II. sorozatban 1 Ft

RÁKOSI MÁTYÁS (1892–1971)

Politikus. 1914-ben a Szociáldemokrata Pártban, illetőleg a Galilei-Körben tevékenykedett. Az első világháborúban orosz fogságba került, ahol csatlakozott a bolsevik párthoz. 1918-ben tért haza s alapító tagja lett a Kommunisták Magyarországi Pártjának. A Tanácsköztársaság idején kereskedelmi népbiztoshelyettes, majd a szociális termelés népbiztosa. Részt vett a magyar Vörös Hadsereg harcaiban. A Tanácsköztársaság leveretése után emigrált, majd 1924-ben illegálisan hazatért és pártszervezési munkát végzett. 1925. szeptemberében letartóztatták és statáriális bíróság elé állították, de a hatékony nemzetközi tiltakozás hatására ügyét áttették a rendes bírósághoz, amely 8 és ½ évi fegyházbüntetésre ítélte. 1934-ben népbiztosi tevékenységéért újabb vádat emeltek ellene, s életfogytiglani fegyházra ítélték. 1940-ben a Szovjetunió közbelépésére kiszabadult és a Szovjetunióban működött. 1945. januárjában tért haza és 1956. júliusági a MKP, majd az MDP központi Vezetőségének főtitkára, illetőleg első titkára, 1945–52-ig miniszterelnökhelyettes, 1952–53-ban miniszterelnök. A MDP Központi Vezetőségének 1956 júliusi ülésén a párt és államvezetésben elkövetett súlyos hibái miatt politikai bizottsági tagságáról leváltották, majd később felmentették összes funkciói alól.

1951. MDP II. Kongresszusa sorozat 60 fill.
1952. R. M. 60 éves 60 fill., 1 Ft, 2 Ft

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861–1927)

Festő, Kaposvárott született. Tanulmányait Münchenben végezte, majd Párizsba ment, ahol Munkácsy tanítványa lett. De az akadémikus irányzat nem felelt meg hajlamának, kora francia impresszionista festőihez csatlakozott. Művészi fejlődésében három korszakot különböztetünk meg: az első a „fekete korszak" (Kalitkás nő), amikor nem színekkel, hanem a fekete-fehér árnyalataival alakítja ki képeit. Második korszaka a színes interieurök világába vezet, amikor színkezelése derűssé teszi alkotásait, amelyekben „Piacsek bácsi" a főszereplő. Harmadik korszakában könnyed, finom, főleg pasztell-képmások dominálnak (Babits, Osvát, Móricz, Szabó Lőrinc portréi). Hatása az új magyar festőművészetre igen nagy volt.

1961. Arcképek III. sorozatban 1 Ft

ROOSEVELT, ELEANOR (1884–1962)

„Az emberi jogok nagykövete", így nevezték. New Yorkban született, korán elvesztette szüleit és magányosan élt. 1905-ben férjhez ment távoli rokonához Roosevelt Franklin Delanohoz, akit később az Egyesült Államok 32. elnökévé választottak. Férjének „jobbkeze" kiváló munkatársa lett és az elnök halála után mint az amerikai delegáció tagja résztvett az ENSZ munkájában. 1963-ban a Kongresszus „Roosevelt Eleanor emlékalap"-ot létesített az emberi jogok védelmének céljára.

1964. Roosevelt Eleanor emlékbélyeg 2 Ft
1964. Roosevelt Eleanor emlékbélyeg kisív 4×2 Ft

ROOSEVELT, FRANKLIN DELANO (1882–1945)

Amerikai államférfi. 1933 és 1945 között az USA elnöke. Pályáját mint ügyvéd kezdte, 1921-ben súlyos betegségen esett át, amely mozgásában korlátozta. 1929–33-ig New York állam kormányzója, 1932-től kezdődőleg négy cikluson át, mint elnök irányította az USA ügyeit. Népszerű volt a dolgozók körében is. A második világháborúban a Hitler-ellenes koalíció egyik vezetője, aki a szövetségesek szoros együttműködését szorgalmazta, vezetőszerepet játszott az ENSZ megalapításában.

1947. Roosevelt sorozat 8+8f., 12+12 f., 20+20 f., 30+30 f.
1947. Roosevelt repülő sorozat 10+10 f., 20+20 f., 50+50 f., 70+70 f.,
1947. Roosevelt blokkpár előző sorozatok bélyegeiből.

RÓZSA FERENC (1906–1942)

Építészmérnök. Nyaranként építkezéseken dolgozott és itt ismerte meg a munkások életét. Németországban végezte egyetemi tanulmányait és bekapcsolódott a kommunista párt munkájába. 1931-ben tért haza. A párt illegálisan megjelenő lapjának, a Kommunistának szerkesztője, később a KIMSZ egyik vezetője lett. 1940-ben a Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottságának tagja, majd egyik titkára, az illegális Szabad Nép szerkesztője. 1942-ben a csendőrnyomozók vallatás közben meggyilkolták.

1945. Vértanúk sorozatban 4 +4 P
1961. Arcképek III. sorozatban 1 Ft

SALLAI IMRE (1897–1932)

Árvaházban nevelkedett Erdélyben. 13 éves korában jött fel a fővárosba, ahol újságkihordó és házitanító volt. Nehéz áldozatok árán végezte el középiskoláit, ezt követően banktisztviselő lett. A világháború kitörését megelőző években bekapcsolódott a haladó diákszervezet, a Galilei-Kör munkájába. Azok között volt, akik 1918-ban megalapították a Kommunisták Magyarországi Pártját. A Tanácsköztársaság idején a Belügyi Népbiztosságon dolgozott. 1919 után Amerikába, majd a Szovjetunióban működött emigrációban. 1931-ben hazatért és az illegális párt Központi Bizottság tagja lett. 1932 júliusában letartóztatták, a statáriális bíróság elé állították, mely halálra ítélte és kivégeztette.

1945. Vértanúk sorozatban 2+2 P

SÁGVÁRI ENDRE (1913–1944)

Újságíró, jogász. Már egyetemista korában vezető alakja volt a haladó diákszervezkedéseknek. 1936-ban fejezte be egyetemi tanulmányait és a főváros közigazgatásában kapott állást. Előbb a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, majd később a Kommunista Párt tagja lett és a háború alatt a szocialista ifjúsági mozgalom egyik vezetőjeként dolgozott. Tüntetéseket szervezett, harcra mozgósította az ifjúmunkásokat az egyre jobban előretörő nyilasok ellen. Ő szervezte 1937-ben a Tompa utcai nyilasellenes akciót, amiért nyolc hónapi börtönbüntetésre ítélték. A náci megszállás után az ellenállási mozgalom egyik irányítója volt. 1944. július 27-én letartóztatására küldött csendőrökkel folytatott tűzharcban hősi halált halt.

1945. Vértanúk sorozatban 40+40 P

SÁRKÖZI GYÖRGY (1899–1945)

Író, költő és műfordító. A népi írók táborához tartozott, szerkesztette a „Válasz" c.

folyóiratot. „Dózsa" címmel az 1514. évi parasztforradalomról írt drámájával s „Mint oldott kéve" c., az 1848–49 évi szabadságharcról írott regényével aratott méltán feltűnést és sikert. A fasizmus elleni határozott állásfoglalásáért munkatáborba hurcolták, s ott meggyilkolták.

1945. Vértanúk sorozatban 10+10 P

SCHILLER,
JOHANN CHRISTOPH FRIEDRICH
(1759–1805)

Német költő. Orvosi tanulmányokkal, filozófiával és természettudománnyal foglalkozott, de emellett már korán fordult érdeklődése az irodalom iránt. 18 éves korában írta első drámai művét, a Haramiák-at. 1780-ban katonaorvos lett Stuttgartban, majd amikor Károly herceg megtiltotta, hogy irodalommal foglalkozzon, átszökött Frankfurtba, s most már teljesen a költészetnek szentelte életét. Drámái: Ármány és szerelem, Don Carlos, Tell Vilmos, Stuart Mária, Wallensteintrilógia az emberiség legnagyobb költői közé emelik. Legtöbb művét magyarra is lefordították, mégpedig olyan költők, mint Kazinczy, Petőfi. Goethe-hez fűződő kapcsolatát, mint a világirodalom leghíresebb költő-barátságát tartják nyilván. Weimarban temették el.

1959. Schiller emléksorozat 1 Ft

SCHIRRA, WALTER (1925–)

Tengerészkapitány az USA hadseregében. 1962. október 3-án a „Sigma 7" nevű űrhajóval 9 óra 13 perc alatt hatszor kerülte meg a földet. A megtett út 259 200 km. 1965. december 15-én Thomas Stafforddal a „Gemini 6" űrhajón 25 óra 52 perc alatt tizenhatszor kerülte meg a földet és megvalósította az „űrrandevút".

1962. A világűr meghódítói sorban 3 Ft

SCHÖNHERZ ZOLTÁN (1905–1942)

Mérnök. Kassán született, a harmincas években a csehszlovákiai kommunista ifjúsági mozgalom egyik vezetője. 1940-ben költözött Budapestre, ugyanakkor tagja lett a KMP Központi Bizottságának, majd titkárságának. Résztvett az illegális Szabad Nép szerkesztésében s a háború és a fasizmus ellen, a szabad, független demokratikus Magyarország megteremtéséért vívott küzdelem kimagasló harcosa volt. 1942. júliusában fasiszta nyomozók elfogták, a katonai törvényszék halálra ítélte és ez év október 9-én kivégezték.

1945. Vértanúk sorozatban 4+4 P

SCHWARZ DÁVID (1845–1897)

Keszthelyen született, Zágrábban volt fakereskedő. Napi munkája mellett a repülés technikája izgatta fantáziáját. Elkészítette a kormányozható léghajó tervét s azt felajánlotta a bécsi hadügyminisztériumnak, ahol azonban tervét – mint kivihetetlent – elvetették. Meghívást kapott Pétervárra, ahol a cári kormány megbízásából két éven át dolgozott tervén, de csak 1896-ban sikerült Berlinben a próbarepülést végrehajtania. A kísérlet nem járt sikerrel, a hirtelen kitört vihar a léghajót összetörte. 1897-ben bekövetkezett halála után özvegye a tervrajzokat eladta gr. Zeppelin Ferdinándnak, aki Schwarz elgondolásait továbbfejlesztve, megoldotta a kormányozható léghajó problémáját.

1948. Feltalálók- felfedezők sorozatban 6 fill.

SEMMELWEIS IGNÁC (1818–1865)

Orvos, Budán született. Előbb jogot, majd orvostudományt tanult, a bécsi szülészeti klinikán lett tanársegéd. 1847-ben hozta nyilvánosságra korszakalkotó felfedezését, hogy a gyermekágyi lázat fertőzés okozza. Fertőtlenítő eljárást írt elő, aminek segítségével sikerült leküzdenie a betegséget és ezzel az anyák megmentője lett. Maradi kollégái nem ismerték el tehetségét, üldözték, ezért Pestre költözött és a Rókus kórház szülészeti osztályának vezetője lett. Tanainak győzelmét nem érhette meg. Tragikus módon vérmérgezésben halt meg, abban a betegségben, amelynek legyőzése életének célja volt. Teteme Budapesten nyugszik.

1932. Arcképek I. sorozat 4 fill.
1954. Tudósok sorozat 20 fill.
1960. Arcképek II. sorozat 60 fill.
1965. Évfordulók- események sorozat 60 fill.

SHAKESPEARE, WILLIAM (1564–1616)

Angol drámaköltő, a világirodalom egyik legnagyobb alakja. Életét kevéssé ismerjük. Apja kereskedő volt, de tönkrement, ezért a 13 éves Williamnak ki kellett maradnia az iskolából. 1586-ban Londonba ment, ahol egy színháznál jutott álláshoz, előbb mint segédszínész, de csakhamar ő lett a színtársulat legjobb tagja. Saját drámáiban is fellépett. A XVI. század végén már mint a kor legnagyobb íróját emlegetik. Lelkiismeretlen kiadók az ő neve alatt adták ki más írók műveit és ez a körülmény is megnehezítette a 37 neki tulajdonított mű kétségtelen azonosítását. Drámáit az egész világ színpadain állandóan műsoron tartják. Legismertebbek: „Romeó és Júlia", „III. Richard", „A velencei kalmár".

„A szentiványéji álom", „Sok hűhó semmiért". „Hamlet", Othello", „Lear király".

1948. Költők-írók sorozat 1 fill.
1964. Évfordulók- események sorozat 2 Ft

STEPHENSON, GEORGE (1781–1848)

Angol mérnök, a lokomotív feltalálója. 1814-ben Humphry Davy-vel együtt építette az első használható lokomotivot és az ő vezetése alatt készült el az első gőzvasút Stockton és Darlington között. 1826 és 1830 között az ő irányításával épült az első vasúti alagút és 1830-ban indult meg a vasúti forgalom az általa építtetett Liverpool–Manchester útvonalon.

1948. Feltalálók-felfedezők sorozat 5 fill.
1961. Közlekedési miniszterek budapesti értekezlete sorozat 60 fill.

STROMFELD AURÉL (1878–1927)

Vezérkari ezredes. Az első világháború alatt különböző beosztásokban harcolt, az 1918-as polgári demokratikus forradalom kormányában hadügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság idején a Vörös Hadsereg vezérkari főnöke, az északi hadjárat katonai vezetője. A munkáshatalom megdöntése után 3 évi börtönre ítélték. Kiszabadulása után a Szociáldemokrata Párt baloldali szárnyának egyik vezető személyisége lett. Később a KMP tagjainak sorába lépett.

1952. Néphadsereg napja II. sor 1,50 Ft

SZABÓ ERVIN DR. (1877–1918)

Társadalomtudós, a magyar szocialista mozgalom kimagasló alakja. Jogi tanulmányainak elvégzése után az Országgyűlés Könyvtárában nyert alkalmazást, mint gyakornok. 1904-ben került a Fővárosi Könyvtárhoz és 1911-től annak igazgatója lett. Könyvtárosi tevékenysége szorosan összefügg a munkásmozgalomban kifejtett elméleti és gyakorlati tevékenységével. Nevéhez fűződik Marx és Engels több művének magyarra fordítása és terjesztése. Szerkesztője volt a „Huszadik Század" c. társadalomtudományi folyóiratnak. Az első világháború alatt az antimilitarista mozgalom élén állott.

1964. Évfordulók- események sorozat 60 fill.

SZAMUELY TIBOR (1890–1919)

Nyíregyházán született. Újságíróként kezdte pályáját. Az első világháborúban katonai szolgálatot teljesített. 1915-ben orosz hadifogságba került és itt kapcsolódott be a kommunista mozgalomba. A „Szociális Forradalom" c. első magyar kommunista lap szerkesztője lett. 1919-ben hazatért Magyarországra és a Tanácsköztársaság idején hadügyi népbiztos majd közoktatásügyi népbiztos volt. Nagy szerepe volt a munkáshatalommal szemben fellépő ellenforradalmi lázadások letörésében. Az ő vezetésével foglalták vissza a vörös csapatok Abonyt és Szolnokot. 1919 májusában az ellenséges vonalak felett Szovjet-Oroszországba repült, hogy Leninnek beszámoljon a Magyar Tanácsköztársaság helyzetéről. A Tanácsköztársaság megdöntése után az ellenforradalmi terror áldozata lett.

1959. Szovjet bélyegkiállítás sorozat 20 fill.

SZENCZI MOLNÁR ALBERT (1574–1634)

Protestáns egyházi író. Károli Gáspár tanítványa volt, éveket töltött német és svájci egyetemeken. Majna-Frankfurtban kitanulta a könyvnyomtatás mesterségét. Számos nagyértékű művel gazdagította irodalmunkat. Magyar nyelvtant készített – latin nyelven, latin–magyar szótárt adott ki. Jelentősek zsoltár-fordításai, valamint a Károli-biblia javított kiadása. Lefordította Kálvin főművét, az Institució-t. Erdélyben halt meg nagy nyomorban.

1939. Protestáns sorozatban 20+10 fill.

SZÉCHENYI ISTVÁN GRÓF (1791–1860)

Bécsben született, apja a Nemzeti Múzeum alapítója. Mint katonatiszt résztvett a Napóleon elleni háborúkban. 1815-ben beutazta Angliát, ahol a gazdasági és politikai életet tanulmányozta. Az 1825. évi országgyűlésen egy évi jövedelmét ajánlotta fel a Magyar Tudományos Akadémia megalapítására. Megteremtette a magyar folyami gőzhajózást, az Óbudai hajógyárat, 1832 és 1848 között közreműködése révén megépült az első Duna-híd, a ma is világhírű Lánchíd. Résztvett a Vaskapu szabályozási munkálataiban. Irodalmi tevékenysége is korszakalkotó. Három főműve: Hitel, Világ és Stádium az ország gazdasági hátramaradottságának okait tárja fel és megjelöli benne a gazdasági- társadalmi haladás és a korszerű termelés feltételeit. Ő volt az első, aki magyar nyelven szólalt fel a főrendiházban és ő volt az is, aki a hídpénzszedés révén megtörte a nemesi adómentességet. 1840-ben kezdődik küzdelme Kossuthtal, aki gyorsabban és radikálisabban kívánta megoldani a reformokat. 1848-ban tagja az első magyar felelős minisztériumnak. A szabadságharc leveretése után sem maradt tétlen, bár idegrendszerét erősen megviselték az események. Szóban és írásban támadta az abszolutizmust. 1860. ápri-

lis 8-án öngylikos lett a döblingi ideggyógyintézetben.

1932. Arcképek I. sorozatban 10 fill.
1941. Széchenyi sorozat 10, 16 fill.
1966. Évfordulók-események sorozat 2 Ft

SZILÁGYI ERZSÉBET (? – 1483)

Erdélyi nemesi családból származott. 1430 körül ment nőül Hunyadi Jánoshoz, László és Mátyás anyja. Férje halála és László fia kivégzése után fivérével Szilágyi Mihállyal mozgalmat szervez, amelynek segítségével Mátyás fiát trónra emelte. Eleinte fia mellett, mint anyakirálynő szerepelt, de később — Mátyás uralkodói erényeinek kialakulása után — visszavonult.

1944. Nagyasszonyok sorozat 30 fill.
1945. Kisegítő bélyegek I. 30 f./30 fill.
1945. Kisegítő bélyegek II. 20 P./30 fill.
1946. Betűs sorozat III. Csomag 10 kg/30 fill.

II. SZILVESZTER (930? – 1003)

Római pápa, 999-től 1003-ban bekövetkezett haláláig ült a pápai trónon. Eredeti neve Gerbert d'Aurillac, francia szerzetes, a középkori Európa nagy tudósegyénisége, akit természettudományos érdeklődése miatt varázslással gyanúsítottak babonás kortársai. Ő küldte I. István királynak a királyi koronát.

1938. Szt. István III. sorozatban 1 fill és 10 fill.

SZTÁLIN,
JOSZIP VISSZARIONOVICS (1879 – 1953)

Szovjet államférfi. Családi neve: Dzsugasvili. A grúziai Goriban született. Tanulmányait Tiflisz-ben (ma Tbiliszi) végezte. 1899-ben a marxista eszmék terjesztéséért kizárták a főiskoláról. Csatlakozott a kommunistákhoz és a cárizmus alatt sokszor megbüntették, száműzték. Résztvett a Pravda szerkesztésében. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom alatt tagja a felkelést irányító politikai és katonai központnak, s a Népbiztosok Tanácsának. 1922-ben az SZK(b)P Központi Bizottsága főtitkárává választották. Mint ilyen nagy szerepet játszott a szovjet állam megerősítésében. Működése nagy hatással volt a nemzetközi munkásmozgalomra is. A Nagy Honvédő Háború idején az Állami Honvédelmi Bizottság elnöke, s a fegyveres erők főparancsnoka. Számos munkája és tanulmánya jelent meg: „A leninizmus alapjairól", „SZK(b)P történetének rövid tanfolyama", „A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunió-ban" s mások. A szocialista társadalom fejlődése és a kommunizmushoz vezető átmenet kérdéseiben több helytelen nézetet vallott, s a harmincas évektől kezdődően elősegítette személyének dicsőítését.

1947. 30 éves a felszabadító Szovjetunió sor 1 Ft
1949. Sztálin 70 éves 60 fill., 1 Ft, 2 Ft.
1951. Sztálin 72 éves 60 fill., 1 Ft
1953. Sztálin gyászblokk 2 Ft
1953. Sztálin gyász-bélyeg 60 fill.
1951. Nagy Októberi Szocialista Forradalom I. sorozatban 1 Ft
1952. Nagy Októberi Szocialista Forradalom II. sorozatban 60 fill., 1 Ft

TARTSAY VILMOS (1901 – 1944)

Vezérkari tiszt. Az 1944. október 15-i nyilas-puccs után kapcsolatba jutott az ellenállási mozgalommal s a háborúellenes „Magyar Front" vezérkarának tagjaként tevékenykedett. A nyilasok elfogták, halálra ítélték és 1944. december 8-án kivégezték.

1945. Vértanúk sorozatban 15 + 15 P

TÁNCSICS MIHÁLY (1799 – 1884)

Író, szerkesztő, politikus. Ácsteszéren, jobbágycsaládból született, nehéz körülmények közt — házitanítóként — egyetemi tanulmányokat is folytatott. Bejárta Nyugat-Európát, megismerkedett az utópista szocializmus eszméivel, amelyeknek első képviselője volt Magyarországon. Társadalmi reformokat, többek közt a jobbágyfelszabadítást sürgető röpiratáért 1846-ban börtönbe került, ahonnan a márciusi forradalom szabadította ki. A szabadságharc alatt országgyűlési képviselő, radikális publicista volt, ezután évekig bújdosott, újra börtönbe zárták. 1869-ben országgyűlési képviselő, egyidőre az Általános munkásegylet elnöke lett s Arany Trombita c újságjával harcolt a munkásság érdekeiért. Mint forradalmi demokrata politikust és kora egyik leghaladóbb magyarját tartjuk számon.

1947. Szabadsághőseink sorozatban 60 fill.
1952. 1848-as szabadságharcosok 60 fill.

THAN KÁROLY (1834 – 1908)

Kémikus, a budapesti egyetem tanára. Résztvett a szabadságharcban, Bem oldalán harcolt. 1860-ban lett a kémia professzora és kutatásainak eredményeit számos műben tette közzé. „A kísérleti kémia elemei" c. kétkötetes munkája az első rendszeres modern magyar kémiai kézikönyv. Több egyetemi tankönyvvel gazdagította a tudományos oktatást. 1870-ben a Tudományos Akadémia tagjává, majd később elnökévé választották.

1954. Tudósok sorozatban 60 fill.
(A bélyegen feltüntetett halálozási évszám helytelen.)

TISZA ISTVÁN (1861–1918)

Földbirtokos, konzervatív politikus, osztályának vezető képviselője. Több ízben volt miniszterelnök. A nagybirtok és a finánctőke képviseletében kíméletlen osztály- és nemzetiségi elnyomó politikát folytatott. Az első világháború kitörése idején mint miniszterelnök a háború mellett foglalt állást és egészen felmentéséig, 1917-ig a háborús politika fő magyarországi képviselője. 1918. október 31-én forradalmár katonák agyonlőtték.

1932. Arcképek I. sorozat 32 fill.

TOLDI MIKLÓS
(?–1385 után)

Magyar zsoldosvezér, aki I. Lajos itáliai hadjárataiban harcolt, később a nemzetközi összetételű „fehér" zsoldossereg alparancsnoka volt, majd hazatérve, Szabolcs megye főispánja lett, s mint ilyent említik utoljára 1385-ben. Nagyerejű, vitéz katona volt, akinek hőstetteiről egész mondakör keletkezett. Ilosvai Selymes Péter XVI. századi verses műve alapján Arany János örökítette meg emlékét a Toldi-trilógiában.

1943. Hadvezérek sorozatban 3 fill.
1945. Felszabadulás I. sorozatban 20 f/3 fill. (sárga)
1945. Felszabadulás I. sorozatban 20 fill/3 fill. (kék)
1945. Kisegítő bélyegek I. 3 P/3 fill.

TOLSZTOJ,
LEV NIKOLAJEVICS, GRÓF (1828–1910)

Orosz író. Jasznája Poljánában született, egyetemi tanulmányokat végzett, majd 1847-ben visszatért falujába, hogy nevelje és felszabadítsa az elnyomott muzsikokat. Szándéka azonban részben kortársai, részben azok érdektelensége miatt, akiken segíteni akart, kudarcba fult, ezért belépett a hadseregbe, résztvett a krími háborúban. 1856-ban a katonai pályát is otthagyta és megkezdte írói működését. Műveiben: Karenina Anna, Háború és Béke, Kreutzer-szonáta, Feltámadás, Az élő holttest és mások, feltárta az orosz, s az örök emberi élet mélységeit, kereste a társadalmi és erkölcsi igazságot. Minden alkotását nemes humanistása hatja át. A XIX. század legnagyobb íróinak sorába tartozik.

1948. Költők- írók sorozatban 30 fill.

TÓTH BUCSOKI ISTVÁN (1889–1944)

Bányász, a tatai szénmedence bányász szervezkedésének egyik vezetője, mozgalmi tevékenységét a Szociáldemokrata Pártban kezdte, 1919 óta a KMP tagja. A Tanácsköztársaság idején az egyik munkásezred politikai biztosa. A fasiszta elnyomás esztendeiben életét a munkásosztály felszabadítása ügyének szentelte. A második világháború alatt egyik irányítója volt a tatai bányavidék ellenállási mozgalmának. 1944-ben a tatabányai csendőrségen vallatás közben agyonverték.

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

TÜKÖRY LAJOS (1830–1860)

Szabadsághős. Résztvett a magyar és az olasz szabadságharcokban. 1848-ban Bem seregében harcolt, kitűnt az erdélyi hadjáratban. A szabadságharc leveretése után Törökországba emigrált, belépett a török hadseregbe és részt vett a krími háborúban. 1859-ben Olaszországba ment s Garibaldi seregében harcolt, a „Marsalai ezrek" egyik vezére volt. Palermo elfoglalásakor halálos sebet kapott.

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

TÜRR ISTVÁN (1825–1908)

Baján született. Mint az osztrák hadsereg hadnagya 1848-ban az olaszok ellen harcolt. 1849 januárjában az olaszokhoz állt át, majd a forradalom leveretése után Svájcba költözött. 1860-ban Garibaldihoz csatlakozva bevonult Nápolyba. Garibaldi tábornokká, majd Nápoly kormányzójává nevezte ki. 1867-ben tért haza, s részt vett a Ferenc csatorna építésénél, sőt ő kezdeményezte a Panama-csatorna építését is.

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

TYERESKOVA, VALENTYINA VLAGYIMIROVA (1937–)

Szovjet űrrepülő. Maszlenyikovo faluban – Jaroszlav kerület – született. Gumiabroncsgyárban, majd textilgyárban dolgozott, ahol szakképzettséget szerzett. 1960-ban lett okleveles pamutfonó technikus. Belépett a repülőklubba, ejtőernyős tanfolyamot végzett. 1961-ben lett tagja az űrhajósjelöltek csoportjának. 1963. június 16–19 között a „VOSZTOK 6" űrhajóval 70 óra 50 percet repült, 48 fordulatot tett az űrben, a megtett távolság: 2 millió km. Ő volt az első női-férfi páros űrrepülés egyik tagja (l. V. Bikovszkij).

1963. Páros űrrepülés blokk 10 Ft
1965. Évfordulók- események sorozat 1 Ft

TYITOV, GERMAN SZTYEPANOVICS (1935–)

Őrnagy. Az altáji területen fekvő Felső Zsilnóban született. A sztalingrádi katonai repülőiskolát végezte, majd a leningrádi körzetben teljesített katonai szolgálatot. Apja tanár. 1961 augusztus 6-án és 7-én a „Vosztok 2" űrhajóval 17 fordulatot tett az űrben. A megtett távolság 703 000 km. Időtartama pedig 25 óra 18 perc.

1962. Ikarusztól az űrrakétáig blokk 10 Ft
1962. A világűr meghódítói sorozatban 60 fill.

VÁMBÉRY ÁRMIN (1832–1913)

Dunaszerdahelyen született. Szülei szegény emberek voltak és anyagi eszközök híján házitanítóskodott. A gimnáziumnak csak néhány osztályát végezte el, de rendkívüli nyelvtehetségével már korán kitűnt. Az európai nyelvek mellett elsajátította a török, tatár és perzsa nyelvet. Álruhában, mint dervis gyalogszerrel bejárta Közép-Ázsiát. Hazatérve, a keleti nyelvek tanára lett a budapesti egyetemen. Kutatta a magyarok ázsiai eredetét is. Magyar nyelvű művei közül jól ismertek: „Utazásom Közép-Ázsiában", „Vándorlásaim Perzsiában" és „A magyarok eredete".

1954. Tudósok sorozatban 50 fill.

VOLTAIRE, FRANCOIS-MARIE (1694–1778)

Francia író és filozófus, a felvilágosodás kimagasló vezéregyénisége. Családi neve Arouet. Műveiben gyilkos iróniával a babonák, a vallási türelmetlenség, a társadalmi igazságtalanság ellen harcolt és elsősorban az egyházat támadta, de nem kímélte a feudális hatalmasokat sem. Jelentős része volt a felvilágosodás eszméit összefoglaló Encyklopédie megalkotásában. Kétízben is a Bastille-ba zárták, többször menekült külföldre. Népszerűsége, hatása óriási volt, II. Frigyes porosz király, II. Katalin cárnő is kapcsolatot kerestek vele, de eszméit leginkább a forradalmasodó polgárság tette magáévá. Műveit, melyek közül legismertebbek: Candide, A vadember, Zadig, XIV. Lajos százada, már életében magyarra is fordították.

1948. Költők- írók sorozatban 2 fill.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY (1800–1855)

Költő. Kápolnásnyéken (Fejér m.) született. Székesfehérváron és Pesten tanult, majd elvégezte a jogot és filozófiát. Korán kezdett verseket írni. Első igazi nagy sikerét az 1824-ben megjelent „Zalán futása" c. eposszal aratta. Ismert drámai művei: Csongor és Tünde, Vérnász, Czillei és a Hunyadiak, versei közül „A vén cigány", „Szép Ilonka", stb. 1836-ban írta a „Szózat"-ot, második nemzeti dalunkat. A magyar romantika vezéregyénisége; nyelvi, gondolati gazdagsága legnagyobb íróink sorába emeli. Esztétikai, kritikusi tevékenységével kora irodalmi életének szervezője és vezetője volt.

1932. Arcképek I. sorozatban 25 fill.
1955. Költők sorozatban 1 Ft

WEINER LEÓ (1885–1960)

Kossuth-díjas zeneszerző és zenepedagógus. Budapesten született. Tanulmányait a budapesti zeneakadémián végezte és annak tanára lett 1913-ban. Számos zenekari és zongoraművet írt, ezenkívül balett- és kísérőzenét is alkotott. Ismertebb művei: Csongor és Tünde kísérőzene, Karnevál. Egyik kvartettre írott művével 1922-ben elnyerte a Coolidge-díjat. Kompozícióit mély líra, színes hangszerelés és biztos formaalkotás jellemzi. Művészetében sokszor alkalmaz népzenei elemeket. Legjelentősebb zenetörténeti írásai: Elemző összhangzattan, A hangszeres zene formái.

1963. Nagy idők- nagy események sorozatban 40 fill.

YBL MIKLÓS (1814–1891)

Építész. Tanulmányait Budapesten, Bécsben és Münchenben végezte. Külföldről hazatérve Pollack Mihály mellett dolgozott. Számos épület őrzi emlékét, többek között a Szt. István bazilika, az Operaház, a Vámház és a Várkert-kioszk. A budai királyi palota építésében is tevékeny részt vett. Egyik legszebb alkotása a romantikus stílusban épült fóti templom.

1964. Évfordulók- események sorozat 1 Ft

ZALKA MÁTÉ (1896–1937)

Író, a nemzetközi és magyar munkásmozgalom harcosa. Matolcson született. Az első világháborúban orosz hadifogságba esett. A hadifogoly táborban ismerkedett meg a lenini eszmékkel. Szovjetoroszország polgárháborújában Vorosilov és Frunze csapatában harcolt, s mint ezredparancsnok részt vett Ukrajna felszabadításában az ellenforradalmárok uralma alól. Jelentős írói tevékenységet fejtett ki, regényei, elbeszélései a magyar nép életéről, szenvedéseiről, a felszabadulásért vívott küzdelméről szólnak. A harmincas években Moszkvában különböző, művelődéspolitikai funkciókat is betöltött. A

spanyol szabadságharcban, mint a nemzetközi brigádok parancsnoka halt hősi halált.

1961. Arcképek III. sorozatban 1 Ft

ZAMENHOF, LÁZÁR LAJOS (1859–1917)

Orvosként működött Varsóban. Kidolgozott egy mesterséges világnyelvet, amelyet „Esperanto" álnéven adott ki. Azóta az eszperantónak elnevezett nyelv az egész világon elterjedt. Számos filatelista-eszperanto kör működik.

1957. Eszperanto mozgalom 1 Ft

ZEPPELIN, FERDINAND, GRÓF (1838–1917)

A róla elnevezett léghajó feltalálója. Már gyermekkorában nagy érdeklődést tanusított a technika iránt. Katonai pályára lépett, részt vett az északamerikai polgárháborúban, az osztrák–porosz és a német–francia háborúkban. 1890-ben altábornagyi rangban vonult nyugalomba. Még mint aktív katona készítette el léghajó-tervét, amelyet az illetékesek megoldhatatlannak találtak. Kitartóan küzdött találmánya megvalósításáért és 1900-ban a magyar Schwarz Dávid terveinek továbbfejlesztésével Friedrichshafenben megépíttette az első merevrendszerű, nagy teherbírású léghajót, a „Zeppelin"-t. Az első világháború idején a léghajó a hadműveletekben is jelentős szerepet kapott.

1948. Feltalálók- felfedezők sorozat 6 fill.

ZETKIN, KLARA (1857–1933)

A német és nemzetközi munkásmozgalom kimagasló alakja. A szászországi Wiederauban született, tanítónő volt. Korán megismerkedett a szocialista tanokkal, s azoknak lelkes híve és agitátora lett. Párizsban házasságra lépett Oszip Zetkin orosz szocialista íróval. Több évtizeden át vezette a német nőmunkások mozgalmát, szerkesztője volt a német szociáldemokrata nők lapjának. A szocialista nők 1910-ben Koppenhágában tartott nemzetközi kongresszusa az ő javaslata alapján nyilvánította március 8-át „Nemzetközi Nőnap"-pá. Részt vett a Német Kommunista Párt megalakításában, melynek haláláig egyik vezetője volt.

1960. Arcképek II. sorozatban 60 fill.

ZITA (1892–)

Bourbon-pármai hercegnő. IV. Károly magyar király felesége. 1916–18-ig osztrák császárné és magyar királyné volt.

1916. Koronázási sorozatban 10 fill.
1918. Károly-Zita sorozatban 40, 50 fill.
1918. Köztársaság felülnyomattal 40, 50 fill.

ZRÍNYI ILONA (1643–1703)

I. Rákóczi Ferenc felesége, majd ennek halála után Thököly Imréhez ment nőül. 1685-ben Caraffa császári tábornok csapatai megtámadták Munkács várát, amelyet Zrínyi Ilona három esztendőn át hősiesen védett, a nagy túlerővel szemben, s csak árulás révén jutottak a császáriak a vár birtokába. Fogságba került, majd onnan férjéhez, törökországi számkivetésbe ment. Hamvait 1906-ban hazahozták és a kassai székesegyházban helyezték örök nyugalomra.

1944. Nagyasszonyok sorozatban 80 fill.
1945. Kisegítő bélyegek I. 80 fill./80 fill.
1946. Betűs II. sorozatban Cs.10–2/80 fill.
1952. Néphadsereg napja II. sorozatban 60 fill.

ZRÍNYI MIKLÓS (1508–1566)

Hadvezér, horvát bán. Részt vett a törökök által ostromlott Bécs védelmében. 1542-ben horvát bán és ez évben Somlyó váránál fényes győzelmet aratott a szultán hadain. 1566-ban a török megtámadta az általa védett Szigetvárt. Egy hónapi ostrom után Zrínyi társai élén kirohant a felgyújtott várból és ott halt hősi halált. Hőstettét dédunokája, Zrínyi Miklós, a költő örökítette meg a „Szigeti Veszedelem"-ben.

1943. Hadvezérek sorozatban 6 fill.
1945. Felszabadulás I. sorozatban 40 fill./6 fill. (sárga)
1945. Felszabadulás I. sorozatban 40 fill./6 fill. (kék)
1945. Kisegítő bélyegek I. sorozat 150 fill./6 fill.

ZRÍNYI MIKLÓS (1620–1664)

Költő és hadvezér. A horvátországi Ozaly várában született. Korán árvaságra jutott, Péter öccsével együtt Pázmány Péter nevelte. Fiatalon kezdte meg törökellenes harcait csáktornyai várából. Horvát bán lett, de a török kiverését halogató bécsi udvarral ellentétbe került, az országgyűlési ellenzék vezére lett és publicisztikai műveiben (Vitéz hadnagy, Mátyás királyról, Török áfium) az önálló magyar hadseregért küzdött. Az 1662–64. évi török háborúban nagy győzelmeket aratott, de a bécsi vezetőkörök szándékosan háttérbe szorították. A vasvári béke után XIV. Lajossal keresett kapcsolatokat,

de mielőtt új politikai terveit kialakíthatta volna, a kursaneci erdőben vadászszerencsétlenség áldozata lett. Politikai eszméit a kuruc szabadságharcosok próbálták megvalósítani. Írói nagyságát „Szigeti veszedelem" c. eposza örökítette meg.

1952. Néphadsereg napja II. sorozat 40 fill.

* * *

FORRÁSMŰVEK

Új Magyar Lexikon (Akadémiai Kiadó 1961)
Művészeti Lexikon (Akadémiai Kiadó 1965)
Filatéliai Szemle közleményei
Magyar Bélyegek Monográfiája (MABÉOSZ kiadás)
Napilapok, folyóiratok, szaklapok közleményei

TARTALOM

Előszó (Makkai László dr.) 3

I. Fejezet. A készpénzbérmentesítés 1903–1967 (Kostyán Ákos) 9
1. A postahivatalok állandó jellegű kpb-hk-bélyegzői 19
2. A postahivatalok készpénzbérmentesítő pótbélyegzői 41
3. A postahivatalok készpénzbérmentesítő kisegítőbélyegzői 44
4. A készpénzbérmentesítésénél használt ellenőrzőszám bélyegzők 49
5. Gépi készpénzbérmentesítés 53

II. Fejezet. Az 1900–1915. évi bélyegkibocsátások (Hamza Imre és Kostyán Ákos) 81
A koronaérték bevezetésének postai és gyűjtői vonatkozásai 81
Történelmi előzmények és a bélyegkép kialakítása 85
Az 1900/04. évi 1. turulos sorozat 106
Az 1900. évi újságbélyeg 130
Az 1903. évi 1. portósorozat 140
Az 1904. évi 2. turulos sorozat 144
Az 1904. évi újságbélyeg 151
Az 1905. évi 2. portósorozat 151
Az 1906. évi ajánlási bélyeg 153
Az 1908. évi 3. turulos sorozat 154
Az 1908. évi újságbélyeg 158
Az 1908. évi 3. portósorozat 160
Az 1909. évi 4. turulos sorozat 161
Az 1909. évi újságbélyeg 168
Az 1909. évi 4. portósorozat 169
Az 1913. évi 5. turulos sorozat 169
Az 1913. évi újságbélyeg 179
Az 1914. évi 5. portósorozat 179
Az 1913. évi árvízbélyeg 180
A hadisegélybélyegek 187
Az 1. hadisegélysorozat 190
A 2. hadisegélysorozat 193
Az 1915. évi kisegítő portóbélyeg 197

III. Fejezet. Az 1916–1919. évi bélyegkibocsátások (Kostyán Ákos) 199
Történelmi előzmények és a bélyegkép kialakítása 199
Az 1916. évi fehér értékszámú aratós sorozat 210
Az 1916/18. évi aratós-országházas sorozat 211
Az 1915. évi vörös értékszámú zöld portósorozat 219
Az 1916. évi sürgősbélyeg 226
A 3. hadisegélysorozat 229
Az 1916. évi koronázási bélyeg 234
Az 1917. évi margitszigeti bélyeg 240
Az 1918. évi szükség portóbélyegek 243
Az 1918. évi repülőposta sorozat 245
Az 1918. évi Károly-Zita sorozat 251

Az 1918. évi köztársasági sorozatok 255
Köztársaság felülnyomású Károly – Zita sorozat 260
Köztársaság felülnyomású aratós-országházas sorozat 262
Köztársaság felülnyomású fekete értékszámú portóbélyeg 263
Köztársaság felülnyomású vörös értékszámú portósorozat 264
Köztársaság felülnyomású 3. hadisegélysorozat 265
Köztársaság felülnyomású sürgősbélyeg 267
Az 1919. évi Magyar Posta aratós-országházas sorozat 267
Az 1920. évi Magyar Posta portósorozat 271
Az 1919. évi Magyar Posta sürgősbélyeg 273

IV. Fejezet. A Magyar Tanácsköztársaság bélyegkibocsátásai 275
1. Az 1919. évi arcképes emlékbélyegek (Surányi László) 275
2. Az 1919. évi Magyar Tanácsköztársaság felülnyomású levélbélyeg (Kostyán Ákos) 326
3. Kiadásra nem került tanácsköztársasági portóbélyeg (Kostyán Ákos) 332
4. A Proletárdiktatúra bélyegzői (Kostyán Ákos) 333
5. A Vörös Hadsereg táboripostája (Kostyán Ákos) 335

V. Fejezet. Az 1919 – 1925. évi inflációs bélyegkibocsátások (Varjasi Béla dr.) 351
1919. Nemzeti hadsereg bevonulása 359
1920. Búzakalász 361
1920. Búzakalász portó 363
1920. Hadifogoly 364
1920 – 1924. Arató 365
1921 – 1923. Országház 368
1920. Újságbélyeg 369
1920. Légiposta 369
1920 – 1922. Zöld-vörös portó 371
1921 – 1924. Kisegítő portóbélyegek 371
1921 – 1924. Hivatalos bélyegek 374
1921 – 1925. Koronás Madonna 377
1922. Újságbélyeg 379
1923. Petőfi (I.) 379
1924. Jótékonyság 382
1924. Új vízjelű arató és országház 384
1924 – 1925. Ikarusz légiposta 385
1925. Jókai (I.) 386
1925. Sport (I.) 388

VI. Fejezet. Az 1926 – 1931. évi pengőértékű bélyegkibocsátások (Varjasi Béla dr.) 399
1926 – 1927. Pengő-fillér (I.) 406
1926. Kekeny Madonna 412
1926. Vörös portó (I.) 414
1926. Kisegítő portó 415
1927 – 1930. Légiposta 416
1928 – 1929. Pengő-fillér (II.) 418
1928 – 1931. Vörös portó (II.) 422
1928. Szent István (I.) 423
1929. Szent István (II.) 424
1930. Kormányzói 10 éves évforduló 425
1930. Szent Imre 426
1930 – 1932 – 1933. Kisegítő bélyegek 428
1930 – 1933. Kisegítő portóbélyegek 432
1931. Zeppelin 433

VII. Fejezet. Az 1932 – 1941. évi raszteres mélynyomású bélyegkibocsátások (Varjasi Béla dr.) 437
1932. Szent Erzsébet 441
1932. és 1937. Arcképek 442
1932. Nagy Madonna 447
1933. Légiposta 448
1933. Cserkész 451

1934. Lehe blokk ... 452
1934. Kék portó ... 453
1935. Rákóczi (I.) ... 455
1935. Pázmány ... 456
1936. Légiposta ... 458
1936. Budavár ... 460
1937. Nemzetközi Vásár ... 462
1938. Szent István (III.) ... 463
1938. Kormányzói sorozat (I.) ... 467
1938. Eucharisztikus blokk ... 469
1938. Eucharisztikus bélyegpár ... 471
1938. ORBÉK blokk ... 471
1938. Szent István blokk ... 473
1938. Szent István bélyegpár ... 475
1938. Debrecen ... 476
1938. Hazatérés ... 478
1939. Magyar a magyarért ... 480
1939. Templomok (I.) ... 482
1939. Pax Ting ... 485
1939. Protestáns ... 487
1939. Bethlen blokkpár ... 489
1940. Repülőalap (I.) ... 490
1940. Kormányzói 25 éves évforduló ... 491
1940. Árvíz blokk ... 493
1940. Árvíz (II.) ... 494
1940. Mátyás ... 496
1940. Kelet visszatér ... 497
1940. Mátyás blokk ... 499
1940. Erdélyért ... 499
1940. Művész ... 501
1941. Művész blokk ... 502
1941. Repülő alap (II.) ... 503
1941. Barnásvörös portó (I.) ... 504
1941. Dél visszatér ... 505
1941. Kormányzói sorozat (II.) ... 506
1941. Széchenyi ... 507

VIII. Fejezet. Az 1941—1944. évi raszteres mélynyomású bélegkibocsátások (Varjasi Béla dr.) ... 509
1941. Templomok (II.) ... 511
1941—1944. Barnásvörös portó ... 513
1941. Katona ... 514
1941—1942. Kormányzói sorozat (III.) ... 515
1942. Repülőalap (III.) ... 516
1942. Vöröskereszt (I.) ... 517
1942. Horthy gyászbélyeg ... 518
1942. Vöröskereszt (II.) ... 519
1942. Királyok ... 521
1943. Templomok (III.) ... 522
1943—1944. Hadvezérek ... 523
1943. Hadigondozás ... 526
1943. Repülőalap (IV.) ... 528
1943. Repülőalap (V.) ... 529
1943. Karácsony ... 530
1944. Szent Margit ... 531
1944. Vöröskereszt (III.) ... 532
1944. Kossuth (I.) ... 533
1944. Nagyasszonyok ... 535
1944. Bélyegtervezet ... 536

IX. Fejezet. Az 1916. évi kibocsátású postatakarékbélyeg (Kostyán Ákos) ... 539

X. Fejezet. Díjjegyes postai nyomtatványok 1900—1967. (Kostyán Ákos) 541
A kibocsátások története (Kostyán Ákos) 542
A vízjel (Kostyán Ákos) 583
A díjjegyes postai nyomtatványok általános leírása (Kostyán Ákos) 593
A koronaértékű díjjegyes postai nyomtatványok 1900—1926 (Kostyán Ákos és Szakmány László) 599
A pengőértékű díjjegyes postai nyomtatványok 1926—1946 (Kostyán Ákos és Szakmány László) 639
A forintértékű postai díjjegyes nyomtatványok 1946—1967 (Kostyán Ákos és Szakmány László) 669
XI. Fejezet. Magyar bélyegeken ábrázolt személyek életrajzi adatai (Steiner László dr.) ... 687